MEDICORVM GRAECORVM

OPERA

QVAE EXSTANT.

EDITIONEM CVRAVIT

D. CAROLVS GOTTLOB KÜHN

PROFESSOR PHYSIOLOGIAE ET PATHOLOGIAE IN LITERARVM VNIVERSITATE LIPSIENSI PVBLICVS ORDINARIVS. ETC.

VOL. XVII. PARS II.

CONTINENS

CLAVDII GALENI T. XVII.

LIPSIAE

PROSTAT IN OFFICINA LIBRARIA CAR. CNOBLOCHII

1829.

ΚΛΑΥΔΙΟΥ ΓΑΛΗΝΟΥ

ΑΠΑΝΤΑ.

17. 2

CLAVDII GALENI

OPERA OMNIA.

EDITIONEM CVRAVIT

D. CAROLVS GOTTLOB KÜHN

PROFESSOR PHYSIOLOGIAE ET PATHOLOGIAE IN LITERARVM VNIVERSITATE LIPSIENSI PVBLICVS ORDINARIVS ETC.

TOM. XVII. PARS II.

LIPSIAE

PROSTAT IN OFFICINA LIBRARIA CAR. CNOBLOCHII

1829.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΕΠΙΔΗΜΙΩΝ ΣΤ. ΚΑΙ ΓΑΛΗΝΟΥ ΕΙΣ ΑΥΤΟ ΥΠΟΜΝΗΜΑ Γ.

Ed. Chart. IX. [433.] Ed. Baf. V. (474.)

α'.

(474) [433] Ἡ δέρματος ἀραιότης, ἡ κοιλίης πυκνότης, ἡ δέρματος ξύνδεσις, ἡ σαρκῶν αὔξησις. ἡ κοιλίης νάρκωσις, ἡ τῶν ὅλων σύγχυσις· ἡ τῶν ἀγγείων ἀκαθαρσία, ἡ ἐγκεφάλου ἀνάλωσις, διὸ καὶ φαλακρότης· ἡ τῶν ὀργάνων τρίψις.

Ἔνιοι μὲν ἡγοῦνται κατάλογον εἶναι τῶν γνωστέων τοῖς ἰατροῖς. φαίνεται δὲ μᾶλλον ἐν συζυγίᾳ λελέχθαι τινὰ τῶν

HIPPOCRATIS EPIDEM. VI. ET GALENI IN ILLUM COMMENTARIUS III.

I.

Cutis raritas, ventris denſitas. Cutis colligatio, carnium incrementum. Ventris torpor, omnium confuſio. Vaſculorum immunditia. Cerebri conſumtio ideo et calvities. Inſtrumentorum attritio.

Nonnulli hanc a medicis dignoſcendorum enumerationem eſſe putant; ſed potius quaedam res inter ſe jun-

Ed. Chart. IX. [433. 434.] Ed. Baf. V. (474.)

ἐζευγμένων ἀλλήλοις πραγμάτων καὶ πρώτη μὲν εἰρῆσθαι συζυγία, καθ' ἣν φησιν ἡ δέρματος ἀραιότης, ἡ κοιλίης πυκνότης. ἔνιοι γὰρ διὰ τοῦτο πυκνὴν ἔχουσι τὴν κοιλίαν, τουτέστιν ἐπεχομένην τε καὶ στεγνὴν, ὅτι διὰ τοῦ δέρματος ἐκκενοῦται πολλά. καθάπερ αὖ πάλιν ἕτεροι δυσδιαφόρητοι κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν ὄντες οὐροῦσί τε πολλὰ καὶ διαχωροῦσι κάτω. ἑτέρα δὲ πάλιν ἐφεξῆς γέγραπται συζυγία, ἡ δέρματος σύνδεσις, ἡ σαρκῶν αὔξησις, ἔνθα δηλοῦται τὴν συναγωγὴν [434] καὶ σφίγξιν τοῦ δέρματος αἰτίαν γίνεσθαι πολλάκις ἀμέτρου σαρκῶν αὐξήσεως. ἄλλη δὲ ταύτης ἐχομένη συζυγία γέγραπται κατὰ τήνδε τὴν λέξιν, ἡ κοιλίης νάρκωσις, ἡ τῶν ὅλων σύγχυσις. νάρκωσιν δ' ἀκούσωμεν τὴν περὶ τὸ πέττειν τὰς τροφὰς ἀῤῥωστίαν τῆς γαστρὸς, ἁπάντων δὴ ταύτην τῶν κατὰ τὸ σῶμα παθῶν αἰτίαν γίνεσθαι. τὸ δ' ἐφεξῆς εἰρημένον, ἡ τῶν ἀγγείων ἀκαθαρσία, δύναται μὲν καὶ ταύτῃ τῇ συζυγίᾳ συνάπτεσθαι. τὸ γὰρ μὴ καλῶς πεφθὲν ἐν τῇ γαστρὶ τῆς τῶν ἀγγείων ἀκαθαρσίας πολλάκις αἴτιον γίνεται. δύ-

ctae conjugatim dictae eſſe videntur. Prima autem conjugatio dicta eſt, ubi inquit, cutis raritas, ventris denſitas; nonnulli enim propterea ventrem denſum, hoc eſt ſuppreſſum et adſtrictum habent, quoniam per cutem evacuantur multa, ſicut contra alteri per ſuperficiem aegre difflabiles multam urinam faciunt alvumquè exonerant. Item altera deinceps conjugatio ſcripta eſt, cutis colligatio, carnium incrementum, unde innuitur cutis coitionem adſtrictionemque immodici carnium incrementi plerumque cauſam eſſe; tertia huic proxima conjugatio per haec verba ſcripta eſt: ventris torpor, omnium confuſio; torporem autem intelligemus in concoquendis cibis ventriculi infirmitatem, omnium plane corporis vitiorum cauſam eſſe. Sed quod deinceps dictum eſt, vaſculorum immunditia, poteſt quidem et cum modo dicta conjugatione conjungi. Quod enim in ventriculo male concoctum eſt, plerumque vaſorum immunditiae cauſa fit; poteſt vero etiam praeteri-

Ed. Chart. IX. [434.] Ed. Baſ. V. (474.)

ναιαι δὲ καὶ χωρὶς τοῦ συνάπτεσθαι τῇ ναρκώσει τῆς κοιλίας ἀκούεσθαι τῆς κατὰ τὰς φλέβας μοχθηρᾶς πέψεως, ἵν᾽ ὥσπερ ἡ κατὰ τὴν γαστέρα πέψις οὐ καλῶς ἐπιτελουμένη πολλὰ συγχεῖ καθ᾽ ὅλον τὸ ζῶον, οὕτω καὶ ἡ κατὰ τὰς φλέβας ἀποτυγχανομένη πρῶτον μὲν ἀκαθαρσίαν ἐν ταῖς φλεψὶ ποιεῖ, τουτέστι μοχθηρῶν χυμῶν πλεονεξίαν, εἶτα δὴ καὶ βλάβην μεγάλην, ὥστε τὸ μεταξὺ τῆς τε κοιλίας νάρκωσις καὶ τοῦ τῶν ἀγγείων ἀκαθαρσία κοινὸν ἀμφοῖν εἶναι, ὅπερ αὐτὸς ὠνόμασε τῶν ὅλων σύγχυσιν. τὸ δ᾽ ἐφεξῆς εἰρημένον, ἡ ἐγκεφάλου ἀνάλωσις, διὸ καὶ φαλακρότης, ἐμοὶ μὲν δοκεῖ τοιόνδε τι δηλοῦν, ὅταν ὁ ἐγκέφαλος ἐλάττων ἑαυτοῦ γένηται κατὰ πολὺ, συμβαίνει δὲ τοῦτο τοῖς ξηρότερον αὐτὸν ἔχουσι φύσει, τότ᾽ ἀφίσταται τῶν ὑπερκειμένων ὀστῶν, ἃ καλοῦσιν οἱ ἀνατομικοὶ βρέγματα. ἔστι δὲ δύο ταῦτα, περιγραφόμενον ἑκάτερον δὲ εὐθείαις γραμμαῖς τέτταρσι, μία μὲν τῇ κατὰ τὸ μῆκος ῥαφῇ, κοινῇ οὔσῃ ἀμφοτέροις τοῖς ὀστοῖς, ὄπισθεν δὲ ταῖς πλευραῖς τοῦ λαμβδοειδοῦς, ἔμπροσθεν δὲ ταῖς τῆς στεφανιαίας, ἑκατέ-

quam, quod cum ventris torpore conjungatur et de venarum depravata concoctione intelligi, ut quemadmodum ventriculi non recte cedens concoctio, multa in toto animali confundit, ſic et in venis non ad bonum finem perducta, primum in ipſis immunditiam contrahit, hoc eſt vitioſorum ſuccorum copiam, deinde et magnam noxam affert. Quare quod eſt inter hanc clauſulam, *ventris torpor* et hanc *vaſculorum immunditia*, commune ambabus eſt, quod ipſe appellavit omnium confuſionem. Quod deinceps autem dictum eſt, cerebri conſumtio, ideo et calvities, mihi quidem iſtud ſignificare videtur. Cum cerebrum ſe ipſo longe minus evadat, iſtud vero ipſum naturaliter ſiccius habentibus evenit, tunc ab oſſibus ſuperjacentibus recedit, quae ab artis diſſectoriae profeſſoribus Graeco nomine bregmata vocantur, latini ſinciput dicunt. Haec vero duo ſunt, utrumque rectis quatuor lineis circumſcriptum, una quidem per ſuturam in longum porrectam utrique oſſi communem; poſterius autem lambdalis

ρωθι δὲ ταῖς λεπιδοειδέσι. τῶν δ᾽ ἄλλων μερῶν τοῦ κρανίου μάλιστα μὲν οὐδ᾽ ἀφίσταται πλέον ὁ ἐγκέφαλος, εἰ δὲ καὶ ἀποσταίη ποτὲ, διὰ γοῦν τὰς ὑποκειμένας τοῖς ὀστοῖς τὰς σάρκας οὐκ ἀπόλλυται παντάπασιν ἡ τοῦ δέρματος ὑγρότης, ὡς οὐδὲ τρίχες. ἐμάθετε γὰρ ἐν τοῖς περὶ κράσεων ὑπομνήμασι μήτ᾽ ἐκ τοῦ ἐνυγροῦ δέρματος φύεσθαι τρίχας μήτ᾽ ἐκ τοῦ ξηρανθέντος σφοδρῶς. ὑγρὸν μὲν οὖν ἐστι τὸ περὶ τὴν κεφαλὴν δέρμα παισὶ καὶ γυναιξὶ καὶ τοῖς εὐνούχοις, ξηρὸν δ᾽ ἀμέτρως τοῖς φαλακροῖς. ὅτι δὲ ἐγκέφαλος ἐπὶ μὲν τῶν νέων ψαύει τοῦ κρανίου, μαλακὸς ὢν καὶ ὑγρὸς ἅπασάν τε τὴν ἔνδον εὐρυχωρίαν κατείληφε, τοῖς γηρῶσι δ᾽ ἀφίσταται, ξηραινόμενός τε καὶ συνιζάνων, ἐθεάσασθε πολλάκις ἐν ταῖς τῶν ζώων ἀνατομαῖς. νυνὶ δ᾽ οὐκ ἀπόδειξις πρόκειται γράφειν τῶν Ἱπποκράτους δογμάτων, ὅτι μὴ παρ᾽ ἔργον, ἀλλ᾽ ἐξηγεῖσθαι τὴν ἀσαφῆ λέξιν, ἅμα δὲ τῷ διὰ κεφαλαίων ἐνίοτε τὰς αἰτίας προστιθέναι κατὰ τὴν ἀκολουθίαν τῶν ἀποδεδειγμένων δογμάτων. ὅτι δ᾽ ἀνάλωσιν ἐγκεφάλου τὴν τελείαν ἀπώλειαν, ὡς ἐκδαπανηθῆναι παντά-

suturae lateribus, anterius vero coronariae vocatae, utraque autem parte squammosis commissuris. Verum ab aliis calvariae partibus potissimum quidem cerebrum non admodum recedit. Quodsi et quandoque recesserit, at saltem ob carnes ossibus subjectas haud prorsum cutis humiditas exarescit; quocirca neque crines defluunt, quandoquidem in commentariis de temperaturis didicistis neque ex praehumida cuti neque ex valde arida pilos enasci. Capitis sane cutis pueris, mulieribus et eunuchis humida calvariam tangere omnemque interiorem inanitatem complere; in senibus vero siccescens subsidensque ab ea distare saepius in animalium dissectionibus conspexistis. At nunc Hippocratis decretorum ostensiones afferre nisi obiter non est propositum, sed obscura verba illustrare simulque per capita interdum causas adjicere, demonstrata placita consequentes. Consumtionem autem cerebri, hoc est, perfectum interitum, ut ipsum ex toto absumtura sit, neque

πασιν αὐτὸν, οὐδ᾽ ἐπινοῆσαι δυνατὸν ἐν ζῶντι ζώῳ γενέσθαι παντὶ πρόδηλον. καὶ μὴν εἰ μὴ τοῦτο, λείποιτ᾽ ἂν ἀκούειν ἀνάλωσιν ἐγκεφάλου τὴν μείωσιν, ἣν διὰ ξηρότητα γίνεσθαι τοῖς φαλακρουμένοις ἔφην, ὥστε τὰ τοῦ βρέγματος ὀστᾶ χαυνότερα καὶ ἁπαλώτερα τῶν ἄλλων ὄντα καὶ ἄνωθεν ἐπικείμενα γίνεσθαι ξηρὰ διὰ τὴν ἔνδειαν τοῦ ἐγκεφάλου, μηκέτ᾽ ἐξικνουμένου πρὸς αὐτὰ μήτ᾽ ἅπτεσθαι δυναμένου. συνιζάνει τε γὰρ καὶ καταπίπτει ταπεινούμενος ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ βάσιν. ἀκόλουθον δέ ἐστι τοῦ ὀστῶν τούτων ξηρανθέντων ξηραίνεσθαι καὶ τὸ περιτεταμένον αὐτοῖς δέρμα καὶ φαίνεταί γε καὶ αὐτῇ τῇ αἰσθήσει πάνυ ξηρὰ ἐπὶ τῶν φαλακρῶν, ὡς μηδὲ δεῖσθαι ἀποδείξεως λογικῆς. ὅταν γε μὴν ἐπὶ πλέον τύχῃ ξηρανθεὶς ὁ ἐγκέφαλος, ὡς ἐπί τινων ἐν ἐσχάτῃ γήρᾳ συμ- [435] βαίνει καὶ τὰς τῶν νεύρων ἐκφύσεις ἀναγκαῖον ἀποξηραίνεσθαι τηνικαῦτα. διὰ τοῦτο μήθ᾽ ὁρᾷν ὁμοίως ἐστὶ μήτ᾽ ἀκούειν μήτ᾽ ἄλλο τι τοῦ κατὰ τὰς αἰσθήσεις ἢ τὰς καθ᾽ ὁρμὴν κινήσεις ἐῤῥωμένως ἐπιτελεῖν, ἀλλ᾽ ἔκλυτα πάντα καὶ ἀμυδρὰ καὶ ἄῤῥωστα γίγνε-

cogitari poſſe in vivo animante fieri omnibus in confeſſo eſt. Quamobrem ſi id non ſit, hoc ſupereſt intelligendum, conſumtionem cerebri comminutionem eſſe, quam ex ſiccitate in calveſcentibus fieri diximus; ut ſincipitis oſſa aliis fiſtuloſiora et molliora ac ſuperincumbentia ob cerebri defectum exareſcant, cum ad ipſa uſque non pertineat, neque ea attingere poſſit; ſubſidet enim in ſuamque ipſius baſin depreſſum cadit. Conſequenter igitur iſtis oſſibus reſiccatis et ipſis praetenta cutis inareſcit, atque ipſi ſenſui valde ſicca in calvis apparet, ut rationali demonſtratione non egeat. Quando igitur valde cerebrum evanuit, ut quibusdam in extrema ſenecta contingit, tunc et nervorum exortus inareſcere neceſſe eſt. Quare neque perinde ut prius, ut videre licet, neque audire, neque aliud quidquam per ſenſus et voluntarios motus valenter perficere; ſed omnia iſtarum actionum inſtrumenta, per quae illae fiebant prius, exſoluta, infirma atque debilia

ται τὰ κατὰ ταύτας ὄργανα, δι' ὧν ἐπετέλουν τὸ πρότερον, ὅπερ εἰκὸς αὐτὸν ὠνομακέναι κατάτριψιν ὀργάνων ἐκ μεταφορᾶς τῶν τριβομένων ἱματίων καὶ σκευῶν, χρησάμενον τῇ προσηγορίᾳ. καὶ γὰρ καὶ ταῦτα φαίνεται ξηρότερα σφῶν αὐτῶν γινόμενα, μετὰ τὰς πολυχρονίους χρήσεις, ἡνίκα κατατετρίφθαι λέγομεν αὐτά. τινὲς μέντοι τὸ κατὰ συζυγίαν ἀκούειν τῶν γεγραμμένων οὐκ ἐννοήσαντες ὅλως ἕκαστόν τε τῶν προειρημένων ἰδίᾳ προχειριζόμενοι συμβουλεύειν ἐν τῇ ῥήσει ταύτῃ τὸν Ἱπποκράτην φασὶ τὰς δυνάμεις αὐτῶν ἐπισκοπεῖσθαι, οἷς εὐθέως ἡ τοῦ δέρματος ἀραιότης, πρώτη γὰρ αὕτη γέγραπται, γινώσκειν φασὶ προσήκειν τί δύναται, χάριν τοῦ καὶ ποιεῖν αὐτὴν ὁπότε χρείαν ἔχομεν, ἀναιρεῖν δ', ὁπότ' οὐκ εἴη χρεία. γέγραπται γοῦν, φασὶ, κἀν τῷ περὶ τροφῆς, ἀραιότης σώματος ἐς διαπνοὴν οἷς πλεῖστον ἀφαιρεῖται ὑγιεινότεροι, οἷς δ' ἔλαττον νοσερώτεροι. ἀλλὰ τούτοις γε μάχεται τὸ μεταξὺ γεγράφθαι τὸ κοιλίης πυκνότης, τοῦ δέρματος σύνδεσις, εἴπερ ἦν κατάλογος πραγμάτων εἰς γνῶσιν χρησίμων ἰατρῶν. καὶ μέντοι καὶ τὸ τούτων

redduntur, quod par eſt ipſum inſtrumentorum attritionem appellaſſe, per translationem a veſtibus attritis et vaſis appellationem accipientem, et haec enim poſt diuturnos uſus ſe ipſis aridiora evaſiſſe cernuntur, quoniam ipſa attrita eſſe dicimus. Quidam ſane haec ſcriptura conjugate intelligi nequaquam putantes et ſingula praedictorum ſeparatim accipientes, hiſce verbis Hippocratem conſulere ajunt, ut ipſorum facultates per ſe conſideremus. Ut ſtatim cutis raritas, prima enim haec ſcripta eſt, cognoſcere quod valeat, convenire ajunt, ut ipſam, cum uſus poſtulat, faciamus, cumque opus non fuerit, amoveamus. Scriptum eſt quidem, inquiunt et in libro de alimento, raritas corporis ad difflationem; quibus plus adimitur, ſalubriores; quibus vero minus, morboſiores. Sed his repugnat, quod inter haec ſcriptum eſt, ventris denſitas, cutis colligatio, ſi quidem erat rerum medico ſcitu utilium enumeratio. Quin etiam et quod poſt haec ita ſcriptum

ἐφεξῆς οὕτως εἰρημένον, ἡ κοιλίης νάρκωσις, ἡ τῶν ὅλων σύγχυσις, ἐνδεικτικόν ἐστι τοῦ γράφειν αὐτὸν ὅσα συνυπάρχειν ἀλλήλοις πέφυκεν, οὐχ ἁπλῶς τινές εἰσι διαθέσεις ἐν τῷ σώματι συνιστάμεναι, γινώσκεσθαι δεόμεναι. τὸ γὰρ ἡ τῶν ὅλων σύγχυσις οὐ διαθέσεώς ἐστι δηλωτικὸν, ἀλλὰ τῶν ἐπὶ διαθέσει μοχθηρᾷ γινομένων κακῶν.

β'.

(475) *Καθαίρεσις δρόμοισι, πάλησιν, ἡσυχίησι, πολλῇσι περιπάτοισι ταχέσιν, οἷσιν ἑφθὴ μᾶζα, τὸ πλεῖστον ἄρτος ὀλίγος.*

Τὸ μὲν τῆς κενώσεως ὄνομα κατὰ μόνων τῶν ὑγρῶν λέγεται, τὸ δὲ τῆς καθαιρέσεως μᾶλλον μὲν ἐπὶ τῶν στερεῶν, ἐνίοτε δὲ κἀπὶ τῶν ὑγρῶν. καὶ μέντοι καὶ τὰ νῦν εἰρημένα κοινὰ τῆς τε τῶν ὑγρῶν καὶ τῆς τῶν στερεῶν μειώσεώς ἐστιν, ὅταν ἄνευ καθάρσεως ἢ κενώσεως αἵματος

est: *ventris torpor, omnium confusio,* ipsum omnia ea scribere indicat, quae in unum natura coire apta sunt et non simpliciter qui sint in corpore affectus orientes, quos cognoscere opus sit. Istud enim, *omnium confusio,* non est affectus ullius, sed malorum ex affectu pravo nascentium indicatorium.

II.

Detractio cursibus, luctationibus, quiete, multis ambulationibus velocibus, quibus elixa maza, plerumque panis paucus.

Evacuationis nomen de solis liquidis dicitur: detractionis de solidis quidem magis, interdum vero et de liquidis, nempe modo dicta liquidorum solidorumque minutionis communia sunt, cum sine purgatione aut sanguinis evacuatione, ipsam facere in sanis scilicet voluerimus.

αὐτὰς ποιήσασθαι βουληθῶμεν, ἐπὶ τῶν ὑγιαινόντων δηλονότι. νοσοῦντα γὰρ οὐδεὶς δρόμοις καὶ πάλαις θεραπεύσει. κοινὸν γὰρ καὶ τούτων καὶ τῶν ἄλλων ἐστὶ τῶν ὁμοίων αὐτοῖς τὸ τῶν γυμνασίων γένος, ἐκτεταμένων ἐπί τε δίσκων καὶ ἀκοντίων βολὰς, ἅλματά τε καὶ ἁλτῆρας, ὁπλομάχας τε καὶ πάντα τὰ κατὰ τὸν βίον ἔργα καὶ μάλισθ' ὅσα κατὰ γεωργίαν πονοῦσιν ἀροῦντές τε καὶ θερίζοντες καὶ σκάπτοντες. ἅπαντ' οὖν τὰ γυμνάσια καὶ τῶν σαρκῶν καὶ πιμελῶν καὶ χυμῶν πλῆθος μειοῖ. χρῆσθαι δ' ἐφ' ἑνὸς σώματος αὐτοῖς ἀδύνατον, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἕξεις καὶ κατὰ τὰς ἡλικίας καὶ τὴν δύναμιν καὶ τὸ ἔθος, ἐξευρίσκειν ἑκάστῳ προσήκει τὸ ἐπιτήδειον γυμνάσιον, ὡς ἐν τοῖς ὑγιεινοῖς ἐμάθετε. νυνὶ γὰρ ἐκ τῆς τῶν Ἱπποκράτους συγγραμμάτων ἐξηγήσεως οὐ τὰ τῆς ἰατρικῆς θεωρήματα μανθάνετε, προμεμαθηκότες ταῦτα κατὰ τάξιν ἐν ταῖς οἰκείαις πραγματείαις, ἐν αἷς ἁπάσαις τά τε δόγματα αὐτοῦ μετὰ ἀποδείξεως ἔγνωτε καὶ τὰ τοῖς δόγμασιν [436] ἀκόλουθα κατὰ μέρος ἅπαντα. βουληθέντες δὲ τῶν εἰρημένων παρ' αὐτοῦ τὴν ἱστορίαν

Aegrotum enim nullus curſibus et luctationibus curaverit, nam his aliisque ſimilibus exercitationum genus commune eſt, diſcorum telorumque jactus comprehendens, item ſaltus, halteras, armatorum certamina et omnia vitae munia, praeſertim quaecunque in agricultura exercent arantes, metentes ac fodientes. Omnes igitur exercitationes et carnium et adipis et ſuccorum abundantiam minuunt. Unum autem corpus omnibus iſtis uti non poteſt, ſed ſecundum habitus et aetates et vires et conſuetudinem ſingulis idoneam exercitationem invenire convenit, ut in libris de tuenda ſanitate didiciſtis. Nunc enim ex Hippocratis voluminum explanatione medicinae praecepta non diſcitis, cum haec prius ordinatim in propriis libris didiceritis, in quibus omnibus et ipſius placita cum demonſtratione cognoviſtis et placitis conſentanea particulatim omnia habuiſtis. Caeterum vos dictorum ab ipſo ſeriem

προσκτήσασθαι, ταῦτα ἠξιώσατέ με τὰ ὑπομνήμαθ' ὑμῖν ποιήσασθαι, καίτοι μὴ προῃρημένον. αἱ γὰρ ἀσαφεῖς λέξεις ἐπιστημονικὴν ἐξήγησιν οὐ προσίενται. νῦν γοῦν εὐθέως ἐφεξῆς γεγραμμένου τοῦ ἡσυχίῃσιν, οὐκ ἔστι γνῶναι σαφῶς ὅ βούλεται δηλῶσαι διὰ τῆς φωνῆς ταύτης ὁ Ἱπποκράτης. στοχάζεσθαι δὲ χρὴ, καθάπερ ἐν ταῖς ἄλλαις ἀσαφέσι λέξεσιν, οὕτως κᾀν ταύτῃ, τὸ μέν τι τῷδε φαίνεσθαι πιθανώτερον εἶναι, τὸ δὲ τῷδε. καὶ γὰρ καὶ πέφηνε καὶ ἄλλος ἄλλως ἐξηγεῖται τὴν ἡσυχίαν. ἐγχωρεῖ γοῦν ἐπί τε τῶν μεταξὺ διαναπαύσεων ἐν τοῖς γυμνασίοις εἰρῆσθαι, καθάπερ ἐν ἀφορισμοῖς εἶπεν· ὁκόταν ἄρξηται πονέειν τὸ διαναπαύειν εὐθὺς ἄκοπον. ἐγχωρεῖ δὲ κᾀπὶ τῶν ταῖς ὅλαις ἡμέραις ἐσομένων ἡσυχιῶν ἐν τοῖς μεταξὺ λελέχθαι. δύναται δὲ καὶ τελείαν ἡσυχίαν ἐπί τινων σωμάτων συμβουλεύειν. εἰ γὰρ οὕτως αὐτὸς εἶπε, κίνησις κρατύνει, ἀργίη τήκει, δύναιτ' ἂν ποτε καὶ βίος ἀργὸς λεπτῦναι τὸ σῶμα. καὶ γὰρ τεθεάμεθά τισιν οὕτω συμβῆναι ἐκ μεταστάσεως εἰς ἀργίαν τῶν γυμνασίων. ἀλλὰ διορισμῶν ἀκριβῶν ἐστι

aſſequi ſtudentes, haec me vobis commentaria conficere, etſi id facere non ſtatuiſſem, rogatum voluiſtis; obſcurae namque dictiones ſcientificam explanationem non admittunt. Nunc itaque ſtatim hac voce deinceps ſcripta, quiete, aperte cognoſcere non licet quid per ipſam Hippocrates ſignificare voluerit, ſed quemadmodum in aliis obſcuris locutionibus, ita et in iſta per conjecturas agere opus eſt, ut hoc iſti, illud aliis veriſimilius videatur, quemadmodum et viſum eſt, et alius aliter quietem interpretatur. Poteſt enim et de ceſſationibus, quae exercitationibus interponuntur, dicta eſſe, ſicut in aphoriſmis dixit: cum inceperit laſſeſcere, quietem agere, ſtatim laſſitudinem tollit. Poteſt etiam et de ceſſationibus per integros interjectos dies futuris intelligi. Poteſt autem et integram quietem aliquibus corporis conſulere. Nam ſi ipſe ita dixit, motus roborat, ocium tabefacit; poſſet ſane et ocioſa vita corpus attenuare: ita enim quibusdam ab exercitationibus ad ocium traductis evenire conſpeximus.

χρεία, τίνες εἰσὶν οἱ τούτων δεησόμενοι λεπτύνσεως ἕνεκεν. οὐ γὰρ δεῖ κενώσεώς γε πλεοναζόντων ὑγρῶν. οὐδέποτε γὰρ ἀργία τοῦτο ποιεῖν πέφυκεν. εἰκότως οὖν ἔνιοι περὶ καθαιρέσεως σαρκῶν τὸν λόγον αὐτῷ νῦν εἶναί φασιν, οὐ κενώσεως ὑγρῶν ὡς ἐν πληθώραις τε καὶ ταῖς ὑδαρώδεσιν ἕξεσι γίνεται. δυνατόν γε μὴν ἐπ᾽ ἀμφοτέρων αὐτοῦ τὸν λόγον πεποιημένου κατάλογον εἶναι πάντων τῶν βοηθημάτων, ὅσα τε κοινὰ τῶν καθαιρέσεων ἀμφοτέρων ἐστὶ καὶ ὅσα τε καθ᾽ ἑτέραν αὐτῶν ἴδια. δύναται δὲ μετὰ τὰ γυμνάσια τὴν ἡσυχίαν γεγραφέναι περὶ τῶν καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν γυμνασίων καὶ τῆς ἐπ᾽ αὐτοῖς ἡσυχίας ποιούμενος τὸν λόγον, ἵνα γυμνασάμενοι μὴ προσφέρωνται τὰ σιτία εὐθέως, καθάπερ ἔθος ἐστὶ, διασώζοντες ἐν τῷ σώματι τὴν ἐκ τῶν γυμνασίων θερμασίαν, ἀλλὰ τελέως ἀπεψυγμένοι. καὶ γὰρ τοῦτ᾽ ἐν τοῖς ὑγιεινοῖς ἐμάθετε λελεγμένον ὀρθῶς, ἄλλοις τε καὶ τῷ Ἐρασιστράτῳ, ὥστε κἀκ τούτου δῆλον γίνεσθαι, πολὺ τὸ στοχαστικὸν ἐν ταῖς ἐξηγήσεσιν εἶναι τῶν διὰ συντομίαν ἀσαφῶς ἡρμηνευμένων. ὅταν δὲ καὶ γράφειν τὴν

Sed certas diſtinctiones ſtatuere opus eſt, ut ſciamus quinam ſint qui iſtis extenuandi cauſa indigeant; neque enim ob abundantiam humorum evacuatione opus eſt: numquam enim id praeſtare ocium poteſt. Jure itaque nonnulli de carnium detractione ſermonem ipſi nunc eſſe ajunt, non de humorum inanitione, ut in plenitudine et aquoſis habitibus fit. Poteſt quidem de ambabus ipſo ſermonem faciente omnium auxiliorum enumeratio eſſe et quae utrique detractioni communia ſunt et quae alteri ipſarum propria. Poteſt autem et poſt exercitationes quietem ſcripſiſſe, de ſingulorum dierum exercitationibus quieteque ipſis ſuccedente ſermonem faciens, ne exercitati cibaria, ut moris eſt, illico aſſumant, in corpore adhuc ab exercitatione calorem ſervantes, ſed poſtquam exacte refrigerati ſunt: nam et hoc in libris ſalutis et ab aliis, ab Eraſiſtrato recte dictum didiciſtis. Quare et ex hoc conſtat multum conjecturae in dictorum ob brevitatem obſcurorum interpretationibus ineſſe: praeterea cum verba,

λέξιν ὡς ἂν ἐθέλῃ τις ἐξῇ, πολὺ δή που μᾶλλον ἄδηλον γίνεται τὸ τῆς γνώμης τοῦ παλαιοῦ. νῦν γοῦν ἐν τῇ προκειμένῃ ῥήσει γράφουσιν ἔνιοι, ἡσυχίῃσι πολλῇσι, οὔτε τῶν παλαιῶν ἀντιγράφων, οὔτε τῶν πρώτων ἐξηγησαμένων τὸ βιβλίον ἐπισταμένων τὴν γραφὴν ταύτην. εἰ δ' ἀναγκάζει τις ἡμᾶς αὐτὴν ἐξηγήσασθαι τὴν μετὰ τὰ γυμνάσια γινομένην ἡσυχίαν, φήσομεν ἀξιοῦν αὐτὸν ποιεῖσθαι πολλήν. ἀλλὰ ταύτην μὲν ἐατέον, τὴν δ' ὁμολογουμένην ἅπασι γραφὴν ἐξηγούμενοι, συμβουλεύειν αὐτὸν ἐροῦμεν πολλοῖς περιπάτοις καὶ ὀξέσι χρῆσθαι. παχύνουσι γὰρ οἱ βραδεῖς, ὥσπερ καὶ τὰ βραδέα γυμνάσια. καὶ θαυμάζω γε πῶς ἐπ' ἐκείνων παρέλιπε τοῦ ταχέσι. καὶ γὰρ δρόμοι ταχεῖς καὶ γυμνάσια τοιαῦτα καὶ σαρκῶν ὄγκον καθαιρεῖ καὶ χυμῶν πλῆθος κενοῖ καὶ σχεδὸν ἅπασιν ὁμολογεῖται τοῦτο καὶ γυμνασταῖς καὶ ἰατροῖς. ὁ δ' οὖν Ἱπποκράτης ἐφεξῆς ἔγραψε περὶ τῆς ἐπιτηδείου τροφῆς τοῖς καθαιρέσεως δεομένοις, ὡς εἴωθεν, ἐκ τοῦ παραδείγματος ἑνὸς ἑαυτῷ ὑπόμνησιν

ut lubet, fcribere liceat, longe fane obfcurior veteris fententia redditur. Nunc quidem in propofito fermone aliqui fcribunt, *quiete multa*, neque vetuftis codicibus neque illis, qui primum volumen hoc interpretati funt, hujusmodi lectionem agnofcentibus. Si quis vero hanc nos explanare cogat, quietem poft exercitationes multam interponi debere ipfum praecipere dicemus. Verum haec omittenda eft: et ab omnibus conceffam fcripturam declarantes, ut ambulationibus multis ac celeribus quis utatur, ipfum confulere affirmabimus: tardae enim, quemadmodum et tardae exercitationes, corpora pinguiora efficiunt. Atqui demiror cur de illis loquens omifit hanc particulam, *velocibus*, fiquidem veloces curfus exercitationesque fimiles et carnium molem detrahunt et fuccorum exfuperantiam inaniunt fereque ab omnibus et hoc exercitatoribus et medicis conceditur. Hippocrates igitur deinceps detractione egentibus aptam alimoniam defcripfit, ab uno exemplo, ut folitus eft, ejus, quod communiter

ποιησάμενος τοῦ καθόλου πᾶσιν ἁρμόττοντος. [437] ἔστι δὲ τούτοις καθόλου τροφὰς διδόναι μὴ τροφίμους, ὁποῖόν ἐστι τὸ χοίρειον κρέας, ἀλλ' ὀλιγοτρόφους, ὁποῖόν ἐστι τὸ τῆς ὄϊος, ὅπερ ἐστὶ τοῦ προβάτου. καὶ ἡ μᾶζα δὲ τῶν ὀλιγοτρόφων ἐστί. διὰ τοῦτ' οὖν ταύτης μὲν τὸ πλεῖστον, ὀλίγον δὲ τοῦ ἄρτου λαμβάνειν κελεύει.

δ'.

Καθαιρέσεως σημεῖον τὴν αὐτὴν ὥρην τῆς ἡμέρης φυλάσσειν, ἐξαπίνης γὰρ εἰρύεται.

Οὐκ ἄδηλόν ἐστι συνῆφθαι τὴν ῥῆσιν ταύτην τῇ προγεγραμμένῃ, καθ' ἣν ἐδίδασκεν ὅντινα τρόπον χρὴ ποιεῖσθαι τὴν καθαίρεσιν. ὅπως οὖν γνῶμεν εἰ τοῦ ποσοῦ τοῦ κατ' αὐτὴν ἀκριβῶς ἐστοχασάμεθα, σημεῖον νῦν γράφει τούτου. γέγονε δὲ ὁ λόγος οὗτος ἀσαφὴς, ὡς πρὸς ἡμᾶς διὰ τὸ, καθάπερ ἔφην ἤδη πολλάκις, οὐ πρὸς ἔκδοσιν αὐτῷ

omnibus convenit, ſibi ipſi commentarium faciens. Iſtis autem in univerſum alimenta multum nutrientia non danda ſunt, qualis eſt ſuilla caro, ſed parum nutrientia, qualis eſt ovilla caro, quae ſane pecudis eſt et placenta ſane, quae Graece maza dicitur, inter modice alentia reponitur, quocirca ipſius quidem plurimum, panis vero exiguum accipi jubet.

III.

Detractionis ſignum, eandem horam diei ſervare: repente enim trahitur.

Praeſentia verba cum ante ſcriptis, ubi, detractio ut facienda eſſet, edocebat, conjungi clarum eſt. Ut igitur cognoſcamus num ejus modum recte conjectura aſſecuti fuimus, hujusce rei ſignum nunc tradit. Sed iſte ſermo propter eam, quam ſaepe jam diximus cauſam, nobis obſcurus redditus eſt, quod videlicet non emitteretur, hunc

Ed. Chart. IX. [437.] Ed. Baf. V. (475.)
γεγράφθαι τὴν βίβλον ταύτην, ἀλλ' εἰς ὑποτύπωσίν τε καὶ παρασκευὴν ἑαυτῷ. πρὸς ἔκδοσιν δὲ γράφων οὕτως εἶπεν ἂν πάντως ἥντινα λέγει τῆς ἡμέρας ὥραν, τὴν αὐτὴν ἐν ᾗ τὸ τῆς καθαιρέσεως σημεῖον ἐπιτηρεῖν χρή. μὴ γράψαντος οὖν αὐτοῦ τί ἂν ἄλλο τις ἀκούειν ἔχοι πιθανώτερον ἢ ὅτι τὴν αὐτὴν ὥραν τῆς ἡμέρας, ἄγοντες ἐπὶ τὰ γυμνάσια τὸν τῆς καθαιρέσεως χρήζοντα, παραφυλάξωμεν ὡς ἐκέλευε; μή τι γὰρ ἐξαπίνης εἰρύεται, τουτέστι συμπίπτειν μὲν τὸν ὄγκον τοῦ σώματος, καταπίπτειν δὲ καὶ ἀῤῥωστεῖν τὴν δύναμιν. ἄντικρυς μὲν γὰρ ἕλκεσθαι σημαίνει τὸ εἰρύεσθαι. δύναται δ' ἀπ' ἐκείνου κἀπὶ ταῦτα μεταφέρεσθαι, διὰ τὴν τῶν πραγμάτων φύσιν, ὑπὲρ ὧν ὁ λόγος ἐστίν. οἷς, ὡς ἔφην πολλάκις, ἐν ταῖς ἀσαφέσιν ἑρμηνείαις, ἃ φθάνομεν αὐτοὶ γινώσκειν ἐφαρμόττομεν. ἔνιοι δ' ἀντὶ τοῦ εἰρύεται γράφουσιν ἐρείπεται, σαφεστέραν τὴν δήλωσιν τοῦ πράγματος ἐκ τῆς λέξεως ταύτης ἐλπίσαντες ἔσεσθαι. ἀλλ' ἥ γε παλαιὰ γραφὴ τὴν εἰρύεται φωνὴν ἔχει.

---

librum fcripfit, fed ut formulam quandam et apparatum fibi ipfi moliretur: ad eruditionem enim fcribens utique omnino declaraffet quam diei horam eam dicat, in qua detractionis fignum obfervare oporteat. Cum igitur ipfe non fcripferit, quid aliud quisquam probabilius intelligere poffit quam quod eadem diei hora eum ducentes ad exercendum, qui detractionis indigeat, obfervemus, ut juffit; numquid derepente fubtrahatur, hoc eft moles quidem corporis concidat, cadat autem et debilitetur facultas: nam haud dubie haec vox *εἰρύεσθαι* trahi fignificat. Poteft autem et ab illo ad haec transferri; propter rerum naturam, de quibus verba fiunt; quibus, ut faepius dixi, in obfcuris narrationibus, quae prius ipfi novimus, adaptamus. At quidam loco hujus vocis *εἰρύεται*, hoc eft trahitur, hanc fcribunt *ἐρείπεται*, hoc eft cadit, rei declarationem ex hac voce magis lucidam fore fperantes, fed antiqua fcriptura hanc vocem *εἰρύεται*, hoc eft trahitur, habet.

δ.

(476) Ἀφεῖναι τῶν πόνων, ἢ ῥυήσεται.

Κἀνταῦθα γράφουσί τινες ὑφεῖναι τῶν πόνων, ἢ ῥυήσεται. ἡ δ' οὖν τοῦ λόγου δύναμίς ἐστι τοιάδε. πᾶσα κένωσις ἐὰν μὴ κατὰ βραχὺ γένηται, τήν τε δύναμιν καταλύει καὶ τὴν τοῦ σώματος ἕξιν ἀθρόως διαφορεῖ. διὰ τοῦτ' οὖν ἔνιοι μὲν ἔγραψαν ὑφεῖναι τῶν πόνων, ἢ ῥυήσεται, τὴν ἀθρόαν κένωσιν ἐκ τοῦ ῥυήσεσθαί γε δηλοῦσθαι βουλόμενοι. τινὲς δὲ ᾗ εἰρύεται γράφουσι, προστιθέντες τὸ ἦτα καὶ περισπῶντες καὶ μετὰ ι ὑπογράφοντες, ἵνα σημαίνηται τῶν πόνων ὑφεῖναι ᾗ ὑφιέναι, καθότι ἂν εἰρύηται ὁ ἄνθρωπος. αὐτὸ δὲ τὸ εἰρύεσθαι κατά τε τῆς τοῦ σώματος συμπτώσεως καὶ κατὰ τῆς ἐν τῇ δυνάμει καταπτώσεως εἰρηκέναι φασὶν, ὡς [438] γενέσθαι τὸν λόγον τοιοῦτον. ὑφεῖναι τῶν πόνων, ὁπόταν ἥ τε δύναμις καταπίπτῃ καὶ τὸ σῶμα διαφορῆται. καὶ μέντοι καὶ οἱ τὸ ἐρείψεται γρά-

IV.

Remittito labores aut defluet.

Et hoc loco nonnulli ſcribunt, ſubtrahito ex laboribus aut defluet. Orationis autem vis haec eſt: omnis evacuatio, niſi paulatim fiat, vires proſternit et corporis habitum ſubito valde digerit. Propterea igitur quidam ſcripſerunt, ſubmittito labores aut defluet, copioſam repente evacuationem per hoc verbum, *defluet*, ſignificare volentes. Alii vero ſcribunt ᾗ εἰρύεται, id eſt quatenus conſumitur, litteram ῃ addentes et circumflectentes, atque item jota ſubſcribentes, ut ſignificetur, ita ex laboribus ſubtrahere, ut homo conſumatur. Hoc verbum autem *εἰρύεσθαι* de corporis conſumtione viriumque caſu ab ipſo dictum fuiſſe ajunt: ut ejusmodi oratio ſit. Minuas labores quum vires proſternuntur et corpus digeritur.

φοντες, ἐπὶ τὴν τῆς δυνάμεως κατάπτωσιν φέρουσι τὸν λόγον.

ε΄.

Ὁμοίως γὰρ ὅλον συμπίπτει.

Τῇ προγεγραμμένῃ ῥήσει ταύτην ἐφεξῆς εὗρον ἐν τοῖς παλαιοῖς ἀντιγράφοις πάλιν. ἴσασι δὲ αὐτὴν οὕτως ἔχουσαν καὶ οἱ παλαιοὶ τῶν ἐξηγητῶν. καὶ μέντοι καὶ τῶν νεωτέρων οἱ περὶ Σαβῖνον, οὐ μὴν εἰρήκασί γέ τινα ἐξήγησιν εἰς αὐτήν. ὅλην γὰρ τὴν προκειμένην ῥῆσιν προσγράψαντες, εἶτ᾽ ἐξηγησάμενοι τὰ κατὰ μέρος ἐν αὐτῇ, ταύτης τῆς λέξεως τὴν ἐξήγησιν οὐκ εἶπον, ὥσπερ οὐδὲ Ζεῦξις ἐκ τῶν παλαιῶν ἐξηγητῶν εἷς ὢν καὶ αὐτός. ἔνιοι δέ φασιν εἰρῆσθαι πρὸς Ἱπποκράτους. τὸ ὁμοίως γὰρ συμπίπτει, τοιοῦτόν τι δηλοῦν βουλομένου, ὥσπερ ἡ πλήρωσις βλάπτει καὶ διὰ τοῦτο δεῖ καθαιρεῖν αὐτὴν, οὕτω καὶ ἡ περαιτέρω τοῦ προσήκοντος κένωσίς ἐστι βλαβερά,

Quin etiam et qui *ἐρείψεται*, hoc eſt labetur, ſcribunt, ad virium caſum orationem referunt.

V.

Similiter enim totum concidit.

Hanc partem poſt ſuperiorem in antiquis exemplaribus omnibus inveni, quam ita ſe habere veteres etiam explanatores aſſerunt, nec non et ex recentioribus Sabini ſectatores, nullam tamen ejus interpretationem attulerunt. Totam enim antepoſitam dictionem quum adſcripſiſſent, deinde ſingula ejus verba interpretati, hujusce partis explanationem non dixerunt, quemadmodum neque Zeuxis ex antiquis interpretibus unus et ipſe. Quidam ſane ajunt ab Hippocrate dictum fuiſſe: ſimiliter enim totum concidit, tale quid innuere volente. Ut repletio nocet ideoque ipſam detrahere oportet, ſic et praeter modum evacuatio aeque ac repletio noxia eſt; ob ipſam enim cor-

Ed. Chart. IX. [438.] Ed. Baf. V. (476.)

παραπλησίως τῇ πληρώσει. συμπίπτει γὰρ ὑπ' αὐτῆς τὸ σῶμα βλαβερῶς, ὡς ἐπὶ τῆς πληρώσεως εἰς ὄγκον αἴρεται. μεμψάμενοι δ' ἔνιοι τὴν ἐξήγησιν ταύτην ὡς ἀπίθανον, ἤτοι οὐδ' ὅλως ἔγραψαν τὸ μέρος τοῦτο τῆς ῥήσεως ἢ μετέγραψαν εἰς τήνδε τὴν λέξιν, ἀθρόως γὰρ ἂν ῥυήσεται, παρακελεύεσθαι βουλόμενοι τὸν Ἱπποκράτην προσέχειν ἡμᾶς ἀκριβῶς τῇ καθαιρέσει τοῦ σώματος. ἀθρόως γὰρ αὐτοῖς γίνεσθαι διαφορεῖσθαι καὶ ῥεῖν ἐν τοῖς γυμνασίοις, ὅταν ἐφεξῆς ἡμέραις πολλαῖς ἐπιμείνῃ τις γυμνάζων μὲν αὐτὸν ἀξιολόγως, διαιτῶν δὲ λεπτῶς.

στ'.

Ὅταν δ' ἤδη συμπέσωσι προσάγειν ὕεια ὀπτά.

Διὰ τῶν προειρημένων ἀξιοῖ φυλάττεσθαι τὴν ἄμετρον καθαίρεσιν. ἐπεὶ δ' ἔσθ' ὅτε συμβαίνει περιπίπτειν ἀκουσίως, βούλεται καὶ πρὸς ταῦτα χρῆν παρεσκευάσθαι τὸν ἰατρόν. ἐάν ποτε καθαίρεσις ἀθρόα γένηται, διδόναι τηνι-

pus detrimentofe tabefcit, ficut ex plenitudine mole nimia turget. Sed quidam hanc interpretationem ut incredibilem vituperantes, aut nullo pacto hanc partem fcripferunt aut in haec verba transmutarunt: fubito enim valde fluet, Hippocratem nobis praecipere volentes ut diligenter corporis detractionem obfervemus. Repente enim ipfis magna digeftio ac defluxio in exercitationibus accidit, quum deinceps pluribus diebus aliquis ipfos valde exercuerit tenuiterque cibos exhibuerit.

VI.

Cum vero jam contabuerint, praebere fuillas affas oportet.

Per antedicta immodicam detractionem cavere nos jubet. Sed quoniam interdum invitum in eam incidere contingit, vult et ad ea medicum paratum effe debere, fi quando repente magna detractio facta fit, tuncque fuillas

Ed. Chart. IX. [438. 439.] Ed. Baf. V. (476.)

ταῦτα συμβουλεύει κρέα ὕεια ὀπτά· κρέα μὲν ὕεια, διότι πολύτροφα, τὰ δὲ ὀπτὰ, διότι στερεὰν καὶ συνηγμένην εἰς ὀλίγον ὄγκον, οὐχ ὑγρὰν οὐδὲ πλαδαρὰν ἐργάζεται τὴν σάρκα. τινὲς δὲ ἀντὶ τοῦ προσάγειν προσφέρειν ὕεια ὀπτὰ γράφουσι, τὴν αὐτὴν μὲν φυλάττοντες ἔννοιαν, ὡς κυριωτέρῳ δὲ ῥήματι τῷ προσφέρειν ἀντὶ τοῦ προσάγειν χρώμενοι.

ζ'.

Ὅταν δὲ πληρῶνται, σημεῖον αὖθις, τὸ σῶμα ἀνθηρὸν γίνεται.

[439] *Καὶ τοῦτ' αὐτὸ διὰ βραχέων ὑπεγράψατο, κοινὸν ἁπάσης ἀνατρέψεως ὑπάρχον σημεῖον. ἀνθηρὸν γὰρ γίνεται τὸ σῶμα κατά τε τὰ γυμνάσια καὶ ἄλλως τοῖς ἐξ αἵματος χρηστοῦ τὴν ἀνάτρεψιν ἴσχουσιν.*

carnes toftas exhibere confuluit: fuillas quidem carnes, quod multum nutriant, toftas vero, quod folidam et in exiguam molem adftrictam, non humidam laxamque carnem creent. At quidam loco hujus verbi *praebere*, offerre fuillas affas, fcribunt, eandem quidem fententiam fervantes, fed ut magis proprio verbo, *offerre*, loco iftius, *praebere*, utentes.

VII.

Cum replentur autem, fignum rurfus, floridum corpus eft.

Et id ipfum brevibus defcripfit omnis refectionis commune fignum. Floridum enim corpus evadit et in exercitationibus et illis alioqui, qui ex bono fanguine inftaurantur.

η'.

Ἐν γυμνασίοισι σημεῖον ὁ ἱδρὼς ὁ στάγδην ῥέων ἔξεισιν ὥσπερ ἐξ ὀχετῶν ἢ σύμπτωσις ἐξ ἐπάρσιος.

Λείπει κἀνταῦθα τῇ λέξει τὸ συμπτώσεως ἢ καθαιρέσεως ἤ τι τοιοῦτον. διὸ καὶ τινες οὐκ ὤκνησαν αὐτὸ προσθέντες ὡς γεγραμμένον οὕτως ἐξ ἀρχῆς ἐξηγεῖσθαι, τοιάνδε τὴν λέξιν ποιήσαντες. ἐν γυμνασίοις σημεῖον συμπτώσεως ὁ ἱδρὼς ὁ ῥέων ὥσπερ ἐξ ὀχετῶν, ἐφεξῆς δ᾽ ἄλλο σημεῖον γίνεσθαι τὴν ἀθρόαν σύμπτωσιν ἐξ ἐπάρσεως. χρὴ γὰρ κἀνταῦθα προσυπακοῦσαι τὸ ἀθρόον, εἰ καὶ μὴ γέγραπται νῦν, ἔμπροσθεν εἰρηκότος αὐτοῦ, ἐξαπίνης γὰρ εἰρύεται. ὅτι δὲ ταῦτα διαφορουμένου τοῦ σώματος ἀμέτρως γίνεται πρόδηλον.

θ'.

Ἡ γυνὴ, ἣν τὸ πρῶτον ἐθεράπευσα ἐν Κρανῶνι, ὁ σπλὴν

VIII.

In exercitationibus fignum, fudor ftillatim, ut ex aquaeductibus erit aut depreffio ex elatione.

Et hoc loco fermoni deeft cafus aut detractionis aut id genus aliquid. Quocirca ipfum nonnulli addentes tanquam principio, ita fcriptum non dubitarunt interpretari, talem orationem reddentes: in exercitationibus collapfionis fignum fudor, ut ex aquaeductibus effluens; deinceps autem fignum aliud eft, depreffionem magnam fubito ex elatione: oportet enim et hic fubintelligere fubitaneam ac magnam, licet modo fcriptum non fit, ipfo fuperius dicente, repente namque trahitur. Haec autem corpore immodice digefto evenire palam eft.

IX.

Mulier, quam primo in Cranone curavi, lien magnus na-

μέγας φύσει, πυρετὸς καυσώδης, ἐξέρυθρος, πνεῦμα δεκάτῃ, ἱδρὼς, τὰ πολλὰ ἄνω, ἀτάρ τοι καὶ κάτω ιδ'.

Οὐδὲν ἀξιόλογον ἐκ ταύτης τῆς ῥήσεως ἔνεστιν ἡμῖν μαθεῖν. θαυμάσαιμι δ' ἂν εἰ καὶ αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης οὕτως ἔγραψεν ἄνευ τοῦ προσγράψαι τὰ οὖρα, ὡς εἴ γε προσεγέγραπτο πλέον ἂν ἐκ τούτου εἰς ἀνάμνησιν ἔσχε τι, πρὸς ἡμᾶς δ' ἐξ ἐπιμέτρου. καὶ τοῦτ' ἔστιν ἀσαφές τό τε κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ῥήσεως γεγραμμένον, ἣν τὸ πρῶτον ἐθεράπευσα. ζητήσεως γὰρ ἄξιόν ἐστι πότερον ἑαυτοῦ χάριν ὡς ὀνομάτων καὶ τόπων ἐν οἷς οἱ νοσοῦντες κατέκειντο μνημονεύειν εἴωθεν, οὕτω καὶ νῦν προσέγραψεν, ἣν τὸ πρῶτον ἐθεράπευσα, διὰ τὸ μεμνῆσθαι τὸ ὄνομα τῆς γυναικὸς, ἢ δηλωτικόν ἐστι τοῦ νῦν ἐξ ὑποστροφῆς νοσῆσαι τὸν ἄνθρωπον, οὕτω δὲ καὶ τὸ πνεῦμα, τὸ τῇ δεκάτῃ τῶν ἡμερῶν γεγονέναι γεγραμμένον, ἀσαφές ἐστιν εἴτε δύσπνοιαν ἁπλῶς σημαίνει ἡντινοῦν εἴτε μόνον τὸ δεδιωγμένον καὶ

tura, febris ardens, valde rubra, spiritus decimo die, sudor multus superius, verum etiam inferius decimo quarto die.

Nihil notatu dignum in his verbis discere nobis licet. Admiratus autem essem, si et ipse Hippocrates, omissa urinae mentione ita scripsisset: quoniam si adjecisset, aliquid plus ad reminiscentiam lucratus fuisset ac nobis etiam eadem ratione profuisset. Et hoc quoque dictionis hujus initio scriptum obscurum est, quam primo curavi: nam quaestione dignum est, utrum sua ipsius causa, ut nominum et locorum, in quibus aegroti jacebant, meminisse consuevit, ita et nunc adscripserit, quam primo curavi, quo nominis mulieris memor esset: an nunc ex recidiva hominem aegrotasse significet. Ita vero qui decimo die accidisse scriptus est, obscuritatem parit, nam quamlibet simpliciter spirationis difficultatem, an so-

Ed. Chart. IX. [439. 440.] Ed. Baf. V. (476. 477.)

μέγα πυκνὸν εἶδος τῆς δυσπνοίας. ἔνιοι δὲ καὶ τὸ κατὰ τὴν γαστέρα πνεῦμα πλέον ἠθροῖσθαι νομίζουσιν ἐκ τῆς λέξεως δηλοῦσθαι. ταῦτα μὲν οὖν κατὰ τὴν λέξιν ἔχει τὴν ἀσάφειαν, ἄλλα δὲ κατὰ μόνην τὴν διάνοιαν. πότερον γὰρ ἐπὶ μόνῳ τῷ σπληνὶ πάσχοντι συνέβη τὴν γυναῖκα καὶ πυρετὸν καυσώδη ἔχειν καὶ τὴν δύσπνοιαν ἢ τὴν ἐμπνευμάτωσιν τῆς γαστρὸς, ἐξέρυθρόν τε τὴν χρόαν, ἢ καί τις ἄλλη πυρετώδης αὐτῇ διάθεσις ἐγένετο, δι' ἣν ταῦτα συνέπεσεν, ἄδηλόν ἐστι. μέγι- [440] στον δ', ὡς ἔφην, τὸ μὴ γινώσκειν ἡμᾶς ὁποῖα τὰ οὖρα μέχρι κρίσεως ἐγένετο καὶ διὰ τί κατὰ τὴν δεκάτην ἡμέραν ἐπεσήμηναν οἱ ἱδρῶτες. εἴωθε γὰρ αὐτὸς ἐν αἷς ἡμέραις οἱ παροξυσμοὶ σφοδρότεροι γίνονται προσγράφειν, ἵν' εἰδῶμεν ὡς ἐκ πολλῆς τῆς τῶν κατὰ μέρος πείρας ἤθροισε τὴν ἐμπειρίαν, ἀφ' ἧς ἀπεφήνατο καθόλου περὶ πάντων νοσημάτων, ὧν οἱ παροξυσμοὶ ἐν περισσαῖς ἡμέραις γίνονται, τούτων καὶ τὰς κρίσεις ἐν περισσαῖς ἡμέραις ἀποτελεῖσθαι. (477) ὃ δὲ πάντων ἐστὶν

lum incitatam et valde crebram aegre fpirandi fpeciem fignificet. Sed quidam et in ventre multum fpiritum collectum effe per haec verba fignificari putant. Haec quidem, quantum ad verba pertinet, obfcura funt. Alia vero quantum ad folam fententiam, non minus difficultatis continent. Utrum enim ex folo male affecto liene mulieri acciderit et ardente febre et fpirationis anguftia feu ventris inflatione laborare et colore perrubro effe; an et alius quispiam febrilis affectus ipfam vexaverit, ob quem in haec mala inciderit, incertum eft. Sed permagni, ut dixi, intereft, nos lotia, qualia ufque ad judicationem fuerint et cur decimo die fudores apparuerint ignorare. Ipfe namque quibus diebus acceffiones vehementiores fint, adfcribere folitus eft, ut ipfum fciamus, ex multa in fingulis experientia peritiam acquifiviffe, ex qua in univerfum fententiam hanc de omnibus morbis protulit, quorum acceffiones imparibus diebus fiunt, eorum et judicationes imparibus diebus abfolvi. Quod omnium vero in

ἀτοπώτατον ἐν τῇ προκειμένῃ ῥήσει καὶ δὴ φράσω, πότερον ἀπέθανεν ἢ ὑγίανεν ἡ γυνὴ, παραλελεῖφθαι. διὸ καὶ τὸ μεταξὺ ταύτης τε καὶ τῆς μετὰ ταύτην γεγραμμένης τὸ ἧσσον, ἔνιοι μὲν ταύτῃ προστιθέασιν, ἔνιοι δὲ ἐκείνης ἡγούμενον ποιοῦσιν. εἰ μὲν οὖν ἐγέγραπτο κατὰ τὴν ιδ' ἐπ' ἀγαθῷ κεκρίσθαι τὴν γυναῖκα, λόγον ἂν εἶχε μὴ προσγράφειν ταύτῃ τῇ ῥήσει τὸ ἧσσον. εἰρηκὼς γὰρ ἐν τῇ δεκάτῃ ἡμερῶν ἱδρῶτας γεγονέναι τῇ γυναικὶ τὰ πολλὰ ἄνω, κἄπειθ' ἑξῆς ἐπιφέρων, ἀτάρ τοι καὶ κάτω τεσσαρεσκαιδεκάτῃ, πῶς ἂν ἔτι προσέγραψε τὸ ἧσσον, εἴπερ ὅλως ἐσώθη τὸ γύναιον. εὔλογον οὖν ἐστι μᾶλλον ἐκταθῆναι δι' ὅλου τοῦ σώματος τοὺς ἱδρῶτας, ἀγαθῆς τῆς κρίσεως γενομένης. ἐάν τ' αὖ πάλιν ὑπόθηταί τις ἐπὶ κακῷ γεγονέναι τοὺς ἱδρῶτας, ἀποθανούσης τῆς γυναικὸς, τὸ ἧσσον εὐλόγως ἐπὶ τῇ τελευτῇ τάξει τῆς προκειμένης ῥήσεως, ἵν' ᾖ τὸ λεγόμενον, ἵδρωσε μὲν καὶ τῇ δεκάτῃ τὰ ἄνω μᾶλλον, ἀτάρ τοι καὶ κάτω, ἵδρωσε δὲ καὶ τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἧσσον τὰ

propofita parte abfurdiffimum eft, id utique dicam, mortuane an fanata fit mulier, praetermiffum effe. Idcirco et eam vocem, *minus*, quae inter hunc et fequentem fermonem fcripta eft, quidam fane huic adjiciunt, alii fequenti praeponunt. Profecto fi fcriptum fuiffet, decimo quarto die mulieri bonam judicationem factam effe, rationi confentaneum utique foret, huic orationi eam vocem, *minus*, non adjicere. Cum dixiffet enim decimo die fudores mulieri emanaffe majori ex parte fuperius ac poftea deinceps fubjecerit, verum et inferius decimo quarto, quomodo profecto, fi omnino liberata eft mulier, hanc particulam, *minus*, adfcribere potuit? Igitur verifimile magis eft bona judicatione facta per omne corpus effufos effe fudores. Rurfum fi quis mortua muliere perniciofos fuiffe fudores crediderit, jure praepofiti fermonis calci hanc voculam, *minus*, adjecerit, ut oratio talis fit: Sudavit quidem et decimo die fuperius magis, verum etiam inferius; fudavit autem et decimo quarto, inferius

κάτω. ἐπὶ τὴν ἑξῆς οὖν ῥῆσιν ἤδη μεταβῶμεν. ἴσως γὰρ ἐν ἐκείνῃ τὶ σαφέστερον εὑρήσομεν ὁποτέρᾳ χρὴ συντάσσειν τὸ ἧσσον, εἴτε τῇ νῦν προκειμένῃ κατὰ τὴν τελευτὴν εἴτε τῇ μετ' αὐτὴν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς.

ι'.

Ἧσσον τοῖς ἀπὸ κεφαλῆς κορυζώδεσι καὶ βραγχώδεσιν, ἐπιπυρετήνασιν, ὡς οἶμαι, ὑποστροφαί.

Ὑπακοῦσαι χρὴ παυσαμένου τοῦ πυρετοῦ. πῶς γὰρ ἂν ἄλλως ἧττον αὐτοῖς εἶναι νομίσωμεν ὑποστροφὰς, ἣν μὴ παύσαιτο πρότερον; εἰ δ' ἀφέλοιμεν τὸ ἧσσον ἀπὸ ταύτης τῆς ῥήσεως, ὡς ἐνίοις ἔδοξεν, ὕστατον τοῖς προηγουμένοις αὐτὸ τάξασι, τὴν ἐναντίαν τῇδε διάνοιαν ὁ λόγος ἕξει τοῖς ἀπὸ κεφαλῆς κορυζώδεσι καὶ βραγχώδεσιν ἐπὶ πυρετήνασιν ὑποστροφὰς γίνεσθαι νοσούντων ἡμῶν. ὅπερ οὖν ἐν ἅπασι ποιοῦμεν, οὐ τῇ τοῦ λόγου πιθανότητι τὰ ζητούμενα διορί-

minus. Ad fequentem igitur dictionem jam defcendamus: in ipfa enim fortaffe aliquid clarius inveniemus, unde quo loco eam particulam, *minus*, ponere debeamus, an in propofitae nunc calce, an in fequentis initio, percipere valeamus.

X.

Minus iis, qui ex capite gravedine laborant et raucitate, cum febre correpti funt, ut puto, recidivae fiunt.

Subintelligere oportet, finita febre, qui enim aliter ipfis recidivas minus accidere putabimus, nifi prius febris defierit? Quod fi hanc vocem *minus*, ab his verbis abftraxerimus, ut quibusdam eam fuperiori orationi fubjungentibus vifum eft, huic contraria verborum fententia erit, ii videlicet, qui ex capitis gravedine laborant et raucitate, cum febre correpti funt, recidivas fieri nobis intelligentibus. Igitur quod in omnibus facimus, non

ζοντες, ἀλλὰ τοῖς ἐναργῶς ἐπὶ τῶν ἀῤῥώστων ὁρωμένοις, ἐὰν καὶ νῦν ποιήσωμεν, εὑρήσομεν ὀρθῶς προτεταγμένον τῆς ῥήσεως τῆσδε τὸ ἧσσον. ὁ γὰρ πυρετὸς ἐπιγενόμενος κορύζαις καὶ βράγχοις βεβαιοτέραν αὐτῶν ποιεῖται πέψιν, ὡς μηκέτ᾽ αὖ ὑποστροφὴν γίνεσθαι ῥᾳδίως, μηδ᾽ ἂν ἁμάρτωσί τι, τῶν ἄλλως τοῦ πυρέττειν ἄνευ τοιαύτης αἰτίας ὑποστροφαῖς ἁλισκομένων ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασι. διὰ τί δὲ πρόσκειται τῷ λόγῳ τοῖς ἀπὸ κεφαλῆς [441] κορυζώδεσιν; οὐ γὰρ δὴ ἀπ᾽ ἄλλου τινὸς γίνονται μορίου κορυζώδεις. ἐγχωρεῖ μὲν οὖν καὶ οὕτως εἰρῆσθαι τὸν λόγον ὡς κατὰ τήνδε τὴν ῥῆσιν εἴρηται, σπόνδυλοι δὲ οἱ κατὰ ῥάχιν, ἐγχωρεῖ δὲ, διότι τῶν βραγχωδῶν ἐν αὐτοῖς ἐμνημόνευσε, προσθεῖναι τὸ ἀπὸ κεφαλῆς, ἐπειδὴ καὶ ἄλλως γίνονται βράγχοι. δυνατὸν δὲ καὶ τοῖς ἀπὸ κεφαλῆς εἰρῆσθαι, γράψαντος αὐτοῦ πρὸς ἀνάμνησιν ἑαυτῷ συντόμως, ἕνεκα διορισμοῦ πρὸς τὰς ἀπό τινος ἔξωθεν αἰτίας μικρὰς γινομέ-

orationis verifimilitudine, ſed iis quae evidenter in aegrotis cernuntur quaeſita dijudicantes, ſic nunc faciemus: hanc particulam, *minus*, verbis iſtis recte fuiſſe praepoſitam inveniemus. Febris namque poſt gravedines et raucitates veniens, ipſas firmius et certius concoquit; ut non iterum facile revertantur, etiamſi aliquid erroris commiſſum ſit, aliis ſine febre ob aliquam ejusmodi cauſam affectis poſt commiſſos errores in morbum recidentibus. Sed cur in ſermone hoc additum eſt, iis qui ex capite gravedine laborant? neque enim ab alio membro gravedines oriuntur? An ſermo iſte ita dictus eſſe poteſt, ut in his verbis etiam dictum fuit, vertebrae autem, quae in dorſo? Poteſt quoque has particulas, *ex capite*, addidiſſe, quoniam de raucitate laborantium in ipſis verbis meminerat: nam et alia ratione raucitates fiunt. Poteſt quoque ex capite adjectum eſſe, ipſo ſibi ipſi reminiſcentiae cauſa breviter ſcribente, quo a gravedinibus, quae ab externa aliqua exigua cauſa proveniunt, ipſas diſtin-

νας κορύζας, ἵν' ἐνδείξηται περὶ τούτων εἶναι τὸν λόγον, ὅσοι διὰ φυσικὴν ἀσθένειαν τῆς κεφαλῆς ἑτοίμως ἁλίσκονται τῷ παθήματι. τούτους γὰρ ἄν τις εἰκότως ἀπὸ κεφαλῆς ὀνομάζοι κορυζώδεις οὐκ ἀπὸ ψύξεως ἢ ἐγκαύσεως ἤ τινος ἁπλῶς ἔξωθεν αἰτίας. τὸ δ', οἶμαι, κατά τινα τῶν ἀντιγράφων πρόσκειται δηλοῦν ἐπαμφιβάλλειν αὐτὸν ὑπὲρ ὧν ἀπεφήνατο. λόγον δ' ἔχει καὶ χωρὶς τοῦ, οἶμαι, γράφειν, ἀληθοῦς γε ὄντος τοῦ λεγομένου. διὰ δὲ τῆς ἐφεξῆς γεγραμμένης ῥήσεως ἀπόδειξιν ὧν ὀρθῶς ἀπεφήνατο προσέθηκεν. ἐπ' αὐτὴν οὖν ἤδη μεταβῶμεν.

ια'.

Πᾶν τὸ ἐκπυέον ἀνυπόστροφον. ἑωυτὸς γὰρ πεπασμὸς καὶ κρίσις ἅμα καὶ ἀποστασία.

Οὐκ ἀσαφὴς ἡ ῥῆσις τοῖς μεμνημένοις ὑπὲρ ὧν ἤδη πολλάκις εἴρηκε πεπασμόν. ἐμνημόνευσε δὲ καὶ νῦν αὐτῶν ἕνεκα τῶν προειρημένων, ὡς ἔφην, ἵνα ὁ σύμπας λόγος γέ-

gueret, ut indicaret de illis a se sermonem fieri, qui ob naturalem capitis imbecillitatem eo vitio facile caperentur: hos enim quispiam jure ex capite gravedinosos appellat, non a frigore aut aestu aut aliqua simpliciter externa causa. Illud autem verbum, *puto*, in quibusdam codicibus additum est, significans ipsum de quibus rebus loquebatur ambigere, sed consentaneum est et sine illo verbo, *puto*, scribi posse, cum verum sit id quod dicitur. In sequentibus autem verbis quae recte dixerat ratione corroborat. Ad ipsa igitur jam transeamus.

XI.

Quicquid suppurat, non recidit. Ipsamet enim concoctio et judicatio simul et abscessus.

Haud obscura oratio est memoria tenentibus ea quae saepius jam de concoctione dixit. Nunc vero et eorum, ut dixi, superiorum verborum causa meminit, ut integra

νηται τοιοῦτος, καὶ τοῖς κορυζώδεσι καὶ βραγχώδεσιν ἀπὸ τῶν ἐκ τῆς κεφαλῆς καταῤῥων, ὅταν ἐπιγενομένου τοῦ πυρετοῦ πεφθῇ, τὸ ψυχρὸν ἅμα καὶ ὑγρὸν ῥεῦμα καὶ πεφθὲν ἐκκριθῇ, βεβαίαν ἔλπιζε τὴν κρίσιν τοῦ νοσήματος γεγονέναι καὶ μηκέθ' ὑποτροπιάσαι τὸν ἄνθρωπον.

ιβ΄.

Οἷσιν, ὅταν ἀφροδισιάζωσι, φυσᾶται ἡ γαστὴρ ὡς Δαμαγόρᾳ, οἷσι δ' ἐν τούτοισι ψόφος ὡς Ἀρκεσιλάῳ.

Ταύτην τὴν ῥῆσιν ἄλλος ἄλλως γράφει καί τινες προστιθέασιν αὐτῇ τὸ, ὅταν ἄρχωνται, τὸ κατὰ τὴν ἀρχὴν εἰρημένον, οἷσιν, ἀφαιροῦντες καὶ ποιοῦντες τὴν λέξιν τοιαύτην ὅταν ἄρχωνται ἀφροδισιάζειν, φυσᾶται ἡ γαστὴρ, βουλόμενοι τοὺς ἀρχομένους ἀφροδισίων, τουτέστι τοὺς πρῶτον ἐπιχειροῦντας τῷ ἔργῳ τούτῳ πάσχειν τὰ τῆς ῥήσεως ἐφεξῆς δηλούμενα. καίτοι τὴν γραφὴν ταύτην οὔτε βιβλίον

oratio talis fit: et gravedinofis et raucis ob deftillationes ex capite, cum fuperaddita febre, frigida juxta atque humida fluxio concocta fuerit et concocta fuerit expulfa, firmam morbi judicationem fuiffe, neque hominem denuo aegrotaturum fpera.

XII.

Aliquibus, cum venere utuntur, inflatur venter, ut Damagorae. Aliquibus vero in eo ftrepitus. Arcefilao tumebat.

Haec quoque verba alius aliter fcribit. Et quidam ipfis haec addunt, cum incipiunt venere uti, inflatur venter. Voluntque ifti incipientibus venerea, hoc eft primum aggredientibus opus illud, ea quae in fermone deinceps traduntur, accidere, tametfi lectionem hanc neque liber aliquis antiquus neque explanator agnofcit. Nihilo-

τι παλαιὸν οὔτ' ἐξηγητὴς οἶδεν. ἀλλ' ὅμως οἱ περὶ τὸν Σαβῖνον ἐπὶ τῶν ἀρχομένων ἀφροδισιάζειν τὸν λόγον αὐτῷ εἶναί φασιν, καίτοι μνημονεύσαντος αὐτονομαστὶ τοῦ Ἱπποκράτους ἑνὸς ἀνθρώπου τοῦ Δαμαγόρου. τοῦτο δ' εἴωθε ποιεῖν ὅταν ὀλίγοις τισὶ γενόμενον πρᾶγμα διέρχεται. καὶ χωρὶς δὲ τοῦ γεγραφέναι τι περὶ τούτων Ἱπποκράτει τὸ φαινόμενον ἐχρῆν ἐκ τῆς πείρας μαθεῖν. οὐ γὰρ συμβαίνει τοῖς ἀρχομένοις ἀφροδισίων ἐμφυσᾶσθαι τὴν κοιλίαν ἢ ψόφον ἴσχειν ἐν αὐτῇ, ἀλλὰ [442] μᾶλλον ἐνίοις ἐν τῷ σπανίῳ τῶν παρακμαζόντων τε καὶ τὸ καλούμενον πάθημα φυσῶδές τε καὶ ὑποχονδριακὸν καὶ μελαγχολικὸν ἐχόντων, ἐμφυσᾶσθαι συμβαίνει μᾶλλον τὴν γαστέρα, ὅταν ἀφροδισίοις χρήσωνται. τοῖς δ' αὐτοῖς τούτοις ὑπάρχει καὶ τὸ συνεχὲς ὀρέγεσθαι μίξεως. ὅπερ οὖν πολλάκις ἤδη πρόσθεν εἶπον, ἐάν τε παραλείπω τὰς γραφὰς ἃς ἐποιήσατο κατὰ τήνδε τὴν ῥῆσιν ἐάν τ' εἴπω πάσας, ἑκατέρως μέμψονται πολλοί, ταῖς ἑαυτῶν ἐπιθυμίαις κρίνοντες τὸ σύμμετρον ἐν τοῖς λόγοις, οὐ τῇ τῶν πραγμάτων φύσει. καὶ μέντοι κἂν

minus Sabini fectatores de coire incipientibus ipfi fermonem effe ajunt, quamvis Hippocrates nomine proprio hominis unius Damagorae meminerit. Id autem facere confuevit, cum paucis res, quam narrat, acciderit. Atqui praeterquam quod de his quicquam Hippocrates fcriberet, experientia oportuit quid appareret addifcere; neque enim primum venere uti incipientibus ventrem inflari aut ftrepitum in ipfo perfonare contingit, fed quibusdam potius raro, jam inclinante aetate et affectu flatuofo vocato, praecordiali et melancholico vexatis, cum venere utuntur, inflari magis ventrem contingit: iisdem quoque ipfis ut affidue coitum appetant evenit. Quod igitur plerumque jam antea dixi, five fcripturas varias, quas in his verbis fecerunt, omittam, five omnes recenfeam, utrumque multi reprehendent, ex fuis ipforum cupiditatibus, non ex rerum natura modum in orationibus aeftimantes.

τινα μὲν εἴπω τῶν εἰρημένων τε καὶ γεγραμμένων, τινὰ δὲ παραλείπω, καὶ οὕτως ἔσονταί τινες οἱ μεμψόμενοι τινὰ μὲν τῶν εἰρημένων, ὡς ἐχρῆν παραλελεῖφθαι καὶ ταῦτα ληρώδη γε ὄντα, τινὰ δὲ τῶν παραλελειμμένων, ὡς ἐχρῆν εἰρῆσθαι, μὴ χείρω τῶν εἰρημένων ὄντα. κατὰ μὲν γὰρ τὰς ὁσημέραι γινομένας συνουσίας, ὁποίαν τινὰ βούλωνται τὴν ἐξήγησιν ἀκούειν οἱ παρόντες, αὐτῶν ἐκείνων πυθόμενοι, ἁρμόττεσθαι πειρῶνται ταῖς βουλήσεσιν αὐτῶν. ἐν βιβλίῳ δ᾽ οὐκ ἔστι πρᾶξαι τοῦτο. διόπερ εἰλόμην ἐν μὲν ταῖς πλείσταις τῶν ῥήσεων ἢ μηδ᾽ ὅλως μνημονεύειν τῶν ὑπαλλαττόντων τὴν ἀρχαίαν γραφὴν, ἢ παντάπασιν ἀλλοκότως ἐξηγησαμένων. ἐπὶ τινων δ᾽ ἤτοι τὰ μὴ παντάπασιν ἀπιθάνως εἰρημένα με- (478) μνῆσθαι χρὴ τοὺς ἀναγινώσκοντας τὰ ὑπομνήματα, καθ᾽ ἑκάστην τὴν ῥῆσιν ἀναμιμνήσκειν αὐτῶν ἐπαχθές. ὅπερ οὖν ἔλεγον, οἱ μὲν περὶ τὸν Σαβῖνον ὡς πρώην τοῖς τῶν ἀφροδισίων πειρωμένοις συμβαίνει τὰ κατὰ τὴν ῥῆσιν εἰρημένα πάσχειν ὡς ἀληθὲς ὑποθέμενοι πειρῶνται λέγειν τὴν αἰτίαν αὐτοῦ, τινὲς δ᾽

Quin etiam fi quaedam ex dictis et fcriptis dixero, quaedam praetermifero, fic etiam nonnulli qui accufent inveniuntur, quod aliqua dixerim praetermittenda, praefertim cum nugatoria fint, aliqua dicenda fubticuerim, quae dictis deteriora non effent. In congreffibus utique quotidianis quamcunque explanationem qui interfunt audire velint, ab eis ipfis percunctati eorum voluntatibus nos aptare et affentiri refpondentes conamur: at in libro id facere non licet; propterea mihi conftitutum eft in pluribus quidem Hippocratis fermonibus aut nequaquam meminiffe veterem fcripturam permutantium aut abfurde prorfus interpretantium. In quibusdam vero, quae dicta funt, non omnino a veritate abhorrentia, eorum commentaria legentibus mentionem facere oportet: in fingulis enim partibus eadem repetere pergrave eft. Quod igitur dicebant Sabini fectatores, quod primum venerem expertis in propofitis verbis dicta eveniant, ut verum credentes, ipfius caufam afferre conantur. At alii

ἔμπαλιν τοῖσδε τὴν γραφὴν τῆς λέξεως ἐποιήσαντο τοιάνδε· εἰσὶν οἷσιν ὅταν ἀφροδισιάζωσι φυσᾶται ἡ γαστήρ. οἱ μὲν περὶ τὸν Σαβῖνον οὐκ ἀλόγως φασὶ τοῖς ἀφροδισιάζειν ἀρχομένοις τοῦτο συμβαίνειν· πρῶτον μὲν, ὅτι μέγας ὁ ξενισμὸς γίνεται περὶ τὸ σῶμα. γράφουσι γὰρ οὕτως αὐτοὶ, δι' ὃν ξενισμὸν, φύσην, ἐπιληψίαν τε καὶ νεφρίτιδας αὐτοῖς, ἕτερά τε χρόνια γίνεσθαι. ἔπειτα δὲ καὶ ὅτι Δημόκριτος εἶπεν, ἄνθρωπος ἐξ ἀνθρώπου ἐν ταῖς συνουσίαις ἐκθόρνυται. καὶ μέντοι καὶ διότι φασὶ πολὺν ὀδαξησμὸν διὰ τὴν ἀλήθειαν τοῦ θερμοῦ καὶ τὴν δριμύτητα πάσχουσι καὶ κοινοῦ γε, ὡς λέγουσιν, ὄντος τοῦ λόγου θηλειῶν τε καὶ ἀῤῥένων, ἐπὶ θηλειῶν φασὶ σαφῆ τὴν αἰτίαν εἶναι. τῇ γὰρ ὑστέρᾳ τὸ μὲν ἔντερον ὑπεστόρεσται, ἡ κύστις δ' ἐπίκειται. εἰκὸς οὖν ἐντεινομένην αὐτὴν καὶ σφριγῶσαν ἐπέχειν τὴν ἀμφοτέρων ἀπόκρισιν. ἐναπολαμβανομένης οὖν τῆς φύσης συνεχῶς ἐμπνευματοῦσθαι καὶ τοῦ οὔρου δὲ κατεχομένου τὸ ἐπιγάστριον οἰδεῖν. ταῦτα μὲν οὖν οἱ περὶ τὸν Σαβῖνον λέγουσιν, ἀπιθάνους αἰτίας ἀποδιδόντες τῶν μὴ γινομένων.

contra quam hi verborum lectionem hanc faciunt: funt quibus, cum venere utuntur, inflatur venter. Sabini quidem fequaces non praeter rationem coire incipientibus id accidere afferunt; primum quidem, quam magna innovatio ac permutatio in corpore fit; fcribit enim fic ipfe: ob quam immutationem flatus, comitialis morbus, renum affectus, aliaque longa vitia procreantur: poftea vero quoniam et Democritus, inquit, homo ex homine in coitibus profeminatur; quin etiam quoniam, inquiunt, multum pruritum ac morfum ob feminis falfuginem atque acrimoniam patiuntur. Cumque foeminarum, ut ajunt, et marium communis ratio fit, in foeminis evidentem caufam effe dicunt; utero namque inteftinum fubjicitur, vefica fuperjacet; par eft itaque ipfum diftentum et in venerem concitatum utriusque excretionem retinere; flatu igitur inclufo affidue inflari atque lotio retento abdomen intumefcere. Haec fane a Sabini fequacibus haud verifimiles caufas eorum quae non fiunt affignantibus refe-

οὐ γὰρ συμβαίνει ταῦτα τοῖς ἀρχομένοις ἀφροδισίων μειρακίοις, ἀλλὰ τοῖς μελαγχολικοῖς καὶ φυσώδεσιν ὀνομαζομένοις, οἳ καὶ μετὰ τὴν παρακμαστικὴν ἡλικίαν τὰ τοιαῦτα πάσχουσιν. ὅλως γὰρ τὸ φύσης ἐμπίπλασθαι δι' ἀσθένειαν γίνεται τῆς ἐμφύτου θερμασίας. ἐῤῥωμένης γὰρ ταύτης τῶν τοιούτων οὐδὲν συμβαίνει. Ἀριστοτέλης δ' ἐν τοῖς προβλήμασι καὶ τὴν αἰτίαν ζητεῖ, δι' ἣν ἀφροδισιαστικοὺς συμβαίνει γίνεσθαι τοὺς μελαγχολικούς. ἀθροίζεσθαί τε πνεῦμά φησιν αὐτοῖς ἐν ὑποχονδρίοις φυσῶδες οὐκ ὀλίγον, διὸ πνευματώδη τε καὶ ὑποχονδριακὰ προσαγορεύεσθαι τὰ τοιαῦτα πάθη καὶ Διοκλῆς τε καὶ Πλειστόνικος, ἕτεροί τε πολλοὶ τῶν ἰατρῶν οὕτως ὀνομάζεσθαί φασιν αὐτά, οὐ χεῖρον δὲ καὶ λέξιν τινὰ τῶν τῷ Ἀριστοτέλει [443] γεγραμμένων εἰπεῖν ἔχουσαν ὧδε· διὰ τί οἱ μελαγχολικοὶ εἰσιν ἀφροδισιαστικοί; ἢ ὅτι πνευματώδεις; τὸ γὰρ σπέρμα πνεύματος ἔξοδος ἐστί. διότι οὖν πολὺ τὸ τοιοῦτον, ἀνάγκη πολλάκις ἐπιθυμεῖν καθαίρεσθαι, κουφίζονται γάρ. διὰ τοῦτ' οὖν καὶ Ῥοῦφος ἔλεγεν ἀντὶ τοῦ ψόφος, εἵλετο γρά-

runtur: neque enim haec adolefcentulis coire incipientibus, fed atra bile vexatis et flatuofis nominatis eveniunt: qui quidem et poft declinantem aetatem hujusmodi vitiis afficiuntur, prorfus enim flatu repleri ab ingeniti caloris debilitate provenit; eo namque recte valente horum nihil exoritur. Nam Ariftoteles in libro fuo de quaefitis et caufam quaerit ob quam melancholicis libidinofis effe contingat; dicitque in ipforum praecordiis haud paucum fpiritum flatuofum excitari, atque ideo ejusmodi vitia fpirituofa praecordialiaque nominari. Diocles etiam, Plistonicus aliique multi medici, fic ipfa vocari dicunt. Verum haud malum fuerit quaedam verba ab Ariftotele fcripta retuliffe. Haec ita fe habent: cur melancholici libidinofi funt? an quod fpiritu abundant? femen enim fpiritus excretio eft; cum ifte igitur copiofus fit, neceffe eft ipfius purgandi faepius inceffat cupiditas, levantur enim; propterea et Rufus pro hac voce, *ftrepitus*, maluit

φειν φόβος, ἵνα ὁ λόγος ᾖ τῷ Ἱπποκράτει περὶ τῶν μελαγχολικῶν, οἷς ἐστὶν ἰδιαίτατος ὁ φόβος, ἄλλῳ μὲν γὰρ ἄλλο φοβερόν. ἕν γοῦν τι πάντως καθ᾽ ἕκαστον αὐτῶν, ὅταν γε τὰ μέτρια δυσθυμοῦσιν. εἰ δὲ μὴ καὶ δύο καὶ πλείω καὶ πάνυ πολλὰ, καὶ τισιν αὐτῶν ἅπαντα. γενήσεται οὖν κατὰ μὲν τὸν Ῥοῦφον ἡ λέξις οὕτως ἔχουσα. οἷσιν, ὅταν ἀφροδισιάζωσι, φυσᾶται ἡ γαστὴρ ὡς Δαμαγόρᾳ, ὅθεν τούτοις ὁ φόβος. κατὰ δὲ τοὺς παλαιοὺς ἐξηγητὰς, ὡς ἐν ἀρχῇ γέγραπται, τὴν γὰρ ἐκείνων γραφὴν ἀεὶ προστίθημι, κἂν ἡμαρτῆσθαι δοκεῖ κατὰ τοὺς πρώτους ἀντιγραψαμένους. ἄμεινον γὰρ, ὡς εἶπον ἤδη πολλάκις, ὅπως εὑρέθη γεγραμμένον εἰπόντας οὕτως ἤδη προσεπινοεῖν αὐτούς τι δηλοῦντας αὐτὸ τοῦτο. λέλεκται δὲ καὶ ἡ περὶ τὸν Σαβῖνον ἐξήγησις. Καπίτων δὲ οὕτως ἔγραψεν, οἷς ἐστιν, ὅταν ἀφροδισιάζωσι, φυσᾶται ἡ γαστὴρ, ὡς Δαμαγόρᾳ, οἷσι δ᾽ ἐν τούτοισι, ψόφος. Διοσκορίδης δὲ οὕτως· οἷσι μὲν ὅταν

fcribere, *timor*, ut Hippocrati de melancholicis fermo fit, quorum maxime proprius timor eft. Aliud enim alii formidolofum videtur, unum quoddam faltem ipfis fingulis omnino, quando plane modice contriftantur; fi vero immodice et duo et plura et permulta: quibusdam etiam ipforum omnia. Erit itaque fecundum Rufum lectio hujusmodi, quibusdam, cum venere utuntur, inflatur venter, ut Damagorae, unde his timor. Verum fecundum veteres interpretes ita fe habet, ut ab initio fcriptum eft; illorum enim fcripturam femper adjicio, etfi ab illis primis librariis corrupta fuiffe videatur; fatius eft enim, ut jam faepius repetivi, lectionem, ut inventa eft, enarrantes, ita deinde ipfos aliquid ulterius excogitantes addere, idque ipfum nos facere admonere. Hactenus Sabini explanatio tradita eft. Capito autem ita fcripfit: aliquibus nonnunquam, cum venere utuntur, inflatur venter, ut Damagorae, aliquibus vero in his ftrepitus. Diofcorides vero fic: Aliquibus quidem, cum venere utuntur, inflatur

ἀφροδισιάζωσι, φυσᾶται ἡ γαστὴρ ὡς Δαμαγόρᾳ, οἷσιν ἐν τούτοισι ψόφος. ἀφεῖλε γὰρ οὗτος τὸ δ', οὐ μὴν οὐδὲ κατὰ τὴν ἐξήγησιν τοῦ ψόφος ὀνόματος ὡμολόγησαν ἀλλήλοις οἱ ἐξηγηταὶ, τινὲς μὲν βορβορυγμὸν δηλοῦσθαι λέγοντες, ἔνιοι ἐρυγὴν, ἔνιοι δὲ τὰς κάτω διεξιούσας φύσας, ἔνιοι δ' ὅ τι ἂν ᾖ τούτων ἁπλῶς. εἴ τις οὖν ἐν τοῖς ἐντέροις κίνησις αἰσθητὴ ταῖς ἀκοαῖς, εἰσὶ γὰρ καὶ ἄλλαι τινὲς, ἔξωθεν τῶν βορβορυγμῶν ἐν τοῖς ἐντέροις κινήσεις τε καὶ ψόφοι, τινὲς μὲν ἤχοις ἐοικότες, τινὲς δὲ συριγμοῖς, ἢ τινι τοιούτῳ τρόπῳ ψόφῳ. Ἀρκεσίλαος δέ φησιν οὐ μόνον ἐφυσᾶτο ἡ γαστὴρ, ἀλλὰ καὶ ᾤδει, τουτέστιν οἴδημα εἶχεν. εἴρηκα δὲ ἤδη πολλάκις οἴδημα καλεῖν αὐτὸν ἅπαντα τὸν παρὰ φύσιν ὄγκον, εἴτε φλεγμονῶδες εἴτ' ἐρυσιπελατώδης εἴτε σκιῤῥώδης εἴη, τῶν νεωτέρων μόνων τὸν χαῦνον ὄγκον οἴδημα καλούντων. ἀλλά γε ποῖόν τινα λέγει τὸν ὄγκον γενέσθαι τῷ Ἀρκεσιλάῳ ζήτημά ἐστιν οὐ σμικρόν. ἐμοὶ μὲν οὖν δοκεῖ τὸν ἰδίως ὑπὸ τῶν νεωτέρων ὀνομαζόμενον εἰρη-

venter, ut Damagorae, aliquibus in his ſtrepitus: iſte enim particulam, *vero*, abſtulit. Quin et in nomine hoc, *ſtrepitus*, explanando inter ipſos explanatores non convenit. Nonnulli quidem murmur ſignificari dicunt, quidam ructum, alii flatus per ſedem exhalantes; item alii quodlibet iſtorum ſimpliciter, qualiscunque in inteſtinis motus ſit, qui ab auribus ſentiatur; ſunt enim et alii quidam praeter murmura in inteſtinis motus ac ſtrepitus, nonnulli quidem ſonis perſimiles, aliqui vero ſibilis aut alicui alii hujusmodi voci. Ad Arceſilao, inquit, non modo venter inflabatur, ſed etiam tumebat, hoc eſt oedema, id eſt tumorem habebat. Dixi autem alias ſaepius oedema ab ipſo vocari omnem praeter naturam tumorem, ſive phlegmonis ſive eryſipelatis, ſive ſcirrhi naturam ſapiat, cum recentiores medici ſolum laxum tumorem oedema vocent. Caeterum qualemnam Arceſilao tumorem excitatum eſſe dicat, quaeſtio haud parva eſt. Mihi ſane oedema proprie a junioribus acceptum dixiſſe videtur; non tamen

κέναι. οὐκ ἔστι δ' ἀπίθανον ἐρυσίπελας ἢ φλεγμονὴν ἢ σκίῤῥον ἤ τι τῶν τοιούτων γενέσθαι περὶ τὸν τῶν ἀφροδισίων καιρὸν ἢ σμικρὸν ὕστερον, αὖθίς τε μετ' οὐ πολὺ καθίστασθαι τοῦτο. τοῖς δ' ἐξηγηταῖς ὅλον τοῦτο παραλέλειπται τὸ σκέμμα. τοῦ μέντοι Ἀρκεσιλάου τούτου καὶ καθ' ἕτερον τόπον τοῦ βιβλίου μέμνηται ὁ Ἱπποκράτης, ἔνθα φησίν· ἐν τοῖσι προσόδοισιν οἷς ψοφοῦσιν, ὡς Ἀρκεσίλαος. εὔδηλον οὖν ὅτι τοῖς τοιούτοις φύσης ἐστὶν ἡ γαστὴρ μεστὴ καὶ ταύτην ὑπὸ τῆς γινομένης συντονίας ἐν τοῖς ἀφροδισίοις ἐκκρίνεσθαι συμβαίνει. Διοσκορίδης δὲ οὕτως ἔγραψε τὴν ῥῆσιν· Ἀρκεσιλάῳ δὲ κακὸν ὦδει τὸ φυσῶδες, ἀντὶ τοῦ κακὸν ὤζετο τὸ φυσῶδες, ὧδὶ γέγραφθαι βουλόμενος, οἱ δ' ἄλλοι πάντες ἀρχὴν τῆς δευτέρας ῥήσεως ἐποιήσαντο τὸ φυσῶδες, ὡς ἐφεξῆς γέγραπται.

ιγ'.

[444] *Τὸ φυσῶδες συναίτιον ἐν τοῖς πιτυρώδεσι. καὶ γὰρ εἰσὶ φυσώδεις.*

---

incredibile eft aut eryfipelas aut phlegmonem aut fcirrhum aut ejusmodi aliquid coitus tempore vel paulo poft exortum fuiffe, rurfumque haud ita multo poft id refediffe; ab interpretibus autem tota haec fpeculatio filentio praeterita eft. Hujus quidem Arcefilai et alio hujus libri loco mentionem fecit Hippocrates, ubi ait: in acceffibus quibusdam ftrepunt, ut Arcefilaus. Manifeftum eft igitur hujusmodi hominibus ventrem flatu effe repletum, huncque prae contentione in coëundo facta excerni contingere. At Diofcorides ita haec verba fcripfit: Arcefilao autem male olebat flatuofum, pro eo quod eft, malum odorem exhalabat flatuofum; ita enim fcriptum effe voluit. At reliqui omnes hanc vocem, *flatuofum*, fequentis partis initium effe voluerunt, ut deinceps fcriptum eft.

XIII.

Flatuofum in furfurofis fimul caufa eft. Etenim flatuofi funt.

Τίνας λέγει πιτυρώδεις ἄπορον εὑρεῖν, ἐάν τέ τις μὴ καθάπερ Ἡροδότου καὶ Κτησίου μόνον ὡς ἱστορίαν ἀναγινώσκῃ τὰ βιβλία τῶν παλαιῶν ἰατρῶν, ἀλλ' ἕνεκα τοῦ πλεῖόν τι ἔχειν εἰς τὰ τῆς τέχνης ἔργα. πολλοὶ δὲ τῶν ἐξηγητῶν ἀμελήσαντες τούτου καὶ μάλισθ' ὅσοι τὸ σοφιστικὸν εἶδος ζηλώσαντες ἐπὶ τὸ πρόχειρον ἀφικνοῦνται τῆς ἐξηγήσεως, ὃ κατὰ τὴν τῆς λέξεως ἔνδειξίν ἐστιν, οὐκέτι βασανίζοντες ἐπὶ τῶν νοσούντων τὴν τῶν λεγομένων ἀλήθειαν. οὕτω γοῦν καὶ νῦν πιτυρώδεις λελέχθαι δεξάμενοι τοὺς πίτυρα συνεχῶς ἐν τῇ κεφαλῇ γεννῶντας, ἀποδιδόναι τούτου τὴν αἰτίαν πειρῶνται, λέγοντες ὑπὸ περιττωμάτων ἐν τῇ κεφαλῇ ἀναφερομένων γίνεσθαι τὰ πίτυρα, φέρεσθαί τε αὐτά φασι πρὸς τὰ μετέωρα ὑπὸ πνεύματος θερμοῦ καὶ διὰ τοῦτο φυσώδεις τοὺς τοιούτους. μοχθηρὸς δ' ὁ λόγος αὐτῶν ἐστι, πρῶτον μὲν ὅτι τὸ φαινόμενον οὐκ ἔχει μαρτυροῦν· μυρίους γὰρ οἴδαμεν ἥκιστα φυσώδεις, οἷς ἐν τῇ κεφαλῇ συνεχῶς γίνεται πίτυρα· δεύτερον δὲ εἰ καὶ τὸ φαινόμενον αὐτοῖς ἐμαρτύρει, πάντων τῶν περιττώματα τρεφόντων

Quos furfurofos dicat inventu difficile eft, modo quis ne, velut Herodoti et Ctefiae tanquam hiftoriam, veterum medicorum libros evolvat, fed quo ad artis opera magis proficiat. Multi autem interpretes id negligunt et maxime quicunque fophifticam doctrinae fpeciem aemulati, ad eam explanationem deveniunt, quae ad manum eft, quamque verba ipfa prae fe ferunt; neque praeterea in aegrotantibus dictorum veritatis periculum faciunt. Igitur ita quoque nunc eos furfurofos dictos effe intelligentes, quibus affidue in capite furfures creantur, iftius rei caufa referre conantur, dicentes, ab excrementis caput fubeuntibus furfures provenire excrementaque in fublime a calido fpiritu ferri, ob idque iftos flatuofos effe. At ipforum improbus fermo eft: primo quidem, quoniam evidentis rei teftimonio caret: mille enim minime flatuofos novimus, quibus in capite perennis furfurum proventus eft. Secundo et fi res ipfa teftimonium ipfis favens praeberet, omnibus calida excrementa contrahentibus commu-

θερμὰ, κοινὸς ὁ λόγος ἐγίνετο καὶ τρίτον πρὸς τούτοις, ὅτι τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ὡς τὰ πολλὰ διὰ τὴν οἰκείαν κρᾶσιν ἔστι σύμπτωμα τὸ γεννᾷν πίτυρα κατὰ φύσιν ἐχόντων τῶν χυμῶν. εἰκότως οὖν ἔνιοι τὴν παλαιὰν γραφὴν ὑπαλλάξαντες ἔγραψαν τὸ φυσῶδες συναίτιον τοῖσι πτερυγώδεσι. ἐμάθετε δ' ὅτι πτερυγώδεις ἔθος ἐστὶ (479) τοῖς ἰατροῖς ὀνομάζειν τοὺς ὁμοίως ὀρνίθων πτέρυξι τὰς ὠμοπλάτας ἔχοντας ἐκκειμένας τε καὶ προηκούσας εἰς τοὐπίσω. τούτοις οὖν φασι συναίτιον εἶναι τὸ φυσῶδες ἐμπίπτειν εἰς τὸ πάθος ὥσπερ ἐμπίπτουσι, τουτέστιν εἰς τὴν ἀναγωγὴν τοῦ αἵματος· καὶ γὰρ εἶναι φυσώδεις αὐτούς. ὅτι μὲν οὖν εἰς τὸ ῥαγῆναί τι κατὰ τὸν πνεύμονα συναίτιόν ἐστι τὸ φυσῶδες οὐκ ἄδηλον. εἰ δὲ καὶ φυσώδεις εἰσὶν οἱ στενοθώρακες, τοῦτο διὰ τῆς πείρας βασανιστέον ἡμῖν ἐπιμελῶς. ἐμοὶ μὲν γὰρ ἐφάνησαν ὀλίγου δεῖν ἅπαντες τοιοῦτοι καὶ τάχα διὰ τὴν ἔνδειαν τῆς ζωτικῆς θερμασίας, ἣν ἐκ τῆς καρδίας ὁρμᾶσθαι μεμαθήκατε. μικρὰν οὖν ἔχοντες οἱ πτερυγώδεις τὴν καρδίαν ἀκολούθως ταύτῃ καὶ τὴν ἅπαντι

nis haec ratio effet: et tertio ad haec, quod ipfius capitis plerumque, ob propriam ejus temperiem, fymptoma eft furfures creare, etfi humores naturaliter affecti fint. Jure igitur quidam veterem lectionem commutantes fcripferunt, flatuofum caufa fimul eft alatis; medicis autem confuetudinem effe, eos alatos nominare, qui fcapulas eminentes, avium alarum inftar retrorfumque productas habent, vos non latet. Iftis igitur inquiunt flatuofum fimul effe caufam ut in affectum incidant, quemadmodum incidunt, hoc eft ejectionem fanguinis, ipfos enim flatuofos effe. Quod quidem ad frangendum aliquid in pulmone, adjuvans caufa fit flatuofum, neminem praeterit; an vero et angufti pectoris homines flatuofi fint, id experientia nobis curiofe inveftigandum eft. Mihi quidem fere omnes ejusmodi vifi funt et forfan ob vitalis caloris penuriam, quem ex corde emanare didiciftis. Igitur alati exiguum cor habentes, fecundum quoque hujus proportionem et calorem

Ed. Chart. IX. [444.] Ed. Baf. V. (479.)

τῷ σώματι θερμασίαν ἐξ αὐτῆς ἐπιῤῥέουσαν ἔχουσιν ἀσθενῆ. διὰ γάρ τοι τὴν ἀσθένειαν ταύτης ἐξ ἀρχῆς αὐτῆς ἡ καρδία γέγονεν, ὡς ἐμάθετε, μικρά· τινὲς δ' οὐ πτερυγώδεσιν, ἀλλὰ πυρετώδεσιν γράφουσι, τὴν λέξιν ποιοῦντες τοιάνδε· τὸ φυσῶδες συναίτιον τοῖς πυρετώδεσι· καὶ γάρ εἰσι φυσώδεις. οὐκ ἀληθεύουσι δ' οὐδ' αὐτοὶ πάντας τοὺς πυρετώδεις φυσώδεις εἶναι νομίζοντες. ὅ γε μὴν Διοσκορίδης, ὡς ὀλίγον ἔμπροσθεν ἔφην, ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς προγεγραμμένης ῥήσεως γράψας τὸ φυσῶδες, ὧδέ πως ἔγραψε τὴν νῦν προκειμένην ῥῆσιν· συναίτιον οἱ πτερυγώδεες, ὡς εἶναι τὸ συνεχὲς ὅλως αὐτῆς τοιόνδε. Ἀρκεσιλάῳ δὲ κακὸν ὦδει τὸ φυσῶδες. εἶθ' ἑξῆς ἀπ' ἄλλης ἀρχῆς· συναίτιον οἱ πτερυγώδεες· καὶ γάρ εἰσι φυσώδεες. ἅλις δ' οὖν ἤδη καὶ τῶν φυσωδῶν, ἵνα μὴ τῷ λόγῳ νῦν ἀεὶ παραιτῶμαι τοῦ γράφειν πολλὰ, τῷ δ' ἔργῳ κατάφωρος γίνωμαι μηκύνειν περιττῶς.

---

ab ipſo in omne corpus emanantem imbecillum habent; ob hujus namque in ipſa origine infirmitatem cor, ut didiciſtis, exiguum creatum eſt. Quidam autem non alatis, ſed febriculoſis ſcribunt, locutionem hujusmodi facientes, flatuoſum ſimul cauſa eſt febriculoſis, etenim flatuoſi ſunt; verum neque ipſi recte ſentiunt, omnes febriculoſos flatuoſos eſſe arbitrantes. Dioſcorides ſane, ut paulo ante dicebam, in calce praepoſitae ſententiae hanc vocem, *flatuoſum*, collocans, ita propoſita verba ſcripſit; ſimul cauſa alati, ut tota ipſa continuata locutio, ita ſe habeat: Arceſilao autem male olebat flatuoſum; poſtea deinceps ab alio initio, ſimul cauſa alati, etenim ſunt flatuoſi. Abunde igitur de flatuoſis jam dictum eſto, ne oratione in praeſentia et ſemper multa ſcribere devitem, re autem vera nimis verboſus eſſe deprehendar.

ιδ.

[445] *Τὸ ψυχρὸν πάνυ φλεβῶν ῥηκτικὸν καὶ βηχῶδες, οἷς χιὼν, κρύσταλλος καὶ συστρεπτικὸν, οἷον τὰ φήρεα καὶ αἱ γογγρῶναι, συναίτιον καὶ αἱ σκληρότητες.*

Εἴρηται μὲν ἐπὶ πλέον ἔν τε τῷ περὶ ὑγρῶν χρήσιος κἀν τοῖς ἀφορισμοῖς ὁποία τίς ἐστιν ἡ δύναμις τοῦ ψυχροῦ. λέλεκται δέ τινα καὶ νῦν αὐτοῦ τῶν ἔργων ὡς ἐν ὑποτυπώσει χρήσιμα πρὸς τὴν τῆς καθόλου δυνάμεως εὕρεσιν. ὅσον μὲν γὰρ ἐφ' ἑαυτῷ συνάγει καὶ πυκνοῖ καὶ πιλεῖ καὶ σφίγγει τὸ ψυχρὸν ἅπανθ' ὅσοις ἂν πλησιάζῃ, καὶ διὰ τοῦτο τάς τε ἀδήλους αἰσθήσει διαπνοὰς τῶν σωμάτων καὶ τὰς αἰσθητὰς ἐκροὰς κωλύει. οὕτω γοῦν κἀν ἀφορισμοῖς ἔγραψεν· ἐν τούτοισι δὲ τῷ ψυχρῷ χρῆσθαι, ὅταν αἱμοῤῥαγέειν μέλλῃ, μὴ ἐπ' αὐτὰ, ἀλλὰ περὶ αὐτὰ, ὅθεν ἐπιῤῥεῖ. καὶ ὅσα τούτων ἐφεξῆς εἴρηκεν ἔργα τοῦ ψυχροῦ τῆς οἰκείας δυνάμεως, ὅταν διὰ μέσου μηδενὸς ἐνεργῇ. πάλιν δ' ὅταν εἴπῃ, τὰ ψυχρὰ, οἷον χιὼν, κρύσταλλος, στήθει

XIV.

Frigidum valde venas frangit et tuſſim citat, ut nix, glacies et contrahit, ut pherea et gongronae. Simul cauſa duritiae.

Et in libro de liquidorum uſu, ut in aphoriſmis fuſius diſputatum eſt, qualis nam frigidi facultas ſit, nunc quoque aliqua ipſius opera per quandam veluti deſignationem relata ſunt, ad ejus communem vim explorandam utilia futura. Quantum enim in ipſo eſt, omnia quae attingit frigidum, cogit, denſat, ſtringit, coarctat; quocirca et ſenſum latentes corporum diſſlationes et ſenſiles effluxus intercludit. Sic igitur et in aphoriſmis ſcripſit: in iſtis vero frigido uti, quum ſanguis erupturus eſt, non in ipſa, ſed circa ipſa, unde effluit et quaecunque deinceps opera propriae frigidi facultatis, quando nullo intercedente medio agit, enumeravit; item quum dixit: frigida ut nix, glacies, pectori inimica, tuſſium excitatoria, ſan-

πολέμια, βηχέων κινητικὰ, αἱμοῤῥοϊκὰ καὶ καταῤῥοϊκὰ, τὸ μὲν στήθους πολέμια κατὰ τὴν τοῦ αὐτοῦ τοῦ ψυχροῦ δύναμιν εἶπεν, τὸ δὲ βηχέων κινητικὰ αἱμοῤῥοϊκὰ διὰ μέσων ἑτέρων. ἐπειδὴ γὰρ εἰς ἑαυτὰ συνάγεται καὶ σφίγγεται τὰ σώματα τῶν περιεχόντων ἀγγείων τὸ αἷμα, διὰ τοῦτο ἐνίοτε συμβαίνει ῥήγνυσθαι τοὺς χιτῶνας αὐτῶν, ἵν᾽ ὅπερ ὑπὸ πολλοῦ τοῦ περιεχομένου γίνεται ἐν τοῖς χαλαροῖς ἀγγείοις, τοῦτο ὑπὸ τοῦ μὴ πολλοῦ, συμβαίνει τοῖς τεταμένοις. διὰ τοῦτο οὖν οὐχ ἁπλῶς εἶπεν ἐν τῇ προκειμένῃ ῥήσει τὸ ψυχρὸν εἶναι φλεβῶν ῥηκτικὸν, ἀλλὰ τὸ πάνυ ψυχρὸν ἔφη. ταὐτὸ δὲ τοῦτο δυνάμει κἀν τοῖς ἀφορισμοῖς ἔγραψεν ἐν τῷ φάναι, τὰ ψυχρὰ, οἷον χιὼν κρύσταλλος, ἐξηγησάμενος διὰ τῶν παραδειγμάτων τίνα τ᾽ ἐστὶ τὰ πάνυ ψυχρά. πάλιν δ᾽ ἐν ἀφορισμοῖς εἰπών· ἕλκεσι τὸ μὲν ψυχρὸν δακνῶδες, δέρμα περισκληρύνειν, νῦν εἶπε τὸ ψυχρὸν συστρεπτικὸν, ἐν ἴσῳ τῷ συναπτικόν. οὕτως οὖν ἐργάζεται καὶ τοὺς ἐν τοῖς νευρώδεσι μορίοις ὄγκους. καὶ κατά γε τὰ νεῦρα τά τε γαγγλία καλούμενα καί τινας ἄλλας τάσεις

guinis profluvii provocatoria, destillationum inductoria. Illud quidem, pectori inimica, secundum ipsius frigidi facultatem dixit. Illud autem tussium excitatoria, sanguinis profluvii provocatoria, per interventum aliorum. Quoniam enim in se ipsa compinguntur atque coarctantur vasculorum sanguinem continentium corpora, propterea nonnunquam ipsorum tunicas frangi contingit, ut quod a contento in laxis receptaculis fit, id a non multo distentis inveniat. Ideo igitur in propositis verbis non absolute frigidum venas frangere, sed valde frigidum dixit. Eandem sententiam innuentia verba et in aphorismis scripsi inquiens: frigida ut nix, glacies, per exempla, quaenam sint valde frigida, interpretatus. Item quum in aphorismis dixerit: ulceribus frigidum mordax, cutem obdurat, nunc dixit: frigidum contrahendi vim habet, quod idem est ac copulandi. Sic igitur et in nervosis membris tumores creat et in nervis ganglia quae vocantur et alias

τὰς μὲν προμηκεστέρας, τὰς δὲ στρογγυλωτέρας. καί μοι δοκεῖ τὰς προμηκεστέρας ὠνομακέναι φῆρεα, τὰς δὲ στρογγυλωτέρας γογγρώνας. φήρεα μὲν εἰπὼν τὰ μὲν ἐμφέρειαν ἔχοντα φηρεῶν, οὕτω γὰρ ὠνομάκασιν ἔνιοι τῶν Ἰώνων σατύρους, οὓς γράφουσί τε καὶ πλάττουσι προμήκεις ἐξοχὰς ἔχοντας παρὰ τοῖς ὠσὶ, γογγρώνας δὲ τὰς περιφερεστέρας ἐξοχὰς μετὰ σκληρότητος, οἷαί περ εἰσὶν αἱ γινόμεναί τισι τῶν δένδρων ἐπιφύσεις, ἃς καλοῦσι γόγγρους, ὡς καὶ Θεόφραστος ἐν τῷ πρώτῳ τῶν περὶ φυτῶν ἔγραψε λέξιν οὕτως· ἔνια δὲ ἴσχει τοὺς καλουμένους ὑπό τινων γόγγρους ἢ τὸ ἀνάλογον, οἷον ἐλαία. λέγουσι δ᾽ ἔνιοι καὶ νῦν ἔτι κατὰ Θετταλίαν ἀκηκοέναι τινῶν γογγρώνας ὀνομαζόντων τὰς τοιαύτας σκληρότητας, ὅταν ἐν τραχήλῳ συστῶσιν, οὐ μὴν τά γε φήρεα λέγοντός τινος οὔτ᾽ αὐτὸς ἤκουσα κατά τι τῶν ἐθνῶν οὔτε τινὸς ἀκηκοότος ἐπυθόμην. καίτοι τινὲς τῶν ἐξηγητῶν φασι τὸν Ἱπποκράτην φήρεα καλεῖν τὰ ἐν Φηραῖς τῆς Πελοποννήσου πλεονάζοντα. τινὲς δὲ διὰ τοῦ ε τὴν πρώτην συλ- [446] λαβὴν γράφοντες ἅμα τῷ φ δη-

quasdam tenſiones, alias oblongiores, alias rotundiores. Mihique videtur oblongiores vocaſſe *pherea*, rotundiores autem *gongronas*, pherea quidem eas vocans, quae *φηρεῶν* ſimilitudinem habent; ita enim quidam Iones ſatyros appellarunt, quos pingunt finguntque oblongas apud aures exceſſus habentes; gongronas vero rotundiores cum duritia exceſſus, quales in quibusdam arboribus appendices ſunt, quas *gongros* vocant, ut etiam Theophraſtus in primo de ſtirpibus ad verbum ita ſcripſit: non multae vero habent et vocatos a quibusdam gongros aut ipſis proportione reſpondentia, ut olea. Dicunt et aliqui nunc etiam in Theſſalia ſe quosdam audiviſſe tales duritias, quum in collo creatae ſunt, gongronas appellantes. Verum quemquam pherea dicentem, neque ipſe uſquam gentium audivi, neque aliquem, qui audiverit, novi; quamvis nonnulli explanatores Hippocratem dicant pherea vocare, quae Pheris Peloponneſi civitate abundant. Alii per epſilon primam ſyllabam ſcribentes una cum ph, ſcilicet

λονότι, φήρεά φασιν αὐτὸν ὀνομάζειν τὰ ἐν Φεβαῖς τῆς Θετταλίας πολλάκις γινόμενα. τοῦ μέντοι τὰς προμήκεις ἐξοχὰς ὀνομάζειν φήρεα μαρτύριον εἶναι δοκεῖ καὶ τὸ γεγραμμένον ἐν τῷ τῶν ἐπιδημιῶν ἑβδόμῳ κατὰ λέξιν οὕτως· ἐπεδήμησαν βῆχες, μάλιστα δὲ παιδίοις, τὰ περὶ τὰ ὦτα πολλοῖσιν, οἷα τοῖς σατύροις. τὸ δὲ ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς προκειμένης ῥήσεως, συναίτιον καὶ αἱ σκληρότητες, τοιοῦτον σημαίνει. ταῖς τῶν εἰρημένων παθῶν γενέσεσιν ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ συναίτιόν ἐστι καὶ ἡ σκληρότης τοῦ σώματος, ἐν ᾧ συνίσταται τὰ πάθη, τουτέστιν, ὅταν ὁ ἄνθρωπος ᾖ φύσει σκληρὸν ἔχων τὸ δέρμα. διὰ γὰρ τὴν αὐτὴν αἰτίαν τό τε ψυχρὸν αἴτιόν ἐστι τῆς τῶν εἰρημένων παθῶν γενέσεως τό τε δέρμα τὸ σκληρόν. ὅτι γὰρ, ὡς αὐτὸς ἔφη, τὸ ψυχρὸν δέρμα περισκληραίνει, διὰ τοῦτο τὰ τοιαῦτα πάθη γεννᾷ, διεξέρχεσθαι δι' αὐτοῦ τῶν ὑπ' αὐτῷ συναθροιζομένων χυμῶν μὴ δυναμένων. οἷς οὖν ἐστι φύσει σκληρὸν τὸ δέρμα, τούτοις συναίτιον καὶ αὐτὸ γίνεται τοῦ μήτε διαφορεῖσθαι τοὺς παχεῖς καὶ γλίσχρους χυμοὺς,

pherea, dicunt ipſum appellare quae Pheris Theſſaliae urbe plerumque oriuntur. At quod ipſe longiores exceſſus pherea nominet, illud etiam quod in ſeptimo de vulgaribus morbis ad verbum ita ſcriptum eſt: in vulgus graſſabantur tuſſes, maxime vero in pueros, qui ſecundum aures multis, qualia ſatyris, teſtimonium dictis noſtris praebere videtur. Sed quod in calce propoſiti ſermonis ſcribitur, ſimul cauſa et duritiae id ſignificat, dictorum vitiorum a frigore creationes adjuvant cauſa et corporis, in quo affectus oriuntur, duritia, id eſt cum homo dura naturaliter cute ſit: eadem enim ratione et frigidum et dura cutis poſitorum affectuum originis cauſae ſunt. Nam quoniam, ut ipſe inquit, frigidum cutim obdurat, ideo hujusmodi affectus creat, ſuccis ſub cute contractis per ipſam tranſire nequeuntibus. Quibus igitur natura cutis dura eſt, iſtis et ipſa adjutrix cauſa fuerit ut ne craſſi lentique humores digerantur; ſub ipſa vero congeſti du-

Ed. Chart. IX. [446.] Ed. Baf. V. (479. 480.)

ἀθροιζομένους δ' ὑπ' αὐτῷ τοὺς εἰρημένους σκληροὺς καὶ σκιῤῥώδεις ὄγκους ἐργάζεσθαι. ὅτι δὲ καὶ φλεβῶν ῥῆξις ἐν τοῖς φύσει σκληροτέροις ἔσται διὰ τὴν τοῦ ψυχροῦ βίαν οὐκ ἄδηλόν ἐστιν. εἰ γὰρ ὑπὸ τοῦ περιεχομένου κατὰ τὰς φλέβας αἵματος ἡ ῥῆξις γίνεται τῶν ἀγγείων, ἐν τοῖς τοιούτοις ἔσται μᾶλλον, ὅσα διὰ σκληρότητα δυσχερῶς καὶ μόγις ἀνευρύνεται. τὰ γὰρ ἐπὶ πλέον ἐκτείνεσθαι πεφυκότα, κἂν πολὺ τὸ περιεχόμενον ἐν αὐτοῖς ᾖ, στέγει τοῦτο μὴ ῥηγνύμενα, καὶ βῆχες δ' ἂν εἰκότως ἐν τοῖς φύσει σκληροτέροις σώμασι γίνοιντο. λέλεκται γὰρ ὅτι τῶν μαλακῶν ῥᾷον ταῦτα τραχύνεται. γεγραφότων δέ τινων κατὰ τὴν ῥῆσιν ἀντὶ τοῦ, βηχῶδες, φυσῶδες, εἰπεῖν τι καὶ περὶ τούτου προσήκει. φαίνεται γὰρ ὁσημέραι τὰ κατὰ τὴν γαστέρα πνεύματος φυσώδους ἐμπιπλάμενα τοῖς ψυχθεῖσιν, ἀλλ' ἥ γε παλαιὰ γραφὴ τῆς ῥήσεως οὐ τὸ φυσῶδες, ἀλλὰ τὸ βηχῶδες ἔχει καὶ κατὰ τοὺς ἀφορισμοὺς, ὡς ἔφην (480) ἄρτι, τῶν ψυχροτάτων ὑλῶν ἐν παραδείγματι μνημονεύσας,

ros vocatos et fcirrhofos tumores efficiant. Quod etiam venarum diruptio ob frigidi vim natura durioribus eventura fit, nemini dubium eft. Nam fi a fanguine in venis inclufo effractio vafculorum fit, in illis plus fiet, quaecunque prae duritia aegre vixque dilatantur. Quae enim latius extendi apta funt, etfi quod in ipfis continetur multum fit, id tamen citra fciffuram includunt et cohibent. Item et tuffes in natura durioribus corporibus jure excitantur: fiquidem dictum eft, ea facilius quam mollia exafperare. Quum quidam vero in hoc fermone pro hac voce βηχῶδες, id eft *tuffes excitans; φυσῶδες*, id eft *flatuofum*, fcripferint, aliquid et de hoc dicere convenit: quotidie namque refrigeratis corporibus flatuofo fpiritu ventrem repleri cernuntur. Verum antiqua lectio non φυσῶδες, id eft flatuofum, fed βηχῶδες, id eft tufficulofum, ut verbum verbo reddam, agnofcit. Atque in aphorifmis, ut paulo ante retuli, frigidiffimarum rerum loco exempli mentionem faciens, ipfis non addit flatuo-

Ed. Chart. IX. [446.] Ed. Baf. V. (480.)
οὐ προσέθηκεν αὐταῖς τὸ φυσῶδες. τὰ γὰρ ψυχρὰ, φησὶν, οἷον χιὼν, κρύσταλλος, στήθει πολέμια, βηχῶν κινητικὰ, αἱμοῤῥοϊκὰ καὶ καταῤῥοϊκά. διδάσκει τε καὶ τὴν νῦν προκειμένην ἡμῖν ῥῆσιν καὶ κατὰ τὸν εἰρημένον ἀφορισμὸν, οὐχ ἁπλῶς γίνεται διὰ τὸ ψυχρὸν, ἀλλ᾽ ὅσα διὰ τὸ λίαν ψυχρόν. ἐνταῦθα μὲν εἰπὼν, τὸ ψυχρὸν πάνυ φλεβῶν ῥηκτικὸν, ἐν δὲ τοῖς ἀφορισμοῖς τὸ, οἷον χιὼν, κρύσταλλος. ὅτι δὲ μετέχειν τινὸς δεῖται θερμασίας τὰ φυσώμενα, καθάπερ γε καὶ τὰ . .

ιε΄.

Τὸ μετ᾽ οὔρησιν σύναγμα παιδίοισι μᾶλλον, ἆρα ὅτι θερμότερα;

Ὅτι μὲν ὁ λόγος ὅδε περὶ τῶν λιθιώντων παιδίων ἐστὶν ἅπαντες εἰρήκασιν οἱ ἐξηγησάμενοι τὸ βιβλίον, οὐ μὴν τὸ διὰ τί προσέθηκε τὸ μετ᾽ οὔρησιν, ἐνὸν ἁπλῶς γράψαι τὸ σύναγμα παιδίοισιν, ἐπεσκέψαντο, καθάπερ οὐδὲ διὰ

fum. Frigida enim, inquit, ut nix, glacies, pectori inimica, tuffium excitatoria, fanguinis effluvii provocatoria et deftillationes commoventia. At propofitis in verbis et in narrato aphorifmo non fimpliciter quae a frigido, fed quae a valde frigido fiant, edocet hoc loco dicens, frigidum valde venas rumpit: in aphorifmis, ut nix, glacies. Quod autem aliquam caliditatem participare debeant quae inflantur faepe didiciftis, ficut et quae . . .

XV.

Poft mictum concretio puerulis magis. Num quoniam calidiores?

Quod de calculofis pueris hic fermo fit omnes libri explanatores afferuerunt, fed cur *poft mictum* adjecerit, quum fimpliciter fcribere liceret, concretio puerulis, haud perinde contemplati funt, ficut neque illud etiam, cur

Ed. Chart. IX. [447.] Ed. Baf. V. (480.)

[447] τί τὸν ἀπορητικὸν σύνδεσμον προσέθηκεν, οὐχ ἁπλῶς εἰπὼν τὸ σύναγμα παιδίοισιν ὅτι θερμότερα. τὸ γὰρ ἄρα γε θερμότερα, τοῦ μὴ τολμῶντος ἀποφήνασθαι βεβαίως ἐστὶν ἐνδεικτικόν. καίτοι γε ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς ἁπλῶς ἔφη, τὰ αὐξανόμενα πλεῖστον ἔχει τὸ ἔμφυτον θερμόν. τὸ μὲν οὖν ὄνομα τοῦ συνάγματος ἐν μόνῳ τῷ ἑβδόμῳ τῶν ἐπιδημιῶν εὗρον, εἰπόντος τοῦ γράψαντος αὐτὸ καὶ σύναγμα ἐφαίνετο ἐν τῷ χερνίβῳ. διὰ τί δὲ τὸ μετ᾽ οὔρησιν ἢ διὰ τί τὸ ἄρα προσέθηκεν ἑξῆς ἐπισκεψόμεθα, καὶ πρῶτόν γε τὸ περὶ τῆς ἀπορίας, εἰ καὶ δεύτερον γέγραπται. ἤτοι τοίνυν ἔτι μὲν ἀπορῶν ἔγραψε ταῦτα, τῷ χρόνῳ δὲ εὑρών τινα ἀπόδειξιν ἀπεφήνατο περὶ τῆς τῶν αὐξανομένων κράσεως, ἢ, ὅπερ ἄμεινόν ἐστι, διώρισται πρὸς ἡμῶν ἔν τε τοῖς περὶ κράσεων ὑπομνήμασι κἀν τοῖς εἰς τοὺς ἀφορισμούς. οὐχ ἁπλῶς ἐστι θερμότερος ὁ παῖς τοῦ ἀκμάζοντος, ἀλλὰ τῷ συμφύτῳ θερμῷ θερμότερος. ἐδείχθη δὲ τούτου θερμότερον ἁπλῶς τὸ μὴ σύμφυτον, ὃ πλέον κτῶσιν οἱ ἀκμάζοντες. ὥστ᾽ εἰκὸς ἦν μᾶλλον ὑπὸ τούτου τοῦ θερμοῦ πήγνυσθαι τὸν ἐν

dubitativam conjunctionem adjecerit, non fimpliciter dicens, concretio puerulis, quoniam calidiores: ifte enim loquendi modus, num quia calidiores, pro certo affirmare non audentis indicativus eft. Atqui in aphorifmis abfolute protulit, augefcentes plurimum habent infitum calidum. Nomen quidem concretionis in folo feptimo de morbis vulgaribus libro inveni, ejus libri fcriptore dicente: et concretio apparebat in aqua, qua manus lotae funt. Sed quare, *poft mictum*, aut quare, *num*, adjecerit, deinceps confiderabimus. Ac primum de dubitatione, etfi fecunda fcripta fit, videamus. Aut igitur adhuc dubitans haec fcripfit; temporis autem fpatio aliqua demonftratione comperta firmam de crefcentium temperatura fententiam tulit; aut quod et melius eft et a nobis in commentariis de temperamentis et in aphorifmis decretum fuit, non abfolute puer adulto calidior eft, fed infito calore calidior. Calidum autem non ingenitum eo abfolute calidius effe monftratum eft, quo adulti plus abundant; quocirca

Ed. Chart. IX. [447.] Ed. Baſ. V. (480.)

τῇ κύστει λίθον. διὰ τοῦτο μὲν οὖν εἰκότως ἀπορεῖ· τὸ δ' ἀληθές ἐστι, λίθους τοῖς παιδίοις ἐν τῇ κύστει, διὰ τὸ πάχος τῶν οὔρων. ὅτι μὲν οὖν οὐρεῖται παχύτατα τοῖς παιδίοις οὖρα καὶ τοῖς πρὸ ἡμῶν ἅπασιν ἰατροῖς ὡμολόγηται. διὰ τί δὲ οὐρεῖται τοιαῦτα, καθ' αὑτὸ μὲν ἄξιον ἐπισκέψεώς ἐστιν, εἰς δὲ τὸ προκείμενον οὐδὲν συντελεῖ. τὸ γὰρ οὐρεῖσθαι παχέα καὶ φαινόμενον σαφῶς καὶ πράγμασιν ὡμολογημένον. τὸ γάρ τοι πάχος τοῦτο συνιστάμενόν τε καὶ ἀθροιζόμενον, ὅταν ἅπαξ ποτὲ μὴ κατὰ τὸν προσήκοντα καιρὸν ἐκκριθὲν ἔνδον ἐπὶ πλέον μείνῃ, συστάσεώς τε καὶ πήξεως ἀρχὴν λαμβάνει. γενομένης δὲ τοιαύτης ἀρχῆς, ἑτοίμως λοιπὸν ὅσον ἅπαν αὖθις εἰς τὴν κύστιν ἀφικνεῖται παχὺ, προσπλάττεται τούτῳ καὶ γίνεται μείζων ὁ πωρώδης λίθος, ὥσπερ ἐκτὸς ἔν τε τοῖς αὐτοφυέσι θερμοῖς ὕδασιν ὁρᾶται συνιστάμενος ἔν τε τοῖς ἀγγείοις, ἐν οἷς ὕδωρ ὁσημέραι θερμαίνεται. τὸ τοίνυν πάχος τῶν οὔρων τὴν πρώτην τε καὶ μεγίστην αἰτίαν ἔχει τῆς τῶν λίθων γενέσεως.

par erat ab eo potius calido in veſicam lapidem concreſcere. Propterea igitur haud injuria anceps eſt. Veritas autem eſt, calculos pueris in veſica ob urinae craſſitudinem procreari. Porro urinas craſſiſſimas a pueris reddi et ab omnibus ante nos medicis conceſſum eſt; ſed cur tales reddantur ipſum quidem per ſe ſpeculatione dignum eſt, ad rem autem propoſitam nihil facit. Craſſas enim urinas excerni et evidenter apparet et rerum teſtimonio declaratum eſt: hujusmodi namque craſſitudo multa collecta et in unum coiens, quum ſemel aliquando non opportune excreta, intus diutius manſerit, coagmentandi concreſcendique initium capit. Eo vero principio facto, facile poſtea quicquid iterum reliqui craſſi in veſicam delabitur, priori agglutinatur majorque inde tophoſus calculus redditur: quemadmodum extra et in calidis aquis ſponte naſcentibus et in vaſis, ubi caleſit aqua quotidie, lapis coaleſcere cernitur. Igitur urinarum craſſitudo creandorum calculorum prima potiſſimaque cauſa eſt; caliditas

Ed. Chart. IX. [447.] Ed. Baf. V. (480.)

ἡ δὲ θερμότης ἀρκεῖ καὶ σύμμετρος οὖσα πρὸς τὴν τῆς τοιαύτης ὕλης γένεσιν, ἀμέλει κἀν τοῖς θερμοῖς αὐτοφυέσιν ὕδασι, κἂν χλιαρώτερα τῶν συμμέτρων ᾖ, φαίνονται συνιστάμενοι πῶροι. διὰ τοῦτ' οὖν μοι δοκεῖ καὶ ὁ Ἱπποκράτης προσθεῖναι τὸ ἆρα, διότι καὶ ἡ τοσαύτη θερμότης, ἣν ἔχει παιδία φύσει, συνεργεῖ τι πρὸς τὴν πῆξιν, οὐ μὴν αὐτῆς γε τὸ πλεῖστον, ἀλλ' ἡ τῆς ὕλης ποιότης ἐξ ἧς ὁ λίθος γίνεται, τῆς συστάσεως αὐτῆς τὴν αἰτίαν ἔχει. διὰ τί οὖν προσέθηκε τὸ μετ' οὔρησιν, καὶ οὐχ ἁπλῶς εἶπε, τὸ σύναγμα παιδίοισιν; ὅτι περὶ τῶν ἐν τῇ κύστει λίθων τὸν λόγον ποιεῖται νῦν, οὐ τῶν ἐν τοῖς νεφροῖς. γίνεται δὲ ἡ σύστασις τῶν μὲν ἐν τῇ κύστει μετὰ τὴν οὔρησιν, τῶν δ' ἐν τοῖς νεφροῖς πρὸ τῆς οὐρήσεως. ἴσμεν δὲ τὰ μὲν παιδία τοὺς ἐν τῇ κύστει λίθους γεννῶντα, τοὺς παρακμάζοντας δὲ τοὺς ἐν τοῖς νεφροῖς, ὅπερ οὖν ὀλίγον ἔμπροσθεν ἔφην, ὅτι μὲν οὕτως ἔχει ταῦτα, μαρτυρεῖ τὸ φαινόμενον αὐτό. τίς δέ ἐστιν ἡ αἰτία κατὰ σχολὴν ἔξεστι ζητεῖν. ὥσθ' ἡ μὲν ἐξήγησις ἤδη πεπέραται· τὴν δ' αἰτίαν

vero etiam mediocris ad hujusmodi materiam fpiffandam fatis eft: nempe et in calidis aquis fcaturientibus, etfi moderatis tepidiores fint, tophi concrefcentes apparent. Hac itaque ratione Hippocrates hanc vocem, *num*, adjeciffe mihi videtur, quoniam et tanta caliditas, quam ingenitam pueri habent, ad coagmentandum aliquid facit; verum non ipfa praecipue, fed materiae, ex qua fit lapis, qualitas, ipfius compactionis caufa exiftit. Caeterum cur, poft mictum, adjecit et non abfolute dixit, *concretio puerulis?* quoniam de calculis in vefica et non in renibus nunc fermonem facit. Fit autem lapillorum in vefica concretio poft mictum, in renibus ante mictum. At pueris in vefica, jam declinante vero aetate hominibus in renibus lapillos provenire nos haud praeterit. Ergo, quod dudum dicebam, rem ita fe habere quod fenfibus apparet manifeftat: quaenam vero caufa fit per otium quaerere licet. Quare explanationi jam finis factus eft; cau-

ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἔμπροσθεν, οὕτω καὶ νῦν ἐκ περιουσίας ἐρῶ, πρότερόν γε μεμψάμενος τοῖς εἰποῦσι διὰ τοῦτο γίνεσθαι [448] τοῖς παιδίοις τοὺς λίθους, ὅτι στενόπορα διὰ μικρότητα τῶν ἀγγείων εἰσίν. ἐχρῆν γὰρ, ὅσον ἐπὶ τοῦτο, τοὺς ἐν τοῖς νεφροῖς λίθους μᾶλλον γίνεσθαι τοῖς παιδίοις. στεναὶ γὰρ αἱ κατ᾽ ἐκείνους διέξοδοι. τῆς κύστεως δ᾽ ὁ τράχηλος εὐρύς ἐστιν εἰς τοσοῦτον τοῖς παιδίοις, ὡς πάσης ὕλης πάχος ἑτοίμως αὐτοῦ διεξέρχεσθαι. μή ποτ᾽ οὖν οὐδὲ ἐπὶ τῶν προηκόντων κατὰ τὴν ἡλικίαν ἡ στενότης τῶν ἐν νεφροῖς πόρων αἰτία τῆς τῶν λίθων γενέσεώς ἐστιν, ἀλλὰ τό τε τῶν ἐνεργειῶν ἀσθενὲς καὶ τὸ τῶν παχέων χυμῶν ἀκατέργαστον. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν παιδίων, ἰσχυρῶν ἁπασῶν τῶν φυσικῶν ἐνεργειῶν οὐσῶν, κέχυταί τε καὶ διαλέλυται τὸ πάχος τῶν χυμῶν, ἐπὶ δὲ τῶν προηκόντων κατὰ τὴν ἡλικίαν συνῆκται. φαίνεται δὲ κἀπὶ τῶν ἐκτὸς ὅσα παχέα φύσει διά τινων λεπτῶν διηθεῖν βουλόμεθα, τὰ μὲν ὑπὸ θερμασίαν χυθέντα διεξερχόμενα ῥᾳδίως, τὰ δὲ πηκτά τε καὶ ἄχυτα μὴ διεξιόντα. παραδείγματα δὲ τῶν

ſam autem, ut in ſuperioribus, ita et modo quaſi ſuperpondium afferemus, ſi prius illos reprehenderimus, qui propter ea in pueris calculos gigni aſſerunt, quod itinera ob vaſculorum exiguitatem anguſta ſunt. Oporteret enim, ſi id ita eſſet, in renibus potius calculos pueris creari, anguſti enim per illos tranſitus ſunt; veſicae autem cervix lata adeo in pueris eſt, ut cujusque materiae craſſitudo per eam facile tranſmitti poſſit. An forte neque in illis, qui jam progreſſa aetate ſunt, meatuum per renes anguſtia gignendis lapillis in cauſa eſt, ſed et actionum infirmitas et craſſorum ſuccorum cruditas? quandoquidem in pueris omnes naturales actiones validae quum ſint, humorum craſſitudo funditur atque diſſolvitur; in declinantis autem aetatis hominibus compacta eſt. Quin etiam in exterioribus, quaecunque natura craſſa per aliqua anguſta transfundere volumus, quae calore eliquata ſunt, facile pervadere: quae non fuſa neque eliquata ſunt,

τοιούτων ὑλῶν πίττα καὶ ῥητίνη καὶ στέαρ καὶ κηρὸς καὶ μέλι. τῶν παίδων οὖν ἐχόντων τὸ πολὺ τὸ ἔμφυτον θερμὸν καὶ τὰς ἐνεργείας ἰσχυρὰς, τὸ πάχος τῆς ὕλης κεχυμένον, εἰς τοὺς νεφροὺς ἀφικνεῖται καὶ διὰ τοῦτο διαθεῖται ῥαδίως εἰς τὴν κύστιν, οὐ μικρὸν οὐδὲ τῆς τῶν ἐνεργειῶν ῥώμης εἰς τὸ τάχος τῆς διεξόδου συντελούσης. ἅτε δὲ τῆς κύστεως οὔσης ψυχρᾶς, ὅτι τε νευρώδης ἐστὶ καὶ ὀλίγαιμος, ὅτι τε πλείστην εὐρυχωρίαν ἐντὸς ἑαυτῆς ἔχει, συνίσταται πάλιν ἐνταῦθα καὶ πήγνυται τὸ διεξελθὸν εἰς αὐτὴν πάχος, ὡς ἔμπροσθεν εἶπον, ἀρχὴν λαμβάνον τῆς τοιαύτης συστάσεως, ὅταν ἐπὶ πλέον ἐν τῇ κύστει χρονίζῃ. καὶ μὴν καὶ γλίσχρον εἰκὸς αὐτὸ μᾶλλον εἶναι τοῖς παιδίοις, τῷ κατειργάσθαι μᾶλλον ὑπὸ τῆς ἐμφύτου θερμασίας, ὅσα γὰρ ὑπὸ τῆς θερμότητος ἀλλοιοῦται πεττόμενα προσλαμβάνει τινὰ τῷ χρόνῳ γλισχρότητα, κἂν ἐξ ἀρχῆς μηδεμίαν ἔχῃ, καὶ διὰ τοῦτο δὴ μᾶλλον ἑνοῦταί τε καὶ συνίσταται καὶ πήγνυται. τῶν γὰρ ἴσον ἐχόντων πάχος ἐπιτηδειότερον εἰς ἕνωσιν καὶ σύστασιν καὶ πῆξίν ἐστι τὸ γλισχρότερον. ἐπεὶ

transire non posse cernimus. Hujus materiae exempla sunt, pix, resina, sevum, cera et mel. In pueris itaque quum multus sit insitus calor et actiones robustae, materiae crassitudo attenuata in renes fertur, atque ideo facile in vesicam percolatur haud parum et actionum vi ad egressus celeritatem conducente: utpote autem vesica frigida, quippe quae et nervosa sit et pauci sanguinis et amplissima interius concavitate inanis, crassitudo in ipsam transmissa ibi iterum cogitur et conspissatur, ut praediximus, initium hujus conspissationis accipiens, quando in vesica diutius commoratur. Quin etiam hanc crassam materiam in pueris tenaciorem esse, quoniam magis ab insito calido elaborata est, rationi congruit: nam quaecunque a calore in concoquendo mutantur, temporis processu lentorem quendam acquirunt, etsi ab initio nullum habuerint; quocirca plane magis in unum coëunt, consistunt atque coagmentantur: nam inter aeque crassa, quod tenacius est, ad coitionem, conjunctionem et concretionem

τοίνυν ἔνια τῶν οὐκ ἀναγκαίων εἰς τὴν προκειμένην ῥῆσιν αἰτιολογεῖται, προσθῶ ἔτι τὴν περὶ τοῦ πάχους τῶν οὔρων ἐν τοῖς παιδίοις αἰτίαν. ἔστι δὲ ἥδε τό τ' ἀδηφάγον αὐτῶν καὶ τὸ μετὰ τροφὴν κινεῖσθαι παίζοντα καὶ σκιρτῶντα, τοῖς δὲ θηλάζουσι καὶ ἡ ὕλη συντελεῖ. παχὺ γὰρ φύσει τὸ γάλα καὶ πρὸς λίθων γένεσιν ἐπιτηδειότατον, ἀμέλει καὶ τῶν τελείων τοῖς πλεονάζουσιν ἐν τυρῶν ἐδωδῇ λίθους ἐν νεφροῖς γεννωμένους ἔγνωμεν πολλάκις.

ιστ'.

(481) *Τὰ σχήματα τὰ ῥηΐζοντα μᾶλλον, οἷον ὁ τὰ κλήματα τῇ χειρὶ πλέκων ἢ στρέφων, ὑπὲρ ὀδυνάων κατακείμενος, λαβόμενος πασσάλου ἄκρου ὑπερπεπηγότος, εἴχετο καὶ ἐρηΐσεν.*

Αὐτὸ μὲν τὸ λεγόμενον εὔδηλόν ἐστιν. αἰτίαν δὲ αὐτοῦ χαλεπὸν εἰπεῖν, ὅτι μήτε ὁ Ἱπποκράτης ἔγραψε, καίτοι δυνάμενος, ἤτοι γε ἐξαιφνίδιον αὐτῷ γενέσθαι τὴν ὀδύνην

aptius habetur. Quamobrem quum caufae quaedam praefenti fermoni haud neceffariae traditae fint, de urinae praeterea puerorum craffitudine caufam adjiciam: eft autem cum ipforum edacitas, tum quod a cibo ludentes profilientesque moventur. Lactentibus vero et materia ipfa occafionem praebet: lac enim natura craffum eft et ad calculos creandos aptiffimum. Porro et in adultis cafeo frequentius vefcentibus lapillos in renibus crebro fuboriri cognovimus.

XVI.

Figurae fublevans ut farmenta manu plectens et contorquens, prae dolore procumbens, paxilli extremum fupra defixum corripiens inhaefit et fublevatus eft.

Id quod dicitur admodum patet: fed ipfius caufam invenire difficile eft, quando et Hippocrates, quum tamen poffet, non fcripferit aut repente ipfi dolorem coortum

εἰπὼν ἢ κατὰ βραχὺ λαβεῖν τὴν αὔξησιν, ἄρξασθαί τε ἐνεργοῦντι περὶ τὴν τῶν κλημάτων πλοκὴν ἢ μετ᾽ αὐτὴν εὐθέως ἢ κατ᾽ ἄλλον τινὰ χρόνον [449] *τῆς ἡμέρας ἢ τῆς νυκτός. ἀλλ᾽ οὐδὲ τί μόριον ἦν, ᾧπερ ἡ ὀδύνη, λέλεκται. τὴν χεῖρα δὲ ἡγοῦνται διὰ τὸ τοῦ παττάλου λαμβανόμενον αὐτὸν ὠφεληθῆναι. εἰ μὲν οὖν ἐκοπώθη στρέφων αὐτὸς τὰ κλήματα, ἀπίθανον οὐκ ἂν εἴη· διὰ σχήματος αὐτὸν τοιούτου ῥαῖσαι. τὸ γὰρ ἀνώδυνον τῆς χειρὸς σχῆμα διά τε τοῦ περὶ ἀγμῶν καὶ τοῦ κατ᾽ ἰητρεῖον, ὁποῖον ἐστίν. εἰ δέ τις ἐν τῷ περιστρέφειν τὴν χεῖρα διαστροφὴ μυὸς ἐγένετο περὶ τὸν ἄνθρωπον ἢ καὶ πνεῦμα φυσῶδες ἐναπελείφθη μεταξὺ δυοῖν μυῶν οὐκ ἔχον διέξοδον, εἰκὸς ἦν ἐν ἐπιτηδείῳ σχήματι, καθ᾽ ὃ κενωθῆναι συνέβη τὸ πνεῦμα, ῥαῖσαι τὸν περιωδυνῶντα.*

---

eſſe dicens aut paulatim incrementum cepiſſe, atque in ſarmentorum plexu occupato initium habuiſſe, aut poſt ipſum illico aut alio quopiam diei noctisve tempore. Sed nec quae eſſet particula dolens dictum eſt; manum autem fuiſſe exiſtimant, eo quod ipſe paxillo apprehenſo dolore levatus eſt. Quod ſi ipſe ſarmenta intorquens fatigatus eſſet, haud incredibile foret ex hujusmodi figura ipſius dolorem fuiſſe mitigatum. Manus enim figura dolorem ſedans in libro de fracturis et in libro de agendis in medicatrina, qualisnam ſit, deſcriptum fuit. Si qua vero in verſanda manu tortura muſculi in homine facta eſſet aut et flatuoſus ſpiritus inter duos muſculos exitum non habens incluſus foret, par erat in figura decenti poſitum, ob quam ſpiritum exhalare contingeret, dolentem hominem ſublevari.

ιζ'.

Ὃν ἐξ ὀρειτυπίης περὶ τὴν γέφυραν εἶδον ἐγὼ ῥιπτοῦντα τὰ σκέλεα, κνήμην ἑτέρην ἥκιστα ἐλεπτύνετο, μηροὺς δὲ κάρτα, οὖρα καὶ γονὴ οὐκ ἴσχετο.

Ὀρειτύπους ὀνομάζουσιν οἱ Ἕλληνες τοὺς ὁτιοῦν ἐκ τῶν ὀρῶν εἰς τὴν πόλιν καταφέροντας, οἷον ξύλα καὶ λίθους ἤ τι τοιοῦτον. γεγραφότος δὲ τοῦ Ἱπποκράτους οὐχ ἁπλῶς οὕτω, τὸν ὀρειτύπον ἐθεασάμην ῥιπτοῦντα τὰ σκέλη, προσθέντος δὲ τῷ λόγῳ τὴν ἐξ πρόθεσιν καὶ γράψαντος τοῦ ἐξ ὀρειτυπίης, ἐμφαίνεταί πως ἐξ ἀρχῆς αὐτῆς τῆς κατὰ τὴν ὀρειτυπίαν ἐνεργείας, πληγῆναι τὸν κατὰ τὴν ὀσφὺν νωτιαῖον ὁ ἄνθρωπος, ἀφ' οὗ πέφυκε τὰ κινοῦντα τὰ σκέλη νεῦρα. καίτοι γε τὸ περὶ τὴν γέφυραν ἱκανὸν ἦν γεγράφθαι μόνον εἰς ἀνάμνησιν αὐτῷ τοῦ παθόντος, ὡς μηδὲν δεῖσθαι τῆς τέχνης. περιττὸν δὲ ἴσως ζητεῖν ἐκ τίνος αἰτίας ἔπαθεν ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος τὰ σκέλη, καθάπερ γε καὶ τὸ τί δηλοῦται διὰ τοῦ φάναι σκέλεα ῥιπτοῦν-

XVII.

Quem ex oritypia circa pontem vidi ego jactantem crura, altera tibia minime extenuabatur, femoribus autem valde urina ac genitura non retentae funt.

Oritypos Graeci nominant quodlibet ex montibus in civitatem deferentes, ut ligna et lapides et id genus alia. Scribente autem Hippocrate non fimpliciter fic, oritypon vidi jactantem crura, fed orationi praepofitionem, *ex*, addente et fcribente, *quem ex oritypia*, apparet quodam modo ab ipfa in montanis negotiis actione; a principio dorfi circa lumbos, hominis medullam, a qua nervi crura moventes egerminant, offenfam accepiffe. Illud autem, *circa pontem*, fcriptum effe fatis ipfi fuit, folum quo aegrotantis reminifcatur, ut nulla arte indigeat. Verum forfan fupervacuum fuerit quaerere, qua de caufa homo ille ex cruribus laborarit, quemadmodum et illud quid per ea verba fignificetur, *crura jactantem*, utrum aegro-

τα, πότερα ἀκίνητα ἀλγεῖν, μὴ πάσχοντα, καὶ γὰρ τοῦτ' εἴρηταί τισιν ἀπιθάνως, ὅπερ ἐστὶ πιθανώτερον, ἀκρατοῖς ἔχοντα τῶν σκελῶν ἐν τῷ βαδίζειν, ὁμοίαν γίνεσθαι τὴν περιφορὰν αὐτῶν τοῖς ῥίπτουσι πρὸς τὴν ἔξω χώραν, οὐκ ἰσχυρῶς αὐτά. ἀλλ' οὐδ' ὅτι κνήμας μέντοι γε ἀμφοτέρας ἢ τὴν ἑτέραν ἥκιστα λελέπτυντο, μηροὺς δὲ κάρτα φέρειν τινὰ τοῖς ἀκούσασιν ἡμῖν ὠφέλειαν, ὥσπερ οὐδὲ αὐτῷ τῷ Ἱπποκράτει πρὸς ἀνάμνησιν. οὐ γὰρ σπανίως, ἀλλὰ πολλάκις φαίνεται τὰ τοιαῦτα γινόμενά τε καὶ γινωσκόμενα σαφῶς τοῖς ἰατροῖς ἅπασι. τί δὴ οὖν ἐστι δι' ὃ τοῦτο ἔγραψεν ἐγὼ πειράσομαι δηλῶσαι τὴν ὅλην ῥῆσιν εἰπὼν πρότερον ἑτέρᾳ λέξει σαφεστέρᾳ τε καὶ συντομωτέρᾳ, τῶν περιττῶν ἀφαιρεθέντων. παραλυόμενός τις τὰ σκέλη, τὰ μὲν κατὰ μηροὺς ἐλεπτύνετο μᾶλλον τῶν κατὰ τὰς κνήμας. οὖρα μέντοι καὶ γονὴ οὐκ ἐπεσχέθησαν αὐτῷ. τοῦτ' οὖν ἐστι χρήσιμον εἰς τὸ γινώσκειν ἡμᾶς, ἀλλ' ἴσως ἐρήσεταί τις, τί φησιν ὃ γέγραπται κατὰ τὸ περὶ τῶν ἄρθρων βιβλίον, ἐπεὶ οἱ πολὺ πλέονες σκελέων τε καὶ χειρῶν ἀκρατέες

tans crura immobilia doluerit nihil patiens: hoc enim a quibusdam fide omni carens dictum eſt. Illud quidem veriſimilius fuerit, impotentia crura quum eſſent, ipſorum in ambulando motionem talem fieri, qualem ipſa extrorſum non vehementer jactantes faciunt. Sed neque quod tibia utraque aut altera minime attenuabatur, femora autem valde, audientibus nobis ullam utilitatem afferunt, ſicut neque Hippocrati ad memoriam faciunt: haud raro namque, ſed crebro haec fieri et ab omnibus medicis aperte cognoſci videntur. Quidnam igitur ſit, cur ita ſcripſit, ego declarare tentabo, ſi totam rem prius aliis verbis clarioribus ac paucioribus, detractis ſupervacuis, pronunciavero. Quidam reſolutis cruribus ſecundum femora emaciabatur magis quam ſecundum tibias: urina quidem ac genitura ipſi ſuppreſſae ſunt. Hoc igitur nobis utile cognitu eſt; ſed forſan quiſpiam interrogaverit quid ſibi vult illud quod in libro de articulis ſcriptum eſt: quoniam multo pluribus crura et manus debilitantur et corpora

Ed. Chart. IX. [449. 450.] Ed. Baf. V. (481.)
γίνονται καὶ καταναρκοῦνται τὸ σῶμα καὶ οὖρα ἴσχεται αὐτέοισιν οἷς ἂν μὴ ἐκστῇ μὲν τὸ ὕβωμα μήτε εἴσω μήτε ἔξω, σεισθῶσι δὲ ἰσχυρῶς εἰς τὴν εὐθυωρίαν τῆς ῥάχεως. ἐκ ταύτης [450] τῆς ῥήσεως ὁρμηθέντες τινὲς ἀπεφήναντο διὰ τῶν νεύρων παράλυσιν ἐπὶ τοῦ νωτιαίου πάθει γίνεσθαι ταῦτα τὰ συμπτώματα, μὴ προσέχοντες ὅτι τῶν σπονδύλων μετακινηθέντων ἐκ τῆς κατὰ φύσιν ἕδρας καὶ τῷ τῆς συμπαθείας λόγῳ, φλεγμονὰς μὲν τὸ πρῶτον, ὕστερον δὲ καὶ σκιῤῥώδεις ὄγκους ἐργασαμένων περὶ τὴν κύστιν καὶ τὸ καλούμενον ἀπευθυσμένον ἔντερον, αἱ φυσικαὶ τῶν ὀργάνων τούτων ἐνέργειαι βλάπτονται, δι' ἃς ἴσχεται τὰ πρότερον ὑπ' αὐτῶν ἐκκρινόμενα, τῶν μέντοι νεύρων βλαβέντων μόνων ἄνευ τοῦ συμπαθῆσαί τι τῶν εἰρημένων ὀργάνων, οὐ τὰς φυσικὰς ἐνεργείας, ἀλλὰ τὰς προαιρετικὰς συμβαίνει κακοῦσθαι. καὶ διὰ τοῦτο χωρὶς προαιρέσεως ἐκρεῖ τὸ οὖρον αὐτοῖς καὶ ἡ κόπρος, ὅταν γε συντελεσθῇ τῶν νεύρων ἡ παράλυσις, ὅσα φέρεται πρὸς τοὺς ἐπὶ τοῖς πέρασι τῆς κύστεως καὶ ἀπευθυσμένου μῦς, ὑφ' ὧν κλείεταί τε καὶ

torpefcunt et urina fupprimitur ipfis, quibus vertebrarum praeter naturam inverfio, neque introrfum, neque extrorfum excefferit, fed valde concuffi fuerint fecundum fpinae dorfi rectitudinem. Ex his verbis nonnulli perfuafi ob nervorum refolutionem ex medullae dorfi affectu haec fymptomata contingere afferuerunt, neque animadvertunt, vertebris ex naturali fede tranfmutatis et affectus communicati ratione, phlegmonas primo, poftea et praeduros tumores excitantibus circa veficam et rectum inteftinum, quod vocant, naturales horum inftrumentorum actiones depravari; unde quae prius ab ipfis excernebantur fupprimuntur; nervis vero folis laefis, nullo praedictorum inftrumentorum per confenfum affecto, non actiones naturales, fed voluntarias vitiari contingit. Quocirca et ipfis contra voluntatem urina decurrit et ftercus, quum eorum nervorum, qui ad mufculos in finibus veficae atque inteftini recti pofitos protenduntur et a quibus utrius-

σφίγγεται τὸ στόμιον ἑκατέρου τῶν ὀργάνων. ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἐπεσχέθη τῷ ὀρειτύπῳ τὰ οὖρα, λέλεκται κατὰ τὴν ῥῆσιν· εἰ δ' ἀπροαιρέτως ἢ κατὰ προαίρεσιν ἀπεκρίνετο, τοῦτ' οὐκέτι προσέθηκεν. εἰ μὲν οὖν σύγγραμμα πρὸς ἔκδοσιν ἦν τὸ βιβλίον, ἐκ τοῦ προσγεγράφθαι δῆλον ἦν ὡς οὐδὲ ἐγένετο, πάντως γὰρ ἂν ἐδήλωσεν αὐτὸ, μὴ γεγραμμένου δ' οὕτως, ἀλλ' ὡς εἴρηται πολλάκις ἐν ὑπογραφαῖς πρὸς ἀνάμνησιν. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ περὶ τῶν διαχωρημάτων ἔγραψέ τι, καίτοι καὶ ταῦτα ἀναγκαῖόν ἐστιν ἢ οὐδ' ὅλως ἐπεσχῆσθαι, ἀλλὰ τοῖς οὔροις ὡσαύτως ἀκουσίως ἐκρεῖν, ἢ κατὰ προαίρεσιν ἀποκρίνεσθαι. ἀλλ' εἰκὸς αὐτὸν εἰς ἀνάμνησιν ὧν εἶδεν ἀρκεσθῆναι τῷ περὶ τῶν οὔρων ῥηθέντι. τῆς γὰρ τῶν ἀποπατημάτων κενώσεως ὡσαύτως τοῖς οὔροις γινομένης, εἰ μὲν ἐναντίον τι περὶ τὴν ἑτέραν αὐτῶν ἐγεγόνει, πάντως ἂν ἐπεσημήνατο, τῶν δ' αὐτῶν αὐτοῖς ἀκολουθησάντων οὐκ ἦν ἀναγκαῖον ἀμφοτέρων μνημονεύειν,

que inftrumenti ofculum clauditur atque conftringitur, refolutio perfecta fuerit. Sed monticolae illi urinae exitum obftructum non fuiffe propofita verba declarant; utrum autem invito ipfo an volente excerneretur, non item adjecit. Porro fi liber ifte accurate compofitus ad editionem foret, ex eo quod adfcriptum non effet, conftaret quoque non factum effe, prorfus enim ipfum indicaffet; fed eo modo fcriptus non eft, verum, ut faepius dictum fuit, per quasdam annotationes, reminifcendi caufa. Nam de dejectionibus quoque nihil fcripfit, quum tamen et has neceffe fit aut nequaquam fuppreffas effe, fed perinde atque urinam praeter voluntatem effluere aut voluntate jubente excerni. At ipfum par fuit ad eorum quae viderat reminifcentiam, eo quod de urinis dixit, fuiffe contentum, alvi fcilicet excrementorum evacuatione ita ut urinae fefe habente: nam fi contrarium quid circa alterutram ipfarum factum effet, omnino fignificaffet; eisdem autem eadem confequentibus, utriusque meminiffe neceffe

ἀλλ᾽ οὐδὲ γονὴ, φησὶν, ἴσχετο. φυσικὴ γάρ ἐστι καὶ ἡ ταύτης κένωσις, ὥσπερ καὶ ἡ τῶν οὔρων τε καὶ σκυβάλων. διὰ τί δὲ βουληθέντες μὲν ἀφροδισιάζειν ἐπ᾽ αὐτὴν ἀφικνοῦνται, μὴ βουληθέντες δ᾽ οὐκ ἔρχονται, μακροτέρῳ λόγῳ καὶ ἐν τοῖς περὶ τῶν ἀπόρων κινήσεων λογισμοῖς εἴρηται.

ιη'.

Ὅσαι πτερυγώδεες φύσιες πλευρέων δι᾽ ἀδυναμίαν τῆς ἀφορμῆς ἐπὶ τοῖσι καταῤῥόοισι τοῖσι κακοηθέσι, ἔκκρισις εἴη, μὴ εἴη, κακόν.

Τίνας μὲν ὀνομάζουσιν οἱ ἰατροὶ πτερυγώδεις ἔμπροσθεν εἴρηται. μεμαθήκατε δὲ καὶ ὅτι πρὸς φθίσιν ἐπιτήδειοι τυγχάνουσιν ὄντες οἱ τοιοῦτοι διὰ τοῦ τρίτου τῶν ἐπιδημιῶν, ἀφορμὴν δὲ λέγειν εἴωθεν ὁ Ἱπποκράτης καὶ σχεδὸν ἅπαντες οἱ παλαιοὶ πᾶσαν ὕλην πράγματος, ἀφ᾽ ἧς ὁρμὴ γίνεται πρὸς τὰς ἐφεξῆς ἐνεργείας, εἴτε ἀργύριον

non fuit. Verum neque genitura, inquit, ſuppreſſa eſt. Naturalis enim eſt et ipſius evacuatio, quemadmodum et urinae et ſtercoris; ſed quare venere uti volentes ad hanc deveniunt, nolentes autem non, longiore oratione et in libro de dubiis motibus diſputatum eſt.

XVIII.

Quaecunque alatae naturae laterum propter impotentiam occaſionis. Et in deſtillationibus malignis. Et ſi excretio ſit et ſi non ſit, malum.

Quosnam medici alatos vocent ſuperius dictum eſt. Didiciſtis etiam ex tertio de morbis vulgaribus, ejusmodi homines ad tabem eſſe expoſitos. Occaſionem autem Hippocrates dicere conſuevit et omnes fere antiqui medici omnem rei materiam, ex qua initium motus ad ſequentes actiones prodit, ſive argentum, ſive aliqua alia ſupellex,

Ed. Chart. IX. [450. 451.] Ed. Baf. V. (482.)

(482) εἴτε τις ἄλλη κτῆσις, εἴτε δύναμις εἴη τις, εἴτε χωρίον, εἴτε πίστις, εἴτε πρᾶξις, εἴτε αἴτιον, εἴθ' ὁτιοῦν ἁπλῶς ἄλλο. τινὲς δ' οἴονται τοὺς πρωτοπαθοῦντας τόπους ἄλλων ἀφορμὰς ὀνομάζειν αὐτὸν, ἀποδείκνυσθαί τε καὶ τοῦτο φασὶν διὰ τῆσδε τῆς ῥήσεως. τὰς ἀφορμὰς ὁκόθεν ἤρξατο [451] κάμνειν σκεπτέον. εἰ δὲ καὶ τοῦτο τὸ σημαινόμενον, ὡς πρόσθεν εἶπον, ὄντι καθόλου πολλῶν τοιούτων κατὰ μέρος. οἱ μὲν γὰρ ῥήτορες, ὥσπερ γε καὶ οἱ ἱστορικοὶ καὶ οἱ φιλόσοφοι ἀφορμὰς τῶν ἀνθρώπων ἐνεργείας εἰρήκασιν, ὡς ἂν καὶ περὶ τούτων διαλεγόμενοι. μετενήνεκται δ' ὑφ' Ἱπποκράτους τοὔνομα, καθάπερ καὶ τὰ ἄλλα πολλὰ τῶν φυσικῶν ἐνεργειῶν τε καὶ παθῶν. ἐν οἷς ἅπασι κοινόν ἐστι τὸ ὁκόθεν ἤρξατο γενέσθαι. νῦν μὲν γὰρ ἐπὶ τῆς εἰρημένης ῥήσεως ὁ Ἱπποκράτης ὁκόθεν ἤρξατο κάμνειν ἔφη, δύναται δὲ ὡσαύτως λέγεσθαι καὶ τὸ ὁκόθεν ἤρξατο πληΐζεσθαι, πολεμεῖν, εἰρηνεύειν, μάχεσθαι, φιλεῖν ἀλλήλους, μισεῖν, τυραννεῖν καὶ πᾶν ὁτιοῦν ἄλλο τοιοῦτο. καὶ νῦν οὖν τὴν πρώτην ἀρχὴν τοῦ πτερυγώδη τινὰ γίνεσθαι λέλε-

five potentia quaedam fit, five locus, five fides, five actio, five caufa, five quicquid aliud fimpliciter. Sed quidam putant ipfum locos prius affectos aliarum occafiones appellare, idque ex eo fermone demonftrari ajunt. Occafiones, unde incepit laborare, confiderandae. Si vero et hoc fignificatum, ut fupra dixi, eft, quum fit commune, multa fub ipfo erunt fingularia. Oratores quidem, quemadmodum et hiftorici et philofophi, occafiones hominum actiones dixerunt, utpote et qui de illis difputent; ab Hippocrate autem nomen translatum eft, quemadmodum et alia multa naturalium actionum atque affectuum, in quibus omnibus commune eft hoc, unde incepit fieri: nunc enim in propofita parte Hippocrates dixit, unde incepit laborare. Poffet autem fimiliter dici et hoc unde incepit navigare, bellum gerere, pacem agere, pugnare, inter fe amare, odiffe, tyrannidem exercere et omnia id genus alia. Nunc itaque primum initium, quo quis ala-

κται πρὸς Ἱπποκράτους. ἀφορμὴν δ᾽ οὐκ ἄν τις ἀπὸ τρόπου φαίη. τίς οὖν ἐστιν αὕτη; τῆς ἐμφύτου θερμασίας, ἥτις ἐκ τῆς καρδίας ἔχει τὴν ἀρχὴν, ἡ ἀῤῥωστία. μεμάθηκας ὥσπερ ἐγκεφάλῳ μεγάλῳ μὲν ὑπάρχοντι κεφαλὴ συναύξεται, σμικρῷ δ᾽ ὄντι συνσμικρύνεται, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ τῇ καρδίᾳ συναύξεσθαί τε καὶ συμμειοῦσθαι τὸν θώρακα, τὴν καρδίαν δὲ αὐτὴν σμικρὰν γίνεσθαι πρὸς τῆς ἀῤῥωστίας τῆς ζωτικῆς δυνάμεως, ἧς οὐσίαν εἶναι τὸ ἔμφυτον θερμόν. ὅταν οὖν ἄῤῥωστος αὐτὴ φύσει τινὶ γένοιτο, τουτέστιν ἐξ ἀρχῆς, ἐκ τῆς πρώτης διαπλάσεως ἀναγκαῖόν ἐστι καὶ τὴν καρδίαν γενέσθαι μικρὰν καὶ τὸν θώρακα. τοῦ δὲ τρεῖς ἀρχὰς εἶναι τὰς διοικούσας τὸ ζῶον ἔμαθες τὰς ἀποδείξεις ἐν τῇ περὶ τῶν Ἱπποκράτους καὶ Πλάτωνος δογμάτων πραγματείᾳ. τοὺς δ᾽ οἰηθέντας ἀφορμὰς λέγεσθαι τοὺς πρωτοπαθοῦντας τόπους, πολλόν τε περὶ τὴν ἐξήγησιν τῆς προκειμένης ῥήσεως εὑρήσεις ἁμαρτάνοντας, κἀν τῷ προσυπακούειν οὐ λέξιν τινὰ μίαν, ἀλλὰ λόγον ὅλον, ὡς εἰ καὶ οὕτως ἡ ῥῆσις εἴρητο· ὅσαι πτερυγώδεες φύσιες

tus evadat, ab Hippocrate dictum eſt, occaſionem vero quispiam non abs re dixerit. Quaenam igitur haec eſt? Ingenitae caliditatis, quae ex corde habet originem, imbecillitas. Didiciſti enim quemadmodum cerebro magno caput una augetur, parvo exiſtente minuitur: eadem ratione et cum corde augeri pectus et minui, verum cor ipſum exiguum ob vitalis potentiae infirmitatem creari, cujus potentiae eſſentiam ingenitum calorem eſſe dicimus. Quando igitur imbecilla haec alicui natura fuerit, hoc eſt ab initio, a prima formatione et cor et pectus parva generari neceſſe eſt. At quod tria ſint animal gubernantia principia, demonſtrationes didiciſti in volumine de Hippocratis Platonisque decretis. Eos vero qui occaſiones dici putant prius affectos locos, multum et in explanandis propoſitis verbis delirare invenies; et in eo quod nos non dictionem aliquam unam, ſed integram orationem praeterea ſubaudire debere jubent, ac ſi et hoc modo ſententia dicta ſit. Quaecunque alatae naturae laterum,

Ed. Chart. IX. [451.] Ed. Baſ. V. (482.)

πλευρέων δι' ἀδυναμίαν τῆς ἀφορμῆς ἐν τοῖσι καταῤῥόοισι τοῖσι κακοήθεσι, μάλιστα φθίσεσιν ἁλίσκονται καὶ ἢν ἔκκρισις εἴη καὶ ἢ μὴ εἴη κακόν. πολλῶν εἰρημένων τοῖς ἐξηγηταῖς εἰς τήνδε τὴν ῥῆσιν αὐταρκές ἐστι τὸ δοκοῦν ἀληθέστατόν γ' ἐμοὶ καὶ ὠφελιμώτατον εἶναι τοῖς μανθάνουσι τὴν ἰατρικὴν τέχνην, ὑποτυπῶσαι μόνον ὡς οἷόν τε διὰ βραχυτάτων. τοὺς τοίνυν ἀπὸ κεφαλῆς εἰς τὸν πνεύμονα γινομένους καταῤῥόους τηνικαῦτα νομιστέον εἶναι κακοήθεις, ὅταν λεπτὰ καὶ βρωτικὰ ταῖς δυνάμεσιν ᾖ τὰ καταῤῥέοντα. ταῦτ' οὖν οὔτε μένειν ἐν τῷ πνεύμονι προσήκει μέχρι περ ἂν πεφθέντα παχυνθῇ, καθάπερ τὰ ἄλλα ῥεύματα τὰ λεπτὰ μὲν, οὐκ ἔχοντα δὲ τὸ διαβρωτικόν τε καὶ δύσπεπτον, οὔτ' εὐθέως ἐκκρίνεσθαι. μένοντα γὰρ ἔνδον. οὐ πέττεται ῥᾳδίως καὶ φαίνεταί γε τὰ σπλάγχνον ἑλκοῦν, ἐκκρινόμενα δὲ βῆχας ἐργάζεται συντόνους, ἐφ' αἷς ἥ τε κεφαλὴ πληροῦται, αὐτή τε πάλιν καταπέμπει τῷ πνεύμονι καταῤῥοῦν, εἰς κίνδυνόν τε τοῦ ῥαγῆναί τι τῶν κατ' αὐτὸν ἀγγείων ἀφικνεῖται διὰ τὴν ἐπὶ βηχὶ συντονίαν. εἰωθυῖαν

ob impotentiam occaſionis in deſtillationibus malignis, maxime phthiſi capiuntur, etſi excretio ſit et ſi non ſit, malum eſt. Quum multa ab horum verborum explanatoribus dicta ſint, ſatis eſto quod veriſſimum mihi et artem medicam diſcentibus utiliſſimum eſſe viſum fuerit ſolum quam fieri potuit breviſſimis deſignaſſe. Deſtillationes igitur a capite in pulmonem deſcendentes tunc maleficas eſſe putandum eſt, ſi defluentia ſubtilia et corrodentibus viribus praedita ſint. Haec ſane neque in pulmone morari tamdiu convenit, quoad concocta craſſeſcant, quemadmodum alias fluxiones ex tenui quidem materia, ſed non corroſiva et aegre matureſcente conſtantes, neque rurſum ſtatim expelli. Intus enim morantia non facile concoquuntur, viſcusque ipſum lacerare deprehenduntur, ſi excernantur autem, tuſſes violentas commovent, ob quas caput repletur ipſumque rurſus in pulmonem materias depellit, atque ob tuſſis vehementiam, ne aliquod in ipſo receptaculum frangatur metus eſt. Qualis plane tuſſis

γίνεσθαι τοῖς μὴ ῥᾳδίως ἀναπτύουσι τὰ ἐκ τοῦ πνεύμονος ὑγρὰ, λεπτὰ καὶ ὑδατώδη κατὰ τὴν σύστασιν ὄντα. γίνεται μὲν γὰρ ἡ ἄνοδος αὐτοῖς ἀναφερομένοις ὑπὸ τοῦ κατὰ τὰς βῆχας ἐκπεμπομένου πνεύματος, ὅταν δ᾽ ᾖ λεπτὰ καὶ ὑδατώδη, περισχίζεταί τε ταῦτα καὶ ἀντικαταφέρεται, μὴ φθάνοντα διεξελθεῖν ὅλην τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν. ἀληθὲς οὖν ἐστι τὸ βλάβην ἕπεσθαι καὶ μένουσι κατὰ τὸν πνεύμονα τοῖς τοιούτοις ὑγροῖς καὶ κενουμένοις.

ιθ'.

[452] Ῥίγεα ἄρχεται γυναιξὶ μὲν μᾶλλον ἀπὸ ὀσφύος καὶ διὰ νώτου τότε ἐς κεφαλήν. ἀτὰρ καὶ ἀνδράσιν ὄπισθεν μᾶλλον ἢ ἔμπροσθεν. φρίσσουσι γὰρ τὰ ἔξωθεν μᾶλλον ἢ τὰ ἔνδον τοῦ σώματος, οἷον πήχεων, μηρῶν. ἀτὰρ καὶ τὸ δέρμα ἀραιότερον, δηλοῖ δὲ ἡ θρίξ. ἀφ᾽ ὧν δὲ ἄλλων ῥιγοῦσιν ἴσως ἑλκέων ἄρχεται ἐκ τῶν ἀγγείων.

---

illis accidere folet qui humores tenues et aqueae fubftantiae difficulter ex pulmonibus rejiciunt: adfcendunt enim ifti a fpiritu per tuffim emiffo fublati; quod fi tenues et aquei fint, difperguntur et contra fpiritus motum prius delabuntur quam totam afperam arteriam egreffi fint. Verum eft igitur noxam fequi, five in pulmone humores ifti remaneant, five evacuentur.

XIX.

Rigores incipiunt mulieribus quidem magis a lumbis et per dorfum et tunc in caput, verum et viris pofterius magis quam a priori parte. Horrent exteriora magis quam interiora corporis, ut cubitorum, femorum. Sed etiam cutis rara; id vero pilus indicat. A quibus autem aliis rigent fortaffe ulceribus, incipit ex vafculis.

Ed. Chart. IX. [452.] Ed. Baf. V. (482.)

Τὰ μὲν ἄλλα τῆς ῥήσεως ἐξηγησάμεθα κατά τε τοὺς ἀφορισμοὺς καὶ τὸ δεύτερον τῶν ἐπιδημιῶν. τὸ δ' ἐπὶ τῇ τελευτῇ προσκείμενον οὐκ ὀλίγα πράγματα παρέσχηκε τοῖς ἐξηγησαμένοις τὸ βιβλίον. ἄλλος γοῦν ἄλλως αὐτὰ γράφει, δηλοῦντες ἅπαντες ὡς οὐχ οἷόν τ' ἐστὶ πιθανῶς ἐξηγήσασθαι τὴν ῥῆσιν, ἐάν γε τὴν ἀρχαίαν φυλάττῃ γραφήν. ἐκείνη μὲν οὖν ἐστι τοιάδε, ἐξ αὐτῆς δέ τινες τὸ ἴσως ἑλκέοιν ὑπαλλάξαντες ἔγραψαν ὡς ἑλκέων, ἵν' ᾖ παράδειγμα τοῦτ' αὐτὸ τῶν ἄλλων. οὐ γὰρ ἀφ' ἑλκῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀποστημάτων εἰς πῦον μεταβαλλόντων ῥιγοῦσι. καὶ μέντοι καὶ καυθέντες τινὲς καὶ τμηθέντες ἐῤῥίγωσαν ἐπί τε τῇ καύσει καὶ τῇ τομῇ. τινὰς δ' ἐθεασάμην διὰ δριμὺ φάρμακον ἐπιτεθὲν ἕλκει ῥιγώσαντας. ἀλλὰ πάντα τὰ τοιαῦτα ῥίγη φαινόμενον ἔχει τὸ προκατάρχον αἴτιον. ἕτερα δ' ἐστὶν ἐν τριταίοις καὶ τεταρταίοις πυρετοῖς καὶ πολλάκις ἅμα κρίσει γινόμενα, χωρὶς αἰτίας φανερᾶς, ἐφ' ὧν φασιν εἰρῆσθαι τὸ ῥίγεα ἄρχεται γυναιξὶ μὲν μᾶλλον καὶ τὰ ἄλλα ἐφεξῆς. καίτοι γε τοῦτο πρῶτον αὐτὸ θαυμάσειεν ἄν τις ὅπως ἐν τοῖς ἀφο-

Reliqua hujus fermonis verba et in aphorifmis et in fecundo de popularibus morbis declaravimus. Sed quod in calce adjectum eft, haud parum negotii libri hujus interpretibus facellit; fiquidem alius aliter ea verba fcribit, omnes innuentes fermonem verifimiliter interpretari non poffe, fi antiqua lectio fervetur. Ea vero hujusmodi eft, ex qua nonnulli eam partem mutaverunt, *fortaffe ulceribus*, fcribentes, *ut ulceribus:* ut id ipfum aliorum fit exemplum. Neque enim ab ulceribus folum, fed etiam abfceffibus fuppurantibus rigent, quin etiam nonnulli ufti et fecti ex uftione et incifione riguerunt; vidimus praeterea nonnullos ob acre pharmacum ulceri fuperpofitum riguiffe. Verum omnes id genus rigores externam caufam evidentem habent; alii vero funt in tertianis et quartanis febribus et plerumque una cum judicationibus citra manifeftam caufam exorientes, de quibus dictum fuiffe ajunt, rigores incipiunt mulieribus quidem magis et reliqua deinceps pofita. Et quidem illud ipfum primo quispiam mi-

ρισμοῖς, ἔνθα μάλιστα τὴν ἑαυτοῦ γνώμην ἐνδείκνυται καὶ τὸν περὶ τοῦ ῥίγος λόγον ἔγραψεν ἀποφηνάμενος καθόλου, χωρὶς διορισμοῦ τοῦ νῦν ἐν τῇ προκειμένῃ ῥήσει διδασκομένου. φαίνεται γὰρ εἴ ταύτῃ τις προσέχῃ τὸν νοῦν, οὐ πάντα μόνον τὰ ῥίγη καθ' ἕνα τρόπον γίνεσθαι δοξάζων ἐν τῷ λέγειν· ἀφ' ὧν δὲ ἄλλων ῥιγέουσιν, οἷον ἑλκέων, ἄρχεται ἐκ τῶν ἀγγείων, πρὸς τῷ καὶ αὐτὸ τοῦτο, ἐκ τῶν ἀγγείων ἄρχεσθαι φάναι τὸ ῥῖγος, οὔτ' ἔχειν ἀντιδιαίρεσιν τοῖς προειρημένοις. ἔνεστι γοῦν λέγειν ὡς ἐκ τῶν ἀγγείων μὲν ἄρχεσθαι τὰ ῥίγη πάντα, τουτέστι τῆς ἐν αὐτῇ κακοχυμίας, ἀλλὰ φρίττει πρῶτα μὲν ὀσφὺς καὶ τὰ κατὰ νῶτον, ἔπειτα δὲ καὶ τὰ ἄλλα. διὰ τοῦτ' οὖν ἔνιοι μὲν μεταγράφοντες τὴν παλαιὰν γραφὴν οὕτως ἐτύπωσαν τὴν λέξιν. ἀφ' ὧν δὲ ἄλλων ῥιγέουσιν, ὡς ἑλκέων, ἄρχεται ἐκ τῶν ἀγγείων, ἵν' ὁ λόγος ᾖ τοιοῦτος. ὅσα μὲν ἄνευ τόπου πεπονθότος γίνεται ῥίγη, τὴν ἀρχὴν ἐξ ὀσφύος τε καὶ νώτου λαμβάνει. τὰ δ' ἄλλα τῶν πεπονθότων ἀφορμᾶται μορίων, ἅπερ δὴ καὶ αὐτοῦ τοῦ ῥίγους ἐστὶν ἡ αἰτία. τινὲς δ' ἀντὶ

ratus fuerit, quomodo in aphorifmis, ubi maxime fuam ipfius fententiam explicat et de rigore fermonem fecit, in univerfum illum protulit fine ea, quam in propofitis verbis edocet, definitione. Videtur namque, fi ea quis confideret, Hippocrates opinari, non omnes rigores uno tantum modo fieri, quum dicat: a quibus autem aliis rigent, fortaffe ulceribus, incipit ex vafculis, ultra id quod hoc ipfum, ex vafculis incipere rigorem, dixiffe, nullam oppofitam antedictis divifionem habet. Licet itaque dicere ex vafculis rigores omnes ortum habere, id eft malis fuccis intra vafcula contentis; fed primum quidem lumbi et dorfi partes horrent, deinde et reliqua. Propterea nonnulli veterem fcripturam permutantes ita lectionem inftituerunt: a quibus autem aliis rigent, ut ulceribus, incipit ex vafculis, ut hujusmodi oratio fit: quicunque fine loco paffo rigores fiunt, a lumbis et dorfo initium fumunt; alii vero ab affectis particulis exoriuntur, quae plane et ipfius rigoris caufae funt. Aliqui vice hujus di-

τῶν ἀγγείων ἔγραψαν ἐναντίων, ἵν' ἐφ' ὧν ὁ πεπονθὼς τόπος αἴτιος γίνεται τοῦ ῥίγους, ἕλκων ἐφ' ἑαυτὸν, ὥς φασι, κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἐν ᾧ ῥιγοῦσι τὸ ἐκ παντὸς τοῦ σώματος αἷμα φανεῖται τὸ ῥῖγος ἐκ τῶν ἐναντίων τοῖς πεπονθόσι μορίοις ἀρχόμενον, ἐναντία καλοῦντος αὐτοῦ τοῖς μὲν ἄνω τὰ κάτω, τοῖς δ' ἀριστεροῖς τὰ (483) δεξιά. δῆλον οὖν γέγονε τοῖς γε προσέχουσι τὸν νοῦν ὡς ἐξ αὐτῶν ὧν μεταγράφουσιν, ἐπ' ἐναντιωτάτας [453] ἀποφάσεις ἄγουσι τὸν λόγον, ἔνιοι μὲν ἐκ τῶν πεπονθότων μορίων ἄρχεσθαι τὰ ῥίγη λέγοντες, ἔνιοι δ' ἐκ τῶν ἐναντίων αὐτοῖς, ἅπερ, ὡς αὐτοί φασι, τὰ πορρωτάτω. περὶ μὲν οὖν αἰτίας, ὡς εἴρηται πολλάκις, ἔξεστι τῷ βουλομένῳ λέγειν ὡς ἂν θέλῃ, τὰ φαινόμενα δὲ ἐναργῶς οὐκ ἔξεστιν. ἀνατραπήσονται γὰρ οὕτως αἱ τέχναι πᾶσαι καὶ τῶν ἀνθρώπων ὁ βίος. φαίνεται δ', ὡς ἐν ἀφορισμοῖς ἐδίδαξε, τὰ ῥίγη πάντα τὴν ἀρχὴν ἐξ ὀσφύος τε καὶ νώτου λαμβάνοντα καὶ τουτὶ τὸ νῦν προκείμενον ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς ῥήσεως. εἰ μὲν οὖν ὁ συνθεὶς τὸ βιβλίον, ὡς λέγουσι, Θέσσαλος ὁ τοῦ

ctionis, *vaſculis*, *contrariis* ſcripſerunt: ut in quibus affectus locus rigoris auctor eſt, ad ſe ipſum, ut ajunt, eo quo rigent tempore, ab omni corpore ſanguinem attrahens, tunc rigor ex locis, qui paſſis ſedibus contrarii ſunt, provenire videbitur, ipſo ſuperioribus inferiora, ſiniſtris dextra contraria dicente. Jam igitur animadvertentibus palam eſt, ex his, quae iſti in ſcriptura transmutant, in maxime contrarias ſententias orationem trahi, nonnullis ab affectis membris, aliis ab iſtorum contrariis, rigores oriri aſſerentibus; contraria vero ſunt, ut ipſi dicunt, quae longiſſime diſtant. De cauſa quidem, ut ſaepius dictum eſt, licet volenti ut lubet dicere; ſed de iis quae evidenter apparent non licet: ita enim omnes artes hominumque vita funditus everterentur. Verum, ut in aphoriſmis prodidit, omnes rigores ex lumbis et dorſo initium capere dignoſcuntur. Atque iſtud in praeſentia, in fine propoſiti ſermonis adjectum, libri auctor, ut ajunt,

Ἱπποκράτους υἱὸς, ἐν τοῖς τοῦ πατρὸς ὑπομνήμασιν εὑρὼν ἐξεγράψατο, κακῶς ἐποίησεν ἐγγράψας αὐτὸ τῷ βιβλίῳ. τὰ γὰρ ὑπὸ τοῦ πατρὸς κεκριμένα χρόνῳ πολλῷ καὶ διὰ τῶν ἀφορισμῶν εἰς ἀπόφασιν καθολικὴν ἠγμένα βεβαιότερα νομίζειν αὐτὸν ἐχρῆν εἶναι τῶν, ὁπότ' ἐζήτει, πρόσθεν οὐδέπω γινωσκομένων. εἰ δ' αὐτὸς ἐξ αὐτοῦ προσέγραψε τοῦτο, πολὺ χεῖρον ἔπραξε, τὴν τοῦ πατρὸς ἀπόφασιν καθολικὴν διαστρέψας ἐπὶ τὸ φαῦλον. εἰ δ' ἄλλος τις τῶν μετὰ Θέσσαλον ἔγραψε τὸ βιβλίον τοῦτο, κακῶς ἐκεῖνος ἐποίησεν. καὶ γὰρ ὡς εἴρηται πολλάκις ἡ πεῖρα κρείττων ἐστὶ τῶν ἐναργῶς φαινομένων, οὐχ ὁ λόγος, ὃν ἂν ἕκαστος ἑαυτῷ πιθανῶς ἀναπλάσῃ. τοῦ γὰρ ὅτι δὴ γίνεται τόδε τι συμφωνηθέντος ὁ λόγος ζητεῖ καὶ διατείνεται· τοῦ δ' ὅλως φαινομένου γίνεσθαι ληρῶδές ἐστιν ὡς γενομένου λέγειν αἰτίαν. εἴρηται δὲ καὶ ἄλλα τινὰ τοῖς ἐξηγηταῖς εἰς τὴν προκειμένην ῥῆσιν. ἀλλ' ἔγωγε πολλάκις ἤδη παρῃτησάμην ἁπάντων μεμνῆσθαι καὶ μάλισθ' ὅταν αὐτῶν

Thessalus Hippocratis filius, si in patris commentariis repertum descripsit et libro interseruit, male fecit; nam a patre longo tempore dijudicata et per aphorismos in communem enunciationem redacta firmiora ipsum putare oportuit quam illa, quae dum quaererentur antea nondum cognoscebantur. Quod si ipse ex se id adscripsit, longe majus peccatum commisit patris communem enunciationem invertens atque depravans. At si quispiam alius Thessalo posterior librum hunc scripsit, male et ipse fecit. Ut enim saepe iteravimus, experientia rerum evidenter apparentium judex est, non ratio, quam sibi unusquisque verisimiliter commentus fuerit. Nam quum aliquid fieri fama sit, ratio investigat, atque id ita esse contendit; quum quid autem plane fieri conspicitur, nugatoria et supervacua oratio est, quae ipsum fieri causam afferens dicat. Caeterum et alia quaedam ab interpretibus in hac parte dicta sunt, sed ego jam saepius omnium meminisse

τὰ πιθανώτατα δόξαντα εἶναι βασανιζόμενα φαίνηται ψευδῆ.

κ'.

Κεφάλαιον ἐκ τῆς γενέσεως καὶ ἀφορμῆς καὶ πλείστων λόγων καὶ κατὰ μικρὸν γινωσκομένων συνάγοντα καὶ καταμανθάνοντα, εἰ ὅμοιά ἐστιν ἀλλήλοισιν καὶ εἰ μὴ ὅμοια ἀλλήλοισίν εἰσιν, ὡς ἐκ τῶν ἀνομοιοτήτων ὁμοιότης γένηται μία, οὕτως ἂν εἴη ὁδός. οὕτω καὶ τῶν ὀρθῶς ἐχόντων δοκιμασίη καὶ τῶν μὴ ἐχόντων ἔλεγχος.

Οὐ τὸ προστάττειν ἃ νῦν εἶπεν, ἀλλὰ τὸ πράττειν ἐπὶ τῶν νοσούντων αὐτὰ δύσκολον, ὅλως γοῦν τῆς τέχνης τὸ κεφάλαιον ἐν αὐτοῖς ἐστιν. ἐὰν γάρ τις ἀκριβῶς εἰδῇ τήν τ' ἐκ πρώτης γενέσεως φύσιν τοῦ νοσοῦντος, ἐκ τίνος τε νῦν αἰτίας νοσεῖ καὶ διὰ πολλῶν λόγων κατὰ μικρὸν γινωσκομένων, ἐπισκοπούμενος τάς τε φαινομένας ὁμοιότητας

recufavi et maxime cum ea, quae verifimilia eſſe videbantur, ad examen redacta, falſa eſſe deprehenduntur.

XX.

Caput ex ortu et occaſione et plurimis ſermonibus et paulatim cognitis colligentem et perdiſcentem, an ſimilia inter ſe ſint. Etſi non ſimilia inter ſe ſint, ex diſſimilitudinibus ſimilitudo fiat una. Sic utique ſit via. Sic et recte ſe habentium probatio et non recte redargutio.

Non quae nunc dixit praecipere, ſed ea in aegrotantibus exſequi difficile eſt; prorſum ſane artis ſumma in ipſis eſt. Nam ſi quis accurate laborantis naturam a primo ortu cognoverit et ex qua nunc cauſa laboret et per multos ſermones paulatim cognitos evidentes ſimilitudines et quae diſſimilitudines eſſe videantur ſpeculans, alia quo-

Ed. Chart. IX. [453. 454.] Ed. Baf. V. (483.)

καὶ τὰς δοκούσας ἀνομοιότητας εἶναι καὶ τἄλλα τὰ διὰ τῆς ῥήσεως εἰρημένα καλῶς εὑρίσκῃ, θεραπεύειν οὕτως δυνήσεται κάλλιστα. σκεψώμεθα οὖν ἅπαντα τὰ κατὰ μέρος, ἀναμιμνήσκοντες μὲν ὅσα δι' ἄλλων ἐπὶ πλέον ἐξειργάσμεθα, προστιθέντες δ' αὐτοῖς εἴ τι λείποι. τὸ μὲν οὖν ἐπίστασθαι τὴν ἐκ τῆς πρώτης γενέσεως ἑκάστῳ τῶν θεραπευομένων φύσιν εἴρηται καὶ δέδεικται πολλάκις ὅπως ἄν τις κάλλιστα πράττῃ. δέδεικται δ' οὐδὲν ἧττον ἃ χρὴ περί τε τῶν πεπονθότων τόπων καὶ τῶν συμπαθούντων αὐτοῖς ἐπίστασθαί τε καὶ διαγινώσκειν ἀκριβῶς ἐπὶ τῶν νοσούντων. ὥσπερ γε καὶ περὶ τῶν αἰτίων ὅσα γε προκατάρ- [454] χοντα καλοῦσι καὶ ὅσα προηγούμενα καὶ ὅσα συνεκτικά. δέδεικται δὲ καὶ κατ' αὐτὸ τοῦτο τὸ βιβλίον, ἡνίκα ἔλεγεν ἡ περὶ τὸν κάμνοντα οἰκονομία, τίνα χρησίμως ἄν τις ἐκ τῶν τοῦ κάμνοντος λόγων ἀθροίσειεν εἰς τὰ τῆς τέχνης ἔργα. καὶ μέντοι καὶ ὡς ἐκ τῶν κατὰ μέρος ἐν αὐτῇ θεωρουμένων ἐπισκοπούμενον τὰς ἀνομοιότητας εἰς μίαν ἄγειν καθόλου τε καὶ κοινὴν ὁμοιότητα προσήκει. τὰ πλεῖστα

que in propofitis verbis enarrata bene inveniat, ifte jam optime curare poterit. Omnia itaque contemplemur fingulatim, ea, quae per alia volumina uberius pertractavimus, in memoriam revocantes et ipfi, fi quid deficiat, adjicientes. Igitur cujusque eorum, qui curentur, naturam a primo ortu fciri debere praecepimus, faepiusque ut optime quispiam id faciat oftendimus. Oftenfum eft autem haud minus, quae de primario affectis locis et per vitii communicationem laefis fcire et exquifite dignofcere in aegrotis oporteat, quemadmodum et de caufis, quas anteincipientes vocant et quas antegreffas et quas contentrices. Oftenfum eft praeterea et in hoc libro quum tradita eft circa aegrotantem oeconomia, quae utiliter quispiam ex aegri fermonibus ad artis opera colligere poffit. Quin etiam quod ex fingularibus in ipfa confideratis fpeculantem diffimilitudines ad unam univerfalem communemque fimilitudinem redigere oportet. Plurima vero

Ed. Chart. IX. [454.] *Ed. Baf. V. (48
δὲ τῶν ἐν τούτοις τοῖς βιβλίοις γεγραμμένων ἐστὶ χρῆσι
τὸ δ' ἐφεξῆς εἰρημένον αὖθις ἀνομοιότητας τούτοισι
ἀπὸ τῶν καθόλου καὶ κοινῶν καὶ ὁμοίων εἰς τὰς διαφο
τομὴν ἐνδείκνυται. δέδεικται δ' ἡμῖν καὶ τοῦτο κατὰ πά
τα τὰ μέρη τῆς τέχνης. ἐν μὲν τῷ περὶ τῆς διαφορᾶς τ
συμπτωμάτων, ἐπὶ τῆς τοῦ γενικοῦ συμπτώματος. οὕτ
δὲ κἀν τοῖς περὶ διαφορᾶς τῶν σφυγμῶν καὶ τοῦ σφυγμ
ἀλλὰ καὶ κατὰ ταύτας τὰς διαφορὰς πάλιν ὁμοιότης ἐσ
καὶ τέμνεταί γε πάλιν ἑκάστη διαφορὰ, καθάπερ ἐδιδάξ
μεν, εἰς ἄλλας μερικωτέρας διαφορὰς, καὶ αὗται πάλιν ἔχο
σιν ὁμοιότητάς τινας. κατὰ τοῦτ' οὖν εἰπὼν αὖθις, τὰ
ἀνομοιότητας τούτοισιν, ἐπήνεγκε καὶ εἰ ὅμοια ἀλλήλοισ
ἵν' ἀκούσωμεν περισπασθέντος τοῦ κατὰ τί. βούλεται γὰ
ἡμᾶς γινώσκειν τὰς ὁμοιότητας, αἵπερ εἰσὶ διαφοραὶ, κατ
τί πάλιν ὅμοιαί εἰσιν ἀλλήλαις, ὡς ἐκ τῶν ὁμοιοτήτων ὁμοιό
της γένηται μία. καὶ γὰρ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἑκάστη δια
φορὰ κοινὴν ἔχει ὁμοιότητα καὶ πάσας ἡ γενικὴ περιλαμ

eorum, quae in his libris fcripta funt, ufu venire folent. At quod deinceps fcriptum eft, rurfum diffimilitudines his, ab univerfalibus, communibus et fimilibus in differentias partitionem fignificat. Oftenfum eft autem hoc a nobis in omnibus partibus artis, in libro de differentia fymptomatum, de communis fymptomatis divifione, ita quoque et in libris de pulfuum differentia, de pulfus in univerfum diftinctione actum eft. Verum et inter has differentias rurfum fimilitudo eft, iterumque fingulae differentiae, ut edocuimus, in alias magis particulares differentias diftinguuntur, item et iftae quasdam habent fimilitudines. Idcirco igitur quum dixerit, rurfum diffimilitudines his fubjunxit et an fimilia inter fe, ut intelligamus, deficere haec verba, *per quid*, vult enim nos cognofcere diffimilitudines, quae quidem funt differentiae, per quid iterum fimiles inter fe fint, ut ex diffimilitudinibus una fimilitudo fiat; etenim ipfa per fe unaquaeque differentia communem fimilitudinem habet, omnesque generales com-

βάνει. καλῶς οὖν εἶπεν αὕτη. ἡ γὰρ ὁδὸς, ὀρθὴ κατὰ πᾶσαν δηλονότι τέχνης σύστασίν ἐστιν, ὡς ἔμαθες. κεκλήκασι δὲ οὐχ ὁδὸν, ἀλλὰ μέθοδον οἱ μεθ' Ἱπποκράτην τὴν τοιαύτην ὁδὸν, ἐξ ἧς καὶ τῶν ὀρθῶς εὑρισκομένων τε καὶ γινομένων ἐν ταῖς τέχναις δοκιμασία καὶ τῶν οὐκ ὀρθῶς ἐχόντων ὁ ἔλεγχος γίνεται.

κα'.

Αἱμοῤῥαγίη ἐκ ῥινῶν ἢ τοῖσιν ὑποχλωρομέλασιν ἢ τοῖσιν ἐρυθροχλώροις ἢ τοῖσιν ὑποχλώροισιν.

Οὐ πρόσκειται τῷ λόγῳ πότερον γίνεται μᾶλλον ἐν ταῖς νόσοις ἐκ ῥινῶν αἱμοῤῥαγία τοῖς εἰρημένοις ἢ μᾶλλον τῶν ἄλλων ὠφελεῖ τούτους. ἀλλ' οὐδὲ τίνας λέγει τοὺς ὑποχλωρομέλανας εὔδηλόν ἐστιν. ὡς γὰρ εἶπον ἤδη πολλάκις, εἰώθασιν οἱ Ἕλληνες ἐπὶ τῶν φυτῶν τὸ χλωρὸν λέγειν ἀπὸ τῆς χλόης καὶ τοῦ ταύτης χρώματος ὡς τὰ πολλὰ, κατα-

plectitur. Recte igitur dixit: haec enim via recta in omni fcilicet artis conftitutione, ut didicifti. Appellaverunt autem hanc viam pofteriores Hippocrate non viam, fed methodum, ex qua recte inventorum et factorum in artibus probatio eft, non recte autem fe habentium redargutio.

XXI.

Sanguinis de naribus profufio aut iis, qui fubvirides nigrique funt, aut iis, qui rubri et virides aut fubviridibus.

Non eft huic fermoni additum utrum magis in morbis fiat fanguinis e naribus profufio dictis hominibus, an magis quam alios iftos juvet. Sed neque quos intelligat fubvirides et nigros clarum eft. Nam, ut faepius jam repetitum eft, in ftirpibus τὸ χλωρὸν, id eft viride, ἀπὸ τῆς χλόης, id eft ab herba, ejusque colore Graeci ple-

χρώμενοι δὲ καὶ πᾶν τὸ εὐσθενοῦν καὶ τὴν οἰκείαν ἔχον εὐεξίαν οὕτως ὀνομάζουσιν. ἔστι δ' ὅτε καὶ τοὺς ὠχροὺς προσαγορεύουσι χλωροὺς, καὶ νῦν οὕτω δοκεῖ τισὶ τῶν ἐξηγητῶν ὁ Ἱπποκράτης εἰρηκέναι χλωρομέλασιν, ὡς εἰ καὶ ὠχρομέλασιν εἶπεν. αὐτοὺς δὲ τούτους ἔνιοι μὲν ἐπιτηδειοτέρους εἶναι πρὸς αἱμοῤῥαγίαν φασὶ διὰ τὴν ἐπιμιξίαν τῆς ὠχρᾶς χολῆς, ὡς ἀναστομῶσαι δυναμένης ἀγγεῖον διὰ τὴν δριμύτητα. τινὲς δὲ ὠφελεῖσθαι μᾶλλον διὰ τὸ μοχθηροὺς ἔχειν χυμοὺς κενώσεως δεομένους. ὡσαύτως δὲ κἀπὶ τῶν ἐρυθροχλώρων διέστησαν, οἱ μὲν ἑτοιμοτέρους εἰρῆσθαι πρὸς αἱμοῤῥαγίαν αὐτοὺς φάσκοντες, οἱ δὲ ὠφελεῖσθαι μᾶλλον. ἐπ' ἀμφοτέρων δὲ [455] κοινὸν μὲν τὸ πλεονάζειν τὴν ὠχρὰν χολὴν, οὐ κοινὸν δὲ τὸ μελαγχολικώτερον μὲν αὐτῇ μεμίχθαι χυμὸν ἐν τοῖς χλωρομέλασιν, αἱματικώτερον δ' ἐν τοῖς ἐρυθροχλώροις. ἔνιοι δὲ ἐρυθροχρόους γράφουσι διὰ τοῦ ρ, τοὺς τὴν ἐρυθρὰν ἔχοντας χρόαν δηλοῦσθαι βουλόμενοι. τρίτων δὲ (484) εἰρημένων τῶν ὑπο-

rumque dicere consueverunt; abutentes autem omne vigens et boni habitus ita nominant. Interdum vero et pallidos virides appellant, atque nunc ita explanatoribus videtur Hippocrates virides et nigros accepisse, tanquam si pallidos et nigros dixisset. Hos ipsos vero nonnulli sanguinis profluvio magis obnoxios esse contendunt, quod pallida bilis cum sanguine permixta sit, quae vasculum possit acrimonia sua recludere; alii istos magis juvari, quoniam pravis humoribus evacuationem requirentibus affluant. Pariter et de rubris viridibusque vocatis dissentiunt, aliqui ad sanguinis effusionem aptiores ipsos dictos esse afferentes, aliqui ea re juvari magis. Sed utrisque commune quidem est bile pallida abundare, non commune autem magis melancholicum succum ipsi admixtum esse in viridibus et nigris vocatis, magis sanguinem vero in rubris et viridibus. Nonnulli sane scribunt *ἐρυθροχρόους* per hanc litteram *ρ*, rubrum habentes colorem significari volentes. At tertio dictos subvirides et hoc loco intelligunt

χλώρων ἀκούουσι μὲν κἀνταῦθα τοὺς ὑπώχρους, ἐνδεικνυμένης δὲ τῆς φωνῆς τοὺς βραχίους ἔχοντας ὠχρότητας, τίνι ταύτην μεμίχθαι βούλονται παραλείπουσιν. εἰ μὲν γὰρ μελανότητα, τούτους πρώτους αὐτῷ λελέχθαι φασὶν, εἰ δ' ἐρυθρότητα, δευτέρους. μήποτ' οὖν, ὅταν λευκότητι μιχθῇ, καλεῖ τούτους ὑποχλώρους. ὁ δὲ λευκόχροος οὔθ' ἕτοιμός ἐστιν εἰς αἱμοῤῥαγίαν οὔτε τῶν προειρημένων ὠφελεῖται μᾶλλον.

κβ'.

Βραχέα ὑφέντα παχῦναι ξηρά.

Αὕτη μὲν ἡ παλαιὰ γραφή· οἱ δὲ περὶ τὸν Σαβῖνον οὐ βραχέα γράφουσιν, ἀλλὰ βραχίονα, καὶ φασιν ἀντισπάσεως ἕνεκεν ἐπὶ τῆς ἐκ ῥινῶν αἱμοῤῥαγίας ὀνινάναι τὴν ἀπὸ βραχίονος φλεβοτομίαν, οὐ μόνον ἰδίαν ἐξηγούμενοι γραφὴν, ἀλλὰ καὶ πιθανῶς ἀξιοῦντες ἡμᾶς ἀκούειν τὸν βρα-

fubpallidos; fed quum vox indicet modicum ipfos habere pallorem, cuinam permixtum illum effe velint, filentio tranfeunt: nam fi nigritiae, hos primos ab ipfis dictos effe ajunt; fi robori, fecundos. Forfan igitur, quum albori mixtus eft pallor, iftos fubvirides vocat, verum albi coloris homo haud ita multum fanguinis e naribus profluvio obnoxius eft, neque magis quam praedicti ab eo levatur.

XXII.

Parum remittentem craffum facere oportet aride.

Haec quidem vetus lectio eft. Sabini autem difcipuli non legunt *βραχέα*, id eft parum, fed *βραχίονα*, id eft brachium; dicuntque retractionis caufa in fanguinis de naribus eruptione venae brachii fectionem prodeffe, non folum propriam fcripturam interpretantes, fed etiam veri-

Ed. Chart. IX. [455.] Ed. Baſ. V. (484.)

χίονα ὑφέντα λελέχθαι περὶ τῆς ἀπ' ἀγκῶνος φλεβοτομίας. ἐγὼ δὲ τὴν μὲν τοιαύτην φλεβοτομίαν ὠφελοῦσαν ἱκανῶς οἶδα τὴν ἐκ ῥινὸς αἱμοῤῥαγίαν ἀμέτρως γινομένην, ἀντισπᾷ γὰρ αὐτὴν καὶ κωλύει γίνεσθαι. οὐ μὴν τήν γε τοῦ Ἱπποκράτους ῥῆσιν ὁρῶ τοῦτο δηλοῦσαν, ἀλλὰ τὸ βραχέα ὑφέντα λέγειν. ἔοικεν, ὡς οἱ πλεῖστοι τῶν ἐξηγητῶν ἤκουσαν, ἐπὶ τοῦ συγχωρήσαντος βραχέα τῇ ῥύσει τοῦ αἵματος, οὕτως καὶ ἐπὶ τὸ παχύνειν αὐτὸν μεταβαίνειν. ἐπεὶ δ' οὐχ ἁπλῶς εἶπε παχῦναι, οὐ μεθ' ὑγρότητος, ἀλλὰ μετὰ ξηρότητος τὸ αἷμα τινὲς παχῦναι ξηρῷ κατὰ δοτικὴν πτῶσιν γράψαντες ὑπακοῦσαί φασι χρῆναι τῷ φαρμάκῳ. τοῦτο γὰρ κἀκ τῶν ἐπιφερομένων δηλοῦσθαι τοῖς διηγουμένοις συμβουλὴν εἶναι περὶ τῶν συνεχῶς αἱμοῤῥαγούντων οὐκ ἐν νόσοις, ἀλλὰ ἀνορθωκόσιν ἐπὶ τῆς διαίτης ὁ λόγος ἀναφαίνεσθαι δοκεῖ, κελεύσαντος αὐτοῦ ἐκ τῶν παχυνόντων μετὰ ξηρότητος εὔχυμον τούτοις ἐργάζεσθαι, χόνδρον καὶ ἄμυλον εἶναι λέγουσι

ſimiliter nos intelligere poſſe volentes, brachium remittentem, de venae in cubito ſolutione dictum eſſe. Ego vero hujusmodi venae ſectionem ſanguinis de naribus immodice profuſioni prodeſſe ſatis novi: retrahit enim ipſam et ne fiat impedimento eſt. Attamen Hippocratis locutionem id exponere non video; ſed haec verba, parum remittentem, in eum ſenſum, ut plurimi interpretes acceperunt, dixiſſe videtur, ut ſcilicet ſanguinis fluxui parum cedentes, ſic deinde et ad ipſum craſſiorem efficiendum tranſeamus. At quia non ſimpliciter dixit, ſanguinem craſſum facere, non cum humiditate, ſed cum ſiccitate, aliqui craſſum facere arido, in ablativo caſu ſcribentes, ſubintelligi oportere ajunt, medicamento: id enim et ex his quae ſubnectuntur declarari. Sed qui volunt in praemiſſis verbis, iis qui ſanguinis e naribus profluvio continenter laborant, non in morbis, ſed quum non decumbunt, conſilium dari, iis de victus ratione ſermo intelligendus videtur, jubente ipſo, ex craſſum reddentibus cum ſiccitate bonis ſuccis corpus replere, halicam et amy-

ταῦτα καὶ γάλα καὶ τυρὸν νέον καὶ χοίρεια κρέα καὶ μάλιστα τῶν γαλαθηνῶν ἀρνῶν, πρὸς τούτοις δὲ καὶ ἐρίφων. οἱ δὲ περὶ τῶν ἐν νόσοις αἱμοῤῥαγούντων εἰρῆσθαι βουλόμενοι τὸν λόγον, συμβουλεύειν αὐτόν φασι παχύνειν τὸ αἷμα χωρὶς τροφῆς. τοῦτο γάρ σημαίνει τὸ ξηρῶς, ἐπειδὴ συμπίπτειν βούλεται τὴν κακοχυμίαν, εἰς τὴν πέψιν δὲ συντελεῖ καὶ τὴν τῶν πεπτικῶν φαρμάκων χρῆσιν ἔστιν ὅτε τὰ στύφοντα. καὶ γὰρ καὶ ταῦτα παχύνουσι τὸ αἷμα, καθάπερ καὶ ἡ πέψις. εἴρηται δ' ἐφεξῆς αὐτῷ τῶν τοιούτων φαρμάκων παράδειγμα. τινὲς δ' οὐ ξηρῶς εἰς τὸ σ' τελευτώσης τῆς λέξεως, ἀλλ' εἰς τὸ ῳ [456] γράφουσι ξηρῷ, φάσκοντες αὐτὸν κελεύειν παχύνειν τὸ διὰ τῆς ῥινὸς ἐκκενούμενον ἐν τῇ αἱμοῤῥαγίᾳ αἷμα ξηρῷ τῷ φαρμάκῳ.

κγ'.

Τοῖσι δ' ἑτέροισιν ἧσσον παχυσμόν.

lum hujusmodi eſſe ajunt et recentem caſeum et ſuillas carnes et agnorum maxime lactentium et hoedorum praeterea. Alii de fluxu ſanguinis in morbo vexatis ſermonem factum eſſe volentes conſulere ipſum ajunt, ut ſanguis ſine cibis craſſus fiat: id enim ſignificat ea vox, *aride*, quoniam malos ſuccos vult concoquere; ad concoctionem autem bene facit inedia. Concoquentium etiam medicamentorum uſus eſt idoneus, quando ipſa adſtringentia ſunt; nam et haec ſanguinem craſſum faciunt, ſicut et concoctio. Deinceps ab ipſo hujusmodi medicamentorum exemplum poſitum eſt. Quidam autem non ſcribunt, *aride*, voce in e deſinente, ſed in o, *arido*, Hippocratem jubere dicentes per nares exeuntem in profluvio ſanguinem arido medicamento craſſum reddere.

XXIII.

Alii vero minus craſſitudinem facere.

Ἑτέρους φασὶ λέγειν αὐτὸν τοὺς χωρὶς κακοχυμίας αἱμοῤῥαγοῦντας συνεχῶς, οἷς οὔτ' ὠχρᾶς οὔτε μελαίνης χολῆς ἐπιμέμικται. τινὲς δὲ κἀνταῦθα γράφουσιν οὐ παχυσμὸν, ἀλλὰ παχῦναι τὴν λέξιν σαφεστέραν ἐργάσασθαι βουλόμενοι. τὴν μέντοι διάνοιαν φυλάττουσι τὴν αὐτὴν, εἴ γε καὶ αὐτοὶ κελεύειν αὐτόν φασι τοὺς ἑτέρους οἱ διὰ πλῆθος αἵματος κακοχύμου αἱμοῤῥαγοῦσιν ἧττον παχύνειν, ἀκουομένου δηλονότι τοῦ παχύνειν αὐτοῦ πάλιν διττῶς, τινῶν μὲν κατὰ τὴν δίαιταν, τινῶν δὲ κατὰ τὰ προσφερόμενα τῇ ῥινὶ φάρμακα τὸν παχυσμὸν τοῦ αἵματος ἀξιούντων γίνεσθαι, τινῶν δὲ κατ' ἀμφότερα. βεβαίως δ' ὅτι γνῶσιν οὐδεμίαν τῶν τοιούτων ἔχει λέξεων εἴρηταί μοι πολλάκις.

κδ'.

Ξηρῷ δὲ δεῖ λευκῷ, οἷον κηκὶς, στυπτηρίη.

Alios ajunt ipfum dicere, eos fcilicet qui fine pravis fuccis fanguinem affidue profundunt, quibus neque pallida, neque atra bilis cum fanguine mixta eft. Aliqui et hic fcribunt, non craffitudinem, fed craffum facere, locutionem magis dilucidam reddere volentes. Sententiam quidem eandem plane fervant, fiquidem et ifti ipfum jubere volunt, aliis ob copiam mali fanguinis ejus profluvio laborantibus minus craffum facere; hoc videlicet, craffum facere, iterum bifariam accepto, nonnullis quidem ratione victus, aliis vero per medicamenta naribus adhibita, quibusdam praeterea utroque modo fanguinem craffum reddere praecipientibus. Sed nullam firmam cognitionem ex his variis lectionibus haberi jam faepius a me dictum eft.

XXIV.

Arido autem oportet albo, ut galla, alumen.

Αὕτη μὲν ἡ παλαιὰ γραφὴ, δυσεξήγητον δὲ οὖσαν αὐτὴν ἔνιοι μετέγραψαν, οἱ μὲν ἐπ' ὀλίγον, οἱ δ' ἐπὶ πλέον ὑπαλλάττοντες. ἐπὶ πλέον μὲν οὖν ὑπήλλαξαν οὕτως γράψαντες, ξηρῷ δὲ λευκῷ ἀπὸ ῥινῶν, οἷον κηκὶς, στυπτηρίη. διάνοιαν δ' αὐτῆς εἶναι βούλονται τοιάνδε, τοὺς αἱμοῤῥαγοῦντας ἀμέτρως ἀπὸ ῥινῶν πρὸς τοῖς ἔμπροσθεν εἰρημένοις ἔτι καὶ τοπικοῖς βοηθήμασι θεραπευτέον ἐστί. παράδειγμα δὲ τῶν τοπικῶν βοηθημάτων εἰρῆσθαί φασι ξηρὸν φάρμακον λευκὸν ἐντιθέμενον τῇ ῥινί. τῆς κηκίδος δὲ οὐκ οὔσης λευκῆς, ἔνιοι προσέθεσαν αὐτῇ καὶ τὴν στυπτηρίαν, γράψαντες οἷον κηκὶς, στυπτηρίη. τὸ δὲ τῇ ἢ τῇ περιεῖλον εἰκότως, ὡς μικρὸν ὂν καὶ οὐκ ἄξιον Ἱπποκράτους, εἴ γε δὴ σημαίνειν αὐτό φασιν, ὁπότερος ἂν μυκτὴρ αἱμοῤῥαγῇ, τούτῳ τὸ ξηρὸν φάρμακον ἐντιθέναι. φυλαττομένης δὲ τῆς παλαιᾶς γραφῆς αἰνιγματώδης ἡ λέξις γίνεται. τίνα γὰρ ἀπὸ ῥινῶν ἀξιοῖ λευκὰ κενοῦν ἢ καθαίρειν ἢ συμπέττειν ἢ αὐτόματα φερόμενα θεάσασθαι, παντάπασιν ἄπειρον εὑρεῖν, αὐτοῦ γε τοῦ Ἱπποκράτους μηδὲν προσθέντος τῷ λευκῷ.

Haec eft fane antiqua lectio, quam difficulter explanabilem nonnulli permutarunt, hi minus, illi magis; magis quidem hoc pacto fcribentes, arido autem albo ex naribus, ut galla, alumen. Ipfius vero fententiam hanc effe volunt, immoderate fanguinem e naribus profundentes, ultra praedicta adhuc et localibus remediis curandi funt; localium vero auxiliorum exemplum dictum effe ajunt aridum medicamentum album naribus injectum. Sed galla quum alba non fit, nonnulli ipfi adjecerunt et, *alumen*, fcribentes, *ut galla*, *alumen:* eas autem voces hic aut ibi expunxerunt non injuria, tanquam exile quoddam atque indignum Hippocrate, quippe fignificari hoc ajunt, per utram narem fanguis eruperit, in illam aridum medicamen effe injiciendum. At fervata veteri lectione magnopere obfcura locutio redditur. Nam quae ex naribus alba evacuare velit aut purgare aut concoquere aut fponte defcendentia contemplari, omnino inventu dubium ancepsque eft, quum ipfe Hippocrates huic voci, *albo*,

Ed. Chart. IX. [456. 457.] Ed. Baf. V. (484.)

κατ᾽ τοῦτ᾽ οὖν εἰκότως ἐν αὐτῷ τούτῳ πρῶτον οἱ ἐξηγηταὶ διηνέχθησαν, ὑπακούειν ἀξιοῦντες ἄλλος ἄλλο καὶ ὅτι πᾶσιν αὐτοῖς τὸ, οἷον ἡ κηκὶς ἐναντιοῦται. προσῆκον γὰρ ἦν εἰρῆσθαι τὸ οἷον κηκίδι. τοῦτο μὲν οὖν κοινῇ πᾶσι μάχεται καὶ φυγεῖν οὐχ οἷόν τε τὸ τῆς ἑρμηνείας ἀλλόκοτον, οὐδ᾽ ἐπανορθῶσαι μεταγράφοντα. λέγουσι δ᾽ ἔνιοι τὸν ὅλον λόγον αὐτῷ καὶ νῦν ἔτι περὶ τῆς ἐκ ῥινῶν [457] αἱμοῤῥαγίας εἶναι. χρῆσθαι δὲ συμβουλεύειν ἐπὶ τῶν τοιούτων στύφοντι φαρμάκῳ, κατὰ τὸν αἱμοῤῥαγοῦντα μυκτῆρα τὴν ἔνθεσιν ποιούμενον, ἄχρις ἂν ἔλθῃ λευκὰ παυσαμένης τῆς αἱμοῤῥαγίας. πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα μοχθηρῶς λέγουσιν εἰς τὴν ῥῆσιν ἡμαρτημένην, ὡς ἐμοὶ φαίνεται, σχεδὸν δὲ καὶ παρεγκειμένην ὑπό τινος. θαυμάσαι δ᾽ ἐστὶν ὥσπερ ἐν ἄλλοις πολλοῖς, οὕτω κἀνταῦθα τοὺς (περὶ) ἑτοίμως μεταγράφοντας ἐς ὅ τι ἂν αὐτοῖς δόξῃ τὰς Ἱπποκράτους λέξεις. ἁπάντων γὰρ τῶν ἐξηγητῶν ἐπισταμένων ἐν τῇ ῥήσει γεγραμμένον, ἀπὸ ῥινῶν λευκὰ, μεταγράψαντες αὐτοὶ γράφουσιν, ἀπὸ

nihil plane adjecerit. Jure itaque in hoc ipfo primum interpretes difcordes fuerunt, alius aliud fubintelligendum effe exiftimantes, et quoniam omnibus illis, iftud, ut κηκὶς, id eft galla, adverfatur; conveniens enim erat dicere, ut κηκίδι, id eft galla, in ablativo cafu, non in recto cafu. Hoc igitur communiter omnibus repugnat; neque evitare quis poteft orationis incongruum, neque emendare, licet fcripturam mutet; fed nonnulli dicunt etiamnum ipfi de fanguinis e naribus fluxu totum fermonem effe, confulereque hujusmodi adftringenti medicamine uti, in narem fanguine manantem id immittentes, ufque dum fedato fanguinis curfu alba exiverint. Multa alia quoque perperam dicunt in verba, ut mihi quidem videntur, corrupta et ab aliquo forfan interpofita. Ceterum mirari licet, ut aliis multis, ita et hoc loco eos, qui valde audacter Hippocratis verba in quidquid ipfis vifum fuerit transmutant. Cum omnes enim interpretes in fermone Hippocratis fcriptum effe fciant, *ex naribus alba*, ipfi mutantes fcribunt,

ῥινῶν τῷ λευκῷ. πολλάκις δ' εἶπον ὡς ἐν ταῖς αἰνιγματώδεσι λέξεσι τὸ μὲν πιθανῶς μεταγράφειν ἔξεστιν, εἰπόντα δὲ πρότερον αὐτὸ τοῦτο τηνικαῦτα προσήκει μεταλλάττειν τὴν γραφήν.

κε'.

Ὅταν ἀφροδισιάζειν ἄρχωνται ἢ τραγίζειν, αἱμοῤῥαγέουσιν.

Αἱμοῤῥαγέουσιν ἐκ ῥινῶν ἑτοίμως οὐ μόνον νοσοῦντες, ἀλλὰ καὶ οἱ ὑγιαίνοντες, οἱ τὴν ἡλικίαν ἄγοντες ταύτην, ἐν ᾗ συμβαίνει τὸ καλούμενον τραγίζειν. οὗτοί γε καὶ ἀφροδισιάζειν ἤδη δύνανται. καὶ πρότερον μὲν οὖν εἶχον αἷμα πολὺ, παῖδες ὄντες, ἀλλ' εἰς τὴν αὔξησιν οὐκέθ' ὁμοίως πολύ. τὸ δ' αἷμα θερμότερον αὐτοῖς γίνεται, διὰ τοῦτ' οὖν αἱμοῤῥαγοῦσιν. μεμνῆσθαι δ' ὑμᾶς οἶμαι τὰς μὲν ἐξ ἄλλων μορίων γινομένας αἱμοῤῥαγίας μετὰ τῆς τοῦ τόπου προσηγορίας λεγομένας ἀεὶ, τὰς δ' ἐκ τῆς ῥινὸς ἔσθ' ὅτε καὶ χωρὶς τοῦ μέρους.

ex naribus albo. Multoties autem dixi in perobfcuris locutionibus verifimiliter verba mutare fas effe, fed prius id ipfum dicentem tunc lectionem mutare decet.

XXV.

Cum venere uti incipiunt aut hircire, fanguinis profluvio laborant.

Sanguinem de naribus facile profundunt non folum aegroti, verum etiam fani, qui eam aetatem agunt, in qua illud ipfis evenit quod hircire vocant. Ifti jam et venere uti plane poffunt. Ac prius quidem, cum effent pueri, fanguine copiofo abundabant, verum ratione incrementi haud etiam pariter copiofo. Sanguis autem ipfis calidior eft, propterea ejus profluvio tentantur. At vos meminiffe puto ex aliis membris fanguinis profluvia cum loci appellatione femper dici; ex naribus vero nonnunquam et fine particulae appellatione fanguinis profluvium fimpliciter nominari.

κστ'.

(485) Ἐν τῇσι δὲ προσόδοισιν ἔστιν οἳ ἀποψοφέουσιν, ὡς Ἀρκεσίλαος. οἱ δὲ μέλλοντες φρικώδεες, ῥικνώδεες. οἱ δ' ἐπὴν προσέλθωσι, φυσῶντες κοιλίην, οἷον Δαμαγόρας.

Εἴρηκα πολλάκις ὡς εἰ μὲν τὰ πάνυ κακῶς εἰρημένα πολλοῖς τῶν ἐξηγητῶν ἐλέγχοιμι, δυσχεραίνουσιν ἅπαντες τῷ μήκει τῶν ὑπομνημάτων. εἰ δ' ἀνέλεγκτα παραλείποιμι τῶν μετριωτέρων μνημονεύων, οἱ νῦν ἔχοντες ἐξ ἑαυτῶν ὁρμώμενοι καὶ τὰ παραλελειμμένα κρῖναι δυνήσονται. καὶ νῦν οὖν οὕτω πράξω. τὸ μέντοι προσόδοισιν ἅπαντες σχεδὸν ἤκουσαν ἐπὶ τὸ πρὸς γυναῖκα μίξεως, ὥσπερ γε καὶ τὸ ἀποψοφέουσιν, ἐπὶ τοῦ φύσας προΐεσθαι. καὶ περὶ μὲν τούτου καὶ μικρὸν ἔμπροσθεν εἴρηται, τὸ δ' ἐφεξῆς γεγραμμένον, οἱ δὲ μέλλοντες φρικώδεες, ῥικνώδεες, τοιόνδε τι δηλοῖ. τινὲς τῶν ἐπιχειρούντων ἀφροδισίοις ἐν τῷ

XXVI.

In accessibus autem quidam prostrepunt, ut Arcesilaus. Aliqui accessuri horrentes, rugosi. Aliis vero post inflatur venter, quam accesserint, ut Damagorae.

Saepius repetivi, si valde male a multis interpretibus dicta redarguam, aegre omnes ferre commentariorum longitudinem; si vero non reprehensa dimittam, mediocria tantum memorans, eos qui haud tardo ingenio sunt, ab illis excitatos et reliqua dijudicare posse. Et nunc igitur faciam * * * Hanc quidem vocem, *accessibus,* omnes fere de coitu cum muliere intelligunt, quemadmodum et eam vocem, *perstrepunt*, de emittendis per anum flatibus, atque de hoc etiam paulo ante dictum est. Sed quod deinceps scriptum est, accessuri autem horrentes, rugosi, quiddam tale significat. Aliqui venerea aggredientes, cum incalescunt, horrore tentantur; qua ratione jam

διαθερμαίνεσθαι φρικώδεις γίνονται, καθ᾽ ὃν λόγον ἤδη πολλάκις ἐμάθετε τοὺς κακοχύμους ἅπαντας, ὅταν ἀθροώτερον θερμαίνωνται, τοῦτο πάσχοντας. ἔνιοι δ᾽ ἀντὶ τοῦ φρικώδεες ῥιγῶσι γράφουσιν, ὃ δοκεῖ μοι πάνυ σπάνιον εἶναι καὶ μεγίστης [458] κακοχυμίας σημεῖον, ὥστ᾽ οὐδ᾽ ἔγνων τινὰ ῥιγοῦντα κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς μίξεως. ἀλλὰ καὶ τὸ ῥικνώδεες ἔνιοι κακώδεες γράφουσιν. ἐξηγοῦνται δέ τινες ἐπὶ τοῦ κακοῦσθαι τὸ σῶμα λελέχθαι τοὺς κακώδεις, ἔνιοι δ᾽ ἐπὶ τοῦ κακὸν ὄζειν. περὶ δὲ τοῦ κατὰ τὴν κοιλίαν τινὰς ἐμφυσᾶσθαι πρόσθεν εἴρηται. Διοσκορίδης δὲ καὶ ταύτην τὴν ῥῆσιν ὡς μυρίας ἄλλας μετέγραψεν εἰς ἣν αὐτὸς ἐβούλετο λέξιν, ὡς εἶναι τὴν ὅλην ῥῆσιν τοιάνδε· ἐν τοῖσι προσόδοισιν ἔστιν οἷον ἀποψοφέοντες, οἷον Ἀρκεσίλαος, ἵνα δυσώδεις εἶναι τὰς φύσας αὐτοῦ νοήσωμεν. ὅ γε μὴν Καπίτων καὶ αὐτὸς εἰς πολλὰ πάνυ μεταγράφων τήνδε τὴν λέξιν τοιαύτην ἐποίησεν. ἐν τῇσι προσόδοισιν οἱ ἀποψοφέουσιν, οἷον Ἀρκεσίλαος, οἱ δὲ μέλλοντες ῥιγοῦσι ῥικνώδεις.

ſaepius didiciſtis, omnes mali ſucci plenos, cum vehementius repente calefiunt, horrore vexari. At nonnulli pro hac voce, *horrentes*, *rigent*, ſcribunt: quod mihi perrarum eſſe videtur et maximae ſuccorum pravitatis indicium; quare neque ullum initio coitus rigore affici cognovimus. Verum et hanc vocem, *rugoſi*, aliqui in hanc vocem, κακώδεις, convertunt. Alii vero interpretantur ob male habitum corpus, κακώδεις, dici; aliis quod tetrum odorem ſpirent. Quod quibusdam autem venter inſletur, ſupra poſitum eſt. Sed Dioſcorides hanc partem, ut et alias multas, prout ipſi libitum ſuit commutavit, ut tota oratio hujusmodi ſit: in acceſſibus ſunt aliqui perſtrepentes, quemadmodum Arceſilaus, ut foetidos ipſius crepitus eſſe intelligamus. Capito quidem et ipſe in valde multa ſermonem hunc convertens talem fecit: in acceſſibus aliqui perſtrepunt, ut Arceſilaus, aliqui acceſſuri rigent rugoſi.

κζ'.

Αἱ μεταβολαὶ φυλακτέαι.

Ἀσφαλέστερον ἐν ἄλλοις τέ τισι καὶ τοῖς ἀφορισμοῖς εἴρηκε τοῦτο, προκειμένου τοῦ κατὰ πολὺ καὶ ἐξαπίνης. οὔτε γὰρ αἱ κατὰ τὸ περιέχον ἡμᾶς οὔθ' αἱ πρὸς ἡμῶν αὐτῶν γινόμεναι κατὰ βραχὺ μεταβολαὶ τὸ σφαλερῶς ἔχουσι. μόναι δ' αἱ ἀθρόαι σφαλεραὶ πρὸς ὑγείαν εἰσὶ καὶ διὰ τοῦτο τοιαύτας χρὴ φυλάττεσθαι. φυλαξώμεθα δὲ τὰς μὲν κατὰ τὸ περιέχον ἔνδον τε διατρίβοντες τὰ πλεῖστα καὶ τῇ τῶν ἐναντίων προσαγωγῇ, ξηραίνοντες μὲν τὸ σῶμα κατὰ τὰς ὑγρὰς μεταβολὰς, ὑγραίνοντες δὲ κατὰ τὰς εἰς ξηρότητα, κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον θερμαίνοντές τε καὶ ψύχοντες, ὁπότε τούτων ἑκατέρου καιρός. ἐν δὲ τῇ διαίτῃ τὰς μεταβολὰς ἐφ' ἡμῖν αὐτοῖς ἐστι φυλάττεσθαι, μήτ' ἐκ γυμνασίων ἀθρόως εἰς ἀργίαν μήτ' ἐξ ἀργίας εἰς γυμνάσια μεθισταμένοις, ἀλλὰ μηδ' ἐξ ἀλουσίας ἐπὶ λουτρὸν, μηδ' ἐκ λουτρῶν εἰς ἀλουσίαν, μηδ' ἐξ ὑδροποσίας εἰς οἴνου πόσιν

XXVII.

Mutationes cavendae.

Et in aliis quibusdam et in aphorifmis id cautius dixit his verbis propofitis, multum et repente. Neque enim quae aëris mutationes, neque quae a nobis ipfis paulatim fiunt, periculofae funt, fed tamen magnae ac repentinae fanitatis amittendae periculum inferunt; quocirca et ab his cavendum eft. Evitabimus autem ambientis coeli mutationes, domi nos plurimum continentes et contrariorum ufum adhibentes, in humidis quidem mutationibus corpus ficcantes, in ficcis humectantes; eadem quoque ratione mutationes cavere in nobis ipfis eft, neque ab exercitationibus fubito ad otium, neque ab otio ad exercitationes transeuntibus; fed neque a lavandi infuetudine ad lavationes, neque a lavationibus ad oppofitum,

ἢ ἐξ οἴνου πόσεως εἰς ὑδροποσίαν, ἐπί τε τῶν ἄλλων ἁπάντων ὡσαύτως. οὗτος μὲν οὖν ὁ λόγος ἀληθής ἐστιν ἅμα καὶ πολλάκις ὑφ᾽ Ἱπποκράτους εἰρημένος. οὐκ οἶδα δὲ τί παθόντες ἔνιοί φασι χρῆν προσυπακοῦσαι τῷ, αἱ μεταβολαὶ φυλακτέαι, τὸ τῶν ἡλικιῶν. ἐν ἀφορισμοῖς γὰρ αὐτὸς εἰπὼν τὸ κατὰ πολὺ καὶ ἐξαπίνης κενοῦν ἢ πληροῦν ἢ θερμαίνειν ἢ ψύχειν ἢ ἄλλως ὁπωσοῦν τὸ σῶμα κινέειν σφαλερὸν, καὶ πᾶν τὸ πολὺ τῇ φύσει πολέμιον, οὐκ ἐμνημόνευσεν ἡλικιῶν. οὔτε γὰρ τὸ πολὺ τῇ φύσει κατ᾽ αὐτάς ἐστι κατὰ βραχὺ μεθισταμένας, οὔτε φυλακῆς τινος δέονται περιττοτέρας περὶ τὰ κοινὰ τῶν ὑγιεινῶν παραγγελμάτων, καθάπερ οὐδ᾽ ὅταν αἱ ὧραι κατὰ βραχὺ τὴν μεταβολὴν ποιοῦνται, ταύτας μὲν οὖν ὁρῶμεν ἐνίοτε μεγάλας ἀθρόως τὰς ὑπαλλαγὰς εἰς τἀναντία ποιουμένας. ἡλικίαν δ᾽ οὐδεμίαν ἀθρόως πεσοῦσαν ἴσμεν, ὥστε τὸν παῖδα κατὰ τὴν ὑστεραίαν ἄνδρα γενέσθαι μὴ κατὰ βραχὺ, διά τε τῆς τῶν ἐφήβων καὶ τῶν μειρακίων ἡλικίας ὁδοιπορήσαντα.

neque ex aquae potu ad vinum bibendum, neque ex vini usu ad aquae potum et in aliis omnibus similiter. Hic sermo plane verus est juxta et ab Hippocrate saepius repetitus. Caeterum ignoro quidnam aliqui sentientes dicant subintelligendum esse huic orationi, mutationes cavendae, hanc vocem, aetatum: in aphorismis enim ipse inquiens, multum et repente evacuare aut replere aut calefacere aut refrigerare aut aliter utcunque corpus movere, periculosum est et omne multum naturae inimicum; aetatum nullam mentionem fecit. Neque enim in ipsis paulatim labentibus nimium naturae inveniri potest, neque aliqua curiosiore observatione indigent, quantum ad communia tuendae sanitatis praecepta pertineat: quemadmodum neque cum anni tempora paulatim mutationem suam faciunt. Verum haec interdum videmus magnas repente in contrarium mutationes pati; at aetatem nullam repente elapsam novimus, ut puer die postero in virum evaserit, non paulatim per pubertatis et juventae annos transitu facto.

κη'.

[459] Ὀλιγοσιτίη ἄκοπον, ἄδιψον.

Εἰρηκὼς καθόλου φυλάττεσθαι χρῆναι τὰς μεταβολὰς, ἕν τι τῶν εἰς φυσικὴν διαφερόντων ἔγραψεν ἐφεξῆς εἰς ἀνάμνησιν ἑαυτῷ. κατὰ γὰρ τὰς ἀμφοτέρας μεταβολὰς, τάς τε τοῦ περιέχοντος καὶ τὰς τῶν ἡμετέρων ἐπιτηδευμάτων τέ καὶ τῆς ὅλης διαίτης, ὀλιγοσιτίην τε καὶ τὸ ἄδιψον καὶ τὸ ἄκοπον ἐν ἅπασιν οἷς πράττομεν ἔχειν σκοπόν. οἱ δ' ἐξηγηταὶ τὴν ὀλιγοσιτίαν ἔφασαν ἄδιψόν τε καὶ ἄκοπον εἶναι. ψεῦδος δέ ἐστιν, ἐὰν ὡς καθόλου λέγηται, τοῖς μὲν γὰρ φλεγματώδεις ἔχουσι χυμοὺς ἢ χρηστὸν αἷμα πολὺ, ἄκοπόν ἐστι καὶ ἄδιψον ἡ ὀλιγοσιτία, τοῖς δὲ χολώδεσιν ἢ ἐνδεέσιν οὔτε ἄκοπον οὔτε ἄδιψον, ὡς αὐτὸς ἐν τοῖς περὶ διαίτης ὀξέων ἐδίδαξεν. ἔτι δὲ χεῖρον ὑπειλήφασιν οἱ γράψαντες ἀσιτία ἄκοπον, ἄδιψον. ἀλλ' οὗτοι μὲν ἐσχάτως

XXVIII.

Cibi paucitas lassitudinem non faciens nec sitim accendens.

Cum in universum mutationes esse cavendas dixerit, unum quiddam ad naturalem statum tuendum conferens deinceps scripsit, ut memoriae propriae consuleret. In utraque enim mutatione cum circumdantis aëris tum nostrorum studiorum et universae victus rationis, cibi paucitatem et sitis et lassitudinis privationem in omnibus quae agimus nobis esse propositam jubet. Sed explanatores cibi paucitate et sitim et lassitudinem tolli dixerunt. Verum id si universum proferatur, falsum est: nam pituitosos succos aut multum et bonum sanguinem habentibus cibi paucitas lassitudinem tollit et sitim exstinguit; sed biliosis aut inopia sanguinis laborantibus, neque lassitudinem sedat, neque sitim exstinguit, ut ipse in libro de victus acutorum ratione edocuit. Adhuc vero pejus illi senserunt qui ita scribunt, inedia lassitudinem tollens,

ἀμαθεῖς, ἀγνοοῦντες ἃ μηδὲ τῶν ἰδιωτῶν τις ἀγνοεῖ. τινὲς δὲ κατὰ τὸ τέλος τῆς ῥήσεως προστιθέασι τὸ πεινῶντι καί φασι τὴν ὀλιγοσιτίαν ἄκοπον καὶ ἄδιψον εἶναι τῷ πεινῶντι. πεινῶντα δ' εἰρῆσθαί φασι τὸν τῆς ἐνδείας αἰσθανόμενον, καίτοι βέλτιον εἴη λέγειν τῷ μὲν ἐνδείας αἰσθανομένῳ τὴν ὀλιγοσιτίαν οὐκ ἐν καιρῷ παραλαμβάνεσθαι, τῷ δ' οὐκ αἰσθανομένῳ χρήσιμον εἶναι, δῆλον γάρ ἐστιν ὅτι πληθωρικῶς διάκειται.

κθ'.

Πᾶς λεπτυσμὸς χαλᾷ τὸ δέρμα, ἔπειτα περιτείνεται, ἀνάτριψις τἀναντία, χρωτὸς ῥίκνωσις ξυμπίπτοντος, ἔκτασις ἀνατρεφομένου. τὸ φρικῶδες τὸ λεῖον, ἑκατέρου σημεῖον, τὸ ὑπόχολον, τὸ ὑπέρυθρον. οὕτω τὸ κατεσπάσθαι μαζοὺς, ἰσχνοὺς δὲ ἀνεσπάσθαι καὶ περιτετάσθαι. καίτοι οὐκ ἄν τις οἴοιτο διὰ τοῦτο, ἀλλὰ σαρκωθέντος τοῦτο γίνεται.

ſitim exſtinguens; at iſti plane in extrema inſcitia verſantur, ea quae neque vulgus hominum latere ſolent ignorantes. Alii praeterea fini ſermonis hanc vocem, eſurienti, adjiciunt, ajuntque cibi paucitatem eſurienti laſſitudinem et ſitim eximere; eſurientem vero dictum eſſe volunt qui indigere cibo ſe ſentiat. Atqui melius eſſet dicere famem ſentienti paucitatem cibi haud in tempore adhiberi, non ſentienti autem conducere: ſignum eſt enim ipſius corpus multitudine redundare.

XXIX.

Omnis extenuatio laxat cutem, deinde diſtenditur. Refectio contraria facit, cutis corrugatio concidentis, extenſio refectae. Horrens, laeve, utriusque ſignum, ſubbilioſum, ſubrubrum. Sic detrahi mammas, graciles autem ſurſum trahi aut circumvelli. Etſi quispiam non arbitretur propter hoc, ſed carne creata id fieri.

Ed. Chart. IX. [458. 459.] Ed. Baf. V. (485. 486.)

Θαυμάζω τῶν ἐξηγητῶν τὰς μὲν αἰνιγματώδεις ῥήσεις, ἃς οὐδεὶς ἀνθρώπων νοεῖ, μόνων ἐπαγγελλομένων νοεῖν, ὅσαι δὲ ἡμῖν ἅπασι σαφεῖς εἰσιν, ἐκείνων μόνων μὴ νοούντων. τὴν γοῦν προκειμένην οὐκ οὖσαν αἰνιγματώδη διασπῶσι πολυειδῶς, ἄλλος ἄλλοθεν περιγράφων τὰς κατὰ ταύτην ἀποφάσεις, ἐξηγοῦνταί τε παρὰ τὰ φαινόμενα ἅπασιν ἐναργῶς, ἃ μάλιστα πάντων ἐχρῆν φυλάττειν αὐτούς. ἔστι μὲν γὰρ ὁ λόγος τῷ Ἱπποκράτει περὶ τῶν ἐν τοῖς σώμασιν ἡμῶν ὁρωμένων, κατά τε τοὺς λεπτυσμοὺς καὶ τὰς ἀνατρέψεις. οἱ δὲ οὐδὲ τί ποτ' ἐστὶν ὁ λεπτυσμὸς ἐοίκασιν ἐπίστασθαι, τοσοῦτον δέουσιν ἢ τὰ φαινόμενα πάντα κατ' αὐτοὺς ἢ τὰς αἰτίας αὐτῶν ἐγνωκέναι. γίνεσθαι [460] γοῦν τὸν λεπτυσμὸν ἀποφαίνονται διὰ κένωσιν. ἔνιοι δ' ὡς οὐ διαφέρει εἴτε κένωσιν ἢ λεπτυσμὸν εἰπεῖν ὑπολαμβάνουσιν. (486) ἀλλὰ τοῦτο μὲν, ὡς ἔφην, οὐ μεγάλης τινὸς ἐπιστήμης ἐστὶ γνῶναι. πολλοὶ γοῦν αἵματος μὲν οὐκ ὀλίγον ἔχουσι πλῆθος, ἐσχάτως δ' εἰσὶ λεπτοὶ, καθάπερ ἄλλοι πα-

Demiror explanatores obfcuras locutiones, quas nemo intelligat, folas fe intelligere profitentes; quacunque vero nobis omnibus perfpicua funt, folos ipfos non intelligere. Propofitum igitur fermonem minime ambiguum multifariam diftrahunt, alius aliter ipfius enuntiationes fcribens atque commutans; et contra ea, quae in omnibus evidenter apparent, interpretantur, quae maxime omnium ipfos obfervare oportebat: eft enim Hippocrati fermo de iis, quae in corpore noftro confpiciuntur per tenuationes et enutritiones. Sed nonnulli neque quid fit tenuatio noffe videntur, tantum abeft ut omnia in iftis evidenter apparentia aut ipforum caufas percipiant; fed tamen fieri tenuationem per evacuationem praedicant. Aliqui five evacuationem five tenuationem dixeris nihil intereffe opinantur. Verum hoc dignofcere, ut diximus, non eft magnae cujusdam fcientiae. Jam multi haud modica fanguinis copia redundant, graciliffimi tamen funt: ficut alii e contrario craffi, fed paucum habent fanguinem. Atqui

χεῖς μὲν, ὀλίγαιμοι δέ. καὶ τήν γε ἐπεσχημένην ὀκτὼ μησὶν ἤδη τὰ καταμήνια, λεπτοτάτην οὖσαν ἀφελὼν αἵματος οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν οἰκείαν ἕξιν ἐπανήγαγον ἐν ἐλαχίστῳ χρόνῳ, καθάπερ καὶ ἄλλας οὐκ ὀλίγας. ἀλλὰ τὸ κατ᾽ ἐκείνην, οὐ γὰρ ἦν ἀφανὴς, ἔνδοξον ἐγένετο. γεγονυίας μὲν αὐτῇ τῆς φλεβοτομίας, εὐλαβουμένων δὲ καὶ τῶν ἰατρῶν ἐπαγγείλασθαι βεβαίως τὴν ἐπὶ τῷ βοηθήματι γενησομένην ὠφέλειαν· ἔνιοι δὲ καὶ ἡμῖν ἀντιλέγειν ἐτόλμησαν, οὐ μόνον διὰ τὴν ἰσχνότητα τῆς γυναικὸς, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀνορεξίαν, ὑπὸ τῆς φλεβοτομίας αὐτὴν βλαβήσεσθαι λέγοντες. καὶ τά γε τοιαῦτα κάλλιόν ἐστι μακρολογεῖν τοῦ ζητεῖν ἀκριβῶς εὑρεῖν ὁποτέρου τῶν Προδίκων Ἱπποκράτης μνημονεύει. ἀλλ᾽ ὡς εἶπον ἤδη πολλάκις, οἱ νεώτεροι τῶν ἰατρῶν ἐπὶ τὸ σοφιστικώτερον εἶδος ἀπεχώρησαν, ἀμελήσαντες μὲν τοῦ παραφυλάττειν μὲν ἀκριβῶς τὰ γινόμενα περὶ τοὺς ἀῤῥώστους, ζητεῖν δὲ αὐτῶν τὰς διαθέσεις καὶ τὰς αἰτίας ἐξ ὧν ἡ τῆς θεραπείας εὕρεσις γίνεται, κρινομένης καὶ αὐτῆς

ego cuidam mulierculae jam octo menfes purgationis menftruae fuppreffione laboranti, extenuatiffima cum effet, haud exiguo detracto fanguine, breviffimo tempore proprium habitum reftitui; ficut et alias non paucas eodem modo ad fanitatem reduxi; fed quod illi mulieri accidit, neque enim erat ignobilis, fuit valde celebre, ipfi quidem refciffa vena et medicis ex eo remedio futuram utilitatem conftanter polliceri verentibus. Quin etiam nonnulli mihi adverfari audebant, non folum propter mulieris maciem, fed etiam propter inappetentiam, ex venae fectione fecuturam effe noxam affirmantes. Profecto haec melius eft longiori fermone perfequi quam utrius Prodici Hippocrates mentionem fecerit diligenter invenire conari. Verum, ut fupra jam dixi faepius, recentiores medici ad magis fophifticam doctrinae fpeciem deflexerunt; aegrotis evenientia diligenter obfervare et ipforum affectus caufasque, ex quibus curationis inventio acquiritur, indagare negligentes; quae et ipfa per experientiam dijudicatur. In

τῇ πείρᾳ τῆς γυναικὸς, ἧς ἐμνημόνευσα, τῇ μὲν πρώτῃ τῶν ἡμερῶν ἀφεῖλον τοῦ αἵματος, ὡς μίαν καὶ ἡμίσειαν λίτραν, αὖθις δὲ τῇ δευτέρᾳ μίαν, τῇ τρίτῃ δ' οὐ πολλῷ πλέον ἡμίσεως μιᾶς λίτρας, οὐγκίαι γὰρ ἦσαν ὀκτώ. σοφιστὴς μὲν οὖν ταῦτα ἀναγνοὺς ζητεῖν ἄρξεται τίς τῶν Ἑλλήνων ὠνόμασε λίτρας ἢ τίς οὐγκίας· ἰατρὸς δ' ἐπιθυμήσει γνῶναι τίνα σημεῖα καὶ ἄλλα τὴν φλεβοτομίαν ἐνεδείκνυτο, περὶ τὴν ἐπίσχεσιν τῶν καταμηνίων. ἐκεῖνα τοίνυν ἐρῶ κἀγὼ, τοῖς σοφισταῖς οἰμώζειν εἰπὼν, ὡς αἱ φλέβες ἐξεῖχον αὐτῆς αἵματος μεσταὶ φαινόμεναι, πελιδναὶ τῇ χρόᾳ, διαιρεθέντος δὲ τοῦ ἀγγείου παραπλήσιον ἦν ὑγρᾷ πίττῃ καὶ τῷ πάχει. δι' αὐτό γε τοῦτο πολὺ μᾶλλον ἔδοξε κενωτέον εἶναι δαψιλῶς. ταῦτα μὲν ἐν παρέργῳ παρ' ἡμῶν εἴρηται τοῖς ἰατρεύειν ὀρθῶς βουλομένοις· ἐπὶ δὲ τὸ προκείμενον αὖθις ἀφικόμενος οὐκ ὀρθῶς φήσω τοὺς ἐξηγητὰς ἁπλῶς ἀποφήνασθαι τὸν λεπτυσμὸν τοῦ σώματος ἐπὶ κενώσει γίνεσθαι. διορισμοὺς γὰρ ἐχρῆν εἰπεῖν ὡς ὁ μὲν, λεπτυσμὸς ὅλου τοῦ ὄγκου καθαίρεσίς τίς ἐστι καὶ σύμπτω-

muliere ſane quam memoravi primo die ſanguinis ſesquilibram detraxi, rurſum poſtridie libram, tertio vero non multo plus ſemilibra, erant enim unciae octo. Sophiſta quidem haec legens quaerere incipiet, quis ex Graecis unquam libras aut quis uncias nominavit. Medicus vero et quae alia ſigna praeter cohibitos menſes venae ſectionem indicent ſcire avebit. Illa igitur et ego recenſebo, ſophiſtis ut valeant nuncians: ſcilicet ipſius venae eminebant ſanguinis plenae, colore lividae, reſciſſo autem vaſculo, liquidae pici et colore et craſſitudine ſimilis ſanguis emanabat, ob id ipſum ſane multo magis viſus fuit largiter eſſe evacuandus. Haec quidem a nobis obiter recte mederi cupientibus dicta ſunto. Rurſum vero ad propoſitum me recipiens, non recte dicam interpretes affirmaſſe, attenuationem corporis ſimpliciter ob inanitionem fieri; diſtinctiones enim dixiſſe oportuit, quod ſcilicet attenuatio totius molis detractio quaedam eſt et collapſus

Ed. Chart. IX. [460. 461.] Ed. Baf. V. (486.)

σις ἢ συνίζησις ἢ ὅπως ἂν θέλωσιν αὐτὸν καλεῖν, ὁ δὲ παχυσμὸς ἔμπαλιν εἰς ὄγκον ἐπίδοσις. ἐνίοτε μὲν οὖν ἀῤῥωστιούσης τε τῆς ἐν τῷ σαρκώδει γένει δυνάμεως, αἵματός τε μοχθηροῦ περιεχομένου κατά τε τὰς ἀρτηρίας καὶ τὰς φλέβας ὁ λεπτυσμὸς γίνεται. πολλάκις δ' ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις ὁ παχυσμὸς ὡς ἐν μὲν τοῖς ἀγγείοις ὀλίγον εἶναι τὸ αἷμα δαπανώμενον εἰς τὴν θρέψιν τῶν σαρκῶν, εὐτροφεῖν δ' ἐκείνας καὶ δι' αὐτὰς τὸν ὅλον ὄγκον τοῦ σώματος. ἴσασι δὲ καὶ τοῦτο καὶ οἱ ἀνδραποδοκάπηλοι πάντες ὡς περιτείνεται τὸ δέρμα τοῖς σαρκώδεσι μέρεσι καὶ φύσεις τέ τινας σωμάτων γνωρίζουσι μὴ δυναμένας εἰς ὄγκον ἐπιδοῦναι τῇ περιτάσει τοῦ δέρματος. ἀνατείναντες γὰρ αὐτὸ τοῖς δακτύλοις ἄκροις, σκοποῦσιν ἐπὶ πόσον ἀφίσταται τῆς ὑποκειμένης σαρκὸς, ἀνατρέψειν τε τοσοῦτον ἐλπίζουσιν ἕκαστον τῶν ἰσχνῶν σωμάτων, ὅσον ἂν ἐπιδῷ τὸ δέρμα, τὸ μὲν χαλαρὸν ἐπὶ [461] τοῖς λελεπτυσμένοις τὸ δὲ τεταμένον ἐπὶ τοῖς παχυνθεῖσι φαίνεται γινόμενον. οἱ μὲν οὖν λεπτυσμοὶ διὰ πολλὰς αἰτίας συμβαίνουσι. καὶ γὰρ ἔνδεια τρο-

aut fubfidentia vel utcunque ipfam nominare velint; craffitudo vero e contrario in tumorem elatio eft. Nonnunquam igitur debilitata carnofi generis facultate et vitiofo fanguine in arteriis venisque inclufo attenuatio fit; plerumque vero ex contrariis craffitudo, ut in vafis quidem paucus fanguis remanferit in carnium nutricationem distributus, illae vero bene habitae fint et per eas totius moles corporis increverit. Noverunt autem vel omnes id quoque mangones, cutem fcilicet carnofis particulis praetendi et naturas quasdam corporum agnofcunt, quae in molem excrefcere praetenfa cute non valeant. Nam ipfam fummis digitis furfum trahentes, quousque a fubjecta carne difcedat, confiderant et eo ufque fingula emaciata corpora fe reficere poffe fperant, quoufque cutis protracta fuerit: laxa enim cutis in extenuatis, extenfa in craffioribus effectis apparet. Porro extenuationes multis de caufis proveniunt, fiquidem alimenti penuria, exercitationes plures

φῆς καὶ γυμνάσια πλείω καὶ ἀγρυπνία καὶ φροντίδες, ἀλγήματά τε καὶ νόσοι συντηκτικαὶ καὶ διαφορητικαὶ καὶ κένωσις πολλὴ διὰ γαστρὸς ἢ ἐμέτων ἢ ἱδρώτων ἢ αἱμοῤῥαγίων αἴτια γίνονται λεπτυσμῶν. τῆς δ' ἀνατρέψεως εἷς τρόπος ἡ συμμετρία πάντων ὧν ὑγιαίνοντες δεόμεθα. ταῦτα δ' ἐστὶν, ὡς αὐτὸς ἐν τοῖς ἑφεξῆς ἐρεῖ, πόνοι, ποτὰ, ἀφροδίσια. πολλῶν οὖν ὄντων τῶν τρόπων καθ' οὓς λεπτύνεται τὸ σῶμα κοινὸν ἁπάντων ἐστὶ, πρῶτον μὲν χαλᾶσθαι τὸ δέρμα, μετὰ ταῦτα δὲ περιτείνεσθαι, μένοντος δηλονότι τοῦ λεπτυσμοῦ καὶ εἰ διαδεχομένη αὐτὸν ἀνάθρεψις γένοιτο, τοὐναντίον συμβήσεται, ταθήσεται γὰρ τὸ δέρμα, τὰς δ' αἰτίας τούτων ἤδη μὲν ἠκούσατε πολλάκις, εἰρήσεται δὲ καὶ νῦν ἐν κεφαλαίοις. ἀναμνησθέντων δὲ ἡμῶν ἃ πολλάκις ἐπί τε τῶν ἀσκῶν καὶ τῶν κύστεων ἑωράκατε. πληρουμένης μὲν γὰρ τῆς ἔνδον χώρας περιτείνεται τὸ δέρμα, κενουμένης δὲ χαλᾶται. τὸν αὐτὸν οὖν τρόπον ἐπί τε τῶν ζώων εὐτροφούντων μὲν ὁρᾶτε τεινόμενον τὸ δέρμα, χαλαρὸν δὲ ἐπὶ τῶν λεπτυνομένων γινόμενον. ὡς γὰρ τὸ ἐγχεό-

et vigilia et cogitationes et dolores et morbi colliquantes et difcufforii: praeterea evacuatio multa per alvum, vomitum, per fudores, per fanguinis profluvium, extenuationum caufae funt. Inftaurationis autem unus modus eft, omnium videlicet, quibus fani egemus, conveniens modus; ifta vero funt, ut ipfe fequentibus dicturus eft, labores, cibus, potus, fomnus, venus. Itaque cum multi modi extenuandi corporis fint, omnium commune eft primum quidem cutem laxari, poftea vero perdurante macie diftendi. At fi illi fuccedens inftauratio facta fuerit, contrarium accidet: diftendetur enim cutis primum, deinde laxior fiet. Caufas vero iftorum jam quidem faepius audiviftis, verumtamen et in praefentia fummatim perftringentur. Quapropter vobis in memoriam revocanda, quae faepius in utribus et veficis confpexiftis, repleto enim interiore cavo, circumtenditur corium; evacuato, relaxatur. Eodem modo et in animalibus bene faginatis diftenta cutis, in macie confectis laxa confpicitur. Nam ficut

Ed. Chart. IX. [461.] Ed. Baf. V. (486.)

μενον ὑγρὸν εἰς τοὺς ἀσκοὺς ἐκτείνει τοὺς χιτῶνας αὐτῶν, οὕτως αἱ σάρκες πολλαὶ γινόμεναι, τὸ ἡμέτερον δέρμα περιτείνουσιν ἑαυταῖς. καὶ θεάσασθαι σαφῶς ἐστι τοὺς μὲν παχεῖς τεταμένον οὕτως ἔχοντας τὸ δέρμα πάντας, ὡς μὴ δύνασθαί τινα λαβόμενον αὐτοῦ μηδ' ἐπὶ βραχὺ, τῶν ὑποκειμένων ἀποστῆσαι σαρκῶν, τοὺς δ' ἰσχνοὺς οὕτως χαλαρὸν ὥστ' ἐπὶ πλεῖστον ἀνατείνας τις αὐτὸ διεκβάλλειν δύναται βελόνην ἄνευ τιτρῶσαί τι τῶν ὑποκειμένων. ἄχρι μὲν δὴ τοῦδε σχεδὸν ἅπαντες ὀρθῶς ἤκουσαν τῆς λέξεως, ἐταράχθησαν δὲ ἐκ τοῦ προκειμένου τῷ πᾶς λεπτυσμὸς χαλᾷ τὸ δέρμα, τοὐναντίον οὖν ἂν ἐπ' αὐτῷ γενέσθαι φασί. διό τινες ἐπὶ τὸ ἀναθρέψεως εἰρῆσθαι τὸ ἔπειτα περιτείνεται νομίζουσι, μὴ συνορῶντες ἐναντιούμενον αὐτοῖς τὸ ἐπιφερόμενον, ἔνθα φησὶν, ἀνάτρεψις τἀναντία. γενήσεται γὰρ, ἐὰν ἕπηταί τις αὐτῶν τῇ κατὰ τὴν ἐξήγησιν γνώμῃ, τοιοῦτος ὁ νοῦς τῆς ῥήσεως· ἅπας λεπτυσμὸς χαλᾷ τὸ δέρμα. περιτείνεται δ' ἔμπαλιν ἀνατρεφομένων, ἀνάθρεψις δὲ τἀναντία πέφυκε ποιεῖν. ἀλλὰ πρῶτον μὲν οὐκ ἐναντία τὴν ἀνάθρεψιν εἰκὸς

liquor in utres infufus eorum tergora contendit, ita carnes multae procreatae cutem noftram circum fe ipfas obtendunt, atque id evidenter intueri licet, pingues fcilicet omnes adeo tenfam cutem habentes, ut quis apprehendens nec minimum quidem a fubjectis carnibus avellere poffit, macros autem adeo laxam, ut longiffime quis ipfam protrahens acu trajicere fine ullius fubjectae partis vulnere queat. Hactenus quidem omnes fere orationem recte intellexerunt, fed in eo conturbati funt quod fequitur haec verba, omnis extenuatio laxat cutem, contrarium enim ab ipfa fieri negant. Quocirca nonnulli de refectione verba illa, *poftea circumtenditur*, dicta effe exiftimant; neque animadverterunt quod fubfequitur ipfis adverfari, ubi ait, refectio contraria facit. Erit enim, fi quis ipforum explanationis intellectum fequatur, talis orationis fententia: omnis extenuatio laxat cutem, circumtenditur contra refectis, refectio vero contraria facere apta eft. Sed primum quidem ipfum dicere par erat, refectionem

ἣν εἰπεῖν αὐτὸν, ἀλλ' ἐναντίον. ἑνὸς γὰρ ἐπὶ τοῦ λεπτυσμοῦ λελεγμένου, καὶ τὴν ἀνάθρεψιν, ἑνὸς ἐναντίαν εὔλογόν ἐστιν εἰπεῖν. εἴπερ οὖν ὁ λεπτυσμὸς χαλᾷ τὸ δέρμα, περιτείνειν δεήσει τὴν ἀνάθρεψιν. ἔπειτα δ' ἐφεξῆς ταύτην εἰρηκὼς φαίνεται, ὄντος ἑτοιμοτέρου τε καὶ σαφεστέρου καὶ συντομωτέρου τοῦ τοιούτου λόγου, πᾶς λεπτυσμὸς χαλᾷ τὸ δέρμα, ἀνάθρεψις δὲ περιτείνει. τί ποτ' οὖν ἐστι τὸ δηλούμενον ὑπὸ τῆς λέξεως, ἐν ᾗ φησιν, ἔπειτα περιτείνεται; οὐδὲν ἄλλο παρὰ τὸ σαφῶς ὑπὸ πάντων νοούμενον, ὅτι χαλᾶται μὲν πρῶτον ἐν τοῖς λεπτυσμοῖς τὸ δέρμα, τείνεται διαμένοντος τοῦ λεπτυσμοῦ δηλονότι καὶ μεταπεσόντος εἰς ἀνάθρεψιν. ἐπὶ δὲ τῆς ἀνατρέψεως ἔμπαλιν ἐν ἀρχῇ μὲν περιτείνεται τὸ δέρμα, τῷ χρόνῳ δὲ χαλαρώτερον γίνεται. ταῦτα δ' εἴπερ ἐπιμελῶς οὕτως προσεσχήκασι τὸν νοῦν τοῖς φαινομένοις, ὡς Ἱπποκράτης, ἑώρων ἂν τὰ γινόμενα. πρῶτον οὖν ἀναμνήσας ἡμᾶς ὧν ἐναργῶς ἐθεάσασθε, μετὰ δὲ ταῦτα καὶ τῶν φαινομένων τὰς αἰτίας ἐρῶ. γινέσθω [462] τοίνυν ἀνάμνησις τῶν μαρανθέντων ἐν νόσοις καὶ μάλιστα

non contraria, sed contrarium facere: nam cum unum de extenuatione dictum sit et refectionem uni contrariam dixisse ratio postulat. Igitur si extenuatio cutem laxat, eam distendere refectionem oportebit; postea vero deinceps hoc dixisse manifeste videtur, cum explicatior, apertior ac brevior sit talis oratio; omnis extenuatio laxat cutem, refectio circumtendit. Quid igitur est quod ab ea parte significatur, quae dicit, postea circumtenditur? nihil aliud sane, nisi id quod ab omnibus intelligitur, quod primo scilicet in extenuationibus cutis relaxatur, extenditur postea extenuatione manente et non in refectionem transmutata. At in refectione contrarium evenit, ab initio quidem cutis obtenditur, tempore autem succedente laxior evadit. Haec profecto si adeo curiose, ut Hippocrates, sensui apparentia observassent, ita fieri vidissent. Primum igitur vobis in memoriam ea revocans, quae sensu conspexistis, postea et apparentium causas explicabo. Illorum

Ed. Chart. IX. [462.] Ed. Baf. V. (486. 487.)

τὸν περιφρυγῆ καλούμενον μαρασμόν. ἐφ᾽ ὧν ἀναμνήσθητε τοῦ δέρματος ὁμοίως βύρσῃ ξηρῇ τεταμένου, καὶ τί θαυμαστὸν ἐπ᾽ ἐκείνων ἐν χρόνῳ πλείονι ξηρανθέντων, φαίνεσθαι τὸ δέρμα τεταμένον, ὅπου γε καὶ περὶ τὰς πρώτας ἡμέρας ἐνίοτε συμβαίνει τοῦτο. λέγει γοῦν αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης ἐν προγνωστικῷ περὶ τῶν ἐν ἀρχῇ τῆς νόσου συμβαινόντων διηγούμενος ἐν τοῖς ἄλλοις τοῖς κατὰ τὸ πρό- (487) σωπον σημείοις καὶ τοῦτο. δέρμα τὸ περὶ τὸ μέτωπον σκληρὸν καὶ περιτεταμένον. ὅτι δ᾽ ὑπὸ κενώσεως γίνεται τοῦτο διδάσκων αὐτὸς ἐφεξῆς ἔγραψεν, ἐπανερέσθαι μὴ ἠγρύπνηκεν ὁ ἄνθρωπος ἢ τὰ τῆς κοιλίας ἐξυγρασμένα ᾖ ἰσχυρῶς, ἢ λοιμῶδές τι ἔχει αὐτόν. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὡμολόγηται πᾶσι τοῖς μεθ᾽ Ἱπποκράτην, καθάπερ ἐξ ἑνὸς στόματος εἰποῦσιν, ὡς ἐν κενώσει πολλῇ ποτὲ μὲν αἰσθητῶς γινομένῃ, ποτὲ δὲ οὐκ αἰσθητῶς, τοιοῦτο συμβαίνει γίνεσθαι τὸ πρόσωπον οἷον ἔγραψε κατὰ τήνδε τὴν ῥῆσιν, ῥὶς ὀξεῖα, ὀφθαλμοὶ κοῖλοι, κρόταφοι συμπεπτωκότες, ὦτα ψυχρὰ καὶ συνεσταλμένα καὶ οἱ λοβοὶ τῶν ὤτων ἀπεστραμμένοι καὶ τὸ

itaque reminifcamini, qui in morbis contabuerunt, praefertim in tabe, quae retorrida vocatur; in quibus mementote cutem aeque ac aridum corium fuiffe diftentam; fed quid mirum in illis longiori tempore tabefactis cutem diftentam apparere? quandoquidem et nonnunquam primis diebus id evenire foleat. Dicit ergo Hippocrates ipfe in praefagiis, de iis quae morbis initio eveniunt, fermonem faciens, inter alia faciei figna et hoc enumerans, cutis circa frontem dura et contenta. Quod autem ob inanitionem id fiat, docens ipfe deinceps fcripfit. Interrogare oportet, num vigilaverit homo an ventris dejectiones valde fuerint copiofae, an fames ipfum vexet. Ceterum id quidem ab omnibus medicis Hippocrate pofterioribus tanquam uno ore loquentibus conceditur ob immodicam evacuationem nonnunquam fenfibilem, nonnunquam fenfus latentem, folere ejusmodi faciem evadere, qualem his verbis pinxit Hippocrates: nafus acutus, oculi cavi, tempora collapfa, aures frigidae et contractae et aurium pinnae

Ed. Chart. IX. [462.] Ed. Baf. V. (487.)

δέρμα τὸ περὶ τὸ μέτωπον σκληρὸν καὶ περιτεταμένον, ὥστε τοῦ φαινομένου σαφῶς ἡμᾶς διδάσκοντος τὴν ἰσχυρὰν κένωσιν ἐναντίαν τῇ μετρίῳ περὶ τὸ δέρμα διάθεσιν ἐργαζομένην, ὁ λόγος αὐτῶν πιθανὸς μὲν, οὐκ ἀληθὴς δὲ φαίνεται, καθ' ὅν φασι, μενόντων τῶν τὴν διάθεσιν ἐργαζομένων αἰτίων οὐκ ἐνδέχεται μεταπεσεῖν αὐτὸ πρὸς τοὐναντίον. ἐναργῶς γὰρ ὁρᾶται μεταπῖπτον ἐπὶ ταῖς ἀμέτροις κενώσεσιν, ἐάν τε αἰσθητῶς αὗται φαινώνται περιμένουσαι μέχρι χρόνου πλείονος, ἐάν τε κατὰ τὸ ἄδηλον, ἤτοι συντηκομένων ἢ διαφορουμένων τῶν νοσούντων. πρὶν μὲν οὖν ἐπ' αὐτὴν τοῦ δέρματος τὴν οἰκείαν οὐσίαν ἐξικέσθαι τὴν κένωσιν, ὁμοίως τοῖς κενουμένοις ἀσκοῖς καὶ σάκκοις καὶ κύστεσι χαλᾶται τὸ δέρμα. χρονιζούσης δὲ τῆς κενώσεως ὁμοίως γίνεται ταῖς ξηραῖς κύστεσί τε καὶ διφθέραις, ἃς οὐκ ἔστιν ἐκτεῖναι διὰ τὴν σκληρότητα. τοσοῦτον δὲ φαίνεται καὶ τὸ τῶν ἀσκῶν καὶ τὸ τῶν κύστεων δέρμα γινόμενον, ὅταν ἱκανῶς ξηρανθῇ, μέχρι δ' ἂν ὑπάρχῃ ὑγρὸν καὶ μαλακὸν, εἰς τὴν ἐντὸς ἑαυτοῦ χώραν δέχηταί τι καὶ πάλιν μεθείῃ, δεχόμενον μὲν,

inverſae et cutis circa frontem dura et diſtenta. Quocirca ſenſu nos aperte docente, nimiam evacuationem, contra quam moderatam, in cute affectum parere; ipſorum ratio veriſimilis quidem, non tamen vera comprehenditur, cum dicunt, manentibus affectum producentibus cauſis ipſam ad contrarium transmutari non contingit. Evidenter enim transmutari immoderatis evacuationibus cernitur, ſive ipſae longiori tempore ſenſibiliter perdurare noſcantur, ſive per vias ſenſibus occultas, per eliquationem ſcilicet aut digeſtionem aegrotantium, efficiantur. Antequam igitur ad ipſam cutis propriam ſubſtantiam exhauſtio pervenerit, perinde atque evacuati utres et ſacci et veſicae, cutis laxior redditur; inanitione autem perdurante talis efficitur, quales aridae veſicae atque coria, quae prae duritia extendi non poſſunt: talis vero et in utribus et in veſicis cutis effecta videtur, cum exſiccata admodum fuerit. At uſque dum humida ſit et mollis et in interno cavo aliquid ſuſcipit iterumque dimittit, ſuſcipiens qui-

ὅταν ἱκανῶς πληρωθείη, τείνεται, κενούμενον δὲ χαλᾶται. καλῶς οὖν εἶπεν ὁ Ἱπποκράτης, πᾶς λεπτυσμὸς χαλᾷ τὸ δέρμα, ἔπειτα περιτείνεται. καὶ γὰρ καὶ φαίνεται γινόμενον οὕτως καὶ ἡ αἰτία λέλεκται, καλῶς δὲ προσέθηκε καὶ τὸ τὴν ἀνάθρεψιν τἀναντία ποιεῖν. ἐν ἀρχῇ μὲν γὰρ ἀνατείνεται τὸ δέρμα, τῷ χρόνῳ δὲ χαλαρώτερον ἐργάζεται. σκληρότερον γὰρ ὂν φύσει καὶ ξηρότερον τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ σαρκῶν, ὕστερον ἐκείνων καὶ σκληρύνεται κατὰ τοὺς λεπτυσμοὺς καὶ μαλακύνεται κατὰ τὰς ἀνατρέψεις. ὁπόταν οὖν σκληρὸν αὐτὸ καὶ ξηρὸν ἤδη γεγονὸς ἡ ἀνάθρεψις διαδέξηται, πρῶτον αὐξάνουσα τὰς σάρκας εἰκότως περιτείνει. προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου τῆς τροφῆς ὑπολαμβανόμενον, ὑγρότερόν τε καὶ μαλακώτερον γίνεται, καὶ διὰ τοῦτο πάλιν χαλᾶται, καθάπερ αἱ ξηραὶ διφθέραι τε καὶ βύρσαι τε βρεχθεῖσαι ὕδατι, λιπανθεῖσαι δὲ ἐλαίῳ καὶ στέατι. ταῦτα μὲν οὖν ἀληθῶς τε ἅμα καὶ σαφῶς εἰρημένα τῷ Ἱπποκράτει κακῶς ἐξηγήσαντο, διὰ τὴν τῶν πραγμάτων ἄγνοιαν ὑπὲρ ὧν ὁ λόγος ἐστὶν αὐτῷ. τὰ δ' ἐφεξῆς οὐχ ὁμοίως

dem, cum satis expleta fuerit, distenditur; cum inanitur autem, relaxatur. Recte igitur Hippocrates dixit, omnis extenuatio laxat cutem, postea circumtenditur: sic enim et fieri videmus et jam causa dicta est. Ac bene illud quoque adjecit, refectionem contraria facere; nam ab initio extenditur cutis, interjecto deinde temporis intervallo efficitur laxior. Cum enim subjectis ipsi carnibus durior natura sit atque aridior, tardius quam illae et in extenuationibus obdurescit et in refectionibus remollescit. Quando igitur ipsam duram et jam exsiccatam refectio exceperit, primum carnes adaugens ipsam jure protendit; procedente vero tempore et ipsa cutis nutrimentum suscipiens humidior et mollior fit, proinde et iterum laxior redditur, quemadmodum arida coria et pelles aqua madefactae et oleo ac sevo delibutae. Haec itaque vere juxta atque aperte ab Hippocrate enarrata, male interpretati sunt ob earum, de quibus est praesens sermo, rerum ignorationem. Sed quae sequuntur haud aeque

ὄντα σαφῆ, τάχα δὲ καὶ παραγεγραμμένα, σαφῆ τ' εἶναι νομίζουσι, καίτοι διαφωνοῦντες ἐν ταῖς ἐξηγήσεσιν [463] αὐτῶν οὐδὲν ἧττον ἢ κατὰ τὰς πρόσθεν, ὑπαλλάττουσί τε τὰς παλαιὰς γραφάς. ἵνα δ' ἢ σαφέστερος ὁ λόγος, ἕκαστον μέρος τῆς ῥήσεως ἰδίᾳ προχειριοῦμαι. χρωτὸς ῥίκνωσις συμπίπτοντος, ἔκτασις ἀνατρεφομένου. ὅτι μὲν οὖν ἐν τοῖς λεπτυσμοῖς χαλᾶται τὸ δέρμα, πρὶν αὐτό τι παθεῖν κατὰ τὴν οἰκείαν οὐσίαν, ἀνατρεφομένων δὲ τείνεται, καὶ ὅτι ξηραινόμενον τῷ χρόνῳ εἰς τἀναντία μεταπίπτει, δεδήλωται πρόσθεν. ἐν δὲ τῷδε τῷ λόγῳ συμπίπτοντος μὲν αὐτοῦ ῥίκνωσιν γίνεσθαί φησιν, ἀνατρεφομένου δ' ἔκτασιν. ῥικνὸν μὲν ὀνομάζουσιν οἱ Ἕλληνες σῶμά τε καὶ δέρμα τὸ ῥυτιδούμενον ἅμα συστολῇ, καθάπερ ἐπὶ τῶν γερόντων ὁρᾶται καὶ δηλονότι τὴν ἐν αὐτῷ διάθεσιν, ῥίκνωσις δέ τις φαίνεται καὶ τοῖς νέοις σώμασι γινομένη, λυμαινομένων τῶν φλεβῶν, καὶ μάλισθ' ὅταν διαφορηθέντος τοῦ κατ' αὐτὰς πλεονάζοντος αἵματος ἐπιθῇ τις φάρμακον αὐστηρᾶς καὶ στυφούσης μετέχον δυνάμεως. γίνεσθαι δὲ καὶ τὴν τοιαύτην ἐν τῷ

nota et fortaſſe adjectitia manifeſta eſſe arbitrantur, quamvis ipſis explanaudis haud minus quam in praedictis diſſentiant et antiquas lectiones permutent. Verum ut dilucidior oratio ſit, ſingulas ipſius contextus particulas ſeparatim explicabo. Cutis corrugatio concidentis, extenſio refectae. In extenuationibus quidem laxationem prius quam ipſa in propria ſubſtantia quidquam perpeſſa ſit, in refectionibus autem extendi et exſiccatam temporis intervallo in contraria permutari ſupra comprehenſum eſt; ſed in hac parte ipſius concidentis corrugationem fieri inquiunt, refectae vero extenſionem. Rugoſum quidem corpus et cutem Graeci nominant quae in rugas et plicas contracta fiunt, ut videmus in ſenibus; et ipſorum affectum corrugationem. Corrugatio vero aliqua et in juvenilibus corporibus apparet, cum venae occultae ſunt et maxime cum diſſipato in ipſis abundante ſanguine medicamen auſterae adſtringentisque naturae quispiam ſuperdederit. Hunc autem et cute collabente affectum creari

δέρματι κατάστασίν φησι συμπίπτοντι, τουτέστιν ὅταν τοῖς ἐν ἑαυτῷ περιεχομένοις ἐλάττοσι γινομένοις ἐπιπίπτῃ συνιζάνον εἰς ἑαυτόν· τὴν δ᾽ ἐναντίαν κατάστασιν, ὅταν εἰς μῆκός τε καὶ πλάτος ἐπιδιδῷ, προσαγορεύουσιν ἔκτασιν οἱ ἄνθρωποι. συμβαίνει μὲν οὖν ποτε κατὰ τὸ μῆκος μόνον ἢ τὸ πλάτος αὐτοῦ τείνεσθαί τε καὶ συνιζάνειν. ἀλλὰ καὶ νῦν περὶ τῆς κατ᾽ ἄμφω τὰς διαστάσεις αὐτοῦ γινομένης συστολῆς τε καὶ τάσεως, ἀκούειν σε χρὴ τῆς λέξεως. ὅ γε μὴν τὴν προγεγραμμένην τήνδε νοήσας ῥῆσιν, οὐ πάνυ τι ταύτης ἐδεῖτο. τὸ φρικῶδες, τὸ λεῖον ἑκατέρου σημεῖον, τὸ ὑπόχολον, τὸ ὑπέρυθρον. ἔνιοι γράφουσι τὸ ῥικνῶδες, λεῖον τὸ ἑκατέρου σημεῖον. ἐπεὶ δ᾽ ἐν τῇ πρὸ ταύτης ῥήσει περὶ τῆς ῥικνώσεως ἔγραψεν, εὐλογώτερον εἶναι δόξει τὸ φρικῶδες εἰρῆσθαι νῦν, ἐνδεικνυμένου τοῦ Ἱπποκράτους τὴν γινομένην ἰδέαν ἐν τοῖς ῥικνουμένοις ἐοικυῖαν εἶναι τοῖς φρίττουσιν. ἡ δ᾽ ὁμοιότης κατὰ τὴν ἀνωμαλίαν καὶ οἷον τραχύτητα τοῦ δέρματος γίνεται, ἐνίων μὲν αὐτοῦ μορίων κοιλοτέρων φαινομένων, ἐνίων δ᾽ ἐξεχόντων, ὅταν γὰρ κατὰ

dicit, id eſt cum ea quae intra ipſam cutem habentur, minora effecta ſunt, tunc decidit, in ſe ipſam reſidens; ſed contrarium ejus affectum, cum in longum latumque excreverit, extenſionem homines vocant, licet nonnunquam eveniat ut tantummodo in longum aut latum extendatur ac reſideat. Verum in praeſentia de extenſione et contractione in utramque cutis dimenſionem factis ſermo intelligendus eſt. Quod ſi quis praepoſitam particulam recte intellexerit, non admodum hac egebit. Horrens, laeve: utriusque ſignum, ſubbilioſum, ſubrubrum. Nonnulli legunt, rugoſum, laeve utriusque ſignum. Sed quoniam in antepoſitis verbis de corrugatione ſcripſit, rationi magis conſentiens eſſe videtur, ut nunc, *horrens*, dictum ſit, ut Hippocrates ſpeciem in corrugatis factam horrentibus ſimilem eſſe demonſtret. Similitudo autem in cutis inaequalitate, ac veluti aſperitate conſiſtit, nonnullis ejus particulis depreſſioribus, nonnullis exſtantioribus apparentibus. Quoniam enim per exigua valde intervalla in

Ed. Chart. IX. [463.] Ed. Baſ. V. (487.)

σμικρὰ πάνυ διαστήματα, γένηται τοῦτο δι' ὅλου τοῦ δέρματος, ὀνομάζεται τὸ σύμπτωμα φρίκη τε καὶ φρίξ. καί μοι νόει γαλήνῃ μὲν ἀκριβεῖ τὴν τοῦ λείου σώματος ἐοικέναι κατάστασιν. ἄρτι δ' ἀρχομένης τῆς κατ' αὐτὴν ἀνωμαλίας τὴν φρίκην οὕτως γοῦν καὶ ὁ ποιητὴς ἔφη,

Οἵη δὲ ζεφύροιο ἐχεύατο πόντον ἐπὶ φρίξ,
ὀρνυμένοιο νέον.

τὸ μὲν οὖν λεῖον ὑπάρχει τοῖς ἀνατρεφομένοις σώμασι, τὸ δ' οἷον φρικῶδες τοῖς ἐναντίοις σώμασιν. ἑκάτερον δὲ αὐτῶν ἑκατέρου σημεῖον ὑπάρχει, οὔτε δ' ἑκάτερον ἀμφοτέρων οὔτε συναμφότερον ἑκατέρου. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὸ ὑπόχολον καὶ τὸ ὑπέρυθρον, ἑκάτερον ἑκατέρου σημεῖόν ἐστι, τὸ μὲν ὑπόχολον τοῦ λεπτυνομένου, τὸ δὲ ὑπέρυθρον τοῦ ἀνατρεφομένου. χολωδέστερον μὲν γὰρ τὸ σῶμα τοῖς λεπτυνομένοις γίνεται, διὰ τὰς ποιούσας αἰτίας τὴν λεπτότητα, περὶ ὧν ἔμπροσθεν ἤκουσας, αἱματωδέστερον δὲ τοῖς ἀνατρεφομένοις. οὐδὲ γὰρ οὐδ' εὐτροφῆσαι δύ-

tota cute id factum fuerit, id ſymptoma horror nominatur; tuque illud mente concipito, exactae maris tranquillitati laevis corporis ſtatum aſſimilari et proxime inceptae ejus inaequalitati horrorem. Ita ſane et poëta inquit:

Qualis autem Zephyri confundebat mare horror,
nuper concitati.

Levitas igitur recreatis corporibus ineſt, ſed velut horror contra ſeſe habentibus; alterutrum vero ipſorum alterutrius ſignum eſt, non alterutrum amborum, neque ambo ſimul alterutrius. Eodem quoque modo et ſubbilioſum, ſubrubrum alterutrum alterutrius ſignum eſt, ſubbilioſum extenuari, ſubrubrum refecti. Macreſcentibus enim corpus bilioſius redditur propter cauſas maciem inſerentes, de quibus antea nos loquentes audiviſtis; magis ſanguineum autem cibo ſe reficientibus: nam neque bene inutriri ſine

ναται χωρὶς αἵματος χρηστοῦ, προσκειμένου δ᾽ ἐν τῇ τελευτῇ τῆς ῥήσεως τοῦ, οὕτως, ἔνιοι μὲν ἀρχὴν αὐτὸ ποιοῦσι τῆς ἑπομένης, ἔνιοι δὲ ταύτης πέρας. ἑκατέρως γὰρ ἐγχωρεῖ γενέσθαι τὴν ἐξήγησιν, ὥστε περὶ τούτου μὲν οὐ χρὴ φιλοπόνως ζητεῖν, ἐπὶ τὰ συνεχῆ δὲ μεταβῶμεν ἀρχὴν τῆς ἑπομένης ῥήσεως ποιησάμενοι τὸ οὕτως. ἐπειδὴ τοῖς πλείστοις τῶν ἐξηγητῶν [464] ἔδοξεν ἐκεῖνο αὐτὸ τὸ πράττειν. οὕτως τὸ κατασπᾶσθαι μαζοὺς, ἰσχνοὺς δὲ ἀνεσπάσθαι καὶ περιτετάσθαι, καίτοι οὐκ ἄν τις οἴοιτο διὰ τοῦτο, ἀλλὰ σαρκωθέντος τοῦτο γίνεται, αὕτη μὲν ἡ παλαιὰ ῥῆσις. μετεποίησαν δὲ αὐτὴν οἱ μὲν μετ᾽ ὀλίγον, οἱ δὲ ἐπὶ πλέον, ὥσπερ καὶ Σαβῖνος ὧδέ πως γράψας, οὕτως τὸ κατεσπάσθαι μακροὺς ἰσχνοὺς, τοὺς δ᾽ ἀνεσπάσθαι, ἵνα τοὺς μὲν ἰσχνοὺς καὶ χαλᾶσθαι καὶ μακροὺς φαίνεσθαι σημαίνηται, τοὺς δ᾽ εὐτροφοῦντας ἀνεσπάσθαι. Ῥοῦφος δὲ καὶ τὴν παλαιὰν ἐφύλαξε γραφὴν καὶ τὴν ἐξήγησιν τῶν παλαιοτέρων ἐξηγητῶν ἐναντίαν τι διδάσκουσαν τῇ Σαβίνου. κατεσπάσθαι μὲν γὰρ τοὺς εὐτροφοῦντας, ἀνεσπάσθαι δὲ (488)

bono fanguine corpus valeret. Adjectam vero fermonis calci hanc particulam, *fic*, aliqui fequentis initium faciunt, nonnulli hujus finem; utroque enim modo explanationem facere poffumus. Quocirca de hoc quidem laboriofe disceptare non convenit. Sed ad fequentia veniamus, fequentis partis initium ab hac voce, *fic*, facientes, quoniam plurimis explanatoribus idem ipfum facere vifum eft. Sic detrahi mammas, graciles vero furfum trahi et circumtenfas effe, et fi non propter id quispiam arbitretur, fed carne creata id fieri, haec fane eft antiqua lectio. Ipfam vero quidam commutarunt, alii minus, alii magis, quemadmodum et Sabinus ita fcribens, fic detractas effe longas, graciles, alias vero furfum tractas, ut graciles quidem et laxari et longas apparere, fed bene nutritas furfum tractas effe fignificet. At Rufus et veterem fcripturam et antiquiorum interpretum explanationem aliquid Sabinianae contrarium edocentem retinuit: vult enim bene habitas inferius, emaciatas furfum verfus attractas effe.

τοὺς ἰσχνοὺς βούλεται. τούτοις δὲ φαίνεται καὶ τὸ ἐπιφαινόμενον μαρτυρεῖν, εἰπόντος τοῦ Ἱπποκράτους, καίτοι οὐκ ἄν τις οἴοιτο. προειρηκὼς γὰρ ἐν τῇ λεπτότητι χαλᾶσθαι, περιτείνεται δὲ εὐτροφούντων τὸ δέρμα, τῷ μὲν προτέρῳ τὸ κατεσπάσθαι τοὺς μασθοὺς, τῷ δὲ δευτέρῳ τὸ ἀνεσπάσθαι συνεπόμενον εὑρίσκεις, καὶ διὰ τοῦτό φασι, καίτοι οὐκ ἄν τις οἴοιτο, τοῦτο δὴ ὡς ἕρμαιον ἔλαβον οἱ παλαιοὶ τῶν ἐξηγητῶν ὄντες ἐμπειρικοὶ, Γλαυκίας τε καὶ ὁ Ταραντῖνος Ἡρακλείδης. ἡγοῦνται γὰρ ἐκ τούτου καὶ τὸν Ἱπποκράτην δεικνύειν ὁμόψηφον ἑαυτοῖς, ὡς μὴ πιστεύειν ταῖς δογματικαῖς πιθανότησιν, ἀλλὰ μόνῳ τῷ διὰ ἐμπειρίας φαινομένῳ, καίτοι καὶ τὸ φαινόμενον αὐτὸ χωρὶς διορισμοῦ ῥηθὲν ἑκατέρως ἐστὶ ψεῦδος, ἐάν τε κατεσπάσθαι τε καὶ χαλᾶσθαι τοὺς τοιούτους εἴπωμεν ἐν τοῖς λεπιυσμοῖς, ἐάν τ' ἀνεσπάσθαι. τοῦτ' οὖν ἐχρῆν αὐτοῖς πρῶτον ἀκριβῶς ἐξητάσθαι, τοῖς μὲν ἐμπειρικοῖς, ἐπειδὴ τοῦ φαινομένου τῇ ῥητορικοί τέ εἰσι καὶ μνημονευτικοὶ, τοῖς δὲ δογματικοῖς,

Hujusce autem rei fenfus ipfe teftis locupletiffimus effe videtur, dicente Hippocrate: quamvis aliquis non utique arbitretur; nam cum praedixerit extenuatis laxari, bene nutritis circumtendi cutem, priori detractas effe mammas, fecundo furfum verfus retractas, confentaneum effe invenies; et propterea ait, quamvis aliquis non utique arbitretur. Id fane tanquam validiffimam rationem acceperunt veteres interpretes empirici, Glaucias et Tarentinus Heraclides. Per eam enim fe demonftrare opinantur, Hippocratem in eorum fententiam defcendere, ut verifimilibus dogmaticorum argumentationibus nequaquam, fed foli per experientiam cognito et evidenti fides fit adhibenda. Quamvis et ipfum evidens fine definitione prolatum utroque modo falfum fit, five detractas effe et laxari tales in extenuationibus, five in fuperiora effe retractas dixerimus. Ergo id ipfis primum accurate exploratum effe oportuit, cum empiricis, qui rerum fenfui apparentium obfervatores ac memores funt; tum dogmaticis, quoniam eorum quae

ἐπειδὴ τῶν ὄντων αὐτοὺς χρὴ τὰς αἰτίας οὐ τῶν οὐκ ὄντων ἀποδιδόναι. τί δὴ οὖν ἐστι τὸ φαινόμενον ἐγὼ φράσω. παραφυλάξας ἐπὶ πολλῶν πάνυ γυναικῶν, οὐκ ὀλίγων δὲ καὶ πυθόμενος οὐ μόνον τῶν μαιευτριῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν οὐδὲν ἐπισταμένων τοιοῦτον. μᾶλλον γὰρ αὗται τὰ φαινόμενα λέγουσιν ἀληθῶς τῶν διὰ δόγμα τυφλωττόντων ἀμφ' αὐτά. τὸ τοίνυν συμβαῖνόν ἐστι τοιοῦτον. γάλακτος μὲν ὅταν οἱ τιτθοὶ πληρωθῶσιν, αὐξάνονται κατὰ πᾶσαν διάστασιν. εἰς ὕψος γὰρ αἴρονται καὶ πλάτος καὶ μακρότεροι φαίνονται. κενωθέντος δὲ τοῦ γάλακτος, αὖθις ἑαυτῶν ἐλάττους γίνονται, μειούμενοι κατὰ τὰς τρεῖς διαστάσεις. ἐὰν δὲ χωρὶς τοῦ γάλακτος ὑπαλλάττωνται, κατὰ τὸ λεπτύνεσθαί τε καὶ παχύνεσθαι μόνον, ὥσπερ τὰ ἄλλα μόρια, παραπλησίως ἐκείνων διατίθενται, χαλώμενοι μὲν πρῶτον ἐν τῷ λεπτύνεσθαι, τεινόμενοι δ' ἐν τῷ παχύνεσθαι. προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου τὴν ἐναντίαν λαμβάνουσι κατάστασιν, βραχύτεροι μὲν γινόμενοι ξηρανθέντος τοῦ δέρματος, μακρότεροι δ' ὑγρανθέντος ἐν ταῖς ἀτροφίαις, ὡς ἔμπροσθεν εἴρηται.

ſunt, non eorum quae non ſunt, ipſos cauſas reddere opus eſt. Quidnam igitur ſit ſenſui apparens, ego explicabo, cum in permultis mulieribus obſervaverim et a non paucis audiverim non obſtetricibus modo, verum etiam ab aliis nihil ejusmodi ſcientibus. Hae namque magis vere ſenſui patentia enarrant quam qui placiti ſui amore decepti in his caligant et hallucinantur. Quod itaque accidit, ejusmodi eſt: mammae lactis plenae ſecundum omne intervallum augeſcunt; in altum enim ac latum extuberant longioresque cernuntur; exhauſto autem lacte, rurſum ſe ipſis minores fiunt et in tribus dimenſionibus minuuntur. At ſi absque lacte in tenuitate et craſſitudine tantum, ut et alia membra permutantur, eodem, quo et illa, modo afficiuntur. Primum quidem cum extenuantur, relaxatae, cum vero craſſeſcunt, magis extentae. Sed proceſſu temporis contrarium ſtatum ſuſcipiunt, breviores quidem areſacta cute evadentes; longiores autem in refectionibus, ut antea dictum eſt, humectatae. Ita plane et

οὕτω γοῦν καὶ ταῖς γηρώσαις χαλῶνται μὲν πρῶτον, ὕστερον δ' ἀνασπῶνται. ἐμοὶ μὲν δὴ καὶ τὰ φαινόμενα περὶ τοὺς τιτθοὺς εἴρηται καὶ τὰς αἰτίας αὐτοῖς προσέθηκα. τῶν δ' ἐξηγητῶν οὐδεὶς τοῦτ' ἔπραξεν, ἀλλ' ὡς ἂν ἕκαστος ἐθελήσῃ γράψας ἐξηγεῖται τὴν ἑαυτοῦ λέξιν. εἰκότως δὲ καὶ ἐξηγήσεις ἐναντίας ἐποίησάν τε καὶ τὰς γραφὰς ἐλλιπῶς ἡρμηνευμένας καὶ ἀδιορίστως τῆς λέξεως, ὅπως ἄν τις εἴποι κατὰ τὶ μὲν ἀληθεύσει, κατὰ τὶ δὲ ψεύσεται, τῶν τιτθῶν ἐν μὲν τοῦ γάλακτος πληροῦσθαι [465] μειζόνων γινομένων, ἐλαττόνων δ' ἐν τῷ κενοῦσθαι. χωρὶς δὲ τοῦ γάλακτος ἐν μὲν ταῖς λεπτότησι κατ' ἀρχὰς μὲν χαλωμένων, ὕστερον δ' ἀνασπωμένων, ἐν δὲ ταῖς παχύνσεσιν ἐν ἀρχῇ μὲν ἀνασπωμένων, ὕστερον δ' ἠρέμα χαλωμένων, ὄντος καὶ κατὰ τοῦτο τὸ ἀνατρέφεσθαι διορισμοῦ, διὰ τὸ τινὰς μὲν ἀνατρέφεσθαι, πρὶν εἰς τοσαύτην ἀφικέσθαι λεπτότητα, καθ' ὅσον ξηραινόμενον τείνεται τὸ δέρμα, τινὰς δὲ, πρὶν ξηρανθῆναι πρὸς εὐτροφίας ἐπιδιδόναι.

---

in vetulis primo laxantur, poftea contrahuntur. Ego quidem mammis evidenter contingentia recenfui et caufas ipfis adjeci. Interpres autem nullus id fecit, fed prout quisque voluerit fcribens, propriam deinde fcripturam interpretatur. Haud abs re autem et contrarias explanationes et fcripturas locutione mutilas et confufas attulerunt; ut quidquid dicat aliquis, partim verum, partim falfum dicturus fit, mammis utique cum lactis plenae funt, grandioribus effectis, cum vacuae, minoribus, fine lacte vero, cum macrefcunt, ab initio laxatis, deinde contractis; dum craffefcunt autem, ab initio retractis, poftea paulatim relaxatis; impofita quoque ifti per cibum refectioni conditione, quod fcilicet aliqui prius recreentur, quam ad tantam maciem devenerint, ut prae ariditate cutis diftendatur; aliqui poft ariditatem enutriantur ac recreentur.

λ'.

Κλεῖς περιφανέες, φλέβες διαφανέες.

Αἱ τοιαῦται τῶν ῥήσεων οὐκ εὔδηλον ἔχουσι τὴν τοῦ γράψαντος διάνοιαν ὡς ἂν μὴ προσκειμένου κατὰ τὴν λέξιν αὐτῶν ἐπὶ τίνων βούλεται φαίνεσθαι ταῦτα. πολλοὶ μὲν τῶν ἰσχνῶν φύσει τάς τε κλεῖς ἔχουσι σαφεῖς καὶ τὰς φλέβας ἐκκειμένας τε καὶ μεστὰς αἵματος, ὥσπερ αὖ πάλιν ἕτεροι οὔτε τὰς κλεῖς οὔτε τὰς φλέβας ἐκκειμένας, οὔτε δὲ φύσει τοιαύτη διαφορὰ τῶν σωμάτων ὁρᾶται. κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπὶ τῶν παρὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς φύσιν ἤτοι λεπτυνομένων ἢ παχυνομένων καὶ πλῆθος ἢ ἔνδειαν ἐχόντων χυμῶν. εὔδηλον γὰρ ὅτι πεπληρωμέναι φλέβες ἐν τῷ ἰσχνῷ σώματι πλῆθος ἐνδείκνυνται κατὰ ταύτας εἶναι τοῦ αἵματος ὡς τὰ πολλὰ μοχθηροῦ, καθάπερ ἐπὶ τῆς γυναικὸς ὀλίγον ἔμπροσθεν ἔλεγον, ἧς ἐπέσχητο τὰ καταμήνια. θαυμάσαι δ' ἐστὶ τοῦ Καπίτωνος μόνου γράψαντος τὴν ῥῆσιν ἐν τῇδε τῇ λέξει. ἡ ἄγαν πλήρωσις περιφανὴς, φλέβες

XXX.

Jugula manifesta, venae conspicuae.

Id genus locutiones obscurant habent scriptoris sententiam, quippe cum verbis, in quibus haec apparere velit, expressum non sit. Multi quidem natura macri et jugula detecta habent et venas exstantes plenasque sanguinis, sicut e contrario alii neque jugula neque venas habent exstantes. Quemadmodum autem naturalis hujusmodi corporum differentia conspicitur, eodem modo et in iis, qui praeter naturam, quam ab initio habuerunt, aut emaciantur aut crassescunt et abundant aut egent humoribus. Constat enim in extenuato corpore repletas venas sanguinis plerumque corrupti intra ipsas inclusi copiam ostendere, sicuti de muliere, cui menses retenti erant, paulo ante dicebam. Ceterum miror Capitonem solum hujus partis verba ita scribentem: magna repletio patens est,

Ed. Chart. IX. [465.] Ed. Baf. V. (488.)

διαφανεῖς. εἴπερ γὰρ οὕτως εὕροιτο γεγραμμένον, τίς ἦν ἀνάγκη μεταγράψαι πάντας αὐτὴν τοὺς ἐξηγητὰς ἐπὶ τὸ σαφέστερον; ἐν οἷον γὰρ ἀποροῦνται, μεταγράφουσιν εὐπορίας ἕνεκεν. ἀλλ' οὐδ' ἀντίγραφον εὗρον οὕτως ἔχον, οὐκ ὀλίγοις ἐντυχὼν, δι' αὐτὸ τοῦτο βούλεσθαι γνῶναι τάς τε παλαιὰς γραφὰς καὶ τὰς ἅπασιν ὁμολογουμένας ἢ διαφωνουμένας. ἁπάντων τε οὖν τῶν ἐξηγητῶν καὶ πάντων τῶν ἀντιγράφων τὴν αὐτὴν ἐχόντων γραφὴν, οὐκ ὀρθῶς ὁ Καπίτων μετέγραψεν. ἴσως δὲ κἀγὼ αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν ἐμνημόνευσα, προειρηκὼς ἁπάσας τὰς τοιαύτας ἐν ταῖς γραφαῖς ῥᾳδιουργίας ὑπερβήσεσθαι κατὰ τὴν ἐξήγησιν. ἐπὶ τῶν ἑξῆς οὖν ῥήσεων αὐτὸ ποιήσω, μήκους φειδόμενος.

λα'.

Πρόδικος τοὺς πυρεταίνοντας ἔκτεινε δρόμοισι, πάλησι, πυρίῃσι. κακὸν τὸ πυρετῶδες πολέμιον λιμῷ, περιό-

venae perfpicuae; nam fi ita fcripta inventa effet, quid neceffe fuiffet, omnes interpretes eam in clariorem transmutaffe? fi quidem eorum, de quibus ambigunt, fcripturas facilioris notitiae caufa transmutant. Quin etiam codicem nullum ita fe habere inveni, cum multos tamen ob id ipfum evolverim, antiquas fcilicet lectiones et in quibus omnes confentiunt aut diffentiunt dignofcere cupiens. Cum omnes igitur explanatores et omnes codices eandem lectionem habeant, haud recte Capito ipfam permutare aufus eft. Sed forfan et ego male ipfius ab initio mentionem feci, cum omnes hujusmodi in fcripturis mutandis ineptias me in explanando omiffurum effe praedixerim. In fequentibus igitur id faciam longitudini parcens.

XXXI.

Prodicus febrientes interficiebat curfibus, luctationibus, fotibus calidis. Malum febriculofum, inimicum fami,

δοισι πολλῇσι, δρόμοισιν, ἀνατρίψει, πόνον πόνῳ αὐτοῖσι.

Καὶ ταύτην τὴν ῥῆσιν ἄλλος ἄλλως γράφει. τινὲς μὲν ὑπαλλάττοντες τὴν λέξιν τοιάνδε, περιόδοισι, πάλῃσιν, ἔνιοι δ' ἐν ἀρχῇ πάλῃσι. τινὲς δ' ἐξαίροντες τὸ πάλῃσιν, ἔνιοι δ' ἐν ἀρχῇ προστιθέντες λιμῷ. περιόδους μὲν οὖν καλεῖ τοὺς βραδεῖς περιπάτους ἐπὶ πλείονα χρόνον ἐκτεινομένους, [466] ὡς ἐν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων αὐτὸς ἔφη. βραδεῖαν συχνὴν περίοδον πλανηθῆναι, καὶ Πλάτων μὲν μέμνηται τοῦ Προδίκου ὡς πολλοῖς περιπάτοις χρωμένου. τίνος δὲ νῦν Προδίκου μνημονεύει, πότερον τοῦ Λεοντίου ἢ τοῦ Σηλυβριανοῦ περιττὸν ζητεῖν. ἐν ἄλλῳ γὰρ λόγῳ τὰ τοιαῦτα πάντως διέρχομαι. νυνὶ δ' οὔ που καιρὸς ἱστορικῶν ζητημάτων, ὅπου καὶ τῶν γεγραμμένων τισὶν ἐξηγήσεων οὐκ ὀλίγας περιλιπόντες ἀγαπῶμεν, ἐὰν ἐν ὀκτὼ βιβλίοις συμπληρώσωμεν τὴν ἐξήγησιν. διὰ τί δὲ μέμφεται τὸν Πρόδικον

circuitibus multis, curfibus, frictioni. Laborem labore ipfis.

Et haec verba alius aliter fcribit, nonnulli quidem verba haec permutantes, circuitibus, luctationibus, nonnulli vero ab initio, luctationibus, ponentes; aliqui eam vocem eximentes; aliqui initio, fami, adjicientes. Circuitus fane vocat lentas deambulationes in longius tempus productas, ut in libro de ratione victus in acutis ipfe inquit, tardum multum circuitum deambulaffe, et Plato Prodici meminit, ut multis deambulationibus utentis. Quem autem nunc Prodicum memoret, utrum Leontium an Selybrianum, quaerere fupervacuum eft: in alio enim fermone haec omnino perfequitur. Nunc vero in hiftoricas quaeftiones tractare non eft opportunum, quoniam nonnullorum explanatoribus, non paucis praetermiffis, fatis habemus, fi noftram octo voluminibus abfolverimus.

αὐτὸς ἐδήλωσεν εἰπὼν, τὸ πυρετῶδες πολέμιον εἶναι περιόδοισιν ἢ λιμῷ. δῆλον δ' ὅτι καὶ τοῖς ἄλλοις ἃ κατέλεξε, καὶ γὰρ ταῖς πάλαις καὶ τῇ πυρίᾳ καὶ τῇ ἀνατρίψει τὸ πυρετῶδες ἐναντίον ἐστίν. οὕτω γὰρ ἀκουστέον τοῦ πολέμιον, ἐπειδὴ καὶ φίλιον ἐκ μεταφορᾶς εἰώθασι λέγειν τὸ οἰκεῖον. μεταξὺ δὲ τῶν λέξεων ἀμφοτέρων εἰρημένον τὸ κακὸν ἔνιοι μὲν ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς προτέρας ἔγραψαν, ἔνιοι δ' ἐν ἀρχῇ τῆς δευτέρας, ὡς ἕνα γενέσθαι τὸν λόγον τοιόνδε· τὸ πυρετῶδες πολέμιον περιόδοισιν, ὅτι δὲ βλάπτει τοὺς πυρέττοντας καὶ περίπατος καὶ δρόμος καὶ πυρία καὶ πάλη, πάντοθεν τὴν ἐν τῷ σώματι θερμασίαν αὐξάνοντα, οὐδεὶς ἀγνοεῖ τῶν ὡμιληκότων τοῖς ἔργοις τῆς τέχνης. Πρόδικος δ' ἔοικεν οὐ μόνον λογικὴν εὕρεσιν βοημάτων ἀγνοεῖν, ἀλλὰ καὶ τήρησιν ἐμπειρικήν. ὁ μὲν γὰρ (489) λόγος ἀπαγορεύει πόνῳ πόνον ἰᾶσθαι, τουτέστι τῇ βλάβῃ τὴν βλάβην καὶ τῷ κακῷ τὸ κακόν. ἐναντία γὰρ, οὐχ ὅμοια τῇ λυπούσῃ διαθέσει προσφέρειν χρὴ βοηθήματα.

Sed cur Prodicum accuſet, ipſe declaravit inquiens, febriculoſum inimicum eſſe circuitibus et fami. Conſtat autem, quod et reliquis enumeratis, nam et luctationibus et fomento calido et frictioni, febriculoſum adverſarium eſt: ita enim ea vox, *inimicum*, intelligenda eſt, quoniam et amicum per tranſlationem dicere conſueverunt proprium ac domeſticum. Inter utramque autem dictionem haec, *malum*, poſita ab aliquibus in calce prioris ſcripta eſt, ab aliquibus initio ſecundae, ut una fiat oratio hujusmodi, febriculoſum inimicum circuitibus. Quod autem febricitantibus et deambulatio et curſus et fotus calidus et luctatio, undique calorem in corpore augentes officiant, neminem eorum qui in artis exercitatione verſati ſunt praeterit. Prodicus vero non rationalem modo auxiliorum inventionem, ſed etiam empiricam obſervationem ignorare videtur. Negat enim ratio labori laborem mederi, hoc eſt noxae noxam et malo malum: nam contraria, non ſimilia, infeſtanti vitio adhibere auxilia convenit. At ille

φαίνεται δ' ἐκεῖνος ὅμοια προσάγων, εἴ γε καὶ περιπάτοις καὶ πάλῃ καὶ ἀνατρίψει καὶ πυρίᾳ καὶ λιμῷ. πυρίαν δὲ πᾶσαν ἀκουστέον τὴν ἔξωθεν ἡμῖν προσπίπτουσαν θερμασίαν· εἴτ' ἀπὸ πυρὸς εἴτ' ἐν λουτροῖς γένοιτο. καὶ μὴν καὶ ὁ λιμὸς ἐναντίον ἐστὶ τοῖς εἰρημένοις, ὅκου γὰρ λιμὸς οὐ δεῖ πονεῖν. οὐ μόνον δὲ τὴν ἀρχὴν τῆς ῥήσεως, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀρχὴν ἄχρι τελευτῆς ὡς ἂν ἐθέλωσι γράφουσιν. ἀλλ' ἐγὼ τὰς παλαιὰς ἐροῦμαι, κἂν χαλεπωτέραν ἔχωσι τὴν ἐξήγησιν. ὃ δὲ ἔσχατόν ἐστι γεγραμμένον ἐν τῇ προκειμένῃ ῥήσει, τὸ αὐτοῖσι, τινὲς μὲν τῆς ἑπομένης ἀρχὴν ποιοῦσι, τινὲς δ' ὅλως ἀφαιροῦσι. καὶ γὰρ φαίνεται μηδὲν ἐξ αὐτῶν πλέον τῶν εἰρημένων διδασκόμενον.

λβ'.

Φλεβῶν ἔρευθος, πελίωσις, χλωρότης, πλευρέων ὀδύναι λαπαραί.

similia adhibere videtur, siquidem et ambulationibus et luctatione et frictione et fotu calido et fame utitur; per πυρίαν autem, id est fotum calidum, omnis extrinsecus nos invadens caliditas, sive ab igne, sive in balneis fiat, intelligenda est. Quin etiam fames praedictis adversatur; ubi enim fames est, laborare non convenit. Non solum autem locutionis initium, sed et ab initio usque in finem, ut libuerit, scribunt; ceterum ego veteres scripturas, etsi difficilius explanentur, semper eligo. Sed vocem eam, quae ultima in propositis verbis scripta est, *ipsis*, aliqui sequentis sermonis initium faciunt; nonnulli prorsus obliterant, siquidem nihil plus quam antedicta edocere videtur.

XXXII.

Venarum rubor, livor, viriditas; costarum dolores laxi.

Ed. Chart. IX. [466. 467.] Ed. Bas. V. (489.)

Εἶπον ὅτι τὸ κατὰ τὴν τελευτὴν τῆς προκειμένης ῥήσεως τούτοις προτάττεσθαι δύναται ταύτης, ἵν' ὁ λόγος ᾖ τοιοῦτος· τούτοις οἷς προσεῖπον, ἦσαν δὲ οἱ πυρεταίνοντες μὲν οὐκ ὀρθῶς ὑπὸ Προδίκου πρὸς κινήσεις ὑγιαίνουσιν οἰκείας ἀγόμενοι, συμβαίνει ταῦτ' ἴσχειν ἃ νῦν εἶπεν, οὐχ ἅπαντα δηλονότι καθ' ἕκαστον ἄνθρωπον. οὐ γὰρ οἷόν τε συνυπάρξαι τὸ ἔρευθος τῇ πελιώσει καὶ τῇ χλωρότητι, καὶ γὰρ ἀναιρετικόν ἐστιν ἕκαστον τούτων τῶν λοιπῶν δύο καὶ διαθέσεσιν οὐχ ὁμοίαις ἕπεται. τοῖς μὲν γὰρ τήν τε δύναμιν ἔχουσι μετρίως καὶ [467] χρηστὸν τὸ αἷμα γυμνασθεῖσιν ἢ πυριασθεῖσιν ἐρεύθεται τὸ σῶμα. τοῖς δ' ἀῤῥωστότερον ἢ κακοχυμότερον πελιοῦται καὶ χλωρὸν γίνεται. προτάττουσιν ἔνιοι τῆς προκειμένης ῥήσεως τὸ ὄγκοι, τοιάνδε ποιοῦντες τὴν λέξιν· ὄγκοι, φλεβῶν ἔρευθος, πελίωσις, χλωρότης. ὁ δ' ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς ῥήσεως εἶπε πλευρέων ὀδύναι λαπαραὶ, πιθανῶς τινὲς μετέγραψαν εἰς τὸ λαπάρας, ὀδύνας, γίνεσθαι βουλόμενοι τοῖς ἀκαίρως γυμνασθεῖσιν. οἵ γε μὴν ἐξηγηταὶ πάντες ἴσασι τὴν πλευρέων

Dixi vocem, *ipsis*, in calce proximi sermonis positam isti posse praeponi, ut oratio talis reddatur, ipsis quos praedixi; erant autem febricitantes non recte a Prodico ad motiones bene valentibus convenientes deducti. Haec quae nunc dicit, habere contingit, non omnia scilicet singulos homines: neque enim potest rubor una cum livore et viriditate consistere, siquidem unumquodque istorum duo reliqua tollit et affectus dissimiles insequitur. Nam vires mediocres et bonum sanguinem habentibus, quum exercentur aut per fotus calefiunt, rubicundum corpus evadit; sed imbecilliores aut vitiosis humoribus repleti lividi fiunt ac virides. Nonnulli verbis his hanc vocem, *tumores*, praeponunt et locutionem talem faciunt: tumores, venarum rubor, livor, viriditas; sed quod in extremis verbis dixit, costarum dolores laxi, nonnulli verisimiliter ita mutarunt, *laparae*, id est ventris dolores, hos importune exercitatis suboriri volentes; verumtamen omnes interpretes hanc lectionem agnoscunt, costarum

ὀδύναι λαπαραὶ γραφὴν, ἀκούουσί τε λαπαρὰς τὰς ἄνευ φλεγμονῆς καὶ τάσεως ὀδύνας.

λγ'.

Ἄδιψος, συνέχειν στόμα, σιγᾷν, ἄνεμος σὺν τῷ ποτῷ ψυχρὸν εἰσάγειν.

Ἕν τι τῶν εἰς ἀνάμνησιν ἄγειν δυναμένων τῆς ὅλης ἐπὶ τῶν πυρεττόντων ἀγωγῆς ἔγραψεν ὁ Ἱπποκράτης τοῦτο, δυνάμενον ἐνδείκνυσθαι καὶ αὐτὸ τὴν μοχθηρίαν τῆς Προδίκου προνοίας πυρεττόντων. οὐ γὰρ ἐξ ὧν διψῶεν οἱ ἐνθερμανθέντες εὔλογόν ἐστι πράττειν, ἀλλ' ἐξ ὧν ἄδιψοι γενήσονται. ταῦτα δ' ἐστὶ πρώτη μὲν ἡ ταῖς κινήσεσιν ἀντικειμένη τοῦ κάμνοντος σώματος ἡσυχία. δευτέρα δὲ τἄλλα, δι' ὧν ἂν πραΰνοιτο, μᾶλλον οὐκ ἐξάπτοιτο τὰ κατὰ τὴν πυρετώδη διάθεσιν, ὧν ἕν ἐστι καὶ ἄδιψος τηρεῖν. δι' ὧν δ' ἄδιψος ἄν τις γένοιτο προσέθηκεν, ἐκπιὼν ἔχειν τὸ

dolores laxi et intelligunt laxos, id eſt ſine phlegmone et tenſione dolores.

XXXIII.

Siti carentem os claudere, tacere, ventum cum potu frigidum introducere.

Hoc ſcripſit Hippocrates ex iis unum, quae totam febrientium regendorum rationem in mentem revocare queant et per id ipſum Prodici in curandis febribus inſcitiam demonſtrare valens. Neque enim ea, ex quibus ſitiant, veluti calefacti, ſed ex quibus ſitis exſtinguatur, facienda ſunt; haec ſunt vero: prima quidem motibus oppoſita laborantis corporis, quies: ſecunda omnia reliqua, ex quibus febrilem affectum comitantia magis miteſcant et non exaſperentur, inter quae unum eſt, ipſum a ſiti defendere. Per quae autem quispiam ſitim prohi-

στόμα καὶ σιγᾷν, ἄνεμόν τε ψυχρὸν σὺν τῷ ποτῷ εἰσάγειν, ὅπερ ἐστὶν ἐπισπᾶσθαι τῷ ποτῷ τὸν ψυχρὸν ἄνεμον. εἰ δὲ ποτῷ, πρόδηλον ὅτι καὶ χωρὶς τούτου κατὰ μόνην τὴν εἰσπνοὴν, ὥστε καὶ τοῦ κατὰ τὴν ἀναπνοὴν ἀέρος προνοητέον ἐστὶν, ὅπως μὴ θερμὸς ᾖ μᾶλλον τοῦ προσήκοντος καὶ μᾶλλον θέρους ὥρᾳ. τολμηρότερον δὲ κἀνταῦθα Καπίτων τε καὶ Διοσκορίδης ὑπαλλάξαντες τὴν παλαιὰν γραφὴν ἔγραψαν οὕτως τὴν λέξιν. ἄνεμον ἐν τῷ ποτῷ ψυχρὸν μὴ εἰσάγειν. ἀλλ' ὁ μὲν Διοσκορίδης δευτέραν γραφὴν, ὡς εἴωθε, προσέθηκεν, ἐξ ὧν ἄνεμον ψυχρὸν εἰσάγειν. Καπίτων δὲ οὐδὲ τῶν δευτέρων ἠξίωσε τὴν ἐν ἅπασί τε τοῖς ἀντιγράφοις εὑρισκομένοις γραφὴν, ἅπασί τε τοῖς ἐξηγηταῖς ὁμολογουμένην, ἀλλὰ προσθεὶς αὐτῇ τὴν μὴ συλλαβὴν, ἀντὶ τοῦ ψυχρὸν εἰσάγειν, ψυχρὸν μὴ εἰσάγειν ἔγραψεν, ὡς οὐδέποτε δέον ἀναπνεῖν ψυχρὸν ἀέρα τὸν πυρέττοντα.

---

beat, adjecit, claufum os habere, auramque frigidam cum potu introducere, id eft ventum una cum potu frigidum attrahere; quod fi cum potu, patet etiam fine ipfo per folam infpirationem. Quare et aëris infpiratu attrahendi ratio habenda eft, ut ne calidior fit quam conveniat, idque magis aeftatis tempore. Verum et hoc loco Capito atque Diofcorides audacius veterem lectionem permutantes, hunc in modum verba fcripferunt: ventum inter bibendum frigidum non introducere. Sed Diofcorides quidem, ut confuevit, fecundam fcripturam addidit: ex quibus ventum frigidum introducere. At Capito lectionem in omnibus codicibus repertam et a cunctis explanatoribus conceffam, neque fecundo gradu dignam putavit; fed ei hanc fyllabam, *non*, adjiciens, loco, *horum*, frigidum introducere, fcripfit, frigidum non introducere, perinde ac fi nunquam frigidum aërem febricitans infpirare debeat.

λδ'.

[468] *Τὰς ἀφορμὰς, ὁκόθεν ἤρξαντο κάμνειν, σκεπτέον, εἴτε κεφαλῆς ὀδύνης, εἴτε ὠτὸς, εἴτε πλευροῦ. σημεῖον οἱ ὀδόντες καὶ ἐφ' οἷσι βουβῶνες.*

Ταύτην τὴν ῥῆσιν ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν ἐξηγήμεθα κατὰ τὸ πρῶτον ὑπόμνημα.

λε'.

Τὰ γινόμενα ἕλκεα καὶ φύματα, κρίνοντα πυρετοὺς, οἷσι ταῦτα μὴ παραγίνηται, ἀκρισίαι, οἷς ἐγκαταλείπεται, βεβαιόταται καὶ τάχισται ὑποστροφαί.

Καὶ αὕτη ἡ ῥῆσις ἐφεξῆς τῇ πρὸ αὐτῆς κατὰ τὸ δεύτερον τῶν ἐπιδημιῶν γεγραμμένη τῆς προσηκούσης ἐξηγήσεως ἔτυχεν ἐν τῷ πρώτῳ τῶν εἰς ἐκεῖνο τὸ βιβλίον ὑπομνημάτων.

XXXIV.

Occafiones, unde coeperunt aegrotare, confiderandae, five capitis dolor, five auris, five lateris fignum dentes et in quibus inguinum phlegmonae.

Hanc orationem et in fecundo de morbis vulgaribus volumine in primo commentario explanavimus.

XXXV.

Nafcentia ulcera et tubercula febres judicantia. Quibus haec non accidunt, judicationis carentiae. Quibus aliquid intus relinquitur, certiffimae et celerrimae recidivae.

Et haec oratio priori contigua in fecundo de morbis vulgaribus fcripta convenienti declaratione illuftrata eft per primum et in eum librum a me editum commentarium.

λστ'.

Τὰ στρογγυλούμενα πτύελα παρακρουστικὰ, οἷα ἐν Πληνῷ.

Τῶν πτυέλων τὸ μὲν οἷον ὑλικὸν αἴτιον ἡ πάχος καὶ γλισχρότης τῶν χυμῶν ἐν τοῖς τοῦ πνεύμονος βρογχίοις ἀθροιζομένων, τὸ δ' οἷον ποιητικὸν ἡ ἐν τῷ χωρίῳ θερμότης. καί τισι καὶ τῶν ἀπυρέτων ἐθεασάμην τοῦτο γινόμενον, ἐν πάνυ πολλῷ χρόνῳ δοκοῦσι μηδὲν ἔχειν κακόν. ὕστερον μέντοι πάντες οὗτοι φθινωδῶς συνετάκησαν. εἰ δὲ μετὰ πυρετοῦ ποτὲ γένοιτο, σὺν ἄλλοις σημείοις παρακρουστικοῖς συντελέσει τι καὶ αὐτὰ πρὸς τὴν τοῦ παρακρουστικοῦ πρόγνωσιν, ἄλλως δὲ οὐχί. μὴ τοίνυν αὐτῷ θαῤῥήσῃς μόνῳ ποτὲ, ἐπὶ προῤῥήσει παρασκοπῆς. τό γε μὴν ἴδιον παραφροσύνης σημεῖον πολλάκις ἠκούσατε. λέλεκται δὲ κἂν εἰς τὸ προῤῥητικὸν ὑπομνήμασιν ὡς ἡ θερμότης προσγινομένη ἐκείνοις δύναταί τι συντελεῖν εἰς παραφροσύνην, τῷ πληροῦν κατὰ κεφαλήν. αὐτὴ δὲ καθ' ἑαυτὴν οὐδαμῶς ἐστιν ἱκανὴ

XXXVI.

Rotunda ſputa delirium futurum ſignificant, ut in Pleno.

Sputorum rotundorum veluti materialis cauſa craſſitudo eſt, atque tenacitas humorum in fibris pulmonis collectorum: cauſa veluti effectrix eſt loci calor. Et in quibusdam febre vacantibus id fieri vidimus, qui per valde longum temporis intervallum nihil mali pati videbantur; attamen iſti omnes poſtea phthiſi contabuerunt. Quod ſi ſputa haec nonnunquam in febre una cum aliis ſignis delirium portendentibus adſint, aliquid et ipſa ad futurum delirium praeſagiendum facient, aliter vero minime. Ne igitur hoc ſolo indicio ad praedicendam inſaniam unquam confidito. Porro inſaniae propriam notam frequenter audiviſtis. Diximus autem et in noſtris in librum praedictionum commentariis, quod calor ille adjunctus ad excitandam inſaniam aliquid facere poteſt, caput ſcilicet replens; ſed ipſe per ſe nequaquam idoneum

σημεῖον γενέσθαι παραφροσύνης καὶ μάλιστα φρενιτικῆς. ἔπειτα καὶ μετὰ τὰς ἀκμὰς τῶν πυρετῶν ὑποπαραφέρονται πολλοὶ, τῷ λόγῳ τῆς κατὰ τὴν κεφαλὴν πληρώσεως. ἐν δὲ τῇ προκειμένῃ ῥήσει πρόσκειται τισὶ τῶν ἀντιγράφων ἐπὶ τῇ τελευτῇ τὸ οἷον ἐν Πληνῷ, καθ' ἕτερον δὲ τὸ ὡς ὁ σπλὴν οἴω. καὶ ὅσοι τῶν ἐξηγητῶν προσήκαντο τὴν γραφὴν, ὥσπερ καὶ ὁ Σαβῖνος, τόπου τινὸς ὄνομά φασιν εἶναι τὸ Πλήν. οὐ μὴν τίνος γε πόλεως ὁ τόπος οὗτός ἐστι προσέθεσαν τῷ λόγῳ.

λζ'.

[469] Οἱ αἱμοῤῥοΐδας ἔχοντες οὔτε πλευρίτιδι οὔτε περιπνευμονίῃ οὔτε φαγεδαίνῃ οὔτε δοθιῆσιν οὔτε τερμίνθοισιν, ἴσως δὲ οὐδὲ λέπρῃσιν, ἴσως δὲ οὐδὲ ἄλλοισιν.

Ἐλλείπει δηλονότι τὸ ἁλίσκονται καὶ χρὴ προσυπακούειν αὐτό. διὰ τί οὐχ ἁλίσκονται δῆλον. ἐκκρινομένης γὰρ τῆς

insaniae et praesertim phreniticae signum est: praeterea et in febrium summo impetu, quoniam caput repletum est, multi delirant. In proposito autem sermone in quibusdam codicibus in fine additum est, ut in Pleno et in alio, ut Plen soli; et quicunque interpretes lectionem hanc probaverunt, ut etiam Sabinus loci cujusdam nomen Plen esse dixerunt, sed cujus civitatis locus iste esset orationi non addiderunt.

XXXVII.

Mariscis laborantes, neque morbo laterali, neque pulmonario, neque phagedaena, neque furunculis, neque terminthis, fortasse vero neque lepris, fortasse neque aliis.

Deficit hoc verbum, *capiuntur* et ideo prius subintelligendum est. Cur vero in his malis non capiantur,

κακοχυμίας διὰ τῶν αἱμοῤῥοΐδων, καχεξίαι μέν τινες ἕπονται ἐνίοτε καθ' ὅλον τὸ σῶμα καὶ ἄχροιαι καὶ (490) ὕδεροι, νόσημα δ' οὐδὲν τοιοῦτον. φαγεδαίνας δ' ὅτι λέγει τὰ διαβιβρωσκόμενα τῶν ἑλκῶν, ἃ καὶ φαγεδαινικὰ καλοῦσιν οἱ παλαιοὶ τῶν ἰατρῶν, εἴρηται κἀν τῷ πρώτῳ τῶν εἰς τὰ περὶ χυμῶν ὑπομνημάτων. καὶ γὰρ κατ' ἐκεῖνο διὰ τῆς αὐτῆς λέξεως ἡ ῥῆσις γέγραπται. τινές γε μὴν ἤκουσαν φαγεδαίνας, τὰς τῶν πολλῶν βρωμάτων ἐδωδὰς, ἃς καὶ αὐτὰς ὑπὸ κακοχυμίας γίνεσθαι ἀμέτρους ὀρέξεις σιτίων, ὁμολογεῖται καὶ πρὸς ἡμῶν. οὐ μὴν τοιαύτης γε κακοχυμίας κινούσης ἄκος εἶναι τὰς αἱμοῤῥοΐδας, ἀλλὰ τῆς μελαγχολικῆς μᾶλλον. ὀξύτης δὲ χυμῶν ψυχρὰ, τὴν τοιαύτην ἐργαζομένη τῶν σίτων ὄρεξιν, ἤδη τισὶ καὶ τῶν τὰς αἱμοῤῥοΐδας ἐχόντων ἐγένετο. καὶ τὸ τῶν τερμίνθων δ' ὄνομα μελάνων τινῶν ἐκφυμάτων ἐν ταῖς κνήμαις μάλιστα γινομένων ἐστὶ δηλωτικὸν, ἀπὸ τῆς κατὰ σχῆμα καὶ χρόαν καὶ μέγεθος ὁμοιότητος τῷ καρπῷ τῶν τερμίνθων γεγονός· τὸ δ'

clarum eft: vitiofis enim fuccis per marifcas depulfis quidam fane mali habitus in toto corpore accidunt et pallores et hydropes, fed nullus ejusmodi morbus. Quod phagedaenas autem vocet corrodentia ulcera, quae quidem et phagedaenica veteres medici nominarunt, a nobis dictum eft et in tertio fuper librum de humoribus commentario: fiquidem et in illo iisdem verbis hic aphorifmus fcriptus eft. Porro nonnulli phagedaenas multorum ciborum efus effe voluerunt, quos et ipfos a vitiatis humoribus immodicos edendi appetitus excitantibus provenire et a nobis conceditur; non tamen hujus malorum fuccorum copiae, fed melancholicae potius haemorrhoidas, id eft marifcas, medelam effe ftatuimus. Ceterum hujusmodi fuccorum frigidus acor talem ciborum appetentiam excitans, interdum et in nonnullis haemorrhoidas habentibus inventus eft. Sed terminthorum nomen nigras quasdam puftulas in tibiis maxime orientes fignificat, a figurae, coloris magnitudinisque fimilitudine, quam cum termin-

ἐπὶ τῷ τέλει τῆς ῥήσεως γεγραμμένον. ἴσως δὲ οὐδὲ ἄλλοισιν, ἔνιοι γράφουσιν ἴσως δ᾽ οὐδ᾽ ἀλφοῖσιν. ἐπειδὴ καὶ οἱ ἀλφοὶ κακοχυμίας τινός εἰσιν ἔκγονοι, παρὰ τῷ δέρματι συνισταμένης.

λη'.

Ἰητρευθέντος γε μὴν ἀκαίρως συχνοὶ, τοῖσι τοιουτέοισιν οὐ βραδέως ἑάλωσαν καὶ ὀλέθρια οὕτω.

Ἀκαίρως θεραπεύονται τὰς αἱμοῤῥοΐδας οἱ μήτε φλεβοτομούμενοι κατὰ περιόδους μήτε δι᾽ ὑπηλάτων ἢ γυμνασίων κενούμενοι, μήτε καταλιπόντες ἐξ αὐτῶν κἂν μίαν, ἀλλὰ πάσας ἀθρόως ἐξαιροῦντες.

λθ'.

[470] *Καὶ ὅσαι ἄλλαι ἀποστάσιες οἷον σύριγγες, ἑτέρων ἄκος.*

thorum, id eft cicerum fructu habent, derivatum. Sed quod in extremis verbis fcriptum eft, fortaffe autem, neque aliis, quidam legunt, fortaffe autem, neque alphis, id eft vitiliginibus; quandoquidem et ipfae ex quodam pravo humore cuti impacto ortum habent.

XXXVIII.

Medela quidem multis importune adhibita, talibus non tarde capti funt; et perniciofe fic.

Importune eorum marifcis medentur qui neque venam per circuitus fcindunt, neque alvum ducentibus utuntur, neque per exercitationes evacuant, neque unam ex iis faltem relinquunt, fed omnes una tollunt.

XXXIX.

Et quicunque alii abfceffus, ut fiftulae.

Πολλάκις ἡ λιτὰς ἀποστάσεις εὕρομεν αὐτὸν οὐκ ἐπὶ μόνων τῶν κατὰ ἀπόθεσιν, ἀλλὰ κἀπὶ τῶν ἐκκρίσεων ὀνομάζοντα. τῶν οὖν τοιούτων παθημάτων ἐν τισι καὶ σύριγγές εἰσιν ἐκκαθαίρονται δι' αὐτῶν τὰς περιουσίας τῶν χυμῶν. ὥσπερ οὖν ἐπὶ τῶν αἱμοῤῥοΐδων, οὕτω κἀπὶ τούτων οὐχ ἁπλῶς οὐδ' ὡς ἔτυχε τὴν θεραπείαν ποιητέον ἐστί.

μ'.

Σκῆψις μὲν ἐφ' οἷσι γινόμενα ῥύεται, τούτων προγενόμενα κωλύει.

Τῆς παλαιᾶς γραφῆς οὔσης ταύτης, ἐπὶ τὸ σαφέστερον αὐτὸν μετατεθείκασι πολλοὶ τῶν ἐξηγητῶν, ἀντὶ τοῦ γενίμενα καὶ προγενόμενα γενομένη γράψαντες, ἵν' ἐπὶ τὴν απόσκηψιν ὁ λόγος ἀναφέρηται, πάντες δὲ ἤκουσαν τὴν σκῆψιν ἐπὶ τῆς ἀποσκήψεως εἰρῆσθαι. τάχα καὶ σφαλέντος τοῦ πρώτου γράψαντος βιβλιογράφου, ὡς ταῖς διανοίαις τὰ

Saepius ipſum non ea ſolum, quae in aliquam partem corporis ſeponuntur, ſed etiam ea quae expelluntur, abſceſſus nominare invenimus. In quibus igitur ex his affectibus et fiſtulae inſunt, per eas humores ſupervacui expurgantur. Quemadmodum igitur haemorrhoidibus, ita et his non ſimpliciter, neque temere curatio adhibenda eſt.

XL.

Decubitus quidem, in quibus facta tollit, haec ante facta prohibet.

Cum vetus ſcriptura ita ſe habeat, multi explanatores in clariores mutaverunt, loco harum vocum, *facta et antefacta*, numeri pluralis, neutrius generis, reponentes, *factus et antefactus*, ut ad ſepſin, id eſt decubitum, ſermo referatur. Omnes autem decubitum pro abſceſſu dictum eſſe intellexerunt, fortaſſe et primo qui librum deſcripſit aberrante. Sed verba ſenſu non diſcrepantia in

αὐτὰ κατὰ πάσας τὰς γραφάς ἐστι. βούλεται γὰρ ὁ Ἱπποκράτης λέγειν τὰς ἀποσκήψεις, ἐφ᾽ οἷς ἂν πάθεσι γινόμεναι λύειν αὐτὰ δύνανται, τούτων προγενομένας κωλύειν γενέσθαι. δοκεῖ δέ μοι δύνασθαι καὶ οὕτως ἀκούειν τῆς ῥήσεως, εἴ γε κατὰ τήνδε τὴν λέξιν εἴρητο. σκέψις μέν ἐστι, πάντα ἐφ᾽ οἷσι γενόμενα ῥύεται, τούτων προγενομένων κωλύειν. γραφόντων γὰρ τῶν παλαιῶν τόν τε τοῦ η δίφθογγον καὶ τὸν τοῦ ε δι᾽ ἑνὸς χαρακτῆρος, ὃς νῦν μόνος σημαίνει τὸν ἕτερον φθόγγον τὸν η, πολλὰ γέγονεν ἁμαρτήματα τῶν ἐγγραφομένων, οὐ κατὰ τὴν γνώμην τῶν γραψάντων τὴν μετάθεσιν τῶν γραμμάτων ποιησαμένων. διὸ καὶ προσέχειν ἀκριβῶς χρὴ ταῖς τοιαύταις γραφαῖς ἐν αἷς δυνατόν ἐστι τὸν τοῦ η φθόγγον εἰς τὸν τοῦ ε μεταθέντας, ἢ τοὔμπαλιν γράψαντας ἐπανορθώσασθαι τὴν γραφήν. ὁμοίως δὲ κἀπὶ τοῦ ο καὶ ω ποιητέον, ἐπειδὴ καὶ τούτων ἀμφοτέρων οἱ φθόγγοι δι᾽ ἑνὸς χαρακτῆρος ἐγράφοντο.

---

omnibus scripturis inveniuntur. Vult enim Hippocrates dicere, abscessus in quibus morbis facti eos discutere queunt, si praevertant, iisdem ne fiant impedimento sunt. Mihi autem et in hunc sensum oratio accipi posse videtur, si hoc modo verba scripta essent: consideratio quidem est, omnia quae post aliqua orta liberant, eadem, si antevertant, fieri prohibere. Nam quum antiqui Graeci duo elementa, η et ε, eodem charactere notarent, qui nunc solus alterum elementum tantum, η scilicet significat, multi errores librarii commissi sunt, non secundum auctorum mentem litterarum permutationem facientibus. Quocirca et accurate hujuscemodi scripturae considerandae sunt, in quibus elementum η et ε transmutantes et e contrario scribentes, lectionem castigare queunt. Idem et in elemento ο et ω faciendum est, quoniam utriusque figurae uno jampridem charactere signabantur.

μα'.

Ἄλλου τόπου, τόποι δεξάμενοι ἢ πόνῳ ἢ βάρει ἢ ἄλλῳ τινὶ ῥύονται ἢ ἄλλοισιν αἱ κοινωνίαι.

Ἡ αὐτὴ ῥῆσις ἥδε κἀν τῷ περὶ χυμῶν ἐπὶ τῷ τέλει τοῦ βιβλίου γέγραπται, καθάπερ καὶ αἱ πρὸ αὐτῆς ἀπὸ τῆς πρώτης, ἐν ᾗ φησιν, οἱ αἱμοῤῥοΐδας ἔχοντες. ἐξηγήμεθα οὖν ἐκεῖ τελειότερον αὐτὰς, εἰρήσεται δὲ καὶ νῦν [471] κεφάλαιον. ἡ γάρ τοι διάνοια τῆς προκειμένης ῥήσεώς ἐστι τοιάδε. ἐξ ἄλλων τόπων εἰς ἄλλους διαδοχαὶ γίνονται νοσημάτων, κατὰ μετάστασιν τῶν ποιούντων αὐτὰ χυμῶν, ἤτοι διὰ τόνον τινὰ τοῦ μέρους, εἰς ὃ μεθιστάμενοι κατασκήπτουσιν ἢ διὰ τὸ σφῶν αὐτῶν βάρος ἢ καὶ δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν οἷον φάρμακον ἐρεθίσαν δριμὺ καὶ τρίψιν ἤ τινα θερμασίαν ἔξωθεν προσγενομένην. ἀλλὰ καὶ διὰ κοινωνίαν τῆς φύσεως τῶν μορίων γίνονται μεταστάσεις. ὄρχις γοῦν οἰδήσας ἀπὸ βηχέων ὑπόμνημα κοινωνίας, στήθεσι, μαζοῖς,

XLI.

Loci alterius, loci excipientes aut dolore aut gravitate aut alio quopiam liberant. Aut cum aliis communicationes.

Hic idem aphorifmus in libello de fuccis ad calcem fcriptus eft, quemadmodum et ante ipfum pofiti, quorum primus eft ille, a marifcis tentati. Eo igitur loco ipfos accuratius enodavimus, verum et nunc per fummam explanabimus. Sententia namque propofitorum verborum haec eft: ab aliis locis in alios fufceptiones morborum fiunt, prout fucci eos facientes migrant aut ob membri, in quod vagantes delabuntur, dolorem aliquem: aut ob fuam ipforum gravitatem; aut etiam ob caufam quandam aliam, ut medicamentum acre irritans et frictionem aut aliquem calorem extrinfecus incidentem, quin etiam ob naturae membrorum communionem migrationes humorum fiunt. Tefticulus etiam tumefactus in tuffientibus documentum eft affinitatis cum pectore, mammis, genitura,

γονῆς, φωνῆς. ἔνιοι δὲ τὸ, ἄλλοισιν αἱ κοινωνίαι, γράψαντες, ἀλλοῖαι κοινωνίαι τῆς ἑπομένης ῥήσεως ἀρχὴν αὐτὸ ποιοῦσι, φάσκοντες ἐπ᾽ ἄλλο κοινωνίας εἶδος αὐτὸν μετεληλυθέναι τὸ κατὰ τὴν τῶν χυμῶν συγγένειαν. αὐτὸς γοῦν, φασὶ, λέγει, διὰ τὴν ῥοπὴν οὐκέτι αἷμα ἔρχεται, ἀλλὰ διὰ τὴν τοῦ χυμοῦ συγγένειαν τοιαῦτα πτύουσιν. οὕτω δὲ καὶ ὁ Ῥοῦφος ἔγραψέ τε καὶ διεῖλε τὴν λέξιν οἷον προσγραφὴν μέν τινα νομίζων εἶναι τὸ, ἀλλοῖαι κοινωνίαι. τὴν δ᾽ ὥσπερ ἐξήγησιν τῆς προγραφῆς τὰ ἐπιφερόμενα. φησὶ γὰρ εἶναι κοινωνίαν τῷ αἵματι πρὸς τὸ πῦον. οἷς οὐκέτι αἷμα πτύεται, τῆς ῥοπῆς ἐπὶ τἀναντία γενομένης αὐτῷ, τούτοις τὰ συγγενῆ τοῦ αἵματος γίνεσθαι πτύσματα πυώδη. διὸ καὶ τὴν λέξιν οὕτω γράφει, ἀλλὰ διὰ τοῦ χυμοῦ τὴν συγγένειαν πύα πτύουσιν. οἱ δὲ περὶ τὸν Σαβῖνον φυλάξαντες τὴν παλαιὰν γραφὴν ἰδίαν ἀρχὴν ἐποιήσαντο τῶν λεγομένων τὸ διὰ τὴν ῥοπὴν, ἐφ᾽ ἣν ἤδη μεταβήσομαι.

---

voce. Quidam vero ea verba cum aliis communicationes, ita fcribentes, diverfae communicationes, fequentis aphorifmi initium faciunt, dicentes Hippocratem ad aliam communicationis fpeciem tranfiviffe, eam fcilicet quae fecundum humorum cognationem fit. Ipfe igitur, inquit, dicit, ob inclinationem non praeterea fanguis exit, fed propter humoris cognationem talia exfpuunt. Ita vero et Rufus fcripfit diftinxitque verba, veluti propofitum quoddam, haec verba effe putans, diverfae communicationes; quae fequuntur autem, veluti propofiti explanationem. Dicit enim cognationem fanguini cum pure intercedere, quibus non amplius fanguis exfpuitur, quum ipfe fcilicet ad contraria inclinaverit, iftis purulenta fputa fanguini effe cognata; atque orationem hunc in modum fcribit, fed propter humoris cognationem pus exfpuunt. Ceterum Sabini difcipuli veterem lectionem retinentes proprium dictorum initium illud fecerunt, propter inclinationem, ad quod jam tranfitum faciemus.

μβ'.

Διὰ τὴν ῥοπὴν οὐκέτι αἷμα ἔρχεται, ἀλλὰ κατὰ τοῦ χυμοῦ τὴν ξυγγένειαν τοιαῦτα πτύουσιν.

Ἐξήγημαι μὲν ἤδη τελέως τὴν ῥῆσιν ταύτην ἐν τῷ τρίτῳ τῶν εἰς τὸ περὶ χυμῶν ὑπομνήματι. καὶ νῦν δ' ἐρῶ συντομώτερον αὐτήν. ὅταν αἷμα διά τινος μέρους ἐκκενούμενον, οἷον ἕδρας ἢ ῥινὸς ἢ μήτρας ἢ κατὰ περιόδους ἐκ γαστρὸς ἢ σύριγγος ἢ ὁθενοῦν ἑτέρωσε ἐπ' ἄλλα μόρια ποιήσεται τὴν ῥοπὴν, οὐκέτ' ἐκκενοῦται τοῦτο διὰ τοῦ πρόσθεν χωρίου, παράδειγμα δὲ τοῦτο μερικόν ἐστιν ἐπὶ τοῦ τὴν ῥοπὴν εἰς θώρακα καὶ πνεύμονα ποιησαμένου. πτύεται γὰρ ἐντεῦθεν ἄλλοις ἄλλο κατὰ τὴν τῶν χυμῶν συγγένειαν· ἀφρῶδες μὲν, ὅταν ᾖ φλεγματικὸς, ὠχρὸν δ' ὅταν πικρόχολος, μέλαν δ', ὅταν μελαγχολικὸς· ὥσπερ γε ἐρυθρὸν, ὅταν τὸ αἷμα κατασκῆπτον ᾖ καθαρόν. εἰκότως οὖν ἔνιοι τὸ τ γράμμα προσθέντες, οὐ ῥοπὴν, ἀλλὰ τροπὴν

XLII.

Propter inclinationem non item fanguis exit, fed pro humoris cognatione talia exfpuunt.

Olim exactius haec verba interpretati fumus in tertio libri de humoribus commentario, fed in praefentia quoque ipfa brevius explanabimus. Quum fanguis per aliquam partem exire folitus, ut per fedem aut nares aut uterum aut per circuitum ex ventre aut fiftula aut ex qualibet alia parte in alia membra impetum fecerit, non item per priorem locum evacuatur. Hoc autem eft privatum exemplum fanguinis in pectus et pulmonem decumbentis. Ex hoc enim loco ab aliis alius pro humorum cognatione exfpuitur, fpumans quidem quum pituitofus eft; pallidus, quum biliofus; niger, quum melancholicus, ficut et ruber, quum fanguis eo confluens purus eft. Jure igitur quidam τ litteram praeponentes non *ῥοπὴν*, id eft inclinationem, fed *τροπὴν*, id eft converfio-

ἔγραψαν, διὰ τὴν τροπὴν τοῦ αἵματος ἀξιοῦντες πτύεσθαι τὸ συγγενὲς τῇ τροπῇ. τρέπεται γὰρ ἐνίοτε μὲν ἐπὶ τὸ πικρόχολον, ἐνίοτε δ' ἐπὶ τὸ μελαγχολικόν.

μγ'.

[472] *Ἔστιν οἷσιν αἷμα ἀφαιρεῖσθαι ἐν καιρῷ ἐπὶ τοῖσι τοιούτοισιν. ἐπ' ἄλλοισι δὲ ὥσπερ ἐπὶ τοιούτοισιν οὐκ εἰκός.*

Συμφέρει, φησὶν, αἵματος ἀφαιρεῖσθαί τινας τούτων, εἷς δηλονότι πλέον ἐστὶ τοῦτο καὶ μηδέπω τροπὴν ἀξιόλογον (491) εἰς ἄλλον χυμὸν πεποιημένον, οὐκ ἀφαιρεῖσθαι δὲ οἷς ἤδη τέτραπται, προηγουμένου τοῦ κατὰ τὴν δύναμιν σκοποῦ, κἂν παραλείπηταί ποτε κατὰ τοὺς λόγους, ἐν οἷς τὰς ἀπὸ τῶν διαθέσεων μόνον ἐνδείξεις διερχόμεθα.

---

nem, ſcribunt, propter ſanguinis converſionem ſcilicet putantes ejus converſationi propinquum humorem exſpui: mutatur enim nonnunquam ad bilioſum, nonnunquam ad melancholicum.

XLIII.

Nonnunquam aliquibus ſanguinem detrahi convenit opportune in talibus. In aliis vero, ut in talibus non convenit.

Expedit, inquit, horum aliquibus ſanguinem detrahi, quibus ſcilicet is copioſus eſt et nondum inſigniter ad alterum humorem converſus. Non detrahendus eſt autem in quibus jam mutatus eſt, propoſito a viribus ſumto antecedente et ſi nonnunquam in ſermonibus omittatur, in quibus ſolas ab affectibus indicationes recenſemus.

μδ'.

Κώλυσις ἐπὶ τοῖσιν αἱματώδεα πτύουσιν, ὥρη, πλευρῖτις, χολή.

Καὶ ταύτην μὲν τὴν ῥῆσιν ἐφεξῆς ταῖς προγεγραμμέναις ἐν τοῖς τελευταίοις τοῦ περὶ χυμῶν ἄλλος ἄλλως καὶ γράφει καὶ ἐξηγεῖται. πασῶν μὲν οὖν τῶν γραφῶν καὶ τῶν ἐξηγήσεων ἀπιθάνων οὐσῶν, ἡ μετριωτέροις ἔχειν μοι δόξασα τῶν ἄλλων ἐστὶν ἡ μὲν γραφὴ κατὰ τὴν ἀντιλεγομένην δόξαν λέξιν, ἡ δ' ἐξήγησις, ἵνα τοῖς αἱματώδη πτύουσιν ἡ φλεβοτομία κωλύηται διὰ τὴν ὥραν ἀντιπράττουσαν ἢ διὰ τὸ πάθος ὂν πλευριτικὸν ἢ διὰ τὸν πλεονάζοντα χυμὸν ὄντα χολώδη. τὸ μὲν οὖν διὰ τὴν ὥραν εὔδηλον. ἐν γὰρ ταῖς πάνυ θερμαῖς ὥραις, οἷά πέρ ἐστιν ὑπὸ κύνα, φυλάττομεν φλεβοτομίαν, ὡσαύτως δὲ κἂν χολώδης ἱκανῶς ὁ ἄνθρωπος ᾖ. τὸ δ' ἐπὶ τῆς πλευρίτιδος δοκεῖ μάχεσθαι μόνον. οὐ γὰρ ἀντιπράττει φλεβοτομίᾳ τὸ πάθος, ἀλλὰ

XLIV.

Impedimentum in cruenta ſpuentibus tempus anni, phlegmone lateris, bilis.

Et hunc quidem aphoriſmum deinceps poſt anteſcriptos in fine libri de humoribus alius aliter et ſcribit et explanat. Quum omnes igitur et ſcripturae et explanationes veriſimiles non ſint, aliis tolerabilior mihi viſa eſt ſcriptura quidem non in propoſitis verbis expreſſa, explanatio vero haec: cruenta ſputa rejicientibus ſectio venae impeditur, propter anni tempus, adverſarium aut affectum lateris aut humorem bilioſum abundantem. Quod propter anni tempus clarum eſt: nam admodum calidis temporibus, qualia ſunt prope canis ortum, a venae ſolutione cavemus; nec non ſi valde bilioſus homo ſit. Verum quod de lateris morbo dictum eſt ſolum refragari videtur: neque enim ſecandae venae affectus iſte repugnat, imo in-

δεῖται μὴ κωλυούσης τῆς δυνάμεως ἢ τῆς ὥρας ἢ τῆς ἡλικίας. ἔοικεν οὖν τοιοῦτόν τι τὸ λεγόμενον εἶναι τοὺς αἱματώδη πτύοντας φλεβοτομητέον ἐστὶ, πάντως ὅσον ἐπὶ τούτῳ, πλὴν εἰ μὴ διὰ πλευρῖτιν πτύειεν τοιαῦτα. τούτους γὰρ οὐ πάντως φλεβοτομήσεις, ὡς αἷμα πτύοντας, ἀλλὰ τοῖς ἰδίοις τῆς πλευρίτιδος ὑγιάσεις διορισμοῖς, καθ' οὓς ἤτοι φλεβοτομητέον ἐστὶ τοὺς οὕτω πάσχοντας ἢ μή. τοῦτο δέ μοι προσεπινοῆσαι συνέβη ἐξηγουμένῳ τὸ περὶ χυμῶν, ἐν τῷ μεταξὺ θεασαμένῳ τινὰ ἄῤῥωστον, ὃς ὡς αἱμοπτοϊκὸς ἐκάλεσέ με, πτύσας αἱματῶδες ἀπὸ πλευροῦ. θεασάμενος οὖν ἐγὼ τὸ πτυσθὲν ἠρόμην αὐτὸν εἴ τινα αἴσθησιν ὀδυνηρὰν ἔχει κατὰ τὴν πλευρὰν, ὁ δ' ὡμολόγησεν εἶναι μικράν. ἦν δ' οὕτως ἔχων καὶ τῆς ἕξεως καὶ τῆς δυνάμεως, ὡς εἰ μὲν ἐπτυκὼς ἦν αἷμα, διὰ τὸ κατεπείγειν τὸ τῆς φλεβοτομίας βοήθημα, τολμῆσαι παραλαβεῖν αὐτό. πλευρίτιδος δ' οὔσης ἐπιεικοῦς οὐκ ἀναγκαῖον

diget viribus non prohibentibus aut anni tempore aut aetate. Itaque quod dicitur, tale quiddam esse videtur. Sanguineum sputum rejicientibus omnino, quantum ad hoc pertinet, secanda vena est, nisi propter lateris morbum tale rejiciant: isti namque haud prorsus, ut sanguinem spuentibus, venam aperies, sed propriis lateris morbi regulis et conditionibus medicaberis, per quas ita affectis vel sanguinem detrahemus vel non. Id vel mihi amplius animadvertere contigit, quum librum de humoribus explanarem. Inter explanandum enim quendam aegrotum intuitus sum, qui me ut sanguineo sputo vexatus arcessivit, sed cruentum ob lateris affectum exspuebat. Sputum igitur ego conspicatus ipsum interrogavi, num aliquem dolorem in costa sentiret; ipse vero exiguum se dolorem percipere fassus est. Talis autem erat ejus habitus atque vires, ut si sanguinem exspuisset, quoniam necessarium esset secandae venae auxilium, ad ipsum accedere ausus essem; sed quum morbus lateris mitis admodum foret,

εἶναι, διόπερ οὐδὲ παρέλαβεν αὐτὸ καὶ [473] σαφῶς ἐφάνη πλευριτικός τε ὁ ἄνθρωπος, ὑπακούσας τε τοῖς ἄλλοις τῆς πλευρίτιδος βοηθήμασιν ἄνευ τῆς φλεβοτομίας. καὶ γὰρ καὶ μετριώταται τυγχάνουσιν ἐφ᾽ ὧν αἱματῶδες πτύεται. ἔνιοί γε μὴν τῶν ἐξηγητῶν τὸ κώλυσις ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς προγεγραμμένης ῥήσεως τάξαντες, ἀναγινώσκουσι τήνδε τὴν νῦν προκειμένην οὕτως. ἐπὶ τοῖσιν αἱματώδεα πτύουσιν, ὥρῃ, πλευρίτιδι, χολῇ, καί φασι τὴν ὥραν εἰρῆσθαι κατὰ τῶν ἐν καιρῷ καὶ προσηκόντως γινομένων. βούλεσθαι γὰρ αὐτὸν δηλοῦν ἐν ταῖς πλευρίτισιν, ὅταν ἐν ἀρχῇ πτύουσιν αἱματώδη. καὶ γὰρ καὶ συμβαίνει οὕτω τοὐπίπαν ἐν καιρῷ γίνεσθαι μετὰ ταῦτα τὴν εἰς τὸ χολῶδες μεταβολήν. τάξιν γὰρ εἶναι καλῶς προϊούσης τῆς πλευρίτιδος, ἐπὶ τὴν κρίσιν ἐφεξῆς τοῖς αἱματώδεσι τὰ χολώδη πτύεσθαι. λέλεκται δὲ καὶ ἄλλα τοῖς ἐξηγησαμένοις τὴν λέξιν ταύτην οὐκ ἄξια μνήμης. ἐγὼ δ᾽ αὖ εἰ

necesse non erat. Ideo neque id genus remedii adhibuimus, atque evidenter hominem hunc lateris morbo laborare cognovimus, quod et aliis huic morbo congruentibus remediis, citra venae sectionem, levatus est: mitissimi enim illi sunt lateris morbi, in quibus cruenta sputa ejiciuntur. Porro quidam interpretes vocem illam, *impedimentum*, fini antescriptae sententiae adjicientes, hanc modo propositam ita legunt, in cruenta spuentibus, tempore, morbo lateris, bile. Et ajunt, tempus de iis dictum esse, quae opportune et decenter fiant; ipsum enim velle significare in lateris morbis, cum sanguinea sputa ab initio reddunt, etenim sic plerumque contingit, post haec in biliosam naturam mutationem in tempore fieri. Nam probum esse ordinem dicunt, morbo lateris ad judicationem tendente, post cruenta, biliosa exspui. Alia praeterea quaedam ab hujusce loci explanatoribus haud sane memoratu digna narrata sunt; verum ego malo,

παραινῶ, καθάπερ ἴστε, τὸ μὴ χρονίζειν ἐν ταῖς αἰνιγματώδεσιν, ἔχοντας ἄλλα πολλὰ κατὰ τὴν τέχνην, ἐν οἷς δυνάμεθα χρησίμως γυμνάζεσθαι.

ut jam noviſtis, in obſcuris ſermonibus tempus non terere, quum alia multa in arte habeamus, in quibus utiliter nos exercere poſſimus.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΕΠΙΔΗΜΙΩΝ ΣΤ. ΚΑΙ ΓΑΛΗΝΟΥ ΕΙΣ ΑΥΤΟ ΥΠΟΜΝΗΜΑ Δ. ΤΜΗΜΑ Δ.

Ed. Chart. IX. [474.] Ed. Baf. V. (491.)

α'.

[474] Τὰ παρ' οὖς οἶσιν ἀμφὶ κρίσιν γινόμενα μὴ ἐκπυήσῃ, τουτέων λαπασσομένων ὑποστροφὴ γίνεται. κατὰ λόγον τῶν ὑποστροφέων τῆς ὑποστροφῆς γινομένης, αὖθις αἴρεται καὶ παραμένει, ὥσπερ αἱ τῶν πυρετῶν ὑποστροφαὶ ἐν ὁμοίᾳ περιόδῳ. ἐπὶ τούτοισιν ἐλπὶς εἰς ἄρθρα ἀφίστασθαι.

HIPPOCRATIS EPIDEM. VI. ET GALENI IN ILLUM COMMENTARIUS IV. SECTIO IV.

I.

Quibus fecundum aures judicationis tempore genita non fuppuraverint, hoc inanito, reverfio fit, fecundum rationem reverfionum. Reverfione facta iterum efferuntur et permanent, quemadmodum febrium reverfiones in fimilem circuitum. In iftis fpes eft in articulis abfcedere.

Ed. Chart. IX. [474. 475.] Ed. Baf. V. (491.)

Τοὺς παρὰ τοῖς ὠσὶν ὄγκους παρὰ φύσιν ἐπὶ τῶν νοσούντων γινομένους εἴωθεν ὀνομάζειν ἐπάρματα, ἐνίοτε μὲν ὁλοκλήρῳ τῇ λέξει χρώμενος, ἐνίοτε δ' ἐλλιπεῖ, καθάπερ καὶ νῦν. ἦν γὰρ ἂν ὁλόκληρος εἰ οὕτως εἴρητο, τὰ παρ' οὖς ἐπάρματα γινόμενα τοῖς νοσοῦσιν, ὥσπερ ἀμέλει κἂν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν εὐθέως ἐν ἀρχῇ τῆς πρώτης καταστάσεως ἔγραψεν· ἐπάρματα δὲ κατὰ τὰ ὦτα πολλοῖσιν ἑτερόῤῥοπα καὶ ἐξ ἀμφοτέρων [475] τοῖς πλείστοισιν ἀπύροισιν ὀρθοστάδην. ἴσμεν δ' ὅτι καθάπερ ἐπάρματα κατὰ τήνδε τὴν λέξιν εἴρηκεν, οὕτως οἰδήματα καλεῖ πολλάκις αὐτά. πάντας γὰρ ἐδείξαμεν ὑπ' αὐτοῦ καλουμένους οὕτω τοὺς παρὰ φύσιν ὄγκους, οὐχ ὡς οἱ μετ' αὐτὸν μόνους τοὺς χαύνους τε καὶ ἀνωδύνους, οἷς τοὔμπαν ὑπάρχει κατὰ χωρὶς φλογώσεως συνίστασθαι. μεμνήμεθα δ' ὅτι καὶ τὰς φλογώσεις ἁπάσας ὀνομάζει φλεγμονὰς, κἂν χωρὶς ὄγκου παρὰ φύσιν εἶεν. οἵ γε μὴν μετ' αὐτὸν καὶ τὸ τῆς φλεγμονῆς ὄνομα κατὰ τῶν παρὰ φύσιν ὄγκων ἐπι-

Secundum aures praeter naturam tumores in aegrotantibus exortos eparmata nominare consuevit, interdum locutione integra utens, interdum mutila, quemadmodum et nunc: esset enim integer sermo, si ita dixisset: secundum aures eparmata exorta aegrotantibus, quemadmodum sane et in primo de morbis vulgaribus statim initio primae constitutionis scripsit: Eparmata vero secundum aures multis in alterutram partem vergentia et ab utraque aure plurimis sine febre munia sua obeuntibus. Scimus autem ipsum, sicut hoc loco eparmata dixit, ita et oedemata plerumque ea nominare. Declaravimus enim omnes praeter naturam tumores ita ab Hippocrate nominari, non, ut a posterioribus, laxos et dolore carentes, qui in totum et sine ulla inflammatione consistunt. Meminimus autem et omnes inflammationes, etsi tumore praeter naturam careant, ab hoc eodem phlegmonas appellari, sed ipso posteriores nomen phlegmones tumoribus praeter naturam attribuunt; quando cum inflammatione et resi-

φέρουσιν, ἐπειδὰν μετὰ φλογώσεώς τε καὶ ἀντιτυπίας καὶ σφυγμώδους ὀδύνης συστῶσιν. ὅταν οὖν, φησὶν, ἐπὶ νοσήματός τινος ἐν τῷ τῆς κρίσεως χρόνῳ γινόμενα τὰ παρ᾽ οὖς πρὶν ἐκπυήσῃ λαπάσσηται, τουτέστι προστέλληται καὶ ἀφανίζηται, προσδέχεσθαι χρὴ τοῖς πάσχουσιν οὕτως ὑποστροφὴν ἔσεσθαι. πολλάκις δ᾽ ἤδη μεμαθήκατε τὸ ἔθος αὐτοῦ, τὴν κατὰ τὸ λαπάσσεσθαι φωνὴν ἐπὶ πάντα τὰ ὁπωσοῦν προστελλόμενα φέροντος, ἐπειδὴ κενώτερα γίνεται. συμβαίνειν οὖν φησιν ὑποστροφὴν τοῦ νοσήματος οἷς ἂν αἱ παρωτίδες μὴ ἐκπυήσωσι, καί ποτε καὶ αὐτάς. οὐ γὰρ δὴ διὰ παντός γε πάλιν ὑποστρέφειν αὔξάνεσθαί τε καὶ κρίνεσθαι κατὰ λόγον τῶν ὑποστροφῶν, ὅπερ ἐστὶν ὁμοίως αὐταῖς καὶ κατὰ τὰς αὐτὰς περιόδους τῶν ἡμερῶν. ἐλπὶς δὲ αὐτοῖς καὶ εἰς ἄρθρα τινὰς γενήσεσθαι ἀποστάσεις. εἴρηται γὰρ πολλάκις ἐπὶ τῶν χρονιζόντων νοσημάτων τοῦτο συμβαίνειν. ἐξηγησάμεθα δὲ τὴν ῥῆσιν τήνδε κἀν τῷ τρίτῳ τῷ εἰς τὰ περὶ χυμῶν ὑπομνήματι γεγραμμένην ἐπὶ τοῦ τέλους τοῦ βιβλίου. ἐπεὶ δὲ προειπὼν τὰ παρ᾽ οὖς ἐπή-

ſtentia et pulſatorio dolore conſtiterint. Inquit igitur, quum in morbo aliquo judicationis tempore tumores ſecundum aurem exorti, priusquam ſuppurent, inanientur, id eſt retrahantur et evaneſcant, exſpectare oportet ita affectus recidivam fore. Olim vero ipſius conſuetudinem ſaepius didiciſtis, hanc vocem λαπάσσεσθαι, id eſt evacuari, ad omnia quae utcunque retrahuntur, applicantis, quandoquidem iſta magis vacua redduntur. Accidere itaque illis dicit morbi reverſionem, quibus parotides non ſuppuraverint; atque interdum ipſas, neque enim ſemper, denuo reverti, augeſcere ac judicari, ſecundum reverſionum rationem; quod idem eſt ac ſi dixiſſet, perinde ut ipſae et ſecundum eosdem dierum circuitus. Spes eſt autem et ipſis in articulis aliquos eſſe orituros abſceſſus: nam ſaepius in longis morbis id evenire dictum eſt. Verum hunc aphoriſmum etiam in tertio commentario in librum de humoribus ad finem declaravimus. Sed quum praedixerit, ſecundum aurem, atque ſubintulerit, hoc in-

νεγκε, τούτου λαπασσαμένου, διὰ τοῦτο δοκεῖ μοι Διοσκορίδης προσθεὶς τὴν ἐκ πρόθεσιν ἔγραψεν ἐκ τούτου λαπασσομένου, καί φησι χρῆναι προσυπακοῦσαι τοῦ χρόνου ἢ ἀντὶ τοῦ μετὰ ταῦτα τὸ ἐκ τούτου λέλεχθαι. εἰ δ᾽ ὅλως ἔξει τις ὑπαλλάττειν τὰς παλαιὰς γραφὰς, ἐνῆν αὐτῷ τὸ τούτου μεταποιήσαντι ταῦτα ἀπηλλάχθαι πραγμάτων.

β'.

Οὖρον παχὺ, λευκὸν, οἷον τὸ τοῦ Ἀρχιγένεος, ἐπὶ τοῖσι κοπιώδεσι τεταρταίοις ἔστιν ὅτι ἔρχεται καὶ ῥύεται τῆς ἀποστάσιος. ἢν δὲ πρὸς τούτῳ καὶ αἱμοῤῥαγήσῃ ἀπὸ ῥινῶν ἱκανῶς καὶ πάνυ.

Εἰ μὲν τῷ τοῦ Ἀρχιγένεος εἴη γεγραμμένον, ὑπακούσομεν ἤτοι οἰκέτῃ ἢ φίλῳ ἢ οἰκείῳ· ἐὰν δὲ, τῇ τοῦ Ἀρχιγένεος, ἤτοι δούλῃ ἢ γυναικὶ ἢ καθ᾽ ὅντινα τρόπον οἰκείᾳ. παρῃτησάμην δὲ μεμνῆσθαι τῆς ἐν ταῖς γραφαῖς

anitio, idcirco videtur mihi Dioſcorides praepoſitione, *ex*, adjecta, ſcripſiſſe, ex hoc inanito, et inquit, oportere ſubintelligi, tempore aut loco hujus, poſt haec, *ex*, hoc dictum eſſe. At ſi cui veteres ſcripturas immutare liceat, ipſi liceat eam vocem, *hoc*, in iſtam, *haec*, vertenti, a moleſtiis liberari.

II.

Urina craſſa, alba, qualis Archigenis, in laborioſis quartanis interdum exit et liberat abſceſſu. Si vero ultra hoc et ſanguis de naribus profluet ſatis et copioſe.

Siquidem cum articulo ſcriptum eſſet τῷ Archigenis, ſubintelligeremus aut ſervo aut amico aut familiari; ſi vero τῇ aut ſervae aut uxori aut quomodolibet domeſticae. Sed diverſas lectiones afferre negamus, cum eadem

διαφωνίας, ὅ- (492) ταν ἡ αὐτὴ φυλάττεται διάνοια, καὶ νῦν αὖθις ἀναμεμνήσθω τοῦτο πρὸς τὰ μέλλοντα καὶ μέντοι καὶ ὅτι κοπιώδεις ὀνομάζει πυρετοὺς οὐ πάντως ἐκείνους ὧν προηγήσατο συχνὴ κίνησις, ἀλλὰ πάντας ὅσοις ἂν ᾖ κοπιώδης αἴσθησις. αὐτὸς γοῦν ἐν ἀφορισμοῖς ἔγραψε, κόποι αὐτόματοι φράζουσι νούσους. καὶ νῦν γε μᾶλλον ἡγητέον αὐτῷ περὶ τῶν οὕτω κοπιωδῶν εἶναι τὸν λόγον ἐπὶ πλήθει παχέων τε καὶ φαύλων χυμῶν ὡς τὸ πολὺ γινομένων, διὸ καὶ δι' οὔρων ἐκκενωθέντων αὐτῶν ἡ νόσος παύεται. πιστοτέρα δ' ἡ λύσις [476] γίνεται, τὴν δὲ ἀρχὴν τῆς κενώσεως ἐν ἡμέρᾳ κρισίμῳ λαβούσης. ὅσοι δ' οὔτε δι' οὔρων οὔτε δι' αἱμοῤῥαγίας ἐκρίθησαν, εἰς ἀπόσκημμα τούτοις ἡ νόσος εἴωθε τελευτᾶν.

γ'.

Ὧι τὸ ἔντερον ἐπὶ δεξιὰ, ἀρθριτικὸς ἐγένετο, ἦν ἡσυχώτερος. ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἰητρεύθη, ἐπιπονώτερος.

---

fententia fervetur, et nunc iterum id pro dicendis in pofterum memoriae mandetur. Quod laboriofas autem febres nominet, non illas in totum, quas multa motio antegreffa eft, fed omnes eas, in quibus aliquid laboris feu laffitudinis fenfus exiftit. Porro ipfe in aphorifmis fcripfit, laffitudines fpontaneae nuntiant morbos. Et nunc fane arbitrandum potius eft ipfi de ita laboriofis effe fermonem, ex multitudine crafforum vitioforumque fuccorum multoties excitatis; quapropter ipfis per urinam evacuatis morbus finitur. Securior autem morbi folutio eft, fi evacuatio die judicatorio coepta fit. Sed quicunque neque per urinam, neque per fanguinis effufionem judicati funt, iftorum morbus in abfceffum definere confuevit.

III.

Cui inteftinum a dextra parte, quum articulorum morbo laboraret, erat quietior. Poftquam vero id curatum fuit, erat dolentior.

Ed. Chart. IX. [476.] Ed. Baſ. V. (492.)

Διττὴ κἀνταῦθά ἐστιν ἡ γραφὴ τὴν διάνοιαν ὑπαλλάττουσα, παλαιοτέρα μὲν ἡ μετὰ τοῦ ν κατὰ τὴν πρώτην συλλαβὴν τοῦ ἔντερον ὀνόματος. ὕστερον δὲ προστεθεῖσα ἡ ἄνευ τοῦ ν βουλομένων τῶν οὕτω γραψάντων, ἐπὶ τῶν παρ' οὖς συνισταμένων εἰρῆσθαι τὸ ἕτερον, ὥσπερ γε πάλιν τῶν τὸ ἔντερον ἤτοι γ' ἐπὶ τῶν ἀλγησάντων τὸ ἔντερον ἢ κἀπὶ τῶν τεινομένων τὸ ἔντερον. ἔντερον δ' εἰρῆσθαι ἑνικῶς, ἔνιοι μὲν τὸ κῶλον ἐνόμισαν, ἔνιοι δὲ τὸ τυφλόν. ὃ δὴ καὶ ῥᾷον ὀλισθαίνει εἰς τὸν ὄσχεον ὡς ἂν ἀπολελυμένον. ὅτι μὲν οὖν ἀπολέλυται τοῦτο μόνον τὸ ἔντερον, ἁπάντων τῶν ἄλλων ὑπὸ τοῦ μεσεντερίου δεδεγμένων τε καὶ συνεχομένων, ἀληθεύουσιν. εἰ δὲ διὰ τοῦτο κατενεχθὲν εἰς τὸ ὄσχεον ὁ ἀρθριτικὸς ἐῤῥαστώνησεν, εἶτ' αὖθις αὐτοῦ θεραπευθέντος ἐν τοῖς αὐτοῖς ἐγένετο μαντείας δεῖται. πιθανώτερον γοῦν ἐστιν ἐπὶ τοῦ τὸ κῶλον ἀλγήσαντος εἰρῆσθαι τὸν λόγον. εἰκὸς γὰρ ἦν κουφισθῆναι τῶν ἀρθριτικῶν ἀλγημάτων αὐτόν.

Duplex et hoc loco lectio eſt ſententiam permutans, antiquior ſane cum littera n in prima ſyllaba hujus nominis, *enteron*, id eſt inteſtinum; poſtea altera lectio detracto n addita fuit, ut ſit *eteron*, hoc eſt alterum, volentibus illis qui item ſcribunt de tumoribus ſecundum aurem excitatis, hanc vocem *alterum* dictam eſſe: quemadmodum rurſum ſcribentes, inteſtinum, de dolentibus ex inteſtino aut diſtentione inteſtini laborantibus dictum eſſe affirmant. Inteſtinum vero ſingulari numero prolatum nonnulli *colon*, quod vocatur, eſſe arbitrantur; alii vero coecum, quod ſane etiam facile cum omni vinculo ſolutum ſit, deſcendit in ſcrotum: nempe ſolum hoc inteſtinum ſolutum eſſe, quum reliqua omnia lactibus alligentur atque inhaereant, veriſimile dicunt. An vero propter ipſum in ſcrotum delapſum articulorum morbo laborans ſublevatus ſit, deinde rurſum ipſo ad ſanitatem reverſo in eadem mala inciderit, hariolari convenit. Veriſimilius igitur eſt de inteſtini coli dolore ſermonem in praeſentia fieri. Par enim fuit ipſum articulorum dolore

Ed. Chart. IX. [476.] Ed. Baf. V. (492.)

ἑνὶ μὲν λόγῳ καθ' ὃν αὐτὸς ἔφη πόνων ἅμα γινομένων, μὴ κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον, ὁ σφοδρότερος ἀμαυροῖ τὸν ἕτερον. ἑτέρῳ δ' ὅτι τῶν εἰς ἄρθρα ῥεόντων χυμῶν, ἐπὶ τὸ κῶλον ἐγένετο μετάστασις. ἔνιοι δὲ τῶν ἐξηγητῶν τὸν ἀρθριτικὸν τοῦτον ἰσχιαδικὸν εἶναί φασι καὶ διὰ τοῦτο κατελθόντος τοῦ τυφλοῦ ἐντέρου ῥαστωνῆσαι, μηκέτι θλιβομένου τε καὶ βαρυνομένου τοῦ ἰσχίου, παρὰ τὸ τῶν Ἑλλήνων ἔθος ὀνομάζειν βουλόμενοι τὸν ἰσχιαδικὸν ἀρθριτικόν. ἄχρι μὲν οὖν αἱ δεῦρο ῥήσεις ἅπασαι κἀν τῷ περὶ χυμῶν, ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ βιβλίου γεγραμμέναι εἰσί. μεταβήσομαι δ' ἤδη πρὸς τὰς ἐν μόνῳ τῷ προκειμένῳ πράγματι ἐγκειμένας.

δ.

Ἡ Ἀγήσιος, κόρη μὲν ἐοῦσα, πυκνοπνεύματος ἦν. γυνὴ δὲ γενομένη, ἐκ τόκου οὐ πάλαι ἐπίπονος ἐοῦσα οὐ πάνυ

levatum esse, una quidem quam ipse dixit, ratione, doloribus una non eodem loco exiſtentibus, vehementior alterum obſcurat. Secunda ratio eſt quod humorum in articulos currentium ad colon inteſtinum impetus converſus eſt. Nonnulli autem interpretes hunc articulari morbo vexatum, coxendicis dolore tentatum fuiſſe ajunt, atque ideo delapſo caeco inteſtino, mitius egiſſe, non praeterea coxendice oppreſſa atque gravata, praeter Graecorum morem, iſchiadicum, id eſt coxendicis vitio affectum arthriticum, id eſt articulorum dolore vexatum, nominare volentes. Hactenus quidem omnes hae libri hujus particulae et in calce libri de humoribus ſcriptae ſunt. Jam itaque ad eas, quae in hoc ſolo propoſito volumine inveniuntur, tranſitum faciam.

IV.

Agefis filia virgo quidem quum eſſet, crebro erat ſpirito. Mulier vero facta a partu dolens, non valde diu onus

ἐπὶ πλέον ἦρον ἄχθος μέγα, αὐτίκα μὲν ἐδόκεε ψοφῆσαί τι κατὰ τὸ στῆθος, τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἄσθματα εἶχε καὶ ἤλγεεν ἰσχίον τὸ δεξιόν. ὁκότε τοῦτο πονέοι, τότε καὶ τὸ ἄσθμα εἶχε, παυσαμένου δὲ ἐπαύσατο, ἔπτυσεν ἀφρώδεα. ἀρχομένη δὲ ἀνθηρά. κατασταθὲν δὲ ἐμέσματι χολώδει ἐῴκει λεπτῷ, οἱ πόνοι δὲ μάλιστα ὁκότε πονοίη τῇ χειρί.

---

[477] *Πνεῦμα τὴν ἀναπνοὴν ὀνομάζοντος αὐτοῦ πολλάκις ἠκούσαμεν, ὥστε καὶ τὴν πυκνοπνεύματον ἡγητέον εἰρῆσθαι τὴν πυκνὸν ἀναπνέουσαν. οἷς δ' ἂν ἱκανῶς αὐξηθῇ τὸ τοιοῦτο τῆς δυσπνοίας εἶδος, ἆσθμα καὶ ὀρθόπνοια τὸ πάθος ὀνομάζεται, χωρὶς πυρετοῦ δηλονότι γενόμενον, ἤτοι παχέων καὶ γλίσχρων χυμῶν καταλαμβανόντων τὰς ὁδοὺς τοῦ πνεύματος ἤ τινος ἀπέπτου φύματος ἐν τῷ πνεύμονι συστάντος. οὖσα δὲ καὶ πρόσθεν αὐτὴ δύσπνους, ἐπίπονος ἐγένετο μετὰ τὸν τόκον. εἰ μὲν οὖν μηδὲν εἰρηκὼς*

grave sustulit. Protinus quidem in pectore quiddam concrepuisse visum fuit. Postero autem die asthmate laboravit et dextra coxendix indoluit. Haec quum doleret, tunc et asthmate vexabatur. Dolore sedato, tunc et asthma sedabatur. Spumantia excrevit, ab initio florida, quae quum quievissent, vomitui bilioso tenui similia erant. Dolores autem praecipue, quum manu laboraret.

Ipsum plerumque spiritum, respirationem vocantem audivimus; quare et feminam crebro spiritu, quae crebro spiraret, dictam esse putandum est. Sed quibuscunque admodum increbuerit haec difficilis spirationis species, asthma et orthopnoea, affectus iste a Graecis nominatur: quando videlicet sine febre constiterit aut crassis et lentis humoribus spiritus itinera obsidentibus aut aliquo crudo tuberculo in pulmonibus excitato. Haec cum et antea aegre spiraret, a partu dolorem passa est. Porro si nihil

περὶ τῆς δυσπνοίας, ἐπίπονον ἔφησεν αὐτὴν γεγονέναι, πιθανὸν ἂν ἦν ἀκοῦσαι τῷ παντὶ σώματι κοπώδη σχεῖν αἴσθησιν τὴν γυναῖκα ταύτην. ἐπεὶ δὲ πυκνοπνεύματον αὐτὴν εἶπεν εἶναι, προσηκόντως ἄν τις ἀκούσειεν ἐπὶ τοῦ θώρακος εἰρῆσθαι τὸν πόνον γεγονέναι. μετρίου δ' ὄντος αὐτοῦ συνέβη τι καὶ ἄλλο σύμπτωμα τοιόνδε. βάρος τι διὰ τῶν χειρῶν ἀραμένη παραχρῆμα μὲν ᾔσθετό τινος ἐν τῷ στήθει ψόφου, ῥαγέντος ὡς εἰκὸς τοῦ φύματος, τῇ δ' ὑστεραίᾳ διαδοθέντος ἕως τῆς τραχείας ἀρτηρίας, τοῦ περιεχομένου κατὰ τὸ φῦμα χυμοῦ, τήν τε τοῦ πνεύματος πυκνότητα ἐπισταθῆναι συνέβη καὶ μηκέθ' ἁπλῶς εἶναι πυκνόπνοιαν, ἀλλ' ἤδη τὸ καλούμενον ἆσθμα. κατὰ βραχὺ δ' ἀναπτυσθέντος τούτου, τελέως ἐπαύσατο τῇ γυναικὶ ταύτῃ τὰ τὰς δυσπνοίας. ἄχρι μὲν δὴ τούτου ζήτημ' οὐδέν ἐστιν, ἀλλ' εὐλόγως ἅπαντα γέγονε. διὰ τί δὲ συνεπετάθη τε καὶ συνεῤῥᾳστώνησε τοῖς κατὰ θώρακα τὸ ἰσχίον εἰκό-

de fpirandi difficultate locutus ipfam dolentem evafiffe dixiffet, verifimile effet ipfum velle, in toto corpore mulierem hanc laffitudinis fenfu affectam effe; cum vero ipfam crebro effe fpiritu dixiffet, jure quispiam, dolorem in pectore excitatum effe, ab ipfo dictum effe opinetur, qui cum modicus effet et aliud quoddam ejusmodi fymptoma accidit: cum videlicet grave quoddam manibus tolleret, protinus quidem in pectore quendam ftrepitum fenfit, derupto, ut par erat, tuberculo. Sed poftero die fucco in tuberculo antea inclufo ad arteriam ufque afperam diffipato et fpirationis frequentiam increviffe accidit; neque adhuc fimpliciter crebrum effe fpiritum, fed in illum jam affectum evafiffe, quod afthma appellatur: paulatim vero humore hoc excreato, mulier ifta perfecte a fpirandi difficultate libera fuit. Hactenus nihil in dubium vertitur, fed omnia jufta de caufa facta funt. Ceterum, propter quid affectus pectoris et coxendicis una exacerbabantur et mitefcebant, haud injuria quispiam quaefiverit,

Ed. Chart. IX. [477.] Ed. Baf. V. (492.)
τως ἄν τις ζητήσειεν, οὐκ οὔσης τινὸς κοινωνίας ἰσχίῳ πρὸς θώρακα, καθάπερ ἐστὶ τοῖς γεννικοῖς μορίοις. ἴσως οὖν ἀσθενέστερον ἔχουσα τὸ ἰσχίον ἤλγησε, κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἀφικομένων τινῶν χυμῶν εἰς αὐτὸ περιττῶν. οὐ γὰρ ἀναφαίνεται τοῖς κοινωνίαν ἔχουσι φυσικὴν μορίοις ἡ συμπάθεια γινομένη, φθασάντων ἐνίοτε δέξασθαι τῶν ἀσθενῶν τὴν περιουσίαν, τῶν λυπούντων χυμῶν φύσιν ἐνδεικνυμένη. τὰ μὲν γὰρ ἀφρώδη φλεγματικὸν εἶναι δηλοῖ τὸν χυμὸν, τὰ δὲ ἀνθηρὰ τὸ αἷμα πλεονάζειν, ὥσπερ γε τὰ ὠχρὰ τὴν ὠχρὰν καὶ ξανθὴν ὀνομαζομένην χολὴν, κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὰ μέλανα τὴν μέλαιναν. λέλεκται δ' ἤδη πολλάκις ὡς ὅταν ἁπλῶς εἴπῃ χολώδη, τὴν ὠχράν τε καὶ ξάνθην ὀνομαζομένην σημαίνει χολὴν, ᾗ πλέον τῶν ἄλλων χολῶν τὴν χρόαν προσγράφει. καὶ γὰρ ἰώδης ἐμεῖται χολὴ καὶ ὑπέρυθρος καὶ μέλαινα καὶ ὀρφνώδης. τὸ δ' ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς ῥήσεως προσγεγραμμένον ὡς ἐπόνει μᾶλλον ἐν ταῖς τῆς χειρὸς ἐνεργείαις, πρὸς ἔνδειξιν τῆς συμ-

cum nulla pectori cum coxendice, quemadmodum eum genitalibus membris, affinitas intercedat. Fortaffe igitur imbecilliorem coxendicem habens dolore affecta eft, nonnullis fupervacuis humoribus eodem tempore in ipfam delapfis. Neque enim in membris naturalem focietatem habentibus hic vitii confenfus factus fuiffe apparet, nonnunquam imbecillioribus membris vexantium humorum copiam fufcipere prius feftinantibus. Sputi autem rejecti qualitas humoris infeftantis naturam indicat: fpumans enim fputum pituitofum fuccum fignificat; floridum vero fanguinem abundare: quemadmodum pallidum pallidam ac flavam vocatam bilem, eodem modo et nigrum nigram. Multoties vero fupra dictum eft, cum fimpliciter Hippocrates bilem dicit, pallidam et flavam vocatam fignificare, quoniam plus quam alia bilis genera colore fuo inficiat: etenim aeruginofa bilis vomitur et fubrubra et atra et obfcura. At quod in extrema hac parte fcriptum eft, ipfum, cum manuum opera uteretur, magis dolere, ad vitii confen-

παθείας εἴρηται. ἀκηκόατε δ' ἤδη καὶ κατ' ἄλλον λόγον, ὁπότε τὰ τοῦ θώρακος ἄνω πάσχοι, κατὰ τὸ πρῶτόν τε καὶ δεύτερον μεσοπλεύριον, εὐλόγως τὰς χεῖρας εἰς συμπάθειαν ἔρχεσθαι νεύρων εἰς αὐτὰς ἀφικνουμένων ἐκ τούτων τῶν μεσοπλευρίων. εἰκὸς δέ ἐστι καὶ ῥαγῆναι κατὰ τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ θώρακος, ἡνίκα τὸ ἄχθος ἀνῃρεῖτο καὶ διὰ τοῦτο κατ' εὐθυωρίαν ἰσχίον παθεῖν τὸ δεξιόν. καὶ εἴπερ τῷ γενομένῳ πάθει τῶν νεύρων, ἐν τῷ βάρος ἆραι τὴν γυναῖκα, συνέπαθεν ὁ θώραξ τῇ χειρί, πιθανόν ἐστι κατ' ἐκεῖνα μάλιστα τὰ μέρη [478] παθεῖν αὐτὸν ὅθεν ἡ τῶν νεύρων ἐστὶν ἔκφυσις ἐπὶ τὰς χεῖρας.

ε'.

Ταύτην εἴργεσθαι σκορόδου, χοίρου, ὄϊος, βοός. ἐν δὲ τοῖσι πνευμένοισι βοῆς, ὀξυθυμίης.

Διάφοροι καὶ κατὰ τήνδε τὴν ῥῆσιν αἱ γραφαὶ γεγόνασιν, ἐνίων μὲν γραψάντων ἐν ἀρχῇ κατὰ δοτικὴν πτῶσιν

fum oftendendum adjectum fuit. Jam vero et in alio fermone audiviftis, cum pectoris partes fuperiores circa primum et fecundum coftarum interftitium patiantur, merito manus in confenfum affectus adduci, nervis ab his ipfis interftitiis ad eos pervenientibus. Verifimile quoque eft et in dextra pectoris parte, quando grave illud onus fublatum fuit, aliquid ruptum fuiffe et idcirco e regione dextram coxendicem affectam effe. Quod fi, cum mulier onus tolleret, nervis paffis, pectus manus noxam participavit, verifimile eft in ea maxime parte ipfum fuiffe affectum, unde nervi ad manus pertinentes expullulant.

V.

Hanc abftineri ab allio, fue, ove, bove. In agendis vero a clamore et excandefcentia.

Diverfae et in hac parte lectiones fuerunt, nonnullis primam dictionem in dativo cafu fcribentibus, *huic,*

Ed. Chart. IX. [478.] Ed. Bas. V. (492. 493.)
τὸ ταύτῃ καὶ ποιησάντων τὴν γραφὴν τοιάνδε. ταύτῃ εἴργεσθαι χοίρου, σκορόδου, ὄϊος, βοός. ἐνίων δὲ χωρὶς τοῦ ταύτην, ἀρ- (493) ξαμένων δ' ἀπὸ τοῦ εἰργάσθαι. ὑπακούειν δ' ἀξιοῦσιν ἅπαντες τὸ ἔδοξεν ἡμῖν τοῖς ἰωμένοις αὐτὴν ἢ συνεβουλεύσαμεν αὐτῇ συμφέρειν ὁτιοῦν τοιοῦτον καὶ διὰ τοῦτο περὶ τῆς γραφῆς οὐ προσήκει σπουδάζειν, ἀλλ' ὅπερ ἂν τις ἐθέλῃ, γράφειν ἐπιτρέπειν, ἐπειδὴ τὰ τῆς διανοίας φυλάττεται κοινά. ἐάσαντες οὖν τὴν ἐν λέξει λεπτολογίαν, ἐπὶ τὰ διδασκόμενα πράγματα μεταβαίνοντες τοιαῦτα τῇ προειρημένῃ γυναικὶ καὶ τοῖς ἄλλοις δὲ δηλονότι τοῖς οὕτω διακειμένοις συμφέρει χοιρείων τε κρεῶν ἐδωδῆς καὶ βοείων καὶ προβατείων ἀπέχεσθαι, τούτων μὲν ὡς ἰσχυρῶν τε καὶ δυσπέπτων, σκορόδου δὲ ὡς δριμέος τε καὶ διαβρωτικοῦ, βοῆς δὲ, ὡς οὐ μόνον τὰ προεῤῥωγότα τῶν ἀγγείων ἐπιῤῥίπτειν δυναμένης, ἀλλὰ καὶ τὰ μήπω πρότερον πεπονθότα τοῖς ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς ὀργάνοις ἀδικεῖν, τάσιν τέ τινα καὶ θερμασίαν καὶ πνευμάτωσιν ἐν αὐτοῖς ἐργαζομένης. δῆλον δ' ὅτι ταῦτα μὲν ὡς παραδείγματα εἰ-

atque ita legentibus, huic abstineri allio, sue, ove, bove; nonnullis dimissa voce, *hanc*, a verbo abstineri incipientibus. Omnes vero subintelligendum esse censent, Visum fuit nobis ipsam medicantibus, vel consuluimus ipsi utrum quodque istorum conduceret. Atque ideo de varia lectione laborandum non est, sed cuique quod placet scribere permittendum, dummodo eadem sententia retineatur. Posthabita igitur de verbis curiositate, ad res quae percipiuntur transeamus. Haec sane praedictae mulieri et aliis scilicet perinde affectis expediunt, ab allii et suillarum bubularum ovillarumque carnium esu abstinere, harum quidem ut valentium et aegre coctilium, alii vero ut acris et corrodentis; a clamore autem, utpote qui non solum prius rupta vasa amplius dilacerare, sed etiam nihil dum mali in instrumentis spirabilibus passa dirumpere possit, tensionem quandam, caliditatem et inflationem in ipsis efficiens. Manifestum est autem haec ab

ρηται τῷ Ἱπποκράτει, συμβουλεύει δ' ἀπέχεσθαι πάντων μὲν τῶν δυσπέπτων, πάντων δὲ τῶν δριμέων, ἁπάντων δὲ τῶν κακοχύμων καὶ προσέτι τῶν βιαίαν τινὰ τάσιν ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς ὀργάνοις ἐργαζομένων.

στ'.

Ὧι ἐν τῇ κεφαλῇ ἐνέμετο ἔπαρμα, πρῶτος ἡ στυπτηρίη ἡ κεκαυμένη ἐνήρμοσεν, εἶχεν ἄλλην πρώτην ἀπόστασιν, ἴσως ὅτι ὀστέον ἔμελλεν ἀποστήσεσθαι, ἀπέστη ἑξηκοσταῖον, ὑπὲρ τοῦ ὠτὸς ἄνω πρὸς κορυφὴν τὸ πρᾶγμα ἦν.

Ἔνια τῶν οὕτως γεγραμμένων ἴσως μὲν αὐτῷ τῷ γράψαντι πρὸς ἀνάμνησιν ἦν ὠφέλιμα. τοῖς δ' ἐντυγχάνουσιν ἡμῖν οὐ πάνυ σαφής ἐστιν ἡ ἐξ αὐτῶν ὠφέλεια. διηγεῖται γάρ τινος ἐν τῇ κεφαλῇ νομῶδες ἕλκος ὠφελεῖσθαι τὸ πρῶτον ὑπὸ τῆς κεκαυμένης στυπτηρίας. εἶναι μέντοι αὐτῷ καὶ κατ' ἄλλον τινὰ τόπον ἀπόστασιν, ἔνθα καὶ ὀστοῦν ὕστερον ἀπέστη. προσγέγραπται δὲ καὶ τὸ πεπονθὸς μέρος

Hippocrate exemplorum inftar dicta effe. Confulit autem ab omnibus difficulter coctilibus, ab omnibus acribus, ab omnibus pravum humorem creantibus, ab omnibus praeterea violentam quandam tenfionem inftrumentis fpirationis inferentibus abftinere.

VI.

Cui in capite depafcebatur tumor, primo alumen combuftum utile fuit. Habuit alium priorem abfceffum, forte quoniam os abfceffurum erat. Sexagefimo die receffit. Supra aurem in fummo ad verticem vulnus erat.

Nonnulla ex ita fcriptis forfan ipfi fcriptori ad reminifcentiam faciebant, fed nobis in haec incidentibus haud fatis evidens ex ipfis fructus percipitur. Narrat enim cujusdam in capite excedens ulcus primo a combufto alumine ad melius fuiffe redactum et illi eidem alia in parte abfceffum fuiffe, ubi et os poftea fejunctum fuit. Ad-

τῆς κεφαλῆς, ἀλλ' οὕτω σπάνιον τὸ πρᾶγμα καὶ συμβουλὴν οὐδεμίαν ἔγραψε, μόνα τὰ γινόμενα διηγησάμενος.

ζ'.

Τὰ κῶλα ἔχει οἷα κυνὸς, μείζω δὲ ἤρτηται ἐκ τῶν μεσοκώλων. ταῦτα δὲ ἐκ νεύρων ἀπὸ τῆς ῥάχιος ἐπὶ τὴν γαστέρα.

[479] Εὔδηλον ὅτι καὶ ταῦτα ἔγραψεν εἰς ἀνάμνησιν ἑαυτῷ, τῶν ἀνατομικῶν ὄντα θεωρημάτων. ὁ γὰρ ἄνθρωπος ὁμοίαν ἔχει κυνὶ τὴν τῶν κώλων φύσιν, ἀλλὰ καὶ μείζω φησὶν εἶναι αὐτὰ καὶ ἠρτῆσθαι ἐκ τῶν μεσοκώλων ὡς εἰ τὴν μεσεντερίων εἰρήκει, γενικώτερον μὲν γὰρ ὄνομα τὸ τῶν μεσεντερίων ἐστὶν, εἰδικώτερον δὲ τὸ τῶν μεσοκώλων. τοιοῦτον δὲ ἄλλο περὶ τῶν κατὰ τὴν νῆστιν ἐντέρων ἢ τῶν ἄλλων λεπτῶν οὐκ ἔστιν ὄνομα. μεσονήστιον γὰρ ἤ τι τοιοῦτον οὐδεὶς εἴρηκεν. ἔστι μὲν οὖν συνεχῆ τὰ μεσεντέρια τά τε τῶν λεπτῶν καὶ τῶν παχέων· ὅμως δὲ περι-

ſcripta eſt etiam capitis affecta pars. Sed rem uſque adeo raram et nullum praeceptum ſcripſit, nuda ea quae evenerunt perſequutus.

VII.

Cola habet cani ſimilia, majora autem ex meſocolis ſuſpenſa ſunt. Haec vero ex nervis a dorſo in ventrem.

In aperto eſt et haec ipſum ſibi reminiſcentiae cauſa ſcripſiſſe, quae ad diſſecandorum corporum praecepta pertinent. Homo enim ſimilem cani habet colorum naturam, ſed ipſa et majora eſſe dicit et ex meſocolis dependere, veluti ſi ex meſenteriis dixiſſet; communius eſt enim hoc nomen meſenteriorum, preſſius autem meſocolorum. Tale vero aliud de jejuno inteſtino aut aliis gracilibus nomen non reperitur; nam meſoneſtion, id eſt mediojejunium aut id genus aliud nemo unquam dixit. Continua quidem meſenteria ſunt tenuium atque craſſorum inteſtinorum,

γραφάς τινας ἰδίας ἔχειν φαίνεται καὶ χωρίζεσθαι μάλιστα κατὰ τὰς ἐν αὐτοῖς φλέβας. ἰδίᾳ μὲν γὰρ μία φλὲψ εἰς τὸ τῶν λεπτῶν ἐντέρων μεσεντέριον, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὸ τῶν παχέων, ἃ δὴ κῶλα προσαγορεύουσι, κατασχίζεται, συγκατασχιζομένης ἑκατέρᾳ τῇ φλεβὶ δηλονότι καὶ ἀρτηρίης. τὸ δ' ἄρτημα τοῦ μεσεντερίου, καθάπερ καὶ τὸ τοῦ μεσοκώλου, συνεχὲς γὰρ ὅλον ὂν, ὡς ἔφην, εἰς ἕνα τινὰ τῶν κατὰ τὴν ὀσφὺν ἀνήκει σπονδύλων μετὰ τὸ διάφραγμα κείμενον. ὑπόκειται δ' οὗτος τῇ γαστρὶ, τότε μὲν ἄρτημα τοῦτο πᾶν ὁμοιότατόν ἐστι νεύρῳ, καίτοι σύνδεσμος ὢν τὴν οὐσίαν. ὅσα γὰρ ἐξ ὀστῶν πέφυκεν ἄναιμα σώματα, παραπλήσια τοῖς νεύροις ἐστὶ, νεῦρα συνδετικὰ προσαγορεύουσιν αὐτὰ πολλοὶ τῶν ἰατρῶν ἀντιδιαιρούμενοι τοῖς προαιρετικοῖς. εἴρηται δὲ καὶ νῦν ἐν τῇδε τῇ ῥήσει κατὰ τὴν τῶν νεύρων προσηγορίαν, διὰ τὴν ὁμοιότητα.

---

nihilominus diſtinctiones quaedam propriae apparent; ac praecipue per venas in ipſis poſitas ſeparantur, una ſiquidem propria vena in gracilium inteſtinorum meſenterium derivatur. Item et in craſſorum, quae cola nominant, altera propria delabitur ſimul cum utraque vena arteria quoque diſcurrente. Vinculum autem meſenterii, perinde atque meſocoli: continuum enim totum, ut dixi, ad unam quandam lumborum vertebram poſt ſeptum tranſverſum poſitam pervenit, haec autem ſub ventriculo eſt. Hoc quidem vinculum totum nervo ſimillimum eſt, quamvis ejusdem cum ligamento ſubſtantiae ſit. Quaecunque enim ex oſſibus orta exſanguia corpora ſimilia nervis ſunt, copulativos nervos ea multi medici nominant, a nervis voluntatis motui ſervientibus ipſa ex appoſito diſtinguentes; quamobrem et in hac quoque parte nervorum appellatione ob ſimilitudinem vocata ſunt.

η'.

Αἱ τοῖσι κάμνουσι χάριτες, οἷον τὸ καθαρῶς δρῆν ἢ ποτὰ ἢ βρωτὰ, ἃ ὁρῇ μαλθακῶς ὅσα ψαύειν, ἀλλ᾽ ἃ μὴ μεγάλα βλάπτῃ ἢ μὴ εὐανάληπτα, οἷον τὸ ψυχρὸν, ὅκου τοῦτο δεῖ.

Τίνα χρὴ χαρίζεσθαι τὸν ἰατρὸν τοῖς κάμνουσι καὶ τίνα μὴ, κατὰ τοῦτο τὸ βιβλίον ἐπισκεψάμενοι τελέως ἀρκεσθησόμεθα. καθάπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων εἰώθαμεν ποιεῖσθαί τι τελέως τῆς διδασκαλίας αὖθις ἐν ἑτέροις μηκέτι διέρχεσθαι τὸ σύμπαν, ἀλλὰ μόνον τὸ κεφάλαιον. εἴρηται μὲν οὖν κἀν τοῖς ἀφορισμοῖς εἰς τόδε τὸ σκέμμα γράψαντος αὐτοῦ τὸ σμικρῷ χεῖρον καὶ πόμα καὶ σιτίον, ἥδιον δὲ, τῶν βελτιόνων μὲν ἀηδεστέρων δὲ μᾶλλον μὲν προχείρῳ φαντασίᾳ χαριζόμενός τι τοῖς κάμνουσιν εἰς ἡδονὴν, οὐ μὴν τῇ γ᾽ ἀληθείᾳ τοῦτο πράττων, ὅσα γὰρ ἥδιον προσφερόμενα τῶν ὀλίγον χείρονα τὴν φύσιν ἐχόντων, ἀμει-

VIII.

Laborantibus gratiae, ut munde parare poculenta aut esculenta. Quae videt molliter, quaecunque tangit. Aliae non valde aut noxa non facile emendabili, ut frigida, ubi hac opus est.

Quae medicum laborantibus grata concedere aut quae non concedere oporteat, hoc in volumine perfecte nobis conabunde erit, templatis quemadmodum de aliis omnibus facere consuevimus; nam cum semel aliquid exacte docuimus, nunquam iterum in aliis locis universum repetimus, sed summatim duntaxat perstringimus. Dictum sane et in aphorismis est ad hanc rem aliquid, ipso ita scribente: paulo deterior potus et cibus, sed suavior, melioribus quidem, insuavioribus autem potius dandus. Porro primo intuitu laborantibus aliquid oblectamenti causa gratificari videtur, non tamen re vera id faciens: omnia enim libentius atque suavius assumta, etsi paulo deteriore natura sint, melius concoqui-

νον ταῦτα πέπτομεν. ἔτι δὲ συμφορώτατον τοῖς νοσοῦσι καλῶς πεφθῆναι τὸ ληφθέν. ἐν δὲ τῷ νῦν προκειμένῳ λόγῳ γένους ἑτέρου καὶ πράγματος ἐμνημόνευσεν, ἐν ᾧ κεχαρισμένον τε καὶ ἡδὺ τοῖς νοσοῦσιν ὁ ἰατρὸς πράττει μηδὲν τῇ νόσῳ λυμαινόμενος, ὥσπερ ὅταν ἐπιτρέψῃ πρὸ τοῦ καιροῦ λούσασθαι καὶ πιεῖν καὶ φαγεῖν ὀπώρας τινὰς ἢ ψυχρὸν ὕδωρ πιεῖν. ἐνίοτε μὲν γὰρ ὠφέλιμος καιρὸς ἑκάστου τῶν [480] εἰρημένων ἐπὶ τῆς ὑστεραίας ἐστί. καταναγκάζουσι δὲ τοὺς ἰατροὺς οἱ κάμνοντες ὥστε προλαβεῖν ἡμέρᾳ μιᾷ. συγχωροῦσι τὰ πολλάκις ἔνιοι τοῖς νοσοῦσιν ἑτοίμως αὐτὰ ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτῶν ὑπηρετοῦντες, ἕνεκα τοῦ πλείονα λαβεῖν μισθόν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὐ κατὰ τὸν λόγον τῆς τέχνης γίνεσθαι, τὸ δ' ἐν ἀφορισμοῖς εἰρημένον, ὅσα τε νῦν διεξέρχεται χρησίμως τοῖς κάμνουσι, συγχωροῦσιν οἱ ἄριστοι τῶν ἰατρῶν. ἡ χρεία δὲ τῶν νῦν ἐφεξῆς ὑπ' αὐτοῦ γεγραμμένων εἰς τὴν εὐπείθειαν ἀναφέρεται τῶν καμνόντων, οὓς γὰρ ἂν ἡδέως ὁρῶσι, τούτοις μᾶλλον πείθονται. καὶ κατὰ τοῦτο μήτηρ καὶ πατὴρ ἔπεισαν τέκνον ἀνόρεκτον

mus; longe vero utilissimum aegrotis est assumtos cibos et potus recte confici. At in proposita oratione alterius generis atque rei mentionem facit, per quam medicus nequaquam morbum exasperans, aegrotis rem gratam voluptatemque affert, ut cum immature lavari et bibere et fructibus quibusdam vesci aut frigidam potare permiserit. Interdum enim cujusque dictorum tempus idoneum atque utile postero die fuerit; aegroti vero medicos diem unum pervertere cogunt. Nonnulli praeterea aegrotantibus ista plerumque facile concedunt, ut plus lucri faciant eorum cupiditatibus morem gerentes: verum haec profecto non secundum artis decreta patrantur. Quod autem in aphorismis dictum fuit et quaecunque hac in parte recenset, utiliter laborantibus medici praestantissimi largiuntur. Istorum autem, quae nunc deinceps ab ipso scribuntur, usus est ut aegros medicis magis obsequentes reddant. Nam quos libenter adspiciunt, illis magis obtemperant. Quapropter mater et pater filio cibos fastidienti suaserunt, ut

καὶ αὐτὸ βιάσασθαι προσενέγκασθαι σιτίον, οὐδενὸς ἄλλου πεῖσαι δυνηθέντος. οὕτω καὶ τέκνον ἔπεισε πατέρα καὶ μητέρα καὶ ἀδελφὸς ἀδελφὸν καὶ φίλος φίλον. οὓς δ᾽ ἂν ἀηδῶς ὁρῶσιν οἱ ἄνθρωποι, κἂν τὰ συμβουλεύωσιν, οὐ πείθωσι. πρὸς τὴν τοιαύτην οὖν εὐπείθειαν αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης ἔλεγε καὶ τὰς προῤῥήσεις ὠφελεῖν ἡμᾶς καὶ ὅλως τὸ θαυμάζεσθαι τὸν ἰατρὸν ὑπὸ τοῦ κάμνοντος. οὕτω γέ τοι καὶ παρ᾽ ἡμῖν ἐν Περγάμῳ τοὺς θεραπευομένους ὑπὸ τοῦ θεοῦ πειθομένους ὁρῶμεν αὐτῷ πεντεκαίδεκα πολλάκις ἡμέραις προστάξαντι μηδ᾽ ὅλως πιεῖν, οἳ τῶν ἰατρῶν μηδενὶ προστάττοντι πείθονται. μεγάλην γὰρ ἔχει ῥοπὴν εἰς τὸ πάντα ποιῆσαι τὰ προσταττόμενα τὸ πεπεῖσθαι τὸν κάμνοντα βεβαίως ἀκολουθήσειν ὠφέλειαν ἀξιόλογον αὐτῷ. τούτων ἔξωθέν ἐστι τὰ κατὰ τὴν προκειμένην ῥῆσιν εἰρημένα, περὶ ὧν ἤδη λέγωμεν ἕκαστον, ἰδίᾳ προχειριζόμενοι κατὰ τὴν προγεγραμ- (494) μένην λέξιν, οἷον τὸ καθαρίως δρᾷν ποτὰ ἢ βρωτά. πολλὰ πολλάκις ὁ ἰατρὸς τῷ κάμνοντι προσφέρει ποτὰ καὶ βρωτὰ συντιθεὶς ἐναντίον αὐτοῦ.

fe ipfum ad eos affumendos impelleret, cum nullus alius id perfuadere potuiffet, ita quoque filius patri fuafit et matri et frater fratri et amicus amico. At illis, quos molefte vident homines, etfi utilia confulant, obedire tamen recufant. Ad hanc igitur aegri obedientiam comparandam Hippocrates dicebat et praedictiones nobis effe utiles atque omnino aegro admirationi effe medicum. Ita fane et apud nos Pergami qui a deo curantur ei obfequentes cernimus, illis plerumque per quindecim integros dies, ut a potu penitus abftinerent, imperanti, qui profecto nulli medico id jubenti obtemperaffent. Nam ad aegrotum omnibus juffis obedientem reddendum magnam vim habet, fi pro certo fibi perfuaferit magnam inde ad fe utilitatem proventuram. In his ponuntur ea, quae in propofitis verbis enumerantur, de quibus jam fingula diftincte proponentes, loqui aggrediamur, ut munde parare poculenta aut efculenta. Multos multoties medicus aegro potus et cibos offert, contra quam ipfe vellet eos prae-

Ed. Chart. IX. [480.] Ed. Baf. V. (494.)

ἀξιοῖ δὲ ταῦτα καθαρῶς ἐργάζεσθαί καὶ γέγραπταί γε κατ' ἔνια τῶν ἀντιγράφων ἀντὶ τοῦ καθαρῶς τὰ καθαρίως. ἔστι δὲ τοῦτο πρῶτον μὲν εἰ μηδένα ῥύπον ἔχει τὰ σκεύη, δι' ὧν προσφέρεται τὰ ποτὰ καὶ βρωτά. δεύτερον δὲ, εἰ μηδὲ τῶν ἄλλων τι δι' ὧν ὑπηρεσία γίνεται. πολλάκις γὰρ αὐτὸ μὲν ἐν ᾧ περιέχεται τὸ προσφερόμενον ἔδεσμα καὶ πόμα καθαρόν ἐστιν, ἐν ᾧ δὲ ψυχρὸν ὕδωρ ἢ θερμὸν ὁ ὑπηρετούμενος ἔχει ῥυπαρὸν, ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων τι σκευῶν, ἐνίοτε τῶν πρὸς ὑπηρεσίαν ἀνηκόντων οὐ καθαρὸν φαίνεται. καὶ πρὸς τούτοις γε καὶ αὐτὸς ὁ ἰατρὸς, ὃν πρῶτόν τε καὶ μάλιστα τάς τε χεῖρας ἔχειν δεῖ καθαρωτάτας καὶ τὸ πρόσωπον τὰς τρίχας ἐπί τε τοῦ γενείου καὶ κεφαλῆς. ἐφεξῆς δὲ καὶ τὰ ἄλλα μόρια τοῦ σώματος, ὥσπερ γε καὶ τὴν ἐσθῆτα λαμπρὰν, ἃ βλέπει, φησὶν, ὁ κάμνων. καὶ τοῦτ' αὐτὸ καὶ τοὺς ἐπισκοπουμένους καὶ τὰ κατὰ τὸν οἶκον, ἐν ᾧ νοσεῖ. τούτων τε οὖν οὐδὲν αὐτὸν ἀηδῶς ὁρᾶν χρὴ καὶ τῶν ὑπηρετουμένων ἐκείνους παρεῖναι διὰ παντὸς, οἷς μάλισθ' ἥδεται. καὶ τῶν ἐπισκοπουμένων

parans. Jubet autem eos munde parari et in quibusdam codicibus vice hujus particulae, *καθαρῶς*, id eſt munde, *καθαρίως*, legitur, quod idem ſignificat. Id vero fit primo, ſi vaſcula in quibus potus cibique feruntur nihil ſordis habuerint; ſecundo, ſi nullum aliud eorum per quae laboranti miniſtrantur. Saepius enim vaſa cibos et potus continentia mundiſſima erunt, illud vero quo frigidam ſervus aut calidam feret, conſpurcatum adſpicies; quemadmodum et aliorum vaſculorum ad miniſterium pertinentium quodpiam nonnunquam immundum cernitur. Ad haec et ipſe medicus in primis et maxime manus quam puriſſimas habeto et faciem et pilos in barba et capite, deinceps et alias corporis partes, quemadmodum et veſtem nitidam, quae intuetur, inquit, aegrotans. Haec ipſa inquam et aegrotantis curam gerentes et reliqua omnia, quae in aedibus, ubi aegrotat, ſunt, ita habentor, ut iſtorum nihil ipſe injucunde et triſti animo conſpiciat. Quin etiam et ex miniſtris illos plane adeſſe, quibus ma-

τοὺς μὲν φιλτάτους χρονίζειν παρ᾽ αὐτῷ, τοὺς δ᾽ ἄλλους δυοῖν θάτερον, ἢ μηδ᾽ ὅλως εἰσιέναι πρὸς αὐτὸν ἢ μὴ μέχρι πλείονος ὁρᾶσθαι. ταῦτα δὲ πολυπραγμονήσας ὁ ἰατρὸς αὐτὸς ἐργάσεταί τε καὶ διατάξει. τινὰ δὲ καὶ χωρὶς πολυπραγμοσύνης αὐτόματα γινώσκεται. πολλάκις γοῦν ἐπισκεπτομένους τὸν κάμνοντα καὶ θεραπεύοντος τοῦ ἰατροῦ δοῦλός τις ἐπεισελθὼν ἤγγειλεν ἀφῖχθαι τόνδε τινὰ ἄνθρωπον ἐπισκέψασθαι [481] βουλόμενον αὐτόν. εἶτα παραχρῆμα ποτὲ μὲν ἡσθεὶς ἐφάνη πρὸς τὴν ἀκοὴν ὁ νοσῶν, ἔστι δ᾽ ὅτε μεγάλως ἀνιαθεὶς, ὡς ἐνοχλεῖσθαι μέλλων ὑπ᾽ ἀνθρώπου μὴ φιλοῦντος αὐτὸν ἀληθῶς, ἀλλὰ προσποιουμένου. καὶ χρὴ τηνικαῦτα τὸν ἰατρὸν, ὅταν εἰσέλθῃ τις ὃν ὁ κάμνων οὐχ ἡδέως ὁρᾷ, μετὰ βραχὺ κελεύειν ἀξιοπίστως, ἡσυχάσαι συμφέρειν τῷ κάμνοντι καὶ κατὰ ταύτην τὴν πρόφασιν ἐξελθεῖν ἀξιῶσαι καὶ ἐξ αὐτοῦ πάντας. εὔδηλον γὰρ ὅτι συνεξελθόντες ἐν τῷ παραυτίκα τοῖς μὴ φίλοις οἱ φίλοι μετ᾽ ὀλίγον εἰσελθεῖν δυνήσονται. τὰ μὲν οὖν τοιαῦτα θεά-

xime delectatur et ex gubernantibus eos qui gratiſſimi ſunt apud ipſum commorari decet; alios vero duorum alterum aut nunquam ejus cubiculum ingredi aut non diutius ante oculos ejus verſari. Haec quidem curioſe explorans medicus ipſe conficiet atque diſponet. Nonnulla vero et abſque indagatione ſponte dignoſcuntur. Saepius enim inſpectante aegrotum atque curante medico ſervus aliquis ingreſſus certum quendam hominem veniſſe nunciavit, qui ipſum viſere ac ſalutare cupiat, tum protinus hoc audito aegrotans nonnunquam laetari viſus eſt, nonnunquam vero magnopere contriſtari, tanquam ab homine ipſum non vere amante, ſed ſimulante, moleſtiam paſſurus ſit. Atqui tunc medicum oportet, quum quis ingreſſus eſt, quem laborans non libenti animo adſpiciat, paulo poſt aliqua veriſimili ratione quietem aegroto conferre dicere et hac de cauſa omnes ut ab eo recedant praecipere; conſtat enim quod tunc una cum non amicis amici egreſſi, haud ita multo poſt denuo introire pote-

Ed. Chart. IX. [481.] Ed. Baf. V. (494.)

ματα τὴν γνώμην τοῦ κάμνοντος ἡδέως τε καὶ ἀηδῶς διατίθησιν, οὐ κατ' αὐτὴν ἰδίως τὴν αἴσθησιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν διάνοιαν. ἔνια δέ ἐστιν ἡδέα τῶν ὁρατῶν κατ' αὐτὴν τὴν ὄψιν, ὥσπερ γε καὶ τῶν ὀσφρητῶν καὶ γευστῶν καὶ ἀκουστῶν καὶ ἁπτῶν. οὐ μὴν ἅπασί γε ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἡ ἴση τέρψις. ἄλλος γὰρ ἄλλα καὶ χρώματα καὶ σχήματα καὶ ἄνθη καὶ φυτὰ καὶ βλαστήματα καὶ ζωγραφήματα θεᾶται, τὰ μὲν ὡς ἀηδῆ, τὰ δὲ ὡς ἡδέα. χρὴ τοίνυν παρὰ τῶν οἰκείων τοῦ κάμνοντος τὸν ἰατρὸν πυνθανόμενον οἷστισιν οἱ κάμνοντες ἥδονται, ταῦτα κελεύειν εἰσφέρεσθαι τοῖς οἴκοις ἐν οἷς κατάκεινται. μαλακῶς ὅσα ψαύει κατ' αὐτὴν μόνην ψιλὴν τὴν ἁπτικὴν αἴσθησιν, ἡδέα ταῦτ' ἐστὶν, ὥσπερ αὖ πάλιν ἄνθη τε καὶ φυτὰ καὶ ποικίλα καὶ τἄλλα ὅσα προείρηται τὴν ὄψιν μόνην τέρπει. προσθήσομεν οὖν ὅσα ταὐτοῦ γένους ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις, παραλέλειπται δὲ ὡς σαφῆ. δυοῖν γὰρ αἰσθήσεων ἐμνημόνευσεν ὄψεώς τε καὶ ἁφῆς. σὺ δὲ καὶ τὴν ὄσφρησιν προσθήσεις δηλονότι καὶ τὴν γεῦσιν καὶ τὴν ἀκοὴν, καὶ κατά γε τὴν ἀκοὴν διαιρεῖν ὥσπερ

runt. Hujusmodi ſane ſpectacula aegroti mentem modo exhilarant, modo contriſtant, non per ipſum viſorium ſenſum proprie, ſed per cogitationem. Ceterum quaedam viſilia ratione viſionis ipſius jucunda ſunt, quemadmodum et olfactilia et guſtatilia et audibilia et tactilia proprio quodque ſenſui voluptatem afferunt. Attamen non eſt in omnibus iſtis aequalis oblectatio, ſiquidem alii alios et colores et figuras et flores et ſtirpes et germina et picturas, aliqua ut triſtia, aliqua ut jucunda contemplantur. Oportet itaque medicum ab aegrotantium domeſticis percunctatum, quibusnam ipſi delectentur, haec jubere in cubicula, ubi jacent, inferri. Quaecunque mollia tangunt, ſecundum ipſam ſolam nudamque tactoriam ſenſionem jucunda haec ſunt; quemadmodum rurſum flores, ſtirpes et variegata aliaque omnia ſupradicta ſolam oblectant viſionem. Adjiciemus igitur quaecunque ejusdem generis cum antedictis ſunt, dimiſſa vero tanquam manifeſta fuerunt. Duorum enim ſenſuum, viſus ſcilicet et tactus ſolum me-

ἐπὶ τῆς ὄψεως, ἔνια μὲν αὐτὴν τὴν αἴσθησιν μόνην τέρποντα, καθάπερ αἱ ἡδεῖαι φωναὶ, τινὰ δὲ τὴν ἀκοὴν λυποῦντα, καθάπερ αἱ ἀηδεῖς ἀγγελίαι. τοὐναντίον δὲ ἄλλ' ἄττα τέρπει τε καὶ ἥδει. τοῦτό γε καὶ οἱ ἰδιῶται πάντες ἴσασιν, ὡς οὐδὲν ὧν ἀηδῶς ὁ κάμνων ἀκούσεται προσήκει λέγειν αὐτῷ, καθάπερ γε καὶ τὰ μέλλοντα μεγάλως ἥσειν αὐτὸν, ἀγγέλλειν πάντα μετὰ τοῦ καὶ προσεπιψεύδεσθαί τι. κατὰ μέντοι τὴν ἐφεξῆς ῥῆσιν ἔνια καὶ τῶν ἐνταῦθα παραλελεῖφθαι δοκούντων ἐπαναλαμβάνων προστίθησιν, ἄλλαι. πρόγραμμα τοῦτ' ἔστιν ἄλλων χαρίτων μελουσῶν λέγεσθαι. προειρηκὼς γὰρ αἱ τοῖσι κάμνουσι χάριτες, εἶτ' εἰπὼν τὸ καθαρῶς δρᾷν ποτὰ ἢ βρωτά. καὶ τούτων ἐφεξῆς, πάντων ὁρωμένων διελθὼν, εἶθ' ἑξῆς ὑπὲρ τῶν πρὸς τὴν ἁφὴν ἡδέων, ἐπαγγέλλεται πρὸς ταῖς εἰρημέναις ἑτέρας ἐρεῖν χάριτας ὧν ἐφεξῆς ἀκούσῃ. τινὲς μέντοι τελέως ἐξεῖλον τῶν ἀντιγράφων τὸ πρόγραμμα τοῦτο τὸ, ἄλλαι, τινὲς δ' οὐ θηλυκῶς μετὰ τοῦ ἰῶτα γράφουσιν, ἀλλὰ χωρὶς τοῦ ι, κατὰ τὸ καλούμενον οὐδέτερον

minit; at tu olfactum adjice, guftatum et auditum. Et in auditu, quemadmodum et in vifu, dividito, nonnulla quidem ipfum fenfum folum delectantia, ut fuaves voces; aliqua per auditum animum conturbantia, ut cum triftia nunciantur; e contrario alia quaedam oblectant et exhilarant. Id fane et vulgus omne haud praeterit, nihil eorum quae trifti animo aeger auditurus fit, ipfi renunciari debere; quemadmodum contra, omnia ipfum vehementer oblectatura renunciari convenit, quin et aliqua falfa adjicienda funt. In fequenti fane particula nonnulla eorum, quae et hic omiffa fuiffe videbantur, refumens addit, aliae. Praefcriptio haec eft aliarum quae dicendae funt gratiarum. Nam quum praedixerit, laborantibus gratiae, deinde inquiens, munde parare poculenta aut efculenta, ac deinceps de omnibus, quae videntur, poftea de tactui jucundis, fermone facto, praeter dictas alias fe dicturum gratias pollicetur, quas paulo poft auditurus es. Porro quidam hanc praefcriptionem, aliae, de exemplaribus penitus deleverunt; aliqui vero non feminino genere fcribunt,

γένος, ἄλλα μὴ μεγάλα βλάπτῃ ἢ μὴ εὐανάληπτα, οἷον τὸ ψυχρὸν, ὅκου τοῦτο δεῖ. καὶ τὰ μὴ μεγάλοις βλάπτοντα δοτέον ἐστὶν ἐνίοτε τοῖς ἐπιθυμοῦσιν αὐτῶν σφόδρα καὶ μέλλουσι μισεῖν τε τὸν ἰατρὸν ἐκ τοῦ μὴ λαβεῖν, ἀποστρέφεσθαί τε καὶ μηδὲν αὐτῷ προστάττοντι πείθεσθαι. διδόναι τοίνυν ἀναγκαῖόν ἐστιν ἐνίοτε τούτοις ἔνια τῶν ἐπιθυμουμένων, ἐὰν μὴ μεγάλως ὑπ᾿ αὐτῶν μέλλωσι βλάπτεσθαι, προλέγοντα μὲν ὅτι βλαβήσονται [482] καὶ δίδωσιν αὐτὰ χαρίζεσθαί τι βουλόμενος τῷ κάμνοντι, πρὸς δὲ τὸ μέλλον αὐτὸν ἀνταιτοῦντα παρ᾿ αὐτοῦ τὴν ἐν τοῖς ἄλλοις εὐπείθειαν. οἶδα γὰρ ἐνίους ἐκ τοῦ λαβεῖν πεισθέντας. οὕτω γοῦν κἀγὼ πόλλ᾿ ἔδωκα ψυχρὸν ὕδωρ ἐν ἐκείνοις τοῖς νοσήμασιν ἐν οἷς μετὰ μίαν ἡμέραν ἦν αὐτοῦ χρεία, τοῦτο μόνον τῷ κάμνοντι χαρισάμενος ὡς μὴ περιμεῖναι τὸν ἄριστον καιρόν. ὡσαύτως δὲ καὶ περὶ βαλανείου καὶ οἴνου καὶ πάντων τῶν τοιούτων οἶδα πράξας. εἰ μέντοι μηδ᾿ ὅλως δέοιτο μηδὲ μετὰ μίαν ἡμέραν τὸ νόσημα μηδενὸς τούτων, οὐ χρὴ χαρίζεσθαι τῷ κάμνοντι. βραχεῖαν γὰρ βλάβην ἐπανορθώ-

ſed in neutro vocato genere, alia ne valde laedant aut ne noxa non facile emendabili, ut frigida, ubi hac opus eſt. Non valde laedentia interdum exhibenda ſunt, vehementer ipſa cupientibus, ac niſi acceperint, medicum tum oſuris tum averſaturis et nullum ejus praeceptum obſervaturis. Igitur neceſſe interdum eſt quaedam illis exoptata concedere, niſi magnum ſunt detrimentum allatura. Praedicito autem ab his aegrum laeſum iri, teque ipſi gratificandi cauſa ea concedere, ſed poſterum te viciſſim ab eo petere, ut in reliquis obedientem ſeſe exhibeat: novi enim quosdam ex ea medici liberalitate obſequentes evaſiſſe. Hoc ſane modo et ego multoties frigidam aquam in illis morbis exhibui, in quibus poſtridie ejus uſus requirebatur, id ſolum aegrotanti gratificatus, ut optimum ſcilicet propinandi tempus praeverterim; ſimiliter vero et de balneis, vino atque id genus omnibus me feciſſe memini. Verum ſi morbus nec poſtridie, neque prorſus unquam, ullo iſtorum egeat, aegroto nequaquam

σασθαι δυνατόν ἐστι τὴν μετὰ ταῦτα τοῦ κάμνοντος εὐπείθειαν. τὴν δ' οὕτως μεγάλην ὡς ἤτοι κίνδυνον ἔσχατον ἐπιφέρειν ἢ χρόνου μῆκος, οὐκέθ' οἷόν τε πρὸς τὸ δέον πάλιν ἐπαναγαγεῖν. γράφεται δὲ καὶ κατ' ἄλλας λέξεις ἡ προκειμένη ῥῆσις, μίαν μὲν τοιάνδε· ἀλλὰ καὶ μεγάλα βλάπτειν, οἷον ψυχρὸν ὅκου δεῖ, τοῦ δὴ τοῦ βλάπτειν ῥήματος ἐπὶ τοῦ τέλους ἔχοντος τὸ ν, καὶ ταύτην γε τὴν γραφὴν οἱ παλαιοὶ τῶν ἐξηγητῶν ἴσασιν. ἑτέραν δὲ γραφὴν εὑρήσεις ἐν ἄλλοις ἀντιγράφοις χωρὶς τοῦ ν τοιαύτην· ἃ μὴ μεγάλα βλάπτῃ ἢ μὴ εὐανάληπτα, οἷον ψυχρὸν ὅκου τοῦτο δεῖ. βούλεται δ' ἡ προκειμένη λέξις ἢ μὴ εὐανάληπτα σημαίνειν τὰ μὴ ταχέως ὑπεῖξαι δυνάμενα τοῖς βοηθήμασιν, ὡς ἐπανορθωθῆναι τὴν γεγονυῖαν ἤδη βλάβην. ἀλλὰ περὶ τούτου τοῦ πράγματος ὅσα περὶ τοῦ πρόσθεν εἶπον ἀναμνησθέντας, [χρὴ] μηδεμιᾶς ἐστὶ δεηθῆναι νεωτέρας ἐξηγήσεως.

---

concedendum; exiguam enim noxam futura poſthac languentis obedientia emendare poterit; noxa vero adeo magna, ut extremum periculum inferat aut morbum in longum tempus producat, non itidem deleri et in priſtinum redigi poterit. Scribitur etiam propoſita pars per alia verba, uno quidem modo ſic, ſed et valde nocere, ut frigidam, quum opus eſt, voce hac *βλάπτειν*, id eſt nocere, *ν* habente in fine et hanc quidem lectionem veteres explanatores agnoſcunt. Alteram quoque in aliis exemplaribus detracta *ν* littera ita ſe habentem invenies, quae non valde nocent aut non facile emendabili noxa, ut frigida, ubi hac opus eſt; vult autem propoſita oratio aut non facile emendabili noxa, ea ſignificare quae non cito remediis cedere queant, ut impreſſa jam laeſio removeatur. Ceterum hac de re, quaecunque prius dixi reminiſcentibus, nullam aliam praeterea novam explanationem poſcere convenit.

θʹ.

Εἴσοδοι, λόγοι, σχῆμα, ἐσθὴς τῷ νοσοῦντι, κουρὴ, ὄνυχες, ὀσμαί.

Τούτων τὰ μὲν ἄλλα πάντα προφανῶς ἐπὶ τὸν ἰατρὸν ἀναφέρεται, μεταξὺ δ' αὐτῶν παρεγκείμενον, τῷ νοσοῦντι, παρέχει τινὰ ζήτησιν, ὅθεν ἔνιοι παντάπασιν ἐξελόντες αὐτὸ προσεποιήσαντο μηδ' ὅλως εὑρηκέναι γεγραμμένον. ἀλλ' οἵ γε παλαιοὶ τῶν ἐξηγητῶν ἴσασι καὶ ταύτην τὴν γραφήν. ἴσως δ' ἄν τινος εὐπορήσαιμεν εἰς αὐτὴν πιθανοῦ, προσεπισκεψάμενοι τῶν εἰρημένων ἕκαστον ἰδίᾳ. καὶ πρώτας γε τὰς πρὸς τὸν κάμνοντα τῶν ἰατρῶν εἰσόδους (495) ὅσαι κεχαρισμένως αὐτοῖς γίνονται. τινὲς μὲν γὰρ ἐνοχλεῖσθαι νομίζουσιν ὑπὸ τῶν πολλάκις αὐτοὺς ὁρώντων, ἔνιοι δὲ πάνυ τούτῳ σφόδρα χαίρουσιν. ἰατροὶ δέ τινές εἰσιν οἳ μέχρι τοσούτου μωραίνουσιν, ὡς καὶ τοῖς κοιμωμένοις ἐπεισιέναι μετὰ ψόφου ποδῶν, φωνῆς μείζονος, ὑφ' ὧν ἐνίοτε διεγερ-

IX.

Introitus, ſermones, figura, veſtis aegrotanti, tonſura, ungues, odores.

Ex iſtis omnia reliqua procul dubio ad medicum referuntur, ſed interea vox haec poſita, *aegrotanti*, dubitationem quandam excitat. Unde quidam ea penitus detracta ſeſe nequaquam eam inveniſſe ſcriptam diſſimularunt, ſed vetuſtiſſimi interpretes hanc quoque lectionem admittunt. Verum ſingula dicta particulatim prius expendentes, fortaſſis aliquid veriſimile ad ipſam interpretandam nacti erimus. Et primo quidem introitus medicorum ad aegrum quoscunque ipſi gratos faciunt, ſiquidem nonnulli aegri a ſaepius viſentibus affici ſe moleſtia opinantur; alii contra crebro ſe videri magnopere laetantur. Quidam autem medici ſunt qui eo uſque inſaniant, ut etiam in dormientium conclave ſtrepentes pedibus aut vo-

θέντες οἱ νοσοῦντες ἀγανακτοῦσί τε πρὸς αὐτοὺς καὶ βεβλάφθαι τὰ μέγιστά φασι. ἅπαντ' οὖν ταῦτα προορᾶσθαι χρὴ ἰατρὸν, ὡς μήτε κατὰ καιρὸν ὃν οὐ χρὴ παραγίνεσθαι μήτε προπετῶς μετὰ ψόφων πολλῶν καὶ φωνῆς μεγάλης ἢ βαδίσματος ἀσχήμονος ἢ βλέμματος ἢ ὅλως οὑτινοσοῦν τοιούτου. λόγοι. τῶν μεγίστων ἐστὶ καὶ τοῦτο πρὸς τοὺς κάμνοντας ὑπὸ τῶν ἰατρῶν ἤτοι προσηκόντως ἢ οὐ προσηκόντως τι γινόμενον. ἔνιοι μὲν γὰρ αὐτῶν ἐσχάτως εἰσὶν ἀβέλτεροι, τοιοῦτοί τινες ὄντες οἷον ὁ Ζεῦξίς φησι ὑπὸ Βακχείου γεγράφθαι [483] Καλλιάνακτα γεγονέναι τὸν Ἡροφίλειον ἐν τοῖς ἀπομνημονεύμασιν Ἡροφίλου τε καὶ τῶν ἀπὸ τῆς οἰκείας αὐτοῦ. νοσοῦντος γάρ τινος, εἶτ' εἰπόντος τῷ Καλλιάνακτι, τεθνήσομαι, φασὶν αὐτὸν ἐπιφωνῆσαι τόδε τὸ ἔπος

> *Εἰ μή σε Λητὼ καλλίπαις ἐγείνατο.*

Ἑτέρῳ δὲ ταυτὸ τοῦτ' εἰπόντι φάναι

> *Κάτθανε καὶ Πάτροκλος, ὅπερ σέο πολλὸν ἀμείνων.*

ciferantes ingrediantur, ob quae expergefacti aegroti et illis irafcuntur et maxime fe laefos effe conqueruntur. Haec igitur omnia providere medicum oportet, ut neque non in tempore accedat, neque petulanter cum multo ftrepitu et elata voce aut inceffu aut adfpectu aut aliquo prorfum hujusmodi indecoro. Sermones. Inter praecipua funt et ifti cum aegris a medicis recte aut non recte facti: quidam enim fermones fumme fatui funt, tales fane, qualem Zeuxis a Bacchio fcriptum effe teftatur, Callianacta fuiffe Herophileum, in libro de memorabilibus Herophili et ejus fectae ftudioforum. Ifte aegrotanti cuidam atque dicenti, moriar, hoc carmen refpondens fuccinuiffe fertur:

> *Pulchra et pelle micans nifi te Latona creaffet.*

Alteri quoque moriar dicenti refpondiffe:

> *Et Patroclus obit, qui te praeftantior ipfo.*

ἔνιοι δὲ τῶν νῦν ἰατρῶν, εἰ καὶ μετριώτεροι Καλλιάνακτός εἰσιν, ἀλλὰ τραχέως καὶ αὐτοὶ προσφέρονται τοῖς νοσοῦσιν ὡς μισηθῆναι, καθάπερ ἄλλοι τινὲς ἐξ ὑπεναντίου δουλοπρεπῶς κολακεύοντες ἐξ αὐτοῦ τούτου κατεφρονήθησαν. ὥσπερ δὲ οὐ χρὴ μίσους ἄξιον φαίνεσθαι τῷ κάμνοντι τὸν ἰατρὸν, οὕτως οὐδ᾽ εὐκαταφρόνητον, ἀλλ᾽ ἐν τῷ φιλανθρώπῳ καὶ μετρίῳ καὶ ἤθει σεμνὸν φυλάττειν. εἰ μὴ γὰρ ὥσπερ θεόν τινα ὁ κάμνων θαυμάσειεν, οὐκ ἂν ὁ κάμνων εὐπειθὴς γένοιτο. βέλτιον οὖν ἐστι μήτε κολακεύειν εἰς τοσοῦτον ὥστε καταφρονεῖσθαι μήτε ἄγροικόν τε καὶ τραχὺν ὁμοίως Καλλιάνακτι. γενήσεται δὲ τοῦτο φυλάττοντος μὲν ἔν τε τῷ βλέμματι καὶ τῷ φλέγματι καὶ τῷ παντὶ τοῦ σώματος σχήματι τὸ σεμνὸν τοῦ ἰατροῦ, ἐκδιδάσκοντος δὲ τὸν κάμνοντα πείθεσθαι τοῖς πραττομένοις ὑφ᾽ ἑαυτοῦ. πολλοὶ δ᾽ εἰσὶ λόγοι καί σοι παραδείγματος ἕνεκεν οὐκ ὀκνήσω παραθέσθαι τινά. δυνήσεται γὰρ ὁ ἰατρὸς ἐπὶ προοιμίῳ πιθανῷ μετὰ ταῦτα πρὸς τὸν κάμνοντα διελθεῖν ὅσα περὶ

Ceterum quidam hujusce tempeftatis medici, etfi moderatiores Callianacte fint, afpere tamen et ipfi erga laborantes fe gerunt, adeo ut odio ipfis fint, ficut aliqui e contrario ferviliter adulantes ob id ipfum contemtui fuerunt. Quemadmodum autem aegro medicum odiofum videri non convenit, ita neque contemnendum, fed humanus, moderatus fuavisque quum fit, gravitatem etiam fervare debet. Nifi enim medicum aeger ut deum quendam admiretur, nunquam illius praeceptis obtemperaverit. Antiquiffimum igitur fuerit neque adeo medicum fe fubmittere atque adulari, ut fui contemtum pariat, neque rurfum perinde atque Callianactem fe rufticum atque afperum exhibere. Id fiet autem, fi et ab adfpectu et voce et omni corporis habitu medici gravitatem retineat aegrotantemque iis quae ipfe praecipiat morem gerere edoceat. Sermones vero multiformes funt, tibique exempli caufa aliquem proponere me non pigebit. Poterit fane medicus a prooemio verifimili exorfus omnia ea deinceps aegrotanti re-

τῶν τοιούτων Ἱπποκράτης ἔγραψε, πρῶτον μὲν ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς εἰπών· δεῖ δὲ οὐ μόνον ἑωυτὸν παρέχειν τὰ δέοντα ποιέοντα, ἀλλὰ καὶ τὸν νοσέοντα καὶ τοὺς παρεόντας ἔξωθεν. ἐν δὲ τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν ἡ τέχνη διὰ τριῶν, τὸ νόσημα, ὁ νοσέων, ὁ ἰατρὸς, ὑπεναντιοῦσθαι τῷ νοσήματι τὸν νοσέοντα μετὰ τοῦ ἰατροῦ. καὶ ὡς τριῶν ὄντων, ἰατροῦ καὶ νοσήματος καὶ κάμνοντος, ἐὰν ὁ νοσῶν ἐάσῃ μόνον πολεμεῖν τῷ νοσήματι τὸν ἰατρὸν ἢ καὶ πρὸς αὐτὸ μεταστὰς ἐναντιοῦται τῷ ἰατρῷ, συμβήσεται νικηθῆναι τὸν ἰατρὸν ὑπὸ τοῦ νοσήματος. ἐὰν δὲ καταλιπὼν τὸ νόσημα σύμμαχος κατ' αὐτοῦ γένηται τῷ ἰατρῷ, μεγάλην ἐλπίδα τῆς νίκης ἔσεσθαι δυοῖν ἀνθρώπων πρὸς ἓν νόσημα μαχομένων, ὡς τό γε ἐναντίον ἔμπαλιν οὐδεμιᾶς ἐλπίδος ἔσται παρεκτικὸν, ἐὰν ὁ κάμνων μετὰ τοῦ νοσήματος γενόμενος ἐναντιῷτο τῷ ἰατρῷ· μονωθεὶς γὰρ ἂν οὗτος ὑπὸ τῶν δυοῖν νικηθείη ἄν. ἀρκεῖ σοι τὸ παράδειγμα τοῦτο, νοῆσαι δυναμένῳ κατὰ τὸ παραπλήσιον ἕτερα πολλὰ τοιαῦτα τῷ νοσοῦντι γίνεσθαι πρὸς τῶν ἰατρῶν. οὐ μόνον δὲ τῶν λεχ-

cenfere, quae in hanc rem ab Hippocrate tradita funt: primo quidem in aphorifmis ita dicente: oportet antem non modo fe ipfum exhibere ea, quae oportet, facientem, fed etiam aegrum et affiftentes et exteriora; et in primo de morbis popularibus: ars per tria, morbus, aegrotus, medicus. Adverfari morbo aegrotum una cum medico oportet. Quumque tres fint, medicus, morbus et aegrotus, fi medicum folum cum morbo pugnantem aeger deferat, vel etiam ad morbum transfugiens medico repugnet, medicum a morbo fuperari continget. At fi morbo relicto, medico fubfidium contra illum ferat, duobus hominibus contra unum morbum pugnantibus, futurae victoriae magna fpes eft; ficut e contrario defperandum fit, fi aeger a morbo ftans medico adverfetur: folus enim ipfe relictus, a duobus hoftibus expugnari poterit. Id exemplum tibi fatis efto; a fimili enim multos id genus alios fermones cogitare poteris a medicis cum aegrotis fieri.

θησομένων λόγων τοῖς κάμνουσιν ὑπὸ τῶν ἰατρῶν τοιαύτην εἶναι προσήκει τὴν διάνοιαν, ἀλλὰ καὶ τὸ μέγεθος τῆς φωνῆς καὶ τὸν τόνον καὶ τὴν ὅλην ἀπόκρισιν ἀνάλογον εἶναι τῇ διανοίᾳ τῶν λόγων. εἰ δὲ καὶ πεπαιδευμένῳ διαλέγοιτό τις ἀνδρὶ, καὶ μετὰ τοῦ μὴ σολοικίζειν τε καὶ βαρβαρίζειν. καὶ γὰρ ἐκ τῶν τοιούτων εὐκαταφρόνητοι τοῖς κάμνουσιν οἱ ἰατροὶ φαίνονται. σχῆμα. καὶ τὸ σχῆμα τοῦ σώματος ὅλου κατά τε τὴν εἴσοδον καὶ τὴν καθέδραν ὁ ἰατρὸς ἐχέτω, μήτε ταπεινὸν, ὡς εὐκαταφρόνητον εἶναι, μήτε χαυνότητά τινα καὶ ἀλαζονείαν ἐνδεικνύμενον. ἔνιοι μὲν γὰρ ἀνατεταμένοι καὶ πλατεῖς εἰσίασί τε καὶ καθίζονται, ἔνιοι δὲ διατεθρυμμένοι, τινὲς δὲ ἐγκεκυφότες καὶ ταπεινοί. φεύγειν οὖν ἁπάσας δεῖ τὰς ὑπερβολὰς καὶ πειρᾶσθαι μέσον αὐτῶν εἶναι. εἰ δέ ποτε κατὰ τὸ σπάνιον ὁ κάμνων φαίνοιτό σοι φιλοτάπεινός τις, ἀπὸ τοῦ μέσου [484] βραχὺ πρὸς τὸ ταπεινότερον ἄμεινόν ἐστι σχηματίζειν ἑαυτόν. εἰ δ' ἐναντίως ἔχοι, καὶ σὺ τἀναντία ποιήσεις ἐπὶ βραχὺ, τοῦ μέσου τε καὶ παρὰ φύσιν ἐφ' ἑκάτερα παραχωρῶν.

Non folum autem fermonum a medicis cum aegris faciendorum talem effe fententiam convenit, fed etiam vocis magnitudinem et tonum et omnem actionem fententiae refpondere fermonum. Quod fi quis cum erudito viro colloquatur, ne foloecifmis barbarifmisque utatur, caveto; nam ex hoc medici aegrotis fpernendi videntur. Figura. Et figuram corporis totius in introeundo atque fedendo medicus, neque humilem prae fe ferat, ut contemtum mereatur, neque faftu quodam atque arrogantia turgentem. Quidam enim extenti ac patentes introeunt ac fedent; nonnulli fracti et molles; alii vero incurvi atque abjecti. Itaque omnes exceffus devitandi funt et inter eos mediocrem effe tentandum eft. Quod fi nonnunquam, raro tamen id evenit, aeger humilitatem et abjectionem quandam amare tibi videatur, a mediocritate ad humilius te paulum defcendere humilioremque te ipfum effingere fatius fuerit. At fi e contrario fefé habeat, et tu contraria facito, paulum a mediocri et a naturali ftatu ad alter-

Ed. Chart. IX. [484.] Ed. Baf. V. (495.)

ἐσθής. καὶ αὕτη κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἔστω μέση, μήτε πολυτελὴς, ὡς ἀλαζονείαν ἐμφαίνειν, μήτε ῥυπαρὰ καὶ πάνυ ταπεινή· πλὴν εἴ ποθ' ὁ κάμνων αὐτὸς εἴη τῶν ἀμετρότερον ἢ τὰ πολυτελῆ φιλούντων ἢ τοῖς ῥυπαροῖς ἡδομένων. ἐπὶ τούτων γὰρ ἀπὸ τῆς μεσότητος ἐπὶ τὸ τῷ κάμνοντι φίλτερον ἀποχωρήσεις, ὅσον ἂν εἰκάσῃς ἔσεσθαί τι σύμμετρον τῷ νοσοῦντι. διὰ μέσου τοῦτ' ἔφην ἐγκείμενον ἀπορίαν παρέχειν· εἰ δέ γε κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ὅλης ῥήσεως ἢ τὴν τελευτὴν εἴρητο, σαφὲς ἂν ἦν ὡς ἅπαντα ταῦτα τῷ νοσοῦντι κεχαρισμένως προσήκει πράττειν τὸν ἰατρὸν, εἰσόδους, λόγους, σχῆμα τοῦ παντὸς σώματος, ἐσθῆτα, κουρὰν τριχῶν, ὀνύχων συμμετρίαν, ὀσμήν. ἐπί τε γὰρ εἰσόδων ἄλλη πρὸς ἄλλον ἐστὶ τῶν νοσούντων ἡ συμμετρία, καθότι πρόσθεν εἶπεν, ἐν δὲ τοῖς λόγοις ὡσαύτως· οἱ μὲν γὰρ μυθολογοῦσι τοῖς ἰατροῖς ἥδονται, τινὲς δὲ ἀνιῶνται, καὶ τινὲς μὲν σεμνοῖς λόγοις, τινὲς δ' εὐτραπέλοις χαίρουσι. καὶ περὶ τῶν σχημάτων τε καὶ τῆς ἐσθῆτος ἀρτίως εἴρη-

utrum latus declinans. Veftis. Et ipfa eadem ratione mediocris efto; neque valde fumtuofa, ut arrogantiam indicet, neque fordida et nimium vilis, nifi fi aeger ipfe immoderatius, aut pretiofa veftimenta amet aut fordidis oblectetur: tunc enim a mediocritate ad illud quod aegroto magis placeat defcendito, quatenus id languenti arridere conjectura affecutus fueris. Hanc appellationem, aegrotanti, reliquis interjectam, obfcuritatem offundere fupra dixi; at fi initio fermonis aut in fine pofita foret, nihil plane dubitationis attuliffet, omnia haec fcilicet, ut aegrotanti jucundiora funt, medico effe praeftanda, introitus, fermones, figuram totius corporis, veftem, tonfuram capillorum, unguium decentem modum, odorem. Etenim in introitu alius ad alium aegrotantem, ut paulo ante pofuimus, modus eft. In fermonibus fimiliter: nonnulli enim medicis fabellas narrantibus delectantur, nonnulli eos faftidiunt; aliqui gravibus et feriis fermonibus gaudent, aliqui facetis et lepidis. Et de figuris corporis et

ται τίνα τρόπον ἐστοχάσθαι χρὴ τῶν ἡδίων τῷ νοσοῦντι. κουρὴ τῶν τριχῶν. ἡ κουρὰ φύσει μὲν ἀρίστη γένοιτο ἂν, εἰ στοχάζοιτο τῆς κατὰ τὴν κεφαλὴν ὑγείας. ἄλλοις γὰρ ἄλλο προσήκει. τοῖς νοσοῦσι δὲ τὸ τῆς κουρᾶς εἶδος οὐ ταὐτὸν ἅπασιν ἡδύ. στοχάζεσθαι τοίνυν σε χρὴ καὶ τούτου, πρὸς τὸν ἰατρευόμενον ἀποβλέποντα, καθάπερ ἐπ' Ἀντωνίνου τοῦ Κομμόδου πατρὸς ἐποίουν οἱ συνόντες ἅπαντες ἐν χρῷ κειρόμενοι. Λούκιος δὲ μιμολόγους αὐτοὺς ἀπεκάλει. καὶ διὰ τοῦτο πάλιν ἐκόμων οἱ μετ' ἐκείνου. ὄνυχες. πηλίκους εἶναι χρὴ τοὺς ὄνυχας τοῖς ἰατροῖς αὐτὸς ἐδίδαξεν ἐν τῷ κατ' ἰητρεῖον, συνάπτων αὐτῶν τὴν συμμετρίαν ἡδεῖαν εἶναι τοῖς ὁρῶσι. περὶ δὲ τῶν χώραν ἐχόντων ὀνύχων ἤ τι τοιοῦτο, καθάπερ γε καὶ περὶ τῆς ἐν κεφαλῇ τῶν τριχῶν ἀλωπεκίας ἢ ὀφιάσεως οὐδὲ λόγου δεῖται. ταῦτα γὰρ οἷς ἤδη παρὰ φύσιν αἴσχιστόν ἐστιν ἔχειν ἰατρῷ, καθάπερ γε καὶ ἀρθρῖτιν ἰσχυρὰν ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον. ὀδμή. καὶ τῆς

veftimentis, quonam pacto jucundiora aegrotanti conjicere oporteat fupra comprehenfum eft. Tonfura capillorum. Tonfura naturaliter quidem optima fuerit, fi ad capitis fanitatem confervandam fiat: aliis enim alia tonfurae fpecies convenit; aegrotis vero non omnibus idem tonfurae genus placet. Hoc igitur te quoque confiderare oportet ejus, quem medicaris, rationem habentem, quemadmodum Antonio Commodi patre imperante omnes ejus familiares faciebant, ad cutem ufque detonfi. Lucius vero eos mimos appellabat et idcirco rurfum, qui cum ipfo verfabantur, comam nutriverunt. Ungues. Quantos medicis ungues effe oporteat, ipfe in libro de agendis in medicatrina edocuit, illud addens, ipforum decentem modum adfpectantibus effe jucundum. De unguibus autem, fcabie, aut aliquo alio id genus vitio affectis, quemadmodum et de pilorum capitis affectibus, alopecia fcilicet et porrigine, neque fermo faciendus eft: haec enim ut jam praeter naturam medicum pati, ficut et morbum articularem vehe-

ὀδμῆς τοῦ σώματος ὅλου καὶ τοῦ στόματος. ἡ μέν τίς ἐστιν ἐνίοις φύσει μοχθηρὰ, καθάπερ γε καὶ ἄλλοις τισὶν ἄμεμπτος, ἡ δ' ἐξ ἀμελείας ἐγγίνεται, μηδὲν ἡγουμένων ἁμαρτάνειν τῶν ἰατρῶν, ἐὰν ἤτοι σκόροδον ἢ κρομμύων ὄζοντες ἐπισκοποῦνται τοὺς νοσοῦντας. ἐπὶ δὲ Κοΐντου τοῦ κατὰ τὴν πατρίδα ἡμῶν ἰατρεύοντος ἐν Ῥώμῃ καὶ τοιοῦτό τι συνέβη. μετ' ἄριστον ἐπεσκέπτετό τινα τῶν πλουσίων τε καὶ πολὺ δυναμένων ἀνδρῶν, ὄζων οἴνου σφοδρῶς. πυρέττων οὖν ἱκανῶς ὁ κάμνων ἅμα κεφαλαλγίας καὶ διὰ τοῦτο μὴ φέρων τὴν ἐκ τοῦ οἴνου προσπίπτουσαν ὀσμὴν ἠξίου προσωτέρω χωρήσειν τὸν Κόϊντον, ἀνιᾶν αὐτὸν ἐξόζοντα σφοδρῶς οἴνου. ταῦτα μὲν οὖν ὁ κάμνων ἐφαίνετο μετρίως λέγειν· ὁ Κόϊντος δ' ἀβελτέροις αὐτῷ προσενεχθεὶς ἐκέλευσεν ἀνέχεσθαι (496) τῆς ὀσμῆς. καὶ γὰρ ἑαυτὸν ἔφη τοῦ κάμνοντος ἀνέχεσθαι πυρετοῦ ὄζοντος, εἶναι δ' οὐκ ἴσον ἢ πυρετὸν ἢ οἶνον ὀσμᾶσθαι. ἕτερον δ' ἰατρὸν [485] ἐπὶ τῆς ἡμετέρας Ἀσίας οἶδα δυσώδεις ἔχοντα τὰς μάλας

mentiorem et aliquid ejusmodi aliud turpiſſimum eſt. Odor. Porro totius corporis odor et oris praecipue nonnullis quidem natura putidus eſt, ſicut aliis quibusdam ſine vitio, nonnunquam per incuriam teter odor fit, quum medici nihil errare ſe putant, ſi caepas aut allium redolentes aegrotos viſant. Quinto ſane civi noſtro Romae medicinam exercenti id contigit. A prandio divitem quendam ac praepotentem hominem vini odorem vehementer ſpirans inviſit. Aeger itaque cum capitis dolore magnam febrem habens, atque ideo vini odorem exeuntem aegre ferens, Quintum, ut longius aliquanto recederet rogavit, quoniam vinum immoderatius redolens ipſum contriſtaret et quidem aegrotus modeſte dicere videbatur. At Quintus ipſi ſtolidius reſpondens odorem ut aequo animo ferret praecepit, nam et ſe quoque aegrotum ex febri male olentem ſuſtinere dicebat, multum autem intereſſe febremne quis aut vinum redoleret. Alter fuit medicus in noſtra Aſia, cui axillae adeo foedum odorem exſpirabant,

ὡς διὰ τοῦτο μὴ φέρειν αὐτοῦ τὴν εἴσοδον ἄνθρωπον νοσοῦντα μηδένα καθάριον. ἐχρῆν οὖν αὐτὸν ἑαυτοῦ πρῶτον ἰᾶσθαι τὸ σύμπτωμα καὶ οὕτως ἐπιχειρεῖν ἑτέρους θεραπεύειν. ἐγχωρεῖ γὰρ, εἰ καὶ σύμφυτον ὥσπερ καὶ τοῖς τράγοις ἐστὶν, ἀλλά τοι μετριώτερόν γ᾽ αὐτὸ ποιήσαντα τὸ μέτριον αὖθις τοῦτο πραΰνειν ἑκάστης ἡμέρας διαπάσμασιν ἀμβλυντικοῖς δυσωδίας. ἄλλος γοῦν τις ἔχων δυσῶδες φύσει τὸ στόμα προὐνοήσατο μετριώτερον αὐτὸ ποιήσασθαι διά τε καθάρσεως καὶ φαρμάκων πόσεως ἐπιτηδείων εἰς τοῦτο, καὶ καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν ὀλίγιστόν τι λαμβάνων εἰς αὐτὸ ποτὲ μὲν ἀμώμου, ποτὲ δὲ μαλαβάθρου φύλλου, ποτὲ δ᾽ ἄλλου τινὸς τῶν εὐωδῶν οὕτως ἐκ τῆς οἰκίας προήρχετο.

ι.

Ὕδωρ ἀφεψηθὲν τὸ μὲν ὡς δέχηται τὸν ἀέρα, τὸ δὲ μὴ ἔμπλεον εἶναι καὶ ἐπίθεμα ἔχειν.

ut vir nullus elegantior ejus acceſſum aegrotans ferre poſſet. Oportebat igitur eum prius ſuo ipſius ſymptomati mederi atque ita ad alios curandos ſeſe accingere. Nam etſi, ut hircis, ingenitus putor inſit, ad mediocritatem tamen quandam redigi poteſt; rurſum haec mediocritas quotidianis inſperſionibus, foetorem obtundentibus mitigari poterit. Alius igitur quidam os naturaliter putidum habens, ejus putorem et purgatione et medicamentorum ad id facientium potu mitigabat, atque quotidie aut amomi aut folii malabathri aut aliorum id genus odoratorum, in ipſum pauxillum quiddam conjiciens, ita ex aedibus proficiſcebatur.

X.

Aqua decocta tum quidem ut aërem admittat tum vero ne plenum ſit et operculum habeat.

Ἐπὶ τίνων παθῶν ἢ τίνος ἕνεκα χρείας ἀφεψεῖν προσήκει τὸ ὕδωρ, εἴτ' οὖν ἅπαν εἴτε μόνον τὸ μοχθηρὸν, οὐκ εἴρηται κατὰ τὴν ῥῆσιν, ὥστ' οὐδ' ὠφέλειά τις ἐξ αὐτῆς ἡμῖν ὑπάρχει. φαίνεται γὰρ ὥσπερ ἄλλα πολλὰ τοῦ ζητῆσαι χάριν ἢ καὶ συγγράψαι πρὸς ἔκδοσιν ὁ Ἱπποκράτης ἐν τούτοις τοῖς βιβλίοις ὑποτυπούμενος, οὕτω καὶ τοῦτον γράψαι τὸν λόγον ἐλλιπῶς μὲν ἡμῖν, ἑαυτῷ δ' εἰς ἀνάμνησιν οὐκ ἐλλιπῶς. εἰ δὲ πρόβλημα θέντες ἡμεν ἡμῖν αὐτοῖς εὑρεῖν ὁποῖα τῶν ὑδάτων ἀφεψεῖν χρὴ πρότερον, εἶτα ψύξαντας πίνειν, εἴ γε δὴ ψυχρὰ πίνειν ἐθέλοιμεν αὐτὰ καὶ κατὰ τοὐναντίον αὖ τίνα θερμὰ βουλόμενοι πίνειν οὐχ ὁμοίως ἑψήσωμεν. ἀλλὰ τῷ μὲν ἐπίθεμα ποιήσαντες ἁρμόττον τῷ σκεύει καθ' ὃ θερμαίνεται, τῷ δὲ μηδὲν ἐπιθέντες, ἀλλ' ἐπιτρέψαντες διὰ γυμνοῦ καὶ ἀστεγάστου τοῦ ἀγγείου τὸ θερμαινόμενον ὕδωρ ὁμιλεῖν τῷ πέριξ ἀέρι· ζητήσωμεν δὲ ἀκολούθως καὶ τίνα παθήματα δεῖται θερμῶν ἢ ψυχρῶν ὑδάτων· αὐτοὶ μέντοι τι χρήσιμον εὑρίσκομεν,

In quibus affectibus aut cujus utilitatis causa aquam decoquere aut quamcunque aut vitiofam tantum conveniat, in verbis istis declaratum non est; quamobrem neque ullum ex ipsis fructum percipimus. Videtur namque Hippocrates, sicut alia multa in his libris quaerendi magis causa quam in vulgus edendi adnotavit, ita hunc quoque sermonem conscripsisse, nobis quidem imperfectum, sibi vero ipsi ad recordationem integrum. At si nobis ipsis hunc modum explicandum proponamus, qualem aquam prius decoquere conveniat, atque ita deinde refrigeratam bibere, siquidem ipsam frigidam bibere volumus; et contra rursus, quam calidam aquam bibere volentes, haud perinde coquemus, sed huic operculum facientes, vasi, in quo calefacta est, magnitudine respondens; illi vero nullum tegmen imponentes, sed calentem aquam in nudo detectoque vase, sub dio expositam dimittentes; et quaeremus deinceps, qui affectus calidas quive frigidas aquas postulent; nos quidem utile aliquid inveniemus, nihil ta-

Ed. Chart. IX. [485.] Ed. Baf. V. (496.)

οὐ μὴν ἐκ τῆς προκειμένης ῥήσεως εἰς τὴν εὕρεσιν ὠφεληθησόμεθα, τὴν ἀρχὴν γὰρ ὅλως οὐδὲν ἀποσοβεῖ. διὸ καὶ τινὲς μὲν αὐτὴν συνάπτουσι τῇ προγεγραμμένῃ, καθάπερ Ἀρτεμίδωρος ἐπικληθεὶς Καπίτων, οἱ πλεῖστοι δ᾽ ἀποχωρίσαντες ἰδίᾳ σκοποῦνται μόνην. ἐὰν οὖν συνάπτηται τῇ προκειμένῃ, τοιόνδε τινὰ τὸν νοῦν ἕξει, αἱ τοῖσι κάμνουσι χάριτες οἷον τὸ καθαρίως δρᾷν ἢ ποτὰ ἢ βρωτὰ, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα τούτοις ἐφεξῆς εἶπεν ὁ Ἱπποκράτης. εἶτ᾽ ἐπὶ τῇ τελευτῇ καὶ τὸ ὕδωρ δὲ δοτέον αὐτοῖς ἐνίοτε ψυχρὸν, ὅταν ἤτοι μηδ᾽ ὅλως ἐλπίσωμεν ἐκ τῆς πόσεως αὐτοῦ γενήσεσθαί τινα βλάβην ἢ παντάπασιν ὀλίγην, εἶθ᾽ ἑαυτῷ πρὸς ἀνάμνησιν, ὥς φασιν, ἐφεξῆς ἔγραψε τὸν τρόπον τῆς παρασκευῆς αὐτοῦ· τάχα μὲν οὐδέποτε βουλόμενος ἀπὸ πηγῆς ὕδωρ διδόναι, πρὸ τοῦ θερμανθῆναι, τάχα δὲ διορισμόν τινα εὑρηκὼς, οἷς τε χρὴ διδόναι θερμανθέν τε καὶ ψυχθὲν, οἷς τε χωρὶς τοῦ θερμανθῆναι. τάχα δὲ τὸ μὲν ἄμεμπτον ὕδωρ ἄνευ τῆς ἑψήσεως, τὸ δὲ μοχθηρὸν ἑψήσας ἐβούλετο

men ad inventionem ex propofitis verbis proficiemus, quandoquidem initium nullum clarum habent. Quocirca et nonnulli ipfa cum fupra pofitis copulant, ut Artemidorus voluit cognomento Capito; fed plurimi ipfa ab illis feparantes feorfum confiderant. Igitur fi cum antepofitis conjungantur, hujusmodi eorum fenfus erit, laborantibus gratiae, ut munde parare aut potulenta aut efculenta et cetera quae deinceps dixit Hippocrates. Deinde poft ultima verba, aqua vero et ipfis interdum frigida propinanda, quum aut offenfam prorfus nullam aut perexiguam, ex ejus potu fore metuamus. Deinde fibi ipfi ad reminifcentiam, ut ajunt, deinceps modum ipfius praeparandae tradidit, fortaffe nequaquam volens fontanam aquam prius quam incaluerit exhiberi; fortaffe vero et aliquam diftinctionem nactus, quibus calefacta prius et mox refrigerata, aut quibus, omiffa calefactione, potui danda fit. Aut forfan optimam aquam non coctam, vitiofam vero coctam praebere voluit. Fortaffis etiam optimae aquae

δίδοσθαι, τάχα δὲ καὶ ψύξιν ὕδατος [486] ἀπέπτου γράφει διττὴν, ἑτέραν μὲν ἐκ τοῦ περιέχοντος ἀέρος γινομένην. κατὰ γοῦν Ἀλεξάνδρειάν τε καὶ πᾶσαν Αἴγυπτον ἐθεασάμην ἀποψύχοντας αὐτοὺς τὸ ὕδωρ ἐν ἀγγείοις τισὶν ὀστρακίνοις τρόπῳ τοιῷδε· δύναντος ἡλίου προθερμήναντες αὐτὸ τοῖς ἀγγείοις ἐνέβαλον, εἶτα μετέωρον ἐκρέμων ὅλον τοῦτο τὸ ἀγγεῖον ἐν θυρίσιν ἐστραμμέναις πρὸς ἄνεμον, ὡς δι' ὅλης νυκτὸς ψύχεσθαι, κἄπειτα πρὶν ἀνατεῖλαι τὸν ἥλιον ἐπὶ τῆς γῆς ἐτίθεσαν ὕδατι ψυχρῷ κατεῤῥαμμένης, ἐν κύκλῳ φύλλα ψυχρὰ περιετίθεσαν ὅλῳ τῷ ἀγγείῳ, ποτὲ μὲν ἀμπέλων ἢ θριδακίνης, ἔστι δ' ὅτε καὶ ἄλλων τινῶν ὁμοίων, ὡς διαμένειν ἐπὶ πλεῖστον ἣν κατὰ τὸν νυκτερινὸν ἀέρα τὸ ὕδωρ ἐπεκτήσατο ψύξιν. ἔτι δὲ μᾶλλον ἐπὶ τὴν τοιαύτην ἤρχοντο παρασκευὴν οἱ ἄνθρωποι μὴ παρόντος αὐτοῖς ὕδατος ἀμέμπτου. λέγω δ' ἄμεμπτον τὸ μήτ' ἰλύος ἔχον τι μήτε φυσῶδες, ἀποιότατόν τε γευομένοις. ἔνια γὰρ ἀτόπους ἐπιμεμιγμένας ἔχει ποιότητας, ἁλῶν ἢ λίτρου ἢ θείου τε καὶ ἀσφάλτου καὶ στυπτηρίας ἑτέρων τε τοιούτων. ἐφ' ὧν

duplicem refrigerationem prodit, unam quidem quam circumfufus aër efficit. Porro in Alexandria totaque Aegypto ipfos aquam in teftaceis quibusdam vafis hoc modo refrigerare confpexi. Occidente fole aquam prius calefactam in vafcula fundebant; deinde fublime totum hoc vas in feneftris vento adverfis, ut ibi per totam noctem refrigefceret, fufpendebant; poftea ante folis ortum vas humi depofitum frigidam aquam circumfpergentes, frigida etiam folia toti vafi circumdabant, nonnunquam vitium aut lactucae, nonnunquam vero et aliarum id genus herbarum, ut frigus id quod fub nocturno aëre acquifiverat diutius permaneret; multo vero magis ad hujusmodi apparatum, quum optimae aquae ipfis facultas non effet, homines devenere. Dico autem optimam aquam et omni vitio carentem quae neque limi quicquam habet, neque male olet et guftantibus nullam qualitatem prae fe fert. Quaedam enim pravas qualitates permiftas habent, falis aut nitri aut fulphuris aut bituminis aut aluminis alio-

Ed. Chart. IX. [486.] Ed. Baf. V. (496.)

ἁπάντων ἄμεινόν ἐστιν, ὥσπερ ὄσπριά τε πολλὰ προέψοντες ἐπιτήδεια πρὸς ἐδωδὴν ἐργαζόμεθα λάχανά τε καὶ καρποὺς καὶ ζώων μόρια, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ τὸ ὕδωρ ἑψήσει πρῶτον ἀλλοιοῦντες ἐπὶ τὸ βέλτιον, οὕτω προσφέρεσθαι. καὶ καθ' ἑτέραν δὲ χρείαν ὕδωρ προθερμαίνοντες ψύχομεν, εἴ γε μήτε γεῦσιν ἔχοι μήτ' ὀδμὴν μοχθηρὰν, ἀκριβῶς δ' εἴη καθαρὸν, ὅταν αὐτοῦ πειραθῶμεν, ἤτοι γε πλέον ἐν τῇ γαστρὶ διαμένοντος ἢ πλήττοντος αὐτὴν ἢ ἐκφυσῶντος ἢ βαρύνοντος. ἔστι γὰρ ἀμέλει καὶ τοιαῦτα πολλὰ περὶ ὧν μάλιστά μοι δοκεῖ γεγραφέναι τὴν διάκρισιν ἀπὸ τῶν ἀρίστων ὑδάτων ὁ Ἱπποκράτης, ἔνθα φησίν· ὕδωρ τὸ ταχέως ψυχόμενον κουφότατον. οὐ γὰρ ἐπὶ τῶν βορβορωδῶν ἢ δυσωδῶν ἢ φαρμακῶδές τι κατὰ τὴν γεῦσιν ἐμφαινόντων ἡ τοιαύτη διάγνωσίς ἐστι χρήσιμος, ἅ γε προδήλως ἐμφαίνεται πᾶσιν, ἀλλ' ἐφ' ὧν οὐδὲν μὲν τούτων ἐστὶν, ἑτέρα δέ τις ἤτοι δι' ἐπιμιξίαν ἀέρος μοχθηροῦ κακία περὶ τὸ ὕδωρ ἐστὶν, ἤ τις ἄλλη σύμφυτος αὐτῷ τῷ ὕδατι διαλεληθυῖαν

rumque id genus. In quibus omnibus praeftat, quemadmodum legumina multa praeclixantes idonea efui praeparamus et olera et fructus et animalium partes, eadem ratione et aquam prius decoctione ad meliorem naturam permutantes ita propinare. Praeterea et ob alium fane ufum aquam percalefactam refrigeramus, etfi neque fapore, neque odore malo depravata fit, neque fic exquifite pura, quando in ventriculo ipfam diutius commorari aut percellere aut inftare aut degravare ventriculum perceperimus. Sunt enim profecto et id genus multae, quarum praecipue ab optimis aquis difcretionem Hippocrates mihi fcripfiffe vifus eft, ubi inquit: aqua cito incalefcens ac cito refrigefcens leviffima. Neque enim in lutofis aut male olentibus aut quippiam medicamentofum guftatui imprimentibus, hujusmodi fignum ufui effe poteft, quum illae omnibus notae apertaeque fint; fed in illis, quae omnibus hifce qualitatibus careant. Aliud vero ex aëris corrupti miftione vitium ineft aut aliud quodpiam ipfi aquae inge-

Ed. Chart. IX. [486.] Ed. Baſ. V. (496.)

ἔχουσα τὴν αἰτίαν. ἐπὶ τούτων γὰρ ἡ εἰρημένη διάγνωσις ἄριστον κριτήριον, οὔτε γὰρ θερμαίνεται ταχέως οὔτε ψύχεται τὰ τοιαῦτα τῶν ὑδάτων· ἑτέρα τε παραπλησία τῇδε διὰ τῶν ἑψομένων ἐν αὐτῷ λαχάνων ἢ ὀσπρίων ἢ καρπῶν ἢ κρεῶν ἢ ῥιζῶν. τάχιστα μὲν γὰρ ἐν τοῖς ἀρίστοις ὕδασι, βραδύτατα δὲ ἐν τοῖς μοχθηροῖς ἕψεται. καὶ κεκλήκασί γε τὰ οὕτω μοχθηρὰ τῶν ἀρχαίων τινὲς ἀτέραμνά τε καὶ ἀτεράμονα, παραπλησίως αὐτοῖς ὀστρίοις ὅσα δυσχερῶς ἕψεται. διὰ τοιαύτας μὲν οὖν χρείας ἐνίοτε προθερμαίνοντες ὕδωρ ψύχομεν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ θερμὸν αὐτὸ πίνειν μέλλοντες, ὅταν ᾖ βορβορῶδες ἢ ἰλυῶδες ἢ δυσῶδες, οὕτω προπαρασκευάζομεν. ὅταν γὰρ προθερμανθὲν ψυχθῇ, κατὰ μὲν τὴν αἴσθησιν ἀποτίθεται τὴν δυσωδίαν ἣν ἐκ σηπεδόνος τοὐπίπαν ἐπικτᾶται, τό τε γεῶδες ἅπαν ἐφιστάμενον ἴσχει ῥᾳδίως, ὃ πρὶν θερμανθῆναι κατὰ σμικρὰ μόρια μεμιγμένον ἅπαντι τῷ ὕδατι πινόμενον, ἅμα αὐτῷ βλάβην οὐ σμικρὰν ἐργάζεται, καὶ μάλιστ᾽ ἐφ᾽ ὧν τὰ κατὰ νεφροὺς

nitum ab ignota cauſa proveniens. In his quidem ſupradicta nota optimum dijudicandi inſtrumentum eſt: neque enim id genus aquae cito calefiunt aut refrigerantur. Aliud quoque indicium huic ſimile ab oleribus aut leguminibus aut fructibus aut carnibus aut radicibus in ipſa aqua incoctis accipitur: ſiquidem in optima aqua celerrime, in vitioſa tardiſſime elixantur, vocantque hujusmodi vitiatas aquas veteres quidam indomitas, ſive crudas, ſive incoctiles, perinde ac ipſa legumina, quae difficulter vixque elixantur. Ob has itaque utilitates nonnunquam praecalefactam aquam refrigeramus. Quin ipſam calidam bibituri, quum aut lutulenta aut limoſa aut foetens eſt, hunc in modum praeparamus. Nam praecalefacta quum refrixit, tunc evidenter putorem, quem ex putredine plerumque contraxerat, abjicit omnisque pars terrea facile ſubſidet; quae cum tota aqua priusquam incaluiſſet, minutatim permiſſa unaque cum ipſa epota aut contemnendam noxam infert, et maxime quibus renes aut

ἢ κύστιν ἐπιτήδεια πρὸς λίθων γένεσίν ἐστι [487] καὶ τό γε ἐξαιθριάζειν οὐ μόνον τὸ ὕδωρ τὸ θερμανθὲν, ἀλλὰ καὶ ἄλλ᾽ ἄττα δοκεῖ μοι τοὺς ἰατροὺς ἐπινοεῖσθαι, τῆς τοιαύτης διακρίσεως ἕνεκεν. ὅσα γὰρ ἐξ ἑτερογενῶν οὐσιῶν σύγκειται, κατὰ σμικρὰ μόρια τὴν μίξιν ἐσχηκότα, ταῦτα ψυχόμενα μετὰ τὸ θερμανθῆναι ῥᾳδίως διακρίνεται. πρὶν δὲ ψυχθῆναι, μετὰ τὴν ἕψησιν ἔτι κονιᾶται καὶ διὰ τοῦτο ἀναμέμικται πάντ᾽ αὐτοῦ τὰ μόρια. ψυχομένων δὲ τὸ μὲν βαρὺ καὶ γεῶδες ἐν αὐτοῖς ὑφιζάνει, τὸ δὲ κοῦφον ἐπιπολῆς ἵσταται. εἰ μὲν συνάπτοιτο τοῖς προειρημένοις ἐν οἷς ἔγραψεν ὁ Ἱππο- (497) κράτης τὰς τοῖς κάμνουσι χάριτας, ὁ περὶ τῶν ὑδάτων ἑψήσεως λόγος ἥ τε χρεία σαφής ἐστιν αὐτοῦ, τό τε λεγόμενον αὐτὸ τάχ᾽ ἂν εὕροιμεν ἀκριβῶς ὁποῖόν ἐστιν. εἰ δ᾽ ἀποσχίσαντες ἀπὸ τῆς τῶν προειρημένων συνεχείας τὴν ἄρτι προκειμένην ῥῆσιν ἐπισκοποίμεθα, μεστὸς ἀποριῶν λόγος ἔσται. πρότερον οὖν αὐτὸν ὡς συνημμένον ἐξηγησόμεθα, λέγοντες ὕδατος ἐν αὐτῷ δηλοῦσθαι παρασκευὴν ἀβλαβῆ τοῖς μέλλουσι πίνειν ψυχρὸν, ἣν

veſica progignendis calculis proclives ſunt. At ſub dio quidem non aquam modo calentem, ſed etiam alia quaedam exponere iſtius ſeparationis cauſa medici mihi excogitaſſe videntur. Nam quaecunque ex diverſae naturae materiis conſtant, per minutas particulas mixtione conflata, haec poſt calefactionem refrigeſcentia facile ſecernuntur, ſed ſtatim a coctione antequam refrigerentur, adhuc motione agitantur, atque ideo omnes eorum particulae permixtae ſunt; ſed refrigeratis graves ac terreae fundum petunt, leves ſuperfluitant. Itaque ſi cum praedictis, in quibus ſcripſit Hippocrates, laborantibus gratificandum, de aquarum coctura ſermo copuletur et ipſius utilitas evidens eſt, atque id quod dicitur, qualenam ſit, exquiſite fortaſſe invenerimus. Sin autem a praedictorum continuitate modo propoſita verba divellentes ſeparatim contemplemur, plena dubitationum erit oratio. Prius igitur ipſum, ut ſuperioribus annexum explanabimus, dicentes aquae ab ipſa praeparationem innoxiam ſignificari frigidam

κἀγὼ ποιοῦμαι πολλάκις, ὅταν μέλλω τινὶ διδόναι τῶν νοσούντων ὕδωρ ψυχρὸν, ἀπορῶν πηγῆς ἄμεμπτον ἐχούσης. ἐν Ῥώμῃ γὰρ ὥσπερ ἄλλα πολλὰ πλεονεκτήματα ἐν τῇ πόλει ἐστὶν, οὕτω καὶ τὸ τῶν πηγῶν κάλλος τε καὶ πλῆθος οὐδεμιᾶς οὔτε δυσῶδες οὔτε φαρμακῶδες οὔτε θολερὸν οὔτ' ἀτέραμνον ἐχούσης ὕδωρ, ὥσπερ οὐδ' ἐν Περγάμῳ παρ' ἐμοί. κατ' ἄλλας δὲ πόλεις πολλὰς οὐκ ὀλίγα μοχθηρὰ τῶν ὑδάτων ἐστί. τά γε μὴν ἐκ τῶν Τιβουρτίνων ὀρῶν ὕδατα διὰ τῶν λιθίνων ἀγωγῶν εἰς τὴν Ῥωμαίων πόλιν ἀγόμενα τῆς μὲν ἄλλης ἀπήλλακται κακίας, ἀτέραμνα δὲ πώς ἐστιν, ὡς μήτε θερμαίνεσθαι ταχέως, ὥσπερ αἱ κατὰ τὴν πόλιν πηγαὶ, μήτε ψύχεσθαι μήτε ἕψεσθαι διὰ ταχέων ἐν αὐτοῖς ὥσπερ ἐν πηγαίοις, ὅσαπερ ἂν ἐμβάλλῃ τις ὄσπριά τε καὶ λάχανα καὶ κρέα. τούτων δ' ἄλλα κατ' ἄλλας χώρας πολὺ μᾶλλόν ἐστιν ἀτέραμνα καὶ πρὸς αὐτῶν τῶν ἐπιχωρίων ὀνομαζόμενα σκληρὰ καὶ βαρέα, διὰ τὸ πλήττεσθαί τε καὶ γαστέρα καὶ μετὰ τὴν πόσιν αἰσθάνεσθαι βάρους τοὺς πλείονας. εἰώθασι γὰρ ἀμέλει καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν

potaturis, quam et ego saepius facio, quum aegrotanti alicui frigidam aquam praebiturus sum, neque mihi fontis aqua bona scatentis facultas est. Romae namque sicut et multa alia in ea urbe eximia sunt, ita et fontium elegantia ac multitudo est admirabilis, eorum nullam foetidam aquam aut medicatam aut turbidam aut asperam crudamque effundente, sicut neque Pergami in patria nostra; in multis autem aliis urbibus haud paucae depravatae aquae reperiuntur. Illae sane, quae ex Tiburtinis montibus per lapideas fistulas in Romanam civitatem derivantur, aliis quidem vitiis carentes, crudiusculae tamen sunt, ut neque celeriter calefiant, ut urbani fontes, neque refrigerentur, neque celeriter in ipsis, ut in fontanis aquis, quaecunque injeceris, elixentur legumina et olera et carnes. Ex his autem aliae aliis in locis multo crudiores sunt et ab ipsis indigenis durae gravesque nominantur, quod ventriculum infestent et a potu onus quoddam plures percipiant: nam fere et alias multas causas

ποιούντων αἰτίων ὁτιοῦν ἀπὸ τοῦ γινομένου παρονομάζειν, οὕτω γοῦν καὶ τοὐναντίον ὕδωρ τῷδε τὸ κάλλιστον ἐπαινοῦντες ὀνομάζουσι κοῦφόν τε καὶ μαλακόν. ἀλλὰ ταῦτά γε πάντα τὰ λελεγμένα χρήσιμα μέν ἐστι γινώσκεσθαι, διδάσκεται δ' οὐδὲν αὐτῶν ἐκ τῆς προκειμένης ῥήσεως. οὔτ' οὖν ἀναποδείκτως οὔτε μετ' ἀποδείξεως οὔτε διὰ βραχέων ἀσαφέστερον οὔτε διηρθρωμένως μακρότερον. ἄμεινον οὖν ἐστι, κατά γε τὴν ἐμὴν γνώμην, ὑπερβαίνειν ὅλας τοιαύτας λέξεις. ἐὰν μὲν ὅπως χρὴ παρασκευάζειν ὕδωρ εἰς πόσιν ψυχρὸν ὁ Ἱπποκράτης προὔθετο γράφειν, ὁ νοῦς αὐτῆς ἔσται τοιοῦτος· ἐὰν ἕψωμεν ὕδωρ ἕνεκεν τῆς προειρημένης χρείας, ἤτοι γ' οὐδὲν ἐπιθήσομεν τοῖς ἀγγείοις ἐν οἷς ἕψομεν, ἀλλ' ἐπιτρέψομεν ὁμιλεῖν τῷ πέριξ ἀέρι τὸ ἑψόμενον, ἢ τοὐναντίον ἀποκλείσομεν τὸν ἀέρα, στεγνώσαντες πώματι τὸ ἀγγεῖον. αὐτὰ δὲ δὴ ταῦτα πάλιν ἤτοι κατὰ τὴν ἕψησιν αὐτὴν ἢ κατὰ τὴν ἐπ' αὐτῇ γενησομένην ψύξιν εἰρῆσθαι δυνατὸν ἀκούειν ἐστί. πιθανώτερον μὲν ἐπὶ τῆς ψύξεως,

quicquam efficientes ab effectu denominare confueverunt; fic igitur et huic contrariam aquam, optimam fcilicet laudantes, levem et mollem adpellant. Ceterum omnia haec enarrata cognitu quidem utilia funt, fed nihil ipforum propofita verba docent, neque fine oftenfione, neque cum oftenfione, neque breviter et obfcurius, neque dilucide ac prolixius. Satius igitur mea quidem fententia fuerit omnes hujusmodi orationes integras praeterire. Quamobrem fi Hippocrates quo pacto aquam potui frigidam praeparare oporteat tradere propofuit, hujusmodi erit verborum fenfus. Si aquam praedicti ufus caufa decoquamus aut nihil vafculis, in quibus decoquitur, fuperimponemus; fed quae decoquitur, aquam in aëre ambiente libere verfari permittemus; aut e contrario aliquo operculo vafculum integentes aërem excludemus. Rurfum vero haec ipfa aut inter decoquendum aut ab decoctione inter refrigerandum fieri debere dictum effe intelligere poffumus; fed in refrigeratione intelligi credi-

Ed. Chart. IX. [487. 488.] Ed. Baf. V. (497.)

ἀπιθάνως δ' ἐπὶ τῆς ἑψήσεως. οὐ γὰρ ἔχομεν εἰπεῖν ἥντινα χρείαν ἡμῖν παρέξει κατὰ τὴν ἕψησιν ὁ περιέχων ἀὴρ ἢ κωλυόμενος ἐμπίπτειν τοῖς ἑψομένοις ὕδασιν. ἐπὶ [488] δὲ τῆς μετὰ τὴν ἕψησιν ψύξεως, ἔνθα μὲν ἀποροῦμεν, ἤτοι φρέατος ἐν ᾧ τὸ ἀγγεῖον ὑποθήσομεν ἀναγκαῖόν ἐστιν ἐπίθεμά τε ποιῆσαι τῷ ἀγγείῳ καὶ πάντοθεν ἀκριβῶς αὐτὸ στεγνῶσαι· ἔνθα δ' οὐδὲν τὸ ἀγγεῖον ἀπώμαστον ὡς δέχεται τὸν ψυχρὸν ἀέρα. τινὲς δὲ τῶν ἐξηγητῶν ὅσοι γε χωρὶς τοῦ συνάψαι τοῖς προειρημένοις ἀναγινώσκειν ἀξιοῦσι τὴν προκειμένην λέξιν, εἶναι μὲν αὐτῷ τὸν λόγον φασὶ περὶ τῶν μοχθηρῶν ὑδάτων καὶ μάλισθ' ὅσα διὰ γεώδη τινὰ οὐσίαν ἐμφερομένην, τοιαῦτ' ἐστί. μέτρον δ' εἰρῆσθαι τῆς ἑψήσεως, ἄχρι τοσούτου αὐτὰ δεῖν ἕψειν, ὡς ἂν γένηται καθαρὰ καὶ διαυγῆ, δεξάμενα τὸν ἔξωθεν ἀέρα. διὰ γὰρ τὴν τούτου μῖξιν, οὐ δι' ἑαυτὰ λαμπρὰ φαίνεσθαι τὰ κάλλιστα τῶν ὑδάτων, εἰς φυσιολογίαν ἑαυτοὺς ἐμβάλλοντες, ὑπὲρ ἧς οὐδένα λόγον ἀποδοῦναι δύνανται. λαμπρὸν γὰρ

bilius eſt, in decoctione vero incredibile. Neque enim docere poſſumus cuinam uſui inter coquendum aër ambiens futurus ſit, quae decoquuntur aquas ne attingat excluſus; ſed in refrigerando poſt cocturam, ubi alicujus putei, in quem vaſculum demittamus, nobis facultas eſt aliquo tegmine vaſculum claudere atque undique diligenter obſtruere neceſſe eſt. Ubi vero puteo caremus, detectum vas, ut frigidum aërem admittat, relinquere convenit. Ceterum nonnulli explanatores verba haec a ſuperioribus disjuncta legenda eſſe cenſentes Hippocrati de vitioſis aquis ſermonem fieri ajunt, deque illis maxime, quaecunque ob aliquam terream admixtam materiam hujusmodi ſunt. Menſuram autem temporis cocturae eam eſſe oportere, ut eo uſque ſcilicet coquantur, donec purae fiant, atque aërem externum ſi admittant, perſpicuae: ob hujus enim admixtionem, non ſuapte natura optimas aquas ſplendidas apparere aſſeverant, atque ita de rerum natura ſermonem aggrediuntur, cujus ipſi nullam rationem aſſi-

Ed. Chart. IX. [488.] Ed. Baf. V. (497.)

φαίνεται τὸ καθαρὸν ὕδωρ οὐκ αὐγῆς τινος ἔξωθεν ἐμπιπτούσης εἰς αὐτὸ λαμπρᾶς, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀλλοίωσιν, ἣν ἐκ τοῦ προσπίπτοντος ἔχει φωτὸς, ὥσπερ γε καὶ αὐτὸς ὁ ἀήρ. οὐδὲ γὰρ οὐδ᾽ οὗτός ἐστι κατὰ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν λαμπρὸς, πάντως ἂν ἦν καὶ νύκτωρ τοιοῦτος, ἀλλὰ τοῖς ἄνω πέρασιν αὐτοῦ προσπιπτούσης τῆς ἡλιακῆς αὐγῆς ὅλος ἀλλοιοῦταί τε καὶ μεταβάλλεται συνεχὴς ὢν ἑαυτῷ. τὸ δὲ κενάς εἶναί τινας χώρας ἢ κατὰ τὸ ὕδωρ ἢ κατὰ τὸν ἀέρα, τῇ μὲν Ἐπικούρου τε καὶ Ἀσκληπιάδου δόξῃ περὶ τῶν στοιχείων ἀκόλουθόν ἐστι· τῇ δ᾽ Ἀριστοτέλους τε καὶ Στοιχικῶν ἐναντίον οὐδαμόθι κενὸν οὐδὲν ἐν τῷ κόσμῳ πεπεισμένων ὑπάρχειν, ἀλλ᾽ ἐκπεπληρῶσθαι πάντα σώμασιν. οὐδὲ γὰρ κατὰ τὴν κίσσηριν αἱ μεταξὺ τῶν γεωδῶν σωμάτων χῶραι παντάπασιν αὐτοῖς εἶναι δοκοῦσι κεναί. περιέχεσθαι γοῦν ἐν αὐταῖς τὸν ἀέρα φασί. κατὰ μέντοι τὸ ὕδωρ οὐκ εἶναί τινα πορόποιΐαν τοιαύτην ὁποία κατὰ τὴν κίσσηρίν ἐστιν, ἀλλὰ συνεχὲς ἑαυτῷ παντοίως ὑπάρχειν αὐτό. βέλτιον οὖν εἰρῆσθαι νομίζειν ὅ φησιν, ὡς δέχηται τὸν ἀέρα

gnare poſſunt. Splendida namque pura aqua conſpicitur, non aliqua ſplendida luce extrinſecus in ipſam incidente, ſed ab occurrente lumine permutata, quemadmodum et aër neque ipſe ex propria natura lucens, alioqui et noctu omnino luceret, verum ſummos ejus fines ſolari radio feriente, totus quum ſit ſibi ipſe continuus, alteraſcit et commutatur. In aqua vero aut aëre inania eſſe ſpatia, cum Epicuri et Aſclepiadis de elementis opinione concordat. Ariſtotelis autem Stoicorumque placitis adverſatur, quod nullum in mundo locum eſſe vacuum, ſed omnia corporum plena eſſe ſibi perſuaſerunt; neque enim in pumice cavitates terreis corporibus interjectae ipſis penitus vacuae videntur, ſed intra ipſas aërem contineri teſtantur: in aqua quidem haud eſſe talem meatuum fabricam, qualis in pumice lapide conſpicitur, ſed quoquo verſus ipſam ſibi eſſe continuam. Rectius igitur eſt id quod inquit, ut aërem ſuſcipiat de vaſe non operculato dictum eſſe. Nam

περὶ τοῦ μὴ πωμασθέντος ἀγγείου. καὶ γὰρ τὸ γεγραμμένον ἐφεξῆς οὐ προσίεται τὴν εἰρημένην ἐξήγησιν ἔχον οὕτως· τὸ δὲ μὴ ἔμπλεον εἶναι καὶ ἐπίθεμα ἔχειν, ἀντιδιήρηταί τοι τῇ προκειμένῃ λέξει, καθ' ἣν φησιν ὕδωρ ἀφεψηθὲν, τὸ μὲν ὡς δέχεται τὸν ἀέρα. τοῦ γὰρ ἐπιφερομένου τῷδε τῷ λόγῳ τοῦ δευτέρου, κατὰ τὴν ῥῆσιν ἀξιοῦντος ἐπίθεμα ἔχειν τὸ ἀγγεῖον, ὁ ἀντιδιηρημένος αὐτῷ, τὸ μηδ' ὅλως ἔχει τὸ ἐπίθεμα κωλύει, καὶ τοῦτο ἐσήμηνεν ὁ Ἱπποκράτης ἐν τῷ γράψαι, τὸ μὲν ὡς δέχηται τὸν ἀέρα. τὸ δ' οὐκ ἔχον ἑτοίμως δέχεται δηλονότι. τοῦτο δέ φαμεν ἐπὶ τῶν ἀέρος ψυχροῦ ψυχομένων ὑδάτων γίνεσθαι, καθάπερ ἐπὶ τῆς Ἀλεξανδρείας εἰώθασι πράττειν. ἔνθα δὲ μὴ κρουνοῖς ὑποβάλλουσι τὸ ἀφεψηθὲν ὕδωρ, ἐνταῦθα βέλτιόν ἐστιν ἀπόκενον εἶναι τὸ ἀγγεῖον, ὅπως μεταξὺ τοῦ ἐπιθέματος καὶ τοῦ κατὰ τὸ ἀγγεῖον ὕδατος ἀὴρ ψυχθεὶς αὐτὸς πρότερον οὕτω τῇ ψαύσει ψύξῃ τὸ πλησιάζον ὕδωρ. ὥσπερ γὰρ ὕδωρ ἑτοιμότερον ἁπάντων τῶν γεωδῶν σωμάτων θερμαίνεταί τε καὶ ψύχεται, διότι λεπτομερέστερον αὐτῶν ἐστι, κατὰ τὸν

quod deinceps fcriptum eft, dictam explanationem non admittit, ita fe habens, tum vero ne plenum fit et operculum habeat, propofitis fane verbis opponitur, quae funt haec: aqua cocta, tum quidem, ut fufcipiat aërem; nam fecundae particulae fubfequenti, quae vas contectum effe vult, verba haec adverfantia operculum vafi prorfus interdicunt, idque fignificat Hippocrates fcribens, tum quidem ut aërem fufcipiat: vas enim operculatum aërem excludet, delectum vero facile fufcipiet. At in aquis a frigido aëre refrigeratis id fieri nos dicimus quemadmodum Alexandriae facere confueverunt; ubi vero torrentibus coctam aquam fubjiciunt, tum vas aliqua ex parte inane effe melius fuerit, quo aër inter operculum et aquam in vafe pofitam contentus ipfe prius refrigeratus, fic deinde attactu vicinam aquam refrigeret. Ut enim aqua facilius quam omnia terrena corpora calet atque frigefcit, quippe cum illa tenuitate partium fuperet, pari ratione et aër

αὐτὸν λόγον ὕδατος ἀὴρ καὶ θαυμάζοιμι ἂν εἴ τις οὐκ ἔχει τούτου πεῖραν ὁσημέραι γινομένου. τῶν γὰρ τὸν οἶνον ἐχόντων ἀγγείων ὅ τί περ ἂν ἐστιν ἄνευ πώματος, ὀξύνεται ῥᾳδίως, ὥσπερ γε πάλιν αὐτὸ πωμασθὲν ἧττον τοῦτο πάσχει, ἔτι δ' ἧττον τὰ πεπληρωμένα. τὰ γὰρ ἀπόκενα διότι περιέχει ἐν αὐτοῖς ἀέρα, [489] δι' ἐκείνου μέσου θᾶττον ὑπὸ τοῦ περιέχοντος ἔξωθεν ἀλλοιοῦται, πεπληρωμένα μέχρι τοῦ ψαύειν τῶν ἐπιθεμάτων, δι' ἐκείνων μὲν ἴσχει τὴν ἀλλοίωσιν ἀσθενῆ τε καὶ ἀμυδρὰν εἰς τοσοῦτον εἰς ὅσον ἂν ἧκε τοῦ ἐπιθέματος πυκνότητος. εὑρήσεις γοῦν τὰ μὲν ὑπὸ πίττης ἢ γύψου στεγνωθέντα μονιμώτερα γινόμενα, τὰ δ' ὑπὸ μόνου δέρματος ἧττον, ὥσπερ καὶ τὰ τοῖς τυφλοῖς πωμασθέντα· καὶ διὰ τοῦτο προϋποβάλλοντες ἢ τοιούτους ἢ δέρματος, καταγυψοῦσί τε καὶ καταπιττοῦσι τὰ κεράμια. κατὰ τοῦτον οὖν λόγον ὅταν ἐργάζεσθαι βουληθῶμεν ὕδωρ ψυχρότατον, ἔχοντες μὲν χιόνα, προθερμήναντες αὐτὸ περιτίθεμεν ἔξωθεν ἐκείνην· ἀποροῦντες δὲ χιόνος ἐκ

quam aqua; admirandumque mihi plane fuerit, nisi quispiam hujusce rei quotidie evenientis experimentum sentiat. Vasorum namque vinariorum quod reclusum apertumque fuerit, ut vinum facile acescat, in causa est, sicut e contrario bene operculatum minus id patitur. Adhuc vero minus plena vasa; nam quae aliquantulum vacua sunt, quoniam aërem inclusum habent, per illum medium celerius ab ambiente extrinsecus permutantur, sed plena ita ut vinum operculum attingat, per illum quidem imbecilliter admodum atque obscure eo usque vitiantur, quo usque sane tegumenti densitas pervenit. Invenies itaque picata aut gypsata dolia diutius vina sincera conservare, sed quae solo corio, sicut et quae cuneis obstruunt, breviori tempore durant; quocirca obstructa prius cuneis aut corio dolia gypso deinde ac pice oblinunt. Hac ergo ratione quum aquam frigidissimam reddere voluerimus, nivem et ipsam prius calefactam, ut facilius permutetur, refrigerabimus: nam quodque prius calefactum a vicinis

φρέατος ἢ κρουνῶν αὐτῷ πορίζόμεθα τὴν ψύξιν, προθερμαίνοντες μὲν, ἵν' εὐαλλοίωτον γένηται. δέχεται γὰρ ἑτοιμότερον εἰς ὅλον ἑαυτὸ τὴν ἐκ τῶν ὁμιλούντων ἀλλοίωσιν ἕκαστον τῶν προθερμανθέντων ὑπὸ θερμότητος. ἀέρα δὲ ψυ- (498) χρὸν αὐτοῦ ψαύειν ἐπιτεχνώμενοι διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν. εἰ μὲν οὖν ἕνεκα τοῦ ψυχρὸν ἐργάσασθαι τὸ ἑψηθὲν ὕδωρ ὑφ' Ἱπποκράτους εἴρηται ταῦτα, πιθανῆς εὐπορήσαμεν ἐξηγήσεως· εἰ δ' ἕνεκα τοῦ τὸ μοχθηρὸν ἐπανορθώσασθαι, σκεπτέον ἐφεξῆς ἀρξαμένους αὖθις ἀπὸ τῆς ἑψήσεως, ἥτις ὅλον ὁμαλῶς χέουσα τὸ ὕδωρ ἐπιτήδειον ἐργάζεται εἰς διάκρισιν. διαμενούσης μὲν οὖν ἐν αὐτῷ τῆς ἐκ τοῦ τεθερμάνθαι κινήσεως ἀνάγκη μετεωρίζεσθαί τινα τῶν ἐμφερομένων αὐτῷ παχυμερῶν σωμάτων. Ἀπολλυμένης δὲ τελέως αὐτῆς τὰ μὲν γεώδη τῷ συμφύτῳ βάρει καταφερόμενα πρὸς τὸν πυθμένα τοῦ περιέχοντος ἀγγείου παραγενήσεται, τὸ δ' ὕδωρ ἐποχήσεται τούτοις, ὅπερ ἀτρέμα ἀποχέοντες εἰς ἕτερον ἀγγεῖον ἀβλαβῶς ἕξομεν χρῆσθαι. Ζεῦξις δὲ οὐκ οἶδ' ὅπως τὴν ἀρχὴν τοῦ δευτέρου μορίου τῆς ῥήσεως οὕτως ἐξηγήσατο. βούλεται, φησὶν,

in fe totum alternationem promtius ob raritatem admittit; ob praedictam vero caufam ab aëre frigido tanquam tangi artificiofe molimur. Igitur fi coctae aquae refrigerandae caufa haec ab Hippocrate dicta fuere, verifimilem explanationem nacti fumus; at fi vitiofae aquae corrigendae, confiderare deinceps debemus, a coctura iterum exorfi, quae totam aequabiliter aquam fundens, eam ad partium feparationem idoneam reddit. Permanente enim adhuc in ipfa ob calefactionem motu, aliqua craffiora corpora innatantia fublimius efferri neceffe eft; motu vero in totum definente, terreae particulae ingenito pondere defcendentes, in fundo continentis vafis refidebunt, aquas vero fuper has fluitabit. Hanc paulatim in alterum vas transfundentes citra noxam deinde uti poterimus. Verum Zeuxis nefcio quomodo initium fecundae hujus orationis particulae ita explanavit: Vult, inquit, Hippocrates aquam

ὁ Ἱπποκράτης, μὴ ἐμπλέειν τῇ γαστρὶ τὸ ὕδωρ. ὀξύνει δὲ δηλονότι τὴν δευτέραν συλλαβὴν τοῦ ἔμπλεον ὀνόματος, οὐχ ὥσπερ οἱ ἄλλοι τὴν πρώτην ἀκούεσθαι βουλόμενοι, οὐ τὸ πλῆρες ἀγγεῖον ἐξ αὐτῆς, ὥσπερ ἐκείνοις ἔδοξεν, ἀλλὰ τὸ κατὰ τὴν κοιλίην ἔμπλεον, ὅπερ ἐστὶ μετέωρον. ἀλλ' ἐπεὶ τυφλώττει τὸ φιλοῦν περὶ τὸ φιλούμενον, διὰ τοῦτο ἡ φιλαυτία πολλάκις ἐργάζεται τυφλοὺς ἡμᾶς ἐπὶ τοῖς ἡμετέροις μόνοις, εἰ καὶ τὰ ἀλλότρια βλέπομεν ἀκριβέστατα.

ια'.

Ὅτι ἐξ αἱμοῤῥαγιῶν ἐξυδεροῦνται.

Τῆς αὐτῆς δυνάμεως ἔσται ὁ λόγος τῷ κατὰ τήνδε τὴν ῥῆσιν εἰρημένῳ, ὅτι αἵματος ῥυέντος ἐκλύονται, γίνεται γὰρ ἀμφότερα ψυχομένου τοῦ σώματος.

---

non innatare ventriculo, acutum ſcilicet tonum ſecundae ſyllabae hujus nominis *ἐμπλέον* ſuperimponens, non, ut alii, primae, per ipſum volens non vas plenum intelligi, ut illis viſum fuit, ſed ventriculo innatans, quod idem ſonat, quod ſuperfluitans. Ceterum quoniam amans erga amatum caligat caecutitque idcirco, noſtri ipſorum amor plerumque nos in noſtris ſolis rebus caecos reddit, quamvis aliena perſpicaciſſime cernamus.

XI.

Quoniam ex ſanguinis profluviis aqua ſubcutanea laborant.

Horum verborum eodem atque iſtorum vis eſt, quoniam ſanguine profuſo diſſolvuntur: utrumque enim refrigerato corpore provenit.

ιβ'.

Ἦν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι καθαίρωνται καὶ εὐφόρως φέρουσιν.

Ἔνιοι μὲν ἄνευ τοῦ καὶ συνδέσμου γράφουσι τὴν ῥῆσιν ὡσαύτως τῇ κατὰ τοὺς ἀφορισμούς· οἱ πλεῖστοι δὲ μετὰ τοῦ καὶ [490] *βουλόμενοι τὸ μὲν, ὅτι συμφέρει, προσυπακούειν ἡμᾶς, ὅπερ ἄντικρυς εἴρηται κατὰ τὴν ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς ῥῆσιν ἔχουσαν οὕτως. ἢν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι καθαίρωνται, συμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσιν. ἐνδείκνυσθαι δ' ἐνταῦθα τὸν καὶ σύνδεσμον προσκείμενον ὅτι πρὸς τῷ συμφέρειν, εὐφόρως φέρειν αὐτοῖς ὑπάρχει τὴν ἐκ τῆς καθάρσεως κένωσιν. εἴτ' οὖν ἡμῶν δόντων τὸ φάρμακον εἴτε καὶ τῆς φύσεως αὐτῆς ἐκκαθαιρούσης τὸ σῶμα, τῶν λυπούντων χυμῶν ἡ κένωσις γίνοιτο. καθάρσεις γὰρ εἴωθεν ὀνομάζειν οὐ μόνον τὰς ὑπὸ φαρμάκων γινομένας, ἀλλὰ καὶ τὰς ὑπὸ τῆς φύσεως. ὁ δὲ Θουκυδίδης καὶ τὰς*

XII.

Si qualia purgari convenit purgentur et facile tolerant.

Nonnulli fine conjunctione et haec verba fcribunt, quemadmodum et in libro aphorifmorum; plurimi vero conjunctionem *et* interponunt, volentes quidem hoc verbum, *confert*, nos fubintelligere, quod expreffe in verbis in aphorifmis fcriptis habetur, ea vero ita fcribuntur: fi qualia convenit purgari purgentur, confert et facile tolerant. Hoc vero loco conjunctionem *et* additam indicare ajunt quod praeter id quod ipfis confert, per purgationem facta inanitio, facile quoque eam tolerant, five nobis purgatoriam medicinam exhibentibus, five et natura ipfa ex corpore infeftos humores depellente evacuatio fiat: nam purgationes appellare confuevit Hippocrates non folum a medicamentis, fed etiam a natura factas. Thu-

κατὰ σύμπτωμα τῷ λόγῳ τοῦ νοσήματος ὁρμὰς τῆς φύσεως γινομένας κενώσεις ἐν νόσοις καθάρσεις καὶ ἀποκαθάρσεις ὠνόμασεν εἰπών· καὶ ἀποκαθάρσεις χολῆς πᾶσαι ὅσαι ὑπὸ ἰατρῶν ὠνομασμέναι εἰσὶν ἐπῄεσαν. εἴρηται δὲ ταῦτα ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὴν λοιμικὴν διήγησιν ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν ἱστοριῶν.

ιγ'.

Ἐν Αἴνῳ ὀσπριοφαγέοντες ξυνεχέως, θήλεα, ἄῤῥενα, σκελέων ἀκρατέες ἐγένοντο καὶ διετέλεον, ἀτὰρ καὶ ὀροβοφαγέοντες, γονυαλγέες.

ιδ'.

Ἐμφανῶς ἐγρηγορὼς θερμότερος τὰ ἔξω, τὰ εἴσω δὲ ψυχρότερος, καθεύδων τἀναντία.

---

cydides autem et evacuationes in morbis impetu naturae per fymptomata ratione morbi evenientes, purgationes et expurgationes appellavit, ita dicens: Et expurgationes bilis omnes, quaecunque a medicis nominatae funt, acciderunt. Haec vero ab ipfo in peftilentiae narratione fecundo hiftoriarum volumine dicta funt.

XIII.

In Aeno legumina edentes affidue, femina, mares, cruribus imbecilli evadebant et permanebant. Verum etiam ervum comedentes, genuum dolorem contrahebant.

XIV.

Evidenter vigilans calidior exterius; interius autem frigidior. Dormiens e contrario.

Ed. Chart. IX. [490.] Ed. Baſ. V. (498.)

Τὸ μὲν ἐν ἀρχῇ τῆς ῥήσεως εἰρημένον ἐμφανῶς ἴσον δύναται τῷ φανερῶς καὶ ἐπιδήλως· ἃ δ' ἐφεξῆς τούτῳ συνῆπται τῷ ἐγρηγορότι, προδήλως ἔχει, ἡγουμένου τοῦ Ἱπποκράτους τὰ ἔξω θερμότερα, τὰ δ' ἔνδον ψυχρότερα, τἀναντία δὲ συμβεβηκέναι τῷ καθεύδοντι. καὶ γὰρ καὶ φαίνεται τοῦτο μὲν ἐπιβλημάτων πλειόνων δεόμενος, τοῦτο δὲ καὶ σκεπάσματος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ὅταν ᾖ τὸ περιέχον ψυχρὸν ὡς ἐν χειμῶνι, καίτοι διὰ τῆς ἡμέρας οὐ δεόμενοι τούτων. ἀλλὰ καὶ τὸ μεῖζον ἀναπνεῖν ἐνδεικτικόν ἐστι τοῦ πλείονα θερμασίαν ἠθροῖσθαι κατὰ τὸ βάθος τοῦ σώματος. ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ τὰς πέψεις τοῖς κοιμηθεῖσι γίνεσθαι μᾶλλον τῶν ἀγρυπνησάντων οὐ μόνον τὰς κατὰ τὴν κοιλίαν τῶν ἐδηδεσμένων σιτίων, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐν ἥπατι καὶ ταῖς φλεψὶ τῶν χυμῶν, ἐνδεικτικόν ἐστι τοῦ θερμότερα τοῖς κοιμωμένοις ἀποτελεῖσθαι τὰ κατὰ βάθος τοῦ σώματος, ὁμολογουμένου γε ἡμῖν καὶ προαποδεδειγμένου τοῦ τὸν ἔμφυτον θερμὸν αἰτιώτατον εἶναι πασῶν τῶν κατὰ τὸ σῶμα πέψεων. οὕτως γε κἀν τοῖς ἀφορισμοῖς ἔγραψεν, ἐπί τε τῶν ἡλικιῶν

Initio partis iſtius poſita haec vox, *evidenter*, idem ſignificat, quod manifeſte et dilucide; ſequentia vero verba huic voci, *vigilans*, annexa, perſpicua ſunt, opinante Hippocrate extimas vigilantis partes calidiores, internas autem frigidiores, dormienti vero contraria evenire. Id nempe aperte ex eo apparet, quod dormientes cum plurimis ſtrangulis, tum et capitis egent tegumento, ſi frigidus, ut hiberno tempore, quo circumfunduntur, aër ſit; atqui interdiu vigilantes haec non requirunt. Quin etiam major inſpiratio plus caloris in penetralibus corporis collectum eſſe teſtatur. Perinde et concoctiones in dormientibus efficacius quam in vigilantibus fieri non ſolum in ventriculo ingeſtorum ciborum, verum etiam humorum in jecore et venis, corporis abditas ſenes in dormientibus calidiores effici ſignum eſt; quum a nobis conceſſum et ſupra oſtenſum ſit, ingenitum calorem omnium in corpore concoctionum praecipuum eſſe opificem. Ita ſane et in libris aphoriſmorum memoriae prodidit de aetatibus, tem-

Ed. Chart. IX. [490. 491.] Ed. Baf. V. (498.)

καὶ τῶν ὡρῶν καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων, ἔνθα φησὶν, αἱ κοιλίαι χειμῶνος καὶ ἦρος θερμόταται φύσει καὶ ὕπνοι μακρότατοι. ἐν ταύτῃσιν οὖν τῇσιν ὥρῃσι καὶ τὰ προσάρματα πλείω δοτέον. καὶ γὰρ τὸ ἔμφυτον θερμὸν πολὺ τροφῆς οὖν πλείονος δέονται, σημεῖον αἱ ἡλικίαι καὶ οἱ ἀθληταί. ἐν τούτοις μὲν οὖν συντόμως ἔγραψε περὶ [491] τῶν ἡλικιῶν, ἐν ἄλλῳ ἀφορισμῷ μακρότερόν τε καὶ διὰ τοῦτο σαφέστερον εἰπὼν ὧδε· τὰ αὐξανόμενα πλεῖστον ἔχει τὸ ἔμφυτον θερμὸν, πλείστης οὖν δεῖται τροφῆς, εἰ δὲ μὴ, τὸ σῶμα ἀναλίσκεται. γέρουσι δὲ ὀλίγον τὸ θερμὸν, διὰ τοῦτο ἄρα ὀλίγων ὑπεκκαυμάτων δεῖται. κατὰ μὲν οὖν τὰς ἡλικίας οὐ μεθισταμένης ἔσω τε καὶ ἔξω τῆς ἐμφύτου θερμασίας, ἀλλὰ μαραινομένης ἐπὶ προήκοντι τῷ χρόνῳ, ψυχροτάτη πασῶν ἡ τῶν γερόντων ἀποτελεῖται. κατὰ δὲ τὸν χειμῶνα μεθισταμένης εἰς τὸ βάθος ἡ μὲν κοιλία καὶ τὰ σπλάγχνα θερμότερα· τὰ δ᾽ ὑπὸ τῷ δέρματι ψυχρότερα γίνεται, καθ᾽ ὅνπερ τρόπον καὶ τῆς γῆς φαίνεται τὸ βάθος. ἐν τῷ χειμῶνι θερμὸν ὑπάρχον, ὡς καὶ τὰς πηγὰς γίνεσθαι διὰ τοῦτο θερμοτέρας, ὀρύττοντάς τέ τινας ἄχρι βάθους

poribus et vitae officiis, ubi ait: ventres hieme et vere calidiffimi funt natura et fomni longiffimi; his igitur temporibus et plura alimenta danda funt, fiquidem infitus calor multus; pluri igitur indigent efca: indicio funt aetates et athletae. In hifce quidem verbis breviter de aetatibus loquutus eft, in altero aphorifmo latius atque ideo clarius ita inquiens: Crefcentia corpora plurimum habent infiti calidi, plurimum igitur requirunt alimentum; fin minus, corpus digeritur; fenibus vero exiguus calor ineft, idcirco igitur paucis fomentis egent. Secundum aetates quidem haud intro forasque ingenito calore migrante, fed temporis progreffu tabefcente, fenilis aetas omnium frigidiffima efficitur. At hieme calore in penitiora fe condente, ventriculi quidem et reliqua vifcera calidiora; fubcutaneae vero partes frigidiores redduntur. Quemadmodum terrae profunditas hieme calida apparet, propter quod et fontes calidiores fiunt et aliqui in pro-

αἰσθάνεσθαι σαφῶς τῆς θερμασίας, ὅταν ἀποχωρήσωσι πόῤῥω τῆς ἐπιφανείας.

ιε'.

Ἐνθέρμῳ φύσει ψῦξις, ποτὸν, ὕδωρ, ἐλινύειν.

Τὸ ἀξιούμενον ἐν τῇ ῥήσει πρόδηλον. ὅσοι γὰρ θερμότεροι τοῦ προσήκοντός εἰσι, τὸ κεφάλαιον αὐτῆς τῆς διαίτης εἰς ψύξιν ἀνάγεσθαι συμφέρει. τά τε οὖν ψυχρότερα τῇ κράσει δοτέον αὐτοῖς σιτία καὶ πίνειν κελευστέον, ἤτοι γ' ὑδαρὲς ἢ ὕδωρ αὐτὸ καὶ μὴ πολλὰ γυμνάζεσθαι. μόναι γὰρ αὐτοῖς ἀρκέσουσιν αἱ κατὰ τὰς ἀναγκαίας πράξεις κινήσεις. εὔδηλον δ' ὅτι καὶ θυμοῦ καὶ φροντίδων συντόνων ἀπέχεσθαι χρὴ τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον, ἀλλὰ καὶ λουτροῖς χρῆσθαι ποτίμων ὑδάτων ἑκάστης ἡμέρας, μὴ μόνον ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ πολλάκις, εἰ βούλοιντο. καὶ μὴν καὶ τῶν σιτίων ἃ προσφέρονται τὴν δύναμιν εἶναι ψυχροτέραν καὶ μάλιστα

fundum usque fodientes, quum procul a terrae superficie recesserunt, evidentem caliditatem percipiunt.

XV.

Percalido natura refrigeratio, potus, aqua quiescere.

Quod his verbis praecipitur clarum est. Omnibus enim iis, qui calidiores quam deceat sunt, summam victus rationis ad refrigerationem redigere expedit. Itaque frigidioris temperaturae cibaria ipsis danda sunt et aquosa potio aut ipsa aqua potui praebenda est; parumque exercendum corpus est, soli namque ad necessarias actiones motus sufficient. Nihilque dubii est ab ira et curis vehementioribus hujusmodi hominem abstinere debere. Quin etiam quotidie lavationibus aquarum dulcium uti, non semel tantum, verum etiam saepius, si velit, conducet. Nec non et ciborum quos comedit vis refrigeratoria

ἐν θέρει. μεμνῆσθαι δὲ χρὴ πρὸ πάντων ἐν τοῖς τοιούτοις (499) λόγοις ὅτι τὰς ἐνθέρμους φύσεις ὀνομάζειν ἔθος ἐστὶν αὐτῷ ταύτας καθ' ἃς οὐ τὸ σύμφυτον πλεονάζει θερμὸν, ἀλλὰ τὸ δριμὺ καὶ δακνῶδες, ὅπερ ἐπίκτητόν τε καὶ οὐ κατὰ φύσιν εἶναι νομίζει.

ιστ'.

Ὕπνος ἐμψύχει ἐπιβεβλημένῳ.

Οἱ πλεῖστοι τῶν ἐξηγησαμένων τὸ βιβλίον ἰδίᾳ ταύτην ἐξηγοῦνται τὴν ῥῆσιν. ἐμοὶ δ' ἄμεινον εἶναι δοκεῖ συνάπτειν αὐτὴν τῇ προγεγραμμένῃ καὶ ποιεῖν ἕνα λόγον ἅπαντα τόνδε. ἐν θέρμῳ φύσει ψύξις, ποτὸν ὕδωρ, ἐλινύειν, ὕπνος ἐν ψύχει ἐπιβεβλημμένῳ. τῆς ἐμψύχει λέξεως τὴν πρώτην συλλαβὴν διὰ τοῦ μ γραφόντων τε καὶ λεγόντων ἡμῶν διὰ τοῦ ν, γενήσεται γὰρ οὕτως ἄρθρον ὡς εἰ καὶ ἐν τῷ ψύχει τις ἔφη. τοὺς γὰρ ἀμετρώτερον ἔχοντας θερμὴν τὴν κρᾶσιν, ἄμεινόν ἐστιν ἐν χωρίῳ ψυχρῷ κοιμωμένους ἕλκειν

esto et aestate praecipue. Verum ante omnia illud in his sermonibus meminisse opus est, percalidas naturas appellare eas Hippocratem consuevisse, quae non ingenito calore, sed acri et mordaci abundant, quem adventitium et non naturalem esse arbitratur.

XVI.

Somnus in frigore vestibus tecto.

Plurimi hujusce libri interpretes hanc particulam orationis separatim explanant. Mihi vero ipsam cum suprascripta conjungere satius esse videtur, atque unam integram orationem hoc pacto instituere. Percalido natura refrigeratio, potus, aqua quiescere, somnus in frigore vestibus contecto, hanc Graecam vocem *ἐμψύχει* per literam *ν* scribentibus nobis ac proferentibus, non per *μ*, quod idem est ac si cum articulo quis ita diceret *ἐν τῷ ψύχει.* Eos enim qui immoderatius calida temperatura sunt,

Ed. Chart. IX. [491. 492.] Ed. Baf. V. (499.)

εἴσω διὰ τῆς εἰσπνοῆς τὸν ἀέρα, ψυχρὸν ὄντα δηλονότι καὶ μάλισθ' ὅτι κατὰ τοὺς ὕπνους εἴσω τοῦ σώματος ὑποχωρεῖ τὸ θερμόν. ἀλλ' ἐὰν ὥσπερ ἐν τοῖς ὕπνοις ἀπολιπόντος τὴν ἐκτὸς ἐπιφάνειαν αὐτοῦ τὸ βάθος τοῦ σώματος γίνεται θερμότερον, οὕτω καὶ διὰ [492] τὸ περιέχον, ἐμψυχομένων τῶν κατὰ τὸ δέρμα θερμαίνεται τὰ διὰ τοῦ βάθους, οὐ τελέως ὁ ἄνθρωπος ἐμψυχθήσεται διὰ τῆς εἰσπνοῆς. ἄμεινον οὖν ἐστιν ἀντισπᾷν μὲν εἰς τὸ δέρμα τὴν θερμασίαν, ἐπιβλήμασι θερμαίνουσιν, εἰσπνεῖν δὲ ψυχρὸν ὡς ἑκατέρωθεν εἰς μετριότητα κράσεως ἄγηται τὸ θερμὸν σῶμα. κάλλιστον μὲν οὖν ἐστιν, ὡς ἔφην, συνάπτειν τοῖς προειρημένοις κατὰ τήνδε τὴν λέξιν εἰρημένην. χωρίζοντες δὲ αὐτὴν οἱ πολλοὶ τῶν ἐξηγησαμένων τὸ βιβλίον οὐ μόνον ταῖς ἐνθέρμοις φύσεσιν, ἀλλὰ πᾶσιν ἀνθρώποις οἴονται κοινῇ συμφέρειν ὑπνοῦν μὲν ἐν ἀέρι ψυχροτέρῳ, χάριν τοῦ τὴν ἀθροιζομένην ἐν τῷ βάθει θερμασίαν ἐμψύχεσθαι, περιβεβλῆσθαι δ' ἕνεκα τοῦ μὴ πᾶσαν ἀμέτρως εἴσω συννεύειν, προσερχομένης τῆς ἐκ τοῦ καταψύχεσθαι τὰ κατὰ τὸ δέρμα

melius eft in frigido loco dormientes aërem plane frigidum per infpirationem attrahere et maxime quoniam per fomnum calor in interiora corporis mergitur. Celerum fi ut in fomno, calido exteriorem fuperficiem deferente interna corporis magis calent, fic et ambiente aëre cutaneis partibus frigefactis, corporis penitiora incalefcant, haud perfecte homo aëris infpiratu refrigerabitur. Praeftabit igitur ftragulis calefactoriis injectis, ad cutem calorem revocare, frigidum vero aërem per infpiratum admittere, ut utrimque temperaturae mediocritatem calidum corpus redigatur. Optimum itaque, ut dixi, fuerit cum fupradictis haec verba conjungere. At multi hujufce libri explanatores ipfa a fuperioribus disjungentes non percalidis modo naturis, fed etiam omnibus hominibus generatim conferre, exiftimant in aëre frigidiore fomnum capere, ut contractus in profundum calor refrigeretur; operimentis vero circumtegi, ne omnis calor immoderatius intro refu-

μόρια, διὰ τὸν ἔξωθεν ἀέρα θερμασίας τῇ κατὰ τοὺς ὕπνους ἀθροιζομένῃ. τοῦτο δ' ἀληθὲς ἐπὶ πολλῶν ἐστι φύσεων, οὐ μὴν ἐπὶ πασῶν γε. καθάπερ γὰρ, ὅσοι τοῦ συμμέτρου θερμοτέραν ἔχουσι τὴν κρᾶσιν, ἄμεινον ἐμψύχειν αὐτοὺς, οὕτως ὅσοι ψυχροτέραν ἔχουσι τὴν κρᾶσιν ἐκθερμαίνειν. ἔνιοι δὲ οὐ μόνον ἀπὸ τῆς γεγραμμένης ῥήσεως ἐχώρισαν τὴν νῦν ἡμῖν προκειμένην, ἀλλὰ καὶ διελόντες αὐτὴν ταύτην ἰδίᾳ μὲν ἀνέγνωσαν, ὕπνος ἐμψύχει τὴν πρώτην συλλαβὴν τῆς ἐμψύχει φωνῆς διὰ τοῦ μ γράψαντες, ὡς ἓν γενέσθαι ῥῆμα τὸ ἐμψύχει, παραπλησίως εἰρημένον τῷ καταψύχει καὶ μὴ δύο μέρη τοῦ λόγου, πρόθεσιν μὲν τὸ πρότερον, ὄνομα δὲ τὸ δεύτερον. οὗτοι δὲ τὴν ἐφεξῆς ῥῆσιν ἀναγκαίως ἑνώσαντες τῷ τέλει τῆς προκειμένης ἀναγινώσκουσιν ὧδί πως. ἐπιβεβλημένῳ ὕπνος ἑδραῖος, ὀρθῶν νυσταγμός· ἐπιβεβλημένῳ φάσκοντες ἀντὶ τοῦ κατακειμένῳ λελέχθαι. τοῦτο δὲ πρὸς τὸ βιαίως μετενηνέχθαι τὴν κατακειμένῳ φωνὴν εἰς τὴν ἐπιβεβλημένῳ καὶ ἄλλως ἐστὶν εὐτελές τε καὶ ἄχρηστον,

giat calore eo, qui ob refrigeratas ab externo aëre cutaneas partes repellitur illi, qui per ſomnum intus colligitur, accedente. Id vero in multis naturis verum eſt, non tamen in omnibus: quemadmodum enim eos, quibus calidior ſupra modum natura eſt, refrigerare expedit, ita frigidiore temperatura praeditos calefacere. Verum nonnulli propoſita verba non ſolum a ſupraſcriptis diſjunxerunt, ſed etiam haec ipſa ſeparatim legentes diviſerunt, ſomnus *ἐμψύχει*, id eſt refrigerat, primam ſyllabam hujus verbi *ἐμψύχει* per *μ* litteram ſcribentes, ut unum verbum ſit *ἐμψύχει*, ſimiliter dictum atque hoc, *καταψύχει*, quae ambo refrigerat, ſignificant; et non duae orationis particulae, prior quidem praepoſitio, ſecunda vero nomen. Sed iſti neceſſario ſequentem orationem fini propoſitae adjungentes ita ſane legunt, abjecto ſomnus firmus, erectorum dormitatio, aſſerentes hanc vocem, *abjecto*, quam veſtibus tecto, interpretati ſumus, pro hac *jacenti*, eſſe poſitam. Id vero praeterquam quod haec vox, jacenti,

ἀκούειν ἡμᾶς ἀξιούντων αὐτῶν τὴν ὑπνώδη τοῦ σώματος διάθεσιν, ἐν μὲν τῷ κατακεῖσθαι τὴν ἑδραῖόν τε καὶ βέβαιον ὕπνον, ἑστῶσι δὲ νυσταγμὸν ἐργάζεσθαι.

ιζ'.

Ὕπνος ἑδραῖος, ὀρθῷ νυσταγμός.

Ἃ μὲν οἱ πλεῖστοι τῶν ἐξηγητῶν ἔγραψαν εἰς τήνδε τὴν λέξιν ἄμεινον σιωπᾷν, ἃ δὲ οἱ μᾶλλον αὐτῶν ἔχεσθαι τοῦ πιθανοῦ δόξαντες εἶπον, ἐστὶ τοιαῦτα. τὴν ἀγρυπνίαν ψύχειν φασὶ τὸ σῶμα, καὶ τούτου τεκμήριον τίθεσθαι τὴν ἑπομένην ἄχροιαν τοῖς ἀγρυπνήσασιν. ὅταν οὖν, φασὶν, ἔνθερμον κρᾶσιν ἐμψῦξαι βουλώμεθα, πρὸς τοῖς ἄλλοις οἷς εἶπεν ἔμπροσθεν ὁ Ἱπποκράτης, ἔτι καὶ τοῦτο προσθετέον, ὡς ἤτοι προφροντίζοντές τι καὶ πράττοντες ἀγρυπνεῖν, ἢ εἰ μὴ τοῦτο ποιεῖν δύνανται, κωλυτέον αὐτοὺς κατακλινομένους ὑπνοῦν, ἀναγκάζονται δυοῖν θάτερον πράττειν, ἢ καθῆσθαι

violenter in hanc, abjecto, mutata eſt et alioqui eſt ignobile atque inutile, iſtis nos intelligere volentibus ſomniculoſum corporis affectum, jacentibus firmum et ſtabilem ſomnum; ſtantibus vero dormitationem tantum conciliare.

XVII.

Somnus ſtabilis, erectorum dormitatio.

Quae plurimi interpretes his verbis explanandis tradiderint ſilentio tranſire praeſtat; quae vero inter illos magis veritati adhaerere exiſtimati dixerint, hujusmodi ſunt. Vigiliam refrigerare corpus aſſerunt hujusque indicium pallorem vigilantibus accidentem ſtatuunt. Quum igitur dicunt, per calidam temperaturam refrigerare volumus, praeter ſuperius ab Hippocrate dicta, illud etiam adjiciendum eſt, ut prius cogitationibus aliquibus et negotiis afflicti vigilent; aut ſi hoc facere nequeant, ne cubantes dormiant, arcendi ſunt: coguntur enim duorum

ἢ ἑστάναι. τὸν γὰρ τῶν καθημένων ὕπνον ἑδραῖον ὠνομάσθαι φασὶν ἀπὸ τῆς ἕδρας, ἴσον δὲ δύνασθαι τὸν τούτων ὕπνον τῷ τῶν ἑστώτων νυσταγμῷ, καὶ διὰ τοῦτο εἶπεν αὐτὸς, [493] ὕπνος ἑδραῖος, ὀρθῷ νυσταγμὸς, ὡς εἰ καὶ οὕτως εἴρητο ὁ σύμπας λόγος. τὰς ἐνθέρμους φύσεις κωλύειν προσήκει πλείστοις ὕπνοις χρῆσθαι. βέλτιον γὰρ αὐταῖς ἐγρηγορέναι τε καὶ πράττειν τι, μάλιστα μὲν αὐτοὺς εἴργειν καὶ τοῦ καθίζειν· εἰ δὲ μὴ, τοῦτο μὲν συγχωρεῖν παραπλήσιον ὑπάρχον τῷ τῶν ἑστώτων νυσταγμῷ, κατακλίνεσθαι δὲ κωλύειν. τινὲς δὲ τὸν ἑδραῖον ὕπνον ἀντὶ τοῦ βαθὺν εἰρῆσθαι νομίζοντες, ὅσοι περ ἂν οὕτως ἔχωσιν ἑστῶτες ἤδη νυστάζειν. ἀλλὰ τίνος ἕνεκα χρείας ἔγραψαν ταῦτα μὴ προσθέντες ἀτελῆ τὸν λόγον εἰργάσαντο. ταῦθ' ὑπ' αὐτοῦ συμβουλεύοντος ἡμῖν ὅσους ἑδραίως, ὅπερ ἐστὶ βαθέως κοιμηθῆναι βουλόμεθα, τούτους ἐπὶ τοσοῦτον ἐγρηγορότας φυλάττειν, ὡς μὴ στῆναι δύνασθαι χωρὶς τοῦ νυστάζειν. ἐὰν γὰρ εἰς τοῦτο ἀφίκωνται, βαθέως κοιμηθῆ-

alterutrum facere, aut ſedere aut ſtare. Sedentium quidem ſomnum hedraeon a ſede, id eſt firmum, vocatum eſſe inquiunt; reſpondere autem horum ſomnum ſtantium dormitationi. Atque ideo, inquit ipſe, ſomnus hedraeos, hoc eſt firmus, erectorum dormitatio, perinde ac ſi tota oratio hunc in modum prolata eſſet: percalidae naturae a plurimi ſomni uſu arcendae ſunt: ipſis enim et vigilare et aliquid agere magis conducit. Hi quidem maxime et a ſedendo arcendi ſunt; ſin minus, concedendum ſane fuerit id, quod ſimile eſt ſtantium dormitationi: ne procumbant autem prohibendum. Sed nonnulli ſtabilem ſomnum, hoc eſt profundum dictum, eſſe putant, eorum ſcilicet qui ita ſe habeant, ut ſtantes jam conniveant, ſed cujus utilitatis cauſa haec ſcripſerint non addentes, imperſectam orationem reddiderunt. Verumtamen haec ab ipſo dicta ſunt, nobis conſulente ut eos, quos firmiter, hoc eſt profunde, dormire volumus, tantiſper vigilantes cuſtodiamus, dum niſi conniventes conſiſtere non poſſint:

Ed. Chart. IX. [493.] Ed. Baf. V. (499.)

σωνται. πολλοὺς γὰρ ἐγὼ διὰ τὸ ταχέως ἐπὶ τὸν ὕπνον ἰέναι βιασάμενος ἀγρυπνῆσαι μέχρι πλείονος, ἀμέμπτως ὑπνῶσαι παρεσκεύασα, καθάπερ καὶ τῶν ἀνορεξίαν μεμφομένων, ἐνίους ἀναγκάσας ἀσιτῆσαι μέχρι πολλοῦ τῆς ἡμέρας ἐποίησα πεινῆσαι. πρὸ γὰρ τοῦ δεῖσθαι τὴν φύσιν ὕπνων ἢ σιτίων ἐπ' αὐτὰ παραγινόμενοι τοῖς εἰρημένοις συμπτώμασι περιπίπτουσι. χρὴ δὲ μὴ περιβιάζεσθαι τὴν φύσιν ἀκαίρως, ἀλλ' ὡς ὑπηρετεῖν εὐκαίρως. ἐγὼ μὲν οὖν ἅ μοι δοκεῖ πιθανῶς τις εἰς τὴν τῆς προκειμένης λέξεως ἐξήγησιν εἰπεῖν εἴρηκα. τοὺς δ' οἰομένους τὸν ὕπνον ἀεὶ ψύχειν ἐπίκαιρόν τι τῆς τέχνης ἀγνοεῖν ἡγοῦμαι. διὰ παντὸς μὲν γὰρ ὕπνος ὑγραίνει, καθάπερ ἀγρυπνία ξηραίνει. καὶ τοῦθ' ἡμᾶς αὐτὸς ἐδίδαξεν, οὐ διὰ παντὸς δὲ θερμαίνειν ἢ ψύχειν πέφυκεν. ἀλλ' ὅταν μὲν ἀπυρέτων ὄντων, ἤτοι φλεγματώδεις ἢ ὠμοὺς ἢ ὁπωσοῦν ψυχροὺς χυμοὺς εὑρὼν ἐν τῷ σώματι κατεργάσηταί τε καὶ πέψῃ, χρηστὸν ἐξ αὐτῶν ἐργασάμενος αἷμα, θερμαίνει τὸν ἄνθρωπον αὐξήσει τῆς

nam fi ad hoc pervenerint, in altum poftea faporem vertuntur. Nam multos ego quod citius cubitum irent, male dormientes, diutius vigilare cogens, ut poftea fuaviffime dormirent, effeci; ficut quosdam amiffum ciborum appetitum conquerentes, ad multum diem inedia macerans efurientes reddidi. Antequam enim fomnum aut cibum natura defideret, ad hos accedentes in dicta fymptomata incidunt. Non oportet autem naturae intempeftive vim inferre, fed ei in tempore fubvenire. Ego mehercule, qui aliquis in propofitis verbis explanandis verifimiliter poffe dicere mihi videbatur, expofui. Putantes vero fomnum femper refrigerare, praecipuum quoddam in arte ignorare opinor: femper enim fomnus humectat, ficut vigilia femper exficcat; hocque nos ipfe edocuit, non femper autem calefacere aut refrigerare natura aptus eft. Verum quum in febre carentibus aut pituitofos aut crudos aut frigidos utcunque fuccos in corpore offendens confecerit et coxerit, ex ipfis bonum fanguinem procreans,

Ed. Chart. IX. [493.] Ed. Baf. V. (499. 500.)

ἐμφύτου θερμασίας, ὅταν δ' ἤδη πυρέττοντας ἐπὶ σηπεδόνι τοιούτων χυμῶν, ἐμψύχει, τὴν μὲν πυρετώδη θερμασίαν σβεννὺς, αὐξάνων δὲ τὴν οἰκείαν. ἡνίκα δὲ πυρετοῦ χωρὶς ἢ καὶ σὺν πυρετῷ χολώδεις πλεονάζωσι χυμοὶ, διακρῖναι μὲν αὐτοὺς εἶτ' ἐκκρῖναι δυνηθεὶς, εἰς συμμετρίαν ὑγιεινῆς κράσεως ἐπανάγει τὸ σῶμα. μὴ δυνηθεὶς δὲ ταῦτα ἐργάσασθαι τὴν αὐτὴν φυλάττει κρᾶσιν. εἰ δ' ἐπὶ φλεγμονῇ σπλάγχνου πυρέττων τις ἐν ἀρχῇ τοῦ παροξυσμοῦ καθυπνώσειεν, αὐξήσας τὴν φλεγμονὴν ὁ ἄκαιρος οὗτος ὕπνος, ἅμ' αὐτῇ καὶ τὸν πυρετὸν αὐξήσει, κἀκ τοῦδε θερμότερον ἐργάσεται τὸ σῶμα, θερμῷ παρὰ φύσιν. ἐγχωρεῖ μέντοι καθ' ἕνα τρόπον ἐνίοτε θερμότερόν τε καὶ ψυχρότερον ἅμα γίνεσθαι τὸ σῶμα διὰ τὸν ὕπνον, ἐπειδὴ τῆς κατὰ τὸ σῶμα θερμασίας διττόν ἐστι τὸ γένος, ἓν μὲν οἰκεῖόν τε καὶ σύμφυτον, ἕτερον δὲ ἀλλότριόν τε καὶ παρὰ φύσιν. ὅταν οὖν αὐτῶν τὸ μὲν αὐξήσῃ τε καὶ ῥώσῃ, τὸ δὲ καθάρῃ τε καὶ μαράνῃ, πῶς οὐκ ἄν τις εὐλόγως φαίη καθ' ἕνα χρόνον (500) ἐξ ὕπνου θερμότερον ἅμα καὶ ψυχρότερον ἑαυτοῦ γεγο-

hominem infiti caloris incremento calefacit. Quum vero ex hujusmodi humorum putredine jam febricitantes occupaverit, eos refrigerat, febrilem exftinguens calorem, proprium vero et ingenitum augens. At fi cum febre aut fine febre fucci biliofi redundaverint, ipfos feparare, dein excernere valens, ad mediocritatem falubris temperantiae corpus redigit. Haec fi praeftare nequeat, eandem fervat temperiem. Quod fi ex vifceris phlegmone quis febricitans, acceffionis initio, fomno corripiatur, intempeftivus ifte fomnus phlegmonem augens, una cum ipfa et febrem magis accendet; quocirca et calore alieno corpus calidius efficiet. Contingit quidem et uno modo interdum calidius juxta atque frigidius fimul a fomno corpus evadere: quandoquidem caloris in corpore humano duplex genus eft, unum familiare et congenitum, alterum alienum et praeter naturam. Quando itaque horum unum fomnus auxerit et roboraverit, alterum tabefecerit et exftinxerit, quomodo quispiam rationabiliter corpus uno tempore calidius

νέναι τὸ σῶμα. ταῦτα δὲ οὐδὲ γινώσκουσι τὴν ἀρχὴν οἱ πολλοὶ τῶν ἐξηγησαμένων τὰ Ἱπποκράτους βιβλία. μάθοις δ' ἂν οὕτως ἔχον ὃ λέγω καθ' ὧν ἐγκαλεῖ Λύκος λόγων ἐν ἀφορισμοῖς [494] αὐτῷ γράψαντι, τὰ αὐξανόμενα πλεῖστον ἔχειν τὸ ἔμφυτον θερμόν. ἀλλ' ὅτι γε δι' ἄγνοιαν ὧν ὁ Ἱπποκράτης ὀρθῶς ἔγραψε περὶ τῆς κατὰ τὰς θερμασίας διαφορᾶς ἐπηρεάζειν αὐτὸν ἐτόλμησε, δι' ἑνὸς ὅλου βιβλίου δέδεικται τὴν ἐπιγραφὴν ἔχοντος ὅτι μηδὲν ἡμάρτηται κατὰ τὸν ἀφορισμὸν οὗ ἡ ἀρχὴ, τὰ αὐξανόμενα, πλεῖστον ἔχει τὸ ἔμφυτον θερμὸν, πλείστης οὖν δεῖται τροφῆς.

ιη'.

Αἱ ἀσθενέες δίαιται ψυχραὶ, αἱ δὲ ἰσχυραὶ θερμαί.

Διαίτας ἀσθενεῖς ἤτοι τὰς δι' ἀσθενῶν ἐπιτηδευμάτων ἐδεσμάτων τε καὶ πομάτων, ἢ τὰς ἀσθενὲς ἐργαζομένας τὸ

simul atque frigidius se ipso a somno affectum esse negaverit? Ceterum et haec ab initio plerique Hippocratis voluminum explanatores ignorant. Id autem ita se habere quod dico, ex Lyci sermonibus percipies, quibus Hippocratem reprehendit in aphorismis ita dicentem: crescentes plurimo ingenito calido abundant. At quod eorum ignoratione, quae recte Hippocrates de calorum discrimine prodidit, ipsum calumniis vexare Lycus ausus fuerit, per unum integrum librum a me ostensum est, cujus haec est inscriptio: Quod nihil in eo aphorismo erratum sit, cujus initium est, crescentes plurimo abundant insito calido, igitur plurimo egent alimento.

XVIII.

Imbecilli victus frigidi, valentes vero calidi.

Victus imbecillos aut eos, qui ex imbecillis vitae officiis, cibis ac potibus constant aut imbecillum animal

ζῶον εἴρηκεν. αἱ ψυχραὶ δὲ εἴτε κατὰ τὴν ἑαυτῶν κρᾶσιν εἴτε κατὰ τὴν ἐν ἡμῖν διάθεσιν ἣν ἐργάζονται λέγοιντο, διοίσουσιν ἀλλήλων οὐδέν. ἀσθενῆ μὲν οὖν ἐπιτηδεύματα λέγοιτ' ἂν τὰ διὰ βραχέων κινήσεων τοῦ σώματος γινόμενα, καθάπερ ἰσχυρὰ τὰ διὰ σφοδρῶν ἐδέσματα. ἀσθενῆ μὲν ὅσα μήτε ὀδμὴν ἰσχυρὰν ἔχει μήτ' ἐν τῇ γεύσει ποιότητα σφοδρὰν ὀξύτητος ἢ γλυκύτητος ἢ ἁλυκότητος ἢ πικρότητος ἢ στρυφνότητος ἢ δριμύτητος, ἀλλ' ἤτοι μετρίως εἴη γλυκάζοντα τὴν γεῦσιν ἢ μετρίαν στύψιν ἐμφαίνοντα καὶ θερμασίαν ὁμοίως ὀλίγην, ἰσχυρὰ δὲ τὰ τούτων ἐναντία. ἐὰν μὲν οὖν ἀσθενῆ πάντα τά τε ἐπιτηδεύματα καὶ τὰ διαιτήματα προσάγηται τῷ σώματι, ψυχθήσεται σφόδρα, καθάπερ γε κἂν ἰσχυρὰ θερμανθήσεται γενναίως. ἐὰν δὲ τὰ μὲν, τὰ δὲ μὴ, τῷ τὴν ἀναλογίαν τῆς μίξεως, ἤτοι γ' ἐγγυτέρω θατέρου τῶν ἄκρων ἢ ποῤῥωτέρω παραγενήσεται.

---

reddentes, appellavit; frigidi vero five ob fuam ipforum temperaturam, five ob affectum, quem in nobis efficiunt, ita nominentur, nihil inter fe different. Imbecilla igitur vitae officia illa dici poffunt, quae ex lenibus corporis motionibus conftant; ficut contra valentia, quae ex vehementibus. Cibi quidem imbecilli funt, quicunque neque odorem validum fpirant, neque guftatui vehementem ullam qualitatem acoris, dulcedinis, falfuginis, amaritiei, acerbitatis acrimoniaeve repraefentant, fed mediocri dulcedine aut mediocri adftrictione guftatum afficiunt, ac pariter modice calefaciunt; valentes vero funt iftis contrarii. Itaque fi omnia et vitae ftudia et cibi debiles corpori adhibeantur, vehementer refrigerabitur; quemadmodum fi valentes, magnifice incalefcet. Quod fi aliqua imbecilla, aliqua robufta adhibeas, fecundum miftionis potionem aut propius ad alterutrum extremorum accedet aut longius removebitur.

ιθ'.

Ὑδάτων ἀτεχνέων τὸ μὲν ἀπὸ τοῦ αἰθέρος ἀποκριθὲν ἢ βροντιαῖον ὡραῖον, τὸ δὲ λαιλαπῶδες κακόν.

Οἷς χρώμεθα κατὰ τὴν ἰατρικὴν, οὐ μόνον ἐπὶ τῶν νοσούντων, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑγιαινόντων σωμάτων, ὕλαι τῆς τέχνης εἰκότως ὀνομάζονται καὶ γέγραπταί γέ τισι τῶν ἰατρῶν βιβλία τὴν ἐπιγραφὴν ἔχοντα περὶ ὕλης. ἐνίοτε μὲν οὖν τοῖς αὐτοφυέσι σώμασι χρώμεθα πρός γε τὰς ἰάσεις καὶ τὴν ὑγιεινὴν δίαιταν, ἐνίοτε δ' αὐτοὶ τὶ πράττομεν ἐν τῇ παρασκευῇ τῆς ὕλης, τὰ μὲν ἕψοντες, τὰ δὲ καίοντες, ἔνια δὲ πλύνοντες, οὐ προαρτύοντες ἢ προϋγραίνοντες ἢ ψύχοντες, ἤ τι τοιοῦτον ποιοῦντες ἕτερον. οὕτως οὖν καὶ περὶ τῶν ὑδάτων παρασκευήν ἐστιν ὅτε πράττομέν τι τεχνικὸν, ὥσπερ ὀλίγον ἔμπροσθεν ἔλεγεν αὐτὸς ὕδωρ ἀφεψηθὲν, τὸ μὲν ὡς δέχηται τὸν ἀέρα. καὶ γὰρ ἡ ἕψησις αὐτὴ καὶ ἡ μετὰ ταῦτα ψύξις, ἤτοι διὰ τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος

XIX.

Aquarum arte carentium, quae ab aethere excreta eſt aut cum tonitru opportuna; procelloſa vero mala.

Ea quibus ſecundum medicae artis praecepta non ſolum in aegris, verum etiam in recte valentibus corporibus utimur, materiae artis jure nominantur et a medicis quibusdam libri conſcripti ſunt, quibus inſcriptio haec propoſita eſt, de materia. Porro interdum ſponte natis corporibus ad curationem et ſalubrem victus rationem utimur; interdum et nos aliquid ad praeparandam materiam facimus, aliqua elixantes, aliqua comburentes, aliqua lavantes aut prius condientes aut prius madefacientes aut refrigerantes aut aliquid hujusmodi aliud efficientes. Sic itaque et in praeparandis aquis artificioſum aliquid molimur, quemadmodum ipſe paulo ante dicebat. Aqua decocta, tum quidem ut ſuſcipiat aërem. Etenim fit ipſa decoctio et poſtea refrigeratio aut per ambientem

ἢ ἀνέμου τινὸς ἢ [495] οἴκου, ψυχρὸν ἀέρα καθ' ἑαυτὸν ἔχοντος. εἰσὶ γὰρ ἀμέλει τινὲς ἐοικότες σπηλαίοις ψυχροῖς, ἔστι δ' ὅτε καὶ ὑγροῖς, εἴτε διὰ τῆς περιπλαττομένης χιόνος ἢ ὑπὸ κρουνῷ θέσις ἢ ἐν φρέατι διττῶς γινομένη, ποτὲ μὲν ἐν αὐτῷ τῷ ὕδατι κατατιθεμένων ἡμῶν τὸ ἀγγεῖον, ἐν ᾧ τὸ τεθερμασμένον ὕδωρ, ἐνίοτε δὲ ὑπὲρ αὐτοῦ κρεμώντων, ὥσπερ γε καὶ διὰ κεράμων ἀραιῶν ἔστιν ὅτε τὸ θολερὸν ὕδωρ διηθούντων ὡς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τε καὶ κατ' Αἴγυπτον ἠθεῖται διά τινων οὐχ ἁπλῶς κεραμευθέντων, ἀλλὰ τεχνικῶς κατασκευασθέντων εἰς ἀραιότητα, καθάπερ γε καὶ δι' ὀθονίου, μὴ παρόντος ἀγγείου τοιούτου. ταῦτα πάντα τεχνικὴν ἔχει τὴν παρασκευὴν, ὥσπερ γε καὶ ὅσα κατὰ τοὺς ἀγωγοὺς τῶν πηγαίων ὑδάτων πράττομεν, οὐκ ἐκ τοῦ τυχόντος λίθου παρασκευάζοντες αὐτοὺς καὶ χρίοντες ἔνδοθεν ἐνίοτε. διαφορὰ γὰρ οὐ σμικρὰ κατά γε τὴν ἀλοιφὴν αὐτήν ἐστιν ἢ πίτταν ἢ γύψον οὖσαν ἢ χωρὶς ταύτης πλίνθον ὀπτὴν ἢ λίθον ἔχοντά τινα ποιότητα μοχθηρὰν ἢ

nos aërem aut vento aliquo aut in aedibus frigidum aërem includentibus: ſunt enim domus quaedam frigidis ſpeluncis perſimiles. Interdum et perhumida refrigeratio acquiritur, ut per nivem circumdatam, aut ſi ſub fonte rapide labente ponatur; aut in puteo, idque bifariam, nonnunquam quidem in ipſam putei aquam nobis vaſculum demittentibus, in quo aqua calefacta continetur, nonnunquam vaſculum ſupra aquam ſuſpendentibus, ſicut etiam per teſtas raras interdum turbulentas aquas percolantes; ut Alexandriae et in Aegypto percolantur per quaedam non ſimpliciter teſtacea vaſa, ſed artificioſe, ut rara ſint, praeparata: quemadmodum et per linteolum hujusmodi vaſe carentes excolare ſolent. Haec ſane omnia artificioſe parantur, ſicut etiam quaecunque circa fontanarum aquarum ductus machinamur, illos non ex quocunque lapide fabricantes interiusque illinentes interdum: haud enim parvum diſcrimen in ipſo illitu eſt, ſive picem, ſive gypſum illiveris, ſive citra illitum; laterem uſtum aut lapi-

ἀγαθὴν ἢ μηδεμίαν ὅλως ἔχοντα σαφῆ. καὶ μέντοι καὶ φρέατα πολλάκις ὀρύττομεν ἐν διαφερούσῃ γῇ καὶ δι᾽ ὀχετῶν ἢ σωλήνων ἄγομεν ὕδωρ ἐκ πηγῆς, ἤτοι βέλτιον ἢ χεῖρον ἐργάζεσθαι δυναμένων ἢ καὶ μηδ᾽ ὅλως ἀλλοιούντων αὐτό. ταῦτα μὲν οὖν ἅπαντα τεχνικῶς γίνεται περὶ τὴν παρασκευὴν τοῦ ὕδατος. ὅταν δ᾽ ἀπὸ τῆς γῆς κατὰ τόπον οὔσης ἐν ᾧ διαιτώμεθα λαμβάνωμεν ἢ ἐκ λίμνης ἢ ποταμοῦ παραῤῥέοντος ἢ τὸ καλούμενον ὄμβριον, οὐδὲν ἐνταῦθα προστίθεμεν ἐκ τῆς τέχνης. διὰ τοῦτ᾽ οὖν ὁ Ἱπποκράτης εἶπεν, ὑδάτων ἀτεχνίων ἀντιδιαιρούμενος αὐτὰ τοῖς τεχνικὴν ἔχουσι τὴν παρασκευὴν, ἃ κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῶν ἀτέχνων ὀνομάζομεν τεχνικά. καθάπερ ὀλίγον ἔμπροσθεν οὐ περὶ πάντων ὑδάτων ὅσα τεχνικῶς παρασκευάζομεν ἔγραψεν, ὡς εἰ καὶ σύγγραμμα πρὸς ἔκδοσιν ἐποιήσατο, μόνου δ᾽ ἑνὸς ἐμνημόνευσε τρόπου παρασκευῆς, ἑαυτῷ γράφων ἐν ὑπομνήματι πρὸς ἀνάμνησιν, οὕτως καὶ νῦν οὐ περὶ πάντων ὑδάτων ἀτέχνων, ὅπερ ἐστὶν αὐτοφυῶν, ἀλλ᾽ ἑνὸς εἴδους

dem improba aliqua aut bona aut nulla prorfus evidenti qualitate affectum impofuerit. Quin etiam puteos faepius in diverfa terra defodimus et aquam per canales et fiftulas ab aliquo fonte, quae meliorem aut deteriorem ipfam reddere valeant aut etiam nulla ratione permutent, derivamus: nempe haec ad aquam praeparandam artificiofe praeftantur. At quum ex terra ejus loci, in quo degimus, aquam fumimus aut ex lacu aut praeterlabente flumine haurimus aut pluviatilem, quae vocatur, colligimus, prorfus nihil artis huic adhibemus. Propter hoc igitur inquit Hippocrates aquarum arte carentium, ipfas artificio praeparatis opponens, quas arte carentibus comparantes artificiofas adpellamus. Quemadmodum autem paulo ante non de omnibus aquis arte paratis locutus eft, ficut fi librum, ut in publicum ederetur, confcripfiffet, fed unius tantum praeparandi rationis mentionem habuit, utpote fibi ipfi commentariolum recordationis caufa conficiens, ita et hoc loco non de omnibus aquis arte carentibus, hoc eft fponte

Ed. Chart. IX. [495. 496.] Ed. Baf. V. (500.)

μόνου διῆλθεν, ὃ καλοῦμεν, ὡς ἔφην, ὄμβριον. ἔγραψε δ' αὐτοῦ διαφορὰς δύο, τὴν μὲν ἑτέραν, ἣν καὶ προδήλως ψέγει, κακὸν εἶναι λέγων τὸ λαιλαπῶδες, ἑτέραν δ' ἐφεξῆς ἄδηλον εἴτε μόνον ἄψεκτον εἴτε καί τινος ἑτέρου τύχῃ, ἐνόμιζε δὲ σκαιὸν αὐτό. τὸ γὰρ ἀπὸ τοῦ ἀέρος ἀποκριθὲν ἢ βροντιαῖον, ὡραῖον εἶναί φησι. ὡραῖον δὲ ἐγχωρεῖ μὲν καὶ τὸ κατὰ τὴν προσήκουσαν ὥραν γινόμενον ὡς ἐπαινοῦντα λέγειν αὐτὸν, ἐγχωρεῖ δὲ καὶ μόνον οὕτως ὀνομάζειν, τὸ κατὰ τὸ μέσον θέρος ὀνομαζόμενον, ἐπειδὴ μάλιστα τὸν καιρὸν τοῦτον ὥραν ἔτους ὀνομάζουσιν οἱ Ἕλληνες. ἐπιφέρουσι μὲν γὰρ τὸ τῆς ὥρας ὄνομα καὶ φθινοπώρῳ καὶ χειμῶνι καὶ ἦρι. κατ' ἐξοχὴν δὲ ἐνίοτε καλοῦσιν ὥραν ἔτους ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἐν ᾧ τοὺς ὡραίους ὀνομαζομένους καρποὺς τελειοῦσθαι συμβαίνει. τοῦτ' οὖν ἄδηλόν ἐστιν, ὅσον ἐπὶ τῇ ῥήσει, πλὴν εἰ προσθείημεν αὐτοί τι περὶ τῆς ἡμετέρας ἱστορίας ἢ φυσικῆς τῶν πραγμάτων ἐνδεί-[496]ξεως.

naturae talibus procreatis, fed de una fola fpecie, quam, ut dixi, pluviatilem vocamus, fermonem fecit. Iftius vero duas prodidit differentias, alteram quidem, quam et aperte vituperat, malam effe dicens, procellofam fcilicet; alteram vero deinceps non conftat, an reprehenfione folum carere dicat, an et aliquid aliud ei tribuat; procellofam autem putavit incommodam, fiquidem ab aëre excretam aut cum tonitru, Graeco vocabulo adpellat hoream, latine dixeris temporariam vel tempeftivam vel opportunam. Contingit autem temporariam aquam ut congruo tempore provenientem ipfum laudantem appellare; contingit autem et eam folam quae aeftate media per imbres effunditur temporariam nominare, quandoquidem hanc anni partem Graeci potiffimum ὥραν, id eft tempus, appellant. Verum tamen et autumno et hiemi et veri temporis appellationem accommodant, fed per excellentiam interdum eam anni partem tempus nominant, in qua fructus temporarios vocatos maturefcere accidit. Id igitur quantum ad verba Hippocratis attinet, obfcurum eft, nifi fi nos ipfi

καὶ προσέτι διὰ τί τὸ λαιλαπῶδες μὲν ἔψεξεν, οὐκ ἔψεξε δὲ τό τ' αἰθέριον καὶ τὸ βροντιαῖον. ἄδηλον δὲ καὶ πότερον εἰς πόσιν αὐτὸ παρασκευάζειν ἡμᾶς ἠξίωσεν ἢ πρὸς τὰς ἰατρικὰς χρείας. εἴς τε γὰρ ὀφθαλμῶν φαρμάκων κατασκευὴν ὕδατι τοιούτῳ χρώμεθα καὶ τὸ καλούμενον ὑδάτινον ἐξ αὐτοῦ σκευάζομεν. ὡραῖον μὲν ἀκούειν ἄμεινον οὐ τὸ κατὰ τὸ ἔαρ εὐσθενῶς, ὡς ἤκουσάν τινες. οὔτε γὰρ ἐξαιρέτως τις ὥραν ἔτους ὠνόμασε τὸ ἔαρ, ἀλλ' ἁπλῶς ὥραν, ὥσπερ καὶ τὰς ἄλλας, οὔτε φαίνεταί τινα ἀρετὴν ἔχειν ἐξαίρετον ὁ τηνικαῦτα γενόμενος ὄμβρος, ἀλλὰ πολὺ βέλτιον ἡγεῖσθαι λέγει αὐτὸν ὡραῖον, ὅπερ ἂν ὕηται κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, ὃν ὀνομάζουσιν ὥραν ἔτους. ὁμολογοῦν γὰρ αὐτὸ φαίνεται καὶ τὸ ἀπὸ τοῦ αἰθέρος ἀποκριθὲν αὐτῷ λελέχθαι. καλεῖν γὰρ ἔθος τοῖς παλαιοῖς, ὅταν μὲν ἀκριβῶς καθαρὸν ᾖ τὸ περιέχον ἡμᾶς, αἰθέρα, τὸ δ' ἀχλυώ-

aliquid ex iis quae vidimus aut ex naturali rerum indicatione adjiciamus, ac praeterea, cur procellosam aquam improbet, aetheream vero cum tonitru effusam non improbet. Incertum quoque est, utrum ipsam nos ad potum an ad medicinae usus praeparare jusserit: nam oculorum medicamentis componendis hujusmodi aquam adhibemus et ex ipsa aqueum vocatum medicamentum conficimus. Porro temporariam intelligere satius fuerit, non vernam, cum impetu delapsam, ut nonnulli stulte accipiunt, nullus enim per excellentiam tempus anni ver nuncupavit, sed quemadmodum et alias anni partes, absolute tempus, neque tunc temporis effusus imber aliqua eximia virtute praeditus esse cognoscitur. Sed multo antiquius fuerit putare, ipsum temporariam aquam dicere, quam eo sane tempore pluerit, quod anni tempus Graeci nominant: huic enim sententiae et illud sane favere videbitur, quod ab ipso dictum est et aqua ab aethere excreta: nam veteres Graeci coelum, nos ambiens exquisite purum, aethera; caliginosum vero aut nubibus opacum,

δες ἢ νεφῶδες ἀέρα. κατὰ τοῦτο γοῦν αὐτὸ (501) καὶ τὸν ὑπὲρ τὰ νέφη τόπον, προσαγορεύουσιν αἰθέρα καὶ σαφῶς ἐδήλωσε καὶ ὁ ποιητὴς εἰπὼν

Εἰς ἐλάτην ἀναβὰς περιμήκετον, ἢ τότ' ἐν Ἴδῃ
Μακροτάτη πεφυκυῖα δι' ἠέρος αἰθέρ' ἵκανεν.

ἔμπαλιν δ' ὅταν εἴπῃ.

ἠέρα δ' Ἥρη
Πότνια πρόσθε βαθεῖαν ἐρυκέμεν,

ἐνδείκνυσθαι φαίνεται τόνδε τοῖς ἔπεσι. καὶ πάλιν ὅταν εἴπῃ

Ἀὴρ γὰρ παρὰ νηυσὶ βαθεῖη, οὐδὲ σελήνη
Οὐρανόθεν προὔφαινε, κατείχετο δ' ἐν νεφέεσιν.

ὅταν οὖν ἐν τῷ θέρει λεπτυνόμενον ὕδωρ ὑπὸ τῆς κατὰ τὴν ὥραν θερμότητος εἰς ἀτμοὺς ἀοράτους λυθῇ καὶ διὰ τοῦτο ἀδήλως ἡμῖν ἀνενεχθῇ πρὸς τὴν ὑπὲρ γῆς ἀέρα, κἄπειτα συμβῇ διά τινα μεταβολὴν ἐπὶ τὸ ψυχρὸν ἢ ἀνέμων ἀντιπνευσάντων ἀλλήλοις καὶ πυκνωθέντος τοῦ περιέ-

aërem vocare confueverunt. Haec eadem igitur ratione et locum fupra nubes aethera nominant, idque clare et poëta fignificavit, inquiens:

Conftitit, ac leviter fcandens tunc abiete in alta
Aethera, quae ex Ida furgens ultra aëra adibat.

Contra vero quum dixit:

Aëra fed craffum Juno fe propulit ante.

Profundum hunc noftrum aërem per ea verba infinuare videtur; atque iterum quum dixit:

Aër denfus erat naves complexus, Olympo
Nubibus obfcuris circumdata Luna latebat.

Itaque cum aeftate aqua ejus temporis calore attenuata in halitus invifibiles diffipata fuerit, atque idcirco clam nobis in aërem fupra terram fubvolaverit, ac deinde propter aliquam ad frigidum mutationem ac ventis inter fe reflantibus denfatoque aëre praetenuatos halitus iterum

χοντος ἐνουμένους τοῖς λελεπτυσμένους ἀτμοὺς, αἰσθητὸν ὕδωρ γίνεσθαί τινι καὶ τὸν ὄμβρον ἐροῦμεν ὡραῖον εἶναι, λελεπτυσμένου τε καὶ προκατειργασμένου τοῦ ὕδατος ἀπὸ τῆς κατὰ τὸν ἀέρα θερμότητος, εἶναί τε διὰ τοῦτο βέλτιον αὐτὸ τῶν λαιλαπωδῶν ἀκατεργάστων τε καὶ ἀμεταβλήτων ὄντων, ὁποῖα κατά τινας πηγὰς ὕδατα γίνεται τὰ καλούμενα πρὸς τῶν ἀρχαίων ἀτεραμνώδη. διὰ τί δὲ καὶ τὸ βροντιαῖον ἀποδέχεται μᾶλλον ἢ τὸ λαιλαπῶδες ἐφεξῆς ἴδωμεν. ἐμοὶ μὲν δοκεῖ διότι τὰς βροντὰς οἶδε γινομένας, ἤτοι διὰ πυρὸς ἐναπόληψιν, ὅταν ἐκκρινόμενον οἷον ῥῆξίν τινα ποιήσει τοῦ περιέχοντος αὐτὸ νέφους, ἡνίκα καὶ κεραυνοὶ πίπτουσιν ἢ παρατριβομένων ἀλλήλοις τῶν νεφῶν, ὧν οὐδέτερον ὑπάρχει τῷ λαιλαπώδει. πεπύκνωται γὰρ ὁ ἀὴρ ἐν τῇ τοιαύτῃ καταστάσει συνεχοῦς καὶ μέλανος ἑνὸς νέφους ἅπαντα αὐτὸν κατειληφότος. εἰκότως οὖν οὐ γίνονται βρονταὶ κατὰ τὴν τοιαύτην διάθεσιν τοῦ περὶ τὴν γῆν ἀέρος. ἐν γὰρ τοῖς διεσπασμένοις καὶ κατὰ τὴν περιγραφὴν ἰδίαν

cogi et in aquam sensibilem evadere confingerit, tunc imbrem illum temporarium vel tempestivum esse dicemus, extenuata aqua, ac prius ab aëris calore elaborata, atque ideo meliorem ipsam esse nimbosis, utpote neque confectis, neque ulla mutatione elaboratis, quales in nonnullis fontibus aquae scaturiunt, a veteribus indomitae crudaeque nominatae. Verum cur tonitrualem, ut ita dicam, aquam potius quam nimbosam approbet, deinceps videamus. Id profecto mihi ea ratione fecisse videtur, quod tonitrua duorum modorum alterutro fieri noverit aut ob ignem interceptum, qui erumpens, circumplexam nubem veluti dilaceret, quo etiam tempore fulmina decidunt aut inter se allisis attritisque nubibus. Neutrum in nimbosa aqua inest: siquidem in hujusmodi statu aër conspissatus est, una continua atraque nube ipsum totum occupante. Quapropter haud immerito in hoc aëris terram ambientis statu nequaquam tonat: namque diversis nubibus ac propria circumscriptione vagantibus, quum inter

φερομένοις νέφεσιν, ὅ τ' ἀλλήλοις ἐντύχῃ, τὴν παράτριψιν εὔλογον γίνεσθαι. τοῦ δ' ὅλου συνεχοῦς τε καὶ ἡνωμένου παράτριψις οὐκ ἂν γένοιτο. διὰ τοῦτο οὐδὲ κεραυνοὶ πίπτουσιν ἐν τῇ τοιαύτῃ καταστάσει, [497] μήτ' ἀέρος ἐν τοῖς νέφεσι περιλαμβανομένου θερμοῦ μήτε περιτρίψεως ἰσχυρᾶς γενομένης. ὅταν γὰρ ἀλλήλοις ἀπατῶντα τὰ νέφη, τὸ μεταξὺ πυρῶδες εἰς ἑαυτὰ συνελαύνοντα καὶ σφίγγοντα πυκνώσει τελέως ἐκθλίβηται, τηνικαῦτα ποτὲ μὲν εἰς τὴν ἄνω χώραν ὁ κεραυνὸς ἢ τὴν εἰς τὸ πλάγιον, ἐνίοτε δ' ἐπὶ τὴν γῆν. ταύτην μὲν τὴν φορὰν αὐτοῦ ὁρῶμεν μόνην, αἱ δ' ἄλλαι λανθάνουσιν ἡμᾶς. ἐμοὶ μὲν οὖν εἴρηται διὰ συντόμων εἰς τὴν ῥῆσιν ὅπως τε γίνονται βρονταὶ καὶ διὰ τί τὸ βροντιαῖον ὕδωρ ἄμεινον ἔφησεν εἶναι τοῦ λαιλαπώδους. ἄκρως δὲ καθαρὸν καὶ λελεπτυσμένον ἐστὶ τὸ κατεργασμένον ὡραῖον. ἐν δὲ τῷ μεταξὺ τούτου τε καὶ τοῦ λαιλαπώδους, τὸ βροντιαῖον, ὅσον ἀπολείπεται τοῦ ὡραίου, τοσοῦτον πλεο-

ſe concorrunt, ratio poſtulat fieri attritionem; unius autem totius continuae perpetuaeque nubis conflictus fieri non poteſt. Quamobrem neque fulmina in hac coeli conſtitutione cadunt, quum quia calidus aër intra nubes non includitur, tum quod neque ipſae inter ſe magno impetu concurrunt. Nam quando inter ſe concurſantes nubes igneum illud, quod intervenerat, intra ſe ipſas compellentes et conſtringentes exquiſite denſaverint, tunc utique fulmen nonnunquam ſurſum verſus aut in obliquum, nonnunquam vero et in terram extruditur. Hanc ſolam fulminis expulſionem nos conſpicimus, aliae vero mortalibus ignotae ſunt. Porro a me brevibus ad propoſita verba explananda ut tonitrua fiant dictum eſt; curque tonitrualem aquam, ut ipſius verbo utar, quam ex nimbo provenientem meliorem eſſe aſſeruit. Summe vero munda ac tenuis eſt temporaria aqua elaborata. Inter hanc autem et procelloſam tonitrualis eſt, quae quantum a temporaria vincitur, tantum procelloſam ſuperat. Igitur in

νικτεῖ τοῦ λαιλαπώδους. ἕτοιμον οὖν ἤδη τοῖς ἅπαντα μεμψιμοιρομένοις οὐ προσῆκον ἰατρῷ φέρειν τοσαύτης ἅπτεσθαι φυσιολογίας. εἰ δέ γε μηδένα λογισμὸν εἰπὼν ἀπεφηνάμην ἁπλῶς βέλτιον μὲν εἶναι τὸ ὡραῖον τοῦ λαιλαπώδους, μέσον δ' ἀμφοῖν τὸ βροντιαῖον, ἐκέλευον ἄν με προσθεῖναί τινα ἀπόδειξιν οἷς εἶπον, οὔτε γάρ με πιστεύειν αὐτοῖς ὡς νόμοις δίκαιον οὔτε ἀνάγκην ἔχειν ὡς τυραννικοῖς προστάγμασι πείθεσθαι. εἰ τοίνυν ἐκφεύγειν ἀδύνατόν ἐστι τὴν γλῶτταν τῶν ἀπαιδεύτων τε ἅμα καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων, ἄμεινον δ' ἐπὶ τοῖς βελτίοσιν ὑπ' αὐτῶν ψέγεσθαι, καλῶς ἂν εἴημεν εἰρηκότες τὴν περὶ γενέσεως βροντῶν φυσιολογίαν. τὸ μὲν γὰρ ἀναπόδεικτον ἄπιστον εἶναι δοκεῖ πᾶσιν ἀνθρώποις, τὸ δὲ μηδὲ ἅπτεσθαι φυσιολογίας ἰατρὸν, οὐ παντάπασιν ὀρθῶς λέγεσθαι φαίνεται, δείκνυσί τε τούτους ἀποφηναμένους αὐτοὺς ἡμῖν ὡς τυράννους, οἷς προστάττουσι πείθεσθαι κελεύοντες. ἄμεινον δ' ἦν ἄρα μὴ τυραννικῶς

promtu jam eſt iſtis omnia vituperantibus dicere, haud medici munus eſſe tam longam de rerum natura orationem habere. Ceterum ut his reſpondeam, ſi nullam rationem afferens ſimpliciter aſſeveraſſem, temporariam aquam nimboſa eſſe meliorem, inter has vero tonitrualem mediocrem, aliquam ſane eorum quae dixiſſem rationem me adjicere praecepiſſent, neque ſe dictis meis tanquam legibus credere juſtum eſſe, neque ipſis ut tyrannicis praeceptis parere neceſſum eſſe dixiſſent. Quocirca, ſi illiteratorum juxta flagitioſorumque hominum latratus evitari non poteſt, praeſtat autem ob res meliores ab iſtis male audire, profecto rectiſſime tonitrui cauſas naturales rimati ſumus: quod enim probatione caret, omnibus hominibus incredibile eſſe videtur. Neque admodum recte dictum videtur, quod a medico videlicet ſermo de natura faciendus non ſit, indicatque hos ipſos, qui ita pronunciant, nobis ut ſibi tanquam tyrannis edicta proponentibus obtemperemus imperare. Verum praeſtabat ſane non tyrannico more

προστάττειν, ἀλλὰ διδάσκειν ἡμᾶς ἤτοι γε ὡς χωρὶς ἀποδείξεως ὁ λόγος πιστότερός ἐστι τοῦ μετ' ἀποδείξεως ἢ ὡς οὐκ ἀληθῶς εἴρηταί τι κατὰ τὴν αἰτίαν ἀπόδοσιν. οἱ δέ γε τούτων μὲν οὐδέτερον πράττουσιν, ἑκατέρως δὲ ψέγουσιν. εἰ μὲν δὴ μηδεμίαν ἀπόδειξιν εἴποιμεν, ὡς ἀναπόδεικτα φλυαροῦντας, εἰ δὲ προσθείημέν τινα λόγον, ὡς οὐκ εἴη πρέπον ἰατρῷ φυσιολόγῳ ὡς ἀληθοῦς ἅπτεται.

κ'.

Ὕδωρ βορὸν, ἀγρυπνίη βορόν.

Ἀφ' ὧν πεφύκασιν ἀγρυπνία τε καὶ ὕδωρ ἐργάζεσθαι, τὴν προσηγορίαν αὐτοῖς ἔθετο, βορὸν ὀνομάσας ἑκάτερον, ἐπειδὴ βοροὺς ἡμᾶς ἐργάζεται. καλοῦσι γὰρ καὶ νῦν ἔτι συνήθως οἱ κατὰ τὴν ἡμετέραν Ἀσίαν ἅπαντες Ἕλληνες ἀνθρώπους βοροὺς τοὺς πολλὰ δυναμένους ἐσθίειν. ἐμάθετε δὲ τὰς περὶ τὴν τροφὴν ὀρέξεις ἐξ ὑδροποσίας αὔξα-

imperare, fed potius docere aut fermoni absque ratione magis quam rationem reddenti fidem effe habendam aut in referenda caufa a nobis aliquid non vere fuiffe traditum. At ifti horum neutrum faciunt; imo utrumque vituperant, fi nullam probationem attulerimus, nos probatione carentia effutire, fi rationem aliquam adjecerimus, non effe medici, ut phyfici munus, de veritate aliquid difputare, jactantes.

XX.

Aqua edax, vigilia edax.

Ab iis quae et vigilia et aqua efficere aptae funt, ipfis appellationem impofuit, utramque edacem nominans, quod nos fcilicet edaces reddat; quandoquidem et hac etiam tempeftate in noftra Afia Graeci omnes, edaces homines, qui multa comeffe valent, ufitato vocabulo appellitant. Didiciftis autem cibi appetitiones ab aquae potu

Ed. Chart. IX. [497. 498.] Ed. Bas. V. (501.)

νομένας, ᾧ λόγῳ καὶ ψυχρὸν ὕδωρ πινόντων ἢ ἔδεσμα ψυχρὸν ἢ στῦφον. ὅσα μὲν γὰρ εἰς ὀλίγον συνάγει τὸ κατὰ τοὺς χιτῶνας [498] τῆς κοιλίας αἷμα, τὰς ὀρέξεις αὐξάνοντά τε καὶ γεννῶντα δέδεικται. τὰ δὲ θερμαίνοντα καὶ χέοντα τὸ αἷμα καθαιροῦντα καὶ παύοντα τὰς ὀρέξεις. κατὰ τοῦτ' οὖν καὶ ὕδωρ γίνεται βορὸν, ἡ δὲ ἀγρυπνία τῷ διαφορεῖν. ἐμάθετε γὰρ ἤδη καὶ περὶ ταύτης, ὥσπερ γε καὶ περὶ ὕπνου. πέττει μὲν οὖν ὁ ὕπνος ὡς ἂν ἔσω ῥέποντος ἐν αὐτῷ τοῦ θερμοῦ, διαφορεῖ δ' ἡ ἀγρυπνία, συνυπάγοντος ἑαυτῷ τοῦ συμφύτου θερμοῦ κατὰ τὴν ἐπὶ τ' ἐκτὸς κίνησιν οὐκ ὀλίγα μόρια τῆς τοῦ σώματος οὐσίας. διὰ ταῦτα μὲν οὖν εἴρηται βορὰ τό θ' ὕδωρ καὶ ἡ ἀγρυπνία, σὺ δὲ μὴ παρακούσῃς καὶ νομίσῃς ταὐτὸν εἶναι τὰ πολλὰ προσφέρειν τῷ πέττειν τε καὶ κατεργάζεσθαι πολλά. βελτίων γὰρ ὕδατος οἶνος, οὐ μόνον εἰς τὴν γαστέρα πέψιν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν τῶν πεφθέντων ἀνάδοσιν αἱμάτωσίν τε καὶ θρέψιν, οὔρησίν τε καὶ διαπνοὴν, ἐπὶ τῶν ὑγιαινόντων

ea plane ratione excitari, qua et gelidam bibentes aut frigidum cibarium adstringensve assumentes appetentiores evadunt. Alibi namque ostensum est quaeque ventriculi tunicarum sanguinem in arctum constringentia appetentias augere et procreare; contra vero calefacientia fundentiaque sanguinem dejicere finireque appetentias. Hac itaque ratione aqua vorax existit: alia vero ratione vigilia, quod scilicet corpus digerat atque dissolvat: de hac etenim jam sicut et de somno notitiam habuistis. Concoquit plane somnus utpote calido tunc interiora petente; dissipat vigilia, insito calido, dum exterius emicat, secum haud exiguas corporeae substantiae particulas educente. Igitur propterea aqua et vigilia edaces dictae sunt. At tu ne perperam accipito, neve idem esse existimato multa comesse et multa concoquere atque conficere. Siquidem vinum aquae praestat non solum ad coctionem, quae in ventriculo fit, adjuvandam, sed etiam ad concocta distribuenda, ad sanguinem creandum, ad nutriendum, ad lo-

Ed. Chart. IX. [498.] Ed. Baf. V. (501.)

σωμάτων. εὔδηλον δὲ ὡς ἐπὶ τούτων ὁ λόγος εἴρηται νῦν ὑφ' Ἱπποκράτους, οὐδενὸς ἀγνοοῦντος ἡνίκα βλάπτει τοὺς πλείστους τῶν νοσούντων οἶνος. ἀλλὰ καὶ ἡ ἀγρυπνία κατὰ διττὸν τρόπον γινομένη διττὴν ἔχει καὶ τὴν ἐπὶ ταῖς ἐδωδαῖς τελευτήν. εἰ μὲν γὰρ πράττοντές τι διὰ νυκτὸς, ὡς ἐν ταῖς παννυχίσιν, ἐγρηγορότες διατελέωσι, κενοῦται μὲν τὸ σῶμα, βλάβη δ' οὐδεμία σαφὴς γίνεται δυνάμεως. ἐὰν δὲ κατακείμενοι μέρη μέν τινα τῆς νυκτὸς ὑπνώσωμεν, ἀγρυπνήσωμεν δὲ τὰ λοιπὰ, κωλύεται μὲν ἡ δύναμις. οὔτε γὰρ ὀρεγόμεθα βέλτιον οὔτε πέττομεν οὔτε τὰς ἐφεξῆς τῇ πέψει φυσικὰς ἐνεργείας ἀμέμπτους ἔχομεν, ἅπαντες χείρους γενόμενοι τῶν καλῶς κοιμηθέντων.

κα'.

Ἐνθέρμῳ φύσει θερμὴ ὥρη, κοίτη ἐν ψύχει παχύνει, ἐν δὲ θερμῷ λεπτύνει.

---

tium citandum et ad corpora diffianda in recte valentibus. Nemini vero dubium eft de iis in praefentia fermonem ab Hippocrate fuiffe factum, quum inter omnes conftet, plurimis aegrotis vinum officere. Verum et vigilia bifariam adhibita duplicem quoque a cibis finem confequitur. Nam fi quippiam noctu agentes, ut in celebritatibus illis quas pernoctationes vocant, totam noctem infomnem traducant, corpus quidem inane redditur, fed nullum infigne virium detrimentum inde confequitur. At fi cubantes aliquod noctis tempus fomno capti quiefcamus, reliquum autem vigilemus, vires profecto debilitantur: neque enim melius appetimus, neque concoquimus, neque concoctione fequentia naturalia munera inviolata perfectaque obimus, languidiores omnino quam qui bene dormierint evadentes.

XXI.

Percalidam naturam calido tempore, in frigore cubile craffam reddit, in calido attenuat.

Τὸ μὲν ἐν ἀρχῇ τῆς ῥήσεως εἰρημένον ἐνθέρμῳ δῆλόν ἐστιν ἀπὸ τῆς, ἔνθερμος εὐθείας κλινόμενον, τὸ δ' ἐπὶ τῇ τελευτῇ δύναιτ' ἄν τις ἀκούειν ὡς ἔκ τε προθέσεως τῆς ἐν καὶ πτώσεως δοτικῆς τῆς θερμῷ συγκείμενον, ὥσπερ ἀμέλει καὶ ἤκουσαν ὀλίγου δεῖν ἅπαντες οἱ ἐξηγηταί. τινὲς μὲν εἰς δύο μέρη διελόντες τὴν ῥῆσιν, ὡς ἑκάτερον ἰδίας (502) ἐξηγήσεως δεόμενον, ἔνιοι δ' ὅλην ὡς μίαν ἐξηγησάμενοι. Διοσκορίδης δὲ καὶ μετέγραψεν ἐπὶ τὸ σαφέστερον αὐτὴν, ὥσπερ εἴωθε ποιεῖν ἐπὶ τῶν ἀσαφῶν ῥήσεων ἰδίᾳ μὲν ἔγραψε τὸ ἐνθέρμῳ φύσει θερμῇ ὥρῃ, προσθεὶς αὐτῇ τὸ λεπτύνειν, βουλόμενος ἡμᾶς ἀκούειν τὴν ἔνθερμον φύσιν, ὅπερ ἐστὶ πολύθερμον ἐν ὥρᾳ θερμῇ, τουτέστι θερινῇ λεπτύνεσθαι, διαφορουμένην ὑπὸ τῆς ὀνομαζομένης ἤδη συνήθως ἅπασι τοῖς νεωτέροις ἰατροῖς λόγῳ θεωρητῆς διαπνοῆς, ἣν καθ' ἑτέραν λέξιν τινὰ ἄλλοι τινὲς ἄδηλον αἰσθήσει διαπνοὴν [499] ὀνομάζουσι, γενομένην μὲν ἅπασιν

Dictionem hanc percalidam aphorifmi hujus initio praepofitam a recto cafu percalida deflexam effe conftat, fed vocem hanc, ἔνθερμος, in fine pofitam quispiam ita poffet accipere, ac fi ex propofitione ἐν, id eft in, et cafu dativo θέρμῳ effet compofita, quemadmodum fane omnes fere interpretes acceperunt, nonnulli quidem orationem hanc in duas partiti, perinde ac fi utraque propria explanatione indigeret; alii vero totam, ut unam interpretati. Porro Diofcorides et ipfam in clariorem permutavit, ut in obfcuris locutionibus facere confuevit. Separatim quidem fcripfit, percalidam naturam calido tempore his verbis adjiciens hanc vocem, *extenuat*, nobis fignificare volens, percalidam naturam, hoc eft multo calore ferventem, calido tempore, id eft aeftivo, extenuari, dilabentem atque evanefcentem per eam quae ab omnibus medicis recentioribus jam trita et ufitata voce ratione perceptilis difflatio nominatur; quam etiam altera appellatione quidam fenfui ignotam perfpirationem nominant, quae

Ed. Chart. IX. [499.] Ed. Baf. V. (502.)

ἡμῖν ἐν ἅπαντι τῷ βίῳ, διαφέρουσαν δὲ κατά τε τὰς ἡλικίας καὶ τὰς ὥρας ἐπιτηδεύματά τε καὶ συνελόντι φάναι τὴν ὅλην δίαιταν ἣν διαιτώμεθα. ἀλλ' ἐν ἅπασί γε ταῖς διαφοραῖς κοινόν ἐστιν ἐπὶ μὲν ταῖς θερμοτέραις ὥραις τε καὶ χώραις, ἡλικίαις τε καὶ φύσεσι καὶ διαίταις, ἀποῤῥεῖν ἔξω τοῦ σώματος οὐκ ὀλίγην μοῖραν ἐκ τῆς οὐσίας ἡμῶν, ἐπὶ δὲ ταῖς ψυχροτέραις πυκνουμένου τοῦ δέρματος ἴσχεσθαι μὲν τὸ πλεῖστον, ὀλίγον δ' ἐκκενοῦσθαι. κατὰ τοῦτ' οὖν ἀληθές ἐστι τὴν πολύθερμον φύσιν ἐν ὥρᾳ θερμῇ λεπτύνεσθαι, διπλασιαζομένης τῆς ἀποῤῥοῆς, ἣν ἐκ τῆς οἰκείας θερμότητος ἔχοντες σύμφυτον ἐπικτῶνται τὴν προγινομένην ἔξωθεν ἀπὸ τῆς θερμῆς ὥρας. ἀλλ' οὔτε τῶν ἄλλων ἀντιγράφων εὗρον ἔν τινι ταύτην τὴν γραφὴν οὔτε τις τῶν ἐξηγητῶν οἶδεν αὐτὴν, πλὴν ὅτι Διοσκορίδης αὐτὸς ἐν τῷ μετώπῳ τοῦ βιβλίου προσέγραψεν, ἐν δυὸ μόνοις ἀντιγράφοις εὑρηκὼς ὡδί πως ἔχουσαν τὴν λέξιν. ἐνθέρμῳ φύσει θερμῇ ὥρῃ ἐν ψύχει κοίτη παχύνει, ἐνθέρμῳ λεπτύνει. οὐ μὴν ἡμεῖς γε ἐν δυοῖν, ἀλλ' ἐν πᾶσιν οἷς ἀνέγνωμεν,

nobis omnibus per totum vitae curriculum ineft, verum fecundum aetates, anni tempora ftudiaque ac, ut brevibus expediam, fecundum omnem quam degimus vitae rationem evariat. Sed in omnibus his differentiis illud commune ineft, calidioribus quidem temporibus, regionibus, aetatibus, naturis et victus rationibus, de corpore haud exiguam fubftantiae noftrae portionem effluere; contra in frigidioribus, fpiffefcente cute, plurimum retineri, exiguum diffipari. Hac igitur ratione percalidam naturam tempore calido extenuari verum eft, duplicato fcilicet effluxu: nempe ex proprio calore infitum habentes, novum praeterea exterius a calido tempore accedentem acquirunt. Verum neque in alio ullo exemplari hanc lectionem inveni, neque ullus explanator ipfam agnovit. Sed Diofcorides ipfe in libri fronte infcripfit, fefe in duobus folis exemplaribus ita confcripta verba nactum effe, percalidam naturam calido tempore, in frigore cubile craffam reddit, in calido extenuat. Verumtamen nos non in

οὕτως ἔχουσαν εὕρομεν τὴν λέξιν, ἐξεπίτηδες ἅπασας μὲν ἰδόντες τὰς κατὰ τὰς δημοσίας βιβλιοθήκας, ἅπαντα δὲ τὰ παρὰ τοῖς φίλοις. ἐπὶ τὴν ἐξήγησιν αὐτῆς ἤδη τραπώμεθα, παραλιπόντες ὅσα κακῶς εἴρηται τοῖς ἐξηγησαμένοις. ἐμοὶ μὲν γὰρ δοκεῖ τὸ μὲν πρότερον μέρος τῆς ῥήσεως οὕτως συμπληροῦσθαι δεῖν· ἐνθέρμῳ φύσει, θερμῇ ὥρῃ, ἐν ψύχει κοίτῃ παχύνει. τὸ μὲν θερμῇ ὥρῃ κατὰ τὰς δοτικὰς πτώσεις ἀναγνόντων ἡμῶν, ὡς εἰ καὶ ἐν τῇ θερμῇ ὥρῃ λέλεκται. τὸ δὲ ἐν ψύχει καθάπερ καὶ οὕτως εἶπεν. ἐν ἀέρι ψυχρῷ, συγκειμένης τῆς λέξεως ἐκ δυοῖν τοῦ λόγου στοιχείων, προθέσεως μὲν τῆς ἐν, ὀνόματος δὲ τοῦ ψύχει. γενήσεται γὰρ ὁ σύμπας νοῦς τοιοῦτος, ὠφέλιμόν ἐστι τῇ πολυθέρμῳ φύσει κατὰ θερμὴν ὥραν ἐν ψυχρᾷ κοίτῃ κοιμᾶσθαι, παχυνθήσεται γὰρ οὕτως. εἰκότως δὲ ταῦτα ποιεῖν ἡμᾶς ἐπὶ τῶν πολυθέρμων φύσεων ἐκέλευσεν ὁ Ἱπποκράτης. ἑτοίμως γὰρ οὔσης τῆς θερμῆς φύσεως λεπτύνεσθαι διὰ τὸ

duobus, fed in omnibus quaecunque legimus, ita fe habere hanc orationem comperimus, quum de induftria omnia et quae in publicis bibliothecis repofita funt et quae apud amicos invenimus, exemplaria infpexerimus. Sed jam ad explananda verba convertamur, omnibus iis quae prave ab interpretibus dicta funt praetermiffis. Mihi fane prior aphorifmi pars ita perficienda effe videtur: per calidam naturam calido tempore in frigore cubile craffam reddit, has voces, *calido tempore*, in fexto cafu nobis legentibus, perinde ac fi in calido tempore dictum effet; illud vero in frigore, idem eft ac fi dictum effet in aëre frigido, ex duabus orationis partibus dictione compofita, praepofitione fcilicet *in*, et nomine *frigore*. Erit enim integra fententia hujusmodi: utile eft percalidae naturae, in calido tempore, in frigido cubiculo fomnum capere, ita namque craffefcet. Nempe haud injuria in valde calidis naturis haec nos facere praecepit Hippocrates; quandoquidem calida natura quum fponte ob efflu-

πλῆθος τῆς ἀποῤῥοῆς, ἐὰν καὶ τῆς ὥρας αὐτῇ προγινομένης θερμῆς ἡ κένωσις διπλασιασθῇ, προσέλθῃ δὲ τρίτη τις ἄλλη κένωσις ἐν θερμῷ χωρίῳ καὶ στρωμνῇ θερμῇ κατακειμένου τοῦ ἀνθρώπου, συμβήσεται διαφορηθῆναι καὶ λεπτυνθῆναι τὸ σῶμα τρίτην ὑπομεῖναν κένωσιν. ἐὰν δὲ ἐπὶ ταῖς ἀναγκαίαις σὺν τῇ τ' ἐκ τῆς φύσεως καὶ τῆς ὥρας, ἃς οὐκ ἔστι φυγεῖν, ἡ γοῦν τρίτη πρὸς τοὐναντίον ἀχθῇ, οὐ διαφορεῖν, ἀλλ' ἐπέχειν δυναμένη τὰς ἀποῤῥοὰς, οὐκ ἂν εἰς ἔσχατον ἀφίκοιτο κενώσεως ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ παχυνθείη μᾶλλον ἤπερ λεπτυνθείη. τῆς γὰρ ψυχρᾶς κοίτης σημαινούσης οὐ μόνον ὑποστορέσματα ψυχρὰ καὶ περιβλήματα, ἅπερ ἐκ σινδόνων πυκνῶν καὶ τριβάκων ἱματίων τε τοιούτων γίνεται, προσέρχεταί τι μέγιστον ἕτερον ἐπανόρθωμα τῆς τε κατὰ τὴν ὥραν καὶ τὴν φυσικὴν κρᾶσιν ἀμετρίας, διὰ τῆς εἰσπνοῆς ψυχρᾶς οὔσης ἐμψύχεσθαι τὸ σῶμα. τοῦτο μὲν οὖν ἤδη καὶ πρόσθεν ἡμῖν εἴρητο, πρόσκειται δὲ νῦν τὸ κατὰ τὴν στρωμνὴν, ἵνα πανταχόθεν ἀναψύχηται τὸ σῶμα καὶ τὸ τῆς διαπνοῆς ἄμετρον εἰς συμ-

xum immodicum ad extenuandum idonea ſit, ſi tempore calido accedente, evacuatio duplicata ſit, quin etiam tertia quaedam alia inanitio in calido loco et calido ſtrato cubante homine adjuncta fuerit, tum corpus triplici digeſtione exhauſtum diſſipari emaciarique continget. Quod ſi duabus neceſſariis inanitionibus a natura atque tempore provenientibus, quas effugere non licet, tertia ſaltem in contrarium abducatur, non diſſipare, ſed coërcere difflationes potens, ad extremam evacuationem homo non perveniet; quin imo pingueſcet magis quam extenuabitur. Frigido enim cubili non modo lectos frigidos, ſed ſtragula, quae ex linteis craſſioribus et attritis, atque id genus aliis veſtibus conſtant, ſignificante; aliud quoddam maximum remedium exceſſus ratione temporis et naturalis temperamenti provenientis adjungitur, ut ſcilicet per frigidam inſpirationem corpus refrigeretur. Id quidem jam et antea a nobis dictum fuit, ſed nunc mentio lecti adjecta eſt, ut undique corpus refrigeſcat ac difflationis

μετρίαν ὑγιεινὴν ἐπανάγηται. τὸ μὲν οὖν ἕτερον μέρος τῆς ῥήσεως τὸ πρότε- [500] ρον οὕτως ἄν μοι δοκεῖ μάλιστά τις ἐξηγήσασθαι. τὸ δ᾽ ὑπόλοιπον ἔνθα φησὶν, ἐν θερμῷ λεπτύνει, σαφὲς ἂν ἦν εἰ τῷ θερμῷ τὸ ἀέρι προσεγέγραπτο, τῆς ὅλης ῥήσεως ἐν τοιᾷδε λέξει σαφῶς ἂν ἑρμηνευθείσης. τῇ πολυθέρμῳ φύσει ἐν ὥρᾳ θερμῷ κοίτη προσελθοῦσα ἐν ἀέρι ψυχρῷ παχύνει, ἐν θερμῷ δ᾽ ἀέρι γινομένη λεπτύνει. κατὰ μὲν οὖν τὰς εὐθείας πτώσεις, οὕτως ἂν μάλιστα ῥηθείη σαφῶς, ὡς εἴρηται. νυνὶ δ᾽ εἰ καὶ κατὰ δοτικὰς βουληθείημεν ἑρμηνεῦσαι, γένοιτ᾽ ἂν ἡ λέξις τοιαύτη. τῇ πολυθέρμῳ φύσει ἐν ὥρᾳ θερμῇ καὶ τῇ ἐν ἀέρι ψυχρῷ κοίτῃ παχύνεσθαι συμβαίνει, τῇ δ᾽ αὐτῇ τοιαύτῃ ἐν ἀέρι θερμῷ λεπτύνεσθαι συμβήσεται.

κβ΄.

Ἄσκησις ὑγιῆς, ἀκορίη τροφῆς, ἀοκνίη πόνων.

excessus ad salubrem commoderationem redigatur. Altera quidem aphorismi pars, prior scilicet, ita sane ab aliquo potissimum explanari posse mihi videtur. Reliqua pars, ubi ait, in calido attenuat, dilucida sane foret, si ei voci, calido, aëre adscriptum esset, tota oratione per haec verba manifeste explicata: calidiori naturae, calido tempore, cubile in aëre frigido si accedat, crassum reddit; in calido autem aëre cubile extenuat. Per rectos quidem casus ita maxime aperte explanata oratio fuerit. Quod si per tertios et sextós loqui voluerimus, narratio sane hujusmodi fuerit. Calidiori naturae, tempore calido et cubili in aëre frigido crassescere accidit: hoc eodem vero cubili in aëre calido posito extenuari continget.

XXII.

Professio tuendae sanitatis, non saturitas cibi, impigritas ad labores.

Ed. Chart. IX. [500.] Ed. Baf. V. (502.)

Τὸ μήτε ἐμπίπλασθαι μέχρι κόρου μήτε ὀκνεῖν γυμνάζεσθαι, κεφάλαιον ὑγιεινῆς διαίτης εἶναι ὑπείληφεν.

κγ'.

Ἐν τῷ ἐγρηγορέναι δίψῃ ἐπιπολαίῳ, ὕπνος ἄκος. τῇ δ' ἐξ ὕπνου ἐγρήγορσις ἐνίοις.

Ἐπιπόλαιον δίψαν ἀκουστέον ἐστὶ τὴν πάνυ σμικρὰν, ἥτις οὔτ' ἀπὸ παντὸς τοῦ σώματος οὔτ' ἀπὸ μεγάλης διαθέσεως γίνεται τῶν κατὰ γαστέρα μορίων, ἀλλ' ὡς Ἐρασίστρατος ἔφη, ξηραινομένων ἢ ἐκθερμαινομένων τῶν τόπων δι' ὧν φέρεται τὸ ὑγρὸν ἐκ τοῦ στόματος τὴν κοιλίαν. ταύτης οὖν τῆς δίψης ἴαμά ἐστιν ὁ ὕπνος ὑγραινομένου τοῦ βάθους, ὡς ἂν εἴσω ῥέποντος ἐν τοῖς ὕπνοις τοῦ αἵματος. ἔμπαλιν δὲ τοῖς ἐξ ὕπνου διεγερθεῖσιν, ὅταν ἐπιπόλαιος ᾖ δίψα, παύεται ῥαδίως ἐγρηγορόσι, τὸ γὰρ τοιοῦτον δίψος γίνεται, θερμαινομένων ἐνίοτε τῶν μορίων, ὧν

Neque repleri usque ad saturitatem impigrumque esse ad exercitationes salubris victus caput esse opinatur.

XXIII.

Inter vigilandum siti in superficie somnus medela est; siti vero ex somno vigilia quibusdam.

In superficie sitim intelligere oportet valde exiguam, quae neque a toto corpore, neque magno ventriculi partium affectu excitata est, sed, ut dixit Erasistratus, arescentibus aut incalescentibus locis illis, per quae ab ore in ventriculum humor delabitur. Huic itaque siti somnus remedio est, corporis penitioribus madescentibus, utpote per somnum sanguine ad interiora agente; contra vero expergefactis, quum in superficie sitis adest, vigilantibus facile sedatur. Hujusmodi namque sitis oritur incalescen-

ἔφην Ἐρασίστρατον ἐμνημονευκέναι. θερμαίνεται δὲ κατὰ τὴν τῶν σιτίων πέψιν ἐν τῇ γαστρί. γινομένης γὰρ αὐτῆς ὑπὸ τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ παραπλησίως τοῖς ἑψομένοις, ὥσπερ ἐκείνοις ἀναφέρεταί τι ἀτμὸς θερμὸς, οὕτω συμβαίνει ποτὲ καὶ κατὰ τὴν κοιλίαν καὶ μάλιστα τοῖς ἀκρατέστερον οἶνον πεπωκόσιν. ἀλλ' ἐὰν ἐγρηγορότων αὐτῶν ἡ γαστὴρ κενωθεῖσα μηκέτ' ἀναπέμπῃ τοὺς ἀτμοὺς, ἥ τ' ἐν τοῖς τεθερμασμένοις μέρεσι θερμασία διαφορηθῇ, παύονται διψῶντες. ἔνιοι μέντοι διψώδεις ἐξ ὕπνου γίνονται, διὰ τὴν τῶν ἐδηδεσμένων ἢ πεπομένων θερμότητα τῆς γαστρὸς ἐκθερμανθείσης, ἥτις οὐ καθίσταται χωρὶς τῆς ἔξωθεν ἐπικουρίας. οὕτως γοῦν οἱ πολλοὶ τῶν ἔθος ἐχόντων ψυχροποτεῖν ὤνηντό ποτε πιόντες ὕδωρ ψυχρὸν ἐν τοιούτῳ καιρῷ, πρὸ τοῦ λούσασθαί τε καὶ τροφὴν προσενέγκασθαι. διὰ τοῦτ' οὖν ἐν τῇ δευτέρᾳ διαφορᾷ τοῦ δίψους προσέθηκε τὸ ἐνίοις. οὐ γὰρ ἅπασιν, ὡς ἐπιδέδεικται, τοῖς ἐξ ὕπνου διψῶσιν ἡ αὐτὴ διάθεσις γίνεται. ταύτην δ' οἵ [501] τε

tibus nonnunquam particulis, quarum dicebam Erasistratum meminisse. Calescunt autem dum in stomacho cibi concoquuntur. Nam quum hujusmodi concoctio ab insito calido perinde atque elixatio fiat, quemadmodum in illa calidus quidam halitus effertur, ita nonnunquam et in ventriculo et maxime vinum meracius epotis contingit. Verum si vigilantibus ipsis stomachus inanitus nullos praeterea vapores suggerat et calefactarum partium calor evanuerit, siti liberantur. Porro nonnulli a somno ob ciborum potionumque calorem ventriculo ex calefacto siticulosi fiunt, quorum sitis sine externo subsidio non tollitur; quocirca nonnullis frigidam potare solitis hoc tempore ante balneum ac cibi assumtionem gelidae aquae potus nonnunquam usui fuit. Propterea igitur in secunda sitis differentia adjecit hanc particulam, *quibusdam*, neque enim omnibus, ut ostensum est, a somno sitientibus idem affectus oboritur. Hanc lectionem autem et veteres ex-

παλαιοὶ τῶν ἐξηγητῶν ἐπίστανται τὴν γραφὴν, ἔν τε τοῖς ἀκριβέσιν ἀντιγράφοις εὑρίσκεται.

κδ΄.

Αὖθις οἷσι πλεῖστον τὸ θερμὸν μεγαλοφωνότατοι· καὶ γὰρ ψυχρὸς ἀὴρ πλεῖστος. δυοῖν δὲ μεγάλων μεγάλα καὶ τὰ ἔγγονα γίνεται.

---

(503) Προεῖπον ἄρτι τῆς ῥήσεως ταύτης τὴν γραφὴν τὴν ἀρχαίαν οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἐν οἷσι πλεῖστον τὸ θερμὸν ἐκεῖνοι τῶν ἐξηγητῶν ὅσοι τοῦ τέλους τῆς προτέρας ἀφείλοντο τὸ ἐνίοις. λέγωμεν οὖν ἤδη περὶ τῆς κατὰ τὴν προκειμένην ῥῆσιν ἀληθείας. οἷς γὰρ πλεῖστόν ἐστι τὸ θερμὸν ἐν τῇ καρδίᾳ δηλονότι, ταύτην γὰρ ἐδείξαμεν οἷον ἑστίαν εἶναι τῆς ἐμφύτου θερμασίας, ἀναγκαῖόν ἐστι καὶ τὸν εἰσπνεόμενον ἀέρα πλεῖστον εἶναι· καὶ γὰρ καὶ τοῦτ' ἐδείχθη κατὰ τὸ περὶ χρείας ἀναπνοῆς. εἰ δ' ἐστὶ πλεῖον τὸ θερ-

planatores agnofcunt et in caftigatiffimis exemplaribus invenitur.

XXIV.

Quibus plurimum calidum ineft, vocaliffimi funt, frigidus enim aër plurimus. Ex duobus autem magnis magna et quae oriuntur exiftunt.

Modo praedixi hujusce orationis lectionem antiquam non ita inveniri, fed hoc modo, quibusdam plurimum calidum, ficque illi interpretes legunt, qui de fuperiorum verborum fine hanc particulam, *quibusdam*, detraxerunt. Igitur de propofitae fententiae veritate jam differemus. Quibuscunque enim plurimum calidum ineft, in corde fcilicet, hoc namque veluti focum laresque ingeniti caloris effe declaravimus, et aërem qui infpiratu adducitur, plurimum effe neceffe eft: nam et hoc in libro de ufu

μὸν ταῖς τοιαύταις φύσεσιν, εἰσπνεῖταί τε καὶ πάλιν ἀντεκπνεῖται. διὰ τοῦτ᾽ εἰ τὴν φωνὴν ἐροῦμεν γίνεσθαι μεγάλην, ἀδιορίστως ἀποφηνάμενοι σφαλησόμεθα. δέδεικται γὰρ ἐν τοῖς περὶ φωνῆς ὑπομνήμασι ἀδύνατον εἶναι γενέσθαι τὴν φωνὴν μεγάλην, ἄνευ τοῦ πολὺν ἀέρα ταχέως ἐκπνεῖσθαι. γίνεται δὲ τοῦτο τῆς τραχείας ἀρτηρίας καὶ τοῦ λάρυγγος εὐρέων ὑπαρχόντων. ἐὰν δὲ καὶ ὁ θώραξ ὅλος ᾖ μέγας, οὐ μόνον μεγαλοφώνους ἐργάζεσθαι τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ πλεῖστον φωνεῖν δυναμένους, ὥσπερ οἱ κήρυκες, ὅταν τὸν καλούμενον πόδα λέγουσιν. ἐπεὶ τοίνυν ἥ τε καρδία εὐρύνεταί τε καὶ αὐξάνεται κατὰ τὴν ἐν τῇ μήτρᾳ διάπλασιν εὐθέως ἐξ ἀρχῆς, ἐφ᾽ ὧν ἐστι τὸ ἔμφυτον θερμὸν πλεῖστον, ἀνάλογον δὲ ταύτῃ καὶ ὁ θώραξ, ὡς τὸ πολὺ μέγας γίνεται καὶ τούτῳ πάλιν ἐξ ἀνάγκης ἕπεται τοῦ πνεύμονος μέγεθος, ᾧ πάλιν ἀκολουθεῖ τὸ τῆς τραχείας ἀρτηρίας ὡς τὸ πολὺ καὶ ταύτῃ τὸ τοῦ λάρυγγος. εἰκότως ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον συμβαίνει τοὺς πολυθέρμους φύσει μεγαλοφώνους

respirandi explicatum est. Quod si plus caloris hujusmodi naturis inest multusque inspiratur aër atque iterum exspiratur, propter hoc si vocem magnam fieri dicemus, ita absolute citra ullam distinctionem sententiam proferentes fallemur: nam in commentariis de voce ostensum est vocem ingentem fieri, quin multus aër celeriter exspiretur, nequaquam posse; id vero fit, si aspera arteria et guttur latius pateant. Si pectus vero totum amplum sit, non solum ingentem vocem homines edere, sed etiam diutissime vociferari posse ibidem declaravimus: ut praecones, *quum pedem* vocatum canant, efficere solent. Igitur quoniam cor statim ab initio, quum formatur in utero, amplificatur increscitque, in quibus insitus calor plurimus inest; ad cordis vero potionem et pectus plerumque magnum efficitur et hoc iterum pulmonum magnitudo necessario consequitur, nec non et istis asperae arteriae magnitudo respondet et huic plerumque gutturis: haud abs re saepissime percalidae naturae homines vocaliores

ὑπάρχειν. εἰ γὰρ δὴ πάντη τε καὶ πάντως ἀνάλογον τῷ μεγέθει τῆς καρδίας ὁ θώραξ ηὐξάνετό τε καὶ οὐ παρενέπιπτέ ποτε μοχθηρὰ διάπλασις, οὐκ ἂν ὡς τὸ πολὺ τοὺς πολυθέρμους ἔφην γενέσθαι μεγαλοφώνους, ἀλλὰ διὰ παντός. οὐ μὴν οὐδ' ὥσπερ ἀνάλογον τῷ θώρακι τὸ μέγεθος ἀεὶ τοῦ πνεύμονος εὑρίσκεται, οὕτω καὶ τῷ τούτου μεγέθει τὰ τρία γένη τῶν κατ' αὐτὸν ἀγγείων ἀνάλογον αὐξάνεται. φαίνεται δὲ κἀν ταῖς ἀνατομαῖς τῶν ζώων οὐκ ἀκριβῶς ἡ ἀναλογία φυλαττομένη. ἀλλ' ἐν μὲν δὴ τούτοις τοῖς μορίοις ὀλίγον τι τὸ μὲν ὑπερβάλλον εὑρίσκεται, τὸ δὲ ἐλλεῖπον. ἀξιόλογον δ' ἐν τῇ καρδίᾳ πρὸς τὸν θώρακα καὶ τουτέστι τὸ μάλιστα ποιοῦν τοῖς ἐπίσης θερμοῖς ἀνθρώποις ὀλιγάκις διαφορὰν ἀξιόλογον ἐν τῷ τῆς φωνῆς μεγέθει. ὁ μὲν οὖν Ἱπποκράτης τῷ πλήθει τοῦ ἀέρος ἀναφέρει μόνῳ τὸ μέγεθος τῆς φωνῆς. ἔστι δ' οὔτε μόνον οὔτε πρῶτον ἀξίωμα τοῦτο τῶν τὴν φωνὴν μεγάλην ἐργαζομένων αἰτίων. ὕλη γάρ ἐστι μεγάλης φωνῆς ὡς ἐν τοῖς περὶ τούτων ὑπομνήμασιν ἐδείχθη.

---

eſſe contingit. Etenim ſi ſemper et omnino ad portionem magnitudinis cordis pectus auctum eſſet et nunquam ei prava conformatio accideret, percalidos homines non plerumque, ſed ſemper magnam vocem edere dixiſſem; verumtamen neque ut pulmonum magnitudo pectori ſemper reſpondere invenitur, ita et ipſorum magnitudini in ipſis contenta tria vaſorum genera reſpondent. Conſpicitur vero et in animalium diſſectionibus proportio haec non exquiſite ſervari, ſed in hujusmodi ſane partibus aliquod pauxillum excellere, aliquod e contrario deficere invenitur. Id vero in corde, ratione pectoris, inſigne accidit, quod et in cauſa eſt maxime, ut inter aeque calidos homines nonnunquam in vocis magnitudine multum interſit. Hippocrates quidem ſoli aëris multitudini magnitudinem vocis attribuit; verum haec inter cauſas magnam vocem efficientes neque ſola neque dignitate prima eſt: magnae enim vocis materia eſt, ut in commentariis de vocibus diſputavimus.

κε'.

[502] *Οἱ θερμοκοίλιοι, ψυχρόσαρκοι καὶ λεπτοὶ, οὗτοι ἐπίφλεβοι καὶ ὀξυθυμότεροι.*

Ὅτι διττὸν οἶδε κατὰ τὸ σῶμα ζώων τὸ θερμὸν ὁ Ἱπποκράτης, ἕτερον μὲν ὅπερ αὐτὸς ἔμφυτον ὀνομάζει, τὴν οὐσίαν ἔχον ἐν αἵματί τε καὶ ἐν τοῖς ἐναίμοις σπλάγχνοις, ἕτερον δὲ δριμὺ καὶ δακνῶδες καὶ πυρῶδες, ἐν ᾧ γένει καὶ ὁ πυρετός ἐστιν, ἐν πολλοῖς ἤδη τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ δέδεικται. γέγραπται δέ μοι καὶ καθ' ἓν ὑπόμνημα τελέως περὶ τοῦδε, καθ' ὃ τὴν ἐπιγραφὴν ἐποιησάμην, ὅτι μηδὲν ἡμάρτηται κατὰ τὸν ἀφορισμὸν, οὗ ἡ ἀρχὴ τὰ αὐξανόμενα πλεῖστον ἔχει τὸ ἔμφυτον θερμόν. ἀπολογοῦμαι δ' ἐν αὐτῷ ὑπὲρ τοῦ Ἱπποκράτους, λύων τὰ Λύκου πρὸς τὸν ἀφορισμὸν ἐγκλήματα καὶ δεικνὺς διὰ τὴν τῶν ἀρίστων δογμάτων ἄγνοιαν ἐπηρεάζοντα τῷ Ἱπποκράτει τὸν Λύκον. ἀλλὰ

XXV.

Ventriculo calidi, frigidi carne et graciles. Isti venosi et iracundiores.

Quod geminum in animalium corpore calidum agnovit Hippocrates, alterum quidem, quod ipse ingenitum vocat, essentiam in sanguine sanguineisque visceribus repositam habens, alterum vero acre, mordax et igneum, sub quo genere et febris est, in multis pridem ipsius voluminibus declaratum fuit. Quin etiam ego de hoc in quodam meo commentariolo accuratissime disserui. Ejus libelli inscriptio haec est, nullum errorem esse commissum in eo aphorismo, cujus initium est, crescentes plurimum habent innatum calidum. In eo sane Hippocratis partes tueor, Lyci adversus aphorismum criminationes diluens, ipsumque ob optimorum praeceptorum ignorationem Hippocrati infensum esse demonstrans, verum hujusce caloris

ταύτης γε τῆς θερμασίας τὴν διαφορὰν οὔτε Λύκος οὔτε ἄλλος τις ἢ Ἐρασιστράτειος ἢ Ἡροφίλειος ἢ ἐμπειρικὸς ἐγίνωσκε καὶ διὰ τοῦτο κακῶς ἐξηγήσαντο πάμπολλα τῶν ὑφ᾽ Ἱπποκράτους γεγραμμένων. οὐ μὴν τούς γε Ἱπποκρατείους ἄνδρας ἐχρῆν ἐπιλαμβάνεσθαι τῶν δογμάτων αὐτοῦ τὰς ἐξηγήσεις ποιουμένους, ὡς μιᾶς οὔσης τῷ γένει τῆς ἐν τοῖς ζώοις θερμασίας. ἀλλ᾽ ὅταν ἀκούσωσιν ἢ Ἱπποκράτους ἢ τινος ἄλλου θερμοκοιλίους ὀνομάζοντός τινας, ἐπισκέψασθαι βέλτιον ἦν ὅπως εἴρηται τοὔνομα, πότερον τὸ ἔμφυτον θερμὸν ἐν τῇ γαστρὶ δαψιλὲς ὑπάρχειν ἀποφηναμένου τοῦ τὴν λέξιν εἰπόντος ἢ γράψαντος ἢ τὸ ἕτερον, ὃ πολλάκις μὲν ἐπίκτητον, ἐνίοτε δ᾽ οὐ φύσει, καί ποτε καὶ παρὰ φύσιν ὀνομάζομεν, ᾧ θερμῷ τοὺς θερμοτέρους συμβέβηκε δακνώδη τε καὶ θερμὴν ἔχειν τὴν ἀναπνοὴν καὶ διὰ τοῦτο πυρέττειν εὐθέως, ἐπειδὰν τύχῃ τὸ δέρμα στεγνωθὲν ὡς οἵ γε τὸ ἕτερον θερμὸν ἔχοντες πλεῖστον, ἐπισχεθείσης τῆς διαπνοῆς, πληθωρικώτεροι μὲν γίνονται, πυρετῷ δ᾽ οὐχ ἁλίσκονται. διὰ . . . . . καὶ τοίνυν καὶ ὅτε κατὰ τὴν γα-

differentiam, neque Lycus, neque alius quispiam aut Erasistrati aut Herophili sectator aut empiricus internovit; quapropter et multa Hippocratis scripta prave admodum interpretati sunt. At Hippocraticos viros saltem non decebat Hippocratis decreta improbare, ea perinde interpretantes, ac si unus genere calor in animantibus existeret. Sed quum Hippocratem aut alium quempiam audiverint, aliquos ventriculo calidos nominantes, ut nomen illud acceptum esset, considerare praestabat, utrum qui vocem eam protulit aut scripsit naturale calidum in ventriculo copiosum esse assereret aut alterum intelligeret, quod saepius acquisititium, interdum non naturale, nonnunquam et a natura alienum vocatur, quo calido incalentes, mordax calidumque exspirare, atque idcirco simul atque cutis densata fuerit, febre vexari. Quemadmodum illi qui altero calido uberrime affluunt, suppressa difflatione pleniores quidem fiunt, sed in febrem non incidunt, propterea . . . . Illud etiam constat, in ventriculo ciborum

σιέρα τουτὶ τὸ ἔμφυτον θερμὸν πλεονάζον ἀρίστας ἐργάζεται τὰς πέψεις τῶν σιτίων, ὡς αὐτὸς ἐν ἀφορισμοῖς ἐδήλωσεν εἰπὼν, αἱ κοιλίαι χειμῶνος καὶ ἦρος θερμόταται φύσει καὶ ὕπνοι μακρότατοι. ἐν ταύτῃσιν οὖν τῇσιν ὥρῃσιν καὶ τὰ προσάρματα πλείω δοτέον. καὶ γὰρ τὸ ἔμφυτον θερμὸν πολὺ, τροφῆς οὖν πλείονος δεῖται, σημεῖον αἱ ἡλικίαι καὶ οἱ ἀθληταί. καθάπερ οὖν τῶν τοιούτων κοιλιῶν ἐστι γνώρισμα τὸ πέττειν ἀμέμπτως τὰς τροφὰς, οὕτως τῶν ψυχροτέρων μὲν τὸ εἰς ὀξύτητα τρέπειν, τῶν θερμοτέρων δ᾽ εἰς κνισώδη ποιότητα. τοῖς μὲν οὖν καλῶς πέττουσι τὰ σιτία τό θ᾽ αἷμα χρηστόν ἐστι καὶ σύμμετρος ἕπεται σάρκωσις ἢ καὶ πλείων ἐνίοτε τοῦ δέοντος, ὅταν ἀργότερον αὐτοῖς διαιτωμένοις καὶ λουομένοις, τὸ δ᾽ ἧττον εἰς εὐσαρκίαν τῇ τοῦ σώματος ἕξει. ἐπειδὰν δὲ φθάσῃ πλῆθος ἀθροισθὲν, εἰς νόσους ἐμβάλλει ὅλον τὸ σῶμα. τοῖς δὲ διὰ τὴν δυσκρασίαν τῆς γαστρὸς ἀπεπτοῦσί τε καὶ διαφθείρουσιν εἰς καπνώδη καὶ κνισώδη ποιότητα τὰ σιτία μοχθηρὸν μὲν ἀθροίζεται κατὰ τὰς φλέβας αἷ- [503] μα, μοχθηρὰ δὲ ἡ

concoctiones ab hoc inſito calido exuberante optimas fieri, ut ipſe in aphoriſmis ita loquens edocuit: ventres hieme et vere calidiſſimi natura et ſomni longiſſimi. His itaque temporibus cibaria plura exhibenda: etenim inſitum calidum multum; pluri igitur alimento egent, argumento ſunt aetates et athletae. Itaque ſicut abſoluta ciborum confectio hujusmodi ventriculorum indicium eſt, ita frigidiorum quidem in acidum converſio; calidiorum autem in nidoroſam qualitatem mutatio. Quamobrem cibos recte concoquentibus et ſanguis optimus ineſt et mediocris caro progignitur, vel et interdum quam deceat copioſior, quum otioſiorem vitam degunt et frequenti lavatione utuntur, ſed minus bona caro eſt, neque corporis habitui congruens; poſtquam vero multa copia congeſta fuerit, totum corpus in morbos praecipitat. At ob ventriculi intemperiem male concoquentibus et cibos in fumidam nidoroſamque qualitatem corrumpentibus vitioſus in venis

τοῦ σώματος ὅλου γίνεται θρέψις. ἐπὶ τούτων οὖν ἀκούειν σε χρὴ τοῦ προκειμένου λόγου. τῷ μὲν γὰρ ἥπατι καὶ τῇ καρδίᾳ τὸ ἔμφυτον θερμὸν ἐξ ἀρχῆς ὑπάρχει πολὺ, ταῖς σαρξὶ δὲ ἐκ τοῦ αἵματος ἐπεισέρχεται, καὶ διὰ τοῦτο ἀναγκαῖόν ἐστι ψυχρὰς αὐτὰς εἶναι κατὰ τὰς τοιαύτας φύσεις τῶν σωμάτων, ὁποῖα καὶ νῦν ἔγραψεν ὁ Ἱπποκράτης, ὡς ἂν μὴ χορηγουμένας αἷμα δαψιλὲς, ἀλλ' ὀλίγον τε καὶ μοχθηρόν. ἀμφότερα γὰρ γίνεται τοῖς δυσκράτοις τὴν γαστέρα κατὰ τὴν πυρώδη θερμασίαν, ὑπέρχεσθαι μὲν τὰ σιτία διαφθειρόμενα καὶ διὰ τοῦτο ὀλίγης ἐξ αὐτῶν ἀπολαβεῖν τὸ σῶμα τροφῆς, εἶναι δὲ καὶ αὐτὴν ταύτην οὐκ ἀγαθὴν διὰ τὸ μὴ πεπέφθαι καλῶς. οὐ γὰρ οἷόν τε γεννηθῆναι χρηστὸν αἷμα κατὰ τὸ ἧπάρ τε καὶ τὰς φλέβας, ἀπεπτηθέντων τε καὶ διαφθαρέντων ἐν τῇ γαστρὶ τῶν σιτίων. εἰ μὲν οὖν ὀλίγον, οὐ μὴν μοχθηρὸν ἦν τὸ κατὰ τὰς φλέβας αἷμα, συνέβαινεν ἂν ἑλκύσαι αὐτὸ τὰς σάρκας, αὐτὰς μὲν ἧττον τρέφον, ἐκκενοῦν δ' ἐκείνας, ὡς συνεστάλθαι τε καὶ φαίνεσθαι μόγις. ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον ὀλίγον, ἀλλὰ καὶ μοχθη-

ſanguis contrahitur pravaque in toto corpore fit nutricatio. De iis igitur propoſitum ſermonem intelligere debes. In jecore namque et in corde multus ab initio inſitus calor ineſt, in carnes vero e ſanguine profunditur, atque ideo in hujuscemodi corporum naturis, quales et nunc deſcripſit Hippocrates, carnes frigidas eſſe neceſſe eſt, utpote ſanguine non copioſo, ſed pauco et ipſo quidem vitioſo, irrigatas. Utrumque enim ventriculo igneo calore intemperato laborantibus evenit ut cibaria corrupta deſcendant et proinde paucum ex iis alimentum corpori impertiatur, idque ipſum non recte concoctum improbum ſit: non coctis enim corruptisque in ventriculo cibis, bonus in jecore venisque ſanguis creari non poteſt. Quod ſi paucus quidem, ſed non malus in venis ſanguis foret, carnes utique hunc attraherent, ipſas minus nutrientem et venas inanes relinquentem, ut contractae eſſent vixque apparerent. Quando vero non paucus modo, ſed etiam

ρὸν ἐστιν, οὐδὲ τόθ᾽ ἑλκύσουσι, κἂν δέωνται, καθάπερ οὐδ᾽ ἡμεῖς αὐτοὶ προσιέμεθα τὰ κεκνισωμένα καί τινας ἑτέρας μοχθηρὰς ἔχοντα ποιότητας ἐδέσματα, κἂν πάνυ σφόδρα τροφῆς ὀρεγόμεθα. καὶ γὰρ καὶ ἡ (504) ὄρεξις αὐτὴ παύεται γευσαμένων ἡμῶν τοιούτου σιτίου. κατὰ τοῦτ᾽ οὖν αἱ σάρκες ἐκ τῶν φλεβῶν ὀλίγον ἕλκουσιν εἰς τρέψιν αὐτὸ τὸ ἀναγκαιότατον, ὡς κατὰ βραχὺ χρόνῳ πλείονι κατὰ τὰς φλέβας ἀθροίζεσθαι μοχθηρὸν αἷμα. καὶ διὰ τοῦτ᾽ ἐν ταῖς φλεβοτομίαις οὐκ ἂν ἴδοις ποτὲ τῶν τοιούτων ἀνθρώπων ἐρυθρὸν αἷμα ῥέον, ἀλλ᾽ ὡς ἂν εἴποι τις ἑτέραν ἔχον χρόαν εὑρίσκεται τοῦτο, εὐθὺς δὲ καὶ δυσῶδες. καὶ εἰ ἐκ πολλοῦ χρόνου μὴ εἴη κεκενωμένος ὁ ἄνθρωπος, μέλαν φαίνεται τὸ αἷμα τὸ κατὰ τὴν φλεβοτομίαν ἐκκενούμενον, ἄλλοτ᾽ ἄλλην ἔχον ἐν πάχει τε καὶ λεπτότητι σύστασιν, ἐνίοτε μὲν ὀῤῥῶδες καὶ λεπτότερον, ἐνίοτε δὲ παχύτερον ὥσπερ δὴ καὶ λίαν παχὺ καὶ μέλαν φαίνεταί ποτε, παραπλήσιον ὑγρᾷ πίττῃ. ταῦτ᾽ οὖν ἅπαντα τὰ νῦν ἐπικεφαλαίως εἰρημένα

pravus eſt, tunc neque ipſum, quamvis egeant, attrahunt: perinde ac neque nos ipſi cibos nidore aut altera quapiam improba qualitate infectos et ſi vehementius eſcam appetamus, admittimus; etenim appetitus ipſe hujusmodi cibo deguſtato exſtinguitur. Eadem igitur ratione carnes exiguum, quod videlicet ad nutriendum perneceſſarium eſt, de venis exhauriunt; quare paulatim longiore tempore in venis plus ſanguinis depravati contrahitur. Quapropter in venae ſectionibus nunquam ab hujuscemodi hominibus rubrum ſanguinem profluere conſpicies, ſed alio calore, ut quis eum nominare velit, affectus invenitur, quamprimum vero et male olet. Quod ſi jampridem homo purgatus non fuerit, ater etiam qui reſciſſa vena profunditur ſanguis apparet, alias aliam in craſſitudine et tenuitate conſtitutionem habens, nonnunquam ſeroſus et tenuior, nonnunquam vero craſſior, quemadmodum ſane interdum et valde craſſus et niger, liquidae pici perſimilis cernitur. Haec igitur omnia nunc per capita enume-

Ed. Chart. IX. [503.] · Ed. Baſ. V. (504.)

κατ' ἄλλα μέν τινα τῶν εἰρημένων ὑπομνημάτων καὶ μάλιστα τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου τελέως ἐξείργασται, νυνὶ δὲ διὰ συντόμων εἴρηται παραλελειμμένα τοῖς ἐξηγηταῖς. εἰώθασι γὰρ πλεονάζειν μὲν ἐν τοῖς ἀχρήστοις, ἐκλείπειν δ' ἐν τοῖς χρησιμωτάτοις. ἐγὼ γοῦν ἐπειδὴ πάνυ χρήσιμός ἐστιν ὁ προκείμενος λόγος, ἀναλαβὼν αὐτὸν ἐπὶ κεφαλαίων αὖθις ἐρῶ, συνάψας τῇ τῆς προκειμένης ῥήσεως ἐξηγήσει. θερμοκοιλίους μὲν ἡγητέον αὐτὸν λέγειν, οὐχ ὥσπερ τοὺς παῖδας εἶπε καὶ τοὺς ἀθλητὰς πολὺ τὸ ἔμφυτον ἔχειν θερμὸν, οὐδ' ὡς ἐν χειμῶνι τὰς κοιλίας τῷ φυσικῷ θερμοτάτας θερμῷ ὑπάρχειν, ἀλλ' ὡς τὸ δακνῶδές τε καὶ μοχθηρὸν θερμὸν οὐκ ὀλίγον ἔχοντας ἐν τῇ δυσκράτῳ γαστρί. τοὺς τοιούτους δὲ ψυχροσάρκους εἰκότως ὠνόμασεν, ἀτροφοῦντας ἀπορίᾳ χρηστῆς τε ἅμα καὶ δαψιλοῦς τροφῆς, ἣν ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν αἵματος ἔχουσιν ἐν τοῖς εὐκράτοις σώμασιν. ἕπεται δὲ τῇ τοῦ αἵματος ἐνδείᾳ ψυχρὰς γίνεσθαι τὰς σάρκας, ἐπίκτητον δὴ τὴν θερμασίαν ἐξ αἵματος ἐχούσας,

rata in aliis quibusdam ex antedictis commentariis et praecipue de curandi methodo abſolute diſputata ſunt; in praeſentia vero ab explanatoribus praetermiſſa, brevibus a me perſtricta fuere; ſolent enim ubi nihil refert, eſſe loquaces, in rebus autem utiliſſimis deficere. Ego itaque quum praeſens oratio perutilis ſit, ipſam repetens per capita rurſum explicabo et cum interpretatione propoſitum verborum conjungam. Ventriculo calidos ipſum dicere putandum eſt, non quemadmodum pueros et athletas inſito abundare calido teſtatus eſt; neque, ut hieme ventres calore naturali maxime calere dixit, ſed ut mordacem improbumque calorem haud exiguum in intemperato ventriculo poſſidentes. Hos autem carnibus frigidos merito nominavit, utpote bonae juxta et copioſae alimoniae penuria tabeſcentes, quam ex ſanguine naturaliter ſeſe habente in temperatis corporibus hauriunt. Ex ſanguinis autem inopia fit ut carnes refrigerentur, acquiſititium ſane calorem a ſanguine, non proprium, non inſitum, ut

οὐκ οἰκείαν, οὐδ᾽ ἔμφυτον ὡς ἧπάρ τε καὶ καρδία. λεπτοὶ δὲ ἐξ ἀνάγκης οὗτοι γίνονται διὰ τὴν ἔνδειαν τῶν σαρκῶν, ὧν αἱ μειώσεις τε καὶ αὐξήσεις εἰς λεπτότητα καὶ παχύτητα τὸ σύμπαν σῶμα προάγουσι. λέγει δὲ τοὺς αὐτοὺς τούτους ἐπιφλέβους ὑπάρχειν ὥσπερ εἰ καὶ οὕτως [504] εἶπε· τοῖς τοιούτοις ἐπιφανεῖς αἱ φλέβες εἰσὶ, τουτέστιν ἐκκείμεναι, ὡς ἂν αὗταί γε πλήρεις αἵματος οὖσαι καὶ γεγυμνωμέναι διὰ τὴν ἔνδειαν τῶν σκεπουσῶν αὐτὰς σαρκῶν. ἀλλὰ καὶ ὀξυθυμοτέρους αὐτοὺς εἶναί φησι, οὐχ ἁπλῶς ὀξυθύμους ἢ ὑπερβολικῶς ὀξυθυμοτάτους, ὅπερ ἂν ἔπαθον εἰ τὸ κατὰ τὴν καρδίαν θερμὸν ἦν πάμπολυ. τὸ δ᾽ ἐν τῇ γαστρὶ τῇ κακώσει τοῦ στόματος αὐτῆς ὀξυθυμοτέρους ἐργάζεται. δέδεικται γὰρ ὡς καὶ τοῦτο τὸ μόριον ἑαυτῷ συνδιατίθησι τὴν ψυχὴν, ἀργαλεωτέρους μὲν ἐργαζόμενον εἰς τὸ νοῆσαι καὶ πρᾶξαι, καθ᾽ ὃν ἂν χρόνον ἑαυτοῦ γένηται ψυχρότερον. ἑτοιμοτέρους δὲ καὶ ὀργιζομένους ἐπὶ μᾶλλον θερμανθὲν, οὐ τῇ κατὰ φύσιν δηλονότι θερμασίᾳ, τῇ δ᾽ ἐπικτήτῳ τε καὶ παρὰ φύσιν, περὶ ἧς ὁ λόγος ὅδε σύμπας

jecur et cor poſſidentes. Iſti vero carnibus deficientibus graciles neceſſario redduntur; ipſarum enim ſubtractiones et incrementa tenue et craſſum totum corpus efficiunt. Dicit autem hos ipſos venoſos eſſe perinde atque ſi et ita dixiſſet: iſtis conſpicuae venae ſunt, hoc eſt eminentes, quippe quae ſanguinis plenae et carnium ipſas contegentium paucitate nudae appareant. Quin etiam ipſos iracundiores eſſe dixit, non abſolute iracundos, neque per excellentiam iracundiſſimos, quod plane ipſis accideret, ſi calor in corde permultus redundaret; ſed calor in ventriculo, os ejus contriſtans iracundiores efficit. Siquidem alibi declaratum eſt, hanc particulam in conſenſum ſui affectus et animam adducere: tardiores enim ad intelligendum atque agendum homines reddit, quo tempore ipſa frigidior evaſerit; contra promtiores atque iraſcentes, quum magis incaluerit, haud naturali calore ſcilicet, ſed adventitio et a natura alieno, de quo ſermo iſte totus a

ἡμῖν διήνυται. τοῖς δ' Ἱπποκρατείους μὲν ἑαυτοὺς ὀνομάσασιν, ἀγνοοῦσι δὲ τὰ κυριώτατα δόγματα τῆς Ἱπποκράτους τέχνης, οἷς καὶ τὰ διὰ τῆς ἐμπειρίας φαινόμενα μαρτυρεῖ, μέμψασθαι δίκαιον, οὐχ ὡς ἡμεῖς εἰρήκαμεν, ἀλλ' ἑτέρως ποιησαμένοις τὴν ἐξήγησιν. οἴονται γὰρ ἐπὶ τῶν θερμοτέρων κοιλιῶν τὰ τοῦ συμφύτου θερμοῦ ῥέπειν εἰς τὸ βάθος, ἀπολείπειν δὲ τὰ ἐκτὸς μέρη, καὶ διὰ τοῦτο ψυχροσάρκους ἐργάζεσθαι τοὺς ἀνθρώπους. ἀλλ' αἱ τοιαῦται ῥοπαὶ κατὰ μὲν τὰς ὥρας καὶ τὰς χώρας καὶ ὅλως τὰς καταστάσεις τοῦ περιέχοντος καὶ ἐγρηγόρσεις τε καὶ ὕπνους γίνονται, καθάπερ γε κἀν τοῖς ψυχικοῖς πάθεσι, λύπαις καὶ φόβοις, ἡδοναῖς τε σωματικαῖς καὶ χαραῖς ψυχικαῖς. οὔτε δὲ φυσικὴ κατασκευὴ σώματος οὔθ' ἡλικία ἐργάζεται τοιαύτην μετάστασιν ἐμφύτου θερμασίας, ἀλλ' εἰσὶν, ὡς κἀν τοῖς ὑγιεινοῖς ἐδείχθη, μοχθηραὶ κατασκευαὶ σώματος, ἔνια μὲν ἐν ὅλῳ τῷ ζώῳ δυσκρασίαν ἔχουσαι, τινὲς δ' ἐν τῇ τῶν μορίων ἀνωμάλῳ κατασκευῇ, καθάπερ καὶ ἡ κατὰ τὴν προκειμένην ῥῆσιν εἰρημένη, περὶ τῶν ἐν μοχθηρᾷ καταστά-

nobis confectus eft. Quapropter eos, qui fe Hippocraticos nominant et praecipua Hippocraticae artis decreta, quibus et experimento evidentia adftipulantur, ignorant, accufare aequum eft, quod aliter atque nos diximus, interpretati funt. Exiftimant enim in calidioribus ventriculis infitum calorem in profundum refugere et extimas partes deferere, atque ideo frigidas hominum carnes evadere. Verum hujusmodi caloris motiones pro ratione temporum et regionum et prorfum coeli ftatus, praeterea pro ratione vigiliae et fomni, nec non et animi perturbationum, ut moeroris et timoris et corporis voluptatum et animi oblectationum evariant. At neque corporis naturalis fabrica, neque aetas talem ingenitae caliditatis mutationem efficit. Sed quemadmodum et in libris de tuenda fanitate monftravimus, pravae corporis conftitutiones funt nonnullae quidem cum totius animalis intemperie, aliquae vero cum partium inaequali ftatu, qualis et ifta, quae in propofitis verbis habetur de ventriculi

σει τὴν κοιλίαν ἐχόντων, οὐκ ἐν ἀρίστῃ καθάπερ, αἱ τὸ ἔμφυτον ἔχουσαι θερμὸν πολύ. καὶ διὰ τοῦτο εἰς εὐσαρκίαν συντελοῦσαι τὰ μέγιστα καὶ παχύνουσι τὴν ἕξιν, οὐ καθαιροῦσι καὶ λεπτύνονται ταῖς δυσκράτοις ὁμοίως.

κστ'.

Αὐχμῶν ἐπὶ γῆς, οἰωνῶν γένος εὐθενεῖ.

Οἱ γὰρ ὄρνιθες, ὡς ἂν ξηρότεροι τὴν κρᾶσιν ἡμῶν ὄντες, ἐν τοῖς αὐχμοῖς ὑγιαίνουσι μᾶλλον. ἴσμεν δὲ καὶ τροφαῖς αὐτοὺς ξηροτέραις ὀλίγῳ τε ποτῷ χρωμένους, οὐχ ὥσπερ οἱ σύες ὕδατι συνεχῶς λούεσθαι ποθοῦντες, ἐμπίπλασθαί τε συνεχῶς οὐκ ὀλίγου ποτοῦ.

κζ'.

[505] *Τράγος ὁκότερος ἂν φανῇ ἔξω ὄρχης, ἢν μὲν δεξιός, ἄῤῥεν, εὐώνυμος δὲ θῆλυ.*

vitiofam conftitutionem habentibus et non optimam, veluti quae nativo calore multo affluentes et idcirco ad bonam carnem procreandam maxime conducentes, corporis habitum pleniorem efficiunt, non extenuant, non emaciant, ut intemperatae.

XXVI.

Terra ficcitatibus fqualente, avium genus bene habet.

Aves enim utpote aridiore quam nos temperatura conftantes, ficcis temporibus rectius valent. Nos vero non praeterit et aridioribus ipfas cibis vefci et pauco potu effe contentas, non perinde ut fues, qui aqua affidue prolui et immodico affidue potu repleri cupiunt.

XXVII.

Quum hircefcit, uter exterius teftis apparuerit, fi dexter, mas, finifter vero femina.

Ἐν τῇ μεταβολῇ τῆς τῶν παίδων ἡλικίας εἰς τὴν τῶν μειρακίων, ὥσπερ ἥ τε τοῦ σπέρματος αὐτοῖς γένεσις ἄρχεται καὶ τριχῶν τῶν ἐπὶ τοῖς αἰδοίοις, οὕτω καὶ ἡ τῶν ὄρχεων αὔξησις ἀθρόα, καθάπερ γε ταῖς παρθένοις ἡ τῶν τιτθῶν ἅμα τῇ τῶν καταμηνίων φορᾷ. τηνικαῦτα τοίνυν καὶ ἡ τῆς φωνῆς γίνεται μεταβολὴ τοῖς ἄῤῥεσι μάλιστα, πρότερον γὰρ ὄντες ὀξύφωνοι, τελέως μὲν ἡβήσαντες ἀποτελοῦνται βαρύφωνοι, κατὰ δὲ τὸν μεταξὺ χρόνον οἱονεὶ βραγχώδης αὐτοῖς ἡ φωνὴ γίνεται. διὰ τί μὲν οὖν ἐπιφαίνεται ταῦτα πάντα κατὰ τὴν εἰρημένην ἡλικίαν, ὁ παρὼν οὐ χρῄζει λόγος ἀναζητεῖν· ὅτι δ' ἐπιφαίνεται ταῦτα πάντα καὶ ἡ ἐμπειρία δείκνυσιν, ὥσπερ γε καὶ ὅτι τῶν ὄρχεων εἰ μὲν ὁ δεξιὸς πρότερον εἰς ὄγκον ἀρθείη, τὰ τοιαῦτα μειράκια τελεωθέντα καὶ ἀνδρωθέντα παῖδας ἄῤῥενας ἰσχύει μᾶλλον ἤπερ θηλείας. εἰ δ' ὁ ἀριστερὸς ἔμπαλιν, οὕτω δὲ καὶ περὶ τῆς μήτρας φρονεῖ. κατὰ γοῦν τοὺς ἀφορισμοὺς ἔγραψεν, ἔμβρυα τὰ μὲν ἄῤῥενα ἐν τοῖς δεξιοῖς, τὰ δὲ θήλεια ἐν τοῖσιν ἀριστεροῖσι μᾶλλον. ἅπερ

Quum puerilis aetas in adoleſcentiam tranſit, quemadmodum ipſis ſemen et pili in locis genitalibus erumpere incipiunt, perinde et teſtes ſubito increſcunt; quemadmodum et puellis virginibus mammae extuberant, una et menſes ferri incipiunt. Tunc igitur et vocis mutatio in maribus fit praecipue: nam quum prius ipſis acuta vox eſſet, quum perfecte in puberes evaſerunt, gravior redditur; tempore autem medio veluti raucam ipſi vocem edunt. Quamobrem autem praedicta aetate omnia iſta eveniant praeſens oratio explorare non poſtulat, ſed omnia haec apparere experientia demonſtrat, ſicut et illud, ſi dexter prius teſtis intumuerit, hoſce adoleſcentes factos, in aetatemque virilem quum evaſerint, filios mares potius quam feminas genituras; quod ſi ſiniſter, e contrario. Idem et de utero ſenſit, in aphoriſmis enim ita ſcripſit: foetus mares in dextris, feminae vero in ſiniſtris magis. Quae igitur a me hac de re in aphoriſmo-

οὖν εἴρηταί μοι περὶ τοῦδε κατὰ τὴν τῶν ἀφορισμῶν ἐξήγησιν, ἐπὶ τὸν ἐνεστῶτα μετοίσεις λόγον, αἰτίας μιᾶς οὔσης κοινῆς, ἐπί τε τῶν ἀῤῥένων καὶ τῶν θηλειῶν δι' ἣν τὰ μὲν ἀριστερὰ μέρη τῶν θηλειῶν ἐστι γεννητικὰ, τῶν δ' ἀῤῥένων τὰ δεξιά. λέλεκται δὲ περὶ τούτου κἀν τοῖς περὶ χρείας μορίων.

κη'.

Ὀφθαλμοὶ ὡς ἂν ἰσχύωσιν, οὕτω καὶ γυῖον καὶ χροὴ ἐπὶ τὸ χάκιον ἢ βέλτιον ἐπιδίδωσιν.

Εὔδηλον δὲ ὅτι προσυπακοῦσαι χρὴ τὸ ὡς ἂν ἰσχύος τε ἔχωσιν, ὅπερ ἔνιοι καὶ προσέγραψαν. ἡ γοῦν διάνοια τῆς ῥήσεως, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ κάλλιστά τις ἐξηγήσασθαι, παραλιπὼν τὴν μοχθηρῶς εἰρημένην τοῖς πλείστοις, ἤδ' ἂν μάλιστα (505) γένοιτο· ἡγοῦμαι τὸν Ἱπποκράτην διδάσκειν ὅπως ἄν τις ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν διαγινώσκῃ περὶ τῆς ἐν ὅλῳ τῷ σώματι διαθέσεως. ἐπεὶ δὲ μάλισθ' οὗτοι τὴν βε-

rum explanatione dicta ſunt, ad hunc locum accommodes, quum una ſit communis in maribus atque feminis cauſa, ob quam ſiniſtrae partes feminarum, dextrae marium opifices ſint. Verum et de hoc in libro de uſu partium tractatum eſt.

XXVIII.

Oculi ut valent, ita et corpus. Et color in deterius aut melius labitur.

Conſtat autem ita oportere ſubintelligi, ut oculi validi ſunt, quod nonnulli et adſcripſerunt. Sententia igitur verborum, ut quispiam judicio meo, plurimorum falſam interpretationem omittens rectiſſime explanare poteſt, haec potiſſimum fuerit: Hippocratem docere arbitror, quonam modo quis ab oculis totius corporis affectum percipiat, quandoquidem iſti maxime firmiſſimam nobis noti-

Ed. Chart. IX. [505. 506.] Ed. Baf. V. (505.)

βαιοτάτην ἐνδείκνυνται διάγνωσιν, ἐπὶ γοῦν τῶν λειποθυμησάντων ἢ ἄλλως ἐκλυθέντων τὴν δύναμιν οὔτε θεασάμενος χεῖρά τις ἢ σκέλος ἢ τοῦ προσώπου τἄλλα μόρια χωρὶς τῶν ὀφθαλμῶν ἐξευρεῖν τι δυνήσεται, περὶ τῆς κατὰ δύναμιν ἀῤῥωστίας τε καὶ ῥώμης, ὥσπερ εἰ τοὺς ὀφθαλμοὺς θεάσαιτο, προδήλως γὰρ ἐν αὐτοῖς εὐτονία τε καὶ ἀτονία φαίνεται, τινῶν μὲν οὖν ὀξυδερκόιων ἀναπεπταμένων τῶν βλεφάρων, ἐνίων δὲ μηδὲ διοῖξαι τελέως αὐτὰ δυναμένων. καὶ ἡ χρόα δ' αὐτῶν καὶ ὁ ὄγκος ἐνδείκνυταί τι περὶ τῆς δυνάμεως. ἀῤῥωστούσης μὲν γὰρ αὐτῆς οἱ ὀφθαλ- [506] μοὶ κοῖλοί τε καὶ αὐχμηροὶ καὶ κακόχροοι φαίνονται. ῥωσθείσης δ' εὐχροοῦσί τε καὶ εἰς ὄγκους αἴρονται καὶ στιλπνὴν ἔχουσιν ὑγρότητα. ταῦτα μὲν οὖν ἐναργῶς φαίνεται γινόμενα καὶ χωρὶς τοῦ τὴν αἰτίαν ἐπίστασθαι, δι' ἣν γίνεται. δήλη δὲ καὶ ἡ αἰτία τοῖς ἐπισταμένοις ὁποία ἐστὶν ἡ φύσις τῶν ὀφθαλμῶν, ὅπερ ἐν ἄλλοις τε καὶ τοῖς ὀπτικοῖς λόγοις ἀπεδείξαμεν, ὡς αὐγοειδὲς πνεῦμα ψυχικὸν ἐξ ἐγκεφάλου πλεῖστον εἰς ὀφθαλμοὺς παραγίνεται. τοῦτ'

tiam exhibent. Porro in illis, quibus anima deficit aut aliter vires collabuntur, neque manum quis intuitus, neque crus adfpiciens aut faciei reliquas partes, omiffis oculis, aliquid explorati habere poterit, quod ipfi vires imbecilles effe aut validas patefaciat; quod fi oculos infpexerit, compertum habebit; clariffime namque in ipfis robur infirmitasque elucefcit, nonnullis quidem acute cernentibus, palpebris patentibus, nonnullis autem neque perfecte ipfas aperire valentibus. Quin etiam ipforum color et moles aliquid de viribus nunciant. Viribus enim infirmis oculi cavi, fqualidi et decolores apparent, robuftis autem florido colore vigent, pleniori mole conftant et fplendidum humorem habent. Haec plane fieri evidenter confpicimus, etiamfi caufa ob quam fiant nos lateat. Verum et caufa patet, qualisnam oculorum fit natura, fcientibus, quod alibi et in fermonibus de vifione declaravimus, animalem fcilicet fpiritum luminofum e cerebro in oculos plurimum proficifci; ifte igitur quum aut

οὖν ὅταν ἄῤῥωστον ᾖ ὀλίγον ᾖ, κατὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς τὰ ἄρτι λελεγμένα συμπτώματα συμβαίνουσι καὶ ἡ χροιὴ δὲ, φησὶ, τουτέστι τὸ χρῶμα, μεταβάλλει πρὸς τὸ βέλτιον ἢ χεῖρον. εὔδηλον δὲ εἴτε περὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἔτι ποιεῖται τὸν λόγον εἴτε περὶ τῆς καθ᾽ ὅλον τὸ σῶμα χροίης, ἑκάτερον γὰρ αὐτῶν ἀληθές ἐστι, τῶν μὲν ὀφθαλμῶν ὥσπερ ἰσχὺν καὶ ἀσθένειαν, οὕτω καὶ εὐχροιάν τε καὶ δύσχροιαν ὑπαλλαττομένων, ἀκολουθούσης δὲ τούτοις καὶ τῆς καθ᾽ ὅλον τὸ σῶμα διαθέσεως. ἐὰν μὲν γὰρ εὐχροῶσιν οἱ ὀφθαλμοὶ, τὸ γυῖον ὑγιεινῶς ἔχειν δηλοῦσι, τουτέστι τὸ σῶμα ὅλον. κακόχροιαν δέ τινα ἔχοντες καὶ εὐθὺς τὸ πᾶν βεβλάφθαι δηλοῦσι. θᾶττον δὲ τῶν ἄλλων μορίων ἐν ὀφθαλμοῖς ἡ μεταβολὴ φαίνεται τῶν χρωμάτων διὰ τὸ καθαρόν τε καὶ λαμπρὸν αὐτῶν, οὐ μόνον δὲ τοῦτο δύναται σημαίνειν ἡ λέξις, ἀλλὰ τὴν ἐν ὅλῳ τῷ σώματι μεταβολὴν τῆς χρόας ἕπεσθαι τοῖς κατὰ τὸν ὀφθαλμὸν σημείοις. ἀπὸ μὲν οὖν τῶν ὀφθαλμῶν οὕτως ἡ διάγνωσις ἐφ᾽ ὅλον τὸ σῶμα μετάγεσθαι δύναται, καθ᾽ ἑαυτὴν δὲ τὴν λέξιν ἐξηγεῖσθαι δυνα-

imbecillus aut paucus in oculis fuerit, modo enumerata fymptomata eveniunt. Et color melior fit, inquit, aut deterior. Id autem clarum eft, five de oculis etiamnum five de totius corporis colore fermonem faciat: utrumque enim verum eft, oculis quidem ut firmitatem atque imbecillitatem, ita et bonum foedumque colorem permutantibus, hos quoque totius corporis affectu comitante. Nam fi bene colorati oculi funt et gyon, hoc eft corpus totum falubriter fe habere fignificant, aliquo autem turpi colore inquinati illico et totum offenfum effe indicant. Celerius vero in oculis quam in aliis partibus colorum mutatio ob eorum munditiam nitoremque confpicitur. At non folum id fignificare haec verba poffunt, fed etiam in toto corpore coloris mutationem fignis in oculo apparentibus accidere et fubfequi. Ab oculis igitur hoc modo ad totum corpus cognitio traduci poteft. Per fe autem verba haec, omiffa parte de oculis, explanari poffunt, fi quis

τὸν ἄνευ τῶν ὀφθαλμῶν, ἐὰν συνάπτῃ τις αὐτῇ τὴν ἐπιφερομένην. ἑξῆς οὖν ἀπ' ἄλλης ἀρχῆς οὕτως αὐτὴν ἐξηγήσομαι.

κθ'.

Καὶ χροιὴ ἐπὶ τὸ κάκιον ἢ βέλτιον ἐπιδίδωσι. δίκαιον δὲ ὡς ἂν ἔχῃ ἡ τροφὴ, οὕτω καὶ τὸ ἔξω ἕπεσθαι.

Τὴν χρόαν ἀνάλογον τῇ τροφῇ, τουτέστι τῷ αἵματι, πρὸς τὸ κάκιον ἢ βέλτιον ἐπιδιδόναι φησί. αἷμα δὲ λέγει νῦν ὅλον τὸν ἐν τοῖς ἀγγείοις χυμὸν, ἐν ᾧ καὶ φλέγματός τε καὶ χολῶν καὶ ἰχώρων περιέχεται. τοῦτο γὰρ ἄμεινόν τε καὶ χεῖρον γίνεται. τὸ δ' ἐν αὐτῷ περιεχόμενον, ὃ κυρίως αἷμα λέγεται καὶ κατὰ τὴν ἐπικράτειαν αὐτοῦ τὸ σύμπαν ὀνομάζεται, μοχθηρὸν εἰπεῖν ἀδύνατον, ὥσπερ οὐδ' ἄλλην τινὰ χρόαν ἔχον, ὅτι μὴ τὴν ἐρυθράν.

---

ipfa cum fequentibus conjungat. Deinceps igitur ab alio principio fic ipfa interpretabor.

XXIX.

Et color in pejus aut melius vergit. Aequum eft autem ut fe habet alimentum, ita et quod extimum eft, fequi.

Colorem alimento, id eft fanguini, proportione refpondentem, in pejus aut melius vergere inquit. Sanguinem autem nunc appellat omnem in vafculis inclufum fuccum, in quo et pituita et bilis utraque et tenues ferofique humores continentur. Hoc enim miftum et melius et deterius redditur. In eo vero contentus humor, qui proprie fanguis dicitur et a cujus dominatu tota congeries nominatur, pravus dici nequaquam poteft, perinde ut neque alium habere colorem quam rubrum.

λ'.

Σημεῖα θανατώδεα ἀνὰ δέρμα, θερμὸς ἀτμός. πρότερον δὲ ῥὶς ψυχρὸν πνεῦμα ἀφίησιν.

[507] *Ἐάν τε κατ' αἰτιατικὰς πτώσεις γεγραμμένον ᾖ, θερμὸν ἀτμὸν, ἐάν τε κατ' εὐθείας θερμὸς ἀτμὸς, ἑκατέρως δὲ προσυπακούεται. βούλεται γὰρ ὁ νοῦς τῆς λέξεως εἶναι τοιοῦτος, ἐκ τῶν θανατωδῶν σημείων ἐστὶ καὶ ταῦτα, θερμὸν ἀτμὸν ἐκκενοῦσθαι διὰ τοῦ δέρματος ἐπὶ προηγησαμένῳ ψυχρῷ πνεύματι κατὰ τὴν ἐκπνοήν. εἰ δὲ καὶ κατ' εὐθείας πτώσεις θέλεις ἑρμηνεῦσαι τὴν αὐτὴν διάνοιαν, οὕτως ἂν εἴποις, μάλιστα σημεῖα θανατώδη, διὰ τοῦ δέρματος θερμὸς ἀτμὸς ἐκκενούμενος ἐπὶ προηγησαμένῳ ψυχρῷ πνεύματι κατὰ τὴν ἐκπνοήν. ἀλλὰ τοῦτο μὲν αὐτὸ τῆς ψυχρᾶς ἐκπνοῆς, ὅτι τῶν ὀλεθριωτάτων ἐστὶ καὶ κατὰ τὸ προγνωστικὸν εἴρητο κατὰ τήνδε τὴν λέξιν, ψυχρὸν δὲ ἐκπνεόμενον ἐκ τῶν ῥινῶν καὶ τοῦ στόματος ὀλέθριον*

XXX.

Signa mortifera per cutem nares, calidus vapor. Prius nares frigidum spiritum reddunt.

Sive in caſibus accuſativis ſcriptum ſit, calidum vaporem, ſive in rectis calidus vapor, utroque modo aliquid ſubintelligitur. Verba enim hanc ſententiam habere debent: inter ſigna mortifera et haec ſunt, calidum vaporem per cutem evacuari, quum prius per exſpirationem frigidus ſpiritus redditus ſit. At ſi in rectis caſibus eandem ſententiam explicare velis, ita ſane dixeris: maxime ſigna mortifera per cutem calidus vapor exiens, poſt frigidum ſpiritum prius exſpiratione egreſſum. Ceterum id ipſum quidem, frigidam ſcilicet exſpirationem, perniciosiſſimum indicium eſſe, in libro de praeſenſionibus dictum eſt hiſce ipſis verbis: frigidum autem per nares atque os exſpiratum jam valde perniciosum eſt, nunc autem quoddam

κάρτα ἤδη γίνεται. νυνὶ δὲ προσέθηκέ τι σύμπτωμα τοῖς οὕτως ἔχουσιν, οὐκ ἀεὶ γινόμενον. ἐκρεῖ γὰρ ἀτμὸς θερμὸς ἀθρόως ἐκ τοῦ δέρματος, ἀλλ' οὔτε πᾶσιν, ὡς ἔφην, οὔτ' ἐν παντὶ καιρῷ καὶ ταῦτ' ἐχρῆν διδάσκειν τοὺς ἃ μὴ δεῖ φλυαροῦντας ἐξηγητάς. ἐπ' ἐκείνων γὰρ μόνων εὑρήσεις τὸ τοιοῦτον γινόμενον, ἐφ' ὧν προηγήσατο τοῦ θανάτου θερμότατος πυρετὸς ἐκφρύξας τὸ τῆς καρδίας σῶμα καὶ διὰ τοῦτο καταψύξας αὐτὴν ἐπὶ τῇ τελευτῇ. λυθέντος οὖν τοῦ ζωτικοῦ τόνου, νεκρουμένης τῆς καρδίας, ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων ἱδρώτων γίνονται συγκοπτικοὶ, περιουσίας ὑγρῶν οὔσης κατὰ τὸ σῶμα. τοῖς δὲ ἀπὸ τοῦ διακαοῦς πυρετοῦ προεξηρασμένοις ἀντὶ τῶν ἱδρώτων ἀτμὸς θερμὸς ἁπτομένῳ σοι φανεῖται διαπνεόμενος, οὐ μὴν οὐδ' οὗτος ἐν παντὶ καιρῷ τοῦ νοσήματος, ἀλλ' ὁπότε τῷ χρόνῳ προήκοντι καταψύχεται τὸ δέρμα, κενωθείσης τῆς ἀτμώδους οὐσίας, ἥτις ὑπὸ τοῦ διακαοῦς πυρετοῦ λεπτυνομένων τῶν χυμῶν ἤθροιστο κατὰ τὸν νοσοῦντα χρόνον. οὐ γὰρ δὴ κατ' ἐκεῖνόν γε τὸν καιρὸν, ἐν ᾧ συμβαίνει νεκροῦσθαι τὴν καρδίαν,

ſymptoma, ita ſe habentibus, quod tamen non ſemper fit, addidit: calidus enim vapor multus ſubito de cute emanat, ſed neque omnibus, ut dixi, neque omni tempore. Atqui iſtos explanatores de quibus non opus eſt garrientes haec edocere praeſtabat. Illis enim ſolis id evenire comperies, quorum mortem calidiſſima febris anteceſſit, quae corpus ipſum cordis torruit, atque ideo poſtremo ipſum refrigeravit. Vitali ergo tenore, moriente jam corde, evaneſcente, in aliis quidam ſudores ſyncopen inferentes proveniunt, multorum ſcilicet humorum pleno corpore: illis autem qui ex praeſervida febre antea exaruerunt, pro ſudoribus calidus vapor tangenti tibi diſſlari videbitur. Neque tamen et iſte quoque morbi tempore, ſed quum diu jam progreſſo morbo, cutis, exhauſta halituoſa ſubſtantia refrigeratur, quae ob ardentiorem febrem attenuatis ſuccis, morbo vigente contracta fuerat; neque enim eo ſane tempore, quo jam cor emoritur, excitari poteſt

οἷόν τε γεννηθῆναι μὴ ὅτι θερμὸν ἀτμὸν, ἀλλὰ μηδὲ ψυχρὸν ἢ χλιαρόν. ἅπασα μὲν οὖν καρδία πλησίον τοῦ θανάτου ψυχρὰν ἴσχει δυσκρασίαν, οὐ μὴν ἐν ἁπάσῃ γε νόσῳ θανατώδει τοιαύτη διὰ παντός ἐστιν, ἀλλ', ὡς εἴρηται, θερμοτάτη πολλάκις ἐν τοῖς περικαεστάτοις. ὅταν οὖν νοσῇ ψυχρὰν δυσκρασίαν ἡ καρδία, τὸν θερμὸν ἀτμὸν οὐκ ἂν εὕροις ἐκκενούμενον, ὅταν ἐγγὺς τοῦ θανάτου γενόμενος ὁ κάμνων ἄρξηται ψυχρὸν ἐκπνεῖν, οὐδὲ προλελέπτυνται τοῖς οὕτως ἔχουσι τὰ ὑγρὰ, μήτε πυρετὸν διακαῆ πυρέξασι μήτε χυμοὺς ἔχουσι χολώδεις, θερμοὺς μὲν τῇ κράσει, λεπτοὺς δὲ τῇ συστάσει. ἐν γὰρ ταῖς ψυχραῖς δυσκρασίαις οἱ φλεγματώδεις καὶ ὠμοὶ καὶ παχεῖς καὶ ὅλως ψυχροὶ χυμοὶ πλεονάζουσιν, οὐχ οἱ χολώδεις καὶ θερμοὶ καὶ λεπτοί.

λα'.

Τὰ δὲ ζωτικὰ ἐναντία.

---

nedum calidus vapor, fed neque frigidus aut tepidus. Omne igitur cor prope mortem frigida intemperie affectum eft, fed non in quolibet mortifero morbo hujusmodi femper eft; verum in ardentiffimis febribus plerumque calidiffimum, ut dictum eft. Igitur quum frigida intemperie cor aegrotat, calidum vaporem emanare nunquam reperies, quando jam vicinus morti conftitutus aeger frigidum reddere fpiritum inceperit, neque ita fe habentibus humores praetenuati funt, neque ardenti febre ifti laborant, neque fuccos biliofos habent, qui temperie calida, corpore tenui funt, fiquidem frigidae temperaturae pituitofos, crudos, craffos et prorfum frigidos fuccos, non biliofos, calidos tenuesque abunde procreant.

XXXI.

Vitalia vero contraria.

---

[508] *Μάχεται τοῦτο φανερῶς τοῖς εἰρῆσθαι νομίζουσι θανατῶδες σημεῖον ἐν τῇ ῥινὶ τὸν θερμότατον πυρετόν. ὡς γὰρ ἀνταποδιδοὺς τῷ κατ' ἀρχὴν εἰρημένῳ σημεῖα θανατώδεα νῦν ἔγραψε, τὰ δὲ ζωτικὰ ἐναντία. καίτοι κατὰ τὴν ἐκείνων ἐξήγησιν οὐ συνῆπται τῷ, θανατώδη σημεῖα, τὸ κατὰ ταῦτα γεγραμμένον, ἀνὰ ῥῖνα θερμότατον, καίτοι τὸ ἀνὰ ῥῖνα θερμότατον οὐκ ἔχει αὐτῷ προκείμενον, εἴτε θανατῶδές ἐστιν εἴτε μή. οὐ γάρ ἐστι θανατῶδες, εἰ μὴ προηγήσαιτο τὸ εἰρημένον ὑφ' Ἱπποκράτους, πρότερον δὲ ῥὶς ψυχρὸν πνεῦμα ἀφίησιν. ἐὰν γὰρ ἄνευ τούτου γένηται θερμότατος ἀτμὸς (506) κατὰ τὸ δέρμα, δύναται λεπτομερῶν χυμῶν ἐν θερμῷ πυρετῷ σύμπτωμα γεγονέναι, μὴ πάντως θανάτου σημεῖον. ἀλλ' ἔστιν ὅτε καὶ πρὸς ἀγαθοῦ διαπνεομένων τῶν λελεπτυσμένων χυμῶν, οὓς ὅταν ὦσι παχυμερέστεροι, δι' αἰσθητῶν ἐκκρίσεων ἡ φύσις ἐκκενοῖ τοῦ σώματος, ἱδρῶτάς τε κενοῦσα καὶ πλῆθος οὔρων ἢ διαχωρημάτων ἢ ἔμετον ἐπάγουσα. ἔσται τοιγαροῦν τὰ πάντα τῶν εἰρημένων θανατωδῶν σημείων ζωτικά, τὸ μήτε*

Hoc illis manifefte repugnat, qui dictum fuiffe putant mortiferum effe fignum, in nafo calidiffimam febrem: nam tanquam refpondens verbis illis fupra dictis, figna mortifera, nunc fubjunxit: *vitalia vero contraria.* Atqui fecundum eorum explanationem his verbis, *mortifera figna*, conjuncta non funt haec ita fcripta, per nares calidiffimum, fibi adjectum non habent, fitne letale fignum, an non fit. Neque enim mortiferum eft, nifi quod ab Hippocrate dictum eft, praeceſſerit, prius nares frigidum fpiritum reddunt: nam fi citra hoc vapor calidiffimus per cutem emanet, poteft id quidem fuccorum calidiore febre, attenuatorum fymptomata effe, non mortis prorfus indicium. Quin imo interdum et extenuati humores utiliter difflantur, quos, quum pinguiores funt, per fenfiles excretiones natura e corpore propellit, fudores citans aut lotii dejectionumve multitudinem aut vomitum movens. Erunt igitur omnia contraria praedictis mortiferis fignis, vitalia neque frigidum exfpirare, neque per cutem calidum va-

Ed. Chart. IX. [508.] Ed. Baſ. V. (506.)
ψυχρὸν ἐκπνεῖν, μήτ' ἐκκενοῦσθαι διὰ τοῦ δέρματος ἀτμὸν θερμόν. εἰκότως δὲ καὶ οἱ περὶ τὸν Ζεῦξιν ἰδίᾳ τὰ σημεῖα θανατώδεα προεξηγησάμενοι, περιεῖλον ὅλην τήνδε τὴν λέξιν ἐν ᾗ φησι, τὰ ζωτικὰ ἐναντία πρὸς ὑγίειαν.

porem exhalare. Haud abs re autem et Zeuxis ſectatores prius ſeparatim, mortifera ſigna, interpretati, omnia haec verba deleverant, quae ita ſe habent, vitalia autem contraria ad ſanitatem.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΕΠΙΔΗΜΙΩΝ ΣΤ. ΚΑΙ ΓΑΛΗΝΟΥ ΕΙΣ ΑΥΤΟ ΥΠΟΜΝΗΜΑ Ε. ΤΜΗΜΑ Ε.

Ed. Chart. IX. [509.] Ed. Bas. V. (506.)

α'.

[509] *Νούσων φύσιες ἰητροί.*

Εἴρηται δὲ πολλάκις ὡς τὰς τοιαύτας γραφὰς, ἐν αἷς ὑπαλλάττεται τὸ λεγόμενον, ἀλλ' ἡ διάνοια μένει κατὰ πᾶν ἡ αὐτὴ, κρίνειν οὐ πρόκειταί μοι, φυλαττομένῳ τὸ μῆκος τῶν ὑπομνημάτων, ἀλλὰ καὶ νῦν αὐτὸ τοῦτο χάριν ἀναμνή-

HIPPOCRATIS EPIDEM. VI. ET GALENI IN ILLUM COMMENTARIUS V. SECTIO V.

I.

Morborum naturae medicae.

Crebro superius a me dictum est hujusmodi lectiones, per quas quod dicitur permutatur, sed eadem prorsus sententia permanet, dijudicare mihi non esse propositum, quippe qui longitudinem commentariorum vitare instituerim; verum et nunc id ipsum recordationis causa

σεως εἶπον, ἐπεὶ καὶ κατὰ τὰς μελλούσας λέγεσθαι ῥήσεις οὐδὲν ἐρῶ περὶ τῶν τοιούτων γραφῶν. ὁ τοίνυν τῆς λέξεως νοῦς, εἰ μὲν ἁπλῶς τις ἀκούοι τοῦ λεγομένου σαφής ἐστι, δηλοῦντος τοῦ Ἱπποκράτους τὴν ἑαυτοῦ γνώμην, ὡς οὐκ εἴη τοῦ χοροῦ τῶν ἄτεχνον ἡγουμένων εἶναι τὴν φύσιν, ἀλλὰ τεχνικὴν καὶ προνοητικὴν τοῦ ζώου. [510] δύναμιν δὲ προσήκει νῦν ἀκούειν ἐκ τοῦ τῆς φύσεως ὀνόματος ἐνοικοῦσαν αὐτοῖς τοῖς σώμασι τοῖς διοικουμένοις ὑπ' αὐτῆς, ἧς τὴν οὐσίαν ἥτις ἐστὶν οὐκ ἀναγκαῖον ἐν τῷ παρόντι ζητεῖν, ὥσπερ οὐδὲ τῆς ψυχῆς ἡμῶν ἢ τοῦ κατ' αὐτὴν ἡγεμονικοῦ. δεῖται γὰρ οὐδενὸς αὐτῶν ἐνεστηκὼς λόγος, ἀλλὰ μόνον ὅτι καλῶς ὑπελάμβανεν ὁ Ἱπποκράτης τὴν φύσιν ἰατρὸν εἶναι τῶν νοσημάτων. ἴσως γάρ τις οἰήσεται τὴν ἰατρικὴν τέχνην ἀναιρεῖσθαι τῷ λόγῳ τούτῳ. διὰ τοῦτ' οὖν οὐχ ἁπλῶς ἀκούειν χρὴ, νούσων δὲ φύσιες ἰατροί. βαθύτερον γὰρ νόημα κατὰ τὴν λέξιν τήνδε περιέχεται, διαρθρώσιος ἀκριβεστέρας δεόμενον, ἣν (οὐ) πρόσθεν ἐποιησά-

dictum volui, quandoquidem et in fequentibus nihil praeterea de hujuscemodi lectionibus afferam. Verborum igitur fententia, fi quis fimpliciter quod dicitur accipiat, perfpicua eft, fuam ipfius mentem Hippocrate declarante, fe videlicet non effe ex illorum coetu, qui naturam arte carere arbitrantur, fed eam effe artificem animalibusque confulere. Verum hoc loco per id nomen, *naturae*, vim quandam intelligere convenit in his ipfis corporibus, quae ab ea reguntur, inhabitantem; cujus effentia quaenam fit in praefentia quaerere, ficut et de noftra anima aut de ejus principe parte, minime neceffe eft: nihil enim iftorum praefens oratio poftulat, fed illud folum, recte fcilicet Hippocratem opinatum fuiffe, naturam effe morborum medicam. Forfan enim quispiam hac oratione artem medicam tolli fufpicabitur; quocirca non fimpliciter verba haec accipienda funt, morborum naturae medicae, altior enim fenfus accuratiore indigens explicatione hujuscemodi in verbis delitefcit; neque dum ufquam fuperius hanc

μην ἑτέρωθι. γινώσκοντας δέ μου τὴν προαίρεσιν τοὺς ἑταίρους, οἷς χαριζόμενος ἐπὶ τὴν ἐξήγησιν ἀφῖγμαι τοῦ προκειμένου γράμματος, ἀναμνήσω καὶ νῦν, ὡς ἕκαστον τῶν δογμάτων τῶν ἀποδείξεως δεομένων ἅπαξ που διελθὼν τελέως, οὐκ ἐν ἑτέρῳ βιβλίῳ γράφω, μακρόλογον περιττὴν εἰδὼς γινομένην, εἰ περὶ τῶν αὐτῶν λέγει τις τὰ αὐτὰ, καθάπερ ἔνιοι πεποιήκασι τῶν νεωτέρων ἰατρῶν, οὐ δὶς μόνον ἢ τρὶς, ἀλλὰ καὶ τετράκις ἢ πλεονάκις ἔτι περὶ τῶν αὐτῶν τὰ αὐτὰ γράψαντες ἐν πολλοῖς ὑπομνήμασί τε καὶ συγγράμμασιν. ἐγὼ δὲ ἅπαξ ἀποδείξας τι, χρῶμαι τοῦ λοιποῦ κατὰ τὰ ἄλλα βιβλία, τὸ κεφάλαιον μόνον ἀναμιμνήσκων, ὡς ἀποδέδεικταί μοι κατὰ τόδε γράμμα καὶ νῦν οὖν ἅπαξ ποιήσομαι τὸν περὶ τῆς φύσεως λόγον. ὅπως τέ φησιν αὐτὴν ἰατρὸς εἶναι τῶν νοσημάτων ὁ Ἱπποκράτης, ὅτι τὲ τὴν ἰατρικὴν τέχνην οὐδαμῶς ἀναιρεῖσθαι συμβέβηκεν ὑπὸ τοῦ δόγματος τούτου. σὺ δὲ ὁ τοῖσδε τοῖς ὑπομνήμασιν ὁμιλῶν, ἤδη μοι πρόσεχε τὸν νοῦν ἀρχομένῳ τοῦ λόγου, τὰς νόσους

rem explanavimus. Amicis autem noſtrum inſtitutum cognoſcentibus, quibus gratificantes ad hujusce libri interpretationem acceſſimus et nunc in memoriam revocabimus, quodque decretum efficaci probatione indigens, quum alicubi ſemel exquiſite tractavi, me alio in libro iterum non ſcribere, loquacitatem videlicet ſupervacuam accidere cognoſcentem, ſi iisdem de rebus quispiam eadem repetat, quemadmodum nonnulli juniores medici fecerant, non bis modo aut ter, ſed quater vel etiam ſaepius in multis commentariis et libris eadem de iisdem conſcribentes. At ego aliquid cum ſemel rationibus declaravi, poſtea reliquis in libris eo utor, ſolius tantum ſummae mentionem faciens admonensque a me alio in volumine oſtenſum eſſe. Et nunc igitur ſemel de natura ſermonem faciam et quare ipſam morborum eſſe curatricem Hippocrates aſſerat et quod ab hoc decreto nequaquam artem medicam everti tollique contingat. Tu vero qui haec noſtra commentaria evolvis, jam mihi orationem exordienti animum adverte.

Ed. Chart. IX. [510.] Ed. Baf. V. (506.)
ὑπὸ τροφῆς ἐν καιρῷ δοθείσης ποιᾶς καὶ ποσῆς, αἰονήσεώς τε καὶ καταπλασμάτων καὶ κλυστήρων καὶ φλεβοτομίας, ὅσα τ' ἄλλα τοιαῦτα θεραπεύεσθαί τις λέγων οὐκ ἂν ψεύσαιτο, καθάπερ οὐδ' ὁ φάσκων ὑπὸ τῶν ἰατρῶν θεραπεύεσθαι τὰς νόσους, οὐδ' ὁ τὴν ἰατρικὴν τέχνην θεραπευτικὴν εἶναι τῶν νοσούντων. ὥσπερ δὲ ὁ ταῦτα λέγων οὐκ ἂν ὡς ψευδόμενος ἐλεγχθείη, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον οὐδ' ὁ τὴν φύσιν ἐπὶ σωτηρία τοῦ ζώου πράττειν πάνθ' ἡγούμενος. ἕπεται δὲ τούτῳ καὶ τὸ τὰς νόσους ἐκείνην πρώτην ἰᾶσθαι καὶ μάλισθ' ὅταν ἐναργῶς ὑγιάζῃ τὸν ἄνθρωπον, ἱδρῶτας χεάσασα πολλοὺς ἢ δι' οὔρων ἢ διὰ γαστρὸς ἢ δι' ἐμέτων κενώσασα τοὺς λυποῦντας χυμούς. τί τοίνυν τούτων ἁπάντων ἀξιώματι πρῶτόν ἐστιν, ἢ τί δεύτερον ἢ τί τρίτον, ὅσα ποιεῖν ὑγίειαν ἔφαμεν, ἐπισκέψασθαι προσήκει. καὶ μάλισθ' ὅτι καὶ ἄλλα τινὰ προσέρχεται δι' ὧν αἱ νόσοι θεραπεύονται, περὶ ὧν ἁπάντων τῆς κατὰ τὴν ἀξίαν τάξεως ἄμεινον ἐγνῶσθαι. δοκεῖ

Morbos ab alimento, congruenti qualitate et copia, in tempore exhibito, ab humido fomento, a cataplafmatibus, a clyfteribus, a venae fectione et a quibusque id genus aliis, propulfari, fi quis dicat, non utique mentietur, ficut neque ille qui a medicis morbos curari afleveret, nec qui artem medicam laborantium fanatricem effe teftetur. Quemadmodum vero haec praedicans, ut mendax reprehendi non poterit, eadem fane ratione neque ille qui naturam fervandi animalis caufa omnia adminiftrare exiftimet. Hoc vero et illud confequitur, eam primum languoribus mederi et maxime quum evidenter hominem fanat, fudorem copiofum profundens aut per lotium aut per dejectiones aut per vomitus, infeftos humores ejiciens. Quodnam igitur dignitate primarium fit, quod fecundas, quod tertias habeat inter haec omnia, quae fanitatem facere diximus, contemplari convenit, eo etiam magis, quod et alia quaedam, per quae morbi curantur, accedunt, quorum omnium pro dignitate ordinem internoffe prae-

γάρ ἡμῖν ἄμεινον μὲν λέγεσθαι καὶ ἡ φύσις ἰᾶσθαι τὰς νόσους. ὀρθῶς δὲ καὶ ἡ ἰατρικὴ καὶ ὁ ἰατρός. ἀληθῶς δὲ καὶ ὁ ὑπηρέτης αὐτοῦ καὶ ἡ φλεβοτομία καὶ ἡ δι' αὐτὴν γενομένη ῥύσις τοῦ αἵματος. ἴσως δ' ἀξιώσει τις καὶ τὸν μάγειρόν τι συντελεῖν καὶ τὸν ὑφάντην καὶ τὸν οἰκοδόμον καὶ τὸν χαλκέα καί τινας ἄλλους τεχνίτας, ὧν τοῖς ἔργοις εἰς ὑπηρεσίαν χρώμεθα τῶν παρασκευαζομένων τοῖς ἀνθρώποις ὑγείας ἕνεκα. ἀλλὰ τῶν τοιούτων ἔνια μὲν [511] ὕλαι βοηθημάτων, οὐ βοηθήματά εἰσιν, ἔνια δ' ὄργανα τοῖς βοηθοῦσιν ἐπιτήδεια. βοηθήματα δὲ γίνεται διὰ τοὺς ἐν καιρῷ δέοντι καὶ ὡς προσήκει χρωμένους αὐτοῖς. ὅταν μὲν γὰρ ὠφελῆσαι δοθεὶς αὐτοῖς οἶνος, ἡ δόσις αὐτοῦ βοήθημά ἐστι. κἂν δ' ἀκαίρως προσενεχθεὶς παραφροσύνην ἢ φρενῖτιν ἐργάσηται, νοσῶδες αἴτιον, οὐχ ὑγιεινὸν οὐδὲ βοήθημα γίνεται. τίς οὖν αἴτιός ἐστι τῆς γενέσεως τοῦ βοηθήματος; ὁ τὸν καιρὸν εὑρίσκων δηλονότι. τίνα δὲ τοῦτον οἱ Ἕλληνες ὀνομάζουσιν; ἢ καὶ τοῦτο πᾶσιν εὔδηλον ὁ ἰατρὸς οὗτος καλεῖται; ὥστε ἰατρὸς οἴνου κυριώτερος εἰς

ftiterit. Nobis enim melius dici videtur et naturam morbos medicari, recte vero et artem medicam et medicum, vere quoque et ejus miniftrum et venae fciffuram et per ipfam factum fanguinis profluvium. Fortaffis autem quispiam putaverit et coquum aliquid conferre et textorem et aedificatorem et ferrarium fabrum et alios quosdam artifices, quorum opificiis utimur ad eorum miniftrationem, quae hominibus fanitatis caufa praeparantur. Verum iftorum quaedam auxiliorum materiae, non auxilia funt; nonnulla vero inftrumenta auxiliantibus idonea, fed tunc auxilia fiunt, quando in tempore atque ut decet ea medici applicant. Nam vinum aegrotis propinatum fi juverit, ejus propinatio auxilium eft; at fi importune oblatum delirium aut phrenitida concitet, tunc morbifera, non falubris caufa neque auxilium fuerit. Quis igitur eft faciendi auxilii auctor? occafionis fcilicet inventor. Quo nomine autem hunc Graeci appellant? non ne et hoc hominibus patet, medicum fcilicet ipfum appellari? Quapro-

ὑγίειαν φυσικήν τε καὶ ποίησιν. ὑγιαίνουσί τε γὰρ ὠφέλιμος οἶνος γίνεται καιρῷ καὶ μέτρῳ πινόμενος, ἰᾶταί τε τὰς νόσους ὅτε χρὴ προσφερόμενος. ἀλλ᾽ ὅ γε ἰατρὸς οὐχ ὅτι ζῶόν ἐστι ἢ ὅτι πεζὸν ἢ ὅτι δίπουν ἢ ὅτι λογικὸν ἢ πολιτικὸν, ἐπίσταται καιρὸν καὶ μέτρον ἑκάστης τῶν ὑλῶν, ἀλλ᾽ ὅτι τέχνην μεμάθηκεν ὑγιεινῶν τε καὶ νοσωδῶν γνωστικήν. εἰ γὰρ δι᾽ ἐκείνων ταῦτ᾽ ἐπίστατο, πάντες ἄνθρωποι τὴν αὐτὴν ἐπιστήμην εἶχον, ὥστε προτέρα κατὰ τὸ ἀξίωμα τῶν ἰατρῶν ἐστιν ἡ τέχνη, δι᾽ ἣν ἰατροὶ γίνονται. τῇ γὰρ ἐκείνης δυνάμει χρώμενοι τὰς νόσους θεραπεύομεν. ἀλλ᾽ ὃν ἔχει λόγον ὕλη καὶ τὰ ὄργανα πρὸς ἰατρόν τε καὶ τὴν τέχνην αὐτοῦ, τοῦτον αὖ πάλιν αὐτός τε καὶ ἡ τέχνη πρὸς τὴν ἐν τῷ θεραπευομένῳ φύσιν. ἐκείνη γάρ ἐστιν ἡ πάντα τὰ δέοντα πράττουσα κατὰ τὰ τῶν ζώων σώματα καὶ τρέφουσα μὲν, ἡνίκα θρέψεως δεῖται, παρασκευάζουσα δ᾽ αὐτὴ τὸ αἷμα δι᾽ οὗ θρέψει τὰ τροφῆς δεόμενα μόρια. τῷ δ᾽ αἵματι πάλιν αὐτῷ πρὸς τὸ γεννηθῆναι παρασκευάζουσα

pter medicus vino potior eſt ad naturalem factitiamque ſanitatem. Etenim vinum in tempore exhibitum et temperanter epotum recte valentibus prodeſt; languores autem, quum opus eſt, aſſumtum diſcutit. Ceterum medicus non quod animal ſit aut pedeſtris aut bipes aut rationis particeps aut civilis, eo cujusque materiae tempus idoneum ac modum novit, ſed quoniam artem ſalubria atque morboſa diſtinguentem addidicit: nam ſi per illa haec noſſet, omnes plane homines eandem callerent ſcientiam. Quare dignitate prior medicis ars eſt, per quam medici fiunt, nam ejus vi illi utentes, morbos pellunt. Sed quam rationem materia atque inſtrumenta ad medicum ejusque artem, eandem ipſe rurſum atque ars, ad ejus qui curatur naturam habent. Illa namque eſt omnia congruentia in animalium corporibus faciens et alens quidem cum alimento opus eſt; ſibi autem ſanguinem praeparans, per quem alimenti egenas particulas nutriat; atque iterum, ut ſanguis ipſe creari poſſit, cibum in ventriculo

Ed. Chart. IX. [511.] Ed. Baf. V. (506. 507.)

τὴν ἐν τῇ γαστρὶ πεπτομένην τροφήν. εἰ δέ γε καταποθέντα τὰ σιτία μήτε πεφθείη καλῶς μήτ' ἀναδοθείη μήθ' αἱματωθείη μήτε τὴν τῶν τροφησομένων δύναμιν εὔροι, τὴν ἀρχὴν οὐδ' ἂν τροφὴ λέγοιτο γεγονέναι τοῦ σώματος ἡμῶν. ὥσπερ δ' εἰς τὸ τραφῆναι τὰ θρέψεως δεόμενα μόρια (507) κυριωτάτη τῶν αἰτιῶν ἐστιν ἡ τρέφουσα δύναμις αὐτὰ, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἡ μὲν ἐν τῇ γαστρὶ πρὸς τὴν τῶν σίτων πέψιν, ἡ δ' ἐν ἥπατί τε καὶ φλεψὶ πρὸς τὴν τοῦ πεφθέντος αἱμάτωσιν. οὐ μὴν οὐδ' ἀναγκαῖον ἅπαντά με τὰ κατὰ μέρος ἔργα τῆς φύσεως διέρχεσθαι νῦν. ἀρκεῖ γὰρ ἀναμνῆσαι μόνον, ὡς ἐν τοῖς τῶν φυσικῶν δυνάμεων ὑπομνήμασιν ἐδείχθησαν αἱ καθόλου δυνάμεις αὐτῆς, αἷς ἅπαντα τὰ κατὰ τὸ ζῶον ἐργάζεται, τέτταρες οὖσαι. πρώτη μὲν ἡ τῶν οἰκείων ἑλκτικὴ, δευτέρα δὲ ἡ τούτων αὐτῶν ἀλλοιωτική τε καὶ πεπτικὴ καὶ τρίτη ἡ καθεκτικὴ τῶν οἰκείων καὶ τετάρτη τῶν οὐκ οἰκείων ἀποκριτική. ταύταις οὖν ταῖς δυνάμεσιν οὐ μόνον ὑγιεινὸν φυλάττει τὸ ζῶον, ἀλλὰ νοσῆσαν ὑγιάζει, κἀκ τῶνδε

praeparans atque conficiens. Quod fi devorata cibaria neque recte concocta fint, neque digefta, neque in fanguinem verfa, neque alendarum partium vim invenerint, ftatim mehercule, neque corporis noftri alimentum fuiffe dicentur. Quemadmodum vero ad nutriendas partes refectionis egentes ipfa nutriens facultas longe princeps caufa eft, eadem fane pacto et ventriculi vis ad cibos concoquendos et jecoris venarumque facultas ad concoctum in fanguinem convertendum fefe habent. Verum enimvero cuncta me naturae opera particulatim nunc recenfere neceffe non eft. Nam memoria repetere fatis fuerit, in commentariis de naturalibus viribus, omnes naturae communes facultates fuiffe explicatas, numero quatuor, quibus animal agens omnia molitur ac perficit: primam quidem propriorum attractricem; fecundam vero, horum ipforum commutatricem et concoctricem; tertiam utilium retentricem et quartam alienorum expultricem. His itaque poteftatibus non modo fanum animal tuetur, fed etiam

δῆλον, ὅσον ἀξιώματι προὔχει τῶν ποιητικῶν ὑγιείας αἰτίων. ἅπαντα γὰρ τἄλλα παρασκευάζει τὴν οἰκείαν ὕλην αὐτῇ, καθάπερ ἐκτὸς ὁρῶμεν ἄλλην τέχνην ἄλλῃ ὑπουργοῦσαν. ὑφάντῃ μὲν γὰρ κερκίδας καὶ ἱστοὺς καὶ κτένας ὁ τέκτων παρασκευάζει. τούτῳ δὲ ξύλα μὲν ὁ ὑλοτόμος, ἀξίνην δὲ καὶ σκέπαρνον ὁ χαλκεὺς, τῷ χαλκεῖ δ' αὐτῷ τὸν σίδηρον ὁ μεταλλεύς. καὶ σπάνιόν ἐστιν εὑρεῖν τέχνην ποιητικὴν οὐδεμιᾶς ἑτέρας δεομένην ἢ ὄργανα παρασκευαζούσης ἢ ὕλην ἐπιτήδειον εἰς τὸ δημιουρ- [512] γούμενον. οὕτως οὖν καὶ τῷ ἰατρῷ πολλαὶ τέχναι παρασκευάζουσι τὰς ἐπιτηδείους ὕλας, ὥσπερ αὐτὸς αὖ πάλιν τῇ φύσει μετά τινων ὑπηρετῶν· ἀνάλογον γάρ ἐστιν ὡς ἀρχιτέκτων πρὸς οἰκοδόμους καὶ τέκτονας καὶ τοὺς ἄλλους τεχνίτας, ὧν ἐστιν ἀρχικὸς ὁ ἰατρὸς πρὸς ὑπηρέτας. εἰσὶ δ' οὗτοι ῥιζοτόμοι, μυρεψοὶ, μάγειροι καταπλάττοντες, ἐπιβρέχοντες, κλύζοντες, ἀποσχάζοντες, φλεβοτομοῦντες, σικυάζοντες. εἰ δ' ἡμεῖς καὶ

aegro sanitatem restituit. Et ex his abunde constat, quantum sanitatis effectricis causas natura dignitate antecellat: omnia enim reliqua materiam ipsi parant et suggerunt; quemadmodum exterius quoque artem aliam alii ministrantem videmus. Textori namque radios textorios et pectines lignarius faber molitur; huic vero ligna materiae excisor; securim item et dolabram ferrarius artifex. Ferrario autem ipsi ferrum metallorum effossor comparat; rarumque est artem effectivam invenire nulla alia egentem, quae aut instrumenta fabricetur aut materiam operi idoneam reddat. Ita sane et medico multae artes aptas materias praeparant, perinde ut ipse rursum naturae cum quibusdam ministris suppeditat. Quam enim proportionem architectus erga aedificatores lignariosque fabros et alios quibus imperat artifices, eandem et medicus erga ministros suos gerit. Isti vero sunt herbarii, unguentarii, coqui, cataplasmata adhibentes, humore conspergentes, clysterem suffundentes, scarificantes, venam scindentes, cu-

ταῦτα μεμαθήκαμέν τε καὶ πράττομεν, ὅμοιόν τι ποιοῦμεν ἐρέσσειν ἐπισταμένῳ κυβερνήτῃ καὶ ῥᾳδίως ἐπ' ἄκρου ἀναβῆναι δυναμένῳ τοῦ ἱστοῦ, ὅσα τ' ἄλλα τῶν ναυτῶν ἐστιν ἔργα γινώσκοντί τε καὶ πράττοντι. καὶ γὰρ στρατηγοὶ πολλοὶ πολλάκις καὶ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν καὶ μάχεσθαι διὰ ξιφῶν τε καὶ δοράτων ἐπίστανταί τε καὶ πράττουσι καὶ βασιλεῖς ὡσαύτως, ἀλλ' οὐκ ᾗ βασιλεὺς ἢ στρατηγὸς ἦν Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν ἢ Φίλιππος ὁ πατὴρ αὐτοῦ ταῦτα τὰ τῶν στρατιωτῶν ἔπραττον, ἀλλὰ καθ' ἑτέρας τέχνας ὑπηρετικὰς τῇ στρατηγικῇ τε καὶ βασιλικῇ. καὶ τοίνυν καὶ ἡμεῖς ᾗ μὲν ἰατροὶ γινώσκομεν ἑκάστου βοηθήματος ποιότητά τε καὶ ποσότητα καὶ καιρὸν καὶ τρόπον χρήσεως, ᾗ δ' ὑπηρέται φλεβοτομοῦμεν καὶ σικυάζομεν καὶ τἄλλα διὰ τῶν χειρῶν ἐνεργοῦμεν. ἀξιώματι τοιγαροῦν ἡ μὲν ἰατρικὴ πρώτη τῶν ἰατρῶν ἐστιν, ὁ δ' ἰατρὸς τῆς ὑπηρετικῆς τέχνης, ἐκείνη δὲ τῶν ὑπηρετῶν, οἱ δ' ὑπηρέται τῶν παρασκευαζουσῶν αὐτοῖς τά τε ὄργανα καὶ τὰς ὕλας τῶν τεχνῶν, ἐκεῖναι δὲ ἐργαζομένων τὰ κατὰ ταύτας τεχνιτῶν,

curbitulas affigentes. At fi nos etiam haec didicimus et facimus, perinde facimus atque gubernator remigandi peritus et facile fummum malum confcendere volens et omnia alia nautarum munera cognofcens et exfequens. Etenim multi imperatores faepe et arcu uti et jaculari et pugnare gladio haftaque fciunt et faciunt et reges pariter; fed non ut rex, ut imperator erat Alexander Macedo, aut ejus pater Philippus, fed per alias artes imperatoriae atque regiae infervientes haec militaria munera obibant. Itaque et nos ut medici, cujuscunque auxilii qualitatem, quantitatem, occafionem et utendi modum cognofcimus; ut miniftri vero venam refcindimus et cucurbitulas admovemus et reliqua manibus operamur. Dignitate igitur ars medica medicis praeftat, medicus arti fervienti, illa miniftris, miniftri artibus fibi inftrumenta materiasque parantibus illae artificibus per ipfas agentibus, artifices vero praeparatis materiis atque inftrumentis. Con-

Ed. Chart. IX. [512.] Ed. Baf. V. (507.)

αὐτοὶ δ᾽ οἱ τεχνῖται τῶν παρασκευαζομένων ὑλῶν τε καὶ ὀργάνων. ἀνάπαλιν τοίνυν ἕνεκα μονιμωτέρας γνώσεώς τε καὶ μνήμης τῷ καταλόγῳ τῶν τεχνῶν ἀκόλουθον, ἐσχάτους μὲν εἰς ὑγιείας φυλακὴν καὶ ποίησιν εἶναι τοὺς κατασκευάζοντας ἡμῖν κλυστῆρας καὶ φλεβότομα καὶ σμίλας καὶ ψοιλίδας καὶ κλυστῆρας καὶ τἄλλα τῆς ἰατρικῆς τέχνης ὄργανα, σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ τοὺς τὰς ὕλας προπαρασκευάζοντας, οὓς ὀνομάζουσι ῥιζοτόμους καὶ βοτανικοὺς καὶ τὰ ἐκ τῶν μετάλλων ὅσα τ᾽ ἄλλα τοιαῦτα παρέχοντας. ἀνωτέρω δὲ τούτων τὰς τέχνας αὐτῶν, ὡς ἀνωτέρω τοὺς ὑπηρέτας τῶν ἰατρῶν καὶ τούτων ἀνωτέρω τὴν τέχνην αὐτῶν, ἐφ᾽ ᾗ τοὺς ἰατροὺς, εἶτα τὴν ἰατρικὴν αὐτὴν, ἥτις πάλιν ὑπηρετεῖ τῇ φύσει. καὶ τῶν γε τῆς φύσεως αὐτῆς δυνάμεων ἔνιαι μὲν εἰσι πρῶται, καθ᾽ ἃς τὸ ζῶον ἐν τῇ ζωῇ διαμένει, ὃ τελεώτατον ἀξίωμα πρὸς τὴν ἀρίστην ζωὴν τοῦ σώματο ἔχουσαι. καλῶ δὲ ἀρίστην ζωὴν τὴν ἐν ὑγιείᾳ δηλονότι, μοχθηρὰ γὰρ ἡ ἐν νόσοις. ἕτεραι δ᾽ εἰσὶ τούτων ὑπηρετικαὶ δυνάμεις, εἶτ᾽ ἐκείνων πάλιν ἄλλαι. καὶ τοίνυν

veri igitur ordine firmioris notitiae atque memoriae causa, enumerandis artibus accidit, ad servandam efficiendamque sanitatem nobilitate ultimos esse, qui nobis clysteres, scalpella, specilla, forfices et reliqua medicae artis instrumenta fabricantur; cum his et eos qui materias praeparant, quos radicum excisores et herbarios vocant, nec non et qui ex metallis effossa aliaque id genus praebent; supra hos vero ipsorum artes, supra quos et ministros medicorum, his quoque superiorem ipsorum artem, ea superiores medicos esse; medicis artem medicam, quae rursum naturae ministra est. Atqui inter ipsius naturae facultates nonnullae quidem sunt primariae, per quas scilicet animal in vita servatur, summam nobilitatem ad optimam corporis vitam possidentes; optimam autem vitam nomino, quae in sanitate videlicet agitur: prava enim in morbis vita est; alterae sunt vero istarum ministrae facultates, deinde illarum item aliae. Itaque postea-

ἐπειδὴ τὸν κατάλογον ἅπαντα τῶν πρὸς ὑγιειάν τε καὶ ζωὴν ἀναγκαίων τεχνῶν τε καὶ δυνάμεων ἐν τῷδε τῷ λόγῳ προὐθέμην εἰπεῖν ἑτέρωθί γε μηδαμόθι διεληλυθὼς, οὐκ ὀκνήσω καὶ τὰ τῶν διηκουσῶν ἡμᾶς δυνάμεων ἀξιώματα προσθεῖναι. πρῶτον μὲν οὖν εἰσὶν αἱ τὴν ὑγιεινὴν συμμετρίαν φυλάττουσαι τῷ ζώῳ κατὰ ποσόν τε καὶ ποιόν. ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἔστι μόνιμος ἡ οὐσία τοῦ σώματος ἡμῶν οὔτε κατὰ τὸ ποσὸν οὔτε κατὰ τὸ ποιὸν, ἀλλ' ἡ μὲν ποσότης μειοῦται κατὰ τὴν ἄδηλον αἰσθήσει διαπνοὴν, ἡ δὲ ποιότης ὑπαλλάττεται τρεπομένης ἀεὶ τῆς κράσεως, οὐ μόνον ἐκ τοῦ περιέχοντος, ἀλλὰ κἀξ ἡμῶν, ὡς ἐν τοῖς ὑγιεινοῖς ἐπιδέδεικται. πρὸς μὲν τὴν τῆς ποσότητος ἐπανόρθωσιν ἡ θρεπτικὴ δύναμις ἡμῖν ἐστι, πρὸς δὲ τῆς ποιότητος ἥ τε ἀναπνοὴ καὶ ἡ καθ' ὅλον τὸ σῶμα διαπνοή. δεομένων δὲ ὕλης οἰκείας τῶν [513] τρέφεσθαι μελλόντων, ἑτέρα τίς ἐστιν ἡμῖν δύναμις, ἣν οὐ χεῖρον ὀνομάσαι συντόμου καὶ σαφοῦς ἕνεκα διδασκαλίας αἱματοποιητικήν· ἧ πάλιν ἐπιτήδειος ἑτέρα δύναμίς ἐστιν, ἡ κατὰ τὴν γαστέρα πεπτική.

quam hoc in ſermone artes omnes ac poteſtates ſanitati vitaeqne neceſſarias, nunquam alibi eas proſecutus, recenſere conſtitui, neque regentium nos poteſtatum dignitates adjicere me piguerit. Primae igitur ſunt ſalubrem animantis moderationem in quali et quanto conſervantes. Quum enim corporis noſtri ſubſtantia nec magnitudinem nec qualitatem eandem retineat, ſed magnitudo per ſenſus latentem exhalationem dilabatur, qualitas vero, temperatura ſupra variante, permutetur non ab aëre ſolum ambiente, ſed etiam ex nobis, quemadmodum in libris de tuenda ſanitate explicavimus, ad magnitudinem ſarciendam altrix poteſtas in nobis ineſt; ad qualitatem corrigendam et reſpiratio et per totum corpus difflatio comparatae ſunt. Sed cum nutriendae partes idonea ac propria materia egerent, alia quaedam in nobis vis ineſt, quam haud alienum fuerit brevis ac dilucidae doctrinae cauſa ſanguificam nominare; cui rurſum alia vis praeſto in ventriculo, concoctrix ſcilicet, omnibus autem dictis viribus

κοιναὶ δὲ ἁπασῶν τῶν εἰρημένων δυνάμεων ἕτεραι τέτταρές εἰσιν, ὧν ἔμπροσθεν ἐμνημόνευσα, κληθεισῶν ὑπ᾿ ἐμοῦ σαφηνείας ἕνεκεν, ἑλκτικῆς, καθεκτικῆς, ἀλλοιωτικῆς καὶ ἀποκριτικῆς. τούτων οὖν ἡμᾶς ἀξιῶ μεμνῆσθαι, γινώσκοντας ἐνταῦθα μόνον εἰρῆσθαί μοι τὸν λόγον τόνδε, δεικνύντα τὴν φύσιν ἁπασῶν τεχνῶν πρώτην τε καὶ κυριωτάτην ἰάσεως.

β'.

Ἀνευρίσκει ἡ φύσις ἑαυτῇ τὰς ἐφόδους οὐκ ἐκ διανοίης. τὰ μὲν οἷον τὸ σκαρδαμύσσειν, τὰ δὲ καὶ ἡ γλῶσσα ὑπουργέει καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. ἀπαίδευτος ἡ φύσις ἐοῦσα καὶ οὐ μαθοῦσα τὰ δέοντα ποιέει.

Ἐφόδους ὠνόμασε φύσεως ὡς εἰ καὶ ὁδοὺς ἢ ὁρμὰς ἐπὶ τὰς ἐνεργείας εἶπεν, οὐχ ὡς ἡμεῖς διανοούμενοί τε καὶ προαιρούμενοι πράττομεν οὕτως γινομένας. τὸ γοῦν σκαρ-

communes aliae quatuor funt, quas paulo ante memoravi et clarioris doctrinae caufa propriis nominibus appellavi, attractoriam fcilicet, retentricem, commutatoriam et expultricem. Haec igitur vos meminiffe dignum puto, illud fcientes, me hoc loco tantum hunc fermonem feciffe, naturam omnium artium ad medendum primariam atque potiffimam effe declarantem.

II.

Adinvenit natura fibi ipfi acceffus non cogitatione, partim quidem ut connivere, partim vero et lingua fubminiftrat et id genus alia quaeque. Inerudita natura et indocta quae opus funt efficit.

Acceffus naturae appellavit perinde ac fi et vias aut impetus ad agendum dixiffet, non, ut nos prius mente volventes et prius eligentes facimus, ita et ipfa faciente.

δαμύσσειν, ὀνομάζεται δ᾽ οὕτως τὸ κλείσαντα τὰ βλέφαρα διὰ ταχέων αὖθις ἀνοῖξαι, παραχρῆμα τοῖς γεννηθεῖσιν εὐθέως ὑπάρχει ζώοις ἀδιδάκτως. δῆλον δ᾽ ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο μεγίστην ὠφέλειαν παρέχει τοῖς ὀφθαλμοῖς. ἔκαμνέ τε γὰρ ἀνεῳγμένα τὰ βλέφαρα παντὶ τῷ χρόνῳ τῆς ἐγρηγόρσεως, ἐνέπιπτέ τ᾽ ἂν ἔξωθεν αὐτοῖς πολλὰ λυμαινόμενα τοῖς χιτῶσιν αὐτῶν. τούτου δ᾽ ἔτι θαυμασιώτερόν ἐστιν ἔργον τῆς φύσεως, ὃ παρορῶσιν οὐχ οἱ πολλοὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἰατρῶν οἱ πλείονες καίτοι καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν γινόμενον. ἐὰν γοῦν παιδίῳ διετεῖ δείξας ἄρτον ὀνομάσῃς αὐτὸν τοῦτο τοὔνομα τὸν ἄρτον ἅμα τῷ δεῖξαι καὶ ποιήσῃς οὕτω δίς που καὶ τρὶς, ὅτι τε τοῦ δεικνυμένου σώματος ἡ ἄρτος φωνὴ σημεῖόν ἐστιν ἐνόησε τὸ παιδίον αὐτό τε μιμησάμενον αὐτὴν φθέγγεται μὴ διδαχθὲν ὅπως χρὴ κινῆσαι τὴν γλῶτταν. ἀνάλογον δὲ τούτῳ καὶ κατὰ τὰς ἄλλας κινήσεις, ἃς ὀνομάζουσι προαιρετικὰς, ὑπὸ πάντων γίνεται τῶν ζώων. ἐὰν γοῦν ἐθελήσῃ κάμψαι τι τῶν κώλων, αὐτίκα τοῦτο ποιεῖ, καίτοι μὴ γινώσκον ἐκεῖνον τὸν

Connivere igitur, fic autem dicitur quum quis claufas palpebras cito iterum aperit, ftatim ortis animalibus et a nullo edoctis illico ineft. Certum eft autem hujusmodi actionem maximam oculis utilitatem afferre: fatigarentur enim palpebrae, fi toto vigiliae tempore paterent, multaque exterius in oculos ipforum tunicas violantia inciderent. Praeterea longe ifto admirabilius eft naturae opus, quod non vulgares modo, fed etiam plures medici, etfi quotidie fiat, negligenter tamen praetereunt. Nam fi bimo puero panem oftendens, eum hoc ipfo nomine fimul demonftrans panem voces, idque bis terque feceris, puer et demonftrati corporis hanc vocem, *panis*, fignum effe intellexit, ipfamque imitatus pronunciat, quum a nullo ut linguam movere oporteat ipfe didicerit. Idem vero quod in hoc et aliis omnibus motibus quos appellant voluntarios, ab omnibus fit animalibus. Igitur fi voluerint aliquem artuum inflectere, id ftatim efficient, etfi mufculum illum a quo inflectitur membrum non cogno-

Ed. Chart. IX. [513. 514.] Ed. Baf. V. (507. 508.)

μὺν ὑφ᾽ οὗ κάμπτεται. κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἐκτεῖναι βουληθὲν ἐκτείνει δι᾽ ἑτέρου μυὸς, (508) ἀλλ᾽ οὔθ᾽ ὅστις ὁ μῦς οὗτός ἐστιν οὔτε κατὰ τίνα τρόπον ἐνεργεῖν δύναται δῆλόν ἐστι τῷ κινουμένῳ ζώῳ. πῶς γὰρ οἷόν τε γινώσκειν αὐτὰ, ἃ μηδὲ τοῖς πολλοῖς τῶν ἰατρῶν ἐστι πρόδηλα; καίτοι τί λέγω πολλοῖς; ἐνίους γὰρ τῶν μυῶν οὐδὲ τῶν ἀνατομικωτάτων τις ἔγνω πρὸ ἡμῶν, ὥσπερ καὶ τὸν κάμπτοντα τὴν ἰγνύην, ἐγκαταπεκρυμμένον τῇ διαρθρώσει, ἀλλ᾽ ὅμως ἅπαντες ἄνθρωποι κάμπτουσι τὴν κατὰ γόνυ διάρθρωσιν ἅμα τῷ βουληθῆναι. καὶ μὴν οὐ μόνον τοῖς ἀνθρώποις ὑπάρχει τὸ τοιοῦτον τῆς ἐνεργείας εἶδος, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις ἅπασιν. οὕτως ἄρα τῆς φύσεως ἡ δύναμις ἰσχυροτέρα ἐστὶ πρὸς τὸ πράττειν ἁπάσης τέχνης βέλτιον, ἃ συμφέρει τοῖς ζώοις. καὶ τοίνυν Ἱπποκράτης τῆς μὲν τῶν βλεφάρων κινήσεως, ἧς κινοῦμεν αὐτὰ καὶ πρὸς ἄλλην τινὰ πρᾶξιν ἔχομεν τὸν νοῦν, [514] ἐμνημόνευσεν ἐν τῷ φάναι, οἷον τὸ σκαρδαμύσσειν· τῆς δὲ κατὰ γλῶτταν ἐν τῷ φθέγγεσθαι διὰ τοῦ φάναι καὶ ἡ γλῶσσα

ſcant. Eadem ratione oſtendere volentia per alterum muſculum extendent; ſed neque quis muſculus iſte ſit, neque quo pacto agere poſſit, moventi animali notum ſit. Quo enim modo ea comprehendere poteſt, quae multis etiam medicis incognita ſunt? quid dico multis, quum nonnullos muſculos quidam diſſectoriae artis vel peritiſſimi ante nos ignoraverint, ut eum qui intra articulationem abditus poplitem incurvat; nihil minus tamen omnes homines ipſius genu articulum, ſimulatque voluerint, inflectunt. Quin non in ſolis hominibus, ſed etiam in aliis cunctis animantibus hujusmodi actionis ſpecies reperitur, uſque adeo naturae vis ad ea, quae animalibus conducunt, rectius praeſtanda, qualibet arte potentior eſt. Quocirca et Hippocrates de palpebrarum motu, quod ſcilicet ipſas alteri etiam negotio incumbentes agitamus, mentionem fecit, dicens: *ut connivere;* motum vero in loquendo linguae, per ea verba commemoravit, lingua vero et ſub-

Ed. Chart. IX. [514.] Ed. Baſ. V. (508.)

δὲ ὑπουργέει. προελομένων γὰρ ἡμῶν ἡντιναοῦν φθέγξασθαι φωνὴν, ἡ γλῶσσα πρὸς τὴν διάρθρωσιν αὐτῆς ἑτοίμως ὑπηρετεῖ. τὰ γοῦν παιδία τὰ νῦν πρῶτον ἀκούσαντα τῶν δυσκρίτων φωνῶν οἷον τῆς στρὰξ καὶ σφὶγξ, εὐθέως αὐτὰς φθέγγονται μιμούμενα, μήθ᾽ οὕστινας μῦς τῆς γλώσσης δεῖ κινῆσαι γινώσκοντα μήθ᾽ ὅπως αὐτὴν ἀνατείνειν ἢ κλᾷν ἢ περιάγειν ἢ στηρίζειν ἄνω πρὸς τὴν ὑπερώαν ἢ τοὺς προσθίους ὀδόντας ἤ τι μέρος ἄλλο τοῦ στόματος. ὅταν δ᾽ εἴπῃ, καὶ ὅσα ἄλλα, τῶν προαιρετικῶν ἀναμιμνήσκει σε κινήσεων, ἐφ᾽ ὧν, ὡς ἔφην, τὰ ζῶα πάντα μὴ ὅτι τὰς κινήσεις τῶν μυῶν, ἀλλὰ μηδ᾽ αὐτοὺς γινώσκοντα τοὺς μῦς, ὅμως ἅμα τῷ προελέσθαι κάμψαι τὸ μόριον ἢ ἐκτεῖναι, παραχρῆμα τοῦτο ποιεῖ, καθάπερ γε κᾂν εἰς τὸ πλάγιον ἀπάγειν ἐθελήσῃ καὶ περιτρέψαι καὶ ἑλίξαι, κᾂν ὁπωσοῦν ἑτέρως κινῆσαι. διὸ καὶ τούτοις αὐτοῖς ἐπεφώνησεν, ἀπαίδευτος ἡ φύσις οὖσα οὐ μαθοῦσα τὰ δέοντα ποιεῖ. καλοῦνται μὲν οὖν οἱ μαθόντες ὁτιοῦν μάθημα πεπαιδεῦσθαι κατ᾽ ἐκεῖνο, τῇ φύσει δ᾽ ὑπάρχει πεπαιδευμένα τὰ μέ-

miniſtrat; nobis enim quamque vocem praeferre volentibus lingua ad ipſam articulandam promte obſequitur. Pueri igitur voces prolatu difficiles nunc primum audientes, ut ſtrax et ſphinx, ſtatim ipſas nos imitantes eloquuntur; neque quos linguae muſculos movere oporteat neque quomodo ipſam extendere aut flectere aut circumvolvere aut ſuperius palato aut prioribus dentibus aut alii cuipiam auris particulae admovere ſtabilireque conveniat agnoſcentes. Quum dixit autem et alia quaeque voluntarias motiones, in memoriam tibi revocat; in quibus, ut dixi, animalia cuncta non ſolum muſculorum motus, ſed etiam ipſos muſculos ignorantia, ſimulatque membrum incurvare aut extendere voluerint, confeſtim id faciunt, ſicut etiam ſi in obliquum abducere et convertere aut circumvolvere, ſive utcunque aliter movere ſtatuerint. Idcirco et iſtis ipſis dictis acclamavit, inerudita natura non edocta congruentia facit. Vocantur quidem quamlibet diſciplinam edocti in illa eſſe eruditi; natura autem ita

γιστα εἶναι χωρὶς τοῦ μαθεῖν, ὥσπερ ὁ Θουκυδίδης ἐπὶ τοῦ Θεμιστοκλέους εἶπεν. οἰκείᾳ γὰρ συνέσει καὶ οὔτε προμαθὼν εἰς αὐτοὺς οὐδὲν οὔτε ἐπιμαθὼν, τῶν δὲ παραχρῆμα, δι᾽ ἐλαχίστης βουλῆς κάλλιστος γνώμων καὶ τῶν μελλόντων ἐπὶ πλεῖστον τοῦ γενησομένου ἄριστος εἰκαστής.

γ΄.

Δάκρυα, ῥινῶν ὑγρότης, πταρμοὶ, ὠτὸς ῥύπος, στόματος σιάλου ἀναγωγὴ, πνεύματος εἴσοδος, ἔξοδος, χάσμη, βὴξ, λυγμὸς, οὐ τοῦ αὐτοῦ παντάπασι τρόπου.

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τήνδε τῆς ῥήσεως ὅσα δοκεῖ μοι κάλλιστ᾽ ἄν τις εἰπεῖν ἐγὼ διεξελθὼν πρότερον οὕτω μεταβήσομαι πρὸς τοὺς ἐξηγησαμένους τὸ βιβλίον, ἅπαντας μὲν οἰομένους ἀφωρίσθαι τῆς προγεγραμμένης ῥήσεως τὴν νῦν ἡμῖν προκειμένην, ἐξηγουμένους τε τὰς λέξεις αὐτοῖς ἀπά-

erudita eſt, ut maxima ſine doctore noverit. Qualem fuiſſe Themiſtoclem Thucydides memoriae prodidit, ita inquiens: propria namque intelligentia neque prius ad ipſam pertinens quidquam neque poſterius edoctus et de eorum, quae de improviſo incidebant, celerrimo conſilio deprehenſo optimus et eorum quae longe poſterius ventura eſſent perſpicaciſſimus conjector.

III.

Lacrymae, narium humor, ſternutamenta, auris ſordes, auris ſalivae rejectio, ſpiritus introitus, exitus, oſcitatio, tuſſis, ſingultus, non ejusdem omnino modi.

Cum ea quae mihi optime ad haec verba explananda quispiam dicere poſſe videtur prius retulero, deinde ad hujus libri interpretes tranſibo, qui omnes verba haec a ſuperioribus diſjunxerunt, omniaque ipſa ſingulatim tan-

σας ὡς εἰς πρόγνωσιν διαφερούσας. ἐμοὶ δὲ φαίνεται τὸ προκείμενον ἐξ ἀρχῆς ἔτι καὶ νῦν διὰ ταύτης ὅλης κατασκευάζειν ὁ Ἱπποκράτης· προὔκειτο δὲ αὐτῷ δεῖξαι τὴν φύσιν πάντα ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ ἀνθρώπου πράττουσαν. ἀρξάμενος οὖν ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτῆς, ὅσα κατὰ τὰ σώματα τῶν ζώων ὑγιαινόντων ἐργάζεται καὶ διελθὼν αὐτὰ κατὰ τὴν πρὸ ταύτης ῥῆσιν, ἑξῆς ὅσα κατὰ τὰς νοσώδεις διαθέσεις ἢ κοινὰς ὑγιαινόντων καὶ νοσούντων σωμάτων, ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ ζώου ποιεῖ κατὰ τὸν ἐνεστῶτα λόγον ἐδήλωσεν, ὧν ἕκαστον ἐγὼ κατὰ μέρος προχειριζόμενος ἐπιδείξω, τινὰ μὲν, ὡς ἔφην, ὄντα ἴδια νοσωδῶν διαθέσεων, ἔνια δὲ κοινὰ νοσοῦσί τε καὶ ὑγιαίνουσι, καὶ νοσοῦσι γίνεται ποτὲ μὲν ἑπόμενα τῷ πρώτῳ τῆς κατὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς νοσώδους διαθέσεως, ὥσπερ ὅταν φλεγμαίνουσι, ποτὲ δὲ τῆς φύσεως ἀποκρινούσης τὸ πλεο- [515] νάζον ὑγρὸν ἢ γεννώσης τὸ λεῖπον ἐν τοῖς κατ᾽ αὐτοὺς ἀδέσιν. οὕτω δὲ καὶ ἡ τῆς ῥινὸς ὑγρότης, ἐκκενουμένων δι᾽ αὐτῆς τῶν κατὰ τὸν ἐγκέφα-

quam ad praeſenſionem facientia interpretati ſunt. Verum tamen nobis videtur Hippocrates propoſitum ſuum ab initio et in praeſentia per totum hunc ſermonem confirmare; ipſe vero naturam ſalutis hominum cauſa omnia facientem demonſtrare conſtituerat. Itaque ab operibus ejus exorſus, quaecunque in corporibus recte valentium animantium facit ipſisque ſuperiori narratione enumeratis, deinceps quaecunque in morboſis affectibus aut ſanorum languentiumque corporum communibus, ad animalis ſalutem natura moliatur, praeſenti oratione declarat. Quorum unumquodque ego particulatim proponens, nonnulla quidem, ut dixi, morboſorum affectuum propria, nonnulla aegrotantium ſanorumque communia eſſe demonſtrabo. Atque in aegrotantibus lacrymae quidem nonnunquam fiunt, morboſi oculorum affectus modum ſequentes, ut quando ipſi phlegmone tentantur; nonnunquam vero natura ſupervacuum humorem expellente aut deficientem in glandulofis ipſorum carnibus procreante. Nempe et hoc modo

λον ἀθροιζομένων περιττωμάτων γίνεται. καὶ οἱ πταρμοὶ δὲ φύσεως μὲν ἔργον ὑπάρχουσιν ἀεὶ, γίνονται δὲ ἐπὶ νοσώδεσι διαθέσεσιν. ὀνομάζω δὲ νοσώδεις διαθέσεις οὐ μόνον ὅταν ἤδη νοσῶσιν, ἀλλὰ κἀπειδὰν ἄρχηταί τις αὐτῶν συνίστασθαι. οἷον γὰρ ἐπ' ὀφθαλμῶν ἐστιν ἡ τάραξις ἰδίως ὀνομαζομένη, φλεγμονῆς ἀρχή τις οὖσα, τοιαῦται πολλαὶ νοσώδεις διαθέσεις ἀρχόμεναι συνίστασθαι λύονται τῆς φύσεως ἐκκρινούσης τοὺς γεννῶντας αὐτὰς ἀτμούς τε καὶ χυμούς. εἴρηται δὲ περὶ πάντων τῶν τοιούτων ἐν ταῖς περὶ τῶν συμπτωμάτων αἰτίαις. ἔνια μὲν γὰρ αὐτῶν ἀεὶ ὑπὸ τῆς φύσεως γίνεται, κωλυτικὰ δ' ἐστὶ νοσωδῶν διαθέσεων, ἤτοι γεννωμένων ἢ γεννᾶσθαι μελλουσῶν, ὥσπερ ἔνια τῶν ἤδη γεγενημένων τε καὶ συμπεπληρωμένων θεραπευτικὰ, καὶ τοῦτ' ἔστι τὸ τοὺς ἐξηγητὰς ἀπατῆσαν, ὡς οὐκ εἴη νῦν ὁ λόγος Ἱπποκράτους περὶ τῶν τῆς φύσεως ἔργων, ἀλλ' ἔν γε τοῖς τρισὶν ὑπομνήμασιν ἐν οἷς διέρχομαι περὶ τῶν ἐν τοῖς συμπτώμασιν αἰτίων, ἅπας οὗτος ὁ λόγος ἐξείργασταί μοι δεικνύντι τῆς φύσεως ἐνεργούσης γίνεσθαι τοιαῦτα πάντα

narium humor excrementis in cerebro collectis, per ipfas effluentibus accidit. Sternutamenta vero et ipfa fuper naturae opus funt, ab affectibus autem morbofis proveniunt; at morbofos affectus voco non folum quum aliqui jam aegrotant, fed etiam quum quispiam iftorum affectuum exoriri incipit. Qualis enim in oculis eft proprie vocata turbatio, quae phlegmones quoddam initium eft, tales multi morbofi affectus confiftere incipientes diffolvuntur, natura vapores et fuccos eorum opifices excernente. Verum de his omnibus in libris de fymptomatum caufis difputatum eft. Nam ipforum quaedam femper a natura fiunt, quae morbofos affectus aut jam nafcentes aut futuros impediunt, ficut alia jam factos et abfolutos tollunt; idque eft quod explanatores fefellit, nunc fcilicet ab Hippocrate de naturae operibus fermonem non credentes fieri. Sed tribus commentariis, in quibus de fymptomatum caufis difputo, totus ifte fermo diligenter a me confectus eft, omnia id genus fymptomata, qui-

συμπτώματα, περὶ ὧν νῦν ὁ λόγος ἐνέστησε. καὶ γὰρ ὁ τῶν ὤτων ῥύπος ὑπ᾽ ἐκείνης γίνεται καθαιρούσης ἐγκεφάλου τὰ περιττώματα, καὶ ἡ βὴξ ἕνεκα τοῦ καθαρὰς ἐργάζεσθαι τὰς ὁδοὺς τῆς ἀναπνοῆς ἐδείχθη γενομένη, καθάπερ γε καὶ ὁ λυγμὸς καὶ χάσμη καὶ σκορδονισμὸς, ἐκκρίσεω ἕνεκεν περιττωμάτων. ἔνια δὲ τῶν εἰρημένων κατὰ τὴν π.. κειμένην ῥῆσιν οὐδὲ συμπτώματα ὅλως ἐστὶν, ὡς καὶ ἥ τε ἀναπνοὴ καὶ ἡ καθ᾽ ὅλον τὸ σῶμα διαπνοή. δεδήλωται δὲ ὑπ᾽ αὐτοῦ περὶ μὲν τῆς ἀναπνοῆς, ἔνθα φησίν· πνεύματος εἴσοδος, ἔξοδος. περὶ δὲ τῆς διαπνοῆς ἐφεξῆς, ἔνθα πάλιν ἔγραψε, τροφῆς καὶ πνοῆς. σιάλου δὲ γένεσις ἐν τῷ στόματι τῶν προνοητικῶς ὑπὸ τῆς φύσεώς ἐστι γενομένων, ὥσπερ γε καὶ ἡ ἐκ θώρακός τε καὶ πνεύμονος ἀναγωγὴ το.. πτυέλων. εἴρηται δὲ καὶ περὶ τούτων ἐν τῇ προκειμέ.. ῥήσει κατὰ τήνδε τὴν λέξιν, στόματος σιάλου ἀναγωγή. καὶ χρὴ τὸ μὲν, στόματος σιάλου, καθ᾽ ἑαυτὸ προενέγκασθαι, τὸ δ᾽ ἀναγωγὴ μετ᾽ αὐτὸ προσθέντας τοῦ πτυέλου, τάχα μὲν ἁμαρτηθέντος εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τοῦ πρώτου τῶν ἀντι-

bus praefens habetur oratio, a natura effectrice manare oftendente. Aurium namque fordes ab illa, cerebri excrementa purgante, colliguntur. Tuffim quoque, ut fpiritus itinera emundarentur, fieri oftenfum eft: quemadmodum et fingultus et ofcitatio et pandiculatio, purgamentorum expellendorum caufa proveniunt. At nonnulla in propofita oratione dicta neque fymptomata omnino funt, ut refpiratio et per totum corpus difflatio. Ab ipfo vero de refpiratione explicatum eft, ubi ait, fpiritus introitus, exitus; de difflatione autem pofterius; ubi iterum fcripfit, alimenti et fpirationis. At falivae in ore generatio inter ea, quae provide a natura fiunt, connumerantur, quemadmodum et fputi ex pectore atque pulmone rejectio. De hoc vero et in praefenti parte per haec verba dictum eft: oris falivae rejectio et oportet quidem oris falivae per fe proferre, hanc vocem autem, *rejectio*, feparatim addita hac dictione, *fputi*, quae fortaffe quidem ftatim ab initio a primo librario vitiato pri-

γράφων ὑπὸ τοῦ πρώτου βιβλιογράφου, τάχα δὲ αὐτοῦ τοῦ Ἱπποκράτους παραλιπόντος, ὡς ἂν ἑαυτῷ τινα ὑποτύπωσιν γράφοντος, οὐ πρὸς ἔκδοσιν σύγγραμμα. τὸ δ' ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς προκειμένης ῥήσεως γεγραμμένον οὐ τοῦ αὐτοῦ παντάπασι τρόπου τοιόνδ' ἐστί. πάντα τὰ εἰρημένα πᾶσι τοῖς εἰρημένοις οὐ τοῦ αὐτοῦ τρόπου ἐστίν. ὡς γὰρ ἐδείξαμεν, ἔνια μὲν ἐπὶ τῶν κατὰ φύσιν ἐχόντων μόνων γίνεται, τινὰ δὲ ἐπὶ μόνων τῶν νοσωδῶν διαθέσεων, ὥσπερ δ' αὖ πάλιν ὑπ' ἀμφοτέρων ἔνια, καὶ τινὰ μὲν αὐτῶν μόνης τῆς φύσεώς ἐστιν ἔργα. γραφόντων δὲ τήνδε τὴν λέξιν τῶν ἐξηγητῶν πολυειδῶς ὀλίγον ὕστερον αἱ γραφαὶ λεχθήσονται. νυνὶ δὲ πρότερον, ὅσον ἔθ' ὑπόλοιπόν ἐστιν ὅλης τῆς ῥήσεως, ἐν ᾗ τὰ φύσεως ἔργα κατέλεξεν, ἐξηγήσομαι.

δ.

[516] (509) Οὔρου ἄφοδος καὶ φύσης καὶ ταύτης τῆς ἑτέρης τροφῆς καὶ πνοῆς καὶ τοῖσι θήλεσι, τούτοισι καὶ κατὰ τὸ ἄλλο σῶμα ἱδρῶτες, κνησμοὶ, σκορδινισμοὶ καὶ ὅσα τοιαῦτα.

mo exemplari; fortaſſe et ab ipſo Hippocrate praetermiſſum eſt, utpote qui ſibi ipſi quandam veluti deſignationem et non librum in vulgus edendum conſcriberet. Extrema autem illa verba non ejusdem omnino modi id ſibi volunt, omnia ſcilicet enumerata non eodem in omnibus dictis ſe modo habere. Ut enim oſtendimus, nonnulla ſolis recte valentibus, quaedam ſolis languentibus, quemadmodum rurſum alia utrisque eveniunt; item ex his aliqua ſolius naturae opera ſunt. Explanatoribus autem varie haec verba ſcribentibus paulo poſt varias eorum lectiones recitabo. Nunc vero prius, quod ex toto ſermone adhuc reſtat, in quo naturae opera recenſet, explicabo.

IV.

Lotii dejectionis et flatus et hujus utriusque alimoniae, et ſpiritus et feminis. Et in alio corpore ſudores, ſcalptus, pandiculationes et quaecunque hujusmodi ſunt.

Ed. Chart. IX. [516.] Ed. Baf. V. (509.)

Γράφουσι μὲν καὶ ταύτην τὴν λέξιν ἄλλοι ἄλλως, ἀλλ' ἐγὼ καὶ νῦν τὴν τοῖς πλείστοις ὁμολογουμένην γραφὴν, ὅλῃ τε τῇ κατὰ τὴν ῥῆσιν διανοίᾳ συμφωνοῦσαν, ἔν τε τοῖς ἀκριβέσι τῶν παλαιῶν ἀντιγράφων εὑρισκομένην εἱλόμην. ἔστι δ' ὁ νοῦς αὐτῆς τοιοῦτος, ὥσπερ ἐπὶ τῶν προειρημένων συμπτωμάτων ἔργα φύσεως αὐτοδιδάκτου διῆλθεν ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ ζώου γενόμενα, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ νῦν οὔρου καὶ ἀφόδου καὶ φύσης διττῆς ἐμνημόνευσε καὶ τροφῆς καὶ διαπνοῆς καὶ τῶν τοῖς θήλεσι ζώοις ὑπαρχόντων μόνοις, εἶτ' ἐφεξῆς ἱδρώτων τε καὶ κνησμῶν καὶ σκορδονισμῶν. ἥ τε γὰρ δι' οὔρων διάκρισις ἐὰν ἀναμνησθῇς ὅπως γίνεται, θαυμαστὴν ἐνδείξεταί σοι πρόνοιαν εἰς τὰ ζῶα, τῆς τε τῶν νεφρῶν κατασκευῆς ἕνεκα καὶ τῆς τῶν οὐρητήρων ἐκφύσεως, ἣν ἐκ τῆς κοιλίας τῶν νεφρῶν ἴσχουσιν, ἔτι τε ἐπιθεμάτων, ἃ τοῖς εἰς τὴν κύστιν ἐμφυομένοις στόμασιν αὐτῶν ἐπίκειται, τοῦ τε μυὸς, ὃς ἀνάλογον τῷ κατὰ τὴν ἕδραν σφιγκτῆρι περιβέβληται τῷ τραχήλῳ τῆς κύστεως, ἐπὶ τούτοις τε τῶν ἄλλων ὅσα μικρότερα μέν ἐστι

Scribunt fane hanc orationem alii aliter. Verum ego et lectionem hoc tempore a pluribus probatam et toti verborum fententiae congruentem atque in vetuftis caftigatisque exemplaribus repertam delegi. Ejus vero fenfus talis eft: quemadmodum in fuperius pofitis fymptomatibus naturae fine difciplina edoctae opera ad animalis falutem facta narravit, eodem modo et in praefenti urinam, dejectionem, duplicem flatum commemoravit, item et alimentum et difflationem et quae in folis feminei generis animantibus infunt; poftea deinceps et fudores et fcalptus et pandiculationes. Etenim urinae fecretio, fi, quo modo fiat, recordatus fueris, mirabilem tibi in regendis animantibus providentiam indicabit et renum fabricae caufa et urinariorum meatuum originis, quam ex renum ventriculis habent; et operculorum, quae meatuum ofculis in veficam fefe inferentibus impofita funt; et mufculi qui aftrictorio in fede pofito proportione refpondens, veficae collo circumdatus eft; et aliorum, quae minora

Ed. Chart. IX. [516.] Ed. Baſ. V. (509.)

τούτων καὶ ἧττον θαυμαστὰ, τοσαύτην δ' ἔχοντα χρείαν εἰς τοὔργον, ὥστε εἰ μὴ τὸν τρόπον τοῦτον ἅπαντα κατεσκεύαστο, μοχθηρῶς ἂν ἢ οὐδ' ὅλως ἐγένετο τὰ περὶ τὴν τῶν οὔρων διάκρισίν τε καὶ κένωσιν. ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ κατὰ τὴν ἄφοδον, ὅπερ ἐστὶν ἀπόκρισιν τῶν περιττῶν τῆς τροφῆς, παρεσκευασμένα τῇ φύσει κατὰ τὴν τῶν τροφίμων ὀργάνων κατασκευὴν, ἐνδείκνυται τὴν εἰς τὰ ζῶα πρόνοιάν τε καὶ σοφίαν αὐτῆς, ἃ σύμπαντ' ἔχεις ἐν τοῖς περὶ χρείας μορίων εἰρημένα. νυνὶ δ' ἀρκεῖ τῶν κεφαλαίων ἀναμιμνήσκειν μόνον. ἔνιοι μὲν οὖν ἑκάτερον τῶν ἐν ἀρχῇ τῆς προκειμένης ῥήσεως γεγραμμένων ἀναγνόντες αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ μόνον οὔρων, αὐτὸν ἐνταῦθα καὶ ἀποπαθημάτων μνημονεύειν φασίν. ἔνιοι δὲ συνάψαντες ἀμφότερα τὴν ἄφοδον τῶν οὔρων, ὅπερ ἐστὶ τὴν κένωσιν, ἐκ τῆς λέξεως δηλοῦσθαί φασιν, ὡς εἰ καὶ οὔρου ἔκκρισιν εἶπεν. οὗτοι τοίνυν ἐν ἀρχῇ τῆς ῥήσεως ἔγραψαν κόπρου καὶ οὔρου ἄφοδος, ὡς εἰ καὶ οὕτως εἴρητο, κόπρου καὶ οὔρου κένωσις, ὥσπερ δὲ

quidem ſunt et minus admiranda, tantum vero ad rem conficiendam opis afferentia, ut niſi hunc in modum omnia ſtructa eſſent, prave aut nullo etiam pacto urina ſecerni et evacuari poſſet. Haud aliter et quae ad dejectionem attinent, hoc eſt quae ad excrementorum cibi aridorum expulſionem, a natura condendis nutritionis inſtrumentis parata ſunt, ipſius erga animalia providentiam ac ſapientiam demonſtrant, quae omnia in libris de uſu particularum comprehenſa reperias; nunc vero capita ſolum perſtrinxiſſe ſatis ſit. Nempe quidem utramque vocem initio hujus ſermonis ſcriptam, ipſam per ſe ſolam legentes, lotii, ipſum hoc loco et ſtercoris mentionem facere tradunt. Quidam rurſus ambas voces copulantes dejectionem urinae, hoc eſt evacuationem per ipſa verba ſignificari dicunt, perinde atque ſi et urinae excretionem dixiſſet. Igitur iſti ſermonis initio ſcripſerunt, ſtercoris et urinae dejectio, ac ſi ita dictum eſſet ſtercoris et urinae evacuatio. Verum quemadmodum cibi recrementa

τῆς τροφῆς περιττώματα θαυμαστὴν οἰκονομίαν ἔχει κατὰ τὴν διάκρισιν, οὕτω καὶ περὶ τὴν τῆς φύσης ἀπόκρισιν ἑκατέρας, τῆς τε κατὰ τὸ ἀπευθυσμένον ἔντερον καὶ τῆς διὰ τοῦ στομάχου γινομένης, ἣν ἐρυγὴν ὀνομάζουσιν, ἥτις φύσεως ἐμφαίνεταί τις πρόνοια πρὸς ἔκκρισιν ἑκατέρας τῆς φύσης ὁρμώντων τῶν ὀργάνων ἐν οἷς ἀθροίζονται. φαίνονται ἐκκρινόμεναι, κἂν ὑπνοῦντες τύχωσιν οἱ ἔχοντες αὐτὰς, κἂν ἐν καταφορᾷ καὶ καταλήψει καὶ ληθάργῳ καὶ κάρῳ καὶ παραφροσύνῃ καὶ βαθεῖ κώματι. παραπλησίως δ' ἂν εὕροις τέχνην τῆς φύσεως, εἰ μάθοις ὅσα περί τε τὴν τῆς τροφῆς οἰκονομίαν καὶ τοῦ πνεύματος ἐργάζεται καὶ τούτων ἔτι [517] μᾶλλον θαυμάσεις, εἰ γνοίης ὅσα τοῖς θήλεσιν ἕνεκα τῆς κυήσεως ἐτεχνήσατο. παραπλήσια δὲ αὐτοῖς ἐστὶ καὶ τὰ καθ' ὅλον τὸ σῶμα, περί τε τὴν τῶν ἱδρώτων ἔκκρισιν καὶ κνησμοὺς καὶ σκορδονισμούς. ὀνομάζουσιν μὲν οὖν κνησμὸν τὴν διὰ τῶν ὀνύχων ἐπιβολήν τε καὶ κίνησιν, ἣν ἐπὶ τῶν ὀδαξουμένων μορίων ποιεῖται τὰ ζῶα φύσει καὶ τούτου πᾶσιν ὑπάρχοντος αὐτοῖς. ἐθεάσα-

mirabile artificium in fecernendo prae fe ferunt, itidem quoque in utriusque flatus fecretione, tam ejus qui per inteftinum rectum, quam ejus qui per gulam expellitur, quem ructum vocant, naturae providentia confpicitur, ad extrudendum utrumque flatum inftrumentis, in quibus colligitur, infurgentibus. Flatus enim hos excerni deprehendes et fi dormiant illi qui iftis repleti funt et fi in fomnum propenfius labantur, et fi catalepfi, veterno, fopore, delirio et profundo fomno correpti fint. Aeque inveneris etiam naturae artem, fi ea cuncta didiceris, quae in adminiftando alimento atque fpiritu machinatur. Et longe adhuc magis demiraberis, fi omnia noveris, quae in feminis concipiendi foetus caufa molita eft. Iftis fimilia funt et quae in toto corpore ad fudores excernendos, ad fcalptus, ad pandiculationes pertinent. Vocant autem fcalptum, frictionem motumque per ungues effectum, quod in prurientibus particulis animalia naturaliter faciunt, idque in ipfis omnibus reperiuntur. Vidiftis quidem et du-

σθε οὖν καὶ πρώην, ἡνίκα τὴν αἶγα ζῶσαν ἀνετέμνομεν ἐγκύμονα οὖσαν, τὸ καταδεδεμένης αὐτῆς ἐξαιρεθὲν ἔμβρυον, ὅπως ἐπὶ τὴν γῆν κατατεθὲν πρῶτον ἐπὶ τῶν τεττάρων ποδῶν βαδίζειν ἐπεχείρησεν, οὐδενὸς αὐτὸ διδάξαντος ἕνεκα βαδίσεως ὑποτεθεῖσθαι ταῦτα τὰ μόρια, καὶ μικρὸν ὕστερον ἀποσεισάμενον τὴν περικειμένην ἔξωθεν ἑαυτῷ περιττὴν κατὰ τοῦ δέρματος ὑγρότητα, καὶ μετ' ὀλίγον αὖθις ἑνὶ τῶν ποδῶν τὰς πλευρὰς κνησάμενον, ἐφ' ᾧ καὶ πάντες οἱ παρόντες ἀνεκράγετε, πρῶτον μὲν ὅτι τὴν ἴασιν εὗρεν αὐτὸ τοῦ συμπτώματος ἄνευ τοῦ διδαχθῆναι, δεύτερον δὲ ὅτι διὰ τοῦδε τοῦ μορίου δύναται μόνου γενέσθαι, καὶ τρίτον ὅτι κατὰ τόνδε τὸν τρόπον. ὁ δὲ σχορδονισμὸς τοιοῦτον μέν ἐστι σύμπτωμα κατὰ πάντας οἶμαι τοὺς μῦς, οἷόν περ ἐπὶ τῆς χάσμης γίνεται μόνοις τοῖς περὶ τὴν κάτω γένυν, ἐδείχθη δ' ἐν ταῖς τῶν συμπτωμάτων αἰτίαις, εἴ τι γε μέμνησθε, καὶ τοῦτο κενώσεως ἕνεκα τῶν ἐν τοῖς μυσὶν ἀτμωδῶν περιττωμάτων ὑπὸ τῆς φύσεως γινόμενον. ὁρᾶται δὲ ἀδιδάκτως αὐτὸ καὶ τὰ βρέφη καὶ τὰ ἄλλα ζῶα

dum, quum viventem capram gravidam dissecarem, foetus ex ipsa ligata extractus, ut humi depositus quatuor pedibus ambulare inceperit a nullo edoctus, ambulandi causa haec esse corpori subjecta et paulo posterius supervacuum humorem, quo ejus cutis exterius circumfusa erat, excusserit, atque iterum paulo post uno ex pedibus costas sibi scalpserit, ex quo vos omnes praesentes exclamavistis, primum quidem quod ipse symptomatis medelam absque doctore invenerit, secundo quod per hoc membrum solum id fieri posset, tertio quod ad hunc modum. At pandiculatio tale quidem in omnibus, ut puto, musculis symptoma est, quale in oscitatione solis inferioris maxillae musculis accidit. In libris autem de symptomatum causis, si memoriter modo tenetis, evacuandorum in musculis halituosorum excrementorum causa et id a natura fieri demonstravimus: infantes autem et reliqua animalia id sine doctrina facere cernuntur. Haec itaque omnia et quaecunque cum ipsis dicebamus, quemadmodum

ποιοῦντα. ταῦτ᾽ οὖν ἅπαντα καὶ ὅσα σὺν αὐτοῖς εἴπομεν, ὥσπερ καὶ τὸ ἀποσείσασθαι τὴν ὑγρότητα, μικρὸν ἔμπροσθεν ἐπὶ τοῦ κατὰ τὴν ἀνατομίαν ἐρίφου λέλεκται, θαυμαστήν τινα τῆς φύσεως ἐνδείκνυται πρόνοιαν εἰς τὰ ζῶα, καθ᾽ ἣν ὑγιαίνοντά τε φυλάττεται καὶ νοσοῦντα θεραπεύεται.

ε΄.

Ἀνθρώπου ψυχὴ ἀεὶ φύεται ἄχρι θανάτου. ἢν δ᾽ ἐκπυρωθῇ ἅμα τῇ νούσῳ καὶ ἡ ψυχὴ, τὸ σῶμα φέρβεται.

Μαντείας δεῖ μᾶλλον ἤ τινος μεθόδου, καθ᾽ ἣν εὑρήσει τις ὅ τί ποτε σημαίνειν βουληθεὶς ἔγραψε τὸ φύεται. δύναται μὲν γὰρ ἀκούεσθαι καὶ τὸ γεννᾶται, καθάπερ ὁ Ἀσκληπιάδης ὕστερον ὑπέλαβε, δύναται δὲ καὶ τὸ αὐξάνεται, δύναται δ᾽ ὥσπερ τινὲς ἤκουσαν, ἀντὶ τοῦ διασώζεται, τροφῇ καὶ ἀναπνοῇ χρωμένων ἡμῶν. ὅσοι γὰρ οἴονται τὴν ψυχὴν εἶναι πνεῦμα, διασώζεσθαι λέγουσιν αὐτὴν

et excutere humorem paulo ante de hoedo per diffectionem extracto narravimus, admirabilem quandam naturae erga animalia providentiam indicant, per quam et fecunda valetudine fruentia confervantur et aegrotantia morbo liberantur.

V.

Hominis anima femper producitur usque ad mortem. Sin autem ignefcat, fimul cum morbo et animi corpus depafcitur.

Divinatione potius opus eft quam aliqua methodo, per quam intelligere quispiam poffit, quidnam fignificare volens Hippocrates fcripfit hoc verbum *φύεται*, id eft *producitur*: poteft enim fignificare et *generatur*, ficut Afclepiades pofterius exiftimavit: poteft vero fignificare et *augetur*; poteft etiam, ut quidam intellexerunt, idem fonare quod *confervatur*, alimento et refpiratione nobis

ἔκ τε τῆς ἀναθυμιάσεως τοῦ αἵματος καὶ τοῦ κατὰ τὴν εἰσπνοὴν ἑλκομένου διὰ τῆς τραχείας ἀρτηρίας εἴσω τοῦ σώματος, οὐκ ἄδηλον δ' ἐστὶ καὶ ὡς οὐδὲν ὧν εἶπον ἀποφήνασθαι δυνατὸν ἡμῖν ἐστι διατεινομένοις, ὡς ἀληθὲς εἴη, μὴ πρότερον οὐσίαν ψυχῆς ἀκριβῶς ἐξευροῦσιν. εἰ μὲν οὖν ὥσπερ ἐν τῷ περὶ ἑβδομάδων ὁ γράψας τὸ βιβλίον ἐκεῖνο σαφῶς ἀπεφήνατο περὶ ψυχῆς οὐσίας, οὕτως καὶ κατ' ἄλλο τι τῶν ὁμολογουμένων γνησίων Ἱπποκράτους συγγραμμάτων ἦν εἰρημένον, εἶχον ἄν τι κἀγὼ λέγειν περὶ τοῦ φύεται ῥήματος. ἐπεὶ δ' οὐδαμόθι τῶν γνησίων βιβλίων Ἱπποκράτης ἀπεφήνατο [518] σαφῶς, ὅ τί ποτε σημαίνει τὸ φύεται ῥῆμα. πρὸς δὲ τὸ τοῦτ' ἀγνοεῖν οὐδ' αὐτὸς ἐμαυτὸν πέπεικα ψυχῆς οὐσίαν ἐπίστασθαι βεβαίως. ὅτι μὲν γὰρ ὁ ἐγκέφαλος αἰσθήσεώς τε καὶ κινήσεως τῆς καθ' ὁρμὴν ἡγεμὼν ἐστι τοῖς τοῦ ζώου μορίοις ἅπασιν, ἐν τοῖς περὶ τῶν Ἱπποκράτους καὶ Πλάτωνος δογμάτων ἀποδέδειγμαι. πέπεισμαι καὶ πρός γε τούτῳ τὸ κατὰ τὰς κοιλίας αὐτοῦ

utentibus. Quicunque enim animam fpiritum effe cenfent, ipfam et ex fanguinis halitu et ex aëre intra corpus refpiratione per afperam arteriam adducto, confervari teftantur. Illud vero et in aperto eft, nihil eorum, quae dixi, nos poffe tanquam verum fit, contendentes enunciare, nifi prius animae fubftantiam exquifite compertam habeamus. Profecto fi, ut in libro de feptimanis auctor ille manifefte de animae fubftantia differuit, fic et in alio quopiam indubitanter legitimo Hippocratis libro dictum inveniretur, aliquid plane haberem, quod de hoc verbo, *producitur* dici poffet; quoniam vero nufquam in legitimis voluminibus Hippocrates clare explicavit, quidnam hoc verbum, *producitur*, fibi velit, praeter id quod iftud ignoro, neque animae fubftantiam firmiter fcire mihi perfuadeo. Nempe cerebrum fenfus voluntariaeque motionis principem caufam effe omnibusque aliis particulis diftribuere, in libris de Hippocratis Platonisque decretis oftendimus. Illud praeterea perfuafum habeo, fpiritum in ejus cavis

πνεῦμα (510) πρῶτόν τι τῶν ὀργάνων εἶναι τῶν ψυχικῶν, ὅπερ ἦν μοι προπετέστερον ἀποφηναμένῳ ψυχῆς οὐσίαν εἰπεῖν. εἴτε δὲ ἡ ὅλη τοῦ ἐγκεφάλου φύσις ἐκ τῆς τῶν τεττάρων στοιχείων κράσεως εἰς τοιαύτην οὐσίαν ἦλθεν, ἢ ἰδιότητος, καθ' ἣν αἰσθήσεώς τε καὶ κινήσεως τῆς καθ' ὁρμὴν ἀρχηγὸς ἔσται τῷ ζώῳ καὶ δηλονότι καὶ μνήμης τε καὶ νοήσεως, εἴτε τις ἄλλη δύναμις ἀσώματος ὑπὸ τοῦ δημιουργήσαντος ἡμᾶς ἐντέθειταί τε τῷ ἐγκεφάλῳ καὶ χωρίζεται πάλιν ἀποθνησκόντων, οὐδεμίαν ἔχω ἀπόδειξιν βεβαίαν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀποφηναμένους τι τούτων ἡγοῦμαι πλεονεκτεῖν ἐμοῦ προπετείᾳ μᾶλλον ἢ σοφίᾳ, καὶ μέντοι καὶ περιττὸν εἶναι νομίζω τοῖς ἰατροῖς ἐπίστασθαι ψυχῆς οὐσίαν. ἀρκεῖ γὰρ γινώσκεσθαι τοῖς τὴν ἰατρικὴν τέχνην λογικῶς μεταχειριζομένοις ὡς ἡ κατὰ φύσιν κρᾶσις αὐτοῦ τοῦ ἐγκεφάλου καὶ κατὰ τὰς κοιλίας αὐτοῦ πνεύματος ἄχρι περ ἂν διασώζηται, ζῆν δυνάμενον τὸ ζῶον. ἐὰν δὲ ἤτοι τὸ κατὰ τὰς κοιλίας πνεῦμα διαφθαρῇ παντάπασιν ἢ τῆς κατὰ φύσιν κρά-

positum primarium esse animae instrumentum, quem ut animae substantiam esse dicerem, mihi temere inclinabat animus. Sive autem tota cerebri natura ex quatuor elementorum temperatione ad eam substantiam vel proprietatem redacta sit, per quam sensus motusque voluntarii in animali primus auctor habeatur et memoriae scilicet et intelligentiae, sive quaedam alia vis corpore vacans a nostro conditore cerebro indita fuerit et morientibus animalibus recedat, nullam hac de re firmam rationem habeo; quin et eos qui de hoc quidquam affirmarunt, audacia magis quam sapientia nobis antecedere existimamus. Ceterum medicis quoque supervacuam de animae substantia notitiam esse arbitror. Satis est enim artem medicam cum ratione tractantibus illud nosse, quoad scilicet ipsius cerebri ac spiritus in ejus finibus contenti, naturalis temperies inviolata servatur, vivere posse animal; si vero contentus spiritus aut prorsum corruptus sit aut a naturali temperatura una cum ea quae in cerebro est longissime

σεως ἐπὶ πλεῖστον ἐκτραπῇ, μετὰ τῆς κατὰ τὸν ἐγκέφαλον ἀκολουθῆσαι. ταῦτα γὰρ γινώσκων ὁ ἰατρὸς τῆς τ' εὐκράσεως καὶ τῆς ὑπάρξεως προνοήσεται ἀεὶ κατὰ τὰς εἰρημένας μεθόδους ὑφ' ἡμῶν, ἔν τε τοῖς ὑγιεινοῖς καὶ τοῖς θεραπευτικοῖς ὑπομνήμασι, ἃς ἔδειξα πάσας Ἱπποκράτην πρῶτον εἰρηκότα. διὰ τοῦτ' οὖν οὐδὲ γνησίαν νομίζω τὴν προκειμένην ῥῆσιν εἶναι, παρεγγεγράφθαι δ' ὑπό τινος ὥσπερ καὶ ἄλλας οὐκ ὀλίγας. ἴσως δὲ καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Θεσσαλὸν ἀθροῖσαί φασι τὰς ὑπογραφὰς τοῦ πατρὸς εὑρόντα γεγραμμένας ἐν χάρταις τε καὶ διφθέραις καὶ δέλτοις, καὶ τοιαύτας τινὰς παρεντεθεικέναι ῥήσεις. τῶν μέντοι γραψάντων ὑπομνήματα τοῦ προκειμένου βιβλίου τινὲς ἀντὶ τοῦ βελτίων γίνεται τὸ φύεται φασιν εἰρῆσθαι. γίνεσθαι δ' αὐτὴν ἐν τῷ χρόνῳ βελτίονα νομίζουσι τοῖς προνοουμένοις ἐπιστήμης τε καὶ σοφίας, ἀλλ' οὔτε ἰατρικὸς ὁ λόγος οὔθ' ὁμολογῶν τοῖς ἐπιφερομένοις. ὅτι γὰρ ἐπὶ τῆς οὐσίας αὐτῆς εἴρηται τὸ φύεται δῆλον ἐκ τοῦ φάναι· ἣν δ' ἐκ-

difcefferit, mortem neceffario fequi. Haec agnofcens medicus ipforum bonae temperaturae ac permanfioni femper confulet, methodos a nobis in commentariis de tuenda fanitate et de morborum curatione traditas perfequens, quas omnes Hippocratem primum docuiffe memoravimus. Quamobrem neque legitimam hanc ejus effe particulam cenfeo, fed ab aliquo, ut plerasque alias, fuiffe interpofitam. Forfan vero et ejus filium Theffalum patris rudes annotationes collegiffe ajunt, in chartis et coriis et tabellis eas nactum et hujus generis quasdam particulas injeciffe. Nonnulli fane qui commentaria in propofitum librum ediderunt pro his verbis, *producitur melior*, *fit* fcriptum fuiffe contendunt; ipfam vero procedente aetate fcientiae ac fapientiae incumbentibus meliorem evadere arbitrantur. At neque ad medicum pertinens fermo eft neque iis quae fequuntur confentaneus, nam de ipfius fubftantia hoc verbum, *producitur*, dictum effe, ex eo conftat, quod ipfe fubjecit, fi vero ignefcat una cum

Ed. Chart. IX. [518. 519.] Ed. Bas. V. (519.)

πυρωθῇ, ἅμα τῇ νούσῳ καὶ ἡ ψυχὴ τὸ σῶμα φέρβεται. καὶ δόξειε δ' ἂν ἐνδείκνυσθαι τὸ ἐκπυρωθῇ ῥῆμα τὴν οὐσίαν τῆς ψυχῆς ἡγεῖσθαι τὸν Ἱπποκράτην τὸ ἔμφυτον εἶναι θερμὸν, ὃ καὶ τῶν φυσικῶν ἔργων αἰτιᾶται πολλαχόθι. μέγιστα δ' ἐνταῦθα κινεῖται δόγμα διαπεφωνημένον καὶ αὐτοῖς τοῖς φιλοσόφοις. ἔνιοι μὲν ἡγοῦνται οὐσίαν εἶναι ψυχῆς τε καὶ φύσεως, οἱ μὲν ἐν τῷ πνεύματι τιθέμενοι τὴν ὕπαρξιν αὐτῶν, οἱ δ' ἐν τῇ τοῦ σώματος ἰδιότητι. τινὲς δὲ οὐ μίαν, ἀλλ' ἰδίαν ἑκατέρᾳ τὴν οὐσίαν εἶναί φασι καὶ οὐ σμικρῷ δέ τινι διαφερούσας, ἀλλ' ὅλῳ τῷ γένει, ὅπου γε καὶ τὴν μὲν τῆς φύσεως φθαρτὴν εἶναι ἡγοῦνται, τὴν δὲ τῆς ψυχῆς ἄφθαρτον. Ἀριστοτέλης μὲν οὖν καὶ Πλάτων ὑπὸ μίαν προσηγορίαν ἀμφοτέρας [519] ἄγουσι τὰς δυνάμεις, οὐ μόνον ᾗ λογιζόμεθα καὶ μεμνήμεθα ψυχὴν καλοῦντες, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐν τοῖς φυτοῖς, ᾗ τρέφεταί τε καὶ αὔξεται καὶ διασώζεται, μέχρι περ ἂν ἐν τῷ χρόνῳ ξηρανθῇ. τοῖς Στωικοῖς δ' ἔθος ἐστὶ φύσιν μὲν ὀνομάζειν,

morbo et anima corpus depascitur. Atqui verbum hoc *ignescat* indicare videtur ex Hippocratis sententia, animae substantiam calorem esse naturalem, quem naturalium operum multis in locis auctorem esse testatur. Maximum vero hoc loco placitum agitatur, de quo et inter philosophos dissensio est. Nonnulli quidem unam esse animae naturaeque substantiam arbitrantur, aliqui in spiritu, alii in corporis proprietate eas consistere statuentes. Quidam vero non unam, sed propriam ac separatam utriusque substantiam esse, nec parvo quodam intervallo, sed toto genere inter se differre confirmant; siquidem naturae corruptioni obnoxiam, animae vero immortalem esse substantiam arbitrantur. Aristoteles sane atque Plato una appellatione utramque potestatem comprehendunt, non eam modo, qua ratiocinamur atque recordamur, animam vocantes, sed etiam eam quae in stirpibus est, qua et aluntur et crescunt et servantur, quoad temporis longinquitate consumtae exarescant. Stoicorum autem mos est

ἡ τὰ φυτὰ διοικεῖται, ψυχὴν δὲ ἡ τὰ ζῶα, τὴν οὐσίαν ἀμφοτέρων μὲν τίθενται τὸ σύμφυτον πνεῦμα καὶ διαφέρειν ἀλλήλων οἴονται ποιότητι. ξηρότερον μὲν γὰρ πνεῦμα τὸ τῆς ψυχῆς, ὑγρότερον δὲ τὸ τῆς φύσεως εἶναι, δεῖσθαι δ᾽ ἄμφω πρὸς διαμονὴν οὐ τροφῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀέρος. καὶ ὅσοι γε τοῦ δόγματος τούτου νομίζουσιν ἡγεμόνα τὸν Ἱπποκράτην γεγονέναι, καθάπερ ἐν τῷ περὶ ἑβδομάδων εἴρηται, τὸ φύεσθαι λέγουσιν εἰρῆσθαι κατὰ τῆς γινομένης ἐν αὐτοῖς προσθέσεως ἐξ ἀμφοτέρων τῶν οὐσιῶν, τῆς τε τροφῆς καὶ τοῦ ἀέρος ὡς ἐναργῶς φαίνεται, κατὰ τὴν ἑκατέρου χρείαν ἐπιστάμεθα. δέδεικται γὰρ ἡ μὲν ἀναπνοὴ τὴν συμμετρίαν τῆς ἐμφύτου θερμασίας φυλάττειν, ἡ δὲ τῶν σιτίων προσφορὰ τὸ διαῤῥέον τῆς σωματικῆς οὐσίας ἀναπληροῦν, καὶ εἴπερ εἶδός τι τοῦ σώματός ἐστιν ἡ ψυχὴ, προσηκόντως ἂν λέγοιτο φύεσθαι μέχρι τοῦ θανάτου. εἰ δέ ἐστιν ἑτέρα τις αὐτῆς οὐσία τῆς φύσεως, ἣν Ἀριστοτέλης μὲν ὀνομάζει θρεπτικὴν, ἐπιθυμητικὴν δὲ Πλάτων, ἀληθὲς ἂν εἴη τὸ εἰρημένον, οὐκ ἀληθὲς δὲ ἐπὶ τῆς διανοητικῆς

naturam vocare, qua ſtirpes reguntur, animam vero qua animalia; utriusque vero ſubſtantiam ingenitum ſpiritum ſtatuunt differreque inter ſe qualitate arbitrantur: nam ſicciorem animae ſpiritum, humidiorem autem eſſe naturae; utrumque autem ut permaneat non alimento ſolum, ſed etiam aëre indigere. Et quicunque hujusce decreti principem Hippocratem fuiſſe opinantur, ut in libro de ſeptimanis dictum eſt, hoc verbum, *producitur*, dictum eſſe ajunt de inſtauratione, quae in ipſis ſit ex utraque ſubſtantia, alimenti ſcilicet atque aëris, ut evidenter apparet et utriusque utilitatem cognoſcimus: alibi namque reſpirationem ingeniti caloris moderationem ſervare, ciborum vero aſſumtionem corporeae ſubſtantiae, quod delapſum eſt, reſarcire, declaratum eſt. Atque ſi corporis quaedam forma anima eſt, jure ſane produci uſque ad mortem diceretur. At ſi a natura, quam Ariſtoteles altricem, appetitricem Plato nominat, altera quaedam ipſius ſententia ſit, verum ſane quod dictum eſt fuerit, ſed de

ψυχῆς. ὅτι μέντοι τὸ ἔμφυτον θερμὸν, ᾧ μάλιστα ἀναφέρει τὰ σωματικὰ τῶν ἔργων ὁ Ἱπποκράτης, ἐκπυρωθὲν οὐ μόνον οὐκ ἔστι δυνάμενον τὰς ἔμπροσθεν ἐνεργείας ἐπιτελεῖν, οὐδὲ τρέφειν ἡμᾶς, ὅπερ ἦν αὐτῷ κυριώτατον, ἀλλὰ διαφθείρει τε καὶ τήκει καθάπερ τὸ πῦρ, εὔδηλόν ἐστι τῷ λόγῳ σκοπουμένοις ἡμῖν καὶ τὰς ὑπὸ τῶν διακαῶν πυρετῶν συντήξεις τοῦ σώματος ἐναργῶς ὁρῶσι. περιλελειμμένης δὲ κατὰ τὸν εἰρημένον λόγον ἅπαντα τῆς τρίτης ψυχῆς ἢ δυνάμεως ἢ ὅπως ἂν ἐθέλῃς ὀνομάζειν αὐτὴν, ἣν ὁ Πλάτων ἐκάλει θυμοειδῆ, καὶ περὶ ταύτης ἄμεινόν ἐστιν εἰπεῖν ἕνεκα τοῦ μηδὲν ἔτι ὑπολείπεσθαι κατὰ τὸν περὶ ψυχῆς λόγον. θερμασία μέν τις ἔμφυτος ἐν ἥπατι περιέχεται, καθ᾽ ἣν αἷμα γεννᾶται· θερμασία δὲ ἑτέρα πλείων ἐστὶ, κατὰ τὴν καρδίαν εἰς θυμοῦ γένεσιν ἡμῖν δοθεῖσα. καὶ γὰρ χρεία τούτου τίς ἐστιν, ὡς ἐν τοῖς περὶ τῶν Ἱπποκράτους καὶ Πλάτωνος δογμάτων ἐπιδέδεικται. δεῖται μὲν αὐτὴ ἡ θερμασία τῆς τροφῆς, ἡ δ᾽ ἑτέρα τῆς ἀναπνοῆς. οὕτω γὰρ ὀνομάζειν ἔθος ἐστὶ τοῖς ἰατροῖς τὴν διὰ τῶν ἀρτηριῶν

cogitatrice anima vere id dici non poterit. Nempe quod infitum calidum, cui maxime corporea opera Hippocrates tribuit, igneum factum, non folum priora munera obire non poffit, fed neque corpus noftrum alere, quod ipfius erat primarium officium; imo contra perdat, atque ut ignis, liquefaciat, nobis ratione contemplantibus et corporis eliquationes a perurentibus febribus factas evidenter cernentibus apertum eft. Verum quum in tota hac habita oratione tertia anima praetermiffa fit, five facultas, five utcunque eam nominare velis, quam Plato iracundiam appellavit et de ipfa aliquid dicere fatius fuerit, ut nihil praeterea in fermone de anima dicendum relinquatur. Calor fane quidam naturalis, per quem fanguis creatur, in jecore continetur; calor etiam alter in corde major ineft ad iram excitandam nobis datus: nam et ipfius quidam ufus eft, ut in libris de Hippocratis Platonisque decretis explicavimus. Et hic quidem calor fpiratione eget, alter difflatione, ita enim medicis vocare mos eft

γινομένην καθ᾽ ὅλον τὸ σῶμα διττὴν ἐνέργειαν, ἐκπεμπουσῶν αἰθαλῶδες περίττωμα κατὰ τὴν συστολὴν, ἑλκουσῶν δὲ τὸν πέριξ ἀέρα κατὰ τὴν διαστολήν.

στ'.

Νοῦσοι ξύντροφοι ἐν γήραϊ λείπουσι καὶ διὰ πεπασμὸν καὶ λύσιν καὶ ἀραίωσιν.

Οὐ περὶ πασῶν ὁ λόγος αὐτῷ νῦν τῶν συντρόφων νόσων. ὀνομάζουσι δ᾽ οὕτως τὰς ἐκ πολλοῦ χρόνου κατὰ τὸ σῶμα τῶν ἀνθρώπων διαμενούσας. οὔτε γὰρ φαίνεται τοῦτο γινόμενον οὔτε αὐτὸς ἀγνοεῖ σαφῶς ἐν ἀφορισμοῖς εἰπών· οἱ πρεσβῦται [520] τῶν νέων τὰ μὲν πλεῖστα νοσέουσιν ἧσσον, ὅσα δὲ αὐτοῖς χρόνια νοσήματα γίνεται, τὰ πολλὰ συναποθνήσκει. προσθεὶς δ᾽ ἐν αὐτῷ τῷ λόγῳ τὸ τὰ πολλὰ καὶ μὴ καθόλου ποιησάμενος τὴν ἀπόφασιν, ὡς ὅσα χρόνια νοσήματα γίνεται [τὰ πολλὰ] συναποθνήσκει, δῆλός ἐστιν

duplicem in toto corpore arteriarum actionem, fuliginofum excrementum per compreffionem expellentium, aërem vero circumfufum per diftentionem attrahentium.

VI.

Morbi fimul nutriti in fenecta relinquunt et per maturationem et folutionem et rarefactiones.

Non de omnibus connutritis morbis Hippocratis fermo eft: ita vero eos appellant, qui longinquo tempore hominum corpora infeftant. Id enim accidere non cernitur, neque ipfum latet clare in aphorifmis dicentem: fenes quam juvenes plerumque rarius aegrotant; quicunque vero ipfis diuturni morbi eveniunt, faepius commoriuntur. Igitur quum in hoc fermone, *faepius*, addiderit, neque univerfe protulerit, quoufque fcilicet diuturnos morbos commori, aperte indicat fe nonnullos ante fenum

εἰδὼς ἔνια λυόμενα πρὸ τοῦ θανάτου. τίνα τοίνυν ἐστὶ ταῦτα, καθάπερ γε καὶ τίνα τὰ μὴ λυόμενα πρὸ τοῦ θανάτου, διὰ τῶν ἀφορισμῶν αὐτὸς ἐνεδείξατο γράφων ὧδε· βράγχοι καὶ κόρυζαι τοῖς σφόδρα πρεσβυτέροισιν οὐ πεπαίνονται. ψυχρῶν οὖν ἐνταῦθα μνημονεύσας δῆλός ἐστιν ἔνια τῶν θερμῶν συγχωρῶν λυθῆναι δύνασθαι κατὰ τὴν τῶν πρεσβυτέρων ἡλικίαν, εἴ γε τὰ ἐναντία τῶν ἐναντίων ἐστὶν ἰάματα. σπάνια γάρ ἐστι ταῦτα καὶ τάς γε κεφαλαίας τὰς θερμὰς, ἑτεροκρανίας τε καὶ νεφρίτιδας τὰς τοιαύτας, ἔτι τε ἀρθρίτιδας, ὅσαι πάνυ θερμὴν ἔχουσι τὴν διάθεσιν. οὗτος μὲν οὖν ἐκ τῆς τοῦ γήρως κράσεως γινόμενος ὁ τρόπος τῆς λύσεως ἐν τῷ μέρει τῶν πεπασμῶν ἐστι, δηλοῦντος τοῦ πεπασμοῦ πᾶσαν ἀγωγὴν εἰς τὴν σύμ- (511) μετρον κρᾶσιν, ὡς ἐπὶ τῶν πεπαινομένων ἐδείχθη καρπῶν. ἑτέρους δὲ δύο τρόπους προστίθησιν ἔτι σπανιωτέρους τοῦ πεπασμοῦ, τόν τε κατὰ τὴν ἀραίωσιν καὶ τὸν ἀμφιβόλως εἰρημένον, εἴτε κατὰ τὴν διάλυσιν εἴτε κατὰ λύσιν ἀκοῦσαι χρή. γίνεται δὲ οὗτος ἐξ αὐτῆς τῆς σωματικῆς οὐσίας κοινῆς

mortem diſſolvi cognoſcere. Quinam igitur ſint iſti, quemadmodum etiam quinam ante mortem non abeuntes, in aphoriſmis ipſe patefecit ſic ſcribens: raucitates et gravedines in valde ſenioribus non matureſcunt. Igitur quum is frigidorum meminerit, conſtat et ipſum concedere quosdam ex calidis in ſeniori aetate poſſe diſſolvi, ſiquidem contraria contrariorum medicamina ſunt. Rari autem hi ſunt, ut calidae cephaleae et heterocraniae vocati dolores capitis et renum calidi affectus et articulares dolores, quicunque ex valde calida affectione oriuntur. Iſte quidem ex ſenectae proveniens temperatura ſolutionis modus inter maturationes reponitur, maturatione ſcilicet omnem ad mediocre temperamentum adductionem ſignificante, ut in matureſcentibus fructibus conſpicitur; alios autem duos adhuc rariores concoctionis modos adjicit et per rarefactionem et eum qui ambigue dictus eſt, ſive per diſſolutionem, ſive per ſolutionem intelligere oporteat. Fit iſte autem ipſa corporea ſubſtantia, quae omnibus tam ani-

ἅπασιν οὔσης, μὴ ὅτι τοῖς ἐμψύχοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀψύχοις. ἀποῤῥεῖ μὲν γάρ τι πάντως αὐτῶν, ἀλλὰ πλεῖστον μὲν τῶν μαλακωτέρων, ἔλαττον δὲ τῶν ἧττον μαλακῶν. οὕτως γοῦν ἔνιοι τῶν παρὰ φύσιν ὄγκων λύονται, διαφορουμένης τῆς οὐσίας αὐτῶν κατὰ βραχὺ χρόνῳ πλείονι, καὶ γίνεται τοῦτο τοῖς καλῶς διαιτωμένοις, ὡς ὅσοι γε πληρωτικῇ διαίτῃ χρῶνται, τὴν ἐπιῤῥοὴν τοῖς πεπονθόσι μέρεσιν ἴσην τῇ διαφερομένῃ ποιούμενοι φυλάττουσι τὰ πάθη. τρίτον δὲ τρόπον εἴρηκε λύσεως τὴν ἀραίωσιν τοῦ σώματος, ὑπὸ μὲν τῶν ἰατρῶν ἐκ προνοίας γινομένην, ὑπὸ δὲ τῆς γεροντικῆς ἡλικίας σπανίως, ὅταν ἀσθενεστέρας γινομένης τῆς δυνάμεως ἰσχνοτέρας τε τῆς ἕξεως, ἀτροφωτέρου δὲ καὶ τοῦ δέρματος ἀραιωθῶσιν οἱ πόροι. ἡμεῖς μὲν οὖν οὕτως ἐξηγούμεθα τὴν ῥῆσιν, ἀεὶ πειρώμενοι τοῖς ἀπὸ τῶν ἀῤῥώστων ὁρωμένοις ὁμολογούσας ἐπιδεικνύναι τὰς λέξεις αὐτοῦ, τῶν δ' ἐξηγητῶν οἱ πλεῖστοι πάντα μᾶλλον ἢ τοῦτο πράττουσιν, οἵ γε καὶ νῦν ὡς ἐπὶ πάντων τῶν νοσημάτων εἰρημένου τοῦ λόγου τὰς αἰτίας ἀποδιδόναι πειρῶνται. τοῦ-

matis quam inanimis communis eſt, dilabente: aliquid enim omnino ex ipſis diffluit, ſed plurimum ex mollioribus, minus ex minus mollibus. Ita ſane et quidam a natura alieni tumores paulatim longiori tempore, dilabente materia, diſſolvuntur, idque recta victus ratione utentibus evenit: nam qui largiore cibo veſcuntur, humorem affectis partibus influentem digeſto aequalem facientes, affectus ſervant. Tertium vero ſolutionis modum narravit, corporis raritatem, a medicis quidem conſulto effectam, a ſenili autem aetate raro; cum labefactatis viribus, extenuato corporis habitu et male nutrita cute laxiores meatus evaſerint. Nos itaque ſic verba interpretamur, quum ſemper ipſius ſermones iis, quae in aegrotis cernuntur, conſentaneos eſſe demonſtrare conemur; plurimi autem explanatores omnia potius alia quam id faciunt, qui et hoc loco tanquam de omnibus morbis ſermone facto cauſas afferre nituntur. Magis etiam abſurda

Ed. Chart. IX. [520. 521.] Ed. Baf. V. (511.)

των δ' ἀτοπώτερα λέγουσιν οἱ τὰ τοιαῦτα πάθη φάσκοντες ἐν τῷ γήρᾳ λύεσθαι, τῆς ψυχῆς μὲν οὖν ὀργὰς, φιλαργυρίας, δεισιδαιμονίας, τοῦ δὲ σώματος ἐρωτικὰς διαθέσεις.

ζ'.

Ἴησις, ἀντίνοον, μὴ ὁμονοέειν τῷ πάθει.

Οὗτος ὁ λόγος ὁ αὐτός ἐστι τῇ δυνάμει, τῷ τἀναντία τῶν ἐναντίων ἰάματα, περὶ οὗ πολλάκις ἤδη διείλεγμαι.

η'.

[521] Τὸ ψυχρὸν καὶ ἐπικουρέει καὶ κτείνει ὁκόσα ἐκ θερμοῦ.

Εἰς ἀνάμνησιν ἑαυτῷ καὶ τοῦτ' ἔγραψε τῆς προειρημένης ἀποφάσεως καθόλου μέρος ὑπάρχον. τὸ γάρ τοι ψυχρὸν ἐπικουρεῖ μὲν τοῖς ψυχροῖς πάθεσι, κτείνει δὲ τοὺς

illi dicunt, qui in fenecta hujusmodi affectiones fedari ajunt: animae quidem iracundiam, avaritiam, fuperftitionem, corporis autem amatorias perturbationes.

VII.

Medicatio, contrarium cogitans, non confentire affectui.

Sermo ifte eandem vim habet quam ille; contraria contrariorum medicamenta, de quo faepius jam difputavimus.

VIII.

Frigidum et auxiliatur et tollit quaecunque a calido.

Et hoc fibi ipfi memoriae caufa fcripfit, quod proximae fententiae univerfalis pars eft. Etenim frigidum frigidis affectibus opitulatur, calidos autem morbos tollit:

θερμοὺς νοσοῦντας. ἀφ᾽ ἑνὸς γὰρ ὡς ἐπὶ παραδείγματος ἐπὶ πάντα τἀναντία μετάγειν χρὴ τὸν λόγον.

θ΄.

Ὀξυθυμίη ἀνασπᾷ καὶ καρδίην καὶ πνεύμονα ἐς ἑωυτὰ καὶ ἐς κεφαλὴν καὶ τὰ θερμὰ καὶ τὸ ὑγρόν. ἡ δὲ εὐθυμίη ἀφίησι καρδίην.

Ἀνιγματωδέστερον ἡ λέξις σύγκειται καὶ διὰ τοῦτο καὶ γραφὰς αὐτῆς πλείονας ἐποιήσαντο καὶ ταῖς γραφαῖς οἰκείας ἐξηγήσεις, ἀληθέστερον δ᾽ ἂν εἴποι τις, οὐ ταῖς γραφαῖς τὰς ἐξηγήσεις, ἀλλὰ ταῖς ἐπινοηθείσαις ἐξηγήσεσι προσαναπεπλάκασι τὰς γραφάς. εὐθὺς οὖν ἡ ἀνασπᾷ ῥῆσις τί ποιε σημαίνει κατὰ τὴν λέξιν; ἀνασπᾶσθαι τὴν καρδίαν καὶ τὸν πνεύμονα λέγειν αὐτὸν ὑπὸ τῆς ὀξυθυμίης ἐξηγησόμεθα, προσκειμένου δὲ τοῦ, ἐς ἑωυτὰ καὶ ἐς κεφαλὴν,

nam ab uno tanquam exemplo ad omnia contraria traducere ſermonem oportet.

IX.

Excandeſcentia attrahit et cor et pulmonem in ſe ipſa et in caput et calida et humidum. Laetitia autem relaxat cor.

Obſcure admodum haec locutio perplexa eſt, quocirca et ejus plures lectiones lectionibusque conſentaneas explicationes fecerunt: verius autem quispiam dixerit, non lectionibus explicationes, ſed prius cogitatis explanationibus eos deinde lectiones affinxiſſe et accommodaſſe. Statim igitur haec vox, *attrahit*, in hoc ſermone quid ſignificat? Cor atque pulmonem ob iracundiam attrahi, ipſum dicere interpretabimur? ſed quum haec verba adjecta ſint, in ſe ipſa et in caput, alter hujusmodi ſenſus

διανοίας ἑτέρας ἔμφασις γίνεται τοιαύτης, ἡ καρδία καὶ ὁ πνευμων ἀνασπᾷ καὶ εἰς ἑαυτὰ καὶ εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ θερμὰ καὶ τὸ ὑγρὸν, ὄντος καὶ τοῦ θερμὰ πλησίον ἀδιανοήτου. θερμὸν γὰρ ἐχρῆν ἢ θερμὰ εἰρῆσθαι μᾶλλον. ἄμεινον οὖν ἐστιν ἴσως ἀπογνόντα τῆς κατὰ μέρος ἐν τῇ ῥήσει λέξεως, ὡς συγκεχυμένης, ἔκφρασιν αὐτῆς μᾶλλον ἢ παράφρασιν ἢ ὅπως ἄν τις ὀνομάζειν ἐθέλῃ ποιήσασθαι. τοῦτο δ' ἀδύνατον γενέσθαι, μὴ κἂν ἕν γ' ἔτι τῶν ὀνομάτων ἐξηγησαμένων ἡμῶν, ὅπερ ἐστὶ τὸ ἀνασπᾷν. δυοῖν γὰρ θάτερον ἐν ταῖς ὀξυθυμίαις, ἤτοι τὸν πνεύμονα καὶ τὴν καρδίαν εἰς τὴν κεφαλὴν ἀνασπᾶσθαι φάναι ἢ τὴν καρδίαν καὶ τὸν πνεύμονα καὶ τὴν κεφαλὴν ἀνασπᾷν εἰς ἑαυτὰ τό τε θερμὸν καὶ τὸ ὑγρόν. πιθανὸν γὰρ ἐκ τῶν κατὰ τὸ ἧπαρ χωρίων, ὅθεν ἡ χορηγία τοῦ αἵματός ἐστιν, ἀνασπᾶσθαι τήν τε θερμασίαν καὶ τὴν ὑγρότητα. φαίνεται οὖν ἐναργῶς ἐν ταῖς ὀξυθυμίαις μείζονά τε καὶ σφοδρότερον ἡ καρδία ποιουμένη τὸν σφυγμὸν ἅμα ταῖς καθ' ὅλον τὸ ζῶον ἀρτηρίαις. εὔλογον δὲ καὶ τὰ πληρώσαντα τὴν διαστολὴν

innuitur, cor et pulmo attrahunt et in fe ipfos et in caput calida et humidum. Atqui ifta vox, *calida*, paene intelligi non poteft: potius enim calidum quam calida dixiffe oportuit. Satius igitur fortaffe fuerit, omiffa fingulorum in hoc fermone verborum declaratione, utpote confufa, ipfius ecphrafin facere aut paraphrafin, five ut lubet quis nominet, id eft per plura verba enarrationem. Id vero fieri nequit, nifi unum faltem nomen interpretemur, quod eft attrahere. Duorum enim alterutrum in excandefcentiis dicendum eft, aut pulmonem et cor ad caput attrahi, aut cor et pulmonem et caput ex inferioribus locis calorem humoremque ad fe ipfos attrahere: verifimile namque eft ex jecoris regionibus, unde fanguinis diftributio fit, et calorem et humorem hauriri. Porro in excandefcentia cor atque infimul per totum animal difcurrentes arteriae majorem vehementioremque pulfatum efficere cernuntur. Aequum eft autem et cordis dilatationem im-

αὐτῆς ἕλκεσθαι τηνικαῦτα πλείω. τοῦ δὲ πρὸς τὴν κεφαλὴν ἀναφέρεσθαι τό τε ὑγρὸν καὶ τὴν θερμασίαν πλείονα σημεῖόν ἐστι τὸ κατὰ τοὺς ὀφθαλμούς τε καὶ τὸ πρόσωπον ὅλον ἔρευθος. ἀλλὰ καὶ εἰ ἅψαιο, θερμότερα ταῦτα φανεῖταί σοι γεγονότα. προδήλως τε καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ λάμπουσί τε ἅμα καὶ προπετέστεροι δηλοῦσι γεγονέναι καὶ ἡ σύμπασα κεφαλὴ θερμότερα, κατὰ δὲ τὴν εὐθυμίαν, φησὶν, ἀφίησι τὴν καρδίαν, τουτέστι καταλείπει τὰ προειρημένα. χρήσιμος δὲ τῶν εἰρημένων ἡ γνῶσις εἰς τὸ ποτὲ μὲν φυλάττεσθαι τὴν ὀξυθυμίαν, ποτὲ δ' αὐτὸν ἐπιτηδεύειν, φυλάττεσθαι μὲν ὅταν ἡ καρδία καὶ ἡ κεφαλὴ θερμότεραι [522] τοῦ προσήκοντος ὑπάρχουσι κατὰ φυσικὴν δυσκρασίαν, ἤ τι πάθος θερμὸν ἐπίκτητον, ἐπιτηδεύειν δ' ἐν τοῖς πάθεσι ψυχικοῖς καὶ τῇ φύσει ψυχροτέρᾳ κεφαλῇ. ὡσαύτως δὲ ἡ καθ' ὅλον τὸ σῶμα κρᾶσις, εἰ μὲν εἴη θερμοτέρα τοῦ δέοντος, ἤτοι κατὰ πάθος ἢ φύσει, βλαβήσεται μεγάλως ὑπὸ τῆς ὀξυθυμίης. ἡ δ' ἐναντία τῇδε μεγάλως ὀνήσεται. τοῦτο γάρ τοι καὶ κατὰ τὸ δεύτερον τῶν ἐπιδημιῶν ἐδείκνυμεν ὑπ'

plentia tunc plura adduci. In caput vero plus humoris calorisque efferri, oculos totamque faciem occupans rubor fignificat; quin etiam fi tetigeris, calidiores evafiffe tibi hae partes apparebunt. Evidenter quoque et oculi emicant, unaque praeminentiores facti effe videntur et univerfum caput calidius. At laetitia, inquit, relaxat cor, hoc eft ipfum derelinquunt antedicta. Nempe praedictorum cognitio utilis eft, ut ira evitetur nonnunquam, interdum de induftria excitetur. Videtur quidem, quum cor et caput naturali intemperie fupra modum calidiora funt aut aliquo adventitio calido affectu laborant; excitetur autem in frigidis vitiis et natura frigidiore corde et capite. Eodem modo et totius corporis temperatura, fi calidior quam par fit aut morbo aut natura fuerit, magnopere iracundia offendetur; illi autem contraria magnopere hac juvabitur. Id enim et in fecundo de morbis popularibus ab ipfo fuiffe traditum oftendimus, ubi dicebat:

Ed. Chart. IX. [522.] Ed. Baf. V. (511.)

αὐτοῦ δεδιδαγμένον, ἡνίκ' ἔλεγεν, ἐπιτηδεύειν ὀξυθυμίην ἐμποιέειν καὶ χροιῆς ἀναλήψιος ἕνεκα καὶ χυμάσιος.

ι'.

Πόνος τοῖσιν ἄρθροισι καὶ σαρξὶ, σῖτος, ὕπνος σπλάγχνοισι.

Ἐπειδὴ τὸ πόνος ὄνομα πολλάκις μὲν εἴωθεν ὁ Ἱπποκράτης ἀντὶ τοῦ γυμνασίου λέγειν, ἐνίοτε ἀντὶ τῆς ὀδύνης ἢ ἁπλῶς ἡστινοσοῦν βλάβης, ὡς ἐν πολλοῖς ὑπομνήμασιν ἤδη μεμαθήκατε. διὰ τοῦτο τοίνυν ἄλλος ἐπ' ἄλλο τῶν τριῶν σημαινομένων ἧκε τῶν ἐξηγησαμένων τὸ βιβλίον, ὁ μέν τις ἡγούμενος αὐτὸν λέγειν τὸ γυμνάσιον, τοῖς ἄλλοις τε καὶ ταῖς σαρξὶν, οἷόν περ σῖτον εἶναι, τουτέστι τροφὴν καὶ ῥώμην καὶ ὠφέλειαν· αὔξάνεσθαι γὰρ αὐτίκα καὶ κρατύνεσθαι καὶ ῥώννυσθαι διὰ τῶν γυμνασίων οὐδὲν ἧττον ἢ διὰ τῶν τροφῶν. ὁ δέ τις ἄλγημα καὶ ὀδύνην τοῖς ἄρθροις τε καὶ ταῖς σαρξὶ τὸν πολὺν σῖτον ἤκουσεν εἰρῆσθαι. τὴν

danda eſt opera nt ira excitetur et coloris et ſucci recuperandi cauſa.

X.

Labor articulis et carnibus; cibus, ſomnus viſceribus.

Quoniam hoc nomen *labor* ſaepius conſuevit Hippocrates pro exercitatione accipere, interdum pro dolore, aut abſolute pro qualibet noxa, ut in multis commentariis antea didiciſtis, idcirco igitur ex libri explanatoribus alius aliud trium ſignificatorum accipiens, aliquis arbitratur ſane ipſum dicere, exercitationem articulis carnibusque veluti cibum eſſe, id eſt alimentum, robur, adjumentum; illico enim augeri, confirmari ac roborari exercitationibus haud ſecius quam cibis. Quidam vero articulis et carnibus multitudinem cibi dolorem cruciatumque afferre, per haec verba ſignificari intellexit: nam repletio-

Ed. Chart. IX. [522.] Ed. Baf. V. (511. 512.)

γὰρ πληθώραν οὐ μόνον δυσκίνητα ποιεῖν τά τε ἄρθρα καὶ τὰς σάρκας, ὅπερ ἐστὶ τοὺς μῦς. ἐν τούτοις γὰρ τὸ τῶν σαρκῶν γένος, ἀλλὰ καὶ ῥευματίζειν ὡς ὀδύνας ἐργαζέσθαι. ταύτῃ δ' ἕπεται τῇ γνώμῃ καὶ τὸ κατὰ τὸ τρίτον σημαινόμενον, ἡγουμένων τινῶν τὸν πολὺν σῖτον, ὅπερ ἐστὶ τὴν πληθώραν, βλάβην εἶναι τοῖς τε ἄρθροις καὶ ταῖς σαρξὶν, οὐ μόνον δὲ σαρξὶ καὶ ἄρθροις, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς μορίοις (512) τοῦ σώματος ἡ πληθώρα καὶ βλάβην εἴωθε καὶ ὀδύνας ἐπιφέρειν. καὶ μέντοι καὶ τὸ δεύτερον μέρος τῆς ῥήσεως, ἐν ᾧ φησιν, ὕπνος σπλάγχνοισι, τὴν μὲν διάνοιαν ἕξει τοιαύτην. ὥσπερ ὁ πόνος τοῖς ἄρθροις καὶ ταῖς σαρξὶν, οὕτως ὁ σῖτος τοῖς σπλάγχνοις; ἤτοι γυμνάσιον ἔσται φέρον εὐεξίαν ἢ ὀδύνην ἢ βλάβην οἴσει. γυμνάζεσθαι μὲν ἐν τοῖς ὕπνοις τὰ σπλάγχνα, καθ' ὅσον ἐνεργεῖ μάλιστα τηνικαῦτα καὶ κατεργάζεται τὴν τροφὴν, ἀκούειν ἄν τις δύναιτο. βλάβην δέ τινα καὶ ὀδύνην ἐπιφέρειν οὐκ ἀληθὲς, ἀνωδυνίαν τε γὰρ καὶ ὠφέλειαν μᾶλλον ὁ ὕπνος, οὐ τοὐναντίον πέφυκεν ἐργάζεσθαι, πλὴν εἴ τις ἐν ἀρχαῖς παροξυσμῶν λέγοι

nem haud folum articulos ad motum tardos reddere et carnes, hoc eft mufculos, in iftis enim carnium genus continetur, fed etiam fluxiones movere et ex eo dolorem excitare. Huic vero fententiae et illud confentit, quod per tertium fignificatum intelligitur, nonnullis opinantibus multum cibum, hoc eft plenitudinem, articulis et carnibus nocere. At non folum carnibus et articulis, fed etiam omnibus corporis partibus plenitudo et noxam et dolores inferre confuevit. Secunda quidem aphorifmi hujus particula, ubi dicit, fomnus vifceribus, hanc habebit fententiam: quemadmodum labor articulis et carnibus, fic et fomnus vifceribus aut exercitatio erit bonum creans habitum aut dolorem noxamve inferet. Exerceri fiquidem in fomnis vifcera, quatenus tunc operantur maxime et alimentum conficiunt, recte quispiam intelligere poteft; noxam vero aliquam et dolorem in fomnis excitari, id verum non eft: indolentiam enim potius et remedium quam contrarium afferre fomnus fuapte natura

Ed. Chart. IX. [522. 523.] Ed. Bas. V. (512.)

ταῦτα ποιεῖν αὐτόν. ἀλλὰ νῦν γε χωρὶς διορισμοῦ τῆς ῥήσεως γεγραμμένης οὐκ ἀληθὴς ὁ λόγος ἔσται. μήτοι τοίνυν ἄμεινόν ἐστιν οὕτως ἀναγινώσκειν, πόνος τοῖς ἄρθροις καὶ ταῖς σαρξίν· εἶτ' ἀφ' ἑτέρας ἀρχῆς, σῖτος ὕπνος σπλάγχνοισιν, ἵν' ὁ λόγος γένηται τοιόσδε, τὸ μὲν γυμνάσιον τοῖς ἄρθροις καὶ ταῖς σαρξὶν ὠφέλειαν παρέχει, σῖτος δὲ καὶ ὕπνος τοῖς σπλάγχνοις. τοῦ γὰρ ἐμφύτου θερμοῦ συννεύοντος εἰς τὸ βάθος, ὡς αὐτὸς ἐδίδαξεν, αἵ τε πέψεις τῶν σιτίων ἀμείνους γίνονται καὶ τρέφεται τηνικαῦτα τὰ σπλάγχνα. κατὰ δὲ τὴν ἐγρήγορσιν ἀποτειναμένου πρὸς τὸ δέρμα τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ, τὰ σπλάγχνα ψυχρότερα γί- [523] νονται σφῶν αὐτῶν. ἅπερ δὲ ἐκείνοις ὑπῆρχεν ἐν τοῖς ὕπνοις, ταῦτα τοῖς κώλοις τε καὶ πᾶσι τοῖς ἐκτὸς ἐν ταῖς ἐγρηγόρσεσιν.

ιά.

Ψυχῆς περίπατος, φροντὶς ἀνθρώποισι.

idoneus est, nisi quispiam initiis accessionum haec ipsum facere dixerit; verum hoc loco sine ulla distinctione scriptis verbis sermo neutiquam verus fuerit. Num igitur fortasse hoc modo legere satius est? labor articulis et carnibus, deinde ab altero principio, cibus somnus visceribus, ut oratio hujusmodi sit: exercitatio quidem articulis et carnibus utilitatem praebet; cibus vero et somnus visceribus. Naturali enim calido in profundum vergente ut ipse tradidit et ciborum concoctiones meliores fiunt et tunc viscera nutriuntur; at in vigilia naturali calido ad cutem profuso, viscera se ipsis frigidiora evadunt et quae ipsis in somnis inerant, haec artubus omnibusque extimis partibus in vigilia.

XI.

Animae deambulatio, cogitatio hominibus.

Τὸν περίπατον ἀντὶ τοῦ γυμνασίου πάντες ἤκουσαν οἱ ἐξηγησάμενοι τὸ βιβλίον, ἵν᾽ ὁ λόγος ᾖ τοιόσδε. τοῖς ἀνθρώποις αἱ φροντίδες γυμνάσιον προσηγορίᾳ κεχρῆσθαι τῇ τοῦ περιπάτου δηλούσης τῆς φωνῆς ταύτης εἶδός τι γυμνασίου. κακοζήλου δὲ τῆς ἑρμηνείας οὔσης, εἰκότως αὐτὴν ὁ Διοσκορίδης φυλαττόμενος, οὐ περίπατον ἔγραψεν, ἀλλὰ προσθεὶς τὸ ν γράμμα, περὶ παντὸς, ὥστε γενέσθαι τὴν λέξιν τοιάνδε· ψυχῆς περὶ παντὸς φροντὶς ἀνθρώποις, ἵν᾽ ᾖ δηλούμενον ἐξ αὐτῆς, περὶ παντὸς τοῖς ἀνθρώποις, ἀσκητέον ἐστὶ τὸν λογισμόν. αἱ γάρ τοι διανοήσεις ὀνομάζονται φροντίδες, ὅθεν καὶ τὸν Σωκράτην φροντιστὴν ἐκάλουν καὶ φροντίδας τὰ σοφὰ βουλεύματα τἀνδρὸς ὠνόμαζον, ὡς κἀν ταῖς Ἀριστοφάνους Νεφέλαις ἔστιν εὑρεῖν, ἔνθα κωμῳδεῖ καὶ σκώπτει τὸν Σωκράτην ὡς ἀδολέσχην. εἰ δέ τῳ δόξῃ φιλοσόφου θεωρίας, οὐκ ἰατρικῆς, ὁ λόγος ἔχεσθαι, πρῶτον μὲν ἐνθυμείτω κοινὸν ἁπασῶν εἶναι τῶν λογικῶν αὐτὸ τεχνῶν ἐν αἷς τὸν λογισμὸν χρὴ γυμνάζειν, ὡς ἄλλοις

Deambulationem pro exercitatione omnes libri interpretes acceperunt, ut oratio ita ſe habeat: Hominis cogitationes exercitatio, appellatione deambulationis pro exercitatione ſuſcepta: vox enim haec, deambulatio, ſpeciem quandam exercitationis ſignificat. Quum autem affectata quaedam narratio ſit, haud injuria ipſam Dioſcorides repudians, non ſcripſit, peripatos, hoc eſt deambulatio, ſed litteram ν adjiciens legit, περὶ παντὸς, hoc eſt de omni, ut locutio talis ſit: animae de omni cogitatio hominibus. Ejus vero ſententia eſt, in qualibet re homines vim rationis exercitare debent: nam mentis volutationes cogitationes adpellantur. Unde et Socratem cogitatorem vocabant et prudentia hominis conſilia cogitationes nominabant, ut in Ariſtophanis Nebulis invenire licet, ubi Socratem lacerat et tanquam inania garrientem vituperat. Si cui vero philoſophicam ſpeculationem, non medicinalem ſermone iſte ſapere videatur, primum animadvertite, ipſum omnium rationalium artium eſſe communem, in quibus vim ratiocinandi exercere convenit, ut et ab aliis

τε πολλοῖς εἴρηται τῶν ἰατρῶν, Ἐρασιστράτῳ τ᾽ οὐκ ὀλιγάκις. ἔπειτα δὲ καὶ πάθη τινὰ γίνεται τὰ μὲν οἷον ναρκοῦντα τὸ λογιστικὸν καὶ τὸ μνημονευτικὸν τῆς ψυχῆς, τὰ δὲ καρώδη καὶ καταφορικά. τούτοις οὖν ἡγητέον ὠφελίμους εἶναι τὰς φροντίδας, ὡς ἐν ἄλλοις ἐδίδαξε, τὰς ὀξυθυμίας εἶναι χρησίμους εἰς εὐχυμίαν τε καὶ τῆς κατὰ φύσιν ἕξεως ἀνάκτησιν.

ιβ΄.

Ἐν τοῖσι τρώμασι τὸ αἷμα συντρέχει, βοηθητέον ὡς τὸ κενὸν πλησθῆναι.

Αἰνιγματώδης καὶ ἥδε ἡ ῥῆσίς ἐστιν. οὔτε γὰρ τί τὸ συντρέχειν δηλοῖ σαφές ἐστιν οὔτε τί κενὸν πλησθῆναι. διὰ τοῦτ᾽ οὖν ἔνιοι μὲν τῶν ἐξηγητῶν εἰρῆσθαι τὸν λόγον φασὶ περὶ τῆς ἐπὶ τραύμασιν αἱμοῤῥαγίας, ἔνιοι δὲ περὶ τῆς ἐπιγινομένης φλεγμονῆς. ἑκάτεροι γὰρ ἀξιοῦσιν εἰς τὸ

multis medicis et ab Erafiftrato non raro dictum. Deinde et vitia quaedam oboriuntur, aliqua vires animae cogitandi ac memorandi veluti ftupefacientia, aliqua fopores graves atque profundos inducentia. Sic affectis igitur utiles effe cogitationes putandum eft, ut alibi ipfe prodidit: excandefcentias utiles effe ad bonos fuccos creandos et naturalem habitum recuperandum.

XII.

In vulneribus fanguis concurrit. Subveniendum ut vacuum impleatur.

Obfcura involutaque eft et hujusmodi locutio: neque enim quid illud verbum, *concurrere*, fignificet, clarum eft, neque item quid illud, *ut vacuum impleatur.* Propterea ergo nonnulli interpretes de fanguinis in vulneribus profluvio fermonem hunc effe ajunt; aliqui de fuperveniente inflammatione. Utrique enim in vulneratam

τετρωμένον μέρος ἐπιῤῥεῖν αἷμα καὶ μέντοι καὶ τούτου γινομένου κενοῦσθαι τὰς ἐν ὅλῳ τῷ σώματι φλέβας, ὧν προνοητέον εἶναί φασιν, ὡς ἂν πλησθῶσιν αὖθις. εἶναι δὲ τὴν πλήρωσιν αὐτῶν διττὴν, ἀναστελλομένου μὲν ὑπὸ τῶν ψυχόντων καὶ στυφόντων φαρμάκων, καὶ σχήματος δὲ ἐπιτηδείου τοῦ συῤῥέοντος αἵματος ἐπὶ τοῦ τετρωμένου τραυματίου. τινὲς δὲ οὐκ ἐπὶ τραυμάτων μόνον, ἀλλὰ κἀπὶ τῶν σφοδρῶς συντριβέντων ὀστῶν, μάλιστ' ἐφ' ὧν ἔξω τοῦ δέρματος ἀνέσχε τι μέρος αὐτῶν, ὡσαύ- [524] τως δὲ κἀπὶ τῶν τοιούτων ἐξαρθρημάτων, ἁπασῶν τε τῶν μεγάλην θλάσιν ἐν τῷ σώματι ποιουσῶν πληγῶν τὸν λόγον εἰρῆσθαί φασι. τρώματα γὰρ ὀνομάζει Ἱπποκράτης τὰς μεγάλας βλάβας ἔκ τινος τῶν ἔξωθεν γενομένας, εἰ καὶ χωρὶς τραύματος. τῇ δὲ περὶ τοῦ συντρέχειν εἰς ταῦτα τὸ αἷμα καὶ πληροῦν τὸ ἐκκενωθὲν, αὕτη καὶ τοῖς ταῦτα λέγουσιν ἐξήγησις. ὅτι μὲν οὖν ὁ Ἱπποκράτης εἴθισται τρώματα καλεῖν τὰς τοιαύτας βλάβας ἐν πολλοῖς ἤδη τῶν βιβλίων αὐτοῦ μεμαθήκαμεν. εἰ δὲ καὶ νῦν ἐκείνων μέμνηται, προπετὲς εἰπεῖν. ἔνιοι δ'

partem confluere fanguinem cenfent et in omni corpore venas inaniri, quibus profpiciendum effe dicunt, ut iterum fcilicet repleantur: ipfarum autem repletionem effe duplicem vulneratae partis, fanguine per frigida adftrictoriaque medicamenta repreffo et per idoneum membri fitum relabente. Alii vero quidam non de vulneribus folum, fed etiam de offibus valde contractis, maximeque ubi ipforum aliqua pars extra cutem emineat; fimiliter vero et de hujusmodi omnibus luxationibus verberibusque magnam in corpore contufionem facientibus fermonem hunc audiendum effe contendunt: tromata enim, hoc eft ictus, nominat Hippocrates, magnas noxas ab aliquo externo etiam fine vulnere illatas. Quod autem concurrat ad haec fanguis et quod evacuatus repleatur, eodem et haec dicentes modo explanant. Verum quod Hippocrates hujusmodi laefiones tromata vocare confueverit, jam in multis ipfius libris didicimus; numquid vero et nunc ita intellexerit, temerarium eft affirmare. Aliqui autem in

Ed. Chart. IX. [524.] Ed. Bas. V. (512.)

ἐπὶ τῶν αἱμοῤῥαγούντων τρωμάτων πληροῦν ἐνθέσει φαρμάκων τε τῶν ἐπιτηδείων καὶ μοτῶν.

ιγ'.

Ἢν οὖς ἀλγέῃ, εἴριον περὶ τὸν δάκτυλον ἑλίξας ἐγχεῖν ἄλειφα θερμὸν, ἔπειτα ὑποθεὶς ἔσω ἐν τῷ θέναρι τὸ εἴριον ὑπὸ τὸ οὖς ἐπιθεῖναι, ὥς δοκέῃ τι οἱ ἐξιέναι, ἔπειτα ἐπὶ πῦρ ἐπιβάλλειν ἀπάτῃ.

Ταύτην τὴν ῥῆσιν ὑπώπτευσάν τινες ὡς παρεγγεγραμμένην, οὐχ ἥκιστα διὰ τὸ προσκείμενον ἐπὶ τῷ τέλει λεξίδιον, τὴν ἀπάτην. ὁ μὲν γὰρ πρὸ αὐτῆς λόγος τοιοῦτός τίς ἐστιν. ἐὰν οὖς ἀλγῇ τις, εἴριον περὶ τὸν δάκτυλον ἑλίξας δηλονότι τὸν λιχανόν· ἐγχωρεῖ δὲ καὶ περὶ τὸν ἀντίχειρα, βρέχων ἄλειφα, τουτέστιν ἤτοι ἐλαίῳ ἢ πιμελῇ τετηκυίᾳ τὸ εἴριον ἐνστάζειν εἰς τὸ οὖς, ὡς καὶ νῦν εἰώθαμεν ποιεῖν διὰ τῆς ἠμφιεσμένης εἰρίῳ μηλωτίδος, οὐ μόνον ἄλειφα, καθάπερ αὐτὸς ὠνόμασεν, ἀλλὰ καὶ πᾶν ἄλλο φάρ-

vulneribus ſanguine manantibus replere opus eſſe dixerunt, idoneis videlicet medicinis ac linamentis impoſitis.

XIII.

Sin auris doleat, lana digito circumdata unguen calidum infundito. Deinde injiciens interius in volam, lanam auri ſubjicito, ut ipſi aliquid effluere videatur. Deinde in ignem projicito dolo.

Nonnulli propter vocem in calce poſitam, *dolo*, hunc ſermonem haud immerito adulterinum interjectumque eſſe ſuſpicati ſunt. Narratio enim ante ipſam talis quodam modo eſt: ſi cui auris doleat, lanam, digito indici videlicet, interdum etiam pollici circumdatam, unguine, id eſt aut oleo aut adipe liquata lanam imbuens, in aurem inſtillato, quemadmodum et hiſce temporibus facere ſolemus per ſpecillum lana involutum non unguen ſolum, ut ipſe nominavit, ſed omne aliud liquidum medicamen in-

μακον ὑγρὸν ἐγχέοντες. ἔστω δὲ δηλονότι τὸ φάρμακον ἐν ᾧ τέγγουσι, θερμαινόμενον ἐπὶ πολυχνιαίας φλογὸς ἢ ἐπὶ τοῦ καλουμένου κηρίωνος. ἐγχεῖν δ' οὐχ ἅπαξ ἢ δὶς, ἀλλὰ πολλάκις ὡς ἀποῤῥεῖν τι πρὸς τὴν ἐκτὸς χώραν τοῦ πόρου τοῦ ἀκουστικοῦ. τὸ δ' ἀποῤῥέον τοῦτο μὲν ἡμεῖς ἁπλῶς εἴριον ὑποτιθέντες δεχόμεθα. κελεύει δ' ὁ Ἱπποκράτης ἐπὶ τῷ θέναρι τῆς χειρὸς ἡμῶν ἐπικεῖσθαι τοῦτο, τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς δηλονότι τὸ ἀποῤῥέον ἐκ τοῦ ὠτὸς ὑγρὸν ἀποδεχόμενον, ᾧ καὶ δῆλον ὡς οὐχ ἅπαξ ἢ δὶς, ἀλλὰ καὶ πλεονάκις ἐγχεῖν κελεύει· τούτοις δ' ἐφεξῆς, εἰ μὲν ἁπλῶς ἦν γεγραμμένον, ἔπειτα ἐπὶ πῦρ ἐπιβάλλειν, εὐλόγως ἂν ἔφαμεν ἐξηγεῖσθαι τοὺς εἰπόντας ἕνεκα τούτου κατὰ τοῦ πυρὸς ἐπιβάλλειν ἀξιοῦν αὐτὸν, ὡς δοκιμάσαι διὰ τῆς ὀδμῆς ὁποῖόν ἐστιν. αὐτὸς γὰρ οὕτω καὶ τὸ μετὰ βηχὸς ἀναπτυόμενον ἐκ πνεύμονος ἐδοκίμασεν. ἐπεὶ δὲ πρόσκειται κατὰ τὸν λόγον, ὡς δοκέῃ τι οἱ ἐξιέναι, καὶ φαίνεται τὸ δοκέῃ συμφωνεῖν τῷ κατὰ τὸ τέλος εἰρημένῳ τῆς ῥήσεως ὅλης τῷ, ἀπά- (513) τῃ, διὰ τοῦτο ἀποστάντες οἱ δοκιμώτεροι

fundentes. Esto autem liquidum illud medicamen, quo lanam inficimus, ad lucernae flammam aut ad candelam ceream calefactum. Instillare autem non semel aut bis, sed saepius convenit, ut aliquid ad extimam partem foraminis auditorii profluat; istud vero emanans, subjecta dumtaxat lana nos excipiamus. Jubet autem Hippocrates lanam hanc humorem ex ore defluentem excepturam in vola manus nostrae, sinistrae scilicet poni. Ex eo constat, non semel aut bis, sed etiam saepius nos infundere ab eo praecipi. Quod sequitur autem, si absolute quidem scriptum esset, deinde in ignem projicito, recte eos interpretari diceremus, qui ipsum propterea dicunt igni injiciendum esse putare, ut ab odore, qualenam sit, investigetur; ipse namque hoc pacto et quod ex pulmone per tussim extruditur, examinavit. Quoniam vero huic orationi adjectum est, ut ipsi aliquid effluere videatur, et haec vox, *videatur*, extremo hujus totius narrationis verbo, dolo scilicet respondere comprehenditur, propterea et ma-

τῶν ἐξηγητῶν ἐπὶ τῇ τοῦ κάμνοντος ἀπάτῃ πρὸς τὴν τοιαύτην ἐνέργειαν ἀφῖχθαί φασι τὸν Ἱπποκράτην· παρηγορεῖσθαι γὰρ ἐνίοτε κἀκ τῶν τοιούτων τοὺς κάμνοντας, ἡγεῖσθαί τε θεραπείαν ἑαυτῶν ἐπιμελεστέραν γίνεσθαι καὶ μέντοι καὶ μείζονα τῶν ὄντων τὰ πάθη φαίνεσθαι τοῖς κάμνουσι χρήσιμόν εἶναί φασιν εἰς τὸ μὴ μέμφεσθαι τοῖς προνοουμένοις, ὡς οὐ ταχέως [525] ἰωμένοις καὶ πρὸς τὸ πείθεσθαι τῇ κατὰ τὴν δίαιταν ἀκριβείᾳ. τινὲς δὲ προστιθέασιν ὅτι καὶ μισθοὺς μείζονας καὶ δῶρα θεραπευθέντες δώσουσι τοῖς ἰατροῖς οἱ μεγάλων παθῶν ἀπηλλάχθαι νομίζοντες. ὅπερ αὖ πάλιν ἐνίοις οὐ κατὰ τὴν Ἱπποκράτους προαίρεσιν εἶναι φαίνεται καὶ διὰ τοῦτο τὴν ῥῆσιν ὅλην ὑποπτεύουσιν ὡς παρεγγεγραμμένην. οὐδὲ τοῦτό ἐστιν εἰπεῖν περὶ τῆς προκειμένης ῥήσεως, ὅπερ ἔνιοι πιθανῶς ἔδοξαν εὑρηκέναι, τὴν παρηγορίαν τῆς ὀδύνης ἀπάτην εἰρῆσθαι νομίζοντες, ὡς οὐ ταὐτὸν ὂν ἰάσασθαί τε τὴν νοσώδη διάθεσιν, ἐκκόπταντας τὴν οἷον ῥίζαν αὐτῆς, ὀδύνην τε πραΰνειν

gis laudati interpretes in hanc opinionem devenerunt, ut decipiendi aegroti caufa ad hoc agendum acceffiffe Hippocratem dicant: interdum enim ex his rebus folatium capere aegrotantes, arbitrarique diligentiorem de fe ipfis curam haberi. Atqui majora etiam quam fint vitia laborantibus apparere, utile effe tradunt, ut ne medicis tanquam non celeriter ea curantibus irafcantur, utque certae et exquifitae victus rationi obtemperent; nonnulli etiam addunt et mercedes majores et munera ampliora, qui fanati fuerint, medicis effe daturos, utpote magnis languoribus fe liberatos effe arbitrantes. Hoc nonnulli rurfum haud fecundum Hippocratis fententiam effe ducunt; ideoque totam hanc partem ab alio interjectam effe fufpicantur. Neque enim de propofitis verbis illud dicendum eft, quod nonnulli probabiliter inveniffe fe exiftimant, doloris mitigationem dolum vocatum effe putantes, perinde ac non idem fit et morbofum affectum curare, radicem veluti exftirpantes et dolorem mitigantes

παρηγορήσαντας. ἐνίοτε γοῦν αὐτὸ τοῦτο χείρονα τὴν ὅλην διάθεσιν ἐργάζεται, καθάπερ ἐπὶ τῶν κωλικῶν, αἱ δι' ὀπίου καὶ ὑοσκυάμου καὶ μανδραγόρας καὶ στύρακος συντιθέμεναι ἀντίδοτοι. περιψύχουσαι γὰρ αὗται τὰ μόρια καὶ πρὸς τὸ δεύτερον ἐκ τῶν αὐτῶν αἰτιῶν παθεῖν ἑτοιμότερα παρασκευάζουσιν, ἀλλ' οὐδὲ διὰ τὸ πραΰνειν τὴν ὀδύνην, ὡς ἔφην, οἷόν τ' ἐστὶ δέξασθαι προσγεγράφθαι τὴν ἀπάτην. ἐναντιοῦται γὰρ τῷ, ὡς δοκέῃ τι οἱ ἐξιέναι, τοῦ γράψαντος οὕτως ἐνδεικνυμένου τῶν καμνόντων ἀπάτης ἕνεκεν, ἐπὶ τὴν τοιαύτην χειρουργίαν ἀφικνεῖσθαι τοὺς ἰατρούς. ἄμεινον οὖν ὑπολαμβάνειν οὐδ' ὅλως εἶναι τὴν ῥῆσιν Ἱπποκράτους.

ιδ.

Γλῶσσα οὖρον σημαίνει, γλῶσσαι χλωραὶ, χολώδεες. τὸ δὲ χολώδεες ἀπὸ πίονος, ἐρυθραὶ δὲ ἀφ' αἵματος, μέλαιναι δὲ ἀπὸ μελαίνης χολῆς. αὖαι δὲ ἀπὸ λιγνυώδεος ἐγκαύσιος καὶ μητρῴου μορίου, λευκαὶ δὲ ἀπὸ φλέγματος.

lenire. Porro nonnunquam id ipſum totum affectum pejorem reddit, quemadmodum in inteſtini laxioris doloribus antidota ex apio et alterco et mandragora et ſtyrace compoſita: ita namque membra circum refrigerantia, ut iterum ab iisdem cauſis offendantur, paratiora efficiunt. Sed neque ob mitigandum dolorem, ut dixi, haec vox, *dolus*, ſeu deceptio adſcribi potuit: adverſatur enim illis verbis, ut aliquid ipſi exire videatur, eo, qui ita ſcripſit, indicante, decipiendorum aegrotantium cauſa ad hanc manuariam operam medicos accedere. Satius igitur fuerit, haec verba nequaquam eſſe Hippocratis exiſtimare.

XIV.

Lingua lotium ſignificat, linguae virides bilioſae. Bilioſum autem a pingui; rubrae vero a ſanguine, nigrae ab atra bile, aridae a fuliginoſa exuſtione et ab uterino membro, albidae vero a pituita.

Ed. Chart. IX. [525.] Ed. Baf. V. (513.)

Τὴν γλῶττάν φησι σημαίνειν ὁποῖόν ἐστι τὸ οὖρον, ἤτοι τὸ κυρίως οὕτως ὀνομαζόμενον, ὃ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀποκρίνομεν, ἢ τὸν τῶν χυμῶν ὀῤῥόν. ἑκάτερος δ' ἂν ὁ λόγος ἐπὶ τὴν τοιαύτην ἥκει διάνοιαν. ἡ γάρ τοι γλῶττα τῆς ἐν τοῖς χυμοῖς διαθέσεώς ἐστι δηλωτικὴ, καθάπερ καὶ τὰ οὖρα, καὶ τό τε χρήσιμον ἐκ τῆς ῥήσεως ἔχοντες, ἐκ περισσοῦ ζητήσομεν ὅ τι ποτὲ σημαίνει τὸ οὖρον. ἔστι δὲ τὸ χρήσιμον, ὃ καθ' ὅλην τὴν ῥῆσιν διδάσκει, τὰς μὲν τινας γλώττας χολῆς πλεονεξίαν ἐνδείκνυσθαι, τὰς δ' αἵματος ἢ τινος ἄλλου τοιούτου, περὶ ὧν ἐφεξῆς ἁπάντων ἐπισκεπτέον. ἐν γὰρ τοῖς χρησίμοις εἰς τὰ τῆς τέχνης ἔργα διατρίβειν ἀξιῶ, παρατρέχοντας ὅσα σοφιστικῶς ἐζήτηται. χλωρὰς οὖν γλώττας εἴρηκεν, ὡς ἐν τῷ βίῳ συνήθως ὀνομάζουσιν ἄνθρωποι, χλωρούς τινας ἑωρακέναι φάσκοντες, οἷς ἂν ἐπὶ τὸ χολωδέστερον ἡ χρόα μεταβάλῃ, τῆς ὠχρᾶς δηλονότι χολῆς. ταύτην γὰρ ἁπλῶς ὀνομάζουσιν, οὐχ ὥσπερ τὰς ἄλλας μετὰ προσθήκης, ἤτοι μέλαιναν ἢ ἰώδη καλοῦντες ἢ ἐρυθρὰν ἢ ξανθὴν ἢ λεκιθώδη. ἐγγυτάτω μὲν οὖν

Linguam cujusmodi fit lotium indicare ait, ut proprie fic vocatum quod quotidie mictu ejicimus, aut fuccorum ferum. Uterque autem modus in eandem fententiam recidit: etenim lingua ficut et urina fuccorum affectiones detegit. Atque ita fructu ex his verbis decerpto, quidnam lotium fignificet, ex abundanti perquiremus. Utile autem, quod in tota hac parte nos edocet, iftud eft, linguas aliquas bilis abundantiam fignificare; aliquas fanguinis aut id genus aliorum cujuspiam, de quibus omnibus in fequentibus fpeculabimur. In his enim, quae ad artis opera conducunt, diu verfandum cenfeo; praetereunda autem ea, quaecunque fophiftice inveftigata funt. Virides itaque linguas dixit, ut in communi vitae ufu mortales nominant virides quosdam fe vidiffe dicentes, quibus in biliofis color mutatus fuerit ob pallidam fcilicet bilem. Hanc enim fimpliciter appellant, non ficut alias cum adjectione aut atram aut aeruginofam aut rubram aut flavam aut vitellinam appellantes. Flava quidem bilis proxima

Ed. Chart. IX. [525. 526.] Ed. Baſ. V. (513.)

ἐστι καὶ τοῦ αὐτοῦ σχεδόν τι γένους ἡ ξανθὴ χολὴ τῇ ὠχρᾷ. λέγουσι δὲ τοὐπίπαν ἄνευ τοῦ προσθεῖναι τὴν ὠχρὰν ἁπλῶς οὕτως χολὴν ἐμεμηκέναι τὸν ἄνθρωπον. ἐπὶ δὲ τῆς ξανθῆς σπανίως ἐστὶν εὑρεῖν ἁπλῶς τινα λέγοντα. προστιθέασι γὰρ εὐθέως αὐτῇ τὸ τοῦ χρώματος ὄνομα, ξανθὴν χολὴν ἐμεμηκέναι τόνδε τινὰ λέγοντες ἢ ἄκρατον χολήν. ἰώδη δὲ καὶ μέλαιναν χολὴν οὔτ' [526] ἰατρός τις οὔτ' ἰδιώτης ὠνόμαζεν ἄνευ προσθήκης, ὥσπερ οὐδὲ ἰσατώδη καὶ πρασοειδῆ καὶ λεκιθώδη. καὶ γὰρ ταῦτα χολῶν ὀνόματά ἐστιν ὑπό τινων ἰατρῶν εἰρημένα, παρωνύμως ταῖς χρόαις, ἃς ἔχουσιν. οὕτως δὲ καὶ τὴν ἐρυθρὰν χολὴν ὀνομάζουσιν, αἵματος οὖσαν ὀῤῥόν. ἡ δὲ λεκιθώδης τῆς ξανθῆς παχυνθείσης γίνεται χολῆς, καθάπερ ἡ ὠχρὰ, προσλαβούσης ὑδατώδη τινὰ οὐσίαν. αἱ τοίνυν χλωραὶ γλῶτται νῦν εἴρηνται σαφῶς ἀντὶ τῶν ὠχρῶν, ὑπὸ τῆς ὠχρᾶς χολῆς βαπτόμεναι. μεγάλας τε γὰρ ἔχουσα φλέβας ἡ γλῶττα καὶ κατὰ τὴν οὐσίαν οὖσα χαύνη τε καὶ σπογγοειδὴς, ἑτοιμοτέρα τῶν ἄλλων ἐστὶ μορίων, ὅσα σκληρὰ καὶ πυκνὰ, δέξασθαί τε τοὺς

pallidae eſt et ejusdem fere generis. Dicunt autem plerumque non adjicientes pallidam, ita abſolute hominem vomuiſſe bilem, ſed de flava raro quispiam abſolute protuliſſe invenitur, ſtatim enim ipſi coloris nomen adjiciunt, flavam bilem vomuiſſe quempiam dicentes aut puram bilem. Aeruginoſam vero et atram bilem nullus neque medicus neque plebejus ſine adjectione nominavit, quemadmodum neque iſatodem, id eſt iſatidi herbae ſimilem, nec porraceam nec vitellinam: nam haec bilis nomina a quibusdam medicis reperta ſunt et a coloribus quibus infecta eſt derivata. Sic vero et rubram bilem vocant, quae ſanguinis ſerum eſt, ſed vitellina, flava bile ſpiſſeſcente, progignitur, quemadmodum pallida ex eadem aqueam quandam ſubſtantiam accipiente. Virides igitur linguae nunc evidenter pro eo, quod eſt pallidae, dictae ſunt, a pallida ſcilicet bile coloratae. Etenim grandioribus venis praedita lingua et inani ſubſtantia ſpongiam referens, aliis duris denſisque particulis paratior eſt, ut

Ed. Chart. IX. [526.] Ed. Baf. V. (513.)
ὀῤῥώδεις χυμοὺς εἰς αὐτὴν, βαφῆναί τε πρὸς αὐτῶν ὥσπερ τὰ ἔρια. παρέγκειται δὲ τῷ λόγῳ τὸ χολῶδες, ἀπὸ πίονος ἐνδεικνυμένου τἀνδρὸς τὴν γένεσιν τῷ χολώδει πλείστην ἐκ τοῦ πίονος ἐν τῇ τροφῇ γίνεσθαι. πίονα δὲ ἀκουστέον οὐ μόνον τὸ λιπαρὸν, ἀλλὰ καὶ τὸ γλυκὺ καὶ ὅλως τὸ ἐν τοῖς κατὰ φύσιν ἔχουσιν ἡδύ. μόνοι γὰρ οἱ παρὰ φύσιν διακείμενοι, πικροῖς καὶ στρυφνοῖς καὶ ὀξώδεσιν ἐδέσμασι χαίρουσιν. οἱ δὲ κατὰ φύσιν ἔχοντες καὶ ἀπεριττότατοι τά τε λιπαρὰ καὶ τὰ γλυκέα καὶ τά γε μηδεμίαν ἔχοντα ἰσχυρὰν ποιότητα, μεθ' ἡδονῆς προσφέρονται. πάντ' οὖν τὰ τοιαῦτα τὸ πῖόν ἐστιν ἐν τροφῇ καὶ διὰ τοῦτο καὶ πίονα ἄρουραν καὶ λιπαρὰν χώραν εἰρήκασι πολλοὶ τῶν παλαιῶν, εὔφορον ἐνδεικνύμενοι διὰ τῶν προσηγοριῶν τούτων ὑπάρχειν αὐτὴν, τῶν ὑγιαίνουσιν ἡμῖν ἀμέμπτως ἐσθιομένων καρπῶν. ὅτι δ' ἔκ τε μέλιτος καὶ ὅλως τῶν γλυκέων, ὅταν ἐπὶ πλέον θερμανθῶσιν, ὁ πικρόχολος γεννᾶται χυμὸς, ἐν τῷ περὶ τῶν ἁπλῶν φαρμάκων δυνάμεως ἐπιδέδεικται κατὰ

ferofos intra fe humores admittat, ab illisque colores inftar lanarum fufcipiat. Interjectum eft autem his verbis illud, biliofum a pingui, indicante Hippocrate biliofum fuccum plurimum ex pingui alimenti parte procreari. Pingue vero intelligendum eft non folum unguinofum, fed etiam dulce et prorfum quod naturaliter fe habentibus fuave eft: foli namque extra naturalem ftatum conftituti, amaris, acerbis acidisque cibariis delectantur; naturaliter autem fe habentes et ab excrementis vacui pinguibus et dulcibus et nulla vehementi qualitate praeditis cum voluptate vefcuntur. Omnia haec igitur nihil aliud quam pingue in alimento funt. Quocirca pinguem agrum et unguinofam regionem multi veteres appellarunt, per ea vocabula illorum fructuum feracem indicantes, qui a nobis recte valentibus fine ulla noxa comeduntur. Ex melle autem omninoque ex dulcibus, quum vehementius incaluerint, amarae bilis contrahi humorem, in quarto de fimplicium medicaminum viribus commentario declara-

τὸ τέταρτον ὑπόμνημα, μετὰ τοῦ καὶ φαίνεσθαι σαφῶς ὅταν ἐν τῇ γαστρὶ πλείονι χρόνῳ τὰ τοιαῦτα μείνῃ, μήτ' ἀναδοθῆναι φθάσαντα μήτε πεφθῆναι τὴν ὠχρὰν ἐξ αὐτῶν γεννωμένην χολήν. ὅσοι γοῦν ἤμεσαν τηνικαῦτα, τὴν τοιαύτην ἤμεσαν. περὶ μὲν οὖν τῆς ὠχρᾶς γλώττης ἱκανὰ καὶ ταῦτα. τὰς δ' ἐρυθρὰς ἀφ' αἵματος γίνεσθαί φησιν. οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἐπινοῆσαι δυνατὸν ἀφ' ἑτέρου χυμοῦ πλεονεκτοῦντος, ἐρυθρὰν γενέσθαι χρόαν ἔν τινι μορίῳ. τὸ γὰρ χρῶμα τῶν χυμῶν ἐστι τῶν ἐπικρατούντων δηλονότι καὶ πλεονεκτούντων, οὐ τῶν ἐλλειπόντων. οὕτως δὲ καὶ τὰς μελαίνας γλώττας ἀπὸ μελαίνης χολῆς γίνεσθαί φησιν, ὁ γὰρ αὐτὸς λόγος κἀνταῦθα. τὰς δὲ αὔας, ὅπερ ἐστὶ ξηρὰς, ἱκανῶς ἐκ πυρετοῦ διακαοῦς, ὃς οἷον πῦρ κατακαίων τὸ αἷμα λιγνύει μᾶλλον ἤπερ ἀτμῷ παραπλήσιον ἀναθυμίασιν ἐργάζεται· διὸ καὶ μέλαιναι πολλάκις αἱ τοιαῦται φαίνονται γλῶτται. γίνονται δὲ τοιαῦται γλῶτται καὶ ἀπὸ μητρῴου μορίου, τῆς ὑστέρας δηλονότι. καὶ γὰρ καὶ ταύτῃ φλεγμαινούσῃ πυρετοὶ θερμότατοι συνεδρεύουσιν. ὥσπερ δὲ ὠχραὶ μὲν ἀπὸ

tum eft. Quum hoc etiam, quam haec diutius in ventriculo morata fuerint, neque prius diftributa, neque concocta fint, luteam ex ipfis bilem procreari evidenter percepimus. Quisquis igitur tunc evomuit, hujusmodi bilem evomuit. De pallida quidem lingua abunde haec fint. Rubras autem a fanguine fieri ait. Neque enim vel cogitari poteft ab alio abundante humore ulla in parte rubrum colorem fieri: color enim fuccorum eft dominantium et exuberantium, non deficientium. Similiter et nigras linguas a nigra bile fieri dicit, eadem enim ratio et in his eft: aridas autem, id eft admodum ficcas, a perurente febre, quae ignis inftar fanguinem inflammans fuligini potius quam vapori fimilem exhalationem efficit. Idcirco et nigrae faepius hujusmodi linguae efficiuntur. Tales vero linguae et ab uterino membro, id eft ab utero faepius fiunt: nam et hoc phlegmone correpto calidiffimae febres adveniunt. Verum quemadmodum pallidae linguae

Ed. Chart. IX. [526. 527.] Ed. Baf. V. (513. 514.)

τῆς ὠχρᾶς, μέλαιναι δ' ἀπὸ τῆς μελαίνης, ἐρυθραὶ δ' ἀπὸ τοῦ αἵματος, οὕτως ἀπὸ φλέγματος αἱ λευκαὶ γίνονται γλῶτται. τοῖς μὲν οὖν εἰρημένοις σημείοις ἀκολουθεῖ διὰ παντὸς τὰ δηλούμενα, τοῖς δὲ πράγμασιν οὐκ ἐξ ἀνάγκης τὰ σημεῖα, φλεγμαινούσης γὰρ τῆς μήτρας οὐ διὰ παντὸς οἱ πυρετοὶ διακαεῖς γίνονται, καθάπερ οὐδ' αἵματος πλεονάζοντες ἐρυ- (514) θραίνεται γλῶττα. καὶ μέντοι καὶ χολῆς μελαίνης ἐν σπληνὶ περιεχομένης ἢ κατά τινας κάτω φλεβῶν, ἡ γλῶττα τὴν χρόαν οὐ μεταβάλλει, καθάπερ οὐδ' ἐπὶ τῆς ὠχρᾶς, οὐδ' ἐπὶ τοῦ φλέγματος, ἀλλ' ὅταν ἤτοι κατὰ τὴν γαστέρα περιέχηταί [527] τι τούτων ἢ θερμασίας πολλῆς χεούσης τε καὶ πνευματούσης τοὺς χυμοὺς, ἡ φορὰ γίνεται πρὸς τὸ μετέωρον. καθόλου τοίνυν ἐστὶ ῥητέον ὡς ἕκαστον τῶν εἰρημένων ἐπὶ τῆς γλώττης σημεῖον ἐνδεικτικόν ἐστιν, ἤτοι πυρετοῦ περικαοῦς, ἅμα τῷ καθ' ἕκαστον αὐτῶν ὑφ' Ἱπποκράτους γεγονέναι χυμοῦ πλεονάζειν ἢ τοῦ περὶ τὴν γαστέρα περιέχεσθαι τὸν τοιοῦτον.

---

a pallida bile, atrae ab atra, rubrae a fanguine, fic a pituita albidae tinguntur. Nempe dictis fignis omnino quae fignificantur eveniunt; rebus autem non accidunt figna neceffario. Inflammato enim utero haud femper febres aeftuantes adveniunt, quemadmodum neque redundante fanguine lingua rubefcit, quin etiam atra bile in liene aut in aliquibus inferioribus venis contenta linguae color non evariat, ficut neque ob pallidam bilem, neque ob pituitam, fed quum aut in ventriculo hujusmodi aliquid continebitur aut multo calore fundente atque in fpiritum humores vertente, in fublime halitus ferentur. In univerfum igitur dicendum eft, quodlibet ex narratis de lingua fignis aut febrem perurentem adeffe, fimulque fingulos fuccos ab Hippocrate dictos abundare, five in ventriculo contineri oftendere.

ιέ.

Οὖρον ὁμόχρουν βρώματι καὶ πόματι καὶ ὡς εἴωθεν ἐὸν, ὅπου τοῦ ὑγροῦ σύντηξις.

Τὸ οὖρον ποτὲ μὲν ὁμόχρουν τῷ πεπωμένῳ φαίνεται, μὴ μεταβαλλομένων μηδ' αἱματουμένων καλῶς τῶν σιτίων, οἷς καὶ τὸ ποθὲν αὐτὸ συμμεταβάλλεται. ποτὲ δὲ συντήξεώς τινος ἐν τῷ σώματι μορίῳ γεννωμένης, ὡς ὁ Σαβῖνος ἔγραψε. ταῦτα μὲν οὖν ἀμφότερα παρὰ φύσιν διοικουμένου τοῦ σώματος γίνεται, κατὰ φύσιν δ' ἔχοντος, ἅμα τῇ τῶν χυμῶν γενέσει τὸ ποτὸν μεταβαλλόμενόν τε καὶ χροϊζόμενον ἐργάζεται τὰς διαφορὰς τῶν οὔρων, οὔτε κατὰ τὰς τῶν πεπωμένων ποιότητας οὔτε κατὰ τὰς τῶν συντακέντων ἐν τῷ σώματι μορίων, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἰδέας τῶν γεννηθέντων χυμῶν, ὡς ἔμπροσθεν ἤδη δέδεικται. ὁπότε μὲν οὖν διασώσει τὸ οὖρον τῶν πεπωμένων τὴν χρόαν, εἰ μὲν ὕδωρ εἴη τὸ ποθὲν, ἤ τις οἶνος λευκὸς καὶ λεπτὸς, ὑδατῶδες φαίνεται καὶ λευκόν· εἰ δὲ παχὺς καὶ μέλας εἴη ὁ οἶνος, μελάντε-

XV.

Urina cibo et potui concolor atque talis, ut confuevit, ubi humiditas, colliquatio.

Urina ei nonnunquam, quod epotum eft, colore fimilis apparet, neque mutatis, neque in fanguinem recte verfis cibis, cum quibus et ipfe potus commutatur; nonnunquam et aliqua corporis particula liquefcente, ut Sabinus fcripfit. Haec igitur utraque non ex naturae propofito adminiftrato corpore eveniunt, naturaliter autem fe habente creandis fuccis una commutatus potus et colore infectus, urinarum differentias facit, neque epoti humoris, neque membrorum in corpore liquatorum qualitatibus, fed creatorum humorum formis refpondentes, quemadmodum et fupra alias oftenfum eft. Quin igitur lotium rei potae colorem retinuerit, fi aquae aut alicujus albi tenuisque vini potio fuerit, aqueum albumque confpicitur; fi vinum craffum nigrumque fuerit, nigrior urina et craffior

ρόν τε καὶ παχύτερον, ὥσπερ γε καὶ ξανθότερον, εἰ παλαιὸς καὶ κιῤῥὸς ὁ οἶνος. τῶν δὲ συντακέντων μορίων ἐνδείκνυται τὴν χρόαν, ὅταν οἷον ὀροβοειδῆ τε καὶ κριμνοειδῆ συνεξέρχηταί τινα αὐτοῖς. ἀφ᾽ ἥπατος γάρ ἐστι τὰ τοιαῦτα, καθάπερ γε τὰ σαρκωδέστερα τῶν νεφρῶν, οὕτω δὲ καὶ τὰ πεταλώδη τῆς κύστεως, τὰ δὲ λιπαρὰ πιμελῆς, τὰ δὲ κριμνώδη μὲν τῷ τε μεγέθει καὶ τῇ σκληρότητι, μὴ μέντοι λευκὰ, σαρκὸς συντετηγμένης γνωρίσματα, καθάπερ γε καὶ τὰ μέλανα τῆς σπληνὸς μᾶλλον. οὐ μέντοι τά γε τοῖς τῶν ὑποζυγίων ἐοικότα συντήξεώς ἐστι σημεῖον, ὥσπερ ὁ Σαβῖνος ᾤετο. δέδεικται γὰρ ἐν τῷ εἰς τοὺς ἀφορισμοὺς ὑπομνήματι τὰ τοιαῦτα γινόμενα τοῖς τὸν καλούμενον ὠμὸν χυμὸν ἠθροικόσι πλεῖστον, ὅταν ὑπὸ θέρμης χυθῇ. τηνικαῦτα γὰρ αὐτῷ συμβαίνει πνευματουμένῳ πρὸς τὴν κεφαλὴν ἀναπέμπειν πνεῦμα φυσῶδες, ὅθεν αἱ κεφαλαλγίαι γίνονται.

---

apparebit, quemadmodum et flavior, fi vetuftum fulvumque vinum fit. Indicat autem colliquatorum membrorum colorem, quum partes aliquae ervi et hordei fpeciem referentes una cum ipfa exeunt: a jecore enim hujusmodi corpufcula veniunt, ficut carnofiora a renibus. Ita vero et foliorum fimilia a vefica; unguinofa ab adipe: hordeacea quidem magnitudine et duritie, fed non albida, colliquatae carnis notae funt; ficut et nigra lienis magis. Urinae quidem jumentorum lotio fimiles eliquationem non indicant, ut Sabinus cenfebat; nam in aphorifmorum explanationibus id genus urinas eorum effe explicavimus, in quibus humor, qui crudus vocatur, plurimus abundat et a calore fufus eft; tunc enim ipfum in fpiritum verfum flatuofas exhalationes ad caput fubmittere contingit, unde et dolores capitis excitantur.

ιϛ'.

Γλῶσσα ὁμόχρους τῇσι προστάσεσι, διόπερ ταύτῃσι γινώσκομεν τοὺς χυμούς.

Ἀσαφής ἐστιν ἐνταῦθα ἡ προστάσεσι φωνὴ, τινῶν μὲν οἰομένων προστάσεις χυμῶν εἰρῆσθαι ἐκ τῆς γαστρὸς ὁρμώντων, ἐνίους δὲ τοὺς ἐπιπηγνυμένους τῆς γλώττης τινῶν καὶ τοὺς διαβρέχοντας αὐτήν. ἄμεινον δὲ τούτους ἅπαντας ἀκούειν, ἵνα ἐπὶ τῶν ὁπωσοῦν ψαυόντων τῆς γλώττης χυμῶν ὁ λόγος ᾖ γινόμενος. ὁμόχρους γὰρ αὐτοῖς φαίνεται, κἂν ἐκ [528] τῆς γαστρὸς ἄνω φέρωνται, κἂν διὰ τῶν φλεβῶν ἥκωσι τῶν τρεφουσῶν, κἂν ἐξ ἀτμῶν τινων ἀναφερομένων ἔξωθεν αὐτὴν ἐπιπήγνυνταί τε καὶ περιπήγνυνται χωρὶς τοῦ διαβρέχειν τὸ βάθος, διὰ τοῦτο οὖν αὐτὸ καὶ τοὺς χυμοὺς διαγινώσκομεν· ἐὰν μὲν γὰρ χλωρὰ γένηται, τοὺς πικροχόλους, ἐὰν δὲ μέλαινα, τοὺς μελαγχολικοὺς, ἀνάλογον δὲ τοῖσδε τοὺς ἄλλους ὑπὲρ ὧν ὀλίγον ἔμπροσθεν εἴ-

XVI.

Lingua extenſionibus concolor. Quocirca ex iſtis ſuccos cognoſcimus.

Obſcura hoc loco eſt haec vox, extenſionibus nonnullis extenſiones ſuccorum e ventriculo adſcendentium dictas eſſe, nonnullis vero concretos in lingua, aliquibus et ipſam malefacientes humores ſignificari putantibus. Sed iſtos omnes intelligere praeſtiterit, ut de ſuccis utcunque linguam attingentibus ſermo fiat; ipſis enim concolor lingua apparet et ſi ex ventriculo ſurſum repant et ſi per venas ejus altrices affluxerint et ſi per vapores quosdam ſublatos exterius ipſi adhaeſerint; atque penitiora minime humectantes circumcreti fuerint. Propter hoc igitur ipſum et humores internoſcimus, ſiquidem viridis lingua fuerit, bilioſos; ſi vero nigra, melancholicos; ad iſtorum autem ſimilitudinem et alios, de quibus dudum

πον, ἐξηγούμενος τὴν ῥῆσιν, ἐν ᾗ φησι γλῶσσαι χλωραὶ, χολώδεες.

ιζ'.

Ἢν ἁλμυραὶ σάρκες γευομένῳ, περισσώσιος σημεῖον.

Οὐ μόνον ἡ χρόα τῆς γλώττης ἐνδείκνυταί τοὺς πλεονάζοντας χυμοὺς, ἀλλὰ καὶ ἡ γευστικὴ κατ' αὐτὴν δύναμις. οὕτω γοῦν ἐνίοις μὲν ἔχουσι πικρὸν χυμὸν ἐν τῇ γλώττῃ πάντα φαντάζεται πικρὰ, κἂν ᾖ γλυκύτατα, καθάπερ τοῖς ἰκτεριῶσιν, ἐνίοις δ' ἁλμυρὰ διὰ τὸν ἁλυκὸν ὀνομαζόμενον χυμόν. ἐναργὲς δὲ τούτου τεκμήριον ἐπ' αὐτῶν τῶν ὑγιαινόντων ἐστίν. ἐὰν γοῦν τις ἀψινθίου γευσάμενος εὐθέως ἐπ' αὐτῷ γεύηταί τινος ἄλλου, πικρὸν αὐτὸ φανεῖται, κἂν ἅλας μασησάμενος ἄλλο τι μετ' αὐτὸ αὐτίκα προσενέγκηται, καὶ τοῦτο φανεῖται τὸ γευσθὲν ἁλμυρόν. οὕτως οὖν κἀν ταῖς νοσώδεσι διαθέσεσιν, ὅταν μὴ καθαρὰ καὶ ἀπέ-

dicebamus, quum eam partem explanaremus, in qua dicit: linguae virides biliofae.

XVII.

Si falfae carnes guftanti, fupervacuae materiae fignum.

Non modo linguae color, fed ejus etiam vis guftatoria fupervacuos humores oftendit. Sic igitur quibusdam amaro fapore infectam linguam habentibus omnia quamvis dulciffima judicantur amara, quemadmodum exempli caufa regio morbo languentibus; nonnullis vero falfa propter faporem, qui falfus dicitur. Hujus vero rei perfpicuum indicium in ipfis recte valentibus eft. Si quis enim abfinthio guftato, continuo ab ipfo aliquid deguftet, amarum id apparebit et fale commanducato, fi quid aliud confeftim poft ipfum adfumtum fuerit, iftud quoque guftatu falfum videbitur. Quamobrem fic et in morbofis affectibus cum lingua impura et excrementis affluens fit,

ριτιος ἢ κατὰ τὴν φύσιν τοῦ περιττώματος ὁ τῶν σίτων τῶν ἐν αὐτῇ πλεοναζόντων χυμὸς, ἐὰν τὸ προσφερόμενον οὖ γεύσεταί τις ἔξω πάσης ἢ σφοδρᾶς ποιότητος. εἰ δὲ μὴ, μικτή τις αἴσθησις ἔσται τῇ γλώττῃ δυοῖν χυμῶν, αὐτοῦ τε τοῦ κατ' αὐτὴν πλεονάζοντος καὶ τοῦ κατὰ τὸ προσφερόμενον ἐπικρατοῦντος. ἔνια μὲν γὰρ ἱκανῶς ἐστιν ἁλμυρὰ, τινὰ δὲ πικρὰ, τινὰ δὲ δριμέα, καθάπερ ὀξέα μὲν ἄλλα, γλυκέα δ' ἄλλα. μικτὴ τοιγαροῦν, ὡς ἔφην, εἰ τῶν τοιούτων τις γεύοιτο, γενήσεται τῶν χυμῶν αὐτῶν ἡ διάγνωσις, ἔκ τε τοῦ κατὰ τὴν γλῶτταν ὑπάρχοντος ἤδη καὶ τοῦ ψαύοντος ἔξωθεν αὐτῆς. διὰ τοῦτ' οὖν ὁ Ἱπποκράτης ἕν τι τῶν τοιούτων ἔγραψεν εἰς ἀνάμνησιν ἑαυτῷ, καθάπερ εἴωθε ποιεῖν ἐν τούτοις τοῖς ὑπομνήμασι.

ιη'.

Ἢν τῶν μασθῶν αἱ θηλαὶ καὶ τὸ ἐρυθρὸν χλωρὸν εἴη, νοσῶδες τὸ ἄγγος.

pro excrementi natura ciborum ſapor linguae impreſſum ſaporem refert, ſi modo quae deguſtatur eſca omni vehementi qualitate ſpoliata fuerit. Sin ſecus ſe habeat, miſtus quidam in lingua duorum ſaporum ſenſus erit, et ejus qui in ipſa excellit et ejus qui in cibo aſſumto dominatur: quaedam enim admodum ſalſa ſunt, quaedam amara, quaedam acria, ſicut iterum alia acida, alia dulcia, mixtus igitur, ut dicebam, ſi quis haec guſtaverit, fiet ſaporum iſtorum perceptio et ejus qui jam linguam inſecerat et ejus qui extrinſecus ipſam attingit. Propterea igitur Hippocrates unum quoddam ex his memoriae cauſa ſibi ipſi litteris mandavit, quemadmodum hiſce in commentariis facere conſuevit.

XVIII.

Si mammarum papillae et rubrum viride ſit, aegrotat conceptaculum.

Οὐ κατὰ τὴν Ἱπποκράτους ἑρμηνείαν ἐστὶν ἄγγος ὀνομάσαι τὴν ὑστέραν, τὸ γοῦν λεγόμενον εὔδηλόν ἐστιν. ἐὰν γάρ τι τῶν εἰρημένων σημείων περὶ τοὺς τιτθοὺς γένηται, νοσώδη διάθεσιν εἶναι κατὰ τὴν ὑστέραν δηλοῖ. πολλάκις γὰρ ἤδη μεμαθήκατε περὶ τῆς κοινωνίας τῶν τιτθῶν πρὸς τὴν μήτραν.

ιθ'.

[529] *Ἀνθρώποισιν ὁ ἐν τοῖς ὠσὶ ῥύπος ὁ μὲν γλυκὺς θανάσιμος, ὁ δὲ πικρὸς οὔ.*

Τάχ' ἂν αὐτός τις ἕκαστος νοσῶν ὑπομείνειε γεύσασθαι τοῦ κατὰ τὸ οὖς ῥύπου. τῷ δ' ἰατρῷ βδελυρὸν ἂν εἴη τὸ πρόσταγμα. πρόδηλον δ' ὡς οὐκ ἐν ἄλλῳ καιρῷ δύναται γενέσθαι ὁ ῥύπος γλυκὺς ἢ καθ' ὃν ὁ ἐγκέφαλος νοσεῖ. κατὰ φύσιν γάρ ἐστιν αὐτῷ τὸ πικρῷ φαίνεσθαι, διὸ καὶ τὸ γλυκὺ ἐγκεφάλου συντηκομένου φασὶ γίνεσθαι.

Uterum appellare conceptaculum Hippocratis phraſin non ſapit, tamen quod dicitur perſpicuum eſt. Nam ſi aliquod ex dictis ſignis mammis accidat, languere uterum ſignificat: ſaepius enim alias uterum mammasque ſocietate conjungi didiciſtis.

XIX.

Hominibus ſordes in auribus, dulcis quidem mortifera, amara autem non.

Fortaſſis quispiam aegrotans ipſe auris ſordem deguſtare ſuſtinuerit, medico autem id praecipue turpe ac deteſtabile fuerit. Clarum eſt autem non alio tempore aurium ſordem fieri dulcem poſſe quam quo cerebrum aegrotat, naturaliter enim amara videtur. Atque ideo ipſam dulcem, liqueſcente cerebro, fieri ducunt.

κ΄.

Γῆν μεταμείβειν σύμφορον ἐπὶ τοῖσι μακροῖσι νουσήμασιν.

Εἴτε πλέων εἴτε πεζῶν τις εἰς ἑτέραν ἀφίκοιτο γῆν, εἴτε κίνησις ἡ κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν ἢ τὸν πλοῦν, ἢ θ᾽ ὑπαλλαγὴ τοῦ ἀέρος ὀνήσει καὶ μάλισθ᾽ ὅταν εἰς ἐναντίαν ἔχοντα κρᾶσιν ἀέρα μεταστῇ· λέγω δ᾽ ἐναντίαν οὐ μόνῳ τῷ κατὰ τὴν οἰκείαν τοῦ κάμνοντος χώραν, ἀλλὰ καὶ τῇ κράσει τοῦ νοσήματος. εἰ μὲν γὰρ ὑγρὸν εἴη, ξηροτέρου τοῦ ἀέρος εἰς ὃν με- (515) ταβαίνει δεήσεται· εἰ δὲ ξηρὸν, ὑγροτέρου. κατὰ τὴν αὐτὴν δὲ καὶ ψυχροτέρου μὲν εἰ θερμὸν, θερμοτέρου δὲ εἰ ψυχρόν. κατὰ τὴν αὐτὴν δὲ ὑγροτέρου καὶ ψυχροτέρου εἰ θερμὸν εἴη καὶ ξηρόν· οὕτω δὲ καὶ κατὰ συζυγίαν. ἔτι δὲ μᾶλλον ὠφελήσει τὸν μετανιστάμενον, ἐὰν κατὰ τὰ μέτρα τῆς εἰς τὸ παρὰ φύσιν ἐκτροπῆς τοῦ νοσήματος ἡ πρὸς τὸν ἀέρα τὸν ἐναντίον γίνηται μεταβολή. τὸ μὲν γὰρ ἐπ᾽ ὀλίγον ἐκ τῆς κατὰ φύσιν

XX.

Solum vertere in longis morbis convenit.

Sive navigans, ſive terreſtre iter faciens quispiam in alteram regionem migraverit vel motus in itinere aut navigatione vel aëris mutatio proderit, et maxime quum in aërem contrariae temperaturae diſceſſerit. Contrariam autem dico non ſolum aëris propriae aegrotanti regionis temperamento, ſed etiam ipſius morbi: nam ſi humidus morbus ſit, in ſicciorem aërem migrandum erit; ſi ſiccus, in humidiorem. Eadem quoque ratione ſi calidus morbus ſit, in frigidiorem; ſi frigidus, in calidiorem. Similiter ſi calidus ſit morbus et ſiccus, ad humidiorem frigidioremque aërem abeundum eſt; ſic et in reliquis conjugationibus. Adhuc vero magis iſte terram mutans juvabitur, ſi pro modo, quo morbus a naturali ſtatu diſceſſit, ad contrarium aërem mutatio fiat. Morbus enim ad paulo frigidiorem a naturali temperie recedens, aërem paulo

κράσεως εἰς ψυχροτέραν μεθιστάμενον, ὀλίγῳ τοῦ συμμέτρου κατὰ τὴν κρᾶσιν ἀέρος θερμοτέρου, τὸ δ' ἐπὶ πολὺ πολλῆς καὶ τῆς εἰς τοὐναντίον ὑπερβολῆς δεῖται. καὶ περὶ χωρίων δὲ τὸν αὐτὸν εἰρῆσθαί σοι νόμιζε λόγον. ἀκριβῶς γὰρ ἀλλήλοις ἐστὶν ἐναντία τὰ τοῦ συμμέτρου τε καὶ μέσου παραχωροῦντα τὸ ἴσον ἑκατέρωσε.

κα'.

Τὰ ἀσθενέστερα σιτία ὀλιγοχρόνιον βιοτὴν ἔχει.

Σιτίον ἀσθενὲς οὐκ ἄλλο τι δυνατόν ἐστιν ἀκούειν τοῦ βραχεῖαν τροφὴν διδόντος τῷ σώματι, τοιαῦτα δ' ἐστὶ τά τε λάχανα καὶ τῶν ἀκροδρύων τὰ πλεῖστα. ταῦτ' οὖν, φησιν, ὀλιγοχρόνιον βιοτὴν ἔχει, τουτέστι τοὺς χρωμένους αὐτοῖς ὀλιγοχρονίους ἐργάζεσθαι πέφυκεν, ἢν αἰτὰ τὰ σιτία ταχέως ἐκ τοῦ σώματος κενοῦνται. κακόζηλον δ' ἐστὶ τὴν ἐν τῷ σώματι μονὴν τῶν σιτίων ζωὴν ἀκούειν αὐτόν.

mediocri temperie calidiorem poftulat; morbus vero longius recedens et multo in contrarium exceffu eget. De regionibus quoque eundem fermonem tibi dictum putato: exquifite namque inter fe contraria funt, a commoderato atque medio ad utrumque latus aequaliter recedentia.

XXI.

Imbecilliora cibaria brevem vitam.

Imbecillus cibus haud alius intelligi poteft quam qui parum alimenti corpori exhibet: talia vero funt et olera et plurimi arborum fructus. Ifti igitur, inquit, brevem vitam habent, id eft ipfis vefcentes brevis vitae reddere apti funt, quoniam cibaria ipfa celeriter a corpore evacuantur. Sed affectatum quoddam eft, ciborum in corpore moram vitam ipforum intelligere.

κβ'.

Κεδμάτων τὰς ἐπὶ τοῖς ὠσὶν ὄπισθεν φλέβας σχάζειν.

Κέδματα λέγει τὰ εἰς τὰ σκέλη κατασκήπτοντα ῥεύματα, καὶ μάλιστά γ' αὐτῶν τὰ εἰς τὴν πρώτην διάρθρωσιν ἥτις ἐστὶ κατ' ἰσχίον, οὐ μὴν ἀληθῆ γε τὰ περὶ τῆς φλεβοτομίας εἶναι πειθομένης, καθάπερ οὐδὲ αὐτῶν τῶν προσιεμένων αὐτὴν οὐδεὶς ἀκριβῶς ἐπείσθη. δηλοῦσι γὰρ ἔργῳ τοῦτο, μηδέποτε ἐπὶ τῶν ἀῤῥώστων χρώμενοι. κατὰ μέντοι τὴν ῥῆσιν αὐτὴν ἡ λέξις οὐκ ἀκριβῶς ἑρμηνεύεται γράψαντος αὐτοῦ τὰς ἐπὶ τοῖς ὠσὶ φλέβας. οὐ γὰρ τὰς ἐπὶ τοῖς ὠσὶν ἐχρῆν, ἀλλὰ τὰς περὶ τὰ ὦτα λελέχθαι. φλέβες γάρ τινές εἰσιν ὄπισθεν τῶν ὤτων ἀξιόλογοι. κατ' αὐτὰ δὲ τὰ ὦτα πάνυ σμικραὶ καὶ δυσθεώρητοι καὶ τὰ πολλὰ μηδὲ φαινόμεναι.

XXII.

Cum adſunt cedmata, venae in auribus poſteriores ſcindendae ſunt.

Cedmata vocat fluxiones in crura decumbentes et ex ipſis eas maxime quae primum articulum, ubi coxendix eſt, occupant. Non tamen de ſecanda vena praeceptum verum eſſe mihi perſuadeo, quemadmodum etiam nulli eorum qui id laudant, exacte perſuaſum eſt; id enim opere ipſo ſignificant, quum nunquam in aegrotantibus ad hoc remedium confugiant. In his quidem verbis locutio impropria et vitioſa eſt, ipſo ſcribente, venas in auribus: neque enim venas in auribus, ſed circum aures dicere oportebat; ſiquidem venae quaedam poſt aures grandiores ſunt, in ipſis vero auribus perexiguae vixque adſpectabiles et plerumque neque perſpicuae.

κγ'.

Λαγνείη τῶν ἀπὸ φλέγματος νούσων ὠφέλιμον.

Οὐ πᾶσιν, ἀλλὰ τοῖς ἰσχυροῖς τὴν δύναμιν ὠφέλιμός ἐστιν ἡ λαγνεία νοσοῦσιν ἀπὸ φλέγματος. οἱ γὰρ ἀσθενεῖς εἰς ἔσχατον ἀῤῥωστίας ὑπ' αὐτῆς ἀφικόμενοι βλαβήσονται μεγάλως, οἱ δ' ἰσχυρὰν ἔχοντες τὴν δύναμιν οὔτε καταλυθήσονται καὶ ὠφεληθήσονται, ξηραινούσης τῆς λαγνείας τὴν τοῦ φλέγματος περιουσίαν. μεμαθήκατε γὰρ ὅτι λαγνεία ξηραίνει, καθάπερ ἀγρυπνία, κατὰ τὸ διαφορεῖν ἐπὶ πλέον τοὺς χυμούς. ἀλλὰ καὶ θερμαίνει τὸ σῶμα τοῖς ἐῤῥωμένην ἔχουσι τὴν δύναμιν ἡ λαγνεία, τοῖς δ' ἀσθενέσιν ἐν μὲν τῷ παραχρῆμα θερμαίνει, ψύχει δὲ μετὰ ταῦτα γενναίως.

κδ'.

Θερμοκοιλίοισιν ἰσχυρὰ ποτὰ καὶ βρωτὰ ταρακτικά. μελαίνης χολῆς ὡς ὅμοιον αἱμοῤῥοΐδι.

XXIII.

Venus a pituita morbis remedio eft.

Non cunctis ex pituita laborantibus, fed quibus vires firmae funt veneris ufus prodeft. Imbecilli namque ab ipfa in extremam debilitatem redacti magnopere laedentur; at qui viribus excellunt, non diffolventur, fed contra juvabuntur veneris ufu pituitae copiam reficcante. Didiciftis enim concubitum, quemadmodum et vigiliam exficcare, quoniam fcilicet humores abunde digerant. Quin etiam coitus robuftorum corpus calefacit, infirmorum autem continuo quidem calefacit, fed poftea vehementer refrigerat.

XXIV.

Eos qui calido ventriculo funt, validi potus et cibi perturbant.

Οὐχ ὡς ἔμπροσθεν ἰσχυρὰν δίαιταν ἔφαμεν εἶναι τὴν τῶν πολυτρόφων σιτίων, οὕτω καὶ νῦν ἀκουστέον ἐστὶν ἰσχυρὰ ποτὰ καὶ βρωτὰ τὰ πολλὴν διδόντα τῷ σώματι τροφὴν, ἀλλὰ τὰ τὴν δύναμιν ἔχοντα, κρόμμυα δηλονότι καὶ σκόροδα καὶ σίλφιον καὶ ὀπὸν οἶνόν τε παλαιότατον, ὅσα τ᾽ἄλλα τοιαῦτα τὴν φυσικὴν δυσκρασίαν αὐξάνοντα, τῇ δὲ ταύτης ἐναντία χρησιμώτατα. πολλάκις γὰρ ἤδη μεμαθήκαμεν ὡς τὰς μὲν ἀμέμπτους φύσεις ὠφελεῖ τὰ ὅμοια, τὰς δὲ δυσκράτους ὥσπερ καὶ τὰς νόσους, τὰς τῆς καθεστώσης αὐταῖς κράσεως ἐναντία. τινὲς δὲ τῶν ἐξηγησαμένων τὸ βιβλίον τῆς ἐχομένης ῥήσεως τὴν ἀρχὴν τέλος ἐποιήσαντο τῆς νῦν προκειμένης, ὡς γίνεσθαι τοιαύτην, θερμοκοιλίοισιν ἰσχυ- [531] ρὰ ποτὰ καὶ βρωτὰ ταρακτικὰ μελαίνης χολῆς. ὅτι μὲν οὖν ταρακτικὰ τῶν κατὰ τὴν γαστέρα μάλιστά ἐστι τοῖς θερμοκοιλίοις τὰ τοιαῦτα πρόδηλον, οὐ μὴν ὁμοίως γε τὰ καθ᾽ ὅλον τὸ σῶμα ταράττει πᾶσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς τὴν ἐν τούτοις κρᾶσιν ἤτοι θερμὴν ἢ ξηρὰν ἔχουσιν ἢ

Non quemadmodum fupra validum victum ciborum multum nutrientium eſſe dicebamus, ita et hoc loco accipere debemus validos potus et cibos, hoc eſt multum alimentum corpori exhibentes, fed eos qui acrem vim habent, hujusmodi funt caepae et allium et filphii fuccus et vinum vetuſtiſſimum, idque genus alia naturalem intemperiem augentia, huic autem contraria utiliſſima. Naturas namque omni labe carentes juvari a fimilibus; intemperatas autem, quemadmodum et morbos ab iis quae eorum temperamentis adverfantur juvari faepius alibi didiciſtis. Verum aliqui voluminis hujus interpretes fequentis partis initium hujusce propoſitae finem eſſe voluerunt hoc pacto fcribentes, iis qui calido ventriculo funt, validi potus et cibi perturbationem faciunt atrae bilis. Quod autem eorum potiſſimum, quae in ventriculo funt, ipfum calidum habentibus talia perturbationem faciant, clarum eſt, non tamen in omnibus fimiliter ea perturbant, quae in toto corpore funt, fed quibus univerfi corporis temperamentum aut calidum eſt aut aridum aut utraque qualitate immo-

κατ᾽ ἄμφω δύσκρατον, ὡς οὐ μόνον χολῆς μελαίνης ἐστὶ ταρακτικὰ τὰ τοιαῦτα τῶν ἐδεσμάτων, ἀλλὰ καὶ τῆς ξανθῆς. ἴσως δ᾽ ἐπεὶ μείζονα βλάβην ἡ μέλαινα χολὴ ταραχθεῖσα φέρει διὰ τοῦτ᾽ ἐπ᾽ αὐτῆς ἠξίωσαν ἀκούειν τοῦ λόγου κατὰ ἐξοχήν. οἱ πλεῖστοι δὲ περιγράψαντες αὐτὴν κατ᾽ αὐτὴν τὴν προκειμένην ῥῆσιν ἀρχὴν τῆς ἑπομένης ἐποιήσαντο.

κε'.

Μελαίνης χολῆς ὡς ὅμοιον αἱμοῤῥοΐδι.

Τὸ μὲν οὖν τὰς μελαγχολίας ὑπὸ τῶν αἱμοῤῥοΐδων ὠφελεῖσθαι τῶν ἐναργῶς φαινομένων ἐστὶ καὶ πολλοὺς κατ᾽ ἐπιστάσεις αὐτῆς ἐθεασάμεθα μελαγχολήσαντας. ἐνίους δ᾽ οὐ μόνον ἅπαξ ἢ δὶς, ἀλλὰ καὶ τρὶς καὶ τετράκις εἰς μελαγχολίαν ἐμπεσόντας, ἅμα τῷ στῆναι τὴν αἱμοῤῥοΐδα, τινὰς δὲ καὶ καθ᾽ ἕκαστον ἔτος εἰς τὸ πάθος ἐπιφερομένους, εἰ μὴ φθάσειεν, ἤτοι δι᾽ αἱμοῤῥοΐδος ἢ διὰ τοῦ καθαρθῆναι μέλαιναν χολὴν ὠφεληθέντες· οἱ πλεῖστοι μὲν οὖν αὐ-

dica praeditum; quapropter in his non atram bilem solum, sed etiam flavam hujusmodi cibaria perturbant. Atqui forsan atra bilis conturbata majus affert detrimentum, propterea et de ipsa per excellentiam sermonem intelligi noluerunt. Sed plurimi hoc sermone ipso per se circumscripto, initium sequentis hoc fecerunt.

XXV.

Atrae bilis ad simile hoemorrhoides effundunt.

Morbum sane melancholicum vocatum per haemorrhoides levari evidenter constat, multosque clausis illis insanivisse animadvertimus; quosdam vero non solum semel aut bis, sed etiam ter et quater, simul atque haemorrhois suppressa sit, in melancholiam incidisse. Nonnullos vero et singulis annis hoc vitio tentari solitos, nisi aut per venas hasce praesidium prius senserint aut atra bile medicamento purgata malum anteverterint. Nempe

τῶν αἷμα μέλαν ἐκκενοῦνται διὰ τῆς αἱμοῤῥοΐδος, οὐ μὴν ἅπαντές γε. γίνεται οὖν οὐ κατὰ μίαν αἰτίαν αἱμοῤῥοῒς, ἀλλ' ἐνίοτε μὲν οὖν αὐτῆς τῆς φύσεως ἐκκαθαιρούσης τὸν μελαγχολικὸν χυμὸν, ἐνίοτε δὲ πλῆθος ἐκκενούσης, ὡς καὶ τοῖς διὰ ῥινῶν αἱμοῤῥαγοῦσιν. ἔστι δ' ὁτὲ φλεβὸς ἀναστομωθείσης τῇ βίᾳ τοῦ κατασκήψαντος εἰς αὐτὴν, ἄνευ τοῦ τὴν φύσιν ἐργάζεσθαι τοῦτο προνοητικῶς, διὸ καὶ τὸ κενούμενον ἐνίοτε μέλαν οὐκ ἔστι καὶ μέντοι καὶ τῆς φύσεως ἕνεκα τοῦ τὸ μέλαν ἐκκενῶσαι τὴν ἀναστόμωσιν ἐργαζομένης. συμβαίνει δέ ποτε κενωθέντι τῷ μοχθηρῷ τὸ χρηστὸν συνακολουθεῖν, ὅταν μὴ φθάσῃ μῦσαι τὸ ἀγγεῖον, ἀλλ' ἐπὶ πλέον ἀνεστομωμένων διαμένῃ. κατὰ τὴν προκειμένην οὖν ῥῆσιν (οὐ) τοῦτο λέγειν αὐτὸν ἡγετέον, ὅτι πᾶσα τὴν χολὴν μέλαιναν αἱμοῤῥοῒς ἐκκενοῖ καὶ διὰ τοῦτο τοὺς μελαγχολικοὺς ὠφελεῖ μὲν γινομένη, βλάπτει δ' ἐπισχεθεῖσα καὶ ὡς ἀναστομωτέον αὐτήν ἐστιν, εἰ μύσειεν.

---

iſtorum hominum plurimis ater ſanguis per haemorrhoida profunditur, attamen non omnibus. At vocata haemorrhois, id eſt per ſedis venas ſanguinis profluvium, non una de cauſa efficitur, modo ipſa natura nigri fellis ſuccum repurgante, modo multitudinem evacuante, quemadmodum et ſanguinem per nares effundentibus accidit, nonnunquam vena ſanguinis impetu in ipſam irruentis patefacta, non id provide faciente natura; eo fit ut effuſus ſanguis interdum niger non ſit. Quin etiam natura atri ſanguinis evacuandi cauſa venam aperiente, nonnunquam accidit evacuato malo bonum ſubſequi, niſi prius conceptaculum occludatur, ſed diutius patefactum maneat. In propoſitis igitur verbis non hoc ipſum dicere cenſendum eſt, quod omnis haemorrhois atram bilem evacuet; atque ideo, quum ſit, melancholicis proſit, repreſſa vero noceat, quodque ipſa ſi claudatur, operienda ſit.

κστ΄.

Τὰς ἐπαυξέας νούσους μίξις.

Πότερον ὠφελεῖ μίξις αὐτὰς ἢ βλάπτει παραλέλειπται. πάντων δὲ τῶν ἐξηγητῶν οὐκ οἶδ' ὅπως ὑποθεμένων αὐτὰς ὠφελεῖσθαι καὶ μίξιν ἀκουσάντων τὴν πρὸς γυναῖκα, χωρὶς Ἡρακλέος τοῦ Ἐρυθραίου. πάντων δὲ διαφερομένων ἐν τῷ κατὰ τὰς ἐπαυξέας σημαινομένῳ, [532] *ὅ μοι δοκεῖ πιθανώτατον ὡς ἐν αἰνίγμασιν εἶναι, τοῦτο μόνον ἐρῶ. νόσους τὰς ἐπαυξεῖς, τὰς αὐξανομένας ἐν τῷ χρόνῳ καὶ χείρονας ἀεὶ γινομένας, εἰ μὴ φθάσειε λυθῆναι, οἷον ἀπὸ ποδάγρας,* (516) *ἀρθρίτιδας, νεφρίτιδας, ἐπιλήψιας, μελαγχολίας ἁπάσας βλαπτομένας ὑπ' ἀφροδισίων. Σαβῖνος δ' ἐπαυξεῖς ἀκούει νόσους τὰς τοῖς παιδίοις γενομένας καὶ συναυξανομένας ἄχρι τοῦ δύνασθαι, ὡς αὐτὸς ὀνομαστί φησι, μίγνυσθαι, ἐπιληψίαν τε εἶναι καὶ φρενίτιδας καὶ τεταρταίους πυρετοὺς καὶ κεφαλαλγίαν, οὐ μὴν φαίνεταί γε πᾶσι*

XXVI.

Increfcentes morbos miftio.

Utrum ipfos juvet miftio aut laedat omiffum eft. Omnibusque interpretibus, uno Hercule Erythraeo excepto, nefcio quo modo ipfos juvari pro certo habentibus et miftionem pro concubitu cum muliere intelligentibus, omnibusque inter fe de fignificatu hujus vocis, *increfcentes*, diffidentibus, quod mihi ut in obfcuris dictis fit, verifimillimum videtur, id folum afferam: morbos increfcentes eos intelligo, qui procedente tempore augentur femperque nifi prius folvantur, labuntur in pejus, ut podagras, articulorum dolores, renum vitia, comitiales, melancholias, quae omnes coitu exacerbantur. Sabinus autem increfcentes morbos eos effe vult, qui pueros corripiunt, unaque cum ipfis ufque ad aetatem veneri aptam increfcunt, ut ipfe nominatim recenfuit, comitialem morbum et renum affectum et quartanas febres et dolorem capitis.

τὰ πάθη ταῦτα γενόμενα, πλὴν τῆς ἐπιληψίας, ἣ καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο πρὸς τῶν παλαιῶν ὀνομασθῆναι συνέβη παιδίων πάθος. γίνεται δὲ καὶ ὁ κατὰ τὴν κύστιν λίθος παισὶν, ἀλλ' οὐχ οὕτως πολλοῖς ὡς ἐπιληψία. ταύτην μὲν οὖν ἐν τῇ μεταβολῇ τῆς τῶν παίδων ἡλικίας, ὡς τὰ πολλὰ συμβαίνει λύεσθαι, τοῖς μὴ μεγάλα πλημμελοῦσι περὶ τὴν δίαιταν. ὁ δ' ἐν τῇ κύστει λίθος οὐχ ὑπὸ μεταβολῆς τῆς ἡλικίας, ἀλλ' ὑπὸ χειρουργίας μόνης θεραπεύεται. γινώσκοντες οὖν ἡμεῖς καὶ χωρὶς τῆς προκειμένης ῥήσεως, ὅτι τε τὴν ἐπιληψίαν καὶ τὰ ἄλλα ὅσα φλεγματικὰ νοσήματα μεγάλως ὀνίνησιν ἡ μεταβολὴ τῆς τῶν παίδων ἡλικίας εἰς τὴν τῶν μειρακίων, εἰ καὶ χωρὶς τῶν ἀφροδισίων χρήσεως γίνοιτο. πρὸς τούτῳ δ' ἐπιστάμενοι καὶ ὡς οὔτε νεφρῖτις οὔτε πυρετὸς τεταρταῖος οὔτε ἀρθρῖτις παύεται δι' ἀφροδισίων, ὑπὸ μὲν τῆς προκειμένης ῥήσεως αἰνιγματώδους οὔσης οὐδὲν διδασκόμεθα, καθάπερ οὐδ' ὑπ' ἄλλης οὐδεμιᾶς τῶν τοιούτων. καὶ γὰρ τὴν ὠφέλειάν ποτε τῷ ψύχειν ἐργάζεται, μόνους ἐκείνους ὀνινᾶσα τοὺς αἰθαλώδεις ἢ κα-

Verum non omnes vitia haec infeftare videntur, praeter facrum morbum, quem propter id ipfum a veteribus puerilem affectum nominari contigit. Creatur etiam pueris in vefica lapillus, fed haud ita multos, ut facer morbus, invadit, quem quidem in puerulis aetatis mutatione plerumque, nifi magnopere in victu delinquant, removeri contingit, at veficae calculus non aetatis lapfu, fed manuum opera dumtaxat curari poteft. Porro nos et absque iftis verbis cognofcentes comitialem et omnes alios pituitofos morbos, ob mutationem ex puerili aetate in adolefcentiam, omiffo etiam venereorum ufu, mirifice juvari; ad haec et illud fcientes, neque renum vitia, neque quartanam febrem, neque articulorum dolores, coitu fedari, a propofitis verbis perplexis et tenebricofis nihil addifcimus, quemadmodum neque ab ullis id genus aliis: concubitus enim interdum refrigerando prodeft, folis illis fubveniens, in quibus ob naturalem intemperiem fuligi-

πνώδεις διαπνοὰς ἴσχοντας, διὰ φυσικὴν δυσκρασίαν. οὗτοι γὰρ ὅταν ἐπισχεθῶσιν αὐτὰς, βλάπτονται μεγάλως, οὗτοι καὶ πρὸς τῶν ἀφροδισίων ἐν καιρῷ καὶ μέτρῳ γινομένων ὠφελοῦνται.

κζ'.

Ψύξις τὰ κατὰ κοιλίην σκληρύνει.

Καὶ κατὰ ταύτην τὴν ῥῆσιν τὸ μέν τι χρήσιμόν ἐστιν ἅπασι τοῖς τὴν τέχνην μετιοῦσιν, ἄν τ' οὖν ἐμπειρικοὶ τύχωσιν ὄντες ἄν τε δογματικοί. τὸ δέ τι μόνοις τοῖς τὰς αἰτίας ἑκάστου τῶν γινομένων ἐπίστασθαι προῃρημένοις. ἐρῶ δὲ περὶ προτέρου τοῦ χρησίμου πᾶσιν. ἐν τοίνυν τῇδε τῇ λέξει, ψύξις τὰ κατὰ κοιλίην σκληρύνει. κοινῇ μὲν ἐδέξαντο πάντες, οὓς κἀγὼ γινώσκω περὶ τῶν διαχωρουμένων αὐτῷ τὸν λόγον εἶναι, τὸν αὐτὸν ὄντα δυνάμει τῷ κατὰ τοὺς ἀφορισμούς. ἢν δὲ βόρειον ᾖ, βῆχες, φάρυγγες, κοι-

nosi halitus fumidique redundant. Qui si retenti fuerint, illis graviter nocent, iidem et a veneris usu in tempore modiceque adhibito utilitatem capiunt.

XXVII.

Refrigeratio quae in ventre sunt durat.

In hac quoque parte aliquid est omnibus artem exercentibus utile, sive empirici sint sive dogmatici; aliquid vero solis cujusque affectus causas scire velle sibi proponentibus conducit. Dicam vero de eo prius quod omnibus utile est. In hisce igitur verbis, refrigeratio quae in ventre sunt durat, omnes quos ego sciam communiter de dejectionibus ab ipso sermonem fieri intellexerunt, qui idem velit atque ille in aphorismis. Sin autem coelum sit aquilonium, tusses, fauces, ventres duri; utrum

λίαι σκληραί. πότερον δὲ τὴν ἐκ τῶν ἐκτὸς μερῶν τοῦ σώματος λέγει ψύξιν μόνον, ἥτις κἀν ταῖς βορείαις γίνεται καταστάσεσιν, ἢ τῶν ἔνδον, ἐν οἷς ἐστὶ καὶ τὰ κατὰ τὴν κοιλίαν, ἐπισκέψασθαι παρέλιπον οἱ ἐξηγηταὶ, καίτοι διαφορὰν ἐχούσας οὐ σμικράν. τὴν μὲν γὰρ τῶν ἔξω ψύξιν ἴσμεν οἵ γε παραφυλάττοντες τὰ συμβαίνοντα τοῖς ἀνθρώποις ἀεὶ σκληρύνουσαν τὴν γαστέρα· τὴν δὲ τῶν ἔνδον ἔμπαλιν ὑγραίνουσαν, ἥ γε καὶ τὰς καλουμένας κοιλιακὰς διαθέσεις ἐργάζεται, ἐνίοτε καθ᾽ ὃν καιρὸν αὐτὰ μὲν τὰ σώματα τῶν ἔνδον μορίων ἐνδέχεται [533] γίνεσθαι σκληρότερα, διαχωρεῖσθαι δ᾽ ὑγρὰ, μήτε πεττομένων καλῶς τῶν σιτίων μήτ᾽ ἀναδιδομένων. ταῦτα μὲν οὖν ἀναγκαῖα γινώσκεσθαι τοῖς ἰατροῖς ἅπασι, τὰς δ᾽ αἰτίας αὐτῶν μόνοις τοῖς ἀρίστοις. οὐ γὰρ ὅπερ οἱ ἐξηγησάμενοι τὴν ῥῆσιν ταύτην ἀληθές ἐστιν εἰπεῖν, ὡς τὸ ψυχρὸν συνάγον καὶ πηγνύον οἷς ἂν ὁμιλήσῃ, σκληρότερα κατὰ τοῦτο ποιεῖ αὐτά. τοῦτο γὰρ ἐπὶ μὲν αὐτῶν τῶν ψυχομένων σωμάτων, ὅσα μὴ κατὰ βάθος ἐστὶ, ὀρθῶς ἂν λέγοιτο, τὰ δὲ κατὰ τὴν κοιλίαν

vero extimarum corporis partium refrigerationem folum dicat, quae et in aquiloniis conftitutionibus fit, an et internarum, inter quae et ventris locus eft, interpretes confiderare omiferunt, quum tamen inter eas difcrimen haud exiguum verfetur. Etenim nos quae hominibus eveniunt obfervantes exteriorum refrigerationem femper ventrem durare cognofcimus; interiorum autem contra humectare, quae coeliacos etiam qui vocantur affectus, id eft ventris profluvia, interdum concitat, quo tempore ipfa quidem interiorum membrorum corpora duriora fieri contingit; liquida autem cibis neque recte concoctis neque diftributis dejici. Haec plane medicis omnibus cognitu neceffaria funt, ipforum autem caufae folis praeftantiffimis. Neque enim quod hanc partem interpretantes dicunt, verum eft, frigidum fcilicet quae attingat corpora, cogens atque congelans, ita duriora efficere. Hoc enim de refrigeratis partibus, quae interius abftrufae non funt, recte dici poteft; partes autem ventris ideo rigere nequeunt, ut cibi

Ed. Chart. IX. [533.] Ed. Baf. V. (516.)

ἀδύνατον εἰς τοσαύτην ψύξιν ἐλθεῖν, ὥστε βρωτὰ καὶ ποτὰ παγέντα σκληρυνθῆναι, καθάπερ τὰ ἐκτὸς ἐν χειμῶνι. τεθνήξεται γὰρ θᾶττον ὁ ἄνθρωπος, εἰ τοσαύτην ἕξει ψύξιν, ἀλλὰ μόνον ὅταν ὑπὸ τοῦ περιέχοντος ψύχηται τὰ ἔξωθεν μέλη τοῦ σώματος, ἀβλαβῶν ὄντων τῶν κατὰ τὴν γαστέρα, φαίνεται σκληρυνόμενα τὰ διαχωρήματα, θερμοτέρας γινομένης τῆς κοιλίας, ὥσπερ αὐτὸς ἔλεγεν, αἱ κοιλίαι χειμῶνος καὶ ἦρος θερμόταται φύσει. καὶ τούς γ᾽ ἐξηγητὰς εὕροις ἂν ἀεὶ λέγοντας ἀντιπεριΐστασθαι τὸ θερμὸν τῷ ψυχρῷ, πρὸς τὸ βάθος τοῦ σώματος ὑποχωροῦν, ὁπόταν ψυχθῇ τὰ ἐκτός. οὕτως οὖν καὶ νῦν φημὶ, τῆς μὲν γαστρὸς θερμοτέρας γινομένης, τῆς δὲ ὑποχωρήσεως ἐπεχομένης δι᾽ ἣν ὀλίγον ὕστερον αἰτίαν ἐρῶ, πέττεσθαί τε ἅμα κάλλιστα καὶ ἀναδίδοσθαι τὸν ἐκ τῆς τροφῆς χυλὸν ἅπαντα. τούτου δὲ συμβαίνοντος ἀκόλουθόν ἐστι ξηραίνεσθαι τὰ διαχωρήματα, τούτῳ δ᾽ ἕπεται τὸ σκληρύνεσθαι. δυοῖν γὰρ τούτων αἰτίων σκληρυνόντων, οἷς ἂν ὁμιλήσῃ σώμασιν, ὧν τὸ μὲν ψυχρόν ἐστι, τὸ δὲ ξηραῖνον. ἡ μὲν ἐκ τῆς ψύξεως αἰτία τοῖς

potusque congelati obdurentur, ficut alia extra corpus noftrum hieme frigore concreta durefcunt: prius enim quam ita frigeret, homo interiret. Verum eo tempore dumtaxat, quo ab aëre extima corporis, iis quae in ventre funt incolumibus refrigerantur, dejectiones obduratae cernuntur, calidiore fcilicet ventre reddito, ut ipfe dicebat: ventres hieme et vere calidiffimi funt natura, atque femper dicentes explanatores invenies calidum a frigido circumceffum in penetralia corporis refugere, quum exteriora frigefacta funt. Sic igitur et in praefentia dico, ventre calidiore affecto, dejectionibusque fuppreffis, ob caufam paulo pofterius dicendam, fimul optime concoqui cibum et omnem ex ipfo fuccum difpertiri; ex quo dejectiones exficcari confequens eft, ex hoc vero et ipfas durefcere accidit. Duae namque caufae quum fint corpora quibus appropinquant obdurantes, quarum una refrigerans eft, altera exficcans; caufa quidem refrigerans, ad ea quae in

περιεχομένοις κατὰ τὴν κοιλίαν οὐκ ἂν ποτε συμβαίη ζῶσιν ἡμῖν. ἡ δὲ διὰ τὴν πολυχρόνιον ἔνδον μόνην, ὅταν χωρὶς τοῦ τὴν πέψιν ἢ τὴν ἀνάδοσιν βεβλάφθαι γένηται, πάντως ἀκολουθήσει. λείποι δ' ἂν οὖν ἔτι τὸ ἀναβληθὲν ἐπιδεῖξαι, διὰ τίνα αἰτίαν, ὅταν ψυχρὸς ὁ περιέχων ἡμᾶς ἀὴρ γένηται, χρονίζει τὰ κατὰ τὴν κοιλίαν. ἔστι δὲ τὸ συμβαῖνον τοιοῦτον. φυσικὸν μὲν γὰρ ἔργον ἐστὶν ἡ τοῦ σιτίων διὰ τῶν ἐντέρων φορὰ καὶ δέδεικται κατὰ τῶν φυσικῶν δυνάμεων ὑπομνήματα γινομένη τῇ περιστολῇ τῶν ἐντέρων. ἐπίκεινται δὲ κατὰ τὸ κάτω πέρας οἱ κλείοντες τὴν ἕδραν μύες, οἵτινες ἐν τῷ κρύει συνάγονταί τε καὶ σφίγγονται, τὴν ἐναντίαν λαμβάνοντες διάθεσιν ἢ ὅταν αἰονεῖ τις αὐτοὺς ὕδατι θερμῷ. χαλῶνται μὲν γὰρ τηνικαῦτα καὶ δέχονται τὰ καταφερόμενα τῇ θλίψει τε καὶ περιστολῇ τῶν ἐντέρων, ἐπὶ τὴν ἕδραν περιττώματα καὶ μάλισθ' ὅταν προκαλεῖται τὸ θερμὸν, ὡμολόγηται γὰρ καὶ τοῦτο προκλητικὸν ἀποκρίσεως εἶναι. τῶν δὲ κατὰ τὴν ἕδραν ψυχομένων καὶ διὰ τοῦτο συναγομένων τε καὶ σφιγγομένων τοὐναντίον ἀκολου-

ventre continentur, vivis nobis pervenire non poteſt, altera autem ob longam moram interius, quum neque concoctio neque diſtributio laeſa fuerit, omnino continget. Adhuc autem illud quod hucusque diſtulimus, explicandum ſupereſt, qua de cauſa quum coelum nos ambiens frigidius fuerit, quae in ventre ſunt, diutius ibi morantur. Quod autem evenit tale eſt. Naturale ſane opus eſt ciborum per inteſtina delatio et in commentariis de facultatibus naturalibus, inteſtinorum circum illos conſtrictione eam fieri monſtratum; imis autem partibus muſculi ſedem claudentes impoſiti ſunt, qui per frigus coguntur, conſtringunturque contra affecti, atque quum quis eos calida aqua perfundit: tunc enim remolleſcunt, excrementaque impulſu et conſtrictione inteſtinorum in ſedem detruſa et maxime calido provocante ſuſcipiunt; hoc enim et inter omnes conſtat, excretiones a calido provocari. Partibus autem quae in ſede ſunt frigeſcentibus, atque ideo contractis et in anguſtum redactis, con-

θεῖ σύμπτωμα, τὸ τὴν περισταλτικὴν τῶν ἐντέρων ἐνέργειαν ἀπὸ τῶν κάτω μερῶν ἀρχομένην, ἄνω προωθεῖν τὰ περιεχόμενα, καθάπερ ἐναργῶς ὁρᾶται πολλάκις, ὅταν ἤτοι χολῆς καὶ διαχωρημάτων δακνωδῶν ἀφικομένων ἐπὶ τὴν ἕδραν ἑκόντες αὐτὰ κατασχῶμεν, ἤτοι διά τινα πρᾶξιν ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ διαπραττομένην ἢ πόῤῥωθεν κοπρῶνος ὄντες. ἀνατρέχει γὰρ ἄνω ταχέως ὡς μηδὲ βιαζομένης αὖθις ὑπακούειν ἑτοίμως. ἡ μὲν οὖν αἰτία δι' ἣν χρονίζει κατὰ τὴν γαστέρα τὰ σιτία καὶ τὰ ποτὰ, ψυχροῦ τοῦ πέριξ ἀέρος γινομένου καὶ δὴ λέλεκται. ταύτῃ δ' ἐδείχθη ξηρότης αὐτῶν ἑπομένη, καθάπερ γε ἐναργῶς τῇ ξηρότητι σκληρότης. εἰ δὲ τὰ σώματα τῶν κατὰ τὴν γαστέρα [534] μορίων ψυχθείη, τήν τε πέψιν ἀνάγκη βλάπτεσθαι καὶ δι' αὐτὴν ὑγραίνεσθαι μᾶλλον ἢ ξηραίνεσθαι τὰ διαχωρήματα. συμπεπληρωμένου δ' ἡμῖν ἤδη τοῦ λόγου παντὸς, ἐπὶ τῇ προτέρᾳ γραφῇ μεταβῶμεν ἐφ' ἑτέρας ὑπογεγραμμένας.

---

trarium fymptoma fequitur, conftrictoriam fcilicet inteftinorum actionem ab inferioribus partibus incipientem, furfum verfus contenta propellere, quemadmodum evidenter plerumque confpicitur, quando aut bilem et mordacia excrementa ad fedem effufa fponte retinemus aut inviti; nonnunquam aliquo negotio illo tempore occupati aut a latrina procul abfentes: furfum enim velociter recurrunt, ut neque vi facta poftea promte obediant atque defcendant. Caufa plane ob quam cibi potionesque aëre nos ambiente frigefacto, diutius in ventre morentur, jam patefacta eft et hanc ficcitatem confequi monftravimus, quemadmodum et ficcitati duritia evidenter accidit. Quod fi ventris particularum corpora contingat frigefcere, ex eo et concoctionem violari et per eam dejectiones eliquari magis quam ficcefcere neceffum erit. Hactenus vero toto de priore lectione confecto fermone ad alias inferius fcriptas tranfeamus.

κη'.

Μίξις τὰ κατὰ τὴν γαστέρα σκληρύνει.

Ὅτι μὲν ἡ λαγνεία ξηραίνει τὸ σύμπαν σῶμα, τῶν ὁμολογουμένων ἐστίν. οὐ μὴν ἀεί γε τὰ κατὰ τὴν κοιλίαν περιτ- (517) τώματα φαίνεται ξηραίνειν, ἀλλ' ὅταν μεγάλως ὑπ' αὐτῶν βαρυνθῇ, διὰ τὴν κατάλυσίν τε τῆς δυνάμεως καὶ ψύξιν τῶν μορίων, ὑφ' ὧν ἡ τροφὴ πέττεται καὶ ἀναδίδοται τὰ κατὰ τὴν κοιλίαν, μίξις τὰ κατὰ τὴν κοιλίαν ψύχει καὶ σκληρύνει. βούλονται μὲν γὰρ ὑπὸ τῆς μίξεως τὴν ψύξιν γίνεσθαι τῶν κατὰ τὴν κοιλίαν, ὑπὸ δὲ τῆς ψύξεως τὴν ξηρότητα, καίτοι μὴ γινομένην τῷ λόγῳ τῆς ψύξεως ἐδείξαμεν, ἀλλὰ τῷ τῆς σκληρότητος. ὃ δὲ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις οὐκ εἶπον ἴσως ἄμεινόν ἐστι νῦν προσθεῖναι. τὴν γὰρ τῶν ἐκτὸς ψύξιν ἐπιδείξαντός μου σκληρύνειν τὰ διαχωρούμενα τάχα τις οἰήσεται μόνην ταύτην αἰτίαν εἶναι τοῦ ξηραίνεσθαι τὰ κατὰ τὴν κοιλίαν. ἔστι δ' οὐχ αὕτη μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς περισταλτικῆς τῶν

XXVIII.

Miſtio quae in ventre ſunt durat.

Omne corpus venere exſiccari conſtat, ſed non ſemper alvi excrementa propterea ſicciora fieri cernuntur. Verum, quando ab ipſis valde oppreſſa fuerit et quando vires labefactatae et membra a quibus alimentum conficitur et in ventre contenta diſtribuuntur, refrigerata fuerint, tum coitus quae in ventre ſunt frigefacit et duriora reddit: volunt enim ex coitu in ventre contenta frigeſcere et frigore durari, atque duritiam non frigoris, ſed ſiccitatis ratione evenire monſtravimus. Ceterum quod in ſuperioribus dicere dimiſimus, forſitan hoc loco narrare praeſtiterit. Nam cum extimorum refrigerationem dejectiones durare oſtenderimus, forte quispiam ſolam hanc durandi, quae in ventre ſunt, cauſam eſſe arbitraretur. Non eſt autem ſola haec, ſed et ipſius conſtricto-

ἐντέρων δυνάμεως ἀῤῥωστία καὶ προσέτι ῥώμη τῆς καθεκτικῆς καὶ καθ' ἣν ἀναδίδοται τὰ τῆς γαστρὸς εἰς ἧπαρ, ἔτι τε πρὸς τούτοις ἡ δυσαισθησία τῶν ἐντέρων καὶ τὸ τῆς τροφῆς ἄδηκτον. εἰ δέ τις οἰήσεται παραλελεῖφθαι τὰ στύφοντα βρώματά τε καὶ πόματα κακῶς ὑπολήψεται. περιέχεται γὰρ ἐν τοῖς ῥώμην ἐργαζομένοις τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως.

κθ'.

Ἐλλέβορον πιόντα θᾶσσον καθαίρειν ἢν ἐθέλῃς, λούειν ἢ φαγεῖν.

Ὁ μὲν καθόλου τε καὶ κοινὸς λόγος ἁπάσης καθάρσεως κατὰ τόνδε τὸν ἀφορισμὸν εἴρηται, τὰ σώματα ὅκου τὶς βούλεται καθαίρεσθαι εὔροα ποιέειν. ἐνιαυθοῖ δ' ἐφ' ἑνὸς τῶν καιθαιρόντων τοῦ σφοδροτάτου παρασκευῆς μιᾶς εἰς εὔροιαν ἐμνημόνευσε τῆς ἐκ λουτροῦ, χέοντος μὲν τοὺς

riae inteftinorum facultatis imbecillitas et contentricis robur et ejus per quam ex ventre in jecur fit diftributio, praeterea et obtufus inteftinorum fenfus et alimenti qualitas morfu carens. Si quis vero adftringentes cibos et potus a nobis filentio praeteritos effe opinabitur, falfo opinabitur: nam inter ea quae contentricem poteftatem corroborant, reponuntur.

XXIX.

Veratrum epotum fi celerius purgare vis, lavare aut cibum fumere oportet.

Generalis quidem et cujusque purgationis communis ratio per hunc aphorifmum traditur. Corpora ubi quis vult purgare, prius convenit fluxa facere. Hoc loco autem exemplo unius violentiffime purgantis medicaminis, unius ad facilem fluxum praeparationis meminit, lavacri

χυμοὺς, χαλῶντος δ' εἴ πού τι συντέταται καὶ κατεσκλήρυνται τὸ σῶμα. λούειν οὖν συμφέρει τοὺς ἐλλεβοριζομένους, οὔτε πρὸ πολλοῦ τοῦ λαβεῖν τὸν ἐλλέβορον οὔτε μετὰ πολὺν χρόνον, ἀλλὰ μάλιστα μὲν πρὶν λαμβάνειν. ἐγχωρεῖ δὲ καὶ μετὰ τὸ λαβεῖν εὐθέως. εἰ δὲ τῆς καθάρσεως ἤτοι γε ἀρχομένης ἢ ὅσον οὔπω μελλούσης ἄρχεσθαι, λούοις τὸν ἄνθρωπον, ἀντισπάσεις τὴν ἔσω ῥοπὴν τῶν ὑπὸ τοῦ καθαίροντος φαρμάκου χυμῶν ἑλκομένων. ὥσπερ οὖν ἐφ' ὧν παχὺ τὸ αἷμα λούοντας ἡμᾶς ἐκέλευσε φλεβοτομεῖν, οὕτως ἐφ' ὧν μέλλομεν καθαίρειν, χρῆσθαι λουτροῖς πρὸς τὸ θᾶττον ἅμα καὶ ἀλυπότερον καθαρθῆναι, αὐτὸς δ' ἐνταῦθα μόνου τοῦ [535] θᾶττον ἐμνημόνευσεν. ἄμεινον δὲ δὴ οὐ μόνον ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρα, καθ' ἣν λαμβάνει ὁ ἄνθρωπος τὸ φάρμακον, λούειν αὐτὸν, ἀλλὰ κἂν ταῖς ἔμπροσθεν ἡνίκα παρεσκευάζετο πρὸς τὴν κάθαρσιν. αὐτὸς γὰρ ὁ Ἱπποκράτης καὶ τοῦτο κατὰ τοὺς ἀφορισμοὺς ἐκέλευσεν, ἡνίκα ἔγραψε πρὸς τοὺς ἐλλεβόρους, τοῖς μὴ ῥᾳδίως καθαιρομένοις προϋγραίνειν χρὴ τὸ σῶμα πρότερον τροφῇ καὶ ἀναπαύσει

fcilicet humores quidem fundentis, ac fi qua in parte contentum duratumque corpus fuerit, relaxantis. Itaque veratro utentes lavare conducit; neque multo ante neque multo poft quam ipfum acceperint, fed maxime quidem ante affumtionem, nonnunquam vero et illico poftea fieri poteft. Quod fi purgatione aut jam incipiente aut mox inceptura, hominem laves, humorum a purgante medicina tractorum ad interiora inclinationem retrahes ac retardabis. Quemadmodum igitur quibus fanguis craffus eft, iis prius lotis nos venam refcindere, fic et in his qui purgandi funt, balneo prius uti praecepit, quo celerius fimul ac minus molefte purgatio fiat. Ipfe vero nunc folum ut celerius fiat memoravit. Satius autem fuerit non eo dumtaxat, quo medicinam affumit, die lavare hominem, fed etiam fuperioribus, quibus ad purgationem fefe praeparabat. Ipfe namque Hippocrates et id in aphorifmis praeceperat, quum fcripfit: ad veratra iis qui non facile purgantur, prius humectare corpus oportet alimento et

τε καὶ τροφῇ καὶ ὅλως ὑγραίνειν κελεύει, δηλονότι καὶ λουτροῖς χρῆσθαι πλείοσιν ἐν ὕδασι ποτίμοις, ὑγραίνει γὰρ καὶ ταῦτα. καὶ νῦν δὲ προσέθηκε τῇ ῥήσει τὸ φαγεῖν, ἤτοι καθ' ὃν χρόνον τὸν ἐλλέβορον ὁ ἄνθρωπος ἢ καὶ κατὰ τὴν ἔμπροσθεν δίαιταν, ἧς καὶ ἄλλο τι κεφάλαιον ἔφαμεν εἶναι τὸ λεπτύνειν τοὺς χυμοὺς καὶ τὰς ὁδοὺς τοῖς ἐπὶ τὴν κατὰ γαστέρα καταφερομένοις χυμοῖς εὐπετεῖς παρασκευάζειν. ἐν γὰρ τῷ εὔροα ποιεῖν, ὃ κατὰ τοὺς ἀφορισμοὺς ἐκέλευσε, περιέχεται ταῦτα.

λ'.

Τὸ αἷμα ἐν ὕπνῳ εἴσω μᾶλλον φεύγει.

Καὶ κατὰ τὸν ἔμπροσθεν λόγον αὐτὸς ἔγραψε τήνδε τὴν λέξιν ὁ ἐγρηγορὼς, θερμότερος τὰ ἔξω, τὴν ἔσω δὲ ψυχρότερος, καθεύδων τἀναντία. καὶ νῦν οὖν νόμιζε τῆς προκειμένης εἶναι κοινὴν ἐκείνην τὴν ἐξήγησιν. ἃ γὰρ ἐπὶ

quiete. Quod si quiete et alimento et omnino corpus humectare imperat, constat etiam lavationibus nos pluribus uti in aquis potabilibus ipsum velle, siquidem et hae humectant. Nunc vero et huic parti addidit, cibum sumere aut eo scilicet tempore, quo et veratrum homo devoravit aut etiam in superiore victus ratione, cujus et aliud quoddam propositum esse dicebamus, attenuare videlicet succos et itinera humoribus in ventrem descendentibus expedire: in illis enim verbis, fluxa facere, quod in aphorismis praecepit, haec continentur.

XXX.

Sanguis in somno ad interna magis refugit.

Superiore quoque aphorismo hanc scripsit sententiam: vigilanti exteriora magis calent, interiora magis frigent; dormienti res contra se habet. Et nunc igitur ejus loci explanationem propositorum verborum communem esse

Ed. Chart. IX. [535.] Ed. Baf. V. (517.)

τοῦ θερμοῦ τῆς κινήσεως καὶ τῆς μεταστάσεως ἤκουσαν ἐγρηγορότων τε καὶ κοιμωμένων, ταῦτα νόμιζε καὶ περὶ τοῦ αἵματος ἀκηκοέναι. τὸ γὰρ ἔμφυτον θερμὸν ἐν τούτῳ τε καὶ τοῖς ἐκ τούτου τρεφομένοις ἐπὶ πλεῖστον.

λα'.

Ῥῖγος ἀπὸ τῆς ἄνω κοιλίης, πῦρ δὲ μᾶλλον ἀπὸ τῆς κάτω.

Τῶν κατὰ τὴν κοιλίαν μορίων τὸ μὲν ἄνω ῥίγους μᾶλλόν ἐστι, τὸ δὲ κάτω πυρετοῦ γεννητικὸν ἢ αἰσθητικὸν ἢ ἀρκτικὸν, ὅπερ καὶ πιθανώτατόν ἐστι, καὶ δι' αὐτό γε τοῦτο προσκεῖσθαι νομίζω τὸ μᾶλλον, ὡς ἀλλήλοις περιλαμβανομένων μόνων τῶν εἰρημένων. ἀλλ' εἰ καὶ τοῦτο συγχωρήσαιμεν, ἐπέρχεταί τις ἄλλη ζήτησις οὐκ εἰδότων ἡμῶν πότερον, ὅταν ἐν φλεγμονῇ γένηται τὰ εἰρημένα μόρια, τοῦτο αὐτοῖς ἕπεσθαί φησι ἢ ὅταν εἰς αὐτὰ συῤῥεύσωσι χυμοί τινες ἐκ τοῦ σώματος δακνώδεις, ἢ ὅταν ἡ τροφὴ φθαρῇ. καί μοι

putato. Nam quae de caloris motu locique in vigilantibus ac dormientibus transmutatione audivisti, ea et de sanguine te audivisse existimato: naturalis enim calor in hoc et in iis quae ex hoc nutriuntur maxima ex parte consistit.

XXXI.

Rigor a superiore ventre, ignis autem ab inferiore magis.

Ventris pars superior rigorem magis, inferior vero febrem gignit aut sentit aut inchoat; quod et maxime verisimile est et propter id ipsum hanc vocem, *magis*, additam puto, tanquam sese vicissim solae dictae partes contineant. Verum etiam si istud concesserimus, altera quaedam exoritur dubitatio nobis ignorantibus utrum dictis partibus inflammatis istud accidere dicat, an quando in ipsas ex corpore succi aliqui mordaces confluxerint, an quando alimentum corruptum fuerit. Atqui rectius

δοκεῖ βέλτιον εἶναι τὸν λόγον αὐτῷ νομίζειν ἡμᾶς γεγονέναι περί τε τῆς ἐκ χυμῶν βλάβης καὶ τῆς ἑπομένης αὐτῇ διαφθορᾶς τῶν σιτίων. ὅταν γὰρ ἤτοι ψυχρὸς ἢ δακνώδης ἐν τῷ στόματι τῆς κοιλίας ἀθροισθῇ χυμὸς, ἐκ διαφθορᾶς τῶν σιτίων ἢ μοχθηρᾶς ποιότητος ἢ καὶ συῤῥοῆς τοῦ σώματος, ἀρχὴ ῥίγους ἐντεῦθεν γίνεται. δέδεικται γὰρ ἐν τῷ περὶ ῥίγους λόγῳ, διὰ ψυχρὸν αἴτιον ἢ δακνῶδες τὸ ῥῖγος γινόμενον, ὅταν γε τὸ αἴτιον τοῦτο διὰ σωμάτων αἰσθητικῶν κινῆται καὶ [536] φέρηται σφοδρότερον· ὥσπερ δὲ τοῦτο φαίνεται συμβαῖνον, οὕτως ἐνίοτε πυρετὸς ἐπὶ διαφθορᾶς τροφῆς ὁρᾶται γινόμενος, ἐπειδὰν εἰς τὴν κάτω κοιλίη ἡ διεφθαρμένη κατενεχθῇ, μὴ προηγουμένου τηνικαῦτα ῥίγους, ὥσπερ ὁπότε τὰ κατὰ τὸ στόμα τῆς κοιλίας ἐδάκνετο.

λβ'.

Ἐπισπασμὸς, πνεύμων, ξηρὸν καῦμα, ὑπέρινον ξηραίνει ὕπνος πολύς.

illud mihi exiſtimandum eſſe videtur, de noxa ex humoribus contracta et de illa ſequente ciborum corruptione, ab Hippocrate ſermonem fieri. Nam quum frigidus aut mordax ſuccus in ore ventriculi inſederit, ex corruptis cibis aut prava qualitate vel etiam confluxu ex corpore contractus initium rigoris inde efficitur. In commentario namque de rigore monſtravimus, ob frigidam aut mordacem cauſam, quae per ſenſoria corpora moveatur et impetu feratur, rigorem excitari. Quemadmodum vero id accidere conſpicitur, ita et nonnunquam febrem ex corruptis cibis accendi deprehendimus, quando ſcilicet corruptus cibus in inferiorem ventrem depulſus fuerit; tunc autem rigor non praevenit, ſicuti quando ventriculi oſtium mordebatur.

XXXII.

Attractio, pulmo, aridus aeſtus, evacuatum ſiccat ſomnus multus.

Τὸν γὰρ κεκενωμένον ὅτι ὁ πολὺς ὕπνος ξηραίνει καὶ τῇ πείρᾳ μὲν εἴσῃ δι' ἧς ἅπαντες λόγοι κρίνονται καὶ πρὸ τῆς πείρας δὲ ποδηγηθείης ἂν εἰς τὴν τοῦ λεγομένου πίστιν ἐξ ὧν προμεμάθηκας. εἰ μὲν ἐν τοῖς ὕπνοις εἴσω συννεύει τὸ αἷμα καὶ δηλονότι τὸ ἔμφυτον θερμὸν, ἐν δὲ ταῖς ἐγρηγόρσεσιν ἐκτὸς ἀποτείνεται, πεφθήσεται μὲν ἐν τοῖς ὕπνοις τὰ κατὰ τὴν γαστέρα τε καὶ ἧπαρ, ὅλον δὲ τραφήσεται τὸ σῶμα κατὰ τὰς ἐγρηγόρσεις. εἰ τοίνυν τοῖς κεκενωμένοις ἔσω μὲν συννεύει τὸ θερμὸν, οὐδὲν δὲ ἔχον ὃ πέψῃ μαραίνεται. πρῶτον γάρ τοι τῶν ἄλλων ὑπὸ τῆς τροφῆς αὐτὸ τρέφεται, καθάπερ τὸ πῦρ ὑπὸ τῶν ξύλων, ἀσφαλῶς δὲ προσέθηκε τὸ πολύς. ὁ γὰρ ὀλίγος ἰᾶται τὸν προγεγονότα κάματον, ἡνίκα ὁ ἄνθρωπος ἐκκενῷ διὰ τῆς γαστρός. εἶτ' εἰ καθ' ἧπαρ καὶ τὰς πρώτας φλέβας εἴη τι χυμῶν ἀπέπτων ὑπολειπόμενον, ἐκπέπτει πᾶν αὐτό. τοῦτο μὲν οὖν τὸ δεύτερον μέρος τῆς ῥήσεως οὐδὲν ἔχει ἰσχυρὸν κατὰ τὴν λέξιν ἁμάρτημα. τὸ δὲ πρότερον, ὃ κατὰ τήνδε γέγραπται τὴν λέξιν, ἐπισπασμὸς, πνεύμων, ξηρὸν καῦμα, πάμπολυ

Quod evacuatum ſomnus multus exſiccet et experimento quidem, quo omnes rationes dijudicantur, percipies et ante experimentum ad huic dicto aſſentiendum ex iis quae antea didiciſti adduceris. Porro ſi in ſomnis ſanguis et cum eo naturale calidum interius abditur, in vigilia vero ad extima proſunditur, quae in ventriculo et jecore ſunt, per quietem concoquentur, in vigilia vero totum corpus aletur. Itaque ſi in exhauſtis calor interius vergat, nihil habens quod conficiat, langueſcit et interit; primus enim omnium, ut ignis lignorum materia, ita ipſe alimento nutritur. Caute autem addita eſt ea vox, *multus*: paucus enim praegreſſum laborem tollit, quando per ventrem homo evacuatus eſt; deinde ſi in jecore et in primis venis adſint crudorum humorum reliquiae,. eas omnes concoquit. Haec quidem hujusce orationis ſecunda pars nullum inſignem in verbis errorem habent. Sed prior hoc pacto ſcripta, *attractio*, pulmo aridus aeſtus,

τοῦ τῶν Ἑλλήνων ἔθους ἀποκεχώρηκεν. ἐχρῆν γὰρ εἰρῆσθαι κατὰ τήνδε τὴν λέξιν αὐτὸ, ἐπι- (518) σπασμὸς γίνεται, διότι ξηρὸν καῦμα κατὰ τὴν πνεύμονος κρᾶσιν ἐστὶν, ἐπισπασμὸν ἀκουόντων ἡμῶν δηλονότι τὴν εἰσπνοήν. ὁ δὲ Κόϊντος οὐδ' ὅτι ξηρὸς καὶ θερμός ἐστιν ὁ πνεύμων, διὰ τοῦτο ἔφη γίνεσθαι τὴν ταχεῖάν τε καὶ πυκνὴν ἀναπνοὴν, ἀλλὰ διὰ τοῦ τοιαύτην ξηραίνεσθαί τε καὶ θερμαίνεσθαι τὸν πνεύμονα. τὸν γὰρ ἐπισπασμὸν οὐχ ἁπλῶς ἀναπνοὴν ἅπασαν, ἀλλὰ μόνην τὴν ταχεῖάν τε καὶ πυκνὴν ἐβούλετο δηλοῦν. ὅτι δὲ ὑπὸ τῆς πυκνῆς ὁ πνεύμων καταξηραίνεται κἀν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων ὑπ' αὐτοῦ λέλεκται.

λγ'.

Ψυχρότατον βρῶμα, φακοὶ, κέγχροι, κολοκύνθαι.

Κέγχροι καὶ κολοκύνθαι ψυχρὰ βρώματα σαφῶς εἰσιν, εἰ καὶ μὴ ψυχρότατα. φακὴν δὲ οὐκ ἂν ὁμολογήσαιμι ψυχρὸν εἶναι βρῶμα. φαίνεται γὰρ σαφῶς ὥσπερ αἱ κολο-

multum a Graecorum dicendi confuetudine diftat: fic enim ipfam enunciare oportuit; attractio fit, quoniam aridus aeftus in pulmonis temperatura eft, attractionem nobis interpretantibus infpirationem. At Quintus, nec quia ficcus calidusque effet pulmo, ob id celerem frequentemque fpirationem fieri, fed contra propter talem fpirationem ficcari et incalefcere pulmonem dixit. Attractionem namque haud fimpliciter fpirationem quamque, fed celerem tantum et frequentem fignificare voluit, a crebra vero fpiratione pulmonem ficcefcere et in libro de acutorum victu ab ipfo comprehenfum eft.

XXXIII.

Frigidiffimi cibi lentes, milium, cucurbitae.

Milium et cucurbita frigidi cibi evidenter funt, etfi non frigidiffimi; lentem vero haud fane frigidum cibum effe concefferim. Nam quemadmodum cucurbitae et cum

χύνθαι καὶ σὺν αὐταῖς ἀτράφαξίς τε καὶ βλίτα καὶ θριδακίνη καὶ χονδρίλη καὶ τῶν σιτηρῶν ἐδεσμάτων ἡ κριθὴ καὶ κέγχροι ψύχοντα. κατὰ τὸν ἐναντίον δὲ τρόπον ἡ φακὴ μηδεμίαν ἐνδεικνυμένη ψύξιν ἢ παραχρῆμα μετὰ τὸ βρω- [537] θῆναι περιεχομένη κατὰ τὴν ἄνω κοιλίαν ἢ ὕστερον ἐν τοῖς λεπτοῖς ἐντέροις ἢ παχέσι γενομένη. τάχα δ' ἐπειδὴ ψυκτικὸν ἔχειν τι τὸν στύφοντα χυμὸν ἐδείξαμεν ἐν τῇ περὶ τῶν ἁπλῶν φαρμάκων πραγματείᾳ, τὴν φακὴν οἰήσεται ψύχειν, ἐπιλελησμένος ἐν τοῖς αὐτοῖς ὑπομνήμασιν εἰρημένον, ὡς ἕκαστον τῶν τοιούτων, ἁπλοῦν μὲν φαίνεται καὶ λέγεται, παραβαλλόμενον τοῖς ὑφ' ἡμῶν ἐκ συνθέσεως κατασκευαζομένοις, οὐ μὴν ἀκριβῶς γε ἁπλοῦν ἐστιν. ἐδείχθη γοῦν καὶ ἡ φακὴ κατὰ τὸ πρῶτον γράμμα περὶ τῶν ἐν ταῖς τροφαῖς δυνάμεων, ἐξ ἐναντίων οὐσιῶν συγκειμένη τῆς μὲν ἐπεχούσης τὰ κατὰ τὴν γαστέρα, τῆς δὲ εἰς ἀπόκρισιν αὐτὴν ἐπεγειρούσης. τούτων οὖν ἡ μὲν ἐπέχουσα ψυχρὰ καὶ γεώδης ἐστὶν, ἡ δ' ἐπεγείρουσα θερμή. καὶ διὰ τοῦτο

ipfis atriplex, bliton, lactuca et chondrilla et ex frumentaceis hordeum atque milium, certiffime refrigerare nofcuntur. Contrario pacto lens fe habet; nullam enim refrigerationem prae fe fert aut ftatim ingefta in fuperiore ventre adhuc contenta, ut pofterius in tenuia inteftina vel in craffiora delapfa. At forfan quoniam in libris de fimplicibus medicamentis refrigeratorium quiddam in adftringente fucco ineffe monftravimus, lentem quispiam refrigerare putaverit. Sed ifte in iisdem commentariis dictum fuiffe non meminit, quaeque id genus medicamenta fimplicia videri atque dici, fi ad ea quae per nos per compofitionem fiunt comparentur, non tamen exacte fimplicia effe. In primo namque de alimentorum poteftatibus libro mentem ex contrariis conftare naturis afferuimus, altera quidem alvum coërcente, altera vero citante. Ex iis igitur quae fupprimit, frigida terreaque eft; quae citat, calida. Quocirca ficcum quidem edulium lens in-

ξηραντικὸν μὲν ἔδεσμα φακὴ, ψυχρὸν δ' οὐδαμῶς ὥσπερ οὐδὲ θερμὸν, ἀλλ' ἐξ ἀμφοῖν μικτὸν καὶ μέσον, εἰ καὶ βραχύ τι πρὸς τὸ θερμότερον ἀποκεχωρηκὸς ἀπὸ τοῦ μέσου. ὁπότ' οὖν οὐδὲ ψυχρὸν ἁπλῶς συγχωρήσειεν ἄν τις εἶναι τὴν φακὴν, ἤ πού γε ψυχρότατον ὑπερβολικῶς. καὶ μέντοι καὶ καταπλαττομένη τοῖς φλεγμαίνουσιν ἕλκεσι φακὴ φαίνεται μὲν ἀναστέλλουσα καὶ ἀποκρουομένη τοὺς ἐπιῤῥέοντας χυμοὺς τῷ πεπονθότι μέρει, τῷ σύφειν δηλονότι ποιοῦσα. φαίνεται δὲ καὶ πεπτικὸν ἔχειν τὸ καὶ πυοποιὸν, ὅπερ ἥκιστα τοῖς ψυχροῖς ὑπάρχει. εἴτ' οὖν αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης οὕτως ἔγραψεν, εἴτε τις ἄλλος ἐστὶν ὁ παρεγγράψας τήνδε τὴν ῥῆσιν, οὐκ ὀρθῶς ἐγίνωσκε περὶ φακῶν δυνάμεως.

λδ'.

Ἕλκεα ἐκφύουσιν, ἢν ἀκάθαρτος ἐὼν πονήσῃ.

Ἐμάθομεν γὰρ ἐν τοῖς πόνοις, τουτέστιν ἐν τοῖς γυμνασίοις, τὴν θερμασίαν πλείονα γινομένην, ἐκ τοῦ βάθους,

eſt, frigidum vero non, ſicut neque calidum, ſed ex utroque mixtum, ac medium aut parum admodum a medio ad calidius recedens. Quando igitur neque abſolute frigidam lentem quis concedere poteſt, qui ipſam excellenter frigidiſſimam conceſſerit. Quin etiam inflammatis ulceribus inſtar cataplaſmatis ſuperdata lens, humores in affectam partem defluentes coërcere atque repellere videtur, per vim adſtrictoriam id ſcilicet faciens, quin et vi quadam concoctrice et ſuppuratoria praedita certe eſt, quod frigidis nequaquam ineſſe reperitur. Sive igitur ipſe Hippocrates ita ſcripſit, ſive quis alius haec verba interpoſuit, haud recte de lentium viribus opinatus eſt.

XXXIV.

Ulcera exoriuntur, ſi non purgatus laboret.

In laboribus, hoc eſt in exercitationibus, calorem auctum ex profundo ad cutem ſuccos evacare atque dis-

ἄγειν ἐπὶ τὸ δέρμα καὶ διαφορεῖν τοὺς χυμούς. ὅταν οὖν οὗτοι φθάνωσιν ἠθροῖσθαι κατὰ τὸ σῶμα μοχθηροὶ, διαβιβρώσκουσι τῇ δριμύτητι τὸ δέρμα καὶ γεννῶσιν ἕλκη καθάπερ ὅταν παχεῖς καὶ κολλώδεις ὦσιν, ἐμφράττουσιν ἧπάρ τε καὶ νεφρούς. κατὰ δὲ τὸ δέρμα τὰ μετ᾽ ὄγκου ἐργάζεται παθήματα.

λε'.

Γυνὴ, αἲξ ἐλατήριον ἢ σίκυον ἄγριον βεβρωκυῖαι, παιδίοισι κάθαρσις.

Οὐκ ἐλατήριον μόνον ὅπερ ἐστὶ σικύου ἀγρίου χυλὸς, ὥσπερ δὲ οὐδὲ σίκυον μόνον αἱ προσενεγκάμεναι καθαρτικὸν ἴσχουσι τὸ γάλα τῶν θηλαζόντων παίδων, ἀλλὰ κἂν ἄλλο τι ὑπηλάτων ὀνομαζομένων φαρμάκων. εἴτε δὲ τὴν μὲν γυναῖκα τὸ ἐλατήριον, τὴν δὲ αἶγα τὸν αἶγα τὸν σίκυον αὐτὸν, εἴτε δὲ ἀμφότερα βεβρωκυίας, καθαίρειν τὰ παιδία

ſcutere, alibi didicimus. Quando igitur prius in corpore hi vitioſi contracti ſunt, acrimonia cutem erodit atque ulcera efficit. Quemadmodum, quum craſſi glutinoſique humores ſunt, jecur renesque obſtruunt, in cute autem affectus cum tumore excitant.

XXXV.

Mulier, caprae, elaterium aut cucumerem ſilvaticum edentes, pueris purgatio.

Non elaterio dumtaxat, quod cucumeris ſilvatici ſuccus eſt, quemadmodum neque ipſo cucumere ſolum veſcentes, lac puerorum lactentium purgatorium gignunt, verum etiam ſi quod aliud medicamentum ſubductorium, quod vocant, aſſumſerit. Sive autem a muliere elaterio, a capra ipſo cucumere, ſive utroque ab utraque comeſo,

Ed. Chart. IX. [536. 537.] Ed. Baf. V. (518.)

τῷ γάλακτί φησιν, οὐδὲν διαφέρει, καθάπερ οὐδ' εἰ βεβρωκυῖα γράψει τις ἢ φαγοῦσα. χρήσιμος δ' ὁ λόγος εἴς τε χρείαν ἰατρικὴν καὶ δόγμα φυσικόν. ὅταν γὰρ βουληθῶμεν ὑποκαθᾶραι [538] βρέφη, διδόντες τι τῶν τοιούτων φαγεῖν, ἤτοι τῇ θηλαζούσῃ μητρὶ τὸ παιδίον ἢ αἰγὶ, δι' ἐκείνων αὐτὸ καθαιροῦμεν, εἴς τε δόγματος ἐπίκρισιν διαπεφωνημένου χρήσιμον τοῦτο. τινὲς δ' ἡγοῦνται μηδεμίαν δύναμιν ἔχειν τῶν ἐν ταῖς τροφαῖς ἐξ ἀρχῆς οὐσῶν διαφυλάττεσθαι μετὰ τὸ πεφθῆναι καὶ αἱματωθῆναι, τινὲς δὲ διαμένειν ἄχρι πολλοῦ τὰς ἰσχυρὰς δυνάμεις, ὥστε καὶ τοὺς ἱδρῶτας αὐτῶν ὄζειν, ὅπερ ἐκ τοῦ νῦν εἰρημένου μαρτυρεῖται. φαίνεται γὰρ ἐπὶ τῶν τοιούτων φυλαττομένη ἐδηδεσμένων ἡ δύναμις. ἀλλὰ καὶ παρ' ἡμῖν κατὰ τὸ ἔαρ ὅταν τῆς σκαμμωνίας τὰ βλαστήματα φάγωσιν αἶγες, καθαρτικὸν αὐταῖς γίνεται τὸ γάλα, κἂν τιθυμάλλου δὲ προσενέγκωνται, ταὐτὸ συμβαίνει. καὶ μέντοι καὶ περὶ τὴν Δωρίδα καὶ Βοιωτίαν καὶ Θετταλίαν ὅσα τ' αὐτῇ γειτνιᾷ χωρία τάσεσι τῶν μυῶν ἑάλωσαν πολλοὶ φαγόντες ὄρτυγας,

infantes earum lacte purgari dicat, nihil intereſt, quemadmodum neque ſi, comeſo aut devorato quis ſcripſerit. Conducit autem haec oratio et ad medicorum uſum et ad naturale decretum. Infantulos enim purgare volentes aut matri infantulum lactanti aut caprae hujusmodi aliquid eſui dantes, ſic eos purgabimus. Et ad naturalis decreti, de quo altercatio eſt, dijudicationem id utile eſt. Etenim quidam nullam vim ex iis, quae ab initio in alimentis erant, poſt concoctionem et in ſanguinem converſionem, remanere contendunt. Aliqui e contrario validas vires diutius remanere volunt, adeo ut etiam ſudores ipſos redoleant. Huic vero ſententiae, quae modo dicta fuere, ſuffragantur: in iſtis enim comeſorum qualitas ſervata reperitur. Quin et apud nos verno tempore, quando caprae ſcammoniae germina depaſtae fuerunt, purgatorium ipſa leac generant, quod ſi tithymalo veſcantur, idem accidit. Nec non et in Doride et Boeotia et Theſſalia omnibusque finitimis locis multi ex coturnicum eſu muſculorum

ἐπειδὴ τὸν ἐλλέβορον ἐσθίουσιν οὗτοι. ταὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ κατὰ τὰς Ἀθήνας οἶδά τισι συμβὰν ὀρτύγων δαψιλέστερον ἐδηδοκόσι.

λστʹ.

Ἐνθέρμῳ βρωθὲν, ἔνδοθεν ψύξις, ἔξωθεν πόνος, ἡλίῳ, πυρὶ, ἐσθῆτι, ἐν ὥρῃ θερινῇ, τῷ δὲ ἐναντίῳ ὡς ἐναντίως.

Τῷ ἐνθέρμῳ φύσει ψύξιν φησὶ καὶ ποτὸν ὕδωρ συμφέρειν καὶ πρὸς τούτοις ἐλινύειν, ὅπερ ἐστὶν ἀπέχεσθαι σφοδρῶν γυμνασίων. πῶς οὖν νῦν κελεύει γυμνάζεσθαι, ὥς τινες ἐξηγοῦνται; πῶς δ' ἐν ἡλίῳ καὶ πυρὶ θερμαίνεσθαι; λουτρὰ μὲν γὰρ ἐδείχθη ψύχοντα τὰς τοιαύτας κράσεις, ἀπολύσει μὲν τοῦ καπνώδους καὶ λιγνυώδους, ὃ ταῖς θερμαῖς κράσεσι συμβαίνει γεννᾷν, ὑγρότητι δὲ ψυχούσῃ τὰ στερεὰ διαβρέχοντα. πῦρ δὲ καὶ ἥλιος θερμαίνει καὶ τού-

diftentionibus correpti funt, quoniam veratrum fcilicet illae comedunt. Iftud idem et Athenis quibusdam accidiffe novimus, qui coturnicibus largiter nimis fefe impleverant.

XXXVI.

Calidiori quod comefum eft, intus refrigeratio, exterius labor, fole, igne, vefte, aeftivo tempore, contrario autem contraria.

Valde calido natura refrigerationem et aquae potum conducere dicebat et praeterea quiefcere, hoc eft a vehementioribus exercitationibus abftinere. Quo pacto igitur hoc loco, ut nonnulli interpretantur, exercitari jubet, quo pacto in fole et ad ignem calefieri? Nam balneis id genus temperaturas frigefieri monftratum eft, fuliginofisque vaporibus qui fere in hujusmodi temperaturis abfcedant, difcutiendis et folidis membris humiditate refrige-

Ed. Chart. IX. [538.] Ed. Baf. V. (518. 519.)

τοις ὁμοίως ἐσθής τε καὶ ὥρα θερινή. λέγει δ' οὖν ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς ὧδε· κατὰ μὲν τὰς ὥρας τοῦ ἦρος καὶ ἄκρου τοῦ θέρεος οἱ παῖδες καὶ οἱ τούτων ἐχόμενοι τῇσιν ἡλικίῃσιν ἄριστα διάγουσι καὶ ὑγιαίνουσι μάλιστα. τοῦ δὲ θέρεος καὶ τοῦ φθινοπώρου μέχρι μέν τινος οἱ γέροντες, τὸ δὲ λοιπὸν καὶ τοῦ χειμῶνος οἱ μέσοι τῇσιν ἡλικίῃσιν. εἴπερ οὖν ἡ θερμὴ ἡλικία τοῦ χειμῶνος, ἡ ψυχρὰ δὲ τοῦ θέρους ἄμεινον, οὐκ ὠφέλειαν ἐξ ἡλίου καὶ πυρὸς καὶ ὥρας θερινῆς τοῖς ἐνθέρμοις φύσει γίνεσθαι νομίζειν αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ βλάβην. καὶ τοίνυν τὸ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ῥήσεως εἰρημένον τὸ ἐνθέρμῳ δεόμενον ἔχειν ἑαυτῷ τι προσυπακουόμενον, ἤτοι κράσει ἢ φύσει ἢ σώματι ἢ ἀνθρώπῳ, ὃ διὰ τῆς ἀντιθέσεως ἐγνώσθη, σώματι καὶ ἀνθρώπῳ λελεγμένον μᾶλλον ἢ κράσει καὶ φύσει. πάντως γὰρ ἂν εἶπε, τῇ δ' ἐναντίᾳ (519) τἀναντία, τὸ τοῦ θήλεος γένους ἄρθρον, τὸ τῇ προτάξας τοῦ τοῖς ἀῤῥέσιν. γένοιτ' ἂν οὖν ὁ σύμπας λόγος τοιοῦτος· τῷ πολυθέρμῳ σώματι, διὰ μὲν τῶν βρωμάτων καὶ τῶν πομάτων ἡ ἔνδοθεν ψύξις οἰκεία,

rante irrigandis; ignis autem et ſol calefacit, ſimiliter et veſtis et tempus aeſtivum. Et ipſe igitur in aphoriſmis ita loquitur: tempore quidem veris et extrema aeſtate pueri et his aetate proximi optime degunt et rectiſſime valent, aeſtate vero et auctumno quadam tenus ſenes; reliqua ejus parte et hieme qui medias aetates agunt. Itaque ſi calida aetas hieme, frigida vero aeſtate rectius habet, valde calidos natura e ſole et igne et aeſtivo tempore non modo non juvari, ſed etiam laedi ipſum putare credendum eſt. Vox ergo illa initio ſermonis poſita, *calidiori*, aliquid ipſi addendum ſubintelligi poſtulat, aut temperaturae aut naturae aut corpori aut homini. Sed eo quod in fine oppoſuit praecipitur corpori et homini magis quam temperaturae aut naturae ſubintelligendum: omnino enim dixiſſet, contrariae autem contraria, feminei generis articulum femininis nominibus, non maſculi maſculis anteponens. Tota igitur narratio talis fuerit: calidiori corpori per cibos ac potiones interius refrigera-

βλαβερὰ δ᾽ ἡ ἔξωθεν θερμασία δι᾽ ἡλίου καὶ πυρὸς καὶ ὥρας θερινῆς καὶ ἱματίων, ἐν οἷς ἅπασιν ἡ ξηρὰ θερμασία δηλοῦται. τὴν γὰρ ὑγρὰν καὶ σύμμετρον, [539] ὁποῖα τῶν βαλανείων, ψύχειν ἐδείξαμεν τῇ δυνάμει. πρόδηλον δ᾽ ὅτι τὰ συνήθη ταῦτα βαλανεῖα λέγομεν ἐν τοῖς τοιούτοις ἀεὶ λόγοις, ἔνθα μὴ προστίθεμεν ὑδάτων αὐτοφυῶν ἢ θαλαττίων ἢ θειωδῶν ἢ στυπτηριωδῶν, ἐκεῖνα μὲν γὰρ ξηραίνει τε καὶ θερμαίνει, οὐ ψύχει, τῷ δ᾽ ἐναντίῳ φύσει σώματι τὰ ἐναντία προσυπακοῦσαι πάλιν ἐνταῦθα δεῖ, τῶν μὲν ὠφελούντων τὰ ὠφελήσαντα, τῶν δὲ βλαπτόντων τὰ βλάπτοντα, τὰ μὲν ὥσθ᾽ αἱρεῖσθαι, τὰ δὲ ὥστε φυγεῖν. εἰ γὰρ τὰς πολυθέρμους φύσεις ἐδέσμασί τε καὶ πόμασιν ἐκέλευσε ψύχειν, τὰς ψυχροτέρας δηλονότι τοῖς ἐναντίοις ἀξιώσει θερμαίνειν. καὶ μέντοι καὶ εἰ τὰς θερμοτέρας φύσεις ἔλεγεν ὑφ᾽ ἡλίου καὶ πυρὸς καὶ θέρους βλάπτεσθαι, τὰς ψυχροτέρας δηλονότι διὰ μὲν τούτων ὠφελήσεσθαι, διὰ δὲ τῶν ἐναντίων βλαβήσεσθαι δηλοῖ.

---

tio conveniens eſt, noxia vero caliditas exterior a ſole et igne et tempore aeſtivo et veſtimentis, quibus omnibus arida caliditas ſignificatur, humidam namque et mediocrem, qualis balneorum eſt, poteſtate refrigerare declaravimus. Liquet autem nos in iſtis ſermonibus conſueta haec balnea intelligere, ubi non apponimus aquarum ſponte naſcentium aut marinarum, aut ſulphurearum, aut aluminoſarum, quandoquidem illae ſiccant caleſaciuntque et non refrigerantur. Contrariae autem naturae corpori contraria rurſum hic ſubintelligere oportet, juvantibus juvantia et nocentibus nocentia, ea quidem ut eligantur, haec vero ut fugiantur. Etenim ſi calidiores naturas cibis ac potionibus refrigerare juſſit, frigidiores certe contrariis caleſacere praecipiet. Item ſi calidiores naturas a ſole, igne et aeſtate male haberi dicebat, frigidiores utique ab his juvari, a contrariis laeſum iri ſignificat.

λζ.

Βρώματα τὰ μὲν ταχέως κρατέεται, τὰ δὲ βραδέως.

Μόνος ὧν οἶδα Καπίτων ἔγραψεν ἀντὶ τοῦ βραδέως, ἐναντίως τὴν λέξιν ποιήσας τοιάνδε. βρώματα μὲν ταχέως κρατεῖται, τὰ δ' ἐναντίως. ἡ γοῦν διάνοια καθ' ἑτέραν λέξιν ἡ αὐτή. τὰ γὰρ ἐσθιόμενα διαφέρειν ἀλλήλων φησὶ, τῷ τὰ μὲν ταχέως κρατεῖσθαι ὑπὸ τοῦ σώματος, τὰ δὲ βραδέως. ἀκουστέον δὲ κρατεῖσθαι τὸ μεταβάλλεσθαι καὶ πέττεσθαι καὶ προστίθεσθαι καὶ ἐξομοιοῦσθαι τῷ σώματι. τῶν δὲ κατὰ μέρος ἐδεσμάτων τινὰ μέν ἐστι ταχέως πεττόμενα καὶ αἱματούμενα καὶ τρέφοντα, τινὰ δὲ βραδέως ἃ ἐν τρισὶν ὑπομνήμασιν, ἐν οἷς περὶ τῶν τῆς τροφῆς δυνάμεων διῆλθον ἀκριβῶς ἅπαντα.

XXXVII.

Cibaria aliqua quidem celeriter vincuntur, aliqua vero tarde.

Solus ex his quos novi Capito pro hac voce, *tarde*, fcripfit, *contrarie*, orationem hoc pacto inftituens: cibaria aliqua quidem celeriter vincuntur, aliqua vero contrarie. Porro fententia in utraque lectione eadem eft; quae enim eduntur, differre ea ratione inter fe inquit, quod aliqua cito a corpore fuperantur, aliqua tarde. Intelligendum eft autem fuperari, hoc eft immutari, concoqui et apponi et corpori fimile effici. Singulorum igitur ciborum alii quidem cito concoquuntur et in fanguinem mutantur et nutriunt, alii vero tardius; quae in tribus commentariis habentur, ubi de alimentorum viribus omnia diligenter perfecutus fum.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΕΠΙΔΗΜΙΩΝ ΣΤ. ΚΑΙ ΓΑΛΗΝΟΥ ΕΙΣ ΑΥΤΟ ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΣΤ. ΤΜΗΜΑ ΣΤ.

Ed. Chart. IX. [540.] Ed. Baſ. V. (519.)

α΄.

[540] *Σάρκες ὁλκοὶ ἐκ κοιλίης καὶ ἔξωθεν. δηλοῖ ἡ αἴσθησις ὡς ἔκπνουν καὶ εἴσπνουν.*

Ἕλκειν εἰς ἑαυτάς φησι τὰς σάρκας ἔκ τε κοιλίας καὶ ἔξωθεν. ἐκ μὲν τῆς κοιλίας δηλονότι τὸν ἐκ τῶν σιτίων τε καὶ ποτῶν χυλὸν, ὑφ᾽ οὗ τρέφεται, ἔξωθεν δὲ οὐκέθ᾽

HIPPOCRATIS EPIDEM. VI. ET GALENI IN ILLUM COMMENTARIUS VI. SECTIO VI.

I.

Carnes attractrices ex ventre et extrinſecus. Significat ſenſus, quoniam exſpirabile et inſpirabile.

Trahere ad ſe ipſas inquit carnes ex ventre et extrinſecus: ex ventre quidem, id eſt ex ventriculo ciborum potionumque unde nutriuntur, ſuccum; extrinſecus vero

ὁμοίως· ἄδηλον δ' εἴτε τροφὴν εἴτ' ἀέρα λέγει. δυνατὸν μὲν γὰρ τροφὴν ἕλκειν τὰς σάρκας ὥσπερ ἐκ τῆς κοιλίας, οὕτω κἀκ τῶν ἔξω μερῶν εἰς τὸ βάθος ἀντεπισπᾶσθαι. δυνατὸν δὲ καὶ τὸν ἀέρα, διὰ δὲ τῶν καθηκουσῶν ἀρτηριῶν εἰς τὸ δέρμα φέρεσθαι πρὸς τὰς σάρκας, ἑλκόμενον ὑπ' αὐτῶν, ὃ καὶ μᾶλλον ἔχεται τῆς κατὰ τὴν ὅλην ῥῆσιν ἀκολουθίας, διαπεφωνημένου δὲ τοῦ περὶ τῆς ὁλκῆς δόγματος. ἔνιοι μὲν γὰρ τῶν [541] ἰατρῶν τε καὶ φιλοσόφων οὐδ' ὅλως ὁλκὴν ἔφασαν εἶναι, τινὲς δ' εἶναι μὲν φασιν, ἐν ταῖς σαρξὶ δ' οὐκ εἶναι. τὸ γράφειν δ' ἀποδείξεις ἁπάντων τῶν τοιούτων ἐν ἐξηγητικοῖς ὑπομνήμασιν ἀδύνατον ἔφην εἶναι. πολλάκις τε γὰρ ἀναγκασθήσεται λέγειν τὰ αὐτὰ, πλῆθός τε καὶ μῆκος ὑπομνημάτων ἔσεσθαι μηδ' ἀριθμηθῆναι ῥᾳδίως δυνάμενον, ἀλλ' οὐδὲ τὸν τῆς ζωῆς χρόνον ἱκανὸν ἔσεσθαι πρὸς τὴν τῶν Ἱπποκράτους βιβλίων ἐξήγησιν, ἥτις ἑκάστου δόγματος ἀεὶ τὰς ἀποδείξεις γράφει καθ' ἑκάστην ῥῆσιν. ἔτι τε τοῖς ἀναγνωσομένοις ὀχληρὸν τὸ πρᾶγμα καὶ τοῖς κατασκευάσαι βουλομένοις τὰ ὑπομνήματα σὺν χρόνῳ

non item similiter. Incertum est autem alimentumne dicat an aërem. Possunt enim carnes quemadmodum ex ventriculo alimentum hauriunt, sic et ab extimis partibus in profundum revocare; potest et aër per arterias ad cutem pertinentes ad carnes ferri ab ipsis attractus, quod etiam omni verborum contextui magis quadrat. Verum de attractione decretum controversum est. Nonnulli enim philosophi ac medici funditus ipsam sustulerunt, nonnulli esse quidem affirmant, sed in carnibus esse negant. Omnium autem rationes in commentariis explanatoriis reddi non posse diximus: multoties enim eadem saepius repetere cogeremur, commentariaque in longitudinem ac multitudinem paene innumerabilem excrescerent. Quin neque universum vitae tempus ad Hippocratis libros interpretandos satis esset, si cujusque dogmatis semper in qualibet particula ostensiones afferri debeant: lecturis praeterea molesta res esset et commentaria comparaturis,

πολλῷ καὶ δαπανήμασί τε γραφήσεσθαι. βέλτιον οὖν ἔδοξεν ἐξηγεῖσθαι μὲν ἐν τούτοις τοῖς ὑπομνήμασι τὴν διάνοιαν ἑκάστης ῥήσεως, ὅπερ ἴδιόν ἐστιν ἐξηγητοῦ. προστιθέναι δὲ καὶ τὰς αἰτίας, ἐνίοτε τοῖς εἰρημένοις ὑπ᾽ αὐτοῦ κατὰ τὴν ἀκολουθίαν τῶν ἀποδεδειγμένων δογμάτων, αὐτὰ δὲ τὰ δόγματα μὴ κατασκευάζειν μὲν ἐνταῦθα, μόνον δ᾽ ἀναμιμνήσκειν ἐν τίσιν ἤδη βιβλίοις τῶν ὑπ᾽ ἐμοῦ γεγραμμένων ἀποδέδεικται καθάπερ καὶ νῦν, ὅτι μὲν ἑλκόντων τὸν οἰκεῖον χυμὸν ἐφ᾽ αὐτὰ τῶν τρεφομένων ἡ πρὸς αὐτὰ γίνεται φορὰ τῆς τροφῆς ἐν τοῖς τῶν φυσικῶν δυνάμεων ὑπομνήμασιν ἀποδέδεικται. τὸ δ᾽ ἔκπνουν τε καὶ εἴσπνουν ὅλον τὸ σῶμα διά τε τοῦ περὶ χρείας ἀναπνοῆς ὑπομνήματος καὶ τοῦ περὶ χρείας σφυγμῶν, ὧν ἐν μὲν τῷ προτέρῳ λεχθέντι τὴν χρείαν τῆς ἀναπνοῆς ἐδείξαμεν εἶναι φυλακὴν τῆς συμμετρίας τοῦ κατὰ τὴν καρδίαν θερμοῦ. κατὰ δὲ τὸ περὶ χρείας σφυγμῶν τὴν καθ᾽ ὅλον τὸ σῶμα μετριότητα τῆς θερμασίας ἐκ τοῦ τῶν ἀρτηριῶν ἔργον φυλάττεσθαι. ταῦτ᾽ οὖν ἐστιν ἱκανὰ μόνα πρὸς τὴν τοῦ προτέρου μέρους τῆς

longo tempore magnisque fumtibus confcriberentur. Satius itaque fore exiftimavi, fi in hifce commentariis cujusque partis fententiam enuclearem, quod explanatoris proprium munus eft; interdum vero et dictis ab ipfo caufas alibi demonftratis placitis congruentes adjicerem, ipfa autem placita hoc loco non adftruerem, fed quibus in libris olim a me fcriptis afferta fuerint, tantum in memoriam revocarem, quemadmodum et nunc faciam. Iis enim quae nutriuntur, ad fe proprium fuccum attrahentibus, ad ipfa moveri alimentum in commentariis de viribus naturalibus difputatum eft. Exfpirabile vero atque infpirabile omne corpus effe, in commentario de ufu fpirandi et in libello de ufu pulfuum egimus: in priore quidem utilitatem fpirationis effe declaravimus, ut cordis calor moderatus fervetur; in fecundo vero, in toto corpore caloris mediocritatem arteriarum opera cuftodiri. Haec itaque fola abunde fint ad prioris verborum Hippocratis par-

Ed. Chart. IX. [541.] Ed. Baſ. V. (519.)

ῥήσεως ἐξήγησιν. ἐπὶ δὲ τὸ δεύτερον αὐτῆς ἤδη μετέλθωμεν, ἐν ᾧ τὸ δηλοῖ ἡ αἴσθησις, ὡς οὐ κατὰ συνήθειαν οὐθ' Ἱπποκράτους οὔτε καθόλως Ἑλληνικῶς ἑρμηνευόμενον. ἐπηνορθώσαντο δέ τινες, οἱ μὲν κατὰ δοτικὴν πτῶσιν αἰσθήσει γράψαντες, ἵν' ᾖ τὸ λεγόμενον ὑπ' αὐτοῦ τοιόνδε· δῆλόν ἐστι τῇ αἰσθήσει ὡς ἔκπνουν καὶ εἴσπνουν εἴη τὸ σῶμα τῷ ζώῳ ὅλον, ἐπενηνέχθαι δὲ τούτοις τὸ σάρκες ὁλκοὶ ἐκ κοιλίας καὶ ἔξωθεν ὑπὸ τῆς αἰσθήσεως μαρτυρούμενον, ὅπερ ταὐτόν ἐστιν τῷ λέγειν, ὑπὸ τῶν ἐναργῶς φαινομένων ἡμῖν διὰ τῶν αἰσθήσεων. ἰδιωτῶν γε μὴν ἐνίων ἤκουσα θαυμαζόντων τὸ συμβὰν αὐτοῖς ἐπὶ τοῖς τῶν ποτίμων ὑδάτων λουτροῖς. ἔμπροσθεν γὰρ ἐξ ἡλίου θερμοῦ καὶ ὁδοιπορίας ἥκοντες αὐχμηρόν τε τὸ σῶμα καὶ τὸ στόμα ξηρότατον ἔφασαν ἔχειν, ἀμηχάνῳ τε δίψει συνέχεσθαι, μετὰ δὲ τὸ λουτρὸν ἄδιψοί τε γενέσθαι καὶ τὸ σῶμα σχεῖν ὑγρόν. ὁμοίως δὲ αὐτῷ καὶ τὸ σύμπαν σῶμα μαλακόν τε καὶ ὑγρὸν ἀπεργασθῆναι, τὸν ἔμπροσθεν αὐχμὸν ἀποθέμενον. ἔνιοι δὲ καὶ σαφῶς ᾐσθῆναι τοῦ σώματος ἔφασκον, ἕλκοντος εἰς

ticulae explanationem. Ad ſecundam jam deveniamus, in qua illud, *ſignificat ſenſus*, neque ſecundum Hippocratis morem, neque omnino ſecundum Graecam locutionem dictum eſt. Unde aliqui caſtigantes in dativo caſu protulerunt *ſenſui* ſcribentes; ut quod ab eo dicitur tale ſit: perſpicuum ſenſui eſt totum animalis corpus exſpirabile eſſe atque inſpirabile. Atque his deinde ſubjicitur illud, carnes attractrices ex ventre et extrinſecus, ſenſu teſte confirmatum, quod idem eſt ac ſi diceret, ab iis, quae evidenter ſenſibus noſtris apparent. Nonnullos profecto vulgares audivi, quod ipſis ex potabilium aquarum balneis acciderat admirantes. Prius enim per flagrantem ſolem confecto itinere domum reverſi ſqualidum corpus osque aridiſſimum ſe habere dicebant, nec non et ardentiſſima ſiti cruciari; a lavatione autem ſitim exſtinctam eſſe, os humectatum pariterque corpus totum molle atque humidum affectum priorem depoſuiſſe ſqualorem fatebantur. Alii vero et in ſolis corpus ſuum ad aquam attrahere in-

ἑαυτοὺς κατὰ τὰς δεξαμενὰς ὕδωρ. τοιαῦτα μὲν οὖν τινα, ἃ καὶ τοῖς ἰδιώταις φαίνεται, μαρτύρια τοῦ δόγματος ἐξ αἰσθήσεως λαμβανόμενα. τινὰ δ᾽ ἐκ λογικωτέρων ἀποδείξεων εὑρίσκεται τοῖς ἰατροῖς, ὧν ἐστι μία καὶ ἣν ἐφεξῆς αὐτὸς εἶπεν, ἣν γνώσεσθε κατὰ τὴν ἐχομένην ῥῆσιν. εἰς γὰρ τὴν προκειμένην ἀρκέσει καὶ ταῦτα, δυναμένων ἡμῶν ἐκ τῶν ὀρθῶς εἰρημένων φωρᾶσαι τὰ κακῶς τοῖς ἐξηγηταῖς γεγραμμένα.

β'.

[542] (520) Ἐνθερμότερον φλέβιον αἵματος πλήθει ἀνίσχει τὸ καυσῶδες καὶ εὐθὺς ἀποκρίνει.

Φλέβιον ἐνθερμότερον ἀκουστέον ἐστὶ τὴν ἀρτηρίαν, ὁμολογούντων ἁπάντων τῶν ἐξηγησαμένων τὰ Ἱπποκράτεια βιβλία φλέβας οὐχ ὑπὸ τούτου μόνου, ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἄλλων παλαιῶν ὀνομάζεσθαι καὶ τὰς ἀρτηρίας. τοῦτ᾽ οὖν

dubitanter ſe percepiſſe affirmarunt. Haec ſane, quae vel imperitis patent, decreti teſtimonia ab ipſo ſenſu accepta ſunt; aliqua vero ex ſubtilioribus rationibus a medicis inventa ſunt, quarum una et illa eſt, quam ipſe poſterius affert, quamque in ſequentibus verbis cognoſcetis. Nam ad propoſita intelligenda et haec ſatis ſunt, nobis ex recte dictis et prave ab explanatoribus ſcripta deprehendere valentibus.

II.

Calidior venula ſanguinis multitudine exuſtum procreat illisque ſecernit.

Per venulam calidiorem arteriam intelligito, omnibus Hippocraticorum librorum interpretibus venas non ab hoc ſolo, ſed etiam a multis aliis veteribus et arterias appellari, confitentibus. Haec igitur, inquit, venula ſanguinis

φησι τὸ φλέβιον, τὸ τοῦ αἵματος πλήθει θερμαινόμενον, ἀνίσχει τὸ καυσῶδες καὶ ἀποκρίνει. καυσῶδες δὲ λέγων τὸ γεννώμενον ἐκ τῆς θερμασίας, ὅπερ οἷον λίγνυς τίς ἐστι τοῦ θερμαινομένου χυμοῦ σφοδρότερον. τοῦτο δ᾽ ὡς ἂν θερμὸν τῇ κράσει καὶ λεπτὸν ὑπάρχον τῇ συστάσει, ῥᾳδίως ἀποκρίνεται. ταύτην ἐγὼ νομίζω πιθανωτέραν εἶναι τὴν ἐξήγησιν, εἴπερ γε δεῖ τὸ ἀληθὲς ἅμα καὶ τοῖς Ἱπποκράτους δόγμασιν ἀκόλουθον ἔχειν σκοπόν· ὅτι μὲν οὖν ἀληθές ἐστι τὸ νῦν εἰρημένον ὑπ᾽ ἐμοῦ δόγμα δέδεικται μὲν κἀν τῷ περὶ χρείας ἀναπνοῆς, δέδεικται δὲ καὶ διὰ τοῦ περὶ χρείας σφυγμῶν. ἐν μὲν γὰρ ταῖς εἰσπνοαῖς, ἃς διά τε τοῦ στόματος καὶ παντὸς τοῦ δέρματος ἴσχει τὰ ζῶα, διττὴν ἀπεδείξαμεν ὠφέλειαν γίνεσθαι, τονοῦσθαι μὲν ἀεὶ ἐμψυχόμενον τὸ ἔμφυτον θερμὸν, ὅπως μὴ διαφορηθὲν ἀπόλοιτο, καὶ μάλισθ᾽ ὅταν αὐξηθῇ ποτὲ καθ᾽ ἡντινοῦν αἰτίαν. ἐπεγείρεσθαι δὲ καὶ ῥώννυσθαί ποτε βαρυνόμενον ὑπὸ πλήθους ὕλης ψυχρᾶς, ὃν τρόπον καὶ τὸ πῦρ ἐν τῷ ῥιπίζεσθαι. καὶ μέντοι καὶ αὐτὴν αὐτῷ τήνδε τὴν διπλῆν

multitudine incaleſcens, exuſtum procreat et ſecernit: exuſtum dicens quod ex calore gignitur, quod ſucci vehementius calefacti tanquam fuligo quaedam eſt; id vero, utpote natura calidum et conſiſtentia tenue, facile ſecernitur. Hanc ego probabiliorem explanationem eſſe duco, ſiquidem oporteat verum ſimul et Hippocratis decretis conſentaneum habere propoſitum. At placitum nunc a nobis memoratum verum eſſe, in commentariis de uſu ſpirandi et de uſu pulſuum traditum eſt. Nam inſpiratione qua per os et per omnem cutem animalia utuntur, duplicem capi utilitatem oſtendimus, roborari quidem ſemper refrigeratum inſitum calidum, ut ne diſſipatum intereat et maxime quum ex qualibet cauſa adauctum eſt; excitari autem et valentius reddi, ſi quando frigidae materiae multitudine gravetur, quemadmodum et ignis ventilatione accenditur; quin etiam et hunc duplicem motum ipſi pro-

κίνησιν, οἰκεῖόν τε καὶ σύμφυτον εἶναι γυμνάσιον εἰς εὐτονίαν ἄγον. αὕτη γὰρ χρεία τε καὶ φύσις γυμνασίων ἐστίν. ἐπεὶ τοίνυν ἔμπροσθεν εἰπὼν ὁ Ἱπποκράτης, σάρκες ὁλκοὶ καὶ ἔξωθεν, εἶτ' ἐπὶ τούτῳ προσθεὶς, ὡς ἔκπνουν καὶ εἴσπνουν ἐστὶ τὸ σῶμα. τῆς μὲν οὖν εἰσπνοῆς αὐτῆς τὴν γένεσιν καὶ τὴν χρείαν ἐνεδείξατο διὰ τοῦ σάρκες ὁλκοὶ, περὶ δὲ τῆς ἐκπνοῆς οὐδὲν εἰπὼν εἰκότως ἐν τῇ νῦν προκειμένῃ ῥήσει περὶ αὐτῆς διῆλθε, ἐπὶ τῶν ἀρτηριῶν ποιησάμενος τὸν λόγον, ὄντα μὲν κοινὸν καὶ πρὸς τὴν καρδίαν, ἀμυδρότερον δὲ φαινόμενον. ὅτι δὲ κοινός ἐστι δῆλον ἐνθένδε, διὰ τὴν ἔμφυτον θερμασίαν ἐδείξαμεν γεννᾶσθαι τὸ λιγνυῶδες περίττωμα κατὰ τὸ αἷμα, καὶ μάλισθ' ὅταν ᾖ θερμότερον. ἀποκρίσεως οὖν αὐτῷ χρεία δηλονότι καὶ ταύτην ἡ φύσις ἐτεχνήσατο, τοῖς μὲν ἐκ τῆς καρδίας ἐκκριθησομένοις διὰ τῆς ἐκπνοῆς, τοῖς δὲ καθ' ὅλον τὸ σῶμα διὰ τῆς τῶν ἀρτηριῶν συστολῆς. τὰ μὲν οὖν ἐκ τούτων τε καὶ τῶν φλεβῶν, ἐδείχθησαν γὰρ αὐταῖς συνανεστομωμέναι, διὰ τοῦ δέρματος εὐθέως ἐκκρίνεται τῇ συστολῇ τῶν ἀρτηριῶν

prium naturalemque exercitationem esse ejus vires instaurantem, haec enim est exercitationum natura et utilitas. Postquam igitur antedixit Hippocrates, carnes attractrices ex ventre et extrinsecus, deinde huic adjiciens, exspirabile et inspirabile esse corpus, inspirationis quidem ipsius ortum et utilitatem per illud indicavit, carnes attractrices, de exspiratione vero nihil dixit, jure in propositis verbis ipsius meminit, de arteriis verba faciens, quae et cordi communia sunt, licet obscuriora de illo videantur. Communem autem hunc sermonem esse inde patet. Ab insito calido fuliginosum excrementum in sanguine creari diximus, ac potissimum quando est calidior. Illud igitur excerni opus est; et id quoque natura molita est, quae a corde expellenda sunt, efflatione propellens; quae vero ab universo tempore per arteriarum compressionem, excludens. Fuliginosa igitur partim ex istis et ex venis, ostensum est enim inter ipsas communia ostiola interesse, per cutem quam primum arteriis compressis excluduntur; par-

ἐκθλιβόμενα. τὰ δ' ἐκ τῆς καρδίας ὁ πνεύμων ὑποδέχεται πρότερος οἷόν τι ταμιεῖον τοῦ πνεύματος αὐτῇ παρεσκευασμένος, ἑλκούσῃ μὲν ἐν τῇ διαστολῇ, ἐκπεμπούσῃ δὲ ἐν ταῖς συστολαῖς. αὕτη μὲν ἡ ἡμετέρα γνώμη περὶ τῆς προκειμένης ῥήσεως καὶ δειχθήσεται μικρὸν ὕστερον ἡ ἑξῆς αὐτῇ γεγραμμένη φυλάττουσα τὴν ἀκολούθειαν καὶ πρὸς ταύτην μὲν αὐτὴν, οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ τὴν προτεταγμένην αὐτῆς. ὅσοι δὲ περὶ καύσου γενέσεως ὑπέλαβον αὐτὸν ἐνταῦθα ποιεῖσθαι τὸν λόγον, πρῶτον μὲν εἴασαν ἐλλιπῶς εἰρημένον τὸν περὶ τοῦ σάρκες ὁλκοὶ λόγον. οὐ γὰρ ἕλκουσι μόνον εἰς ἑαυτὰς τὸ οἰκεῖον, ἀλλὰ καὶ τὸ μὴ τοιοῦτον ἐκκρίνουσι. τοῦ μὲν οὖν ἕλκειν ἡ χρεία προδηλο- [543] τέρα, τοῦ δ' ἐκκρίνειν ἀδηλοτέρα, καὶ δεῖταί τινος εἰς πίστιν λόγου. μεταβῶμεν οὖν ἐπὶ τὴν ἐχομένην ῥῆσιν ἤδη συντελοῦσάν τι καὶ αὐτὴν, ὡς ἔφην ἀρτίως, εἰς διάκρισιν τῆς ἀμείνονος ἐξηγήσεως.

---

tim ex corde pulmo prior fufcipit, qui ipfi, quum quidem dilatatur, attrahenti, quum vero comprimitur, expellenti, tanquam quoddam fpiritus promptuarium praeparatus eft. Nempe haec eft noftra de propofitis verbis fententia et fequentia verba his ipfis ac fuperioribus connexa effe paulo poft oftendam. Quicunque autem hoc loco ipfum de ardentis febris ortu loqui crediderunt, primum quidem fermonem de ea parte carnes attractoriae, imperfecte dictum reliquerunt; non modo enim fibi conveniens attrahunt, fed etiam alienum abjiciunt. Attrahendi quidem utilitas evidentior, abjiciendi vero et excernendi ignotior eft et aliquam rationem ad fidem orationi faciendam poftulat. Defcendamus igitur jam ad fequentem partem, quae et ipfa, ut dudum dicebam, ad meliorem explanationem internofcendam aliquid facit.

γʹ.

Καὶ οἷσι τὸ μὲν πῖον, χολὴ ξανθὴ, τὸ δ᾽ αἷμα μέλαινα.

Ἀναμνησθῆναι χρὴ περὶ τῶν δύο δοξῶν τῆς προεξηγουμένης ῥήσεως. ἡμεῖς γὰρ ἐλέγομεν αὐτὸν ἐπιδεικνύναι τὴν χρείαν τῆς διαπνοῆς, ὀνομαζομένης οὕτω τῆς δι᾽ ὅλου τοῦ σώματος ἐκ τῶν ἀρτηριῶν εἰς τοὐκτὸς φορᾶς τοῦ πνεύματος, ὥσπερ τῆς διὰ τοῦ στόματος ἐκπνοῆς. ἔνιοι δὲ περὶ καύσου γενέσεως ἐνόμισαν εἶναι τὸν λόγον, οἷς οὐ πάνυ τι μαρτυρεῖν ἔφαμεν, τὸ ἀνίσχει τὸ καυσῶδες καὶ εὐθὺς ἀποκρίνει. μήτε γὰρ εὐθέως ἀποκρίνεσθαι κατὰ τοὺς καύσους, ἅπερ αὐτοί φασι δι᾽ ἐμέτων ἢ τῆς κάτω γαστρὸς ἐκκενοῦσθαι, μήτ᾽ ἀναγκαῖον εἶναι προσκεῖσθαί τι τῶν τοῦ καύσου συμπτωμάτων τῷ περὶ τῆς γενέσεως αὐτοῦ λόγῳ, τὴν δ᾽ ἡμετέραν ἐξήγησιν ἀμείνονα τῆσδε φαμὲν εἶναι, πρῶτον μὲν ἐκ τοῦ τῶν ἐγκλημάτων τούτων ἐκτὸς εἶναι, δεύτερον δὲ κἀκ ο̃ τὸ δόγμα πᾶν φαίνεσθαι διδασκόμενον ἐν τῷ λόγῳ

III.

Et quidem pingue, bilis flava; quibus vero sanguis, atra.

In proxime explanata parte duarum opinionum meminisse oportet. Nos enim diximus Hippocratem difflationis utilitatem demonstrare; per difflationem autem intelligi spiritus per totum corpus ex arteriis emanationem, sicut ore factam exspirationem vocamus. Nonnulli vero de ardentis febris ortu sermonem esse putarunt, quibus non admodum favere illud dicebam, creat exustum et illico excernit: neque enim statim in ista ea excerni, quae ipsi vomitu aut per sedem evacuari dicunt, neque esse necesse aliquid ardentis febris symptomata in sermone de ejus ortu recenseri. At explanationem nostram meliorem esse defendimus, primum quidem quod his criminationibus caret; secundo loco quod in hoc sermone omne de spiritus intro forasque motione decretum traditum esse

περὶ τῆς εἴσω τε καὶ ἔξω φορᾶς τοῦ πνεύματος, ἣν ἀπεδείξαμεν ἐν τισὶν ἡμετέροις ὑπομνήμασιν, οὐ μόνον ἐν ταῖς διὰ τοῦ στόματος ἀναπνοαῖς, ἀλλὰ καὶ ταῖς καθ' ὅλον τὸ σῶμα διαπνοαῖς γίνεσθαι, τινῶν μὲν ἕνεκα γενέσεως πνεύματος ψυχικοῦ, καθάπερ Ἀσκληπιάδης, ἐνίων δ', ὡς Ἐρασίστρατος, οὐ τούτου μόνου, ἀλλὰ καὶ ζωτικοῦ, τινῶν δ' ἕνεκα θρέψεως τῶν πνευμάτων τούτων τὰς εἰσπνοὰς γίνεσθαι λεγόντων, ἀπορουμένων δ' ἐν τῷ τὴν χρείαν ἀποδιδόναι τῆς ἐκπνοῆς ὁ Ἱπποκράτης, ὡς ἐδείξαμεν ἐν τοῖς προειρημένοις ὑπομνήμασιν, ἀληθῆ χρείαν οὐ μόνον τῆς διὰ τοῦ στόματος ἐκπνοῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς καθ' ὅλον τὸ σῶμα διῆλθεν ἐν τῷ προκειμένῳ λόγῳ. τοὺς δ' ἐξηγησαμένους ἑτέρως μέμψασθαι δίκαιον, ἐπιλανθανομένους τίνος ἐξηγοῦνται βιβλίον. οὐ γὰρ ἂν εἰς ἄλλων ἀνδρῶν ὑπέσυρον τὸ δόγμα, τὴν ἀκολουθίαν ἀπολιπόντες ὧν Ἱπποκράτης ἠβουλήθη. σαφῶς γοῦν εἰπόντος αὐτοῦ τὰς σάρκας ὁλκοὺς ἐκ κοιλίας καὶ ἔξωθεν, ὃ διαφέρει πάμπολυ τοῦ νομίζειν, τῇ πρὸς τὸ κενούμενον ἀκολουθίᾳ τὴν ἐκ τῆς κοιλίας ἀνάδοσιν

conſpicitur. Quam motionem in quibusdam noſtris commentariis non ſolum per oris reſpirationem, ſed etiam per diſſlationem a toto corpore fieri explanavimus, nonnullis quidem cauſa ſpiritus animalis generandi, ut dixit Aſclepiades; quibusdam vero, ut Eraſiſtratus, non hujus tantum, ſed etiam vitalis; aliis praeterea ſpirituum iſtorum alendorum cauſa inſpirationem fieri dicentibus, exſpirationis autem uſum referre dubitantibus, Hippocrates, ut in praedictis commentariis declaravimus, non modo per os exſpirationis, ſed ejus etiam, quae ex qualibet corporis parte fit, uſum in praeſenti ſermone perſtrinxit. Aliter vero interpretantes accuſare aequum eſt, cujusnam auctoris librum interpretentur, obliquos; neque enim in aliorum virorum placitum deſlexiſſent, eorum quae Hippocrates aſſeruit, conſenſum deſerentes, ipſo quidem clariſſime dicente, carnes ex ventre et extrinſecus attrahere, quod longe ab ea opinione diſtat, quae cibi ex ventriculo

Ed. Chart. IX. [543. 544.] Ed. Baf. V. (520.)

τῆς τροφῆς ἐν τῷ σώματι γίνεσθαι. πρῶτον μὲν ἐχρῆν ἐννοῆσαι μὴ μόνον ἑλκτικὴν τῶν οἰκείων εἶναι δύναμιν ἐν αὐταῖς, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀλλοτρίων ἀποκριτικήν. ἕπεται γὰρ τοῦτο τοῖς ὑποθεμένοις προνοητικὴν εἶναι τὴν φύσιν τῆς τοῦ ζώου διαμονῆς, ὧν εἷς ἦν καὶ Ἐρασίστρατος, δεύτερον δὲ τί ποτέ ἐστι τὸ τῆς ἐκκρίσεως δεόμενον εἰπεῖν. οὐ γὰρ δήπου τὸ αἷμα φήσουσιν ἐξ οὗ τρέφεται τὸ σῶμα. τούτων οὖν ἐκεῖνοι μὲν οὐδέτερον ἔπραξαν, ὁ δὲ Ἱπποκράτης ὡς ὑπὸ τῶν αἰσθήσει φαινομένων ἑκάτερον ἐναργῶς μαρτυρεῖται προειπὼν, ἐφεξῆς ἐπὶ τὴν χρείαν μετέβη τῆς καθ᾽ ὅλον τὸ σῶμα διαπνοῆς, τὴν τῆς γενέσεως ἀναγκαίαν αἰτίαν εἰπὼν τῶν λιγνυωδῶν περιττωμάτων. ἡ γάρ τοι κατὰ τὸ σῶμα τῶν ζώων θερμασία περιττώματα ποιεῖ τοιαῦτα συνεχοῦς κενώσεως δεόμενα. καὶ τοίνυν ἐν [544] τῇ προκειμένῃ ῥήσει τὴν ὕλην τῆς τῶν περιττωμάτων γενέσεως ἐδείξαμεν. ὡς γὰρ ἡ πλείων θερμασία γεννᾶν αὐτὰ πέφυκεν, οὕτως καὶ ὗλαί τινες εἰσιν ἐπιτήδειοι πρὸς τὴν γένεσιν αὐτῶν, εὐλόγως οὖν ἐμνημόνευσε τῆς μελαίνης χολῆς. ἐμά-

in corpus digeftionem inanis confecutione fieri ftatuit. Primo quidem non modo vim propriorum attractricem, fed etiam alienorum expultricem ineffe in carnibus animadvertere oportuit: hoc enim illis convenit dicere, quae praedicant a natura faluti animalium confuli, inter quos etiam fuit Erafiftratus. Secundo quidnam excretione egeat, dicere debuerant; neque enim fanguinem ex quo corpus alitur dicent. Horum quidem neutrum illi fecerunt. At Hippocrates ex fenfui manifeftis utrumque evidenter conftare praefatus, deinceps ad ufum ex omni corpore difflationis explicandum tranfitum fecit, neceffariam fuliginoforum excrementorum ortus caufam afferens: etenim in corpore animantium calor hujusmodi recrementa perpetua evacuatione indigentia procreat. Hac igitur in parte horum excrementorum generandorum materiam oftendit; nam ficut major ipfa generare aptus eft, ita et materiae quaedam iftis generandis habiles reperiuntur. Recta igitur ratione bilis atrae meminit: ipfam enim dupliciter con-

θετε γὰρ τὴν γένεσιν αὐτῆς εἶναι διττὴν, ἔκ τε παχέος αἵματος καὶ τῆς ξανθῆς ὑπεροπτηθείσης. εἰ δέ γε περὶ καύσου γενέσεως ὁ λόγος ἦν αὐτῷ, μάτην ἂν ἐμέμνητο μελαίνης χολῆς, ὥστε κἀκ τούτου δῆλον εἶναι τὴν ἡμετέραν ἐξήγησιν ἀληθεύειν τε ἅμα καὶ ὁμολογεῖν τοῖς Ἱπποκράτους δόγμασιν, τὴν δ' ἐκείνων διαφέρεσθαι. (521) τὴν δ' αὐτὴν ταύτην ῥῆσιν εἴρηκε κατ' ἄλλο μέρος τοῦ βιβλίου, ἡμεῖς αὐτοὶ προεξηγησάμεθα, καθ' ἣν καὶ τοῦτο ἐλέγομεν, ὅτι τὸ πῖον, οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ λιπαροῦ καὶ πιμελώδους εἰρῆσθαι χρὴ νομίζειν, ἀλλὰ κἀπὶ τοῦ γλυκέος παντὸς, ὡς περιλαμβάνεσθαι τῷ λόγῳ καὶ τὸ μέλι καὶ τὸ σίραιον, ὅπερ ἕψημα καλοῦσιν οἱ κατὰ τὴν ἡμετέραν Ἀσίαν Ἕλληνες.

δ.

Γνώμης, μνήμης, ὀδμῆς, τῶν ἄλλων καὶ πείνης, ὀργάνων ἄσκησις. πόνοι, σιτία, ποτὰ, ἀφροδίσια, μέτρια πάντα. ὁ ἐμψυχρότερος ἐν ψυχρῇ ὥρῃ καὶ χώρῃ ἐνθερμότερος ἔσται.

trahi didiciſtis, ex craſſo ſanguine et ex flava bile combuſta; quod ſi de ardentis febris ortu ſermo ipſi foret, fruſtra bilis atrae meminiſſet. Quamobrem et ex hoc perſpicuum eſt, explanationem noſtram veram eſſe, juxta et Hippocratis decretis conſentaneam, illorum autem diſſentientem. Ad haec eadem plane verba in alia libri parte conſcripſit nosque ipſi ea ſuperius enodavimus, ubi et illud dicebamus, pingue non ſolum de unguinoſo et adipali, ſed etiam de omni dulci, dictum eſſe putandum, ut eo ſermone mel contineatur et ſiraeum, quod hepſema, hoc eſt ſapam in noſtra Aſia Graeci nominant.

IV.

Mentis, memoriae, olfactus, aliorum etiam famis inſtrumentorum exercitio. Labores, cibi, potus, ſomnus, res venereae, omnia mediocria. Frigidior frigido in tempore et regione, calidior erit.

Ὅτι μὲν οὔθ᾽ ὁ κατὰ πάθος ψυχρότερος οὔθ᾽ ὁ δι᾽ ἡλικίαν ἐν ψυχρᾷ χώρᾳ καὶ ὥρᾳ δύναται γενέσθαι θερμότερος συμπεφώνηται πᾶσι, καὶ διὰ τοῦτό γε οἱ περὶ τὸν Σαβῖνον ἐπὶ τῶν φύσει ψυχροτέρων ἀληθῆ τὸν λόγον εἶναί φασιν. οὐ μὴν οὐδ᾽ ἐπὶ τούτων ἁπλῶς ῥηθεὶς ἀληθής ἐστιν, ἄνευ διορισμοῦ τοιοῦδε. τὸ περιϊστάμενον ἔξωθεν ψυχρὸν ὅτι μὲν πυκνοῖ καὶ ψύχει τὰ κατὰ τὸ δέρμα τῶν ἐναργῶς φαινομένων ἐστὶ, οὐ μὴν ὡσαύτως γε ἂν διατίθησι τὸ βάθος τοῦ σώματος, ἀλλ᾽ ὥσπερ ἐν ἀφορισμοῖς διώρισται κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν λόγον ἔνθα φησὶ, ἔστι δ᾽ ὅκου ἐπὶ τετάνου ἄνευ ἕλκεος νέῳ εὐσάρκῳ, θέρεος μέσου ψυχροῦ πολλοῦ κατάχυσις ἐπανάκλησιν θέρμης ποιεῖται, οὕτω καὶ νῦν ἐστιν ἡμῖν διοριστέον. τὸ γάρ τοι καταχεόμενον τοῦ σώματος ἡμῶν ψυχρὸν, ἤτοι δεικνεῖται περὶ τὸ βάθος, ὡς καὶ τὰ κατὰ τοῦτο μόρια παραπλησίως ψύξαι τοῖς ἐπιπολῆς, ἢ μόνα ψύχει τὰ κατὰ τὸ δέρμα. πρὸς μὲν οὖν τὸ βάθος ἐξικνούμενον ἐμψύχει τὰ κατὰ τοῦτο μόρια καὶ βλάβην οὐ σμικρὰν ἐργάζεται καθ᾽ ὅλον τὸ ζῶον. ἐκλυθείσης δ᾽ αὐτοῦ

Quod neque affectu aliquo, neque ob aetatem, frigidior in frigida regione et tempore possit calidior effici, omnes confitentur. Idcirco et Sabini sectatores de natura frigidioribus verum esse sermonem tradunt. Verum tamen neque de istis absolute prolatus verum est, nisi hujusmodi conditiones additae sint. Frigidum exterius circumfusum, quod denset refrigeretque cutaneas partes, inter evidenter apparentia ponendum est, non tamen corporis penetralia similiter afficit. Sed quemadmodum in aphorismis definitum est ea in parte, ubi inquit: nonnunquam in distentione sine ulcere juveni carnoso, aestate media, frigidae multae inspersio calorem revocat, sic et hoc loco a nobis definiendum est. Frigida namque corpori nostro injecta aut ita alte subit, ut intima aeque atque extima refrigeret aut sola cutanea frigore percellit. Ad profundum igitur descendens partes eas refrigerat et non levi noxa totum animal afficit, ipsius frigore concussis labefactatis-

τῆς δυνάμεως ἐν τοῖς ἐπιπολῆς τοῦ σώματος μέρεσιν, οὐ μόνον οὐκ ἂν ἔτι ψύξει τὰ κατὰ βάθος, ἀλλὰ καὶ θερμότερα πολλῷ τῆς ἔμπροσθεν αὐτοῖς ὑπαρχούσης κράσεως ἀποδείξει. ὅσοι δὲ περὶ ἀραιὸν ἐχόντων τὸ δέρμα καὶ τὰς ὑπ᾽ αὐτὸ σάρκας, ἡγοῦνται τὸν λόγον αὐτῷ γεγονέναι πυκνουμένης τῆς ἐπιφανείας καὶ κατεχομένου τοῦ πρότερον ἐκκενουμένου θερμοῦ, λέγουσι μέν τι τῶν ἀληθῶν, οὐ μὴν ἐχρῆν αὐτοὺς ὑπολαμβάνειν εἰρῆσθαι τοὺς οὕτω διαπνεομένους καὶ ψυχροτέρους. μάλιστα μὲν γὰρ, ὡς ἐμάθετε, τοῖς ὑγροῖς καὶ θερμοῖς σώμασιν ὑπάρχει ταῦτα, δεύτερον δὲ τοῖς θερμοῖς, κἂν χωρὶς ὑγρότητος ᾖ τοιαῦτα. τῶν ψυχρῶν δ᾽ οὐδὲν εὐδιαφόρητόν ἐστι, ἀλλ᾽ ἧττον μὲν τοῦτο πέπονθε τὰ ὑγρὰ, μᾶλλον δὲ τὰ ξηρὰ [545] πλεονεκτεῖ δ᾽ ἀμφοῖν τὰ φύσει θερμά. κατὰ τοῦτο οὖν μοι δοκοῦσιν ἁμαρτάνειν.

---

que viribus; at quae fuperficiem tantum corporis laedit, non folum interiora non refrigerabit, fed etiam calidiora multo, quam ipforum prior temperatura effet, efficit. Ceterum quicunque de raram cutem rarasque fub ipfa carnes habentibus ipfum loquutum effe exiftimant, nunc quoniam ob difflatum calorem iftos frigidiores affectos effe dicunt, atque ideo fpiffefcente cute, retentoque quod prius exhalabat calido, incalefcere, aliquid fane videri dicunt, fed eos opinari non decebat, qui ita digerantur, frigidiores dictos effe. Haec enim, ut didiciftis, humidis calidisque corporibus maxime infunt; fecundo calidis, licet fine humore talia fint, nullum autem frigidum corpus facile diffolvitur, fed minus quidem humida, magis autem arida hoc fuftinent, utriusque vero naturaliter calida praeftant. Hac itaque ratione ifti mihi falfi effe videntur.

ε'.

Ὀδυνέων τὴν ἐγγύτατα κοιλίην καθαίρειν, αἵματός τε κοιλίην διαιρεῖν, καῦσις, τομὴ, θάλψις, ψύξις, πταρμὸς, φυτῶν χυμοὶ, ἐφ' ὧν τὴν δύναμιν ἔχουσιν καὶ κυκεών. κακούργων, γάλα, σκόροδα, οἶνος ἀπεζεσμένος, ὄξος, ἅλες.

Βοηθημάτων κατάλογον ἐνταῦθα πεποίηται καὶ σμικραῖς καὶ μεγάλαις ὀδύναις ἁρμοττόντων, ὥσπερ ἐν ἀφορισμοῖς ἔγραψε τῶν ἐν ὀφθαλμοῖς μόνον, ἔνθα φησὶν, ὀδύνας ὀφθαλμῶν ἀκρητοποσίη ἢ λουτρὸν ἢ πυρίη ἢ φλεβοτομίη ἢ φαρμακείη λύει. προσέθηκέ τινα νῦν βοηθήματα ταῖς ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν ὀδύναις ἀνάρμοστα. τὸ μὲν οὖν ἁπάντων πρῶτον εἰρημένον ἐν τῷ προκειμένῳ λόγῳ κάθαρσίς ἐστιν, ἣν . . . φιλονίκη . . . ἐρεθίζουσι, μήτ' ἀνοήση . . . βοηθήματα τελέως ἐξηγησάμεθα καθ' ὅν τινα τρόπον ἔγραψεν. περὶ δὲ τῶν ἐφεξῆς λεγομένων πρώτη καῦσίς ἐστι παραλαμβανομένη κατὰ τὰ μεγάλα πεπονθότα

V.

In doloribus proximum ventrem purgare oportet et sanguinis ventrem rescindere. Ustio, sectio, calefactio, refrigeratio, sternutatio. Stirpium humores, in quibus vim habent et cyceon; maleficorum, lac, allium, vinum fervefactum, acetum, sal.

Remedia hoc loco enumerat et levibus et saevis doloribus succurrentia, sicut in aphorismis oculorum tantum dolentium remedia scripsit, ubi inquit: dolores oculorum meri potio tollit aut balneum aut fomentum aut venae solutio aut cum medicamento purgatio. Hoc loco quaedam adjecit remedia, oculorum doloribus non convenientia. Primum quidem omnium hoc in sermone enumeratum purgatio est, quam in . . . victoriae studiosa, irritant, neque stulta . . . auxilia penitus, quemadmodum scripsit, explicavimus. Primum vero inter deinceps enumerata ustio est, quae pessime affectis locis ob pravorum

Ed. Chart. IX. [545.] Ed. Baf. V. (521.)

διὰ κακοχυμίαν πολλὴν, ὡς ἐπὶ τῶν κακοηθεστάτων ἑλκῶν γίνεται, ποτὲ μὲν ἄντικρυς διαπύροις σιδήροις καιόντων ἡμῶν αὐτὰ, ποτὲ δὲ φαρμάκοις καυστικοῖς. ἐφεξῆς δὲ τῇ κατακαύσει γέγραπται τομὴ, παύουσα καὶ αὐτὴ τὰς ὀδύνας, τῶν ἤδη πῦον ἐχόντων πολὺ μορίων ἐπὶ φλεγμοναῖς μεγάλαις προηγησαμέναις, εἶθ' ἑξῆς θάλψις, ἐν λουτροῖς τε δηλονότι καὶ πυριάσεσι γινομένη. προηκηκόατε δ' ἤδη τὰς ὕλας τῶν πυριάσεων, ἐφ' ὧν τε προσήκει κεχρῆσθαι διαθέσεων ὀδύνην ἐπιφερουσῶν, οἷον ἐπὶ μὲν τῶν κατὰ θώρακα, δι' ὧν αὐτὸς εἶπεν ἐν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων. ἐπὶ δὲ τῶν ὀφθαλμῶν διὰ σπόγγου μαλθακοῦ, μὴ φέροντος τοῦ μορίου τὰς διὰ τῶν μαρσίππων τε καὶ καταπλασμάτων θάλψεις, ἀλλὰ καὶ ἡ δι' ἐλαίου κατάντλησις ἐπί τε τῶν μέσων τοῦ σώματος καὶ τῆς κεφαλῆς ἴαμα πόνων ἐστὶ θάλψις οὖσα, καὶ ἡ δι' ὕδατος ἐπὶ τῶν κώλων, καὶ συνεχεστάτη καὶ πλείστη χρῆσις ἐπὶ τῶν ὀδυνωμένων μορίων, ἡ διὰ τῆς θάλψεως γίνεται τοῖς ἰατροῖς, ἐπειδὴ καὶ τὰ τεταμένα χαλᾷ καὶ τὰ πεπληρωμένα κενοῖ καὶ τὰ κατεψυγμένα θερ-

fuccorum exuberantiam, ut in perquam malignis ulceribus evenit, adhibendum nonnunquam palam candentibus ferramentis, nonnunquam uftoriis medicaminibus, ea nobis utentibus. Poft uftionem fectio pofita eft et ipfa locorum multum jam pus habentium dolorem finiens, poftquam ingentes phlegmonae praegreffae funt. Deinde calefactio, levationibus fcilicet atque fomentis arceffita. Alias vero fomentorum materias edocti eftis, quibus vitiis dolorem excitantibus admovenda fint, ut pectoris morbis per ea quae ipfe in libro de ratione victus acutorum recenfuit; oculis autem per mollem fpongiam, non ferente loco per facculos et cataplafmata calefactiones; quin et ex oleo confperfio in mediis corporis partibus et capite, calefactio quum fit, doloribus remedio eft. Ex aquae calidae fotu extremorum membrorum dolor tollitur. Atque frequentiffimus et plurimus in dolentibus particulis calefactionis ufus apud medicos eft, nam et contenfa relaxat, completa evacuat, refrigerata calefacit. Refrigera-

μαίνει. τῇ ψύξει δὲ σπανιώτερον ἐπὶ τῶν ὀδυνωμένων χρώμεθα, πυκνούσῃ μὲν τὴν ἐκτὸς ἐπιφάνειαν αὐτῶν καὶ διὰ τοῦτο τὰς διαπνοὰς εἰργούσῃ, τεινούσῃ δὲ μᾶλλον τὰ τεταμένα. μόνας οὖν τὰς θερμὰς δυσκρασίας, ὅσαι χωρὶς πλήθους συνίστανται, ψύξις ἰάσεται, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἐξ ἐγκαύσεως ὀδυνωμένων τὴν κεφαλὴν ἢ διακαιομένων ὑπὸ πυρετοῦ. καταντλοῦντες οὖν αὐτὴν ῥοδίνῳ ψυχρῷ θεραπεύομεν τὸ σύμπτωμα καὶ τῶν ἐρυσιπελάτων τὰ δι' ὑπερβάλλουσαν θερμασίαν ὀδυνῶντα . . . καὶ ποδάγρας ὡσαύτως ἐφ' ὧν τὸ ῥεῦμα χολῶδές τε ἢ θερμόν. ἐφεξῆς δὲ τοῖς εἰρημένοις γέγραπται, φυτῶν χυμοὶ ἐφ' ὧν τὴν δύναμιν ἔχουσιν. ἧς πάλιν λέξεως ἡ διάνοιά μοι δοκεῖ τοιαύτη τις ὑπάρχειν, ὀδυνῶν ἰάματά σοι γενήσεταί ποτε καὶ οἱ τῶν φυτῶν χυμοί. ταῦτα δ' ἐστι πάμπολλα, τὰ μὲν ὑγρὰ διαμένοντα, τὰ δὲ πηγνύμενα. πρῶ- [546] τον μὲν τὸ ἔλαιον ἤδη παμπόλλον χρείαν ἡμῖν εἰς τὰς ὀδυνομένων ἰάσεις τε καὶ παρηγορήσεις παρέχει θερμὸν προσφερόμενον, εἶθ' ἑξῆς ἄλλα πολλὰ τούτου πολὺ μᾶλλον θερμαίνοντα, δάφνινον, κέδρινον,

tione autem rarius fedandis doloribus utimur, membrorum quidem exteriorem fuperficiem denfante et propterea diffiationes impediente, diftenfa vero magis intendente. Solas igitur calidas intemperies fine materiae multitudine fractus refrigeratio difcutiet; ficut in capitis dolore ob folis aeftum aut febrium ardorem. Caput igitur oleo rofaceo frigido perfundentes fymptoma curamus et eryfipelata, ob excellentem calorem dolorem inferentia . . . nec non et podagras, in quibus biliofa calidave fluxio eft. Poft dicta autem deinceps fcriptum eft, ftirpium humores, in quibus vim habent, quorum item verborum fententia talis plane mihi effe videtur. Dolorum medicinae tibi nonnunquam fuerint et ftirpium humores; ifti vero permulti funt, quidam liquidi permanentes, aliqui fpiffefcentes. In primis fane oleum per multam nobis utilitatem tollendis fedandisque doloribus, fi calidum adhibeatur, praeftat. Deinde et alia multa longe plusquam ipfum calefacientia, ut laurinum, cedrinum, recininum,

Ed. Chart. IX. [546.] Ed. Baf. V. (521.)

κίκινον, σινάπινον, ῥαφάνινον, ὑγρὰ μὲν ταῦτα, πεπηγότα δὲ τὰ μὲν μᾶλλον τὰ δὲ ἧττον, αἵ τε ῥητίναι καὶ μάλιστ' αὐτῶν αἱ αὐτόῤῥυτοι καλούμεναι, θαψία τε καὶ εὐφόρβιον, οἵ τε ὀποὶ πάντες, ὁ Κυρηναῖος, ὁ Παρθικὸς, ὁ Ἀσσύριος, ὁ σαγαπηνὸς, ὁ ἐκ τῶν τιθυμάλλων, ὁ ἐκ τοῦ πάνακος ὁ ἰδίως ὀποπάναξ καλούμενος. ἐκ τοῦδε τοῦ γένους ἐστὶ καὶ ἡ χαλβάνη καὶ ἄλλα πολλὰ περὶ ὧν ἔμαθες ἐν ταῖς τῶν ἁπλῶν φαρμάκων δυνάμεσιν. ἐάν τε γὰρ ὀπὸς ᾖ τινος, ἐάν τε χυλὸς, ἐν τῇ τῶν χυμῶν προσηγορίᾳ περιλαμβάνεται. τούτου τοίνυν τοῦ γένους ἐστὶ καὶ ἡ ὑγρὰ πίττα καὶ τὸ πίσσανον ὀνομαζόμενον, ἔτι δὲ καὶ τὸ κατὰ τὴν Κιλικίαν καπέλαιον, ἕτερά τε μυρία τὰ μὲν ἐκ βοτανῶν, τὰ δ' ἐκ θάμνων, τὰ δ' ἐκ δένδρων γινόμενα, καθ' ὧν ὄνομα κοινόν ἐστι τὸ φυτὸν, οὗ νῦν Ἱπποκράτης ἐμνημόνευσε, φυτῶν χυμοί. προσέθηκε δ' αὐτοῖς, ἐφ' ὧν δύναμιν ἔχουσιν, ἀσαφῆ διὰ συντομίαν τὸν λόγον ἐργασάμενος. εἰκότως τοιγαροῦν οἱ ἐξηγηταὶ διηνέχθησαν, ἄλλοι ἄλλως οὐ μόνον ἐξηγησάμενοι τὴν λέξιν, ἀλλὰ καὶ μεταγράψαντες. ὅπως

finapinum et raphaninum. Haec quidem liquida: concreta vero alia plus, alia minus et refinae, maximeque inter eas, quae fponte fua deftillant et thapfia et euphorbium et fucci omnes, Cyrenaeus, Parthicus, medicus, Affyrius, fagapenius, ex tethymalis, ex panace, qui et proprie opopanax dicitur. Hujus generis funt et chalbana et alia multa, quae omnia in commentariis de fimplicium medicinarum viribus didicifti: five enim fuccus fit alicujus, five liquor, fub humoris adpellatione comprehenditur. Hujus itaque generis funt et liquida pix et piceum, quod vocatur et in Cilicia capnelaeon, aliaque innumerabilia, aliqua ex herbis, aliqua ex fruticibus, aliqua ex arboribus confecta, quorum commune vocabulum ftirps habetur, cujus hoc loco Hippocrates meminit dicens: ftirpium humores. His vero adjecit, in quibus vim habent, obfcurum brevitate fermonem faciens. Igitur haud abs re explanatores diffident, alius aliter non modo interpretantes, fed etiam fcribentes. Quamobrem, ne nimia fcribam, eos

(522) οὖν μὴ γράφοιμι πολλὰ, καταλιπὼν αὐτοὺς ἃ δοκεῖ μοι πιθανώτατα εἶναι, ταῦτα ἐρῶ μόνα. τῶν τοίνυν φαρμάκων ὅσα πραΰνειν τὰς ὀδύνας πέφυκεν, ὥσπερ ἄλλο πρὸς ἄλλην διάθεσιν, οὕτω καὶ πρὸς μόριον ἄλλο δύναμιν ἔχει. μακροτέρου δ' ὄντος ἢ καθ' ὑπόμνημα τοῦ λόγου, διὰ παραδειγμάτων ὀλίγων αὐτὸν ἐπιδραμεῖν ἔγνωκα. τὸ μὲν οὖν τὰς ὀδυνηρὰς διαθέσεις μὴ πάσας δεῖσθαι τῶν αὐτῶν φαρμάκων, ἔστω σοι παράδειγμα τόδε. δακνωδῶν ὑγρῶν ἐν μὲν τοῖς ἐντέροις περιεχομένων, τὰ περικλύζοντα πρότερον ἐνιέντες, ὧν ἐστὶ καὶ μελίκρατον καὶ πτισσάνης χυλὸς, ὅταν ἐκκριθείη ταῦτα, τὰ πραΰνοντα τὰς δήξεις ἐπενίεμεν, ὅσα τε ἐμπλάττεσθαι καὶ περιπλάττεσθαι δύναται τῇ τῶν ἐντέρων ἐπιπολῇ, ἃ κωλύουσιν προσπίπτειν τοὺς καταφερομένους ἄνωθεν εἰς αὐτὰ δάκνοντας χυμοὺς, ἐδέσματά τε δίδομεν αὐτοῖς εὔχυμά τε καὶ ὅσα δύσφθαρτα. κατὰ δὲ τὴν ἄνω κοιλίαν καὶ μάλιστ' αὐτῆς κατὰ τὸ στόμα τοιούτων περιεχομένων χυμῶν ἐμεῖν μὲν πρῶτον αὐτοὺς κελεύομεν. εἰ δὲ δυσεμεῖς εἶεν, ἔλαιον ἢ ὑδρέλαιον ἤ τι τοιοῦτον καταῤῥοφῆ-

omittens, quae mihi fimillima veri videantur, ea fola referam. Medicamentorum igitur quaecunque dolores fedare apta funt, ficut aliud alii affectui, ita et iliud alii membro prodeffe idoneum eft. Hac de re autem fermo quia commentarii modum excedit, breviter ipfum per exempla perftringere conftitui. Porro quod non omnes cum dolore affectus iisdem egeant medicamentis, iftud tibi exemplo efto. Mordacibus fuccis in inteftinis contentis eluentia quum prius per inferiores partes immiferimus, inter quae mulfa eft, ptifanae cremor et excreta haec fuerint, morfus deinde mitigantia et quaecunque inhaerentia et inteftinorum tunicas operientia fuperne incidentes mordaces humores arcent, in fedem damus; edulia praeterea ipfis bonum fuccum creantia et quae difficulter corrumpantur, exhibemus. At in fuperiore ventre et maxime in ejus oftiolo id genus contractis humoribus in primis eos vomere jubemus. Quod fi ad vomitum parati non fint, fimplex oleum aut cum aqua temperatum aut

σαι δίδομεν, ἐφ' ᾧ τῶν ἐμέτων γενομένων ἔξωθεν μὲν ἐπιτίθεμεν τῶν στυφόντων τὶ καὶ δυσωδῶν, ἔνδοθεν τροφὰς εὐχύμους τε ἅμα καὶ δυσφθάρτους καί τι καὶ στῦφον ἐχούσας. τοῖς δ' ὀφθαλμοῖς τοιούτων ἐν ὅλῳ τῷ σώματι προκαθαίρομεν. εἰ δ' αἵματος πλῆθος, ἐπὶ τὴν ἐν ἀγκῶνι φλέβα τὴν ἔξωθεν ἣν ὠμιαίαν καλοῦσιν ἥκομεν, εἶθ' ἑξῆς φαρμάκῳ χρώμεθα τῶν ἀπαλωτάτων τέ τινι καὶ ἀδηκτοτάτων, ἐφ' ᾧ νηστεύσαντα δι' ὅλης τῆς ἡμέρας εἰς ἑσπέραν ἐπὶ λουτρὸν ἄγομεν. εἰ δὲ μήτε καθάρσεως δέοιτο μήτε φλεβοτομίας, τοῖς τ' εἰρημένοις φαρμάκοις καὶ τῷ λουτρῷ μετ' αὐτὰ, καθάπερ ἴστε, τὰς τοιαύτας ὀδύνας ἐξιώμεθα, μήτε ταῖς κατὰ γαστέρα δήξεσι τῶν κολλυρίων ἐνιέντες τι, μήτε τοῖς ὀφθαλμοῖς τράγου χυλὸν ἢ στέαρ αἰγὸς ἢ κηρωτὴν ἄδηκτον ἤ τι τῶν ἄλλων ὅσα διὰ τῆς ἕδρας [547] ἐνίεμεν. ἀρκέσει ταῦθ' ὡς ἐπὶ παραδείγματος εἰρῆσθαι πρὸς ἔνδειξιν τοῦ τὴν αὐτὴν διάθεσιν οὐ τῶν αὐτῶν δεῖ-

quiddam fimile forbendum praebemus, per quod citato vomitu exterius aliquid adftringens odoratumque superimponimus; fumendos autem cibos exhibemus boni fucci, aegre diffolubiles et nonnulla adftringendi vi praeditos. Oculis vero dolentibus horum nihil facimus, fed univerfi corporis inutilem materiam prius medicamento educimus. Quod fi redundet fanguis, ad cubiti venam exteriorem, quam humeralem vocant, fcindendam accedimus; deinceps medicamine aliquo quam molliffimo et neutiquam mordaci utimur; deinde per totum diem ufque ad vefperam jejunantem ad balneum ducimus. Quod fi neque purgatione, neque venae fciffione indigeat, dictis medicamentis et poft ipfa lavatione, ficut noviftis, ejusmodi dolores medicamur, neque ad ventris morfus collyrion aliquod immittentes, neque oculis tragi fuccum aut caprae adipem aut feratum morfu vacans aut id genus aliquid adhibentes, quale in fedem injicere foliti fumus. Haec exempli caufa dixiffe fatis efto ad illud edocendum eundem affectum diverfis

σθαι βοηθημάτων, ὅταν ἐν διαφέρουσι γένηται αὐτοῖς. ἐπιδεῖξαι γὰρ πρόκειται κατὰ τίνα διάνοιαν ὁ Ἱπποκράτης εἶπε, φυτῶν χυμοὶ ἐφ᾽ ὧν δύναμιν ἔχουσι. τὸ γὰρ ἐφ᾽ ὧν ἤτοι μορίων ἢ διαθέσεων ἢ τρόπων χρήσεως ἀναγκαῖόν ἐστιν ἀκοῦσαι. λέγω δὲ τρόπους χρήσεως, ὅταν ἤτοι τὴν αἰτίαν αὐτήν τις ἐκκόπτῃ, δι᾽ ἣν ὀδυνᾶται τὸ πεπονθὸς μόριον, ἤτοι τὸ γεννώμενον ἐξ αὐτῆς φυσῶδες πνεῦμα διαφορῇ. καὶ τοῦτ᾽ αὐτὸ ποιεῖ διττῶς, ἢ λεπτύνων αὐτοῦ τὸ παχὺ καὶ φυσῶδες ἢ ἀραιῶν τὸ περιέχον αὐτὸ σῶμα. καὶ μέντοι καὶ περὶ ταῦτα τρόπος ἕτερός ἐστιν ἀνωδυνίας ποιητικὸς ἐκ τοῦ ναρκοῦσθαι τὴν αἴσθησιν γινόμενος, ἐφ᾽ οὗ καὶ συνέσεώς ἐστιν οὐ τῆς τυχούσης μῖξαι τῷ ναρκωτικῷ τἄλλα καὶ μὴ μόνῳ χρήσασθαι. τίς γὰρ οὐκ οἶδεν ἐν τῷ Φιλωνείῳ φαρμάκῳ τὴν μὲν τῆς ὀδύνης παῦλαν ἡ τῆς αἰσθήσεως νάρκη ποιεῖ, τὰ δὲ ἐργαζόμενα ταύτην ἐστὶν ὅτε τοῦ μήκωνος ὀπὸς καὶ τὸ τοῦ ὑοσκυάμου σπέρμα, ταῦτα δ᾽ εἰ μόνα προσενεχθείη, παντάπασιν μὲν ὀλίγα δοθέντα τὴν ὀδύνην οὐ δυνήσεται παύειν· εἰ δ᾽ ἐν ᾧ μέτρῳ λη-

locis excitatum non eadem remedia poftulare. Oftendere enim propofitum eft, in quo fenfu Hippocrates dixerit, ftirpium humores in quibus vim habent: illud enim in quibus aut membris aut affectibus aut modis utendi, intelligere neceffe eft. Dico autem utendi modos, quum aut ipfam caufam, ob quam affecta pars dolet, removemus aut flatuofum fpiritum ex illa creatum difcutimus; idque ipfum duobus modis efficimus aut fpiritus craffam flatuofamque partem extenuantes aut continens ipfum corpus rarefacientes. Quin etiam ad haec modus alius indolentiae effector eft, fcilicet qui fenfum habetat ac ftupefacit, in quo prudentiae non vulgaris eft, ftupefactorio medicamento alia permifcere, neque eo folo uti. Quem enim praeterit, a Philonio, quod vocatur, medicamine, dolori finem ftupore fenfus imponi; ftuporem vero et torporem papaveris fuccus et alterci femen efficiunt. Haec fi fola perpauca exhibeantur, dolorem fedare non poterunt; quod fi tantum ex iftis detur, quantum acceptum

φθέντα παῦσαι δύναται, τοῦτ' ἔχοι τὸ μέτρον, οὐ σμικρὰν βλάβην ἐργάζεται κατὰ τὸ πάσχον μόριον. ἵν' οὖν μήτε μεγάλως αὐτὸ βλάψῃ καὶ ναρκώσῃ τὴν αἴσθησιν, ἡ τῶν ἄλλων φαρμάκων μῖξις εὑρέθη τῷ Φίλωνι. τίς δέ ἐστιν ἡ μέθοδος ᾗ χρώμενος ἄν τις ἐπὶ τὴν τοιαύτην ἥκοι κατασκευὴν τῶν φαρμάκων, ἐν τοῖς περὶ συνθέσεως αὐτῶν εἴρηται. περὶ μὲν δὴ τούτων ἱκανὰ καὶ ταῦτα, θεασώμεθα δὲ περὶ τῶν ἐφεξῆς εἰρημένων ὧν ἡγεῖται πρῶτος γεγραμμένος ὁ κυκεών. ὅτι μὲν οὖν οἶνος ὀδύνας ὀφθαλμῶν ὅσαι δι' ἔμφραξιν γίνονται παύει, διὰ τῶν εἰς τοὺς ἀφορισμοὺς ὑπομνημάτων ἐμάθετε. νῦν δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων, ὅσαι κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον γίνονται, ποτὲ μὲν διὰ πάχος αἵματος, ποτὲ διὰ ψύξιν, ἀναμνήσθητε πολλάκις ἑωρακότες ἐπί τε τῶν κατὰ κοιλίαν ὀδυνῶν, ἐπί τε τῆς καλουμένης ἡμικραίρας, οἶνον ἀκρατέστερον αὐτίκα μὲν ὠφελήσαντα σαφῶς, ὕπνου δὲ ἐπιγενομένου τελέως παύσαντα· τεθέασθέ με διδόντα οἶνον οὐκ εὐθέως νήστει, ἀλλ' ἐπὶ τροφῇ. νῦν

ſedare dolorem poſſit, inſigni noxa membrum dolens afficietur. Igitur ne ipſum magnopere offendatur, neque ſenſus obtorpeat, aliorum medicaminum permiſtio a Philone excogitata eſt. Quaenam vero ſit methodus, qua quis utens hanc medicamentorum ſtructuram moliatur, in libris de ipſorum compoſitione proditum eſt. Et de his hactenus. Nunc quae ſequuntur, conſideramus, inter quae prima eſt vox illa, cyceon, nempe quod vinum dolores oculorum ex obſtructione orientes mitiget, ex aphoriſmorum interpretationibns didiciſtis. Nunc vero aliorum, quicunque eadem ratione concitantur, dolorum nonnunquam ob ſanguinis craſſitudinem, nonnunquam ob frigus, vobis in mentem veniat, quam ſaepius et in ventris doloribus et in dolore capitis vocato hemicraera ſeu hemicranea, meracius vinum ſumtum confeſtim quidem manifeſte juviſſe, accedente deinde ſomno, in totum dolorem ſuſtuliſſe, videritis. Vidiſti autem me non illico jejuno, ſed ab aſſumto cibo exhibere. At hoc loco Hippocrates

δὲ ὁ Ἱπποκράτης ἔμιξεν ἀμφότερα καὶ τὴν τροφὴν καὶ τὸ πόμα. τοιοῦτον γάρ τι πρᾶμά ἐστιν ὁ κυκεὼν, ὡς καὶ παρ' Ὁμήρου μεμαθήκατε. μιγνύντων μὲν ἄλλα τῷ οἴνῳ, κοινὸν δ' ἐχόντων ἁπάντων αὐτόν. ἴσως καί τι τὸ μετ' ἀλφίτων μὲν εἶναι τὸν οἶνον. ἐξ ἀνάγκης δὲ καί τι ἄλλο ἐκ τοῦ κυκεὼν ὀνόματος ἀξιώσει τις δηλοῦσθαι τοὺς παλαιοὺς, οὕτω μᾶλλον ἐπιδεικνὺς κεχρῆσθαι τῇ προσηγορίᾳ. χρῆσθαι δέ ποτε καὶ τροφῆς χωρὶς οἴνῳ τῶν οὕτως ἀλγούντων τινὰ κελεύσας ἕνεκα τοῦ βεβαιῶσαί μου τὴν ὑπόληψιν, ἐθεασάμην ὡς προσεδόκησα παροξυνθέντα θερμῶν ἀτμῶν πολλῶν ἀθρόως ἀναδραμόντων ἐπὶ τὸν πεπονθότα τόπον, ἐφ' οἷς ἀνώμαλός τε ἅμα δυσκρασία καὶ πλήρωσις ἠκολούθησε τοῦ μέρους. ἐπιδέδεικται δὲ ἡμῖν ἡ μὲν πλήρωσις τῷ διατείνειν πάντῃ τὰ σώματα ὀδύνας ἐργαζομένη τοῖς ἀσθενέσιν, ἡ δ' ἀνώμαλος δυσκρασία διὰ τό τινα μὲν ἔτι κατὰ φύσιν ἔχειν μόρια, τινὰ δὲ ὁμιλεῖν αὐτοῖς ἐψυγμένα. γίνεται γὰρ ἐν τούτοις ἐκ τῶν παρὰ φύσιν ἐχόντων εἰς τὰ κατὰ φύσιν ἔχοντα διάδοσις τῆς ψύξεως ἀνιαρά. τὰ δὲ

utrumque miscuit et cibum et potum: tale enim quiddam cyceon est, quemadmodum et apud Homerum didicistis, miscentibus quidem alia cum vino, commune vero omnium ipsum habentibus; fortasse et cum polenta vinum miscebant. Necessario autem et alia misceri ex hoc nomine, cyceon veteres signare quispiam putaverit, sic eos adpellationem hanc in eum sensum magis accipere indicans. Aliquando autem ego quempiam dolore vexatum sine cibo, vino uti jubens, ut opinionem meam confirmarem, multis subito calidis vaporibus affectum locum petentibus, eum, uti fui veritus, cruciatum animadverti: ab illis enim et inaequalis intemperies et repletio membro acciderunt. Alibi vero nos explicavimus repletionem quoquo versus corpora distendentem, imbecillis partibus dolorem inferre, sed inaequalem intemperiem ea ratione, quod aliquae partes adhuc naturaliter affectae sint, aliquae refrigeratae ipsis sint proximae: in istis enim a male affectis partibus ad recte valentes molesta quaedam frigoris distributio fit;

ὅλα ψυχθέντα καὶ ὡς [548] ἂν εἴποι τις ἑκτικὴν κτησάμενα τὴν τοιαύτην κρᾶσιν, οὐκ ὀδυνᾶται. τὴν γὰρ φύσιν, φησὶ, διαλλασσαμένοισι καὶ διαφθειρομένοισιν αἱ ὀδύναι γίνονται, οὐ διηλλαγμένοις οὐδὲ διεφθαρμένοις ἤδη. τὸν μὲν οἶνον αὐτός τε προσεδόκησα βλάψειν ἄνευ τῆς τροφῆς πινόμενον, ἥ τε πεῖρα μαρτυρήσασα βεβαιοτέραν μοι τὴν πίστιν εἰργάσατο. κυκεὼν δ' οὐκ ἂν βλάψειεν ἔχων ἐν αὐτῷ τὴν τροφήν. ἐκ γὰρ τῆς ἀμφοῖν συμμέτρου μίξεως ὁμαλὴ κατὰ βραχὺ θάλψις ἐν τοῖς πεπονθόσι μορίοις αὐξανομένη χωρὶς ἀτμῶν πολλῶν ἐκθερμαίνει τε τὰ κατεψυγμένα καὶ διαφορεῖ τὰ ἐμπεφραγμένα. διέρχεται γὰρ ὅσα πρότερον ἔν τισιν ἐσφίγγησαν διὰ πάχος, αὐτά τε λεπτυνόμενα καὶ χεόμενα τῶν τε περιεχόντων αὐτὰ σωμάτων ἀραιοτέρων ἀποτελουμένων, ἅπερ ἐπὶ τῶν θερμαινόντων ὁμαλῶς γίνεσθαι φιλεῖ. καὶ οἱ πταρμοὶ δὲ, καὶ γὰρ τούτους ἐφεξῆς ἔγραψεν, ἐναργῶς φαίνονται κεφαλαλγίας ἰώμενοι, τὰς ἐπὶ πλήθει φυσώδει πνεύματος γινομένας. ταυτὶ μὲν οὖν ἅπαντα μέχρι τῶν πταρμῶν ἐπιδέδεικταί μοι τοῦ προτεθέντος ἐξ

at omnes refrigeratae, ut ita dicam, hecticam quandam temperaturam adeptae non dolent. Quibus enim, inquit, naturae mutantur atque corrumpuntur, dolores excitantur, non permutatis jam atque corruptis. Ego profecto vinum ſine cibo epotum laeſurum eſſe arbitrabar et experientia idem teſtata firmiorem ſententiam meam reddidit, cyceon autem quum in ſe ipſo cibum contineat, offendere nequaquam poterit: nam ex utriusque mediocri miſtione aequabilis paulatim calefacti, ſi in partibus affectis augeſcens ſine multis vaporibus et refrigerata calefacit et inculcata diſſipat. Quaecunque enim prius aliquibus in locis ob craſſitudinem inhaeſerant, eos attenuata et fuſa permeant, continentibus etiam ipſa corporibus rarioribus laxioribusque affectis, quae ab aequabiliter calefacientibus fieri ſolent. Sternutationes quoque; nam et hos deinceps ſcripſit, dolores capitis ex multo flatuoſo ſpiritu ortos perſpicue removere cernuntur. Haec igitur omnia uſque ad ſternutationes cum eo, quod ab initio propoſitum fuit,

ἀρχῶν ἔχεσθαι, κακῶς ὑπὸ τῶν ἐξηγησαμένων εἰς πλείους λόγους τεμνόμενα. ἐπὶ δὲ τὴν ἑξῆς λέξιν μεταβῶμεν, ἀπέχεσθαι δοκοῦσαν ἔτι τε καὶ μᾶλλον ἁπασῶν τῶν ἔμπροσθεν ἤπερ ἀλλήλων ἐκεῖναι. δύναται δ', ὡς ἐγώ φημι, καὶ αὐτὴ περὶ μὲν ὀδυνῶν εἰρῆσθαι καθάπερ ἐκεῖναι, διαφέρειν δ' αὐτῶν τῇ κακίᾳ. γίνονται γάρ τινες ὀδύναι κακοήθεις ὑπὸ τῶν κακούργων εἴτ' οὖν φαρμάκων ἃ δηλητήρια καλοῦσιν, εἴτε θηρίων ἰοβόλων, εἴτε καὶ χυμῶν τινων ἐκ διαίτης μοχθηρᾶς ἢ λοιμώδους ἀέρος ἐν τῷ σώματι γεννηθέντων. ἐπὶ τούτων οὖν φημὶ λελέχθαι ταῦτα τὰ βοηθήματα, γάλα, σκόροδα, οἶνος ἀπεζεσμένος (523) ὄξος, ἅλες. γάλα μὲν ἐπὶ τῶν κατὰ διάβρωσιν ἀναιρούντων· ἐπικράσεως γὰρ δεῖται· σκόροδον δ' ἐπὶ τῶν κατὰ σφοδρὰν ψύξιν, οἶνος δ' ἐπὶ τῶν κατὰ μετρίαν. προσκειμένου δὲ αὐτῷ τοῦ ἀπεζεσμένου δυνατόν ἐστιν ἀκούειν τὸν ἱκανῶς θερμὸν, ἐγχωρεῖ δὲ καὶ τὸν οὕτως ἀφεψημένον, ὡς γίνεσθαι τὸ καλούμενον σίραιον. ἐπικρατικὸν γάρ τοι καὶ τοῦτ' ἔστι καὶ δριμυτή-

cohaerere a me oftenfum eft et male ab interpretibus in plures fermones fuiffe divifa. Ad fequentem igitur partem transeamus, quae plus etiam ab omnibus prioribus, quam illae inter fe diftare videtur. Poteft autem et ipfa, ut ego fentio, de doloribus, ficut et illae, fuiffe prolata, fed ab illis differre malitia. Exoriuntur enim dolores quidam maligni a maleficis feu medicamentis, quae deleteria, id eft mortifera vocant, feu feris venenum ictu fundentibus, five fuccis aliquibus ex improbo victu aut peftilenti coelo in corpore genitis. Ad hos itaque id genus remedia enumerata fuiffe dicimus, lac, allium, vinum fervefactum, acetum, falem. Lac namque venenis erofione interficientibus adverfatur, fiquidem attemperatione opus eft. Allium vehementi frigore laedentibus refiftit, vinum mediocriter frigidis; fed quum ipfi adjectum fuerit, *fervefactum*, intelligere poffumus admodum calidum. Poteft etiam intelligi vinum ita decoctum, ut fapa, quam vocant, facta fit: etenim haec corrodentes acrimonias tem-

Ed. Chart. IX. [548.] Ed. Baf. V. (523.)

τῶν διαβρωτικόν. ὄξος δ᾽ ἕνεκα τοῦ τέμνειν χυμοὺς κολλώδεις, ὡς ἐπὶ τῶν μυκήτων ἢ καὶ ψύξεως ἕνεκεν, ὡς ἐπὶ θαψίας. τοὺς δ᾽ ἅλας, ὡς ἐκδαπανῆσαι δυναμένους ὅλην τὴν οὐσίαν τῶν κακούργων χυμῶν τε καὶ φαρμάκων. ἀλλ᾽ ἐπεὶ μὴ μόνον ὠφέλειαι καὶ βλάβαι τοῖς σώμασιν ἡμῶν γίνονται κατὰ τὰς τῶν κακούργων χυμῶν τε καὶ φαρμάκων, ἀλλ᾽ ἐπεὶ μὴ μόνον ὠφέλειαι καὶ βλάβαι τοῖς σώμασιν ἡμῶν γίνονται κατὰ τὰς τῶν ὁμιλούντων ἁπλᾶς ποιότητας, ἀλλὰ καὶ καθ᾽ ὅλην τὴν οὐσίαν, ἐμάθετε γὰρ καὶ τοῦτο δι᾽ ἑτέρων ὑπομνημάτων, προσηκόντως ἂν εἰρημένον εἴη τὸ φυτῶν χυμοὶ ἐφ᾽ ὧν τε δύναμιν ἔχουσιν. καὶ γὰρ καθ᾽ ὅλην τὴν οὐσίαν ἰδιότητες ἤτοι οἰκεῖαι τοῖς σώμασιν ἡμῶν ἢ ἀλλότριαι κατὰ τέτταρας ὕλας εἰσὶ καθαρτικὰ φάρμακα καὶ τροφαὶ καὶ τρίτα πρὸς αὐτοῖς ἃ νῦν Ἱπποκράτης ὠνόμασε κακοῦργα καὶ τέτταρα τὰ τούτων ἰάματα. τεμνομένου δὲ τοῦ τρίτου γένους τῆς ὕλης εἴς τε τὰ δηλητήρια καλούμενα φάρμακα καὶ τοὺς ἰοὺς τῶν θηρίων, διττὴ καὶ τῶν ταῦτα θεραπευόντων ἐστὶν ἡ ὕλη. καλεῖται δὲ ἀλεξι-

perat. Acetum vero, ut glutinofos, quales fungorum efu creantur, fuccos diffecet vel etiam refrigerandi caufa, ficut adverfus thapfiam requiritur. Poftremo falem, ut totam maleficorum humorum medicamentorumque fubftantiam confumere poffit. Ceterum quoniam utilitates et noxae non folum per fimplices nos attingentium qualitates, fed etiam per totam fubftantiam corporibus noftris adveniunt, et hoc enim ex aliis commentariis didiciftis, jure fane optimo et illud dictum fuerit, ftirpium humores et in quibus vim habent. Proprietates namque ex tota fubftantia progenitae aut corporibus noftris congruentes aut alienae, quatuor materiis continentur: aut enim purgatoriae medicinae funt aut alimenta aut ad haec tertio ea quae hic Hippocrates malefica nominavit aut quarto ipforum remedia. Quum vero tertium materiae genus et in medicamenta deleteria, hoc eft mortifera vocata et ferarum venena, diftribuatur, duplex et ifta curantium materia eft. Adpellantur autem Graeco vocabulo alexiphar-

φάρμακα μὲν, ὅσα τοῖς δηλητηρίοις ἀνθίσταται, θηριακὰ δὲ ὅσα τὰς τῶν θηρίων ἰᾶται δήξεις. ἴσως [549] δέ τις ἀξιώσει καὶ τὴν τῶν καθαιρόντων φαρμάκων ὕλην ἐν τοῖς τῶν δηλητηρίων περιέχεσθαι, διαφθείρει γὰρ ἡμᾶς καὶ ταῦτα, πλείω τῶν συμμέτρων δοθέντα. τοῦτο δ' εἰ συγχωρήσαιμεν, ἀκόλουθον ἡμῖν ἔσται τά τ' ἀλεξιφάρμακα καὶ τὰ θηριακὰ ἐν τοῖς δηλητηρίοις συγκαταριθμεῖν, ἐπειδὴ καὶ ταῦτα ἀναιρεῖν πέφυκεν, εἰ μή τις αὐτῶν βραχὺ προσενέγκοιτο παντάπασιν. ἀλλὰ δι' αὐτὸ τοῦτό μοι δοκοῦσιν ἰατροὶ θανάσιμα μὲν πολλὰ φάρμακα καλεῖν, ὧν ἀναγκαῖον ὄφελός τι κατὰ καιροὺς γίνεται, δηλητήρια δὲ τὰ μηδέποτε μηδὲν ὀνοῦντα μήτε νοσοῦντας ἀνθρώπους μήθ' ὑγιαίνοντας· οὔτε γὰρ ἀκόντιον οὔθ' ὑδράργυρος οὔτε λιθάργυρος οὔτε λαγωὸς θαλάττιος εἴσω τοῦ σώματος λαμβανόμενος παρέχει τινὰ ἡμῖν ὠφέλειαν, ὥσπερ καὶ τἄλλα πολλὰ, περὶ ὧν ἐν τοῖς κατὰ τὴν ἰδιότητα τῆς ὅλης οὐσίας ὠφελοῦσί τε καὶ βλάπτουσιν εἴρηται.

---

maca, id eſt medicamentorum auxilia, quae mortiferis medicamentis adverſantur; theriaca vero quae ferarum morſibus medentur. Verum fortaſſe quis exiſtimavit et purgantium medicamentorum materiam inter mortifera eſſe cenſendam, nam et haec ultra modum aſſumta nos interficiunt. Id ſi conceſſerimus, conſequens erit etiam ut alexipharmaca et theriaca in mortiferis enumeremus, quandoquidem et haec nos perdere poſſint, niſi ſi quis ex ipſis omnino valde parum aſſumſerit. Verum ea de cauſa mihi plura medicamenta non vocare mortifera medici videntur, quod ipſorum temporibus quibusdam utilitas neceſſaria ſit; ea vero appellare deleteria, id eſt perniciosa, quae nullo unquam tempore neque aegrotis hominibus neque valentibus operam ferunt, neque enim aconitum, neque argentum vivum, neque argenti ſpuma, neque marinus lepus, intra corpus accepta, ullum nobis afferunt emolumentum, quemadmodum et alia pleraque, de quibus et in illis commentariis actum eſt, ubi de juvantibus atque nocentibus per totius ſubſtantiae proprietatem diſputavimus.

στ'.

Ἄνθρωπος ἐκ κόπων ἐξ ὁδοῦ, ἀδυναμίη βάρος ἀνέπτυεν, ἔβηξε γὰρ ἐκ κορυφῆς, πυρετὸς ὀξὺς πρὸς χεῖρα ὑποδάκνων· δευτεραίῳ δὲ καρηβαρία, γλῶσσα ἀπεκαύθη, ῥὶς ὀνυχογραφηθεῖσα, οὐχ ἡμοῤῥάγησεν, ἀριστερὸς σπλὴν μέγας καὶ σκληρὸς ὠδυνᾶτο.

Τὰ μὲν γενόμενα τῷ κάμνοντι διηγήσατο, εἴτε δ' ἂν ἀπέθανεν εἴτ' ἐσώθη παρέλιπεν, ὧν χάριν ἅπαντα γράφεται τἄλλα. τί ἂν οὖν ἐγὼ παρὰ τοῦ νοσοῦντος οὕτως ἔσεσθαι προεῖπον ἴσως ἀκοῦσαι ποθεῖ τις, ᾧ τἀληθῆ ῥητέον ἐστίν. ὡς εἴ μοί τις ἔδειξεν αὐτοῦ τὰ οὖρα, σαφῶς ἂν ἀπεφηνάμην ὁποῖόν τι φρονῶ περὶ τοῦ κάμνοντος, ὅσον μὲν γὰρ ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις ὀλεθρίως εἶχεν. εἰ δὲ ἦν καὶ τὰ οὖρα ἄριστα, σωθήσεσθαι μὲν, ὀξέως δὲ νοσῆσαι τὸν ἄνθρωπον ἀπεφηνάμην ἄν· εἰ δὲ ἦν καὶ τὰ οὖρα μοχθηρὰ, διὰ ταχέων τεθνήξεσθαι. μέσον δὲ αὐτῶν, ὡς μήτ' ἐπαι-

VI.

Homo ex lassitudinibus ab itinere, imbecillitas, gravitas exspuit, tussiebat enim ex vertice. Febris acuta, manum submordens. Secundo die caput grave, lingua exusta fuit, nares unguibus rescissae, sanguis non manavit; sinister lienis magnus et durus dolore infestabatur.

Quaenam huic aegroto acciderint, narravit Hippocrates; mortuusne sit an evaserit, quorum causa reliqua omnia scripta sunt, dicere praetermisit. At forsan quid ego de aegro hoc futurum esse praedicerem quispiam audire desideret, cui vera hunc in modum dicenda sunt. Si quis ejus mihi urinam ostendisset, clare sane quid de eo sentirem attulissem. Quantum enim ad dicta pertinet, perniciose aegrotabat; at si urina optima fuisset, hominem quidam evasurum, sed acute aegrotaturum esse praedixissem; sin autem prava apparuisset urina, brevi interiturum. Si mediocris, ut neque laudanda esset, neque vituperanda,

νεῖσθαι μήτε ψέγεσθαι πλείονα χρόνον ζήσαντα τεθνήξεσθαι. τὰ μὲν οὖν ἄλλα συμπτώματα μεταξύ πως ἐστὶν ὀλέθρου καὶ σωτηρίας, ἡ δὲ ὀνυχογραφηθεῖσα ῥὶς, εἶτα μὴ μεθεῖσα τοῦ αἵματος, οὕτω γὰρ ἔγραψε Ζεῦξις, ῥὶς ὀνυχογραφηθεῖσα, οὐχ ἡμοῤῥάγησεν, ὀλέθριον μὲν καὶ οὕτως, ἧττον δὲ τοῦ μηδ' ὅλως αἷμα μεθεῖναι. πρόδηλον δ' ὅτι τῆς χειρουργίας καλῶς γενομένης ὅμως οὐκ ἐῤῥύη τὸ αἷμα. τὴν ἀρχὴν γὰρ οὐκ ἂν ἔγραψε κατὰ τὴν διήγησιν, ὀνυχογραφηθῆναι μὲν τὴν ῥῖνα, μὴ γενέσθαι δὲ τὴν αἱμοῤῥαγίαν, εἰ περὶ τὴν χειρουργίαν τοῦτο συμβεβήκει. λέγουσι δὲ τοὺς παλαιοὺς οὐ μόνον τοῖς ἰδίοις ὄνυξι τὴν ῥῖνα διαιρεῖν, ἀλλὰ καὶ σιδήρῳ τινὶ πρὸς αὐτὸ τοῦτο παρεσκευασμένῳ, καὶ ἐοίκασι, κατά γε τὸ ἐν τῷ λόγῳ τῷδε προκείμενον, ἄῤῥωστον διὰ τὴν καρηβαρίαν ἐπὶ τὴν διαίρεσιν αὐτῆς οἱ θεραπεύοντες τὸν ἄνθρωπον ἰατροὶ παραγενέσθαι· τὸ δ' ἐπὶ τοῦ σπληνὸς εἰρημένον, [550] ἀριστερὸς σπλὴν μέγας, οἱ μὲν

longiori tempori fuperftitem, tandem moriturum effe affirmaffem. Alia porro fymptomata media quodam modo inter perniciem atque falutem funt. Illud vero, nares autem unguibus refciffae, deinde non effundentes fanguinem: ita enim fcripfit Zeuxis, nares unguibus refciffae non effuderunt fanguinem, peffimum fignum eft. Quod fi fcriptum effet, quemadmodum et in pluribus exemplaribus fcriptum reperitur, nares unguibus refciffae, fanguis non manavit, perniciofum quidem et hoc effet, fed minus quam nullo modo fanguinem emittere. Patet autem quod et manus opera rite adhibita, fanguis tamen non emanavit; neque enim ab initio hac in parte fcripfiffet, unguibus quidem nares effe profciffas, neque tamen fanguinis effluvium accidiffe, fi absque manus opera id evenire potuiffet. Referunt autem veteres medicos non propriis unguibus modo, fed etiam ferramento quodam ad id ipfum praeparato nares diffecare folitos. Videnturque in aegrotante, de quo nunc fermo fit, ad ipfarum diffectionem propter capitis gravitatem curantes hominem medici deveniffe. Illud vero de liene dictum, finifter lienis mag-

Ed. Chart. IX. [550.] Ed. Baf. V. (523.)

οὕτως προσκεῖσθαι νομίζουσιν ὡς τῷ γάλα τὸ λευκὸν ὁ ποιητὴς προσέθηκε καὶ τῷ σύες τὸ χαμαιευνάδες, οὐκ ὄντος οὔτε γάλακτός τινος, ὃ μὴ λευκόν ἐστιν, οὔτε συῶν * * * αἳ * * * μὴ χαμαιευνάδες εἰσίν. τάχα δὲ * * * ἐχούσης τῆς ῥήσεως τοῦ γέροντος οὕτως ῥὶς ὀνυχογραφηθεῖσα οὐχ ἡμοῤῥάγησεν ἀριστερὴ ἐν ἴσῳ τῇ τῶν ἀριστερῶν μυκτήρων καὶ κατ' ἴξιν ἐστὶν οὗτος τῷ σπληνὶ, καὶ πιθανὸν ἐπὶ τούτων ὁρμῆσαι τὸν χειρουργοῦντα. διαμαρτόντος δὲ πρώτου βιβλιογράφου συνέβη φυλαχθῆναι τὸ ἁμάρτημα. ἐγκειμένου δὲ τῇ ῥήσει καὶ τοῦ βήσσειν αὐτὸν ἐκ κορυφῆς ἐγένετο καὶ περὶ τούτου τοῖς ἐξηγησαμένοις τὸ βιβλίον ἀμφισβήτησις, ἐνίων μὲν ἐκ τῆς κεφαλῆς τὴν βῆχα γίνεσθαι λεγόντων, οὐχ ὡς εἴωθε πολλάκις ἐκ τοῦ θώρακός τε καὶ πνεύμονος καὶ τῆς τραχείας ἀρτηρίας, ὅταν ταῦτα πρῶτον πάθῃ. τινῶν δὲ τὸ ἐκ κορυφῆς κυρίως λελέχθαι νομιζόντων, ἵνα μὴ μόνον ἐκ τῆς κεφαλῆς κατάῤῥος τις αἴτιος εἶναι τῆς βηχὸς, ἀλλὰ καὶ κεφαλῆς αὐτῆς ἐκείνου τοῦ μέρους ὃ κορυφὴν ὀνομάζομεν.

---

nus, nonnulli ita additum esse sinister putant, ut lacti album poëta adjecit et suibus humi cubantes, quum nullum lac non album sit, nulli sues non humi cubantes * * * dissecta non erupit sanguis sinistra, tanquam dixisset, ex sinistra nare et ea lieni e regione opposita est. Atque verisimile est medicum ad manus operam huic nari adhibendam fuisse pbrmotum. Errante autem primo librario accidit, ut erratum remaneret. Praeterea, quum in proposito sermone illud etiam sit, tussire ipsum ex vertice, de hoc etiam inter libri interpretes magna dissensio est orta, nonnullis quidem ex capite fieri tussim dicentibus, non, sicut crebrius fieri consuevit, ex pectore et pulmone et aspera arteria, quando haec primo affecta sunt; aliquibus autem ex vertice proprie dictum esse putantibus, ut non solum ex capite destillatio aliqua tussis causa sit, sed etiam ab ipsius capitis parte illa, quam verticem nominamus.

ζ'.

Οἱ ὑπὸ τεταρταίου ἁλισκόμενοι ὑπὸ τῆς μεγάλης νόσου οὐχ ἁλίσκονται, ἢν δ' ἁλίσκωνται πρότερον καὶ ἐπιγίνηται τεταρταῖος, παύονται.

Τὴν ἐπιληψίαν οἱ παλαιοὶ καὶ μεγάλην νόσον ἐκάλουν καὶ πάθος παιδίων, ὥσπερ αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης ἐν τῷ περὶ ὑδάτων καὶ ἀέρων καὶ τόπων, ἐπειδὴ κατὰ τὴν τῶν παίδων ἡλικίαν πλεονάζει, τινὲς δὲ Ἡρακλείαν αὐτὴν ἐκάλεσαν, οὐχ ὡς ἐπιλήπτου τοῦ Ἡρακλέους ὄντος, ἀλλ' ἐοίκασιν οὗτοι ἐπονομάζειν ἐλλογίμοις ὀνόμασιν αὐτὴν, ὡσαύτως γε γνόντες ἐνδεικτικὸν μεγέθους ὄνομα ποιῆσαι τὴν Ἡρακλείαν. ἱερὰν δὲ νόσον ἔνιοι κατὰ ψευδῆ δόξαν ὠνόμασαν, ὡς κἀν τῷ περὶ ἱερῆς νούσου συγγράμματι δεδήλωται. γίνεται μὲν οὖν καὶ ἀπ' ἄλλων μορίων πασχόντων ἐνίοτε τὸ πάθος τοῦτο. τοῖς πλείστοις δὲ πρῶτος αὐτὸς ὁ ἐγκέφαλός ἐστιν ὁ πάσχων οὐχ ἑτέρῳ συμπάσχων. αἴτιον δὲ τοῦ νοσήματος παχὺς καὶ ψυχρὸς χυμὸς, ἀθροιζόμενος μὲν ἐν ταῖς

VII.

Quartana laborantes magno morbo non capiuntur. Si prius autem capiantur et quartana superveniat, liberantur.

Comitialem veteres et magnum morbum et affectum puerilem adpellant, ut ipse Hippocrates in libro de aquis et aëre et locis, quoniam pueritia tempore abundat. Nonnulli et Herculeum ipsum vocaverunt, non quod Hercules eo vexaretur, sed videntur illi, sicut alii etiam nominibus ejus saevitiam exprimere voluerunt, ita et nomen hoc magnitudinem significans, herculeum scilicet effinxisse. Alii sacrum morbum, falsa opinione decepti, appellaverunt, sicut in libro de sacro morbo explicatum est. Oritur sane et ab aliis affectis partibus nonnunquam vitium hoc, sed in plurimis primum ipsum cerebrum afficitur, non alio affecto consentiens. Morbi autem causa frigidus crassusque humor est in cerebri sinibus collectus, nervo-

κοιλίαις τοῦ ἐγκεφάλου, καταλαμβάνων δὲ καὶ τὰς ἐκφύσεις καὶ μάλιστα τὴν πρώτην ἀρχὴν τοῦ νωτιαίου. τοῦτον οὖν τὸν χυμὸν καὶ οἱ ἄλλοι μὲν ὠνήσασι πυρετοὶ, μάλιστα δὲ οἱ χρόνιοι καὶ τούτων πάντων ὁ τεταρταῖος μάλιστα, καὶ αὐτοῦ τούτου πάλιν ὁ χρονιώτατός τε καὶ μετὰ ῥίγους (524) παροξυνόμενος. αὐτό τε γὰρ τὸ ῥῖγος * * * * μοχλεῖς. * * * * τοῦ ἐγκεφάλου μὲν τὴν ἀρχὴν τούτων ἐμφράττοντος χυμοῦ. ἡ δὲ τοῦ πυρετοῦ θερμασία λεπτύνουσα ἔμπροσθεν καὶ διαφορεῖν αὐτόν ἐστιν ἱκανὴ καὶ πρὸς τούτῳ τὴν κρᾶσιν ὅλην σφοδροῖς ῥίγεσι μεταβοῦσι πυρετῶν παροξυσμοῖς βάλλειν τε καὶ ἀλλοιοῦν ἐπὶ τὸ θερμότερον ὑγρὰν καὶ ψυχράν. ταύτῃ γὰρ ἐπὶ ἐνίοτε ὁ φλεγματώδης γεννᾶται χυμός. ἀλλὰ καὶ τοῖς τὸ σῶμα κατὰ ἐκκρίσεις ἕπονται διὰ μὲν τῶν ἱδρώτων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον [551] σπασμοὺς ἢ ἐμέτων ἢ γαστρὸς ἐπαγωγῆς, ὥστε καὶ διὰ τούτων ἐκκαθαίρεται, ὃ πρὸς μὲν τοὺς ἀφορισμοὺς ἔφη, πυρετὸν ἐπὶ σπασμῶν βέλτιον γενέσθαι ἢ καὶ ἐπὶ πυρετῷ. σπασμὸς δ' ἐστὶ καὶ ἡ ἐπιληψία παντὸς τοῦ σώ-

rumque origines ac praecipue dorfi medullae primum principium occupans. Huic humori igitur et aliae quidem febres profunt, fed maxime diuturnae et ex his omnibus quartana potiffimum, itemque ea ipfa quartana, quae longiffima fit et cum rigore invadat, ipfe namque rigor. * * * * vectes. * * * * cerebri quidem initium hoc obftruente humore, febris autem caliditas prius attenuans et ipfum difcutere apta eft, praeterea et totam temperaturam vehementibus rigoribus mutare et humidam eam frigidamque ad calidius ficciusque redigere. Ab hac vero pituitofus humor interdum procreatur in corpore, at excretiones fequuntur convulfionem juvantes, per fudores quidem faepius, aut vomitum, aut alvi fubductionem, quare et per haec expurgatur materia juxta id quod dixit in aphorifmis, febrem convulfioni rectius accidere quam convulfionem febri; comitialis autem eft totius cor-

ματος. ἐν δὲ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν οὕτως ἔγραψεν· ἀσφαλέστατος δὲ πάντων καὶ ῥήϊστος, μακρότατος ὁ τεταρταῖος. οὐ γὰρ μόνος αὐτὸς ἀφ᾽ ἑαυτοῦ τοιοῦτός ἐστιν, ἀλλὰ καὶ νοσημάτων ἑτέρων μεγάλων ῥύεται. πρόδηλον δ᾽ ὅτι τοῖς ὑπὸ τεταρταίου πυρετοῦ φθάνουσιν ἐνοχλεῖσθαι, γενέσθαι τὴν ἐπιληψίαν ἀδύνατον. ὅπου γὰρ καὶ οὖσαν ἤδη τεταρταῖος πυρετὸς εἴωθε παύειν, πολὺ δή που μᾶλλον οὐκ ἂν ἐπιτρέπειν γενέσθαι τὴν μηδέπω πρόσθεν οὖσαν.

η′.

Ἀνθ᾽ οἵων αἱ νοῦσοι.

Τοῦτο τοῖς προγεγραμμένοις ἐπεφώνησε, δύναμιν ἔχον τοιαύτην, ἀνθ᾽ οἵων νούσων οἷαι νοῦσοι γίνονται καλὸν ἐπίστασθαι. προσυπακοῦσαι γὰρ δεῖ τοιοῦτον ὥσπερ γὰρ ὁ τεταρταῖος ἐπιληψίαν ἰᾶται καὶ πυρετὸς ὁστισοῦν σπασμὸν ἢ καὶ κατάῤῥουν καὶ ἆσθμα, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον

poris convulfio. In primo quidem de morbis popularibus ita fcripfit de quartana: tutiffima quidem omnium eft et facillima, fed longiffima quartana; neque enim ipfa folum per fe ipfa talis eft, fed etiam ab aliis ingentibus morbis tutum praeftat. Id vero nulli dubium eft, quod prius quartana febre laborantes comitialis morbus adoriri nequit, quandoquidem jam adortum fuperveniens quartana difcutere confuevit; quocirca multo fane magis ipfum nondum factum fieri non permittit.

VIII.

Pro quibus qui morbi.

Hoc fupra pofitis congruit, hanc fententiam intuens. Pro quibus morbis qui morbi oriantur fcire bonum eft; id vero fubaudire opus eft. Quemadmodum enim quartanam comitialem fanat et febris quaeque convulfionem vel etiam deftillationem et fufpirium, eodem pacto ocu-

ὀφθαλμίαν μὲν διάῤῥοια, λειεντερίαν δὲ ὀξυρεγμία καὶ πλευρῖτις περιπνευμονίαν, λήθαργον φρενῖτις. ἔμπαλιν δὲ οὐκ ἐπ' ἀγαθῷ φρενῖτις μὲν εἰς λήθαργον, πλευρῖτις δὲ εἰς περιπνευμονίαν μεταπίπτει. καὶ μὴν καὶ μελαγχολίαν αἱμοῤῥοῖς ὤφθη πολλάκις ἀρχομένην γε κωλύουσα καὶ ἤδη γεγενημένην ἰασαμένη καὶ σπλῆνα σκιῤῥούμενον, ἀλλὰ καὶ οἱ κιρσοὶ τὰ αὐτὰ τοιαῦτα θεραπεύουσι, ποδάγρας τε καὶ ἀρθρίτιδας.

lorum phlegmonem, alvi profluvium, laevitatem inteftinorum, acida eructatio et lateris phlegmone pulmonariam, veternum phrenitis; contra vero non utiliter phrenitis in veternum, phlegmone lateris in pulmonariam fe convertunt. Quin etiam atram bilem haemorrhois plerumque incipientem probibuiffe et jam affectam removiffe, nec non et duratum lienem fanaviffe, confpecta eft. At varices quoque hos ipfos morbos, podagras propterea et articularios dolores difcutiunt.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΑΦΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΓΑΛΗΝΟΥ ΕΙΣ ΑΥΤΟΥΣ ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΑ.

Ed. Chart. IX. [1.] Ed. Bas. V. (219.)

α'.

[1] (220) Ὁ βίος βραχὺς, ἡ δὲ τέχνη μακρὴ, ὁ δὲ καιρὸς ὀξὺς, ἡ δὲ πεῖρα σφαλερὴ, ἡ δὲ κρίσις χαλεπή. δεῖ δὲ οὐ μόνον ἑωυτὸν παρέχειν τὰ δέοντα ποιέοντα, ἀλλὰ καὶ τὸν νοσέοντα καὶ τοὺς παρέοντας καὶ τὰ ἔξωθεν.

HIPPOCRATIS APHORISMI ET GALENI IN EOS COMMENTARII.

I.

Vita brevis, ars longa, occasio praeceps, experientia periculosa, judicium difficile. At medicum non solum se ipsum quae deceant obeuntem, sed et aegrotum et adstantes et externa praesto esse oportet.

Ed. Chart. IX. [1. 2.] Ed. Baf. V. (219.)

Ὅτι μὲν οὖν οὗτος ὁ λόγος, εἴθ᾽ εἷς ἀφορισμός ἐστιν εἴτε δύο, προοίμιον ὑπάρχει τοῦ παντὸς συγγράμματος ὡμολόγηται σχεδὸν ἅπασι τοῖς ἐξηγησαμένοις αὐτόν. τί δὲ βουλόμενος ὁ Ἱπποκράτης ἐχρήσατο τοιούτῳ προοιμίῳ, τῶν ἀπορωτάτων ἐστί. τάχα δ᾽ ἂν [2] εὕροιμεν αὐτὸ, τὰ κατὰ μέρος ἅπαντα τοῦ λόγου προδιασκεψάμενοι. τὸν μὲν βίον ὅτι τῇ τέχνῃ παραβάλλων ἔφη βραχὺν ἅπασι σχεδὸν τοῖς ἐξηγησαμένοις τὸ βιβλίον πρόδηλον· τὴν τέχνην δ᾽ αὐτὴν διὰ τοῦτο ὑπολαμβάνω ἡγεῖσθαι μακρὰν, ὅτι τόν τε καιρὸν ὀλίγου δεῖν ἁπασῶν τῶν κατὰ μέρος ἐνεργειῶν ὀλιγοχρόνιον ἔχει καὶ κατὰ τοῦτο δύσληπτον, ὡς μακρᾶς δεῖσθαι τριβῆς, τὸν διαγνωσόμενον αὐτήν. ὀργάνοιν τε δυοῖν ὄντοιν ὑφ᾽ οἷν εὑρίσκεται τὰ κατὰ τὰς τέχνας τὸ μὲν ἕτερον, ἡ πεῖρα, σφαλερόν ἐστι, τὸ δ᾽ ἕτερον, ἡ ἐκ λόγου κρίσις, οὐκ εὐπετὲς, ἀλλ᾽ εἴπερ τι καὶ ἄλλο τῶν δυσκολωτάτων. ὁ μὲν οὖν καιρός ἐστιν ὀξὺς διὰ τὸ τῆς ὕλης ῥευστὸν, ἣν ἡ τέχνη μεταχειρίζεται· εὐμετάβλητον γὰρ ἡμῶν τὸ σῶμα καὶ ῥᾳδίως ἀλλοιούμενον οὐχ ὑπὸ τῶν ἔξωθεν αἰτίων μόνον,

Hanc orationem, five unus fit aphorifmus five duo, prooemium effe totius operis ab omnibus prope ipfius interpretibus conceffum eft. Quid vero fibi Hippocrates tali ufus prooemio velit dictu difficillimum eft. Fortaffis autem id ipfum inveniemus, fi fingulas orationis partes confideraverimus. Quod itaque *vitam brevem* dixerit artis comparatione, omnibus fere libri explicatoribus manifeftum eft; artem vero ipfam hac ratione *longam* ducere conjicio, tum quod omnium fere operationum particularium occafionem habeat momentaneam, ob idque captu difficilem, ut diuturna indigeat exercitatione ipfius dignotionem adepturus, tum quia, quum duo fint inftrumenta ad res artium inveniendas neceffaria, experientia ac ex ratione judicium, alterum quidem periculofum exiftit, alterum vero perarduum, imo fi quid aliud maximam fortitur difficultatem. Eft igitur *occafio praeceps*, ob materiae, circa quam ars verfatur, fluxum. Corpus enim noftrum mutationibus eft obnoxium, neque a caufis externis

ἀλλὰ καὶ ἐξ ἑαυτοῦ. σφαλερὰ δὲ ἡ πεῖρα, διὰ τὸ τῆς ὕλης ἀξίωμα, οὐ γὰρ δὴ διὰ τὸ μεταβάλλειν ἑτοίμως, ἐν γὰρ τῷ τοῦ καιροῦ βραχυχρονίῳ περιέχεται τοῦτο. τὴν κρίσιν δὲ, εἰ μὲν, ὡς ἐγώ φημι, τὸν λόγον ἀκούει τις, εὔδηλον δή που τὸ χαλεπώτατον αὐτοῦ μέχρι τήμερον ἔτ' ἀμφισβητούμενον· εἰ δ', ὡς ἔνιοι τῶν ἐμπειρικῶν ὑπονοοῦσι, τὴν τῶν ἀποβαινόντων ἐκ πείρας ἐπίκρισιν καὶ οὕτως εὔδηλον τὸ δυσκατόρθωτον αὐτῆς. ἀλλ' ὅτι γε δογματικός ἐστιν ὁ γράψας τὸ βιβλίον ἐν ὅλῳ τῷ συγγράμματι δειχθήσεται. τὸ μὲν οὖν πρότερον αὐτοῦ μέρος τοῦ προοιμίου, κατὰ τουτὶ τελευτᾷ· τὸ δὲ δεύτερον οὐχ ὡς ἀποφαινόμενος, ἀλλ' ὡς συμβουλεύων γράφει. δεῖ δ' οὐ μόνον ἑαυτὸν παρέχειν τὰ δέοντα ποιέοντα, ἀλλὰ καὶ τὸν (220) νοσέοντα καὶ τοὺς παρέοντας καὶ τὰ ἔξωθεν· δυνάμει τοῦτο λέγων, ὡς εἰ μέλλεις ἐξετάζειν τε καὶ βασανίζειν τῶν ἐν τῷδε τῷ βιβλίῳ γεγραμμένων τὴν ἀλήθειαν, οὐ μόνον αὐτόν σε χρὴ τὸν ἰατρὸν ἅπαντα πράττειν προσηκόντως, ἀλλ' καὶ τὸν νοσέοντα

duntaxat, verum etiam ab internis, aut per ſe, facile alteratur. *Periculoſa* vero *experientia*, propter materiae dignitatem, non enim certe ob facilem ejus mutationem. Haec namque in momentanea occaſionis volubilitate continetur. Iudicium vero ſi quis, ut ego aſſero, pro ratione accipiat, conſtat ipſam eſſe difficillimam, quum ad hunc usque diem ea concertetur. Si vero quemadmodum empiricorum nonnulli augurantur, *per judicium intelligat* eorum quae experientia prodeunt dignotionem, ſic quoque conſtat ejus integrae adeptionem difficilem. Verum qui hunc ſcripſit librum, eum dogmaticum eſſe toto in opere demonſtrabitur. Atque ita prior prooemii pars huc usque terminatur. Secundam autem ſcribit non ut pronunciet, ſed ut conſulat. *At non ſolum ſe ipſum quae deceat obeuntem ſed et aegrotum et aſtantes et externa praeſto eſſe oportet.* Hujus pronunciati haec vis eſt. Quod ſi quae hoc in libro ſcribuntur, eorum veritatem exploraturus ſis ac diligenter examinaturus, non modo te ipſum medicum

Ed. Chart. IX. [2.] Ed. Baſ. V. (220.)

καὶ τοὺς ὑπηρετοῦντας αὐτῷ καὶ πρὸς τούτοις ἔτι, τὰ ἔξωθεν, ἀμέμπτως ἔχειν ἅπαντα. γενήσεται τοίνυν ὁ μὲν πρότερος λόγος, ἓν τόδε τὸ κεφάλαιον ἔχων, ὁ βίος βραχὺς, ἡ δὲ τέχνη μακρά. τὰ γὰρ ἑξῆς ἅπαντα τοῦ μακρὰν εἶναι τὴν τέχνην ἀποδεῖξειν ἔχει. μετὰ δὲ τοῦτον καὶ ὁ δεύτερος οἷον συμβουλὴν ἢ συνθήκην τινὰ πρὸς τοὺς ἀναγνωσομένους τε καὶ κρινοῦντας αὐτοῦ τὸ σύγγραμμα φέρων. τί δή ποτ᾽ οὖν αὐτῷ βούλεται τὸ προγράψαι ἐν ἀρχῇ τοῦ βιβλίου τὸ, βραχὺν εἶναι τὸν βίον, ὡς πρὸς τὸ τῆς τέχνης μέγεθος; ἐξ ἀρχῆς γὰρ ἡμῖν τοῦτο προὔκειτο. ἔνιοι μὲν οὖν βούλονται προτροπῆς ἕνεκεν τῶν ἀσκησόντων ἀξιολόγως τὴν τέχνην, ἔνιοι δ᾽ ἀποτροπῆς, ἔνιοι δ᾽ οἷον ἀποπείρας τινὸς καὶ διακρίσεως, τῶν τε ἀσκησόντων ἀξιολόγως τὴν τέχνην καὶ τῶν μή. ἔτι δὲ τὴν αἰτίαν ἀποδιδόναι φασὶν αὐτὸν ἐν τῷδε, τοῦ δεῖν γράφειν συγγράμματα, τινὲς δὲ τοῦ ἀφοριστικά. τινὲς δὲ οἴονται τοῦ στοχαστικοῦ τῆς τέχνης ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ τὰς αἰτίας αὐτὸν εἰρηκέναι, ἄλλοι δὲ παρ᾽ ὅσας αἰ-

omnia decenter agere oportet, ſed et aegrotum ejusque miniſtros, ac praeterea externa citra penuriam comparari univerſa. Prior itaque ſententia hoc unum caput complectitur: *vita brevis, ars longa.* Nam quae cetera ſequuntur, artem longam eſſe demonſtrant. Atque huic ſuccedens ſecunda ſententia, tanquam conſilium aut pactum quoddam tum librum lecturis tum de eo judicium laturis adfert. Sed quid tandem ſibi vult dum ſtatim initio libri hoc ſcribit, brevem eſſe vitam, ſi cum artis magnitudine conferatur? Nam id nobis ab exordio erat propoſitum. Nonnulli quidem arbitrantur exhortationis gratia artem praeclare profeſſuris, nonnulli vero dehortationis, *id pronuntiaſſe.* Quidam autem ad explorationem ac dijudicationem tum eorum qui gnaviter tum eorum qui ſecus in arte eſſent verſaturi. Quidam etiamnum proferunt ipſum cauſam tradidiſſe, ob quam oportuit commentarios ſcribere; quidam addunt aphoriſticos. Quidam autem hoc ſermone augurantur ipſum conjectatricis artis cauſas pro-

τίας, ἀποτυγχάνουσιν οἱ ἰατροί. οὗτοι μὲν οὖν, ἵν' ἀπὸ τῶν ὑστάτων πρῶτον ἄρξωμαι, παντάπασί μοι δοκοῦσιν οὐδὲν πρὸς ἔπος ἀποφαίνεσθαι. τί γὰρ ἂν εἴη σοφὸν ἢ τῆς [3] Ἱπποκράτους ἄξιον γνώμης, ἀρχόμενον εὐθὺς τοῦ συγγράμματος, ἢ ὅτι στοχαστική τίς ἐστιν ἡ τέχνη διδάσκειν ἢ ὅτι γε τοῦ τέλους ἁμαρτάνομεν, ἤτοι δι' ἡμᾶς αὐτοὺς ἢ διὰ τὸ τῆς τέχνης αὐτῆς μέγεθος; ἀλλὰ καὶ τό· δεῖ δὲ οὐ μόνον ἑωυτὸν παρέχειν τὰ δέοντα ποιέοντα, ἀλλὰ καὶ τὸν νοσέοντα καὶ τοὺς παρέοντας καὶ τὰ ἔξωθεν, τοὐναντίον ἅπαν ἐνδείκνυται. πρέπει γὰρ ταῦτα πάντα γράφειν τῷ πάντα ἐπαγγελλομένῳ, τὰ κατὰ τὸ βιβλίον ὑπάρχειν ἀληθῆ μᾶλλον ἢ ὅστις ὁμολογεῖ διὰ πολλὰς αἰτίας ἁμαρτάνειν τοῦ τέλους. οὐ γὰρ ἂν εἶπε δεῖ δέ· ἀλλὰ μετὰ τὸ γράψαι, ὁ βίος βραχὺς, ἡ δὲ τέχνη μακρὰ, ὁ δὲ καιρὸς ὀξὺς, ἡ δὲ πεῖρα σφαλερὰ, ἡ δὲ κρίσις χαλεπὴ, προσέθηκεν ἂν καὶ ὁ ἰατρὸς δὲ καὶ αὐτὸς ἁμαρτάνει καὶ οἱ ὑπηρετοῦντες αὐτοῖς. οὐ μὴν οὐδ' ὅσοι φασὶν ἀποτρέπειν αὐτὸν, ἐξ ὧν τὸν μὲν

tulisse; alii denique a quot caufis medici fuo fine fruftrentur. Hi igitur mihi, ut a poftremis primum exordiar, nihil prorfus orationi confonum dicere videntur. Quid enim effet doctrinae aut Hippocratis fententia dignum, ftatim per operis initia docere, vel quod ars quaedam conjectatrix fit ars medica, vel quod ejus fruftremur fine aut nobis ipfis aut artis magnitudine? Sed et haec verba: *at non folum medicum fe ipfum quae deceant obeuntem, fed et aegrotum et adftantes et externa praefto effe oportet*, contrarium omnino indicant. Haec enim omnia fcribere magis eum decet, qui profiteatur omnia, quae hoc libro continentur, effe vera quam qui multas ob caufas fateatur propofitum finem non affequi. Non enim dixiffet: *at non folum medicum oportet;* fed poft illa verba: *vita brevis, ars longa, occafio praeceps, experientia periculofa, judicium difficile*, haec fubjunxiffet. Sed et medicus ipfe delinquit et aegri et eorum miniftri. At fane neque illi, qui dicunt ipfum *candidatos* dehortari, ex

βίον εἶπε βραχὺν, τὴν δὲ τέχνην μακρὰν, οὐδ' οὗτοί μοι δοκοῦσι προσηκόντως λέγειν. ἐσχάτης γὰρ ἠλιθιότητος, ἅμα τε γράφειν συγγράμματα καταλείποντα τοῖς μετ' αὐτὸν ἀνθρώποις ὡς δή τι χρήσιμον, ἅμα τε κατὰ τὴν ἀρχὴν εὐθὺς ἀποτρέπειν, οὐκ ἀπὸ τῆς τοῦδε τοῦ συγγράμματος ἀναγνώσεως ἢ μαθήσεως τῶν γεγραμμένων, ἀλλὰ καὶ τῆς ὅλης τέχνης ἣν ἐπαγγέλλεται διδάσκειν. ὅσοι δὲ προτρέπειν φασὶν αὐτὸν ἐπὶ τὸ φιλοπόνως ἀναλαμβάνειν τὴν τέχνην, μὴ γὰρ ἂν ἄλλως αὐτὴν δυνηθῆναι γνωσθῆναι πᾶσαν, ἐν βραχεῖ χρόνῳ, μακρὰν οὖσαν, εἰ καὶ ἀληθές τι λέγουσιν, ἀλλ' οὐκ ἄξιόν γέ μοι δοκοῦσι τὸ προοίμιον ἀποφαίνειν, οὔτε τῆς γνώμης τἀνδρὸς οὔτε τῶν κατὰ βιβλίον εἰρημένων, ὥσπερ οὐδ' οἱ πειραστικὸν εἶναι τῶν προσερχομένων τῇ τέχνῃ τὸν λόγον ὑπειληφότες. ἔστι μὲν γὰρ ἀληθὲς, ὥσπερ εἴρηται καὶ Πλάτωνι, τὸ πεῖραν οὕτω μάλιστα γίνεσθαι τῆς προαιρέσεως τῶν ἀναληψομένων ἡντιναοῦν τέχνην, εἰ μεγάλην τε καὶ χαλεπὴν αὐτοῖς εἶναι τὴν διδασκαλίαν ἐπιδεικνύοιμεν, ἀλλ' οὔτε διὰ βιβλίου τὸ τοιοῦτον,

quibus dicit vitam quidem esse brevem, artem vero longam decenter loqui mihi videntur. Nam extremae esset dementiae et simul opera posteris hominibus tanquam quid profuturum relinquere et simul initio statim non solum ab operis lectione et eorum quae in eo scripta sunt, doctrina dehortari, verum etiam ab arte universa, quam discendam esse denunciat. Qui vero proferunt ipsum ad artem amico labore capessendam exhortari, non enim aliter eam universam posse brevi tempore, quum sit longa, cognosci, ii etsi quid veri dicunt, non tamen mihi videntur prooemium, neque viri sententia dignum neque iis quae hoc in libro scribuntur, satis congruens ostendere, quemadmodum nec qui hunc sermonem, candidatorum ad artem accedentium exploratorem esse arbitrati sunt. Nam etsi verum est, quemadmodum a Platone est dictum, hac maxime via periculum eorum animi fieri, qui quamcunque artem percepturi sint, si magnam atque arduam illis esse doctrinam ostenderimus; neque tamen id per librum, sed

ἀλλ' ἐν ταῖς συνουσίαις γίνεται, οὔτε πρέπον μοι δοκεῖ εἶναι ἐν τῷ παρόντι συγγράμματι. χρὴ γὰρ τὸ προοίμιον οἰκεῖον εἶναι τῶν κατὰ τὸ βιβλίον εἰρησομένων, εἰ μὴ ἄρα πρώτους ἁπάντων ἀναγινώσκεσθαι βούλεται τοὺς ἀφορισμοὺς καὶ διὰ τούτου κοινὸν ὅλης τῆς τέχνης ἐν τῷ προοιμίῳ τοῦ συγγράμματος ἐποιήσατο τὸν λόγον ἐνδεικνύμενος διὰ τούτου, μὴ πάντων τῶν βουληθέντων εἶναι μάθημα τὴν ἰατρικὴν μακρὰν οὖσαν τέχνην, ἀλλὰ τῶν καὶ χρόνον ἱκανὸν ἐχόντων ἐν ᾧ μαθήσονται καὶ φύσιν ἐπιτηδείαν. εἰ δ' ὅλως πιθανὸν εἶναι δόξειε τὸ κοινὸν ἁπάσης τῆς τέχνης αὐτὸν πεποιῆσθαι τὸ προοίμιον, οὐδ' ἐκείνους ἄν τις μέμψοιτο τοὺς φάσκοντας αἰτίαν ἀποδίδοσθαι τοῦ συγγράφειν. ἐποιήσατο δὲ ἐν τῷ κατ' ἰητρεῖον ἁπασῶν τῶν ἀναγνώσεων προοίμιον κοινὸν, ὡς ἐν τῇ κατ' ἐκεῖνο τὸ βιβλίον ἐξηγήσει δείκνυται. ὅσοι τοίνυν ἢ τοῦ τρόπου τῆς διδασκαλίας ἢ ὅλως τῆς χρείας τῶν συγγραμμάτων αἰτίαν ἀποδίδοσθαι κατὰ τὸ προοίμιόν φασιν, οὗτοί μοι δοκοῦσιν ἄμεινόν τι τῶν ἄλλων γινώσκειν. τό τε γὰρ ἀφοριστικὸν εἶδος τῆς δι-

multis colloquiis agitur, neque mihi praesenti commentationi congruere videtur, prooemium si quidem oportet iis quae in libro scribenda sunt consentaneum esse. Nisi fortassis decernat Hippocrates omnium primos legi aphorismos, ob idque in operis prooemio communem fecerit universae artis sermonem, quo ostendat non omnes posse pro arbitrio artem medicam, quod longa sit, ediscere, sed illos dumtaxat et quibus abunde tempus ad discendum suppetat et natura sit idonea. Quod si probabile prorsus esse appareat, hanc totius artis communem ipsum fecisse praefationem, nemo illos reprehendet, qui ajunt Hippocratem operis scribendi caussam reddidisse. Fecit autem et in libro qui de medici officina inscribitur, omnium lectionum commune prooemium, quemadmodum in illius libri explicatione demonstratum est. Quicunque igitur aut generis doctrinae aut in universum usus operum caussam in prooemio explicari proferunt, hi quid rectius ceteris sentire videntur. Nam et genus doctrinae aphoristicum,

δασκαλίας, ὅπερ ἐστὶ τὸ διὰ βραχυτάτων ἅπαντα τὰ τοῦ πράγματος ἴδια περιορίζειν, χρησιμώτατον τῷ βουλομένῳ μακρὰν τέχνην διδάξαι ἐν [4] χρόνῳ βραχεῖ· τό τε ὅλως διὰ τοῦτο συγγράφειν, ὅτι ὁ βίος βραχύς ἐστιν, ὡς πρὸς τὸ τῆς τέχνης μέγεθος εὐλογώτατον. οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν ἱκανός ἐστι συστήσασθαί τε ἅμα καὶ τελειῶσαι τὴν τέχνην, ἀλλ' ἀγαπητὸν εἰ πολλοῖς ἔτεσι τὰ τῶν ἔμπροσθεν οἱ μετέπειτα παραλαμβάνοντες καί τι προστιθέντες αὐτοὶ συντελέσαιμέν ποτε αὐτήν. ἤτοι γὰρ διὰ θάτερον τούτων ἢ δι' ἄμφω δοκεῖ μοι τοιούτῳ τινὶ κεχρῆσθαι τῷ προοιμίῳ, ὡς εἰ καὶ οὕτως ἔγραψεν· ἐπειδὴ τὸ τῆς τέχνης μέγεθος ὑπὲρ τὸν βίον ἐστὶ τὸν ἀνθρώπειον ὡς ἀδύνατον εἶναι, κἂν πάνυ τις εἴη φιλόπονος, ἄρξασθαί τε ἅμα καὶ τοῦ τέλους τοῦ κατ' αὐτὴν ἐφικέσθαι. διὰ τοῦτ' ἄριστόν ἐστιν, ὅσα τις ἔγνω τοῖς μετέπειτα καταλιπεῖν ἐν συγγράμμασιν, ἀκριβῶς τε ἅμα καὶ ταχέως καὶ σαφῶς ἅπασαν τὴν τῶν διδασκομένων πραγμάτων φύσιν ἑρμηνεύοντα. τοῦ μέντοι τὴν τέχνην εἶναι μακρὰν ἀπόδειξίς ἐστι τὰ ἐπιφερόμενα ταῦτα, ὁ δὲ καιρὸς ὀξὺς, ἡ

quod omnes rei proprietates pauciffimis verbis circumfcribit, eft utiliffimum defideranti brevi tempore longam artem docere et ob id omnino confcribere quod vita fit brevis, prout ad artis amplitudinem conferatur, rationi maxime confentaneum. Nemo enim noftrum poteft artem fimul et conftituere et abfolvere. Verum fatis eft fi quae multorum annorum fpatio majores invenere, iis acceptis aliquid addant pofteri nosque ipfi aliquando ipfam artem profecerimus. Nam vel propter horum alterum vel utrumque mihi videtur quodam tali ufus effe prooemio, ac fi ita fcripfiffet. Quandoquidem artis amplitudo vitam humanam exfuperat, adeo ut ab homine quantumvis fedulo ac laboris amico nequeat et inchoari et ad finem usque perduci; propterea optimum eft quaecunque quis noverit, ea literis mandata pofteritati relinquere, quae rerum docendarum naturam omnem et accurate et breviter et dilucide interpretentur. Artem fane longam effe haec verba fubfequentia demonftrant: *occafio praeceps, experientia*

δὲ πεῖρα σφαλερὴ, ἡ δὲ κρίσις χαλεπή. ὡς εἰ καὶ οὕτως ἔλεγεν, ὁ βίος βραχὺς, ἡ δὲ τεχνὴ μακρὰ, ὅτι ὁ καιρὸς καὶ ἡ πεῖρα σφαλερὴ καὶ ἡ κρίσις χαλεπή. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἡ τέχνη μακρὰ, διότι καὶ ὁ τῶν πραττομένων καιρὸς ἐν αὐτῇ ὀξύτατός ἐστι, τουτέστι στενότατός τε καὶ ὀλιγοχρονιώτατος καὶ πρὸς τούτοις τῶν ὀργάνων τῶν εὑρισκόντων τὰ βοηθήματα δυοῖν ὄντοιν, λόγου καὶ πείρας, ἐπισφαλὴς μὲν ἡ πεῖρα, χαλεπὸς δ᾽ ὁ λόγος, τουτέστιν οὐ ῥᾴδιον δυνάμενος γνωσθῆναι θατέρῳ. ὅτι δ᾽ ἀληθές ἐστιν ἕκαστον τῶν εἰρημένων, οὐ χαλεπὸν ἐπιδεῖξαι διὰ βραχέων. ὁ μὲν γὰρ καιρὸς ὀξὺς διὰ τὴν τῆς τέχνης ὕλην, λέγω δὲ τὸ σῶμα ῥέον ἀεὶ καὶ μεταβαλλόμενον ἐν ἀκαριαίῳ χρόνῳ. ἐπισφαλὴς δὲ ἡ πεῖρα καὶ αὐτὴ διὰ τὴν ὕλην. οὐ γὰρ πλίνθοι καὶ πηλὸς καὶ ξύλα καὶ λίθοι καὶ κέραμος καὶ σκύτη, καθάπερ ἄλλων τεχνῶν ἡ ὕλη τῆς ἰατρικῆς ἐστιν, ἐν οἷς ἄλυπον τὸ πειρᾶσθαι πολυειδῶς καὶ γυμνάζεσθαι παρὰ τὴν ὕλην ἀσκοῦντα καὶ μελετῶντα τὰ θεωρήματα, καθάπερ ἐν ξύλοις μὲν οἱ τέκτονες, ἐν δέρμασι δ᾽ οἱ σκυτοτόμοι. ξύλα

periculofa, judicium difficile. Ac fi ita dixerit: *vita brevis, ars longa,* quod occafio praeceps et experientia periculofa et judicium difficile. Propterea enim etiam ars longa, quoniam occafio agendorum in ipfa eft maxime praeceps, hoc eft anguftiffima et pauciffimi temporis. Ad haec quoque quum duo fint remediorum inveniendorum inftrumenta, ratio et experientia; experientia quidem periculofa eft, ratio vero difficilis, hoc eft quae cuicunque innotefcere minime poteft. Vera autem effe fingula quae dicuntur paucis oftendere non arduum eft. Occafio namque praeceps eft propter artis materiam; dico vero corpus quod continenter fluit et exili tempore mutatur. At experientia periculofa eft ipfaque talis materiae ratione. Non enim lateres, lutum, ligna, lapides, tegulae, coria, medicinae ut ceterarum artium materia funt, in quibus citra laefionem multis modis eum experiri et exerceri decet, qui circa materiam verfetur et artis theoremata meditetur, quod in lignis quidem lignarii fabri, in coriis

μὲν γὰρ καὶ σκῦτος διαφθεῖραι κακῶς μεταχειριζόμενον οὐδεὶς κίνδυνος· ἐπ' ἀνθρωπείου δὲ σώματος πειρᾶσθαι τῶν ἀπειράστων οὐκ ἀσφαλὲς, εἰς ὄλεθρον ὅλου τοῦ ζώου τῆς κακῆς πείρας τελευτώσης. καὶ μὴν καὶ ἡ κρίσις, ὁ λόγος δ' ἂν ἡ κρίσις εἴη, τῷ κρίνεσθαι (221) παρ' αὐτοῦ τὰ ποιητέα, χαλεπὸς καὶ δυσθήρατός ἐστιν ὅ γε ἀληθὴς, ὡς δηλοῖ καὶ τὸ πλῆθος τῶν κατὰ τὴν ἰατρικὴν τέχνην αἱρέσεων. οὐ γὰρ ἂν εἴπερ οἷόν τ' ἦν ῥᾳδίως εὑρεθῆναι τὸ ἀληθὲς, εἰς τοσοῦτον ἧκον ἀντιλογίας ἀλλήλοις οἱ ζητήσαντες αὐτὸ, τοιοῦτοί τε καὶ τοσοῦτοι γενόμενοι. τοῖς δ' ἐμπειρικοῖς οὐχ ὁ λόγος εἰρῆσθαι δοκεῖ κρίσις, ἀλλ' ἡ τῶν διὰ τῆς πείρας εὑρισκομένων βοηθημάτων ἐπίκρισις. ὄντως γὰρ καὶ τοῦτο χαλεπὸν καὶ δυσθήρατον, ὅταν πολλῶν ἰαμάτων τῷ κάμνοντι γεγενημένων ἕν τι ἐξ αὐτῶν αἰτιᾶται τῆς ὠφελείας ἢ βλάβης. εἰ γὰρ οὕτως ἔτυχε κοιμηθέντος καλῶς αὐτοῦ καὶ καταιωνηθέντος ἐφεξῆς καὶ καταπλασθέντος ἐπὶ τούτῳ, κἄπειτα κλυσθέντος ἢ αὐτομάτως τῆς γαστρὸς ἐνδούσης, εἶτα καὶ τραφέντος τοιάσδε τινὰς τροφὰς, κἀπὶ

vero coriarii moliuntur. Ligna ſiquidem et corium male tractantem corrumpere nullum periculum eſt, at in corpore humano inexperta experiri periculo non vacat, quum prava experientia ad totius animantis jacturam procumbat. Quin etiam et judicium, exſtiterit autem ratio ipſa judicium, quod per eam facienda judicentur, arduum et captu difficile eſt; vera autem illa ratio, quod ſectarum multitudo in arte medica declarat. Non enim ſi veritas eſſet inventu facilis, tot ac tanti viri in ea quaerenda occupati in tam pugnantes ſibi invicem ſententias deveniſſent. Verum empiricis non videtur ratio dici judicium, ſed eorum quae per experientiam inventa ſunt auxiliorum delectus. Nam revera haec res et difficilis et inventu ardua exiſtit, quum multis remediis aegrotanti adhibitis quoddam unum ex ipſis utilitatis aut laeſionis cauſa ſit. Si namque ita ſors tulerit, ipſum recte dormiiſſe, deinde fotu perfuſum fuiſſe, poſtea emplaſtrum admotum, deinde clyſterem injectum vel ſpontaneam dejectionem habuiſſe;

Ed. Chart. IX. [4. 5.] Ed. Baf. V. (221.)
τούτοις ἅπασιν ὠφε- [5] ληθέντος ἢ βλαβέντος οὐ ῥᾴδιον εἰπεῖν διὰ τί τῶν γεγενημένων συνέβη τὸν ἄῤῥωστον ὠφεληθῆναι ἢ βλαβῆναι. διὰ ταῦτ᾽ οὖν ἅπαντα ἡ κρίσις χαλεπή. συγκεφαλαιωσόμεθα γοῦν ἤδη τὸν λόγον. ἡ μὲν τέχνη μακρὰ γίνεται, ἑνὸς ἀνθρώπου παραμετρουμένη βίῳ. χρήσιμον δὲ τὸ καταλιπεῖν συγγράμματα καὶ μάλιστα τὰ σύντομά τε καὶ ἀφοριστικά· εἴς τε γὰρ αὐτὴν τὴν πρώτην μάθησιν καὶ εἰς τὴν ὧν ἔμαθέ τις ὠφεληθῆναι μνήμην καὶ εἰς τὴν ὧν ἐπελάθετό τις μετὰ ταῦτα ἀνάμνησιν ὁ τοιοῦτος τρόπος τῆς διδασκαλίας ἐπιτήδειος. ὁμολογεῖ δὲ τούτοις καὶ τὸ ἐπιφερόμενον. ὡς γὰρ ὑπὲρ τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ καὶ τῶν κατ᾽ αὐτὸ λεχθησομένων προοιμίου γεγονότος εἰκότως ἐπιφέρων ἐρεῖ· δεῖ δ᾽ οὐ μόνον ἑωυτὸν παρέχειν τὰ δέοντα ποιέοντα, ἀλλὰ καὶ τὸν νοσέοντα καὶ τοὺς παρέοντας καὶ τὰ ἔξωθεν. εἰ μέλλοι τις κρῖναι, φησὶ, ποτὲ τὰ κατὰ τὸ βιβλίον εἰς ὅσον ἀληθείας ἥκει, οὐ μόνον ἑαυτὸν παρεκτέον ἐστὶ, τὰ δέοντα ποιέοντα καὶ μηδὲν τῶν

deinde tales cibos assumsisse et post haec omnia opem vel noxam percepisse, non facile dictu est, quaenam rerum gestarum aegrotum juvisse aut laesisse contigerit. His igitur de causis omnibus judicium difficile. Jam itaque orationem summatim proferamus. Ars quidem longa est, si eam unius hominis vita metiamur. Quare operae pretium est posteris opera relinquere praesertim et concisa et aphoristica. Nam ejusmodi doctrinae genus et ad ipsam primam disciplinam et ad eorum quae quis didicerit memoriam juvandam et eorum quae aliquis oblitus postea fuerit, recordationem idoneum est. Adstipulatur autem his quod subsequitur. Quum enim operi ipsi atque iis quae in eo dicentur praefationem praetexuisset consentaneam, orationi clausulam addidit his verbis: *at non solum medicum se ipsum quae deceat obeuntem, sed et aegrotum et adstantem et externa praesto esse oportet.* Si quis, inquit, aliquando dijudicaturus est quae hoc in libro scribuntur quantum sortiantur veritatis, is non solum se ipsum prae-

χρησίμων τῷ νοσοῦντι παραλείποντα, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ἐκεῖνον εὐπειθῆ τε ἅμα καὶ μηδὲν ἰδίᾳ χαριζόμενον ἡδονῇ πεφυκέναι, καὶ μέντοι καὶ τοὺς ὑπηρετοῦντας ἐπιτηδείους καὶ δὴ καὶ τὰ ἔξωθεν ἅπαντα συμπαρεσκευασμένα. καὶ γὰρ δι' ἐκεῖνα πολλάκις ἤτοι τὴν πρόγνωσιν ἢ τὴν θεραπείαν ἢ ἄμφω συνέβη διακοπῆναι, τὰ δ' ἔξωθέν ἐστι, τά τε κατὰ τὰς οἰκήσεις ἐπιτηδείους οὔσας ἢ καὶ ἐνοχλουμένας ἢ οὐκ ἐνοχλουμένας, καὶ ἔτι τὰ προσαγγελλόμενα καὶ πραττόμενα θυμὸν ἢ λύπην, ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον ἐργαζόμενα τῷ νοσοῦντι καὶ προσέτι τὰ νύκτωρ αὐτῷ τὸν ὕπνον διακόπτοντα μυρία ἐπὶ μυρίοις ὄντα. εἰ οὖν, φησὶν, ἅπαντα ταῦτα καλῶς καὶ ἀμέμπτως ἔχει τῶν κατὰ τοῦτο τὸ βιβλίον αὐτῷ γεγραμμένων, οὐδὲν εὑρεθήσεται ψεῦδος.

β'.

Ἐν τῇσι ταραχῇσι τῆς κοιλίης καὶ τοῖσιν ἐμέτοισι τοῖσιν αὐτομάτως γινομένοισιν ἢν μὲν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι κα-

ftare oportet quae deceat obeuntem, nihilque quod aegro profuturum fit praetermittere; immo et ipfum aegrum fimul medico obfequi nec quidquam propriae voluptati indulgere; miniftros etiam idoneos affidere oportet; ad haec et externa omnia probe comparata. Etenim propter illa plerumque vel praenotionem vel curationem vel utramque interrumpi contingit. Externa autem funt habitationes idoneae vel turbarum plenae vel turba vacantes; praeterea quae nuntiantur et aguntur, iram aut moerorem aut aliquem ejusmodi alium affectum aegrotanti parturientia, ad haec et alia quae noctu ipfi fomnum abrumpunt, quae prope infinita funt. Si igitur, inquit, haec omnia probe et citra errorem fe habuerint, nihil eorum quae hoc in libro fcribuntur falfum effe comperietur.

II.

In alvi perturbationibus et vomitionibus quae fponte oboriuntur, fi qualia purgari oporteat purgentur, confert

θαίρωνται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσιν, ἢν δὲ μὴ, τοὐναντίον. οὕτω δὲ καὶ ἡ κενεαγγείη ἢν μὲν οἵην δεῖ γίγνεσθαι, γίγνηται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσιν, ἢν δὲ μὴ τοὐναντίον. ἐπιβλέπειν οὖν δεῖ καὶ χώρην καὶ ὥρην καὶ ἡλικίην καὶ νούσους ἐν ᾗσι δεῖ ἢ οὔ.

Οὐ περὶ ποσότητος αὐτῷ τῶν κενουμένων ἐστὶν ὁ λόγος, ὥς τινες ᾠήθησαν, ἀλλὰ περὶ τῆς [6] ποιότητος μόνης, ὡς δηλοῖ σαφῶς ἑκάτερον τῶν ὀνομάτων, τό τε οἷα καὶ τὸ οἵη. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν αὐτομάτως γινομένων κενώσεων προσεῖπεν ἢν μὲν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι καθαίρωνται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσιν· ἐπὶ δὲ τῶν ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ, ἢν μὲν οἷα δεῖ γίγνεσθαι, γίγνηται. καίτοι δυνάμενος εἰπεῖν, ἢν μὲν ὅσα δεῖ καθαίρεσθαι καθαίρηται, καὶ πάλιν εἰ ἢν μὲν ὅσα δεῖ γίγνεσθαι γίγνηται. δηλοῦται δὲ τοῦτο καὶ διὰ τοῦ καθαίρεσθαι ῥήματος. οὐ γὰρ ἁπλῶς εἶπεν ἢν μὲν οἷα δεῖ κενοῦσθαι, ἀλλὰ ἢν μὲν οἷα δεῖ καθαίρε-

et facile ferunt; fin minus, contra. Sic et vaforum vacuatio, fi qualem fieri oportet fiat, et confert et facile ferunt; fin minus, contra. Itaque infpicere oportet et regionem et anni tempeftatem et aetatem et morbos, quibus vacuari aut non vacuari oporteat.

Non de eorum quae vacuantur quantitate ipfi fermo eft, ut nonnulli arbitrati funt, fed de fola qualitate, quod dilucide prodit utcunque vocabulum, qualia et qualis. Nam in iis quae fponte fiunt vacuationibus dixit. Si qualia oportet purgari purgentur, confert et facile ferunt. In iis vero quae a medico, fi qualis fieri debeat fiat vaforum vacuatio, licet potuiffet dicere, fi quanta purgari oporteat purgentur et rurfus, fi quanta fieri debeat vaforum fiat vacuatio. Idem vero oftenditur et per verbum purgari. Non enim fimpliciter dixit, fi qualia oporteat vacuari; fed fi qualia oporteat purgari. Eft autem pur-

Ed. Chart. IX. [6.] Ed. Baf. V. (221.)

σθαι ἔφη. κάθαρσις δέ ἐστιν ἡ τῶν λυπούντων κατὰ ποιότητα κένωσις. ἐν γε δὴ τούτοις ἁμαρτάνουσιν οἱ πλεῖστοι τῶν ἐξηγητῶν, οὐ συνιέντες οὔτε τῶν φωνῶν οὔτε τῆς γνώμης τἀνδρός. ἔτι δὲ μᾶλλον ἐπειδὰν τὸ τῆς κενεαγγείας ὄνομα τινὲς μὲν ἐπὶ τῆς ἀσιτίας, τινὲς δὲ ἐπὶ τῆς φλεβοτομίας ἀκούωσιν. ὁ γὰρ Ἱπποκράτης ἅπασαν κένωσιν ὀνομάζει κενεαγγείαν ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος, ἐπειδὴ κενὰ τὰ ἀγγεῖα συμβαίνει γίνεσθαι κατὰ πάσας τὰς κενώσεις. ὁ μὲν δὴ λόγος αὐτῷ νῦν ἐστι περὶ ποιότητος τῶν κενουμένων. ὥσπερ δὲ παρακελεύεται διὰ παντὸς ὅσα καλῶς ὑπὸ τῆς φύσεως γίγνεται ταῦτα μιμεῖσθαι τὸν ἰατρὸν, οὕτω καὶ νῦν ἐποίησε τῶν περὶ τῶν αὐτομάτων κενώσεων προτάξας λόγον, ἐν αἷς ὅταν μὲν οἷα δεῖ κενῶνται, τουτέστι τὰ λυποῦντα ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσιν. εἰ δὲ ἄλλων τινῶν ἡ κένωσις γένηται καὶ μὴ τῶν λυπούντων, τὸ ἐναντίον οὔτε συμφέρει καὶ δυσφοροῦσιν οἱ κάμνοντες. οὕτως οὖν εἰ καὶ ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ κένωσίς τις ἐπιτηδεύοιτο, τῶν λυπούντων αὕτη γιγνέσθω, καθάπερ καὶ ἐν ἄλλοις παρακε-

gatio humorum qualitate molestorum vacuatio. In his sane plurimi aberrant interpretes, qui neque verba, neque hominis mentem assequuntur. Tum vero magis peccant, quum nonnulli depletionis vasorum nomen pro inedia, alii pro venae sectione accipiant. Hippocrates si quidem omnem vacuationem vasorum depletionem ab eventu nominat, quoniam in omnibus vacuationibus vasa depleri contingit. Itaque nunc ipsi sermo est de qualitate eorum quae vacuantur. Quemadmodum autem semper adhortatur, quae probe a natura fiunt, ea medicum imitari, sic et nunc agit a spontaneis vacuationibus suam exorsus orationem, in quibus si qualia oportet, hoc est quae infestant, vacuentur, et confert et leniter ferunt. Quodsi aliorum quorundam fiat evacuatio et non eorum quae molestant, contrarium obvenit, neque confert et graviter ferunt aegrotantes. Ita sane si quam medicus moliatur humorum vacuationem, eorum quae molestant ipsa esto, quemadmodum et aliis in locis humorem noxium imperat,

λεύεται τὸν λυποῦντα συμβουλεύων κενοῦν χυμὸν καὶ μὴ ἄλλον τινὰ πρὸ αὐτοῦ. φλέγματος μὲν οὖν πλεονάζοντος τοῦτο κενωτέον ἂν εἴη παντὶ τρόπῳ. χολῆς δὲ ξανθῆς εἴτε μελαίνης ἐνοχλούσης ἀφεκτέον μὲν τοῦ φλέγματος, τὴν λυποῦσαν δὲ χολὴν κενωτέον. οὕτω δὲ κἂν αἱματικὸν ᾖ τὸ πλεονάζον, αἵματος τὸ ποιητέον τὴν κένωσιν καὶ δὴ καὶ εἰ ὀῤῥὸς αἵματος ἐκείνου. τεκμαίρεσθαι δὲ δεῖ τὸν πλεονάζοντα χυμὸν τῇ χρόᾳ, πλὴν εἴ τινες ὑποχωρήσαιεν εἰς τὸ βάθος τοῦ σώματος. τὸ γὰρ χρῶμα τῶν χυμῶν ἐοικὸς ἀνθέων ὁκόσων μὴ ἄμπωτίς ἐστιν. ἐπὶ τούτων οὖν μάλιστα τῶν ὑπονοστησάντων καὶ μὴ κεχυμένων ὁμαλῶς εἰς ὅλον τὸ σῶμα, προσεπιβλέπειν δεῖ ὥρην καὶ χώρην καὶ ἡλικίην καὶ νούσους ἐν ᾗσι δεῖ ἢ οὔ· τουτέστιν ἐν αἷς προσῆκεν ἢ μὴ τοιοῦδέ τινος ἢ τοιοῦδε χυμοῦ ποιεῖσθαι τὴν κένωσιν. ἔχει μὲν γὰρ καὶ αὐτὸς ἕκαστος τῶν πλεοναζόντων ἐν τῷ σώματι χυμῶν ἴδια γνωρίσματα, περὶ ὧν ἐπὶ πλέον ἐν τοῖς ἑξῆς ἐροῦμεν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν τελείαν διάγνωσιν ἐπιβλέπειν χρὴ καὶ τὴν ἐνεστῶσαν ὥραν τοῦ ἔτους καὶ τὸ χω-

neque alterum quendam pro eo vacuari. Itaque pituita exuberante, haec modis omnibus vacuanda eſt, flava vero bile aut atra infeſtante, a pituita abſtinendum et infeſtans bilis vacuanda. Sic humor quoque ſanguineus ſi exuberet, ſanguinis vacuatio molienda et ſeri ſanguinis, ſi illud redundet. At vero exuberantem humorem ex colore conjectari oportet, niſi quum quidam in corporis altum receſſerint. Color enim ſimilis efflorefcit humoribus, niſi ipſi intro refluxerint. Atque in iis maxime qui intro receſſerunt, neque ſunt aequabiliter per totum corpus diffuſi, ſpectanda eſt anni tempeſtas et regio et aetas et morbi, quibus vacuari aut non vacuari oporteat, hoc eſt in quibus conveniat, necne hujus vel illius humoris vacuationem moliri. Quamquam enim habet humorum in corpore exuberantium unusquisque propria indicia, de quibus deinceps plenius dicturi ſumus, attamen ad perfectam rei cognitionem tum praeſens anni tempeſtas, tum

ρίον ἐν ᾧ νοσοῦσιν οἱ κάμνοντες καὶ τὴν ἡλικίαν αὐτῶν καὶ τὴν ἰδέαν τῆς νόσου. ἔστω γὰρ, εἰ οὕτως ἔτυχε, χολῆς ξανθῆς ἐν τῷ σώματι πλεονεκτούσης γνωρίσματα, συνεπιβλέπειν αὐτῇ δεήσει καὶ εἰ ὥρα θερινὴ καὶ εἰ τὸ χωρίον θερμὸν καὶ εἰ ὁ κάμνων ἀκμάζων. οὕτω δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ φλέγματος, εἰ χειμὼν εἴη, εἰ τὸ χωρίον ψυχρὸν, εἰ πρεσβύτης ὁ ἄνθρωπος· ἀλλὰ καὶ πρὸς τούτοις ἅπασιν, αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς νόσου ἐπιβλεπτέον, οἷον ὅτι τριταῖος μὲν, εἰ οὕτως ἔτυχεν, ὑπὸ τῆς ξανθῆς χολῆς ἐπικρατούσης γίνεται, [7] τεταρταῖος δ' ὑπὸ τῆς μελαίνης, ἀμφημερινὸς δὲ ὑπὸ τοῦ φλέγματος, καὶ καρκίνος μὲν ὑπὸ τῆς μελαίνης χολῆς, ἐρυσίπελας δὲ ὑπὸ τῆς (222) ξανθῆς, τῶν τ' ἄλλων νοσημάτων ὡσαύτως ἕκαστον. ἐὰν γὰρ ταῦτα πάντα διορισώμεθα, βεβαιότερον ἐπὶ τὴν τοῦ λυποῦντος χυμοῦ κένωσιν ἀφιξόμεθα. πάντων οὖν ἀτοπώτατοι τῶν ἐξηγητῶν εἰσιν οἱ νομίζοντες τὸν λόγον αὐτῷ ὑπὲρ ἀσιτίας γίνεσθαι μόνης τῆς ἐν τοῖς πυρετοῖς. οὔτε γὰρ αὐτὸς ὠνόμασε πυρετοὺς ὅ τε λόγος ἐπὶ πάντων ἐστὶ καθόλου τῶν παρὰ φύσιν, ἐκδιδά-

regio in qua degunt aegrotantes, tum ipforum aetas, tum denique morbi idea confideranda eft. Sint enim, fi ita contigerit, flavae bilis in corpore redundantis indicia, una cum ipfis infpiciendum erit an tempus aeftivum an regio calida, an aeger aetate floreat. Ita vero et de pituita confiderandum eft an hiems adfit, an regio frigida, an homo fenex. Atque praeter haec omnia ipfam morbi fpeciem confiderare oportet, ut quod tertiana, fi ita fors tulerit, fiat a flava bile modum excedente, quartana ab atra, quotidiana a pituita, cancer ab atra bile, eryfipelas a flava, atque fingulae ceterorum morborum fpecies. Si enim haec omnia diftinxerimus, fecurius ad noxii humoris vacuationem accedemus. Omnium igitur interpretum abfurdiffimi funt qui ipfum de fola inedia, quae in febribus imperatur, verba facere arbitrantur, quum ipfe minime febres nominaverit, ac de omnibus in univerfum habeatur fermo quae funt praeter naturam,

σκων ἡμῶν σκοπούς, οἷς προσέχοντας εὑρίσκειν προσήκει τὸ ποιὸν τῆς κενώσεως, οὐ τὸ ποσόν. ὁ γὰρ ἐφεξῆς ἀφορισμὸς ὑπὲρ τοῦ ποσοῦ διαλέγεται. κατὰ τίνα δὲ καιρὸν τοῦ νοσήματος ἐπιχειρεῖν δεῖ τῇ κενώσει καὶ τίνι τρόπῳ ποιητέον αὐτὴν ἐν ἄλλοις ἀφορισμοῖς ἑξῆς ἐρεῖ. ὅθεν οὐδ' ἐμοὶ νῦν ἀναγκαῖόν ἐστι λέγειν περὶ αὐτῶν. οὕτω γὰρ ἂν οὐδὲν μὲν εἴην σοφώτερος διδάσκων, εἰς μῆκος δὲ λόγων οὐκ ἀναγκαῖον ἐκτείνων τὰ ὑπομνήματα.

γ'.

Ἐν τοῖσι γυμναστικοῖσιν αἱ ἐπ' ἄκρον εὐεξίαι σφαλεραὶ, ἢν ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἔωσιν. οὐ γὰρ δύνανται μένειν ἐν τῷ αὐτέῳ οὐδὲ ἀτρεμέειν. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀτρεμέουσιν, οὐδέ τι δύνανται ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπιδιδόναι, λείπεται οὖν ἐπὶ τὸ χεῖρον. τουτέων οὖν εἵνεκεν τὴν εὐεξίην λύειν ξυμφέρει μὴ βραδέως, ἵνα πάλιν ἀρχὴν ἀναθρέψιος λάβῃ τὸ σῶμα. μηδὲ τὰς ξυμπτώσιας ἐς τὸ ἔσχατον ἄγειν, σφα-

quorum nos docet indicationes, quibus incumbentes non quantitatem, ſed qualitatem vacuationis invenire convenit. Nam de quantitate ſequens digerit aphoriſmus. Quo autem morbi tempore aggredienda ſit evacuatio et quomodo ipſa facienda, in aliis deinceps aphoriſmis explicabitur. Unde neque nunc mihi de his dicere neceſſarium videtur. Sic enim noſtra doctrina non foret ſapientior et commentarii ad immenſam minimeque neceſſariam prolixitatem devenirent.

III.

Summae athletarum euexiae ſi ad extremum proceſſerint, periculoſae. Non enim eodem in ſtatu morari queunt, neque conſiſtere. Quum autem non conſiſtant, neque in melius poſſint provehi, ſupereſt ſane ut in deterius labantur. Quas ob res ejusmodi euexias haud cunctanter ſolvere confert, quo novae rurſum nutricationis corpus initum ſumat. Non tamen concidentium vaſorum

λερὸν γάρ, ἀλλ' ὁκοίη ἂν ἡ φύσις ἢ τοῦ μέλλοντος ὑπομένειν, ἐς τοῦτο ἄγειν. ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ κενώσεις αἱ ἐς τὸ ἔσχατον ἄγουσαι σφαλεραί· καὶ πάλιν αἱ ἀναθρέψιες, αἱ ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἐοῦσαι σφαλεραί.

Τὸν μὲν πρὸ τούτου λόγον αὐτῷ περὶ ποιότητος εἶναι ἐδείξαμεν τῶν κενουμένων. ἐν τούτῳ δὲ καὶ τοῖς ἐφεξῆς περὶ ποσότητος βούλεται διδάσκειν καὶ ἄρχεταί γε παρὰ τῆς ἀμέτρου πληρώσεώς τε καὶ κενώσεως ἐν τῷδε τῷ νῦν ἡμῖν προκειμένῳ ἀφορισμῷ, ὁμοίως τῷ πρόσθεν ὑποθέμενός τι παράδειγμα καὶ πρὸς τοῦτο κατευθύνων τὸν λόγον, ὥσπερ ἔθος αὐτῷ. τὸ παράδειγμα δὲ αὐτῷ ἐστιν ἡ γυμναστικὴ εὐεξία. γυμναστικὴν δὲ εὐεξίαν ὀνομάζει τὴν τῶν αὐτὸ τοῦτο ἔργον πεποιημένων, κατὰ τὸν βίον ἅπαντα διατριβὴν ἐν γυμνασίοις, τοῦ κα- [8] ταβάλλειν ἑτέρους ἕνεκα, καθάπερ οἱ ἀθληταί. ἡ μὲν γὰρ ἁπλῶς εὐεξία λεγομένη ἣν καὶ τῶν ἀγροίκων ἔχουσι πολλοί, σκάπτοντες καὶ θερίζοντες

vacuationes ad extremum ducendae. Eadem vero ratione et quae ad extremum ducunt vacuationes periculofae. Et viciſſim refectiones ad extremum appulſae periculoſae.

Praecedentem hunc ſermonem eſſe de eorum quae vacuantur qualitate oſtendimus. In hoc autem ac ſequentibus vult de quantitate docere, et ab immoderata repletione et evacuatione exorditur. At in hoc praeſenti aphoriſmo nobis propoſito peraeque ac ſuperiore quoddam exemplum ſupponit, ad quod, quemadmodum ipſi mos eſt, orationem dirigat. Exemplum autem ipſi eſt gymnaſtica euexia. Gymnaſticam autem euexiam nominat habitum in exercitiis adverſariorum proſternendorum gratia comparatum ab iis qui hanc ipſam functionem per totam vitam ut athletae obierunt. Nam quae abſolute euexia nominatur, quam multi agricolae terris fodiendis, ſegeti-

καὶ ἄλλα ὅσα κατὰ τὸν βίον διαπονούμενοι οὐχ ἥκει μέχρι πληρώσεως ἀμέτρου. τῆς δὲ τῶν ἀθλητῶν εὐεξίας οὐ μικρὸν τοῦτό ἐστιν ἔγκλημα τὸ περιβάλλεσθαι πειρᾶσθαι μέγεθος ὄγκου κατὰ τὸ σῶμα καὶ δηλονότι καὶ πλῆθος χυμῶν. παρασκευαὶ γὰρ αὗται τῆς τοῦ παντός εἰσι σώματος θρέψεως καὶ οὐχ οἷά τε χωρὶς αὐτῶν ἑτοίμως παρεσκευασμένων εἰς ὄγκον ἀρθῆναι τοῦ δέοντος μείζονα τὰ σώματα, διὸ καὶ σφαλερὰν ἀναγκαῖον εἶναι τὴν τοιαύτην διάθεσιν. ὅταν γὰρ ὑπερπληρωθῇ τὰ ἀγγεῖα ποτῶν ἢ σιτίων, τοῦ διαῤῥαγῆναι κίνδυνος αὐτοῖς ἢ καταπνιγῆναι ἢ καὶ σβεσθῆναι τὸ ἔμφυτον αὐτὸ θερμὸν, καθάπερ καὶ ἀπώλοντό τινες ἐξαιφνίδιον ἤδη τῶν εἰς ἄκραν πλήρωσιν ἀφικομένων ἀθλητῶν. ἡ δ' εἰς τὰ κατὰ φύσιν ἔργα χρήσιμος εὐεξία τοιοῦτον οὐδένα κίνδυνον ἐφεδρεύοντα κέκτηται, τὸ μηδ' εἰς ἄκρον ἥκειν ποτὲ τῆς πληρώσεως, ὅθεν οὐδὲ λύειν αὐτὴν προσήκει, καθάπερ τὴν τῶν ἀθλητῶν, ὅταν εἰς ἄκρον ἥκῃ. ταύτην γὰρ χρὴ λύειν μὴ βραδέως, ἀλλὰ φθάνειν δηλονότι

bus metendis et ceteris ad vitam elaborandis fortiuntur, ad immoderatam repletionem non provehitur. At boni athletarum habitus improbatio haec non levis eft, quid fit carneae molis magnitudine corpus induere ac proinde ipfi humorum copiam accumulare ftudeant. Hi enim apparatus funt ad totius corporis nutritionem, qui fi ipfi praefto non adfint, fieri non poteft ut corpora in majorem quam deceat molem attollantur, quare ejusmodi affectum periculofum effe neceffe eft. Quum enim vafa cibis ac potibus fuerint fupra modum repleta, periculum eft ne aut ipfa rumpantur aut calor ipfe nativus fuffocetur, aut etiam exftinguatur, quod athletis jam quibusdam accidit, qui ad fummam repletionem deducti derepente interierunt. Verum quae ad naturales functiones obeundas utilis eft euexia, nullum eminens ejusmodi periculum attulit, quia nunquam ad extremam venit repletionem, quare ipfam folvere non decet, quemadmodum athleticam; quum ad extremum venerit. Hanc enim folvere oportet haud cunotantes, fed antevertentes

Ed. Chart. IX. [8.] Ed. Baf. V. (222.)

τὸν κίνδυνον. τὴν αἰτίαν δὲ αὐτὸς τοῦ χρῆναι λύειν αὐτὴν τοιαύτην ἔγραψεν· οὐ γὰρ δύνανται μένειν ἐν τῷ αὐτέῳ οὐδ' ἀτρεμέειν εἰπών· ἀεὶ γὰρ τῆς φύσεως τὴν πέψιν καὶ τὴν ἀνάδοσιν καὶ τὴν ἐξαιμάτωσιν καὶ τὴν πρόσθεσιν καὶ τὴν πρόσφυσιν καὶ τὴν ἐξομοίωσιν ἐργαζομένης, ὅταν μήτε προσθεῖναί τι τοῖς στερεοῖς τοῦ σώματος μορίοις ἐγχωρεῖ μήθ' αἱ φλέβες ἔτι χώραν ἔχωσιν ὑποδέχεσθαι τὴν ἀναδιδομένην τροφὴν, ἀνάγκη κίνδυνον καταλαβεῖν ἢ ῥήξεως ἀγγείου τινὸς ἢ ἐξαιφνιδίου θανάτου. ἵνα οὖν ἔχῃ χώραν αὖθις ἀνατρέφεσθαι τὸ σῶμα, λύειν χρὴ μὴ βραδέως τὴν εὐεξίαν. ἡ λύσις δ' αὐτῆς κένωσίς ἐστι δηλονότι καὶ χρὴ ταύτην οὐδ' αὐτὴν ἀμέτρως ποιεῖσθαι. καὶ γὰρ καὶ τοῦτο σφαλερὸν, οὐχ ἧττον ἀμέτρου πληρώσεως. σκοπὸς δὲ τοῦ ποσοῦ τῆς κενώσεως οὐ τὸ πλεονάζον μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡ φύσις ἂν εἴη, τουτέστιν ἡ δύναμις τοῦ κενουμένου ἀνθρώπου. ἄλλοι γὰρ ἄλλως εἰώθασι φέρειν μᾶλλον τὰς κενώσεις. ταῦτα μὲν οὖν αὐτῷ περὶ τῆς ἀθλητικῆς εὐεξίας εἴρηται καὶ αὐτὰ μὲν καθ' ἑαυτὰ χρήσιμα τοῖς βουλομένοις τὴν ἐπιτή-

folutione periculum. Quam ob caufam vero ipfam folvere oporteat, eam ipfe his fcripfit verbis: *Neque enim eodem in ftatu morari queunt, neque confiftere.* Quum enim femper natura coctionem, diftributionem, fanguinis creationem, adjectionem, agglutinationem et affimilationem moliatur, quumque nihil folidis corporis partibus poffit adjici, neque venae etiamnum locum habeant, in quem alimentum diftributum recipiant, tum neceffario aut ruptionis vafis alicujus, aut repentinae mortis periculum adfertur. Ut igitur corpus habeat locum, quo rurfum nunutriatur, euexia citra moram folvenda eft. Ipfius autem folutio, ut liquet, evacuatio eft. Et haec quoque vacuatio non ultra modum ducenda eft; immodica namque vacuatio non minus quam immoderata repletis periculofa. Vacuationis autem quantitatem non folum humor exuberans, fed etiam natura, hoc eft hominis vacuandi vires indicaverint. Alii enim aliis magis vacuationes ferre confueverunt. Haec itaque ipfi de athletica euexia dicta funt et haec

δευσιν ἐκείνην μετέρχεσθαι καὶ τοῖς ἰατροῖς δὲ ὡς παράδειγμα τοῦ λόγου τοῦ μέλλοντος λεχθήσεσθαι. φησὶ γὰρ, ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ κενώσιες αἱ εἰς τὸ ἔσχατον ἄγουσαι σφαλεραὶ καὶ πάλιν αἱ ἀναλήψιες αἱ ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἐοῦσαι σφαλεραὶ, τοιοῦτόν τι βουλόμενος ἐνδείξασθαι καθ' ὅλον τὸν λόγον, ὡς ὅτι οὔτε κενοῦν οὔτε πληροῦν ὑπερβαλλόντως προσήκει. μάθοιμεν δ' ἂν τοῦτο μάλιστα παρὰ τῆς ἀθλητικῆς εὐεξίας, ἧς καίτοι τἄλλα κεκτημένης οὐ μεμπτά. καὶ γὰρ καὶ εὔχυμοι καὶ ἰσχυροὶ ταῖς δυνάμεσίν εἰσιν οἱ γυμναστικοὶ, ὅμως τοῦτό γε αὐτὸ μέγιστόν ἐστιν αὐτοῖς κακὸν, τὸ εἰς ἄκρον ἥκειν πληρώσεως. διὸ καὶ λύεσθαι δεῖται συντόμως, ὥσπερ αὖ πάλιν οὐδ' εἰς ἔσχατον ἄγειν χρὴ κενώσεως τοὺς τοιούτους· οὕτως οὐδὲ τοὺς ἄλλης δεομένους ἡστινοσοῦν κενώσεως ὑπερκενοῦν προσήκει. καθόλου γὰρ εἰπεῖν ἐν πάσῃ κενώσει στοχάζεσθαι προσήκει [9] τῆς δυνάμεως καὶ μέχρις ἂν ἀντέχῃ καὶ μὴ κάμνῃ, πειρᾶσθαι τὸ περιττὸν ἀπάγειν, καταλυομένης δὲ, κἂν ἔτι λείπηταί τι τῶν περιττῶν, φυλάτ-

quidem per ſe utilia ſunt iis, qui illud inſtitutum ſectari deſiderant, medicis vero ſunt tanquam exemplum orationis quam dicturus eſt. Dicit enim: *Eadem vero ratione et quae ad extremum ducunt vacuationes, periculoſae. Et viciſſim refectiones ad extremum ductae periculoſae*, tale quid toto eo ſermone demonſtrare volens, quod nimirum neque vacuare neque replere praeter modum oporteat. At id potiſſimum ex athletica euexia didicerimus, quae etiamſi et alia haud noxia habuerit, nam gymnastae et bonis abundant humoribus et virium pollent robore, ipſis tamen hoc ipſum malum eſt maximum, quod ad extremam repletionem venerit, quapropter brevi eam ſolvere oportet. Ac rurſus quemadmodum tali habitu praediti, ad extremam vacuationem non ſunt perducendi, ſic neque qui alia quavis egent vacuatione non ſunt praeter modum evacuandi. Nam univerſe loquendo in omni evacuatione vires conjecturis ſpectandae ſunt, ac doneo perferunt, neque deficiunt, exſuperantem humorem educere ſtudendum eſt. At quum vires diſſolvuntur, etiamſi reſi-

τεσθαι χρὴ τὴν κένωσιν. τὸ δὲ καὶ πάλιν αἱ ἀναθρέψιες αἱ ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἐοῦσαι σφαλεραὶ, εἰ μὲν ἀνταποδώσειν μέλλοι τις τῷ παραδείγματι τὸν λόγον, ὡς μὴ γενέσθαι κολοβὸν, ἐπὶ τῆς ἐσχάτης πληρώσεως εἰρῆσθαι δόξει, παραινοῦντος αὐτὴν φυλάττεσθαι καὶ μὴ μέχρι τοσοῦτον τὰς ἀναθρέψεις ποιεῖσθαι τῶν σωμάτων, μέχρις ἂν εἰς τὸ ἔσχατον ἀφίξωνται τῆς πληρώσεως. εἰ δὲ τῷ τῆς λέξεως σχήματι προσέχοις τὸν νοῦν, ὥσπερ ἔνιοι τῶν ἐξηγησαμένων τὸ βιβλίον περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος, δὶς αὐτὸν ἐπινοήσειε λέγειν ἑτέρως καὶ ἑτέρως. ὅταν μὲν οὖν εἴπῃ, ὡσαύτως καὶ αἱ κενώσιες αἱ εἰς τὸ ἔσχατον ἄγουσαι σφαλεραὶ, κατ' αὐτὸ τοῦτο μόνον φεύγειν κελεύοντα τὰς ἀμέτρους κενώσεις, ὅτι καὶ αἱ ἀναθρέψιες αἱ ἀπ' αὐτῶν (223) οὐκ ἀσφαλεῖς εἰσιν, ὡς ἂν ἀσθενοῦς γεγενημένης τῆς φύσεως καὶ μήτε πέπτειν ἱκανῶς μήτ' ἀναδιδόναι μήτ' ἐξομοιοῦν δυναμένης, παραλελείψεται δὴ φανερῶς, ἐὰν οὕτω τις δέξηται, θάτερον αὐτῷ μέρος τῆς διδασκαλίας, τὸ περὶ τῆς ἄκρας πλη-

duum fit aliquid, exuberantis humoris vacuatio cavenda eft. Illud autem *et viciffim refectiones ad extremum appulfae periculofae;* fi quis debeat hunc fermonem ad extremum referre, ne fit mutilus, de ultima repletione dictus videbitur, quam jubet vitari, neque eo ufque corpora reficere, ut ad extremam repletionem veniant. Si vero dicendi formae mentem adhibueris, ut nonnulli libri hujus interpretes, de eadem re bis ipfum dicere, fed aliter atque aliter cogitabis. Quum igitur dixerit, *eadem ratione et quae ad extremum ducunt vacuationes, periculofae;* hisce verbis ipfis folum arbitraberis praecipere fugiendas effe immodicas vacuationes, quod fint admodum periculofae. Quum vero fubnectens protulerit: *et viciffim refectiones quum extremae fuerint, periculofae;* ob id interdicere immoderatas vacuationes, quod et refectiones fequentes nequaquam fecurae exiftant, quod quum natura facta fit imbecillis, jam nequeat probe fatis coquere, diftribuere, affimilare. Verum fi quis ita fermonem acceperit, altera ipfi doctrinae pars de extrema repletione manifefte prae-

ρώσεως, καὶ μάτην ἔσται τῆς γυμναστικῆς εὐεξίας μεμνημένος. καὶ μὲν δὴ καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ προκείμενον ὄνομα κατὰ τὴν λέξιν, τὸ πάλιν, ἐνδείκνυσθαί μοι δοκεῖ τὴν εἰρημένην γνώμην, εἰπόντος αὐτοῦ καὶ πάλιν αἱ ἀναθρέψιες αἱ ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἐοῦσαι σφαλεραί. ὥσπερ γὰρ ὑπὲρ ἄλλου πράγματος τὸν λόγον ποιούμενος οὕτως ἐμνημόνευσε τὸ καὶ πάλιν.

δ.

Αἱ λεπταὶ καὶ ἀκριβέες δίαιται καὶ ἐν τοῖσι μακροῖσιν ἀεὶ πάθεσι καὶ ἐν τοῖσιν ὀξέσιν, οὗ μὴ ἐπιδέχεται, σφαλεραί. καὶ πάλιν αἱ ἐς τὸ ἔσχατον λεπτότητος ἀφιγμέναι δίαιται χαλεπαί. καὶ [10] *γὰρ αἱ πληρώσιες αἱ ἐς τὸ ἔσχατον ἀφιγμέναι χαλεπαί.*

Ἐν τῷ πρόσθεν ἀφορισμῷ περὶ πάσης καθόλου διαλεχθεὶς ἀμέτρου πληρώσεώς τε καὶ κενώσεως, ἐν τούτῳ περὶ τῆς τῶν νοσούντων διαίτης διεξέρχεται, κελεύων ἡμᾶς

termittetur et fruftra gymnafticae euexiae meminerit. Quin et hoc ipfum verbum, *rurfus* aut *viciffim*, toti orationi additum fententiam a nobis prolatam indicare videtur, quum diceret *et rurfus* refectiones, quum in extremo fuerint, periculofae. Ut enim de re alia fermonem faciat, ita id adpofuit *et rurfus.*

IV.

Tenuis et exquifitus victus cum in morbis longis femper, tum in acutis, ubi non admittitur, periculofus. Ac rurfum victus ad extremum tenuitatis progreffus moleftus. Nam et repletiones ad extremum provectae moleftae.

Quum fuperiore aphorifmo generatim de omni immoderata repletione et evacuatione loquutus fit, in hoc de aegrotantium victu differit, nobis jubens in morbis qui-

Ed. Chart. IX. [9.] Ed. Bas. V. (223.)

ἐν μὲν τοῖς μακροῖς ἀεὶ πάθεσι φυλάττεσθαι τὰς λεπτὰς διαίτας, ἐν δὲ τοῖς ὀξέσιν οὐκ ἀεί. φαίνεται γὰρ τὰ πλεῖστα τούτων λεπτῆς διαίτης δεόμενα, ἔνια δὲ αὐτῶν καὶ τῆς ἐσχάτης λεπτῆς. εἴη δ' ἂν ἐσχάτως μὲν λεπτὴ δίαιτα ἡ δι' ἀσιτίας μόνης ἢ μελικράτου μέχρι κρίσεως προϊοῦσα. λεπτὴ δὲ δι' ὀλίγων ἐδεσμάτων ἢ δι' ὀλιγοτρόφων, οἷόν περ καὶ ὁ τῆς πτισάνης ἐστὶ χυλός. ὅρος δ' αὐτῆς ἡ τῆς δυνάμεώς ἐστι καθαίρεσις, ἧσπερ ἕνεκα καὶ τρέφομεν. ἐπὶ μὲν οὖν τῶν ὑγιαινόντων ἀεὶ χρὴ τὴν ῥώμην τῆς δυνάμεως φυλάττειν ἢ παραύξειν ταῖς τροφαῖς, οὐ καθαιρεῖν. καὶ εἴη ἂν ἡ μὲν παραύξουσα τροφὴ ἁδρὰ, ἡ δὲ φυλάττουσα σύμμετρος, ἡ δὲ καθαιροῦσα λεπτή. ταύτην μὲν οὖν φεύγειν χρὴ ἀεί. τῶν δ' ἄλλων ὁποτέρας ἂν δέηται τὰ παρόντα, χρῆσθαι ταύτῃ. ἐπὶ δὲ τῶν νοσούντων σπάνιον μὲν ἐνίοτε τὴν δύναμιν ἰσχυροτέραν ἧς παρελάβομεν ἐργάζεσθαι, σπεύδομεν δὲ ὡς τὰ πολλὰ, φυλάττειν μὲν ἐν τοῖς χρονίοις μετρίως δὲ καθαιρουμένην διασώζειν ἐν τοῖς ὀξέσιν. εἰ γὰρ ἤτοι φυλάττειν αὐτὴν οἵαν παρελάβομεν ἐν τούτοις ἢ προσ-

dem longis ſemper victum tenuem vitandum eſſe, in acutis vero non ſemper. Eorum enim plurimi victu tenui, quidam etiam eorum ſumme tenui indigere videntur. Fuerit autem ſumme tenuis victus qui ſola inedia vel melicrato ad criſin uſque procedit, tenuis vero qui paucis aut parum nutrientibus eduliis, qualis eſt ptiſanae ſuccus, *deſcribitur*. Ejus autem *tenuis victus* terminus eſt virium imminutio, quarum gratia etiam nutrimus. In ſanis itaque ſemper virium robur ſervare aut adaugere alimentis, non deminuere oportet. At vires quidem auget cibus plenus; tuetur vero et conſervat commoderatus, imminuit denique tenuis. Hunc igitur *ſecunda valetudine* ſemper fugere oportet; at reliquorum alterutro uti conveniet, prout praeſens ſtatus poſtulaverit. In aegrotontibus autem raro quidem quas vires deprehenderimus, eas robuſtiores reddimus, ſed ſaepenumero ſtudemus diuturnis quidem in morbis ipſas tueri, in acutis vero modice imminutas conſervare. Nam ſi quales in ae-

Ed. Chart. IX. [10.] Ed. Bas. V. (223.)
αὔξειν ἀεὶ σπεύδομεν, αὐξήσομεν τὴν νόσον. τίνα δ' ἐστὶν ὀξέα νοσήματα, τὰ δεόμενα τῆς ἐσχάτως λεπτοτάτης διαίτης καὶ τίνα λεπτοτάτης μὲν, οὐ μὴν ἐσχάτως, καὶ τίνα τὰ λεπτῆς, ἐπὶ πλέον μὲν ἐν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων, ὃ καὶ περὶ πτισάνης ἐπιγράφουσί τινες, ὁ Ἱπποκράτης ἐδίδαξε· καὶ ἡμεῖς δὲ ἐν ταῖς εἰς ἐκεῖνο τὸ βιβλίον ἐξηγήσεσι τὸν ἅπαντα λόγον ἐξειργασάμεθα. νυνὶ δὲ ἀρκεῖ τό γε τοσοῦτον εἰπεῖν, ὡς ἐφ' ὧν μὲν ἂν νοσημάτων ἡ ἀκμὴ καὶ ἡ κρίσις ἐν τῇ πρώτῃ μέλλῃ γενέσθαι τετράδι, τῆς δυνάμεως ἰσχυρᾶς ὑπαρχούσης ἐπὶ ἀσιτίας παντελοῦς τούτους φυλάξομεν, ὅπερ ἐστὶν ἐσχάτως λεπτοτάτης διαίτης. ἐφ' ὧν δὲ μὴ ἐξώτερον τῆς πρώτης ἑβδομάδος, ἰσχυρᾶς οὔσης τῆς δυνάμεως, ἀρκέσει μελικράτῳ μόνῳ χρήσασθαι. λεπτοτάτη δ' ἂν εἴη καὶ αὕτη μόνη δίαιτα, οὐ μὴν ἐσχάτως γε· μὴ θαῤῥοῦντες δὲ τῇ δυνάμει, πτισάνης χυλῷ χρησόμεθα, λεπτὴ δ' ἂν εἰκότως ἡ τοιαύτη δίαιτα καλοῖτο, καθάπερ ἡ διὰ τῆς κριθώδους πτισάνης. οὐκέτι μὲν ἀκριβῶς λεπτὴ πλὴν εἰ μὴ

gris vires deprehenderimus, tales aut servare aut adaugere semper studuerimus, morbum augebimus. Qui vero sint acuti morbi qui victum summe tenuissimum postulent et qui tenuissimum quidem, sed non summe, et qui tenuem, in libro de victus ratione in morbis acutis, quem de ptisana quidam inscribunt, pluribus Hippocrates docuit; ac nos nostris in eundem librum commentariis totum sermonem perfecimus. Nunc vero hoc tantum dixisse sufficiat, quibus in morbis intra primam tetrada vigor et judicatio futura est, in iis modo vires robustae sint, aegros in perpetua inedia continendos esse, qui victus est in summo tenuissimus; in quibus autem crisis primam hebdomada non superatura sit, iis validis existentibus viribus, sola mulsa uti sufficiet. Solus autem hic victus tenuissimus fuerit, non tamen summe; quod si viribus non fidamus, ptisanae cremore utemur. Atque hic victus tenuis merito vocetur, quemadmodum et qui ptisana constat hordeacea. Non jam quidem est exquisite tenuis, nisi omnino pauca sumatur,

παντελῶς ὀλίγη λαμβάνοιτο, οὐ μὴν ἤδη γε καὶ ἁδρὰ, ὥσπερ ἡ διὰ ᾠῶν καὶ χόνδρου καὶ ἰχθύων καὶ ὅσα τοιαῦτα. τὸ τοίνυν οὗ μὴ ἐπιδέχεται, προσκείμενον ἐν τῷ περὶ τῶν ὀξέων λόγῳ, διὰ τὰ κατοξέα λέγεται, περὶ τούτων γὰρ αὐτὸς ἐρεῖ. ὅκου μὲν οὖν κατοξὺ τὸ νόσημα, αὐτίκα καὶ τοὺς ἐσχάτους πόνους ἔχει καὶ τῇ ἐσχάτως λεπτοτάτῃ διαίτῃ ἀναγκαῖον χρέεσθαι.

ε'.

[11] *Ἐν τῇσι λεπτῇσι διαίτῃσιν ἁμαρτάνουσιν οἱ νοσέοντες, διὸ μᾶλλον βλάπτονται. πᾶν γὰρ τὸ ἁμάρτημα ὃ ἂν γίνηται μέγα γίνεται μᾶλλον ἢ ἐν τῇσιν, ἐν ᾗσι λεπτῇσι ὀλίγον ἁδροτέρῃσι διαίτῃσι, διὰ τοῦτο καὶ τοῖσιν ὑγιαίνουσιν σφαλεραὶ αἱ πάνυ λεπταὶ καὶ καθεστηκυῖαι καὶ ἀκριβέες δίαιται, ὅτι τὰ ἁμαρτανόμενα χαλεπώτερον φέρουσι. διὰ τοῦτο οὖν αἱ λεπταὶ καὶ ἀκριβέες δίαιται σφαλεραὶ ἐς τὰ πλεῖστα, τῶν σμικρῶν ἁδροτέρων.*

---

non tamen propterea jam plenus fuerit, qualis qui ovis et alica et piſcibus et quibusvis hujusmodi perficitur. Quod igitur additum eſt ſermoni de acutis, *in quibus non conveniat*, id propter peracutos morbos dicitur: de his enim ipſe dicet. Ubi igitur morbus peracutus eſt, protinus et extremi urgent dolores ac tunc ſumme tenuiſſimo victu utendum eſt.

V.

In tenui victu delinquunt aegrotantes proindeque magis laeduntur. Quodcunque enim peccatum committitur, majus in tenuii quam in pauco pleniore victu committitur. Propterea etiam ſanis ſumme tenuis et ſtatus et exquiſitus victus periculoſus, quod errata gravius ferant. Eam igitur ob cauſam victus tenuis et accuratus plerumque paulo pleniore periculoſior eſt.

Διχῶς γράφεται δὲ καὶ ἑτέρως ἡ ἀρχὴ τοῦδε τοῦ ἀφορισμοῦ κατὰ τόνδε τὸν τρόπον· ἐν τῇσι λεπτῇσι διαίτησι τὰ πολλὰ ἁμαρτάνουσιν οἱ νοσέοντες, διὸ μᾶλλον βλάπτονται. καί τισιν ἀρέσκει μᾶλλον ἥδε τῆς ἑτέρας ἡγουμένοις τοῦτο βούλεσθαι λέγειν τὸν Ἱπποκράτην, ὡς ἄρα ἐν ταῖς λεπταῖς διαίταις ἁμαρτάνοντες οἱ νοσέοντες, διὸ μᾶλλον βλάπτονται. τρέφεσθαι γὰρ ἀναγκάζονται λάθρα τῶν ἰατρῶν δι' αὐτὸ τοῦτο, διότι λεπτῶς ὑπ' αὐτῶν διαιτῶνται, κἀντεῦθεν μειζόνως βλάπτονται ἢ εἰ μὴ διῃτῶντο λεπτῶς. ἔτι δὲ ἁμαρτάνουσι δῆλον ὅτι καὶ ἐπ' ἀσθενεῖ τῇ δυνάμει, ὡς ἂν ἐν ταῖς ἐνδείαις προκεκμηκυίᾳ. ἀμείνων δὲ ἡ προτέρα γραφή. περιλαμβάνει γὰρ καὶ ταύτην καὶ γενικώτερον ποιεῖται τὸν λόγον, ὑπὲρ ἁπάσης ἁμαρτίας ἐκδιδάσκουσα τῆς ἀκουσίως τε καὶ ἑκουσίως συμπιπτούσης τοῖς νοσοῦσιν, ὡς εἶναι τὸν λόγον τοιοῦτον· ὅ τι ἂν ἁμάρτημα συμπέσῃ τοῖς λεπτῶς οὕτω διαιτωμένοις, σφαλερώτερον τοῦτο καθίσταται παρόσον ἥ τε δύναμις ἄῤῥωστος ὑπὸ τῆς τοιαύτης διαίτης γέγονεν ἥ τ' ἐπ' αὐτὴν μετάβασις ἀήθης. μαρτυρεῖ δὲ τῇ

Hujus aphorifmi exordium etiam aliter fcribitur hoc modo: In tenui victu aegri plerumque duplici errore peccant ob idque magis laeduntur. Atque nonnullis hoc exordium altero magis placet, per id arbitrantibus Hippocratem velle dicere quod in tenui victu bifariam aegri peccent ob idque magis laedantur. Primo namque propterea clam medicis cibari coguntur, quia tenius victus ab ipfis imperatur indeque majus detrimentum fubeunt, quam fi tenui victu non uterentur. Deinde etiam delinquunt, quod nimirum fractis fint viribus, ut quae fuperiori alimenti penuria laboraverint. Melior tamen prior lectio cenfetur: hanc enim quoque complectitur et generaliorem orationem efficit de omni delicto intelligendam, five id volentibus, five invitis aegrotantibus accidat, ut talis fit orationis fententia. Quodcunque delictum tenui victu ita cibatis acciderit, id gravius adfert periculum, tum quia vires a tali diaeta debiles evaferunt, tum quia in eam infueta mutatio facta eft. Praedictae lectioni fuffragantur ea quae

Ed. Chart. IX. [11. 12.] Ed. Bas. V. (223. 224.)

προειρημένη γραφῇ καὶ τὰ περὶ τῶν ὑγιαινόντων εἰρημένα. σφαλερὰς γὰρ ἐπ' αὐτῶν ἔφη τὰς λεπτὰς διαίτας ὑπάρχειν, ὅτι τὰ ἁμαρτανόμενα χαλεπώτερον φέρουσιν, οὐχ ὅτι διὰ τὸ λεπτὸν τῆς διαίτης ἁμαρτάνειν ἀναγκάζονται. τὰ δ' ἐφεξῆς τοῦ ἀφορισμοῦ σαφῆ.

στ'.

Ἐς δὲ τὰ ἔσχατα νοσήματα αἱ ἔσχαται θεραπεῖαι ἐς ἀκριβείην κράτισται

[12] Ἔσχατα νοσήματα κέκληκεν ὁ Ἱπποκράτης τὰ μέγιστα, μεθ' ἃ οὐκ ἔστιν ἄλλα. καὶ τοίνυν κελεύει τὴν θεραπείαν ὅλην ἐπ' αὐτῶν ἀκριβεστάτην εἶναι καὶ δηλονότι καὶ τὴν δίαιταν λεπτοτάτην. εἴη δ' ἂν πάντως ταῦτα κατόξεα καὶ διὰ τοῦτο ἐπιφέρων τὸν ἑξῆς ἀφορισμὸν ἐρεῖ·

ζ'.

Ὅκου μὲν οὖν κάτοξυ τὸ νόσημα, αὐτίκα καὶ τοὺς ἐσχάτους πόνους ἔχει καὶ τῇ ἐσχάτως λε- (224) πτοτάτῃ

de sanis pronuntiata sunt, in quibus tenuem diaetam periculosam esse asserit, quod errata gravius ferant, non quod propter diaeta tenuitatem cogantur delinquere. Ceterum quae in aphorismo sequuntur manifesta sunt.

VI.

Extremis morbis extrema ad integritatem remedia optima.

Extremos morbos vocavit Hippocrates maximos, ultra quos non sunt alii. Quare universam curationem imperat accuratissimam esse ac victum nimirum tenuissimum. Ejusmodi autem fuerint omnino morbi peracuti propterea eaque huic subnectens aphorismum ait:

VII.

Quum ergo morbus peracutus est, statim et extremos sortitur labores, ac tum summe tenuissimo victu uti necesse

διαίτῃ χρέεσθαι ἀναγκαῖον, ὅκου δὲ μὴ, ἀλλ' ἐνδέχεται ἀδροτέρων διαιτῶν, τοσοῦτον ὑποκαταβαίνειν ὁκόσον ἂν ἡ νοῦσος μαλθακωτέρη τῶν ἐσχάτων ᾖ.

Ὥσπερ ἔσχατα νοσήματα τὰ μέγιστα προσηγόρευσεν, οὕτω καὶ νῦν ἐσχάτους πόνους τοὺς μεγίστους καλεῖ, πόνους δὲ ἤτοι τοὺς παροξυσμοὺς, ἢ ἁπλῶς ἅπαντα τὰ συμπτώματα. καὶ γὰρ τοὺς παροξυσμοὺς καὶ πάνθ' ἁπλῶς τὰ συμπτώματα μέγιστα κέκτηται τὸ κάτοξυ νόσημα καὶ τὰς πρώτας ἡμέρας εὐθὺς τῆς νόσου. συνεμπίπτει γὰρ αὐταῖς ἡ ἀκμὴ οὐδὲν ἄλλο οὖσα ἢ τὸ μέγιστον τοῦ νοσήματος, ὡς ἐν συμπτώμασι. καὶ δὴ καὶ κάτοξυ νόσημα τοῦτο ἂν εἴη, τὸ αὐτίκα ἀκμάζον. αὐτίκα δ' ἀκουστέον περὶ τὴν πρώτην τετράδα ἢ μικρὸν ταύτης ἐξώτερον. προσήκει δὴ διὰ τοῦτο διαιτᾶν ἐσχάτως λεπτῶς, εἴπερ γε χρὴ ἐν ταῖς ἀκμαῖς τῶν νοσημάτων λεπτότατα διαιτᾶν, ὡς ἔν τε τῷ περὶ διαίτης ὀξέων ἐδίδαξεν καὶ κατ' αὐτὸν τοῦτον τὸν ἀφορισμόν. ἡ δ' ἀκμὴ τοῦ κατόξεος νοσήματος εὐθὺς ἐν ταῖς πρώταις

eſt. Ubi vero non, ſed pleniore victu alere conceditur, tantum a ſumme tenuiſſimo victu decedendum, quantum morbis ab extremis lenior receſſerit.

Quemadmodum morbos extremos maximos appellavit, ita et nunc extremos labores maximos vocat; labores autem aut paroxyſmos aut omnia abſolute ſymptomata. Etenim paroxyſmos atque omnia abſolute ſymptomata ſortitur morbus peracutus primis ſtatim diebus; nam in eos ſtatim morbi vigor incidit, qui nihil aliud eſt quam ſymptomatum morbi maximum. Atqui peracutus morbus is fuerit, qui ſtatim vigorem adeptus eſt. Per ſtatim autem circiter primos quatuor dies aut paulo ulterius intelligendum. Idcirco autem ſumme tenuem victum praeſcribere convenit, ſi modo tenuiſſimus victus in morbi vigore ſit praeſcribendus, quemadmodum libro de ratione victus in morbis acutis et hoc aphoriſmo docuit. At morbi per-

ἡμέραις ἐστίν. ὅτι δ' εὔλογον ἐν ταῖς ἀκμαῖς λεπτοτάτως διαιτᾷν, ἐπὶ πλέον μὲν ἐν ἑτέροις ἡμῖν δέδεικται. ἀρκέσει δέ τό γε νῦν τοσοῦτον εἰπεῖν, ὡς εἴ γε διὰ τὰς φλεγμονὰς ἢ τοὺς πυρετοὺς τοὺς ἀχωρίστους τῶν ὀξέων νοσημάτων, δέδιέ τις διδόναι τροφὰς ἀξιολόγους, ἐν ταῖς ἀκμαῖς τοῦτο μᾶλλον ποιεῖν εὐλαβηθήσεται. μέγισται γὰρ δὴ αἱ φλεγμασίαι τηνικαῦτά εἰσιν, ὡς αὐτὸς ἐν τῷ περὶ [13] διαίτης ὀξέων ἔλεγε φλεγμασίας. εἴτ' οὖν τὰς ἰδίως ὀνομαζομένας φλεγμονὰς ἐθέλοι τις ἀκούειν εἴτε συμπεριλαμβάνειν αὐταῖς καὶ τοὺς πυρετοὺς κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος τῆς λέξεως, ἔτι τε πρὸς τούτοις ἄμεινον ἐπιτρέψαι τῇ φύσει, σχολάζειν τῇ πέψει τῆς νόσου κατὰ τὰς ἀκμὰς καὶ μὴ περιέλκειν αὐτὴν εἰς τὴν τῶν ἄρτι ληφθέντων σιτίων κατεργασίαν. διὰ ταῦτα μὲν δὴ κατὰ τὰς ἀκμὰς διαιτᾷν χρὴ λεπτότατα. ἐπεὶ δὲ τοῦτο ὑπόκειται, τοὐντεῦθεν ἤδη τοῖς μὲν ἄλλοις νοσήμασιν, ὅσα τὴν ἀκμὴν ἐς ὕστερον ἀπολήψεσθαι μέλλει τὴν ἐσχάτως λεπτοτάτην δίαιταν, οὐχ οἷόν τε προσάγειν εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς. φθάσει γὰρ οὕτως ἀποθανεῖν ὁ ἄνθρωπος,

acuti vigor primis ftatim diebus confiftit. Quod autem fit rationi confonum in morbi vigore tenuiffimo uti victu, alibi a nobis plenius demonftratum eft. Nunc hoc tantum dixiffe fat erit, quod fi quis propter inflammationes aut febres, femper acutorum morborum comites, vereatur idoneum praebere alimentum, in vigore hoc agere magis verebitur. Tunc enim maximae funt inflammationes, quas ipfe in libro de ratione victus in morbis acutis phlegmafias appellabat. Sive igitur aliquis per phlegmafias velit proprie appellatas phlegmonas intelligere, five etiam ipfis febres una complecti fecundum veterem dictionis acceptionem, ad haec etiam praeftat naturam finere morbi coctioni vacare per ejus vigorem, quam inde ipfam ad cibos recenter affumptos conficiendos diftrahere. His itaque de caufis per morborum vigorem tenuiffime alere oportet. Hoc autem fuppofito hinc jam aliis in morbis fuum vigorem pofterius affecuturis ftatim ab initio fumme tenuiffimum victum imperare non licet: fic enim prius

πρὶν εἰς τὴν ἀκμὴν ἀφικέσθαι. ἐν οἷς δ' ἂν αὐτίκα ἡ ἀκμὴ, τουτέστι κατὰ τὴν πρώτην τετράδα μέλλει γίνεσθαι, δυνατὸν ἐν τούτοις τῇ ἐσχάτως λεπτοτάτῃ διαίτῃ χρῆσθαι, φερούσης τῆς δυνάμεως καὶ ἀσιτίαν παντελῆ καὶ μελικράτου μόνου προσφορὰν καὶ χυλὸν πτισάνης ὀλίγον παντελῶς. τοιαύτη μὲν οὖν τις ἡ λεπτοτάτη δίαιτα. ἡ δὲ ταύτης ἧσσον λεπτὴ, ἣν καὶ ἁδροτέραν ὠνόμασε, τῶν ἐξ ὑστέρου μελλόντων ἀπολήψεσθαι τὴν ἀκμὴν νοσημάτων ἐστὶν, ἐφ' ὧν τοσοῦτον ὑποκαταβαίνειν τοῦ λεπτοῦ τῆς διαίτης κελεύει, ὅσον καὶ ἡ νοῦσος ἀπολείπεται τῶν ἐσχάτων, τουτέστι τῆς ἀκμῆς. ἐγγὺς μὲν γὰρ οὔσης τῆς ἀκμῆς ὀλίγον ἁδρότερον διαιτήσομεν, ἐξωτέρω δὲ αὐτῆς πλέον ἁδρότερον. καὶ ὅσῳ ἂν πορρώτερον μᾶλλον τὴν ἀκμὴν ἔσεσθαι προσδοκήσωμεν, τοσούτῳ καὶ τὸ τῆς διαίτης ὑπαλλάξομεν σχῆμα.

---

homo morietur, quam morbus ad vigorem perveniat. At in quibus ſtatim, hoc eſt primis quatuor diebus morbi vigor futurus eſt, in iis ſumme tenuiſſimo victu uti poſſumus, modo vires et inediam integram et ſolius mulſae exhibitionem et ptiſanae omnino paucum ſuccum ferre poſſint. Ejusmodi quidem tenuiſſimus eſt victus. Qui vero hoc minus eſt tenuis, quem etiam pleniorem nominavit, eorum eſt morborum qui poſterius ſuum vigorem adepturi ſunt; in quibus tantum a victus tenuitate decedere imperat, quantum morbus ab extremis, hoc eſt a vigore diſcedit. Qui vigor ſi prope adſit paulo plenius, quam ſi jam adeſſet, nutriemus; ſi vero longius abſit, multo plenius. Denique quanto tardiorem aut celeriorem fore morbi vigorem exſpectabimus, tanto et victus formam plus minus immutabimus.

η'.

Ὁκόταν δὲ ἀκμάζῃ τὸ νόσημα, τότε καὶ τῇ λεπτοτάτῃ διαίτῃ ἀναγκαῖον χρέεσθαι.

Μόριόν ἐστιν αὐτῷ καὶ οὗτος ὁ λόγος τῆς διαιτητικῆς τέχνης, ὑπ' ἐνίων μὲν ἰδίᾳ γραφόμενος ἐν τῇ νῦν εἰρημένῃ λέξει, προστιθέμενος δ' ὑφ' ἑτέρων τῷ πρόσθεν ἀφορισμῷ, καθότι προγέγραπται. διδάσκει δὲ ἡμᾶς, ὅπως ἂν ᾖ γεγραμμένος ἕν τε καὶ ταὐτὸν θεώρημα κελεύοντος τοῦ παλαιοῦ τῷ λεπτοτάτῳ τῆς διαίτης ἐν τῷ τῆς ἀκμῆς χρῆσθαι καιρῷ, διά τε τὸ μέγεθος δηλονότι τῶν συμπτωμάτων καὶ τὴν πέψιν τοῦ νοσήματος. οὐ γὰρ χρὴ περιέλκειν τὴν φύσιν εἰς ἑτέραν πέψιν πρόσφατον ἐγκειμένην ἰσχυρῶς τῇ πέψει τῶν νοσοποιῶν χυμῶν ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ καὶ μέλλουσάν γε ὅσον οὔπω κρατήσειν αὐτῶν. οὕτω γὰρ ἡμῖν ἐπιδέδεικται κἀν τῇ περὶ κρίσεων πραγματείᾳ κατ' [14] ἐκεῖνα δηλονότι τὰ νοσήματα τοῦ λόγου παντὸς ἀνυομένου, ἐφ' ὧν ὅλως ἐγχειροῦμεν διαίτῃ τε καὶ θεραπείᾳ. ταῦτα δ'

VIII.

Quum morbus in vigore fuerit, tum et tenuiſſimo uti victu neceſſe eſt.

Hic quoque aphoriſmus ipſi pars eſt artis diaeteticae, qui quidem a nonnullis per ſe ſcribitur in praeſenti dicta oratione; ab aliis vero praecedenti aphoriſmo ſubnectitur, quo looo ante ſcriptus eſt. Nos autem docet, utrubi ſcriptus ſit, unum et idem praeceptum ſenis, vigoris tempore victu uti tenuiſſimo, imperantis nimirum tum propter ſymptomatum magnitudinem tum morbi coctionem. Non enim natura ad alteram novam coctionem diſtrahenda eſt, quum eo tempore humorum morbum procreantium coctioni vehementer incumbat, ac propemodum ipſos ſit ſuperatura; ſic enim a nobis in opere de criſibus demonſtratum eſt, ubi de iis nimirum morbis tota oratio conſumitur, in quibus omnino et diaeta et curatione ni-

ἐστὶν ἐν οἷς τὴν ἀκμὴν ἐκδέχεται παρακμὴ, ὡς ἐφ' ὧν γε θάνατος ἀκμαζόντων ἀκολουθεῖ, τῷ προγνωστικῷ μέρει τῆς τέχνης προσχρώμεθα μόνῳ, προλέγοντες τὸ γενησόμενον, ὅπως ἀναίτιοι τῶν ἀποβησομένων εἴημεν. αὕτη μὲν οὖν σοι μία περὶ τῶν καιρῶν τοῦ νοσήματος ἔνδειξις εἰς τὸ τῆς διαίτης εἶδος· ἑτέρα δ' ἀπὸ τῆς δυνάμεως ἣν κατὰ τὸν ἑξῆς ἀφορισμὸν διδάσκει.

θ'.

Συντεκμαίρεσθαι δὲ χρὴ καὶ τὸν νοσέοντα, εἰ ἐξαρκέσει τῇ διαίτῃ πρὸς τὴν ἀκμὴν τῆς νούσου καὶ πότερον ἐκεῖνος ἀπαυδήσει πρότερον καὶ οὐκ ἐξαρκέσει τῇ διαίτῃ ἢ ἡ νοῦσος πρότερον ἀπαυδήσει καὶ ἀμβλυνεῖται.

Ἐπειδὴ κατὰ τὸν ἔμπροσθεν ἀφορισμὸν τοσοῦτον ὑποκαταβαίνειν ἐκέλευσε τῆς ἐσχάτως λεγομένης λεπτῆς διαίτης, ὁπόσον ἂν χρόνον ἡ νόσος μαλακωτέρα τῆς ἀκμῆς ᾖ, νῦν

timur. Hi vero funt in quibus vigorem excipit declinatio. Nam quorum vigorem mors fequitur, in his fola prognoftica artis parte utimur, quod futurum fit praedicentes, ne rerum eventus noftro errori adfcribatur. Haec igitur tibi fit una indicatio ad victus formam conftituendam ex morbi temporibus fumta; altera vero ab aegrotantis viribus, quam fequenti docet aphorifmo.

IX.

Conjecturis autem aeger etiam explorandus eft, an victu ad morbi ufque vigorem par fit futurus et utrum ille prius fit defecturus, neque tali cum victu fatis effe poterit, quam morbus cefferit ac obtundatur.

Quandoquidem fuperiore aphorifmo tantum ab extremo victu tenui diaeta decedendum effe imperaverat, quanto tempore morbus ipfo vigore remiffior exftiterit, nunc hic

ἐνταῦθα προστίθησιν ἕτερον σκοπὸν εἰς ἀκρίβειαν τοῦ τὸ ποσὸν λαβεῖν τῆς ὑποκαταβάσεως. ἔστι δὲ ὁ σκοπὸς οὗτος ἡ δύναμις, ἧς ἕνεκα καὶ τρέφειν ἐστίν. οὐ γὰρ δὴ τοῦ νοσήματος αὐτοῦ χάριν. ὅταν μὲν γὰρ οὕτως ἔχει ῥώμης ὡς ἐλπίζειν ἡμᾶς ἐξαρκέσαι τῷ μεταξὺ χρόνῳ παντὶ μέχρι τῆς ἀκμῆς, ἐπὶ τῷ τοιῷδε σχήματι τῆς διαίτης ἔχοιμεν ἂν ἤδη τὸ ποσὸν ἀκριβῶς. ἂν δ᾽ ἀσθενεστέρα φαίνηται, προσθετέον τι τῇ διαίτῃ καὶ ἁδρότερον διαιτητέον εἰς τοσοῦτον εἰς ὅσον ἂν ἡ τῆς δυνάμεως ἀσθένεια κελεύῃ. διὰ τοῦτο γοῦν ποτε καὶ κατ᾽ αὐτὴν τὴν ἀκμὴν ἐπιγενόμενον συμπτώματος ἐκλυτικοῦ τῆς δυνάμεως ἀναγκαζόμεθα τρέφειν. μέρος δ᾽ ἂν εἴη καὶ οὗτος ὁ λόγος τοῦ περὶ διαίτης παντὸς καὶ εἴ τις ἕνα τὸν σύμπαντα τουτόν τε καὶ τὸν προειρημένον καὶ τὸν ἐφεξῆς μέλλοντα ῥηθήσεσθαι ποιήσειεν, οὐχ ἁμαρτήσεται. ἐγὼ δ᾽ εἰς μόρια τέμνων ἐξηγοῦμαι εἰς ὅσον δύναμαι σαφηνείας ἕνεκα.

---

alteram addit indicationem, ut accuratius quantum de extrema victus tenuitate decedendum fit percipiamus. Haec autem indicatio ab aegrotantis viribus fumitur, quarum gratia licet alere; neque enim morbi ipfius caufa. Quum enim virium robur ita fe habuerit, ut fperemus nos ipfum poffe toto eo tempore quod ad ufque morbi vigorem intercedit, tali victus forma fuppeditari, tum quantum concedendum fit, accurate tenebimus. Quod fi imbecillius appareat, aliquid victui adjiciendum eft, ac tanto plenius alendum, quantum virium imbecillitas expoftulat. Quocirca interdum in ipfo etiam morbi vigore, eo oborto fymptomate quo vires exfolvuntur alere cogimur. Atque haec quoque oratio pars totius eft, diaetetices, quae de victus ratione differit. Quod fi quis et hunc totum et praecedentem atque fequentem explicandum aphorifmum unum fecerit, non aberrabit. Ego vero partes qua potui facilitate divifas explicare malui.

ι.

[15] Ὁκόσοισι μὲν οὖν αὐτίκα ἡ ἀκμὴ, αὐτίκα λεπτῶς διαιτᾷν. ὁκόσοισι δὲ ὕστερον ἡ ἀκμὴ ἐς ἐκεῖνο καὶ πρὸ ἐκείνου σμικρὸν ἀφαιρετέον. ἔμπροσθεν δὲ πιοτέρως διαιτᾷν ὡς ἂν ἐξαρκέσῃ ὁ νοσέων.

Καὶ οὗτος ὁ λόγος τῆς αὐτῆς ἔχεται γνώμης. εἴρηται δὲ καθολικώτερον τοῦ πρόσθεν. ἔμπροσθεν μὲν γὰρ ἐπὶ (225) κατοξέων τῶν νοσημάτων ἔλεγεν, ὡς αὐτίκα τῇ λεπτοτάτῃ διαίτῃ χρηστέον ἐπ' αὐτῶν. ἐν ταύτῃ δὲ ἁπλῶς ἀποφαίνεται περὶ πάντων τῶν νοσημάτων, ὧν αὐτίκα ἡ ἀκμὴ, τουτέστιν οὐ μετὰ πολὺ τῆς πρώτης εἰσβολῆς, ταύτῃ κελεύων λεπτῶς διαιτᾷν. τὰ δ' ἐφεξῆς δῆλα τῆς αὐτῆς ἐχόμενα γνώμης.

ια.

Ἐν δὲ τοῖσι παροξυσμοῖσιν ὑποστέλλεσθαι χρή. τὸ προσ-

X.

Quibus igitur ſtatim vigor eſt, his ſtatim tenuis victus exhibendus. Quibus vero poſterius vigor futurus eſt, iis in ipſo et paulo ante ipſum cibus ſubtrahendus. Antea vero plenius alendum eſt, quo perſtet aegrotus.

Atque haec oratio eandem habet ſententiam, verum generalior ſuperiore elata eſt. Supra namque in peracutis morbis dicebat ſtatim in ipſis tenuiſſimo victu utendum eſſe; in hac vero abſolute de omnibus morbis pronunciat, quorum ſtatim futurus eſt vigor, hoc eſt non multo poſt primum morbi inſultum, jubens ob id tenui victu utendum eſſe Quae vero ſequuntur, manifeſta ſunt, ac eandem ſententiam complectuntur.

XI.

In exacerbationibus cibum ſubducere oportet, nam exhi-

τιθέναι γὰρ βλάπτει. καὶ ὁκόσα κατὰ περιόδους παροξύνεται, ἐν τοῖσι παροξυσμοῖσιν ὑποστέλλεσθαι χρή.

Τὸ μὲν τῆς ὅλης διαίτης εἶδος ἐν ἑκάστῳ τῶν νοσημάτων ἀπὸ δυοῖν σκοποῖν ἐκέλευσεν ἡμᾶς λαμβάνειν, ἔκ τε τῆς μελλούσης τοῦ ὅλου νοσήματος ἀκμῆς καὶ τῆς τοῦ κάμνοντος δυνάμεως. ὡς δ᾽ ἄν τις καὶ τὰς κατὰ μέρος προσφορὰς ποιοῖτο προσηκόντως ἐν τῷδε λόγῳ διδάσκει, τοὺς παροξυσμοὺς ἀξιῶν φυλάττεσθαι. σαφέστερον δὲ αὐτὸς ἐν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων εἶπεν, ὡς ἂν μήτ᾽ ὄντων ἤδη μήτε ὅσον οὔπω μελλόντων ἔσεσθαι τῶν παροξυσμῶν διδῶμεν τροφὰς, ἀλλὰ δηλονότι δεῖ διδόναι παρακμαζόντων τε καὶ παυομένων.

ιβ'.

[16] *Τοὺς δὲ παροξυσμοὺς καὶ τὰς καταστάσιας δηλώσουσιν αἱ νοῦσοι καὶ αἱ ὧραι τοῦ ἔτεος καὶ αἱ τῶν περιό-*

bere noxium. Et quibus per circuitus morbi exacerbantur, in ipfis paroxyfmis cibus prohibendus eft.

Univerfae quidem diaetae formam in unoquoque morbo a duabus indicationibus juffit nos fumere, ex futuro totius morbi vigore et ex aegrotantis viribus. In hac autem oratione quomodo etiam aliquis figillatim cibum decenter exhibuerit docet, a cibis jubens caveri paroxyfmos. Verum dilucidius libro de ratione victus in morbis acutis dixit, quod neque, quum jam adfunt paroxyfmi, neque quum mox affuturi funt, alimenta praebeamus, fed quum declinant ceffantque.

XII.

Morbi vero et anni tempeftates ac fuccedentes invicem periodorum reciprocationes, five quotidie, five alternis

δων πρὸς ἀλλήλας ἀνταποδόσιες ἤν τε καθ' ἡμέρην ἤν τε παρ' ἡμέρην ἤν τε καὶ διὰ πλείονος χρόνου γίγνωνται. ἀτὰρ καὶ τοῖσιν ἐπιφαινομένοισιν, οἷον ἐν πλευριτικοῖσι πτύελον, ἢν αὐτίκα ἐπιφαίνηται ἀρχομένου, βραχὺν, ἢν δ' ὕστερον ἐπιφαίνηται, μηκύνει· καὶ οὖρα καὶ ὑποχωρήματα καὶ ἱδρῶτες καὶ δύσκριτα καὶ εὔκριτα καὶ βραχέα καὶ μακρὰ τὰ νοσήματα ἐπιφαινόμενα δηλοῖ.

Εἰ τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων αὐτῷ περὶ διαίτης ἀναμνησθείημεν, ἐναργεστέρα ἡμῖν ἡ χρεία φανεῖται νῦν τῶν λεγομένων. τὰ δὲ προειρημένα ταῦτά ἐστιν. τὸ μὲν τῆς ὅλης διαίτης σχῆμα πρὸς δύο σκοποὺς ἀποβλέπων ἐποιεῖτο, τήν τε δύναμιν τοῦ κάμνοντος καὶ τὴν κατάστασιν τοῦ νοσήματος. τὸ γὰρ εἴτε κάτοξυ εἴτε ὀξὺ εἴτε χρόνιον ἔσοιτο τὸ νόσημα καὶ ὁπηνίκα μάλιστα τὴν ἀκμὴν ἀπολήψοιτο, τὴν κατάστασίν ἐστι τοῦ νοσήματος σκοπεῖν. τὰς δὲ κατὰ μέρος προσφορὰς τῶν σιτίων τοῖς κατὰ μέρος παροξυσμοῖς

diebus, sive etiam per majora intervalla fiant, paroxysmos et morborum constitutiones indicabunt. Sed et subapparentibus eadem indicantur, quale in pleuriticis sputum, si statim oboriente morbo subappareat, brevem morbum; si vero posterius subappareat, longum fore denunciat. Urinae quoque et alvi excrementa et sudores, ubi subapparuerint et facilis aut difficilis judicii et breves aut longos fore morbos indicant.

Si quae prius ab eo de victus ratione dicta fuerunt recordemur, quae nunc dicuntur eorum usus nobis manifestior prodetur. Erant autem praedicta ejusmodi. Universae diaetae instituendae formam ad duos tendens scopos faciebat, tum aegrotantis vires tum morbi constitutionem. Nam an morbus sit peracutus aut acutus aut diuturnus futurus et quando maxime vigorem assequuturus sit, morbi constitutionem est considerare. Particulares autem ciborum oblationes ex particularibus paroxys-

ἐτεκμαίρετο. τριῶν οὖν ὄντων σκοπῶν εἰς τὸ τελέως καὶ ἀνελλιπῶς διαιτᾷν, πρώτου μὲν τῆς δυνάμεως τοῦ κάμνοντος, δευτέρου δὲ τῆς καταστάσεως τοῦ νοσήματος, ἐπ' αὐτοῖς δὲ τρίτου τῶν κατὰ μέρος παροξυσμῶν, τὴν μὲν δύναμιν οἷόν τέ ἐστιν εὐθὺς εἰσελθόντα διαγινώσκειν, ἀπὸ τῶν σφυγμῶν δηλονότι καὶ τῶν ἄλλων, ἅπερ αὐτὸς ἐν τῷ προγνωστικῷ διῆλθεν. ὅθεν οὐδὲ ἀδύνατον ἔφησέ τις εἶναι διαγνῶναι μέγεθος δυνάμεως. ἀλλ' εἰ καὶ μὴ [17] δυνατὸν ἀκριβῶς αὐτῆς ἐξευρεῖν τὸ ποσὸν, τῷ τεχνικῷ γοῦν στοχασμῷ πλησίον ἀφικνεῖσθαι συγχωροῦσιν ἅπαντες. τὴν δὲ τοῦ νοσήματος κατάστασιν ὁποία τις ἔσται καὶ τοὺς κατὰ μέρος παροξυσμοὺς πολλοῖς τῶν ἰατρῶν ἀδύνατον ἔδοξε διαγνῶναι, οὐ μὴν Ἱπποκράτει γε. ἀλλὰ κἀνταῦθα καθάπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων, πολλάκις μὲν ἀκριβῶς καὶ ὡς ἂν εἴπῃ τις ἐπιστημονικῶς, πολλάκις δὲ στοχαστικῶς μὲν, ἀλλ' οὐκ ἀτέχνως, οὐδὲ πόῤῥω τῆς ἀληθείας, ἀλλ' ἐγγὺς καὶ πλησίον ἀφιξόμεθα, τήν τε μέλλουσαν ἀκμὴν προγινώσκοντες καὶ τὰς ἀνταποδόσεις τῶν παροξυσμῶν. ἐπὶ πλέον μὲν

mis conjecturabatur. Quum igitur tres fint fcopi ad perfecte ac abfolute victum praefcribendum; primus quidem vires aegrotantis, fecundus vero morbi conftitutio, tertius denique praeter hos particulares paroxyfmi, vires quidem primo ftatim ad aegrotum aditu dignofcere medicus poteft ex pulfibus nimirum et aliis, quae ipfe in prognoftico narravit. Unde nemo dixit virium magnitudinem dignofci non poffe. At fi neque poffimus ipfarum quantitatem exquifite invenire, poffe tamen nos artificiofa conjectura ad eam proxime accedere omnes concedunt. Morbi vero conftitutionem qualis fit futura et particulares paroxyfmos multis medicis vifum eft dignofci non poffe, non tamen Hippocrati. Sed in his, quemadmodum et in aliis faepe quidem accurate et ut quis dixerit certa fcientia, faepe vero conjecturis quidem, non tamen citra artem factis, neque procul a veritate aberimus, fed prope ac proxime perveniemus ad praenofcendum futurum morbi vigorem et paroxyfmorum viciffitudines. Verum haec la-

οὖν αὐτὰ διά τε τοῦ προγνωστικοῦ καὶ διὰ τῶν ἐπιδημιῶν ἐκδιδάσκει καὶ ἡμεῖς κατὰ τὴν γνώμην τοῦ παλαιοῦ μετὰ τῆς προσηκούσης ἐξηγήσεως τὰς ῥήσεις αὐτοῦ παρεθέμεθα κατὰ τὸ πρῶτον περὶ κρίσεων, δεικνύντες ὅπως ἄν τις μάλιστα δύναιτο προγινώσκειν τὴν μέλλουσαν ἀκμήν. νυνὶ δὲ διὰ κεφαλαίων αὐτοῦ τῷ Ἱπποκράτει λέλεκται τὸ πᾶν, ἡμεῖς τε καθόσον οἷόν τε διὰ συντόμων αὐτὰ σαφηνιοῦμεν. οἷς δὲ φροντὶς ἐπιμελῶς ἐκμαθεῖν ἅπασαν τὴν περὶ ταῦτα μάθησιν, ἐπὶ τὸ περὶ κρίσεων ὑφ' ἡμῶν γεγραμμένον πορευέσθωσαν. αὗταί τε αἱ νόσοι καὶ τὰς τῶν παροξυσμῶν ἀναλογίας δηλώσουσι καὶ τὰς ἑαυτῶν δὲ καταστάσεις οὐδὲν ἧττον. οἷον ἐν μὲν τοῖς διαλείπουσιν, ὅτι ὁ μὲν τριταῖος ταχυκρίσιμος, ὁ δ' ἀμφημερινὸς ὅτι χρόνιος, ὁ δὲ τεταρταῖος ἔτι καὶ τοῦδε χρονιώτερος. ἐν δὲ τοῖς συνεχέσιν οἱ μὲν καυσώδεις ὀξεῖς, οἱ δὲ τυφώδεις χρονιώτεροι, μέσοι δ' ἀμφοῖν οἱ ἡμιτριταῖοι. ὡς δ' ἄν τις καὶ τούτους ἅπαντας τοὺς πυρετοὺς εὐθὺς εἰσβάλλοντας γνωρίζοι, διὰ τοῦ δευτέρου τῶν περὶ κρίσεων ἐπὶ πλεῖστον εἴρηται. οὐκοῦν χρὴ

tius tum in prognoftico tum in epidemiis docuit, ac nos ex mente fenis ipfis verba cum decenti explicatione in libro primo de crifibus appofuimus, ubi quomodo quisquam futurum morbi vigorem praenofcere valeat demonftravimus. Nunc vero quidquid ab ipfo Hippocrate fummatim pronunciatum eft, id nos quoque fumus quam fieri poterit breviffime declaraturi. Quibus vero curae eft omnem de his difciplinam diligenter perdifcere, hi ad librum de crifibus a nobis confcriptum fe conferant. Morbi igitur ipfi tum ipfas paroxyfmorum proportiones, tum fuas etiam conftitutiones nihil minus indicabunt, exempli gratia inter febres intermittentes, tertianam, celerem quidem obtinere judicationem, diuturnam vero effe quotidianam eaque diuturniorem quartanam. Inter continuas ardentes quidem acutas effe, typhodes vero fumantes his diuturniores, inter utrasque medias effe femitertianas. Ut vero quivis has omnes febres quum ftatim invadunt dignofcat, fecundo libro de crifibus ampliffime

μεταφέρειν εἰς τόνδε τὸν λόγον, ὅσα καλῶς ἐν ἄλλοις φθάνει ἤδη λελέχθαι, οὐδὲ πολλάκις ἐν πολλαῖς περὶ τῶν αὐτῶν πειρᾶσθαι λέγειν, ἀλλ᾽ ἀναμνῆσαι χρὴ μόνον, ὡς εἴπερ οἷόν τ᾽ ἐστὶν ἐν ἀρχῇ γνωρίσαι τριταῖον εἰσβάλλοντα εὐθὺς πυρετὸν, ἔστι λαβεῖν ἀπ᾽ αὐτοῦ ὅτι τε ταχυκρίσιμος ὅτι τε διὰ τρίτης οἱ παροξυσμοὶ, καὶ τοῦτ᾽ ἔστι τὸ λεγόμενον ὑφ᾽ Ἱπποκράτους· τοὺς δὲ παροξυσμοὺς καὶ τὰς καταστάσιας δηλώσουσιν αἱ νοῦσοι. τεταρταίων γοῦν πυρετῶν ἀρχὰς εὐθὺς ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν ἡμεῖς γνωρίσαντες πολλάκις οὐδὲν ἔτι τῆς ἀνταποδόσεως δεηθέντες ἐξ ἀρχῆς κατεστησάμεθα τὸ τῆς διαίτης εἶδος, ὡς πρὸς νόσημα μετὰ πάμπολυν χρόνον ἤρχετο μέλλον λαβεῖν τὴν ἀκμήν. οὕτω δὲ καὶ ἀμφημερινῶν καὶ τριταίων ἑκατέρων κατὰ τὴν οἰκείαν προθεσμίαν τῆς ἐσομένης ἀκμῆς. ὥσπερ δὲ ἐπὶ τῶν πυρετῶν, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων νοσημάτων. πλευρῖτις μὲν γὰρ καὶ περιπνευμονία καὶ φρενῖτις ὀξέα νοσήματα. συνάγχη δὲ καὶ κυνάγχη καὶ χολέρα καὶ τέτανος κατόξεα.

narratum eſt. Quare hunc in librum transferenda non ſunt quae recte aliis in locis prius jam ſunt prodita, neque crebro multis in libris de iisdem verba facere ſtudendum, ſed ſolum in memoriam revocandum, quomodo, ſi poſſibile fuerit tertianam in inſultu ſtatim ab initio cognoſcere, ex ea comprehendere liceat tum citam ejus fore criſin, tum tertio quoque die fieri acceſſiones, atque hoc ipſum eſt, quod ab Hippocrate dicitur, *paroxyſmos et morborum conſtitutiones indicabunt morbi.* Nos enim quum ſaepe ſtatim primo die quartanarum febrium principia cognoviſſemus, non exſpectata jam acceſſionis alternatione, victus formam ab initio conſtituimus, prout morbo poſt multum tempus ad ſuum vigorem perventuro conveniret. Sic et in quotidiana et tertiana pro utriusque proprio et ſtatuto futuro vigoris tempore. Quemadmodum autem in febribus, ſic veteris in morbis ſe res habet. Pleuritis et peripneumonia et phrenitis acuti ſunt morbi; ſynanche et cholera et tetanus peracuti; hydrops vero et me-

Ed. Chart. IX. [17. 18.] Ed. Baſ. V. (225. 226.)

ἴκτερος δὲ καὶ μελαγχολία καὶ ἐμπύημα καὶ φθόη χρόνια. καὶ οἱ παροξυσμοὶ δὲ πλευρίτιδι μὲν καὶ φρενίτιδι διὰ τρίτης ὡς τὰ πολλὰ, τοῖς δὲ κατὰ γαστέρα καὶ καθ' ἧπαρ ἐμπυήμασί τε καὶ φθίσεσι καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ μᾶλλον εἰς νύκτα. τοῖς δ' ἀπὸ σπληνὸς καὶ ὅλως μελαγχολικοῖς διὰ τετάρτης. τὸ δὲ καὶ ὧραι τοῦ ἔτεος ἐφεξῆς εἰρημένων αὐτῷ πρὸς τὰ εἰρημένα τὴν ἀναφορὰν ἔχει. καὶ γὰρ τὴν κατάστασιν τοῦ νοσήματος καὶ τοὺς παροξυσμοὺς αἱ ὧραι τοῦ ἔτεος ἅμα τῷ νοσήματι δύνανται δηλοῦν. οὐ γὰρ ἱκανὸν ὅτι τεταρταῖος εἰσέβαλλε κα- [18] *τὰ τήνδε τὴν ἡμέραν ἐπίστασθαι μόνον, ὡς ἐξ ἀρχῆς προγνῶναι τὸ σχῆμα τῆς διαίτης, ὡς πρὸς χρόνιον νόσημα καταστήσασθαι, ἀλλὰ καὶ εἴτε χειμῶνος, εἴτε ἔαρος, εἴτε θέρους, εἴτε φθινοπώρου συνέβη τὴν ἀρχὴν ταύτην γενέσθαι, προσεπισκοπεῖσθαι χρὴ γινώσκοντας ὅτι οἱ μὲν θερινοὶ τεταρταῖοι,* (226) *ὡς τὰ πολλὰ γίνονται βραχέες, οἱ δὲ φθινοπωρινοὶ μακροὶ καὶ μᾶλλον οἱ πρὸς τὸν χειμῶνα συνάπτοντες. ταῦτα γὰρ ἐν τοῖς ἑξῆς αὐτὸς ἡμᾶς διδάξει. καὶ μὲν δὴ καὶ ὁ τρι-*

lanchpolia et empyema et phthoe ſeu tabes diuturni. Pleuritidi quidem et phrenitidi tertio quoque die plerumque acceſſiones fiunt, ventris autem et hepatis empyemati et tabi quotidie magisque noctu. Splenicis vero et omnino melancholicis quarto quoque die. Quod autem additum eſt *et anni tempora*, ad praedicta relationem habet. Etenim et morbi conſtitutiones et acceſſiones anni temporibus una cum morbo poſſunt indicari. Non enim hoc tantum ſcire quartanam eo die invaſiſſe ſatis fuerit, ut ab initio provideamus inſtituendam eſſe victus formam, tanquam adverſus morbum diuturnum, verum etiam an hieme aut vere, an aeſtate vel autumno hanc febrem exordium feciſſe contigerit, eos proſpicere oportet qui noverint aeſtivas quartanas quidem ut plerumque breves eſſe, autumnales vero longas et magis quae hiemem attingunt. Haec enim in ſequentibus ipſe nos edocturus eſt. Quin

ταῖος πυρετὸς, ἔστι μὲν καὶ ἄλλως ταχυκρίσιμος, ἀλλ' ἐν θέρει πολὺ μᾶλλον ἤπερ ἐν τῷ χειμῶνι. καὶ τῶν ἄλλων δὴ ἑκάστων νοσημάτων τάχος μὲν τὸ θέρος, βραδυτῆτα δὲ ὁ χειμὼν προστίθησιν. ἀλλὰ καὶ οἱ παροξυσμοὶ διὰ τρίτης μὲν τοὐπίπαν ἐν θέρει, διὰ τετάρτης δ' ἐν φθινοπώρῳ, καθ' ἑκάστην δ' ἡμέραν ἢ νύκτα χειμῶνος. ὡς δ' ἐπὶ τῶν ὡρῶν, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν κράσεων ἀνάλογον ἔχει, περὶ ὧν καὶ αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης διεξῆλθε πολλάκις, οὐ μὴν ἐνταῦθά γε εἶπεν ἐπιτρέψας ἡμῖν, ἐξ ἑνὸς ἀναμνησθῆναι περὶ τῶν ἄλλων. ἃ γὰρ ἡ θερινὴ ὥρα, ταῦτα καὶ ἡ κρᾶσις τοῦ νοσοῦντος, εἰ φύσει θερμοτέρα καὶ ξηροτέρα ᾖ καὶ ἡλικία εἰ ἀκμάζουσα καὶ τὸ χωρίον, εἰ θερμὸν καὶ ξηρὸν συνενδείξεται καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα δηλονότι καὶ τὰ ἔθη τὰ ὁμοίαν ἔχοντα καὶ ἡ παροῦσα κατάστασις τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος, ὑπὲρ ὧν ἑξῆς διδάξει. οὕτως δὲ καὶ ὅσα περὶ φθινοπωρινῆς ὥρας εἴς τε κατάστασιν νοσήματος καὶ εἰς ἀνταπόδοσιν παροξυσμῶν ἐλαμβάνετο, ταῦτα καὶ περὶ τῆς τοῦ

etiam tertiana febris, licet alioquin celeris fit judicationis, aeftate tamen quam hieme celerioris eft. Atque ceteris quibusque morbis aeftas celeritatem, hiems tarditatem addit. Sed et acceffionis tertio quoque die in univerfum per aeftatem, quarto per autumnum, per hiemem fingulis diebus aut noctibus fiunt. Quemadmodum autem in anni tempeftatibus, fic et in temperamentis fimiliter fe res habet, de quibus et ipfe Hippocrates faepe differuit, non tamen hic quidquam pronuntiavit, qui ex uno cetera recordari nobis concefferit. Quae enim aeftiva tempeftas, eadem et aegrotantibus temperamentum, fi natura calidius et ficcius exftiterit; eadem et aetas fi vigeat; eadem et locus fi calidus fit et ficcus, fimul indicabunt. Vitae quoque inftituta et confuetudines eodem modo fe habentes et praefens aëris nos circumftantis ftatus indicabunt, de quibus poftea docebit. Sic et quaecunque de autumnali tempeftate indicia tum ad morbi conftitutionem providendam, tum ad acceffionum reciprocationem fumebantur; eadem

κάμνοντος ἡλικίας καὶ φύσεως ἐπιτηδευμάτων τε καὶ ἐθῶν καὶ τῆς χώρας, ἐν ᾗ νοσεῖ, καὶ τῆς τοῦ περιέχοντος ἐπιδημούσης κράσεως οἷόν τέ ἐστι λαβεῖν. ἐκ μὲν δὴ τούτων εὔδηλον ὅτι τήν τε κατάστασιν τοῦ νοσήματος καὶ τοὺς παροξυσμοὺς γνωσόμεθα, τὴν μὲν κατάστασιν, εἰ κάτοξυ εἴη τὸ νόσημα ἢ χρόνιον, ὅπερ καὶ εἰς τὴν τῆς ἀκμῆς πρόγνωσιν ἀναγκαῖόν ἐστι, τοὺς δὲ παροξυσμοὺς, εἰ διὰ τρίτης ἢ διὰ τετάρτης ἢ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἥ τινι τῆς ἡμέρας ἢ τῆς νυκτὸς εἰσβάλλουσιν ὥρᾳ. τὸ δ' ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ ἀφορισμοῦ γεγραμμένον ἐφεξῆς ἴδωμεν, εἰ τῶν αὐτῶν τούτων ὧν εἰρήκαμεν ἐπίδειξιν ποιεῖται. λέγει μὲν γὰρ ὁ Ἱπποκράτης οὕτω. καὶ αἱ τῶν περιόδων πρὸς ἀλλήλας ἐπιδόσιες, ἤν τε καθ' ἡμέρην ἤν τε παρ' ἡμέρην, ἤν τε καὶ διὰ πλείονος χρόνου γίγνωνται. εὔδηλον δ' ὅτι ἐπιδόσεις τῶν περιόδων τὰς αὐξήσεις λέγει τῶν κατ' αὐτὰς παροξυσμῶν, αἵτινες ὅτι τόν τε χρόνον τῆς αὐξήσεως τοῦ νοσήματος ἐπιδείκνυνται καὶ τὴν προθεσμίαν τῆς μελλούσης ἀκμῆς. ἐνθάδε ἂν μάλιστα μάθοις, ἐπίδοσις δευτέρου

et de aegrotantis aetate atque natura, vitae inſtitutis, conſuetudinibus et regione, ubi aegrotat et praeſenti aëris ambientis temperatione ſumere poſſumus. Ex his igitur conſtat quod et morbi conſtitutionem et acceſſiones cognoſcemus; conſtitutionem quidem, ſi morbus fuerit peracutus aut diuturnus, quod etiam ad vigoris providentiam neceſſarium eſt, acceſſiones vero, an tertio aut quarto die aut ſingulis diebus aut qua diei aut noctis hora ſint invaſurae. Quod autem ad aphoriſmi finem ſcriptum eſt, deinceps examinemus, an eorum ipſorum quae diximus faciat declarationem. Ita namque pronuntiavit Hippocrates: *ac ſuccedentes invicem periodorum reciprocationes, ſive quotidie, ſive alternis diebus, ſive etiam per majora intervalla fiant.* Conſtat autem ipſum per periodorum reciprocationes, acceſſionum quae in ipſis eveniunt incrementa intelligere, quae tum incrementa morbi tempus tum futuri vigoris praefinitum diem oſtendunt. Hinc autem praecipue didiceris, ſecundae acceſſionis ad priorem

Ed. Chart. IX. [18. 19.] Ed. Baf. V. (226.)

παροξυσμοῦ πρὸς τὸν πρότερον ἐν τρισὶ τούτοις ὁρᾶται, τῇ ὥρᾳ τῇ παροξυντικῇ, τῷ μήκει τοῦ παροξυσμοῦ καὶ τῷ μεγέθει. διοίσει δ' οὐδὲν, οὐδ' εἰ σφοδρότητα λέγοις. ἄμφω γὰρ συνήθη τοῖς ἰατροῖς ἐστι τὰ ὀνόματα καὶ κατὰ τοῦ αὐτοῦ πράγματος ἐπιφέρουσιν αὐτὰ πολλάκις, ἐνίοτε μὲν μείζονα φάσκοντες τὸν πυρετὸν γεγονέναι τοῦ πρόσθεν, ἐνίοτε δὲ σφοδρότερον. ἐνδέχεται δὲ τὸν σφοδρότερον τοῦτον πυρετὸν ἤτοι [19] τὰς ἴσας τῷ πρόσθεν ὥρας κατασχεῖν ἢ ἐλάσσους ἢ πλείους, ὅπερ οὐ μέγεθος ἢ σφοδρότης, ἀλλὰ μῆκος ἔσται παροξυσμοῦ. παροξυσμὸν δὲ ἀκούειν σε χρὴ νῦν τὸ χεῖρον μόριον τῆς ὅλης περιόδου τὸ ἀπὸ τῆς πρώτης εἰσβολῆς ἄχρι τῆς ἀκμῆς, ὥσπερ γε τὸ ὑπόλοιπον τὸ τῆς παρακμῆς ἄμεινον. ἐπειδὰν οὖν ὁ παροξυσμὸς εἴτε διὰ τρίτης ἢ διὰ τετάρτης, εἴτε καθ' ἑκάστην ἡμέραν γινόμενος προλαμβάνῃ τὴν ἀναλογίαν καὶ προλαβὼν ἐπὶ πλείονα χρόνον ἐκταθῇ, μετὰ τοῦ καὶ σφοδρότερον γενέσθαι, σαφὴς μὲν ἡ αὔξησις τοῦ νοσήματος, εἰς ὁπόσον δὲ αὔξεται τὸ

incrementum his in tribus confpici, hora qua incepit acceffio, longitudine acceffionis et magnitudine. Nihil autem differt, fi in vehementia dixeris: ambo namque nomina ufitata funt medicis, qui et pro re eadem ipfa multoties afferunt; quum majorem interdum febrem praecedente, interdum vehementiorem exftitiffe dicunt. Conceffum eft autem hanc febrem vehementiorem aut aequales horas cum praecedente obtinere aut pauciores aut plures, quae longitudo erit paroxyfmi, non magnitudo feu vehementia. Per acceffionem autem te nunc deteriorem univerfi circuitus partem intelligere oportet, quae a primo infultu ufque ad vigorem extenditur, quemadmodum inde declinationem, reliquam periodi partem meliorem. Quum itaque paroxyfmus five tertio, five quarto quoque die, five quotidie fiat, proportionem anticipaverit, eaque anticipitata in longius tempus productus multoque vehementior factus fuerit, tum manifeftum erit morbi incrementum, qui quantum increverit, quae fingula retuli-

καθ' ἕκαστον τῶν εἰρημένων ἐνδείξεται. ὁ μὲν γὰρ πλείονά τε χρόνον προλαμβάνων καὶ πλείονα παροξύνων καὶ πολλῷ σφοδρότερον ἀξιόλογον μὲν ἐνδείξεται τὴν αὔξησιν, ταχεῖάν τε τοῦ νοσήματος τὴν κίνησιν, ἐγγὺς δὲ τὴν ἀκμήν. οὐ γὰρ ἐνδέχεται μεγάλας προσθήκας λαμβανόντων τῶν παροξυσμῶν μὴ οὐχ ὑπόγυον ἔσεσθαι τὴν ἀκμὴν, ὁ δ' ἐναντίος παροξυσμὸς ὁ μικρὰς δηλονότι τὰς προσθήκας ποιούμενος ἑκάστου τῶν εἰρημένων, ὅσον ἐπὶ τούτῳ τὴν ἀκμὴν ἐπιδείξεται ποῤῥωτέραν γενήσεσθαι. τοῦτο οὖν αὐτὸ διὰ τῆς τῶν περιόδων ἐπιδόσεως μαθησόμεθα τοῦ στοχάσασθαι μετὰ πόσον ἔσται χρόνον ἡ ἀκμὴ τοῦ νοσήματος, ἔτι τε τὴν ἀκριβῆ προθεσμίαν τῆς εἰσβολῆς τοῦ παροξυσμοῦ. χρήσιμον δὲ τὸ μὲν πρότερον εἰς τὸ καταστήσασθαι τὴν ἰδέαν τῆς καθόλου διαίτης, τὸ δὲ δεύτερον εἰς τοὺς κατὰ μέρος καιροὺς τῶν τροφῶν, ὧν ἐξ ἀρχῆς αὐτῷ προὔκειτο διδάξαι τοὺς σκοπούς. ὅτι δὲ περίοδον καλεῖ τὴν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὁμοίαν ἐπάνοδον εὔδηλον δή που παντί. ἀλλὰ καὶ τοῖσιν

mus, indicabunt. Qui namque paroxyfmus majori tempore anticipaverit ac diutius exacerbando duraverit multaque vehementius vexaverit, effatu dignum incrementum et celerem morbi motum effe et in proximo vigorem futurum demonftrabit. Non enim probabile eft magna incrementa fufcipientibus paroxyfmis proximum minime fore incrementum. Contrarius autem paroxyfmus, qui nimirum parva faciat incrementa, eorum quae diximus, quantum ad hoc attinet, longius abfore vigorem oftendet. Hoc igitur ipfum ex circuituum incremento difcemus, conjecturam nimirum facere, quanto poft tempore morbi fit futurus vigor, ac praeterea certam et praefinitam invafionis paroxyfmi horam tenebimus. Conducit autem prima quidem cognitio ad univerfam victus rationis ideam conftituendam; fecunda vero ad fingula ciborum exhibendorum tempora, quorum indicationes docere ab initio ipfi erat propofitum. Quod autem periodum vocet eodem fimilem reditum cuivis fane innotefcit. Sed et ex poftea fubappa-

ἐπιφαινομένοισίν φησι τεκμαίρεσθαι χρῆναι, περί τε τοῦ παροξυσμοῦ καὶ τῆς καταστάσεως ὅλου τοῦ νοσήματος. εἴτε δὲ συμπτώματα καλεῖν εἴτε σημεῖα βούλοιτο ταῦτα τὰ ἐπιφαινόμενα διήνεγκεν οὐδέν. ἀλλ' ἐκεῖνο γινώσκειν ὑπὲρ ἁπάντων τῶν συμπτωμάτων τε καὶ σημείων ἄμεινον ὡς τὰ μὲν αὐτῶν ἐστι παθογνωμονικὰ, τὰ δὲ συνεδρεύοντα, τὰ δὲ κρίσιμα, τὰ δὲ πέψεως, ἔνια δὲ ἀπεψίας, καὶ τὰ μὲν σωτηρίας, ἄλλα δὲ ὀλέθρου δηλωτικά. τὰ μὲν οὖν παθογνωμονικὰ συνεισβάλλει τῷ νοσήματι, τὰ δὲ συνεδρεύοντα ποτὲ μὲν συνεισβάλλει, ποτὲ δ' ἐπιγίνεται, ποτὲ οὐδ' ὅλως γίνεται· οὐ γὰρ ἀχώριστά ἐστι τοῦ νοσήματος, οὐδὲ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ συνίστησιν, ἀλλὰ τὰς οἰκείας ἐργάζεται διαφοράς. τὰ δὲ ὑφ' Ἱπποκράτους ὀνομαζόμενα κρίσιμα συμπτώματα τῇ μὲν ἀκριβῶς πρώτῃ τῶν νοσημάτων ἀρχῇ συνεισβάλλειν οὐ πέφυκε, ταῖς δ' ἄλλαις δύο πέφυκε, περὶ ὧν ὀλίγον ὕστερον ἐρῶ. πολλάκις δὲ οὐδ' ἐν ταύταις, ἀλλ' ἐν ταῖς ἀναβάσεσιν ἢ ἀκμαῖς τῶν νοσημάτων ἐπιφαίνεται.

rentibus ait conjecturandum esse tum de paroxysmo tum de totius morbi constitutione. Sive autem aliquis symptomata, sive signa velit haec mox subapparentia vocare, nihil intererit. Sed illud de omnibus tum symptomatis tum signis statuere praestiterit, eorum nonnulla quidem esse pathognomnoica i. e. affectus indicantia; quaedam vero assidentia, alia decretoria, alia coctionis, nonnulla cruditatis, illa et salutis, haec denique perniciei indicativa. Enimvero pathognomonica quidem una cum morbo invadunt; assidentia vero interdum simul cum morbo invadunt, interdum superveniunt, nonnunquam omnino etiam absunt: non enim a morbo sunt inseparabilia, neque ejus essentiam constituunt, sed proprias efficiunt differentias. Quae vero ab Hippocrate crisima et a Latinis decretoria symptomata nominantur, plane quidem primo morborum initio simul invadere minime solent, sed cum duobus aliis consueverunt, de quibus paululum postea dicam. Saepe vero non in his, sed morborum incrementis

τὰ δὲ τῆς πέψεως σημεῖα συνεισβάλλει μὲν οὐδὲ ταῦτα οὐδέποτε τῇ πρώτῃ τοῦ νοσήματος ἀρχῇ, περιορίζει δὲ τὴν ὡς μέρος ἀρχὴν ὅλης τῆς νόσου. τὰ δὲ τῆς ἀπεψίας συνεισβάλλει μὲν τῇ πρώτῃ τοῦ νοσήματος ἀρχῇ καὶ μετὰ ταῦθ' ὕστερόν ἐστιν ὅτε γίνεται, καθάπερ γε καὶ τὰ τοῦ θανάτου. καὶ γὰρ καὶ τούτων ἡ γένεσις ἐξ ὑστέρου τῆς [20] τοῦ νοσήματος ἀρχῆς. νοσήματος δὲ ἀρχὴν, ὡς ἐδιδάξαμεν ἐν τοῖς περὶ κρίσεων ὑπομνήμασι, τήν τε πρώτην εἰσβολὴν ἀπλάτη προσαγορεύομεν καὶ τὴν ὡς μέρος ὅλου τοῦ νοσήματος ὅταν εἰς ἀρχὴν, ἀνάβασίν τε καὶ ἀκμὴν καὶ παρακμὴν τέμνηται καὶ τὴν ἄχρι τῆς τρίτης ἡμέρας ἐκτεινομένην. ἐδιδάξαμεν δὲ καὶ τὰς τῶν εἰρημένων ἁπάντων συμπτωμάτων δυνάμεις ἐν ἐκείνῃ τῇ πραγματείᾳ, μετὰ τοῦ καὶ τὰς ἀναγκαίας εἰς τοῦτο τῶν Ἱπποκράτους ἐξηγήσασθαι ῥήσεων, ἀλλὰ καὶ νῦν ὡς ἐν ἐπιτομῇ λεχθήσεται καὶ περὶ αὐτῶν. ὅστις δ' ἂν ἐθέλῃ περὶ ταῦτα τὴν ὅλην τέχνην Ἱπποκράτους ἐκμαθεῖν, ἐπ' ἐκείνην ἀφικνείσθω τὴν πραγματείαν. τοῖς οὖν ἐπιφαινομένοις τεκμαίρεσθαι συμβουλεύει περὶ τῆς

aut vigoribus deinceps fubapparent. Signa vero coctionis fimul quidem et haec nunquam primo morbi principio adoriuntur, fed illud principium, quod pars eft totius morbi, terminant. Signa vero cruditatis cum primo morbi principio invadunt ac interdum poftea tandem apparent, quemadmodum et mortis figna. Etenim et horum ortus morbi principium fubfequitur; morbi autem principium, ut in commentariis de crifibus docuimus, tum primum ejus infultum illatabilem appellamus, tum illud quod tanquam totius morbi pars eft, quum in principium, incrementum, ftatum et declinationem dividitur; tum illud quod ad tertium usque diem extenditur. Sed et eodem in opere omnium fymptomatum qualitates docuimus, cum interpretatione ad id neceffariarum Hippocratis dictionum adjecta, verum nunc quoque tanquam pro compendio de ipfis dicetur. Quicunque vero de his totam Hippocratis artem perdifcere velit, is ad illam fe conferat tractationem. Confulit igitur ex fubapparentibus de univerfo morbi

ὅλης καταστάσεως τοῦ νοσήματος, εἶτ᾽ ἐξ αὐτῶν ἕν νόσημά τι προχειρισάμενος, φησὶν, οἷον ἐν πλευριτικοῖσιν πτύελον αὐτίκα ἢν ἐπιφαίνηται, ἀρχομένου μὲν βραχύνει, ἢν δ᾽ ὕστερον ἐπιφαίνηται, μηκύνει. μάθοις δ᾽ ἂν ὃ διδάσκει σαφῶς, εἴ σοι παραγράψαιμι τὰ ἐκ τοῦ τρίτου τῶν ἐπιδημίων ἐπὶ Ἀναξίωνος εἰρημένα τοῦ πλευριτικοῦ, καὶ τοῦτον δὲ αὐτὸν ἐξηγησάμην τὸν ἄῤῥωστον ἐν τῷ πρώτῳ περὶ κρίσεων. ἔχει δὲ Ἱπποκράτους ἡ ῥῆσις ὧδε· (227) ἐν Ἀβδήροισιν Ἀναξίωνα ὃς κατέκειτο περὶ τὰς Θρηικίας πύλας, πυρετὸς ὀξὺς ἔλαβε, πλευροῦ δεξιοῦ ὀδύνη συνεχὴς, βὴξ ξηρὰ οὐδ᾽ ἔπτυε τὰς πρώτας ἡμέρας, διψώδης, ἄγρυπνος, οὖρα δὲ εὔχροα πολλὰ λεπτά. ἕκτῃ παράληρος· εἰς δὲ τὰ θερμάσματα οὐδὲν ἐνεδίδου. ἑβδόμῃ ἐπιπόνως, ὅ τε γὰρ πυρετὸς ἐπέτεινεν, οἵ τε πόνοι οὐ ξυνεδίδοσαν, αἵ τε βῆχες ἠνώχλεον, δύσπνοός τε ἦν. ὀγδόῃ ἀγκῶνα ἔταμον, ἐῤῥύε πολὺ οἷον ἔδει, ξυνέδωκαν οἱ πόνοι, αἱ μέντοι βῆχες ξηραὶ παρείποντο. ἑνδεκάτῃ ξυνέδωκαν οἱ πυρετοὶ, σμικρὰ

ftatu conjecturam inire, deinde uno quodam morbo in medium adducto, exempli gratia in pleuriticis, inquit, fi per initia fputum ftatim appareat, morbum breviat; fi vero pofterius fuperveniat, producit. Perfpicue vero quod docet didiceris, fi tibi ex tertio epidemiorum huc transtulerim, quae de Anaxione pleuritico prodidit Hippocrates, quem aegrotum in primo etiam de crifibus mea interpretatione illuftravi. Sic autem habet Hippocratis dictio. *Abderis Anaxionem, qui ad portas Thracias decumbebat, febris acuta invafit, lateris dextri dolor affiduus, tuffis ficca, neque primis diebus exfcreabat; fiticulofus, infomnis; urinae probe erant coloratae, copiofae, tenues. Sexto die deliravit; ad fotus autem calentes nihil remifit. Septimo die gravius habuit: tum enim febris intendebatur, nec dolores remittebant et tuffes infeftabant difficileque fpirabat. Octavo fecta in cubito vena, copiofus fanguis, qualem decebat, effluxit; dolores quidem remiferunt, tuffes tamen aridae comitabantur. Undecimo remi-*

περὶ κεφαλὴν ἵδρωσεν. αἱ βῆχες καὶ τὰ ἀπὸ πνεύμονος ὑγρά. ἑπτακαιδεκάτῃ ἤρξατο σμικρὰ πέπονα πτύειν. εἰκοστῇ ἵδρωσεν, ἀπύρετος ἐγένετο. μετὰ δὲ κρίσιν ἐκουφίσθη. διψώδης τε ἦν καὶ τῶν ἀπὸ πνεύμονος οὐ χρησταὶ αἱ καθάρσιες. εἰκοστῇ καὶ ἑβδόμῃ ὁ πυρετὸς ὑπέστρεψεν, ἔβησσεν, ἀνῆγε πέπονα πολλά. οὔροις δ' ὑπόστασις πολλὴ λευκὴ, ἄδιψος ἐγένετο, εὔπνους ὕπνοι. τριακοστῇ τε τετάρτῃ ἵδρωσε δι' ὅλου, ἀπύρετος ἐκρίθη πάντῃ. οὗτος οὖν ὁ Ἀναξίων ἐξ ἀρχῆς μὲν ἦν πλευριτικὸς, οὐ μὴν ἐξ ἀρχῆς ἀπέπτυεν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ὀγδόην ἡμέραν ἔτι αἱ βῆχες αὐτῷ ξηραὶ παρείποντο, ὥς φησιν Ἱπποκράτης. ὅθεν εἰκότως καὶ ἡ τοῦ νοσήματος ὅλου λύσις εἰς τὴν λδ΄ ἐξετάθη, καίτοι τῶν γε πλευριτικῶν ὡς τὰ πολλὰ τὴν ιδ΄ ὅρον ἐχόντων τῆς κρίσεως, εἰ δὲ καὶ μὴ ταύτην, ἀλλὰ πάντως γε τὴν εἰκοστήν. εἰ δὲ πρὸ τῆς γ΄ ἡμέρας ἔπτυσεν, ἤτοι περὶ τὴν ζ΄ ἢ τὸν θ΄ ἢ πάντως γε τὴν ια΄ ἐκρίθη, κἂν εἰ κατ' αὐτήν γε τὴν τρίτην ἤρξατο πτύειν, οὐκ ἂν ἐξωτέρω τῆς ιδ΄ προὔβη. συμβαίνει

ferunt febres; parum circa caput sudavit; tusses et quae a pulmone educebantur humida. Decimo septimo coepit pauca et concocta exspuere; levatus est. Vigesimo sudavit, febris expers factus. Post crisin levatus est, ac siticulosus erat, nec probae a pulmone expurgationes. Septimo et vigesimo rediit febris, tussivit, concocta multa eduxit, urinis adfuit multum sedimentum album; sitis cessavit; facile spiravit, somnum cepit. Trigesimo quarto oborto per universum corpus sudore, prorsus solutus febre judicatus est. Hic igitur Anaxion ab initio quidem pleuriticus erat, non tamen ab initio exspuebat, sed etiamnum octavo die tusses siccae contingebant, ut ait Hippocrates. Quare decenti ratione etiam totius morbi solutio in trigesimum quartum diem producta est, quum tamen ut plurimum pleuritis terminum criseos habeat decimum quartum, quod si non hunc, saltem omnino vicesimum. Quod si ante tertium diem exspuisset vel circa septimum aut nonum aut saltem undecimum diem crisis contigisset; etiamsi ipso die tertio spuere coepisset, non ultra decimum

γὰρ ἐπὶ τῶν φλεγμονῶν ἁπασῶν, ὅσαι μὴ καλύπτονται σκεπάσματι πυκνῷ, καθάπερ αἱ κατὰ τὸ ἐκτὸς δέρμα, διϊδροῦσθαί τινας ἰχῶρας, ἐν ἀρχῇ [21] μὲν λεπτοὺς, ἐς ὕστερον δὲ, εἰ πέττοιντο καὶ πρὸς τὸ βέλτιον ἔρχοιντο, παχυτέρους· καὶ τούτων αὐτῶν τῶν παχυτέρων τοὺς μὲν ἧττον, τοὺς δὲ μᾶλλον πεπέφθαι. ταῦτα κἀπὶ τῶν κατὰ τὸ στόμα φλεγμονῶν ἁπασῶν ἔστι θεάσασθαι κἀπὶ τῶν ὀφθαλμῶν. οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ καθ' ἓν ὁτιοῦν ἄλλο μόριον, ὅταν ἅμα τοῦ δέρματος ὅλου διαιρέσει, φλεγμαίνει τι τῶν ἔνδον. καὶ γὰρ ἐκ τῶν τοιούτων ἑλκῶν ἰχῶρες ἀποῤῥέουσιν οἵους εἶπον. ὅταν οὖν ποτε φλεγμονή τις ᾖ μετὰ τοσαύτης στεγνώσεως, ὡς μηδὲν ἔξω ἀποχεῖν, ἀνάγκη δύσπεπτόν τε καὶ χρονίαν γενέσθαι ἐκείνην. κατὰ τοῦτον οὖν τὸν λόγον κἀν ταῖς πλευρίτισιν, ἐπειδὴ καὶ τοῦτο τὸ νόσημα φλεγμονή τις ὑπάρχει τῷ γένει, προσέχειν δεῖ τοῖς τῆς πέψεως σημείοις. ἀπεπτοτάτη μὲν γὰρ ἐφ' ἧς ὅλως οὐδὲν πτύεται. δευτέραν δ' ἔχει τάξιν ἐφ' ἧς ἰχῶρες λεπτοὶ, τρίτην δ' ἐφ' ἧς πα-

quartum diem processisset. Accidit enim omnibus inflammationibus, quae denso operimento non teguntur, ut quae externam cutem obsident, quosdam exsudari ichores, initio tenues, postea si coquantur et ad melius proficiant, crassiores et ex his ipsis crassioribus quosdam magis, quosdam minus concoqui. Atque haec in omnibus oris et oculorum inflammationibus licet intueri, neque minus in quacunque alia parte, quando pars aliqua interior simul cum cutis divisione patitur inflammationem.* Etenim ex hujusmodi ulceribus ichores tales profluunt quales protuli. Si quando igitur aliqua fuerit inflammatio cum tanta meatuum coarctatione, ut nihil foras effundatur, illam tum coctu difficilem tum diuturnam fore necesse est. Hac igitur ratione et in pleuritide, quandoquidem et hic morbus phlegmonum quoddam genus est, signa coctionis animadvertenda sunt. Crudissima namque est, in qua nihil omnino exspuitur, secundum cruditatis ordinem obtinet, in qua ichores tenues; tertium in qua crassiores, et quar-

χύτεροι καὶ τετάρτην ἐφ᾽ ἧς εἰς τέλος ἐπέφθησαν. ἀλλ᾽ οὗτοι μὲν εἰ περὶ τρίτην ἢ δ᾽ ἡμέραν ἐπιφανεῖεν, οὐκ ἐγχωρεῖ τῆς ἑβδόμης ἐξωτέρω προβῆναι τὸ νόσημα. τῶν δ᾽ ἄλλων ἕκαστον κατὰ τὸ τῆς πέψεως μέτρον ἀναγκαῖον ἀκολουθῆσαι τὸν χρόνον. ὥσπερ οὖν τελείας ἐστὶ γνώρισμα τὸ πτύελον πέψεως, ὅταν ᾖ λευκόν τε καὶ λεῖον καὶ ὁμαλὸν, τῇ τε συστάσει μήθ᾽ ὑπέρυγρον μήθ᾽ ὑπέρπαχυ, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀπεψίαν ἐνδείκνυται παντελῆ τὸ μηδ᾽ ὅλως πτυόμενον. εἰ δὲ πτύοιτο μὲν, ἀλλὰ καὶ λεπτὸν εἴη ἔτι, πέψεως ἀμυδρᾶς ἐστι σημεῖον. εἰ δὲ ἄκρατον εἴη ἢ ξανθὸν ἢ πυῤῥὸν, οὐκ ἀγαθόν. εἰ δὲ καὶ πελιδνὸν ἢ ἰῶδες ἢ μέλαν, ὀλεθριώτατον. διῃρημένων οὖν ἡμῖν τῶν τε τῆς πέψεως καὶ τῆς ἀπεψίας σημείων, ἔτι τε τρίτον ἐπ᾽ αὐτοῖς τῶν ὀλεθρίων, ἰστέον ὅτι τὰ μὲν τῆς πέψεως σημεῖα διὰ παντός ἐστιν ἀγαθὰ, λύσιν τοῦ νοσήματος ἐνδεικνύμενα ταχεῖαν, ὥσπερ γε καὶ τὸ τῶν ὀλεθρίων σημείων γένος, ὡς ἐν τάχει τὴν ἀπώλειαν ἔσεσθαι τοῦ κάμνοντος προδηλοῖ.

tum in qua perfecte cocti apparuerint. At hi fi circa tertium aut quartum fubapparuerint, non contingit morbum ultra feptimum diem progredi. In aliis vero morbis fingulis, pro coctionis modo temporis menfuram confequi necesse eft. Quemadmodum igitur fputum perfectae coctionis fignum eft, quum album, laeve et aequale, neque confiftentia nimis humidum, neque nimis craffum fuerit, eodem modo integram cruditatem prodit, quod omnino non exfpuitur. Quod fi exfpuatur quidem, fed adhuc tenue fit, imperfectae coctionis fignum eft. At fi impermixtum fuerit vel flavum vel rufum, haud bonum. Quod fi lividum fuerit aut aeruginofum aut atrum, perniciofiffimum exiftit. Quum itaque nobis diftincta fint tum coctionis tum cruditatis figna ac praeterea tertium exitialium genus, fciendum eft coctionis figna femper effe bona, ut quae morbi folutionem fore celerem oftendant, quemadmodum et exitialium fignorum genus aegrotantis jacturam citam praenunciare. At cruditatis figna diutur-

τὰ δὲ τῆς ἀπεψίας σημεῖα χρόνιον μὲν ἐξ ἀνάγκης προσημαίνει τὸ νόσημα, τεθνήξεσθαι δὲ ἢ σωθήσεσθαι τὸν ἄνθρωπον, ὅσον μὲν ἐφ᾽ ἑαυτοῖς, οὐ δηλοῖ. προλογιζομένῳ δέ σοι τὴν ῥώμην τῆς δυνάμεως καὶ ταῦθ᾽ ὑπάρχει προγινώσκειν. ἄλλο δὲ γένος ἐστὶ σημείων, τῶν κρισίμων ὑπ᾽ αὐτοῦ προσαγορευομένων. ἱδρῶτες δ᾽ ἐστὶ ταῦτα, αἱμοῤῥαγίαι τε καὶ ῥῖγος καὶ γαστὴρ καταῤῥήξασα πολλὰ καί τις ἔμετος τοιοῦτος καὶ ἄλγημα κεφαλῆς ἐξαιφνίδιον ἢ δύσπνοια παράλογός τε καὶ σφοδρὰ ἢ καρδιωγμὸς ἤ τις ὑποχονδρίου σύντασις ἀνώδυνος, ἀγρυπνία τε σφοδρὰ καὶ παραφροσύνη καὶ νὺξ ἀλόγως δύσφορος καὶ παροξυσμὸς προληπτικὸς, ἀλλὰ καὶ δάκρυον ἀκούσιον ἐν ἀπαθέσιν ὀφθαλμοῖς ἄνευ λύπης, ἔρευθός τε καὶ τὸ κάτω χεῖλος σειόμενον, ἐνηλιωμένα καὶ σκοτεινὰ, ὀρφνώδη τε προφαινόμενα τῶν ὀφθαλμῶν ἢ μαρμαρυγαί τινες ἢ μῆλον ἢ ῥὶς ἐξαίφνης ἐρυθρὰ γενόμενα καὶ παρωτίδες ἢ ὅλως ἀποστήματος εἰς ἄρθρον τινὸς γένεσις. ταῦτά τε οὖν σύμπαντα καὶ πρὸς τούτοις ἄλλα πολλὰ τοι-

num quidem ex neceſſitate morbum portendunt, ſed, quantum ipſis ineſt, neque moriturum, neque evaſurum hominem declarant. Tibi vero prius robur virium expendenti etiam iſta licet praecognoſcere. Aliud eſt ſignorum genus, quae decretoria ab ipſo nominantur. Haec autem ſunt ſudores, haemorrhagiae, rigores, copioſum alvi profluvium ac ſimilis vomitus et repentinus capitis dolor aut ſpirandi difficultas inopinata ac vehemens aut cardiogmus aut quaedam indolens in hypochondriis contenſio, vigiliae vehementes et delirium, nox praeter rationem moleſta, paroxyſmus anticipans, imo et lacrymae involuntariae in oculis minime affectis, citra moleſtiam defluentes, rubor faciei et labrum inferius agitatum, lucida aut obſcura et tenebricoſa ante oculos obverſantia aut lucis micationes quaedam aut genae aut nares repente rubeſcentes, parotides aut denique cujusdam abſceſſus in articulum decumbentis generatio. Haec igitur univerſa et praeter haec alia multa hujuscemodi quae ſecundum

αὐτα, κατὰ μὲν τὴν αὐτῶν ἰδίαν οὐσίαν ὀνομαζόμενα συμπτώματα, καθότι δὲ μεταβολὴν ὀξύῤῥοπον δηλοῖ, κρίσι- [22] μα σημεῖα προσαγορευόμενα, διττὴν παρέξει σοι τὴν πρόγνωσιν. εἰ μὲν ἐπὶ πεπεμμένῳ τῷ νοσήματι γίγνοιτο, σωτηρίαν ὑπόγυον, εἰ δὲ ἐπὶ ἀπέπτῳ, κρίσιν οὐκ ἀγαθὴν, ἤτοι γε εἰς ὄλεθρον ἄξουσαν ἢ εἰς χρόνου μῆκος. ὅτι δὲ ἄλλη μέν ἐστιν ἡ φύσις ἡ τῶν κρισίμων τούτων σημείων, ἄλλη δὲ ἡ τῶν τῆς πέψεως, ἐνθένδε μάλιστα μάθοις, ὡς ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημίων φησὶν Ἱπποκράτης· πεπασμοὶ ταχύτητα κρίσεως καὶ ἀσφάλειαν ὑγιεινὴν σημαίνουσιν. ὠμὰ δὲ καὶ ἄπεπτα καὶ εἰς κακὰς ἀποστάσεις τρεπόμενα, ἀκρισίας ἢ πόνους ἢ χρόνους ἢ θανάτους ἢ τῶν αὐτῶν ὑποστροφάς. οὕτω μὲν ἐπῄνεσε καθόλου τὴν τοῦ νοσήματος πέψιν. ἐν δὲ τῷ προγνωστικῷ κατὰ μέρος ὧδέ πως ἅμα τῷ διδάσκειν αὐτῆς τὰ γνωρίσματα. οὖρον δὲ ἄριστον, ὅταν ᾖ λευκὴ ἡ ὑπόστασις καὶ λείη καὶ ὁμαλὴ παρὰ πάντα τὸν χρόνον, ἔς τ' ἂν κριθῇ ἡ νοῦσος, σημαίνει τε γὰρ ἀσφάλειαν

propriam eorum fubftantiam fymptomata nominantur; quatenus vero fubitam mutationem fignificant figna decretoria appellata, duplicem tibi praecognitionem praeftabunt. Si morbo quidem concocto fupervenerint, propinquam falutem denuntiant; fi vero crudo, improbam crifin, quae aut in perniciem aut temporis longitudinem actura fit. Quod vero alia fit horum decretoriorum fignorum natura, alia vero ipforum coctionis fignorum, ex iis maxime didiceris, quae primo epidemion pronuntiat Hippocrates: *Coctiones crifis celeritatem fecuramque fanitatem fignificant. Cruda vero et incocta et quae in malos abfceffus vertuntur, judicationum vacuitatem aut dolores aut diuturnitatem aut mortem aut eorundem reverfiones.* Ita quidem hic in univerfum morbi coctionem laudavit. In prognoftico vero particulatim fignis ipfius fimul traditis hoc modo: *urina autem optima eft, quum fedimentum album, laeve et aequale fuerit per omne tempus, donec morbus crifi fit folutus.* *Tum enim falutis fecuritatem,*

ὑγιεινὴν καὶ τὸ νόσημα ὀλιγοχρόνιον ἔσεσθαι. οὕτως πάλιν ἐπῄνεσεν οὖρον ἐνδεικνύμενον πέψιν· ἐν τῷ φλεβώδει γένει. αὖθις δ' ἐν τῷ λέγειν· διαχώρημα δὲ ἄριστόν ἐστι τὸ μαλθακόν τε καὶ ξυνεστηκὸς καὶ κατὰ τὴν ὥρην ἥνπερ καὶ ὑγιαίνοντι ὑπεχώρει, τὰ γνωρίσματα τῶν κατὰ γαστέρα πέψεων ἐπαινεῖ τε ἅμα καὶ διδάσκει. οὕτω δὲ καὶ τὴν ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς πέψιν ἐπαινῶν τε ἅμα καὶ διδάσκων εἶπε. πτύελον δὲ χρὴ ἐπὶ πᾶσι τοῖσιν ἀλγήμασι τοῖς περὶ τὸν πνεύμονά τε καὶ τὰς πλευρὰς, ταχέως τε ἀποπτύεσθαι καὶ εὐπετῶς, συμμεμιγμένον τε φαίνεσθαι τὸ ξανθὸν ἰσχυρῶς τῷ πτυέλῳ. τὰ μὲν τῆς πέψεως σημεῖα διὰ παντὸς ἀγαθὰ, τὰ δὲ τῆς κρίσεως οὐκ ἔτι. φησὶν οὖν οὕτως τὰ κρίσιμα μὴ κρίνοντα, τὰ μὲν θανατώδεα, τὰ δὲ δύσκριτα. καὶ μέντοι κἂν τῷ λέγειν τὰ κρίνοντα ἐπὶ τὸ βέλτιον μὴ αὐτίκα ἐπιφαίνεσθαι, τὴν αὐτὴν ἐνδείκνυται γνώμην. τὰ γὰρ τῆς πέψεως σημεῖα, καθ' ὃν ἂν ἐπιφαίνεσθαι χρόνον ἀγαθά. διὰ παντὸς γάρ ἐστι τὸ γένος αὐτῶν ὅλον χρηστόν.

tum morbum paucioris fore temporis fignificat. Sic etiamnum laudavit urinam quae venofi generis coctionem indicat. Rurfum autem quum fic loquitur: *At alvi excrementum optimum eft, quod tum molle tum compactum eft et qua hora bene valenti dejiciebatur excretum.* Coctionum ventris fimul indicia tum laudat tum docet. Et vero quum partium refpirationi infervientium coctionem collaudaret ac doceret, fic loquutus eft: *Sputum in omnibus pulmonis et coftarum doloribus celeriter ac facile exfpui oportet, ac flavum admodum fputo commixtum apparere.* Coctionis quidem figna femper bona funt; crifeos vero figna non item. Sic ergo inquit: *Signa decretoria quae non decernunt, partim lethalia funt, partim indicatu difficilia.* Enimvero quum ait: *quae in melius decernunt figna, ea non ftatim apparere;* eandem fententiam indicat: nam coctionis figna quocunque tempore apparuerint, bona funt; femper enim totum ipforum genus bonum exiftit, Non ergo ifta pugnant cum eo quod nunc dictum

οὔκουν μάχεται τῷ νῦν εἰρημένῳ τῷ ἐν πλευριτικοῖσι πτύελον αὐτίκα ἢν ἐπιφαίνηται. τὰ μὲν γὰρ κρίσιμά ποτε γίνεται κακὰ, πέψεως δὲ σημεῖον οὐδὲν οὐδέποτε μοχθηρὸν, ἀλλ' ἀεὶ πάντα χρηστὰ καὶ τοσούτῳ θᾶττον ὑγιασθήσεσθαι δηλοῖ τὸν ἄνθρω- (228) πον, ὅσωπερ ἂν ἐπιφαίνηται θᾶττον. ἀρκεῖ τοσαῦτα πρός γε παρὸν, ὡς ἐν ἐπιτομῇ λελέχθαι. τὴν δ' ὅλην ὑπὲρ αὐτῶν γνώμην τοῦ παλαιοῦ διὰ τῆς περὶ κρίσεων ἐδήλωσα πραγματείας. ἵνα δέ μοι τέλειος ὁ κατὰ τὴν διαίρεσιν, ὃν ἀρτίως εἶπον, ὑπάρχῃ λόγος ὅπως τῶν εἰρημένων διαφέρει τά τε παθογνωμονικὰ καὶ τὰ συνεδρεύοντα καλούμενα δίειμι, προχειρισάμενος ὡς ἐν παραδείγματι, πάθος ἓν αὐτὸ δὴ τοῦτο πρὸς Ἱπποκράτους ὠνομασμένον. ἐπὶ τοίνυν τῆς πλευρίτιδος ὁ μὲν ὀξὺς πυρετὸς ἅμα τῇ δυσπνοίᾳ καὶ τῇ βηχὶ καὶ τῷ κατὰ τὴν πλευρὰν ἀλγήματι νυγματώδει, παθογνωμονικὰ σημεῖά εἰσι. τὸ δ' ἤτοι πρὸς ὑποχόνδριον ἢ πρὸς τὴν κλεῖν ἐξήκειν τὴν ὀδύνην, συνεδρεύοντα, καθάπερ γε καὶ τοῦτο ῥᾷον ἐπὶ τοῦ πεπονθότος

eft, *in pleuriticis, fi fputum ftatim appareat.* Nam figna decretoria nonnunquam mala funt; fignum vero coctionis nullum unquam pravum fuit, fed omnia femper optima tantoque celerius hominem convaliturum declarant, quanto celerius apparuerint. Haec ad praefentem aphorifmum tanquam compendio dixiffe fufficiunt. Totam vero de iftis fenis mentem in opere de crifibus aperuimus. Quo vero de fignorum divifione fermo quem modo propofui, abfolutus exiftat, quomodo a fuperioribus differant, tum pathognomonica, tum quae affidentia vocantur, libet commemorare, unico exempli gratia in medium adducto morbo, hoc fane ipfum qui ab Hippocrate nominatus eft. Igitur in pleuritide acuta quidem febris una cum fpirandi difficultate tuffique et lateris dolore punctorio figna funt pathognomonica. Dolorem autem aut ad hypochondrium aut ad claviculam procedere quemadmodum et facilius in latus affectum, quam in latus alterum fanum ferre decubitum, figna funt affidentia. At de affiftentibus quidem

ἢ θατέρου κατακλίνεσθαι πλευροῦ. γέγραπται δὲ καὶ Πραξαγόρᾳ τῷ Νικάνδρου, [23] δύο μὲν τῶν συνεδρευόντων βιβλία, τῶν δ' ἐπιγενομένων ἓν ἕτερον, ὡς εἰ καὶ ἐπιφαινομένων ἐπεγέγραπτο. ταῦτα οὖν τὰ ἐπιφαινόμενα, φησὶν ὁ Ἱπποκράτης, εὔκριτά τε καὶ δύσκριτα καὶ βραχέα καὶ μακρὰ τὰ νοσήματα ἐπιφαινόμενα δηλοῦν. ἐμνημόνευσε δὲ οὐ μόνον πτυέλων, ἀλλὰ καὶ οὔρων καὶ διαχωρημάτων καὶ ἱδρώτων, ἐν παραδείγματι δηλονότι τῶν ἐν τῷ προγνωστικῷ γεγραμμένων ἀναμιμνήσκων ἡμᾶς, ἃ νῦν ἐνταῦθα μεταφέρειν περιττόν. ἔν τε γὰρ τοῖς περὶ κρίσεων εἴρηται κἀν τοῖς εἰς τὸ προγνωστικὸν ὑπομνήμασιν, ἐν οἷς ἔτι καὶ μᾶλλον ὑπὲρ αὐτῶν ἐξηγησάμεθα τὴν γνώμην τοῦ παλαιοῦ.

ιγ'.

Γέροντες εὐφορώτατα νηστείην φέρουσι, δεύτερον οἱ καθεστηκότες, ἥκιστα μειράκια πάντων δὲ μάλιστα παιδία. τούτων δὲ αὐτέων, ἅπερ ἂν τύχῃ αὐτὰ ἑωυτῶν προθυμότερα ἐόντα.

fignis duos libros fcripfit Praxagoras, Nicandri filius; de fupervenientibus vero fignis unum alium, ac fi de fubapparentibus infcriberetur. Haec igitur fubapparentia, inquit Hippocrates, tum morbos judicatu faciles aut difficiles, tum breves aut longos quum apparuerint declarant. Meminit autem non folum fputorum, fed et urinarum et dejectionum et fudorum, qui nimirum in prognoftico confcripta nobis exemplo fubjicit, quae huc transferre foret fupervacaneum: nam de his cum in libro de crifibus diximus, tum in commentariis in prognofticum, in quibus etiamnum magis fenis fententiam explanavimus.

XIII.

Senes primum facillime jejunium ferunt, deinde conftantes, minus adolefcentes, minime omnium pueri, atque inter hos ipfos qui ad actiones omnino ceteris promtius feruntur.

Καὶ ἡ τῶν ἡλικιῶν διαφορὰ συμβάλλεταί τι πρὸς τὰ διαιτήματα. γέροντες μὲν γὰρ εὐφόρως ἀσιτοῦσι, παῖδες δὲ δυσφόρως. ἔστι δὲ τὸ μὲν εὐφόρως κατά τε τὸ μὴ ὀρέγεσθαι καὶ μὴ βλάπτεσθαι, τὸ δὲ δυσφόρως κατὰ τὰ ἐναντία. καὶ γὰρ ὀρέγονται καὶ βλάπτονται μᾶλλον οἱ παῖδες ἐν ταῖς μακραῖς ἀσιτίαις. αἱ δὲ μεταξὺ ἡλικίαι τῆς τε τῶν παίδων καὶ τῆς τῶν γερόντων ἐφ' ὅσον ἂν ἐγγυτέρω τῆς ἑτέρας αὐτῶν ἥκωσιν, ἐπὶ τοσοῦτον ἢ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀνιῶνται καὶ βλάπτονται κατὰ τὰς μακρὰς ἀσιτίας. τούτου δὲ τοῦ ἀφορισμοῦ τὴν αἰτίαν αὐτὸς ἐν τῷ ἐφεξῆς διδάσκει, οὗ ἡ ἀρχή, τὰ αὐξανόμενα σώματα πλεῖστον ἔχει τὸ ἔμφυτον θερμὸν, ὥστε κἂν εἰ συνάπτειν τις αὐτὸν βούλοιτο καὶ μετὰ τοῦ γὰρ ἐκφέρειν συνδέσμου, γένοιτ' ἂν ὁ λόγος εἷς τε ἅμα καὶ σαφὴς, οὕτως ἔχων, γέροντες εὐφορώτατα νηστείην φέρουσι, δεύτερον οἱ καθεστηκότες, ἥκιστα μειράκια καὶ μάλιστα πάντων παιδία. τὰ γὰρ αὐξανόμενα πλεῖστον ἔχει τὸ ἔμφυτον θερμόν. καθεστηκότας δὲ λέγει

Aetatum quoque difcrimen ad victus rationem inftituendam aliquid confert. Senes fiquidem inediam facile ferunt, pueri vero difficile. Haec autem inediae ferendae facilitas fpectatur, quod fenes neque appetant, neque inde oblaedantur. Difficultas autem in contrariis exiftit. Etenim pueri magis appetunt ac longis inediis magis oblaeduntur. Qui vero mediam inter fenes et pueros aetatem agunt, quanto proprius ad alterutram ipfarum aetatum accedunt, tanto ex longis inediis aut minus aut magis moleftantur laeduntur que. Hujus autem aphorifmi caufam in fequenti docet, cujus eft initium: *Quae crefcunt corpora, calidum innatum habent plurimum.* Quare et fi quis ipfum priori copulare velit et cum *enim* conjunctione efferre, una eademque fiet ac manifefta hoc modo fe habens oratio: *Senes facillime jejunium ferunt, deinde conftantes, minus adolefcentes; minime omnium pueri. Qui namque crefcunt, innati calidi plurimum fortiuntur.* Aetate vero conftantes eos appellat, qui nimirum inter ju-

δηλονότι τοὺς τὴν μέσην ἔχοντας ἡλικίαν, ἀκμῆς τε καὶ γήρως, ὡς παύεσθαι μὲν ἤδη τὰ τῆς ἀκμῆς, μηδέπω δὲ μηδεμίαν αἴσθησιν σαφῆ γήρως ἔχειν. οὕτω δὲ καὶ Θουκυδίδης εἶπε τοὺς ἐν τῇ καθεστηκυίᾳ ἡλικίᾳ. μεταξὺ δὲ ταύτης τε καὶ τῆς τῶν μειρακίων ἡλικίας ἑτέρα τίς ἐστιν ὥσπερ καὶ τῇ τάξει μέση τούτων, οὕτω καὶ κατὰ τὴν εὐφορίαν τε καὶ δυσφορίαν, ὡς μήτ' εὐφόρως ἡμᾶς δύνασθαι φέρειν τὴν ἀσιτίαν, καθάπερ οἱ καθεστηκότες καὶ γέροντες, μήτε δυσφόρως, ὡς τὰ μειράκιά τε καὶ οἱ παῖδες. ἀλλ' οὐκ [24] ἐμνημόνευσεν αὐτῆς ὁ Ἱπποκράτης, ὡς νοεῖσθαι δυναμένης ἐξ ὧν εἶπεν. ἐν γὰρ τῷ φάναι, τούτων δὲ αὐτέων ἃ ἂν τύχῃ, αὐτὰ ἑωυτῶν προθυμότερα ἐόντα, τὰς φυσικὰς ἐνεφάνισε διαφοράς. ὅσα γὰρ τῶν παιδίων τὸ θερμὸν τὸ ἔμφυτον ἔχει πολὺ, ταῦτα καὶ προθυμότερα τῶν ἄλλων ἐστὶ περὶ τὰς τῶν σιτίων προσφορὰς καὶ κρατεῖν μᾶλλον αὐτῶν δύνανται καὶ μὴ λαμβάνοντα μᾶλλον βλάπτεται. τοιοῦτος μὲν ὁ Ἱπποκράτους λόγος· δεῖται μέντοι καὶ βραχείας τινὸς ἔτι προσθήκης εἰς τὸ τέλειον. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἐν ἀρχῇ τῆς γεροντικῆς ἡλικίας ὀρθῶς εἴρηται τὸ γέ-

venes ac fenes mediam aetatem fubeunt, ut aut jam ab aetate quidem vigente decedant, necdum tamen ullum manifeftum fenectutis fenfum confequantur. Sic autem et Thucydides conftantes appellavit qui conftantem aetatem agerent. Verum inter hanc et adolefcentium aetatem alia quaedam intercedit aetas, quae ut ordine, fic inediae quoque ferendae facilitate ac difficultate media eft, ita ut per eam aetatem neque nos facile inediam ferre poffimus, quemadmodum aetate conftantes ac fenes, neque difficile, ut adolefcentes et pueri. Verum ejus aetatis non meminit Hippocrates, quae ex pronunciatis poffit intelligi. Quum enim diceret: *atque inter hos ipfos qui ad actiones omnino ceteris promtius feruntur,* naturarum differentias manifeftavit. Talis quidem eft Hippocratis oratio, quae quo fit perfectior, concifa tamen etiamnum additione quadam indiget. De iis etenim quae in fenilis aetatis princi-

ροντες εὐφορώτατα νηστείην φέρουσιν· ἐπὶ δὲ τῶν ἔσχατον ἡκόντων γῆρας οὐκ ἔτι ὀρθῶς, ὅτι μηδὲ φέρουσιν ἐκεῖνοι τὰς μακρὰς ἀσιτίας. ἢ τοίνυν προσθετέον ἐστὶ τῷ ἀφορισμῷ βραχύ τε καὶ κατὰ τόνδε τὸν τρόπον αὐτὸν λεκτέον, γέροντες εὐφορώτατα νηστείην φέρουσι, πλὴν τῶν ἐσχατογήρων, δεύτερον οἱ καθεστηκότες. ἢ τὴν νηστείην ὄνομα μεταθετέον εἰς ὀλιγοσιτίην, καὶ οὕτως ῥητέον. γέροντες εὐφορώτερον ὀλιγοσιτίην φέρουσιν, δεύτερον οἱ καθεστηκότες. εὑρεθήσονται γὰρ καὶ οἱ ἐν ἐσχάτῳ γήρᾳ, εἰ καὶ μὴ φέροντες τὴν μακρὰν ἀσιτίαν, ὀλιγοσιτίας γοῦν δεόμενοι. παραπλήσιον γάρ τοι πάσχουσι τοῖς ἀποσβεννυμένοις λύχνοις, οἳ καὶ συνεχεστέρας μὲν δέονται χορηγίας, ἀθρόας δὲ ἅμα καὶ πολλῆς οὐ δέονται. καὶ δὴ καὶ προσήκει τοῖς τοιούτοις διδόναι τὸ σύμπαν πλῆθος ὀλίγον, μερίζοντας δὲ καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ ὀλίγον εἰς πλείω μέρη καὶ μὴ μίαν ἀσιτίαν ἐπιφέρειν μακρὰν αὐτοῖς.

---

pio ſunt recte quidem dictum eſt, *ſenes facillime jejunium ferunt*; de iis vero qui ad extremam ſenectutem pervenerunt non item recte, quod hi longas inedias ferre nequeant. Aut igitur aphoriſmo quiddam exiguum addendum eſt, ipſumque hoc modo pronunciandum: *Senes facillime jejunium ferunt*, exceptis *primum* extremo ſenio confectis, deinde aetate conſtantibus, aut vocabulum jejunium in ciborum paucitatem commutandum eſt, atque ita dicendum: *ſenes ciborum paucitatem facilius ferunt;* ſecundo loco qui conſtantem aetatem agunt. Etenim qui extremam agunt ſenectutem, etiamſi longam inediam non ferant, paucis tamen cibis comperientur indigere. Ipſi namque quiddam patiuntur ſimile, quod lucernis quae exſtinguntur accidit, quae etſi crebram olei ſuppeditationem deſiderant, copioſam tamen ac confertam non poſtulant. Sic ſane et ſenio confectis conducit tum univerſam ciborum copiam paulatim exhibere, tum eam ipſam in plures portiones paucitate partiri, non unam ipſis longam inediam imperare.

ιδ.

Τὰ αὐξανόμενα πλεῖστον ἔχει τὸ ἔμφυτον θερμόν· πλείστης οὖν δεῖται τροφῆς, εἰ δὲ μὴ, τὸ σῶμα ἀναλίσκεται. γέρουσι δὲ ὀλίγον τὸ θερμὸν, διὰ τοῦτο ἄρα ὀλίγων ὑπεκκαυμάτων δέονται, ὑπὸ πολλῶν γὰρ ἀποσβέννυνται. διὰ τοῦτο καὶ οἱ πυρετοὶ τοῖσι γέρουσι οὐχ ὁμοίως ὀξέες, ψυχρὸν γὰρ τὸ σῶμα.

Εἴρηται ἡμῖν κἀν τοῖς περὶ κράσεων ὑπομνήμασιν ἐπὶ πλέον ὅπως οἱ ἀκμάζοντες ἐνίοις μὲν τῶν ἰατρῶν, ἐνίοις δὲ οἱ παῖδες ἔδοξαν εἶναι θερμότεροι. [25] ἔχουσι γὰρ οἱ μὲν δριμύτερον τὸ θερμὸν, οἱ δὲ πλέον. ἀνάγκη δὲ καὶ νῦν εἰπεῖν, ὅσον εἰς τὰ παρόντα χρήσιμον, ἐν ὀλίγοις ὡς οἷόν τε μακροὺς περιλαμβάνοντας λόγους. τὸ τοίνυν ὄνομα τουτὶ τὸ θερμὸν ἐνίοτε μὲν ἐπὶ τὴν ποιότητα φέρομεν, ἧς ἴδιον ὄνομα θερμότης ἐστίν. ἐνίοτε δὲ παρωνύμως ἀπὸ τῆς ποιότητος, ὅλον τὸ σῶμα θερμὸν προσαγορεύομεν καί ἐστιν ἡ

XIV.

Qui crescunt, calidum innatum copiosissimum habent, itaque copiosissimo indigent alimento; alioqui corpus absumitur. Senibus autem paucus calor est, propterea sane paucissimis egent fomitibus: a copiosis namque exstinguitur. Eandem ob causam neque senibus febres peraeque acutae oboriuntur, frigidum enim eorum corpus.

Qua ratione juventutis vigorem adepti ceteris calidiores nonnullis medicis visi sint et qua quibusdam pueri plenius in commentariis de temperamentis dictum est. Illi enim acriorem, hi copiosiorem calorem obtinent. Nunc vero etiam necessarium est dicere, quod ad praesentem aphorismum conducit, longos sermones, quoad fieri queat, paucis complectentes. Hoc igitur vocabulum, *calidum*, interdum pro qualitate cujus proprium nomen calor est, accipimus; interdum vero ab ea qualitate denominantes, totum corpus calidum appellamus. Atque haec loquendi

χρῆσις ἤδε πολλὴ κατὰ τὸν βίον ἅπαντα καὶ παρὰ τοῖς παλαιοῖς, ὡς καὶ Θεόφραστος ἐδήλωσεν ἐν τῷ περὶ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ γράμματι. τῆς γὰρ τῶν σωμάτων οὐσίας δεχομένης ἐν μέρει τὰς ἐναντίας ταύτας ποιότητας, θερμότητά τε καὶ ψυχρότητα καὶ ξηρότητα καὶ ὑγρότητα, κατὰ μὲν τὴν δεδεγμένην οὐσίαν, ὅταν ὀνομάζωμεν θερμὸν, τὸ σῶμα λέγομεν, ὀλίγον τε ἢ πολὺ φαμὲν ὑπάρχειν τὸ θερμὸν, τῷ ποσῷ τῆς οὐσίας προσέχοντες τὸν νοῦν, καὶ τοῦτο ποιοῦμεν διττῶς. ἕνα μὲν γὰρ τρόπον ἐπὶ τῶν (229) ἀμίκτων οὐσιῶν, ἕτερον δ' ἐπὶ τῶν μεμιγμένων. ἐπὶ μὲν τῶν ἀμίκτων, ὡς ἂν εἰ καὶ δυοῖν ἐχόντοιν ὕδωρ ὁμοίως θερμὸν ἐν δεξαμεναῖς ἀνίσοις περιεχόμενον, τὸν μὲν ἕτερον πλέον ἔχειν λέγομεν τὸ θερμὸν, ᾧ μείζων ἡ δεξαμενὴ, τὸν ἕτερον ἔλαττον. ἐπὶ δὲ τῶν μεμιγμένων ὡς ἂν ἴσων μὲν ἀλλήλαις οὐσῶν, ἀνίσῳ δὲ μέτρῳ κεκραμένων, ἐξ ὕδατός τε καὶ οἴνου τὴν μὲν ἑτέραν αὐτῶν τὸν οἶνον ἔχειν πλείονα, τὴν δ' ἑτέραν τὸ ὕδωρ φαμέν. ὅσπερ τρόπος ἐστὶ, κἂν ἀνίσους ὑποθώμεθα τὰς δεξαμενὰς εἶναι κατὰ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν

confuetudo cum in omni vita tum apud prifcos vulgaris fuit, ut Theophraftus in libro qui de calido et frigido infcribitur declaravit. Quum enim corporum fubftantia hafce contrarias qualitates, calorem, frigus, humorem, ficcitatem viciffim recipiat, quum fecundum fubftantiam, quae calorem recepit, calidum nominamus, corpus dicimus, multumque aut paucum dicimus effe calidum quantitati fubftantiae animum advertentes, idque duobus facimus modis: uno quidem in fubftantiis non mixtis, altero vero in mixtis. In non mixtis quidem, ut quum duo habeant aquam aequaliter calidam duobus in labris inaequalibus contentam, alterum cui majus eft labrum plus calidi, alterum minus habere diceremus. In mixtis vero, ut fi paribus inter fe labris, fed inaequali menfura, ex vino et aqua fiat permixtio, alterum ipforum plus vini, alterum plus aquae continere diceremus. Qui modus etiam exiftit, fi inaequalia labra fupponamus eadem effe pro-

κεκραμένας. ἐνίοτε δὲ οὐ πρὸς τὸ πλῆθος ἀναφέροντες τῆς οὐσίας τὸν λόγον, ἀλλὰ πρὸς τὴν ποιότητα μόνην, τῷ μὲν τινι πλέον εἶναι φαμὲν, τῷ δ' ἧττον τὸ θερμὸν, ὡς καὶ δυοῖν δεξαμεναῖν ἴσαιν ἀκριβῶς τὸ μέγεθος, τῆς μὲν θερμοτέρας πλέον εἶναι τὸ θερμὸν λέγομεν, τῆς δὲ ψυχροτέρας ἧττον, οὐκέτι κυρίως ἐνταῦθα τὸ πλέον ἐπιφέροντες. ἄμεινον γὰρ τὸ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον καὶ σφοδρότερον καὶ ἀμυδρότερον καὶ πάνθ' ὅσα τοιαῦτα ταῖς ποιότησιν ἀναφέρειν ὀνόματα, τὸ δ' ὀλίγον καὶ πολὺ κατὰ τοῦ ποσοῦ μόνον τῆς οὐσίας φυλάττειν. ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἐνταῦθα μόνον αἱ τοιαῦται καταχρήσεις εἰσὶ τῶν ὀνομάτων, ἀλλὰ καὶ κατ' ἄλλα πάμπολλα τῶν κατὰ τὸν βίον, οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ κατὰ τὴν ἰατρικὴν αὐτήν. ἁπάσας γοῦν τὰς νόσους ὀνομάζουσι μεγάλας τε καὶ μικρὰς, καίτοι γε οὐκ οὔσας οὐσίας, πυρετὸν μέγαν, πυρετὸν μικρὸν, ἀποπληξίαν μεγάλην, ἀποπληξίαν μικρὰν, ὡσαύτως δὲ πλευρῖτιν καὶ φρενῖτιν καὶ περιπνευμονίαν, ἁπάσας τε τὰς ἄλλας. προσέχειν οὖν χρὴ ταῖς ὁμωνυμίαις καὶ σκοπεῖσθαι τί ποθ' ἡ σύμπασα λέξις ἑκά-

portione temperata. Nonnunquam vero non ad fubftantiae copiam, fed ad folam qualitatem orationem referentes, illi quidem plus calidi, huic vero minus effe dicimus, ut fi ex duobus labris magnitudine omnino paribus, calidius quidem plus calidi, frigidius vero minus obtinere dixerimus, nequaquam hic vocabulum *plus* ufurpemus. Praeftat enim et magis et minus et vehementius et remiffius et quaecunque funt ejusmodi vocabula qualitatibus accepta referre, paucum vero et multum in fola fubftantiae quantitate fervare. Enimvero non hic dumtaxat, fed cum in aliis permultis, quae dicuntur in vita, tum maxime in arte medendi, hujusmodi nominum funt abufus. Omnes fiquidem morbos magnos aut parvos nominant, quamvis fubftantiae non fint, febrem magnam, febrem parvam; apoplexiam magnam, apoplexiam parvam; fic et pleuritidem et phrenitidem et peripneumoniam et ceteros omnes morbos *magnos aut parvos* appellitant. Advertendae igitur funt aequivocationes et confiderandum quid paffim fibi

στοιε βούλεται τοῦ λέγοντος. εἰ γὰρ ἐκείνου καθ' ἑτέρου σημαινομένου τοὔνομα φέροντος ἡμεῖς καθ' ἕτερόν τι δεξάμενοι τὸν λόγον εὐθύνομεν, οὐ τὸν εἰρηκότα δή που κατά γε τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν ἐξελέγξομεν, ἀλλὰ τὴν ἡμετέραν ὑπόληψιν, ὥσπερ ἀμέλει κἀνταῦθα ποιοῦσιν ἔνιοι τῶν πρὸς Ἱπποκράτους σπευδόντων ἀντιλέγειν. ἐπὶ γὰρ τὴν ποιότητα μεταφέροντες τοὔνομα τοῦ θερμοῦ, πειρῶνται δεικνύναι σφοδροτέραν ὑπάρχουσαν αὐτὴν τοῖς ἀκμάζουσιν. ἀλλ' Ἱπποκράτης οὐκ ἐπὶ ταύτην, ἀλλ' ἐπὶ τὴν οὐσίαν ἀναφέρει τοὔνομα κατὰ τὸν ἐνεστῶτα λόγον. ἡ γὰρ οὐσία τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ ἀερώδης καὶ ὑδατώδης ὑπάρχει, ὡς ἐκ τοῦ σπέρματος ἔνεστι τεκμήρα- [26] σθαι, παντάπασι μὲν ὀλίγης γεώδους οὐσίας μετέχοντος, τὸ πλεῖστον δ' ἐν αὐτῷ περιέχοντος ἀέρος θερμοῦ τε καὶ ὑγροῦ, ὡς κἀν τοῖς περὶ σπέρματος ὑπομνήμασι δεδήλωται. καὶ μὴν καὶ ἡ ἑτέρα τῆς γενέσεως ἡμῶν ἀρχὴ, τὸ καταμήνιον, ὑγρὸν δήπου τὴν φύσιν ἐστίν. ὅταν οὖν ἐπὶ τὸ γεωδέστερον μεταβάλλῃ τὸ σῶμα τοῦ ζώου, μεταβάλλει δὲ καθ' ἑκάστην ἡμέραν αὔξα-

velit univerfa loquentis oratio. Is namque fi alio fignificato nomen quoddam protulerit, nos vero alio accipiamus, orationem redarguimus, non jam illum qui protulit reipfa, fed noftram potius exiftimationem prodimus, quod hoc loco nonnulli moliuntur, qui ftudent Hippocrati contradicere. Hi enim ad qualitatem calidi nomen transferunt ipfamque aetate florentibus vehementiorem ineffe demonftrare nituntur. Verum Hippocrates non ad qualitatem, fed ad fubftantiam praefenti orationem id nomen refert. Nam innati caloris fubftantia aërea eft et aquea, ut ex femine licet conjectari, quod paucam omnino terrenam fubftantiam participat, plurimum autem aëris calidi humidique in fe ipfo continet, quemadmodum in noftris de femine commentariis declaratum eft. Jam vero et alterum noftrae generationis principium fanguis menftruus, humidum natura eft. Quum igitur in terreum magis immutatur animalis corpus, immutatur autem quotidiano

νόμενον, τηνικαῦτα κἂν πάνυ σφόδρα θερμὸν ᾖ καὶ πυρῶδες, ἀλλὰ τήν γε οὐσίαν τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ ὀλιγίστην ἔχει, ἐπεὶ οὕτως ἂν καὶ τοὺς πυρέττοντας εἴπομεν πλεῖστον ἔχειν τὸ ἔμφυτον θερμὸν, οἵτινες οὐχ ὅπως πλέον, ἀλλ' οὐδὲ τῷ πρόσθεν ἴσον ἔχουσιν. εὔκρατος μὲν οὖν ἐστιν ἡ οὐσία τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ, πυρώδης δὲ ἡ τοῦ ἐπικτήτου. καὶ δὴ καὶ αἱ δι' ὅλου τοῦ σώματος ἡμῶν ἀπόῤῥοιαι ἕπονται καπνώδεις μὲν καὶ λιγνυώδεις καὶ ξηραὶ καὶ δριμεῖαι τῷ ἐπικτήτῳ θερμῷ, ἀτμώδεις δὲ καὶ ἡδεῖαι καὶ εὔκρατοι τῷ κατὰ φύσιν, καίτοι διὰ τῆς ἀφῆς ἔνεστι διαγινώσκειν ταῦτα. τὸ μὲν γὰρ τῶν ὑγιαινόντων θερμὸν ἀτμῶδές ἐστι καὶ ἡδὺ καὶ οἰκεῖον τῇ ἀφῇ, μηδὲν ἀνιαρὸν, μηδὲ ταχὺ, μηδὲ δακνῶδες ἔχον. τὸ δὲ τῶν πυρεττόντων καὶ μάλιστα τοὺς ἑκτικοὺς πυρετοὺς ἢ τοὺς ἐπὶ σήψει χυμῶν δριμὺ καὶ ἀηδὲς καὶ δάκνον καὶ διαβιβρῶσκον ἡμῶν τὴν ἀφήν. ἀκριβοῦται δὲ ἡ ὑγιεινὴ ποιότης αὐτοῦ ἐν τοῖς παισὶν, ὡς τῶν γε ἀκμαζόντων τοὺς πλείστους ἔστιν εὑρεῖν δακνῶδες ἤδη τὸ θερμὸν ἔχοντας καὶ οὐκ ἔθ' ὑγρὸν οὐδὲ ἀτμῶδες οὐδὲ

incremento, tum licet admodum vehementer calidum et igneum exiftat, innati tamen calidi fubftantiam habet pauciffimam; alioqui febricitantes diceremus plurimum habere nativum calorem, qui nedum plus, fed nec priori aequalem habent. Probe namque temperata eft caloris nativi fubftantia, ignea autem adventitii. Quin et effluvia quae ex univerfo fiunt noftro corpore fumida quidem fuliginofa, arida et acria adventitium; vaporofa vero fuavia ac temperata nativum ac fecundum naturam calorem confequuntur. Haecque tibi tactu licet dignofcere: fanorum enim calor vaporofus eft, blandus et tactui familiaris, nihil moleftum, nihil afperum, nihil mordax prae fe ferens; contra febricitantium calor, praefertimque hecticis febribus aut ex humorum ortis putredine, acris eft, infuavis ac mordax noftrumque exedens tactum. Salubris vero caloris nativi qualitas in pueris exquifita habetur, ut aetate florentes quam plurimos invenire contingit, qui nativum calorem mordacem habent, non autem amplius

ἀερῶδες. καὶ οὐδὲν θαυμαστόν· ὁμοίαν γὰρ εἶναι τὴν ἀπόῤῥοιαν δεῖ τῇ ὑποκειμένῃ οὐσίᾳ· ἡνίκα μὲν ὑγρὰ καὶ ἀερώδης ἐστὶν ἡ οὐσία, καὶ τὸ ἀποῤῥέον αὐτῆς ἀτμῶδές ἐστι καὶ ἡδύ· ἡνίκα δὲ γεώδης καὶ ξηρὰ, τηνικαῦτα καὶ τὸ ἀποῤῥέον καπνῶδες γίνεται καὶ λιγνυῶδες καὶ δριμὺ, ὥσπερ γε κἀπὶ τῶν ἐκτὸς αἱ μὲν ἐξ ὕδατος ἀναθυμιάσεις γλυκέος τε καὶ θερμοῦ χρησταὶ καὶ ἀτμώδεις εἰσὶν, αἱ δὲ ἔκ τινος τῶν στερεῶν σωμάτων καιομένου καπνώδεις τε καὶ δριμεῖαι. διττῶν οὖν οὐσιῶν οὐσῶν, καὶ τῆς μὲν ἡδεῖαν ἐχούσης θερμότητα, τῆς δὲ ἀνιαρὰν, τὴν μὲν ἑτέραν πλείστην ἔχει τὰ παιδία, τὴν δ' ἑτέραν οἱ ἀκμάζοντες ὡς πρὸς τὴν ὅλην τοῦ σώματος ἀναλογίαν δηλονότι. ἵνα δὲ καὶ φυσικώτερον ἔτι τὸν λόγον ἀναγαγὼν ἐπὶ τὰ στοιχεῖα τὸ πᾶν διέξειμι, τεττάρων ὄντων στοιχείων ἐξ ὧν τὰ πάντα σώματα κέκραται, τὸ μὲν τῶν παιδίων ἥκιστα μετέχει τοῦ γεώδους, πλεῖστον ἐν ἑαυτῷ κεκτημένον τό τ' ἀερῶδες καὶ ὑδατῶδες. τὸ δὲ τῶν ἀκμαζόντων ἔμπαλιν ὑπὸ ξηρότητος ἐπικρατεῖται

humidum, neque vaporofum, neque aëreum. Nihilque mirum; effluvium namque fubjectae fubftantiae fimile fit oportet, ut quum humida atque aërea fubftantia exfiftit, tum ex ea quod effluit, vaporofum eft atque fuave; quum vero terrea atque arida, tum et quod effluit, fumeum, fuliginofum eft et acre, quemadmodum externis in rebus confpicitur. Nam aquae dulcis et calentis halitus optimi funt et vaporofi; folidi vero cujusdam corporis incenfi fumofi funt et acres. Quum itaque duae fint fubftantiae ac illi quidem fuavis fit calor, huic vero moleftus; alteram plurimam habent pueri, alteram aetate florentes, pro totius nimirum corporis proportione. Sed quo phyfice magis etiamnum altius orationem repetam, rem totam ad elementa traducam. Quum quatuor fint elementa ex quibus omnia corpora temperata funt, puerorum quidem corpus in fe terrenae fubftantiae minimum continet, aëreae vero et aquofae plurimum. Contra vero aetate florentium corpus terrea ficcitate praevalefcit, fed aquea ipfi et aërea

γεώδους. ἐνδεῖ δ' ἡ ὑδατώδης αὐτοῦ καὶ ἀερώδης οὐσία, ὥστ' εἰ καὶ τὸ τέταρτον τὸ στοιχεῖον ἴσον πῦρ ἐν ἀμφοῖν θείημεν, ὡς ὁμοίως αὐτὰ λέγειν εἶναι θερμὰ, ἀλλ' οὐ παραπλησίαν γε τὴν θερμὴν οὐσίαν ἐν ἀμφοτέροις αὐτοῖς ὑπάρχειν ἐροῦμεν, τῆς μὲν τῶν παίδων ὑγρᾶς οὔσης, τῆς δὲ τῶν ἀκμαζόντων ξηρᾶς. ἡ μὲν γὰρ ὑγρὰ κατὰ τὸ ἔμφυτον θερμὸν μάλιστα, ἐξ ὑγροῦ γὰρ ἡ γένεσις ἡμῖν, ἡ δὲ ξηρὰ κατὰ τὸ ἐπίκτητον. οὕτως οὖν οἱ μὲν ἄρτι γεγενημένοι παῖδες, οὐσίας θερμῆς ὑδατώδους τε καὶ ἀερώδους πλείστης μετέχοντες, πλεῖστον ἂν ἔχειν λέγονται τὸ ἔμφυτον θερμὸν, οἱ δ' ἀκμάζοντές τε καὶ παρακμάζοντες, εἰς ὅσον αὗται μὲν ἐνδέουσι, [27] περιττεύει δὲ ἡ γεώδης εἰς τοσοῦτον καὶ τὴν οὐσίαν ἔχουσιν ἐλάττονα τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ. ὅτι δ' ἀποῤῥεῖν ἀναγκαῖόν ἐστι τῆς ὑγρᾶς καὶ ἀερώδους οὐσίας πλέον ἤπερ τῆς γεώδους, κἂν ὁμοίως ἀμφότεραι θερμαὶ τυγχάνωσιν οὖσαι κατὰ τὴν ποιότητα, πρόδηλον παντί. θεάσασθαι γοῦν σοι τοῦτο κἀπὶ τῶν ἐκτὸς ἐναργῶς ὑπάρχει. τῶν γὰρ εἰς τὴν ὁμοίαν ἡκόντων θερ-

deeſt ſubſtantia. Quare ſi ignem quartum in utrisque elementum pari portione poſuerimus, ita ut ipſa corpora ſimiliter calida eſſe dicantur, non tamen ſimilem ſubſtantiam calidam utrisque ineſſe dixerimus, quum puerorum quidem ſubſtantia humida, juvenum vero ſicca ſit. Humida namque pro caloris nativi ratione potiſſimum eſt, nam ex humido noſter ortus conſtat, ſicca vero per adventitium calorem. Quare recens nati pueri ſubſtantiam calidam, aqueam et aëream plurimum participantes, innati calidi plurimum habere dicuntur. Qui vero aetate tum vigent tum declinant, quanto ipſae deficiant, terreſtris vero exuberat, tanto pauciorem habent nativi caloris ſubſtantiam. Quod vero plus aquae et aëreae ſubſtantiae, quam terrenae defluere, etiamſi ambae ſint peraeque calidae, ſecundum qualitatem cuique innoteſcit. Hoc quoque externis in rebus manifeſte licet intueri. Nam ex corporibus ſimili calore praeditis par aequalisque materia

μότητα σωμάτων οὐκ ἴσον ἀποῤῥεῖν φαίνεται, ἀλλὰ τῶν μὲν ξηρῶν ἐλάχιστον, τῶν δ' ὑγρῶν πλεῖστον. αὐτίκα γοῦν ὕδατος μὲν καὶ ἐλαίου θερμῶν μετρίως γενομένων πλεῖστον ἀποῤῥεῖ καὶ διαφορεῖται, σιδήρου δὲ καὶ χαλκοῦ καὶ λίθων ἐλάχιστον, ὥστε καὶ εἰ καταθεῖναι βουληθείης εἰς ἥλιον θερμότατον ὕδωρ, εἰ οὕτως ἔτυχε, καὶ σίδηρον ἴσα τῷ σταθμῷ ποιήσας, εἶτα διελθούσης ὅλης τῆς ἡμέρας ἄμφω στῆσαι, τὸ μὲν ὕδωρ εὑρήσεις ἔλαττον ἑαυτοῦ παραπολὺ γεγενημένον, τὸν δὲ σίδηρον ἴσον. οὕτως δὲ καὶ ἔλαιον εἰ θέλεις παραβάλλειν χαλκῷ καὶ σιδήρῳ καὶ λίθῳ, τὸ μὲν ἐκδαπανώμενον εὑρήσεις, τὰ δ' ὑπομένοντα κατὰ τὸν ὄγκον τῆς οὐσίας. ἐντεῦθεν δὲ μεταβαίνων ἐπὶ κηρόν τε καὶ πίτταν, ἄσφαλτόν τε καὶ ῥητίνην, ὅσα τ' ἄλλα πλείστης ὑγρᾶς οὐσίας μετέχει, θεάσῃ καὶ ταῦτα ἐν ἡλίῳ θερμῷ πολὺ πλέον δαπανώμενα καὶ ἀποῤῥέοντα ἤπερ τοῦ (230) λίθου τε καὶ χαλκοῦ καὶ σιδήρου καὶ τῶν ἄλλων τῶν οὕτω ξηρῶν. ὥστ' εἴπερ ἡ χρεία τῆς τροφῆς ἀναπλήρωσίς ἐστι τῶν ἀποῤῥεόντων ἐκ τοῦ σώματος, ἀποῤῥεῖ δὲ τῶν ὑγροτέρων τε

effluere videtur, fed ex ficcis minima, ex humidis plurima. Exempli gratia ex aqua et oleo modice calefactis materiae plurimum defluit atque difcutitur; ex ferro autem, aëre et lapidibus minimum, proindeque fi ad folem calidiffimum aquam, fi ita fors tulerit, et ferrum aequo pondere volueris exponere, ac deinde transacto die toto utrumque perpendas, aquam profecto fe ipfa multo pauciorem factam, ferrum vero fibi par comperies. Ita quoque fi oleum aëri, ferro et lapidi comparare velis, illud quidem abfumi, haec vero eadem fubftantiae mole permanere deprehendes. Hinc autem fi ad ceram, picem, bitumen et refinam emigres et quaecunque cetera humidam fubftantiam plurimam fortiuntur, tum haec fole fub ardenti multo uberius abfumi ac effluere, lapidem quam aes et ferrum et cetera hoc modo ficca corpora confpicies. Quare fi ufus alimenti fit eorum quae e corpore effluxerint inftauratio, ex humidioribus vero et aëreae fubftan-

Ed. Chart. IX. [27.] Ed. Baf. V. (230.)
καὶ ἀερωδεστέρων πλέον, ἀναγκαῖον καὶ τροφῆς πλείονος δεῖσθαι τὰ τοιαῦτα. τὸ δὲ τῶν παίδων σῶμα τοιοῦτόν ἐστιν, ὑγρᾶς καὶ ἀερώδους οὐσίας πλέον μετέχον, οὐχ ὡς τοῦ τῶν ἀκμαζόντων καὶ παρακμαζόντων καὶ γερόντων, ξηρᾶς καὶ γεώδους. ὁ τοίνυν Ἱπποκράτης ἐπειδὴ προὔκειτο κατὰ τόδε τὸ βιβλίον αὐτῷ σύντομόν τε καὶ ἀφοριστικὴν ποιεῖσθαι τὴν διδασκαλίαν, οὐχ οὕτως διῆλθεν τὸν λόγον ὡς ἐγὼ νῦν, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ φάναι τὰ αὐξανόμενα, κἂν ἴσον ἐν αὐτοῖς ἔχῃ θερμῆς οὐσίας καὶ πυρώδους τοῖς ἀκμάζουσιν, ἀλλὰ τῆς γε ὑδατώδους καὶ ἀερώδους οὐσίας πλέον ἔχει τὰ αὐξανόμενα, πλεῖστον εἶπεν ἔχειν τὸ ἔμφυτον θερμὸν, ἅμα μὲν ἀναμιμνήσκων ἡμᾶς τῆς οὐσίας αὐτῶν, ἅμα δὲ τὸ προκείμενον ἀποδεικνύς. ἐπειδὴ γὰρ ὑγρὰν καὶ θερμὴν ἔχει τὴν οὐσίαν τὰ αὐξανόμενα, διὰ τοῦτο πλεῖστον ἀποῤῥεῖν αὐτῶν ἀναγκαῖόν ἐστι, πλείστης τε δεῖται τροφῆς. εἰ δὲ μὴ, τὸ σῶμα ἀναλίσκεσθαί φησιν εὐλόγως. ἔνθα γὰρ τὸ μὲν ἀποῤῥέον πλεῖστον, τὸ δ' ἐπιῤῥέον ὀλίγον, ἐνταῦθα ἀναγκαῖον δια-

tiae plus habentibus liberalius id effluat, ejusmodi quoque corpora copiofiore egeant alimento neceffe eft. At ejusmodi puerorum corpus uberioris humidae et aëreae fubftantiae eft particeps, non ut juvenum, declinantium atque fenum ficcae terrenaeque. Quum igitur Hippocrati propofitum effet aphorifticam hoc libro et compendiofam doctrinam adftruere, non quomodo feci fententiam explicavit, fed pro eo quod dicere poterat, *qui crefcunt*, parem licet cum juvenibus fubftantiam habeant calidam et igneam, ut aquofae certe et aëreae fubftantiae plus habere fatendum, ita is dixit, *qui crefcunt, calidi innati* habent plurimum, eadem opera nobis in memoriam eorum fubftantiam redigens et propofitum demonftrans. Nam quia humidam et calidam habent fubftantiam qui adolefcunt, propterea ex ipfis plurimum effluere plurimoque indigere alimento neceffe eft, alioqui corpus, inquit, abfumitur probaque ratione. Ubi enim quod effluat plurimum eft, quod vero influat, paucum, hic fubjectam corrumpi fub-

φθείρεσθαι τὴν ὑποκειμένην οὐσίαν. γέρουσι δ' ὀλίγον τὸ θερμὸν, τούτοις μέν γε κατ' ἄμφω τὰ σημαινόμενα τῆς προσηγορίας ὀλίγον ὑπάρχει τὸ θερμὸν, εἴτ' ἐπὶ τὴν ποιότητά τις ἀναφέρει τὸν λόγον εἴτ' ἐπὶ τὴν οὐσίαν. καὶ γὰρ καὶ ἡ ποιότης ἀμυδρὰ καὶ ἡ οὐσία ἐλαχίστη, εἴπερ τι μεμνήμεθα τῶν προειρημένων. διὰ τοῦτ' ἄρα, φησὶν, ὀλίγων ὑπεκκαυμάτων δέονται· ὑπεκκαύματα τὰς τροφὰς ὠνόμασεν, ἑπόμενος τῷ ἑαυτοῦ δόγματι καὶ σχεδὸν ἁπάντων τῶν ἐνδοξοτάτων φιλοσόφων, οἵτινες τῶν συντιθέντων στοιχείων τὰ ζῶα τὸ θερμὸν αἰτιώτατον ἐνόμιζον εἶναι τῆς ζωῆς. ὥσπερ γὰρ αἱ λυχναῖοι φλόγες, καίτοι τροφὴν ἔχουσαι τοὔλαιον, ὅμως ἐὰν ἀθρόως τις ἐπιχέῃ, σβέννυνται μᾶλλον ἢ τρέφονται, κατὰ τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ τὸ ἐν τοῖς γέρουσι θερμὸν ὑπέκκαυμα μὲν ἔχει τὰς [28] τροφὰς, εἰ δὲ πολλαῖς καὶ ἀθρόαις ἐπισωρεύσεσι καταπνίγοιτο, σβεσθῆναι κίνδυνος αὐτὸ, καθάπερ εἰ καὶ σμικρῷ σπινθῆρι πυρὸς, πλῆθος ἐπισωρεύσαις ξύλων. καὶ διὰ τοῦτο καὶ οἱ πυρετοὶ τοῖς γέρουσιν οὐχ ὁμοίως ὀξέες, τὸ δ' ἐπιφερόμενον τεκμή-

ftantiam neceſſe eſt. Senibus vero paucum ineſt calidum, his ſane ex utraque appellationis ſignificatione paucum ineſt calidum, ſive quis ad qualitatem orationem referat, ſive ad ſubſtantiam. Nam et qualitas imbecilla et ſubſtantia minima eſt, ſi cujusdam praedictorum meminerimus, propterea, inquit, *paucis indigent fomitibus.* Nam fomites cibos nominavit ſuam ſequutus ac prope omnium celeberrimorum philoſophorum ſententiam, qui inter elementa animantes conſtituentia calorem primarium auctorem eſſe arbitrantur. Quemadmodum enim lucernarum flammae, quamvis oleum pro pabulo habeant, ſi quis tamen id confertim affundat, exſtinguuntur potius quam aluntur, eodem ſane modo et in ſenibus calidum pro fomite quidem habet cibos, ſed ſi copioſis confertisque eorum cumulis opprimatur, ne ipſum exſtinguatur periculum eſt, peraeque ac ſi exili ignis ſcintillae ingentem lignorum ſtruem aggeras. Quod autem ſubſequitur: *eandemque ob cauſam neque ſenibus peraeque febres acutae oboriuntur*, certum

ριον οὕτως ἐστὶν καὶ αὐτὸ τοῦ ψυχρὸν εἶναι τὸ τῶν γερόντων σῶμα καὶ ὅτι μάλιστα τροπῇ τῆς ἐμφύτου θερμότητος ἐπὶ τὸ πυρῶδες ὁ πυρετὸς γίνεται. ἀλλά τοι τηλικαύτην τροπὴν συμβῆναι τοῖς γέρουσιν, ὡς εἰς ἴσον ἀφικέσθαι τῇ τῶν νεωτέρων, οὐ πάνυ τι δυνατόν, τὸ μὲν γὰρ πολὺ θερμὸν ἑτοίμως ἐπὶ μήκιστον αἴρεται, τὸ δ' ὀλίγον οὐ ῥᾳδίως, ἀλλὰ μεγίστης δεῖται τῆς βιαζομένης αἰτίας αὐτό. διὰ τοῦτο οὖν οὔτε πυρέττουσιν οἱ γέροντες, ὁμοίως τοῖς νέοις ὀξεῖς πυρετοὺς ὡς τὰ πολλὰ καὶ εἴ που σπανίως γένοιτό τις ὁποῖος ἐν νέῳ, πάντως οὗτος εἰς ὄλεθρον τοῦ κάμνοντος τελευτᾷ. ἐνδείκνυται γὰρ ἐξαίσιόν τι μέγεθος τῆς ἐργαζομένης αὐτὸν αἰτίας. ταῦτα ἀρκεῖ τοῖς κατὰ φύσιν ἔχουσιν εἰς νόησίν τε καὶ πίστιν ὧν Ἱπποκράτης ἔγραψεν· ὅσοι δὲ οὐκ ὀρθῶς ἐνεκάλεσαν αὐτῷ, καθάπερ καὶ Λύκος, ἓν ὅλον πρὸς ἐκείνους ὑπ' ἐμοῦ γέγραπται βιβλίον ἀπολογούμενον ὑπὲρ ὧν ἐπηρεάζουσιν τὸν ἀφορισμόν. ἐπιγέγραπται δὲ τὸ βιβλίον πρὸς Λύκον, ὅτι μηδὲν ἡμάρτηται κατὰ

profecto eſt indicium, tum quod frigidum ſit ſenum corpus tum quod nativi caloris maxime in igneum facta mutatione febris accendatur. Verum tantam evenire ſenibus caloris converſionem, ut ad aequales juniorum gradus accedat, vix prorſus fieri poteſt. Copioſus namque calor prompte in immenſum attollitur, paucum vero non facile, ſed maximam ad hoc quae cogat cauſam deſiderat. Quamobrem neque ſenes ut plurimum peraeque ac juvenes acuta febre febricitant, etſi quando ſeni, quod rarum eſt, qualis juveni, oboriatur febris, haec prorſus in aegrotantis perniciem finitur. Immenſam enim quandam cauſae febrem efficientis magnitudinem prodit. Haec ſecundum naturam ſe habentibus ad eorum quae ſcripſit Hippocrates tum intelligentiam tum fidem ſufficiunt. Qui vero ipſum improbe reprehenderunt, qualis fuit Lycus, adverſus eos unus a nobis liber ſcriptus eſt integer, qui ea diluit, quibus ipſi aphoriſmum oppugnant. Liber autem inſcriptus eſt adverſus Lycum, quod nihil erratum ſit in

τὸν ἀφορισμὸν οὗ ἡ ἀρχὴ, τὰ αὐξανόμενα πλεῖστον ἔχει τὸ ἔμφυτον θερμόν. ἐδόθη δέ μοι τὸ τοῦ Λύκου βιβλίον ἤδη γεγραμμένων τῶν ὑπ' ἐμοῦ ὑπομνημάτων. ὅθεν αὐτὸς μὲν τούτοις ἐνέθηκα τήνδε τὴν ῥῆσιν οὐκ οὖσαν ἐν τοῖς προεκδοθεῖσιν· ἰδίᾳ δὲ καθ' ἕτερον βιβλίον ἀπελογησάμην ὑπὲρ ὧν ἐνεκάλεσεν Ἱπποκράτει.

ιέ.

Αἱ κοιλίαι χειμῶνος καὶ ἦρος θερμόταται φύσει καὶ ὕπνοι μακρότατοι. ἐν ταύτῃσιν οὖν τῇσιν ὥρῃσι καὶ τὰ προσάρματα πλείω δοτέον. καὶ γὰρ τὸ ἔμφυτον θερμὸν πλεῖον ἔχουσι, τροφῆς οὖν πλείονος δέονται. σημεῖον αἱ ἡλικίαι καὶ ἀθληταί.

Αἱ ὧραι τοῦ ἔτεος συντελοῦσιν εἰς τὴν δίαιταν οὐκ ὀλίγον. ἐν μὲν γὰρ τῷ χειμῶνι καὶ ὀρέγονται πλειόνων οἱ

aphorifmo cujus exordium eft: *Qui crefcunt, calidum innatum habent plurimum.* Datus autem mihi eft liber Lyci, fcriptis jam a me hifce commentariis, unde his ipfe haec verba fubjunxi, quae in commentariis prius editis non exiftunt. Separatim autem alio in libro quae Hippocrati Lycus objecerat ea refutavi.

XV.

Ventres hieme ac vere natura calidiffimi funt fomnique longiffimi. Per eas igitur anni tempeftates copiofiora cibaria exhibenda. Etenim nativum calorem copiofiorem fortiuntur, proindeque copiofiore alimento indigent, quorum aetates et athletae figna funt.

Tempeftates anni ad victus rationem inftituendam non parum conferunt. Hieme fiquidem uberiores cibos homi-

ἄνθρωποι καὶ πέπτουσι ῥᾷον αὐτὰ, κατὰ δὲ τὸ θέρος ἔμπαλιν. τὴν δὲ αἰτίαν αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης εἶπεν ἀποφηνάμενος, τὰς κοιλίας χειμῶνος καὶ ἦρος θερμοτάτας εἶναι. [29] τί δέ ἐστιν αὐτὸ τὸ φύσει καὶ ὅτι οὐ μάτην αὐτῷ προσέθηκεν ἐν τῷδε τῷ ἀφορισμῷ ὀλίγον ὕστερον ἐξηγήσατο, φάμενος, καὶ γὰρ τὸ ἔμφυτον θερμὸν πολὺ πλείστης οὖν τροφῆς δεῖται. αἱ γοῦν κοιλίαι χειμῶνος καὶ ἦρος θερμόταται οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ τῷ φυσικῷ θερμῷ θερμόταται, οὗ τὴν οὐσίαν ἔμπροσθεν ἐδήλωσα. διὰ τί δὲ τοῦ χειμῶνος αὐξάνεται τοῦτο καὶ Ἀριστοτέλης εἶπεν, ὑποφεύγει γὰρ διὰ τὸ περιϊστάμενον ἔξωθεν κρύος, ὥσπερ αὖ πάλιν ἐν τῷ θέρει πρὸς τὸ συγγενὲς ἀποτείνεται. καὶ οὕτω συμβαίνει διαφορεῖσθαι μὲν αὐτοῦ καὶ σκεδάννυσθαι τὴν οὐσίαν ἐν τῷ θέρει, συνέχεσθαι δὲ καὶ σφίγγεσθαι καὶ εἰς βάθος ὑποχωρεῖν ἐν τῷ χειμῶνι. διὰ τοῦτο οὖν καὶ αἱ πέψεις καὶ αἱ ἐξαιματώσεις καὶ αἱ θρέψεις ἀμείνους εἰσὶν ἐν ταῖσδε ταῖς ὥραις. προσέθηκε δὲ καὶ ἄλλο τι συμβεβηκὸς αὐτοῖς τὸ καὶ τοὺς ὕπνους μακροτάτους γίνεσθαι, διὰ

nes tum appetunt tum concoquunt; contra per aeftatem. At caufam ipfe Hippocrates profert, quum ventres hieme et vere natura calidiffimos effe pronunciat. Quid autem id fit vocabulum *natura*, quodque non temere id ipfe hoc in aphorifmo adjecerit, paulo poft explicavit hifce verbis: etenim innatus calor copiofus eft, plurimo itaque indiget alimento. Ventres itaque hieme et vere funt calidiffimi, non fimpliciter, fed calore naturali, cujus fubftantiam antea declaravimus. Sed cur is calor hieme augeatur etiam Ariftoteles explicuit, qua in profundum extrinfecus circumftante frigore refugiat, quemadmodum contra aeftate ad congenerem calorem externum protenditur. Atque ita contingit difcuti quidem ac diffipari ejus fubftantiam per aeftatem; contineri vero et coërceri ac in profundum fecedere per hiemem. Propterea igitur et coctiones et fanguificationes et nutritionibus hifce tempeftatibus funt meliores. Addidit autem et aliud quoddam accidens, longiffimos nimirum fomnos fieri, ob noctium

τὸ μῆκος δηλονότι τῶν νυκτῶν, οὐ σμικρὸν οὐδ' αὐτὸ συντελοῦν εἰς τὰς φυσικὰς ἐνεργείας. τὸ δ' ἐπὶ τέλει προσκείμενον σημεῖον, αἱ ἡλικίαι καὶ οἱ ἀθληταὶ τοῦ δεῖσθαι τροφῆς, ἔνθα πλεονάζει τὸ θερμὸν ἀξιόλογον τεκμήριόν ἐστιν. οἵ τε γὰρ παῖδες διότι τὸ θερμὸν ἔχουσι πλεῖστον, διὰ τοῦτο καὶ δέονται πλειόνων καὶ περιγίνονται· οἵ τε ἀθληταὶ διότι τοῖς γυμνασίοις αὐξάνουσι τὴν ἔμφυτον θερμασίαν, διὰ τοῦτο καὶ τροφῶν ἀπολαύειν δύνανται πλειόνων. τὰ μὲν οὖν εἰρημένα κατὰ τὸν ἀφορισμὸν αὐτάρκως ἐξηγησάμεθα· περὶ δὲ τῆς ἐν αὐτοῖς ἀληθείας εἴ τις σκοποῖτο, μὴ κατὰ πάντων ἐκτεινέτω τῶν ζώων τὸν λόγον, ἀλλ' ἀποχωριζέτω τὰ φωλεύοντα. ταυτὶ γὰρ οὐ δεῖται πλείονος τροφῆς ἐν τῷ φωλεύειν· εἴ γε καὶ μηδ' ὅλως ἐσθίοντα διαρκεῖ καὶ καθ' ὑπόθεσιν προσηνέγκατο τοσαύτην ὅσην πρὶν φωλεύειν ἐχρῆτο, κακῶς ἂν αὐτὴν ἔπεψεν. ὁποῖον γάρ τι κατὰ τὰς ψυχρολουσίας συμβαίνει τοῖς ἀνθρώποις, τοιοῦτον τοῖς ζώοις ἐν τῷ χειμῶνι. συμβαίνει δὲ τοῖς ἐν ψυχρῷ λουομένοις, οἷς μὲν ἀσθενές ἐστι τὸ σῶμα, ψύχεσθαί τε

videlicet longitudinem, quae res etiam non parum ad naturales functiones confert. Quod vero in fine adjicitur, *indicia funt aetates et athletae*, cibi indigentiae, ubi calor exuberat, praeclarum indicium eft. Etenim pueri, quia calorem plurimum habent, propterea et pluribus indigent alimentis et plura concoquunt. Athletae quoque, quia exercitiis calorem nativum augent, ideo multis frui poffunt alimentis. Quae igitur in aphorifmo dicuntur, fatis explicuimus. Si quis vero ipforum veritatem exploret, non ad omnia animalia extendat, fed ea excludat, quae fubterraneis in latibulis degunt. Haec enim quamdiu fub terra fe recondunt, copiofiore non egent alimento; quandoquidem non omnino comedentia perdurant. Atque ex fuppofitione, fi ea tanto utantur cibo, quanto, antequam reconderentur, male ipfum concoquerent. Quod enim hominibus contingit aqua frigida lotis, idem etiam animalibus accidit hieme. Contingit autem illis frigida lotis, quibus imbecillum quidem corpus eft, tum refrige-

καὶ βλάπτεσθαι, οἷς δὲ ἰσχυρὸν ἐν μὲν τῷ παραχρῆμα τὴν θερμασίαν εἰς τὸ βάθος ὑποφεύγουσαν ἀθροίζεσθαι, μετὰ δὲ ταῦτα πρὸς τὴν ἐκτὸς ἐπιφάνειαν ἐπανέχεσθαι καὶ πολὺ πλείονα τῆς ἔμπροσθεν ὑπαρχούσης αὐτῆς. οὕτω δὲ καὶ τῶν ζώων ὅσα μέν ἐστι ψυχρότερα φύσει, νικᾶται τούτων ὑπὸ τοῦ κατὰ τὸν χειμῶνα κρύους, τὸ ἔμφυτον θερμὸν ὡς ὀλίγου δεῖν (231) αὐτὸ ἀποσβέννυσθαι καὶ διὰ τοῦτ' αὐτῶν τὰ πλεῖστα παραπλήσια νεκροῖς ἔστιν ἰδεῖ, ἀναίσθητά τε ἅμα καὶ ἀκίνητα κατὰ τοὺς φωλεοὺς κείμενα. τινὰ δὲ καὶ παντάπασιν ἐν τῷ τοιούτῳ πάθει διαφθείρεται. τὰ δὲ πολυαιμότερα καὶ θερμότερα τῶν ζώων ὅμοιόν τι πάσχει κατὰ τὸν χειμῶνα τῷ συμβαίνοντι τοῖς ἰσχυροῖς σώμασιν ἐπὶ τοῖς ψυχροτέροις λουτροῖς. ἀθροίζεται γὰρ αὐτῶν ἐν τῷ βάθει τὸ θερμὸν, οὐ μὰ Δία τῶν σαρκῶν ἀποφευγουσῶν εἰς τοῦτο καὶ καταλιπούσης ἑκάστης ἣν ἐξ ἀρχῆς εἴληφε χώραν, ἀλλὰ τοῦ πνεύματος ἅμα τῷ αἵματι. τρία δ' ἦν ταῦτα σώματα τὰ τὴν ἀρχέγονον ἡμῶν οὐσίαν συμπληροῦντα, πνεῦμα καὶ αἷμα καὶ ἡ ὀῤῥώδης ὑγρότης, ἐξ ἧς

rari, tum laedi; quibus vero robuftum, quamprimum fane calorem in altum refugere ac colligi; poftea vero ad externam fuperficiem remeare eumque multo quam antea ampliorem evadere. Sic et animalium omnium natura frigidiorum calor innatus ab hiberno frigore vincitur, adeo ut propemodo exftinguatur, unde ipforum plurima mortuis fimilia confpicere licet fine fenfu ac fine motu in latebris jacere; quaedam etiam prorfus hoc in ipfo affectu moriuntur. Quibus vero animalibus copiofior eft tum fanguis tum calor, huic fimile quiddam hieme patiuntur, quod corporibus robuftis frigidiore balneo lotis accidit. Nam eorum calor in profundum cogitur, non, per Jovem, carnibus illuc fugientibus et unaquaque locum, quem ab initio fortiebatur, deferente, fed cum fanguine, fpiritu. Tria autem erant haec corpora quae primigeniam noftri fubftantiam compleverunt, fpiritus, fanguis et fpermaticus humor, ex quo in primis quidem, ut

κατ' ἀρχὰς μὲν, ὡς ἐν τοῖς περὶ σπέρματος ἐδιδάξαμεν, ἡ γένεσις τοῖς στερεοῖς τοῦ ζώου μορίοις, ὕστερον δὲ ἡ αὔξησίς τε καὶ θρέψις ἐν τούτοις προσέρχεται. ὅτι μὲν οὖν ἄμεινον ἐν τῷ χειμῶνι πέπτομεν, τοῦ αἵματος εἴσω καὶ τοῦ πνεύματος εἰς [30] τὸ βάθος ὑποκεχωρηκότων, εὔδηλον παντί. λέγει γοῦν οὐ τοῦτο μόνον ὁ Ἱπποκράτης, ἀλλ' ὅτι καὶ συμφέρει πλείω λαμβάνειν. ἐν ταύτῃσι γὰρ, φησὶ, τῇσιν ὥρῃσι, τοῦτ' ἔστι χειμῶνος καὶ ἦρος, καὶ τὰ προσάρματα πλείω δοτέον. καὶ μὴν εἴπερ γε ὀλίγον ἀποῤῥεῖ καὶ διαπνεῖται χειμῶνος εἰς τοὐκτὸς, οὐ δεῖται τὰ σώματα πολλοῦ τοῦ θρέψοντος, ἀναπλήρωσις γάρ ἐστι τοῦ κενωθέντος ἡ θρέψις. ἀνάλογον οὖν εἶναι χρὴ τὸ ποσὸν τῆς τροφῆς τῷ ποσῷ τῆς διαπνοῆς. ὅτι μὲν οὖν ἐστιν ἀληθὲς τὸ μὴ μόνον ἐν χειμῶνι πέττειν ἡμᾶς ἄμεινον, ἀλλὰ καὶ λαμβάνοντας ὀλίγα, καταψύχεσθαί τε καὶ διὰ τοῦτο βλάπτεσθαι, προσφερομένους δὲ πλείονα μηδενὶ τῶν πληθωρικῶν ἁλίσκεσθαι νοσημάτων αὐτὸ τὸ γενόμενον ἐναργῶς μαρτυρεῖ. τῆς δὲ αἰτίας ἡ ζήτησις ἐν κοινῷ προκείσθω· οὐ γὰρ δὴ

in libris de femine docuimus, folidis animantis partibus ortus eft, poftea vero auctio et nutritio his accedunt. Quod igitur melius hieme cibos concoquamus, intro fanguine ac fpiritu in profundum corporis fecedentibus, omnibus innotefcit. Dicit itaque non id folum Hippocrates, fed etiam quod cibos copiofiores capere conferat. Hifce namque tempeftatibus, inquit, hoc eft hieme et vere, copiofiora cibaria exhibenda. At certe fi paucum effluat ac foras per hiemem exhalet, corpora copiofis non egent alimentis, nutritio fiquidem eft evacuati inftauratio. Quantitas igitur alimenti perfpirationis quantitati refpondeat oportet. Quod itaque verum fit nos hieme non folum melius cibos concoquere, fed etiam paucis affumtis tum perfrigerari tum propterea oblaedi, pluribus autem affumtis in nullos plethoricos incedere morbos, ipfe rei eventus manifefte teftatur. Caufae vero inquifitio in vulgus proponatur: non enim haec quaeftio foli Hippocrati,

Ed. Chart. IX. [30.] Ed. Baf. V. (231.)

Ἱπποκράτει γε μόνῳ μάχεται τὸ προβεβλημένον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν. οὐδεὶς οὖν ἐστιν ὅς οὔ φησι διαπνεῖσθαι τὰ τῶν ζώων σώματα τῇ διὰ τῶν ἀδήλων αἰσθήσει διαπνοῇ πόρων. φανερὸν γὰρ τῷ εἰς χρείαν ἥκειν τροφῆς ὅτι κενοῦται, ὡς εἴ γε μηδὲν ἡμῶν ἀπέῤῥει, διὰ παντὸς δ' ἐφυλάττετο τῆς οὐσίας ὁ ἀρχαῖος ὄγκος, οὐκ ἂν οὐδὲ τροφῆς ἐδεόμεθα. σκόπει τοίνυν εἰ κἀνταῦθα τοῖς μὲν ἄλλοις ἅπασιν ἄπορος ὁ λόγος Ἱπποκράτει δὲ καὶ τοῖς ἀπ' αὐτοῦ μόνοις εὔπορος. οὐ γὰρ ἄλλο τι τὸ διαπλάσαν ἐξ ἀρχῆς τὸ ζῶον, ὥσπερ οὐδ' αὖθις αὐξῆσαν, ἢ μέχρι τελευτῆς τρέφον, ὅτι μὴ τὸ θερμὸν τοῦτο τὸ ἔμφυτον, ὑπὲρ οὗ νῦν ὁ λόγος ἐστὶν αὐτῷ. τοιγαροῦν τοῦτο πάντων τῶν φυσικῶν ἔργων αἴτιον ὑπάρχον, ἐπειδὴ πλεῖόν ἐστιν ἐν τῷ χειμῶνι καὶ τὰς ὀρέξεις ἐπιτείνει καὶ τὰς πέψεις αὐξάνει καὶ πλέον ἀθροίζει τὸ αἷμα καὶ παχύνει τὸ σῶμα καὶ τοῦ κενοῦν τὰ περιττώματα προνοεῖται. τὸ μὲν γὰρ πέριξ θάλπος οὐ τὰ περιττὰ μόνον, ἀλλὰ καὶ πάνθ' ὁμοτίμως ἐκκενοῖ διαφοροῦν

fed et ceteris omnibus reluctatur. Nullus enim eft, qui animalium corpora, ea quae per abditos fenfibus meatus fit, perfpiratione difflari ac diffipari non fateatur. Hinc enim conftat ad alimenti penuriam ea venire, quod evacuentur, ita ut fi nihil noftrum efflueret, fed priftina fubftantiae moles perpetuo fervaretur, nulla prorfus alimenti foret neceffitas. Verum animadverte, num hic ceteris quidem omnibus haec quaeftio fit inexplicabilis; Hippocrati vero folisque ejus fectatoribus explicabilis. Neque enim aliud quidquam animal efformavit, ut neque rurfum adauxit aut adufque mortem aluit, praeterquam calor nativus, de quo nunc ipfi oratio eft. Hic igitur quum fit omnium functionum naturalium caufa, quia hieme copiofior, propterea cibi appetentiam vehementius excitat, coctiones auget, plus fanguinis accumulat, craffius corpus efficit et ut excrementa vacuentur providet. At nos undique circumftans calor non modo fuperfluitates, verum etiam aequaliter omnia tum quae fimul cum fuperfluita-

ἅμα τοῖς περιττοῖς τῶν ἐν τῷ ζώῳ καὶ τὰ κατὰ φύσιν ἐν αὐτῷ περιεχόμενα κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν ἰατρῶν ὀνομαζομένην ἄδηλον διαπνοὴν, ἔμφυτον ἐργάζεται θερμόν. οὐ γὰρ δὴ ἄλλο τι τοῖς ζώοις ἡ φύσις ἐστὶν ἢ τοῦτο κατὰ τὸν Ἱπποκράτους λόγον. δέδεικται δ᾽ ὑφ᾽ ἡμῶν ἐν τοῖς περὶ φυσικῶν δυνάμεων οὐ μόνον ὀρεγομένη καὶ κατεργαζομένη καὶ προσφύουσα τοῖς μορίοις ἡ φύσις ἑκάστῳ τὴν οἰκείαν τροφὴν, ἀλλὰ καὶ διαφοροῦσα τὰ περιττώματα ταύτης καὶ ὅσῳ περ ἂν ᾖ ῥωμαλεώτερον τὸ ἔμφυτον θερμὸν, τοσοῦτο μᾶλλον ἐκφεύγει τὴν αἴσθησιν ἡ διαπνοή. καὶ διὰ τοῦτο παρὰ φύσιν εἶναι τοὺς ἱδρῶτας ὁ Διοκλῆς εἶπεν, ὅτι καλῶς ἁπάντων διοικουμένων τῶν κατὰ τὸ σῶμα, κρατουμένης τῆς τροφῆς ὑπὸ φύσεως, οὐκ ἄν ποτε αἰσθητὴ διὰ τοῦ δέρματος ὑγρότης ἐκκριθείη. ὅσα γὰρ ἐν βαλανείοις ἢ γυμναζομένοις σφοδρῶς ἢ διὰ θερινὸν θάλπος ἱδροῦσιν ἄνθρωποι, βιαίων αἰτίων εἰσὶν ἔγγονα. καλῶς οὖν ἐν τῷ χειμῶνι διοικεῖται πάντα τὰ κατὰ τὸ ζῶον, ὅταν γε μέτριος ὑπάρχῃ δηλονότι.

tibus in animali ſunt, tum quae in eo ſecundum naturam continentur, diſcutiendo evacuat ea evacuatione, quae a medicis abdita perſpiratio nominatur, quam calor nativus molitur. Non enim aliud quidquam eſt praeter hunc calorem animalium natura ex Hippocratis ſententia. Demonſtratum autem eſt a nobis in libris de facultatibus naturalibus, naturam non ſolum appetere et conficere et agglutinare ſuum cuique parti familiare ac proprium alimentum, ſed hujus quoque recrementa diſcutere, quantoque fortior exſtiterit calor inſitus, tanto magis ſenſum effugit perſpiratio, ideoque ſudores praeter naturam eſſe dicebat Diocles, quod probe omnibus in corpore diſpenſatis ac cibis a natura ſubactis et coctis, nequaquam qui ſub ſenſum cadat humor excerneretur. Sudores enim quibus homines per balnea aut vehementes exercitationes aut aeſtivos ardores manant, violentarum cauſarum ſunt effectus. Recte igitur omnia hieme in animali adminiſtrantur, quum ea nimirum moderata exiſtit. Nam im-

τὰς γὰρ ἀμέτρους δυσκρασίας καὶ αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης ἐν τοῖς ἐφεξῆς μέμφεται. γνωρίσματα δὲ οὐ σμικρὰ τοῦ καλῶς διοικεῖσθαι πάντα τὰ κατὰ τὸ ζῶον ἐν τῷ χειμῶνι τῶν κατὰ φύσιν ἔργων ἡ ῥώμη. πέττεται μὲν γὰρ ἐν τῇ γαστρὶ τὰ σιτία, διότι πλεῖστόν ἐστι τὸ κατὰ φύσιν [31] θερμὸν, ὕπνοις τε ἅμα μακροτέροις ἐκκαθαίρεται τὰ περιττώματα τοῦ σώματος, ὅσα μὲν ἀκριβῶς λελέπτυνται διὰ τοῦ δέρματος, ὅσα δὲ ἀτμώδη, διὰ τῆς ἐκπνοῆς, ὅσα δ' ἱκανῶς παχέα, διὰ τῶν οὔρων. ὑφίσταται γὰρ αὐτοῖς πολὺ πλέον ἢ κατὰ τὸ θέρος πρὸς τῷ καὶ τὸ πλῆθος τῶν οὔρων ὅλων ἱκανῶς αὐξάνεσθαι κατὰ τὸν χειμῶνα. καὶ μὴν καὶ τρέφεται μὲν καὶ σαρκοῦται τὰ σώματα μᾶλλον ἐν τῷ χειμῶνι καὶ πλῆθος αἵματος ἀθροίζει χρηστοῦ, τοῖς γε μὴ παντάπασι μοχθηρῶς διαιτωμένοις. εἰ γὰρ ἐννοήσεις ὡς ὀλίγαιμόν τε καὶ ἰσχνὸν τὸ σῶμα ἡμῶν παρὰ τοῦ φθινοπώρου διαδεχόμενος ὁ χειμὼν εὔχυμόν τε καὶ παχύτερον ἀπεργάζεται, γνωρίσεις, οἶμαι, τὴν ῥώμην τῆς διοικούσης ἡμᾶς δυνάμεως, ἥτις ἐστὶ τὸ ἔμφυτον θερμόν. ἀλλ' εἰ μὴ τροφῆς

moderatas intemperaturas et ipſe Hippocrates in ſequentibus damnat. Quod autem in animali hieme belle omnia adminiſtrentur, naturalium functionum robur, non levia ſunt indicia. Nam belle cibi in ventriculo concoquuntur, quoniam naturalis calor copioſiſſimus eſt et una corporis excrementa longioribus ſomnis expurgantur, tum quae exquiſite extenuata ſunt per cutim tum quae halituoſa, per exſpirationem; quae vero craſſiora ſunt, per urinas. His enim plus ineſt ſedimenti quam per aeſtatem, praeterea etiam univerſarum urinarum copia per hiemem admodum augetur. Jam vero liberalius aluntur et carnoſa magis evadunt hieme corpora bonique ſanguinis copiam accumulant, iis tamen exceptis quae pravo utuntur victu. Nam ſi conſideraveris, ut per autumnum noſtra corpora tum pauco praedita ſanguine, tum extenuata excipiens hiberna tempeſtas et bonis implet humoribus et craſſiora efficit, noveris, arbitror, nos gubernantis robur facultatis, qui calor nativus eſt. Verum niſi hic copioſo fruatur

ἀπολαύσει δαψιλοῦς τοῦτο, νικηθήσεται μὲν αὐτὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ περιέχοντος κρύους, ἔξωθέν τε προσπίπτοντος καὶ διὰ τῆς εἰσπνοῆς ἑλκομένου, συναῤῥωστήσει δ' αὐτῷ καὶ πέψις σιτίων καὶ γένεσις αἵματος χρηστοῦ καὶ θρέψις τῶν τοῦ ζώου μορίων καὶ περιττωμάτων κένωσις. εἰ δ' ὅσον κρατεῖν δύναται σιτίων, ἀπολαύει τούτων δαψιλῶς, αὐτό τ' ἂν αὐξηθείη καὶ πάνθ' ὅσα προείρηται, διαπράξεται περὶ τὸ ζῶον. ὅτι δ' ἐκ τοῦ προσφέρεσθαι πλείω σιτία καὶ κατεργάζεσθαι καλῶς, οὐκ ἐν τῇ γαστρὶ μόνον, ἀλλὰ κἂν ταῖς φλεψὶ καὶ παντὶ τῷ τοῦ ζώου μορίῳ, πολὺ μὲν εὐσαρκότερον ἕκαστον ἑαυτοῦ γίνεται καὶ πολὺ εὐαιμότερον, ἱκανῶς ἐνδείκνυται καὶ τὸ διὰ τῆς πείρας ἐγνωσμένον τοῖς ἀνθρώποις, οὐκ ἐφ' ἑαυτῶν μόνων, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑποζυγίων. πρὶν γὰρ ἄρξασθαι τὸ θέρος ἐν τοῖς τελευταίοις τοῦ ἦρος, αἵματος ἀφαιροῦσιν ἑαυτῶν τε κἀκείνων, ἀναμιμνησκόμενοι τῶν καταλαμβανόντων αὐτοὺς νοσημάτων, ὅταν ἐξαίφνης ἐπιγίνηται θέρος θερμόν. ἐκτείνει γὰρ ἐπὶ πλεῖον τοῦτο καὶ χεῖ τὸ αἷμα καὶ ὥσπερ τινὰ ζέσιν αὐτοῦ κατασκευάζει,

alimento, primum ipfe ab ambiente frigore fuperabitur, cum ab eo qui extrinfecus ingruit, tum ab illo qui per infpirationem attrahitur; cum ipfo vero et ciborum coctio debilitatur et boni fanguinis generatio et partium animalis nutritio et excrementorum evacuatio. Si vero quantum eduliorum conficere et coquere poteft, his copiofe fruatur, tum is augebitur et quae prius omnia enarrata funt perficiet. Quod autem ex liberalioribus cibis affumtis, ac probe non in ventriculo folum, verum etiam in venis ac omni animalis parte confectis, unumquodque multopere fe ipfo carnofius reddatur et copiofiore eoque probo fcateat fanguine, fatis demonftrat et quod hominibus non in fe folis, fed et veterinis animalibus experientia compertum eft. Ipfi namque fub veris finem, priusquam aeftas incipiat, tum fibi, tum illis fanguinem detrahunt, in memoriam revocantes morbos quibus corripiatur, quum aeftas calida repente fucceflerit. Haec enim latius fanguinem extendit funditque ac tanquam ejus

ὡς μηκέτ' ἐν ταῖς φλεψὶ στέγεσθαι τὸ τέως σύμμετρον, ἀλλ' ἤτοι ῥηγνύειν αὐτὰς ἢ ἀναβιβρώσκειν· καὶ ὅταν ἀμετρότερον ἐφ' ἕν τι μόριον, ὅπερ ἂν ἁπάντων ἀσθενέστερον, ᾖ, ῥυῇ, φλεγμονὴν ἢ ἐρυσίπελας, ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον ἐν τούτῳ νόσημα ἐργάζεται. πολὺ γὰρ πλείω τε καὶ μείζω τῶν πληθωρικῶν νοσημάτων ἐκ τῆς τῶν χυμῶν γίνεται χύσεως. ἅπαντα οὖν ταῦτα μαρτυρεῖ τοῖς ἄλλοις, ὅσα κατὰ τὸν προκείμενον ἀφορισμὸν ὁ Ἱπποκράτης ἐδίδαξε, καὶ τὸ μὴ μόνον δύνασθαι πέττειν πλείω σιτία κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην, ἀλλὰ καὶ δεῖσθαι πλειόνων. ἀνάλογον γὰρ ἀεὶ χρὴ εἶναι τὰ σιτία τῷ πλήθει τῆς ἐμφύτου θερμασίας, πλὴν εἴ ποτε, ὡς ἔφην, ἐκ τῆς τοῦ περιέχοντος θερμασίας ἀσθενὴς γενομένη ἡ φύσις ἀφαιρεῖν ἀναγκάζει. διὸ καὶ περὶ τοῦ ἦρος, ἀδιοριστότερον εἰπόντος Ἱπποκράτους ἐγὼ διοριοῦμαι, πρῶτον μὲν ὅτι κατὰ τὴν ἀρχὴν ὅμοιόν ἐστι μᾶλλον κράσει χειμῶνος ἢ θέρους, ἐπὶ δὲ τῆς τελευτῆς ἔμπαλιν. εἶθ' ὅτι πολλάκις (232) μὲν οἷον χειμῶνος γίνεται ψυχρὸν, ἐνίοτε

fervorem molitur, adeo ut non amplius in venis hactenus commoderatus tegatur, fed aut ipfas rumpat aut erodat et quum immoderatius in aliquam partem, quae ceteris fit imbecillior, fluxerit, in ea aut inflammationem aut eryfipelas aut aliquod aliud morbi genus efficiat. Nam multo et plures et graviores morbi pleuritici ex humorum fufione procreantur. Haec igitur omnia tum ceteris adftipulantur, quae in praefenti aphorifmo Hippocrates docuit, tum probant calorem non folum poffe per id tempus plures cibos concoquere, verum etiam pluribus indigere. Semper enim cibaria caloris nativi copiae proportione refpondeant oportet, nifi aliquando, ut dixi, natura ambientis aëris calore imbecilla facta cogat fubducere. Quamobrem quum et de vere Hippocrates fermonem indiftinctius habuerit, ipfe diftinguam. Ac primum veris initium hiemis fimile magis effe temperamento quam aeftatis finem contra. Deinde faepenumero vernam tempeftatem qualis hiberna, frigidam exiftere, interdum vero,

δὲ οἷόν περ θέρος θερμόν. ἐν μὲν οὖν τοῖς πρώτοις αὐτοῦ μέρεσι κἀπειδὰν γένηταί ποτε ψυχρὸν, ὁμοίαν τῇ χειμερινῇ ποιησόμεθα τὴν δίαιταν· ἐν δὲ τοῖς ὑστέροις μέρεσιν ἐπειδὰν γένηταί ποτε θερμότερον, ὁμοίαν τῇ [32] θερινῇ, μέσου δ' ὄντος τῇ κράσει καὶ τὴν δίαιταν ἀνάλογον τῇ κράσει ποιησόμεθα. ταῦτα μὲν οὖν πάντα περὶ τῆς τῶν ὑγιαινόντων εἴρηται διαίτης· ἑξῆς δὲ περὶ τῆς τῶν νοσούντων λέγει.

ιστ'.

Ὑγραὶ πᾶσαι δίαιται τοῖσι πυρεταίνουσι ξυμφέρουσι, μάλιστα δὲ παιδίοισι καὶ τοῖσιν ἄλλοισι τοῖσιν οὕτως εἰθισμένοισι διαιτᾶσθαι.

Ἐν μὲν τοῖς ἔμπροσθεν ἀφορισμοῖς περὶ τοῦ κατὰ τὴν δίαιταν ποσοῦ τὴν διδασκαλίαν ἐποιήσατο, νυνὶ δὲ περὶ τοῦ ποιοῦ διεξέρχεται, πολλὰ καὶ χρήσιμα τῶν κατὰ τὴν

qualis aestiva est, calidam. Primis igitur veris partibus, si quando id calidum fuerit, hibernae similem victu rationem instituemus; postremis vero, si quando calidius fuerit, aestivae similem; si autem media sit temperie, diaetam illi temperiei analogam praescribemus. Atque haec omnia de sanorum diaeta dicta sunt, deinceps autem de aegrotantium victu differit.

XVI.

Victus humidus tum febricitantibus omnibus, tum maxime pueris ceterisque ejusmodi uti victu consuetis confert.

Superioribus aphorismis de victus quantitate doctrinam instituit; nunc vero de qualitate differit, multa ad artem conferentia brevissima oratione docens. Primum

τέχνην ἐν βραχυτάτῳ διδάσκων λόγῳ. πρῶτον μὲν ὅπως χρὴ διαιτᾶν τοὺς πυρέττοντας, εἶθ' ὅτι τὰς ἐνδείξεις τῶν ὑγιεινῶν διαιτημάτων ἐπὶ μὲν τῶν παρὰ φύσιν ἐναντίας, ἐπὶ δὲ τῶν κατὰ φύσιν ὁμοίας χρὴ ποιεῖσθαι. τῷ μὲν γὰρ πυρετῷ, διότι θερμὸν καὶ ξηρὸν ὑπάρχει πάθος (ἔστι γὰρ τροπὴ τῆς ἐμφύτου θερμασίας ἐπὶ τὸ πυρῶδες) ὑγρὰν δίαιταν συμβουλεύει. ταῖς δ' ὑγροτέραις φύσεσιν, εἴτε δι' ἡλικίαν εἴτε δι' ἔθος, οὐ τὴν ἐναντίαν, ἀλλὰ τὴν οἰκείαν. φυλάττεσθαι γὰρ αὐτῶν δεῖ διὰ τῶν ὑγρῶν τὴν φύσιν οὐκ ἀνασκευάζεσθαι, καθάπερ τὰ νοσήματα. ὅσοι δὲ τοὺς ἅμα πυρετοῖς ὑδέρους προχειριζόμενοι τῷ λόγῳ διαβάλλειν οἴονται τὸν ἀφορισμὸν, ὡς οὐ χρὴ ἐκείνων ζώντων ὑγρᾶς, ἀλλὰ ξηρᾶς διαίτης, ἀγνοοῦσιν ἀναγκαιότατόν τε τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου κεφάλαιον, ὅπερ ἡμεῖς ἐπὶ πλέον ἐν ἐκείνῃ τῇ πραγματείᾳ διεληλύθαμεν, ὡς ἕκαστον μὲν τῶν ἁπλῶν παθῶν ἰδίας δεῖται θεραπείας, ἐπιπλεκομένων δ' ἀλλήλοις εἰς ὅσον ἂν ἐπιπλέκηται, εἰς τοσοῦτον ἕξει κοινὴν καὶ τὴν τῆς θεραπείας ἔνδειξιν, ἤτοι πρὸς τὸ κατεπεῖγον ἡμῶν

quomodo victus febricitantibus fit praefcribendus; deinde falubris victus indicationes in iis quidem quae praeter naturam funt contrarias, in iis vero quae fecundum naturam fimiles ducendas effe. Febri namque, quia calidus ac ficcus eft morbus, eft enim nativi caloris in eum converfio, humidum victum confulit; humidioribus vero naturis, five aetatis, five confuetudinis ratione non contrarium, fed familiarem. Eorum enim naturam tueri oportet per humida, non quemadmodum morbos per contraria demoliri. Qui vero cum febribus hydropes pro ratione proferentes Hippocratis aphorifmum improbare ftudent, quod impliciti hi morbi non humidum victum, fed ficcum poftulent, ii perneceffarium methodi medendi caput ignorant, quod nos eo in opere fufius explicuimus, unumquemque fcilicet morbum fimplicem propria curatione indigere; implicitos vero, quatenus inter fe complicantur, eatenus communem etiam curationis indicationem habituros; nobis aut eum qui magis urgeat coërcentibus, non

ἱσταμένων, μετὰ τοῦ μηδὲ ἑτέρων παντάπασιν ἀμελεῖν ἢ ὁμοτίμως ἅπασι βοηθούντων. τὸ δὲ τῶν πυρεσσόντων ὑδρωπικῶν μεμνῆσθαι τοιοῦτόν ἐστιν οἷον καὶ τὸ τῶν αἷμα πτυόντων πλευριτικῶν. καὶ γὰρ ἐπὶ τούτων ἐναντίας μὲν δεῖται θεραπείας τὰ πάθη, αἵματος ἀναγωγὴ καὶ πλευρῖτις· ἀλλ᾽ εἴπερ ἅμα συμβαίη τινὶ πρὸς τὸ κατεπεῖγον, ἵστασθαι μᾶλλον ἐν αὐτοῖς χρὴ, μὴ ἀμελοῦντας μηδὲ τοῦ ἑτέρου. οὕτως οὖν εἰ πυρέττει τις ἅμα καὶ ὑδρωπικὴν ἔχει διάθεσιν, εἰς ἄμφω τὰ πάθη βλέποντες ἐναντίας θεραπείας δεόμενα, πρὸς ἑκάτερον αὐτῶν τῶν παθῶν εὐμηχάνως ἱστάμεθα, καθάπερ ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασι τοῖς οὕτως ἐπιπλεκομένοις. οὔκουν τοιοῦτον οὐδὲν οὔθ᾽ ἡμεῖς ἐροῦμεν οὔθ᾽ ἑτέρου λέγοντος προσοισόμεθα. καὶ εἴ τι μὴ ῥητῶς ὠνόμασται κατὰ τὸν ἀφορισμὸν, ἐκ τῆς αὐτῆς ὑπάρχον τῆς εἰρημένης [33] κρίσεως καὶ τοῦθ᾽ ἡγητέον εἰρῆσθαι δυνάμει, ἡλικίας μὲν γὰρ ἐμνημόνευσε καὶ ἔθους· σὺ δ᾽ ἂν καὶ τῆς φυσικῆς κράσεως καὶ ὥρας καὶ χώρας εὐλόγως μνημονεύσεις, ἅπερ ἐνίοτε καὶ αὐτὸς μὲν Ἱπποκράτης προστίθησιν, ἐνίοτε δ᾽ ἑνὸς ἢ δυοῖν μνημονεύσας τὰ λοιπὰ τῶν ἐκ τῆς αὐτῆς συστοιχίας παραλείπει. γίνονται δὲ καὶ ἀπὸ τούτων ἐνδεί-

tamen omnino alterius curatione neglecta; itaque eodem modo si quis simul febricitet et hydropico affectu laboret, ad utrumque affectum contrarias curationes postulantem respicientes, utrique eorum affectuum solerter obsistimus, ut et ceteris omnibus pari modo implicitis. Non igitur tale quidquam dixerimus, neque alterum talia dicentem admiserimus, et si quid nominatim in aphorismo pronuntiatum non est, quod ex eodem cum praedictis judicio prodeat, id quoque potestate dictum fuisse augurandum est. Aetatis enim meminit et consuetudinis, tu vero et naturalis temperamenti et tempestatis anni et regionis proba ratione memineris, quae interdum et ipse Hippocrates adjicit; interdum autem unius aut duorum mentione facta, quae cetera sunt ejusdem naturae atque ordinis praeter-

ξεις, ὥσπερ ἔμπροσθεν ἀπό τε τῆς ἡλικίας ἐῤῥέθη καὶ τοῦ νοσήματος· ὅσα μὲν ἄμεμπτα φυλαττόντων ἡμῶν αὐτὰ τοῖς ὁμοίοις τῇ κράσει διαιτήμασιν, ὅσα δὲ μεμπτὰ τοῖς ἐναντίοις ἐπανορθουμένων. εἴρηται δὲ τελεώτερον περὶ πασῶν ἐνδείξεων ἐν τοῖς τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου γράμμασι.

ιζ'.

Καὶ οἷσιν ἅπαξ ἢ δὶς καὶ πλείω ἢ ἐλάσσω καὶ κατὰ μέρος. δοτέον δέ τι καὶ τῇ ὥρῃ καὶ τῇ χώρῃ, τῇ ἡλικίῃ καὶ τῷ ἔθει.

Ἐπειδὴ τὸν περὶ τῆς ποσότητος καὶ ποιότητος ἐποιήσατο λόγον, ἑξῆς ἡμᾶς διδάσκει περὶ τοῦ τρόπου τῶν προσφερομένων. οὐ γὰρ ἱκανὸν αὐτὸ τοῦτο μόνον, ὅτι τῷδε πλέον ἢ ἔλαττον δοτέον γινώσκειν ἢ ὅτι ξηραινούσῃ χρη-

mittit. Sumuntur et ab his indicationes, quemadmodum fupra et ab aetate et a morbo peti diximus, quae inculpata funt nobis ea victu temperamento fimili fervantibus; quae vero culpata funt, contrario emendantibus. At de omnibus indicationibus in methodi medendi libris plenius loquuti fumus.

XVII.

Quibus etiam femel aut bis et copiofior aut paucior; aut per partes cibus exhibendus fit, fpectandum eft. Aliquid autem anni tempeftati, regioni, aetati et confuetudini concedendum.

Quandoquidem de quantitate et qualitate victus fententiam protulit, nos deinceps ejusdem exhibendi modum edocet. Non enim fatis eft id ipfum dumtaxat noffe, quod huic liberalius aut parcius fit exhibendum; aut quod

στέον ἢ ὑγραινούσῃ τροφῇ, ἀλλ᾽ εἰ καὶ ἅπαξ ἢ καὶ πλεονάκις ἑκάστης ἡμέρας ἢ νυκτὸς εὔλογόν ἐστι προσφέρειν τὰς τροφὰς, ἀναγκαιότατα σκέπτεσθαι καὶ πρὸς ταῦτ᾽ οὖν ἀπό τε τῆς ὥρας καὶ τῆς ἡλικίας καὶ τοῦ ἔθους ἔνδειξιν λαμβάνειν, καθάπερ ἐπὶ τοῦ ποσοῦ καὶ τοῦ ποίου. πρῶτοι μὲν γὰρ σκοποὶ καὶ πρὸς ταῦτα, τά τε νοσήματα αὐτὰ καὶ ἡ τοῦ κάμνοντος δύναμις, ἔτι τε ἡλικία καὶ ἡ ὥρα καὶ ἔθος, ὅσα τ᾽ ἄλλα τούτοις ἀνάλογα. καὶ διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης προσέθηκεν τὸ δοτέον δέ τι καὶ τῇ ὥρῃ καὶ τῇ χώρῃ καὶ τῇ ἡλικίῃ καὶ τῷ ἔθει. σαφῶς δηλῶν διὰ τῆς, δοτέον δέ τι φωνῆς, ὡς οὔτε τὸ πᾶν οὔτε τὸ μέγιστον ἀπὸ τῶν τοιούτων λαμβάνει. τὸ γὰρ εἴτε πολλάκις εἴτ᾽ ὀλιγάκις εἴθ᾽ ὅλως χρὴ τρέφειν, ἀπό τε τοῦ νοσήματος καὶ τῆς δυνάμεως πρῶτον μάλιστα λαμβάνεται. μετὰ ταῦτα δὲ καὶ ἀπὸ τῆς ὥρας καὶ τῆς ἡλικίας καὶ τῶν τοιούτων. εἰ μὲν γὰρ ἥτε δύναμις εἴη τοῦ κάμνοντος ἀσθενὴς καὶ ἡ κατὰ τὸ σῶμα διάθεσις, ἤτοι κατὰ διαφθορὰν ἢ κατ᾽ ἔνδειαν,

victu exficcante vel humectante utendum fit, fed femelne aut faepius quoque die vel nocte cibos exhibere deceat confiderare maxime neceffarium eft, ac praeterea ab anni tempeftate, tum ab aetate, tum a confuetudine indicationem fumere, quemadmodum in qualitate et quantitate fumebatur. Primi namque fcopi unde petuntur indicationes funt tum morbi ipfi tum aegrotantis vires; deinde etiam aetas et anni tempeftas et confuetudo et regio et quae his cetera proportione refpondent, proptereaque ipfe Hippocrates illud addidit: *dandum vero aliquid tempeftati, regioni, aetati et confuetudini*; perfpicue declarans hac oratione, dandum vero aliquid, fe neque totum, neque maximum ab ejusmodi rebus fumere. Nam five faepius, five raro, five omnino alere oporteat, tum a morbo, tum a viribus primum ac praecipue fumitur; poftea vero ab anni tempeftate et aetate et talibus. Nam fi aegri vires infirmae fuerint et affectus corporis aut ex humorum corruptione aut defectu fit ortus, paucum ali-

ὀλίγην τροφὴν πολλάκις τοῖς τοιούτοις δώσομεν, ὀλίγην μὲν ὅτι μὴ δύναται φέρειν εἰσάπαξ ἀθρόον πλῆθος ἄῤῥωστος δύναμις, πολλάκις δὲ ὅτι πολλῶν ἡ διάθεσις δεῖται. καὶ γὰρ ἡ ἔνδεια τῆς προσθέσεως δεῖται καὶ ἡ διαφθορὰ τῆς ἐπικράσεως. εἰ δ' ἀσθενούσης τῆς δυνάμεως μήτ' ἔνδειά τις συνυπάρχει μήτε διαφθορὰ, [34] συμμετρία δὲ τῶν κατὰ φύσιν εἴη χυμῶν ἢ καὶ πλῆθος, ὀλιγάκις τε καὶ ὀλίγα τούτοις δώσομεν, ἔτι δὲ μᾶλλον εἰ τῆς δυνάμεως ἰσχυρᾶς ὑπαρχούσης πλῆθος χυμῶν εἴη. εἰ δὲ μετ' ἐνδείας ἢ διαφθορᾶς ἡ δύναμις ἐῤῥωμένη τύχοι, καὶ πολλὰ καὶ πολλάκις σιτία τοῖς οὕτω κάμνουσι δώσομεν, ὡς ἂν καὶ τῆς διαθέσεως δεομένης πολλῶν καὶ τῆς δυνάμεως κρατεῖν αὐτῶν δυναμένης. μὴ συγχωρούντων δὲ τῶν παροξυσμῶν, μηδὲ πολλοὺς τῆς τροφῆς ἡμῖν καιροὺς παρεχόντων, ὀλιγάκις δώσομεν τὰ πολλά· τῆς μέντοι δυνάμεως ἰσχυρᾶς οὔσης μετὰ πληθωρικῆς διαθέσεως, ὀλιγάκις ὀλίγα δώσομεν. εἰ γὰρ καὶ τὸ κατεργαζόμενον ἔχοιμεν εὔρωστον, ἀλλὰ τῆς γε διαθέσεως

menti ita laborantibus faepius dabimus: paucum quidem quod virium imbecillitas confertam alimenti copiam omnino ferre nequeat; faepius autem quod copiofis affectus indigeat. Adjectionem enim penuria, contemperationem corruptio poftulat. Si vero proftratis imbecillitate viribus, neque humorum quaedam fimul adfit penuria, neque depravatio; humorum autem fymmetria et commoderatio aut etiam plenitudo fecundum naturam exftiterit, his tum paucies tum pauca dabimus; multo etiamnum magis, fi cum humorum copia virium robur adfit. Si vero cum humorum penuria aut depravatione virium robur fuerit, tum multos tum multoties cibos ita laborantibus dabimus, multos nimirum affectu poftulante et ipfos facultate evincere et concoquere potente. At paroxyfmis multas alimenti exhibendi occafiones non concedentibus, neque praebentibus, paucies multa cibaria dabimus. Verum fi cum plethorica affectione vires validae fuerint, paucies pauca dabimus. Nam etiamfi facultatem cibi coctricem

μὴ δεομένης πολλῶν, εὔλογον ὀλίγα προσφέρειν. οὕτω μὲν ἀπό τε τοῦ νοσήματος καὶ τῆς δυνάμεως εἰς τὰ προκείμενα τὰς ἐνδείξεις ληπτέον, ἀπὸ δὲ τῆς ὥρας καὶ τῆς ἡλικίας καὶ τοῦ ἔθους καὶ ὅσα τ᾽ ἄλλα τούτοις ἀνάλογα ὧδε. κατὰ μὲν τὴν θερινὴν ὥραν, ὅσον ἐπ᾽ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, πολλάκις ὀλίγα δοτέον, ὅτι καὶ δέονται προσθήκης πλείονος, ὡς ἂν καὶ διαφορούμενοι καὶ ὅτι ἡ δύναμις αὐτῶν ἐστιν ἀσθενής. κατὰ δὲ τὴν χειμερινὴν πολλὰ μὲν διὰ τὴν ῥώμην τῆς δυνάμεως, οὐ πολλάκις δέ. οὐ γὰρ δέονται πάνυ πολλῆς προσθήκης οἱ κάμνοντες, ἅτε μηδὲ (233) πολλὰ κενούμενοι. τοὺς γὰρ ὑγιαίνοντας ἔμπροσθεν ἐδείξαμεν ἱκανῶς κενουμένους ἐν χειμῶνι, διότι πλέον ἔχουσι τὸ ἔμφυτον θερμόν. κατὰ δὲ τὸ μέσον ἔτι τὸ ἔαρ, ἔτι δὲ καὶ μᾶλλον, ὅταν ἐγγὺς ᾖ τοῦ θέρους, ὀλίγοις τε καὶ διὰ πολλοῦ θρέψομεν. κινδυνεύει γὰρ ἥδε ὥρα πληθωρικῆς εἶναι διαθέσεως ἐγγὺς, διὰ τὴν τῶν ἐν χειμῶνι πεπηγότων χύσιν. ὥσπερ οὖν ἐν

robuftam habeamus, affecta tamen cibariis multis non indigente, pauca exhibere rationi confentaneum fuerit. Ita fane tum a morbo tum a viribus ad propofitas indicationes fumendae funt. Ac tempeftate vere, aetate, confuetudine et ceteris his fimilibus fic indicationes erunt petendae. Aeftiva quidem tempeftate pro ratione ipfius tempeftatis multoties pauca exhibenda funt, quod et majore alimenti acceffione indigeant et quod tunc exhauriantur et quod ipforum vires fint imbecilles. Per hiemem vero multa quidem ob virium robur, fed raro exhibenda: non enim admodum multa egent adjectione laborantes, ut qui non multum evacuentur. Nam fanitate fruentes fatis quidem abunde per hiemem evacuari fupra demonftravimus, quod nativum calorem copiofiorem habeant; vere autem etiamnum medio atque adhuc aeftati viciniore paucis eduliis et ex longo intervallo nutriemus. Haec enim tempeftas periculum prope affert plethoricae affectionis propter humorum per hiemem denfatorum fufionem. Quem-

ταῖς πληθωρικαῖς διαθέσεσιν, ὅταν ἡ δύναμις ἰσχύῃ, τὴν τροφὴν ὀλίγην τε καὶ διὰ πολλοῦ χρόνου δίδομεν, οὕτω καὶ κατὰ τὴν ἐαρινὴν ὥραν ποιητέον ἐπὶ τῶν πυρεσσόντων μάλιστα, ὑπὲρ ὧν ὁ λόγος οὗτός ἐστι τῷ Ἱπποκράτει. τὴν γὰρ τῶν ὑγιαινόντων δίαιταν ἔμπροσθεν ἐδίδαξε. τὸ δὲ φθινόπωρον τοῖς κατὰ διαφθορὰν ἐνοχλοῦσι νοσήμασιν ἔοικε, διὸ καὶ τῆς χρηστοῦ προσθέσεως συνεχοῦς οἱ τότε πυρέσσοντες δέονται, κἂν ἡ δύναμις ἰσχυρὰ εἴη, πολλάκις καὶ πολλὰ δώσομεν αὐτοῖς· εἰ δ' ἀσθενὴς, ὀλίγα πολλάκις. παραπλησίως δ' ἄν τις καὶ ἀπὸ τῶν ἡλικιῶν καὶ τῶν ἀπὸ ἐτῶν καὶ ἀπὸ τῶν χωρῶν λαμβάνῃ τὰς ἐνδείξεις, εἰς τοὺς πρώτους δύο σκοποὺς ἀνάγων αὐτάς. ἕκαστον γὰρ τῶν εἰρημένων ἤτοι ἰσχυρὰν ἢ ἀσθενῆ τὴν δύναμιν ἐργάζεται καὶ ἤτοι πληθωρικὸν ἢ ἐνδεὲς ἢ κακόχυμον τὸ σῶμα.

ιη'.

[35] *Θέρεος καὶ φθινοπώρου σιτία δυσφορώτατα φέρουσι, χειμῶνος ῥήϊστα, ἦρος δεύτερον.*

---

admodum ergo in plethoricis affectibus, quum validae vires fuerint, paucum cibum et ex longo temporis intervallo damus. Sic et verna tempeftate faciendum eft, praefertim in febricitantibus, de quibus hic fermo eft Hippocrati; fanorum enim victum antea docuit. Autumnus denique morbis ex corruptione ortis eft fimilis. Quapropter qui tunc febricitant, affidua probi alimenti adjectione indigent et fi validae vires extiterint, multoties et multa; fin imbecilles, pauca et multoties ipfis dabimus; fimili modo fi quis et ab aetatibus et a confuetudinibus et a regionibus fumat indicationes, ad duos illos primos fcopos ea adducet. Nam quae fingula diximus aut validas aut imbecillas vires efficiunt vel etiam plethoricum aut exinanitum aut cacochymum corpus reddunt.

XVIII.

Aeftate et autumno cibos difficillime ferunt, hieme facillime; vere minus.

Οὐ δὶς ὑπὲρ τῶν αὐτῶν, ὡς ἄν τις οἰηθείη, διῆλθεν, ἔμπροσθεν μὲν γράψας τὸν ἀφορισμὸν ἐκεῖνον, οὗ ἡ ἀρχὴ αἱ κοιλίαι χειμῶνος καὶ ἦρος θερμόταται φύσει. νυνὶ δὲ πάλιν, ὡς θέρεος καὶ φθινοπώρου σιτία δυσφορώτατα φέρουσι, χειμῶνος ῥήϊστα, ἦρος δεύτερον. ἀλλ᾽ ἐπειδὴ πρός τε τὸ ποσὸν τῆς διαίτης καὶ πρὸς τὸν τρόπον χρήσεως τῶν σιτίων, ἐπί τε τῶν ὑγιαινόντων καὶ τῶν νοσούντων ἀπὸ τῶν ὡρῶν ἔνδειξίν τινα λαμβάνει, δεόντως ἐν ἀμφοτέροις ἐμνημόνευσεν, ἐκεῖ μὲν δείξας ὡς τὰ προσάρματα τοῖς ὑγιαίνουσι πλείω διδόναι χειμῶνος· διότι τὸ ἔμφυτον θερμὸν πλεῖον καὶ τρέφεσθαι δεῖται. νυνὶ δὲ ὅτι κἂν ἅπαξ αὐτοῖς πολλὰ δοίης οὐ βλάψεις. εὐφόρως μὲν γὰρ φέρουσιν ἅπαντες πλῆθος σιτίων ἐν χειμῶνι, δυσφόρως δ᾽ ἐν θέρει. κατὰ τοῦτο ἐν χειμῶνι μὲν ὀλιγάκις τε καὶ πολλὰ προσφέρεσθαι σιτία συγχωρητέον, ἐν θέρει δ᾽ ἐπειδὴ δυσκόλως φέρουσι τὰ σιτία, διότι τὸ πέττον αὐτὰ καὶ κατεργαζόμενον τὸ ἔμφυτον θερμὸν ὀλίγον ὑπάρχει, τὸ μὲν ἀθρόον διδόναι ἅπαντι τρόπῳ φευκτέον, ἐπιχειρητέον δὲ συνεχέστερον ὀλίγα

Non bis, ut fortassis quidam auguratus sit, de iisdem disseruit Hippocrates, scripto superius illo aphorismo, cujus principium est: *ventres hieme et vere natura calidissimi*; nunc autem rursus; quod, *aestate et autumno cibos difficillime ferunt, hieme facillime, vere minus.* Verum quoniam et ad victus quantitatem et ad modum usus ciborum tam in sanis quam in aegris quandam sumit ab anni tempestatibus indicationem; decenter eorum in utrisque meminit: illic quidem plures cibos sanis hieme exhibendos esse demonstrans, quod calidum innatum tum copiosius copiosiore alimento foveri debeat; hic autem quod etiamsi semel ipsis cibi multum dederis, non eos tamen laeseris. Omnes enim hieme ciborum copiam facile ferunt, aestate vero difficile. Quapropter hieme quidem et raro et multos cibos exhiberi concedendum est; aestate vero, quia cibos difficile ferunt, quod qui calor nativus eos concoquit ac conficit, paucus existat, confertim ac simul cibos dare modis omnibus cavendum, sed frequen-

Ed. Chart. IX. [35. 36.] Ed. Baf. V. (233.)

προσφέρειν. ἡ γὰρ τοῦ σώματος διάθεσις ὁμοία τοῖς κατ' ἔνδειαν οὖσι νοσήμασιν προσθήκης δεῖται. χειμῶνος μὲν οὖν καὶ θέρους οὕτως ἔχουσι, τῶν δ' ἄλλων δυοῖν ὡρῶν τὸ μὲν φθινόπωρον ἐφεξῆς θέρει, τὸ δ' ἔαρ χειμῶνι καὶ ἡ αἰτία πρόδηλος. ἐμψύχεσθαι μὲν γὰρ ἄρχεται καὶ συνάγεσθαι καὶ πυκνοῦσθαι τὰ σώματα τῷ φθινοπώρῳ, χαλᾶσθαι δὲ καὶ ἀραιοῦσθαι τῷ ἦρι. διά γε οὖν ταῦτα δὶς οὐκ εἴρηται ταυτὸν ὑπὲρ τῶν ὡρῶν παράγγελμα ἢ καὶ ὅτι κατ' ἐκεῖνον τὸν ἀφορισμὸν ὑπὲρ τῶν ὑγιαινόντων ὁ λόγος ἦν αὐτῷ.

ιθ'.

[36] τοῖσιν ἐν τῇσι περιόδοισι παροξυνομένοισι μηδὲν διδόναι μηδ' ἀναγκάζειν, ἀλλ' ἀφαιρέειν τῶν προσθέσιων πρὸ τῶν κρίσιων.

tius paucos exhibere ſtudendum eſt. Nam corporis affectus morbis ex humorum penuria ortis conſimilis, adjectionem poſtulat. Hieme itaque atque aeſtate ita ſe habent; ex ceteris vero duabus anni tempeſtatibus, aeſtatem autumnus, hiemem ver ſubſequitur, cujus rei cauſa etiam manifeſta eſt. Refrigerari namque corpora cogi ac denſari autumno; laxari vero et rara fieri vere incipiunt. Quas ob res non idem bis de anni tempeſtatibus praeceptum tradidit, aut quod etiam in altero aphoriſmo de ſanis ipſi fuerit ſermo.

XIX.

Quibus per ſtatos circuitus paroxyſmi oboriuntur, nihil dare, neque cogere oportet, ſed ante criſes cibi exhibitionem adimere.

Τριῶν οὖν ὄντων κεφαλαίων διαιτητικῶν, τοῦ ποσοῦ τῶν σιτίων καὶ τοῦ ποιοῦ καὶ τοῦ τρόπου τῆς χρήσεως αὐτῶν, εἰς μὲν τὰ πρότερα δύο κεφάλαια παρὰ τῶν παροξυσμῶν οὐδὲν ἡμῖν ἐγένετο λυσιτελὲς, εἰς δὲ τὸ τρίτον ἔστι τί γε κἀκ τῶν παροξυσμῶν λαβεῖν. δεόντως οὖν καὶ ὁ Ἱπποκράτης ἐμνημόνευσεν αὐτῶν ἐν τῷ τρίτῳ κεφαλαίῳ. τοὺς καιροὺς γὰρ τῶν κατὰ μέρος τροφῶν οἱ παροξυσμοὶ μάλιστα διδάσκουσιν, ἐν οἷς γε νοσήμασι τεταγμένως ἀπαντῶσι, τουτέστι κατὰ περίοδον, καὶ διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς Ἱπποκράτης εἶπε τοῖσιν ἐν τῇσι περιόδοισι παροξυνομένοισι μηδὲν διδόναι, εἰδὼς ὅτι καὶ ἄλλοι τινές εἰσιν, οἳ παροξύνονται μὲν ἐν νόσοις, οὐ μὴν κατὰ περιόδους, τουτέστιν οὐ τεταγμένως. ἐπ᾽ ἐκείνων μὲν οὖν οὐδὲ δυνατόν ἐστιν ἀκριβῶς ἐξευρεῖν τὸν καιρὸν τῆς προσφορᾶς. ἐφ᾽ ὧν δὲ τὰ τῶν παροξυσμῶν τέτακται, φυλακτέον ἐστὶ τὰς ἀρχὰς αὐτῶν, τουτέστιν ὅπως μήτ᾽ ἤδη γεγονότος μήθ᾽ ὅσον οὔπω γενησομένου τρέφωμεν. τὸ δὲ πρὸ τῶν κρίσεων, ἤτοι πρὸ τῶν παροξυσμῶν ἁπάντων ἁπλῶς ἢ πρὸ τῶν κυρίως λεγομένων κρίσεων,

Cum itaque tria ſint victus inſtituendi ſumma capita, ciborum quantitas, qualitas ac ipſis utendi modus, ad duo quidem priora capita ex acceſſionibus nihil nobis utile oboritur, ad tertium autem ab acceſſionibus utilitatis aliquid ſumere licet. Quare opportune Hippocrates earum in tertio capite meminit. Particularium enim ciborum exhibendorum occaſionem maxime docent acceſſiones, quibus tamen in morbis, ſtato tempore, hoc eſt per circuitus hae redeunt. Propterea ipſe quoque Hippocrates ſcribit: *quibus per ſtatos circuitus paroxyſmi oboriuntur, nihil dare oportet*, doctus alios quosdam eſſe morbos, quibus paroxyſmi repetunt, non tamen per circuitus, hoc eſt non ſtato tempore. In his profecto accurata cibi exhibendi occaſio inveniri non poteſt. In quibus vero paroxyſmorum ordo ſervatur, eorum cibo praebendo principia vitanda ſunt, hoc eſt ne jam facto aut non multo poſt futuro paroxyſmo aegrotum alamus. Hic vero textus ante criſes aut ante quosvis paroxyſmos ſimpliciter aut

Ed. Chart. IX. [36. 37.] Ed. Baf. V. (233.)

ἀκουστέον ἐστὶν ἢ πρὸ τῶν ἀκμῶν. ἀληθῆ γὰρ τὰ τρία. μᾶλλον δ᾽ ἂν δόξειεν ἁρμόττειν ἐν τοῖς προκειμένοις τὸ πρὸ τῶν παροξυσμῶν ἁπλῶς. περὶ γὰρ τῆς ἀκμῆς ἔμπροσθεν εἴρηται καὶ περὶ ἐκείνης δηλονότι καὶ περὶ τῆς κρίσεως. ἐν ταῖς ἀκμαῖς γὰρ τοὐπίπαν αἱ κρίσεις.

κ'.

Τὰ κρινόμενα καὶ τὰ κεκριμένα ἀρτίως μὴ κινεῖν μηδὲ νεωτεροποιέειν μήτε φαρμακίῃσι μήτ᾽ ἄλλοισιν ἐρεθισμοῖσι χρῆσθαι, ἀλλ᾽ ἐᾷν.

[37] Τὸν περὶ διαίτης συμπληρώσας λόγον ἐφ᾽ ἕτερον μεταβαίνει κεφάλαιον, ἐν ᾧ διδάσκει πότε μὲν ἐπιτρεπτέον ἐστὶ τῇ φύσει τὸ πᾶν αὐτῇ περὶ τὸν νοσοῦντα διαπράττεσθαι, μηδὲν ἡμῶν ἄλλο διαπραγματευομένων, ὅ τι μὴ τὸ κατὰ τὴν δίαιταν, πότε δὲ οὐ μόνον τῇ φύσει τὸ πᾶν

ante morbi vigores aut ante nominatas judicationes intelligendus eft. Vera fiquidem haec tria funt, magis tamen ad propofitum convenire videntur, fi ante paroxyfmos plane intelligamus, nam de morbi vigore fupra dictum eft. Quod fi de hoc nimirum intelligatur, etiam de crifi intelligetur. In vigoribus enim maximam partem crifes oriuntur.

XX.

Quae judicantur aut perfecte judicata funt, ea neque medicamentis movenda, neque aliis irritamentis innovanda, fed finenda funt.

Completa de diaeta oratione jam ad alterum caput tranfit, in quo docet interdum quidem quae in aegrotante perficienda funt, omnia ipfi naturae committenda effe, nihil aliud nobis quam quod diaetae fit negotiantibus; interdum vero non folum naturae omnia committenda, ve-

ἐπιτρεπτέον, ἀλλά τι καὶ αὐτοὺς πραγματεύεσθαι. ἔνθα μὲν οὖν, φησὶν, ἤτοι γέγονεν ἤδη τελεία ἡ κρίσις ἢ γίνεται, τῇ φύσει τὸ πᾶν ἐπιτρέπειν χρὴ καὶ μηδὲν αὐτοὺς νεωτεροποιεῖν, ἔνθα δ' ἐλλιπῶς κρίνεται, τὸ λεῖπον αὐτοὺς προστιθέναι. τοῦτο δ' ἔλεγε κὰν τῷ περὶ χυμῶν κατὰ τήνδε τὴν λέξιν. τὰ κρινόμενα ἀπαρτὶ μὴ κινεῖν μήτε φαρμακίῃσι μήτε ἄλλοισιν ἐρεθισμοῖσι νεωτεροποιεῖν. ὅπερ γὰρ ἀρτίως ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς ἔφη, τοῦτο ἐν ἐκείνῳ τῷ βιβλίῳ μεταβαλὼν ἀπαρτὶ ὠνόμασεν. ἔστι δὲ καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις παλαιοῖς τοὔνομα τὸ ἀπαρτὶ κατὰ τούτου τοῦ σημαινομένου τοῦ ἀπηρτισμένως καὶ ὁλοκλήρως καὶ ἀνελλιπῶς, ὅπερ αὐτὸ καὶ τὸ ἀπαρτίως νῦν σημαίνει. οὐ γὰρ δὴ τό γε ἐν ἀρτίαις ἡμέραις, ψεῦδος γὰρ δὴ τοῦτο ἐναργῶς, εἴ τις ἐν ἀρτίαις ἡμέραις ἢ ἐκρίθη ἢ κρίνεται, μηδὲν ἐπὶ τούτων νεωτεροποιεῖν. οὐ μὴν οὐδὲ τὸ πρὸ ὀλίγου δηλοῖ τὸ ἀρτίως ἐν ταύτῃ τῇ ῥήσει. δῆλον δὲ μάλιστα μὲν ἐκ τοῦ ῥητοῦ τοῦ ἐπιφερομένου, οὐ γὰρ εἶπεν ἁπλῶς τὰ κεκριμένα

rum etiam aliquid nobis ipfis agendum effe. Ubi igitur, inquit, vel perfecta crifis jam facta eft vel adhuc fit, totum opus naturae committere nihilque nos innovare oportet; ubi vero imperfecta crifis eft, quod deeft, id nos decet addere. Hoc autem et ipfe in libro de humoribus his verbis dicebat: *quae perfecte judicantur, ea non movenda, neque medicamentis, neque aliis irritamentis innovanda effe.* Nam quod ἀρτίως in aphorifmis dixit, hoc eft *integre*, id illo in libro ἀπαρτὶ, hoc eft *perfecte* nominavit. Eft autem id vocabulum ἀπαρτὶ, apud alios quoque veteres hac fignificatione, perfecte integre nec imperfecte, quod et idem ἀπαρτίως etiamnum fignificat. Non enim fane pro diebus paribus intelligendum, hoc enim profecto manifefte falfum eft, fi quis diebus paribus aut judicatus fit aut judicetur, nihil his innovandum effe. Jam vero neque ἀρτίως hoc in textu *nuper* fignificat, quod maxime fubfequenti verbo declaratur. Non enim fimpliciter ἀρτίως, quod eft nuper, enuntiavit, *judicata*

ἀρτίως, ἀλλὰ τὰ κρινόμενα καὶ τὰ κεκριμένα. τούτων δὲ τὰ κεκριμένα τάχα ἂν ὁμολογήσειε τῷ ἀρτίως. τὰ δὲ κρινόμενα κατ' οὐδένα τρόπον, ἀλλὰ κἀξ αὐτῆς τῶν πραγμάτων τῆς ἀληθείας δῆλον. οὐ δήπου γὰρ εἴτε τι πρὸ ὀλίγου κέκριται, τοῦτο οὐ χρὴ νεωτεροποιεῖν, ἀλλ' εἰ μὲν τελέως τε καὶ ἀνελλιπῶς καὶ ὁλοκλήρως, ἀληθὲς ἂν εἴη τὸ λεγόμενον, εἰ δ' ἐλλιπῶς κατά τι, τὸ λεῖπον αὐτῶν χρὴ προσθεῖναι. τὰ γὰρ μετὰ (234) κρίσιν ὑπολειπόμενα ὑποστροφὰς ποιεῖ. τίς οὖν ἐστιν ἡ τελεία καὶ ἀνελλιπὴς κρίσις, ἢ δῆλον ὅτι καθ' ἣν πάντα καλῶς γίγνεται καὶ μηδὲ εἷς ἀριθμὸς ἐλλείπεται τῶν κριτικῶν; πρῶτον μὲν γὰρ ἀμείνων ἡ κατὰ κένωσιν τῆς κατ' ἀπόστημα, εἶτα ἡ κατὰ τὸν λυποῦντα καὶ πλεονάζοντα χυμὸν τῆς ἄλλον τινὰ κενούσης, καὶ τρίτον ἡ κατ' ἴξιν τῆς μή. κατ' ἴξιν δὲ αὐτὸς ὀνομάζει τὸ κατ' εὐθυωρίαν. ἐπὶ ταύταις ἡ μετ' εὐφορίας, εἶθ' ἡ μετὰ πέψεως ἐν ἡμέρᾳ κρισίμῳ. ταῦτα γὰρ πάντα χρὴ παρεῖναι

ſunt; ſed quae judicantur et judicata ſunt; quorum alteri quidem judicata, adverbium ἀρτίως, hoc eſt *nuper*, poſſet convenire; alteri vero *judicantur* nullo modo. Imo et ex ipſa rerum veritate liquet: non enim ſi quid paulo antea ſit judicatum, id non innovandum eſt, ſed ſi perfecte abſolute ac integre, tunc verum fuerit quod dicitur. Si quid vero ad criſin deſit, id quod deeſt oportet adjungere; nam quae poſt criſin relinquuntur, recidivas efficiunt. Quaenam igitur perfecta eſt integra criſis? an in qua nimirum probe omnia proceſſerint nullusque judicatorius numerus deſuerit? Primum enim melior criſis exiſtit quae vacuatione quam quae abſceſſu fit. Deinde quae humorem noxium ac redundantem quam quae alium quempiam vacuat. Tertio quae e directo quam quae aliter fit. Vocat autem ipſe e directo vacuationem quae vaſorum rectitudine procedit. Quarto deinceps quae euphoriam habet, quaeve facile toleratur. Quinto quae cum coctione ac die critico oboritur. Haec enim omnia per-

τῇ τελείᾳ κρίσει. ἀπόντος δ' αὐτῶν τινος ἢ καὶ πλειόνων, οὐκ ἀκριβὴς οὐδ' ἀπηρτισμένη κρίσις ἂν εἴη.

κα'.

[38] Ἃ δεῖ ἄγειν, ταύτῃ ἄγειν ὅκου ἂν μάλιστα ῥέπῃ ἡ φύσις, διὰ τῶν ξυμφερόντων χωρίων.

Τίνα δή ποτε ἃ δεῖ ἄγειν; δηλονότι τὰ μήτε κρινόμενα μήτε κεκριμένα ἀρτίως. ταῦτα οὖν διὰ τίνος ἐκκενοῦν χρὴ μορίου διδάσκει, σκοπὸν ἡμῖν διδοὺς διττὸν, αὐτήν τε τοῦ μορίου τὴν φύσιν καὶ τὴν ῥοπὴν τοῦ χυμοῦ. ὅπως γὰρ ἂν, φησὶ, ῥέπῃ διὰ τῶν ξυμφερόντων χωρίων, ταύτῃ ἄγειν. ξυμφέροντα δ' ἐστὶ χωρία κενώσεσιν, ἔντερά τε καὶ γαστὴρ καὶ κύστις καὶ μήτρα καὶ σύμπαν τὸ δέρμα, τῆς πρὸς τούτοις αἵ θ' ὑπερῷαί τε καὶ ῥῖνες, ὅταν ἤτοι τὸν ἐγκέφαλον ἐκκαθαίρωμεν ἢ καθ' αἱμοῤῥαγίαν ἡ κρίσις γίνεται καὶ μάλιστα εἰ κατ' ἴξιν, ὅπερ ἐστὶ κατ' εὐθὺ τοῦ πεπονθότος

fectae crisi adesse oportet. Quod si unum aut etiam plura abfuerint, neque exquisita crisis, neque integra fuerit.

XXI.

Quae ducere oportet, quo maxime propendet natura, ea per loca conferentia ducenda sunt.

Quaenam ea sunt quae ducere oporteat? nimirum quae neque judicantur, neque perfecte judicata sunt. Haec igitur per quam partem sunt evacuanda docet scopum geminum tradens, tum ipsam partis naturam, tum humoris propensionem. Quo namque locorum conferentium vergit, eo ducere convenit. At vacuationibus commoda loca sunt, intestina, venter, vesica, uterus, cutis universa; ad haec palatum et nares, cum aut cerebrum expurgamus aut per sanguinis profluvium fit crisis, ac maxime si *κατ' ἴξιν*, quod est e directo partis affectae, procedat. Nam

μορίου. τὰ γὰρ ἀνάπαλιν αἱμοῤῥαγέοντα κακὸν, ὡς ἀσύμφορα δὲ χωρία αἱ ῥοπαὶ τῶν λυπούντων χυμῶν γίνονται, ὅταν ἤτοι κύρια ταῦτα τὴν φύσιν ὑπάρχει καὶ μείζων ἡ ἐξ αὐτῶν ἔσεσθαι βλάβη μέλλει, τῆς τοῦ κρινομένου νοσήματος ἀξίας ἢ ὅταν μηδεμίαν ἔκκρισιν ἔχῃ. παραδείγματος δ' ἕνεκα τῶν καθ' ἧπαρ λυπούντων χυμῶν ἐκκενοῦσθαι χρηζόντων ἐπιτήδειοι ῥοπαὶ διτταὶ, ἡ μὲν ἑτέρα κατὰ τὴν γαστέρα καὶ ταύτης αὐτῆς βελτίων ἡ κάτω τῆς δι' ἐμέτων, ἡ δ' ἑτέρα τῶν κατὰ νεφρούς τε καὶ κύστιν, οὐ μὴν ἥ γε εἰς πνεύμονα καὶ θώρακα καὶ καρδίαν ἀγαθή προσέχειν οὖν χρὴ τὸν ἰατρὸν τῇ ῥοπῇ τῆς φύσεως, εἴτ' ἐπιτηδείως μὲν γενομένης ὑπηρετεῖν τε ἅμα καὶ συνεργεῖν εἴτ' ἐναντίως τε ἅμα καὶ βλαβερῶς γίγνοιτο, κωλύειν τε ἅμα καὶ μετάγειν καὶ ἀντισπᾶν.

---

quae contra fiunt fanguinis profluvia, mala funt. Infeftantium vero humorum in loca minime confona propendent impetus, quum ea vel principalia funt natura et major ex ipfis noxa fubfequutura eft, quam morbi qui judicatur dignitas poftulet; vel quum nullam excretionem fortiuntur. Exempli gratia noxiorum in hepate humorum vacuationem poftulantium idoneae propenfiones funt geminae; altera quidem per ventrem, cujus illa opportunior eft, quae per inferiora, quam quae per vomitus agit; altera vero quae per renes et veficam ducit. At fane quae in pulmonem, thoracem et cor vergit, nequaquam proba eft. Medicum itaque oportet naturae motum ac propenfionem obfervare, quae fi idonea fuerit, tum ipfi fubminiftrare, tum auxiliari; fi vero contrario modo fimul et noxie fiat, ipfam prohibere fimulque revocare atque revellere oportet.

κβ'.

Πέπονα φαρμακεύειν καὶ κινέειν μὴ ὠμὰ, μηδ' ἐν ἀρχῇσιν, ἢν μὴ ὀργᾷ· τὰ δὲ πολλὰ οὐκ ὀργᾷ.

[39] *Τὸ μὲν φαρμακεύειν ἔθος ἐστὶν αὐτῷ λέγειν ἀντὶ τοῦ χρῆσθαι φαρμάκῳ καθαίροντι, τὸ δ' ὀργᾷν ἀπὸ τῶν ὀργώντων ζώων μετενήνοχεν ἐπὶ τοὺς χυμούς. καθ' ὃν γὰρ τρόπον ἐκεῖνα ἡσυχάζειν οὐ δύνανται γαργαλιζόμενά πως καὶ κινούμενα καὶ διανιστάμενα πρὸς τοῦ πάθους, οὕτω καὶ οἱ χυμοὶ πολλάκις ἐν κινήσει σφοδροτέρᾳ καὶ μεταῤῥίσει μορίων εἰς μόρια, κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ νοσήματος ἐνοχλοῦσι τὸν ἄνθρωπον, κινοῦντες καὶ γαργαλίζοντες καὶ ἡσυχάζειν οὐκ ἐπιτρέποντες, ἀλλ' αὐτοί τε κινούμενοι καὶ μεταῤῥέοντες, ἐνοχλοῦντές τε τῇ τοσαύτῃ φορᾷ τὸν κάμνοντα. τοὺς μὲν δὴ τοιούτους ἐκκενοῦν προσήκει, τουτέστι τοὺς ἐν κινήσει καὶ φορᾷ καὶ ῥύσει, τοὺς δ' ἤδη καθ' ἕν τι μόριον ἐστηριγμένους οὔτ' ἄλλῳ τινὶ βοηθήματι χρὴ κινεῖν*

XXII.

Concocta medicamentis educenda ac movenda ſunt, non cruda, neque per initia, niſi turgeant; ſed plerumque non turgent.

Φαρμακεύειν medicari quidem ipſi conſuetudo eſt pro medicamento uti purgante pronunciandi. *'Ὀργᾷν* vero, *turgere*, ab animantibus venere percitis ad humores translatum eſt. Quemadmodum enim illa animalia, quum eo affectu titillantur, impelluntur et concitantur, quieſcere nequeunt: ſic et humores plerumque in motu vehementiore atque a partibus in partes transfluxu, per initium morbi hominem infeſtant concitantes, titillantes et quieſcere non concedentes, imo et ipſi concitantur, transfluunt, titillantur ſuoque impetu aegrum moleſtant. Hosce igitur humores evacuare decet, hoc eſt qui ſunt in motu, latione ac fluxu. Qui vero jam aliqua in corporis parte firmati decumbunt, eos neque ullo alio auxilio movere

οὔτε φαρμακεύειν πρὶν πεφθῆναι. τηνικαῦτα γὰρ ἤδη καὶ τὴν φύσιν ἔχομεν βοηθοῦσαν τῇ κενώσει. φαίνεται γάρ τοι καὶ αὕτη μετὰ τὰς πέψεις διακρίνουσά τε τοὺς χυμοὺς, ἀπωθουμένη τε καὶ περιττὸν, ἐν ᾧ δὴ καιρῷ καὶ αἱ κρίσεις γίνονται. ἀλλὰ τελέως μὲν αὐτῆς κινουμένης οὐδενὸς δεῖ φαρμάκου. μετριώτερον δὲ καὶ ἀσθενέστερον ἐνεργούσης τὸ λεῖπον αὐτοὺς χρὴ προστιθέναι φαρμακεύοντας, ἵν' ἐξ ἀμφοῖν ἡ τοῦ λυποῦντος χυμοῦ γίνηται κένωσις, ἀπωθουμένης μὲν τῆς φύσεως, ἕλκοντος δὲ τοῦ φαρμάκου. δέδεικται γὰρ ἡμῖν ἐν τοῖς περὶ φυσικῶν δυνάμεων ὑπομνήμασιν ἡ μὲν φύσις ἑκάστου τῶν μορίων τέτταρσι δυνάμεσι χρωμένη, ἑλκτικῇ τε τοῦ οἰκείου καὶ καθεκτικῇ τοῦ αὐτοῦ καὶ πρὸς ταύτῃ πεπτικῇ καὶ τετάρτῃ τῶν ἀλλοτρίων ἀποκριτικῇ, ἕκαστον δὲ τῶν φαρμάκων τὸν οἰκεῖον ἑαυτῷ χυμὸν ἐπισπώμενόν ἐστι. καλῶς δὲ προσέθηκε τῷ λόγῳ, τὰ δὲ πολλὰ οὐκ ὀργᾷ. καὶ χρὴ τοῦτο διδαχθῆναι παρὰ τῆς ἐμπειρίας, ὡς αἱ μεταῤῥύσεις ἄλλοτ' εἰς ἄλλο μόριον τῶν χυμῶν ὀλιγάκις γίνονται. τὰ πλείω δ' ἡσυχάζει καὶ μένει καθ' ἓν

oportet, neque ante coctionem medicari. Tunc enim jam naturam quoque habemus evacuationis auxiliatricem; ipfa namque poft coctiones tum humores fecernere tum quod fupervacaneum eft, quo tempore etiam fiunt crifes, expellere confpicitur. Verum quum ipfa perfecte movet, nullo opus eft medicamento; quum vero moderatius ac imbecillius agit quod deeft, id medicamentis nobis adjiciendum eft, quo ab utroque vexantis humoris fiat evacuatio, natura quidem expellente, medicamento vero attrahente. Demonftratum enim a nobis eft in commentariis de naturalibus facultatibus fingularum partium naturam quatuor uti facultatibus, familiaris alimenti attractrice ejusdemque retentrice, praeterea coctrice et quarta alienorum expultrice. Singula vero medicamenta proprium ac familiarem fibi humorem attrahunt. Recte autem textus addidit: *Sed plerumque non turgent*, idque ab experientia difcendum, humorum transfluxus ab alia in aliam partem raro contingere, fed quadam in parte frequentius

τι μόριον, ἐν ᾧ καὶ πέττονται παρ' ὅλον τοῦ νοσήματος χρόνον ἄχρι λύσεως. χρὴ δὲ γινώσκειν ὅτι ἔν τισι τῶν ἀντιγράφων ὁ ἀφορισμὸς οὗτος οὐ γέγραπται, κατὰ μέντοι τὸ περὶ χυμῶν ἐν ἅπασι γέγραπται.

κγ'.

Τὰ χωρέοντα μὴ τῷ πλήθει τεκμαίρεσθαι, ἀλλ' ὡς ἂν χωρέῃ οἷα δεῖ καὶ φέρει εὐφόρως καὶ ὅκου δεῖ μέχρι λειποθυμίης ἄγειν καὶ τοῦτο ποιεῖν, ἢν ἐξαρκέσῃ ὁ νοσέων.

[40] Εἴθ' ὑπὸ φύσεως εἴθ' ὑφ' ἡμῶν ἡ κένωσις γίνοιτο, χρὴ πάντως ὡρίσθαι τι μέτρον αὐτῆς· ὡς γὰρ τὴν ποιότητα κατὰ τὸν λυποῦντα χρὴ κενοῦσθαι χυμὸν, οὕτω δηλονότι καὶ τὴν ποσότητα τῷ πλήθει τοῦ λυποῦντος ἁρμόττειν. ἀλλὰ τῆς μὲν ποιότητος τὰς διαγνώσεις ἔμπροσθεν εἴπομεν, ἡνίκα τὸν ἀφορισμὸν ἐξηγούμεθα, οὗ ἡ ἀρχὴ, ἐν τῇσι ταραχῇσι τῆς κοιλίας καὶ τοῖσιν ἐμέτοισι. ποσότητος

immorari ac confiftere, in qua etiam toto morbi tempore adufque ejus folutionem ipfi concoquuntur, fcire vero oportet quibusdam in exemplaribus hunc aphorifmum fcriptum non effe; in libro autem de humoribus paffim fcriptum inveniri.

XXIII.

Quae vacuantur, copia conjectanda non funt; fed fi qualia oportet prodeant ac aeger facile ferat. Atque ubi ad animi defectionem ufque educendum eft, id moliendum.

Sive a natura five a nobis vacuatio fiat, quandam ipfius menfuram omnino praefcripfiffe oportet. Quemadmodum enim moleftus humor pro qualitatis ratione vacuandus eft, fic profecto vacuationis quantitas vexantis humoris copiae congruat oportet. Verum qualitatis quidem dignotiones fupra diximus, quum aphorifmum interpretaremur, cujus eft initium: *In alvi perturbationibus*

δ' οὐδὲν τοιοῦτον ἔχομεν εἰπεῖν γνώρισμα. διὰ τοῦτ' οὖν ἐπ' αὐτῆς ἔδωκεν ὁ Ἱπποκράτης ἡμῖν κριτήριον τὴν εὐφορίαν. εἰ μὲν γὰρ τὸ πλεονάζειν ἐκκενοῖτο, κουφότερον ἑαυτοῦ τὸν κάμνοντα καὶ εὐφορώτερον ἀνάγκη γίνεσθαι. εἰ δέ τι καὶ τῶν κατὰ φύσιν ἐκκρίνοιτο, καταλύεσθαί τε καὶ ἀῤῥωστεῖν αὐτοῦ τὴν δύναμιν αἰσθάνεσθαί τε δυσφορίας, ὥστε μὴ τῇ προχείρῳ φαντασίᾳ τῆς ποσότητος τῶν κενουμένων προσέχειν τὸν νοῦν, ἀλλὰ τοῖς εἰρημένοις δύο γνωρίσμασιν, εἰ οἷα δεῖ κενοῦνται καὶ εἰ μετ' εὐφορίας. τὸ δ' ἐφεξῆς εἰρημένον ὑπ' αὐτοῦ, τὸ καὶ ὅκου δεῖ ἄγειν μέχρι λειποθυμίας, ὀρθῶς μὲν λέλεκται. προσγεγράφθαι δὲ χρὴ τὰ γνωρίσματα τῆς χρήσεως. ἐπεὶ τοίνυν ἐκεῖνος οὐκ εἶπεν ἡμεῖς ἐξ ὧν αὐτῇ τε τῇ πείρᾳ καὶ τῷ λόγῳ δοκοῦμεν εὑρηκέναι τὰς διαθέσεις, ἐφ' ὧν ἁρμόττει τὸ μέχρι τῆς λειποθυμίας κενοῦν ἐροῦμεν. καὶ πρῶτόν γε τὸ μέχρι ποίας λειποθυμίας εἴρηται ὑπ' αὐτοῦ διορίσασθαι δίκαιον. οὐ

et vomitionibus. Quantitatis vero nullum tale, quod dici debeat, indicium habemus. Quare de ipſa quantitate euphoriam ferendive facilitatem certum indicium, ſtatuit deditque Hippocrates: nam ſi humor redundans vacuetur, tum levius tum facilius aegrotantem habere neceſſe eſt. Quod ſi quis etiam ex iis qui ſecundum naturam ſunt excernatur, tunc aegrotantis vires diſſolvi ac debilitari, ipſamque ferendi difficultatem ſentire oportet. Quare non temerariae vacuandorum quantitatis phantaſiae mens adhibenda eſt, ſed duobus commemoratis indiciis, *ſi qualia oportet et cum euphoria vacuentur.* Quod autem deinceps ab ipſo dicitur, *atque ubi aduſque lipothymiam ducendum eſt*, recte quidem pronunciatum eſt, ſed ejus uſus adſcribenda ſunt indicia. Quae quum ille non protulerit, nos ex quibus tum ipſa experientia tum ratione videmur affectus inveniſſe, in quibus aduſque lipothymiam vacuare conveniat, docebimus. Ac primum ad qualem uſque lipothymiam ab ipſo dictum fuerit diſtinguere oportet. Ne-

γὰρ δὴ τάς γε τοιαύτας λέγει λειποθυμίας, ὅσαι φοβηθέντων ἐνίοτε τῶν καμνόντων ἢ τὴν τῆς φλεβὸς διαίρεσιν, ἢ τι τοιοῦτον ἄλλο βοήθημα γίνονται. οὐ μὴν οὐδ᾽ ὅταν ἐν τῷ στόματι τῆς γαστρὸς ὑπάρχωσι δακνώδεις χυμοί τινες, ἤτοι πρότερον ἠθροισμένοι κατ᾽ αὐτὴν ἢ κατὰ τὴν τοῦ βοηθήματος χρῆσιν συῤῥυέντες λειποθυμίαι παρέσχον. λειποθυμοῦσι μὲν γὰρ καὶ τότε, οὐ μὴν ἱκανόν γε μέτρον κενώσεως ἡ τοιαύτη λειποθυμία, πρὸ τοῦ δέοντος ἐνίο- (235) τε γινομένη, καθάπερ καὶ ἐπὶ αὐτοῦ τοῦ διαναστῆναί τε καὶ καθίσαι πολλάκις ἐλειποθύμησάν τινες τῶν πυρειτόντων, διὸ δὴ καὶ κατακειμένους αὐτοὺς φλεβοτομοῦμεν. ἡ τοίνυν κατὰ τὸν λόγον τῆς κενώσεως ἐπιγιγνομένη λειποθυμία νῦν εἴρηται πρὸς Ἱπποκράτους μέτρον γινομένη τῆς κενώσεως, ἐπί τε μεγίστων φλεγμονῶν καὶ πυρετῶν διακαεστάτων καὶ ἀλγημάτων σφοδροτάτων. χρὴ δὲ, ὡς καὶ αὐτὸς εἶπεν, ἐῤῥωμένης τῆς δυνάμεως ἐπιχειρεῖν ἐπὶ τοσοῦτον κενοῦν καὶ ἡμεῖς πάνυ πολλάκις πεπειράμεθα τῶν τοιούτων κενώσεων ἰσχυρῶς ὠφελουσῶν. ἔν τε γὰρ τοῖς θερμοτάτοις

que enim fane eas dicit lipothymias, quae metuentibus interdum aegris aut venae fectionem aut aliud ejusmodi auxilium oboriuntur; neque etiam quum in ore ventriculi quidam humores mordaces fuerint vel prius in ipfo collecti vel qui in eo remedii ufu in ipfum confluxerint, lipothymiam excitant, tum enim et in lipothymiam ruunt, non tamen hujusmodi lipothymia fatis idoneus eft vacuationis modus, quae nonnunquam priusquam deceat oboritur, veluti quibusdam febricitantibus, qui et inter affurgendum et defidendum in lipothymiam multoties prociderunt, propterea ipfis refupinis jacentibus venam fecamus. Ea igitur quae vacuationis ratione fuccedit lipothymia, nunc ab Hippocrate fancita eft menfura vacuationis, in maximis inflammationibus, in febribus ardentiffimis et vehementiffimis doloribus. Verum, ut et ipfe docet, conftantibus ac firmis viribus ad tantam vacuationem ftudio procedendum eft nosque faepius hujusmodi vacuationes prodeffe plurimum experientia didicimus. In ardentiffimis fiquidem

πυρετοῖς ἡ μέχρι λειποθυμίας φλεβοτομία κατάψυξίν τε παραχρῆμα τῆς ὅλης ἕξεως ἐργάζεται καὶ σβέννυσι τὸν πυρετόν. καὶ δὴ καὶ ἡ γαστὴρ διαχωρεῖ τοῖς πλείστοις καὶ ἱδρῶτες προχέονται, καί τινες αὐτῶν ἐπὶ τούτων ἐπαύσαντο τελέως. ἄλλοι δὲ μεγάλως ὠφεληθέντες ἐνέκοψαν τὸ σφοδρὸν τοῦ [41] νοσήματος. ἔν τε ταῖς μεγίσταις φλεγμοναῖς καὶ ταῖς ἰσχυροτάταις ὀδύναις οὐδὲν οἶδα μεῖζον βοήθημα τοῦ μέχρι λειποθυμίας ἐκκενῶσαι, διορισάμενος εἴτε φλεβοτομεῖν εἴτε καθαίρειν ἄχρι λειποθυμίας προσήκει, καθότι δεδήλωται ἐν τοῖς περὶ φλεβοτομίας ὑπομνήμασιν.

κδ΄.

Ἐν τοῖσιν ὀξέσι πάθεσιν ὀλιγάκις καὶ ἐν ἀρχῇσι τῇσι φαρμακείῃσι χρέεσθαι καὶ τοῦτο προεξευκρινήσαντας ποιέειν.

Ὀλίγον ἔμπροσθεν εἴρηκε, πέπονα φαρμακεύειν καὶ κινέειν μὴ ὠμὰ, μηδὲ ἐν ἀρχῇσιν, ἢν μὴ ὀργᾷ, τὰ δὲ πολλὰ

febribus ad lipothymiam usque phlebotomia illico tum universum corporis habitum refrigerat tum febrem exstinguit; quamplurimis etiam alvus dejicit et sudores profuse manant, quas ob res eorum nonnulli febre omnino sunt liberati, alii magnopere adjuti, morbi vehementiam resciderunt. In maximis etiam inflammationibus et vehementissimis doloribus nullum majus novi remedium adusque lipothymiam vacuatione; prodita tamen distinctione an adusque lipothymiam sanguinem detrahere, an vero purgare deceat, quemadmodum in commentariis de venae sectione declaratum est.

XXIV.

In morbis acutis raro et per initia purgantibus medicamentis utendum idque circumspectantibus faciendum est.

Paulo ante dixit: *concocta medicamentis educenda ac movenda sunt, non cruda, neque per initia, nisi turgeant,*

οὐκ ὀργᾷ. νῦν οὖν καὶ ὅτι κατὰ τὰς ἀρχὰς μόνων τῶν ὀξέων νοσημάτων ἐγχωρεῖ ποτε κάθαρσιν ποιήσασθαι συμφέρουσαν ἐδίδαξεν ἡμᾶς. ἐν μὲν γὰρ τοῖς χρονίοις ἀεὶ χρὴ τὸν πεπασμὸν ἀναμένειν· ἐν δὲ τοῖς ὀξέσιν, ὅταν ὀργᾷ καὶ κατ' ἀρχὴν οἷόν τε φαρμακεύειν καὶ τοῦτο αὐτὸ πρᾶξαι μετὰ πολλῆς εὐλαβείας καὶ περισκέψεως. ὅθεν μοι δοκεῖ ὁ Ἱπποκράτης καλῶς προσθεῖναι καὶ τοῦτο προεξευκρινήσαντας ποιέειν. εἴτε γὰρ προδιασκεψάμενος ἐπιμελῶς, εἴτε προπαρασκευάσας τὸν ἄῤῥωστον, εἴτε τὴν ἐνδεχομένην εὐκρίνειαν ἀναμείνας, εἴτε καί τινα τούτων, εἴτε καὶ πάντα σημαίνει τοὔνομα, τὴν εὐλάβειαν αὐτοῦ τὴν περὶ τὰς τοιαύτας καθάρσεις ἐνδείκνυται σαφῶς. κίνδυνος γὰρ οὐ μικρὸς ἐν ὀξεῖ νοσήματι κακῶς φαρμακεῦσαι, τῷ πάντα μὲν τὰ καθαίροντα φάρμακα θερμὰ ταῖς δυνάμεσιν εἶναι, δεῖσθαι δὲ τὸν πυρετὸν, ᾗ πυρετός ἐστι κατὰ τὸν ἑαυτοῦ λόγον, οὐχ ὅπως τῶν θερμαινόντων καὶ ξηραινόντων, ἀλλὰ τῶν ἐναντιωτάτων αὐτοῖς, τουτέστι τῶν ὑγραινόντων τε καὶ ψυ-

fed plerumque non turgent. Nunc autem et per initia morborum acutorum dumtaxat poſſe nonnunquam nos purgationem quae conferat moliri docet. Nam in diuturnis morbis ſemper morbi coctionem expectare oportet; in acutis vero quum turgent, etiam in principio purgare fas eſt et hoc ipſum cum cautione et circumſpectione facere. Unde mihi videtur Hippocrates recte adjeciſſe: *idque circumſpectantibus faciendum.* Sive enim accuratam praemeditationem prius factam, ſive aegroti praeparationem, ſive recti, prout conceditur, judicii expectationem, ſive ex his aliqua, ſive etiam omnia id vocabulum ſignificet, ſummam ipſius cautionem in ejusmodi purgationibus maniſeſte prodit. Periculum enim non leve eſt in acuto morbo male purgatione medicari, quod omnia purgantia medicamenta facultatibus ſint calida; febris vero, quatenus febris eſt et ſui ratione, non calefacientibus atque exſiccantibus, ſed his maxime contrariis, hoc eſt humectantibus et refrigerantibus indigeat. Non igitur ob

χόντων. οὐκοῦν οὐδ' αὐτῆς ἕνεκα τῆς πυρώδους θερμασίας ἡ κάθαρσις ἡμῖν παραλαμβάνεται. ταύτην γὰρ ἴσμεν ὅσον ἐφ' ἑαυτῇ βλαπτομένην, ἀλλὰ τῶν ἐργαζομένων αὐτὴν ἕνεκα χυμῶν. χρὴ τοίνυν μείζονα τὴν ὠφέλειαν ἐκ τῆς τῶν λυπούντων χυμῶν κενώσεως γίγνεσθαι τῆς βλάβης, ἣν ἐξ ἀνάγκης λαμβάνεται τὸ σῶμα πρὸς τῶν καθαιρόντων φαρμάκων. ἔστι δὲ ἡ ὠφέλεια μείζων, ἐὰν ἀλύπως τε καὶ πᾶς ὁ βλάπτων καὶ λυπῶν ἐκκενωθῇ χυμός. ἵνα δὲ τοῦτο γένηται, πρῶτον μὲν δεῖ προσκέψασθαι εἰ ἐπιτηδείως ὁ κάμνων ἔχει πρὸς τὴν τοιαύτην κάθαρσιν. οἱ γὰρ ἐξ ἀπεψιῶν πολλῶν ἢ γλίσχρων ἢ παχέων ἐδεσμάτων, ὡσαύτως δὲ οἷς καὶ ὑποχόνδρια διατεταμένα πεφύσηται ἢ [42] ὑπερβαλλόντως ἐστὶ θερμὰ καὶ πυῤῥώδη τὰ οὖρα, καί τις αὐτόθι τῶν σπλάγχνων φλεγμονὴ, πάντες οὗτοι πρὸς τὰς καθάρσεις ἀνεπιτήδειοι. χρὴ τοίνυν ἀπεῖναί τε ταῦτα καὶ τοὺς χυμοὺς ὡς ἔνι μάλιστα τοῦ κάμνοντος εὐρουστάτους εἶναι, τουτέστι λεπτοὺς καὶ ἥκιστα μετέχοντας γλισχρότητός τινος, ἀναπεπταμένους τε τοὺς πόρους, δι' ὧν ἡ κάθαρσις μέλλει

igneum febris calorem purgatio nobis inftituitur, hanc enim fcimus pro fui facultate nocere, fed propter humores febrem efficientes. Quare majorem ex infeftantium humorum vacuatione utilitatem confequi oportet quam fit laefio aut noxa, quam ex purgantibus medicamentis neceffario corpus accipit. Major autem eft utilitas, fi et citra moleftiam et totus humor noxius et infeftans vacuatus fuerit. Quo vero hoc fiat, primo confiderandum eft, an aegrotus ad hujusmodi purgationem idoneus exiftat. Qui namque cruditatibus ex multis aut lentis aut craffis eduliis laborant, quibus itidem flatibus hypochondria diftenta funt aut urinae fupra modum calidae et igneae aut hic aliqua vifcerum inflammatio, hi omnes ad purgationes inepti funt. Haec itaque abeffe oportet; aegrotantis quoque humores quam poteft fieri maxime fluxiles, hoc eft tenues minimeque lentoris participes, apertos denique referatosque effe docet meatus, per quos pur-

Ed. Chart. IX. [42.] Ed. Baf. V. (235.)

γενέσθαι καὶ μηδεμίαν ἔμφραξιν ἔχοντας. ταῦτα γὰρ καὶ ἡμεῖς προπαρασκευάζομεν, ἐπειδὰν μέλλωμεν καθαίρειν τινὰ καὶ τοῦτό ἐστιν αὐτὸ τὸ ὑφ' Ἱπποκράτους εἰρημένον ἐν ἐκείνῳ τῷ ἀφορισμῷ· τὰ σώματα χρὴ ὅκου τις βούλεται καθαίρειν, εὔροα ποιέειν. ἀλλ' ἔν γε τοῖς ὀξέσι νοσήμασι κατ' ἀρχὰς εὐθὺς, ἤτοι περὶ τὴν πρώτην ἡμέραν ἢ οὐκ ἔξω τῆς δευτέρας μελλόντων ἡμῶν χρῆσθαι ταῖς καθάρσεσιν, ὅταν ὀργᾷ, τὴν τοιαύτην παρασκευὴν οὐκ ἐγχωρεῖ γενέσθαι, πλὴν εἰ μὴ ἄρα τις σχοίη καιρὸν, μελίκρατον δοῦναι πιεῖν, ἐναφεψήσας ὑσσώπου τι ἢ ὀριγάνου, ἢ τραγοριγάνου ἢ θύμου ἢ γλήχωνος, ἤ τινος τῶν οὕτως λεπτυνόντων χυμοὺς, ὥστ' εὐλόγως εἶπεν ὀλιγάκις ἐν τοῖς ὀξέσι νοσήμασι κατ' ἀρχὰς ἔσεσθαι χρείαν ἡμῖν φαρμακείας, τῷ μήτε πολλάκις ὀργᾷν ἐν ἀρχῇ τοὺς λυποῦντας χυμοὺς μήτ', εἰ καί τι τούτων ὑπάρχει, τοῦ νοσοῦντος ἐπιτηδείου πρὸς τὴν κάθαρσιν ἔχοντος, ἀλλὰ μηδὲ καιρὸν ἡμῖν παρέχοντος τοῦ νοσήματος, ἐπιτήδειον αὐτὸν παρασκευάσαι.

---

gatio fieri debeat, omnique obftructione liberos. Nam ita nos quoque antea praeparamus, quum aliquem fumus purgaturi. Atque id ipfum eft quod illo in aphorifmo ab Hippocrate pronunciatur: *corpora quum quis purgare velit, ea meabilia faciat oportet.* Verum in acutis morbis per initia ftatim vel circa primum diem aut non ultra fecundum, fi purgantibus medicamentis ufuri fimus, turgente ad excretionem materia, ipfam praeparationem fieri non conceditur, nifi quis fortaffis melicrati propinandi occafionem nancifcatur, in quo hyffopi nonnihil aut origani aut tragorigani aut thymi aut pulegii aut hujusmodi humores attenuantium aliquid incoxerit. Quare non citra rationem effatus eft raro in morbis acutis per initia purgantis medicamenti nobis ufum fore; tum quod neque vexantes humores per initia crebro turgeant, tum quod etiam fi quid horum exftet, aeger tamen ad purgationem ineptus habeatur, imo neque morbus occafionem nobis ad idoneam aegrotantis praeparationem praebeat.

κέ.

Ἢν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι καθαίρωνται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσι, τὰ δ' ἐναντία δυσχερῶς.

Φανερῶς οὗτος ὁ ἀφορισμὸς ἐν ἐκείνῳ περιέχεται καθ' ὃν ἔλεγεν· ἐν τῇσι ταραχῇσι τῆς κοιλίης καὶ τοῖσιν ἐμέτοισι τοῖσιν αὐτομάτως γινομένοισιν, ἢν μὲν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι καθαίρωνται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσι, ἢν δὲ μὴ, τἀναντία. ἀλλ' ἐπειδὴ κατὰ τοῦτο τὸ χωρίον τοῦ βιβλίου περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ γινομένων διελέγετο καθάρσεων καὶ σχεδὸν ἅπαντας εἴρηκε τοὺς ἀναγκαίους διορισμοὺς, οὐκ ὤκνησεν οὐδὲ τοῦτον προσθεῖναι τὸν ἀφορισμὸν, οὐδὲν μὲν διδάσκοντα νεώτερον, ἀναμιμνήσκοντα δὲ ὧν ἔμπροσθεν ἐν ἑτέρῳ χωρίῳ τοῦ βιβλίου, περὶ τῶν αὐτομάτων κενώσεων προειρήκει, πρὸς τῷ κἀνταῦθα συμπεπληρῶσθαι τὸν περὶ τῶν καθάρσεων ἅπαντα λόγον.

XXV.

Si quae purgari decent purgentur, tum confert, tum aegri facile ferunt; ſi vero contraria, difficile.

Hic aphoriſmus in illo plane continetur, in quo dicebat: *In alvi perturbationibus et vomitionibus quae ſponte oboriuntur, ſi qualia purgari oportet purgentur, confert et facile ferunt; ſin minus, contra.* Verum quum hac in libri parte de purgationibus a medico inſtituendis diſſereret ac propemodum omnes ad id neceſſarias diſtinctiones recenſuiſſet, non piguit ipſum hunc quoque aphoriſmum addere, qui ſane nihil magis novum edocet, ſed ad memoriam revocat ea quae prius in alia libri parte de ſpontaneis vacuationibus enunciaverat, ut hoc etiam in loco totus ſermo de purgationibus eſſet abſolutus.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΑΦΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΓΑΛΗΝΟΥ ΕΙΣ ΑΥΤΟΥΣ ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΑ.

Ed. Chart. IX. [43.] Ed. Baſ. V. (236.)

α'.

[43] (236) *Ἐν ᾧ νοσήματι ὕπνος πόνον ποιέει, θανάσιμον, ἢν δὲ ὕπνος ὠφελέῃ, οὐ θανάσιμον.*

Ὅτι μὲν ὁ πόνος αὐτῷ βλάβην σημαίνει νῦν εὔδηλον ἐκ τῆς ἀντιθέσεως. φησὶ γὰρ, ἢν δ' ὕπνος ὠφελέῃ, οὐ θανάσιμον. οὔσης δὲ διττῆς τῆς ἐξ ὕπνου βλάβης τῆς

HIPPOCRATIS APHORISMI ET GALENI IN EOS COMMENTARII.

I.

Quo in morbo ſomnus laborem facit, letale; ſi vero juvat ſomnus, non letale, et de utriusque cauſis et affectibus.

Quod ſane labor ipſi nunc laeſionem ſignificet ex antitheſi conſtat. Ait enim: *ſi vero ſomnus juvet, non letale.* Quum autem duplex ſit ex ſomno laeſio, altera

μὲν κοινῆς, ὅταν ἐν ταῖς ἀρχαῖς τῶν παροξυσμῶν, ἃς ἐπισημασίας ὀνομάζουσιν, οἱ κά- [44] μνοντες κοιμηθῶσι, τῆς δ' ἰδίας, ὡς ἐπὶ τινων νοσημάτων, ὅταν ἐν ἄλλῳ τινὶ καιρῷ, περὶ ταύτης αὐτὸν ἡγετέον λέγειν. ἐκείνη γὰρ οὔτε θάνατον οὔτ' ἄλλο τι σημαίνει δεινὸν, ἑπομένη τῇ φύσει τοῦ καιροῦ. συννεύουσι γὰρ εἰς τὸ βάθος τοῦ σώματος ἐν ταῖς τῶν παροξυσμῶν ἀρχαῖς, ἤτοι θερμασία πᾶσα καὶ οἱ χυμοὶ, καθάπερ αὐτὸς ἐδίδαξε, καὶ μᾶλλον ἐφ' ὧν ἤτοι φρίκη τις ἢ ῥῖγος ἢ ψύξις τῶν ἔξω μερῶν ἰσχυρὰ γίνεται. καὶ διὰ τοῦτο αὐτοῖς χρονίζει τὰ συμπτώματα κοιμηθεῖσιν ἐν ταῖς ἀρχαῖς καὶ μόγις ἐπὶ τὴν ἀκμὴν οἱ πυρετοὶ παραγίνονται. καὶ εἰ δή τις εἴη φλεγμονὴ περὶ σπλάγχνων, εἰκότως αὔξεται· καὶ εἰ χυμοί τινες εἰς τὴν γαστέρα συῤῥέουσιν, οὐχ ὁμοίως πέττονται, καθάπερ ἐν τοῖς ἄλλοις ὕπνοις, ἀλλὰ πολλῷ πλείους γίνονται, διαμένοντες ἄπεπτοι. διὰ ταῦτά τοι καὶ παρακελευόμεθα τοῖς κάμνουσιν ἐγρηγορέναι τηνικαῦτα τὴν ὑπὸ τῆς ἐγρηγόρσεως ἐπὶ τὰ ἐκτὸς φορὰν τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ αἵματος καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς

communis, quum in principiis acceſſionum, quas epiſemaſias nominant, aegroti dormierint; altera propria, ut in quibusdam morbis, quum in alio tempore *de posteriore laeſione* ipſum loqui augurandum eſt. Prior namque illa neque mortem, neque quidquam aliud metuendum ſignificat, quum temporis naturam ſequatur. In principiis ſiquidem acceſſionum tum calor univerſus, tum humores in profundum corporis coguntur, quemadmodum ipſe docuit, et magis in quibus aut horror quidam aut rigor aut vehemens partium exteriorum refrigeratio contingit; ipſisque propterea, ſi in acceſſionum principiis dormierint, ſymptomata diuturniora fiunt et vix febres ad vigorem perveniunt. Et ſane ſi qua ſubſit viſcerum inflammatio, ipſam augeri par eſt et in ventrem ſi qui humores confluant, non peraeque ac per alios ſomnos concoquuntur, ſed plures cumulantur crudi ac incocti permanentes. Quas ob res etiam tum aegrotantibus imperamus ut vigilent, motum qui per vigiliam foras fit, ſpiritus ſanguinis et

θερμασίας, αντιτάττοντες ως μέγιστον ίαμα τη κατά τας επισημασίας επιγινομένη προς το βάθος αυτών φορᾶ. διό και φαίη άν τις ουκ αλόγως μεν αυτάς τας βλάβας εν τούτῳ τῷ καιρῷ γίγνεσθαι τῇ φύσει του παροξυσμού, κωλυομένας δε υπό της εγρηγόρσεως, επειδάν δε και ταύτης στερηθώσιν οι κάμνοντες, εναργεστέραν ίσχειν την βλάβην, ουχί τῷ προσέρχεσθαί τινα διά τον ύπνον ετέραν βλάβην, αλλά τῷ την εκ της εγρηγόρσεως ωφέλειαν απογίνεσθαι. ούτος μεν ουν ο λόγος επιδείκνυσι μηδεμίαν εν ταις αρχαίς των παροξυσμών βλάβην εξ ύπνου γενομένην, αλλ' αυτό δη τούτο, μόνον, απουσίαν ωφελείας· ο δ' έτερος λόγος ο και τοίοις ύπνοις συγχωρών εν τούτῳ τῷ καιρῷ βλάβην εργάζεσθαι την διδασκαλίαν φησί γίνεσθαι νυν Ἱπποκράτει περί των εν άλλοις καιροίς υπνούντων, οίς ακολουθεί τούπίπαν εναργής τις ωφέλεια και μάλιστα όταν εν ταις παρακμαίς γεννηθώσιν. ωφελούσι μεν γαρ εναργώς ενίοτε και κατ' αυτάς τας ακμάς γινόμενοι, και ποτε καν τοις των αναβάσεων των γινομένων εν τοις εσχάτοις, όσαι συνά-

insiti ipsis caloris tanquam maximum praesidium ei motioni opponentes, quae eorundem intro aut in altum per accessionum accedit initia. Quare non citra rationem dixerit quispiam ipsas laesiones per id tempus ex accessionis quidem natura accidere, sed vigilia prohiberi. Quum autem hac quoque privati fuerint aegroti, laesionem sentiunt manifestiorem, non quod altera per somnum accedat laesio, sed quod absit quae ex vigilia oboritur, utilitas. Haec itaque ratio nullam ostendit fieri in accessionum principiis ex somno laesionem, sed hoc ipsum dumtaxat utilitatis absentiam. Altera vero ratio quae concedit ex somno fieri hoc tempore laesionem, asserit nunc Hippocraticam doctrinam de iis esse qui aliis temporibus dormiunt, quos omnino comitatur manifesta quaedam utilitas ac maxime quum in declinationibus contigerit: nam interdum in ipso etiam vigore obrepens somnus manifeste juvat; nonnunquam etiam in incrementi postremo quod vigori copulatur. Verum omnium utilitatum manifestissima

πτονται ταῖς ἀκμαῖς, ἀλλ' ἡ πασῶν ἐναργεστάτη τῶν ὠφελειῶν ἐν ταῖς παρακμαῖς γίνεται. καὶ τοίνυν καὶ βλάπτοντες ἧττον μὲν ὀλέθριοι, κατά γε τὴν ἀκμήν εἰσι καὶ τὴν αὔξησιν τοῦ παροξυσμοῦ, μάλιστα δ' ἐν ταῖς παρακμαῖς ὀλέθριοι γίνονται. ἐν ᾧ γὰρ ἕκαστον τὸ ὠφελιμώτατόν ἐστιν, ἐὰν πρὸς τῷ μηδὲν ὠφελεῖν ἔτι καὶ βλάπτῃ, θάνατον εἰκότως δηλώσει. βλάβαι δ' ἐξ ὕπνων εἰσὶν αἱ ταῖς ὠφελείαις ἐναντίαι, παραδείγματος χάριν τό τε τὸν πυρετὸν ἢ μὴ λύεσθαι πρὸς αὐτῶν ἢ καὶ παροξύνεσθαι καὶ τὸ τὰς ὀδύνας ἐπιτείνεσθαι καὶ τὰ ῥεύματα πλείω γίνεσθαι καὶ τὰς φλεγμονὰς αὐξάνεσθαι. τινὲς δὲ καὶ κατ' αὐτοὺς τοὺς ὕπνους φθέγγονται παρακοπτικῶς καὶ ἢν ἐξεγείρωνται, μέχρι πολλοῦ παρανοοῦσιν. ἐνίοις δὲ ἀρχὴ κώματος ἐν τῷ ὕπνῳ γίνεται καὶ μόγις ἀνίστανται νυττόμενοι. συμβαίνει δὲ ταῦτα πάντα διὰ τὴν τῶν χυμῶν κακοήθειαν, οὓς, ὅταν μὲν ἰσχυρότερον ᾖ τὸ ἔμφυτον θερμὸν ἡμῶν, ἐκπέττει κατὰ τοὺς ὕπνους· ὅταν δὲ ἀσθενέστερον, ἐνικήθη μὲν ὑπ' [45] ἐκείνων, βαρύνεται δ' ὑπ' αὐτῶν τὰ σπλάγχνα καὶ τοῖς εἰρημένοις ἁλίσκεταί παθήμασιν ὁ ἄνθρωπος. αὐτὸς γάρ τοι

eft quae in declinationibus oboritur. Proindeque quum fomni laedant, in vigore et acceffionis incremento minus quidem exitiales funt, maxime vero in declinationibus pernicioſi. Nam quo tempore quidquam utiliffimum eft, fi praeterquam quod nihil prodeft, etiam laedat mortem ratione portendit. Ortae vero ex fomno laefiones, ejusdem utilitatibus funt contrariae. Exempli gratia, fomno febres fi non folvantur aut etiam exacerbentur et dolores intendantur et fluxiones multiplicentur et inflammationes augeantur. Nonnulli vero inter dormiendum etiam delira loquuntur, qui expergefacti diu in delirio perfeverant. Quibusdam etiam initium comatis in fomno fit, qui puncti vix excitantur. Haec autem omnia propter humorum malignitatem contingunt, quos quum nofter calor nativus validior exftiterit, per fomnos concoquit; quum vero imbecillior, ab illis evincitur ab iisque vifcera gravefcunt et enarratis affectibus homo corripitur. Ipfe namque Hip-

ὁ Ἱπποκράτης βούλεται τὸν μὲν ἐγρηγορότα ἔξωθεν θερμότερον εἶναι, τὸν δὲ καθεύδοντα ἐναντίον, διδάσκων ἡμᾶς ὅπερ καὶ ἄλλοις τισὶ τῶν φυσικῶν ἔδοξε, κατὰ τὰς ῥοπὰς τῆς ἐμφύτου θερμασίας ἐγρήγορσίν τε καὶ ὕπνον γίνεσθαι. καὶ τοίνυν εἰκότως, ἐπειδὰν ἐν τοῖς σπλάγχνοις ἀθροισθὲν τοῦτο μὴ περιγίνηται τῶν νοσοποιῶν αἰτιῶν, ὄλεθρον σημαίνει. περιγινόμενον μέντοι οὐδέπω βεβαίας ἐστὶν ἀσφαλείας σημεῖον, πλὴν εἴ τις ὅσον ἐπὶ τούτῳ τῷ πάθει φάσκοι σωθήσεσθαι τὸν κάμνοντα, καθ' ἑτέραν διάθεσιν ἀπολέσθαι δυνάμενον. εἰ γὰρ δὴ φθάνοι φλεγμονή τις εἶναι καθ' ὁτιοῦν τῶν κυρίων δύσλυτος, ἐγχωρεῖ τὸν οὕτως ἔχοντα τεθνήξεσθαι· ὥστ' ἀσφαλέστερον μὲν εἰπεῖν, ὅταν ἐξ ὕπνου γίνηταί τις βλάβη, θανάσιμον εἶναι τὸ σημεῖον, ὅταν δ' ὠφέλεια, οὐ θανάσιμον. ὅτι δ' ἐξ ὕπνων γίνονταί τινες βλάβαι κἀν τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν αὐτὸς ἐδήλωσεν εἰπών· ἐν τούτοις πολλοὶ κωματώδεες ἦσαν καὶ παράφοροι, οἱ δὲ ἐξ ὕπνου τοιοῦτοι ἐγίνοντο.

---

pocrates vult vigilantem hominem extrinſecus eſſe calidiorem, dormientem vero contrario modo ſe habere, intrinſecus nimirum incaleſcere: id nos edocens, quod et aliis quibusdam phyſicis viſum eſt, pro nativi caloris intro foraſve motionibus ſomnum atque vigiliam fieri. Merito igitur ubi calor in viſceribus collectus cauſas morbificas nequit evincere, perniciem ſignificat. Si tamen evicerit, nondum certae ſalutis ſignum eſt, niſi quispiam dicat, quantum ad hunc affectum attinet, aegrotum ſoſpitem evaſurum, ex alio tamen affectu interire poſſe. Etenim ſi qua inflammatio ſolutu difficilis aliquam partium principum occupaverit, contingit aegrum qui ita ſe habeat interire. Quare ſecurius pronunciandum eſt, quum ex ſomno laeſio quaedam oboritur, letale ſignum eſſe; quum utilitas, non letale. Quod vero ex ſomnis quaedam oboriuntur laeſiones, ipſi in libris epidemiorum hiſce verbis declaravimus, in his multi erant ſoporati et mente turbati, hi vero ex ſomno tales evadebant.

β.

Ὅκου παραφροσύνην ὕπνος παύει, ἀγαθόν.

Ἐὰν ἐφεξῆς ἀλλήλων εἴπωμεν ἀμφοτέρους τοὺς ἀφορισμοὺς, τοῦτόν τε καὶ τὸν προειρημένον, ὅλος ὁ λόγος γενήσεται τοιοῦτος· ἐν ᾧ νοσήματι ὕπνος πόνον ποιεῖ, θανάσιμον, ἢν δ' ὕπνος ὠφελέῃ, οὐ θανάσιμον. ὅκου γοῦν παραφροσύνην ὕπνος παύει, ἀγαθόν. ἵνα δ' οἷον παράδειγμά τι τῶν κατὰ μέρος ἓν ἐπιφέρηται τῷ προειρημένῳ λόγῳ τῷ καθόλου, ὡς εἰ καὶ οὕτως εἶπεν· ὅκου ὀδύνην ὕπνος παύει ἀγαθόν. ὅκου πυρετὸν ὕπνος, ἀγαθόν. ἀλλ' ἠρκέσθη τὸ κινδυνωδέστερον εἰπεῖν, νόσημα μόνον. ἐναργέστερον γὰρ ἡ τῶν καθόλου λόγων ἀλήθεια διὰ τῶν τοιούτων ἐπιδείκνυται παραδειγμάτων.

γ.

Ὕπνος, ἀγρυπνίη, ἀμφότερα μᾶλλον τοῦ μετρίου γινόμενα κακόν.

II.

Ubi ſomnus delirium ſedat, bonum.

Si utcunque aphoriſmum tum hunc tum ſuperiorem inter ſe jungi ordine pronunciaverimus, tota ejusmodi procedet oratio: *Quo in morbo ſomnus laborem facit, letale; ſi vero ſomnus jubet, non letale. Ubi igitur ſomnus* delirium ſedat, bonum. Ut unum quoddam tanquam exemplum particulare antecedenti orationi univerſaliter enunciatae ſubjungeret, ac ſi ita diceret: Ubi dolorem ſomnus ſedat, bonum. Ubi febrem ſomnus ſedat, bonum. Ubi igitur inflammationem ſedat ſomnus, bonum. Verum ſatis fuit periculoſiorem morbum dumtaxat nominare. Univerſalium namque verborum veritas talibus exemplis magis elucet.

III.

Somnus et vigilia modum ſi exceſſerint, malum.

Ἐνίοις τῶν ἰατρῶν ἔδοξεν ἡ μὲν ἀγρυπνία μᾶλλον τοῦ μετρίου γιγνομένη κακὸν εἶναι καὶ σημεῖον καὶ αἴτιον, [46] οὐ μήν γε ὕπνος. ἀεὶ γὰρ τοῦτον ἀγαθὸν εἶναι καὶ μηδὲ γίνεσθαί ποτε μᾶλλον τοῦ μετρίου, τοὺς πολλοὺς δ' ἐξηπατῆσθαι, τὰς κωματώδεις διαθέσεις ἀρχομένας, νομίζοντας εἶναι ὕπνον μακρόν. ἀλλὰ μαθόντες οὗτοι παρ' ἡμῶν ὡς πρὸ τοῦ τὸ δυσδιέγερτον ἔχειν, οὔπω κῶμα προσαγορεύεσθαι συγχωρείτωσαν ὕπνον ὀρθῶς ὀνομάζεσθαι μακρὸν, ὅταν τῷ χρόνῳ μόνῳ ὑπερβάλλῃ τὴν κατὰ φύσιν συμμετρίαν, οὐδέπω τὸ δυσδιέγερτον ἔχων. γίγνεται δὲ ὁ τοιοῦτος ὕπνος ἐπὶ ψύξει τοῦ πρώτου αἰσθητικοῦ, τουτέστι τοῦ ἐγκεφάλου, ἥτις ψύξις, ὅταν ἰσχυρὰ γενηθῇ, μετὰ μὲν ὑγρότητος μιχθεῖσα τὰ ληθαργικὰ πάθη ποιεῖ, μετὰ δὲ ξηρότητος τὰς καλουμένας καταλήψεις. οὕτω δὲ καὶ ἀγρυπνίαι γίνονται μὲν διὰ (237) θερμασίαν τοῦ πρώτου μορίου τῶν αἰσθητικῶν, ἀλλ' ἤτοι κατὰ δυσκρασίαν μόνην ἢ καὶ χυμοῦ χολώδους πλεονάσαντος. αἱ δ' ἀποδείξεις ἁπάντων τῶν τοιούτων ἐν ταῖς ἡμετέραις εἴρηνται πραγματείαις.

Nonnullis medicis vigilia modum excedens malum esse et signum et causa visa est, non tamen somnus. Hunc enim semper bonum esse et nunquam fieri somnum modum excedentem; plerosque decipi qui comatosos affectus incipientes longum esse somnum arbitrantur. Verum hi a nobis edocti nondum prius coma nominandum quam difficilem habuerit expergefactionem, concedant somnum longum recte appellari, quum solo tempore naturalem symmetriam commoderationemve exciperet ac nondum difficilem habeat expergefactionem. Talis autem fit somnus primi sensifici, hoc est cerebri refrigeratione; quae refrigeratio quum vehemens fuerit, mixtae quidem humiditati lethargicae affectiones, siccitati vero catalepses seu detentiones vocantur. Sic et vigiliae fiunt propter principis partis sensificae calorem aut sola intemperie aut humore bilioso exuberante obortum. At horum omnium demonstrationes nostris in operibus conscriptae sunt; nunc sufficiat

νυνὶ δὲ ἀρκεῖ μόνα αὐτῶν λελέχθαι τὰ κεφάλαια. καθάπερ δὲ μόνον τὸν ὕπνον διὰ παντὸς οἴονται ἔνιοι σύμμετρον γίγνεσθαι καὶ μηδέποθ' ὑπάρχειν ὕπνον ἄμετρον, οὕτως ἔνιοι πάλιν φασὶν ἀγρυπνίαν μηδέποτε γίγνεσθαι μετρίαν, ἀλλ' εἶναι τοὔνομα μόνης ἀμετρίας δηλωτικὸν, ἐπιλελησμένοι τῆς τοῦ βίου συνηθείας, ὅτι καὶ κατὰ μέτρια λέγομεν, ἐνίοτε τοῖς μεγάλοις ἀντιθέντες. οὕτω γοῦν καὶ ἀγρυπνίαν ἀκούειν χρὴ μετρίαν ἐν ἴσῳ τῷ μικράν.

δʹ.

Οὐ πλησμονὴ, οὐ λιμὸς, οὐδ' ἄλλο οὐδὲν ἀγαθὸν ὅ τι ἂν μᾶλλον τῆς φύσιος ᾖ.

Πάλιν οὗτος ὁ λόγος, ὥσπερ ὁ προγεγραμμένος ἀφορισμὸς, ἐπὶ μιᾶς ὕλης ὁ αὐτὸς καὶ ἐπὶ πασῶν ἀποφαίνεται. τῆς γὰρ ὑγείας συμμετρίας οὔσης ἀνάγκη πάσας τὰς ἀμετρίας, ὅσαι μὲν ἐπὶ πλεῖστον ἀποκεχωρήκασι τῆς συμμε-

ſola eorum capita tetigiſſe. Quemadmodum autem nonnulli ſomnum ſemper fieri commoderatum arbitrantur, nec unquam incommoderatum: ſic rurſus quidam vigiliam nunquam eſſe commoderatam proferunt, verum eo nomine ſolam immoderationem ſignificari; immemores vulgaris vitae conſuetudinis, qua et mala magnis interdum malis oppoſita moderata dicimus. Sic igitur et moderatam vigiliam peraeque ac parvam audire nos oportet.

IV.

Non ſatietas, non fames, neque quidquam aliud quod naturae modum excedat bonum.

Hic rurſus ſermo, quemadmodum qui praeceſſit aphoriſmus, in una materia idem et in omnibus enunciatur. Quum enim ſanitas ſymmetria ſit, omnes immoderationes, quae plurimum a commoderatione receſſerunt, jam mor-

τρίας, ἤδη νοσήματα ὑπάρχειν, ὅσαι δ᾽ οὐδέπω τὸ μέχρι πλείστου κέκτηνται νοσημάτων ἐνδείκνυσθαι γένεσιν.

ε΄.

Κόποι αὐτόματοι φράζουσι νούσους.

Οὐ τῆς ἐκ τῶν κινήσεων ἀμετρίας ὄνομά ἐστιν ὁ κόπος, ἀλλὰ τῆς ἐγγινομένης διαθέσεως ἐν τοῖς [47] τῶν ζώων σώμασιν· οὐ γινομένων γὰρ μνημονεύει κόπων, ἀλλὰ τῶν αὐτομάτων· ὅταν οὖν ἄνευ κινήσεως τοιαύτη γένηται διάθεσις, οὐ κόπος ἁπλῶς, ἀλλὰ κόπος αὐτόματος ὀνομάζεται. τριῶν οὖν ὄντων κόπων, ὡς ἐν τοῖς ὑγιεινοῖς ἐδείξαμεν, ἑλκώδους, τονώδους καὶ φλεγμονώδους τοῦ ἐκ τούτων συντιθεμένου, ὁ μὲν πρῶτος αὐτῶν ἀπὸ κακοχυμίας, ὁ δὲ δεύτερος ὑπὸ πλησμονῆς, ὁ δὲ τρίτος ὑπ᾽ ἀμφοτέρων ἅμα συνελθόντων πέφυκε γίνεσθαι. ἐδείχθη γὰρ οὕτω καὶ περὶ τούτων ἐν τῇ τῶν ὑγιεινῶν πραγματείᾳ. εἰκότως οὖν οἱ αὐτόματοι κόποι νόσους ἀπαγγέλλουσιν.

bos esse, quae vero quod plurimum est nondum obtinuerunt, morborum generationem indicare necesse est.

V.

Spontaneae lassitudines morbos denunciant.

Non ex motionibus immoderatis nomen est lassitudo, sed obortae animalium corporibus affectionis. Non enim adventitias, sed spontaneas lassitudines commemorat. Quum igitur absque motu hujusmodi oboriatur affectio, non simpliciter lassitudo, sed lassitudo spontanea nominatur. Quum autem tres sint lassitudines, ut libris de sanitate tuenda declaravimus, ulcerosa, tensiva et inflammatoria ex his composita, ipsarum quidem prima ex cacochymia, altera ex plenitudine, tertia ex utraque una coeunte ortum habet. Sic enim et de his in opere de sanitate tuenda demonstratum est. Quare merito spotaneae lassitudines morbos denunciant.

στ'.

Ὁκόσοι πονέοντές τι τοῦ σώματος τὰ πολλὰ τῶν πόνων μὴ αἰσθάνονται, τουτέοισι ἡ γνώμη νοσέει.

Πόνους εἴωθεν ὀνομάζειν ἐνίοτε τὰς διαθέσεις αὐτὰς, ἐν αἷς ὀδυνώμεθα. κατὰ τοῦτο γοῦν ἔλεγεν ἐν ταῖς ἐπιδημίαις, ἐν Κρανῶνι αἱ μὲν παλαιαὶ ὀδύναι ψυχραὶ, αἱ δὲ νεαραὶ θερμαί· οὐκ αὐτὰς δήπου τὰς ὀδύνας θερμὰς καὶ ψυχρὰς ὀνομάζων, ἀλλὰ τὰς διαθέσεις ἐφ' αἷς γίνονται. καὶ νῦν οὖν ὡσαύτως εἴρηκε πόνους αὐτὰς τὰς διαθέσεις, ὅσαι μετ' ὀδύνης γίνεσθαι πεφύκασιν, ἐρυσίπελας δηλονότι καὶ φλεγμονὴν καὶ τραῦμα καὶ θλάσμα καὶ ῥῆγμα καὶ σπάσμα καὶ πᾶν εἴ τι τοιοῦτον. ὧν ἐάν τινος ὑπάρχοντος ὁ κάμνων ἀναίσθητος ᾖ, τὴν γνώμην νοσέει, γνωμὴν δὲ λέγειν ἢ διάνοιαν οὐδὲ εἰς τὰ παρόντα διοίσει.

VI.

Qui aliqua corporis parte dolentes frequentius dolorem non sentiunt, iis mens aegrotat.

Dolores interdum ipsas affectiones nominare consuevit, in quibus dolemus. Quo sensu in epidemiis loquebatur: *Cranoni vetusti dolores, frigidi, recentes, calidi;* non re ipsa dolores calidos frigidosve, sed morbos, quibus dolores concitantur, ita nominans. Atque nunc eodem modo dolores ipsas affectiones nominavit, quaecunque cum doloribus fieri consuevere, quemadmodum erysipelas, phlegmonem, vulnus, fracturam, rupturam, vulsionem et quidquid est ejusmodi; quorum si quod quum adest aegrotus non sentiat, ejus mens aegrotat. Mentem autem dicere aut intelligentiam nihil in praesentia refert.

ζ'.

Τὰ ἐν πολλῷ χρόνῳ λεπτυνόμενα σώματα νωθρῶς ἐπανατρέφειν δεῖ, τὰ δ' ἐν ὀλίγῳ ὀλίγως.

Τὰ μὲν γὰρ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ λεπτυνόμενα σώματα κενώσει τῶν ὑγρῶν καὶ τῶν πνευμάτων, οὐ συντήξει τῶν στερεῶν πέπονθε τοῦτο. τοῖς δ' ἐν πλείονι χρόνῳ λεπτυνθεῖσιν ἐκτήκονται μὲν αἱ σάρκες, ἰσχνὰ δὲ γίνονται καὶ τὰ ἄλλα, δι' ὧν ἥ τε πέψις τῶν ζώων ἐπιτε- [48] *λεῖται καὶ ἡ ἀνάδοσις καὶ ἡ ἐξαιμάτωσις καὶ ἡ θρέψις, ὥστε οὐ δυνήσεται τοσαύτην κατεργάσασθαι τροφὴν, ὅσης δεῖται τὸ σῶμα. διὰ τοῦτ' οὖν ἐν χρόνῳ πλείονι χρὴ τὰ τοιαῦτα ἀνατρέφειν καὶ λεπτῶς, ὅπερ ὠνόμασε νωθρῶς. ἐφ' ὧν δὲ μόνα ἐκενώθη τὰ ὑγρὰ καὶ τὰ πνεύματα, ἐπὶ τούτων διὰ ταχέων ἀνατρέφειν ἐγχωρεῖ καὶ ἄκρως, εὐθαῤῥοῦντας τῇ τῶν στερεῶν εὐρωστίᾳ. τὸ δ' ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ ἀφορισμοῦ διχῶς γέγραπται καὶ σημαίνει ταυτὸν, ἄν τε ὀλίγῳ κατὰ δο-*

VII.

Quae diuturno tempore attenuatur corpora, fenfim reficere oportet; quae pauco, paucies.

Equidem quae pauco tempore extenuantur corporum, id humorum et fpirituum evacuatione, non folidarum partium colliquatione perpeffa funt. Extenuatis autem longo tempore corporibus carnes tabefcunt, emaciantur etiam aliae partes, per quas et concoctio in animalibus et diftributio et fanguificatio atque nutritio perficitur, quare tantum non poterit alimentum concoqui, quanto corpus indiget. Quamobrem ejusmodi corpora longiore tempore reficere oportet, atque tenuiter, quod fenfim nominavit. At quibus foli humores et fpiritus evacuati funt, ea nos celeriter ac plenius decet reficere certam folidarum partium robori fiduciam adhibentes. Quod autem aphorifmi

τικὴν πτῶσιν γεγραμμένον ᾖ, ἂν τ' ἐπιῤῥηματικῶς, ὀλίγως μετὰ τοῦ σ'.

η'.

Ἢν ἐκ νούσου τροφὴν λαμβάνων τις μὴ ἰσχύῃ, σημαίνει ὅτι πλείονι τροφῇ τὸ σῶμα χρέεται· ἢν δὲ τροφὴν μὴ λαμβάνοντος τοῦτο γίνηται, χρὴ εἰδέναι ὅτι κενώσεως δεῖται.

Διὰ βραχυλογίαν καὶ συνήθειάν τινα λέξεως, ὁποῖα καὶ νῦν ἔτι παρ' ἡμῖν ἐστιν ἐν πολλαῖς τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν πόλεων, ἀσαφὴς ὁ ἀφορισμὸς ἐγένετο. λέγειν γὰρ ἡμῖν ἔθος ἐστὶ μὴ λαμβάνειν μὲν τροφὴν τοὺς ἀνορέκτους, λαμβάνειν δὲ τοὺς ὀρεγομένους τε καὶ τρεφομένους ἄχρι κόρου. ὅσοι μὲν οὖν ὀρεγόμενοι καὶ τροφὴν δαψιλῆ προσφερόμενοι τὴν ὑγιεινὴν ἰσχὺν ἀδυνατοῦσιν ἀνακτήσασθαι, βαρύ-

fini bis additum eft et idem fignificat, five pauco, cafu ablativo, five paucies adverbialiter fcriptum fit.

VIII.

Si quis a morbo cibum capiens non roboretur, copiofiore corpus uti alimento fignificat. Si vero alimentum copiofius non affumenti id contingat, evacuatione indigere fciendum eft.

Propter brevitatem et quandam loquendi confuetudinem, quae apud nos etiamnum multis in civitatibus Afiae perteritur, hic aphorifmus obfcurus factus eft. Confuetudo namque nobis eft dicendi, cibum eos non affumere, qui cibum faftidiunt, eos vero cibum capere qui appetunt et adufque fatietatem epulantur. Quicunque igitur appetunt copiofumque alimentum affumunt et priftinum fanitatis robur recuperare nequeunt, gravantur potius,

νονται μᾶλλον, οὐ τρέφονται πρὸς αὐτῆς. ὅσοι δ' οὐδὲ λαμβάνειν αὐτάρκως δύνανται, μοχθηροὺς ἔχουσι χυμοὺς, οὓς εἰ μὴ κενωθεῖεν, ἀδύνατον αὐτοῖς ἐστι νῦν ὑγιεινὴν ἰσχὺν ἀναλαβεῖν. ὁ δ' Ἱπποκράτης οὐ νῦν μόνον, ἀλλὰ κἀν τοῖς ἄλλοις αὐτοῦ συγγράμμασιν, ὅταν μὲν ἀναλόγως ἀλλήλοις αὐξηθῶσιν οἱ χυμοὶ πάντες, αἵματος ἀφαιρέσει ποιεῖται τὴν βοήθειαν· ὅταν δ' εἷς τις ἐξ αὐτῶν πλεονάσῃ, καθαρτικὸν ἐκείνῳ δίδωσι φάρμακον. ἅτε οὖν ταῦτα γινώσκων τε καὶ πολλάκις ἐν τοῖς ἑαυτοῦ συγγράμμασιν εἰρηκὼς, ὀρθῶς ἐπάγει τοὺς ἑξῆς ἀφορισμοὺς δύο, περὶ τῆς αὐτῆς ἔτι διαθέσεως διδάσκων, περὶ ἧς καὶ κατὰ τὸν προκείμενον ἀφορισμὸν ἐδίδαξεν εἰπών· ἢν δὲ μὴ λαμβάνοντος τοῦτο γίγνηται, εἰδέναι ὅτι κενώσεως δεῖται· καὶ τήν γε τάξιν τῶν ἐφεξῆς δυοῖν ἀφορισμῶν πεπλημμελῆσθαι νομίζω κατὰ τὰ πλεῖστα τῶν ἄλλων ἀντιγράφων. καὶ κάλλιον ἐν ἐκείνοις γέγραπται, καθ' ἃ ὁ πρότερος ἀφορισμὸς ἐξ αὐτῶν γέγραπται οὕτω. τὰ μὴ καθαρὰ σώματα ὁκόσῳ ἂν θρέψῃς, μᾶλλον βλάψεις, ἵν' οὖν ὁ πᾶς λόγος ᾖ τοιοῦτος,

non ab eo nutriuntur. Qui vero neque quod ſatis ſit poſſunt aſſumere, vitioſis ſcatent humoribus, quos niſi evacuarint, ut priſtinas ſanitatis vires recipiant fieri non poteſt. At Hippocrates non hic tantum, ſed et in ceteris ſuis libris, quum proportione inter ſe ſervata humores omnes adaucti ſunt, ſanguinis auxilium adſert; quum vero unus quidam ex ipſis redundat, ipſi purgans medicamentum exhibet. Quum itaque haec et noverit et multoties ſuis in operibus eadem tradiderit, recte ſequentes duos aphoriſmos ſubjungit, in quibus eandem etiamnum docet affectionem, de qua etiam hoc in praeſenti aphoriſmo hiſce verbis docuit: *ſi vero copioſius non aſſumenti hoc accidat, ipſum evacuatione indigere ſciendum eſt*; ac ſane duorum ſequentium aphoriſmorum ordinem in plurimis aliorum exemplaribus depravatum eſſe auguror; ac rectius in illis ſcriptum eſt, in quibus prior aphoriſmus ita ſcriptis eſt proditus: *impura corpora quo plus alueris, eo magis laeſeris*; ut tota ſit ejusmodi oratio: *quod ſi cibum*

ἢν δὲ μὴ λαμβάνοντος τοῦτο γίνηται, σημαίνει ὅτι κενώσιος δεῖται. τὰ γὰρ μὴ καθαρὰ σώματα, ὁκόσῳ ἂν θρέψῃς, μᾶλλον [49] βλάψεις. ἀλλ' ἡμεῖς τῇ κατὰ τὰ πλεῖστα τῶν ἀντιγράφων ἑπόμενοι τάξει τὴν ἐξήγησιν αὐτῶν οὕτω ποιησόμεθα.

θ'.

Τὰ σώματα χρὴ ὅκου ἄν τις βούληται καθαίρειν, εὔροα ποιέειν.

Οἱ μὲν οὖν πολλοὶ βούλονται εὔροα γίγνεσθαι τὰ σώματα τῶν μὲν ἐμετηρίων φαρμάκων μελλόντων κενοῦσθαι διὰ τοῦ τῶν ἐμετηρίων ἐρεθισμοῦ, τῶν δ' ὑπηλάτων διὰ τοῦ συνεχῶς ὑπάγεσθαι τὴν γαστέρα. καὶ διὰ τοῦτο τὴν (238) *διάθεσιν πᾶσαν ἑκατέροις τοῖς μὲν εἰς ὑπαγωγὴν γαστρὸς ἐπιτήδειον παρασκευάζουσι, τοῖς δὲ εἰς ἐμέτους. ἐγὼ δ' ἡγοῦμαι τὸν Ἱπποκράτην διδάσκειν ἡμᾶς νῦν οὐ*

non assumenti hoc accidat, quod evacuatione indigeat, sciendum est; impura namque corpora quanto plus nutries, tanto magis laedes. Verum nos maximae exemplarium partis ordinem sequuti, ipsorum interpretationem ita facturi sumus.

IX.

Quum quis corpora purgare velit, ea meabilia faciat oportet.

Multi profecto volunt corpora fluida ac meabilia fieri, quae vomitoriis quidem medicamentis vacuanda sunt, vomitoriorum irritamento; quae vero dejectoriis, medicamentis assidue alvum subducentibus. Ac propterea totum corporis habitum utrisque, his quidem ad alvi subductionem, his vero ad vomitum praeparant. Ego vero Hippocratem arbitror non id pusillam, sed quid praestantius

τουτὶ τὸ σμικρὸν, ἀλλά τι μεῖζον ἕτερον, ὃ διὰ μακρᾶς πείρας ἡμεῖς ἐδιδάξαμεν οὕτως ἔχον. εἰ γάρ τις λεπτύνοι καὶ τέμνοι τοῦτο, παχεῖς καὶ γλίσχρους χυμοὺς ἐν τῷ σώματι καὶ τοὺς πόρους, δι' ὧν οὗτοι μεταλαμβάνονταί τε καὶ ἕλκονται πρὸς τῶν καθαρτικῶν φαρμάκων, ἀναστομώσειεν, ἡ κάθαρσις ἀρίστη γίνεται κατὰ πάντα. τοῖς δὲ τούτων μὲν ἀμελήσασιν, ἐμέτων δὲ καὶ γαστρὸς ὑπαγωγῆς προνοήσασιν αἱ καθάρσεις δυσχερῶς ἀπαντῶσι μετὰ στρόφων ἐνίοτε καὶ τινων ἰλίγγων, ἄσης τέ τινος πολλῆς καὶ κακοσφυξίας, ἐκλύσεώς τε καὶ δυσκολίας. ἀλλ' ἡμεῖς γε τῇ λεπτυνούσῃ χρώμεθα ἀγωγῇ, περὶ ἧς ὅλον ἕν ἐστιν ὑπόμνημα γεγραμμένον ἡμῖν καὶ οὐδὲν οὔτε τούτων εἴωθε συμβαίνειν αἵ τε κινώσεις ἁπάντων τῶν παρὰ φύσιν ἀλυπόταται καὶ τάχισται γίνονται. διὰ τοῦτο τὸν Ἱπποκράτην φαμὲν τῷ λόγῳ προστεθεικέναι τὸ, ὅκου τις ἂν βούληται καθαίρειν, τὰ σώματα εὔροα ποιέειν, ὡσεὶ καὶ οὕτως εἶπεν, εἴτε καὶ δι' ἐμέτων εἴτε καὶ δι' ὑπαγωγῆς γαστρὸς ἐθέλοις καθαίρειν, εὔρουν ὅλον ἐργασάμενος τὸ σῶμα, κάλλιστα ἂν

aliud in praeſentia nos docere, quod nos longa experientia didicimus ita ſe habere. Si quis enim craſſos lentosque corporis humores tenuarit ac inciderit, atque meatus per quos hi purgantibus medicamentis traducuntur trahunturque, reſerarit, tum in omnibus optima purgatio procedit. Qui vero his neglectis et vomitus et alvi ſubductionem procuraverint, iis aegre moleſteque purgationes ſuccedunt cum torminibus interdum et quibusdam vertiginibus et multa quadam jactatione, pulſus pravitate, virium exſolutione et difficultate. Nobis autem tenuante victu, de quo unum integrum librum ſcripſimus, utentibus nihil horum contingere conſuevit, ſed omnium quae in corpore praeter naturam continentur evacuationes citra ullam moleſtiam ac celerrime fiunt; idcirco Hippocratem dicimus ſuae orationi hoc adjeciſſe: *quum quis purgare velit, corpora fluida ac meabilia faciat oportet;* ac ſi ita dixiſſet: ſive per vomitus, ſive per alvi ſubductionem purgare velis, ubi fluidum ac meabile corpus totum effe-

οὕτω καθάρῃς· εὔρουν δ', ὡς εἴπομεν, ἔσται, τῶν μὲν πόρων ἁπάντων ἀναστομωθέντων, τῶν δ' ὑγρῶν τμηθέντων καὶ λεπτυνθέντων, εἴ πού τι παχὺ καὶ γλίσχρον ὑγρὸν ᾖ κατὰ τὸ σῶμα.

ι'.

Τὰ μὴ καθαρὰ τῶν σωμάτων ὁκόσον ἂν θρέψῃς, μᾶλλον βλάψεις.

[50] *Συνδιαφθείρεται* γὰρ ἡ ἐπεισιοῦσα τροφὴ τῇ προϋπαρχούσῃ κατὰ τὸ σῶμα κακοχυμίᾳ, ὥστ' αὐξάνεσθαι μὲν αὐτῆς τὴν ποσότητα, φυλάττεσθαι δὲ τὴν ποιότητα. καὶ μάλιστα γίγνεται τοῦτο, ὅταν ἡ γαστὴρ ἀναπεπλησμένη μοχθηρῶν χυμῶν ᾖ τινων, ὑφ' ὧν καὶ τὸ μικρὸν ἔμπροσθεν εἰρημένον σύμπτωμα τοῖς ἀνακομιζομένοις ἐκ τῶν νοσημάτων συμβαίνει, τὸ μὴ δύνασθαι λαμβάνειν τροφάς.

ceris, fic demum belliffime purgaveris. Erit autem fluidum ac meabile, ut diximus, omnibus meatibus referatis et humoribus incifis atque tenuatis, fi quis humor in corpore craffus ac lentus extiterit.

X.

Impura corpora quo liberalius alueris, eo magis laeferis.

Corrumpitur enim accedens alimentum praecedenti corporis cocochymia, ita ut ipfius quantitas augeatur, qualitas vero fervetur. Atque hoc fit maxime quum venter pravis quibusdam humoribus refertus extiterit, a quibus et fymptoma paulo ante commemoratum ex morbo convalefcentibus accidit; id autem eft cibum affumere non poffe.

ια'.

Ῥᾷον πληροῦσθαι ποτοῦ ἢ σιτίου.

Ἐπειδὴ περὶ τῶν ἀνατρέψεως δεομένων ὁ λόγος αὐτῷ προείρητο, διὰ τοῦτο τὸ νῦν ἔγραψε τὰς διαφορὰς τῶν ὑλῶν, ὑφ' ὧν ἀνατρέφονται. γέγραπται δὲ καὶ ἐν τῷ περὶ τροφῆς ὧδι· ὁκόσοι ταχίστης προσθέσεως δέονται, ὑγρὸν ἴημα εἰς ἀνάληψιν δυνάμεως ἄριστον· ὅκου δὲ ἔτι ταχυτέρης δεῖ ὀσφρήσεως. ἀκούειν δ' οὐχ ἁπλῶς χρὴ καθ' ἑκάτερον βιβλίον οὔτ' ἐκεῖ τὸ ὑγρὸν οὔτ' ἐνταῦθα τὸ ποτὸν, ἀλλ' ἐπὶ τῶν πεφυκότων τρέφειν ὑγρῶν καὶ ποτῶν. εἰ γὰρ μὴ ὁμοίως ταῦτα τοῖς στερεωτέροις τρέφει, πλεονεκτήσει τῷ πάχει, καθάπερ οἱ παχύτεροι τῶν οἴνων. οἱ μὲν γὰρ ὑδατώδεις, ὀνομάζουσι δ' οὕτως τοὺς λευκοὺς καὶ λεπτοὺς, ἐγγὺς ὕδατος ὥσπερ τὴν ἰδέαν εἰσὶν, οὕτω καὶ τὴν δύναμιν, ὅθεν οὔρησιν μὲν κενοῦσιν, ἥκιστα δὲ τρέφουσιν. ὅσοι δὲ παχεῖς τε ἅμα καὶ τὴν χρόαν ἐρυθροὶ, τροφιμώτατοι πάντων οἴ-

XI.

Potu quam cibo refici facilius est.

Quia sermo ipsi de refectionis indigentibus praecessit, propterea nunc materiarum, quibus convalescentes reficiuntur recreanturque, differentias scripsit. Sic autem eo in libro de alimento scriptum est: *Qui celerrima alimenti appositione indigent, iis humidum ad virium instaurationem remedium optimum est; ubi vero etiamnum celeriore opus fuerit odoribus.* At neutro in libro neque in illo humorem, neque in hoc potum absolute, sed pro liquidis ac poculentis quae alere queant, accipere oportet. Nam si haec liquida peraeque ad solidiora nutriunt, distributionis tamen celeritate superant, quemadmodum vina crassiora. Nam aquosa, sic autem alba et tenuia nominant, ut prope aquae ideam, sic et facultatem consequuntur, unde urinas quidem promovent, sed minimum nutriunt. Quae vero crassa sunt ac simul colore rubra,

νων εἰσὶν, ὑπάρχει δὲ τούτοις καὶ τὸ τάχιστα πληροῦν τὰ κεκενωμένα σώματα καὶ διὰ τοῦτο προσθέσεως δεόμενα. ὅτι δ' ὑγρὰ τροφὴ, καὶ μάλισθ' ὅταν φύσει θερμὴ ᾖ, ῥᾷον ἀνατρέφει πρόδηλον τοῖς ἐγνωκόσιν ὅπως ἀνάδοσίς τε καὶ πέψις γίνεται.

ιβ'.

Τὰ ἐγκαταλιμπανόμενα ἐν τῇσι νούσοισι μετὰ κρίσιν ὑποστροφὰς ποιέειν εἴωθεν.

---

[51] Καὶ οὗτος ὁ ἀφορισμὸς συνέζευκται τοῖς προειρημένοις· εἰρηκὼς γὰρ ὁ Ἱπποκράτης, ἢν ἐκ νόσου τις τροφὴν λαμβάνων μὴ ἰσχύῃ, σημαίνει ὅτι τὸ σῶμα πλείονι τροφῇ χρέεται· ἢν δὲ τροφὴν μὴ λαμβάνοντος τοῦτο γίγνεται, σημεῖον ὅτι κενώσεως δεῖται. καὶ διὰ τοῦτο περὶ τῶν κενώσεων ἐφεξῆς διελθὼν ἀπέδωκε νῦν τὴν αἰτίαν τοῦ δεῖσθαι κενώσεως τοὺς ἀνορέκτους μετὰ νόσον, ὡσεὶ καὶ

omnium vinorum maxime nutriunt. His autem ineſt corpora evacuata, proindeque acceſſionis alimenti indigentia, celerrime replere. Quod autem humidum alimentum ac maxime quum natura calidum fuerit facilius reficiat, iis apertum eſt, qui norunt quomodo tum coctio tum diſtributio fiat.

XII.

Quae per morbos poſt criſin reſidua immorantur morborum reverſiones facere conſueverunt.

Hic etiam aphoriſmus ſuperioribus connectitur. Quum enim Hippocrates dixerit: *Si quis a morbo cibum aſſumens non roboretur, copioſiore corpus uti alimento ſignificat; ſi vero alimentum non aſſumenti id contingat, evacuatione ipſum indigere ſciendum eſt;* atque eam ob cauſam quum deinceps de vacuationibus diſſeruiſſet, nunc cauſam prodit, qua qui poſt morborum cibos faſtidiunt,

οὕτως ὁ πᾶς εἴρηται λόγος αὐτῷ· ἢν δὲ μὴ λαμβάνοντος τοῦτο γίνεται, σημαίνει ὅτι δεῖται κενώσεως. τὰ γὰρ ἐγκαταλιμπανόμενα μετὰ κρίσιν, ὑποστροφώδεα δηλονότι τὰ λείψανα τῶν μοχθηρῶν χυμῶν ἐγκαταλιμπανόμενα κέκληκεν, ἅπερ ἀνάγκη σηπόμενα τῷ χρόνῳ πυρετοὺς ἀνάπτειν. ἐπειδὴ πᾶν ὑγρὸν ἀλλότριον τῆς τοῦ περιέχοντος αὐτὸ σώματος φύσεως, οὔτε τρέφειν ἐκεῖνο πέφυκε καὶ λοιπὸν ἐξ ἀνάγκης ἔχει τὴν εἰς σηπεδόνα μεταβολήν. ὅταν δὲ καὶ θερμὸν ᾖ τὸ χωρίον, ἐν ᾧπερ ἂν ἠθροισμένον ὑπάρχῃ, τότε δὴ μάλιστά τε καὶ τάχιστα σήπεται.

ιγ'.

Ὁκόσοισι ἡ κρίσις γίνεται, τουτέοισιν ἡ νὺξ δύσφορος ἡ πρὸ τοῦ παροξυσμοῦ, ἡ δ' ἐπιοῦσα εὐφορωτέρη ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.

vacuatione indigeant; ac si tota ipsi hunc in modum processisset oratio: *quod si copiosiorem cibum non assumenti hoc accidat, ipsum vacuatione indigere significat. Nam quae post crisin relinquuntur, recidivas facere consueverunt.* Patet per ea quae relinquuntur in morbis pravorum humorum reliquias ipsum vocasse, quas tempore putrescentes febres redaccendere necesse est. Quandoquidem omnis humor alienus a corporis ipsum continentis natura illud alere non potest, ac in posterum necessariam habet ad putredinem mutationem. Quum autem et locus calidus existat in quo collectus est humor, tum demum et maxime et celerrime putrescit.

XIII.

Quibus crisis oboritur, iis nox praecedens accessionem moleste fertur; quae vero subsequitur, plerumque levior toleratur.

Ed. Chart. IX. [51.] Ed. Bas. V. (238.)

Ἡ μὲν κρίσις ὀξύῤῥοπός ἐστιν ἐν νόσῳ μεταβολὴ πρὸς ὑγείαν ἢ θάνατον· γίγνεται δὲ τῆς φύσεως διακρινούσης ἀπὸ τῶν χρηστῶν τὰ μοχθηρὰ καὶ παρασκευαζούσης πρὸς τὴν ἔκκρισιν. εἰκότως οὖν ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ταραχῇ δυσφορεῦσι καὶ μᾶλλον κατάφωρος ἡ δυσφορία γίνεται κατὰ τὰς νύκτας, ἐν ταύταις γὰρ ἡμῖν ἔθος ἐστὶ κοιμᾶσθαι. διακοπτομένων οὖν τῶν ὕπνων ὑπὸ τῆς ταραχῆς ἐναργῶς ἡ δυσφορία διαγινώσκεται, καίτοι τῆς ἡμέρας ὁμοίαν ἐχούσης ταραχὴν, ἐπειδὰν ἡ μετ' αὐτὴν νὺξ ἔχῃ τὴν κρίσιν. τὸ δὲ ἐπὶ τέλει τοῦ ἀφορισμοῦ γεγραμμένον, ἡ δ' ἐπιοῦσα εὐφορωτέρη ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ κατὰ τὰ πολλὰ τῶν ἀντιγράφων οὐ φέρεται. βούλεται δ' ἡμᾶς διδάσκειν ὡς ἡ μετὰ τὴν κρίσιν νὺξ εὐφορωτέρα τῆς προηγησαμένης ἐστὶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, διὰ τὸ τῶν κρίσεων τὰς πλείους εἰς ἀγαθὸν τελευτᾶν. ἴσμεν γὰρ ὡς τῶν νοσούντων οἱ σωζόμενοι πλείους εἰσὶ ἀποθνησκόντων, πλὴν εἰ μή ποτε λοιμώδης ἡ κατάστασις γεννηθείη.

Crisis subita est in morbo ad salutem aut mortem mutatio. Fit autem crisis natura a bonis et utilibus prava et inutilia secernente et ad excretionem praeparante. Merito itaque in tali turbatione jactantur aegri, jactatioque noctu magis deprehenditur: noctu namque dormiendi nobis est consuetudo. Somno igitur a turbatione interrupto, manifeste jactatio dignoscitur, etiamsi dies similem turbationem sortiatur, quum proxima nox crisin exceptura sit. Quod autem in aphorismi fine scriptum est: *quae vero subsequitur, plerumque levior ac toleratu facilior existit,* multis in exemplaribus non continetur. Vult autem nos docere noctem quae crisin subsequitur, praecedente plerumque leviorem existere.

ιδ.

[52] Ἐν τῇσι τῆς κοιλίης ῥύσεσιν αἱ μεταβολαὶ τῶν διαχωρημάτων ὠφελέουσιν, ἢν μὴ ἐς τὰ πονηρὰ μεταβάλλῃ.

Αἱ μεταβολαὶ τῶν διαχωρημάτων πολλὰς ἰδέας ἐκκινοῦσαι χυμῶν ἀκριβέστερον ἐκκαθαίρουσι τὸ σῶμα, πλὴν εἰ μὴ συντήξεως καὶ σηπεδόνος ἔχοιεν σημεῖα. περὶ ὧν ἐν τῷ προγνωστικῷ διῆλθεν αὐτὸς, ἔνθα καὶ λιπαρῶν καὶ δυσωδῶν ἐμνημόνευσε καὶ κακόσμων.

ιε.

(239) Ὅκου φάρυγξ νοσέει ἢ φύματα ἐν τῷ σώματι ἐκφύεται, σκέπτεσθαι χρὴ τὰς ἐκκρίσιας. ἢν γὰρ χολώδεες ἔωσι, τὸ σῶμα ξυννοσέει· ἢν δὲ ὅμοιαι τοῖσιν ὑγιαίνουσι γίνωνται, ἀσφαλὲς τὸ σῶμα τρέφειν.

Δύο λόγους ἀλλήλοις ἀντιτιθεὶς, ἐν ἑκατέρῳ παραλέλειπται τὸ συνεμφαινόμενον τῷ λόγῳ· ὥστε τοῦ λείποντος

XIV.

In alvi fluxionibus dejectionum mutationes, nisi in pravas mutentur, juvant.

Quae mutationes excrementorum multas humorum species prae se ferunt, corpus exploratius repurgant, nisi colliquationis aut putredinis habeant signa, de quibus ipse in prognostico disseruit, ubi et pinguium et vitiosorum et graviter olentium excrementorum meminit.

XV.

Ubi fauces aegrotant aut in corpore tubercula exoriuntur, excretiones spectandae sunt. Si namque biliosae sint, corpus simul aegrotat. At si sanorum excretionibus similes exstiterint, secure corpus nutriendum est.

Quum duos aphorismos inter se opposuisset, utrobique quod manifeste consequebatur, praetermisit. Quare si

ἑκατέρῳ προστεθέντος ἡ σύμπασα λέξις ἐστὶ τοιαύτη, ὅκου φάρυγξ νοσέει ἢ φύματα ἐν τῷ σώματι γίνεται, σκέπτεσθαι χρὴ τὰς ἐκκρίσιας. ἢν γὰρ χολώδεες ἐωσι, τὸ σῶμα συννοσέει καὶ οὐκ ἀσφαλὲς τρέφειν αὐτό. ἐξ ὧν δέ μοι δοκεῖ πείσας ἑαυτὸν ὁ Ἱπποκράτης οὕτως ἀποφήνασθαι καὶ δὴ φράσω. τῶν ζώων ἡ φύσις ἐστὶν, ὅτε τοὺς ἐν τοῖς κυρίοις μέρεσι μοχθηροὺς χυμοὺς ἐκκενοῦσα τινὰς μὲν δι᾽ οὔρων ἢ ἐμέτων ἢ τῆς κάτω γαστρὸς ἐκκρίνειν, τινὰς δ᾽ ἐξωθεῖν μὲν ὡς ἐπὶ τὸ δέρμα, κενῶσαι δ᾽ οὐ δυναμένη διὰ τὸ πάχος ἀποτίθεται ταύτῃ φύματά τε ἐν τῷ σώματι οὕτω γίνεται. πολλάκις δὲ ἥ τε φάρυγξ ὑποδεχομένη τοὺς ἐκ τῆς κεφαλῆς καταῤῥέοντας χυμοὺς ἐνοχλεῖται. σκεπτέον οὖν ἐστι τηνικαῦτα καὶ διοριστέον εἴτε σύμπαν ἤδη τὸ περιττὸν ἡ φύσις ἐναποτίθεται τοῖς πεπονθόσι μορίοις εἴτ᾽ ἐστὶν ἔτι καθ᾽ ὅλον τοῦ ζώου τὸ [53] σῶμα μοχθηρῶν χυμῶν περιουσία, δῆλον δ᾽ ἔσται τοῦτο ταῖς ἐκκρίσεσιν. εἰ γὰρ ὅλως

utrique quod deeſt adjungatur, ejusmodi univerſa erit oratio: *Ubi fauces aegrotant aut in corpore tubercula enaſcuntur, excretiones ſpectandae ſunt.* Si namque bilioſae fuerint, una corpus aegrotat, neque tutum eſt ipſum alere. Si vero ſanorum ſimiles fuerint, corpus una non aegrotat ac ipſum alere tutum eſt. Quibus autem rationibus mihi videtur Hippocrates ſibi ipſi perſuadens ita pronuntiaſſe jamjam dicturus ſum. Animantium naturae eſt interdum pravos principum partium humores evacuando alios per urinas aut vomitus aut alvum excernere, alios ad cutim protrudere, quos ſi propter craſſitiem vacuare nequeat, eo loci ipſos deponit atque ſic in corpore tubercula naſcuntur; ſaepe etiam exceptis e capite defluentibus humoribus fauces infeſtantur. Tunc igitur conſiderandum eſt ac diſtinguendum, utrum quidquid redundans erat humoris natura jam in affectas partes depoſuerit an adhuc reſtet in toto animantis corpore pravorum humorum copia; id autem excrementis patebit. Nam ſi omnino

ἡ φύσις ὥρμησεν ἐκκαθαίρειν τὸ σῶμα, χολώδεις αὗται φανοῦνται. διότι καὶ τὰ φύματα θερμανθέντος αἵματος ὑπὸ τοῦ πικροχόλου χυμοῦ γίγνεσθαι πέφυκε καὶ δηλονότι πρότερον καθᾶραι, οὐ τρέφειν χρὴ τὰ τοιαῦτα σώματα. τὰ γαρ μὴ καθαρὰ σώματα ὁκοσῳ ἂν μᾶλλον τρέφῃς μᾶλλον βλάψεις. εἰ δ' ὅμοιαι τοῖς τῶν ὑγιαινόντων αἱ ἐκκρίσεις εἶεν, ὑγιαῖνον ἐνδείκνυνται τὸ ὅλον σῶμα καὶ κίνδυνος οὐδείς ἐστι τρέφειν αὐτό.

ιϛ'.

Ὅκου λιμὸς, οὐ δεῖ πονέειν.

Λιμώττειν ἐκείνους φαμὲν, ὅσοι δι' ἀπορίαν σιτίων εἰς ἄκρον ἥκουσι πείνης. οὕτως οὖν καὶ Ἱπποκράτης αὐτὸς ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν εἶπεν, ἐν Αἴνῳ ὀσπριοφαγέοντες ἐν λιμῷ, σκελέων ἀκρατέες ἐγένοντο. καὶ μέντοι καὶ πᾶσαν τὴν σφοδρὰν ἔνδειαν τῶν σιτίων, εἰ καὶ χωρὶς ἀπορίας κατὰ προαίρεσιν ἢ πρόσταγμα γένοιτο, λιμὸν ὀνομάζειν

natura ad corpus expurgandum concitata ſit, ipſa biliosa conſpicientur, quod et tubercula calefacto ſanguine a bilioſo humore fieri conſueverint patetque prius purganda quam nutrienda eſſe hujusmodi corpora. *Impura namque corpora quanto plus nutries, tanto magis laedes.* Si vero excrementa ſanorum ſint ſimilia, totum corpus bene valere ipſumque citra ullum periculum nutriri poſſe indicant.

XVI.

Ubi fames, minime laborandum eſt.

Famelicos eos eſſe dicimus, qui ob ciborum inopiam ad famis extremum deveniunt. Sic Hippocrates ipſe ſecundo epidemiorum libro loquutus eſt. Aeni Thraciae qui ob famem leguminibus veſcebantur, ii cruribus imbecilles evaſerunt. Quin etiam omnem vehementem ciborum penuriam etiamſi non inopia, ſed voluntario aut imperato

Ed. Chart. IX. [53.] Ed. Baf. V. (239.)

εἴωθεν. ὅταν οὖν εἴπῃ, τοῖσιν ὑγρὰς ἔχουσι τὰς σάρκας, λιμὸν ἐμποιέειν, λιμὸς γὰρ τὸ σῶμα ξηραίνει. καὶ ἐπειδὰν ἐν τῷ προγνωστικῷ φησι ἐπανερέσθαι χρὴ μὴ ἠγρύπνηκεν ὁ ἄνθρωπος ἢ τὰ τῆς κοιλίας ἐξυγρασμένα εἴη ἰσχυρῶς ἢ λιμῶδές τι ἔχει αὐτὸν, ἐπὶ τῆς τῶν σιτίων ἐνδείας φέρει τοὔνομα. καὶ νῦν δὴ οὕτως εἴρηκεν, ὅκου λιμὸς οὐ δεῖ πονέειν, ὡσεὶ καὶ οὕτως εἴρηκε, τοῖς μὴ μέλλουσιν ἐσθίειν μηδὲ πόνον τινὰ προσφέρειν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. πόνον δὲ νῦν ἀκούειν χρὴ τὴν σφοδρὰν κίνησιν, ἥνπερ καὶ γυμνάσιον ὀνομάζουσιν. οὕτω γοῦν ἔλεγεν αὐτὸς, πόνοι σιτίων ἡγείσθωσαν. ἔστιν οὖν ὁ λόγος αὐτῷ κοινὸς ὑγιαινόντων τε καὶ νοσούντων. ὑγιαίνουσί τε γὰρ οὐ χρὴ προστάττειν γυμνάσια ἅμα ταῖς ἀσιτίαις, ἐπί τε τῶν νοσούντων μηδεμίαν σφοδρὰν κίνησιν ἐπάγειν τῷ σώματι σὺν ἀσιτίᾳ, μήτε φλεβοτομοῦντα μήτε καθαίροντα μήτε ἐμέτοις κενοῦντα, μήτε τρίψει χρώμενον πολλῇ μήθ' ὅλως ἰσχυρᾷ κινήσει ἢ ἀλλοιώσει τοῦ σώματος. ἐπὶ γὰρ ταῖς τοιαύταις κινήσεσιν

fiat, famem appellare conſuevit. Quum enim diceret carnes humidas habentibus famem inducendum eſſe, fames enim corpus exſiccat. Et quum in prognoſtico praecipit percunctandum num homo vigilaverit aut alvi admodum perhumida excrementa fuerint aut fames ipſum obſederit, pro ciborum penuria famis vocabulum accepit; ſic etiam nunc dixit: *ubi fames, labori haud incumbendum eſt*; ac ſi ita dixiſſet: non comeſuris eo die nullus labor inferendus eſt. Hic aurem per laborem motus vehemens eſt intelligendus, quem exercitium nominant. Eo ſiquidem ſenſu ipſe dicebat: *labores cibum praecedant.* Eſt igitur ipſi ſermo tum ſanis tum aegrotantibus communis. Neque enim ſanis cum inedia ſimul exercitia imperanda ſunt; neque aegrotantibus motus ullus corpori vehemens una cum inedia inducendus, non ſanguinis miſſione, non purgatione, non per vomitum vacuatione, non multae frictionis uſu, non denique vehementi ulla corporis commotione aut corporis alteratione. Hiſce namque motibus

ἁπάσαις, ὅταν ἄνευ τροφῆς γίνωνται, καταλύεσθαι πέφυκεν ἡ δύναμις, ἄν τε ὑγιαίνωσιν ἄν τε νοσῶσιν οἱ ἄνθρωποι. πεφρόντικε δ' ἀεὶ μεγάλως ὁ Ἱπποκράτης τοῦ φυλάττειν ἐῤῥωμένην τὴν τὰ ζῶα διοικοῦσαν δύναμιν. ἐάν τε οὖν κατὰ τὸν ἑνικὸν ἀριθμὸν εἴπωμεν δύναμιν ἄν τε κατὰ τὸν πληθυντικὸν δυνάμεις οὐ διοίσει. καὶ τοῦτο κατὰ τὸ περὶ τῆς τροφῆς αὐτὸς εἶπε, δύναμις μία καὶ οὐ μία, κατὰ μὲν τὸ γένος δηλονότι ἐμφαίνων μίαν εἶναι τὴν δύναμιν, ἰδέας δὲ πλείους ἔχειν.

ιζ'.

[54] Ὄκου ἂν τροφὴ παρὰ φύσιν πλείων εἰσέλθῃ, τοῦτο νόσον ποιέει, δηλοῖ δὲ καὶ ἡ ἴησις.

Ὃ καθ' ἕτερον ἀφορισμὸν ἔφη καθόλου, τοῦτο νῦν ἐφ' ἑνὸς εἴδους διδάσκει. καθόλου μὲν γάρ ἐστιν ὁ τοιοῦτος λόγος, οὐ πλησμονὴ, οὐ λιμὸς, οὐδ' ἄλλο οὐδὲν ἀγαθὸν ὅ τι ἂν μᾶλλον τῆς φύσεως ᾖ. ὁ δὲ νῦν ἡμῖν προκείμενος

omnibus, quum citra cibum fiant, vires diſſolvi accidit; ſive ſani vivent, ſive aegrotent homines. At vero Hippocrates moderatricem animalium vim aut potentiam perpetuo tueri magnopere ſtuduit. Sive igitur ſingulari numero aut potentiam ſive plurali vires dixerimus nihil retulerit. Atque id libro de alimento ipſe dicebat, vis aut potentia una et non una; unam quidem genere potentiam eſſe eamque plures habere ſpecies.

XVII.

Ubi cibus praeter naturam copioſior ingeſtus fuerit, id morbum creat, quod et prodit ſanatio.

Quod altero in aphoriſmó univerſaliter protulit, id nunc in una ſpecie docet. Univerſalis enim eſt hic ſermo: *non ſatietas, non fames, neque aliud quidquam quod naturáe modum exceſſerit, bonum.* At praeſens nunc

ἀφορισμὸς ὑπὲρ ἑνὸς ἀποφαίνεται πράγματος, τῆς πλησμονῆς. ἡ γὰρ πλείων τροφὴ τῆς τοῦ σώματος φύσεως ὀνομάζεται πλησμονή. πρός τι μὲν οὖν ἀεὶ τὸ πλέον, ἀλλ' ἔν γε τοῖς ἡμετέροις σώμασι διττόν· ἓν μὲν ὡς πρὸς τὴν τῶν ἀγγείων εὐρυχωρίαν, ἕτερον δὲ ὡς πρὸς τὴν διοικοῦσαν ἡμᾶς φύσιν. ὑπὲρ οὗ νῦν διδάσκων ἡμᾶς ὁ Ἱπποκράτης ἔφη τὴν πλείονα τροφὴν εἶναι παρὰ φύσιν, ἵνα μήτε τοὺς ἐμπεπλησμένους εἰς τοσοῦτον σιτίων ὡς διατετάσθαι τὴν γαστέρα, πάντως ὑπολαμβάνομεν ἐκ τούτου βλαβήσεσθαι, μήτε τοὺς ἐνδεεῖς ἔχοντας αὐτῆς τὸ κύτος, ὀλίγα δὲ προσενηνέχθαι καὶ πάντως πέψαι καλῶς αὐτά. καὶ γὰρ τοὺς προτέρους ἐγχωρεῖ πέψαι τὰ πεπληρωκότα τὴν κοιλίαν, εἰ ῥώμην αὐτὴν ἡ φύσις ἔχει καὶ τοὺς δευτέρους ἀπεπτῆσαι, δι' ἀῤῥωστίαν καὶ μάλισθ' ὅταν εὔπεπτα μὲν οἱ πρότεροι, δύσπεπτα δ' οἱ δεύτεροι τὰ σιτία προσενηνεγμένοι τύχωσιν. οὕτω δὲ κἀπὶ τῆς ἀναδοθείσης τροφῆς ἡ αἱματοῦσα δύναμις ἀνάλογον τῇ πεπτούσῃ κατὰ τὴν γαστέρα ποτὲ μὲν

aphoriſmus de una re, ſcilicet ſatietate, pronunciat. Copioſior ſiquidem quam pro corporis natura cibus aſſumtus ſatietas appellatur. Quod igitur copioſius eſt, id ſemper ad aliquid dicitur. Verum id copioſius noſtris in corporibus duplex eſt; unum prout ad vaſorum capacitatem, alterum prout ad naturam nos gubernantem refertur. De poſteriore nunc nos docens Hippocrates copioſius alimentum praeter naturam eſſe pronunciavit, ne eos qui tantam ciborum copiam ingurgitarunt, ut ipſis venter diſtendatur, ac inde omnino laeſionem percepturos aut eos quibus ad ventris explendam capacitatem cibi aliquid deeſt, pauca aſſumſiſſe eaque belle omnino concocturos arbitremur. Etenim priores cibaria ventriculum implentia concoquere contingit, ſi ipſo naturae robore polleant; poſteriore ob imbecillitatem concoquere non poſſe, tum maxime quum illi quidem cibos concoctu faciles, hi vero concoctu difficiles aſſumſerint. Sic vero et in alimenti diſtributione facultas ſanguifica coctrici ventriculi facultati proportione

ὑπ᾽ ἀῤῥωστίας, οὐκ ἀλλοιώσει τὸν εἰς τὰς φλέβας ἀναδοθέντα χυμὸν, κἂν εἰ σύμμετρος εἶναι δοκεῖ, ποτὲ δὲ τὸν τούτου πολλαπλάσιον ἑτοίμως αἱματώσει, διά τε τὴν ἑαυτῆς ῥώμην καὶ τὴν ἐπιτηδειότητα τοῦ χυμοῦ. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ τρίτη τροφὴ, ἥνπερ δὴ καὶ κυριώτατα λέγομεν τροφὴν, ἡ προστιθεμένη τοῖς τοῦ ζώου μορίοις, ὡς πρὸς τὴν δύναμιν, ἤτοι πλείων ἢ οὐ πλείων εἶναι λεχθήσεται, καὶ ἤτοι πεφθήσεται καλῶς καὶ θρέψει ἢ οὔ. καὶ κατὰ τοῦτο ἤτοι κρατηθήσεται πρὸς αὐτῶν ἢ μὴ κρατουμένη διαφθαρήσεται καὶ νόσον γεννήσει. μία μὲν οὖν ἐξήγησις αὕτη τὸ πλέον ὡς πρὸς τὴν διοικοῦσαν δύναμιν τὰ ζῶα ἀκουόντων ἡμῶν. ἑτέρα δὲ τὸ κατὰ ποιότητα παρὰ φύσιν ἀληθὴς καὶ αὕτη. τρέφεται γὰρ ἕκαστον μόριον ἐξ οἰκείας αὐτῷ τροφῆς, ἣν ὀρθῶς ἂν εἴποιμεν εἶναι κατὰ φύσιν ἑαυτῷ. ἐὰν οὖν ποτε εἰς αὐτὸ παραγίνηται χυμός τις, ἑτέρῳ [55] μὲν μορίῳ κατὰ φύσιν, ἀλλότριος δὲ καὶ παρὰ φύσιν ἐκείνῳ, μοχθηρὸν μὲν τὸ τοιοῦτον, οὐ μὴν πάντως γε καὶ νό-

refpondens, interdum ob imbecillitatem, humorem ad venas diftributum alterabit, etiamfi commoderatus effe videatur; interdum commoderato multò copiofiorem promte in fanguinem transmutabit, tum propter proprium ipfius robur tum propter idoneam humoris naturam. Eodem plane modo tertium etiam alimentum, quod profecto maxime proprium alimentum dicimus, quod animantis partibus apponitur, pro naturae viribus aut copiofius aut parcius dicetur ipfumque aut belle concoquetur et alet aut non; atque ita aut a natura vincetur aut minime evictus corrumpetur morbumque creabit. Una igitur aphorifmi ipfa eft expofitio qua nos copiofiorem cibum ad facultatem animantium moderatricem relatione intelligimus. Altera fit qua cibus qualitate praeter naturam eft, vera et ipfa. Aliter enim quaeque pars ex familiari fibi alimento, quod illi recte fecundum naturam effe dixerimus. Itaque fi quis humor interdum ad eam accedat, qui alteri quidem parti fit fecundum naturam, fed huic alienus et praeter naturam, malum quidem hoc exiftit, non tamen ne-

σος ἀκολουθήσει, βραχείας αὐτῷ ὑπαρχούσης ποσότητος. ὅπου γὰρ οὐδὲ τὰ διαφθείρειν ἡμῶν τὸ σῶμα δυνάμενα φάρμακα, μανδραγόρας καὶ μήκων, κώνειον, ἄνευ ποσότητος οἷά τε βλάπτειν ἐστὶν, ἤ πού γε τοιοῦτος χυμὸς, ὃς πρὸς τῷ μὴ διαφθείρειν ἔτι καὶ τρέφειν ἕτερα μόρια δύναται. τὴν ἀρχὴν γὰρ οὐκ ἂν (240) ὠνόμασε τροφὴν αὐτὸν, εἰ μὴ τοιοῦτος ἦν. ὥσπερ οὖν εἰ πνεύματος μέν τι βραχὺ διὰ τοῦ στομάχου κατενεχθὲν εἰς τὴν γαστέρα τύχοι, τῆς δὲ πινομένης ὑγρότητος ὀλίγιστον μὲν εἰς τὸν πνεύμονα διὰ τῆς τραχείας ἀρτηρίας, οὔτ᾽ ἂν ἡ γαστὴρ, ὅσον ἐπὶ τούτῳ νοσήσῃ, οὔτε ὁ πνεύμων οὕτως ἔχει καὶ ἐπὶ τῆς κατὰ τὰ λοιπὰ μόρια τροφῆς. καὶ μὲν δὴ καὶ τρίτη τις ἐξήγησις εἴρηται πρός τινων ἀκούειν ἡμᾶς ἀξιούντων τὸ παρὰ φύσιν ἀντὶ τοῦ μεγάλως καὶ ὑπερβαλλόντως, ὡς εἰ καὶ οὕτως εἶπεν· ὅκου ἂν τροφὴ πλείων ὑπερβαλλόντως εἰσέλθῃ, τοῦτο νόσον ποιεῖ. τὴν γὰρ ὀλίγον ὑπερβάλλουσαν τοῦ συμμέτρου μηδέπω δύνασθαι νόσον ποιεῖν, ἀλλ᾽ ἔτι φυλάττειν τὸ σῶμα

ceſſario ſequetur morbus, quum exigua portio fuerit. Quum enim medicamenta haec mandragoras, papaver atque cicuta, quae corpus noſtrum corrumpere poſſunt, citra quantitatem oblaedere nequeant, multo minus hujuscemodi humor qui praeter id quod non corrumpat, alias etiam partes alere poteſt; alioquin neque alimentum ipſum per initia vocaſſet, niſi tali eſſet facultate praeditus. Quemadmodum enim ſi quid exiguum ſpiritus per gulam in ventriculum delatum fuerit aut epoti liquoris pauxillum in pulmonem per aſperam arteriam deerraverit, neque ventriculus propterea, neque pulmo aegrotabit; ſic quoque ſe res habet in aliarum partium alimento. Jam vero et tertia quaedam a nonnullis invecta eſt interpretatio nos praeter naturam pro magnopere ac ſupra modum accipere imperantibus, ac ſi ita dixiſſet: *Ubi copioſior cibus exſuperanter ingeſtus fuerit, id morbum creat.* Nam qui paululum commoderationem exſuperat, hunc morbum nondum creare, ſed intra ſanitatis latitudinem corpus tueri,

κατά γε τῆς ὑγιείας πλάτος, ἀληθὲς μὲν οὖν καὶ τοῦτο· χρὴ γὰρ τὴν μέλλουσαν ἐργάσασθαι νόσον τροφὴν, οὐ μικρῷ τινι τῆς ἀκριβοῦς συμμετρίας ὑπερέχειν. ἀλλ' οὐκ ἔστιν ἔθος τούτου ἕνεκα διορίζεσθαι τὸν λόγον. εἰώθασι γὰρ αὐτὸ μόνον ἀποφαίνεσθαι τὸ γένος, ἔγκαυσιν ἢ ψύξιν ἢ κόπον, ἀπεψίαν τε καὶ φθορὰν χυμῶν, ὅσα τ' ἄλλα τοιαῦτα νοσοποιεῖν φάσκοντες, ὡς ἡμῶν ἑκάστῳ τῶν εἰρημένων συνεπινοούντων ἀξιόλογον ποσότητα. κατὰ τὸν αὐτὸν οὖν τρόπον καὶ τὴν πλείονα τροφὴν νοσοποιεῖν λέγουσιν, ἄνευ τοῦ προσθεῖναι τὸ πολλῷ, γινωσκόντων ἡμῶν ὡς ἐὰν δραχμῆς μοῖρα ιε' τὸ πλεῖον ἢ τοῦ συμμέτρου νόσον οὐδέπω δύναται κατασκευάζειν, ἀλλὰ πολλαπλασιαζομένη τε καὶ αὕτη ποτὲ ποιήσει νόσον. ἐκ γὰρ τοῦ γένους ἐστὶ μία τῶν κατεργαζομένων αἰτίων τὰς νόσους. κατὰ ταῦτα μὲν οὖν ἡ τρίτη τῶν ἐξηγήσεων, εἰ καὶ ὅτι μάλιστα ἀληθής ἐστι, περιεργοτέρα μοι δοκεῖ τοῦ τῶν παλαιῶν ἔθους ὑπάρχειν, μετὰ καὶ τοῦ βιαίως ἐξηγήσασθαι τῆς παρὰ φύσιν φωνῆς

vera quidem haec eſt ſententia. Cibus namque morbum facturus exquiſitam commoderationem non exigua quadam portione excedat oportet. Verum hujus rei gratia medicis conſuetudo non eſt orationem diſtinguendi. Conſueverunt enim ipſum ſolum genus morbi cauſam pronunciare, ut aeſtum, frigus, fatigationem, cruditatem, humorum corruptelam et quaecunque hujusmodi cetera affirmantes morbos facere, nobis ſcilicet in quoque horum inſignem quantitatem ſubaudientibus. Eodem igitur modo qui copioſiorem cibum morbum facere dicunt, multo non adjiciunt. Nobis innoteſcit, ſi quinta decima drachmae pars commoderatam portionem exceſſerit, eam nondum poſſe morbum exſtruere; verum ſi eadem multiplicetur, interdum etiam morbum efficiat. De genere ſiquidem cauſarum morbos procreantium una eſt. His igitur tertia interpretatio, etſi quam maxime vera exiſtit, mihi tamen veterum interpretandi conſuetudine accuratior eſſe videtur, cum eo quod violentius vocis praeter naturam ſigni-

τὸ σημαινόμενον. ἡ δ' ἐπὶ τέλει τοῦ ἀφορισμοῦ προσγεγραμμένη λέξις, ἔνθα φησὶ, δηλοῖ δὲ ἡ ἴησις, ἄμεινον ἂν εἶχε μετὰ τοῦ καὶ συνδέσμου γεγραμμένη κατὰ τόνδε τὸν τρόπον, δηλοῖ δὲ καὶ ἡ ἴησις. οὐ γὰρ δὴ μόνον γε ἡ ἴησις δηλοῖ τὸ τὴν τροφὴν, ἔνθα ἂν εἰσέλθῃ, πλείω νοσοποιεῖν, ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ πράγματος φύσις συνενδείκνυνται συνεπιμαρτυρούσης αὐτῇ καὶ τῆς ἰάσεως. ἐν ἁπάσαις γὰρ ταῖς τέχναις τοῖς καλῶς ἐπινοουμένοις καὶ ἡ ἀπὸ τῆς ἐκβάσεως μαρτυρία προσέρχεται. τίς οὖν ἐστιν αὕτη κατὰ τὸν προκείμενον λόγον; ἡ ἐπὶ ταῖς κενώσεσιν ἴασις τῶν λυπούντων χυμῶν, ἥν τινα καὶ Ἡρόφιλος ἐν τῇ τριχρόνῳ καλουμένη σημειώσει παρέλαβεν. εἰ γάρ τις ἐσθίων μὲν πλείω τῶν συνήθων, ἤτοι δ' ἴσα τοῖς ἔμπροσθεν ἢ ἐλάσσω γυμναζόμενος, βαρυνθείη τε τὸ [56] σῶμα καὶ σὺν ἐρεύθει καὶ ὄγκῳ τῶν φλεβῶν ἄρξηται πυρέττειν, οὐκ ἂν ἀλόγως τις αὐτὸν ὑπὸ πλήθους νοσῆσαι νομίζῃ. εἰ τοίνυν καὶ κενωθεὶς ὠφεληθείη, βεβαίωσις καὶ παραχρῆμα τῆς περὶ τοῦ πλήθους γενήσεται δόξης, θάρσος τε πρὸς τὸ πάλιν ἐπὶ

ficatum explicet. Quae autem verba in aphorifmi fine adfcribuntur, ubi ait: *indicat autem fanatio*; melius haberet cum conjunctione *et* confcriptus hoc modo: *indicat autem et fanatio.* Non enim quoties cibus praeter naturam copiofior ingeftus fuerit, ipfum morbum creare fola prodit fanatio, fed et fimul rei natura indicat, una ipfi adftipulante ratione. Nam quae omnibus in artibus recte conftituta funt, iis etiam ab eventu teftimonium accedit. Quodnam igitur eft in praefenti oratione? ea quae noxiorum humorum vacuationes fequitur fanatio, quod etiam teftimonium Herophilus in tritemporea fignificatione vocata affumfit. Si quis enim copiofiora quam pro confuetudine comederit, aequabili autem prioribus aut etiam pauciori utatur exercitio et corpus gravari ac opprimi fentiat et cum faciei rubore et venarum tumore febricitare incipiat, non citra rationem omnes illum ob plenitudinem febricitare exiftimaverint. Si igitur evacuatus juvetur, quam primum etiam accedet opinioni de plenitudine con-

τῶν αὐτῶν παραγενήσεται ὡσαύτως κενῶσαι, μὴ περιμείνοντας τὴν τῶν ἐμπειρικῶν τήρησιν, ἣν αὐτοὶ τῶν πλειστάκις ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ὡσαύτως ἀποβαινόντων εἶναί φασιν. ἴσως μὲν οὖν καὶ προσέκειτο κατὰ τὸν ἀφορισμὸν ὁ καί σύνδεσμος, εἶτά τις ὡς περιττὸν ἀφεῖλεν αὐτόν. ἴσως δὲ καὶ ἐξ ἀρχῆς αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης ἁπλῶς ἔγραψε χωρὶς τοῦ καί συνδέσμου, δηλοῖ δὲ ἡ ἴησις, ὡς εἰ καὶ οὕτως εἰρήκει, τοῖς γὰρ προειρημένοις οὕτως ἔχουσιν ὡς εἴρηται, τουτέστι τροφῆς πλείονος παρὰ φύσιν ἐν τῷ σώματι περιεχομένης, ἐπειδὰν κενώσεως προσαχθείσης, ὁ κάμνων ὠφεληθείη, δῆλόν ἐστιν ὡς εἰς νόσον ἥκει διὰ τὸ πλῆθος τῆς τροφῆς. ὅτι δὲ κένωσιν μὲν ἁπλῶς εἴωθε λέγειν ὁ Ἱπποκράτης, ὅταν ὁμοτίμως ἅπαντες οἱ χυμοὶ κενῶνται, κάθαρσιν δὲ ὅταν οἱ μοχθηροὶ κατὰ ποιότητα, μεμνῆσθαι χρὴ, καὶ ὅτι ἡ νῦν ἴασις ὑπὸ κενώσεως, οὐ καθάρσεώς ἐστι γινομένη μαρτυρεῖ τῇ περὶ τοῦ πλήθους δόξῃ. κένωσις δ' ὁμοτίμοις ἁπάντων τῶν χυμῶν ἡ μὲν ἀκριβεστάτη διὰ φλεβοτομίας ἐστὶν

firmatio, atque in posterum in iisdem similiter aderit vacuandi fiducia, non expectata empiricorum observatione, quam ipsi jactitant eorum esse quae saepissime in iisdem eodem modo contigerunt. Verum addita fortassis in aphorismo fuerat et copula, quam postea tamquam supervacaneam aliquis sustulit. Fortassis autem et ipse Hippocrates ab initio absolute citra *et* conjunctionem scripsit, *indicat autem sanatio;* ac si ita dixisset: praedictis enim ita se habentibus, ut dictum est, copiosiore cibo praeter naturam in corpore contento, ubi vacuatione adhibita aegrotus juvabitur, eum in morbum ob cibi copiam incidisse constabit. Quod autem Hippocrates vacuationem absolute pronunciare consueverit, quum aequabiliter omnes humores vacuantur, purgationem autem quum qualitate peccantes et pravi educuntur, meminisse oportet, quodque sanatio, de qua nunc agitur, vacuatione, non purgatione celebrata opinionem de plenitudine confirmat. Jam vero aequabilis omnium humorum vacuatio, quae exquisitissima est, venae sectione fit. Huic autem proxima, quemadmo-

ἐγγὺς δ' αὐτῆς ἥ τε ἀποσχαζομένων τῶν σφυρῶν, ὥσπερ ἡμῖν εὔθισται, καὶ ἡ διὰ γυμνασίων ἢ τρίψεων ἢ λουτρῶν καὶ προσέτι κατὰ συμβεβηκὸς ἡ διὰ ἀσιτίας. κατὰ συμβεβηκὸς δ' εἶπον, ὅτι μὴ δι' ἑαυτῆς ἡ ἀσιτία κενοῖ, καθάπερ ἕκαστον τῶν προειρημένων. ἀλλ' ἡ μὲν κένωσις γίνεται τῷ φυσικῷ τρόπῳ τῆς διαπνοῆς, μηδεμιᾶς δὲ ἀντὶ τῶν κενωθέντων εἰσενεχθείσης τροφῆς, ἐναργῶς τηνικαῦτα φαίνεται ἡ πρότερον λανθάνουσα. ταυτὶ μὲν οὖν αὐτάρκη πρός γε τὴν ἐξήγησιν τοῦ ἀφορισμοῦ. ὅστις δὲ βούλεται τὸν περὶ πλήθους λόγον ἀκριβῶς ἀναλέξασθαι, βιβλίον ἔχει γεγραμμένον ὑφ' ἡμῶν ἓν ὅλον, ὃ δὴ καὶ περὶ πλήθους ἐπιγέγραπται. νυνὶ δ' ἀρκεῖ τό γε τοσοῦτον ἔτι προσθεῖναι τοῖς εἰρημένοις, ὡς ἄρξασθαι μὲν δύναται τὸ πρὸς τὴν δύναμιν πλῆθος, ἄνευ τοῦ διεφθάρθαι, μεῖναι δ' οὐ δύναται χρηστόν. ἀνάγκη γὰρ πᾶσα μεταβάλλειν αὐτὸ κατὰ ποιότητα, διαφθείρεσθαι τοῦ χρόνου προϊόντος· ἀλλὰ κἂν τοῦτο γένηται, μέχρι τοσούτου πλῆθος αὐτὸ καλέσομεν, μέχρι περ

dum nobis confuetum eft, fcarificatis fit malleolis; et quae exercitiis et quae frictionibus et quae balneis ac denique quae inedia per accidens fit evacuatio. Per accidens autem dixi, quoniam non per fe vacuat inedia, quemadmodum fuperiorum unumquodque. Verum naturali quidem perfpirationis modo vacuatio quidem fit, quae nullo accedente alimento in locum ejus quod fuit evacuatum, tunc fenfu manifefte deprehenditur quae prius latuerat. Haec igitur ad aphorifmi explicationem fufficiant. Qui vero vult de plenitudine difputationem accurate perlegere, integrum librum unum habet a nobis confcriptum, cui titulus eft de plenitudine. Nunc vero hoc tantum fatis erit fuperioribus addidiffe, poffe quidem abfque corruptela cepiffe plenitudinem eam quae ad vires relatione intelligitur; fed quae utilis ac benigna permanere nequeat. Nam omnino neceffe eft ipfam fecundum qualitatem transmutari et progreffu temporis corrumpi. Verum etiamfi hoc accidat, tamdiu tamen plenitudinem ipfam nominabi-

ἂν ἐπὶ τῇ κενώσει τοῦ περιττοῦ τὸ λοιπὸν δύνηται γίνεσθαι χρηστόν. ὁποῖον γὰρ κατὰ τοὺς ὀξυνομένους οἴνους συμβέβηκε, τοιοῦτόν τι καὶ κατὰ τὴν ἀλλοίωσιν τοῦ αἵματος. ἔστι δὲ τὸ συμβαῖνον ἐπὶ τῶν οἴνων τοιόνδε. τελέως μὲν ὀξεῖς γενηθέντες οὐκέτ' εἰς τὴν τοῦ οἴνου φύσιν ἐπανέρχονται, βραχεῖαν δέ τινα ποιησάμενοι ῥοπὴν ὡς ὀξύνεσθαι μὲν, ὄξος δ' οὐδέπω γεγονέναι, πολλοὶ πολλάκις ἀνεκτήσαντο τὴν πρότερον φύσιν. οὕτως ἔχει κἀπὶ τοῦ αἵματος· καὶ γὰρ καὶ τοῦτο μεγάλης μὲν τῆς διαφθορᾶς γενομένης οὐκέτ' ἐπανέρχεται πρὸς τὸ κατὰ φύσιν, ἐπὶ βραχὺ δὲ συμβάσης, ἐπειδὰν τὸ περιττὸν ἀποκενωθῇ τὸ κατάλοιπον ἀνακτᾶται τὴν ἑαυτοῦ φύσιν, καὶ δὴ καὶ καλεῖν ἔθος ἐστὶ τὴν τοιαύτην [57] διάθεσιν οὐ διαφθορὰν, ἀλλὰ πλῆθος, ἐκείνης, ὡς ἔφην, μόνης ὀνομαζομένης διαφθορᾶς, ἥτις ἂν οὕτως ἀξιόλογον ἔχῃ τὴν τὸ παρὰ φύσιν ἐκτροπὴν, ὡς μηκέθ' ὑπὸ φύσεως δύνασθαι πεττομένης χρηστὸς γίνεσθαι χυμός.

---

mus, donec ex fupervacanei vacuatione refiduum benignnm ac utile fieri poffit. Quod enim vinis accidit acefcentibus, tale quiddam et in fanguinis alteratione oontingit. Quod autem in vinis accidit tale eft. Ubi vina plane facta funt acida, non rurfum ad vini naturam redeunt; verum fi levem quandam mutationem fecerint, fed nondum acetum fint, ex iis multa multoties priftinam naturam recuperant. Sic in fanguino fe res habet. Etenim magna ipfius facta corruptione, is non amplius ad naturalem ftatum redit; fi vero pauca contigerit, vacuato fupervacaneo, refiduum ad fuam naturam reftituitur. Et fane hujusmodi fanguinis affectionem non corruptelam, fed plenitudinem vocare confuetum eft, quum illa, ut dixi, fola corruptela nominetur, quae tam infignem habet in ftatum, qui praeter naturam eft, everfionem, ut iterum a naturae coctione humor utilis ac laudabilis fieri nequeat.

ιη'.

Τῶν τρεφόντων ἀθρόως καὶ ταχέως ταχεῖαι καὶ αἱ διαχωρήσιες γίνονται.

Ταχέως μὲν τρέφειν ἀκουστέον εἰρῆσθαι πρὸς αὐτοῦ τὰ μετ' ὀλίγον χρόνον τῆς προσφορᾶς εὐθέως τρέφοντα κατά γε τὴν ἑαυτῶν φύσιν. ἐξετάζεται δ' αὕτη κατά γε τοὺς ἀμέμπτως ὑγιαίνοντας. ἀθρόως δὲ τὰ μετὰ τὸ ἄρξασθαι τρέφειν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ πᾶσαν τὴν ἐξ αὐτῶν τροφὴν δίδονται τῷ σώματι. τὰ τοιαῦτα οὖν, ὅσον ἐπὶ τοῦτο μόνον τῷ τρέφειν ἀθρόως καὶ διαχωρηθήσεται ταχέως. εἰ δ' ἤτοι δριμύτης τις αὐτοῖς ἐρεθίζουσα πρὸς ἀπόκρισιν ἢ γλισχρότης ὑπάρχει, δι' ἣν ἐπὶ πλέον κατέχεται, τὰ μὲν θᾶττον κατὰ τὴν διαχώρησιν ὁρμήσει, τὰ δὲ βραδύτερον. τάχιστα μὲν οὖν καὶ ἀθροώτατα οἶνος τρέφει, βραδύτατα δὲ καὶ κατὰ βραχὺ βόειον κρέας καὶ κοχλίαι καὶ σπόνδυλοι θαλάττιοι καὶ ἀκρίδες καὶ κάραβοι καὶ ἀστακοί, καὶ συνελόντι

XVIII.

Quae confertim ac celeriter alunt, eorum quoque celeres excretiones fiunt.

Celeriter quidem alere ab ipſo dici intelligenda ſunt quae pauco poſt aſſumtionem tempore ſtatim nutriunt ſuae naturae ratione. Ipſa vero in corporibus illaeſa ſanitate fruentibus explorantur. Confertim vero, quae poſtquam alere coeperunt exiguo tempore totum ex ſe corpori alimentum impertiunt. Quae itaque ſunt ejusmodi, quatenus confertim et cumulate nutriunt, eatenus celeriter excernentur. Si qua vero ipſis adſit acrimonia quae ad excretionem excitet aut lentor exiſtat, quo diutius retineantur; illa quidem celerius ad excretionem prorumpent; haec vero tardius. Celerrime igitur et confertiſſime vinum alit; tardiſſime autem et paulatim caro bubula et cochleae, ſpondyli marini, locuſtae, carabi, gammari, et ut

φάναι πάντα τὰ σκληρόσαρκα τῆς αὐτῆς ἐστι (241) τούτοις φύσεως. καὶ σκληροὶ τυροὶ καὶ τὰ τεταριχευμένα τῶν κρέων καὶ φακοὶ καὶ βολβοὶ καὶ τὰ μέχρι τοῦ σκληρωθῆναι τῶν ᾠῶν ἀφεψημένα. ταυτὶ γὰρ πάντα μετὰ πολὺν χρόνον τοῦ προσαχθῆναι τρέφει κατὰ βραχύ. σημεῖον δ' ἔστω σοι τοῦ τρέφειν ἤδη τὸ προσενηγμένον ἐν μὲν τοῖς σφυγμοῖς ἥ τε σφοδρότης καὶ τὸ μέγεθος, ἐν δὲ ταῖς καθ' ὁρμὴν κινήσεσιν ἡ προστιθεμένη τοῖς τεθραμμένοις ῥώμη. μάλιστα δ' ἐξετάζειν αὐτὴν προσῆκον ἐπὶ τῶν ἐκλελυμένων διὰ κένωσίν τινα αἰσθητὴν ἢ διὰ κάματον ἢ δι' ἀσιτίαν. ἐπὶ μὲν οὖν τῶν προειρημένων ἁπάντων αἱ κατὰ τὴν γαστέρα διαχωρήσεις βραδεῖαι γίνονται, τοῦτ' ἔστι μετὰ πολὺν τῆς προσφορᾶς χρόνον, ἐπὶ δὲ τῶν ἐναντίων ταχεῖαι, μάλιστα δ' ἐναντίος ἁπάντων αὐτοῖς ἐστιν ὁ οἶνος ὡς εἴρηται, τάχιστα τρέφων, ἐφεξῆς δ' αὐτῷ κατὰ στοῖχον ἄλλα περὶ ὧν ἐρῶ, πρῶτόν γε περὶ τῶν οἴνων αὐτῶν διερχόμενος. οἱ μὲν γὰρ ὑδατώδεις αὐτῶν ἐλαχίστην τροφὴν τῷ σώματι διδόασιν. εἰσὶ δὲ οὗτοι λευκοὶ μὲν τὴν χρόαν, λεπτοὶ δὲ τὴν σύστα-

fummatim comprehendam, quaecunque dura carne conftant, ejusdem cum his naturae funt. Ad haec duri cafei, falitae carnes, lentes, bulbi et ova quoufque induruerint elixa. Haec enim omnia multo poft affumtionem tempore paulatim nutriunt. Indicium autem tibi fit cibum affumtum jam nutrire tum pulfuum quidem vehementia et magnitudo, tum motuum voluntariorum robur nutritis partibus conciliatum. Ipfum autem potiffimum decet explorare in illis qui aut propter vacuationem quandam fenfibilem aut propter laborem aut propter inediam viribus exfoluti funt. In praedictis igitur omnibus tardae fiunt per alvum excretiones, hoc eft longo poft affumtionem tempore; in contrariis vero celeres. Maxime autem omnium ipfis vinum contrarium eft, celerrime, ut diximus, nutriens. Poft ipfum vero fuo ordine cetera fubfequentur, de quibus dicturus fum, quum primum de vinis ipfis differuero. Etenim aquofa vina pauciffimum corpori dant alimentum. Sunt autem haec colore quidem alba,

σιν, οἱ δὲ παχεῖς καὶ κιῤ- [58] ῥοὶ πολὺ μὲν πλείονα τὴν τροφὴν τούτων διδόασι τῷ σώματι, ἀπολείπονται δὲ τῶν μελάνων ἐς τοσοῦτον τροφῆς, ὅσαν πλεονεκτοῦσιν εἰς τὸ ταχέως καὶ ἀθρόως τρέφειν. ὅσοι δὲ λευκοὶ μὲν, ἀλλὰ παχεῖς εἰσιν ἀτροφώτεροι μὲν τοσοῦτον ὑπάρχουσιν, τροφιμώτεροι δὲ τῶν λεπτῶν τε καὶ λευκῶν, ἀλλ᾿ οὔτε τάχεως οὔτε ἀθρόως τρέφουσιν. εἰς ὅσον δὲ ἐν τούτοις διαφέρουσιν, εἰς τοσοῦτον καὶ κατὰ τὴν διαχώρησιν. οἱ μὲν γὰρ ὑδατώδεις κατ᾿ οὖρα διαχωροῖσι τάχιστα, διὰ τὸ φθάνειν τάχιστα σχεδὸν ἀναλαμβάνεσθαι ὅλοι, τῶν δ᾿ ἄλλων πάντων ὅσον ὑπέρχεταί τι κατὰ τὴν γαστέρα σαφὲς, ἀνάλογον τῷ χρόνῳ τῆς θρέψεως ἔχει τὴν διαχώρησιν. οὕτω δὲ κἀπὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων συμβέβηκεν. ὁ μὲν γὰρ τῆς πτισάνης χυλὸς οὐ μετὰ πολὺν χρόνον τῆς προσφορᾶς φαίνεται τρέφων, οὐ μὴν πολλὴν τροφὴν διδοὺς τῷ σώματι καὶ ταύτην ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ παρέχων ἀθρόαν. ὁ χόνδρος δὲ οὔτ᾿ ὀλίγην οὔτ᾿ ἀθρόαν, ἀλλ᾿ ἐν πολλῷ τε χρόνῳ καὶ πολλὴν παρέχει τροφήν. ὡσαύτως δὲ δηλονότι προσήκει τῇ

fubftantia vero tenuia. Craffa vero et fulva his multo quidem copiofius corpori alimentum impertiunt, fed tanto nigris in copiofe alendo cedunt, quanto in celeriter ac confertim alendo praecellunt. Quae vero alba quidem funt, fed craffa, parcius quidem quam nigra, liberalius autem quam tenuia et alba nutriunt, fed neque celeriter, neque confertim alunt. Quanto vero in hifce differunt, tanto et in excretione. Aquofa namque celerrime per urinas excernuntur, quia propemodum tota celerrime jacturam rependi praevertunt. Ex aliis vero omnibus quantum qui manifefte per ventrem fubierit proportionalem nutritionis tempori habet excretionem. Sic et in aliis omnibus accidit. Nam ptifanae cremor non multo poft affumtionem tempore videtur alere, non tamen copiofum corpori praebet alimentum idque pauco tempore confertum. Alica vero neque paucum, neque confertum, fed et multo tempore et multum praebet alimentum. At profecto quae inter fe comparantur fimilem habere confiften-

συστάσει ἔχειν τὰ παραβαλλόμενα καὶ μὴ τὸ μὲν ἀκριβῶς εἶναι ὑγρὸν, τὸ δὲ ἄκρως ξηρόν. ἐπὶ μὲν οὖν τῆς πτισάνης καὶ χόνδρου καὶ πάντων τῶν τοιούτων, ὅσα σκευάζουσιν ἐκ κέγχρων ἢ κυάμων, ἤ τινων ἄλλων καρπῶν, ὁμοίως ἐχέτω τὰ παραβαλλόμενα, κατὰ τὸ ποιὸν τῆς συστάσεως. ἐπὶ δὲ τῶν κρεῶν ἰδία μὲν ἡ σύστασις ἑκάστου. παραβάλλεσθαι δὲ αὐτὰ χρὴ κατὰ τὸ ποιὸν τῆς σκευασίας ἢ ὠπτωμένων ἀμφοῖν ἢ ἑψημένων ὡσαύτως. ἀφαιρείσθωσαν δὲ κατὰ τὴν σκευασίαν καὶ οἱ δακνώδεις χυμοὶ, καθάπερ ἐπὶ κράμβης τε καὶ ὀσπρίων, εἰ μέλλεις ἀκριβῆ βάσανον αὐτῆς τῆς τρεφούσης οὐσίας λαβεῖν. ἡ δ' ἀφαίρεσις τῶν χυμῶν ἐκ τοῦ μετατίθεσθαι κατὰ τὴν ἕψησιν εἰς ἕτερον ὕδωρ ἐξ ἑτέρου γίγνεται. ἐὰν οὖν ἅπαντα ταῦτα διορισάμενος ἐξετάσῃς ἀκριβῶς, εὑρήσεις ὅσα μὲν ὀλίγῳ χρόνῳ τρέφει, τοῦτο δέ ἐστι τὸ ἀθρόως καὶ μετ' ὀλίγον χρόνον τῆς προσφορᾶς, τοῦτο γάρ ἐστι τὸ ταχέως, τούτων καὶ τὴν διαχώρησιν ἐν τάχει γινομένην, ὅταν γε ὡσαύτως ἔχουσιν ἀνθρώποις δίδο-

tiam oportet, neque vinum hoc quidem exquifite humidum efſe, alterum vero fumme ficcum. In ptifana igitur et alica et hujuscemodi omnibus quaecunque homines ex miliis aut fabis aut aliis quibusdam fructibus parant, eodem modo fe habeant quae comparantur fecundum confiftentiae qualitatem. Carnibus autem propria quidem eft uniuscujusque confiftentia. Sed comparare ipfas oportet in apparatus modo, utrisque aut affis aut eodem modo elixis. Auferantur autem per apparatum etiam mordaces fucci, quemadmodum in braffica ac in leguminibus, fi certam alentis fubftantiae probationem fis adepturus. Mordacium autem fuccorum fiet fublatio, fi quae incoquuntur per elixationem ex una aqua in alteram transfundantur. Si igitur haec omnia cum diftinctione diligenter exploraveris, invenies quae quidem pauco tempore nutriunt, hoc enim eft confertim, et pauco poft affumtionem tempore: hoc enim eft celeriter etiam celerem habere excretionem, quum hominibus eodem modo affectis exhibentur; haec

ται. καὶ γὰρ καὶ τοῦτο ἐπὶ πάντων τοιούτων χρὴ προσδιορίσασθαι. τὰ δ' ἐναντίως ἔχοντα βραδέως ὑποχωρεῖν. τὴν δ' αἰτίαν τῶν γινομένων μάθοις ἂν ἐκ τῶν ἀποδεδειγμένων ἐν τοῖς τῶν φυσικῶν δυνάμεων ὑπομνήμασιν. ἡ γάρ τοι γαστὴρ ἀπολαύειν ἐνεδείκνυτο τῶν σιτίων αὐτὴ πρώτως τὸν οἰκεῖον ἐξ αὐτῶν ἕλκουσα χυμὸν, ἐναποτιθεμένη τε τοῖς ἑαυτῆς χιτῶσιν, εἶτ' ἐπειδὰν τούτου κορεσθῇ, τηνικαῦτα ἐκπέμπειν αὐτὰ πρὸς τὴν διαχώρησιν. ἐν τούτῳ δὲ τῷ χρόνῳ καὶ τὸ ἧπαρ ἐκ τῶν σιτίων ἕλκειν ἐδείκνυτο, ἐπειδὰν ἐνδεῶς ἔχῃ τροφῆς. εἰ δὲ μὴ, χρήσεται τῇ προϋπαρχούσῃ. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον ἕλκειν αὖθις ἐκ τοῦ ἥπατος ὅλον τὸ σῶμα, καθ' ὃν ἂν χρόνον καὶ τοῦτο ἀπορεῖ τροφῆς. ὅθεν ἐφ' ὧν ὅλον τὸ σῶμα κενόν ἐστι, μάλιστα ἄν τις λάβῃ τὴν πεῖραν τῶν ἀθρόως τε καὶ ταχέως τρεφόντων, οἷσπερ, ὡς ἔφαμεν, ὑπάρχει καὶ τὸ πρὸς τὴν διαχώρησιν ἰέναι θᾶττον, ὅσον ἐπὶ τῷδε. τινὲς μέντοι τὴν ἐξ ὅλου τοῦ σώματος ἔφασαν κένωσιν εἰρῆσθαι διαχώρησιν, [59] ἵνα ταυτὸν ᾖ τὸ νῦν διδασκόμενον τῷ λελεγμένῳ κατὰ τὸ περὶ τροφῆς

etenim in ejusmodi omnibus adhibenda eſt diſtinctio; quae vero contrariam naturam ſortiuntur, tarde excerni. Horum autem cauſam didiceris ex iis quae noſtris in commentariis de facultatibus naturalibus demonſtrata ſunt, ventriculum prius cibis frui, familiari cibi ſucco ex illis attracto et ſuis appoſito tunicis et mox eo ſatiatum tunc ipſos ad excretionem emittere demonſtravimus. Hoc autem tempore et hepar demonſtrabatur ex cibis attrahere, ubi alimento indigeret; nam ſi non egeat, illo quod prius aderat frui. Eodem quoque modo trahere rurſus ex hepate totum corpus, quo tempore et ipſum indiget alimento. Unde in quibus totum corpus vacuum eſt, quispiam maxime poſſit experiri, qui cibi et confertim et celeriter nutriant; quibus, ut diximus, ineſt celerius ad excretionem accedere, quantum ad id ſpectat. Verum quidam dixerunt eam quae ex univerſo fit corpore vacuationem, ab ipſo excretionem nominari, ut idem ſit quod nunc docetur ei quod in libro de alimento protulit, ubi inquit

βιβλίον, ἔνθα φησίν· ἡ δυσαλλοίωτος δυσεξανάλωτος, ἡ εὐπρόσθετος εὐεξανάλωτος, ὅπερ ἀληθέστατον μέν ἐστιν, οὐ μὴν οἰκείως ἀκούσεσθαί τε δοκεῖ τῇ τῆς διαχωρήσεως προσηγορίᾳ. λέγεται γὰρ αὕτη μᾶλλον ἐπὶ τῆς κατὰ γαστέρα μόνον, δυνατόν γε μὴν κἀπὶ τῶν καθ᾽ ὅλον ἀκούειν αὐτὴν τὸ σῶμα. διαφέρει γὰρ ἢ ὑποχώρησιν ἢ διαχώρησιν εἰπεῖν. ἡ μὲν οὖν ὑποχώρησις ἐπὶ τῶν κατὰ τὴν γαστέρα μόνον λέγεται, κοινὸν δ᾽ ἀμφοῖν τὸ τῆς διαχωρήσεως ὑπάρχειν ἐγχωρεῖ ὄνομα. τὰ μὲν οὖν χοίρεια κρέα καὶ ὅσα γλίσχρους καὶ παχεῖς ἔχει τοὺς χυμοὺς, ἐν χρόνῳ ποιεῖται τὴν ἐξ ὅλου τοῦ σώματος διαπνοήν· λάχανα δὲ καὶ τῶν ἰχθύων οἱ πετραῖοι καὶ ἁπλῶς ὅσα λεπτὸν ἔχει τὸν ἀναδιδόμενον χυμὸν, ἐν μὲν τῷ τάχει τῆς ἀναδόσεως καὶ τῆς προσθέσεως πλεονεκτεῖ, μόνιμον δ᾽ οὐκ ἔχει τὴν φύσιν, ἀλλὰ διαπνεῖται ῥᾳδίως.

---

quod alimentum difficile alteratur aut immutatur, difficile abſumitur; quod facile apponitur, facile abſumitur. Quod dictum veriſſimum quidem eſt, non tamen proprie videtur accipi ſub excretionis appellatione; nam ipſa magis proprie dicitur de ea quae per ventrem ſolum, forſan et de ea, quae ex toto fit corpore, intelligere poſſibile eſt. Differt enim et excretionem et ſubductionem dicere. Subductio namque de iis ſolis dicitur quae per alvum dejiciuntur; contingit autem excretionis vocabulum utrisque eſſe commune. Carnes itaque ſuillae et quaecunque lentos ac craſſos humores habent, diuturno tempore ex toto corpore per transſpirationem diſcutiuntur; olera vero et piſces ſexatiles et ſimpliciter quaecunque tenuem habent ſuccum diſtribuendum, diſtributionis quidem atque appoſitionis celeritate exſuperant, ſtabilem vero naturam non habent, ſed facile digeruntur ac perſpiratione evaneſcunt.

ιθ'.

Τῶν ὀξέων νοσημάτων οὐ πάμπαν ἀσφαλέες αἱ προσαγορεύσιες οὔτε τοῦ θανάτου οὔτε τῆς ὑγιείας.

Τὰ ὀξέα νοσήματα πρὸς τὸ κρίνεσθαι ταχέως εὐθέως καὶ μέγεθος ἔχει· τοὺς γὰρ ἐφημέρους πυρετοὺς καίτοι ταχέως παυομένους οὐ καλοῦσιν ὀξέα νοσήματα. διττὴ δέ ἐστιν ἡ τῶν ὀξέων νοσημάτων φύσις· ἢ γὰρ ἐπὶ χυμοῖς μόνοις θερμοῖς οὐδένα τόπον ἐγκατειληφόσιν, ἀλλ᾽ ὁμοτίμως ἐν ἅπασι τοῦ ζώου τοῖς μέρεσι γίγνεσθαι πεφυκόσιν ἢ τόπου τινὸς πεπονθότος, ὡς ἐν πλευρίτιδι καὶ περιπνευμονίᾳ καὶ κυνάγχῃ. καὶ οἵ γε πυρετοὶ τοὐπίπαν οἷον συνεχεῖς εἰσιν ἐν τοῖς ὀξέσι νοσήμασι. σπάνια γὰρ τὰ χωρὶς πυρετῶν, ὁποία ἐστὶ καὶ ἡ ἀποπληξία. τὰ δὲ χρόνια νοσήματα διὰ χυμοὺς γίνεται παχεῖς καὶ γλίσχρους καὶ ψυχροὺς, οὔτε πεφθῆναι ῥᾳδίως δυναμένους, ἐμπλαττομένους τε καὶ σφηνουμένους ἐν τοῖς πεπονθόσι μορίοις, ὥστε καὶ σκιῤῥώδεις

XIX.

Acutorum morborum non omnino certae ſunt praedictiones, neque mortis, neque ſanitatis.

Acuti morbi praeterquam quod celeriter judicentur, ſtatim etiam vehementiam habent. Licet enim diariae febres celeriter finiantur, eas tamen acutos morbos minime vocitant. Duplex autem eſt acutorum morborum natura; aut enim ſolis in humoribus calidis nullum certum locum intercipientibus, ſed aequabiliter in omnibus animalis partibus; aut affecta quadam parte, ut pleuritide, peripneumonia et cynanche procreari conſueverunt. Sed et febres ut plurimum in acutis morbis ſunt continuae. Pauci namque ſunt citra febres, qualis apoplexia. Diuturni vero morbi ob craſſos, lentos ac frigidos humores oboriuntur, qui facile concoqui nequeunt, ſed affectis partibus ita impacti atque incuneati ſunt, ut eorum affectus ſcirrhos

αὐτῶν μᾶλλον ἢ φλεγμονώδεις εἶναι τὰς διαθέσεις. ὀλίγα δ' ἐξ αὐτῶν γίγνεται τὰ κατὰ συμπάθειαν καὶ χωρὶς τόπου πεπονθότος, ἐν οἷς ὁμοτίμως ἁπασῶν τῶν φλεβῶν, ἤτοι μελαγχολικοὺς ἢ φλεγματώδεις χυμοὺς ἐχουσῶν σηπομένους. ἐπὶ μὲν τούτων ἁπάντων ἔοικεν ὁ Ἱπποκράτης θαῤῥεῖν ταῖς προγνώσεσιν, ἐπὶ δὲ τῶν ὀξέων οὐχ ἁπάντων, ἀλλ' ἔστιν ὅτε καὶ διαμαρτάνεσθαι τὴν πρόγνωσιν ὁμολογεῖ. τοιοῦτον γάρ ἐστι τὸ οὐ πάμπαν, ἀπόφασις ὄν. τὸ γὰρ οὐ πάμπαν τῷ οὐ παντελῶς ταὐτὸν σημαίνει. καὶ ἔστι τὸ οὐ πάμπαν ἴσον τῷ οὐκ ἐπὶ πάντων, ὅπερ ὅταν ὀλίγα τῶν πάντων ἐξαιρῶσιν ὀνομάζειν εἰώθασιν. οἷον οὐ πάντες ἄνθρωποι κακοί. δηλοῖ γὰρ ὁ τοῦτ' εἰπὼν ὀλιγοστοὺς εἶναι τοὺς ἀγαθούς. οὕ- [60] τω γοῦν καὶ νῦν ὁ Ἱπποκράτης ἐμφαίνει λέγων, (242) οὐ πάμπαν ἀσφαλεῖς εἶναι τὰς προσαγορεύσεις ἐπὶ τῶν ὀξέων ὡς ὀλιγάκις ποτὲ καὶ σφαλλομένου τοῦ ἀρίστου ἰατροῦ. συμβαίνει δ' αὐτὸ τοῦτο διά τε τὴν ὀξύῤῥοπον ἐν κρίσει μεταβολὴν, ἥτις ἕπεται τῶν ἐργαζομέ-

magis quam phlegmonas aemulentur. Pauci vero ex ipfis fiunt per confenfum et citra partem affectam; in quibus aequaliter omnes venae, putrefcentes humores vel melancholicos vel pituitofos habeant, quorum omnium praenotionibus niti et confidere videtur Hippocrates; acutorum vero non omnium, fed in ipfis falli etiam interdum praenotionem fatetur. Id namque tale fignificat, *non omnino*, negatio quum fit. *Non omnino* enim idem quod non prorfus fignificat, eftque *omnino* peraeque ac non in omnibus, quod fermonis genus ufurpare confueverunt, quum pauca de omnibus eximunt, ut quum dicunt, non omnes homines mali. Qui enim hoc profert, pauciffimos effe bonos declarat. Sic igitur et nunc Hippocrates his verbis oftendit non omnino certas in morbis acutis effe praedictiones, quum raro interdum optimus medicus aberret. Hoc autem ipfum accidit tum propter repentinam in crifi permutationem, quae humorum morbos efficientium naturam fequitur, tum propter eum qui fit inter-

νων αὐτὰ χυμῶν τῇ φύσει καὶ διὰ τὸ μεταῤῥεῖν ἐνίοτε τὸν λυποῦντα χυμὸν ἐξ ἑτέρων εἰς ἕτερα.

κ'.

Ὁκόσοισι νέοισιν ἐοῦσιν αἱ κοιλίαι ὑγραί εἰσι, τουτέοισιν ἀπογηράσκουσι ξηραίνονται. ὁκόσοισι δὲ νέοισιν ἐοῦσιν αἱ κοιλίαι ξηραί εἰσι, τουτέοισιν ἀπογηράσκουσιν ὑγραίνονται.

Ὅτι μὲν ὡς τὸ πολὺ τοῦτο γίνεται καὶ οὐ διὰ παντὸς ἐδήλωσεν αὐτὸς ἐν τοῖς κατωτέρω γράψας τόνδε τὸν ἀφορισμὸν, ὁκόσοι τὰς κοιλίας ὑγρὰς ἔχουσι νέοι μὲν ἐόντες βέλτιον ἀπαλλάσσουσι τῶν ξηρὰς ἐχόντων, εἰς δὲ τὸ γῆρος χεῖρον ἀπαλλάσσουσι. ξηραίνονται γὰρ ὡς ἐπὶ πολὺ τοῖσιν ἀπογηράσκουσιν. ἀκουστέον δέ ἐστι ξηρᾶς καὶ ὑγρᾶς κοιλίας οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς διαιτήμασιν. εἰ γὰρ

dum peccantis humoris ex altero in alterum locum transfluxum.

XX.

Quibus per juventutem alvi ſunt humidae, iis ſeneſcentibus exſiccantur. Quibus vero in juventute alvi ſiccae ſunt, iis ſenioribus factis humectantur.

Quod id quidem ſaepenumero et non ſemper oboriatur, in ſequentibus hunc quem ſcripſit aphoriſmum ipſe declaravit: *Quicunque alvos habent humidas, ſi juvenes quidem fuerint, ſalubrius degunt quam qui ſiccas habent; at in ſenectute deterius ea defunguntur: ipſis namque ſeneſcentibus plerumque reſiccantur.* Oportet autem humidas et ſiccas alvos intelligere non ſimpliciter, ſed eadem victus ratione ſervata. Si quis enim in juventute Alexandrino-

τις ἐν μὲν τῇ νεότητι τῇ τῶν Ἀλεξανδρέων χρῆται διαίτῃ, ταρίχη τε καὶ πράσα ἐσθίων, ἐπιπίνων τε ζυθὸν, ἐν δὲ τῷ γήρᾳ μηδὲν τούτων προσφέρηται, φακὴν δὲ ἐσθίει καὶ οἶνον αὐστηρὸν ἔτι πίνει, πῶς ἂν φαίημεν ὑπηλλάχθαι τούτῳ τὰ διαχωρήματα τῷ λόγῳ τῆς ἡλικίας; οὕτω δὲ καὶ ὁ μὲν κατὰ τὴν νεότητα φακὴν ἐσθίων καὶ μέσπιλα καὶ οἶνον αὐστηρὸν πίνων, ἐπὶ δὲ τοῦ γήρως τῇ τῶν Ἀλεξανδρέων χρώμενος διαίτῃ, συμμεταβάλλει ταῖς διαίταις τὴν κατὰ τὴν διαχώρησιν, οὐκ ὀρθῶς ποιησόμεθα κρίσιν. ἀλλ' ὅταν ἁπάντων τῶν ἄλλων, οὐ μόνον τῶν κατὰ τὴν τροφὴν, ὁμοίως πραττομένων ὑπηλλάχθαι τὰ κατὰ τὰς διαχωρήσεις, ἡ κρίσις ὀρθὴ γενήσεται τῶν ὑφ' Ἱπποκράτους εἰρημένων· ὑπαλλαχθήσεται δὲ τὰ κατὰ τὰς διαχωρήσεις, ὅσον ἐπὶ τῇ φύσει τῶν ἡλικιῶν κατὰ τὰς ἐν τῷ σώματι διαθέσεις ἀλλαττομένας, ὑφ' ὧν ἡ γαστὴρ ὑγροτέρα τε καὶ ξηροτέρα γίνεται. τίνες δὲ εἰσιν αὗται τῶν ἐζητημένων ἐστὶ καὶ οὕτω γε μακρὸν ἔσεσθαί μοι νομίζω τὸν λόγον, εἰ σὺν ταῖς οἰκείαις ἀποδείξεσι γράφειν αὐτὸν ἐπιχειρήσαιμι, ὥσθ' ἑνὸς

rum victu uteretur et falfamenta et porra comederet, zythumque fuperbiberet, in fenectute vero nihil horum quidquam affumeret, fed lentem efitaret et vinum aufterum infuper biberet, quomodo diceremus huic dejectiones aetatis ratione fuiffe permutatas? Sic etiam fi quis per juventutem lentibus et mefpilis vefceretur vinumque aufterum potaret, per fenectutem vero Alexandrinorum victu uteretur, atque ita cum victu dejectiones mutaret, non recte judicium fecerimus. Verum quum ceteris omnibus non folis ad alimoniam fimili modo paratis dejectiones immutatae fuerint, tum rectum de iis quae ab Hippocrate in aphorifmo dicta funt, dabitur judicium. Immutabuntur autem dejectiones, quod ad aetatum naturam attinet, prout corporis affectiones immutantur, a quibus alvus et humidior et ficcior redditur. At quaenam hae fint affectiones eorum, quae quaeruntur, unum eft, atque adeo longam mihi fore orationem auguror, fi cum propriis demonftrationibus ipfum fcriptis prodere ftuduero, ut uno

ὅλου δεήσεσθαι βιβλίου. τοῦτο μὲν οὖν αὖθις ἔσται ποτὲ, νῦν δὲ διὰ βραχέων ἐρῶ τὰ κεφάλαια, συγχρησάμενος οἷς ἔν γε τοῖς τῶν φυσικῶν δυνάμεων ἀπέδειξα ὑπομνήμασι καὶ τοῖς τῶν συμπτωμάτων αἰτίοις· ὑγροτέρα τοῦ συμμέτρου γίνεται ἡ γαστὴρ, ὅταν ἡ χυλωθεῖσα τροφὴ κατ' αὐτὴν ἐνδεέ- [61] τερον ἀναδίδοται, ξηροτέρα δὲ πάλιν τῆς κατ' αὐτὴν ὑγρότητος ἁπάσης εἰς τὸ ἧπαρ ἀναφερομένης. ἀλλὰ τὸ μὲν ἐνδεέστερον ἀναδίδοσθαι γίνεται μέν ποτε πλείονα τροφὴν λαμβανόντων ἢ ὅσης δεῖται τὸ ἧπαρ, ἔστι δ' ὅτε θᾶττον ἐπὶ τὴν διαχώρησιν ἰούσης αὐτῆς. τῆς μὲν γὰρ πλείονος ἀπολείπεται τὸ περιττὸν, ἐπειδὰν ἑλκύσει τὸ ἧπαρ, ὅσης δεῖται. τῆς δὲ ταχέως διεξιούσης οὐ φθάνει τοσοῦτον ἕλκειν τὸ ἧπαρ ὅσου δεῖται. θᾶττον δὲ ὑπέρχεται τὰ διαχωρούμενα, ποτὲ μὲν διὰ τὸ πλῆθος τῆς καταῤῥεούσης εἰς τὴν γαστέρα χολῆς ἐρεθιζούσης αὐτὴν εἰς ἀπόκρισιν, ἐνίοτε δὲ τῆς μὲν ἐν αὐτῇ τῇ γαστρὶ καθεκτικῆς δυνάμεως, ἀῤῥωστοτέρας γινομένης, τῆς δὲ ἀποκριτικῆς ἐν ταύτῃ γε καὶ τοῖς ἐντέροις ἰσχυρᾶς ὑπαρχούσης. πλειόνων μὲν οὖν

integro libro fit opus. Id igitur alias fortaffis praeftabitur; nunc vero paucis capita proferam, atque iis utar, quae in commentariis tum de naturalibus facultatibus tum de fymptomatum caufis demonftravi. Alvus jufto fit humidior quum cibus in chylum commutatus ex ea parcius diftribuitur; contra vero ficcior, quum omnis humor in ipfa contentus ad hepar fertur. Quamobrem autem parcius diftribuatur eft interdum quidem copiofior cibus quam quo hepar indigeat affumtus, interdum etiam quia celerius ipfe ad dejectionem fertur quam hepar attrahat. Copiofioris enim cibi, quum hepar quantum opus erat attraxerit, plures fuperfunt reliquiae; celerius vero ad exitum permeantis cibi, tantum hepar quanto egeat attrahere non poteft. Celerius autem fubeunt alvi excrementa, interdum quidem ob bilis in alvum defluentis et ipfam ad excretionem proritantis copiam; interdum vero propter facultatis retentricis ventriculi partam imbecillitatem et excretricis ipfius et inteftinorum robur. Copiofiores igi-

ὀρεγόμεθα τοῦ στόματος τῆς γαστρὸς, ἐνταῦθα γὰρ μάλιστα ἡ ὄρεξίς ἐστι, ψυχροτέρου τὴν κρᾶσιν ὑπάρχοντος. οὕτω δὲ καὶ τὸ ἧπαρ ἧττον ἕλκει διὰ ψυχρότητα· τὴν δὲ καθεκτικὴν ἡ γαστὴρ δύναμιν ἀσθενεστέραν ἔχει δι' ὑγρότητα, καθάπερ δὴ καὶ τὴν προωστικὴν ἰσχυροτέραν διὰ ξηρότητα. γερόντων οὖν ἐπειδὰν ψυχρότερον γένηται τὸ σῶμα, τὴν ἐν τῷ στόματι τῆς κοιλίας ὑγρότητα συμβαίνει γίνεσθαι ψυχρὰν ἐς τοσοῦτον, ὡς μεταπίπτειν εἰς ἀνορεξίαν, καὶ οὕτω ξηραίνεσθαι τὴν διαχώρησιν, ἐνδείᾳ τῶν προσφερομένων, ὡς πρὸς τὴν ἀνάδοσιν. οὕτω δὲ καὶ ὅσοι διὰ τὸ πλῆθος ἢ τὴν φύσιν τοῦ πικροχόλου χυμοῦ τὴν κοιλίαν ὑγραίνονται, πρὸς τοὐναντίον μεταπίπτουσι, μηκέτι ἐν τῷ γήρᾳ τοῦ τοιούτου χυμοῦ πολλοῦ γενομένου. τοῖς μέντοι δι' ἀῤῥωστίαν τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως ὑγραινομένοις τὴν κοιλίαν οὐχ ἅπασιν ἡ μετάπτωσις ἔσται, ἀλλὰ παρὰ τὸ ποσὸν τῆς συνεζευγμένης αὐτῇ θερμασίας. εἰ μὲν γὰρ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἴη ψυχροτέρα τὴν κρᾶσιν ἡ γαστὴρ, εἰς ἀμετρίαν

tur cibos appetimus, quum os ventriculi, in eo enim maxime fita eft cibi appetentia, frigidiore eft temperamento. Quemadmodum autem hepar propter frigiditatem minus attrahit, fic quoque ventriculus propter humiditatem retentricem facultatem imbecilliorem obtinet, ut et fane expultricem robuftiorem propter ficcitatem. Senum itaque corpus quum frigidius evaferit, humiditatem tantopere frigidam in ore ventriculi fieri contingit, ut in anorexiam, hoc eft inappetentiam, excidat atque ita dejectiones alvi ficcari accidat cibariorum penuria, quod ad diftributionem attinet. Sic vero et quicunque ob copiam aut naturam humoris biliofi alvum humectatam habent, in contrarium mutantur, quum hic humor non amplius in fenectute copiofius generetur. Quibus vero ob facultatis retentricis imbecillitatem alvus humectatur, non omnibus, fed pro caloris ipfi conjuncti quantitate mutatio oboritur. Si namque ftatim ab ortu alvus frigidiore donata temperamento, in fenectute ad immoderatam frigi-

Ed. Chart. IX. [61.] Ed. Baf. V. (242.)

τῆς κατὰ ψυχρότητα δυσκρασίας ἐν τῷ γήρᾳ παραγινομένη τὴν καθεκτικὴν δύναμιν ὁμοίως ἄῤῥωστον ἕξει, διὰ τὸ πᾶσαν ἄμετρον δυσκρασίαν ἐκλύειν τὰς ἐνεργείας. εἰ δ' ἀκριβῶς εἴη θερμὴ μέχρι πλείστου τῆς ἡλικίας ἰσχυρὰν ἕξει τὴν καθεκτικὴν ἐνέργειαν, ὡς ἂν μηδ' ἑτέραν ἔχουσα τῶν δυσκρασιῶν ἀκριβῶς, μηδὲ τὴν κατὰ ξηρότητα, φύσει γὰρ ἦν ὑγροτέρα πάντως· ἢ οὐκ ἂν ἄῤῥωστον εἶχε τὴν καθεκτικὴν δύναμιν μήτε κατὰ θερμότητα. τοῦτο γὰρ ὑπέκειτο. δῆλον οὖν ὡς ὀλίγου δεῖν ἅπασιν, οἷς ὑγρότεραι φύσεις γαστρός εἰσιν, εἰς τοὐναντίον ἡ μετάπτωσις γίνεται γηράσκουσιν. οἷς δὲ ξηρότεραι, τούτοις ὑγρότεραι γενήσονται γηρᾶσι, διὰ τὰς ἐναντίας κράσεις· ἤτοι. γὰρ ὅταν ἐλάττονα τροφὴν προσφέρωνται τῆς κατὰ τὸ ἧπαρ δυνάμεως ἢ δι' ἐξίκμωσιν ἢ τὸ συῤῥέειν τῆς χολῆς εἰς τὴν κοιλίαν ὀλίγον ἢ δι' εὐρωστίαν τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως ἡ διαχώρησις ἔσται ξηροτέρα. τούτων δὲ τὸ μὲν ἧττον ὀρέγεσθαι καὶ θᾶττον ἐμπίπλασθαι διὰ τὴν θερμότητα γίνεται τῶν ὀρεκτικῶν μο-

ditatis intemperiem accedens, facultatem retentricem fimiliter imbecillam fortietur, quia omnis immoderata intemperies functiones debilitat laeditque. Quod fi ad usque longiffimum aetatis proceffum exquifite calida fuerit, robuftam functionem retentricem habitura eft, ut quae neutram habeat exquifite intemperiem, neque eam quae in ficcitate confiftit, alvus enim erat prorfus humidior natura, alioqui retentricem facultatem imbecillam non habuiffet, neque eam quae in calore verfatur; hoc enim fupponebatur. Quare prope omnibus innotefcit, quibus alvus natura humidior eft, iis fenefcentibus fieri mutationem; quibus vero ficcior, iis per fenectutem humidior propter contraria temperamenta futura eft. Aut enim quia parcius affumitur alimenti quam hepatis facultati congruat, aut propter exficcationem aut quia bilis paucum in alvum confluit aut propter facultatis retentricis robur aridior erit dejectio. Ex his autem quod minus appetant ac celerius impleantur, fit propter partium appetentium ca-

ρίων. τὸ δ᾽ ἐξικμάζεσθαι τὴν τροφὴν ἤτοι συμμέτρως ἔχοντος ἐν τῇ κράσει τοῦ ἥπατος ἢ καὶ βραχεῖ τινὶ θερμοτέρου τὴν κρᾶσιν ὑπάρχοντος. τὸ [62] δ᾽ ὀλίγην συῤῥεῖν εἰς τὴν γαστέρα χολὴν, ὡς ἂν δηλονότι καὶ γενομένης ὀλίγης, ἐπὶ τῇ ψυχρότητι τοῦ σπλάγχνου συμβαίνει. ῥωμαλέα δ᾽ ἡ καθεκτικὴ δύναμις γίνεται τοῖς νέοις ἐπὶ τὸ ξηρότερον τῇ κράσει ῥέπουσιν. εἰκότως οὖν γερόντων ἁπάντων τῶν προειρημένων εἰς τἀναντία μετάπτωσις ἔσται. οἵ τε γὰρ ἀνόρεκτοι διὰ θερμότητα προηκούσης τῆς ἡλικίας ὀρεχθήσονται πλειόνων ἢ ὅσων δύναται κρατήσειν τὸ ἧπαρ. ὅσοις τε διὰ ξηρότητα σύμφυτον ἡ καθεκτικὴ δύναμις ἦν ἰσχυροτέρα, τούτοις γηρῶσιν ἀῤῥωστοτέρα γενήσεται τῇ τῆς ξηρότητος ἀμετρίᾳ. καὶ διὰ τοῦθ᾽ ἡ διαχώρησις ὑγρανθήσεται, τῷ ταχύνειν τὴν διέξοδον τῶν σιτίων. ὅσοις δὲ διὰ τὴν ἔνδειαν τῆς χολῆς ἡ διαχώρησις βραδύνουσα, τῷ πολυχρονίῳ τῆς διεξόδου τὸ πολὺ τῆς ὑγρότητος ἐξικμάζεται, δυνατὸν μὲν ἔτι μεῖναι αὐτὴν διάθεσιν. ἐγχωρεῖ δὲ καὶ διὰ ψύξιν ἄμετρον τοῦ ἥπατος εἰς ἀῤῥωστίαν ἱκανὴν

lorem. Quod vero exfuctus cibus ficcior evadat, id oboritur aut quum jecur commoderatum temperamentum fortitur aut etiam quum paulo calidius fit temperamento. Quod pauco bilis in alvum confluat, ut quae nimirum pauca procreetur, ob vifceris frigiditatem accidit. Fortis autem juvenibus ineft retentrix facultas, quum ad ficcius temperamentum vergunt. Iure igitur omnibus praedictis fenefcentibus in contraria fiet mutatio. Nam qui anorexia laborant aut non appetunt, ob caliditatem aetatis progreffu plus etiam appetent quam poffit hepar evineere. Et quibus ob congenitam ficcitatem retentrix facultas fortior extiterat, iis fenefcentibus fiet imbecillior ob ficcitatis ametriam, eaque ratione propter citatiorem cibariorum tranfitum humida evadet dejectio. Quibus vero propter bilis penuriam moratur dejectio et ob diuturnum tranfitum multum humoris abfumitur, idem etiamnum affectus permanere poteft. Fieri tamen poteft, ut propter

τῆς ἀναδόσεως ἀφικομένης ὑγρὰ γίνεσθαι τὰ διαχωρήματα. ταῦτ' ἐν τῷ παρόντι περὶ τῆς αἰτίας εἰρήσθω μοι τῶν ἐν ταῖς ἡλικίαις μεταβολῶν, ὅσα ἴσχουσι διὰ ξηρότητα καὶ ὑγρότητα γαστρὸς, ἀσαφῆ διὰ βραχυλογίαν ἐσόμενα τοῖς μὴ προγεγυμνασμένοις ἐν οἷς ὑπομνήμασιν· ἀλλ' ὕστερόν ποτε δι' ἑνὸς ὅλου βιβλίου σαφέστερον ὑπὲρ τῶν αὐτῶν εἰρήσεται. πρὸς μέντοι τὴν ἐν τῇ τέχνῃ χρείαν ἱκανὸν καὶ τοῦτο μόνον ἐπίστασθαι, τὸ πρὸς Ἱπποκράτους εἰρημένον ἄνευ τοῦ προσκεῖσθαι τὴν αἰτίαν.

κα'.

(243) *Λιμὸν θώρηξις λύει.*

Θώρηξιν οἴνου πόσιν αὐτὸς εἴωθεν ὀνομάζειν. ἐν γοῦν τῷ περὶ φύσεως ἀνθρώπου καὶ διαίτης ὧδέ πως ἔγραψε· φανερὸν γὰρ δὴ ὅτι τὰ διαιτήματα ἑκάστου ἡμῶν οὐκ αἴτιά ἐστιν. ὅτι δ' ἅπτεται πάντων ἡ νοῦσος ἑξῆς καὶ τῶν

immoderatam jecoris frigiditatem, diſtributione ad ingentem imbecillitatem accedente, humidae dejectiones oboriantur. Haec in praeſenti de mutationum per aetates contingentium et alvi ſiccitatem et frigiditatem ſequentium cauſis dicta ſunt, quae propter breviloquentiam iis erunt obſcura qui praedictis commentariis prius exercitati non ſunt. Verum aliquando poſtea libro uno integro de his dilucidius differetur. Quod ad artis uſum ſpectat, hoc ſolum ſcire ſufficit, quod citra cauſarum adjectionem ab Hippocrate fuit pronunciatum.

XXI.

Famem vini potio ſolvit.

Thorexin vini potionem ipſe conſuevit nominare. In libro ſiquidem de natura hominis et de victus ratione hoc modo ſcripſit: *conſtat enim profecto cujusque noſtrum victus rationem cauſam non eſſe, qua univerſi juvenes et*

νεωτέρων καὶ πρεσβυτέρων καὶ γυναικῶν καὶ ἀνδρῶν, ὁμοίως καὶ τῶν θωρησσομένων καὶ τῶν ὑδροποτεόντων. ἐκ τοῦ τοίνυν ἀντιθεῖναι τοῖς ὑδροποτέουσι τοὺς θωρησσομένους ἐδήλωσεν, ὅτι τοὺς οἰνοποτοῦντας ὀνομάζει θωρησσομένους, ὥστε καὶ θώρηξις ἡ τοῦ οἴνου πόσις ὑπ' αὐτοῦ λέγεται, ταύτην οὖν φησι λύειν λιμὸν, οὐ μὰ Δία ἅπασαν ἔνδειαν ὀνομάζων λιμὸν, ὥς τινες ὑπολαμβάνουσιν. οὐ μὴν οὐδὲ τὴν μετ' ὀρέξεως, ἀλλὰ τὴν ἐπ' αὐτῶν δὴ τοῦτο πάθημα ἐχόντων ὄρεξιν σφοδρὰν καὶ ἄπαυστον σιτίων, ἣν ἔνιοι τῶν ἰατρῶν ὀνομάζουσι κυνώδη. τούτου γάρ τοι τοῦ λιμοῦ ἡ τοῦ οἴνου θώρηξις ἴαμά ἐστιν, οὐχ ὅστις ἂν ἤτοι διὰ μακρὰν ἀσιτίαν ἢ ῥύσιν γαστρὸς ἢ αἱμοῤῥαγίαν ἤ τινα ἑτέραν κένωσιν ᾖ γεγενημένος. οἱ μέντοι διά τι τῶν τοιούτων [63] ἐνδεεῖς οὐχ ὅπως ἀγαθόν τι τῆς οἰνοποσίας ἀπολαύουσι, ἀλλὰ καὶ μέγιστα βλάπτονται, σπασμοῖς καὶ παραφροσύναις ἁλισκόμενοι διὰ ταχέων, εἰ πρὸ τοῦ σιτία προσενέγκασθαι θωρηχθεῖεν. οἷς δέ ἐστι πάθος ὁ λιμὸς, ἴαμα τούτοις ἐστὶν ἡ τοῦ οἴνου πόσις, οὐ τροφῆς πλῆθος. ἐγὼ

senes, viri et mulieres, similiterque thoressomeni et hydropotae promiscue morbo corripiantur. Quum ergo thoressomenis hydropotas opponat, per thoressomenos vini potores se prodit intelligere. Quare et thorexis vini potus ab ipso dicitur, quem dicit famem solvere. Non, per Jovem, quamcunque cibi penuriam famem nominans, ut nonnulli arbitrantur, sed neque illam, quae non cibi appetentia sit, sed eam quam habent qui hoc morbo laborant vehementem, nec cessantem ciborum appetentiam, quam nonnulli medici *caninam* appellitant. Hujus enim famis vini potus remedium est, non ejus quae aut longae inediae aut alvi profluvio aut sanguinis eruptioni aut cuidam alteri vacuationi successit. Enimvero ob ejusmodi causarum aliquam famelici tantum abest ut aliquod ex vini potu emolumentum percipiant, quin imo plurimum oblaeduntur, qui nimirum derepente convulsionibus ac deliriis corripiuntur, si cibis assumtis praebiberint. At quibus fames morbus est, iis vini potus, non cibi copia

Ed. Chart. IX. [63.] Ed. Baf. V. (243.)

γοῦν οὕτως ἰασάμην ἐνίους τῶν ἀπαύστως λιμωττόντων, οἶνον πίνειν διδοὺς δαψιλῆ τῶν ἱκανῶς θερμαινόντων. οὐ γὰρ δὴ οἱ στρυφνοὶ τῶν οἴνων ἰῶνται τὸν τοιοῦτον λιμὸν, ὅτι μηδὲ θερμαίνουσιν. ἀλλ' ὅσοι γε κιῤῥοὶ τὴν χρόαν ἢ ἐρυθροὶ χωρὶς τοῦ στύφειν, οὗτοι μέγιστον ἴαμα τῶν τὴν κυνώδη καλουμένην ὄρεξιν ἐχόντων εἰσί. χρὴ γὰρ αὐτοῖς ὅταν ἐπὶ τὸ ἄριστον ἀφίκωνται, πρῶτον μὲν διδόναι λιπαρὰ καὶ ὡς ἂν εἴπῃ τις ἐλαιώδη τῶν ἐδεσμάτων καὶ τἄλλα δὲ πάντα, ἃ δι' ἐλαίου πολλοῦ σκευάζονται. μάλιστα δὲ μηδὲν αὐστηρὸν ἢ στρυφνὸν ἔστω. μετὰ δὲ ταῦτα τῶν εἰρημένων οἴνων τινὰ, κἂν μηδέπω διψῶσι, κελεύειν προσφέρεσθαι. πραΰνεται μὲν γὰρ αὐτοῖς εὐθέως ὁ λιμὸς ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ διαίτῃ. ἐν πλείονι δὲ χρόνῳ πραττιόντων οὕτω παύεται. καί μοι δοκεῖ τοῦτο μᾶλλον ὁ Ἱπποκράτης ἐνδείκνυσθαι κατὰ τὸν προκείμενον ἀφορισμόν. ἐπειδὴ γὰρ αἱ κυνώδεις ὀρέξεις ἤτοι διὰ δυσκρασίαν μόνην τὴν ἐπὶ τὸ ψυχρότερον ἢ διά τινας χυμοὺς ὀξεῖς γίνεσθαι πεφύκασιν ἐναποθέντας εἰς αὐτὸ τὸ στόμα τῆς γαστρὸς, ἄμφω δ' ἰᾶσθαι ταῦτα

remedium eft. Equidem nonnullos affidua fame vexatos ita curavi, vino ex iis quae vehementer calefaciunt, ipfis copiofe propinato. Non enim fane acerba vina ejusmodi famem fanant, quod minime calefaciant, fed quae citra adftrictionem colore fulva aut rubra funt, haec canina vocata appetentia laborantibus maximum auxilium adve-hunt. His enim ad prandium accedentibus edulia pinguia primum atque, ut ita dixerit quis, oleofa et quaecunque cetera ex copiofo oleo parantur, exhibenda funt, maxime vero nihil quidquam aufterum aut acerbum offeratur. Poft-ea ex enarratis vinis quoddam etiamfi nondum fitierint, offerre imperandum eft. Protinus enim ipfis tali victu fames mitigatur et ita diuturniori tempore agendo fedatur, atque hoc mihi magis in praefenti aphorifmo Hippocrates docere videtur. Quum enim appetentiae aut propter fo-lam intemperiem frigidiorem aut propter quosdam humo-res acidos os ventriculi imbuentes fieri confueverint et haec ambo vitia fanare poffit vinum, merito caninas ap-

πέφυκεν ὁ εἰρημένος οἶνος, εἰκότως παύει τὰς κυνώδεις ὀρέξεις. ὅσοι δ' ἡγοῦνται τὸν καλούμενον βούλιμον εἰρῆσθαι λιμὸν νῦν ὑφ' Ἱπποκράτους, ἀλογώτερόν μοι δοκοῦσιν ἀκούειν τοῦ λόγου, πρῶτον μὲν ἀντὶ γενικοῦ τε καὶ καθόλου ποιοῦντες εἰδικόν τε καὶ κατὰ μέρος, εἶτα καὶ ψευδόμενοι. κατάπτωσις γάρ ἐστι δυνάμεως ὑπὸ τῆς ἔξωθεν ψύξεως ὁ βούλιμος, ἀρξάμενος μὲν ἀπὸ πείνης, οὐκ ἔτι δ' ἔχων αὐτὴν συνοῦσαν.

κβ'.

Ἀπὸ πλησμονῆς ὁκόσα ἂν νοσήματα γένηται, κένωσις ἰῆται καὶ ὁκόσα ἀπὸ κενώσιος πλησμονὴ καὶ τῶν ἄλλων ἡ ὑπεναντίωσις.

Οὐκ εἴ τι γινόμενον ὑπὸ πλησμονῆς οὐδὲ οὐκέτι οὔσης αὐτῆς, εἴ τι μένοι, τοῦτο ἰάσεται κένωσις. ἀλλ' ὅσα κατὰ τὸν αὐτὸν γίνεται χρόνον ἐπιχειροῦμεν ἰᾶσθαι, κενώσεως

petentias fedaverit. Qui vero augurantur bulimum vocatum famem ab Hippocrate dictum effe, hi mihi abfurdius ejus verba exaudire videntur; primum quod pro generali atque univerfali oratione particularem efficiant; deinde quod falfum etiam proferant. Nam bulimus facultatis eft proftratio ab externo frigore profecta, qui ab efurie quidem ortum duxit, famem vero amplius conjunctam non habet.

XXII.

Quibuscunque morbis ex repletione fubolefcentibus medetur vacuatio, morbisque a vacuatione obortis repletio, ceterisque contrarietas.

Neque, fi quid a repletione fiat, neque ipfa non amplius exiftente, fi quid remaneat, id curabit vacuatio; fed quaecunque eo ipfo quo fiunt tempore aggredimur,

χρήζει. ὅτι μὲν οὖν πλῆθος ἐργάζεται νόσον ἔμπροσθεν εἴρηται, ὅτι δὲ ἡ ἴασις αὐτοῦ κένωσίς ἐστιν οὐδὲ λόγου δεῖται, καθάπερ οὐδ' ὅτι πάντων τῶν ποιούντων τὰς νόσους ἡ ἐναντίωσις. οὐδὲ γὰρ ἐπινοῆσαι δυνατὸν ἄλλο τι παρὰ τοὐναντίον τῶν ποιούντων τὰς νόσους αἰ- [64] τίων, ὡς ἐπί γε τῶν νόσων αὐτῶν ἤδη γεγενημένων αὖθις ἐπισκεψόμεθα, καθάπερ γε κἀπὶ τῶν ἐξ ἀνάγκης ἑπομένων αὐτοῖς συμπτωμάτων. ἀλλὰ νῦν γε περὶ τῶν ἔτι γινομένων ὁ λόγος ἐστὶ νοσημάτων. εὔδηλον οὖν ὡς ἅμα τοῖς ποιοῦσιν αἰτίοις ἀναιρουμένοις ἀναγκαῖόν ἐστι καὶ αὐτὰ συναναιρεῖσθαι. τῶν ποιούντων δ' αἰτίων ἡ ἀναίρεσις ἀπὸ τῶν ἐναντίων γίνεται. εἰ μὲν γὰρ τῷ ψύχειν τι νόσον ἐργάζοιτο, διὰ τοῦ θερμαίνοντος ἡ ἴασις, εἰ δὲ τῷ θερμαίνειν, διὰ τοῦ ψύχοντος. οὕτω δὲ καὶ εἰ διὰ πλησμονὴν νόσος συνίσταται, τὸ τηνικαῦτα κενῶσαι χρὴ τὴν πλησμονὴν, ὥσπερ γε καὶ εἰ ὑπὸ κενώσεως ἀνατρέφειν ὅτι τάχιστα προσήκει. καίτοι δοκεῖ τισιν ὡς οὐδέποτε ἐργάζεται κένωσις νόσον.

vacuatione indigent. Quod igitur plenitudo morbum efficiat antea dictum eſt. Quod autem vacuatio ſit ejus curatio, dicere non opus eſt, ut nec quod omnium cauſarum morbos efficientium curatio ſit contrarium remedium. Neque enim quidquam aliud praeter remedium cauſis morbos efficientibus contrarium excogitari poteſt, quemadmodum tum in morbis ipſis jam factis rurſus, tum in ſymptomatis eos morbos neceſſario comitantibus exploraturi ſumus. Sed nunc de morbis etiamnum oborientibus habetur oratio. Perſpicuum igitur eſt cauſarum morbos efficientium ſublatione ſimul etiam morbos ipſos neceſſario tolli. At cauſarum morbos efficientium ſit ablatio per contraria. Si quid enim refrigerando morbum efficiat, calefacientibus fiet curatio; ſi vero calefaciendo, refrigerantibus; ita quoque ſi propter repletionem morbus conſtituatur, tunc temporis repletio vacuanda eſt, quemadmodum et ſi ob vacuationem corpus aegrotet, id cibo quamprimum reficere convenit, etiamſi quibusdam placeat nun-

ἡγοῦνται δ', ὡς ἔοικεν, οἱ τοιοῦτοι μόνον τὸν πυρετὸν εἶναι νόσον. ὡς εἴ γε ἔγνωσαν ὡς ἅπασα διάθεσις ἐνέργειαν βλάπτουσα νόσος ἐστὶ καὶ ὡς αἱ σφοδραὶ δυσκρασίαι τὰς ἐνεργείας βλάπτουσιν, οὐκ ἠμφισβήτουν περὶ τοῦ τὰς ἰσχυρὰς κενώσεις αἰτίας γίνεσθαι νόσων. αἷμα μὲν γὰρ ἄν τε διὰ μήτρας ἄν τε δι' αἱμοῤῥοΐδος ἄν τ' ἐξ ἕλκους ῥυῇ δαψιλὲς ἢ πάσας ἢ τάς γε πλείστας ἐνεργείας, οἱ οὕτω παθόντες βλάπτονται. τινὲς δ' ἐξ αὐτῶν οὐ μόνον ταῦτα πάσχουσιν, ἀλλὰ καὶ ὑδέροις ἁλίσκονται. μακραὶ δ' ἀσιτίαι τοῖς φύσει πυρετωδέστερον ἔχουσι τὸ θερμὸν οὐ μόνον τὰς ἄλλας βλάβας, ἀλλὰ καὶ πυτὸν ἐπιφέρουσιν. ὅσον μὲν οὖν ἀληθὲς ἅμα ἐστὶ καὶ χρήσιμον εἴρηται. προσθῶμεν δὲ αὐτῷ τι καὶ διὰ τοὺς ληροῦντας, οἷοίπερ νεώτεροί εἰσι τῶν ἰατρῶν, ὑπὲρ ὀνομάτων μὲν ἐρίζοντες, οἰόμενοι δὲ περὶ τῶν πραγμάτων αὐτῶν ποιεῖσθαι τοὺς λόγους. οὗτοι τοίνυν εἰσὶν οἱ λέγοντες οὐκ εἶναι θεραπείαν τὴν ἀναίρεσιν τῶν ποιούντων τὰς νόσους αἰτίων, ἀλλὰ καὶ προφυλακὴν, οἷς πρῶτον μὲν ἐπιδεικτέον ἐστὶν ὡς περὶ ὀνόματος ἐρίζουσιν,

quam morbum vacuatione fieri. At ii, ut apparet, folam febrem effe morbum arbitrantur. Quod fi omnem affectum actionem laedentem morbum effe et omnem infignem intemperiem actiones laedere didiciffent, nequaquam ea de re vehementes vacuationes morborum caufas exiftere non dubitaffent. Enimvero fanguis quum copiofe aut ex utero aut ex haemorrhoide aut vulnere profluit, ita affectis aut omnes aut plurimae functiones oblaeduntur. Quidam vero ipforum non modo haec patiuntur, verum etiam hyderis corripiuntur. Longae autem inediae calorem natura ferventiorem habentibus, non modo ceteras laefiones, verum etiam febrem adferunt. Quidquid igitur verum fimul eft ac utile diximus; his tamen addamus aliquid etiam propter garrulos, quales funt recentiores quidam medici, qui de nominibus altercantes autumant fe de rebus ipfis orationem habere. Hi funt igitur qui caufarum morbos efficientium everfionem curationem non effe proferunt, fed praefervationem; quibus primum de nomine litigare, deinde

εἶθ' ὅτι μηδὲ περὶ τούτου καλῶς· ἔνθα μὲν γὰρ οὐκ ἔστι τὸ ποιῆσαν αἴτιον τὴν νόσον, ἐνταῦθα ἴασις μόνη τῶν γεγονότων ὑπολείπεται, ἔνθα δὲ οὐδέπω ποιεῖ τὸ ἐνυπάρχον αἴτιον τῷ σώματι, καθάπερ ἡ πληθώρα, τοῦτο προφυλακτικοῦ μέρους τῆς τέχνης ἐστὶν ἡ τῶν τοιούτων αἰτίων ἀναίρεσις. ὁπότε δ' ἤδη ποιεῖ, μικτόν πως ἐστι τὸ τοιοῦτον ἔκ τε προφυλακῆς καὶ θεραπείας. ὅσον γὰρ ἔμελλε ποιήσειν ἐκωλύθη γενέσθαι καὶ τοῦτό ἐστι τοῦ προφυλακτικοῦ τῆς τέχνης. ὅσον δ' ἤδη γέγονεν τῆς νόσου, δεῖται θεραπείας ἰδίας. ὅθεν ἐπειδὴ μικτὰ τὰ τοιαῦτά ἐστιν ἔκ τε προφυλακῆς καὶ θεραπείας, ἴδιον οὐκ ἔχομεν ὄνομα καὶ διὰ τοῦτο ἄλλοτε ἄλλως αὐτὸ προσαγορεύουσιν οἱ ἰατροὶ, ποτὲ μὲν προφυλάττεσθαι λέγοντες, ὡς μὴ τελειωθῆναι τὴν ὑπηργμένην ἤδη γεννᾶσθαι νόσον, ἔστι δ' ὅτε ἰᾶσθαι λέγοντες, ὡς ἐπὶ τῶν ὑπὸ λυττῶντος κυνὸς δεδηγμένων. ὅσα γὰρ ἐπ' αὐτῶν προσφέρεται φάρμακα, διττῶς ὀνομάζουσι, ποτὲ μὲν ἰάματα λύττης, ὡς εἰ καὶ τῆς γεννώσης αὐτὴν διαθέσεως

id quidem recte facere demonftrandum eft. Ubi namque caufa non adeft, quae morbum effecerit, ibi fola effectuum curatio relinquitur, ubi vero quae ineft corpori caufa nondum aliquid efficit, ut plethora, ad prophylacticen feu praefervatricem artis partem attinet hujusmodi caufarum everfio. Quum vero jam morbum efficit, id opus quodammodo ex praefervatione et curatione mixtum eft. Quantum enim effecturae erant caufae fieri prohibitum eft, idque artis prophylactices munus eft; quantum vero jam morbi factum eft, propriam curationem poftulat. Unde quoniam ifta ex praefervatione ac curatione mixta funt, proprio caremus nomine; propterea alias aliter medici appellitant, qui interdum quidem praecaveri dicunt, ne morbus qui jam procreari coepit, adolefcat; interdum vero curari, quemadmodum in rabiofo cane demorfis. Quae fiquidem ab ipfis adhibentur medicamenta, duobus ipfi modis appellant, nonnunquam adverfus rabiem remedia, ac fi ad affectionem rabiem procreantem dicerent;

ἐλέγοντο. ἐνίοτε δὲ οὐκ ἰάματα προσαγορεύουσιν, ἀλλὰ προφυλακτικὰ τῆς μελλούσης ἔσεσθαι λύττης.

κγ'.

[65] *Τὰ ὀξέα τῶν νοσημάτων κρίνεται ἐν τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρῃσι.*

Τὰ ὀξέα νοσήματα μεγάλα τέ ἐστι καὶ πρὸς τὴν ἀκμὴν ἐπειγόμενα διὰ ταχέων. εἰκότως οὖν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ καὶ (244) τὰς μεταβολὰς ποιεῖται μεγάλας, ὅπερ ταὐτόν ἐστι τῷ κρίνεσθαι. τὰς γοῦν τοιαύτας μεταβολὰς, ὅταν ἀθρόως ἐν νόσῳ γενηθῶσιν, αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης ὀνομάζει κρίσεις, ἐνίοτε μὲν ἀθρόως ὑγιαζομένων τῶν νοσούντων ἢ ἀποθνησκόντων, ἐνίοτε δὲ μεταβολήν τινα μεγάλην ποιησαμένων ἐπὶ σωτηρίαν ἢ ὄλεθρον, οὐ μὴν παραχρῆμά γε σωθέντων ἢ ἀποθανόντων, ὥστ' εἶναι δ' τὰς ὀξυῤῥόπους ἐν αὐτοῖς

nonnunquam vero non remedia, sed rabie futura praeservantia vocitant.

XXIII.

Acuti morbi quatuordecim diebus judicantur.

Acuti morbi tum magni sunt tum celeriter ad vigorem properant. Jure igitur pauco tempore et magnas mutationes faciunt, quod idem est quod judicari. Ipse siquidem Hippocrates hujuscemodi mutationes, quum derepente in morbo fiunt, crises, judicationes appellat, interdum quidem aegrotantibus sanitatem illico recipientibus aut intereuntibus; interdum vero quandam magnam ad salutem aut ad mortem mutationem subeuntibus, qui tamen non ex tempore sospites evadant aut intereant, ita ut quatuor sint in ipsis repentinae mutationes, quas ipse

Ed. Chart. IX. [65.] Ed. Baſ. V. (244.)

μεταβολὰς, ἃς αὐτὸς ἐδίδαξεν ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν εἰπών· ἐπὶ σωτηρίην ἢ ὄλεθρον ἢ ῥοπὴν ἐπὶ τὸ ἄμεινον ἢ τὸ χεῖρον. ὅτι δ᾽ ἀνάγκη διὰ τὸ μέγεθος τῶν νοσημάτων καὶ τὴν σφοδρότητα τῶν συμπτωμάτων ἢ νικηθῆναι διὰ ταχέων τὴν δύναμιν, ὥστ᾽ ἀπολέσθαι τὸν ἄνθρωπον, ἢ πρὸς τὴν τῶν λυπούντων ἔκκρισιν ὁρμήσασαν, εἰ μὲν κρατήσειεν ὧν προὔθετο, κρίσιν ἀγαθὴν, εἰ δὲ κρατηθείη, κακὴν ἐργάσασθαι, πρόδηλον παντί. διὰ τοῦτ᾽ οὖν ἀδύνατον εἰς μακρὸν χρόνον ἐκπεσεῖν τὴν κρίσιν ἐν τοῖς ὀξέσι νοσήμασιν. ὅρον οὖν ἐπὶ τῶν τοιούτων ἁπάντων ὁ Ἱπποκράτης ἔθετο, τὸν τοῖν δυοῖν ἑβδομάδοιν χρόνον, ὡς ἐξώτερον μὲν οὐδενὸς προϊόντος· ἔμπροσθεν δὲ τῆς ιδ΄ πολλῶν κρίνεσθαι δυναμένων. καὶ γὰρ ἡ ια΄ καὶ ζ΄ καὶ ἡ ε΄ πολλοὺς φαίνονται κεκρικυῖαι κατὰ τὰ τῶν ἐπιδημιῶν βιβλία. κρίνει δὲ καὶ ἡ στ΄ τινὰς, ἀλλ᾽ οὐκ ἀγαθῶς, ὡς κἂν τοῖς περὶ κρισίμων ἡμερῶν ὑπομνήμασιν ἐπὶ πλέον ἐδείξαμεν, ἐν οἷς ἀξιοῦμεν τὸν μέλλοντα γεγυμνάσθαι παρακολουθήσειν οἷς Ἱπποκράτης διὰ βραχέων ἔγραψεν. ὅσαι δὲ τῶν κρίσεων οἷον ἡμόρ-

primo epidemion his verbis docuit: *Ad ſalutem aut mortem aut deſinentem in melius aut deterius impetum.* Quod vero neceſſarium ſit morborum magnitudine ac ſymptomatum vehementia vel cito vires adeo proſterni, ut homo moriatur; vel ad noxiorum humorum excretionem excitari; ac tum ſi modo quos invaſerint exſuperent, bonam; ſin aut exſuperentur, malam criſin fore omnibus notum eſt. Quas ob res in morbis acutis criſin in longum tempus excidere nefas. Hiſce igitur in omnibus Hippocrates terminum ſtatuit duarum ſeptimanarum tempus, quod nullus ulterius progrediatur, licet ante decimum quartum diem multi poſſint judicari. Etenim undecimus, nonus, ſeptimus et quintus multos in libris epidemiorum manifeſte indicarunt. Indicat autem et ſextus nonnullos, ſed non proſpere, quemadmodum in commentariis libris de diebus judicatoriis latius demonſtravimus, in quibus exercitatum eſſe volumus eum qui ea ſit aſſequuturus, quae Hippocrates paucis conſcripſit. Quibuscunque vero judicationibus

ῥοποι γίνονται, ταύταις τὸ τέλος ἄλλη τις τῶν ἑξῆς ἡμερῶν ἐπιτίθησιν, ἃς αὐτὸς ἐδίδαξεν, ὁποῖαί τινές εἰσιν ἐν τῷ προγνωστικῷ· διδάξει δέ τι κἀνταῦθα κατὰ τὸν ἑξῆς ἀφορισμὸν ὑπὲρ αὐτῶν. ἔστι δέ τις καὶ τούτων τῶν ἡμιῤῥόπων κρίσεων ὅρος ἄλλος ἐξώτερον, μεθ' ὃν οὐκέτι προέρχεσθαι πέφυκεν ἡ μ' τῶν ἡμερῶν. ὅσα μὲν οὖν ἐν τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἐκρίθη τελέως, ταῦθ' ἁπλῶς ὁ Ἱπποκράτης εἴωθε προσαγορεύειν ὀξέα, ὅσα δὲ ἡμιῤῥόπως κριθέντα τῶν ἐφεξῆς τινα κρισίμων ἡμερῶν ἄχρι τῆς μ' ἐφυλάχθη, ταῦτα οὐκέτι ἁπλῶς προσαγορεύειν ὀξέα εἴωθεν, ἀλλ' ἐν συνθέτῳ προσηγορίᾳ, δι' ὅλης τῆς λέξεως, ὀξέα τὰ ἐν μ' ἡμέραις κρινόμενα. σαφεστέρᾳ δ' [66] αὐτὰ λέξει δηλοῦσιν οἱ προσαγορεύοντες ἐκ μεταπτώσεως ὀξέα. περὶ τούτων μὲν οὖν ἐν τῷ προγνωστικῷ τάδε γράφει· εὔπνοιαν δὲ χρὴ νομίζειν κάρτα μεγάλην δύναμιν ἔχειν εἰς σωτηρίην ἐν ἅπασι τοῖσιν ὀξέσι νοσήμασιν, ὁκόσα ξὺν πυρετοῖς μὲν

veluti hemirrhopis imperfectis aliorum deinceps dierum fequentium aliquis perfectionem ac finem imponet, quos ipfe et quales fint in prognoftico docuit; hic etiam aliquid de ipfis fequenti aphorifmo traditurus eft. Eft autem et harum hemirrhoparum imperfectorumve indicationum terminus quidam alius exterior, ultra quem non amplius progredi liceat diem quadragefimum. Quicunque igitur morbi intra quartum decimum diem integre judicantur, hos Hippocrates acutos abfolute nominare confuevit. Quicunque vero aliquo fubfequentium dierum judicatoriorum hemirrhopos imperfecte judicati adufque quadragefimum diem durarunt, hos non abfolute acutos nominare confuevit, fed oratione ex his omnibus dictionibus compofita acutos morbos quadraginta diebus judicatos. Verum dilucidiore oratione declarant qui acutos morbos ex decidentia vocitant. Quapropter hanc in prognoftico fcribit fententiam: *fpirandi vero facilitatem exiftimare oportet permagnam vim ad falutem habere in omnibus acutis morbis, qui febres fortiuntur comites et*

εἰσιν καὶ ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι κρίνεται. νυνὶ δὲ ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς περὶ τῶν ἁπλῶς ὀξέων ἀποφαινόμενος ιδ' φησὶ κρίνεσθαι αὐτὰ ἡμέραις, οὐ μὰ Δία τοῦτο λέγων, ὥς τινες ὑπέλαβον, ὅτι ιδ' τὸν ἀριθμόν εἰσιν αἱ τὴν κρίσιν ἐπὶ τούτων τῶν νοσημάτων ἐργαζόμεναι. κατὰ τοῦτον γὰρ τὸν λόγον καὶ τὰ μεταπτώσεως ὀξέα τὰς κρινούσας ἡμέρας μ' τὸν ἀριθμὸν εἶναι φήσομεν, ὡς ἡ αὐτή γε λέξις ἐπ' ἀμφοῖν ἐστιν, ἐνταυθοῖ μὲν εἰπόντος αὐτοῦ, ἐν ταῖς ιδ' ἡμέραις κρίνεσθαι τὰ ὀξέα τῶν νοσημάτων, ἐν δὲ τῷ προγνωστικῷ, ὁκόσα σὺν πυρετοῖς ἐστι καὶ ἐν ταῖς μ' κρίνεται ἡμέραις. ἀλλ' οὗτοι μὲν οὐχ εὑρίσκοντες ὅπως ἀλλήλοις ἐπιδείξωσιν ὁμολογοῦντας τοὺς λόγους, τήν τε ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς καὶ τὸν ἐν τῷ προγνωστικῷ γεγραμμένον ἀλλόκοτον ταύτην ἐπενόησαν ἐξήγησιν. οὐδὲ γὰρ εἰς τὴν ιδ' μέχρι τῆς μ' αἱ κρίσιμοι, ἀλλὰ μετὰ μὲν τῶν ἐκ μεταπτώσεως πλείους, ἄνευ δὲ ἐκείνων ἐλάττους, ὡς ἡ περὶ κρίσεως ἡμερῶν ἐδί-

quadraginta diebus judicantur. Nunc vero ubi inter aphorifmos de fimpliciter acutis loquitur, eos quatuordecim diebus judicari pronunciat, non per Jovem, hoc proferens, quod quidam autumarunt, effe quatuordecim numero dies qui his morbis judicationem faciant. Hac enim explicatione etiam dies illos qui morbos acutos ex decidentia aut degeneratione nominatos judicant, numero quadraginta effe dicemus, quod eadem in utrisque fit oratio; hic quidem quum ait ipfe: *morbos acutos quadraginta diebus judicari;* in prognoftico vero quum dicit: *quicunque acuti morbi febres habent comites, quadraginta judicantur.* Verum quum hi non invenirent, quomodo demonftraturi effent utrosque fermones, tum hunc in aphorifmis, tum illum qui in prognoftico confcriptus eft, inter fe confentire, hanc abfurdam interpretationem excogitaverunt. Neque enim quatuordecim funt ad quadragefimum ufque dies judicatorii, fed cum intercidentibus quidem plures, abfque illis vero pauciores, quemadmodum in no-

δαξε πραγματεία σαφῶς. αὐτὴ δὲ ἡ τῶν πραγμάτων φύσις μαρτυρεῖ τῷ λογισμῷ τῷ φάσκοντι τὰ ὀξέα τῶν νοσημάτων ὅρον ἔχειν τῆς κρίσεως τὴν ιδ' ἡμέραν. οὐδὲν γὰρ οὐδέποτ' ὤφθη κινούμενον ἀπ' ἀρχῆς ὀξέως ὑπερβὰν τοῦτον τὸν ὅρον, ἄνευ τοῦ δέξασθαί τινα τῶν εἰρημένων τεσσάρων κρίσεων μίαν, ὡς ἔνιά γε καὶ βληχρὰ καὶ μικρὰ κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας ὄντα περὶ τὴν δ' ἢ τὴν ε' ἡμέραν ἀρξάμενα τῆς ὀξύτητος εἰς τὴν ι' ἐτελεύτησεν. ἄλλα δὲ ἐπὶ τῆς στ' ἢ ζ' ἡμέρας ἀρξάμενα τῆς ὀξύτητος εἰς τὴν κ' ἐτελεύτησεν. ὥστε μηδέποτε ὀξύτητα νοσήματος συνεχοῦς πλείους ἡμέρας δύνασθαι κατασχεῖν τῶν ιδ'. τῶν δ' ἀνωμάλους ἐχόντων τὰς κινήσεις ἐκτείνεται πολλὰ πρός τινα τῶν ἐξωτέρων προθεσμιῶν. λέγω δ' ἀνωμάλους ἐχόντων τὰς κινήσεις, ὅσαι τισὶν ἡμέραις σφοδρωθέντα μετὰ ταῦτα ἀσήμως ἐῤῥᾳστώνησαν, εἶτ' αὖθις ἐξαυξηθέντα τὴν συνέχειαν ἔλαβεν. ἐὰν οὖν τις, ὡς εἴρηκα, τὴν τήρησιν ἐπὶ τῶν ἀῤῥώστων ποιεῖται, πάντα εὑρήσει τὰ δι' ὅλων τοῖν

ſtro de diebus judicatoriis tractatu aperte demonſtratur. Ipſa etiam rerum natura eam rationem teſtatur, quae dicit acutos morbos judicationis terminum habere quartum decimum diem. Nullus enim unquam morbus, qui ab initio celeriter moveretur, hunc ſuperaſſe terminum inventus eſt, qui aliquam ex quatuor jam dictis judicationibus unam non ſubierit, adeo ut nonnulli primis diebus imbecilles ac parvi exiſtentes, quarto aut quinto die acumen exorſi decimo ſeptimo die terminati ſint. Alii vero ad ſextum aut ſeptimum diem acumen exorſi vigeſimo ceſſarint. Quare morbi continui acies plures quam quatuordecim dies conſequi nequaquam poteſt. Eorum vero qui motus habent inaequales multi ad aliquod uſque tempus ulterius praeſinitum extenduntur. Dico autem inaequales habere motus eos qui quibusdam diebus vehementiores fuere, poſtea ſine aliqua ſignificatione remiſerunt, deinde rurſus adaucti continuitatem acceperunt. Si quis igitur, ut dixi, in aegrotantibus obſervationem faciat, omnes

δυοῖν ἑβδομάδοιν ὀξέως κινηθέντα, μηδέπω ἐξωτέρω προερχόμενα.

κδ΄.

[67] Τῶν ἑπτὰ ἡ τετάρτη ἐπίδηλος, ἑτέρης ἑβδομάδος ἡ ὀγδόη ἀρχὴ, θεωρητὴ δὲ ἡ ἑνδεκάτη. αὕτη γάρ ἐστι τετάρτη τῆς δευτέρης ἑβδομάδος. θεωρητὴ δὲ πάλιν ἡ ἑπτακαιδεκάτη, αὕτη γάρ ἐστι τετάρτη μὲν ἀπὸ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης, ἑβδόμη δὲ ἀπὸ τῆς ἑνδεκάτης.

Ἐπιδήλους καὶ θεωρητὰς εἴωθεν ὁ Ἱπποκράτης ὀνομάζειν ἡμέρας, ἐν αἷς τι σημεῖον φαίνεται δηλωτικὸν τῆς ἐσομένης κρίσεως ἐν ἑτέρᾳ τινὶ τῶν κρινουσῶν ἡμερῶν, ἅστινας αὐτὸς ἐν τῷ προγνωστικῷ κατὰ τετράδα ἐποιήσατο τέμνων ἑκάστην τῶν ἑβδομάδων δίχα. τὴν μὲν οὖν πρώτην τετράδα τῆς ζ΄ ἡμέρας ἐπίδηλον εἶναί φησι τὴν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς. ἑνδεκάτην δὲ τῆς ιδ΄, ὅτι καὶ αὐτὴ δίχα τμηθεῖσα

inveniet qui per duas integras feptimanas celeriter moventur, nunquam ad ulteriorem progredi terminum.

XXIV.

Septenariorum index quartus. Secundae feptimanae octavus principium. Undecimus quoque fpectandus dies. Is enim fecundae feptimanae quartus eft. Rurfus vero fpectandus decimus feptimus: is namque a decimo quarto quartus eft et ab undecimo feptimus.

Indices et fpectabiles dies nominare confuevit Hippocrates, in quibus fignum aliquod apparet futurae indicationis indicativum, in alio quodam judicantium dierum, quos ipfe in prognoftico fingulis feptimanis bipartito fectis quaternarios digeffit. Primum itaque quaternarium feptimi diei a principio inita fupputatione indicem effe ait. Undecimum autem decimi quarti ftatuit indicem, quod et hic

τῆς δευτέρας ἑβδομάδος ἐγένετο. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον ἡ ιζ' τῆς κ' ἐστὶν ἐπίδηλος ἐκ τοῦ τμηθῆναι τὴν γ', ἑβδομάδα δίχα γενομένην, πλὴν ὅτι ταύτην ἑβδομάδα συνάπτει τῇ β', καίτοι τὴν δευτέραν ἀποχωρίσας τῆς α', ἀρχὴν γὰρ αὐτῆς ἔφησεν εἶναι τὴν η' ἡμέραν, οὐ μήν γε τῆς γ' τὴν ιε', ὥς τινες τῶν μετ' αὐτὸν ὑπέλαβον· ὅτι μηδὲ τὴν κα' τὸ πέρας, ἀλλ' ἀρχὴν μὲν τῆς γ' ἑβδομάδος τὴν ιδ' ἡμέραν, τελευτὴν δὲ καὶ πέρας τὴν κ'. διὰ τί δὲ τὰς πρώτας μὲν ἑβδομάδας κατὰ διάζευξιν ἀλλήλων ἔταξε, τὴν τρίτην δὲ τῇ δευτέρᾳ κατὰ συνέχειαν, ἐν τῇ περὶ κρισίμων ἡμερῶν πραγματείᾳ λέλεκται. κατὰ δὲ τὸ παρὸν ἀρκεῖ καὶ χωρὶς τῆς αἰτίας ἐπίστασθαι τὸ διὰ τῆς πείρας μαρτυρούμενον. καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Ἱπποκράτης παμπόλλους ἀῤῥώστους κατὰ τὴν τοιαύτην τάξιν τῶν κρισίμων ἐν τοῖς περὶ τῶν ἐπιδημιῶν βιβλίοις ἔγραψεν κεκριμένους. λέγω δὲ τοιαύτην τάξιν, ὥστε τὰς πρώτας ἑβδομάδας τρεῖς εἰς τὴν κ' ἡμέραν περιά-

bipartito divifus fecundae feptimanae fit index. Eadem ratione et decimus feptimus vigefimi eft index ex divifione tertiae feptimanae in duas partes facta. Illud tamen intereft, quod hanc tertiam feptimanam fecundae conjungat, quamvis primam a fecunda feparaverit. Secundae namque principium diem octavum effe dixit, non tamen tertiae decimum quintum, quemadmodum nonnulli poft ipfum exiftimarunt, quod neque vicefimum primum terminum ftatuerit, fed principium quidem tertiae feptimanae quartum decimum, finem autem et terminum vicefimum. Cur autem duas primas feptimanas per disjunctionem a fe invicem ftatuerit, tertiam vero fecundae per copulationem, in opere de diebus judicatoriis docuimus. In praefentia vero fufficit etiam citra caufam noviffe quod experientia comprobat. Nam ipfe Hippocrates permultos aegros fecundum talem judicatoriorum dierum ordinem in libris epidemiorum fcripfit fuiffe judicatos. Dico autem talem effe ordinem, ut primae tres feptimanae ad

γεσθαι, τὰς δ' ἐφεξῆς αὐταῖς τρεῖς εἰς τὴν μ'. οὕτω δὲ καὶ τὴν ξ' καὶ τὴν π' ἕξομεν κρισίμους μεμαρτυρημένας καὶ αὐτὰς τῇ πείρᾳ, καθότι κἀν τοῖς περὶ κρισίμων ἀπεδείξαμεν, παραγράψαντες τοὺς ἐν τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν κεκριμένους κατὰ τὴν εἰρημένην τάξιν τῶν ἡμερῶν. ἐκείνους μὲν οὖν τοὺς ἀῤῥώστους ἐνταῦθα περιγράφειν μακρὸν, ἀρκέσει δὲ μόνον (245) τὴν ἐκ τοῦ προγνωστικοῦ παραγράψαι ῥῆσιν, τόνδε τὸν τρόπον ἔχουσαν. οἱ πυρετοὶ κρίνονται ἐν τῇσιν αὐτέῃσιν ἡμέρῃσι τὸν ἀριθμὸν, ἐξ ὧν τε περιγίνονται οἱ ἄνθρωποι καὶ ἐξ ὧν ἀπόλλυνται. οἵ τε γὰρ εὐηθέστατοι τῶν πυρετῶν καὶ ἐπὶ [68] σημείων ἀσφαλεστάτων βεβῶτες, τεταρταῖοι παύονται ἢ πρόσθεν. οἵ τε κακοηθέστατοι καὶ ἐπὶ σημείων δεινοτάτοι γινόμενοι τεταρταῖοι κτείνουσιν ἢ πρόσθεν. ἡ μὲν οὖν πρώτη ἔφοδος αὐτέων οὕτω τελευτᾷ· ἡ δὲ δευτέρη εἰς τὴν ἑβδόμην περιάγεται, ἡ δὲ τρίτη εἰς τὴν ἑνδεκάτην, ἡ δὲ τετάρτη εἰς τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην, ἡ δὲ πέμπτη εἰς τὴν ἑπτακαιδεκάτην, ἡ δὲ ἕκτη εἰς τὴν εἰκοστήν. αὗται μὲν οὖν διὰ τεσσάρων ἐκ τῶν ὀξέων εἰς τὰς εἴκοσιν ἐκ

vigefimum diem, tres fequentes ad quadragefimum perducantur. Sic enim et fexagefimum et octogefimum diem indicatorios habebimus et ipfos experientia confirmatos, quemadmodum in libris de diebus judicatoriis demonftravimus, illos qui in libris epidemiorum notantur, judicati funt fecundum talem dierum ordinem defcribentes. At illos aegrotos quoniam longum effet hic defcribere, fatis fuerit folam ex prognoftico fententiam hoc modo fe habentem fubfcribere: *febres iisdem numero diebus judicantur, tum quibus homines liberantur, tum quibus intereunt. Nam et mitiffimae febres et quae tutiffimis cum fignis incedunt, quarto die aut etiam ante definunt. At maxime malignae febres et quae cum graviffimis fignis oboriuntur, die quarto aut prius interimunt. Primus itaque ipfarum infultus ita terminatur; fecundus vero ad feptimum ducitur; tertius ad undecimum; quartus ad quartum decimum; fextus ad vigefimum. Atque ii infultus ex acutis per qua-*

προσθέσεως τελευτῶσιν. αὕτη σαφῶς ἡ ῥῆσις ἐδίδαξεν ὅτι τὴν τρίτην ἑβδομάδα κατὰ συνάφειαν ἀριθμεῖ τῇ δευτέρᾳ καὶ ὅτι τὴν ιζ΄ ἐπίδηλον ποιεῖται τῆς κ΄.

κε΄.

Οἱ θερινοὶ τεταρταῖοι τὰ πολλὰ γίνονται βραχέες. οἱ δὲ φθινοπωρινοὶ μακροὶ καὶ μάλιστα οἱ πρὸς τὸν χειμῶνα συνάπτοντες.

Οὐ μόνον τεταρταῖοι βραχεῖς γίνονται τοῦ θέρους, ἀλλὰ καὶ τἄλλα νοσήματα διὰ τὸ χεῖσθαι περιττοὺς χυμοὺς καὶ πάντη τοῦ σώματος φέρεσθαι καὶ διαπνεῖσθαι. ἐφ' ὧν μὲν οὖν ἡ δύναμις εἴη ῥωμαλέα κενωθέντων τῶν λυπούντων αἱ νοῦσοι παύονται. ἐφ' ὧν δ' ἀσθενὴς ἅμα τοῖς λυποῦσι χυμοῖς κενουμένοις καὶ αὕτη διαλύεται· ὥστ' εἰκότως οὐδὲν τῶν θερινῶν χρονίζει νοσημάτων. ὁ δ' Ἱπποκράτης ἐπὶ

tuor ad viginti ex adjectione terminantur. Haec fententia manifefte docet quod tertiam feptimanam per fecundae copulationem numeret et quod diem decimum feptimum vicefimi faciat indicem.

XXV.

Aeftivae quartanae plerumque breves exiftunt; autumnales vero longe ac praefertim quae ad hiemem contingunt.

Non folum quartanae breves aeftate fiunt, fed et ceteri morbi, quod redundantes humores fundantur ac per univerfum corpus ferantur, atque per cutim difcutiantur. In quibus itaque vires validae funt, noxiis humoribus evacuatis morbi ceffant; in quibus vero funt imbecilles, dum noxii humores vacuantur una et ipfae diffolvuntur. Quare merito nulli aeftivi morbi diuturni funt. Hippocrates vero de folo morbo longiffimo fecit mentionem,

τοῦ χρονιωτάτου μόνου τὸν λόγον ἐποιήσατο, καθάπερ ἐπὶ παραδείγματος, ἐνδεικνύμενος ἐκ τούτου περὶ τῶν ἄλλων. ὥσπερ δ' ἐν τῷ θέρει καὶ τοὺς χυμοὺς διαφορεῖσθαι καὶ τὴν δύναμιν διαλύεσθαι συμβέβηκεν, οὕτως ἐν τῷ χειμῶνι τἀναντία καὶ τοὺς χυμοὺς ἔνδον μένειν, ὥσπερ φωλεύοντας καὶ τὴν δύναμιν ἐῤῥωμένην διαμένειν. οὔτ' οὖν λύεται τὰ νοσήματα, μενόντων τῶν ποιούντων αὐτὰ χυμῶν, οὔτ' ἀποθνήσκουσιν οἱ κάμνοντες, ἐξαρκούσης αὐτῶν τῆς δυνάμεως.

κστ'.

Πυρετὸν ἐπὶ σπασμῷ βέλτιον γίνεσθαι ἢ σπασμὸν ἐπὶ πυρετῷ.

Αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης ἐν τοῖς ἑξῆς ἀφορισμοῖς ἐρεῖ τὸν σπασμὸν ἐπὶ πληρώσει γίνεσθαι καὶ [69] κενώσει. ὅταν οὖν τινα τῶν ὑγιαινόντων ἐξαιφνῆς συμβῇ σπασθῆναι, τὸν τοιοῦτον σπασμὸν ἀναγκαῖον ἐπὶ πληρώσεως γεγονέναι. καὶ

tanquam per exemplum de aliis loqui omnibus isto indicans. Quemadmodum autem aestate et humores discuti et vires dissolvi contingit, sic et hieme contraria eveniunt, tum humores intus manere tanquam in latibulis delitescentes et vires servari ac permanere robustas. Quare neque morbi solvuntur permanentibus eorum efficientibus causis humoribus, neque aegroti moriuntur, viribus ipsorum abunde suffragantibus.

XXVI.

Febrem convulsioni succedere praestat, quam febri convulsionem.

Ipse Hippocrates in sequentibus aphorismis convulsionem a repletione et vacuatione fieri dicturus est. Quum igitur aliquem sanitate fruentem derepente convelli contigerit, talem a repletione fieri convulsionem necesse est.

τοίνυν πληροῦνται τὰ νεῦρα γλίσχρων καὶ ψυχρῶν χυμῶν, οἷσπερ καὶ τρέφεται, ὥστε σπασμὸν ὑπομένειν. τούτοις οὖν ὁ πυρετὸς ἐπιγενόμενος εἴωθεν ὡς τὰ πολλὰ θερμαίνειν θ᾽ ἅμα λεπτύνειν καὶ διαφορεῖν. εἰ δ᾽ ἐκ πυρετῶν διακαῶν ξηρανθῇ τὸ ὅλον σῶμα καὶ τὰ νεῦρα, κἄπειτα διὰ τὴν ξηρότητα σπασθείη, μέγιστόν τε τοῦτο κακόν ἐστι καὶ σχεδὸν ἀνίατον. ἐπειδὴ χρόνου μὲν δεῖται μακροῦ τὰ νεῦρα πρὸς τὴν ξηρότητος ἴασιν οὐκ ἀναμένει δὲ χρόνον ἡ συντονία τοῦ νοσήματος, ἀλλ᾽ ἐν τάχει καταλύει μὲν τὴν δύναμιν, ὀξὺν δὲ θάνατον ἐπιφέρει.

κζ΄.

Τοῖσι μὴ κατὰ λόγον κουφίζουσιν οὐ δεῖ πιστεύειν, οὐδὲ φοβεῖσθαι λίην τὰ μοχθηρὰ γινόμενα παρὰ λόγον. τὰ γὰρ πολλὰ τῶν τοιουτέων ἐστὶν ἀβέβαια καὶ οὐ πάνυ τοι διαμένειν οὐδὲ χρονίζειν εἴωθεν.

Replentur autem nervi frigidis et glutinofis humoribus, quibus etiam aluntur, unde convulfionem patiuntur. His igitur febris fuperveniens plerumque et calefacere et tenuare et difcutere confuevit. Verum fi febribus ardentibus univerfum corpus et nervi exficcentur, deinde ob ficcitatem convellantur, tum id maximum ac propemodum immedicabile malum evadit, quoniam longum quidem temporis ad ficcitatis curationem nervi poftulant, morbi autem vehementia tempus non exfpectat, fed vires ftatim dejicit et citum affert interitum.

XXVII.

Non fecundum rationem levantibus fidendum minime eft, neque admodum metuendum mala quae praeter rationem oboriuntur. Eorum namque multa incerta funt, neque multum perdurare, neque diutius morari confueverunt.

Ὅλος μὲν ὁ λόγος ὑπὲρ τῶν τοιούτων ἁπάντων ἐν τοῖς περὶ κρίσεων εἴρηται. νυνὶ δὲ ὅσον εἰς ἐξήγησιν προκειμένων ἱκανόν ἐστι λέγειν, λεχθήσεται. ὅταν εἰσβάλλῃ νόσημα σφοδρὸν, εἶτ' ἐξαίφνης ῥαστωνήσει, μήτε δι' ἱδρῶτος ἢ ἐμέτων ἢ διαχωρημάτων ἢ αἱμοῤῥαγίας κενωθέντος τοῦ σώματος, ἀλλὰ μηδὲ πέψεως φανέντων σημείων, ἄπιστον ἡγεῖται εἶναι τὴν τοιαύτην ῥαστώνην, ὥστ' εἰ καὶ δυσπνοήσειεν ἀλόγως ἢ παραφρονήσειεν ἢ πυρέξειεν σφοδρότερον ἢ καὶ μεγάλῳ ῥίγει καταληφθείη. καὶ γὰρ καὶ ταῦτά ἐστιν ἀβέβαια καὶ τοσοῦτον δεῖ χαλεπόν τι σημαίνειν, ὥστ' ἐνίοτε κρίσιν ἀγαθὴν, ὅσον οὔπω γενησομένην καταγγέλλεται· ὅπως δὲ ταῦτα χρὴ διαγινώσκειν τε καὶ προγινώσκειν ἐν τοῖς περὶ κρίσεων εἴρηται.

κη'.

[70] Τῶν πυρεσσόντων μὴ παντάπασιν ἐπιπολαίως τὸ διαμένειν καὶ μηδὲν ἐνδιδόναι τὸ σῶμα ἢ καὶ συντήκε-

Omnis quidem oratio de his omnibus in libris de crifibus pronunciata eft. Nunc vero quantum ad propofitorum explicationem fatis eft a nobis dicetur. Quum morbus invadit vehemens, qui poftea derepente remittat, non evacuato per fudorem aut vomitum aut dejectiones aut fanguinis profluvium corpore, imo nec apparentibus coctionis fignis talem remiffionem infidum effe fignum autumat Hippocrates, quemadmodum etiam fi quis praeter rationem difficile fpiraverit aut deliraverit aut vehementius febricitaverit aut magno rigore correptus fuerit; haec etenim incerta quoque funt tantumque abeft, ut quid moleftum ac periculofum fignificent, ut interdum bonam indicationem quam primum futuram enuntient. Quomodo vero haec et dignofcere et praenofcere oporteat in libris de crifibus enarratum eft.

XXVIII.

Febricitantium non omnino leviter, idem permanere nihilque concedere corpus, aut etiam magis quam ratio po-

σθαι μᾶλλον τοῦ κατὰ λόγον μοχθηρόν· τὸ μὲν γὰρ μῆκος νούσου σημαίνει, τὸ δὲ ἀσθένειαν.

Τὸ μὴ παντάπασιν ἐπιπολαίως διορισμοῦ χάριν ὁ Ἱπποκράτης προσέθηκε. εἰ γὰρ ἁπλῶς εἴρητο, τῶν πυρεσσόντων τὸ διαμένειν καὶ μηδὲν ἐνδιδόναι τὸ σῶμα, μοχθηρὸν ὑπάρχειν, οὐκ ἂν ἦν ἀληθὴς ὁ λόγος. ἐγχωρεῖ γοῦν ἐν καταστάσει ψυχρᾷ διὰ πλῆθός τινα νοσοῦντα μὴ συμπίπτειν τὸ σῶμα, μηδ' ἰσχνοῦσθαι, μικρῶν γινομένων αὐτῶν τῶν πυρετῶν, ἀλλ' ὅταν γε μείζους ὦσι, πάμπολύ τι πλῆθος ἐνδείκνυται. τὸ δὲ συντήκεσθαι μᾶλλον τοῦ κατὰ λόγον μοχθηρόν ἐστι καὶ χωρὶς τοῦ προστεθεικέναι, τὸ μὴ πάντάπασιν ἐπιπολαίως. ἄν τε γὰρ ἐπιπολαίως πυρέττωσιν ἄν τε καὶ μὴ, σημεῖον ἀσθενείας ἐστὶν ἡ παράλογος ἰσχνότης. οὐ γὰρ δὴ τὸ λεγόμενον κυρίως συντήκεσθαι νῦν εἰρῆσθαι πρὸς αὐτοῦ νομιστέον ἐστὶν, ἀλλὰ καταχρῆσθαι μᾶλλον αὐτὸν τῷ ῥήματι ἀντὶ τοῦ ἰσχνοῦσθαι. κάλλιστα δ' εἶπεν

ſtulat colliqueſcere pravum. Illud enim morbi diuturnitatem, hoc vero imbecillitatem ſignificat.

Iſta verba *non omnino leviter* diſtinctionis gratia appoſuit Hippocrates. Si namque ſimpliciter dixiſſet: *febricitantium corpus permanere nihilque decedere pravum,* vera non fuiſſet ejus ſententia. Contingit enim frigido caeli ſtatu cuiquam ob plenitudinem aegrotanti corpus non concedere, neque extenuari, quum febris parva fuerit; ſed quum vehementior extiterit, multam ineſſe plenitudinem ſignificat. At magis quam ratio poſtulat colliqueſcere pravum eſt, etiamſi non adjiciatur, *non omnino leviter.* Sive enim leviter febricitent ſive non, ſignum eſt imbecillitatis facta praeter rationem macies vel extenuatio. Non enim certe quod proprie dicitur *συντήκεσθαι, colliqueſcere, ſeu contabeſcere et abſumi,* nunc ab ipſo acceptum eſſe exiſtimandum, ſed potius ipſum hoc verbo abuſum fuiſſe pro *ἰσχνοῦσθαι,* id eſt attenuari ac imminui.

ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει τοῦ ἀφορισμοῦ τὸ μᾶλλον τοῦ κατὰ λόγον, καὶ βέλτιον εἰρῆσθαι νομίζειν αὐτὸν κατὰ τοῦ προτέρου μέρους, ὥσθ' ὅλον τὸν λόγον γενέσθαι τοιοῦτον· τῶν πυρεσσόντων μὴ παντάπασιν ἐπιπολαίως τὸ διαμένειν τὸ σῶμα καὶ συντήκεσθαι μᾶλλον τοῦ κατὰ λόγον μοχθηρόν. ἵν' ἀμφοῖν ᾖ κοινῇ κατηγορούμενον τὸ μᾶλλον τοῦ κατὰ λόγον. ἄν τε γὰρ διαμένωσι μᾶλλον τοῦ κατὰ λόγον, ἄν τε ἰσχνοὶ γίνονται μοχθηρόν. αὐτὸ δὲ τὸ μᾶλλον τοῦ κατὰ λόγον ἄμεινον μὲν ἦν εἰρῆσθαι πρὸς αὐτοῦ, τίσι κρίνεται σκοποῖς. ἐπεὶ δ' ἀφοριστικόν ἐστι τὸ τῆς διδασκαλίας εἶδος ἐνταῦθα καὶ κατὰ βραχυλογίαν ἄκραν γινόμενον, ἡμεῖς ἐξηγούμενοι τὸ κατὰ λόγον, ἀνοίσομεν εἰς τὸ μέγεθος τοῦ πυρετοῦ καὶ τὸν χρόνον τῆς νόσου καὶ τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν χώραν καὶ τὴν ὥραν καὶ τήν ποτε ὑπάρχουσαν κατάστασιν, ἔτι τε τὰς αἰσθητὰς κενώσεις, ἀγρυπνίας τε καὶ φροντίδας καὶ ἀσιτίας καὶ κινήσεις πλείονας. οἱ μὲν γὰρ μεί- (246) ζους τῶν πυρετῶν θᾶττόν τε καὶ μᾶλλον ἰσχνοὺς ἀποφαί-

Perbelle autem in fecunda aphorifmi parte dixit, *magis quam ratio poftulat;* meliusque dicendum eft ipfum haec verba priori aphorifmi parti connectere, ita ut ejus tota fit ejusmodi oratio: Febricitantium non omnino leviter permanere corpus magis *quam ratio poftulat.* Aut colliquefcere magis quam ratio poftulat malum; ut communiter de utroque praedicetur magis quam ratio poftulat. Sive enim febricitantium corpora permaneant magis quam ratio poftulat five extenuentur malum eft. Praeftiterit autem haec verba *magis quam ratio poftulat* ab eo quibus fcopis explicentur judicenturque aperiri. Verum quoniam hic aphorifticum doctrinae genus eft fummaque dicendi brevitate circumfcriptum, nos haec verba, *quam ratio poftulat*, explicantes ad febris magnitudinem, morbi tempus, aetatem, regionem, anni tempeftatem, praefentem caeli ftatum, manifeftas etiam vacuationes, vigilias, curas, inedias et plures tum animi tum corporis motus referemus. Majores fiquidem febres tum celerius tum ma-

νουσι τοὺς κάμνοντας, ὥσπερ γε καὶ τὸ τῆς νόσου μῆκος καὶ ἡλικιῶν, ἥ τε τῶν παίδων καὶ ἡ τῶν ἐν ἐσχάτῳ γήρᾳ, καθ' ἕτερον ἑκάτερα λόγον. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν παίδων διά τε τὴν ὑγρότητα καὶ τὴν θερμασίαν πλεῖστον ἀποῤῥεῖ καὶ κενοῦνται σώματα, ἐπὶ δὲ τῶν ἐν ἐσχάτῳ γήρᾳ διὰ τὴν τῆς δυνάμεως ἀῤῥωστίαν. ὡρῶν δὲ καὶ χωρῶν καὶ καταστάσεων αἱ μὲν θερμαὶ καὶ [71] ξηραὶ μᾶλλον κενοῦσιν, αἱ δ' ὑγραὶ καὶ ψυχραὶ μᾶλλον σφίγγουσι τὸ σῶμα καὶ κωλύουσι διαπνεῖσθαι τε καὶ κενοῦσθαι. περὶ δὲ τῶν αἰσθητῶν κενώσεων τί δεῖ λέγειν; οὐδένα γὰρ ἀγνοεῖν οἶμαι περὶ τοῦ δι' αἱμοῤῥαγίαν ἢ δι' ἱδρῶτας πολλοὺς ἢ οὔρου πλῆθος ἢ ἐμέτων ἢ διαχωρημάτων, ὥστ' εἰκότως ἐν τάχει λεπτύνεσθαι. παράκειται δὲ τοῖς εἰρημένοις αἰτίοις καὶ ἡ ἀσιτία, καὶ μὲν δὴ καὶ ἀγρυπνία καὶ φροντὶς ἱκανῶς λεπτύνουσιν, ὥσπερ γε καὶ κινήσεις πλείονες· ἀλλ' αὗται μὲν ὀλιγάκις ἐπὶ τῶν πυρετῶν γίνονται, κατάκεινται γὰρ ὡς τὰ πολλὰ ἡσυχάζοντες. συμβαίνει γε μὴν ἔστιν ὅτε καὶ καθ'

gis aegrotantes macilentos efficiunt, quemadmodum et morbi diuturnitas et aetas, tum puerorum, tum ultimam fenectutem degentium, altera ac diverfa ambae ratione. In pueris enim propter et humiditatem et caliditatem plurimum effluunt et exhauriuntur corpora; in fumma vero fenectute propter virium imbecillitatem. Ex anni autem tempeftatibus et regionibus et conftitutionibus calida quidem ac ficca magis evacuant et extenuant, humidae vero ac frigidae magis conftringunt ac difflari extenuarique corpora prohibent. De manifeftis ac fub fenfum cadentibus vacuationibus quid dicendum eft? Neminem enim ignorare arbitror fanguinis profluvio aut fudorum copia aut urinarum multitudine aut vomitionibus aut dejectionibus, vix ratione corpora quam primum extenuari. Dictis autem caufis accedit et inedia atque etiam vigiliae et curae, quae corpus exficcant, quemadmodum et plures quoque motus, fed hi in febribus raro fiunt; aegri namque quiefcentes plerumque jacent. Verum tamen accidit inter-

ὁδοιπορίαν ἀρξαμένου τἀνθρώπου πυρέττειν, ἤτοι δι᾽ ἀνάγκην ἢ διὰ τὸ σπεύδειν οἴκαδε καταλύσαντες αὐτὴν καταλύσασθαι, ἀλλὰ καὶ διὰ παραφροσύνην ἀνιστάμενοι συνεχῶς ἔνιοι τῶν νοσούντων ἢ κατακείμενοι μὲν, ἀεὶ δὲ κινοῦντές τι μόριον ἢ καὶ φθεγγόμενοί τι κατὰ λόγον, ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἰσχνοὶ γίνονται. ταυτὶ μὲν οὖν ἅπαντα τοὺς κάμνοντας ἰσχνοὺς ἐργάζεται, καθάπερ γε τἀναντία τούτων ἐν ὄγκῳ μείζονι τὸ σῶμα φυλάττει. σημεῖον δὲ οὐδέν ἐστιν αὐτῶν ἀσθενοῦς δυνάμεως, ἀλλὰ μόνον αἴτιον ἕκαστον. ἐπ᾽ αὐτῶν γὰρ ὥσπερ τὸ σῶμα λεπτύνεται κατὰ λόγον, οὕτω καὶ ἡ δύναμις καθαιρεῖται. τὸ δ᾽ ἄνευ τῶν εἰρημένων λεπτύνεσθαι τὸ σῶμα παρὰ λόγον ἀσθενοῦς δυνάμεως εἶναί φησι σημεῖον ὁ Ἱπποκράτης, ἥντινα κἀπὶ τῶν πάνυ γερόντων αἰτιώμενοι ταχέως αὐτῶν ἐφάσκομεν ἰσχνοῦσθαι τὸ σῶμα καὶ οὐδὲν θαυμαστὸν, ἐπὶ τῶν οὕτως ἐχόντων τὴν μὲν ἀσθένειαν αἰτίαν γίνεσθαι τῆς ἰσχνότητος, τὴν δ᾽ ἰσχνότητα τῆς ἀσθενείας σημεῖον. οὕτως ἐπὶ πάντων ἔχει τῶν

dum etiam nonnullos homines in itinere conficiendo quum febricitare coeperint vel urgente necessitate vel domum studio revertendi, in ea commorentur; sed et ob delirium aegrotantium nonnullos assidue exsurgentes aut decumbentes quidem, sed perpetuo partem aliquam moventes aut etiam quidquam a ratione alienum proferentes, paucis diebus extenuari. Haec igitur omnia aegrotos macilentos reddunt, ut et his contraria corpus majore in mole tuentur. Ipsorum autem nullum virium imbecillium signum est, sed quodque causa tantum existit. Nam quemadmodum in iis corpus ratione extenuatur, sic et vires evertuntur. Absque his autem commemoratis corpus praeter rationem extenuari imbecillitatis virium signum esse pronunciat Hippocrates, quam et in valde senibus causam statuentes, ipsorum corpus cito emaciari dicebamus. Nihilque mirum est ita se habentium imbecillitatem quidem extenuationis causam esse, extenuationem vero signum imbecillitatis. Sic enim in omnibus se res habet tum

ποιούντων καὶ ποιουμένων. αὕτη μὲν ἡ τοῦ Ἱπποκράτους γνώμη διὰ παντὸς ἡγουμένου τὴν παρὰ λόγον ἰσχνότητα σημεῖον ἀσθενείας ὑπάρχειν. ἡμεῖς δὲ προσθῶμεν αὐτοῦ τῷ λόγῳ καὶ ἄλλην διάθεσιν, ὡς αἰτίαν ἰσχνότητος ἐν πυρετοῖς γινομένην. ἔστι δ' αὕτη λεπτότης μὲν τῶν χυμῶν, ἀραιότης δὲ τοῦ σώματος. ὅταν γὰρ ἄμφω ταῦτα συνέλθῃ, τάχιστα κενοῦται τὰ σώματα κατὰ τὴν ἄδηλον καλουμένην διαπνοὴν, ὥσπερ γε κἀπὶ τῆς ἐναντίας τῷ πάχει τῶν χυμῶν καὶ τῇ πυκνώσει τοῦ σώματος, οὔθ' ἡ κένωσις γίνεται τῶν χυμῶν καὶ τὸ διαμένειν καὶ μηδὲν ἐνδιδόναι τὸν ὄγκον αὐτοῦ τηνικαῦτα συμβαίνει. ταύτην μὲν οὖν τὴν διάθεσιν ἐδήλωσεν ὁ Ἱπποκράτης ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τοῦ ἀφορισμοῦ διὰ τοῦ φάναι μῆκος νόσου σημαίνεσθαι. τὴν δ' ἀντικειμένην αὐτῷ παρέλειπεν· ἀλλ' ἡμεῖς μέν γε κἀκείνην προσθέντες ὁλόκληρον ἤδη τὸν λόγον εἴπωμεν, εἰς ὅσον οἷόν τε διὰ βραχέων τῶν πυρεσσόντων μὴ παντάπασιν ἐπιπολαίως, τὸ διαμένειν καὶ μηδὲν ἐνδιδόναι τὸ σῶμα ἢ καὶ συντήκεσθαι μᾶλλον τοῦ κατὰ λόγον μοχθηρόν. τὸ μὲν

caufis efficientibus tum effectibus. Haec ipfa quidem eft Hippocratis fententia, femper autumantis factam absque ratione extenuationem imbecillitatis fignum effe. Nos vero adjiciamus ejus orationi et aliam affectionem tanquam caufam extenuationis in febribus obortam. Eft autem haec humorum quidem tenuitas, corporis vero raritas. His enim duobus concurrentibus, celerrime corpora per occultam vocatam perfpirationem vacuantur extenuanturque, quemadmodum in contrario affectu, humorum craffitie et corporis denfitate, neque fit humorum vacuatio et idem permanere corpus, nihilque de ipfius mole decidere contingit. Hunc itaque affectum in ultima aphorifmi parte his verbis Hippocrates declaravit: *morbi diuturnitatem fignificare.* Oppofitum autem huic affectum praetermifit, quem nos fi addiderimus, jam integram orationem quam fieri poteft, pauciffimis verbis proferemus: *febricitantium non omnino leviter idem permanere corpus nihilque decidere aut etiam magis quam ratio poftulat col-*

γὰρ ἐπιμένειν ἐπὶ τῇ πυκνώσει τοῦ δέρματος γίνεται καὶ τῷ πάχει χυμῶν καὶ διὰ τοῦτο μῆκος νόσου σημαίνει, τὸ δὲ συντήκεσθαι ποτὲ μὲν διὰ λεπτότητα χυμῶν καὶ μανότητα τοῦ δέρματος, ἔστι δ' ὅτε καὶ διὰ μόνην ἀσθένειαν δυνάμεως.

κθ'.

[72] *Ἀρχομένων τῶν νούσων ἤν τι δοκέῃ κινεῖν, κίνει. ἀκμαζουσῶν δὲ ἡσυχίην ἄγειν βέλτιόν ἐστι.*

Διὰ τί τοῦτο συνεβούλευσεν ὁ Ἱπποκράτης ἐδήλωσε κατὰ τὸν ἑξῆς ἀφορισμὸν, ὃν ἐὰν συνάψῃ τις τῷ προειρημένῳ, τὸν ὅλον λόγον ποιήσει τοιοῦτον. ἀρχομένων τῶν νούσων ἤν τι δοκέῃ κινέειν, κίνει. ἀκμαζουσῶν δὲ ἡσυχίαν ἔχειν βέλτιόν ἐστι. περὶ γὰρ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ τέλη πάντα ἀσθενέστερα, περὶ δὲ τὰς ἀκμὰς ἰσχυρότερα. προσθεῖναι δ' αὐτῷ χρὴ πάντα τὰ συμπτώματα· περὶ γὰρ τούτων

liquefcere malum. Nam idem permanere tum ob cutis denfitatem, tum ob humorum craffitudinem accidit, propterea et morbi longitudo fignificatur. Colliquefcere vero nonnunquam ob humorum tenuitatem et cutis raritatem contingit. Contingit autem interdum ob folam virium imbecillitatem.

XXIX.

Incipientibus morbis, fi quid movendum videatur, move; vigentibus autem quietem agere praeftat.

Cur hoc confulat Hippocrates, fequenti indicat aphorifmo, quem fi quis praedicto copulaverit, totam ejusmodi orationem efficiet: *incipientibus morbis, fi quid movendum videatur, move; vigentibus autem quietem agere praeftat. Nam circa principia ac fines omnia imbecilliora funt, circa vigores autem vehementiora.* At huic dictioni, *omnia*, fymptomata addere oportet; de his enim vocem

εἴρηκε τὸ πάντα· ὡς ἥ γε διάθεσις ἡ ταῦτα γεννῶσα, ἣν δὴ καὶ νόσον ὀνομάζομεν, οὐκ ἐξ ἅπαντος ἐν ταῖς ἀκμαῖς ἐστιν ἰσχυροτέρα, ἀλλ' ἐπί γε τῶν σωθήσεσθαι μελλόντων πολλῷ βελτίων ἢ ἐν ἀρχῇ τοῦ νοσήματος, ἐφ' ὧν καὶ συμβουλεύει νῦν Ἱπποκράτης, ἡσυχίαν ἔχειν ἀρχομένων τῶν νούσων, ἤν τε δοκέῃ κινοῦντας. τῶν γὰρ ὀλεθρίων νοσημάτων οὐ μόνον ἐγγὺς τῆς ἀκμῆς οὐδὲν δεῖ κινεῖν, ἀλλὰ κἂν τοῖς ἔμπροσθεν ταύτης καιροῖς μεμνημένον, ὡς οὐ χρὴ κεκρατημένοις ἐγχειρεῖν, ἀλλ' ἀφίστασθαι δηλονότι προσαγορεύσαντα μόνον ἐς ὅ τι τελευτήσει τὸ νόσημα. κατὰ δὲ τὰς ἀρχὰς ἐκείνων τῶν νοσημάτων, ἐν οἷς ἐλπίζει σωθήσεσθαι τὸν κάμνοντα, πειρᾶσθαι χρὴ τὰ μείζω βοηθήματα προσφέρειν, ὑπὲρ ὧν εἶπεν ὁ Ἱπποκράτης, ἤν τι δοκέῃ κινέειν, κίνει. ἔστι δὲ ταῦτα μὲν μάλιστα φλεβοτομία, ἐνίοτε δὲ καὶ ἡ κάθαρσις, ὧν οὐδέτερον ἐν τῇ ἀκμῇ χρὴ παραλαμβάνειν. ὡς γὰρ ἐν τῷ περὶ κρίσεων ἐδείξαμεν, αἱ πέψεις τῶν νοσημάτων τηνικαῦτα γίνονται μάλιστα. πρὸς

omnia pronunciavit. Affectus ſiquidem qui haec ſymptomata procreat, quem et morbum nominamus, non omnino in vigoribus eſt vehementior, verum in ſoſpitibus evaſuris multo melior, quam in morbi principio, in quibus etiam Hippocrates quietem agere nunc conſulit nobis in morborum principiis, ſi quid videntur, moventibus: non enim ſolum prope exitialium morborum vigorem, ſed nec aliis etiam temporibus ipſum vigorem praecedentibus quidquam nos movere oportet, memores deploratorum curationem ſuſcipiendum non eſſe, ſed ab iis pronunciato tantum morbi exitu diſcedendum. Per initia vero illorum morborum, in quibus ſit ſpes aegrotum convaliturum, tentandum eſt majora adhibere remedia, de quibus Hippocrates pronunciavit, *ſi quid videatur movendum, move.* Sunt autem haec quidem maxime venae ſectio, nonnunquam vero et purgatio, quorum neutrum in vigore venit uſurpandum. Nam ut in opere de criſibus oſtendimus, tunc temporis maxime ſiunt morborum coctiones. Quo

Ed. Chart. IX. [72. 73.] Ed. Baf. V. (246.)

μὲν οὖν τὸ γίνεσθαι θᾶττον αὐτὰς ἄμεινον ἐν ἀρχῇ κενοῦν ὅπως ἐλάττονα τὴν ὕλην γινομένην ῥᾷον ἡ φύσις δυνηθῇ πέψαι, κατὰ δὲ τὰς ἀκμὰς, ὁπότ' ἤδη πέττει, περιττὸν τὸ κενοῦν, διά τά τ' ἄλλα καὶ τῆς ψυχικῆς δυνάμεως κεκμηκυίας τοὐπίπαν ἐν ταῖς ἀκμαῖς, εἰ καὶ ὅτι μάλιστα κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἡ ζωτική τε καὶ φυσικὴ δύναμις ἰσχυραὶ διαμένοιεν.

λ'.

[73] *Περὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ τέλη πάντα ἀσθενέστερα, περὶ δὲ τὰς ἀκμὰς ἰσχυρότερα.*

Τὰ συμπτώματα πάντα περὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ τέλη φησὶν ὑπάρχειν ἀσθενέστερα, τοὺς παροξυσμοὺς δηλονότι τῶν πυρετῶν καὶ τὰς ἀγρυπνίας καὶ τὰ ἀλγήματα καὶ τὴν ἄσην καὶ τὸ δίψος, ὡς τάς γε διαθέσεις αὐτὰς, ἐφ' αἷς ταῦτα γίνεται κατὰ τὰς ἀκμὰς ἀναγκαῖον εἶναι βελτίους ἐπὶ τῶν σωθήσεσθαι μελλόντων.

igitur hae celerius fiant, in principiis vacuare praeftat, quo parciorem factam materiam facilius natura poffit concoquere. At in vigore, quo tempore jam natura concoquit, vacuare fupervacaneum fuerit, cum propter alia, tum quia facultas animalis omnino per vigorem fatigata laborat, licet quam maxime eo tempore facultas tum vitalis tum naturalis fortes permaneant.

XXX.

Circa morborum principia ac fines omnia imbecilliora; at circa vigores vehementiora funt.

Symptomata omnia circa principia ac fines ait effe imbecilliora, febrium nimirum acceffiones aut exacerbationes, vigilias, dolores, jactationes et fitim, ut et ipfos affectus in quibus haec per vigores fiunt, neceffe eft effe meliores in iis qui falvi ac fani evafuri funt.

λα'.

Τῷ ἐξ ἀῤῥωστίης εὐσιτέοντι μηδὲν ἐπιδιδόναι τὸ σῶμα μοχθηρόν.

Ἔδει καὶ τοῦτον τὸν ἀφορισμὸν καὶ τὸν ἑξῆς αὐτοῦ γεγραμμένον ἐζεῦχθαι τοῖς ἀνωτέρω γεγραμμένοις, ἡνίκα ἔλεγεν ἢν ἐκ νόσου τροφὴν λαμβάνων τις μὴ ἰσχύῃ. κατ' ἐκεῖνον μὲν οὖν τὸν ἀφορισμὸν ἀντὶ τῆς νῦν εἰρημένης λέξεως τῆς εὐσιτέοντι τροφὴν λαμβάνειν εἰπὼν, ἐδίδαξέ τι περὶ συμπτώματος τοῦ μὴ ἰσχύειν. ἐνταυθοῖ δὲ τὸ μὲν λαμβάνειν τὰ σιτία τὸ κοινὸν ἀμφοῖν ἐφύλαξε, τὸ σύμπτωμα δ' ὑπήλλαξεν, ἀνάλογον ἐκείνῳ τι γράψας. τὸ γὰρ μηδὲν ἰσχύειν τῷ μηδὲν ἐπιδιδόναι τὸ σῶμα παραπλήσιόν πώς ἐστιν· ἐκεῖνο μὲν γὰρ τῆς δυνάμεως τῆς διοικούσης τὸ σῶμα· τοῦτο δ' αὐτοῦ τοῦ σώματός ἐστι πάθημα καὶ γίνεται δηλονότι τὸ μηδὲν εἰς εὐτροφίαν ἐπιδιδόναι τὸ σῶμα,

XXXI.

A morbo belle epulanti nihil proficere corpus malum.

Oportebat et hunc aphorifmum et fubfcriptum ipfius comitem fuperioribus editis copulari, ubi dicebat: *fi quis a morbo cibum affumens vires non recipiat.* In illo enim aphorifmo pro nunc enunciata dictione: *εὐσιτέοντι belle epulanti, τροφὴν λαμβάνειν, cibum affumere,* dicens, aliquid de fymptomate docuit, quod eft vires non recipere feu non roborari. Hic vero illud cibos affumere, utrisque commune fervavit, fed fymptomata nonnihil immutavit, fcripto quodam illi confimili. Nam illa oratio, vires non recipere, huic nihil proficere corpus, quodammodo eft confimilis. Illa fiquidem facultatis corpus moderantis, haec autem ipfius corporis affectio eft. Atque profecto nihil in euphoriam probamve fui nutricationem corpus, proficere interdum quidem ob facultatis ipfum nutrientis im-

ποτὲ μὲν διὰ τὴν τῆς τρεφούσης αὐτὸ δυνάμεως ἀῤῥωστίαν, ἔστι δ' ὅτε καὶ διὰ μοχθηρῶν χυμῶν περιουσίαν.

λβ'.

[74] (247) Ὡς τὰ πολλὰ πάντες οἱ φαύλως ἔχοντες κατ' ἀρχὰς μὲν εὐσιτέοντες καὶ μηδὲν ἐπιδιδόντες, πρὸς τῷ τέλει πάλιν ἀσιτέουσιν. οἱ δὲ κατ' ἀρχὰς μὲν ἀσιτέοντες ἰσχυρῶς, ὕστερον δὲ εὐσιτέοντες, βέλτιον ἀπαλλάσσουσιν.

Ἔοικεν ἔτι καὶ οὗτος ὁ ἀφορισμὸς εἰρῆσθαι παρὰ τῶν ἀνακομιζομένων ἐκ νόσου. τὸ γὰρ μηδὲν ἐπιδιδόναι κατὰ τούτων εἰώθασι λέγειν οἵ τ' ἄλλοι καὶ αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης. ἐὰν οὖν τις εὐσιτῶν ἐν ἀρχῇ μὴ ἀνατρέφηται, δι' ἣν αἰτίαν τοῦτο πάσχει, διὰ ταύτην αὖθις ἔσται κακόσιτος. αἰτία δ' ἐστὶ τοῦ κατ' ἀρχὰς εὐσιτοῦντος μηδὲν ἐπιδιδόναι μοχθηρία μὲν ὅλου τοῦ σώματος, εὐρωστία δὲ τῶν

becillitatem, interdum etiam ob pravorum humorum redundantiam accidit.

XXXII.

Qui male ſe habentes per initia quidem laute epulantur, neque quidquam proficiunt, ii rurſus plerumque omnes in aſitiam incidunt; qui vero per initia quidem vehementer cibum faſtidiunt, poſtea vero laute epulantur, melius convaleſcunt.

Hic etiamnum aphoriſmus de convaleſcentibus ex morbo dici videtur. Nihil namque proficere de his loqui conſueverunt cum alii, tum ipſe Hippocrates. Si quis igitur in principio laute epulatus non reficiatur, qua cauſa id accidat, eadem poſtea cibum male appetet. Cauſa vero qua per initia laute cibatus nihil proficiat, totius corporis eſt pravitas ſeu vitium et partium appetentium robur. Ve-

ὀρεκτικῶν μορίων. ἀλλ' ἐν τῷ χρόνῳ διὰ τὸ πλῆθος τῆς τροφῆς αὐξηθείσης τῆς ἐν ὅλῳ τῷ σώματι μοχθηρίας βλαβήσεταί τι καὶ τὸ τῆς ὀρέξεως ὄργανον, ὥστ' ἀνορέκτους γενέσθαι τοὺς πρότερον ὀρεγομένους. καλῶς οὖν εὐσιτέοντας ὠνόμασεν. εἰρήκει δὲ κἀν τοῖς ἔμπροσθεν ἀφορισμοῖς αὐτὸ τοῦτο κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον. ἢν δὲ τροφὴν μὴ λαμβάνοντι γίγνηται, εἰδέναι ὅτι κενώσεως δεῖται. τοὺς μέντοι κατ' ἀρχὰς μὲν ἀποσίτους ἰσχυρῶς γενηθέντας, ὡς παντάπασιν ὀλίγον λαμβάνειν, ὕστερον δ' εἰς τοὐναντίον μεταβάντας ἄμεινον ἀπαλλάττειν φησί. συμβαίνει δὲ τοῦτο εἰς τοὐναντίον πεψάσης. τῆς φύσεως ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ, καθ' ὃν ἂν ἐνδεῶς διῃτῶντο τὴν αἰτίαν τῆς ἀποσιτίας διάθεσιν.

λγ'.

Ἐν πάσῃ νούσῳ τὸ ἐῤῥῶσθαι τὴν διάνοιαν καὶ εὖ ἔχειν πρὸς τὰς προσφορὰς ἀγαθὸν, τὸ δ' ἐναντίον κακόν.

rum proceſſu temporis ob alimentorum copiam aucto in toto corpore vitio ipſum etiam appetentiae inſtrumentum nonnihil oblaedetur, quare inappetentes fient qui prius cibos appetebant, quos prius appetentes nominavit. Hoc autem ipſum in praecedentibus aphoriſmis hoc modo pronunciaverat. Quod ſi cibum non aſſumenti iſtud contingat, eum vacuatione indigere ſciendum eſt. Qui vero per initia tam vehementer cibos averſantur, ut paucum omnino aſſumant, poſtea vero in contrarium acti appetant, eos in melius permutari ac convaleſcere profert. Ejusmodi autem in contrarium facta eſt mutatio, quum natura quo tempore parce ac tenuiter vivebant, affectionem inappetentiae cauſam concoxit.

XXXIII.

In omni morbo mente conſtare ac bene ad ea quae offeruntur ſe habere, bonum; contrarium vero malum.

Οὐθ' ὅταν ἀγαθόν τι εἴπῃ τῶν κατὰ τὸ σῶμα, πάντως ἡγητέον ἐπ' αὐτῷ σωθήσεσθαι τὸν ἄνθρωπον, οὐθ' ὅταν κακὸν, τεθνήξεσθαι πάντως. καὶ [75] γὰρ ἀγαθὸν σημεῖον ὑπὸ μείζονος κακοῦ νικηθῆναι δυνατὸν καὶ κακὸν ὑπὸ μείζονος ἀγαθοῦ. κατὰ τὰς τοιαύτας οὖν ἀποφάσεις ἀκουστέον ἐστὶν ἐκείνου μόνου τοῦ λεγομένου. λέγεται δ' ὅτι σημεῖον ἀγαθόν ἐστιν, ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ τόδε τι, κᾆτα σημεῖον κακὸν, ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ τόδε τι, περὶ δὲ σωθήσεσθαι τὸν ἄνθρωπον ἢ τεθνήξεσθαι, πάντων τῶν σημείων τὰς δυνάμεις ἐκλογισαμένων οὕτω χρὴ ποιεῖσθαι τὴν ἀπόφασιν, ὡς κἀν τῷ προγνωστικῷ συνεβούλευσεν αὐτός. οὕτως οὖν καὶ νῦν τό τ' ἐῤῥῶσθαι τὴν διάνοιαν καὶ τὸ τὴν ὄρεξιν διαμένειν ἀγαθὰ σημεῖα κατὰ πάσας τὰς νόσους. ἔνια γὰρ οὐκ ἐν ἁπάσαις ἐστὶν ἀγαθὰ, καθάπερ καὶ αὐτὸς εἴωθεν ἐπισημαίνεσθαι λέγων, εὔπνοιαν δὲ χρὴ νομίζειν κάρτα μεγάλην δύναμιν ἔχειν ἐς σωτηρίην, ἐν πᾶσι τοῖς ὀξέσι νοσήμασιν. ὅτι δὲ τὸ τὴν διάνοιαν ἐῤῥῶσθαι σημεῖον ἀγαθόν ἐστιν ἐντεῦθεν γνώσῃ. τὰ περὶ τὸν ἐγκέφαλόν τε

Neque quum bonum quoddam dixerit eorum quae ad corpus fpectant, hominem propterea falvum prorfus evafurum augurandum eft, neque quum malum, protinus interiturum. Etenim bonum fignum a majore malo vinci poteft et malum a majore bono. Quare ejusmodi nunciationes de eo folo quod dicitur intelligendae funt. Hoc autem dicitur, quantum in fe eft, bonum fignum effe, illud vero, quantum in fe eft, malum fignum effe. De hominis autem falute aut morte, perpenfis omnibus fignorum viribus, pronunciatio ita ferenda eft, quemadmodum et ipfe in prognoftico confulebat. Sic fane et nunc mentem conftare et appetentiam permanere, bona figna in omnibus morbis ftatuit. Quaedam enim non in omnibus morbis bona funt, ut ipfe nobis his verbis fignificare confuevit: *in morbis acutis fpirandi facilitatem permagnam ad falutem vim habere credendum.* Quod autem mente conftare bonum fit fignum hinc cognofces. Cerebrum

καὶ τοὺς μήνιγγας, ἔτι δὲ νωτιαῖον μυελὸν καὶ διάφραγμα καὶ ὅλως τὰ νευρώδη μόρια καὶ μάλισθ' ὅσα πλησίον ἐγκεφάλου ἐστὶ, πάντως ὑγιεινὰ σημαίνεται τῆς διανοίας ἐῤῥωμένης. ὥσπερ γε καὶ τὰ κατὰ γαστέρα τε καὶ ἧπαρ αὐτήν τε τὴν καρδίαν, ὅταν ἕτοιμοι πρὸς τὰς τῶν σιτίων ὦσι προσφοράς. πάντων δὲ τούτων ἐῤῥωμένων οὐ μικρὰ τῷ κάμνοντι τῆς σωτηρίας ἐλπίς.

λδ'.

Ἐν τῇσι νούσοισιν ἧσσον κινδυνεύουσιν, οἷσιν ἂν οἰκείη τῆς φύσιος καὶ τῆς ἡλικίης καὶ τῆς ἕξιος καὶ τῆς ὥρης ἡ νοῦσος ᾖ μᾶλλον ἢ οἷσιν ἂν μὴ οἰκειότατά τι τουτέων.

Τῆς φύσεως πολλαχῶς λεγομένης ἀκουστέον νῦν ἐστιν αὐτῆς κατ' ἐκεῖνο τὸ σημαινόμενον, ᾧ κέχρηται αὐτὸς, ἐν ἑτέροις πολλοῖς καὶ καθ' ὅλον γε τὸ περὶ φύσεως ἀνθρώπου βιβλίον, ἐν ᾧ τὴν ἐκ τῶν πρώτων στοιχείων κρᾶσιν ὀνο-

ipſumque inveſtientes meningas dorſique medullam et ſeptum transverſum, partes denique nervoſas ac maxime cerebro viciniores prorſus ſanas eſſe teſtatur mentis conſtantia, quemadmodum et partes ad ventrem et jecur et cor ipſum attinentes aegri, quum ad cibos oblatos promti feruntur. His autem omnibus ſanis ac robuſtis non parva ſalutis ſpes laborantibus conceditur.

XXXIV.

In morbis parcius periclitantur, quorum naturae, aetati, habitui et anni tempeſtati morbus conſentaneus ac proprius fuerit, quam quibus in horum aliquo minime cognatus ſit.

Quum natura multis modis dicatur, in eo nunc ſignificatu accipienda eſt, quo ſaepe cum multis aliis in locis tum in toto de natura hominis libro uſus eſt, in quo ortum ex primis elementis temperamentum naturam no-

μάζει φύσιν, ὡς εἰ καὶ οὕτως ἔφη, ἐν τῇσι νούσοισιν ἧσσον κινδυνεύουσιν οἷς ἂν οἰκεία τῆς πρώτης τοῦ σώματος κράσεως καὶ τῆς νῦν διὰ τὴν ἡλικίαν ἢ τὴν ἕξιν ἢ τὴν ὥραν προσγεγεννημένης ἡ νόσος ᾖ μᾶλλον, ἢ οἷς ἂν μὴ οἰκεία κατά τι τούτων ᾖ. τῇ μὲν γὰρ θερμῇ φύσει καὶ ἡλικίᾳ καὶ ἕξει καὶ ὥρᾳ δηλονότι καὶ καταστάσει καὶ χώρᾳ τὰ θερμότερα τῶν νοσημάτων ἐστὶν οἰκεῖα, ταῖς δὲ ψυχροτέραις τὰ ψυχρότερα. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ ταῖς μὲν ξηροτέραις τὰ ξηρότερα, ταῖς δ' ὑγροτέραις τὰ ὑγρότερα. τὸ δ' ἐναντίον ὑπὸ Διοκλέους εἴρηται κἀν τῷ περὶ ἑβδομάδων, ὑπολαβόντων, ὡς εἴρηται, τῶν γραψάντων ἀνδρῶν αὐτὰ, παροξύνεσθαι μὲν ὑπὸ τῶν ὁμοίων τὰ νο- [76] σήματα, λύεσθαι δὲ ὑπὸ τῶν ἐναντίων, ἐπειδὴ καὶ πρὸς αὐτοῦ τοῦ Ἱπποκράτους εἴρηται, τὰ ἐναντία τῶν ἐναντίων ἰάματα. νομίζουσιν οὖν ἐν χειμῶνι συστάντα καῦσον εὐϊατότερον εἶναι τοῦ κατὰ τὸ θέρος, οὐκέτ' ἐννοοῦντες ὡς ἐπὶ μεγίστῃ διαθέσει γίνεται καῦσος ἐν χειμῶνι, μηδὲ γὰρ ἂν συστῆσαι τὴν ἀρχὴν αὐτὸν ἑτέρως, εἰ μὴ διὰ τὴν τῆς αἰτίας

minat; ac si ita diceret, in morbis ii minus periclitantur, quibus primario corporis temperamento aut praesenti ab aetate aut habitu aut anni tempestate oborto magis familiaris est morbus quam quibus horum nulli affinis congruit. Calidae namque naturae et aetati et habitui et anni tempestati et coeli constitutioni et regioni morbi calidiores sunt familiares; frigidioribus vero frigidiores; eadem ratione et ficcioribus ficciores et humidioribus humidiores. Contrarium autem a Diocle dictum est. Item libro de septimanis, conjicientibus, ut narratur, viris rerum ipsarum auctoribus et similibus quidem morbos exacerbari; solvi vero a contrariis, quoniam et ab ipso Hippocrate pronunciatum est, *contraria contrariorum esse remedia.* Causum igitur hieme contractum curatu faciliorem esse autumant; non utique mente concipientes ab affectione maxima causum hieme fieri; neque enim ipse aliter initio contractus fuisset, nisi hiemalis tempestatis

ἰσχὺν ἐνίκησε τὴν ἐκ τῆς ὥρας ἐναντίωσιν. ὁπότ᾽ οὖν οὐ κατέσχεν ἡ ὥρα τὸ μέγεθος τῆς αἰτίας, καίτοι βοηθὸν ἔχουσα τὴν ὑγίειαν, ἦ πού γ᾽ ἂν ἐν τῇ νόσῳ κινήσειεν αὐτὴν, μηδὲ τῆς ὑγιεινῆς ἰσχύος ἔτι παρούσης. ἀλλὰ καὶ δι᾽ αὐτῆς τῆς πείρας ἐναργῶς φαίνεται τοῦτο. τῶν γὰρ ἴσων τὸ μέγεθος καύσων ὀλεθριώτερός ἐστιν ὁ ἐν χειμῶνι συνιστάμενος, ὅταν γε συστῇ μὲν ἐν θερμοτέρᾳ καταστάσει, μεταβολὴ δ᾽ ἐξαιφνίδιος εἰς ψυχρότερα γένηται, μεγάλως ὁ τοιοῦτος καῦσος ὑπὸ τῆς τοῦ περιέχοντος ὀνίναται ψύξεως, ἀμφοτέρων αὐτῷ γινομένων ἀγαθῶν. τῆς μὲν προτέρας καταστάσεως, ἐν ᾗ τὴν γένεσιν ἔσχεν ὡς σημείου, τῆς δ᾽ ἑτέρας ἐν ᾗ τὴν λύσιν, ὡς αἰτίου. ταῦτ᾽ οὖν ἅπαντα μαρτυρεῖ μᾶλλον καὶ οὐ μάχεται τῇ κατὰ τὸν ἀφορισμὸν γνώμῃ. καθάπερ οὐδὲ τὸ βράγχους καὶ κορύζας τοῖς σφόδρα πρεσβυτέροις μὴ πεπαίνεσθαι, καίτοι γε οἰκεῖα παθήματα τῆς τῶν γερόντων ἡλικίας ὄντα. πρῶτον μὲν γὰρ οὐ ταυτόν ἐστι τῷ μὴ πεπαίνεσθαι τὸ κινδυνῶδες ὑπάρχειν. εἶτα

contrarietatem caufae vehementia fuperaffet. Quum igitur anni tempeftas caufae magnitudinem prohibere ac reprimere non potuerit, adjutricem licet fanitatem haberet, multo minus ipfam in morbo fuperaverit, quod non amplius fit integrum fanitatis robur. Sed id quoque ipfa experientia perfpicue proditur. Nam duorum caujorum magnitudine parium qui hieme ortum habet pernicioftior exiftit. Calidior enim e coeli ftatu fi fit genitus et repentina fiat in frigidiorem ftatum mutatio, ejusmodi caufus a circumftantis aëris frigore magnopere juvatur, utroque ipfi auxiliante ftatu; priore quidem ftatu, in quo ortum habuit, ut figno; pofteriore vero, in quo folutionem, ut caufa. Haec igitur omnia aphorifmum magis probare quam cum ejus fententia pugnare videntur. Quemadmodum neque illud: *raucedines et gravedines in valde fenibus concoctionem non admittere*; etiamfi fenili aetati proprii ac familiares fint affectus. Primum etenim non idem eft coctionem non admittere et periculofum effe.

καὶ τὸ μηδ᾽ ἁπλῶς εἰρῆσθαι τοὺς πρεσβυτέρους, ἀλλὰ μετὰ τοῦ σφόδρα, πάντα γὰρ ἐκείνοις ἐστὶ κινδυνώδη διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς δυνάμεως. οὐ μὴν οὐδὲ τὸ κατὰ τὸ πρῶτον τῶν ἐπιδημιῶν γεγραμμένον, καὶ μάλιστα ἔθνησκον οἷς ἔῤῥεπεν ἡ φύσις ἐπὶ τὸ φθινῶδες, ἐναντιοῦται τοῖς εἰρημένοις. οὐ γὰρ τὴν ἐκ τῶν στοιχείων κρᾶσιν εἴρηκε νῦν, ἀλλὰ τὴν τοῦ σώματος ἰδέαν. ἔστιν ὅτε γὰρ ὀνομάζουσι φύσιν καὶ ταύτην. καὶ ὥσπερ ἀληθές ἐστι τὴν θερμὴν κρᾶσιν ἧττον ἐν τοῖς θερμοῖς κινδυνεύειν νοσήμασιν, οὕτως καὶ τοὺς στενοθώρακας οὐ μόνον μᾶλλον ἁλίσκεσθαι ὑπὸ φθίσεως, ἀλλὰ καὶ κινδυνεύειν ἁλόντας. ἔνιοι μέντοι τῶν ἐξηγησαμένων τοὺς ἀφορισμοὺς, ὑπὸ τῶν τοιούτων πιθανῶν ἀπατηθέντες, οἰκεῖον νόσημά τι τῇ τοῦ κάμνοντος φύσει τὸ κατὰ τὴν κρᾶσιν ἐναντίον ἔφασαν, ὡς εἰ καὶ ἐπιτήδειον εἴρηται, πάμπολυ καὶ τῆς τῶν πραγμάτων ἀληθείας καὶ τῆς Ἱπποκράτους γνώμης ἁμαρτάνοντες, ὡς δέδεικται.

Deinde quod non abfolute fenes, fed addita particula, *valde*, dixerit: illis enim omnia ob virium imbecillitatem periculofa funt. Sed neque illud fupra dictis adverfatur, quod primo epidemiorum fcriptum eft: *et maxime moriebantur quibus ad tabem natura propendebat.* Non enim tum quod ex elementis conflatur temperamentum, fed corporis ideam formamve intellexit; fiquidem hanc etiam interdum naturam nominavit. Et quemadmodum verum eft qui calido funt temperamento, eos calidis morbis minus periclitari, fic etiam qui angufto funt pectore, eos ftenothoracas non folum promtius corripi, fed correptos magis etiam periclitari. Nonnulli tamen eorum qui aphorifmos explanarunt, ejusmodi probabilibus decepti familiarum aegrotantis naturae morbum dixerunt, qui fit temperamento contrarius, ac fi idoneus diceretur, multopere, quemadmodum demonftratum eft, etiam a rerum veritate et Hippocratis fententia aberrantes.

λε'.

[77] (248) Ἐν πάσῃσι νούσοισι τὰ περὶ τὸν ὀμφαλὸν καὶ τὸ ἦτρον πάχος ἔχειν βέλτιόν ἐστι. τὸ δὲ σφόδρα λεπτὸν καὶ ἐκτετηκὸς μοχθηρόν. ἐπισφαλὲς δὲ τὸ τοιοῦτον καὶ πρὸς τὰς κάτω καθάρσιας.

Ὅτι μὲν ἔξω εἶναι χρὴ πάσης διαθέσεως τῆς παρὰ φύσιν ἅπαντα τὰ κατ' ἐπιγάστριον χωρία πρόδηλόν ἐστι. καὶ λέλεκται κατὰ τὸ προγνωστικὸν, ἔνθα φησὶν ὑποχόνδριον ἄριστον μὲν ἀνώδυνόν τε εἶναι καὶ μαλθακὸν καὶ ὁμαλόν. ἀλλὰ καὶ τούτων αὐτῶν ἐστι τὰ μὲν ἰσχνότερα, τὰ δὲ παχύτερα, περὶ ὧν νῦν τὸν λόγον ποιεῖται, ὅσα μὲν παχύτερα, βελτίω ταῦτ' εἶναι λέγων, ὅσα δὲ ἰσχνὰ, μοχθηρὰ καὶ ὡς σημεῖα δηλονότι καὶ ὡς αἴτια. ὡς σημεῖα μὲν γάρ εἰσι τῆς ἐν τοῖς ἐκτετηκόσι μορίοις ἀσθενείας, ὡς αἴτια δὲ τοῦ μηδὲ πέττεσθαι καλῶς ἐν τῇ γαστρὶ τὰ σιτία, μηδ' αἱματοῦσθαι κατὰ τὸ ἧπαρ. ἄμφω γὰρ ταῦτα πάντα τὰ μόρια

XXXV.

In omnibus morbis partes ad umbilicum et imum ventrem positas crassitudinem habere praestat. Valde autem tenues esse et tabefactas pravum. Ad inferiores autem purgationes id quoque periculosum.

Quod extra omnem affectum praeter naturam esse oporteat universam abdominis regionem apertum est. Atque id in prognostico hisce verbis pronunciatum est: *hypochondrium optimum quidem esse decet indolens, molle et aequale.* Verum harum ipsarum partium quaedam sunt macilentiores, quaedam crassiores, de quibus nunc verba facit: quae crassiores sunt, eas meliores; quae macilentiores sunt, ipsas pravas esse et ut signa et ut causas affirmat. Signa siquidem sunt imbecillitatis partium eliquatarum. Causae vero quod et in ventriculo cibaria non probe concoquantur, neque in jecore in sanguinem commutentur. Has enim ambas partes omnino dictorum

πρὸς τοῦ πάχους τῶν εἰρημένων σωμάτων ὠφελεῖται θαλπόμενα. τοσούτων οὖν εἰκός ἐστιν ἐκτακέντων αὐτῶν βλάπτεσθαι τὰς ἐνεργείας, ὅσον ὑγιαινόντων ὠφελοῦνται. ὅτι δὲ ἡ λεπτότης τῶν εἰρημένων μερῶν καὶ πρὸς τὰς κάτω καθάρσεις ἐπισφαλής ἐστι πρόδηλον. ἰσχυρὰ γὰρ δεῖ εἶναι πάντα τὰ κάτω τοῦ θώρακος μόρια πρὸς τῷ καλῶς ὑπηρετεῖν ταῖς καθάρσεσιν· εἰ δὲ μὴ, μεγάλαις περιπίπτειν βλάβαις. διὰ τί δὲ μόνας εἶπε τὰς κάτω καθάρσεις ἄξιον ζητῆσαι. καὶ γὰρ αἱ ἄνω, τουτέστιν αἱ δι' ἐμέτων, ἐπισφαλεῖς εἰσι τοῖς οὕτω διακειμένοις. ἢ ταύτας μὲν ὡς σαφεῖς παρέλιπεν, ἐκείνων δ' ὡς ἀσαφεστέρων ἐμνημόνευσεν; ἦτρον δὲ ἰδίως ὀνομάζει τὸ κάτω χωρίον τῆς γαστρὸς, ὅσον ἐστὶ μεταξὺ τοῦ αἰδοίου καὶ τοῦ ὀμφαλοῦ. ὡς εἰς τρία ταῦτα διαιρεῖσθαι τὸ σύμπαν ἐπιγάστριον, ὑποχόνδριον, τὰ περὶ τὸν ὀμφαλὸν καὶ τὸ ἦτρον.

---

corporum craffitudo fovenda. Ipfis itaque macie confectis par eft tantum earum actiones laedi, quantum integris illis per fanitatem juvabantur. Quod autem dictarum partium extenuatio aut macies ad inferas purgationes fit periculofa manifeftum eft. Partes enim infra thoracem omnes robuftas effe oportet, quo belle purgationibus auxilientur; alioqui magnas in laefiones incidunt. Cur autem de folis inferis purgationibus mentionem fecerit, dignum eft quaerere. Etenim fuperae purgationes, hoc eft quae vomitionibus fiunt, tali macie affectis periculofae funt. An has tanquam manifeftas praetermifit, illarum autem tanquam obfcuriorum mentionem fecit? Imum autem ventrem etrum proprie nominat, inferiorem ventris regionem quae pudenda ac umbilicum interjacet, ut in haec tria totum abdomem dividatur, in hypochondrium, umbilicalem regionem et imum ventrem feu hypogaftrium.

λστ'.

[78] *Οἱ ὑγιεινῶς ἔχοντες τὰ σώματα ἐν τῇσιν φαρμακείῃσι καθαιρόμενοι ἐκλύονται ταχέως οἱ πονηρᾷ τροφῇ χρεέμενοι.*

Οἱ μὲν ὑγιεινῶς ἔχοντες τὰ σώματα δεόντως ἐν ταῖς φαρμακείαις ἐκλύονται ταχέως· συντήκονται γὰρ, οὐ καθαίρονται. οἱ πονηρᾷ δὲ τροφῇ χρώμενοι διὰ τὴν περιουσίαν τῶν μοχθηρῶν χυμῶν ἐκλύονται ῥᾳδίως ἐπὶ ταῖς καθάρσεσιν. εἴτε δὲ τὴν ἔξωθεν εἰσφερομένην τροφὴν τῷ σώματι, εἴτε τὴν ἐν αὐτῷ περιεχομένην εἴρηκε μοχθηρίαν, ἑκάτερος ἀληθὴς ὁ λόγος, ἐπειδὴ καὶ τὰ μοχθηρὰ σιτία μοχθηρὸν εἴωθεν αἷμα γεννᾷν. οὕτως οὖν καὶ λέγεται μοχθηρὰ τῆς ἀναφορᾶς γενομένης, ἐπὶ τὸ γεννηθησόμενον ἐξ αὐτοῦ αἷμα.

XXXVI.

Qui ſanis corporibus donati medicamentis purgantibus purgantur celeriter exſolvuntur, quippe pravo alimento utuntur.

Qui ſanis ſunt corporibus, ii jure optimo cito in purgationibus medicamento factis exſolvuntur: colliquefiunt enim, non purgantur. Qui vero pravo utuntur alimento ob pravorum humorum redundantiam purgationibus facile exſolvuntur. Sive autem quod corpori exterius oblatum aſſumitur, ſive quod in ipſo continetur, id pravum alimentum nominet, utraque vera eſt oratio, quandoquidem prout alimenta prava pravum ſanguinem procreare conſueverunt, ſic ergo prava aut vitioſa edulia etiam dicuntur, ducta ad ſanguinem cui ex ipſis procreandum relatione.

λζ'.

Οἱ εὖ τὰ σώματα ἔχοντες φαρμακεύεσθαι ἐργώδεες.

Οἱ τοὺς ὁτιοῦν φάρμακον προσφερομένους φαρμακεύεσθαι λέγειν εἴωθεν ὁ Ἱπποκράτης, ἀλλ' ἐπὶ μόνων τῶν καθαιρόντων τούτῳ χρῆται τῷ ῥήματι. ὁ μὲν οὖν προγεγραμμένος ἀφορισμὸς ἓν τῶν προσγινομένων αὐτοῖς ἐδήλωσε σύμπτωμα. ἐκλύεσθαι γὰρ ἔφη ταχέως ἐν ταῖς καθάρσεσι τοὺς ὑγιεινῶς ἔχοντας. ἐν τῇ δὲ γενικωτέρᾳ λέξει περὶ τῶν αὐτῶν ἀπεφήνατο, λέγων αὐτοὺς ἐργῶδες εἶναι φαρμακεύεσθαι· καὶ γὰρ ἰλιγγιῶσι καὶ στροφοῦνται καὶ δυσχερῶς αὐτοῖς ἡ κάθαρσις προχωρεῖ καὶ πρὸς τούτοις ἔτι ταχέως ἐκλύονται. γίνεται δὲ ταῦτα πάντα καθαρτικοῦ φαρμάκου τὸν οἰκεῖον μὲν ἕλκειν χυμὸν ἐφιεμένου, ἤτοι τὴν ξανθὴν ἢ τὴν μέλαιναν χολὴν ἢ τὸ φλέγμα ἢ τὸ ὑδατῶδες περιτ-

XXXVII.

Qui corporibus bene fe habent, eos purgare medicamentis, opus moleftum eft.

Non qui quodcunque medicamentum affumunt, eos medicari pro confuetudine dicit Hippocrates, verum in folis purgantibus medicamentis hoc vocabulum ufurpavit. Superior itaque fcriptus aphorifmus fuccedentium ipfis fymptomatum unicum declaravit. Eos namque celeriter exfolvi ac deficere dicebat in purgationibus, qui fecunda valetudine fruuntur. In hoc autem orationem de iisdem generalius extulit, ipfos affirmans aegre molefteque ferre purgationes. Etenim vertigenes incurrunt, torminibus vexantur, molefte his purgatio procedit, praetereaque celeriter exfolvuntur. Haec autem omnia purgante medicamento quum proprium quidem humorem aut flavam bilem aut atram aut pituitam aut aquofum excrementum prolectione nitatur, quo deftitutum fanguinem colliquit et

τωμα. τῷ δ' ἀπορεῖν αὐτοῦ τὸ αἷμα καὶ τὰς σάρκας συντήκει, ἵν' ἐξ ἐκείνων ἕλξῃ τὸ οἰκεῖον.

λη'.

[79] *Τὸ σμικρῷ χεῖρον καὶ πόμα καὶ σιτίον, ἥδιον δὲ τῶν βελτιόνων μὲν, ἀηδεστέρων δὲ μᾶλλον αἱρετέον.*

Οὐ διὰ τὸ κεχαρισμένον μόνον τῷ κάμνοντι τοῦτο ποιητέον, ἀλλὰ καὶ ὡς ὠφελιμώτερον αὐτῷ γενησόμενον. ὅσα γὰρ ἂν ἡδέως προσενεγκώμεθα, περιστέλλεσθαι τούτοις ἡ γαστὴρ εἴωθε καὶ πέττειν μᾶλλον αὐτὰ ῥᾳδίως. ἀποχωρεῖν δὲ ἀπὸ τῶν ἀηδῶν ὡς ἤτοι ναυτίας ἐπιφέρειν ἢ πνευματώσεις ἢ κλύδωνας. ὅπερ οὖν ἐπὶ τῶν πλείστων καὶ εὐχύμων ὄντων γίνεται, ὅταν ᾖ μικρῷ χεῖρον, ἐπὶ τῶν ἡδέως λαμβανόντων οὐ μόνον οὐκέτι χεῖρον, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ βέλτιον γίνεται.

---

carnes, quo ex ipsis quod sibi proprium ac familiare est attrahat.

XXXVIII.

Paulo deterior, sed suavior tum potus tum cibus, melioribus quidem, sed minus gratis praeferendus.

Non id gratiam solum aegrotantis, sed ad majorem quoque ipsius utilitatem faciendum est. Nam quaecunque cum oblectatione assumimus, ea ventriculus avidius complecti ac facilius concoquere consuevit; insuavia vero ac ingrata nauseas aut inflationes aut fluctuationes concitantia respuere. Quae quidem quum in plurimis iisque euchymis cibariis oboriantur, paulo pejor cibus non solum deterior amplius non est ipsum cum voluptate assumentibus, verum etiam interdum melior redditur.

λθ'.

Οἱ πρεσβῦται τῶν νέων τὰ μὲν πολλὰ νοσέουσιν ἧσσον, ὁκόσα δ' ἂν αὐτέοισι χρόνια νοσήματα γένηται, τὰ πολλὰ ξυναποθνήσκουσιν.

Οἱ πρεσβῦται τῶν νέων οὐ πάντες ἧσσον νοσοῦσιν, οὐδὲ γὰρ ἅπαντες ἐγκρατέστερον διαιτῶνται. ὅσοις δ' οὐχ ὑπάρχει τοῦτο, μᾶλλον νοσοῦσιν ἀσθενέστεροι τῶν νέων ὄντες. ὅτι δ' αὐτοῖς πάμπολλα τῶν χρονίων νοσημάτων συναποθνήσκει πρόδηλον, εἴ γε καὶ ἡ δύναμις ἀσθενής, ὡς μήτε πέττειν ἔτι δύνασθαι ῥαδίως τὰς νόσους καὶ ψυχρὰ πάντα ἐστὶ τὰ χρόνια νοσήματα, διὸ καὶ μᾶλλον γέρουσιν ἢ νεωτέροις γίνεται. τοῖς γὰρ οἰκείοις νοσήμασιν ἑαλωτότεροι πάντες.

μ'.

[80] *Βράγχοι καὶ κόρυζαι τοῖσι σφόδρα πρεσβύτῃσιν οὐ πεπαίνονται.*

XXXIX.

Senes juvenibus quidem plerumque minus aegrotant. Quicunque vero illis morbi diuturni oboriuntur; cum iis frequentius ſimul intereunt.

Senes non omnibus juvenibus minus aegrotant; neque enim omnes temperatiore victus ratione continentur. Quibus vero id non eſt, ii magis aegrotant, quod juvenibus ſint imbecilliores. Diuturnos autem morbos complures ipſis ſenibus commori manifeſtum eſt: ipſis ſiquidem vires adeo ſunt imbecillae, ut facile morbos coquere nequeant frigidique ſint diuturni morbi omnes, proindeque magis ſenibus quam juvenibus accidant. Familiaribus ſiquidem morbis omnes promtius corripiuntur.

XL.

Raucedines et gravedines in valde ſenibus coctionem non admittunt.

Ἐὰν συνάψωμεν ἀλλήλοις τοὺς ἀφορισμοὺς, ἑκατέρου ὁ λόγος ἔσται τοιοῦτος. οἱ πρεσβύτεροι τῶν νέων τὰ μὲν πλεῖστα νοσοῦσιν ἧττον, ὅσα δ' αὐτοῖς χρόνια νοσήματα γίνεται, τὰ πολλὰ συναποθνήσκει. βράγχοι γοῦν καὶ κόρυζαι τοῖσι σφόδρα πρεσβύτῃσιν οὐ πεπαίνονται, ὥστε οἷόν τι παράδειγμα τὸν ἀφορισμὸν εἶναι τοῦτον τοῦ προγεγραμμένου. συναποθνήσκει γὰρ οὐ ταῦτα μόνον τοῖς πρεσβυτέροις, ἀλλὰ καὶ νεφρῖτις καὶ ποδάγρα καὶ ἀρθρῖτις καὶ ἰσχιὰς, αἵ τε περὶ κῶλον ἢ σπλῆνα διαθέσεις ψυχραὶ καὶ πρὸς ταύταις ἄσθματα, βῆχες, κυρτώσεις, λορδώσεις, σκολιώσεις, ὅσα τ' ἄλλα διὰ τοὺς ψυχροὺς γεννᾶται χυμοὺς, οὓς καὶ τῶν ἀκμαζόντων τισὶ, μὴ ὅτι πρεσβύταις χαλεπὸν ἐκπεφθῆναι.

μα'.

Οἱ ἐκλυόμενοι πολλάκις καὶ ἰσχυρῶς ἄνευ φανερῆς προφάσιος ἐξαπίνης τελευτῶσιν.

Si hos inter fe aphorifmos copulaverimus, talis erit utriusque fententia: *Senes juvenibus minus quidem aegrotant. Qui vero illis morbi diuturni oboriuntur, cum iis frequentius fimul intereunt. Raucedines fiquidem atque gravedines in valde fenibus coctionem non admittunt.* Ita ut hic aphorifmus fit velut quoddam praecedentis exemplum. Neque enim hi foli morbi fenes adufque mortem comitantur, fed nephritis quoque, podagra, arthritis, ifchias atque coli ac lienis affectus frigidi; ad haec afthmata, tuffes, cyrtofes, lordofes, fcoliofes, denique quicunque ceteri morbi ex frigidis humoribus procreantur, qui in quibusdam juvenibus, nedum in fenibus difficile coquuntur.

XLI.

Qui multoties ac vehementer citra manifeftam caufam animo linquuntur, derepente intereunt.

Οὐ πάντες οἱ ἐκλυόμενοι ἐξαίφνης τελευτῶσιν, ἀλλ' εἰ προσθείης αὐτοῖς διορισμοὺς τρεῖς, ἕνα μὲν καὶ πρῶτον, ἵνα πολλάκις τοῦτο πάσχωσι, δεύτερον δὲ ἵνα ἰσχυρῶς καὶ τρίτον ἄνευ φανερᾶς αἰτίας. ἐπεὶ γυνή τις ἐπὶ πλεῖστον ἐν τῷ (249) βαλανείῳ διατρίβουσα χρόνον συνεχῶς ἐξελύετο, διὰ τὸ μῆκος τοῦ χρόνου καὶ ὅτι τὸ βαλανεῖον ὡς τὰ πολλὰ μοχθηροῖς ὑπεκαίετο ξύλοις. ἀλλ' οὐ νοσήματός που τοῦτο σημεῖον, ἐπὶ φανερᾷ προφάσει γινόμενον. ἑτέρα δὲ καὶ ὑστερικοῖς ἐνοχλουμένη παθήμασιν ἔπασχε τοῦτο· καί τις ἄλλος εἰ ἐπὶ πλέον ἀσιτήσας ἔτυχεν, ἐξελύετο λυομένη. ἄλλος δὲ εἰ μὴ πρoὔλαβεν ἄρτου τι, τοῦτ' ἔπασχεν, εἰ καὶ καθ' ὥραν ἐλούετο. τοῖς τοιούτοις μὲν οὖν ἢ ἀσθενὲς ἢ αἰσθητικὸν ἱκανῶς ἐστι τὸ τῆς γαστρὸς στόμα. ὅσαι δὲ διὰ μηδὲν τούτων ἐκλύονται πολλάκις καὶ ἰσχυρῶς, [81] οὗτοι δι' ἀῤῥωστίαν τῆς ψυχικῆς δυνάμεως τοῦτο πάσχουσιν, ὥσπερ κἀκεῖνος, ᾧ μετὰ τῆς ἐκλύσεως παλμὸς ἐγίνετο τῆς

Non omnes qui animo deficiunt derepente moriuntur, fed, fi tres ipfis diftinctiones adjeceris, unam quidem ac primam, ut faepe; fecundam, ut vehementer; tertiam, ut fine caufa manifefta, id patiantur. Nam mulier quaedam plurimum in balneo tempus commorata frequenter exfolvebatur, tum ob temporis diuturnitatem, tum quia malis plerumque lignis balneum fuccendebatur. Verum non erat hoc morbi fignum quum caufam haberet manifeftam. Altera vero uterinis affectibus vexata id patiebatur. Quidam quoque alius fi diutius inediam toleraffet, dum lavaretur, exfolvebatur. Alteri etiamfi per horam lavaretur, idem accidebat, nifi panis pauxillum praefumfiffet. His itaque adde quod aut imbecillum aut admodum fenfibile os erat ventriculi. Qui vero ob nullam ipfarum caufarum faepe ac vehementer exfolvuntur, ii ob facultatis animalis imbecillitatem id patiuntur; quemadmodum et is, cui cum exfolutione vehemens cordis palpitatio acciderat, derepente fatis conceffit; quemadmodum ii qui acutiffimis

καρδίας ἰσχυρὸς, ἀπέθανεν ἐξαίφνης ὥσπερ οἱ ταῖς ὀξυτάταις ἁλισκόμενοι καρδιακαῖς συγκοπαῖς.

μβ'.

Ἀποπληξίην ἰσχυρὴν λύειν μὲν ἀδύνατον, ἀσθενέα δὲ οὐ ῥηΐδιον.

Ἐν ταῖς ἀποπληξίαις ἐξαίφνης ἀναίσθητοί τε καὶ ἀκίνητοι γίνονται πᾶν τὸ σῶμα, πλὴν μόνης τῆς ἀναπνοῆς, ὡς εἴ γε καὶ αὕτη κωλυθῇ, ἡ μεγίστη τέ ἐστιν ἥδε καὶ ὀξυτάτη τῶν ἀποπληξιῶν. ὅσοι δ᾽ ἀναπνέουσι μὲν, ἀλλὰ μετὰ βίας σφοδροτάτης, ἰσχυρὰ τούτοις ἐστὶν ἡ ἀποπληξία. ἰσχυρὰ δὲ καὶ τοῖς τοιούτοις, ἀλλ᾽ ἧττον ὅσοι χωρὶς μὲν συντονίας καὶ βίας ἀνώμαλόν τε καὶ ἄτακτον, ἔτι δὲ διαλείπουσαν ἔχουσιν τὴν ἀναπνοήν. ὡς ἐφ᾽ ὧν γε διασώζει τινὰ τάξιν, ἀσθενὴς ἡ τοιαύτη, καὶ πράττων ἃ χρὴ πάντα, τάχα ἂν αὐτὴν ἰάσαιο. πᾶσαι μὲν οὖν αἱ ἀποπληξίαι γίνονται

animi deliquiis, quas cardiacas fyncopas vocitant, corripiuntur.

XLII.

Vehementem quidem apoplexiam folvere impoffibile, debilem vero non facile.

Qui apoplexia percelluntur, ii totius corporis fenfu motuque derepente privantur, fola refpiratione excepta; quod fi etiam ipfa prohibeatur, apoplexiarum haec maxima eft et acutiffima. Qui vero refpirant quidem, fed magna cum vehementia, his vehemens eft apoplexia. Vehemens autem et illis adeft, fed minus qui citra contentionem et violentiam, inaequalem atque inordinatam, ac praeterea intermittentem habent refpirationem; quemadmodum in quibus aliquem fervat ordinem, ejusmodi debilis exiftit, cui ipfi fortaffis medeberis, fi quae deceant omnia confeceris. Omnes autem apoplexiae fiunt animali

τῆς ψυχικῆς δυνάμεως ἐπιῤῥεῖν ἀδυνατούσης τοῖς κάτω τῆς κεφαλῆς, ἤτοι διὰ φλεγμονώδη τινὰ διάθεσιν ἐν αὐτῷ τῷ ἐγκεφάλῳ συστᾶσαν ἢ τῶν κοιλιῶν αὐτοῦ ἐμπιπλαμένων ὑγρότητος φλεγματώδους. ἀλλὰ τῷ μεγέθει τῆς αἰτίας καὶ τὸ τοῦ πάθους ἕπεται μέγεθος. ἀνίατον δ' ἐστὶν ὡς τὰ πολλὰ διὰ τὴν βλάβην τῆς ἀναπνοῆς. καὶ θαυμάσαι γέ ἐστιν ὅπως τῶν ἄλλων μυῶν ἁπάντων ἀκινήτων ἐν ταῖς ἀποπληξίαις γινομένων οἱ τὸν θώρακα διαστέλλοντες, εἰ καὶ μόγις, ἀλλὰ κινοῦνταί γε πολλάκις. ἔοικε δὲ γίνεσθαι τοῦτο διὰ τὴν χρείαν τῆς ἀναπνοῆς, ἐπεγειρούσης αὐτὴν τὴν ἐν τοῖς νεύροις δύναμιν ἐπὶ τὴν ἐνέργειαν. καὶ δι' αὐτό γε τοὐπίπαν ἅπαντες οἱ μύες ἐπὶ τῶν ἀποπλήκτων ἐνεργοῦσιν, οἱ κινοῦντες τὸν θώρακα, καίτοι πρόσθεν ὀλιγάκις ἐνεργοῦντες ἅπαντες, ὥσπερ ἐν ταῖς σφοδροτάταις γυμνασίαις, ἐπειδὴ πλείστης τῆς ἀναπνοῆς ἐστι χρεία κατὰ ταῦτα. ἀλλὰ τοῖς ἀποπλήκτοις οὐ τῷ τὴν χρείαν ηὐξῆσθαι τῆς ἀναπνοῆς, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀῤῥωστίαν τῆς δυνάμεως συνεργεῖν ἀναγκάζονται πάντες οἱ τοῦ θώρακος μύες. ὥσπερ

facultate nequeunte ad partes capite inferiores influere aut propter aliquam affectionem inflammatoriam ipso in cerebro consistentem aut propter oppletos pituitoso humore ejus ventriculos. Verum causae magnitudinem etiam affectus ipsius vehementia consequitur, qui plerumque ob respirationis laesionem est incurabilis. Atque mirari licet quomodo aliis musculis omnibus immotis stupentibus in apoplexiis, qui thoracem attollunt, etsi vix, saepe tamen moveantur. Id autem propter respirationis necessitatem facultatem nervis insitam ad functionem excitantis fieri videtur. Ob eamque causam omnino musculi omnes thoracem moventes in apoplecticis agunt, etiamsi raro ante omnes agerent, quemadmodum in vehementissimis exercitationibus, in quibus plurima respiratione opus est. Verum in apoplecticis non propterea, quia respirationis adaucta est necessitas, sed ob facultatis imbecillitatem omnes thoracis musculi simul agere coguntur, quemadmodum

καὶ τῶν ἄλλως ἐν πυρετῷ ἀσθενῆ τὴν δύναμιν ἐχόντων διʼ αὐτό γε τοῦτο καὶ κινεῖν ἀναγκάζονται πάντες ἑαυτοὺς εἰς ἓν ἀξιόλογον κεφάλαιον, τὴν ἐξ ἁπάντων ἐνέργειαν ἀθροίζοντες.

μγʹ.

Τῶν ἀπαγχομένων καὶ καταλυομένων, μήπω δὲ τεθνηκότων οὐκ ἀναφέρουσιν οἷσιν ἂν ἀφρὸς ᾖ περὶ τὸ στόμα.

Πᾶσα μὲν ἀφροῦ γένεσις ἐκ μίξεως ἀποτελεῖται δυοῖν οὐσιῶν, τῆς μὲν ἑτέρας πνευματικῆς, ὑγρᾶς δὲ τῆς ἑτέρας. γίνεται δʼ ἡ μίξις αὐτῶν εἰς πολλὰ θραυσθείσης ἑκατέρας καὶ πολλὰς ἐν τῇ συμπλοκῇ σμικρὰς πομφόλυγας ἐργαζομένων. ὅταν δὲ ᾖ γλίσχρον τῇ συστάσει τὸ καταθραυσθὲν ὑγρὸν, οὗ περιπλεκομένου τῷ πνεύματι τὰς πομφόλυγας γεννηθῆναι συμβῇ, δύσλυτός τε καὶ μόνιμος ὁ ἀφρὸς γίνεται, οἷον μάλιστα τοῖς δραμοῦσιν ἵπποις ἢ τοῖς θυμωθεῖσι·

alioqui in iis etiam, qui per febrem vires habent imbecillas, fefe eadem de caufa omnes movere coguntur, omnium actiones in fummam unam infignem colligentes.

XLIII.

Qui ftrangulantur ac diffolvuntur, nondum tamen mortui funt, ex iis non convalefcunt quibus circum os fpuma oborta fuerit.

Omnis fpumae generatio ex duplicis fubftantiae mixtione conficitur, alterius quidem fpirituofae, alterius vero humidae. Fit autem earum mixtio fractis in multas partes utrisque multasque mutua collifione parvas bullas efficientium. Quum vero effractus humor, quo fpiritum complicante bullas generari contigit, vifcidus fuerit, tum foluta difficilis, tum ftabilis fpuma redditur, qualis maxime currentibus equis aut apris ira percitis circa os colligitur.

κάπροις ἀθροίζεται περὶ τὸ στόμα. τὴν δ᾽ ἑκατέρων τῶν οὐσιῶν θραῦσίν τε καὶ μῖξιν ἐνίοτε μὲν ἐργάζεται βιαία κίνησις ἤτοι γ᾽ ἀμφοῖν ἢ μόνης τῆς ἑτέρας, ἐνίοτε δὲ ἰσχυρὰ θερμότης, εἰ μὴ ἄρα καὶ ταύτην τῇ κινήσει τις λέγοι τὸν ἀφρὸν ἐργάζεσθαι. ἀλλὰ τῷ γε τοῖς ἐναργῶς φαινομένοις ἑπομένῳ διττὴν ἀσφαλέστερόν ἐστι φάναι τὴν γένεσιν εἶναι, κατὰ μὲν τοὺς σφοδροὺς ἀνέμους ἐμπίπτοντας τῇ θαλάττῃ διὰ πληγὴν ἰσχυρὰν, ἐπὶ δὲ τῶν λεβήτων διὰ τὴν θερμασίαν. οὕτω δὲ κἀν τοῖς τῶν ζώων σώμασιν ἐν μὲν τοῖς ἐπιληπτικοῖς σπασμοῖς ἡ συντονία τῶν κινήσεων τὸν ἀφρὸν εἴωθε γεννᾷν, ἐπὶ δὲ τῶν κάπρων ἡ θερμασία, κατὰ δὲ τοὺς δρόμους τῶν ἵππων ἄμφω φαίνεται σύντονα. συνεχῶς γὰρ εἴσω καὶ ἔξω τοῦ κατὰ τὰς ἀναπνοὰς ἀέρος φερομένου τό τε σίελον αὐτοῖς λεπτύνεται καί τι κἀκ τοῦ πνεύμονος ἀτμοειδῶς ἀναφερόμενον, ἐπιμίγνυταί τε καὶ συμπλέκεται τῷ σιέλῳ τοῦ γενομένου τὴν οὐσίαν ἀφροῦ συναῦξον. ὅσοι δ᾽ ἡγοῦνται τὸν ἀφρὸν τοῦτον ἐκ τῆς κοιλίας ἀναφέρεσθαι διαμαρτάνουσιν. οὔτε γὰρ ἀθρόως αὐτὸν ἐκεῖ-

At utriusque substantiae confractum ac mixtionem interdum quidem efficit motus violentus vel utriusque vel alterius tantum; nonnunquam vero et vehemens calor, nisi quis fortassis et hunc suo motu spumam excitare dixerit. Verum apertam rei evidentiam sequenti tutius est dicere duplicem esse spumae generationem; unam quidem in mari ventis vehementius ingruentibus jactato ob fragoris vehementiam; alteram vero in lebetibus effervescentibus ob calorem. Sic quoque et animalium corporibus per epilepticas convulsiones vehemens motuum contentio spumam generare consuevit; in apris vero calor; in equorum autem cursibus utriusque causae vehementia editur. Quum enim per respirationes aër intro ac foras continenter feratur, tum saliva ipsis tenuatur, tum etiam ex pulmone quiddam vaporis instar effertur quod salivae permiscetur et complicatur, gignendae spumae substantiam simul augens. Qui vero hanc spumam e ventriculo prodire arbitrantur, aberrant. Neque enim confertim ipsam illinc

θεν ἥκειν ἐγχωρεῖ, μήτε ἐμοῦντος τοῦ ζώου τηνικαῦτα μήθ᾽ ὅλως ναυτιῶντος, ὧν συμπτωμάτων χωρὶς οὐχ οἷόν τέ ἐστιν ἐκ τῆς γαστρὸς ἀνενεχθῆναί τι, καὶ πολὺ δὴ μᾶλλον ἀδύνατον ἀναφέρεσθαί τινα ἀτμὸν ὁμοίως τῷ κατὰ τὰς ἀναπνοὰς, μηδεμιᾶς τοιαύτης ἐκ τῆς γαστρὸς ἀναφερομένης οὐσίας, οἵαν ὁ πνεύμων ἀναπνεῖ. καὶ γάρ τοι καὶ τὸ αἷμα τὸ μὲν ἐκ τοῦ πνεύμονος ἀναγόμενον ἀφρῶδες ὁμοίως ἐστὶ τῷ σπλάγχνῳ. τὸ δ᾽ ἐκ τῆς γαστρὸς οὐδ᾽ ἐγγὺς τῷ τοιούτῳ, ἀλλ᾽ ὁ μὲν ἅμα τῷ αἵματι ἐκ τοῦ πνεύμονος συναναφερόμενος ἀφρὸς ἀθρόως τε καὶ μετὰ βηχὸς ἀνάγεται, ὁ δ᾽ ἐκ τοῦ τοιούτου χυμοῦ [83] κατ᾽ ὀλίγον ἐκπνεόμενος ἀτμὸς οὐ κινεῖ βῆχας. περιβληθείσης γε μὴν ἀγχόνης τῷ τραχήλῳ δεῖται μὲν ἡ καρδία καὶ ὁ πνεύμων ἐκπνεῦσαι τὸ λιγνυῶδες περίττωμα· δέδεικται γὰρ τοῦτο ἡμῖν ἐν τῷ περὶ χρείας ἀναπνοῆς γράμματι· κωλυόμενον δὲ διὰ τὴν ἀγχόνην βιαίως ὠθεῖ πᾶν αὐτὸ, κἂν τούτῳ καὶ τῆς οἰκείας ὑγρότητός τι συνεκβάλλει, καθάπερ κἂν ταῖς τοῦ αἵματος

ſpumam procedere conceditur, quum animans tunc temporis neque vomat, neque prorſus nauſeet, citra quae ſymptomata nihil quidquam e ventriculo efferri queat, multoque magis ſane fieri non poteſt ut vapor ullus eodem modo, quo in exſpirationibus efferatur; quum nulla ejusmodi e ventriculo ſubſtantia educatur, qualem pulmo inter reſpirandum exhalat. Etenim qui ſanguis quidem e pulmone educitur, ſpumoſus exiſtit viſceri ſimilis; qui vero e ventriculo effertur, nullam cum eo habet affinitatem, ſed quae una cum ſanguine e pulmone ſpuma educitur, ea confertim et cum tuſſi educitur. Qui vero paulatim ex tali humore vapor efflatur, tuſſes non excitat. Injecto itaque cervici ſtrangulante laqueo, tum cor tum pulmonem fuliginoſum excrementum efflare neceſſe eſt: id enim a nobis libro de reſpirationis uſu demonſtratum eſt. Sed pulmo laqueo prohibitus totum ad exitum violenter impellit ſimulque cum eo proprii humoris partem expellit, quemadmodum in ſanguinis ſit eductionibus.

ἀναγωγαῖς. ὀλέθριον οὖν τοῦτο τὸ σημεῖόν ἐστιν, ἐπειδὴ τῆς βίας τοῦ πνεύμονός ἐστι δηλωτικὸν, ἣν πάσχει πνιγομένου τοῦ ζώου. μάλιστα δ' εἰκὸς αὐτῷ γίνεσθαι τοῦτο διὰ τὴν ἐκ τῆς καρδίας εἰς αὐτὸν ὠθουμένην θερμασίαν, ὥστε καὶ τῇ ζέσει τοῦ θερμοῦ καὶ τῇ τοῦ πνεύματος βιαίᾳ κινήσει καὶ τῇ σφοδρᾷ τοῦ πνεύμονος συντονίᾳ, τῆς ἀναγωγῆς γενομένης τοῦ ἀφροῦ, θανατῶδές τὸ σημεῖον. ἔνιοί γε μὴν ἐν τῷ σπανίῳ τῶν ἀπαγχομένων ἀπήνεγκαν, ἀφροῦ φανέντος περὶ τὸ στόμα· καὶ ἴσως ὁ Ἱπποκράτης οὐχ ὡς διὰ παντὸς ἀπολλυμένων, ἀλλ' ὅτι τοὐναντίον σπανιώτατα, οὕτως ἀπεφήνατο, καθάπερ ὀλίγον ἔμπροσθεν ἐδείκνυτο, ἔνθα φησὶ κατὰ τὸν ἀφορισμόν· ὁκόσοισι νέοισιν αἱ κοιλίαι ὑγραί εἰσι, τουτέοισιν ἀπογηράσκουσι ξηραίνονται. τὸ γὰρ ὡς τὸ πολὺ παρέλιπεν ἐνταῦθα εἰπεῖν, ἐν τοῖς κατωτέρω προσθεὶς αὐτὸ, ἔνθα φησὶν, ὁκόσοι τὰς κοιλίας ὑγρὰς ἔχουσι, νέοι μὲν ὄντες βέλτιον ἀπαλλάσσουσι τῶν ξηρὰς ἐχόντων, ἐς δὲ τὸ γῆρας χεῖρον ἀπαλλάσσουσι· ξηραίνονται γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τοῖσιν ἀπογηράσκουσιν.

Exitiale itaque hoc fignum eft, quoniam pulmonis violentiam fignificat, quam patitur dum animal fuffocatur. Praecipue vero ipfi accidere confentaneum eft, propter calorem e corde ad ipfum propulfum. Quare quum caloris fervore et violento fpiritus motu et vehementi pulmonis contentione fpumae fit eductio, letale fignum eft. Nonnulli tamen, quamvis id raro accidat, convaluerunt, quibus ftrangulatis fpuma circa os apparuerat, ac fortaffis Hippocrates non quod femper intereant, fed quod contrarium rariffime eveniat, ita pronunciavit, quemadmodum et paulo antea in altero aphorifmo hifce verbis declaraverat: *Quibus juvenibus alvi funt humidae, iis fenefcentibus exficcantur.* Nam illic particulam, *plerumque,* dicere praetermifit, quam tamen in fequentibus his verbis addidit: *Quicunque alvos humidas habent, fi juvenes quidem fuerint, melius degunt quam qui ficcas habent, in fenectute vero deterius; nam fenefcentibus plerumque exficcantur.*

μδ'.

(250) *Οἱ παχέες σφόδρα κατὰ φύσιν ταχυθάνατοι μᾶλλον γίνονται τῶν ἰσχνῶν.*

Τοὺς ἐκ τῆς πρώτης ἡλικίας παχεῖς καὶ ἰσχνοὺς ἀλλήλοις παραβάλλων ἀποφαίνεται περὶ τῶν παχέων, ὡς εἰσὶ ταχυθάνατοι μᾶλλον τῶν ἰσχνῶν. ἄριστον μὲν γὰρ εὔσαρκον φῦναι, τουτέστι σύμμετρον, ὥστε μήτε παχὺν εἶναι μήτ' ἰσχνὸν, οὕτω γὰρ ἂν δυνατὸν καὶ εἰς μακρὸν ἀφικέσθαι γῆρας. εἰ δ' ὑπερβάλλοι τὸ σύμμετρον, ἀμείνων μὲν ἰσχνότης, μοχθηρὰ δὲ ἡ εἰς πάχος ὑπερβολή. στεναὶ γάρ εἰσι τούτων αἱ ἀρτηρίαι καὶ αἱ φλέβες καὶ διὰ τοῦτο καὶ αἷμα καὶ πνεῦμα παντελῶς ὀλίγον ἔχουσιν, ὥστ' ἐπειδὰν προέρχωνται κατὰ τὴν ἡλικίαν, ταχέως αὐτοῖς ἐπὶ μικρᾷ προφάσει ἡ ἔμφυτος θερμασία διαφθείρεται. οἱ δ' ἰσχνοὶ ταύτῃ μὲν οὐ κινδυνεύουσι, τῷ δὲ διακεῖσθαι τὰ κύρια μόρια μηδὲν ἔχοντα πρόβλημα, πρὸς τῶν ἔξωθεν αἰτίων ἑτοίμως βλάπτονται. ὅσοι μέντοι ἦσαν σύμμετροι, διαίτῃ

XLIV.

Natura admodum craſſi celerius quam graciles intereunt.

Craſſos a prima aetate et graciles inter ſe comparans craſſos celerius quam graciles emori pronunciat. Optimum ſiquidem eſt bene carnoſum naſci, hoc eſt ita commoderatum ut neque adſit craſſitudo neque gracilitas. Tales enim poſſunt ad longam ſenectutem pervenire. Si vero a commoderatione recedatur, praeſtantior quidem gracilitas, deterior vero craſſitudinis exceſſus eſt. Anguſtae enim ſunt horum arteriae ac venae, proindeque paucum omnino ſanguinem et ſpiritum continent, adeo ut ipſis aetate provectis levi occaſione calor nativus celeriter deſtruatur. Graciles autem hac quidem ratione non periclitantur. Quia vero partes in his principes ita affectae ſunt, ut nullum habeant propugnaculum, ab externis cauſis promte laeduntur. Qui autem natura quidem ſym-

δ' ἀγροτέρᾳ χρησάμενοι παχεῖς ἐγένοντο, τούτοις, εἰ καὶ σαρ- [84] κὸς καὶ πιμελῆς ἐπεγράφη πλῆθος, ἀλλ' εὐρεῖαι αἵ τε φλέβες εἰσὶ καὶ αἱ ἀρτηρίαι καὶ διὰ τοῦτο μείζονα ἔχουσι τὴν ἔμφυτον θερμασίαν, ἧττον εὔσβεστον.

με'.

Τῶν ἐπιληπτικῶν τοῖσι νέοισι ἀπαλλαγὴν αἱ μεταβολαὶ τῆς ἡλικίης καὶ τῶν χωρίων καὶ τῶν βίων ποιέουσιν.

Ἐγγὺς πως ἐστιν ἀποπληξίας τὸ τῆς ἐπιληψίας πάθος, ὡς ἂν τὸν πάσχοντα τόπον ἐχόντων ἀμφοῖν τὸν αὐτὸν καὶ τὸν ποιοῦντα χυμόν. ἀλλ' ἡ μὲν ἀποπληξία διὰ παντελῆ στέρησιν τῆς ἐπιῤῥεούσης δυνάμεως τοῖς νεύροις, ἡ δ' ἐπιληψία διὰ πλημμελῆ κίνησιν γίνεται. ψυχρὸς δ' ἐστὶν ἀμφοῖν καὶ παχὺς χυμός. καὶ διὰ τοῦθ' ἡ τῶν νεανίσκων ἡλικία ξηρὰ καὶ θερμὴ τὴν κρᾶσιν ὑπάρχουσα μέγιστον βοήθημα γίνεται τῶν ἐπιληπτικῶν διαθέσεων, οὕτω δὲ καὶ

metri aut commoderati erant, hoc eft corpulenti, fed pleniore victu et otiofa vita ufi poftmodum craffi evaferunt, iis etiamfi carnis et adipis copia accefferit, venae tamen atque arteriae latae funt, atque idcirco in ipfis calor nativus minus exftinctioni obnoxius major eft.

XLV.

Epilepticis juvenibus mutationes potiffimum aetatis et regionum et victuum liberationem efficiunt.

Epilepfia affectus eft apoplexiae quodammodo vicinus, quod utraque eundem locum affectum et eundem humorem caufam efficientem fortiatur. Verum apoplexia quidem univerfam motricis facultatis ad nervos influentis privationem, epilepfia vero ob inconcinnum ac depravatum motum generatur. Frigidus autem et craffus humor utriusque caufa eft. Atque idcirco juvenum aetas temperamento calida et ficca maximum epilepticis remedium eft. Sic

τῶν χωρίων αἱ ἀνάλογοι μεταβολαί. λέγω δ' ἀνάλογον, ὅταν εἰς ξηρότητά τε καὶ θερμότητα μεθιστῶνται. κατὰ ταὐτὰ δὲ καὶ τῶν βίων. οὐδὲ γὰρ αἱ τούτων μεταβολαὶ πᾶσαι λύουσι τὴν ἐπιληψίαν, ἀλλ' ὅσαι θερμοτέραν καὶ ξηροτέραν ἐργάζονται τὴν τοῦ σώματος ἕξιν. ἐγχωρεῖ δὲ καὶ ἁπλῶς ἀκοῦσαι τὴν μεταβολὴν τοῦ βίου τὰς ἐπιληψίας ὠφελεῖν. ἐπειδὴ τοὐπίπαν ἡ μοχθηρὰ δίαιτα γεννᾷ τὸ πάθος, ὥσθ' ἡ μεταβολὴ πάνυ ἐπὶ τὸ βέλτιον ἄγει.

μστ'.

Δύο πόνων ἅμα γιγνομένων μὴ κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον ὁ σφοδρότερος ἀμαυροῖ τὸν ἕτερον.

Εἰ μὲν ἀκριβῶς ἀκούει τις τὸν αὐτὸν τόπον, οὐδέποτε δύο δύνανται πόνοι γίνεσθαι κατὰ τὸν αὐτόν. εἰ δ' ἐν πλάτει, δυνατόν. λέγω δ' ἐν πλάτει περὶ μόριον μεῖζον, οἷον ἢ περὶ βραχίονα ἢ πῆχυν ἢ μη- [85] ρὸν ἢ κνήμην. ἀλλ' οὗτοί γε οἱ πόνοι συναύξουσιν ἀλλήλοις τὴν ἀνίαν τοῦ

et proportionales regionum mutationes. Dico autem proportionales, quum hae in caliditatem ac siccitatem migrant. Eodem modo et victus; neque enim omnis victus mutatio epilepsiam solvit, sed quae calidiorem et sicciorem corporis habitum efficit. Contingit autem simpliciter etiam exaudire vitae mutationem epilepsiae prodesse, quandoquidem victus depravatus hunc affectum plerumque generat. Quare et victus mutatio prorsus ad melius agit.

XLVI.

Duorum dolorum simul non eodem in loco oborientium alterum vehementior obscurat.

Si quis anguste quidem locum eundem intelligat, nunquam duo possunt eodem in loco fieri dolores; si quis vero late interpretetur, possunt. Dico autem late in parte majore, ut brachio aut cubito aut femore aut tibia. Verum hi duo dolores loci molestiam simul augent, quum neu-

μορίου, μηδ' ἑτέρου τὸν κάμνοντα διαλανθάνοντος. εἰ δ' ἐν διαφόροις τόποις εἶεν, ὁ μὲν εἰ τύχῃ κατὰ τὸν πῆχυν, ὁ ἐν τῇ κνήμῃ. συμβαίνει τηνικαῦτα πρὸς τοῦ σφοδροτέρου τὸν ἕτερον ἀμαυροῦσθαι, τῆς αἰσθητικῆς δυνάμεως ὅλης ἐπὶ τὸ σφοδρότερον ἀπαγομένης τε καὶ περιελκομένης. τοῦτο γὰρ ἡμῖν καὶ κατὰ τὰς λύπας εἴωθε συμβαίνειν, οὔσας καὶ αὐτὰς οἷον ἀλγήματά τινα τῆς ψυχῆς ἄνευ τοῦ σώματος. κατακρύπτουσι γὰρ οὖν ἐν αὐταῖς αἱ σφοδρότεραι τὰς ἐλάσσους, ὅταν γε μὴ περὶ ἑνὸς γίνονται πράγματος· εἰ δὲ μή γε, ἀλλήλας κἀκεῖναι συναύξουσιν.

μζ'.

Περὶ τὰς γενέσιας τοῦ πύου, οἱ πόνοι καὶ οἱ πυρετοὶ ξυμβαίνουσι μᾶλλον ἢ γενομένου.

Τὸ πῦον ἐξ αἵματος γίνεται, μεταβάλλοντος εἰς ἡμιμόχθηρον, ὡς ἂν εἴπῃ τις μεταβολήν. ἡ μὲν γὰρ ἁπλῶς

ter lateat aegrotantem. Si vero diverfis locis infideant, alter quidem, fi ita contigerit, in cubito, alter vero in tibia, tunc a vehementiore alterum obtundi contingit, fenfitrice facultate tota ad vehementiorem ducta ac diftracta. Idem enim et nobis per moerores accidere confuevit, qui et ipfi citra corpus velut quidam animi dolores ac morbi funt. Quare et ex iis qui funt vehementiores, minores occultant, quum praefertim ab una eademque re ortum non habeant; alias et illi mutuum fibi dant incrementum.

XLVII.

Dum pus procreatur, fimul dolores ac febres magis quam eo procreato oboriuntur.

Pus ex fanguine fit, in femipravam, fi cui ita loqui liceat, mutationem degenerante. Nam prava abfolute

Ed. Chart. IX. [85.] Ed. Baf. V. (250.)
μοχθηρὰ μετὰ σηπεδόνος ἀποτελεῖται δυσώδους, ὥσπερ καὶ ἡ ἁπλῶς χρηστὴ θρέψις ἐστὶ τῶν τοῦ ζώου μορίων· ἡ δὲ τὸ πῦον ἐργαζομένη μεταξὺ τούτων ἐστὶν, οὔθ᾽ ὑπὸ τῆς παρὰ φύσιν μόνης οὔθ᾽ ὑπὸ τῆς ἐμφύτου θερμασίας γενομένη. μικτὴ γάρ πως ἐξ ἀμφοῖν ἐστιν ἡ τῆς φλεγμονῆς. πόνος μὲν γίνεται τεινομένου τε ἅμα καὶ θερμαινομένου παρὰ φύσιν τοῦ φλεγμαίνοντος μορίου. πυρετοὶ δ᾽ ἕπονται καὶ ἀρχῆς συνεκθερμανθείσης καὶ ταῦτ᾽ ἄμφω συμβαίνει, κατὰ τὴν οἷον ζέσιν τε καὶ καῦσιν τοῦ αἵματος. ἐπειδὰν δὲ τελέως καυθῇ τὸ λείψανον αὐτοῦ, πῦον γίνεται, καθάπερ ἐπὶ τῶν καυθέντων ξύλων ἡ τέφρα. καὶ διὰ τοῦτο κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν χρόνον οἵ τε πόνοι καὶ οἱ πυρετοὶ λωφῶσι καὶ μάλισθ᾽ ὅταν ἐκκριθῇ τὸ πῦον, ὡς ἂν ἤδη δεδαπανημένης μὲν τῆς ὕλης, ἐσβεσμένης δὲ τῆς φλογώδους θερμασίας.

ſanguinis mutatio, grave olente putredine perficitur, quemadmodum abſolute bona partium animalis nutritio eſt; at quae pus procreat, inter has exiſtat media, quae neque a ſolo praeter naturam calore, neque a ſolo ſecundum naturam peragitur. Mixtus enim quodammodo ex utrisque calor eſt inflammationis. Dolor autem excitatur quum pars inflammata praeter naturam tum tenditur, tum incaleſcit. Febres vero accenſum ſimul vitae principium ſequuntur et haec ambo ex quodam veluti fervore atque incendio ſanguinis oboriuntur. Quum autem ſanguis plane exuſtus fuerit, ejus reſiduum pus efformatur, quemadmodum in lignis combuſtis cinis. Quare per id tempus tum febres ceſſant, praeſertim quum pus excretum fuerit, utpote jam materia conſumta et inflammatorio calore exſtincto.

μη'.

[86] Ἐν πάσῃ κινήσει τοῦ σώματος, ὅταν ἄρχηται πονέειν, τὸ διαναπαύειν εὐθὺς ἄκοπον.

Τὸ πονεῖν σημαίνει μὲν καὶ τὸ ἀλγεῖν, σημαίνει δὲ καὶ τὸ κάμνειν καὶ καθ' ἑκάτερόν γε ὁ λόγος αὐτῶν ἀληθής ἐστιν. ἐάν τε γὰρ ἀλγῶσιν ἤδη τὰ μόρια διὰ τὰς πλείονας κινήσεις, ἐάν τε καὶ κάμνωσιν, ὡς ἐνεργεῖν ἔτι μόγις δύνασθαι, τὸ διαναπαύειν εὐθύς ἐστιν ἄκοπον.

μθ'.

Οἱ εἰθισμένοι τοὺς συνήθεας πόνους φέρειν, κἂν ὦσιν ἀσθενέες ἢ γέροντες, τῶν ἀσυνήθων ἰσχυρῶν τε καὶ νέων ῥᾷον φέρουσι.

Ἄλλος ἄλλῳ συνήθης πόνος ἐστὶ, τῷ μὲν δρόμος, ἤ τις ἑτέρα κίνησις διὰ τῶν σκελῶν, τῷ δὲ τὸ χειρονομεῖν, ἤ τις ἄλλη διὰ τῶν χειρῶν ἐνέργειαν, τοῖς δὲ τὸ σκάπτειν ἢ ἐρέσ-

XLVIII.

In omni corporis motu, quum id laborare coeperit, quies statim lassitudinem levat.

Laborare verbum *dolere* fignificat, fignificat et defatigari, atque utroque fignificatu fententia vera eft; five enim partes jam doleant propter plures motus, five etiam ita fint defeffae, ut vix jam fuas functiones obire queant, requiefcere ftatim laffitudinem folvit.

XLIX.

Qui folitos labores ferre confueverunt, etiamfi invalidi fint aut fenes, eos facilius ferunt quam non affueti, tum robufti, tum juvenes.

Alter alteri labor confuetus eft; huic quidem curfus aut quidam alius motus cruribus obeundus; illi vero chironomia aut alia quaedam manuum functio. Alii terram

σειν ἢ ἀροῦν ἢ ἁπλῶς ὁτιοῦν ἄλλο. διαφορὰ δ' ἐν ἅπασι τοῖς τοιούτοις ἐστὶ πόνοις, παρά τε τὸ πλείοσιν ἢ ἐλάσσοσιν ἐνεργεῖν μορίοις καὶ παρὰ τὸ αὐτοῖς ἢ μᾶλλον ἢ ἧττον. ἀλλὰ τό γε κοινὸν ἐπὶ πᾶσιν, εὐτονώτερα τῶν ἄλλων γίνεσθαι τὰ γυμναζόμενα μόρια, καὶ διὰ τοῦτο ῥᾷον ὑπομένει τοὺς συνήθεις πόνους.

ν'.

[87] *Τὰ ἐκ πολλοῦ χρόνου συνήθεα, κἂν ᾖ χείρω τῶν ἀσυνήθων, ἧσσον ἐνοχλεῖν εἴωθε. δεῖ οὖν καὶ εἰς τὰ ἀσυνήθεα μεταβάλλειν.*

Οὐ περὶ τῶν γυμνασιῶν ἐστι μόνον ὡς ὁ πρόσθεν, ἀλλὰ περὶ πάντων ἁπλῶς ἀποφαίνεται τῶν συνήθων ὁ ἀφο- (251) ρισμὸς οὗτος, ἐδεσμάτων, πομάτων, λουτρῶν, ἀλουσίας, ἀγρυπνίας, ὕπνου, θάλψεως, ψύξεως, φροντίδων. ἧττον γὰρ ἕκαστον αὐτῶν βλάπτει σύνηθες γινόμενον τοῦ

fodere aut remigare aut arare aut fimpliciter quodvis aliud agere confueverunt; differunt autem omnes ifti labores, quia vel plures vel pauciores partes operantur et quia vel vehementius vel levius laborant. Hoc tamen omnibus commune exiftit, quod exercitatae partes fiant robuftiores, proindeque labores confuetos facilius ferant.

L.

Confueta longo tempore, etiamfi deteriora fint, infuetis molefta minus effe folent. Quare ad infueta etiam mutatio facienda.

Non de folis exercitationibus, ut fuperior, verum abfolute de omnibus confuetis hic aphorifmus enunciat, efculentis, poculentis, balneis, illotionibus, vigiliis, fomno, calefactione, refrigeratione, curis ac ftudiis. Haec enim fingula quae confueta funt minus iis nocent, quae fua

φύσει μὲν ἀβλαβεστέρου, μηδέποτε δὲ εἰς ἔθος ἀφιγμένον. τὸ μὲν οὖν ἐπὶ τῶν γυμνασιῶν οὕτως ἔχειν εἰς τὴν εὐρωστίαν τῶν ἐνεργούντων μορίων ἀναφέρεται, καθ' ὅ τι προείρηται, τὸ δ' ἐπὶ τῶν ἄλλων ὅπως γίνεται νῦν ἐροῦμεν. ἐδέσματα μὲν καὶ πόματα φύσιν ἐπίκτητον ἐργάζεται, μάλιστα μὲν ἐν τῇ γαστρὶ, σὺν ἐκείνῃ δέ πως ἤδη καὶ κατὰ τἄλλα μόρια. καὶ γὰρ εἰ καὶ ὅτι μάλιστα κρατοῖτο καὶ μεταβάλλοιτο πρὸς τοῦ σώματος, ἀλλά τοι καὶ αὐτὰ διατίθησί πως αὐτὸ, κατὰ τὴν ἑαυτῶν φύσιν, ὥστ' ἐν τῷ χρόνῳ πολλὴν γενέσθαι τὴν ἐναλλαγὴν καὶ τὴν ὁμοίωσιν τοῖς τρεφομένοις συστῆναι πρὸς τὰ τρέφοντα. ἐπιδέδεικται γὰρ τοῦτο ἡμῖν ἐν τῷ περὶ ἐθῶν βιβλίῳ. δέδεικται δὲ καὶ ὅτι πρὸς τῶν ὁμοίων ἕκαστον θᾶττον ἀλλοιοῦται. διὰ τοῦτ' οὖν, ὅταν ὁμοιότερον γένηται τῷ μεταβαλλομένῳ τὸ μεταβάλλον, ἀλλοιοῖ θᾶττον αὐτό. καὶ μὲν δὴ καὶ πρὸς τῶν ἄλλων ἁπάντων, οἷς ὁμιλεῖ τὸ σῶμα, διατίθεταί πως οἷον ἐν ἀέρι ψυχρῷ καὶ θερμῷ, πυκνούμενον μὲν ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ, ἀραιούμενον δ' ὑπὸ τοῦ θερμοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ἀνέ-

quidem natura innocentiora, nunquam in consuetudinem pervenerant. Quod igitur ita se res habeat in exercitationibus ad partium agentium robur refertur, prout ante dictum est; in reliquis vero quomodo fiat jam dicemus. Cibi ac potus cum aliis in partibus tum maxime in ventriculo adscititiam naturam efficiunt. Etenim etiamsi a corpore quam maxime vincantur et transmutentur, ipsam tamen quodammodo pro sui natura ita afficiunt, ut processu temporis multa fiat immutatio atque nutriendis cum nutrientibus similitudo concilietur. Id enim a nobis in libro de consuetudinibus demonstratum est. Demonstratum vero est etiam unumquodque a similibus promtius alterari ac immutari. Ea re igitur quum similius immutando corpori immutans fuerit, celerius ipsum alterat ac immutat. Et sane ab aliis omnibus, in quibus versatur et adhaeret corpus, quadamtenus afficitur, veluti in aëre frigido vel calido; a frigido quidem densatur, a calido vero laxatur;

χονται μὲν τῶν συνήθων μᾶλλον, ἐνοχλεῖται δ᾽ ὑπὸ τῶν ἀήθων. εἰ γὰρ ἀραιῷ σώματι διὰ τὴν πρὸς τὸ θερμὸν ὁμιλίαν ἐξαίφνης προσπέσοι τὸ ψυχρὸν, εἴς τε τὸ βάθος αὐτοῦ διαδύεται παραχρῆμα καὶ βλάπτει μεγάλως. ἡ μὲν οὖν αἰτία καθ᾽ ἕκαστον τῶν συνήθων ἐν τῷ περὶ ἔθους λέγεται γράμματι. τὸ δ᾽ ἐκ τῆς πείρας ἐγνωσμένον ἤδη γινώσκομεν, ὃ μόνον ἔγραψεν ὁ Ἱπποκράτης, οὐκ ἀξιώσας προσγράψαι τὴν αἰτίαν. ἀλλ᾽ ἡμεῖς καὶ πρὸς τὴν αὐτῆς εὕρεσιν ἀφορμάς τινας δεδώκαμεν. ταῦτα μὲν οὖν ἱκανὰ πρός γε τὸ πρότερον μέρος τοῦ κατὰ τὸν ἀφορισμὸν λόγου. τὸ δ᾽ ἐπὶ τῇ τελευτῇ γεγραμμένον, ἐν ᾧ συμβουλεύει μεταβάλλειν πως εἰς τὰ μὴ συνήθη, χάριν ἀσφαλείας ὑγιεινῆς εἴρηται. σφαλερὸν γάρ ἐστι πᾶν ἔθος μονοειδὲς, ἀδοκήτοις τύχαις πραγμάτων ὑποπεπτωκό- [88] τῶν ἁπάντων ἀνθρώπων. ἵν᾽ οὖν μή ποτ᾽ ἐξαίφνης περιπέσοντες ἀήθεσι πράγμασι μεγάλως βλαβῶμεν, ἄμεινον εἶναί φησιν ἁπάντων πεπειρᾶσθαι. γένοιτο δ᾽ ἂν τοῦτο, μὴ μενόντων ἡμῶν

atque ideo conſueta facilius perfert, ab inſuetis vero laeditur. Si enim caloris vicinia rarefacto corpori derepente frigus occurrerit, ejus altum quam primum permeat laeditque magnoperè. Cauſa itaque cujusque rerum conſuetarum in libro de conſuetudinibus declarata eſt. Quod vero experientia notum eſt jam noſcimus; quod ſolum ſcripſit Hippocrates, qui ejus cauſam adſcribere non cenſuit. Nos vero ad hujus inventionem quasdam anſas et occaſiones dedimus. Haec igitur ad prioris partis aphoriſmi explicationem ſufficiunt. Quod vero ad finem ſcriptum eſt, ubi conſulit ad inſueta quodammodo faciendam eſſe mutationem, id ſanitatis ſecurius tuendae gratia additum eſt. Omnis enim uniformis conſuetudo periculoſa eſt; quum omnes homines inopinatis rerum caſibus ſubjiciantur. Ne igitur quandoque ex improviſo in res inſuetas illapſi graviter oblaedamur, ſatius eſſe inquit omnia tentare. Id autem fiet, ſi iisdem in rebus aſſuetis non

ἐπὶ τοῖς συνήθεσι διὰ παντὸς, ἀλλὰ ποτὲ μὲν καὶ τῶν ἐναντίων ἀποπωρωμένων.

να'.

Τὸ κατὰ πολὺ καὶ ἐξαπίνης κενοῦν ἢ πληροῦν ἢ θερμαίνειν ἢ ψύχειν ἢ ἄλλως ὁκωσοῦν τὸ σῶμα κινεῖν σφαλερόν. καὶ γὰρ πᾶν τὸ πολὺ τῇ φύσει πολέμιον. τὸ δὲ κατ' ὀλίγον ἀσφαλὲς καὶ ἄλλως ἢν καί τις ἐξ ἑτέρου μεταβαίνῃ ἐφ' ἕτερον.

Διὰ τί τὸ κατὰ πολὺ καὶ ἐξαπίνης πληροῦν ἢ κενοῦν ἢ θερμαίνειν ἢ ψύχειν ἢ ἄλλως ὁπωσοῦν κινεῖν τὸ σῶμα σφαλερόν ἐστιν αὐτὸς ἐδήλωσεν εἰπὼν ἅπαν εἶναι τὸ πολὺ τῇ φύσει πολέμιον. ἔστι γὰρ ἡ φύσις ἐν συμμετρίᾳ τῶν στοιχείων ἔχουσα τὴν οὐσίαν. εἰκότως οὖν τὸ πολὺ πᾶν, ὡς ἂν φθεῖρον, τὴν συμμετρίαν διαλυτικόν ἐστι τῆς τοῦ ζώου συστάσεως. τὸ δὲ κατὰ μικρὸν, φησὶ, πληροῦν ἢ κε-

ſemper immoremur, ſed inſolitas quoque interdum et contrarias experiamur.

LI.

Confertim ac repente vacuare vel replere, calefacere vel refrigerare aut alio quocunque modo corpus movere, periculoſum. Omne ſiquidem nimium naturae inimicum. Quod autem paulatim fit, ſecurum eſt cum alias tum maxime ſi quis ab altero ad alterum tranſierit.

Cur confertim ac repente implere aut vacuare, calefacere vel refrigerare aut alio quocunque modo corpus movere periculoſum ſit, ipſe declaravit, quum nimium omne naturae inimicum eſſe pronunciaret. Nam in elementorum commoderatione natura ſuam habet ſubſtantiam; quare ratione nimium omne, ut quod deſtruat commoderationem, animalis conſtitutionem diſſolvit. Paulatim vero,

νοῦν δηλονότι καὶ τἄλλα ὅσα τούτοις ἑξῆς εἶπεν ἀσφαλὲς ἄλλοτε γινόμενον καὶ μάλισθ' ὅταν ἐξ ἑτέρου τινὸς τῶν ἐν ἔθει τὴν μεταβολὴν εἰς ἕτερον ποιώμεθα. συνεβούλευσε γὰρ ἐν τῷ πρὸ τούτου ἀφορισμῷ καὶ ἐς τὰ ἀσυνήθη μεταβαίνειν. ἐν ταῖς τοιαύταις οὖν μεταβάσεσι τὸ μὲν κατὰ πολὺ καὶ ἐξαπίνης σφαλερὸν ἱκανῶς ἐστι, τὸ δὲ κατὰ μικρὸν ἀσφαλές.

νβ'.

Πάντα κατὰ λόγον ποιέοντι, μὴ γινομένων τῶν κατὰ λόγον, μὴ μεταβαίνειν ἐφ' ἕτερον, μένοντος τοῦ δόξαντος ἐξ ἀρχῆς.

Οὐ σμικρᾶς ἐπιστήμης ἔργον ἐστὶ τὸ μὴ μεταβαίνειν ἀπὸ τῶν ὀρθῶς δοξάντων, εἰ καὶ μηδέπω φαίνηται σαφὴς ἡ ὠφέλεια, τοῖς οὕτω γινομένοις ἑπομέ- [89] νη. καθάπερ γὰρ ἐπὶ τοῦ πλήττοντος τὴν ὑποκειμένην πέτραν σταλαγμοῦ

inquit, implere nimirum aut vacuare et quae cetera deinceps commemorat facere, cum alias tum maxime quum a re quadam confueta ad alteram mutationem facimus. Nam in praecedente aphorifmo confulebat etiam ad infueta transeundum effe. In hifce igitur mutationibus quod univerfim ac repente fit admodum periculofum eft, quod vero paulatim tutum.

LII.

Omnia pro ratione molienti, fi ex ratione non fuccedant, non ad aliud progrediendum eft, decreto ab initio conftante.

Non parvae fcientiae munus eft a rectis decretis non difcedere, etfi nondum manifefta proditur utilitas, res ita factas fequuta. Quemadmodum enim gutta fubjectam petram cadendo feriente vix longiffimo tempore fenfibilem

παμπόλλῳ χρόνῳ μόγις αἰσθητὸν γίνεται τὸ τοῦ λίθου πάθος, οὕτω συμβαίνει κἀπὶ τῶν δυσπέπτων διαθέσεων, ἐφ' ὧν ὁ κατὰ λόγον ὀρθὸν εὑρηκὼς τὸ συμφέρον οὐκ ἀφίσταται τοῦ δόξαντος ἐξ ἀρχῆς, οὐδ' ἂν μηδὲν φαίνηται σαφὲς ἐπὶ τῇ χρήσει γεγενημένον.

νγ'.

Ὁκόσοι τὰς κοιλίας ὑγρὰς ἔχουσι, νέοι μὲν ὄντες βέλτιον ἀπαλλάσσουσι τῶν τὰς ξηρὰς ἐχόντων, ἐς δὲ καὶ τὸ γῆρας χεῖρον ἀπαλλάσσουσι. ξηραίνονται γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τοῖσιν ἀπογηράσκουσιν.

Καὶ σαφής ἐστιν ὁ ἀφορισμὸς καὶ ὅσα χρὴ λεχθῆναι περὶ αὐτοῦ, πρόσθεν εἴρηται κατ' ἐκεῖνον τὸν ἀφορισμὸν οὗ ἡ ἀρχὴ, ὁκόσοισι νέοισιν ἐοῦσιν αἱ κοιλίαι ὑγραί εἰσι, τουτέοισιν ἀπογηράσκουσι ξηραίνονται.

lapidi laeſionem adſerre deprehenditur, ſic etiam in dyſpepſiis crudisque affectibus ſe res habet, in quibus qui recta ratione quod conducat invenerit, ab eo non diſcedit, quod ab exordio ſaciendum exiſtimavit, etiamſi nihil certum ex illius uſu ſubſequutum appareat.

LIII.

Quicunque alvos humidas ſortiuntur, ii quidem ſi juvenes ſint, melius degunt quam qui ſiccas habent; at in ſenectute deterius ea defunguntur. Ipſis namque ſeneſcentibus plerumque exſiccantur.

Maniſeſtus eſt tum hic aphoriſmus, tum patent quae de eo dicenda ſunt ſuperius prodita eo aphoriſmo, cujus principium eſt: *Quibus juvenibus alvi ſunt humidae, iis ſeneſcentibus exſiccantur.*

νδ.

Μεγέθει δὲ σώματος ἐννεάσαι μὲν ἐλευθέριον καὶ οὐκ ἀηδές ἐστιν. ἐγγηράσαι δὲ εἶ δύσχρηστον καὶ χεῖρον τῶν ἐλασσόνων.

Μέγεθος σώματος κυρίως μὲν ὀνομάζεται τὸ κατὰ μῆκος καὶ βάθος καὶ πλάτος ὑπὲρ τὸ σύμμετρον ηὐξημένον, ἤδη δὲ καὶ τὸ κατὰ μῆκος μόνον ἐπὶ πλέον ηὐξημένων σῶμα προσαγορεύομεν ἐνίοτε μέγα, καίτοι τό γε κύριον ὄνομα τούτου τὸ μακρόν ἐστιν. ὀνομάζουσι γὰρ ἐνίοτε καὶ τὸ κατὰ πλάτος τε [90] καὶ βάθος, ὑπὲρ τὴν ἀναλογίαν ηὐξημένον σῶμα μέγα, καίτοι καὶ τοῦτο παχὺ λέγεται κυρίως ὀνομαζόμενον. εἰ μὲν οὖν μέγεθος σώματος εἴρηκεν ὁ Ἱπποκράτης τὸ κυρίως λεγόμενον, οὐδὲν μᾶλλον τοῦ μικροτέρου χεῖρον ἐν γήρᾳ, εἰ δὲ τὸ μακρὸν ἢ παχὺ δηλοῖ, χείρω καὶ δυσχρηστότερα ταῦτα γερόντων γίνεται. ἀλλὰ τῷ γε πάχει οὐδ' ἐννεάσαι καλὸν οὐδ' ἐλευθέριον. ἐπὶ τοίνυν

LIV.

Magnitudo corporis juventutem obeunti ingenua nec indecora; senectutem vero degenti incommoda parvitateque deterior est.

Magnitudo corporis proprie quidem appellatur, quae longitudine, latitudine et profunditate commoderationem exsuperat. Jam vero et quod longitudine sola amplius auctum est corpus, id magnum appellamus, quamvis huic proprium nomen sit longum. Nam et interdum quod latitudine ac profunditate ultra modum corpus auctum est, magnum esse proferunt, quamvis et id crassum proprie nominetur. Si igitur magnitudinem corporis quae proprie dicitur Hippocrates intellexerit, nihilo ipsa deterior est senectuti quam parvitas. Si vero corporis longitudinem vel crassitudinem intellexerit, hae deteriores atque senescentibus molestiores sunt. Verum juventuti crassitudo neque decora neque liberalis est. De sola ergo longitu-

μόνου τοῦ μακροῦ τὸ ἐννεάσαι μὲν ἐλευθέριον, ἐγγηράσαι δὲ δύσχρηστον ἀληθῶς λέγοιτο· κυφοῦται γὰρ τούτων γηράντων καὶ μόγις δύνανται βαστάζειν, ὅπερ εἶπεν ὁ Ἱπποκράτης δύσφορον.

dine, quod ſit juventuti liberalis, ſenectuti vero gravis et incommoda vere diceretur. Haec enim ſeneſcentibus incurveſcit, qui vix grave id onus perferre queunt, quod Hippocrates dyſphorum moleſtumque dixit.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΑΦΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΓΑΛΗΝΟΥ ΕΙΣ ΑΥΤΟΥΣ ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΑ.

[91] (252) *Προοίμιον Γαληνοῦ.* Ἐν τῷ τρίτῳ τῶν εἰς τοὺς ἀφορισμοὺς ὑπομνημάτων τῷδε περὶ τῶν κατὰ τὰς ὥρας τε καὶ ἡλικίας Ἱπποκράτει γεγραμμένων ἐξηγησόμεθα. μάλιστα μὲν οὖν ὅσον ἐν αὐτοῖς ἀ- [92] σαφὲς ἐστι σαφηνίζοντες, ἔργον γὰρ τοῦτο ἴδιον ἐξηγήσεως, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπόδειξιν ἑκάστου τῶν ὀρθῶς εἰρημένων προστιθέντες, ἐπειδὴ καὶ τοῦτ' ἔστιν ἔθος ἐν τοῖς ὑπομνή-

HIPPOCRATIS APHORISMI ET GALENI IN EOS COMMENTARII.

Praefatio Galeni. Hocce tertio, in aphorifmos commentario, quae tum de anni temporibus, tum aetatibus ab Hippocrate fcriptis prodita funt, explicabimus, ea maxime declarantes quaecunque in ipfis obfcura delitefcunt, hoc enim proprium eft explicationis opus, appofita tamen fingulorum quae recte dicta fuerint demonftratione, quoniam hoc quoque in commentariis fieri confue-

μασιν γίνεσθαι. θαυμάζω δὲ κἀνταῦθα τὴν ἀνωμαλίαν τοῦ Λύκου γράφοντος μὲν, ὥς φησιν, ἐξηγήσεις Κοΐντου τοῦ διδασκάλου, μηδενὶ δὲ τῶν κατὰ τὰς ὥρας καὶ ἡλικίας εἰρημένων προσθέντος πίστιν ἀποδεικτικὴν, ἀλλ' εἰς ἐμπειρίαν καὶ τήρησιν ἀναπέμψαντος ἅπαντα, καίτοι γ' ἄλλους πολλοὺς ἀφορισμοὺς ἐξηγούμενος αὐτὸς ἐπισκέπτεται λογικῶς ὑπὲρ τῆς ἐν αὐτοῖς ἀληθείας, οὐκ ἀρκούμενος μόνῃ τῇ πείρᾳ. ὅτι δ' οὐ δυνατόν ἐστι μόνῃ τῇ πείρᾳ τοιαύτην ἀθροῖσαι θεωρίαν Ἱπποκράτης τε αὐτὸς ἐνδείκνυται τοῦτο καὶ προϊόντος ἐπιδειχθήσεται τοῦ λόγου.

α'.

Αἱ μεταβολαὶ τῶν ὡρέων μάλιστα τίκτουσι νοσήματα καὶ ἐν τῇσιν ὥρῃσιν αἱ μεγάλαι μεταβολαὶ ἢ ψύξιος ἢ θάλψιος καὶ τἄλλα κατὰ λόγον οὕτως.

---

vit. Miror autem hic Lyci inconftantiam, qui quidem, ut ipfe ait, Quinti praeceptoris interpretationes fcribat, nec eorum quae de anni tempeftatibus et aetatibus dicta funt demonftrativam ullam probationem adjiciat, fed ad experientiam et obfervationem omnia referat, etiamfi ipfe alios multos aphorifmos interpretando, rationalem de contenta in ipfis veritate fpeculationem adhibeat, non fola experientia contentus. Quod vero fola experientia talem contemplationem colligere nequeat, id et ipfe oftendit Hippocrates et in orationis proceffu demonftrabitur.

I.

Tempeftatum anni mutationes morbos potiffimum pariunt et in ipfis anni tempeftatibus magnae mutationes aut frigoris aut caloris et ita pro ratione cetera.

Μεταβολὰς ὡρῶν ἔνιοι νομίζουσι λέγεσθαι καθ' ἃς εἰς ἀλλήλας μεταβάλλουσιν, ὡς εἰ καὶ διαδοχὰς τὰς μεταβολὰς εἰρήκει. χειμῶνος μὲν γὰρ εἰς ἔαρ μεταβάλλοντος ἡ γένεσίς ἐστι τῶν εἰρημένων νοσημάτων, ὑπὲρ ὧν αὐτὸς ἐφεξῆς ἐρεῖ. τοῦ μὲν γὰρ ἦρος τὰ μανικὰ καὶ τὰ μελαγχολικὰ καὶ τὰ ἐπιληπτικά. τοῦ δ' ἦρος πάλιν εἰς θέρος μεταβάλλοντος, ὅπερ ἐστὶν ἀρχομένου θέρους, πυρετοὶ συνεχεῖς, φησὶ, καὶ τριταῖοι καὶ καῦσοι καὶ τἄλλα ὅσα τούτοις ἐφεξῆς κατέλεξε. καὶ περὶ φθινοπώρου δὲ καὶ χειμῶνος ὁμοίως ἔγραψεν, ὥς φασιν οἱ τὰς μεταβολὰς ἐν ἴσῳ τῷ διαδοχὰς ἡγούμενοι λέγεσθαι. ἀλλὰ τὸ μάλιστα προκείμενον ἐν τῇ λέξει τοῦ ἀφορισμοῦ τὴν ἐξήγησιν ταύτην οὐ προσίεται. μεταβαλλουσῶν γὰρ ἐνίοτε εἰς ἀλλήλας τῶν ὡρῶν, ὥσπερ ἔνια συνίσταται νοσήματα, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ λύεται. καὶ τοῦτο αὐτὸς εἴρηκεν ὁ Ἱπποκράτης· ὥστε οὐδὲν μᾶλλον αἱ διαδοχαὶ τῶν ὡρῶν τίκτουσι νοσήματα, ἀλλὰ καὶ τὸ μάλιστα προσέθηκεν. ἄμεινον τοίνυν ἐστὶ διὰ τὴν προσ-

Mutationes temporum nonnulli autumant dici, quibus invicem commutantur, quafi fucceffiones mutationes diceret. Nam hieme ad ver transeunte fit dictorum morborum generatio, de quibus ipfe deinceps loquetur. Vere namque maniae, melancholiae et epilepfiae. Veris autem rurfum in aeftatem mutatione, quod aeftatis eft initio, febres continuae, inquit, et tertianae et ardentes, ceterique deinceps morbi quos connumeraverit. Atque de autumno ac hieme fimiliter fcripfit, ut inquiunt illi qui pro eodem mutationes et fucceffiones accipi augurantur. Sed vox potiffimum aphorifmi textui addita hanc explicationem non admittit. Nam quemadmodum interdum in mutuis tempeftatum anni commutationibus quidam morbi generantur, eodem etiam modo folvuntur et hoc ipfe Hippocrates pronunciavit. Quare nihilo magis fucceffiones tempeftatum morbos pariunt quam folvunt. Quomodo igitur non fat fuit ipfi dicere: mutationes temporum morbos pariunt, fed et potiffimum addidit? Melius itaque

θήκην τήν τε μεταβολὰς ἀκούειν τὰς κατὰ τὴν κρᾶσιν αὐτῶν ἀλλοιώσεις. αὗται γάρ εἰσιν αἱ μάλιστα τίκτουσαι νόσους, ὅταν ἐφεξῆς ἀλλοιώσεις ὦσι πλείους, ὡς ἐν ταῖς ἐπιδημίαις ἔγραψε καὶ νῦν δ' ὀλίγον ὕστερον ἐρεῖ. ἡ δὲ μιᾶς ὥρας ἀλλοίωσις μόνης [93] ἐργάζεται μὲν νόσους τινὰς, ἀλλ' οὐ μάλιστα. πότ' οὖν μάλιστα νόσοι γίνονται κατὰ μίαν ὥραν ἀλλοιωθεῖσαν; ὅταν συμβῇ μεγάλην ἔσεσθαι τὴν μεταβολήν καὶ διὰ τοῦτ' αὐτὸς εἶπεν ὁ Ἱπποκράτης· καὶ ἐν τῇσιν ὥρῃσιν αἱ μεγάλαι μεταβολαὶ ἢ ψύξιος ἢ θάλψιος ἤ τινος τῶν ἄλλων, οἷον ὑγρότητος ἢ ξηρότητος ἢ πνευμάτων ἢ ἀπνοιῶν. αὕτη μὲν οὖν ἡ ἐξήγησις ὀρθῶς εἴρηται τῆς προκειμένης γραφῆς. ἔστι δέ τις καὶ ἄλλη γραφὴ τοιάδε· αἱ μεταβολαὶ τῶν ὡρέων τίκτουσι νοσήματα μέγιστα. μάλιστα δὲ καὶ ἐν τῇσιν ὥρῃσιν αἱ μεγάλαι μεταβολαί. καθ' ἣν οὐδὲν ἐστιν ἀσαφὲς καὶ μάλιστα τοῖς ἀκηκοόσιν ὧν ἄρτι πέπαυμαι λέγων. εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλαι τινὲς

fuerit propter hanc additionem, eas tempeftatum mutationes intelligere, quae pro ipfarum temperamento fiunt alterationes. Hae fiquidem funt quae potiffimum morbos pariunt, quum plures alia poft aliam alterationes oboriuntur, quemadmodum in epidemiis fcripfit et nunc etiam paulo poft dicturus eft. At vero unius temporis folius alteratio morbos quidem nonnullos efficit, non tamen potiffimum. Quando igitur fiunt morbi potiffimum ex unius tempeftatis alteratione? Quum magnam alterationem effe contigerit, propterea namque dicebat et in ipfis tempeftatibus magnae mutationes aut caloris aut frigoris aut alterius cujusdam humiditatis aut ficcitatis, ventorum horumve filentii. Ipfa igitur eft praefentis textus explicatio recte prodita. Eft et alter quidam ejusmodi textus: mutationes temporum pariunt morbos maximos, potiffimum autem et in quibusdam temporibus magnae mutationes, in quo nihil obfcurum exiftit, iis praefertim qui ea audierunt, quae a me ftatim antea dicta fuerunt. Sunt denique quaedam

γραφαὶ τῆς αὐτῆς ῥήσεως, ἃς καὶ νοήσεις καὶ δοκιμάσεις, ἐξ ὧν εἶπον ὁρμώμενος.

β'.

Τῶν φυσίων αἱ μὲν πρὸς θέρος, αἱ δὲ πρὸς χειμῶνα εὖ ἢ κακῶς πεφύκασιν.

Φύσεις εἴρηκε νῦν ὁ Ἱπποκράτης κατὰ τὸ κυριώτατόν τε καὶ πρῶτον σημαινόμενον, ὃ καθ' αὐτὴν μάλιστα τὴν οὐσίαν ἐστὶ τῆς φύσεως. ἐλέγομεν δ' ἐν τοῖς ἔμπροσθεν αὐτὴν κρᾶσιν εἶναι τῶν τεσσάρων στοιχείων, ὑγροῦ καὶ ξηροῦ καὶ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ. καὶ μέντοι καὶ δέδεικται πρὸς ἡμῶν ἐν τοῖς περὶ κράσεων μία μὲν κρᾶσις ἡ εὔκρατός τε καὶ ἀρίστη, δύσκρατοι δὲ καὶ μοχθηραὶ τὸν ἀριθμὸν ὀκτὼ, τέσσαρες μὲν κατὰ μίαν ἐπικρατοῦσαν ποιότητα, τέσσαρες δ' ἄλλαι κατὰ δύο· κατὰ μίαν μὲν ἡ θερμὴ καὶ ψυχρὰ καὶ ξηρὰ καὶ ὑγρὰ, κατὰ δύο δὲ ἡ θερμὴ καὶ ξηρὰ

et aliae hujus textus lectiones, quas iis quae diximus concitatus intellexeris atque probaveris.

II.

Naturarum quaedam ad aestatem, aliae ad hiemem bene aut male se habent.

Naturas hic appellavit Hippocrates in maxime propria ac primaria significatione, quae secundum ipsam maxime substantiam naturae est. Dicebamus autem in praecedentibus ipsam esse temperamentum ex quatuor elementis, humido, sicco, calido et frigido. In libris quoque de temperamentis demonstratum est unum quidem esse temperamentum eucratum, temperatum, idque optimum; dyscrata vero, intemperata eaque prava, octo numero; quatuor quidem unica praedominante qualitate; quatuor vero alia duabus qualitatibus. Atque una quidem praedominante calida, frigida, sicca, humida; duabus vero

καὶ ὑγρὰ καὶ θερμὴ καὶ ψυχρὰ καὶ ὑγρὰ καὶ ψυχρὰ καὶ ξηρά. πρὸς μὲν δὴ τὸ θέρος αἱ ψυχραὶ καὶ ὑγραὶ φύσεις ἄριστα διάκεινται, πρὸς χειμῶνα δὲ αἱ θερμαὶ καὶ ξηραί. καθάπερ γε καὶ κακῶς αἱ μὲν θερμαὶ καὶ ξηραὶ πρὸς θέρος, αἱ δὲ ψυχραὶ καὶ ὑγραὶ πρὸς χειμῶνα. τελειότατα μὲν οὖν αἱ φύσεις αὗται πρὸς τὰς εἰρημένας ὥρας ἄριστά τε καὶ χείριστα διάκεινται, μετρίως δὲ αἱ καθ' ὁτιοῦν ἢ ὠφελούμεναι πρὸς τὰς ὥρας ἢ βλαπτόμεναι, καθάπερ ἡ ὑγρὰ καὶ θερμὴ θέρους καὶ χειμῶνος, ἐπειδὴ κατὰ τὸ θέρος μὲν ὡς ὑγρὰ βέλτιον διατίθεται, κατὰ δὲ τὸν χειμῶνα πάλιν ὡς θερμή.

γ'.

[94] *Τῶν νούσων ἄλλα πρὸς τὰς ἄλλας εὖ ἢ κακῶς πεφύκασι. καὶ ἡλικίαι τινὲς πρὸς ὥρας καὶ χώρας καὶ διαίτας.*

Ἀτακτότερον ἡρμηνευκέναι μοι δοκεῖ τὸν ἀφορισμὸν τοῦτον ὁ Ἱπποκράτης. ἄμεινον γὰρ ἂν οὕτως εἴρητο, τῶν

ſuperantibus calida et ſicca, calida et humida, frigida et humida, frigida et ſicca. Ad aeſtatem itaque frigidae et humidae naturae optime afficiuntur; ad hiemem vero calidae et ſiccae, quemadmodum calidae et ſiccae per aeſtatem, frigidae et humidae per hiemem male afficiuntur. Perfectiſſime igitur hae naturae ad dicta tempora optime ac peſſime afficiuntur; mediocriter afficiuntur quae aliquo modo a temporibus aut juvantur aut laeduntur, ſicuti humida et calida, aeſtate et hieme, quoniam aeſtate quidem ut humida, hieme vero ut calida melius afficitur.

III.

Morborum alii et alia bene vel male ſe habere conſueverunt et quaedam aetates ad tempeſtates et regiones et victus rationes.

Inordinatius hunc aphoriſmum extuliſſe mihi videtur Hippocrates; melius enim utique ita dixiſſet: morbi et

νούσων καὶ τῶν ἡλικιῶν, ἄλλαι πρὸς ἄλλας ὥρας καὶ χώρας καὶ διαίτας εὖ καὶ κακῶς πεφύκασι. νόσοι μὲν οὖν εὖ πεφύκασι πρὸς ὥρας, ὡς μὲν πρὸς γένεσιν αἱ ὅμοιαι, ὡς δὲ πρὸς λύσιν αἱ ἐναντίαι. διώρισται γὰρ ἡμῖν ὑπὲρ τοῦδε πρόσθεν ἡνίκα ἐξηγούμεθα τὸν ἀφορισμὸν, οὗ ἡ ἀρχὴ, ἐν τῇσι νούσοισιν ἧσσον κινδυνεύουσιν, οἷς ἂν οἰκείη τῆς φύσεως. ἡλικίαι δὲ ὥσπερ καὶ φύσεις αἱ ψυχραὶ μὲν πρὸς θερμὰς, αἱ δὲ θερμαὶ πρὸς ψυχράς. ἡ μὲν τῶν γερόντων πρὸς θέρος, ἡ δὲ τῶν ἀκμαζόντων πρὸς χειμῶνα. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ πρὸς τὰς χώρας οὐχ αἱ νοῦσοι μόνον, ἀλλὰ καὶ αἱ ἡλικίαι διάκεινται. γεννῶνται γὰρ μᾶλλον ἐν ταῖς θερμοτέραις χώραις αἱ θερμαὶ νοῦσοι καὶ ἡσσόν εἰσι κινδυνώδεις. ὑγιαίνουσί τε μᾶλλον ἐν ταῖς ψυχροτέραις χώραις αἱ θερμότεραι τῶν ἡλικιῶν, ἐπί τε τῶν ἄλλων ἀνάλογον. οὕτω δὲ καὶ πρὸς διαίτας ἄλλαι πρὸς ἄλλας εὖ καὶ κακῶς διάκεινται νοῦσοί τε καὶ ἡλικίαι. αἱ μὲν γὰρ θερμότεραι πρὸς τὰς ψυχροτέρας, αἱ δὲ ψυχρότεραι πρὸς τὰς θερμοτέρας. καὶ αἱ μὲν ξηρότεραι πρὸς τὰς ὑγρο-

aetates, alii ad alia tempora et loca et victus genera bene maleve ſe habent. Morbi igitur bene ſe habent ad tempora quod ad ſui quidem generationem attinet, ſimiles; quod ad ſolutionem vero, contrarii. Id enim a nobis ſuperius definitum eſt, quum aphoriſmum illum explicaremus, cujus initium eſt: *In morbis parcius periclitantur, quorum naturae proprius.* Aetates autem quemadmodum et naturae frigidae quidem ad calida, calidae vero ad frigida tempora bene ſe habent. Senum quidem aetas ad aeſtatem, juvenum vero ad hiemem habent melius. Eadem ratione a locis quoque non morbi tantum, ſed etiam aetates afficiuntur. Nam morbi calidi in locis calidioribus magis procreantur minusque periculoſi ſunt, ſalubriusque degunt in frigidis regionibus aetates calidiores et in aliis ad proportionem. Sic vero et ad victus genus, alii ad aliud bene maleve ſe habent tum morbi tum aetates. Nam calidiores ad frigidiorem victum, frigidiores ad calidiorem, et ſicciores ad humidiorem, humidiores ad ſiccio-

Ed. Chart. IX. [94. 95.] Ed. Baf. V. (253.)

τέρας, αἱ δὲ ὑγρότεραι πρὸς τὰς ξηροτέρας εὖ διάκεινται, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν αἱ μὲν ἐναντίαι πρὸς τὰς ἐναντίας καλῶς, κακῶς δὲ αἱ ὅμοιαι πρὸς τὰς ὁμοίας. πλὴν εἰ ἡ σύμμετρος ἡλικία συμμέτρῳ παραβάλλοιτο διαίτῃ τε καὶ ὥρᾳ καὶ χώρᾳ. μόνον γὰρ οὕτως ὑπὸ τῶν ὁμοίων αἱ ὅμοιαι καλῶς διακείσονται. ταῖς δ' ἀμετρότερον ἐχούσαις ἡλικίαις κατὰ τὴν κρᾶσιν αἱ ἐναντίαι (253) χῶραι καὶ ὧραι καὶ δίαιται συμφορώτεραι. τῶν νόσων δ' ἀμετριῶν οὐσῶν ἁπάντων ἡ γένεσις μὲν ἐν ταῖς ὁμοίαις ὥραις καὶ χώραις, ἡ λύσις δ' ὑπὸ τῶν ἐναντίων γίνεται.

δ'.

[95] *Ἐν τῇσιν ὥρῃσιν, ὅταν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὁτὲ μὲν θάλπος, ὁτὲ δὲ ψῦχος ποιέει, φθινοπωρινὰ τὰ νοσήματα προσδέχεσθαι χρή.*

Δεόντως, οὐ γὰρ αἱ προσηγορίαι τῶν ὡρῶν αἰτίαι τῶν νοσημάτων, ἀλλ' αἱ κράσεις εἰσίν. ὅταν οὖν αὗται μετα-

rem bene fe habent. Et ut fimpliciter dixerim, contrarii quidem ad contrarium victum, fimiles autem ad fimiles male habent; praeterquam fi aetas commoderata et victui et regioni et loco temperatiori comparetur: hoc enim folo modo fimiles a fimilibus bene afficientur. Quae vero immoderatius a temperie receffèrint aetates, iis temperamento contraria loca, tempora et victus genera magis conferunt. Quum vero omnes morbi ametriae quaedam fint, eorum quidem a fimilibus locis ac temporibus ortus eft, a contrariis vero folutio.

IV.

Quum per anni tempeftates eodem in die modo calor, modo frigus oboriatur, autumnales morbi exfpectandi funt.

Merito fane; non enim tempeftatum appellationes, fed temperaturae morborum caufae funt. Quum itaque

πέσωσιν, ἀναγκαῖόν ἐστι συμμεταπίπτειν καὶ τὰ νοσήματα.

ε.

Νότοι βαρυήκοοι, ἀχλυώδεες, καρηβαρικοὶ, νωθροὶ, διαλυτικοί. ὁκόταν οὗτος δυναστεύῃ, τοιαῦτα ἐν τῇσιν ἀῤῥωστίῃσι πάσχουσι. ἢν δὲ βόρειον ᾖ, βῆχες, φάρυγγες, κοιλίαι σκληραὶ, δυσουρίαι, φρικώδεες, ὀδύναι πλευρέων, στηθέων. ὁκόταν οὗτος δυναστεύῃ, τοιαῦτα ἐν τῇσι ἀῤῥωστίῃσι προσδέχεσθαι χρή.

Τὸ μὲν οὖν γινόμενον ἐδήλωσεν εἰπὼν ὅτι νότοι βαρυήκοοι, ἀχλυώδεις, καρηβαρικοὶ, νωθροὶ, διαλυτικοί. τὴν δ' αἰτίαν προσγράψας, ὅταν οὗτος δυναστεύῃ, τοιαῦτα ἐν τῇσιν ἀῤῥωστίῃσι πάσχουσιν. ἀεὶ γὰρ χρὴ τὸν ἰατρὸν ἀποχωρίζειν τε καὶ διακρίνειν τὸ διά τι τῶν ἔξωθεν, οὐ διὰ

ipfae diverfe immutantur, morbos quoque diverfos parturire neceffe eft.

V.

Auftri auditus hebetudinem, vifus caliginem, capitis gravitatem, torporem ac refolutionem excitant; quum hi imperium habuerint, ifta in morbis patiuntur. At fi aquilonia tempeftas fuerit, tuffes, faucium afperitates, alvi durae, urinae ftillicidia, horrores, laterum et pectoris dolores oboriuntur. Hoc itaque dominante talia in morbis exfpectanda funt.

Rei quidem effectum declaravit his verbis, quod auftri auditus hebetudinem, vifus caliginem, capitis gravitatem, torporem ac refolutionem excitant; caufam vero his adfcriptis indicavit: quum hi imperium habuerint, in morbis talia patiuntur. Semper enim medicum id diftinguere ac feparare oportet, quod propter externam ali-

τὰς νόσους γεγονὸς, ἵνα καὶ τὰς προγνώσεις ἀκριβέστερον ποιῆται. τὴν δ' αἰτίαν δι' ἣν οἱ νότοι βαρυηκοΐαν ποιοῦσι καὶ ἀχλυώδη τὴν ὄψιν, οὐ χαλεπὸν ἐκ τῆς κράσεως αὐτοῦ κατανοῆσαι, θερμοῦ καὶ ὑγροῦ τὴν φύσιν ὑπάρχοντος. πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα πληρωτικὰ τῆς κεφαλῆς εἰσι, διὰ τοῦτ' οὖν τά τε τῶν αἰσθήσεων ὄργανα μετὰ πολλῆς ὑγρότητος ἀποφαίνουσι καὶ καρηβαρίας ἐργάζονται. τῆς δ' ἀρχῆς τῶν νεύρων ὑγρασμένης, ἀναγκαῖόν ἐστι καὶ περὶ τὰς καθ' ὁρμὴν ἐνεργείας γίνεσθαι νωθρότητα καὶ ὥσπερ διαλελυμένον ἐν ἑαυτῷ φαίνεσθαι τὸν ἄνθρωπον. ἐξ ὑπεναντίου δὲ πάλιν ἐν τοῖς βορείοις, ὡς αὐτὸς ἐρεῖ κατω- [96] τέρω, συνίσταται τὰ σώματα καὶ εὔτονα, εὐκίνητα καὶ εὐηκοώτερα γίνεται. νυνὶ δὲ οὐκ ἀνιέθηκε ταῦτα τοῖς ὑπὸ τοῦ νότου περὶ τὸ σῶμα συμβαίνουσιν, ἐπειδὴ κατὰ τὸν ἀφορισμὸν τοῦτον αὐτῷ περὶ τῆς ἐξ ἑκατέρων τῶν ἀνέμων βλάβης διελθεῖν, προὔκειτο μόνον, ἵν' εἰδότες ταῦτα ἀποχωρίζωμεν ὅσα διὰ τὰς νόσους συμβαίνει· ἐν τοῖς βορείοις οὖν, φησὶ, γίνονται βῆχες διὰ δυσκρασίαν δηλονότι τῶν

quam caufam, non ratione morborum accidit, ut accuratius praenotiones moliatur. Quam vero ob caufam auftri graviorem auditum et vifum caliginofum efficiant, difficile non eft ex ipfius temperamento intelligere, quum calida et humida fit natura. Etenim ejusmodi omnia caput replent, proindeque fenfuum inftrumenta plurima implent humiditate et capitis gravitatem efficiunt. Humefacto autem nervorum principio necesse eft et circa voluntarios motus ftuporem evenire, ac veluti in fe ipfo languidum folutumque hominem confpici. Contra vero in aquiloniis, ut ipfe dicturus eft inferius, corpora coguntur, robufta, vegeta, ad motus promtiora et auditu valentiora redduntur. Nunc vero haec non oppofuit ab auftro corpori oborientibus, quoniam hoc aphorifmo de laefione tantummodo quae ex utroque accidit vento, differere propofuit, ut his cognitis, quae ex morbis accidunt, feparemus. In aquiloniis igitur, inquit, tuffes oboriuntur propter vide-

ἀναπνευστικῶν ὀργάνων καὶ διὰ τὴν τραχύτητα τῆς φάρυγγος, ὑπὲρ ἧς ἐνεδείξατο προσθεὶς τὸ φάρυγγες, ἵνα προσυπακούσωμεν τὸ πάσχουσι. καὶ γὰρ καὶ οὕτως εἴωθεν ἑρμηνεύειν ἐνίοτε· μετ' ὀλίγα οὖν ἐρεῖ τοῦ μὲν φθινοπώρου καὶ θερινῶν τὰ πολλὰ, πυρετοὶ τεταρταῖοι καὶ πλάνητες καὶ σπλῆνες. ἔνεστι δὲ καὶ συνάπτοντας ἀναγινώσκειν ἅμα τὰ δύο. φάρυγγες, κοιλίαι σκληραὶ, καθάπερ ἔνιοι τῶν ἐξηγητῶν ἠξίωσαν. αἵ τε γὰρ φάρυγγες ἐν ταῖς βορείαις καταστάσεσι γίνονται σκληραὶ διὰ τὸ ξηραίνεσθαί τε καὶ ψύχεσθαι καὶ ἡ γαστὴρ ἡ κάτω σκληρὰ διαχωρεῖ διά τε τὴν κρᾶσιν τῆς καταστάσεως ἐπὶ ξηρότερον ῥέπουσαν, ὅλου τοῦ σώματος ξηραινομένου καὶ μᾶλλον ἕλκοντος εἰς ἑαυτὸ τὰς ἐκ τῶν σιτίων ὑγρότητας. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ διό τε χρόνῳ πλείονι μένοντα καὶ μὴ διαχωρούμενα πάντα ἐξικμάζεται. καὶ αἱ δυσουρίαι δὲ γίνονται τῆς κύστεως βλαπτομένης ἐν τῷ βοῤῥᾷ διὰ τὴν ψύξιν· ἄναιμός τε γάρ ἐστι ψυχρὰ καὶ διὰ ταῦτα πλέον ἢ τἄλλα μόρια τοῖς ψυχροῖς αἰτίοις εὐάλωτα. ἡ αὐτὴ δὲ τοῦ βοῤῥᾶ ψυχρότης καὶ τὰς

licet inftrumentorum refpirationi fervientium intemperiem et propter faucium afperitatem, de qua nobis fe loqui oftendit, quum *fauces* addidit, ut inde fubintelligeremus, patiuntur. Nam interdum hoc modo loqui confuevit. Paulo poft enim dicet: autumno aeftivi multi morbi et febres quartanae et erraticae et lienum tumores. Poffumus et conjunctim ifta legere, fauces, alvi durae, ut nonnulli augurantur interpretes. Faucis enim aquiloniis conftitutionibus durae fiunt, quoniam tum exficcantur, tum refrigerantur, venterque inferior dura dejicit, tum propter temporis conftitutionem ad ficcius temperamentum vergentem, toto ficcefcente corpore et avidius ad fe obortas ex cibis humiditates trahente; tum etiam quia longiori tempore retenta excrementa nec permeantia tota exfucta arefcunt. Dyfuriae etiam accidunt, laefa aquilonis frigore vefica; eft enim tum exfanguis tum frigida, propterea que caufis frigidis patens plus quam ceterae partes ab ipfis afficitur. Idem boreale frigus etiam thoracis tum

τοῦ θώρακος ὀδύνας ἐργάζεται τῇ κοινῇ πρὸς τἄλλα μόρια βλάβῃ καὶ τὴν ἐκ τῆς ἀναπνοῆς αὐτοῦ προσειληφότος, ἥτις οὐχ ὁμοίως ἅπτεται πνεύμονός τε καὶ καρδίας, διὰ τὸ πλῆθος τῆς ἐν αὐτοῖς θερμασίας. τὸ δὲ φρικώδεις γίνεσθαι τοὺς ἀνθρώπους ἐν ταῖς βορείαις καταστάσεσι, πρόδηλον ὡς διὰ τὴν τοῦ περιέχοντος ἀκόλουθον κρᾶσιν.

στ'.

Ὀκόταν θέρος γένηται ἦρι ὅμοιον, ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἱδρῶτας πολλοὺς προσδέχεσθαι χρή.

Ὥσπερ ὀλίγοι ἔμπροσθεν ἔλεγεν, ὅταν τῆς αὐτῆς ἡμέρης ὁτὲ μὲν θάλπος, ὁτὲ δὲ ψῦχος ποιέῃ, φθινοπωρινὰ τὰ νοσήματα δεῖ προσδέχεσθαι, οὕτω νῦν πάλιν, ὅταν θέρος ὅμοιον γένηται ἦρι, τουτέστι σύμμετρον τῇ κράσει, προσδέχεσθαί φησι χρῆναι πολλοὺς ἱδρῶτας ἐν τοῖς πυρετοῖς· εἰκότως. οὔτε γὰρ ἄνευ τοῦ θερμὸν εἶναι τὸ περιέχον ἱδρῶτες δύνανται γίνεσθαι πολλοὶ οὔτ' ἄνευ τοῦ περιέχε-

dolores efficit communi aliis partibus laefione, tum proprium ipfius partis dolorem confequutae, qui non peraeque pulmonem et cor attingit ob caloris ipfarum partium copiam. Homines vero ab aquilonio flatu horridos fieri produnt confentaneae ambientis aëris temperaturae.

VI.

Quum aeftas veri fimilis fuerit, in febribus copiofi fudores exfpectandi funt.

Quemadmodum paulo ante dicebat, quum eodem die modo calor, modo frigus accidit, morbos autumnales exfpectare oportet; fic nunc rurfus: quum aeftas fit veri fimilis, hoc eft temperamento commoderata, exfpectare, inquit, oportet multos fudores in febribus, ratione optima. Nam fine aëris nos ambientis calore et nifi ali-

σθαί τινα ὑγρότητα περιττὴν ἐν τῷ σώματι. τούτων δὲ τὸ μὲν ἕτερόν ἐστιν ἐν τῷ θέρει, τὸ δ᾽ ἕτερον ἐν τῷ χει- [97] μῶνι. κατὰ δὲ τὸ φθινόπωρον οὐδέτερον, ἄμφω δ᾽ ἐν τῷ ἦρι. δεόντως οὖν τὸ μὲν αὐχμηρὸν ἱκανῶς θέρος δαπανᾷ τε καὶ διαφορεῖ τὴν ὑγρότητα, τὸ δ᾽ ὅμοιον ἦρι διὰ μὲν τὴν θερμασίαν ἕλκει πρὸς τὸ δέρμα, διὰ δὲ τὴν ὑγρότητα διαφορεῖν ἀτμοειδῶς οὐ δύναται. ἀθρόως οὖν ἐν ταῖς τῶν νούσων κρίσεσι τὸ ὑγρὸν ἅπαν ἐκκρινόμενον, ἱδρῶτας πολλοὺς ἐργάζεται.

ζ'.

Ἐν τοῖσιν αὐχμοῖσι πυρετοὶ ὀξέες γίνονται, καὶ ἢν μὲν ἐπὶ πλέον ᾖ τὸ ἔτος τοιοῦτον ἐὸν, ὁκοίην καὶ τὴν κατάστασιν ἐποίησεν, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ τὰ νοσήματα τοιαῦτα δεῖ προσδέχεσθαι.

Οὐ πολλοὺς πυρετοὺς ἐν τοῖς αὐχμοῖς γίνεσθαί φησιν, ἀλλ᾽ ὀξεῖς, ἐπεί τοί γε μετ᾽ ὀλίγον ἐρεῖ· τῶν δὲ καταστά-

qua redundans humiditas in corpore contineatur, multi sudores fieri nequeunt. Horum primum aestate, alterum hieme, neutrum autumno, utrumque vere oboritur. Decenter igitur aestas quae sit arida satis humiditatem absumit discutitque. Similis autem veri per calorem quidem ad cutim attrahit, sed prae humiditate in vaporis speciem discutere non potest. Morborum itaque crisibus dum tota humiditas affatim excernitur, multos sudores efficit.

VII.

Per squalores febres acutae fiunt. Quod si annus magna ex parte talis extiterit, qualem temporis statum effecerit, tales plerumque morbos exspectare oportet.

Non multas ait oboriri febres siccitatibus, sed acutas, quoniam paulo post dicturus est: *ex anni constitutionibus*

Ed. Chart. IX. [97.] Ed. Baf. V. (253. 254.)

σεων τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ μὲν ὅλον οἱ αὐχμοὶ τῶν ἐπομβρίων μᾶλλόν εἰσιν ὑγιεινότεροι καὶ ἧσσον θανατώδεες καὶ τοῦτο ἐφεξῆς συνάπτων πάλιν ἐρεῖ· νοσήματα δὲ ἐν μὲν τῇσιν ἐπομβρίῃσιν ὡς τὰ πολλὰ γίνονται, πυρετοί τε μακροὶ δεόντως. ἡ μὲν γὰρ ὑγρότης τοῦ περιέχοντος τούς τε φλεγματώδεις ἀθροίζει χυμοὺς καὶ τῶν ὑδατωδῶν περιττωμάτων οὐκ ὀλίγα, ἡ δὲ ξηρότης ἐνδεεστέρους μὲν τῷ πλήθει τοὺς χυμοὺς ἐργάζεται, χολωδεστέρους δὲ τῇ ποιότητι καὶ διὰ τοῦτο οἱ πυρετοὶ τὸν ἀριθμὸν μέν εἰσιν ἐλάττους τῶν ἐν ταῖς ἐπομβρίαις, ὀξύτεροι δὲ γίνονται. τὰ δ' ἑξῆς τούτων εἰρημένα κατὰ τὸν ἀφορισμὸν εὔδηλα.

η'.

(254) *Ἐν τοῖσι καθεστεῶσι καιροῖσι, ἢν ὡραίως τὰ ὡραῖα ἀποδίδωσιν, εὐσταθέες καὶ εὐκρινέστατοι γίνονται αἱ νοῦσοι. ἐν δὲ τοῖσιν ἀκαταστάτοισιν ἀκατάστατοι καὶ δύσκριτοι.*

in univerfum dixerim ficcitates imbribus longe falubriores minusque letales. Rurfum illud deinceps conjungens pronunciabit: *per affiduos imbres morbi plerumque generantur et febres longae*, decenter profecto: nam ambientis humiditatis pituitofos humores congerit, neque aquofa excrementa pauca accumulat; ficcitas vero copia quidem pauciores humores, fed qualitate biliofiores efficit, ac proinde febres numero quidem iis funt pauciores, quae per affiduos imbres oboriuntur, fed acutiores. Quae vero deinceps in aphorifmo dicuntur, manifefta funt.

VIII.

Si ftatis temporibus tempeftive anni tempeftates fuccedant, morbi bene morati et iudicatu faciles oriuntur. Male vero conftitutis, male morati ac intempeftivi difficilisque judicii.

Καθεστῶτας καλεῖται καιροὺς τὰς ὥρας τὰς ἐν τάξει τὴν οἰκείαν κρᾶσιν ἀπειληφυίας. τίνα δὲ καθεστῶτα [98] καλεῖ τῶν ἐτῶν ἔνεστί σοι μαθεῖν παρ' αὐτοῦ λέγοντος ἐν τοῖς περὶ ὑδάτων καὶ τόπων καὶ ἀέρων ὧδε· ἢν μὲν κατὰ λόγον γένηται τὰ σημεῖα ταῦτ' ἐπὶ τοῖσι ἄστροις δύνουσί τε καὶ ἐπιτέλλουσι, ἔν τε τῷ μετοπώρῳ, ἢν ὕδατα γένηται καὶ ὁ χειμὼν μέτριος καὶ μήτε λίαν εὔδιος, μήτε ὑπερβάλλων τὸν καιρὸν τῷ ψύχει, ἔν τε τῷ ἦρι γένηται ὕδατα ὡραῖα καὶ ἐν τῷ θέρει, οὕτω τὸ ἔτος ὑγιεινότατον εἰκὸς ὑπάρχειν. ὁπότ' οὖν ἤδη μεμάθηκας ὁποῖόν τι τὸ καθεστὸς ἔτος εἶναι βούλεται, ῥᾷστόν σοι νοῆσαι τὸ ἀκατάστατον. ἅπαντα γὰρ ὅσα μὴ φυλάττῃ κατά τι τὴν τοῦ καθεστῶτος ἔτους ἀγωγὴν, αὐτά τε καλεῖ νῦν καὶ Ἱπποκράτης ἀκατάστατα καὶ τὰς ἐν αὐτοῖς νόσους ὁμοίως προσαγορεύει. φησὶ δ' αὐτὰς καὶ δυσκρίτους εἶναι, τουτέστι κακοκρίτους. ἢ γὰρ μετὰ κινδυνωδῶν συμπτωμάτων αἱ κρίσεις γίνονται τοῖς τοιούτοις νοσήμασιν ἢ αὐτίκα ὀλέθριοι ἢ πάντως ὑποτροπιάζουσιν.

Stata tempora vocitant anni tempeftates ordinatim proprium temperamentum fortitas. Quem vero ftatum annum appellet, ab ipfo tibi licet difcere in libro de aëre, locis et aquis ita pronunciante: fi fane in fiderum ortu et occafu rationi confona figna appareant, fi autumni poftremo imbres fiant, fi hiems moderata fit, neque nimis tepens, neque frigore tempus legitimum excedens, fi vere et aeftate imbres tempeftivi decidant, fic annum fore faluberrimum par eft. Quum itaque jam didiceris, quem ftatum annum aut conftantem effe velit, facile eft etiam inftabilem et inconftantem intelligere. Nam quaecunque tempora aliqua ex parte ftati anni moderationem non fervarint, ea nunc Hippocrates inftabilia et intempeftiva vocitat et qui in ipfis oboriuntur morbi, eos fimiliter inftabiles et intempeftivos appellat. Ait autem ipfos difficilis, hoc eft pravi effe judicii. Aut enim cum periculofis fymptomatibus crifes in morbis eveniunt aut quam primum perniciofi funt, aut omnino revertuntur.

θ'.

Ἐν φθινοπώρῳ ὀξύταται αἱ νοῦσοι καὶ θανατωδέσταται ὡς ἐπίπαν. ἦρ δὲ ὑγιεινότατον καὶ ἥκιστα θανατῶδες.

Ὁπόταν αἱ ὧραι τὴν προσήκουσαν ἅπασαν φυλάττωσι κρᾶσιν, ὑγιεινότατον μὲν ἐν αὐταῖς ἔσται τὸ ἔαρ, ὡς ἂν εὔκρατον ὄν. ὀξυτάτας δὲ νόσους καὶ θανατώδεις, ὡς ἐν ὥραις, οἴσει τὸ φθινόπωρον, ἐπειδὴ τὸ μὲν ἔαρ εὔκρατόν ἐστι, τὸ δὲ φθινοπώρῳ πρῶτον μὲν ὑπάρχει, τὸ τῆς αὐτῆς ἡμέρας, ὁτὲ μὲν θάλπος, ὁτὲ δὲ ψῦχος ἴσχει. εἶτα διαδέχεται τὴν θερινὴν ὥραν, ἐν ᾗ πολλοῖς μὲν οἱ χυμοὶ κατωπτήθησαν, ἐνίοις δὲ καὶ ἡ δύναμις ἔκαμεν. οὐ μόνον δὲ κατὰ τοῦτο μοχθηρόν ἐστι τὸ φθινόπωρον, ἀλλὰ καὶ ὅτι πρῶτον μὲν οἱ χυμοὶ τὴν ὑπὸ τὸ δέρμα κίνησιν ἐκινοῦντο καὶ διεπνέοντο. κατὰ δὲ τὸ φθινόπωρον εἰς τὸ βάθος, ὑπὸ τῆς τοῦ περιέχοντος ψύξεως, ὠθοῦνταί τε καὶ συνελαύνονται. ταῦτα μὲν οὖν ἅπασιν ἀνθρώποις κοινὰ, τοῖς δ' οὐκ ὀρθῶς διαιτωμένοις ἐξ ἐπιμέτρου προσέρχεται τὸ κατα

IX.

Autumno in univerſum morbi acutiſſimi et maxime letales; ver autem ſaluberrimum et minime exitiale.

Quum anni tempeſtates conſentaneum ſervant totum temperamentum, ver quidem earum erit ſaluberrimum prout temperatum exiſtit, morbos autem acutiſſimos atque letales pro tempeſtatum ratione autumnus advecturus eſt, quoniam ver quidem probe temperatum eſt, autumno vero hoc in primis ineſt mali, quod eodem die modo calorem, modo frigus proferat; deinde quod aeſtivam tempeſtatem excipiat, in qua plerisque humores quidem aſſati fuerunt, quibusdam vero etiam vires proſtratae. At non ſolum hac ratione autumnus pravus eſt, verum etiam quod qui prius ad cutim humores movebantur atque perſpiratu diſcutiebantur, per autumnum ab ambientis aëris frigore in altum propellantur coganturque. Atque haec omnibus hominibus ſunt communia. Sed pravo victu utentibus

τὰς ὀπώρας, ὧν ἀφθόνως ἐμπιπλάμενοι κακοχυμίας πληροῦνται.

ί.

[99] *Τὸ φθινόπωρον τοῖσι φθίνουσι κακόν.*

Ἐμέμφετο μὲν καὶ ἄλλως τὸ φθινόπωρον ἐν τῷ πρόσθεν ἀφορισμῷ, νυνὶ δ᾽ ὡς ἐξαιρέτως αὐτοὺς βλάπτον τοὺς φθίνοντας αὖθις μέμφεται. πότερον δὲ τοὺς φθόην νοσοῦντας μόνους ὀνομάζει φθίνοντας, οἷς ἥλκωται δηλονότι ὁ πνεύμων, ἢ πάντας τοὺς ὁπωσοῦν συντηκομένους, οὐχ οἷόν τε ἀμφιβάλλειν. ὅτι δ᾽ ἀμφοτέροις κακὸν τὸ φθινόπωρον εὔδηλον, ἐπειδὴ ξηρόν τέ ἐστι ἅμα καὶ ψυχρὸν καὶ ἀνώμαλον.

ια΄.

Περὶ δὲ τῶν ὡρέων, ἢν μὲν ὁ χειμὼν αὐχμηρὸς καὶ βόρειος γένηται, τὸ δὲ ἔαρ ἔπομβρον καὶ νότιον, ἀνάγκη τοῦ

amplius accedunt autumnales fructus, quibus copiofius impleti pravorum humorum copiam accumulant.

X.

Autumnus tabidis malum.

Superiore quidem aphorifmo alias autumnum, nunc autem ut ipfis tabidis noxium rurfum vituperat. Utrum vero phthoe laborantes folos tabidos nominet, quibus nimirum pulmo exulceratus eft, an omnes quomodocunque colliquefactos, conjicere non poffumus. Autumnum autem utrisque malum effe, quum fimul ficcus ac frigidus et inaequalis exiftat, apertum eft.

XI.

Inter anni tempeftates, fi hiems ficca quidem et aquilonia fuerit; ver autem pluviofum et auftrinum, febres acu-

θέρεος πυρετοὺς ὀξέας καὶ ὀφθαλμίας καὶ δυσεντερίας γίνεσθαι, μάλιστα δὲ τῇσι γυναιξὶ καὶ ἀνδράσι τοῖσιν ὑγρὰς ἔχουσι τὰς φύσιας.

Περὶ τῆς ἐν ταῖς ὥραις ἀλλοιώσεως ἐν τούτοις διδάσκει, τὴν ἀρχὴν ἀπὸ χειμῶνος αὐχμηροῦ καὶ βορείου ποιησάμενος, ἦρος δ' ἐπόμβρου καὶ νοτίου. μικραὶ μὲν οὖν αἱ τοιαῦται μεταβολαὶ, παρὰ φύσιν δ' ὅμως εἰσί· διὸ καὶ εἰς τὸ θέρος ἔσεσθαί φησι νοσήματα, πυρετοὺς ὀξεῖς καὶ ὀφθαλμίας καὶ δυσεντερίας. τὴν δ' αἰτίαν τοῦ πλεονάζειν ἐπὶ τῇ προειρημένῃ καταστάσει τοιαῦτα νοσήματα διῆλθεν αὐτὸς ἐν τῷ περὶ ὑδάτων τόπων καὶ ἀέρων. ἔχει δ' ἡ ῥῆσις ὧδε· ἢν δὲ ὁ μὲν χειμὼν αὐχμηρὸς καὶ βόρειος γένηται, τὸ δ' ἔαρ ἔπομβρον καὶ νότιον, ἀνάγκη τὸ θέρος πυρετῶδες εἶναι καὶ ὀφθαλμίας ἐγγίνεσθαι. ὅταν γὰρ τοῦ θέρους ἐπιγίνεται, πνῖγος ἐξαίφνης τῆς τε γῆς ὑγρᾶς οὔσης ὑπὸ τῶν ὀμβρίων τῶν ἠρινῶν καὶ ὑπὸ τοῦ νότου, ἀνάγκη διπλοῦν τὸ καῦμα εἶναι, ἀπό τε τῆς γῆς διαβρόχου οὔσης

tas, lippitudines et dyſenterias ad aeſtatem oboriri neceſſe eſt, praeſertim vero mulieribus ac viris humidiore natura praeditis.

De tempeſtatum anni variatione ac mutatione agit hic aphoriſmus, ab hieme quidem ſicca et aquilonia et vere pluvioſo ac auſtrali ducto exordio. Ejusmodi autem mutationes quamquam parvae exiſtunt, ſunt tamen praeter naturam, quare et adventante aeſtate morbos fore praedicit, febres acutas, ophthalmias, dyſenterias. Cauſam vero qua poſt talem praedictum ſtatum hujuscemodi exuberent morbi, ipſe explicuit in libro de aëre, locis et aquis. Sic autem ſe habet textus: *ſi hiems quidem ſicca et aquilonia, ver autem pluvium et auſtrinum fuerit, aeſtatem febribus abundare et ophthalmias et dyſenterias oboriri neceſſe eſt. Quum enim vernis imbribus et auſtro madefacta et humectata terra, aeſtatis derepente aeſtus intervenerit, tum a terra permadeſcente et calida, tum a*

καὶ θερμῆς καὶ ὑπὸ τοῦ ἡλίου καίοντος, τῶν τε κοιλιῶν [100] μὴ συνεστηκυιῶν τοῖς ἀνθρώποις, μήτε τοῦ ἐγκεφάλου ἀνεξηραμμένου. οὐ γὰρ οἷόν τε τοῦ ἦρος τοιούτου ἐόντος μὴ συντήκεσθαι τὸ σῶμα καὶ τὴν σάρκα, ὥστε τοὺς πυρετοὺς συνεμπίπτειν ὀξυτάτους τοῖσιν ἅπασι, μάλιστα δὲ τοῖσι φλεγματίαισι. τὰς δὲ δυσεντερίας εἰκὸς γενέσθαι τῇσι γυναιξὶ καὶ τοῖσιν ἀνδράσι τοῖσιν ὑγροτέροισιν. ταῦτα μὲν οὖν ὁ Ἱπποκράτης εἴρηκεν ἐν τῷ περὶ ὑδάτων καὶ τόπων καὶ ἀέρων. ἡμεῖς δὲ ἐπὶ πλέον ἐξειργασάμεθα τὸν λόγον αὐτοῦ καὶ πρῶτόν γε διὰ τί μήτ' ἐν αὐτῷ τῷ χειμῶνι μήτ' ἐν τῷ ἦρι κατὰ τὴν τοιαύτην κατάστασιν ἐπιδημεῖν φησι νοσήματα. καίτοι γε ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν κατ' αὐτὴν τὴν βεβλαμμένην ὥραν, ἐν Κρανῶνι λέγων γενέσθαι τοὺς ἄνθρακας. ἔχει δ' ἡ ῥῆσις οὕτως· ἄνθρακες ἐν Κρανῶνι θερινοὶ, ὗεν ἐν καύμασιν ὕδατι λάβρῳ δι' ὅλου. ἐγίνοντο δὲ μᾶλλον νότῳ. δῆλον τοίνυν ἐξ ὧν εἶπε καὶ ἡ αἰτία τοῦ κατὰ τὸ θέρος ἐν Κρανῶνι γενέσθαι τοὺς ἄνθρακας· οὐ γὰρ ἐπὶ βραχὺ μετέστη τῆς κατὰ φύσιν κρά-

sole adurente geminari ardorem necesse est, hominum propterea neque constantibus, sed potius laxatis ventribus, neque resiccato cerebro. Neque enim fieri potest, quin ubi ver ejusmodi praecessit, corpus et caro colliquefiant, simulque tum omnibus acutissimae febres, tum maxime pituitosis eveniant. Mulieribus vero par est, dysenterias fieri et viris natura humidioribus. Haec in libro de aëre, locis et aquis protulit Hippocrates. Nos vero latius ejus orationem explanabimus, ac primo quidem quamobrem neque ipsa hieme, neque vere per ejusmodi statum morbos vulgus adoriri dixerit, quamvis secundo epidemiorum ipsa laesa tempestate Cranone carbunculos ortos fuisse prodiderit. Sic autem se habet ejus dictio: Cranone anthraces aestivi; ubique per aestus imbre largo pluebat iique austro magis fiebant. Patet igitur ex ejus dictis etiam causa, cur Cranone per aestatem facti sint carbunculi. Non enim parum naturale temperamentum mutave-

σεως, ἀλλ᾽ εἰς τοιαύτην κατάστασιν ἧκον, ἐν ᾗ σήπεται ῥᾳδίως, ὅσα σήπεσθαι φύσιν ἔχει· ἱκαναὶ μὲν γὰρ ὑγρότητες ἄμετροι γενηθεῖσαι σήπειν, ὥσπερ αὐτὸς ἐρεῖ. νοσήματα δὲ ἐν μὲν ταῖς ἐπομβρίαις ὡς τὰ πολλὰ γίνεται πυρετοί γε μακροὶ καὶ κοιλίης ῥύσιες καὶ σηπεδόνες, ἔτι δὲ μᾶλλον αὐτῶν αἱ θερμότητες. ἐς ταυτὸν δ᾽ ἀμφοῖν ἀφικομένων οὕτως ἰσχυρῶν τε καὶ ἀμέτρων ὡς ἐν Κρανῶνι. δευτέραν ὥραν οὐκ ἀναμένει τὸ σῶμα, φθάνον ἐν αὐτῇ τῇ πρώτῃ μέγιστα βλάπτεσθαι. κατὰ δὲ τὸν αὐχμηρὸν καὶ βόρειον χειμῶνα λυπηθείη μὲν ἄν τι τὰ σώματα τοιοῦτον, οἷον αὐτὸς εἶπε· ἢν δὲ βόρειον ᾖ, βῆχες, φάρυγγες, κοιλίαι σκληραί, δυσουρίαι φρικώδεες, ὀδύναι πλευρῶν, στηθέων· οὐ μὴν ἀξιόλογόν γε τὸ νόσημα συστήσεται. πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις καὶ αἱ ξηρότεραι τῶν καταστάσεων ὑγιεινότεραι. τὸ γὰρ ὅλον, φησίν, οἱ αὐχμοὶ τῶν ἐπομβρίων εἰσὶν ὑγιεινότεροι καὶ ἧττον θανατώδεες. ὁ δὲ χειμὼν ὁ βόρειος καὶ αὐχμηρὸς λυπήσει μὲν ὀρθοστάδην τοὺς ἀνθρώπους εἰς βῆχας

rat, fed ad talem ftatum pervenerat, per quem facile putrent quaecunque naturam putredini obnoxiam fortiuntur. Poffunt enim humiditates praeter modum auctae putrefacere, quemadmodum ipfe dicturus eft. At morbi pluviofis temporibus plerumque fiunt, febres longae, alvi fluxus et putredines; fed iis ipfis etiamnum magis calores. Ambabus vero in idem concurrentibus et ut Cranone vehementibus ac immoderatis alteram tempeftatem corpus non exfpectat, quum in ipfa priore maxime laedi queat. Per hiemem vero ficcam et aquiloniam corpora iis moleftiis afficiuntur, quas ipfe prius his verbis protulit: *At fi aquilonia tempeftas fuerit, tuffes, faucium afperitates, alvi durae, dyfuriae, horrores, laterum et pectoris dolores oboriuntur.* Non tamen morbus effatu dignus contrahetur; nam et alioqui ficciores tempeftates funt falubriores minusque letales: *in univerfum enim*, dixit, *ficciores tempeftates pluviofis effe falubriores minusque letales.* Hiems itaque aquilonia et ficca homines quidem recta ftructura

τε καὶ γαστρὸς ἐποχὴν καὶ δυσουρίαν καὶ τὰς ὀδύνας τῶν κατὰ τὸν θώρακα χωρίων· οὐ μὴν πυρετοὺς ἢ δυσεντερίας ἤ τοιοῦτόν τι ἐργάσεται. τί δή ποτ' οὖν οὐδὲ κατὰ τὸ ἔαρ ἔπομβρόν τε καὶ νότιον γενόμενον ἐπιδημή- (255) σει νοσήματα; ὅτι προϋπῆρχεν ὁ χειμὼν ἱκανῶς ψυχρός τε καὶ ξηρός. εἰρήκει δ' αὐτὸς, οὐχ ἁπλῶς χρὴ σκοπεῖσθαι τὰς ἐνεστώσας καταστάσεις, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐξ οἵων εἰς οἷά εἰσιν αἱ μεταβολαὶ προσεπισκοπεῖσθαι. προεξηρασμένον οὖν τὸ σῶμα κατὰ τὸν χειμῶνα γινόμενον αὐχμηρὸν καὶ βόρειον, οὐ μόνον οὐδὲν πείσεται τοῖς ὄμβροις τοῖς ἠρινοῖς, ἀλλά τι καὶ προσωφεληθήσεται μέχρι τινὸς εἰς κατὰ φύσιν ἐπανερχόμενον συμμετρίαν· εἰ δ' ὅλον τὸ ἔαρ ὑγρὸν γενηθῇ, πρὸς τὴν ἐναντίαν ἀχθήσεται τὸ σῶμα κατάστασιν τῆς ἔμπροσθεν ὑπαρχούσης αὐτῷ τῆς ξηρᾶς, ὑπερβαῖνον τὴν ἐν τῷ μέσῳ συμμετρίαν, ὥσθ' ἕτοιμον αὐτὸ πρὸς βλάβην διαδέξεται τὸ θέρος, ἔτι τῆς γῆς ὑγρᾶς οὔσης, καὶ διὰ τοῦτο πνῖγος ἐργαζομένης, ἅτε μήτε τῶν ἐτησίων ἤδη πνεῖν δυναμένων. ὕστερον γὰρ ἐκεῖνοι καὶ μετὰ κύνα πεφύκα-

donatos, tussibus, alvi retentione, dysuria partiumque thoracicarum doloribus vexabit, non tamen febres aut dysenterias aut quid ejusmodi effectura est. Sed cur ne vere quidem pluvioso atque australi in vulgus morbi grassantur? Quia praecessit hiems vehementer frigida et sicca. Ipse vero dixerat non simpliciter praesentes constitutiones spectandas esse, sed etiam ex quibus in quas fiant mutationes. Corpus itaque prius per hiemem siccam et aquiloniam resiccatur, non modo nihil ex vernis imbribus patietur, sed nonnihil ad naturalem quadamtenus rediens commoderationem juvabitur. Si vero totum ver humidum fuerit ad contrariam priori, quae ipsi sicca erat, constitutionem ducetur corpus, in medio positam symmetriam excedens. Quare paratum ipsum ad laesionem aestas excipiet, terra adhuc humectata existente atque ob id suffocantem aestum efficiente, etesiis nimirum jam flare minime solitis. Nam ii postea et post canem pro consuetudine flare incipiunt. Quare totum illud tempus medium

[101] σιν ἄρχεσθαι, ὥστε ὁ μεταξὺ χρόνος ἅπας ἕξει τούς τε πυρετοὺς ὀξεῖς διά τε τὴν ὑγρότητα καὶ θερμότητα σηπομένων τῶν ἐν τῷ σώματι χυμῶν καὶ τὰς ὀφθαλμίας καὶ τὰς δυσεντερίας, κατά γε τὴν ἐπιτηδειότητα τῶν δυναμένων βλάπτεσθαι μορίων. ἄλλα γὰρ ἄλλων μᾶλλον εὐπαθῆ τέ ἐστι καὶ δυσπαθῆ κατὰ τὰς κράσεις τῶν σωμάτων. αἱ μὲν γὰρ ὀφθαλμίαι σχεδὸν ἅπαντας ἐνοχλοῦσι πληρουμένης τῆς κεφαλῆς, πλὴν εἴ τινες ἰσχυροὶ πάνυ τοῖς ὀφθαλμοῖς εἶεν. δυσεντερίαι δ', ὡς αὐτὸς εἴρηκε, τοῖς ὑγρὰς ἔχουσι τὰς φύσεις καὶ ταῖς γυναιξὶν, ὑγρότεραι γάρ εἰσιν αὗται τῶν ἀνδρῶν. εἴπερ οὖν ὅλην τὴν κατάστασιν ὡς σήπουσαν ἡμῶν τὰ σώματα μεμφόμεθα, πρόδηλον ὅτι μᾶλλον ἡ σηπεδὼν ἐν τοῖς ὑγροῖς ἔσται σώμασιν. αὐτὸ γὰρ δὴ τοῦτ' ἔστι τὸ σηπόμενον ἐν τοῖς σώμασιν ὑγρὸν, ὡς ὕλη τις ὑπὸ δυνάμεως τῆς θερμότητος. ἡ δ' ὑγρότης ἡ τοῦ περιέχοντος ὅτι κωλύει ξηραίνεσθαι τὴν ἐν τῷ σώματι περιουσίαν τῶν ὑγρῶν, κατὰ τοῦτο συντελεῖ τῇ σηπούσῃ δυνάμει. θαυμαστὸν οὖν οὐδὲν ἐν ταῖς τοιαύταις καταστά-

febres habebit acutas propter caliditatem et humiditatem humoribus in corpore putrefcentibus; ophthalmias quoque et dyfenterias pro partium facile laefionem admittentium aptitudine. Aliae namque aliis pro corporum temperamentis ad patiendum faciliores aut difficiliores funt. Nam ophthalmiae prope omnes infeftant repleto capite, nifi quibus oculi funt praevalidi. Dyfenteriae vero, ut ipfe dixit, natura humida praeditos ac mulieres, hae fiquidem viris funt humidiores. Si igitur totam conftitutionem tanquam noftra putrefacientem corpora damnamus, conftat putredinem humidis corporibus magis oborturam. Enimvero quod noftris in corporibus putrefcit humidum, id ipfum tanquam materia quaedam eft vi caloris parta. Ambientis vero humiditas quod humores in corpore redundantes deficcari prohibeat, propterea vim putrefacientem adjuvat. Itaque nihil mirum talibus con-

Ed. Chart. IX. [101.] Ed. Baf. V. (255.)

σεσι μᾶλλον βλάπτεσθαι τὰς ὑγροτέρας φύσεις. διὰ τοῦτο καὶ τοὺς πυρετοὺς ἔφη τοῖς φλεγματώδεσι μᾶλλον γίνεσθαι· καὶ γὰρ καὶ τούτους ὑγροτέρους ἀναγκαῖον εἶναι. μενούσης μὲν οὖν ἐν τῷ σώματι τῆς σηπεδόνος οἱ πυρετοὶ γίνονται, κενουμένης δὲ διὰ τῆς γαστρὸς αἱ δυσεντερίαι, καὶ ταῦτ' ἔσται σοι δι' ὅλου τοῦ θέρους, ἐὰν μὴ μεταβολή τις περὶ κυνὸς ἐπιτολὴν γένηται, περὶ ἧς αὐτὸς ἐν τῷ περὶ ὑδάτων καὶ τόπων καὶ ἀέρων ἐφεξῆς τῇ γεγραμμένῃ μικρὸν ἔμπροσθεν ῥήσει διῆλθεν, ἧς ἐστι τελευτή. τὰς δὲ δυσεντερίας εἰκὸς γίνεσθαι ταῖς γυναιξὶ καὶ τοῖς ἀνδράσι τοῖς ὑγροτέροις. τούτοις γὰρ συνάπτων ἐφεξῆς γράφει, καὶ ἢν μὲν ἐπιγένηται περὶ κυνὸς ἐπιτολὴν ὕδωρ καὶ χειμὼν, ἐτησίαι πνεύσωσιν, ἐλπὶς παύσεσθαι καὶ τὸ μετόπωρον ὑγιεινὸν γενέσθαι· εἰ δὲ μὴ, κίνδυνος θανάτου γενέσθαι τοῖς παιδίοις καὶ ταῖς γυναιξὶν, ἥκιστα δὲ τοῖσι πρεσβυτέροισι, τοὺς δὲ παραγενομένους εἰς τεταρταῖον ἀποτελευτᾶν καὶ αὐτὸν τεταρταῖον εἰς ὕδρωπα. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ὧν προσέθηκεν ἐν τῷ περὶ ἀέρων καὶ τόπων καὶ ὑδάτων, ὅταν τὰ εἰς ἐκεῖνο τὸ

ſtitutionibus naturas humidiores magis laedi et propterea febres pituitoſis magis oboriri; hi ſiquidem neceſſario ſunt humidiores. Manente igitur putredine in corpore fiunt febres; ſi vero ea per alvum vacuetur, dyſenteriae. Atque haec per totam aeſtatem aderunt, niſi circa canis ortum alia ſiat mutatio, de qua ipſe in libro de aëre, locis et aquis egit; poſt ſententiam paulo ante deinceps ſcriptam, cujus haec fuit clauſula. Dyſenterias autem mulieribus par eſt accidere et viris humidioribus. His enim ſubſequentem textum connectens ſcribit: *et quidem ſi circa canis ortum ſupervenerit aqua et hiberna tempeſtas et eteſiae ſlaverint, ſpes eſt ceſſuros morbos et autumnum fore ſalubrem; alioqui mortis periculum pueris imminet et mulieribus, minime vero ſenibus et ne qui evaſerint, in quartanam decidant et ipſa quartana in hydropem terminetur.* Verum de iis quae adjecit in libro de aëre, locis et aquis, quum eum librum interpretabimur,

βιβλίον ἐξηγησώμεθα, διασκεψόμεθα, περὶ δὲ τῶν κατὰ τὸν προγεγραμμένον ἀφορισμὸν αὐτάρκως εἴρηται, πλὴν μιᾶς λέξεως τῆς ἐξ ἀνάγκης, ἣν οὐ μόνον ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς προσέθηκεν, ἀλλὰ κἀν τῷ περὶ ὑδάτων καὶ τόπων καὶ ἀέρων ἐνδεικνύμενος ὅτι τῇ φύσει τοῦ πράγματος πεπιστευκὼς, οὐ τηρήσει τινὶ γράφει ταῦτα. ποσάκις οὖν εἰκὸς ἐστιν ἑωρακέναι τοιαύτην αὐτὸν κατάστασιν ἢ ἐν πόσοις χωρίοις, ἆρά γε δὶς ἢ τρὶς ἔσται ἢ τετράκις, ἀλλ' οὐδ' εἰ πλεονάκις εἴπῃς, δυνατόν ἐστιν ἤδη εἰπεῖν ὅτι διὰ παντὸς οὕτως ἔσται, καθάπερ οὐδ' εἰ κεκαθαρμένους ὑπὸ φαρμάκου τινὸς ἴδῃς ἀνθρώπους στ' ἢ ζ' δυνήσῃ διατεταγμένως εἰπεῖν, ὅτι πάντες οἱ μετὰ ταῦτα ἐξ ἀνάγκης καθαρθήσονται. δῆλον οὖν ἐστιν ὅτι τῇ φύσει τοῦ πράγματος ὁ Ἱπποκράτης ἑπόμενος οὐ τηρήσει τινὶ προσέγραψεν εἰπὼν, ἀνάγκη τοῦ θέρους πυρετοὺς ὀξεῖς καὶ ὀφθαλμίας καὶ δυσεντερίας γίνεσθαι.

---

accuratius difceptabimus. De iis vero quae in praefenti aphorifmo opponuntur, fatis dictum eft excepta dictione, *necesse*, quam non folum in aphorifmis appofuit, fed etiam in libro de aëre, locis et aquis, per eam indicans quod rei natura perfuafus, non aliqua obfervatione haec literis prodidit. Quoties igitur par effet ipfum vidiffe talem conftitutionem vel quot in locis, num bis terve quaterve? At neque fi viciffe multoties dixerit, jam poffumus ita femper fore pronunciare; quemadmodum neque fi medicamento aliquo videris fex aut feptem homines purgatos dicere certo poteris omnes pofthac homines ex neceffitate purgandos effe. Quare pro manifefto relinquitur, quod rei naturam Hippocrates, non aliquam obfervationem fequutus his verbis fcripferit, neceffe eft aeftate febres acutas et opthalmias et dyfenterias oboriri.

ιβ'.

[102] Ἢν δὲ νότιος ὁ χειμὼν καὶ ἔπομβρος καὶ εὔδιος γένηται, τὸ δὲ ἔαρ αὐχμηρὸν καὶ βόρειον, αἱ μὲν γυναῖκες ἧσιν οἱ τόκοι πρὸς τὸ ἦρ ἐκ πάσης προφάσιος ἐκτιτρώσκουσιν. αἳ δ᾽ ἂν τέκωσιν, ἀκρατέα καὶ νοσώδεα τὰ παιδία τίκτουσιν, ὥστε ἢ παραυτίκα ἀπόλλυσθαι ἢ λεπτὰ καὶ νοσώδεα ζῆν ἐόντα. τοῖσι δὲ ἄλλοισι δυσεντερίαι καὶ ὀφθαλμίαι ξηραὶ γίνονται, τοῖσι δὲ πρεσβυτέροισι κατάῤῥοι συντόμως ἀπολλύντες.

Ἔμπαλιν ἡ κρᾶσις ἔχει ταῖς κατὰ τὸν πρότερον ἀφορισμὸν εἰρημέναις ὥραις δύο πρὸς τὰς νῦν λεγομένας. οἷος μὲν γὰρ πρότερος ὁ χειμὼν ἐν ἐκείνῳ, τοιοῦτον νῦν ἐστι τὸ ἔαρ, ὁποῖον δὲ τὸ ἔαρ ἐν ἐκείνῳ, τοιοῦτον νῦν ἐστιν ὁ χειμών. ὅτι μὲν οὖν ἐπ᾽ ἐκείνων οὐκ ἦν ἀναγκαῖον ἐν τῷ ἦρι νόσους ἐπιδημῆσαι σφοδρὰς αὐτάρκως ἐδείχθη. νυνὶ δὲ ὅτι τοῦ χειμῶνος μὲν ὑγροῦ καὶ θερμοῦ γινομένου, τοῦ δ᾽ ἦρος ξηροῦ καὶ ψυχροῦ, νοσεῖν ἀναγκαῖόν ἐστι τοὺς ἀν-

XII.

At ſi auſtralis hiems et pluvioſa ac tepens fuerit; ver autem ſiccum et aquilonium; mulieres quidem quibus ad ver partus imminet, ex quacunque cauſa abortiunt. Quae vero pariunt, ita imbecillos ac morboſos infantes edunt, ut aut quamprimum intereant aut tenues et valetudinarii vivant. Ceteris autem mortalibus dyſenteriae et ophthalmiae aridae oriuntur; ſenioribus vero catarrhi qui brevi enecant.

Duarum anni tempeſtatum ſuperiore aphoriſmo proditarum temperatura ad eas quae nunc explicandae ſunt tempeſtates vice verſa ſe habet. Qualis enim erat hiems prius in illo, tale nunc ver eſt; quale vero erat in illo ver, talis nunc exiſtit hiems. Itaque in illis non fuiſſe neceſſarium vere morbos vehementes graſſari abunde dictum eſt. Nunc autem quod hieme humida quidem et calida exiſtente, vere autem frigido et ſicco neceſſarium

θρώπους ἐν αὐτῷ τῷ ἦρι δεικτέον ἐστί. αἱ μὲν οὖν γυναῖκες αἷς ἂν ὁ τόκος ᾖ πρὸς τὸ ἔαρ, ἐπὶ ταῖς τυχούσαις προφάσεσιν ἐκτιτρώκουσιν. ὑγρὰ γὰρ τὰ σώματα καὶ μαλακὰ, ἀραιὰ γεγονότα κατὰ τὸν εὔδιον χειμῶνα, ῥᾳδίως εἰς τὸ βάθος αὐτῶν διαδίδωσι τὴν ἐκ τοῦ περιέχοντος ψύξιν, ὥσθ' ὅσα τῶν παίδων ἤδη πολυχρόνιον ἔθος ἔσχεν αἴρος ἀλέας, ταῦτα πληττόμενα σφοδρῶς ὑπὸ τοῦ κρύους εἰκότως ἁλίσκεται τὰ μὲν ἤδη νεκρὰ, τὰ δ' ἀποθνήσκοντα κατ' αὐτὸν τὸν τόκον. ἃ δ' ἂν αὐτῶν ζῶντα τεχθῇ, τὴν εἰς τοὐναντίον ἐξαιφνίδιον οὐ φέροντα μεταβολὴν, ἤτοι διὰ τάχους ἀποθνήσκει ἢ λεπτὰ καὶ νοσώδεα γενόμενα μόλις διαζῇ. τῶν δ' ἄλλων τοῖς μὲν φλεγματώδεσι καὶ ταῖς γυναιξὶ δυσεντερίας φησὶ γίνεσθαι, φλέγματος ἀπὸ τῆς κεφαλῆς εἰς τὴν γαστέρα καταῤῥέοντος. εἰκὸς γὰρ δήπου τοῦτο πολὺ γεννᾶσθαι κατὰ τὴν εἰρημένην κατάστασιν· ἐν μὲν τῷ χειμῶνι πληρωθείσης τῆς κεφαλῆς, ψυχθείσης δὲ ἀθρόως ἐν ἀρχῇ τοῦ ἦρος, ἐπειδὴ φλεγματικὰ περιττώματα πέφυκε γεννᾷν ὁ ἐγκέφαλος, ὅταν ψυχθεὶς ἀδυνατεῖ κρατεῖν τῆς

fit ipfo vere homines aegrotare demonftratum eft. Mulieres itaque quibus partus ad ver fit, quacunque occafione abortiunt. Corpora fiquidem per hiemem tepentem humida et mollia et rara facta intro ita facile ad intimas ufque fui partes ambientis aëris frigus admittunt, ut qui jam infantes diuturno tempore aëris tempori affueverunt, vehementer a frigore percuffi, cum ratione hi quidem prius, jam in utero mortui deprehendantur, illi vero mox in partu intereant. Qui vero ex ipfis vivi in lucem prodierint repentinam in contrarium mutationem non ferentes vel brevi poft tempore moriuntur vel tenues ac morbofi facti vix in vita perdurant. Ceteris vero pituitofis ut mulieribus dyfenterias ex pituita a capite in alvum defluente oboriri pronunciat. Hunc enim humorem par eft dicto coeli ftatu copiofum procreari; per hiemem quidem capite repleto; per veris autem initia repente refrigerato; quandoquidem cerebrum pituitofa excrementa procreare confuevit, quum refrigeratum alimentum vin-

τροφῆς. ὑπάρχει δὲ καὶ τοῦτο τῇ τοῦ φλέγματος γενέσει, τὸ μὲν γὰρ ὑπὸ ψύξεως ἰσχυρᾶς γιγνόμενον ὀξὺ γίγνεται. τὸ δ' ὑπὸ θερμασίας πληρούσης τὴν κεφαλὴν [103] ἁλυκὸν, ὥσπερ γε καὶ τὸ διὰ βραχεῖαν ψύξιν ἤ τι βραχὺ γλυκύτητος ἔχει ἢ μηδεμίαν ἐναργῆ ποιότητα. τὸ τοίνυν ἐπὶ τῇ προκειμένῃ καταστάσει γενόμενόν φλέγμα διὰ τὴν ἐν τῷ χειμῶνι θερμασίαν ἁλυκὸν ἔσται καὶ κατὰ τοῦτο μάλιστα γεννήσει δυσεντερίας, ὅταν ἐν (256) χρόνῳ πλείονι δάκνον καὶ ξύον κακώσῃ τὸ ἔντερον. ἅτε γὰρ διὰ τὴν γλισχρότητα κατὰ τὴν διέξοδον ἐν τοῖς ἐντέροις ἰσχόμενόν τε καὶ βραδῦνον, ἀεί τε ῥῖπτον αὐτὸ διὰ τὴν ποιότητα τὴν δυσεντερίαν ἐργάζεται. τοῖς μέντοι φύσει θερμοῖς καὶ χολώδεσιν αὐτός φησιν ὀφθαλμίας γίνεσθαι ξηράς. οὕτω δ' ὀνομάζει τὰς ἄνευ ῥεύματος. εἰκὸς δὲ δήπου ταῖς θερμαῖς καὶ ξηραῖς φύσεσιν ἐν ξηρᾷ καὶ ψυχρᾷ καταστάσει διαδεξαμένῃ θερμὴν καὶ ὑγρὰν τοιαύτας γίνεσθαι τὰς ὀφθαλμίας. ἡ μὲν γὰρ κεφαλὴ πεπλήρωται πρόσθεν τῇ θερμῇ καὶ ὑγρᾷ καταστάσει, τὸ δὲ κρύος ἐπιγινόμενον, ὥσπερ χείρ τις ἔξω-

cere ac coquere non poteſt. Id autem et pituitae generationi accedit, ut quae a vehementi frigiditate fit, arida evadat; quae vero a calore caput replente ſalſa, quemadmodum et quae ob exiguam fit frigiditatem vel paucam dulcedinem vel nullam manifeſtam qualitatem habeat. Quae igitur ob praeſentem aëris ſtatum pituita fuit propter hiemis calorem ſalſa erit, et hac ratione maxime dyſenterias generabit, quum longiori tempore mordens et radens inteſtinum oblaeſerit. Nam et quum propter lentorem in tranſitu inteſtinis haereat et immoretur, ſemperque ſua qualitate ipſa jactet ac deterat, dyſenteriam efficit. Natura vero calidis ac bilioſis dicit ipſe Hippocrates ophthalmias ſiccas accidere. Sic autem eas appellat quae citra fluxionem oboriuntur. Calidis ſiquidem ac ſiccis naturis ſicco ac frigido ſtatu calidum et humidum excipiente ophthalmias fieri rationi conſentaneum eſt. Caput enim prius calido ac humido ſtatu repletum eſt; frigus autem ſuperveniens, velut manu quadam exterius

θεν λαβοῦσα καὶ θλίψασα, καθάπερ τινὰ σπόγγον τὸν ἐγκέφαλον ἐκθλίβει τὴν κατ' αὐτὸν ὑγρότητα. φερομένη δ' αὕτη ἄλλοτε πρὸς ἄλλον τόπον τῶν εὐπαθῶν πλείονα γεννᾷ τὰ νοσήματα. καὶ κατὰ τοῦτο καὶ ὀφθαλμίαι συμβήσονται τοῖς ἀσθενέσι φύσει τοὺς ὀφθαλμούς. ἀποῤῥήσεται δὲ οὐδὲν αὐτῶν ἐκτὸς διὰ τὴν ὑγρότητα τοῦ περιέχοντος πυκνοῦντος τὴν ἐπιφάνειαν. ὅτι δ' αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης εἰς τάσδε τὰς αἰτίας ἕκαστον τῶν εἰρημένων ἀναφέρει, δῆλον ἐξ ὧν ἔγραψεν ἐν τῷ περὶ ὑδάτων καὶ τόπων καὶ ἀέρων κατὰ τήνδε τὴν ῥῆσιν. τοῖσι μὲν οὖν φλεγματικοῖσι τὰς δυσεντερίας εἰκὸς γίνεσθαι καὶ τῇσι γυναιξὶ, φλέγματος ἐπικαταῤῥέοντος ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου διὰ τὴν ὑγρότητα τῆς φύσεως, τοῖσι δὲ χολώδεσιν ὀφθαλμίας ξηρὰς διὰ τὴν θερμότητα καὶ ξηρότητα τῆς σαρκός. τὸ δ' ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ ἀφορισμοῦ γεγραμμένον· τοῖσι δὲ πρεσβυτέροισι κατάῤῥοι συντόμως ἀπολλύντες, κατὰ τήνδε τὴν λέξιν αὐτὸς ἔγραψεν ἐν τῷ περὶ ὑδάτων καὶ τόπων καὶ ἀέρων· τοῖσι δ' ἄγαν πρεσβυτέροισι κατάῤῥους διὰ τὴν ἀραιότητα καὶ τὴν ἐκτη-

apprehenfo ac compreffo, ut fpongia quadam cerebro contentam humiditatem exprimit. Haec vero delata alias ad alium locum injuriae excipiendae opportunum complures morbos procreat; et quibus oculi natura funt imbecilles, iis ophthalmiae oboriuntur. Nihil autem foras ex ipfis effluet propter ambientis aëris frigus fuperficiem denfantis. Quod vero ipfe Hippocrates ad caufas fingula quae diximus referat, liquet ex iis quae libro de aëre, locis et aquis his verbis prodidit. Pituitofis itaque et mulieribus par eft dyfenterias oboriri propter naturae humiditatem, pituita a cerebro, biliofis autem ficcas ophthalmias, carnis caliditatem ac ficcitatem. Quod vero in aphorifmi fine fcriptum eft: *fenibus vero catarrhi qui brevi enecant*, ipfe in libro de aëre, locis et aquis his verbis fcripfit: Valde autem fenibus tales propter venarum raritatem et extenuationem catarrhi fiunt, ita ut

ξιν τῶν φλεβῶν, ὥστε ἐξαπίνης ἀπόλλυσθαι, τοὺς δὲ παραπλῆγας γίνεσθαι τὰ δεξιὰ ἢ τὰ ἀριστερά. διὰ τούτων ἔοικεν ὁ Ἱπποκράτης οὐ τοὺς πάνυ συνήθεις λεγομένους καταῤῥους δηλοῦν, τοὺς ἐκ τῆς κεφαλῆς εἰς τὸν πνεύμονα διὰ τῆς τραχείας ἀρτηρίας γιγνομένους, ἀλλὰ πάντα καταφερόμενα ῥεύματα διὰ τῶν φλεβῶν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς εἰς τὰ κάτω μόρια. διὸ καὶ τὸ συντόμως ἀπολλύντες καλῶς δοκεῖ προσκεῖσθαι, διότι ταχεῖαν τὴν κρίσιν οὗτοι ποιοῦνται τῶν ἄλλων χρονιζόντων. ἔνιοι δὲ τῶν ἐξηγητῶν καταῤῥους ἀκούσαντες τοὺς ἀπὸ τῆς κεφαλῆς εἰς τὸν πνεύμονα γιγνομένους διὰ φάρυγγος καὶ ἀρτηρίας, μετὰ τῆς ἀποφάσεως τῆς οὐ γράφουσι τὴν λέξιν. καταῤῥους γίγνεσθαι τοῖς πρεσβυτέροισι, οὐ συντόμως ἀπολλύντας, εἰκότως φάσκοντες. οὐ γὰρ πέττεται τὰ ψυχρὰ τῶν ῥευμάτων αὐτοῖς διὰ τὴν ἡλικίαν. ἔν τισι δὲ τῶν ἀντιγράφων γέγραπται συντόμως ἀπολλύντες, ἐπειδὴ κἀν τῷ περὶ ὑδάτων καὶ τόπων καὶ ἀέρων αὐτὸς εἶπεν, ὥστε ἐξαπίνης ἀπόλλυσθαι.

---

derepente nonnulli intereant; quibusdam vero pars dextra finiftrave refoluta ftupeat. His verbis Hippocrates non illos valde confuetos catarrhos appellatos, qui ex capite per afperam arteriam ad pulmonem fiunt, fed eas fluxiones omnes, quae a capite per venas in partes inferiores feruntur. Quare illud, *brevi enecant*, belle adjectum videtur, quia hae fluxiones cita crifi terminantur, quum alii catarrhi diutius perdurent. Nonnulli tamen interpretes per eos catarrhos defluxiones quae a capite per fauces et arterias in pulmones fiunt, cum negatione *non* hanc orationem fcribentes: *fenibus vero catarrhi qui brevi non enecant*, decenter loquuntur. Non enim ipfis ob aetatem frigidae fluxiones coquuntur, verum in quibusdam exemplaribus fcriptum eft: *brevi enecant*, quandoquidem et in libro de aëre, locis et aquis ipfe inquit: ut *repente ex iis nonnulli intereant.*

ιγ'.

[104] Ἢν δὲ τὸ θέρος αὐχμηρὸν καὶ βόρειον γένηται τὸ δὲ φθινόπωρον ἔπομβρον καὶ νότιον, κεφαλαλγίαι ἰσχυραὶ ἐς τὸν χειμῶνα γίνονται καὶ βῆχες καὶ βράγχοι καὶ κόρυζαι, ἐνίοισι δὲ καὶ φθίσιες.

Τὴν αὐτὴν κρᾶσιν ἀνατέθεικε νῦν θέρει καὶ φθινοπώρῳ, τὴν μικρὸν ἔμπροσθεν εἰρημένην περί τε χειμῶνος καὶ ἦρος ἡνίκα ἔλεγεν· ἢν μὲν ὁ χειμὼν αὐχμηρὸς καὶ βόρειος γένηται, τὸ δ' ἔαρ ἔπομβρον καὶ νότιον. ἀλλ' ἐκεῖ μὲν ἐπὶ ταύτῃ τῇ καταστάσει τοῦ θέρους ἔφησε τοὺς πυρετοὺς ὀξεῖς, ὀφθαλμίας καὶ δυσεντερίας γίγνεσθαι. νυνὶ δὲ ἐν τῷ χειμῶνι κεφαλαλγίας καὶ βῆχας καὶ βράγχους καὶ κορύζας· προσέγραψε δὲ οὔτε ἐκεῖ τὴν τοῦ θέρους κατάστασιν, οὔτε ἐνταῦθα τὴν τοῦ χειμῶνος ὡς ἐν τῇ κατὰ φύσιν ἀξιῶν φυλάττεσθαι κράσει τὰς ὥρας ἀμφοτέρας. ἐὰν γὰρ ἔτι καὶ κατὰ ταύτας ἑτέρα τις γένηται δυσκρασία τοῦ περιέχοντος,

XIII.

Si vero aeſtas ſicca et aquilonia; autumnus vero pluvioſus ac auſtrinus fuerit, capitis dolores ad hiemem et tuſſes et raucedines, nonnullis etiam et tabes oriuntur.

Eandem temperaturam aeſtati et autumno attribuit, quam paulo ante tum de vere, tum de hieme pronunciaverat, ita loquutus: *Si hiems ſicca et aquilonia fuerit, ver pluvium et auſtrale.* Verum ibi quidem ob hunc ſtatum aeſtate dixit febres acutas, ophthalmias et dyſenterias oboriri. Nunc vero per hiemem capitis dolores, tuſſes, raucedines atque gravedines. Sed neque illic aeſtivam conſtitutionem, neque hic hibernam adſcripſit, ut qui in naturali temperatione utrasque anni tempeſtates ſervare velit. Nam ſi etiamnum his diverſa quaedam acceſſerit aëris ambientis intemperies, praedictis quoque morbis

ἔσται τι καὶ δι ἐκείνην ἕτερον ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις νοσήμασι τῆς δυσκρασίας οἰκεῖον. ἀλλ' ἐπὶ μὲν ἐκείνης τῆς καταστάσεως, ἐν ᾗ τὸν χειμῶνά φησιν αὐχμηρὸν καὶ βόρειον γενέσθαι, τὸ δ' ἔαρ ἔπομβρον καὶ νότιον αὐτὸς ἔγραψε τὰς αἰτίας τῶν εἰρημένων νοσημάτων ἐν τῷ θέρει γενέσθαι, ἐν τῷ περὶ ἀέρων καὶ τόπων καὶ ὑδάτων βιβλίῳ. ἐπὶ δὲ τῆς νῦν προκειμένης οὐδὲν εἶπεν ἐν ἐκείνῳ. μετὰ γὰρ τὰς δύο τὰς προγεγραμμένας καταστάσεις μίαν μὲν ἐν ᾗ τὸν χειμῶνα βόρειόν τε ἅμα καὶ αὐχμηρὸν ἄξιοι γενέσθαι, τὸ δ' ἔαρ ἔπομβρον καὶ νότιον, ἑτέραν δὲ ἐν ᾗ τοὐναντίον ἔπομβρον μὲν καὶ νότιον τὸν χειμῶνα, τὸ δ' ἔαρ αὐχμηρὸν καὶ βόρειον. τὴν δ' ἐφεξῆς αὐταῖς τήνδε τρίτην οὖσαν τροπὴν, ὑπὲρ ἧς ὁ ἐνεστηκὼς λόγος, οὐκέτι προσέγραψεν, ἀλλὰ ἀντὶ ταύτης ἑτέραν τοιαύτην. ἢν δὲ τὸ θέρος αὐχμηρὸν καὶ βόρειον γένηται καὶ φθινόπωρον ὡσαύτως, ἀνάγκη τὸν χειμῶνα νοσερὸν εἶναι· εἶτ' ἐφεξῆς ἄλλας τινὰς οὐδὲ ἐκείνας ὡσαύτως τῇ νῦν προκειμένῃ. περὶ μὲν οὖν ἐκείνων, ὅταν εἰς αὐτὰ ἐξηγησώμεθα, τὸν λόγον ποιησώμεθα. νυνὶ δὲ περὶ

propter illam quiddam aliud intemperiei proprium accidet. Verum in eo coeli flatu quo dixit hiemem fieri ficcam et aquiloniam, ver pluvium et auftrinum, ipfe morborum, qui per aeftatem oboriuntur caufas fcriptis prodidit libro de aëre, locis et aquis; in quo de praefenti flatu nihil protulit. Nam poft duos ante fcriptos flatus, unum quidem quo hiemem borealem fimul et ficcam, ver pluvium et auftrale effe ftatuit; alterum vero in quo contrarium, pluviofam et auftralem hiemem, ver autem ficcum et aquilonium. Hunc illis confequenter tertium ftatum mutatum, de quo praefens agit aphorifmus, non etiam adfcripfit, fed hujus loco alterum qui talis eft; fi vero aeftas pluviofa fuerit auftralis et autumnus fimiliter, morbis hiemem fcatere neceffe eft. Deinde per ordinem quosdam alios fcripfit ftatus neque eos praefenti fimiliter. De illis quidem, quum in eum librum commentabimur, verba facturi fumus. Nunc vero de eo ftatu ab ipfo in

τῆς ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς εἰρημένης ὑπ' αὐτοῦ λέγωμεν, ἀρχὴν τῷ λόγῳ τὴν αὐτὴν θέμενοι τὴν μικρῷ πρόσθεν εἰρημένην. φυλάττειν γὰρ εἰκός ἐστιν αὐτὸν ὅμοιον τῷ κατὰ φύσιν τὸν χειμῶνα, τουτέστιν ὑγρόν τε καὶ ψυχρὸν [105] εἰς ὅσον αὐτῶν ἑκάτερον πρέπει τοῖς εὐκράτοις τῆς οἰκουμένης χωρίοις, ὑπὲρ ὧν ποιεῖται τὸν λόγον, ὧν ὀλίγον ὕστερον ὀνομαστὶ μνημονεύσω, φυλάξαντός τε τὴν ἑαυτοῦ κρᾶσιν τοῦ χειμῶνος οὐδὲν ἐν αὐτῷ συστήσεται ἰσχυρὸν νόσημα, κεφαλαλγίαι δὲ μόνον καὶ βῆχες καὶ βράγχοι καὶ κόρυζαι, πεπληρωμένης τῆς κεφαλῆς συμπτώματα. εἰ μὲν οὖν, ὡς καὶ πρόσθεν ἔφην, ἀμφοτέραις ταῖς ὥραις, τῇ θερινῇ καὶ τῇ φθινοπωρινῇ, τοὺς νοτίους ὄμβρους γενέσθαι συνέβη, τάχα μὲν ἂν καὶ κατ' αὐτὸ τὸ θέρος. εἰ δὲ μὴ, ἀλλὰ πάντως γε κατὰ τὸ φθινόπωρον ἐπεδήμησεν ἂν οἰκεῖα νοσήματα καταστάσεως ὑγρᾶς καὶ νοτίου. νῦν ἐπειδὴ τὸ θέρος αὐχμηρόν τε καὶ βόρειον ὑπέθετο προγεγονέναι, τὸ δὲ φθινόπωρον ὑγρόν τε καὶ νότιον, εὔλογον οὐ μόνον αὐτίκα νοσεῖν οὐκ ἄρξασθαί τινας, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀμετροτέρας ἐν

aphorifmis edito agamus eodem orationis facto exordio, quod paulo ante pronunciavimus. Etenim par eft Hippocratem ipfam hiemem ei quae fecundum naturam eft fimilem fervare, hoc eft frigidam atque humidam, quatenus haec utraque qualitas temperatis orbis terrarum regionibus convenit, de quibus et ipfe loquitur et quorum paulo poft nominatim mentionem faciemus. Servante itaque fuum temperamentum hieme, nullus vehemens in ea morbus conftituetur, fed tantum cephalalgiae, tuffes, raucedines et gravedines, repleti capitis fymptomata. Si igitur, ut et prius diximus, in utraque anni tempeftate tum aeftiva, tum autumnali pluvias auftrales fieri contigerit, fortaffis etiam in ipfa aeftate, fin minus, autumno certe morbi ftatim humidi et auftralis proprii et familiares in vulgus graffabuntur. Nunc vero quum aeftatem ficcam et aquiloniam praeceffiffe fuppofuit, autumnum autem humidum et auftrinum fequutum fuiffe, rationi confentaneum eft non folum protinus neminem aegrotare coepiffe, ve-

τῷ θέρει ξηρότητος ἴαμα ἔχειν οὐ σμικρὸν τὴν ἐν τῷ φθινοπώρῳ κατάστασιν ὑγρὰν γενομένην. ἐπεὶ δ' ὅλον τὸ φθινόπωρον ἠκολούθησε τοιοῦτον, ἀναγκαῖον ἔσται τοῖς ὑγροτέραν ἔχουσι τὴν φύσιν ἱκανώτερον τοῦ μετρίου πληρωθείσης τῆς κεφαλῆς ἀπαντῆσαι κατὰ τὸν χειμῶνα τὰ προειρημένα νοσήματα, τισὶ δ' αὐτῶν δηλονότι καὶ φθίσιν, ὅσοι πρὸς τὸ πάθος ἐπιτηδείως εἶχον, οἵ τε κατὰ τὸν θώρακα στενοὶ καὶ οἷς ἀπὸ τῆς κεφαλῆς εἰς πνεύμονα καταφέρεται ῥεῦμα. τούτοις οὖν ἔσονται φθίσεις, τοῖς δ' ἄλλοις οὐδὲν μὲν ἰσχυρὸν νόσημα, τὰ δὲ περὶ τὰς βῆχας καὶ τοὺς βράγχους, ὅσα τ' ἄλλα γενήσεται συμπτώματα τοιαῦτα τῆς χειμερινῆς ὥρας, πεπληρωμένας ὑπὸ τῶν νοτίων ὄμβρων κεφαλὰς διαδεξαμένης, εἶτ' ἐπ' ἐνίων μὲν αὐτὸ (257) δὴ τοῦτο μόνον ἐργασαμένης, ὡς ἐν τῇ κεφαλῇ διαμένον τὸ περιττὸν, ἀλγήματος αἴτιον αὐτῇ γίνεσθαι. διαφορεῖ γὰρ οὐδὲν πλῆθος οὐδὲ καθ' ἓν μόριον ὁ χειμών. ἐπ' ἐνίων δὲ συναχθείσης ἐπὶ πλέον καὶ οἱονεὶ πιληθείσης τῆς κεφαλῆς, ἐκθλιβόμενον τὸ περιττὸν εἰς τὰ κάτω τῆς

rum etiam immoderatioris per aeftatem ficcitatis habere remedium non parvum factam autumno humidam conftitutionem. Quia vero totus autumnus talis eft fubfequutus, proindeque humidiorem naturam fortitis immoderatius repletum fuit caput, praedictos morbos hieme obvenire neceffe eft; ut et quibusdam eorum tabem, huic nimirum affectui natura obnoxiis, quales funt tum qui anguflo funt pectore tum quibus a capite in pulmonem fluxio defertur. His igitur phthifes accident, ceteris vero nullus quidem vehemens morbus, fed tuffes, raucedines et alia hujusmodi fymptomata oborientur, quae hiemali tempeftate capita auftrinis pluviis prius repleta excipiente atque fitu in nonnullis quidem hoc folum efficiente, quod in capite immoratur excrementum, id ipfi doloris effe caufam. Nullam fiquidem plenitudinem ulla in corporis parte hiema difcutit. In quibusdam vero coacto amplius et veluti compreffo capite expreffum excrementum in partes capite

κεφαλῆς ἰέναι χωρία. τοῦτο μὲν οὖν οἷον κάθαρσίς ἐστι καὶ κένωσις τῆς κεφαλῆς. ἐφ' ὧν δὲ διὰ τὸ βαρυνθῆναι τῷ πλήθει προκαμοῦσα τὸ τοῦ χειμῶνος οὐκ ἤνεγκε κρύος, ἐπὶ τούτων ψυχθεῖσα κατὰ δυσκρασίαν ἤδη μειζόνων ῥευμάτων αἰτία τοῖς κάτω μέρεσιν ἑαυτῆς γίνεται.

ιδ.

[106] Ἢν δὲ βόρειον ᾖ καὶ ἄνυδρον, τοῖσι μὲν ὑγροῖσιν ἐοῦσι τὰς φύσιας καὶ τῇσι γυναιξὶ ξύμφορον, τοῖσι δὲ λοιποῖσιν ὀφθαλμίαι ἔσονται ξηραὶ καὶ πυρετοὶ ὀξέες καὶ κόρυζαι χρόνιαι, ἐνίοισι δὲ καὶ μελαγχολίαι.

Οὗτος ὁ λόγος ὁ νῦν εἰρημένος εὔδηλον ὡς οὐκ ἔστι τέλειος ἀφορισμὸς, ἀλλ' ἑνὸς ἀφορισμοῦ μέρος δεύτερον, οὗ τὸ πρότερον μέρος ἄρτι πεπαύμεθα διεξερχόμενοι. μενούσης γὰρ κοινῆς τῆς κατὰ τὸ θέρος ὑποθέσεως ἀμφοτέροις

inferiores deſcendit. Hoc itaque velut purgatio quaedam capitis eſt et vacuatio. Quibus vero plenitudine gravatum caput prius laboravit, nec hiemis frigus ferre potuit; in his jam per intemperiem refrigeratum, majorum inferioribus ſibi partibus fluxionum cauſa exiſtit.

XIV.

Si vero autumnus aquilonius et pluviarum expers fuerit, hominibus natura humidis et mulieribus confert; reliquis autem ophthalmiae erunt aridae et febres tum acutae tum diuturnae, atque nonnullis melancholiae.

Patet hanc orationem nunc pronunciatam integrum aphoriſmum non eſſe, ſed unius aphoriſmi partem alteram, cujus priorem partem nuper explicare deſtitimus. Nam manente communi ea, quae aeſtatis eſt, utrique ora-

τοῖς λόγοις, ὁ μὲν πρότερος ἔπομβρον καὶ νότιον ἐπ' αὐτῇ προϋποτίθεται τὸ φθινόπωρον, ὁ δὲ δεύτερος ὁ νῦν ἐνεστὼς ἄνυδρον καὶ βόρειον. ὅτι δ' οὐδὲν διαφέρει ξηρὸν ἢ αὐχμηρὸν ἢ ἄνυδρον εἰπεῖν πρόδηλον παντί. γενομένων οὖν ἀμφοτέρων τῶν ὡρῶν αὐχμηρῶν τε καὶ ξηρῶν, αἱ μὲν ὑγραὶ φύσεις οὐ μόνον οὐδὲν βλαβήσονται πρὸς τῆς τοιαύτης καταστάσεως, ἀλλὰ καὶ ὠφέλειά τις ἐν αὐταῖς γενήσεται, τὴν δ' αἰτίαν αὐτὸς εἶπεν ἐν τῷ περὶ ὑδάτων καὶ τόπων καὶ ἀέρων οὕτω γράψας· τοῖσι δὲ φλεγματίησι ταῦτα πάντα ἀρωγά ἐστιν. ἀναξηραίνονται γὰρ καὶ εἰς τὸν χειμῶνα ἀφικνέονται οὐ πλαδῶντες, ἀλλ' ἀνεξηραμμένοι. τοῖσι δὲ λοιποῖσιν, ὅσοι μὴ τοιοῦτοι, ξηραὶ μὲν ὀφθαλμίαι, πυρετοὶ δὲ ὀξέες ἕπονται καὶ κόρυζαι, τισὶ δ' αὐτῶν καὶ μελαγχολίαι. τὴν δ' αἰτίαν τῆς τούτων γενέσεως αὐτὸς εἶπεν ἐν τῷ προγεγραμμένῳ βιβλίῳ διὰ τῆσδε τῆς λέξεως· τοῖσι δὲ χολώδεσι τοῦτο πολεμιώτατον γίνεται, λίαν γὰρ ἀναξηραίνονται καὶ ὀφθαλμίαι τούτοισι ἐπιγίνονται ξηραὶ καὶ πυρετοὶ ὀξέες καὶ πολυχρόνιοι, ἐνίοισι δὲ καὶ μελαγχολίαι· εἶτα

tioni ſuppoſitione: prior quidem autumnum illic pluvium et auſtralem praeſupponit, poſterior vero, quae nunc inſtat ſiccum et aquilonium. Quod vero nihil differat ſiccum aut ſquallentem, pluviarum expertem aut inaquoſum proferre, cuique manifeſtum eſt. Ambabus ergo anni tempeſtatibus et ſqualidis et ſiccis effectis, humidae quidem naturae non modo nihil offendentur ab ejusmodi conſtitutione, ſed potius aliquam utilitatem capient. Cauſam vero ipſe dixit libro de aëre, locis et aquis, ſic ſcribens: *Pituitoſis vero haec omnia ſunt auxilia. Deſiccantur enim atque ad hiemem minime humecti, ſed exſiccati perveniunt. Reliquos vero minime tales, ophthalmiae ſiccae, febres acutae atque gravedines et eorum nonnullos melancholiae comitantur.* Horum generationis cauſam ipſe praedicto libro his verbis explicat. *Bilioſis vero haec tempeſtas eſt inimiciſſima: admodum enim exſiccantur, his ſiccae ophthalmiae ſuccedunt et febres tum acutae tum diuturnae, quibusdam etiam melancholiae.* Deinde cau-

ἐπιφέρων φησὶ, τῆς γὰρ χολῆς τὸ μὲν ὑγρότατον καὶ ὑδαρέστατον ἀποξηραίνεται καὶ ἀναλίσκεται, τὸ δὲ παχύτατον καὶ δριμύτατον λείπεται, καὶ τοῦ αἵματος κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, ἀφ' ὧν ταῦτα τὰ νοσήματα αὐτοῖς γίνεται. ταῦτα μὲν οὖν ἡμῖν εἰς τὰς προκειμένας καταστάσεις αὐτάρκως εἰρήθη. διὰ τί δὲ μόνον τούτων τῶν καταστάσεων ἐμνημόνευσεν ὁ Ἱπποκράτης, οὐσῶν γε ἄλλων πολλῶν, οὐκ ἔχω φάναι. δηλῶσαι δὲ μᾶλλον βούλομαι τὴν μέθοδον, ᾗ τις ἂν χρώμενος, συμπλέκοι πάσας τὰς καταστάσεις, οὖσαν τοιαύτην. ἄρξασθαι μὲν οὖν ἀναγκαῖόν ἐστιν ὡς ἀπὸ στοιχείων, τῶν ἁπλῶν δυσκρασιῶν τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος. διελόμενον δὲ αὐτὰς εἴς τε τὰς πάνυ μικρὰς καὶ εἰς τὰς πάνυ σφοδρὰς καὶ εἰς τὰς [107] καὶ μετὰ ταῦτα εἰπεῖν περὶ ἑκάστης τῶν εἰρημένων δυσκρασιῶν, ἐν ἑκάστῃ τῶν ὡρῶν γενομένης, τίνα γεννήσει νοσήματα καθ' ἑκάστην φύσιν, εἶθ' ἑξῆς συμπλέκειν ἀλλήλαις δυοῖν ὡρῶν δυσκρασίαν, ὡς νῦν Ἱπποκράτης ἐπεχείρησε. διελθόντας δὲ καὶ ταύτας ἁπάσας ἐφεξῆς τὰς τῶν τριῶν ὡρῶν δυσκρασίας συμ-

ſam his verbis affert: *Bilis enim pars humidiſſima atque aquoſiſſima exſiccatur atque abſumitur; craſſiſſima vero et acerrima relinquitur; pars quoque ſanguinis eadem ratione, ex quibus hi morbi ipſis contingunt.* Haec itaque a nobis in propoſitas conſtitutiones ſatis explicata ſunt. Cur vero de his ſolis conſtitutionibus mentionem fecerit Hippocrates, quum et aliae ſint multae, non habeo dicere. Malo autem declarare methodum, qua quis utens omnes conſtitutiones complecteretur, quae talis eſt. Primum igitur a ſimplicibus ambientis nos aëris intempeſtatibus tanquam ab elementis exordiri neceſſarium eſt; deinde ipſas in minimas, maximas ac medias dividere; poſtea ſic praedictarum intempeſtatum unaquaque ſingulis in temporibus oborta dicere, quos morbos pro cujusque naturae ratione ſit procreatura, atque deinceps duorum temporum intemperies ſibi invicem complicare, quemadmodum nunc aggreſſus eſt Hippocrates. His vero commemoratis omnibus, trium deinceps temporum, deinde

πλέξαι πάσας πάσαις, εἶθ᾽ ἑξῆς τὰς τῶν τεσσάρων, οὕτως γὰρ ἂν ἡ γυμνασία γένοιτο τελεία. ταυτὶ μὲν οὖν ἴσως ποτὲ καὶ ἡμεῖς, σχολῆς ἐὰν ἐπιλαβώμεθα πλείονος, ἰδίᾳ γράψομεν. ἐν τῷ παρόντι δ᾽ ἀρκείτω μόνον τοῦτο εἰρημένον ὡς ὀλίγας πάνυ συμπλοκὰς δυσκρασιῶν ἔγραψεν ὁ Ἱπποκράτης, ὡς παράδειγμα δοκεῖν εἶναι μᾶλλον αὐτὰς, ἤ τι μέρος ἀξιόλογον ὅλης τῆς περὶ ταῦτα διδασκαλίας. ἐροῦμεν δ᾽ ἐπὶ πλέον ὑπὲρ αὐτῶν, ἐπειδὰν ἐξηγησώμεθα τό τε περὶ τῶν ὑδάτων καὶ ἀέρων καὶ τόπων σύγγραμμα καὶ τὸ πρῶτον τῶν ἐπιδημιῶν ὃ δὲ ὑπεσχόμην ὀλίγον ἔμπροσθεν ἐρεῖν ἤδη προγράψας ἐπ᾽ αὐτῷ καταπαύσω τὸν λόγον. ἀκούειν γὰρ ἡμᾶς χρὴ τῶν καταστάσεων ἁπασῶν ὧν ἔγραψεν ὁ Ἱπποκράτης ἐν τοῖς εὐκράτοις χωρίοις τῆς οἰκουμένης γενομένων, ἐξῃρημένων τοῦ λόγου τῆς μὲν Θρᾴκης ἴσα τῆς θαλάττης ἀποκεχώρηκεν, ὑγρὰ γὰρ ταῦτα καὶ ψυχρὰ περαιτέρω τοῦ μετρίου. καθάπερ τὰ κατ᾽ Αἴγυπτόν τε καὶ Λιβύην θερμὰ καὶ ξηρὰ, πλὴν κἀνταῦθα τῶν ἐπὶ τῇ θαλάττῃ κειμένων. ἐν γὰρ τοῖς ψυχροῖς χωρίοις ὁποῖα τὰ

quatuor intemperies copulandae funt: fic enim perfecta evadet exercitatio. Haec igitur et nos fortaffis aliquando, fi plus otii nacti fuerimus, feorfum fcribemus. Sufficiat autem in praefentia hoc folum dixiffe, paucas admodum intemperatum complexiones Hippocratem ita fcripfiffe, ut hae potius quoddam exemplum effe videantur quam pars aliqua effatu digna totius circa talia difciplinae. Dicemus autem plenius de ipfis, quum librum de aëre, locis et aquis et epidemiorum primum interpretabimur. Jam vero quod paulo ante fum me dicturum pollicitus, eo adfcripto, in ipfo finem orationis fum pofiturus. Intelligere namque nos oportet omnes, de quibus fcripfit Hippocrates, conftitutiones in temperatis mundi regionibus fuiffe, exceptis Thraciae locis a mari remotioribus. Haec enim fupra modum funt humida et frigida; quemadmodum tum Aegyptus tum Libya regiones calidiores ac ficciores, exceptis earum tractibus illic mari adjacentibus. Frigidis

κατὰ τὴν Θρᾴκην ἐστὶ καὶ Πόντον, ἐπειδὴ ταπεινὰ τὰ πρὸς τῇ θαλάττῃ, διὰ τοῦτ' ἔστι θερμότερα ταῖς κράσεσιν. ἐν δὲ τοῖς θερμοῖς ὁποῖα τὰ κατ' Αἴγυπτόν τε καὶ Λιβύην, ἐπειδὴ τοῦ θέρους ἀναψύχεται τοῖς ἀρκτικοῖς ἀνέμοις, διὰ τοῦτ' ἐστιν ἧττον θερμὰ τῶν ἀποκεχωρηκότων εἰς μεσόγειον. ἡ δ' ἀκριβῶς εὔκρατός τε καὶ μέση ζώνη τῆς οἰκουμένης ἐστὶν ἡ διὰ Κνίδου καὶ Κῶ καὶ ὅσα χωρία μὴ πολὺ τούτων ἀποκεχώρηκεν, ἤτοι πρὸς ἄρκτον ἢ πρὸς νότον. ἐπινοῆσαι δέ σε χρὴ δι' ὧν εἴρηκα χωρίων, ἐπ' ἀνατολήν τε καὶ δύσιν εὐθεῖάν τινα τεταμένην γραμμὴν εἶναι, τὴν εὔκρατον καλουμένην ζώνην καὶ ὑπὸ τῶν περὶ τὰ τοιαῦτα δεινῶν ἀκριβῶς νοήσεις. ὀνομάζουσι δ' ἔνιοι τῶν ἀστρολόγων οὐ ζώνας, ἀλλὰ παραλλήλους τὰς τοιαύτας ἐπὶ τῆς γῆς ὁμοιότητας τῶν οἰκήσεων ἐπ' ἀνατολῆς ἕως δύσεως ἐκτεταμένας. ὁ μὲν οὖν λόγος τῷ Ἱπποκράτει περὶ τούτων ἐστὶ μάλιστα τῶν χωρίων, ἡ δὲ τῶν ὡρῶν τάξις, ὡς αὐτός τε πολλάκις ἐνδείκνυται διὰ τῶν ἐπιδημιῶν οἵ τ' ἄριστοι τῶν περὶ τὰ τοιαῦτα δεινῶν ἔγραψαν, ἥδ' ἐστίν. ἐπιτολὴ πλειά-

enim regionibus, qualis Thracia ac Pontus, quia humiliores, mari ſunt finitimae, propterea temperamento calidiores exiſtunt. Calidis vero, qualis Aegyptus ac Libya, quoniam per aeſtatem a ventis ab Arcto ſpirantibus refrigerantur, idcirco minus calent quam quae ad mediterraneum receſſerunt. Zona vero exquiſite temperata ac media orbis habitabilis eſt, quae per Cnidum et Coum inſulas et quae loca non longe ab his ad urſam aut ad auſtrum receſſerunt. Intelligere autem te oportet et cogitatione comprehendere rectam quandam lineam per quae dixi loca tum ad ortum tum ad occaſum porrectam, temperatam eſſe zonam nominatam, quod ab iis, qui his in rebus verſantur, accurate didiceris. Nonnulli autem aſtrologi non zonas, ſed parallelas tales vocitant habitationum ſimilitudines, ab ortu ad occaſum porrectas. Itaque de iis potiſſimum locis Hippocrati ſermo eſt. Temporum autem ordo, ut et ipſe paſſim libris epidemiorum indicavit et ut praeſtantiſſimi earum rerum periti ſcripſe-

δος ἀρχὴ θέρους ἐστὶ, μεθ' ἣν κυνὸς ἐπιτολὴ τῆς καλουμένης ὀπώρας, ἣν δὴ καὶ αὐτὴν τὸ δεύτερον μέρος τοῦ θέρους τίθενται, μεθ' ἣν ἀρκτοῦρος ἐπιτέλλων ἀρχὴν ποιεῖται φθινοπώρου, κἄπειτα δύσις πλειάδων χειμῶνος ἀρχὴ γίνεται, εἶτα μετὰ τὸν χειμῶνα ἰσημερία τὴν ἀρχὴν ἔχει τοῦ ἦρος.

ιε'.

[108] *Τῶν δὲ καταστάσεων τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ μὲν ὅλον οἱ αὐχμοὶ τῶν ἐπομβρίων εἰσὶν ὑγιεινότεροι καὶ ἧσσον θανατώδεες.*

Ὅτι βέλτιον ἦν τῶν προειρημένων ἀφορισμῶν, ἐν οἷς διδάσκει περὶ τῆς ἐν ταῖς ὥραις καταστάσεως γεγράφθαι τοῦτον πρῶτον τὸν ἀφορισμὸν, ὃν νῦν προκεχειρίσμεθα, δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἐμάθομεν. ἐπειδὴ πρότερόν ἐστι καὶ τῇ φύσει καὶ τῇ διδασκαλίᾳ τὸ ἁπλοῦν τοῦ συνθέτου·

runt, talis eft. [Vergiliarum ortus aeftatis initium eft, cui fuccedit canis ortus, oporae vocatae, quam etiam fecundam aeftatis partem appellant. Poft hanc arcturus oriens autumno dat initium. Deinde vergiliarum occafus hiemis principium exiftit. Atque quod inde hiemem fequitur aequinoctium, veris exordium continet.

XV.

Ex anni conftitutionibus in univerfum ficcitates affiduis imbribus funt falubriores minusque letales.

Quod praeftiterit praedictorum aphorifmorum, in quibus de tempeftatum anni ftatu docet, hunc aphorifmum primum fcribere, quem nunc explicandum fufcepimus, ex ipfis rebus didicimus, cum ipfo ad prius fcriptos aphorifmos probandos, hoc etiam eguimus, tum hoc neceffitate

μετ' ἐκεῖνον οὖν τὸν ἀφορισμὸν οὗ ἡ ἀρχὴ, νότοι βαρυήκοοι, ἀχλυώδεες, καρηβαρικοί. πρότερον μὲν τάξομεν οὗ ἡ ἀρχὴ, αἱ δὲ καθ' ἡμέρην καταστάσιες αἱ μὲν (258) βόρειοι τά τε σώματα συνιστῶσι. δεύτερον δὲ τόν γε νῦν ἡμῖν προκείμενον, ἐν ᾧ τῶν ὅλων τοῦ ἐνιαυτοῦ καταστάσεων προκρίνει τοὺς αὐχμοὺς τῶν ἐπομβρίων, εἰκότως. ἐν μὲν γὰρ τοῖς αὐχμοῖς διαφορεῖται τὰ περιττὰ ὑγρὰ, κατὰ δὲ τὰς ἐπομβρίας ἔνδον τοῦ σώματος ἀθροιζόμενα σήπεται πλὴν εἴ τις αὐτὰ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀθροιζόμενα ἐκκαθαίρει τοῖς γυμνασίοις. οὐ μεγάλη γὰρ ἡ διὰ τῶν βαλανείων κένωσις καὶ μόνος σχεδόν τι τῶν κατὰ τὸ δέρμα. τὰ δ' ἐν τῷ βάθει κατεσπαρμένα τῇ τε σαρκὶ καὶ τοῖς στερεωτέροις ὀργάνοις οὐκ αὐτάρκως ἐκκενοῦται διὰ τῶν βαλανείων, οὐ μὴν οὐδὲ διὰ τῶν καθαρτικῶν φαρμάκων ἡ κένωσίς γε τῶν περιττῶν ἐπιτήδειος. μεγάλως τε γὰρ δεομένοις χρήσιμος καὶ διὰ χρόνων μακρῶν, αἱ δὲ τῶν ὁσημέραι γενομένων ἐν τῷ σώματι περιττωμάτων κενώσεις ἐλάττους εἰσὶν

edocti ſumus; quandoquidem et natura et doctrina ſimplex compoſitio prius eſt. Poſt illum igitur aphoriſmum cujus initium eſt: *auſtri auditus hebetudinem, viſus caliginem, capitis gravitatem, torporem ac reſolutionem excitant.* Priorem illum ordine locabimus, cujus initium: *quotidiani temporum ſtatus aquilonii quidem denſant corpora.* Secundum vero nunc nobis propoſitum ſtatuemus, in quo ex omnibus anni conſtitutionibus ſiccitates imbribus praefert, idque merito. Nam per ſiccitates humida excrementa diſcutiuntur, quae per imbres in corpore collecta putreſcunt, niſi quis ipſa quotidie exercitationibus expurget. Non enim quae balneis vacuatio perficitur, magna eſt, ſed nonnihil cuti cominus impactum dumtaxat vacuat; quae vero in profundo per carnem et ſolidiores partes organicas ſparſa ſunt, non ſatis abunde per balneas vacuantur. Neque certe quae purgantibus medicamentis excrementorum vacuatio promovetur, idonea fuerit, quippe quae magnopere egentibus et longis temporum in-

ἢ κατὰ φαρμάκου καθαίροντος ἐνέργειαν. εἰ δὲ καὶ βουληθείη τις αὐταῖς χρῆσθαι δὶς τοῦ μηνὸς ἢ πάντως γε ἅπαξ εὐλαβούμενος ἀθροισθῆναι πολλὰ τῶν περιττωμάτων, κακώσει τὸ σῶμα, μετὰ καὶ τοῦ μοχθηρῷ περιβάλλειν ἔθει. τῆς γάρ τοι τροφῆς τὸ μὲν οἷον ὀῤῥῶδές ἐστι καὶ ὑγρὸν, ὃ χάριν τῆς ἀναδόσεως αὐτῇ μέμικται, τὸ δὲ οἷον λιγνυῶδες περίττωμα κατὰ πλεῖστά γε τῶν σιτίων ὅσα μοχθηρότερα καὶ διαφεύγει τὴν ἐργασίαν τῆς φύσεως, ὡς μήθ' ὁμοιωθῆναι τῷ τρεφομένῳ σώματι μήτε προσφῦναι ταῦτα οὖν πάντα κενοῦσθαι μὲν ἐφ' ἡμέρᾳ δεῖται, κενοῦται δὲ μᾶλλον ἐν ταῖς ξηραῖς καταστάσεσιν ἤπερ ἐν ταῖς ὑγραῖς καὶ διὰ τοῦτο ταύτας ὑγιεινοτέρας εἶπεν.

ιστ'.

Νοσήματα δὲ ἐν μὲν τῇσιν ἐπομβρίῃσιν ὡς τὰ πολλὰ γίνεται πυρετοί τε μακροὶ καὶ κοιλίης ῥύσιες καὶ σηπεδόνες

tervallis utenda veniat. Ad haec quae quotidie in corpora excrementa procreantur, pauciores eorum vacuationes purgantis medicamenti facultatibus cedunt. Quod si quis veritus ne copiosa in corpore excrementa cumulentur purgationibus bis aut certe semel in mense voluerit, is praeterquam quod pravae corpus implicabit consuetudini, etiam ipsum labefactabit. Enimvero alimenti excrementum quoddam est velut serosum ac humidum, quod ipsi distributionis gratia permixtum est; alterum est tanquam fuliginosum residuum in permultis cibariis praesertim deterioribus, quod naturae opificium coctionemve subterfugit, ut quod neque alendo corpori assimilari neque agglutinari queat. Haec igitur omnia quotidie vacuanda sunt, sed siccis potius quam humidis tempestatibus vacuantur, propterea que illas salubriores esse pronunciavit.

XVI.

Per assiduos imbres morbi plerumque oboriuntur, febres diuturnae, alvi fluxiones, putredines, epilepsiae, apo-

καὶ ἐπίληπτοι καὶ ἀπόπληκτοι καὶ κυνάγχαι. ἐν δὲ τοῖσιν αὐχμοῖσι φθινώδεες, ὀφθαλμίαι, ἀρθρίτιδες, στραγγουρίαι καὶ δυσεντερίαι.

Τὸ μὲν τοὺς μακροὺς πυρετοὺς ὑγρότητος ἕπεσθαι πλήθει θαυμαστὸν οὐδὲν, εἴ γε δέονται μὲν τῆς πέψεως οἱ κάμνοντες εἰς λύσιν τῶν νοσημάτων, τὰς πλείονας δὲ ὑγρότητας εἰκὸς ἐν πλείονι χρόνῳ πέττεσθαι. προσέτι δὲ καὶ τὸ ψυχροτέρους καὶ φλεγματικωτέρους ἐν ταῖς ἐπομβρίαις γίνεσθαι τοὺς χυμοὺς, ὥσπερ αὖ πάλιν ἐν τοῖς αὐχμοῖς χολωδεστέρους, ὥστε καὶ κατὰ τοῦτο χρονιοῦσι μὲν ἐν ταῖς ἐπομβρίαις, ὀξύτεροι δὲ ἐν τοῖς αὐχμοῖς πυρετοὶ γενήσονται, τὸ δὲ καὶ τὰς ῥύσεις τῆς κοιλίας εἰκότως ἐν ταῖς ἐπομβρίαις γίνεσθαι, τῆς ἐν τοῖς χυμοῖς περιουσίας ἐκκαθαιρομένης διὰ τῆς γαστρὸς οὐκ ἄδηλον, ὥσπερ γε οὐδὲ τὰς σηπεδόνας· ἀσηπτότερα γὰρ ἐναργῶς ὁρᾶται τὰ ξηρὰ τῶν ὑγρῶν. εἰσὶ δὲ δήπου καὶ αἱ ἀποπληξίαι καὶ αἱ ἐπιληψίαι φλεγματικὰ νοσήματα. κυνάγχη δὲ γίνεται μὲν ἔστιν ὅτε

plexiae, anginae. Per magnas autem ficcitates tabes, ophthalmiae, arthritides, ftranguriae ac dyfenteriae.

Febres quidem longas humiditatis multitudinem fequi mirum non eft, fiquidem aegroti ad morborum folutionem coctione egent, plures autem humiditates nonnifi longo tempore concoqui poffunt. Huc accedit quod pluviarum affiduitate frigidiores et pituitofiores humores procreentur, quemadmodum contra ficcitatibus biliofiores. Quare hac quoque ratione febres pluviofis temporibus diuturniores contraque ficcitatibus acutiores evadunt. Alvi autem fluxiones merito pluviofis temporibus oboriri ex humorum redundantia per alvum expurgata obfcurum non eft, quemadmodum et putredines. Sicca namque humidis putredini minus effe obnoxia manifefte confpiciuntur. Sunt utique et epilepfiae et apoplexiae morbi pituitofi. Angina autem fit interdum ipfa excrementorum ad fauces delata multi-

καὶ αὐτοῦ τοῦ πλήθους τῶν περιττωμάτων ἐνεχθέντος εἰς φάρυγγα. γίνεται δὲ ὡς τὰ πολλὰ καὶ τῶν ἐκ τῆς κεφαλῆς ῥευμάτων ἐν φάρυγγι στηριχθέντων. ὅτι δὲ ἐν ταῖς ἐπομβρίαις τά τε ἄλλα ῥεύματα καὶ μάλιστα τὰ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὁρμώμενα πλεονάζει, πρόδηλόν ἐστι καὶ λέλεκται πολλάκις. ἐν δὲ τοῖς αὐχμοῖς τάς τε φθινώδεις νόσους φησὶ πλεονάζειν καὶ τὰς ὀφθαλμίας, ἀρθρίτιδάς τε καὶ στραγγουρίας καὶ δυσεντερίας, ἀδιοριστότερον ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, τὴν περὶ τούτων ἀπόφασιν ποιησάμενος. αἱ γὰρ φθινώδεις νόσοι δύο ταύταις ἕπονται καταστάσεσι, τῇ τε ἄκρως ψυχρᾷ, καθ' ἣν καὶ ῥήγνυνταί τι τῶν ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς ὀργάνοις ἀγγείων τινὰ, καὶ τῇ μεθ' ὑγρότητος θερμῇ, καθ' ἣν ἡ κεφαλὴ πληρουμένη καταπέμπει τῷ πνεύμονι ῥεύματα. τῇ δὲ ξηρᾷ μὲν, ὅσον ἐπὶ τῇ θερμότητι καὶ ψυχρότητι κατὰ φύσιν ἐχούσῃ, πάντα μᾶλλον ἢ φθινώδεις ἀκολουθήσουσι νόσοι. διό μοι δοκοῦσί τινες ἀναγκασθῆναι τὸ περὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἀκοῦσαι τὸ φθινῶδες, ἵνα ὁ λόγος ᾖ τοιοῦτος. ἐν δὲ τοῖς ἀμέτροις αὐχμοῖς αἵ τ' ὀφθαλμίαι φθινώδεις

tudine; fit etiam plerumque fluxionibus a capite in faucibus impactis. Quod autem pluviofis temporibus tum alias fluxiones, tum potiffimum e capite ruentes exuberent et manifeftum et multoties a me dictum eft. Per ficcitates autem tabificos morbos, ophthalmias, arthritides, ftrangurias et dyfenterias fcatere proferens, indiftinctius mea quidem fententia de his orationem fecit. Morbi namque tabidi hafce duas conftitutiones fequuntur; unam fumme frigidam, qua vas aliquod inftrumentorum refpirationi fervientium rumpitur; alteram calidam fimulque humidam, qua caput repletum ad pulmonem fluxiones ablegat; ficcam vero conftitutionem, quantum in calore ac frigore fecundum naturam fe habentem, omnes potius morbi quam tabes comitabuntur. Propterea mihi videntur nonnulli coacti fuiffe ad oculos affectos tabificum adjectivum relatum intelligere, ut fit hujusmodi oratio: *immoderatis autem ficcitatibus ophthalmiae tabificae fiunt*, hoc eft quae

γίνονται, τουτέστιν εἰς φθίσιν ὀφθαλμῶν τελευτῶσι, καθ' ἣν ἀτροφώτεροί τε καὶ ξηρότεροι τῶν κατὰ φύσιν ἀποτελοῦνται μετὰ τοῦ καὶ τὴν κόρην αὐτῶν στενὴν γίνεσθαι, ξηραινομένων δηλονότι τῶν ὑγρῶν, ὑφ' ὧν διατεινομένη μετρίως μὲν ἐν τῇ κατὰ φύσιν ἐφυλάττετο συμμετρίᾳ, μειζόνως δὲ ἢ προσῆκεν εἰς πλάτος ἐξετείνετο μοχθηρόν. εἰ δ' αὐ-[110] τὰς καθ' ἑαυτὰς ἀκούομεν εἰρῆσθαι τὰς ὀφθαλμίας, προσθήσομεν αὐταῖς τὰς ξηράς. εἴρηται δ' ὀλίγον ἔμπροσθεν ἡ αἰτία τοῦ ξηρὰς ὀφθαλμίας ἐν τοῖς ἀμέτροις αὐχμοῖς γίνεσθαι. καὶ μὲν δὴ καὶ τὰ ἀρθριτικὰ νοσήματα τὰ μὲν ἐπὶ ῥεύμασιν, οὐδὲ ὅλως ἔσται κατὰ τὰς ἀμέτρους ξηρότητας, τὰ δ' ὑπὸ δριμύτητός τινος, ἐὰν καὶ θερμότης ἄμετρος προσγένηται, τηνικαῦτα μόνον ἔσται. τίνας οὖν εἴρηκεν ἀρθρίτιδας ἐν τοῖς αὐχμοῖς γίνεσθαι ζητητέον. εἰ γὰρ ἄμετροι γεννηθέντες δαπανήσειαν ἐκ τῶν ἄρθρων τὴν ὑγρότητα, δυσκινησίαν μέν τινα κατὰ ξηρότητα ποιήσουσιν, ἴσως δ' ἄν ποτε καὶ ἄλγημα. τὴν μέντοι καλουμένην ἀρθρῖτιν οὐκ ἂν ἐργάσαιντο, πλὴν εἰ πᾶν ἄρθρων ἄλγημα κα-

in oculorum tabem desinant, qua ipsi praeter naturam tum macilentiores tum ficciores prorfus evadunt eorumque pupilla redditur angustior, exficcatis videlicet humoribus a quibus moderate quidem distenta in naturali fymmetria fervabatur, magis vero quam oporteat ad pravam latitudinem extendebatur. Si vero ipfas per fe dici ophthalmias intelligamus, ipfis ficcas adjungemus. Dicta vero paulo ante caufa eft, qua ficcae ophthalmiae per immoderatos fqualores procreentur. Jam vero arthritici morbi a fluxionibus oriundi nullo modo per immoderatas ficcitates fient. Qui namque ab acrimonia quadam procedunt, fi calor quoque immoderatus acceſſerit, tunc folum oborientur. Quas igitur arthritides per fqualores fieri dixerit quaerendum eft. Si enim immoderati fqualores facti articulorum humiditatem confumferint, aliquam fane prae ficcitate motus difficultatem, fortaffis etiam interdum dolorem efficient; nunquam tamen affectionem arthritin vocatam concitaverint, nifi quis omnem articulorum dolo-

λεῖν τὸ τοιοῦτόν τις ἐθέλῃ. καίτοι αὐτὸς ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν φησιν, ἐν Αἴνῳ ἐν λιμῷ ὀσπριοφαγέοντες, σκελέων ἀκρατέες ἐγένοντο· ἀτὰρ καὶ ὀροβοφαγέοντες γουναλγέες, οὐκ ἀρθριτικοὺς, ἀλλὰ γουναλγεῖς ὀνόμασεν αὐτούς. ἴσως δ' ἄν τις λέγοι μὴ τὸν ἑνὸς ἄρθρου πόνον, ἀλλὰ τῶν πολλῶν ἀρθρῖτιν ὀνομάζεσθαι, καὶ κατὰ τοῦτο μηδέπω τοὺς γουναλγεῖς ἀρθριτικοὺς προσαγορεύεσθαι. περὶ μὲν οὖν τῆς ἀρθρίτιδος ἀρκείτω διηπορῆσθαι μέχρι τοσούτου· περὶ δὲ τῶν στραγγουριῶν ἐφεξῆς εἴπωμεν. οὐδὲ γὰρ οὐδ' αὗται τοῖς αὐχμοῖς ἁπλῶς ἕπονται, χωρὶς τοῦ διορίσασθαι τοὺς τρεῖς διορισμοὺς, ἕνα μὲν τὴν ἀμετρίαν τῆς ξηρότητος, ἕτερον δὲ τὴν μετὰ θερμότητος, καὶ τρίτον τὴν μετὰ ψυχρότητος, ὧν οὐκ ἐμνημόνευσεν ὁ Ἱπποκράτης. ἀλλ' ἐάν τις, ὡς ἔφην, ἐθελήσῃ πασῶν τῶν ἐν ταῖς ὥραις καταστάσεων ἐρευνήσασθαι τὴν φύσιν, οὕτως αὐτῷ ποιητέον. ἔσται δ' ὁ λόγος σαφὴς ἐπὶ παραδείγματος αὐτοῦ τοῦ νῦν προκειμένου σκέμματος. αὐχμὸς μὲν γὰρ ἄμετρος ἐν μὲν ταῖς εὐκράτοις φύσεσιν ἑτέραν ἐργάζεται κατὰ τὸ σῶμα

rem ita vocare velit. Quamquam ipfe epidemiorum fecundo ita pronunciat: *Aeni famis tempore qui leguminibus vefcebantur in crurum debilitatem inciderant et propter eorum efum genuum dolores patiebantur*, non arthriticos, fed genua dolentes ipfos appellavit. At quidam fortaffis cenfet non unius articuli dolorem, fed multorum fimul arthritin nominari et idcirco genua dolentes nondum arthriticos appellari. Atque de arthritide hactenus haec quaefiffe fufficiat. De ftranguriis autem deinceps differamus. Neque enim ipfae etiam ficcitates abfolute comitantur, nifi tribus adhibitis diftinctionibus. Prima eft immoderata ficcitas; fecunda cum calore ficcitas; tertia ficcitas cum frigore, quarum non meminit Hippocrates. Si cui tamen, ut dixi, libeat omnium in anni tempeftatibus conftitutionum naturam inveftigare, fic ipfi faciendum. Erit autem manifefta exemplo propofitae hujus quaeftionis oratio: nam immoderata ficcitas aliam in temperatis naturis, aliam in ficcis, quemadmodum et aliam

διάθεσιν, ἑτέραν δ' ἐν ταῖς ξηραῖς, ὥσπερ γε κἀν ταῖς ὑγραῖς ἑτέραν. οὕτω δὲ καὶ κατὰ τὴν θερμήν τε καὶ ψυχρὰν ἄλλην ἐν ἑκατέρᾳ διάθεσιν ἐργάζεται. καὶ κατὰ τὰς συζυγίας δὲ τῶν ἁπλῶν δυσκρασιῶν ἄλλην μὲν ἐν τῇ θερμῇ τε καὶ ξηρᾷ, διαφέρουσαν δ' αὐτῆς ἐν τῇ ψυχρᾷ τε καὶ ξηρᾷ, κἀπὶ τῶν ὑπολοίπων δυοῖν ὡσαύτως. ὥσπερ δ' ἁπλῆν φυλάξαντες ἄρτι τὴν τοῦ περιέχοντος δυσκρασίαν καθ' ἑκάστην φύσιν ἔφαμέν τινα ἰδίαν ἐργάζεσθαι διάθεσιν, οὕτω σύνθετον ὑποθέμενοι καθ' ἑκάστην αὖ πάλιν φύσιν ἐπισκεψόμεθα τὰς ἐσομένας διαθέσεις. ἔσται δὲ σύνθετος ἡ ξηρὰ τοῦ περιέχοντος κατάστασις, ὅταν ἤτοι μετὰ ψυχρότητος ἢ θερμότητος μιχθῇ. καίτοι γε ἁπλῆ δόξειεν ἂν εἶναί πως σύνθετος, ἐμίγνυτο γὰρ εὐκράτῳ καταστάσει μέσῃ τῶν (259) ἀμετριῶν ἑκατέρων, τῆς τε κατὰ θερμότητα καὶ τῆς κατὰ ψυχρότητα. συγκεχωρημένου δ' ἐν ταῖς διδασκαλίαις ἁπλᾶς μὲν δυσκρασίας γίγνεσθαι τὰς κατὰ μίαν ποιότητα τοῦ κατὰ φύσιν ἐξισταμένας, οὐχ ἁπλᾶς δὲ τὰς κατὰ πλείους· εἰκότως. ὅταν ἐν μὲν τῇ κατὰ τὸ ξη-

in humidis corporis affectionem efficit, fic et in calidis ac frigidis diverfam in utraque affectionem creat. Secundum etiam conjugationes fimplicium intempeftatum aliam quidem in calida et ficca, diverfam autem ab ipfa in frigida et ficca et in reliquis duabus eodem modo fit conjugationibus. Et quemadmodum fimplicem paulo ante fervantes ambientis aëris intemperiem in unaquaque natura futuras affectiones confiderabimus. Erat autem compofitae ficca ambientis aëris conftitutio, quum frigiditati aut caliditati admixta fuerit, quamquam et fimplex quodammodo videbatur et compofita. Nam mifcebatur temperatae conftitutioni inter utramque incommoderationem, tum eam quae in calore tum eam quae in frigore exiftit mediae. Hoc autem conceffo in doctrinis fimplices quidem intemperies eas effe quae qualitate una a naturali ftatu recedant, non fimplices autem eas quae pluribus, merito; quum aër ambiens ficci et humidi oppofitione

ρόν τε καὶ ὑγρὸν ἀντιθέσει δύσκρατον ᾖ τὸ περιέχον, ἐν δὲ τῇ κατὰ τὸ θερμόν τε καὶ ψυχρὸν εὔκρατον, ἁπλῆν ἐροῦμεν εἶναι τὴν δυσκρασίαν. ἐφ' ἁπάντων οὕτω σκοποῦσιν ἡμῖν εὔδηλον εἰς ὅσον ἐκταθήσεται μῆκος ὅ τ' ἄλλος τῶν καταστάσεων λόγος, ὅ τε νῦν εἰρημένος ἐπὶ τῆς κύστεως. αἱ γάρ τοι στραγγουρίαι γίγνονται διά τε τὴν [111] δριμύτητα τῶν οὔρων καὶ ἀῤῥωστίαν τῆς ἐν τῇ κύστει καθεκτικῆς δυνάμεως, ἥτις πάλιν ἀῤῥωστία γίνεται δι' ἄμετρόν τινα δυσκρασίαν. οὐσῶν δ' ὀκτὼ τῶν ἀμετριῶν, καθ' ἑκάστην αὐτῶν ἄῤῥωστός τε ἡ κύστις ἔσται καὶ διὰ τοῦτο ἀκολουθήσουσιν αὐτῇ στραγγουρίαι. καὶ μὲν δὴ καὶ αἱ δριμύτητες τῶν οὔρων ὑπὸ δυσκρασιῶν γίγνονταί τινων καὶ μᾶλλον ἐπὶ τῆς κατὰ τὸ θερμὸν, ἐφεξῆς δ' ἐπὶ τῆς κατὰ τὰ θερμότητά τε καὶ ὑγρότητα καὶ τρίτον τῆς κατὰ ξηρότητα. γενήσεται γοῦν καὶ διὰ ταῦτα στραγγουρία τῶν αὐτῆς τῆς κύστεως παθῶν ἰδίων ἐξῃρημένων, οἷς ἀκολουθοῦσιν αἱ στραγγουρίαι λόγῳ συμπτώματος, οἷον ὅταν ἤτοι δι' ἕλκος, ἢ ἐρυσίπελας, ἢ ἀπόστημα κατ' αὐτὴν γενόμενον,

fuerit intemperatus et calidi et frigidi contentione temperatus, fimplicem effe intemperiem dicemus. At in omnibus nobis ita fpeculantibus perfpicuum eft orationem tum eam aliam quae de conftitutionibus eft, tum eam quae nunc de vefica habetur, in magnam prolixitatem evafuram. Stranguriae namque fiunt tum propter urinarum acrimoniam, tum propter facultatis retentricis veficae imbecillitatem, quae rurfum imbecillitas ob immoderatam aliquam intemperiem oboritur. Quum vero octo fint immoderationes, ipfarum unaquaque imbecilla erit vefica, atque idcirco eam ftranguriae confequentur. Quin etiam urinae acrimonia a quadam fit intemperie, fed primum ac frequentius a caloris, deinde a caloris et humiditatis, ac tertio a ficcitatis exceffu. Fiet itaque tum ab his caufis ftranguria, tum ab exceptis propriis ipfius veficae affectibus, quos fymptomatis ratione ftranguria confequitur; veluti quum quis propter ulcus aut eryfipelas

ἢ φλεγμονὴν, ἤ τι τῶν τοιούτων ἕτερον, τῇ στραγγουρίᾳ συμπέσῃ. νυνὶ γὰρ οὐ περὶ τούτων ὁ λόγος, ἀλλὰ μόνον τῶν ἐκ τῆς τοῦ περιέχοντος κράσεως γινομένων ἐστὶν, ὥσπερ γε οὐδὲ περὶ τῶν ἐκ διαίτης τινὸς πλημμελοῦς. ἃ δὲ ἐπὶ τῆς στραγγουρίας εἴρηται, ταῦτά μοι νόει κἀπὶ τῆς δυσεντερίας εἰρῆσθαι, περὶ ἧς οὐδ' αὐτὸς συμφέρομαι τῷ Ἱπποκράτει. δυσεντερίαι γὰρ οὐχ ἁπλῶς ἀκολουθήσει ταῖς ξηρότησιν ἄνευ τοῦ διορίσασθαι, πρῶτον μὲν τὸ κατ' αὐτὴν ἐσχάτως ἄμετρον εἶτα τὴν θερμότητα καὶ ψυχρότητα τοῦ περιέχοντος ἐξαλλαγὴν, εἶτα καὶ τὰς πασχούσας φύσεις τῶν σωμάτων. ἔστι δ' οὐχ οὕτως ὑπὲρ Ἱπποκράτους ἀπορῆσαι δίκαιον, ὅτι τηλικαύτην θεωρίαν πρῶτος συστησάμενος οὐκ ἐξειργάσατο πᾶσαν, ὥσπερ Διοκλέους μὲν πρῶτον καὶ Μνησιθέου μετ' αὐτὸν, εἶτα καὶ ἄλλων πολλῶν ἰατρῶν, ὅσοι ταῖς ἀληθέσιν ὁδοῖς Ἱπποκράτους χρώμενοι πολλὰ τῶν κατὰ μέρος ἐξεργάσασθαι προὔθεντο. δέον γὰρ αὐτοὺς εἴπερ τι καὶ ἄλλο, τὴν περὶ τῶν καταστάσεων θεωρίαν ὡς

aut abfceffum in ea factum aut inflammationem aut ejusmodi aliud in ftranguria inciderit. Nunc enim non de his exiftit oratio, fed de iis folum, quae ab aëris ambientis temperatione proveniunt, quemadmodum neque de illis, quae ex mendofo victu procedit. Quae de ftranguria dicta funt, haec etiam a nobis de dyfenteria dicta effe mente percipe, de qua neque ipfe Hippocrati affentior. Non enim dyfenteria abfolute ficcitates fequitur nifi diftincte explicet primum fummam ficcitatis ametriam; deinde ambientis in calore et frigore mutationem; poftremo etiam effectas corporum naturas. De Hippocrate vero addubitare, quod tantam artis fpeculationem, quam primus conftituit, univerfam non abfolverit non ita aequum eft, quemadmodum de Diocle primum, deinde poft ipfum de Mnefitheo; poftremo de ceteris plerisque medicis, qui veras Hippocratis vias fequuti multa fibi particulatim elaboranda propofuerunt. Quum enim eos deceret, fi quidquam aliud, eam quoque de temporum conftitutionibus

ὑπεθέμην ἄρτι διαρθρώσασθαι καὶ πᾶσαν ἐξεργάσασθαι παντελῶς ὠλιγώρησαν. ἀλλ' ἡμεῖς αὐτὸ πειρασόμεθα ποιῆσαι, γράψαντες ἑτέραν ἰδίαν πραγματείαν ὅλην περὶ τούτων. ταῦθ' ἡμῖν πρότερον ὅσα μετὰ χεῖρας ἔχομεν συντελεσθῇ.

ιζ'.

Αἱ δὲ καθ' ἡμέρην καταστάσιες αἱ μὲν βόρειοι τά τε σώματα ξυνιστῶσι καὶ εὔτονα καὶ εὐκίνητα καὶ εὔχροα καὶ εὐηκοώτερα ποιέουσι καὶ τὰς κοιλίας ξηραίνουσι καὶ τὰ ὄμματα δάκνουσι καὶ περὶ τὸν θώρηκα ἄλγημα ἤν τι προϋπάρχῃ, πονέουσι μᾶλλον. αἱ δὲ νότειοι διαλύουσι τὰ σώματα καὶ ὑγραίνουσι καὶ καρηβαρίας καὶ βαρυηκοΐας καὶ ἰλίγγους ποιέουσιν, ἔν τε τοῖσιν ὀφθαλμοῖσι καὶ ἐν τοῖσι σώμασι δυσκινησίην καὶ τὰς κοιλίας ὑγραίνουσιν.

[112] Ξηρὸς καὶ ψυχρὸς ἄνεμος ὑπάρχων ὁ βοῤῥᾶς, ἀναλίσκει μὲν ἅπαντα τὰ ἐκ τοῦ σώματος περιττὰ, τόνον

contemplationem, ut nuper fuppofui, articulate explicare totamque elaboratam reddere prorfus neglexerunt. Verum nos id facere aggrediemur proprio his dicato opere, fi quae prae manibus habemus, prius abfoluta fuerint.

XVII.

Quotidiani temporum ftatus, aquilonii quidem corpora denfant, robufta, motu facilia, probe colorata probeque audientia reddunt, alvos exficcant, oculos mordent et fi quis dolor thoracem prius obfederit, dolorem irritant. Auftrini vero corpora tum exfolvunt, tum humectant, auditum obtundunt, capitis gravitatem et vertigines oculis et corporibus difficilem motionem inducunt et alvos humectant.

Quum ficcus ac frigidus ventus fit boreas, omnia ex corpore abfumit excrementa. Ipfis autem inftrumentis

δὲ ἐντίθησι τοῖς ὀργάνοις αὐτοῖς ἐκ τοῦ σφίγγειν τε καὶ συνάγειν αὐτὰ, πιλήσει τῆς οὐσίας. διὰ τοῦτο γοῦν βελτίω πάντα γίγνεται, φησὶ, κατά τε τὰς φυσικὰς καὶ τὰς ψυχικὰς ἐνεργείας. τὰς μὲν γὰρ ψυχικὰς ἐνεδείξατο διὰ τοῦ φάναι εὐκίνητά τε καὶ εὐηκοώτερα, τὰς δὲ φυσικὰς ἐνεργείας, ὅταν εὔχροα λέγῃ. κοινὸν δ' ἀμφοῖν ἡ εὐτονία, καὶ δῆλον ὡς ἐκ μιᾶς αἰσθήσεως τῆς ἀκοῆς οἷον παραδείγματος ἐδήλωσε καὶ περὶ τῶν ἄλλων. ταυτὶ μὲν οὖν ἀγαθὰ ταῖς βορείαις ὑπάρχει καταστάσεσι καὶ μάλιστα τούτων ἀπολαίουσιν οἱ ὑγιεινῶς ἔχοντες τὰ σώματα καὶ τούτων αὐτῶν οἱ ὑγρότεροι μᾶλλον. ὑπάρχει δέ τινα καὶ κακὰ ταῖς καταστάσεσι ταύταις, ἀλλὰ μικρὰ καὶ οὐχ ὅμοια τοῖς νοτίοις. πῶς γὰρ οὐ σμικρὰ τό τε ἐπισχεθῆναι τὴν γαστέρα καὶ δηχθῆναι τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ παροξυνθῆναι τὰς προϋπαρχούσας ὀδύνας κατὰ τὸν θώρακα; γνώσῃ δ' ἐναργέστερον αὐτῶν τὴν σμικρότητα παραβάλλων ταῖς νοτίαις καταστάσεσιν, ἃς διαλύειν ἔφη τὰ σώματα. μέγιστον γὰρ τοῦτο κα-

fubftantiae denfatione a fe conftrictis et coactis robur infert. Quamobrem perfectius, inquit, omnes fuas functiones obeunt tam naturales quam animales facultates. Nam animales quidem functiones his verbis oftendit: *Et motu facilia probe audientia.* Naturales vero functiones quum probe colorata pronuntiat. Utrisque autem commune virium robur. Manifeftum etiam eft unico auditus fenfu veluti exemplo idem quoque de relictis fenfibus intellexiffe. Haec igitur bona aquiloniis conftitutionibus infunt, quibus maxime perfruuntur fanis corporibus praediti et ex his ipfis humidiores. Adfunt tamen fua his etiam conftitutionibus mala, verum parva minimeque malis quae aufter invehit fimilia. Qua ratione non parva fint, alvum fifti, oculos pungi et praecedentes thoracis dolores exacerbari? At ipforum parvitatem apertius nofces, fi aquilonias cum auftrinis conftitutionibus contuleris, quas dixit corpora diffolvere; id enim ad omnem functionem

κὸν εἰς ἅπαν ἐστὶν ἔργον, ζωτικόν τε καὶ ψυχικόν. οὐ μικρὸν δ' οὐδ' ἡ καρηβαρία τε καὶ δυσηκοΐα. περὶ δὲ τῶν ἰλίγγων τί δεῖ καὶ λέγειν; ἐγγὺς γὰρ οὗτοί εἰσιν ἐπιληψίας τε καὶ ἀποπληξίας. ἴλιγγος γάρ ἐστιν ἡ σκοτοδινία, ἥτις γίνεται ὑγροῦ μετὰ παχέος πνεύματος κινουμένου κατὰ τὴν κεφαλὴν, διὸ καὶ προηγεῖται ἐπιληψίας καὶ ἀποπληξίας. ἀλλὰ καὶ δυσκινησίας, φησὶ, κατά τε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀποτελοῦσι καὶ σύμπαν τὸ σῶμα, μοχθηρὰ δὲ καὶ ταῦτα τὰ συμπτώματα. μόνον δ' ἐν αὐτοῖς ὑπάρχει τὸ μέτριον, ὅτι τὰς γαστέρας ὑγροτέρας ἐργάζονται. δρῶσι δὲ καὶ τοῦτο καὶ τὰ ἄλλα πάντα μάλιστα μὲν διὰ τὴν ὑγρότητα, πρὸς ταῦτα δὲ καὶ διὰ τὴν θερμότητα. καὶ τό γε κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ λόγου γεγραμμένον ἄμεινον ἦν ἐνηλλάχθαι τῇ τάξει, πρῶτον μὲν ἔχον ἐν ἑαυτῷ τὸ ὑγραίνουσι, δεύτερον δὲ τὸ διαλύουσιν, εἶθ' οὕτω τὰ ἐφεξῆς. εἰ γὰρ ὑγραίνουσι καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον ποιοῦσι, συντελούσης εἰς ταῦτα καὶ τῆς θερμασίας. αἱ μὲν γὰρ ἐνέργειαι γίνονται διὰ τῶν στερεῶν τοῦ ζώου μορίων, ἅπερ δὴ καὶ ὄντως ἐστὶν αὐτοῦ

vitalem ac animalem maximum malum eſt, nec parvum etiam capitis gravitas et obtuſus auditus malum. Quid autem de vertiginibus quoque dicendum? Hae namque tum epilepſiae tum apoplexiae proximae ſunt. Ilingus enim eſt tenebricoſa vertigo, quae fit quum humor cum craſſo ſpiritu in capite movetur ideoque epilepſiam et apoplexiam praecedit; imo et dyſcineſiam, inquit, difficilemve tum oculorum tum totius corporis motum, quae et ipſa prava ſunt ſymptomata, id ſolum ipſis moderatum eſt, quod alvos humidiores efficiant. Atque id et alia omnia efficiunt tum maxime propter humiditatem tum etiam propter caliditatem. Quod autem orationis initio ſcriptum eſt, id praeſtitiſſet commutato ordine legi, ut primo loco legeretur, humectant, ſecundo diſſolvunt; deinde quae deinceps eodem ordine. Si enim humectant, etiam aliorum quodque efficiunt, colore ad haec conferente. Actiones enim per ſolidas fiunt animalis partes, quae

μόρια. βαρύνεται δὲ ταῦτα καὶ διὰ τοῦτ' ἐνεργεῖ χεῖρον ὑπὸ πλήθους τῶν ὑγρῶν.

ιη'.

[113] *Κατὰ δὲ τὰς ὥρας τοῦ μὲν ἦρος καὶ ἄκρου τοῦ θέρεος οἱ παῖδες καὶ οἱ τουτέων ἐχόμενοι τῇσιν ἡλικίῃσιν, ἄριστά τε διάγουσι καὶ ὑγιαίνουσι μάλιστα. τοῦ δὲ θέρεος καὶ τοῦ φθινοπώρου μέχρι μέν τινος οἱ γέροντες, τὸ δὲ λοιπὸν τοῦ φθινοπώρου καὶ τοῦ χειμῶνος οἱ μέσοι τῇσιν ἡλικίῃσι.*

Οὐ μόνον ἐπὶ τῶν ἡλικιῶν, ἀλλὰ κἀπὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, ὅσα κατὰ κρᾶσιν ἤτοι συμμέτρως ἢ ἀμέτρως ἔχει τὸν εἰρημένον νῦν ὑπὸ Ἱπποκράτους λόγον ἐξετάζων εὑρήσεις ἀληθῆ. ταῖς μὲν γὰρ εὐκράτοις φύσεσι καὶ ἡλικίαις καὶ χώραις ἀρίστη τῶν ὡρῶν ἐστιν ἡ εὐκρατοτάτη, δεομέναις γε οὐ μεταβολῆς ἧς ἔχωσιν ἕξεως, ἀλλὰ φυλακῆς, ἐπειδὴ

sane re ipsa ac vere sunt ejus partes. Hae vero humorum plenitudine gravatae deterius agunt.

XVIII.

At pro anni tempestatibus, vere quidem et prima aestate proximi, tum optime degunt, tum maxime valent; aestate vero et quadamtenus autumno senes. Reliqua autumni et hiemis parte qui inter has aetates sunt medii.

Non solum in aetatibus, verum etiam in ceteris omnibus, quae secundum temperationem vel moderate vel immoderate se habent, si quis orationem hoc in loco Hippocratis examinaverit, veram comperiet. Naturis siquidem aetatibus et regionibus temperatis tempus est optimum, quod temperatissimum, quippe quae non habitudinis quam habent mutatione, sed conservatione egeant,

(260) τῶν ὄντων ἕκαστον ὑπὸ μὲν τῶν ὁμοίων φυλάττεται, μεταβάλλεται δὲ ὑπὸ τῶν ἐναντίων. ὥσθ' ἡ τῶν παίδων ἡλικία καὶ τούτων μᾶλλον ἔτι ἡ τῶν μειρακίων, αὕτη γὰρ ἀρίστη τῶν ἡλικιῶν ἐστιν, ἐν ἦρι κάλλιστα διάγουσι, καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον ὅσαι τῶν φύσεων ἢ τῶν χωρῶν εἰσιν εὔκρατοι. προσέθηκε δὲ τὸ ἦρι τὴν ἀρχὴν τοῦ θέρους ὁ Ἱπποκράτης, εἰς πλάτος ἐκτείνων τὴν χρείαν ἑκάστου τῶν θεωρημάτων. ἀκριβέστερον δ' ἦν εἰπεῖν τὰ μὲν μειράκια τοῦ ἦρος, τοὺς δὲ παῖδας ἐν ἀρχῇ τοῦ θέρους ἄριστα διάγειν. ἐπὶ δὲ τῶν γερόντων διὰ τὴν ψυχρότητα τῆς κράσεως ὠφέλιμόν ἐστι τὸ θέρος, ὥσπερ γε καὶ τοῖς ἀκμάζουσιν ὁ χειμὼν ὠφελιμώτατός ἐστιν. ἐναντίος γάρ ἐστι καὶ οὗτος τῇ κατὰ τούτους δυσκρασίᾳ χολώδει οὔσῃ· οὕτω καὶ τῶν φύσεων αἱ μὲν χολωδέστεραι χειμῶνος ἄριστα διάγουσιν, αἱ δὲ φλεγματικώτεραι θέρους, αἱ δ' εὔκρατοι τοῦ ἦρος. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν χωρῶν αἱ μὲν εὔκρατοι κάλλιστον ἔχουσι τὸ ἔαρ, αἱ δ' ἄλλαι θέρους μὲν αἱ ψυχραὶ, χειμῶνος δ' αἱ θερμαί. καὶ μὲν δὴ καὶ τὰς χειρίστας ὥρας ἑκάστη τῶν ἡλικιῶν καὶ τῶν φύσεων καὶ τῶν χωρῶν

quandoquidem a fimilibus res quaeque fervatur, mutatur a contrariis. Quare pueri et adhuc magis adolefcentes, ipforum enim aetas eft omnium optima, aetatem vere degunt optime. Eadem quoque ratione quaecunque regiones aut naturae temperatae funt vere fe habent belliffime. Adjunxit autem veri aeftatis principium Hippocrates, latius extendens uniuscujusque theorematis ufum. Accuratius autem fuiffet pronunciare: *adolefcentes vere*, *pueri aeftatis principio optime degunt.* At vero fenibus propter temperamenti frigiditatem aeftas eft utilis, aetatis vigore florentibus hiems utiliffima. Haec enim biliofae ipforum temperiei contraria eft. Sic et naturae biliofiores hieme, pituitofiores aeftate, temperatae vere degunt optime. Similiter temperatis regionibus ver optimum eft, ut frigidis aeftas et hiems calidis. Quin peffima etiam cuique aetati et naturae et regioni tempora ex iis quae

ἐκ τῶν εἰρημένων ἔνεστιν εὑρεῖν. ἐναντιώταται γάρ εἰσι ταῖς ἀρίσταις αἱ κάκισται. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ τὰς μέσας τῶν ἀρίστων τε καὶ χειρίστων εὑρήσεις. ἔτι δὲ κἀκείνῳ χρὴ προσέχειν ἀκριβῶς τὸν νοῦν ὡς τὸ μὲν ἔαρ ἄριστον εἴρηται εἶναι τοῖς μειρακίοις, ἅπασι δὲ τοῖς ἄλλοις ἐστὶ μέσον. οὔτε γὰρ ἄριστον ὑπάρχει οὔτε χείριστον. οὕτω δὴ καὶ πρὸς τὰς φύσεις ἔχει καὶ τὰς χώρας. τό γε μὴν φθινόπωρον ἁπάσαις καὶ ἡλικίαις κακὸν καὶ φύσεσι καὶ χώραις. ἧττον δ' ἐν αὐταῖς τῶν ἄλλων αἱ ὑγραὶ καὶ θερμαὶ βλάπτονται κατὰ τὸ φθινόπωρον.

ιθ'.

[114] *Νοσήματα δὲ πάντα μὲν ἐν πάσῃσι τῇσιν ὥρῃσι γίνονται, μᾶλλον δ' ἔνια κατ' ἐνίας αὐτέων καὶ γίνεται καὶ παροξύνεται.*

---

dicta sunt, invenire possumus. Nam pessima sunt optimis maxime contraria. Eadem ratione media etiam inter optima et pessima comperies. Illud praeterea diligenter animadvertendum, ver quidem adolescentibus dictum optimum, aliis omnibus esse medium; neque enim his optimum est, neque pessimum. Sic sane et ad naturas et regiones se res habet. Et autumnus omnibus utique et aetatibus et naturis et regionibus malus est; minus tamen per autumnum calidae et humidae naturae quam aliae laeduntur.

XIX.

Morbi omnes in omnibus anni tempestatibus oriuntur; nonnulli tamen in quibusdam magis tum fiunt tum irritantur.

Εἰ μὲν ἡ τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος κρᾶσις ἦν αἰτία μόνη τῶν νοσημάτων, ἅπαντες ἂν ἐνοσοῦμεν ἐν ἑκάστῃ τῶν ὡρῶν, ἐκείνας τὰς νόσους ὅσαι τῶν ὡρῶν εἰσιν οἰκεῖαι. νυνὶ δὲ ἐπειδὴ καὶ διὰ τὰς ἐν τῷ βίῳ πλημμελείας αἱ νόσοι γίνονται, πᾶσαι μὲν ἐν ἁπάσαις ἔσονται ταῖς ὥραις, πλείους δὲ καθ' ἑκάστην αὐτῶν αἱ οἰκεῖαι. συμβάλλεται μὲν οὐ μικρὸν εἰς τοῦτο καὶ ἡ τῶν φύσεων διαφορά. οὐ γὰρ ὁμοίως ὑπὸ τῆς αὐτῆς αἰτίας ὁ θερμὸς τῷ ψυχρῷ βλάπτεσθαι πέφυκεν ἢ ὁ ὑγρὸς τῷ ξηρῷ. καθάπερ οὐδὲ ὁ εὔκρατος ἑκάστῳ τούτων, οὔτε τοῖς κατὰ συζυγίαν τινὰ δυσκράτοις, ὡς ἔμπροσθεν εἴρηται.

κ'.

Τοῦ μὲν ἦρος τὰ μανικὰ καὶ τὰ μελαγχολικὰ καὶ τὰ ἐπιληπτικὰ καὶ αἵματος ῥύσιες καὶ κυνάγχαι καὶ κόρυζαι καὶ βράγχοι καὶ βῆχες καὶ λέπραι καὶ λειχῆνες καὶ ἀλφοὶ καὶ ἐξανθήσιες, ἑλκώδεες πλεῖσται καὶ φύματα καὶ ἀρθριτικά.

Si ambientis aëris temperatio ſola eſſet morborum cauſa, ſingulis temporibus omnes illis morbis aegrotaremus, qui temporum proprii ſunt ac peculiares. Nunc vero quum etiam ob vitae ac victus delicta morbi oboriantur, omnes in omnibus temporibus creabuntur, plures tamen cuique ipſorum familiares. Non parvum ad id etiam confert naturarum diſcrimen. Non enim ſimiliter ab eadem cauſa calidus ac frigidus, nec humidus ac ſiccus, quemadmodum neque temperatus ac iſtorum quivis, neque ii qui per aliquam conjugationem intemperati ſunt, ut antea diximus.

XX.

Vere namque maniae, melancholiae, epilepſiae, ſanguinis profuſiones, anginae, gravedines, raucedines, tuſſes, leprae, impetigines, vitiligines, puſtulae ulceroſae plurimae, tubercula et arthritides.

Καὶ πῶς ἂν ἔτι δόξειεν ὀρθῶς εἰρῆσθαι πρόσθεν, ἔαρ δ' ὑγιεινότατον καὶ ἥκιστα θανατῶδες, παμπόλλων παθῶν ἐν αὐτῷ γιγνομένων; ἔοικε γὰρ μᾶλλον ἁπάσῃ ὥρᾳ ἐξισοῦσθαι κατὰ τὴν ποικιλίαν ὧν γεννᾷ νοσημάτων. αἱ μὲν γὰρ μανίαι καὶ αἱ μελαγχολίαι, ἐπιληψίαι τε καὶ κυνάγχαι φθινοπωρινὰ νοσήματα. κόρυζαι δὲ καὶ βράγχοι καὶ βῆχες καὶ λέπραι χειμερινά. περὶ δὲ τοῦ θέρους αὐτὸς ἐφεξῆς ἐρεῖ, τὴν κοινωνίαν ἐνδεικνύμενος αὐτοῦ τὴν πρὸς τὸ ἔαρ· τοῦ δὲ θέρεος ἔνια τουτέων, τουτέστι τῶν προειρημένων κατὰ τὸ ἔαρ. ἐξ ἐπιμέτρου δὲ παρὰ τὰς ἄλλας [115] τὸ ἔαρ, αἵματός τε ῥύσεις καὶ λέπρας καὶ λειχῆνας καὶ ἀλωοὺς καὶ ἐξανθήσεις ἑλκώδεις πλείστας ἐργάζεται καὶ φύματα ἀρθριτικά. ταῦτα μὲν οὖν ὅσα τῆς ἐαρινῆς ὥρας ἴδια, διὰ πάντ' ἐστὶν ἀκίνδυνα καὶ τοσαῦτον δεῖ τὸν ἀφορισμὸν ἐκεῖνον ἀναφαίνειν ψευδῆ, καθ' ὃν εἶπεν αὐτὸς, ἔαρ δὲ ὑγιεινότατον καὶ ἥκιστα θανατῶδες, ὥστε μαρτυρεῖν αὐτῷ μᾶλλον ἔοικεν. ἐκκαθαίρεσθαι γὰρ ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ τὸ βάθος τοῦ σώματος ἀπὸ τῶν κυρίων μερῶν, ἐπὶ τὸ δέρμα τῶν

Atque quomodo jam antea recte ab eo dictum videatur, *ver saluberrimum et minime letale*, quum permulti in eo fiant morbi? ipsum siquidem magis universas anni tempestates morborum quos generant varietate adaequare videtur. Etenim maniae, melancholiae, epilepsiae, anginae morbi sunt autumnales; gravedines autem et raucedines et tusses et leprae sunt hiemales. De aestate autem ipse deinceps dicturus, ejus cum vere communionem prodit: aestate vero horum nonnulli, hoc est praedictorum in vere morborum. Auctarii autem vice, praeter alios temporum morbos, ver sanguinis profusiones, lepras, impetigines, vitiligines, pustulas ulcerosas plurimas efficit, tubercula et arthritides. Hi certe morbi vernae tempestatis proprii omnes periculo vacant, tantumque abest ut aphorismum illum falsum esse convincant, in quo ipse dixit: *ver autem saluberrimum ac minime letale*, ut solidius ipsum adstruere videantur. Nam hac ipsa tempestate corporis profundum expurgatur vitiosis humoribus a parti-

μοχθηρῶν χυμῶν ἀφικνουμένων. οὕτω γοῦν αἵ τε λέπραι καὶ οἱ ἀλφοὶ, ἑλκώδεις τέ τινες ἐξανθήσεις πολλαὶ γίγνονται. καθ' ἕτερον δὲ τρόπον ἐν τοῖς φύμασι καὶ ταῖς ἀρθρίτισι καθαίρεται τὸ βάθος τοῦ σώματος, εἰς τὰ ἄκρα, μόρια τῆς μεταστάσεως γινομένης τῶν μοχθηρῶν χυμῶν. ὅτι δὲ καὶ αἱ τοῦ αἵματος ῥύσεις κενοῦσαι τὸ πλῆθος καὶ τὴν κακοχυμίαν κωλύουσι τὰς ἐν αὐτοῖς νόσους ἄντικρυς δῆλον. εἰ δέ τι σῶμα εὔχυμον παρέλαβεν ἡ τοῦ ἦρος ὥρα φυλάττει τοῦτο ὑγιεινότατον, οὐδὲν ἐκ τῆς ἰδίας φύσεως νεωτερίζουσα. οὐ μὴν τό γε θέρος ἢ τὸ φθινόπωρον ἢ ὁ χειμών. ταῦτα γὰρ εἰ καθαρὸν τὸ σῶμα καὶ παντοίως ἄμεμπτον παραλάβοι, τὸ μὲν τὴν ὠχρὰν εἴωθε χολὴν πλείονα τοῦ δέοντος γεννᾷν, τὸ δὲ τὴν μέλαιναν, ὁ χειμὼν δὲ τὸ φλέγμα. παραπλήσιον δέ τι συμβαίνει κατὰ τὸ ἔαρ, ὁποῖον ἐπὶ τῶν γυμνασιῶν ὁρῶμεν γιγνόμενον. καὶ γὰρ καὶ τοῦθ' ὑγιεινότατον μέν ἐστιν, ἀλλ' ἐὰν φλέγματος ἄνθρωπον μεστὸν ἢ χολῆς ὠχρᾶς ἢ μελαίνης ἢ καὶ αὐτοῦ τοῦ αἵματος ἐθε-

bus principibus ad cutem pervenientibus; fic enim leprae, vitiligines, impetigenes et puftulae quaedam ulcerofae multae generantur. Alio vero modo tuberculis et arthritidibus altum corporis expurgatur pravorum humorum in extremas partes facta translatione. Quod autem fanguinis profufiones, tum plenitudinem, tum cacochymiam, id eft humorum pravitatem, oriundos in ipfis morbis arceant omnino perfpicuum exiftit. Quod fi corpus aliquod probis praeditum humoribus verna tempeftas excipiat, id fervat faluberrimum nihil ex propria innovans natura; non tamen fic aeftas aut autumnus aut hiems. Hae namque anni tempeftates, etfi purum corpus ac omnino illaefum excipiant, aeftas tamen flavam bilem ultra modum procreare confuevit, atram autumnus, hiems denique pituitam. At tale quoddam vere oboritur, quale in exercitationibus evenire confpicimus; etenim hae quoque funt faluberrimae. Verum fi hominem pituita aut flava bile vel atra aut ipfo etiam fanguine plenum exercere volue-

Ed. Chart. IX. [115.] Ed. Baf. V. (260.)

λήσεις γυμνάζειν, ἤτοι γε ἐπίληπτον αὐτὸν ἢ ἀπόπληκτον ἐργάσῃ τοῖς γυμνασίοις. ἢ εἰ μὴ ταῦτα κινδυνεύει, ῥαγέντος ἀγγείου κατὰ τὸν πνεύμονα περιπεσεῖν ἀνηκέστῳ κακῷ. πολλοὶ δὲ πυρέττειν ἀρξάμενοι διὰ τὰ γυμνάσια νόσοις ὀξυτάταις ἑάλωσαν. ὅσοις δ' ἀντὶ καθάρσεως τῶν ἐν τῷ βάθει χυμῶν γένηται τὸ γυμνάσιον εἰς τὸ δέρμα τὴν κακοχυμίαν ἐκτεῖνον, ἕλκη καὶ ψώρας ἐργάζεται. κατὰ τοῦτο γοῦν καὶ αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης ἔλεγεν, ἕλκεα ἐκφύουσιν, ἢν ἀκάθαρτος ἐὼν πονήσῃ. καὶ δὴ καὶ κατὰ τὸ ἔαρ ἡ ἐκ τοῦ περιέχοντος θερμασία, χέουσα τοὺς χυμοὺς, ἐξάγει πρὸς τὸ δέρμα καὶ τοῦτο τὸ ἔργον αὐτοῦ τοῖς γυμνασίοις ἐστὶ παραπλήσιον. οὐ μόνον δὲ τοῖς τούτων ἔργοις ἔοικε τὰ τοῦ ἦρος, ἀλλὰ καὶ τοῖς τῆς φύσεως αὐτῆς. ταύτης γοῦν ἐστὶν ἔργα τήν τε ἄδηλον διαπνοὴν ἐργάζεσθαι καθ' ὅλον τὸ σῶμα, δι' ἧς ἐκκρίνεται τὰ περιττὰ, καθαίρειν τε τὸ σῶμα πολυειδῶς ἐν ταῖς νόσοις.

---

ris, eum exercitationibus aut epilepticum aut apoplecticum effeceris; aut nifi haec mala accidant, periculum imminebit, ne rupto aliquo in pulmone vafe in morbum procidat infanabilem. At multi quum febricitare coepiffent propter exercitationes acutiffimis morbis correpti fuere. Quibus vero vicem purgationis humorum in alto latentium exercitatio fuppleverit, ea ad cutem pravos humores evocans, ulcera et fcabiem excitat. Ac proinde id ipfe dicebat Hippocrates: *fi impurgatus fefe exercuerit, ulcera erumpent.* Et fane verno tempore calor aëris ambientis humores fundens ad cutem educit isque effectus ipfius exercitationibus perfimilis exiftit. Nec vero folum exercitationum effectibus veris effectus funt fimiles, fed ipfius etiam naturae operibus. Illius fiquidem partes funt tum occultam toto corpore perfpirationem efficere, qua fupervacanea excernantur, tum etiam per morbos variis modis corpus expurgare.

κα'.

[116] Τοῦ δὲ θέρεος ἔνιά τε τουτέων καὶ πυρετοὶ ξυνεχέες καὶ καῦσοι καὶ τριταῖοι πλεῖστοι καὶ τεταρταῖοι, ἔμετοι καὶ διάῤῥοιαι καὶ ὀφθαλμίαι καὶ ὤτων πόνοι καὶ στομάτων ἑλκώσιες καὶ σηπεδόνες αἰδοίων καὶ ἵδρωα.

Τοῦ θέρους φησὶν ἔνια μὲν καὶ τῶν ἠρινῶν γενέσθαι νοσημάτων, κατὰ τὴν ἀρχὴν δηλονότι αὐτοῦ. τὰ γὰρ συνάπτον- (261) τα τῷ τέλει τοῦ ἦρος, ὥσπερ ὁμοιότητα τῆς κράσεως ἔπει πρὸς τὸ θέρος, οὕτω καὶ τῆς τῶν παθῶν γενέσεως. γενέσθαι μὲν γάρ φησι καὶ ἄλλα τινὰ τοῦ θέρους ἴδια πυρετοὺς συνεχεῖς καὶ καύσους καὶ τριταίους καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν ὅσα διὰ τὴν ξανθὴν χολὴν συμβαίνει πάσχειν τὰ σώματα. καὶ γὰρ οὖν καὶ οἱ ἔμετοι ταύτης ἐπιπολαζούσης καὶ διάῤῥοιαι κάτω χωρούσης γίγνονται, καὶ ὀφθαλμίαι δὲ τοῦ θέρους πολλαὶ, ὡς ἂν τῆς κεφαλῆς πληρουμένης. οὕτω δὲ καὶ ὤτων πόνοι καὶ τὰ ἄλλα τὰ ὅμοια πάσχει τῷ θέρει

XXI.

Aeſtate vero horum nonnulli et febres aſſiduae et ardentes et tertianae plurimae et quartanae, vomitiones, diarrhoeae, ophthalmiae, aurium dolores, oris exulcerationes, genitalium putredines et ſudamina.

Aeſtate nonnullos etiam ex vernis morbis nimirum per ejus exordia fieri pronunciat. Nam aeſtatis partes veris poſtremo copulatae, quemadmodum temperationis cum vere, ita generationis morborum ſimilitudinem ſortiuntur. Alios enim quosdam aeſtatis proprios morbos fieri dicit, febres aſſiduas et ardentes et tertianas et, ut ſummatim dixerim, quicumque ex flava bile morbi corporibus accidunt. Etenim bile per ſumma natante vomitiones fiunt, deorſum ſecedente diarrhoeae, ophthalmiae quoque aeſtate plurimae, utpote repleto capite. Sic et aurium dolores et alia ſimilia corpus aeſtate patitur propter capitis reple-

τὸ σῶμα, διὰ τὴν πλήρωσιν τῆς κεφαλῆς, ἄλλοτε εἰς ἄλλο μέρος ἀποτιθεμένης τὸ περιττόν. αἱ δὲ ἑλκώσεις αἱ τῶν στομάτων ὅτι διὰ τὸν χολώδη γίγνονται χυμὸν εὔδηλόν ἐστιν. αἱ μέντοι σηπεδόνες τῶν αἰδοίων οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' ὅταν ὑγρότερον μᾶλλον ἢ ἀπνούστερον ἢ νοτιώτερον γένηται. τὸ μὲν γὰρ ἐπὶ πολὺ τοῦ κατὰ φύσιν ἀποκεχωρηκὸς εἰς ὑγρότητα καὶ ἄπνοιαν, οὐκ αἰδοίων μόνων ἐργάζεται σηπεδόνας, ἀλλὰ καὶ παντὸς ἄλλου μορίου, καθάπερ ἥ τε ἐν τῷ τρίτῳ τῶν ἐπιδημιῶν κατάστασις ἥ τ' ἐν τῷ δευτέρῳ κατὰ τὴν ἀρχήν. αἱ δ' ἐπ' ὀλίγον ἐκτροπαὶ τῶν αἰδοίων ἅπτονται, δι' ὑγρότητα καὶ θερμότητα σήπεσθαι πεφυκότων, ἐπὶ ταῖς τυχούσαις προφάσεσιν. ὥστ' ἐπειδὰν τὴν ἑαυτοῦ κρᾶσιν φυλάττῃ τὸ θέρος, οἱ περιττώμασιν ἐνοχλοῦνται πολλοῖς, ἐπειδὰν ῥυῇ ταῦτα κατά τινα πρόφασιν, ἐπὶ τὰ αἰδοῖα τὰς σηπεδόνας αὐτῶν πάσχουσι. τὰ δ' ἵδρωα τῶν κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν ἐξανθημάτων ἐστὶν, ἑλκωδῶς τραχύνοντα τὸ δέρμα. καὶ γίγνεται, καθάπερ καὶ αὐτὸ τοὔνομα ἐνδείκνυται, διὰ τοὺς πολλοὺς ἱδρῶτας, ὅταν χολωδέ-

tionem, alias ad alias corporis partes excrementum deponentis. Oris etiam ulcerationes propter biliofum humorem oboriri perfpicuum eft. Genitalium vero putredines non fimpliciter, fed quum aeftas diutius humidior aut ventis minus perflata aut plusculum auftrina fuerit. Nam quum plurimum a naturali ftatu ad humiditatem aut flatuum vacationem receffit, non modo pudendorum, fed etiam cujuscumque partis alterius putredines facit, qualis erat ftatus tum qui tertio epidemiorum, tum qui fecundi initio defcribitur. At parvae aeftatis depravationes genitalia laedunt quae ob humiditatem et caliditatem putrefcere ex quacumque occafione parata fint. Quare quum fuum aeftas temperamentum fervat, qui multis excrementis infeftantur, quum haec aliquam ob caufam ad genitalia defluxerint, ipforum putredines patiuntur. Sudamina autem e genere funt exanthematum quae in cutis fuperficie efflorefcentia ulcerum ore cutem exafperant. Fiunt autem, quemadmodum et ipfum oftendit nomen, propter

στεροί πως ἢ ὅλως δακνωδέστεροι τυγχάνουσιν ὄντες. ὀδαξοῦσι γὰρ οὗτοι τὸ δέρμα καὶ κνησμῶδες ἐργάζονται καὶ τραχύνουσιν ἑλκωδῶς.

κβ'.

[117] *Τοῦ δὲ φθινοπώρου καὶ τῶν θερινῶν τὰ πολλὰ καὶ πυρετοὶ τεταρταῖοι καὶ πλάνητες καὶ σπλῆνες καὶ ὕδρωπες, φθίσιες καὶ στραγγουρίαι, λειεντερίαι καὶ δυσεντερίαι καὶ ἰσχιάδες καὶ κυνάγχοι καὶ ἄσθματα καὶ εἰλεοὶ καὶ ἐπιληψίαι καὶ τὰ μανικὰ καὶ τὰ μελαγχολικά.*

Ἐν τῷ φθινοπώρῳ, φησὶ, καὶ τῶν θερινῶν νοσημάτων γίνονται πολλὰ, μένοντος ἔτι κατ' αὐτὸ τοῦ θερινοῦ χυμοῦ δηλονότι τῆς ξανθῆς χολῆς. οὐ γὰρ ὥσπερ ἐπὶ τῷ ἦρι τὸ θέρος γιγνόμενον ἐκκενοῖ τοὺς χυμοὺς, οὕτω καὶ τὸ φθινόπωρον ἐκκενοῖ τοὺς θερινοὺς, ἀλλὰ τοὐναντίον ἅπαν ἀπὸ τῶν ἐκτὸς μερῶν εἰς τὸ βάθος ἄγει. δεόντως οὖν τὸ μὲν

multos fudores, qui vel biliofiores vel omnino mordaciores evaferunt. Hi namque cutem mordent et pruritum in ea ardoremque excitant et ulcerum inftar exafperant.

XXII.

Autumno vero etiam aeftivi morbi, febres quartanae, erraticae, fplenis tumores, hydropes, tabes, ftranguriae, lienteriae, dyfenteriae, ifchiades, anginae, afthmata, volvuli, epilepfiae, maniae et melancholiae.

Autumno, inquit et aeftivorum morborum multi fiunt, manente etiamnum per id temporis aeftivo humore, flava fcilicet bile: non enim quemadmodum aeftas veri fuccedens vernos humores vacuat, ita et autumnus vacuat aeftivos; fed modo prorfus contrario a partibus fummis et externis ad internas ac profundas revocat. Itaque merito

θέρος ἔνια τῶν ἠρινῶν νοσημάτων, φησὶ γεννᾷν, τὸ δὲ φθινόπωρον οὐκ ἔνια τῶν θερινῶν, ἀλλὰ πολλά. καὶ μέντοι καὶ τεταρταίους πυρετοὺς ἐν ταύτῃ τῇ ὥρᾳ γίγνεσθαί φησιν, ἐπὶ τῇ μελαίνῃ δηλονότι συνισταμένους χολῇ, διττὴν ἐχούσῃ τὴν γένεσιν, ἐκ μὲν τῆς ξανθῆς ὑπεροπτηθείσης τὴν ἑτέραν, ἐκ δὲ τοῦ παχέος αἵματος τὴν ἑτέραν. γίνονται δὲ καὶ πλάνητες ἐν φθινοπώρῳ πυρετοὶ, διὰ τὴν ἀνωμαλίαν τῆς κράσεως καὶ σπλῆνες μεγάλοι, διὰ τὸ μελαγχολικὸν περίττωμα, καὶ δὴ καὶ ὕδεροι διὰ τὸν σπλῆνα. καὶ εἴ τι φθινῶδες ἀμφίβολον, ἐν φθινοπώρῳ μάλιστα ἐξελέγχεται, διὰ τὴν ξηρότητα καὶ τὴν ψίξιν καὶ τὴν ἀνωμαλίαν τῆς ὥρας, οὐδὲν δ' ἧττον καὶ διὰ τὴν κακοχυμίαν. διὰ δὲ τὰ αὐτὰ ταῦτα καὶ αἱ στραγγουρίαι γίνονται μάλιστα κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην. ψύχεται γὰρ ἡ κύστις ἐν ταῖς ἀτάκτοις καὶ ἐξαπίνης ἐπὶ τὸ θερμὸν καὶ ψυχρὸν μεταβολαῖς, αἵ τ' ἐκ τῆς κακοχυμίας ἐνοχλοῦσιν αὐτὴν δριμύτητες καὶ μάλισθ' ὅταν ἐξαίφνης ἐπὶ τὸ ψυχρὸν γιγνομένης μεταβολῆς τοὺς τέως διαπνεομένους καὶ δι' ἱδρώτων κενουμένους χυμοὺς απο-

aeftatem quidem nonnullos morbos generare, autumno vero aeftivos non paucos, fed multos creare dicit. Quin etiam hac tempeftate quartanas febres fieri pronunciat, nimirum ex atra procreatas bile geminam generationem fortita; alteram quidem ex flava bile retorrida et perufta; alteram vero ex craffo fanguine. Fiunt autem et erraticae febres per autumnum propter temperaturae inaequalitatem. Fiunt et lienis magni ob melancholicum excrementum; et hydropes ex lienes vitio. Et fi qua tabes fufpecta fit, maxime autumno deprehenditur ob ficcitatem et frigiditatem et inaequalitatem tempeftatis nihiloque minus propter humorum pravitatem. Fiunt quoque ob easdem caufas ea tempeftate potiffimum ftranguriae. Nam vefica incertis, inordinatis ac repentinis caloris et frigoris mutationibus refrigeratur et ex pravis humoribus obortae acrimoniae ipfam moleftant, praefertim quum derepente facta in frigidius mutatione, qui antea perfpiratione difcutiebantur et per fudores vacuabantur humores ad ve-

στρέψῃ πρὸς τὴν κύστιν. αἱ λειεντερίαι δὲ ταχεῖαί τέ εἰσι καὶ κατὰ πάντα ἀμετάβλητοι τῶν σιτίων διαχωρήσεις, ἤτοι δι᾽ ἕλκωσιν ἐπιπολῆς κατά γε τὴν γαστέρα ἢ κατὰ τὰ ἔντερα συνισταμένην τοιαύτην, οἷαί περ καὶ ἐπὶ τῶν παιδίων αἱ ἄφθαι καλούμεναι ἢ δι᾽ ἀῤῥωστίαν τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως. ὧν τὸ μὲν πρότερον ἐπὶ δακνώδεσι χυμοῖς ἢ λεπτοῖς τῇ συστάσει, τὸ δὲ δεύτερον ἐπὶ δυσκρασίᾳ μεγάλῃ τῆς κοιλίας τε καὶ τῶν ἐντέρων γίγνεται. ἄμφω δὲ ταῦτα τῷ φθινοπώρῳ μάλιστα γίνεσθαι συμβαίνει. τὰς δ᾽ ἰσχιάδας εὔλογον ἐπί τε τῇ κακοηθείᾳ τῶν χυμῶν καὶ τῇ ψύξει μάλιστα γίνεσθαι συμβαίνει. κυνάγχαι δὲ ἐπὶ χολώδεσι χυμοῖς συνίστανται, κατασκήπτουσιν εἰς τὴν [118] φάρυγγα. καὶ διαφέρουσι τῶν κατὰ τὸ ἔαρ, ὅτι φλεγματωδέστεραί πως ἐκεῖναι. καὶ μὲν δὴ καὶ τὰ ἄσθματα, διά τε τὴν ἔσω κίνησιν τῶν χυμῶν καὶ τὴν ψύξιν εἴωθε γίγνεσθαι. δι᾽ αὐτὰ δὲ ταῦτα καὶ οἱ εἰλεοὶ τῆς κάτω διεξόδου τῶν τῆς τροφῆς περιττωμάτων ἐπίσχεσις ὄντες, ἐπὶ φλεγμοναῖς τὰ πολ-

ficam recefferint. Lienteriae vero funt celeres et fine ulla omnino mutatione ciborum dejectiones, quae fiunt aut propter ventriculi aut inteftinorum exulcerationem in fuperficie eodem modo factam, quo in pueris aphthae vocatae, aut propter retentricis facultatis imbecillitatem. Quorum prius propter mordaces et fubftantia tenues humores, fecundum ob magnam ventriculi atque inteftinorum intemperiem fit. Haec autem ambo maxime autumno fieri contingit. Ifchiadas autem ex humorum cum malignitate tum refrigeratione maxime fieri rationi confentaneum eft. At vero anginae ex biliofis humoribus ortum ducunt, autumno ad fauces decumbentibus, ab iis quae vere fiunt eo differentes, quod illae fint quodammodo pituitofiores. Jam vero afthmata tum propter humorum ad interna motum, tum propter refrigerationem fieri confueverunt. Propter has ipfas caufas etiam volvuli concitantur, qui excrementorum alimenti deorfum prolabentium tranfitus funt fuppreffiones, quae plerumque ab alicujus

λὰ μέρους τινὸς ἐντέρων γίγνονται. μάλιστα δὲ εἰκὸς ἐν ψυχρῷ καὶ ξηρῷ καὶ ἀνωμάλῳ καὶ κακοχύμῳ καιρῷ βλάπτεσθαι τὰ κατὰ γαστέρα τε καὶ τὰ ἔντερα. λεπτοὺς γὰρ καὶ εὐκινήτους ἐν τῷ θέρει τοὺς χυμοὺς γιγνομένους διαδεχόμενον τὸ φθινόπωρον ψυχρόν τε ἅμα καὶ ἀνώμαλον ὑπάρχον εἰς τὸ βάθος ἄγει τοῦ σώματος. ἐν τῷ βάθει δ' ἐστὶ καὶ ἡ τῶν ἐντέρων θέσις. αἱ δ' ἐπιληψίαι γίγνονται τοῖς ἐπιτηδείως ἔχουσι πάσχειν τὸ πάθος τοῦτο, διὰ τὴν ἐξαιφνίδιον ἐπὶ τἀναντία μεταβολήν. θάλπος μὲν γὰρ ἐν τοῖς μέσοις τῆς ἡμέρας, ψῦχος δ' ἐν τοῖς πρώτοις καὶ τελευταίοις γίγνεσθαι, οὐδὲν δ' οὕτω τοὺς ἐπιληπτικοὺς, ὡς ἡ τοιαύτη μεταβολὴ γεννᾷν πέφυκε. τὰ δὲ μανικὰ πάθη διὰ τὴν ἐν τοῖς λεπτοῖς χολώδεσι χυμοῖς κακοήθειαν γίγνεται, καθάπερ γε καὶ τὰ μελαγχολικὰ διὰ τὴν μέλαιναν, ὑπὲρ ἧς ὀλίγον ἔμπροσθεν εἴρηται.

---

inteſtinorum partis inflammatione oboritur. Maxime vero par eſt frigida, ſicca et inaequali tempeſtate pravos humores procreante tum ventriculum tum inteſtina laedi. Nam aeſtate tenues ac mobiles humores factos autumnus excipiens ſuo frigore et inaequalitate in altum agit corporis. Eſt vero profundus inteſtinorum ſitus. Epilepſiae vero hominibus huic affectui ſibi familiari ferendo obnoxiis ob repentinam in contrarium mutationem accidunt. Calor namque meridianis, frigus vero primis et ultimis diei horis dominatur. Nihil autem adeo epilepticas acceſſiones ac talis mutatio generare poteſt. Maniae vero affectiones ob tenuium ac bilioſorum humorum malignitatem oboriuntur, quemadmodum et ob atram bilem melancholiae, qua de re paulo ante dictum eſt.

κγ΄.

Τοῦ δὲ χειμῶνος πλευρίτιδες, περιπνευμονίαι, λήθαργοι, κόρυζαι, βράγχοι, βῆχες, πόνοι στηθέων καὶ πλευρέων καὶ ὀσφύος καὶ κεφαλαλγίαι, ἴλιγγοι, ἀποπληξίαι.

Τὰ χειμερινὰ νοσήματα ἐξηγούμενος ἐφεξῆς τῶν φθινοπωρινῶν, οὐκέθ᾽ ὁμοίως ὡς ἔμπροσθεν εἶπεν, οὐθ᾽ ὅτι τοῦ χειμῶνος τὰ πολλὰ τῶν φθινοπωρινῶν, καίτοι γ᾽ ἔμπροσθεν ἐπὶ μὲν τῶν θερινῶν εἰρήκει, παραβάλλων αὐτὰ τοῖς ἠρινοῖς, τοῦ δὲ θέρεος ἔνιά τε τουτέων. ἐπὶ δὲ τῶν φθινοπωρινῶν τοῦ φθινοπώρου καὶ τῶν θερινῶν τὰ πολλά. νυνὶ δὲ τοῦ χειμῶνος ἁπλῶς τὸν κατάλογον ἐποιήσατο τῶν νοσημάτων, ἤτοι γὰρ ἀπὸ κοινοῦ βουλόμενος ἡμᾶς κἀνταῦθα προσυπακοῦσαί τι τῶν εἰρημένων ἢ ἁπλῶς ἀποφαινόμενος μὴ κατὰ μηδὲν κοινωνούσης τῆς φθινοπωρινῆς ὥρας τῇ χειμερινῇ. καίτοι τά γε πρῶτα τοῦ χειμῶνος εὔλογόν τε ἅμα καὶ διὰ τῆς πείρας φαίνεται κοινωνοῦντα τῷ φθινο-

XXIII.

Hieme vero pleuritides, peripneumoniae, lethargi, gravedines, raucedines, tuſſes, pectorum, laterum et lumborum dolores, cephalalgiae, vertigines, apoplexiae.

Hiemales morbos ſtatim poſt autumnales explicans non eadem qua in ſuperioribus uſus eſt loquendi forma, hieme ſcilicet multos etiam autumnales morbos fieri; quamquam prius, quum de aeſtivis ageret, vernis eos comparans dixit: *Aeſtate autem horum etiam nonnulli*; et quum de autumnalibus: *autumno aeſtivorum etiam multi.* Nunc autem morborum hiemalium catalogum plane confecit, ſive quod de communi voluerit hoc etiam loco nos dictorum morborum aliquem ſubaudire, ſive abſolute pronunciare tanquam nihil autumnale tempus cum hiemali communicet. Atqui primas hiemis partes rationi conſentaneum eſt et experientia comprobatur cum autumno com-

πώρῳ. καὶ γὰρ αὐτὸς εἶπεν· οἱ θερινοὶ τεταρταῖοι τὰ πολλὰ γίνονται βραχέες, οἱ δὲ φθινοπωρινοὶ μακροὶ καὶ μάλιστα οἱ πρὸς τὸν χειμῶνα συνάπτοντες. εἰ μὴ λέγῃ τὸν αὐτὸν τῶν ἐν τῷ φθινοπώρου ἐσχάτῳ γινομένων μνημονεύειν. ἀλλὰ τά γε τοῦ χειμῶνος ἴδια ταῦτ' εἶναι βούλεται, πλευρίτιδας καὶ περιπνευμονίας, διὰ τὸ κρύος βλαπτομένων (262) τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, ἐπεὶ τὰ μὲν [119] ἄλλα καὶ σκεπάσαι δυνατὸν οὕτως ἀκριβῶς, ὡς ἤτοι μηδὲν ἢ ὡς ἥκιστα αἰσθάνεσθαι τῆς τοῦ περιέχοντος ψυχρότητος· τῆς δ' ἀναπνοῆς οὔτ' εἶρξαί τινα δυνατὸν οὔτ' ἀναπνεῖν ἑτέρωθεν ἐγχωρεῖ. διά τε οὖν ταύτην αὐτὴν τὴν ψύξιν αἵ τε βῆχες ἐν χειμῶνι γίνονται, μάλιστα καὶ οἱ τῶν πλευρῶν πόνοι. διὰ δὲ τὴν αὐτὴν ταύτην ψύξιν καὶ ἡ κεφαλὴ βλαπτομένη κορύζας τε καὶ βῆχας καὶ βράγχους ἐργάζεται. γίγνονται δ' ὥσπερ τῶν πλευρῶν οἱ πόνοι διὰ τὴν ψύξιν, οὕτω καὶ τῆς κεφαλῆς καὶ τῆς ὀσφύος καὶ ἁπλῶς τῶν νευρωδῶν. καὶ οἱ ἴλιγγοι δὲ ταῖς τῆς κεφαλῆς ἕπονται βλάβαις, ὥσπερ γε καὶ ἀποπληξίαι. καὶ γὰρ καὶ τοῦτο τὸ πάθος, ὅταν ὁ ἐγκέφαλος ἐμπλησθῇ φλέγματος, γίνεται.

---

munitatem habere. Ipfe enim dicebat: *aeftivae quartanae plerumque breves exiftunt, autumnales vero longae ac praefertim quae hiemem attigerint.* Nifi quis dicat ipfum de iis quae extrema autumni parte generantur, *quartanis,* mentionem facere. Verum hofce vult hiemis proprios morbos effe pleuritides et peripneumonias, quod inftrumenta refpirationi fervientia a frigore laedantur. Cetera namque ita exacte obtegi queunt, ut aut nihil aut certe minimum injuriarum ab ambientis frigore percipiant. Refpirationis vero ufus nemini prohiberi poteft, neque aliunde datur refpirandi facultas. Ob hanc igitur ipfam refrigerationem caput oblaefum gravedines, tuffes atque raucedines efficit. Et quemadmodum laterum dolores ob refrigerationem fiunt, fic et capitis, lumborum, omnium denique partium nervofarum. Vertigines quoque capitis laefiones confequuntur, ut et apoplexiae; etenim et hic affectus fit quum cerebrum pituita repletum eft.

κδ'.

Ἐν δὲ τῇσι ἡλικίῃσι τοιάδε συμβαίνει, τοῖσι μὲν μικροῖσι καὶ νεογνοῖσι παιδίοισιν ἄφθαι, ἔμετοι, βῆχες, ἀγρυπνίαι, φόβοι, ὀμφαλοῦ φλεγμοναὶ, ὤτων ὑγρότητες.

Ἐπιμελέστερον ἐξείργασται τὰ κατὰ τὰς ἡλικίας τῶν κατὰ τὰς ὥρας, εἰς μικρὰ μόρια τέμνων αὐτάς. ἐπὶ οὖν τῶν παιδίων τῶν νεογνῶν ἄφθας φησὶ γίγνεσθαι. καλοῦσι δὲ οὕτως τὰς ἐπιπολῆς ἑλκώσεις κατὰ τὸ στόμα, διὰ μαλακότητα μάλιστα τῶν ὀργάνων γιγνομένας, μὴ φερόντων μήτε τὴν ποιότητα τοῦ γάλακτος ἔχοντος οὐκ ὀλίγον ὀῤῥῶδες ἐν αὐτῷ. ῥυπτικὸν δ' ἐστὶ τοῦτο τὴν φύσιν, ὥστ' οὐδὲν θαυμαστὸν ἐν μαλακοῖς σώμασιν ἐργάζεσθαί τινας ἐπιπολῆς ἑλκώσεις. τοὺς δ' ἐμέτους τηνικαῦτα εἰκὸς γίνεσθαι τούτοις διὰ τὸ πλῆθος οὗ προσφέρονται γάλακτος. ἀγρυπνίαι δ' αὐτοῖς οὐδαμῶς συνήθεις εἰσὶ, κοιμᾶται γὰρ τὸ πλέον τοῦ χρόνου, πλὴν εἰ δι' αὐτὸ τὸ πάθος νομίζει

XXIV.

Per aetates autem haec oboriuntur, parvis quidem et recens natis puerulis aphthae, vomitiones, tuſſes, vigiliae, pavores, umbilici inflammationes, aurium humiditates.

Quae ad aetates ſpectant accuratius exſolvit quam quae ad anni tempora, facta in minimas partes diviſione. In puerulis namque recens in lucem editis aphthas fieri pronunciat. Sic autem Graeci vocitant ulcuſcula oris ſuperficiem obſidentia ob inſtrumentorum mollitiem maxime facta, neque contactum, neque qualitatem ferentium lactis quod in ſe non paucum ſeri continet. Hoc autem ſerum detergendi facultatem habet; quare non eſt mirum in mollium corporum ſuperficie quasdam creari exulcerationes. Vomitus autem tunc his fieri par eſt, propter lactis quod aſſumunt copiam. Vigiliae vero nequaquam ipſis conſuetae ſunt: majorem enim temporis partem dormiunt, niſi quis ab ipſo aut alio affectu infantibus exci-

Ed. Chart. IX. [119. 120.] Ed. Baf. V. (262.)

γινομένας ποτ᾽ ἀγρυπνίας τοῖς παιδίοις, ἐπειδὴ τὸ πλῆθος τῶν ὕπνων κατὰ φύσιν ἦν αὐτοῖς μάλιστα. οἱ φόβοι δὲ τοῖς παιδίοις γίνονται κατὰ τοὺς ὕπνους καὶ μάλιστα ἐξ αὐτῶν τοῖς ἀδηφάγοις, ὅταν εὐαίσθητα μὲν ᾖ, ἀσθενῆ δ᾽ ὑπάρχῃ φύσει τὰ κατὰ τὴν γαστέρα χωρία, διαφθείρεται δὲ ἡ τροφή. παρεφυλάξαμεν γὰρ οὐκ ἐπὶ τῶν τηλικούτων μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἤδη τελείων ἐν τοῖς ὕπνοις γιγνομένας φαντασίας φοβερὰς, ὅταν πολλοί τε ἅμα καὶ μοχθηροὶ χυμοὶ βαρύνουσι καὶ δάκνουσι τὰ κατὰ τὴν γαστέρα, καὶ μάλιστα αὐτῆς τὸ στόμα, τοῦτο γὰρ αὐτῆς ἐστι τὸ αἰσθητικώτατον. αἱ δὲ τῶν ὀμφαλῶν φλεγμοναὶ τῶν ἀποτετμημένων οὐ πρὸ πολλοῦ δεόντως τοῖς νεογενέσι παιδίοις γίνονται, καθάπερ εἰ καί τι μέρος ἔτυχεν ἑλκωθέν. ἀλλὰ τάς γε μὴν τῶν ὤτων ὑγρότητας ἐν παθήμασι τίθεται, καίτοι τάς γε τῆς ὑπερώας καὶ τῆς ῥινὸς οὐ τιθέμενος, ὅτι κατὰ φύσιν μέν ἐστι διὰ ῥινῶν καὶ ὑπερώας μετοχετεύεσθαι τὸ περίττωμα τοῦ ἐγκεφάλου καὶ γίγνεται τοῦτο [120] καὶ τοῖς τελείοις ἤδη, παρὰ φύσιν δὲ διὰ τῶν ὤτων.

tari vigilias judicet. Quandoquidem fomni diuturnitas ipfis maxime fecundum naturam eft. Pavores autem per fomnos infantibus oboriuntur pueris ac praefertim voracibus, quum ventriculi regio fenfu quidem praepolleat, fed naturali imbecillitate laboret, cibus vero corrumpitur. Nos enim non in tantillis folum, verum etiam aetate jam adultis terrificas per fomnos fieri imaginationes obfervamus. Hoc enim orificium fentiendi facultate praepollet. Umbilicorum autem inflammationes non multo ante praecifforum merito recens natis puerulis accidunt, quemadmodum fi qua alia pars foret ulcerata. Sed et aurium humiditates inter morbos reponit, etiamfi tum palati tum narium excrementa non reponat, quod fecundum naturam fit per nares atque palatum cerebri excrementum per derivationem expurgare, idque iis accidat qui jam aetate perfecta funt, praeter naturam autem per aures derivatio,

Ed. Chart. IX. [120.] Ed. Baf. V. (262.)

ἀλλὰ τοῖς γε βρέφεσι καὶ διὰ τούτων ὁ ἐγκέφαλος καὶ ἐκκαθαίρεται καὶ καλῶς ὁ Ἱπποκράτης ἐν τοῖς ἰδίοις τῆς ἡλικίας ἔγραψε καὶ τὰς τῶν ὤτων ὑγρότητας. ἔστι μὲν οὖν καὶ ὅλον τὸ σῶμα τοῖς νεογενέσι παιδίοις ἐσχάτως ὑγρὸν, ὡς καὶ τὴν τῶν ὀστῶν φύσιν ἐν αὐτοῖς οἷον κηρώδη μᾶλλον ὑπάρχειν ἢ λιθώδη. πολὺ δὲ μᾶλλον τῶν ἄλλων μορίων ὁ ἐγκέφαλος ὑγρός ἐστιν, ὡς ἂν καὶ τοῖς τελείοις ὑπάρχων τοιοῦτος, ὥστε εὐλόγως αὐτοῖς ἐπειδὴ πλῆθός ἐστι τῶν περιττῶν διὰ πάντων ἐκκρίνεσθαι τῶν πόρων.

κε'.

Πρὸς δὲ τὸ ὀδοντοφυεῖν προσάγουσιν οὔλων ὀδαξησμοὶ, πυρετοὶ, σπασμοὶ, διάῤῥοιαι, καὶ μάλιστα ὅταν ἀνάγωσι τοὺς κυνόδοντας καὶ τοῖσι παχυτάτοισι τῶν παιδίων καὶ τοῖσι τὰς κοιλίας σκληρὰς ἔχουσι.

Τὸ μὲν ὀδαξησμούς τινας γίνεσθαι τῶν οὔλων, ὅταν οἱ ὀδόντες φύειν μέλλωσι τοῖς παιδίοις, οὐδὲν θαυμαστόν. ὁ

pueris tamen infantibus etiam per aures cerebrum expurgatur; et recte Hippocrates inter proprios hujus aetatis morbos etiam aurium fcripfit humiditates. Eft fiquidem et totum corpus recens natis puerulis fumme humidum, adeo ut et offium natura in ipfis velut cerea potius quam lapidea videatur. Ceterarum vero partium cerebrum quam humidiffimum exiftit, ut quod etiam in adultis tale exiftat. Quare optima ratione quum ipfis excrementorum copia redundet, per omnes meatus excernitur.

XXV.

Ad dentitionem vero productis gingivarum pruritus, febres, convulfiones, diarrhoeae ac maxime quum caninos dentes edunt, craffiffimisque pueris ac duras alvos habentibus oboriuntur.

Quum puerulis dentes oborturi funt, gingivarum pruritus fieri nihil mirum. Pruritus enim prurigo quaedam

γὰρ ὀδαξησμὸς κνησμός τίς ἐστι μετὰ βραχείας τινὸς ἀνίας. οἱ πυρετοὶ δὲ καὶ οἱ σπασμοὶ καὶ αἱ διάῤῥοιαι συμβαίνουσι τοῖς παιδίοις ὀδοντοφυοῦσιν ἤδη καὶ μηκέτι μέλλουσιν, ὡς καὶ αὐτὸς ἐδήλωσεν εἰπὼν, καὶ μάλισθ᾽ ὅταν ἀνάγωσι τοὺς κυνόδοντας. εὔλογον δὲ δή που ὅτι διατετραμμένων τῶν οὔλων ὑπὸ τῶν ἀνιόντων ὀδόντων ταῦτα γίνεσθαι τὰ συμπτώματα, καθάπερ ὅταν ἐμπεπαρμένος ᾖ σκόλοψ σαρκὶ, καὶ πλέον γ᾽ ἐστὶ τὸ κατὰ τοὺς ὀδόντας ἢ τοὺς σκόλοπας τὸ τῆς ἀνίας. οἱ μὲν γὰρ σκόλοπες ἡσυχάζουσιν ἐστηριγμένοι κατὰ τὸ μόριον ᾧ κατ᾽ ἀρχὰς ἐμπεπήγασιν, οἱ δ᾽ ὀδόντες ἀεὶ προχωροῦσι τοσοῦτον ὅσον αὐξάνονται. πυρέττει μὲν οὖν ἐν τούτῳ τῆς ἡλικίας τὰ παιδία διά τε τὰς ὀδύνας καὶ τὰς ἀγρυπνίας καὶ τὰς φλεγμονάς. οἱ σπασμοὶ δ᾽ αὐτοῖς ἕπονται διά τε ταῦτα καὶ διὰ τὴν τροφὴν ἀπεπτουμένην, καὶ διότι μηδέπω τὰ κατὰ τῶν νεύρων φύσιν ἐστὶν ἰσχυρά. τούτοις ἅπασιν ἀκολουθοῦσιν ἐξ ἀνάγκης καὶ διάῤῥοιαι, διὰ τὸ μὴ πέττεσθαι καλῶς τὴν τροφὴν μήτε ἀναδίδοσθαι. τὸ δὲ καὶ τοῖς παχυτάτοις τῶν παιδίων καὶ τοῖς τὰς κοιλίας

eſt cum ſeni quodam dolore. Febres vero, convulſiones atque diarrhoeae pueris jam dentientibus ac nondum dentes edituris accidunt, quemadmodum ipſi his verbis oſtendit: *Et maxime quum caninos edunt dentes.* Liquet autem foratis a dentibus prodeuntibus gingivis haec evenire ſymptomata, quemadmodum quum paxillus carni ſuerit impactus; atque ſane plus moleſtiae quam infixi paxilli dentes excitant. Hi ſiquidem paxilli ſemel firmati in membro quieſcunt cui ab exordio infixi ſunt; dentes vero ſemper tantum procedunt, quantum augentur. Febricitant ergo hac aetate pueruli et propter dolores et vigilias et inflammationes. Convulſiones autem ſequuntur tum propter haec, tum propter crudum alimentum et quod nervoſae partes nondum ſatis ſint validae. His omnibus etiam diarrhoeae ſuccedunt, quod alimentum non belle coquatur, neque diſtribuatur. Illud autem: *pueris craſſiſſimis et al-*

σκληρὰς ἔχουσιν ἐπὶ τοὺς σπασμοὺς ἀναφέρεται. τούτοις μάλιστα λέγοντος αὐτοῦ τῶν παιδίων γίγνεσθαι σπασμοὺς, ἅπερ ἂν ᾖ παχύτατα καὶ κοιλίας ἔχοντα σκληράς. πληθωρικὰ γάρ ἐστι τὰ τοιαῦτα καὶ περιττωματικὰ καὶ διὰ τοῦτο σπάσμοῖς εὐάλωτα, μάλιστα δὲ σπασμοὶ τὰς τοιαύτας καταλαμβάνουσι φύσεις.

κστ'.

[121] *Πρεσβυτέροισι δὲ γενομένοισι παρίσθμια, σπονδύλου τοῦ κατὰ τὸ ἰνίον εἴσω ὤσιες, ἄσθματα, λιθιάσιες, ἕλμινθος στρογγύλαι, ἀσκαρίδες, ἀκροχορδόνες, σατυριασμοὶ, χοιράδες καὶ τἄλλα φύματα, μάλιστα δὲ τὰ προειρημένα.*

Πρῶτον μὲν ἔγραψε τῶν νεογνῶν παιδίων, εἶθ' ἑξῆς τῶν ὀδοντοφυούντων, εἶτα νῦν περὶ τῶν μεταξὺ κατὰ τὴν ἡλικίαν ἤδη, τῶν πεπαυμένων τοὺς ὀδόντας φύειν καὶ τῶν

vos duras habentibus, ad convulfiones refertur, quum his maxime pueris dicat convulfiones fieri, qui craffiffimi funt et alvos duras habent. Tales enim plethorici funt et fcatent excrementis, ideoque convulfionibus facile capiuntur; maxime vero ejusmodi naturas convulfiones obfident laeduntque.

XXVI.

At adultioribus factis tonfillarum inflammationes, vertebrae ad occipitium intro luxationes, afthmata, calculi, lumbrici rotundi, afcarides, verrucae penfiles, fatyriafmi, ftrumae et alia tubercula, praecipue vero praedicta.

Primum quidem fcripfit de recens natis puerulis, deinde de dentientibus, nunc vero de iis qui mediam aetatem agunt inter eos qui jam dentire defierunt et eos

πλησίων τοῦ ἡβάσκειν. ἐφεξῆς γὰρ ἐκείνων, ἐπὶ τοῖς δὲ τετάρτων τῇ τάξει, μνημονεύει κατὰ τὸν ἑξῆς ἀφορισμόν. ἀλλὰ τήν γε τρίτην ἡλικίαν, ἥτις νῦν πρόκειται ἡμῖν, τὴν ἄχρι δωδεκάτου καὶ τρισκαιδεκάτου προϊοῦσαν ἔτους, ἁλίσκεσθαι πάθεσί φησιν, ὧν πρῶτα γράφει παρίσθμια, φλεγμονὰς ὄντα τῶν κατὰ τὸν ἰσθμὸν χωρίων. ἀκούειν δὲ νῦν ἰσθμὸν χρὴ, τὸ μεταξὺ τοῦ στόματός τε καὶ τοῦ (263) στομάχου μόριον, ἐκ μεταφορᾶς οὕτως ὠνομασμένον, ἀπὸ τῶν κυρίως λεγομένων ἰσθμῶν. αἳ δή τινές εἰσι στεναὶ γῆς διέξοδοι, μεταξὺ δυοῖν θαλαττῶν. τὰ δὲ παρίσθμια ταῦτα, ποτὲ μὲν αὐτοῦ μόνου τοῦ κοινοῦ, τῇ τε γαστρὶ καὶ τῷ στομάχῳ καὶ τῇ φάρυγγι καὶ ὅλῳ τῷ στόματι χιτῶνός εἰσι φλεγμοναὶ, ποτὲ δὲ καὶ τῶν ὑποκειμένων αὐτῶν μυῶν, ἡνίκα καὶ τοῦ κατὰ τὸ ἰνίον σπονδύλου συμβαίνουσιν αἱ εἴσω ῥοπαὶ, περὶ ὧν ἐφεξῆς ἐν τοῖς παρισθμίοις ἐρεῖ· σπονδύλου τοῦ κατὰ τὸ ἰνίον εἴσω ὤσιες. ἑλκόμενος γὰρ ὑπὸ τῶν φλεγμαινόντων μυῶν ὁ σπόνδυλος οὗτος εἰς τὸ πρόσω τοῦ

qui pnbertati ſunt proximi. Nam de pubertati proximis deinceps ſequenti aphoriſmo mentionem facit, quartum ab iis ordine locum oblinentibus. Verum tertiam aetatem quae nunc proponitur, ad duodecimum et tertium decimum uſque annum progredientem iis corripi ait affectibus, quorum prima pariſthmia ſcribit, quae ſunt locorum ad iſthmum pertinentium inflammationes. Hic autem per iſthmum pars illa intelligenda eſt quae os et gulam interjacet, per metaphoram ab iſthmis proprie dictis ita nominata. Sunt autem anguſti quidam terrae tramites ac tranſitus inter duo maria ſitae. Haec autem pariſthmia nonnunquam ſolius ſunt tunicae ventriculo et gulae et faucibus totique ori communis inflammationes; nonnunquam vero et ſubjectorum ipſi muſculorum; quum vertebrae etiam quae eſt in occipite antrorſum fiunt inclinationes, de quibus poſt pariſthmia inquit: *Et vertebrae ad occipitium intro luxationes.* Nam a muſculis inflammationem patientibus vertebra haec tracta ad partem incli-

τραχήλου μέρος ἐπινεύει. κέκληκε δὲ οὐ πρόσω τοῦτο μέρος, ἀλλ' εἴσω Ἱπποκράτης, ὡς πρὸς τὸν σπόνδυλον ἀναφέρων τὸν λόγον ὀπίσω κείμενον. ἡ γὰρ εἰς τὸ βάθος μετάστασις τοῦ σώματος, ἐάν τε ἐκ τῶν ὀπίσω ἐάν τε ἐκ τῶν πρόσω γένηται, διὰ μιᾶς φωνῆς δηλοῦται τῆς ἔσω. τί δή ποτ' οὖν Ἱπποκράτης ἐπὶ τῶν ἀρτιγενῶν παιδίων οὔτε περὶ τῶν παρισθμίων οὔτε περὶ τῆς ἔσω ῥοπῆς τοῦ κατὰ τὸ ἰνίον σπονδύλου διῆλθεν, οὐδὲν ἧττον κἀκείνων ὑγρὸν καὶ περιττωματικὸν ἐχόντων τὸν ἐγκέφαλον, ὡς ἐπιπέμπειν ῥεῦμα τοῖς ὑποκειμένοις μορίοις· ἢ ὅτι φθάνει τὰ τηλικαῦτα διαφθειρόμενα, πρὶν ὑπομεῖναι φλεγμονὴν ἰσχυρὰν, τοὺς ὑποκειμένους τῇ φάρυγγι μύας ἅμα τοῖς νεύροις. καὶ ἄλλως ὅτι μαλακὰ ταῦτά ἐστιν αὐτοῖς τὰ μόρια καὶ διὰ τοῦτο ἀδύνατα τάσιν ὑπομεῖναι σφοδρὰν, ὡς ἐπισπᾶσθαι δύνασθαι τὸν σπόνδυλον εἴσω πρὸς αὐτά. καὶ μὲν δὴ καὶ τὸ ἆσθμα, καλοῦσι δ' οὕτως οἱ Ἕλληνες τὴν πυκνὴν ἀναπνοὴν, οἷα συμβαίνει τοῖς δραμοῦσιν, ἢ ὁπωσοῦν ἑτέρως εἰς σφοδρὰν κίνησιν ἀχθεῖσιν. ἐπὶ μὲν τούτων γίνεται δι' αὐτὸ τὸ

nat cervicis anteriorem. Nominavit autem hanc partem Hippocrates non anteriorem, fed interiorem, ut qui ad vertebram pone locatam orationem referret: corporis enim e fua fede in profundum emotio, five ex anterioribus, five ex posterioribus fiat partibus, unica voce *introrfum* fignificatur. Cur igitur Hippocrates in puerulis recens natis, neque de parifthmiis, neque de vertebrae in occipitio luxatione quidquam dixit, quum et illi nihilominus cerebrum humidum et fcatens excrementis habeant, adeo ut in fubjectas partes fluxiones demittat? An quod hi tam pufilli prius intereant quam fubjecti faucibus mufculi una cum nervis vehementem inflammationem patiantur? quodque praeterea ipfis hae partes fint molles, ac proinde vehementem fuftinere tenfionem nequeant, ut vertebram intro ad fe poffint attrahere. Jam vero afthma, fic autem Graeci vocant crebram refpirationem qualis currentibus aut quovis alio modo ad vehementem motionem adductis accidit, in his quidem fit quod multa ob ipfum

Ed. Chart. IX. [121. 122.] Ed. Baf. V. (263.)

γυμνά- [122] σιον, ἀναπνοῆς πολλῆς τοῦ ζώου χρήζοντος. ἐπὶ δὲ τῶν ἄνευ γυμνασίου, διὰ τὴν στενοχωρίαν τῶν ἐν τῷ πνεύμονι κοιλιῶν. ἡ στενοχωρία δ' αὕτη πληρουμένου τοῦ σπλάγχνου τῶν ἄνωθεν ῥευμάτων γίνεται. τὰ δὲ ῥεύματα ταῦτα πλείω μέν ἐστι τοῖς νεογόνοις παιδίοις, ἀναιρεῖ δ' ὀξέως αὐτὰ, διότι καὶ ἄλλως ἔχει κακῶς. ἥτε γὰρ ἐκ τῆς μήτρας εἰς τὸν πέριξ ἀέρα κατάστασις ἥ τε τῆς τροφῆς ἑτερότης, ἥ τε φλεγμονὴ κατ' ἀρχὰς μὲν τῶν κατὰ τὸν ὀμφαλὸν χωρίων, αὖθις δὲ διὰ τὴν τῶν ὀδόντων γένεσιν ἀσθενῆ πάντα ποιεῖ τὰ τοιαῦτα καὶ μόγις ἐφ' οἷς εἴρηκα διαρκοῦνται, μή τί γε δὴ πρὸς ἐκείνοις ἔτι καὶ τὸ ῥεῦμα δυνάμενα φέρειν, εἰς πνεύμονα κατασκῆπτον. αἱ δὲ λιθιάσεις ἴδιόν ἐστι τῶν παίδων πάθημα, διὰ τὴν ἀδηφαγίαν ὠμοὺς χυμοὺς ἀθροιζόντων οὐκ ὀλίγους, ἐξ ὧν τὸ παχύτερον ἅμα τοῖς οὔροις εἰς τὴν κύστιν ἀφικνούμενον ὕλη τῆς τῶν λίθων ἐστὶ γενέσεως καὶ διὰ τὴν θερμασίαν τὴν πολλήν. ἀθροίζουσι μὲν γὰρ καὶ οἱ γέροντες οὐκ ὀλίγον ὠμὸν χυμὸν, οὐ διὰ τὴν ἀδηφαγίαν ὡς οἱ παῖδες, ἀλλὰ διὰ τὴν

exercitium indigeat animal refpiratione; in aliis autem citra, exercitium ob cavitatum pulmonis anguftiam; haec vero anguftia fit fluxionibus fuperne irruentibus repleto vifcere. At hae fluxiones plures quidem in recens natis puerulis fiunt ac cito ipfos interimunt, quoniam et alias male fe habent. Nam et ab utero in ambientem aërem tranfitus et alimenti diverfitas per initia quidem locorum ad umbilicum inflammatio, deinde ob dentium ortum eos omnes imbecillos reddit et vix ea quae dixi mala tolerant; nedum praeter haec fluxiones etiam in pulmonem decumbentes ferre poffint. Lithiafis vero, *calculi generatio*, proprius eft puerorum morbus, ob edacitatem crudos humores non paucos coacervantium, ex quibus pars craffior una cum urinis ad veficam delata fit lapidum generationis materia; accedente altera caufa, caloris vehementia. Acervant quidem et fenes humorem crudum non paucum, non propter voracitatem ut pueri, fed propter

ἀῤῥωστίαν τῆς πεπτικῆς δυνάμεως. οὐ μὴν τό γε θερμὸν ἔχουσιν ἰσχυρὸν, ὃ τὴν παχεῖαν ὕλην ἐξατμίζον ἐργάζεται τοὺς λίθους. ἕλμινθες δὲ καὶ ἀσκαρίδες ἀνάλογον ἐοίκασι γίνεσθαι τοῖς ἄλλοις ζώοις, ὅσα τὴν γένεσιν οὐκ ἐκ σπερμάτων, ἀλλ' ἐκ σηπεδόνος ἔχει μόνον. μόνη γὰρ οὐχ ἱκανὴ ταῦτα γεννῆσαι σηπεδὼν, ἀλλὰ καὶ θερμασίας πολλῆς προσδεῖται. διαφθείρεται μὲν οὖν ἡ τροφὴ πολλάκις ἐν τῇ γαστρὶ καὶ μάλιστα ἐν τῇ κάτω τοῖς παιδίοις. ἀλλ' ἡ θερμασία τοῖς μὲν πάνυ νέοις οὐδέπω τῆς ὕλης ἐγκρατής ἐστι. τῶν δὲ τηλικούτων καὶ τὴν ὕλην ἐπέχει τὴν ἐπιτήδειον εἰς ζώων τοιούτων γένεσιν, ἐπ' αὐτῇ τε τὴν θερμασίαν προσείληφεν. ἀσκαρίδες μὲν οὖν εἰσι λεπταί τινες ἕλμινθες, ἐν τῷ κάτω μάλιστα τοῦ παχέος ἐντέρου μέρει γεννώμεναι, καὶ φαίνονταί γε πλεῖσται σαφῶς ἐπὶ τῶν ἀπεπτούντων ὑποζυγίων γεννώμεναι. τὴν δ' ἀπεψίαν αὐτῶν ἡ δυσωδία τῶν διαχωρημάτων ἐνδείκνυται. τὸ δ' ἄλλο γένος τῶν ἑλμίνθων αἱ στρογγύλαι γεννῶνται μὲν ἐν τοῖς ἄνω μᾶλλον ἐντέροις, ὥστε καὶ εἰς αὐτὴν ἐπιβαίνουσιν ἔστιν ὅτε τὴν γαστέρα.

facultatis coctricis imbecillitatem; non tamen calorem vehementem habent, qui ex craſſa materia vaporem reſolvens lapidem generet. Lumbrici vero et aſcarides videntur aliis animalibus ſimiliter gigni, quae non ex ſemine, ſed ex putredine ſola ortum habent. Sola enim putredo hiſce procreandis non ſatis eſt, ſed multo etiam calore indiget. Cibus itaque plerumque corrumpitur in ventre, ac potiſſimum inferiore puerulis, verum calor in valde parvis ac tenellis nondum materia ſuperior exiſtit; in adultioribus autem et materia idonea eſt ad talium animalium generationem, ac praeter eam calorem adſciſcit. Aſcarides igitur ſunt tenues quidam lumbrici in parte praecipue inferiore craſſi inteſtini procreati, cujusmodi plurimi manifeſto procreari conſpiciuntur in veterinis animalibus male cibum coquentibus, quorum depravatam coctionem foetor indicat excrementorum. Aliud vero genus lumbricorum rotundorum in ſuperioribus magis inteſtinis generantur, adeo ut ad ipſum quandoque ventricu-

πολὺ δὲ πλείους αὗται τῶν ἀσκαρίδων ἐν τοῖς παισὶ γίγνονται. σπανιωτέρα δ᾽ ἡ τῆς πλατείας ἕλμινθος γένεσίς ἐστιν, ἥτις καὶ μακροτάτη γίγνεται, παρεκτεινομένη πολλάκις ἅπασι τοῖς ἐντέροις. ἀλλὰ ταύτης μὲν οὐδ᾽ ὅλως ἐμνημόνευσεν ὁ Ἱπποκράτης, ὅτι μηδὲ προὔκειτο περὶ πάντων αὐτῷ διεξέρχεσθαι τῶν παθημάτων ὅσα συμβαίνει τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλ᾽ ἐκείνων μόνων, ὅσα γίγνεται καθ᾽ ἑκάστην τῶν ἡλικιῶν. διὰ τοῦτο γοῦν αὐτὸς μετὰ τῶν εἰρημένων κατάλογον ἐφεξῆς ἀκροχορδόνας τε καὶ χοιράδας ἔγραψε κακοχύμου πλήθους ἔγγονα νοσήματα ῥέποντος ἔξω τε καὶ πρὸς τὸ δέρμα. πᾶν δὲ αὐτῶν τὸ γένος ὀνομάζει φύματα γράψας ἐφεξῆς οὕτως, ἀκροχορδόνες χοιράδες καὶ τἄλλα φύματα. λέγονται δ᾽ ἐξαιρέτως ἔνια φύματα, φλεγμοναί τινες αὐτόματοι τάχιστα μὲν γεννώμεναι, τάχιστα δ᾽ εἰς ὀξὺ ὑψηλὸν αἰρόμεναι, τάχιστα δὲ καὶ ἐκπυϊσκόμεναι, καὶ πλείστη γε καὶ ἡ τούτων γένεσίς [123] ἐστιν ἐν βουβῶνι καὶ μασχάλῃ, ὅτι καὶ ἀδένες ἐνταῦθα πολλοὶ φύσιν ἔχοντες εἰς

lum adfcendant, atque multo plures hi quam afcarides gignuntur in pueris. Rarior autem eft lumbrici lati generatio, qui et longiffimus eft et faepe per omnia extenditur inteftina. Verum de hoc nullam penitus fecit Hippocrates mentionem, quoniam neque ipfi erat propofitum de omnibus morbis agere, qui hominibus accidunt, fed de iis tantum qui fingulis aetatibus ut plurimum accidunt. Propterea igitur ipfe enumeratis jam dictis deinceps *verrucas penfiles* acrochordonas et ftrumas adjecit, morbos pravorum humorum plenitudinis fobolem. Totum autem ipforum genus phymata *tubercula* nominat, ita deinceps fcribens: *Verrucae penfiles, ftrumae et alia tubercula.* Verum eximie phymata quaedam appellantur inflammationes nonnullae fponte nafcentes, quae et celerrime in acumen generantur, quae celerrime in altum attolluntur et celerrime etiam fuppurantur, quorum plurima eft in inguinibus et axillis generatio, quod his in locis plures fiut adenes, naturam excrementis in fe promte excipien-

ἑαυτοὺς ἑτοίμως δέχεσθαι τὰ περιττά. τούτων τῶν ἀδένων ἐστὶ πάθημα καὶ ἡ χοιρὰς οὐχ ὑπὸ θερμῆς ὕλης, οὐδ' εἰς ἐκπύησιν ἐπειγομένης, μάλιστα δὲ ψυχροτέρας τε καὶ φλεγματικωτέρας.

κζ'.

Τοῖσι δὲ ἔτι πρεσβυτέροισι καὶ πρὸς τὴν ἥβην προάγουσι, τουτέων τε τὰ πολλὰ καὶ πυρετοὶ χρόνιοι μᾶλλον καὶ ἐκ ῥινῶν αἵματος ῥύσιες.

Ἄρχονται μὲν ἡβάσκειν μετὰ τὸ τεσσαρεσκαιδέκατον ἔτος οἱ παῖδες. ὅσοι δὲ πλησίον ἥκουσι τῆς ἡλικίας ἐκείνης, εἶεν ἄν ποτε ἐτῶν δυοκαίδεκα ἢ τρισκαίδεκα, καὶ μέντοι καὶ τεσσαρεσκαίδεκά τινες αὐτῶν. οὐ γὰρ ἁπάντων ἀκριβὴς μία προθεσμία τῆς ἥβης ἐστὶ, διὰ τὴν θερμότητα καὶ ψυχρότητα τῆς κράσεως. οἱ μὲν γὰρ θερμοὶ πρωϊαίτερον, οἱ ψυχροὶ δὲ ὀψιαίτερον ἡβάσκουσι. νοσοῦσι δ' οἱ παῖδες

dis idoneam ſortiti. Horum adenum morbus ſtruma quoque eſt, non ex calida materia, neque ad ſuppurationem properante, ſed ex pituitoſiore et frigidiore maxime conſtans.

XXVII.

At etiamnum adultioribus et ad pubertatem accedentibus ex iis multa et febres diuturniores et ex naribus ſanguinis profluvia.

Pueri poſt annum quartum decimum pubeſcere incipiunt. Qui vero prope hanc aetatem accedunt, ſunt qui duodecimum aut tertium decimum aut quartum decimum etiam annum agunt. Non enim unus omnium certiſſimus pubertatis eſt terminus propter temperamenti caliditatem et frigiditatem. Calidi namque citius, frigidi vero tardius pubeſcunt. Aegrotant autem pueri multis morbis

οὗτοι πολλὰ μὲν καὶ τῶν ἤδη προειρημένων τῇ τῆς κράσεως ὁμοιότητι καὶ μέντοι καὶ πυρετοὺς χρονιωτέρους τῶν ἔμπροσθεν. οὐ μὴν εἴρηκέ τι περὶ τῶν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡλικίᾳ πλεοναζόντων πυρετῶν, ἀλλ' ἐκ τοῦ νῦν εἰρημένου δῆλός ἐστιν ἐνδεικνύμενος ὀξεῖς αὐτοὺς γίγνεσθαι. ἀλλοιοῦνται γὰρ αἱ διαθέσεις τῶν παίδων τάχιστα, διὰ τὴν ὑγρότητα τοῦ σώματος καὶ τὴν τῆς φυσικῆς δυνάμεως ἀῤῥωστίαν. αἵματος δὲ ῥύσεις ἐκ τῶν ῥινῶν γίνονται τοῖς τηλικούτοις, ἐπειδὴ πλεονάζειν ἄρχεται κατὰ τὴν ἡλικίαν ἐκείνην ὁ χυμὸς οὗτος, οὐχ ὅτι πλείων γεννᾶται ἢ προσθεν, ἀλλ' ὅτι νῦν ἧττον ἀναλίσκεται, διὰ τὸ καὶ τὴν αὔξησιν, ὡς πρὸς τὴν ἀναλογίαν τοῦ σώματος, ἧττον κατὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην γίνεσθαι τῆς ἔμπροσθεν.

κέ.

[124] (264) *Τὰ δὲ πλεῖστα τοῖσι παιδίοισι πάθεα κρίνεται, τὰ μὲν ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι, τὰ δ' ἐν ἑπτὰ μησὶ, τὰ δ' ἐν ἑπτὰ ἔτεσι, τὰ δὲ πρὸς τὴν ἥβην προάγουσιν. ὅσα δ'*

jam praedictis propter temperamenti ſimilitudinem et praeterea ſebribus diuturnioribus quam ſuperiores; non tamen quidquam de iis protulit quae prima illa aetate ſebres abundant quales eſſent; verum ex eo quod nunc dicitur aperte oſtendit, ipſas acutas eſſe. Immutantur enim alteranturque puerorum ſtatus citiſſime propter corporis humiditatem et naturalis facultatis imbecillitatem. Sanguinis vero profluvia ex naribus fiunt grandioribus, quoniam hic humor ea aetate redundare incipit, non quod copioſior quam antea generetur, ſed quod nunc ipſius minus abſumatur, propterea quod et augmentum pro corporis ratione hac aetate quam ſuperiore procedat.

XXVIII.

At vero pueris plurimi morbi judicantur, alii quidem intra dies quadraginta; nonnulli vero intra ſeptem menſes; quidam intra annos ſeptem; quidam denique ad pubertatem accedentibus. Quicunque vero morbi pueris

ἂν διαμένῃ τοῖσι παιδίοισι πάθεα καὶ μὴ ἀπολυθῇ παρὰ τὸ ἡβάσκειν ἢ ταῖσι θήλεσι περὶ τὰς τῶν καταμηνίων ῥήξιας, χρονίζειν εἴωθεν.

Εἰ προσέκειτο τῷ λόγῳ τὰ χρόνια, κάλλιον ἂν ἦν. ὅθεν ἔνιοι τὸ τοῦ πάθους ὄνομα κατὰ τῶν χρονίων μόνων οἴονται λέγειν αὐτόν. ἀλλ' ἐναντιοῦνταί γε αὐτοῖς τὰ τοιαῦτα κατὰ τοὺς ἀφορισμοὺς εἰρημένα, ἐν τοῖσιν ὀξέσι πάθεσιν ὀλιγάκις καὶ ἐν ἀρχῇσι, τῇσι φαρμακείῃσι χρέεσθαι καὶ αἱ λεπταὶ δίαιται καὶ ἐν τοῖσι μακροῖσιν ἀεὶ πάθεσι καὶ ἐν τοῖσιν ὀξέσι. δῆλον οὖν ἐκ τούτων ἐστὶν ὡς οὐ μόνον ἐπὶ τῶν χρονίων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ὀξέων λέγειν εἴωθεν ὁ Ἱπποκράτης τὸ τοῦ πάθους ὄνομα. φαίνεταί γε μὴν νῦν ἤτοι κατὰ τῶν χρονίων αὐτὸ φέρων ἢ τὸν λόγον ἐλλιπῆ πεποιημένος. ἀλλ' ἡμεῖς γε ἀναπληρώσαντες αὐτὸν φήσομεν οὕτως· τὰ δὲ πλεῖστα τοῖσι παιδίοισι πάθη χρόνια κρίνεται, τὰ μὲν ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι, τὰ δὲ ἐν ἑπτὰ μησί, τὰ δὲ ἐν

permanſerint, neque pueris circa pubertatem, neque feminis circa menſtruorum eruptiones ſoluti fuerint, diuturni eſſe conſueverunt.

Si vox, diuturni, orationi adjecta fuiſſet, melius foret. Unde nonnulli nomen *πάθους*, *affectionis*, de diuturnis tantum morbis ipſum intelligere arbitrantur. Verum his adverſantur quae in aphoriſmis pronunciata ſunt: *In acutis πάθεσι, morbis, raro et per initia medicamentis purgantibus utendum*: et, *tenuis victus tum in longis πάθεσι, morbis, ſemper tum in acutis.* Itaque ex his manifeſtum eſt non in diuturnis tantum morbis, ſed etiam in acutis Hippocratem *πάθους*, *affectionis*, nomen pro conſuetudine pronunciaſſe. Videtur tamen nunc aut de diuturnis morbis id intelligere aut imperfectam orationem protuliſſe. At nos ipſi quod deeſt ad perfectionem ſupplentes ita dicemus. Plurimi autem puerulis morbi diuturni judicantur: alii quidem intra dies quadraginta, nonnulli vero intra ſeptem menſes, quidam intra annos ſeptem.

ἑπτὰ ἔτεσι. τῶν μὲν οὖν ἡμερῶν ἡ τεσσαρακοστὴ πρώτη μὲν τῶν χρονιζόντων ἐστὶ κρίσιμος, ἐσχάτη δὲ τῶν ἐκ μεταπτώσεως ὀξέων, ὡς καὶ πρόσθεν εἶπον. ὅσα δὲ τὸν ἀριθμὸν τούτων ὑπερβαίνει, κατὰ τὸν τῆς ἑβδομάδος λόγον ἴσχει τὴν κρίσιν, οὐκέθ' ἡμερῶν ἑπτὰ συναριθμουμένων, ἀλλὰ πρότερον μὲν μηνῶν, εἶθ' ἑξῆς ἐτῶν. καὶ μὲν δὴ καὶ ὅτι κατὰ τοῦτον ὑπερβάντα τὸν χρόνον εἰς τὴν τετάρτην ἡλικίαν ἀφικνεῖται πρόδηλον. δευτέρα τε γὰρ ἑβδομὰς ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ συμπληροῦται. καὶ ἄλλως αἱ μεταβολαὶ τοῦ σώματος μεγάλαι γίνονται κατὰ τὴν ἥβην καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν θηλειῶν, διὰ τὴν τῶν καταμηνίων φορὰν, ὥσθ' ὅσα γε νοσήματα μηδὲ κατὰ ταύτην τὴν ἡλικίαν ἐλύθη μέχρι πολλοῦ χρόνου παραμένειν εἴωθεν.

κθ'.

[125] *Τοῖσι δὲ νεανίσκοισιν αἵματος πτύσιες, φθίσιες, πυρετοὶ ὀξέες, ἐπιληψίαι καὶ τἄλλα νοσήματα, μάλιστα δὲ τὰ προειρημένα.*

Quadragefimus namque dies diuturnorum morborum primus eft decretorius et degenerum ex decidentia acutorum ultimus, quemadmodum fupra docuimus. Qui vero hunc fuperant numerum, feptenaria ratione judicationem fortiuntur, non jam diebus connumeratis feptem, fed primum quidem menfibus, deinde annis. Et vero fane morbos qui hoc tempus fuperaverint ad quartum decimum annum pervenire manifeftum eft. Nam fecundus feptenarius eo tempore completur, deinde etiam in pubertate magnae fiunt corporis mutationes, in feminis praefertim propter menftruorum eruptionem. Quare qui morbi nec hac aetate foluti fuerint, in longum ufque tempus permanere confueverunt.

XXIX.

Juvenibus fanguinis exfpuitiones, tabes, febres acutae, epilepfiae aliique morbi, fed maxime praedicti.

Λεπτομερῶς πάνυ διελθὼν τὰς πρώτας ἡλικίας ἄχρι τῆς τῶν ἡβώντων οὐκ οἶδ' ὅπως ὑπερέβη τὴν τῶν μειρακίων, ἐν τῷ μεταξὺ τῆς τῶν ἡβώντων καὶ τῶν ἀκμαζόντων οὖσαν. ἀλλ' ἐκ τῶν εἰρημένων ἔνεστί σοί τι καὶ περὶ ταύτης τεκμήρασθαι, κοινωνούσης μὲν κατὰ πολλὰ ταῖς περιεχούσαις αὐτὴν ἑκατέρωθεν ἡλικίαις, ἴδιον δ' ἐξαίρετον ἐχούσης ἐπὶ τῶν ἀῤῥένων τὴν ἐκ ῥινῶν αἱμοῤῥαγίαν, ἧς ἐμνημόνευσεν ἐπὶ τῶν ἐγγὺς τῆς ἥβης. ἄρχεται μὲν γὰρ ἐπιφαίνεσθαι κατ' ἐκείνην τὴν ἡλικίαν τοῦτο τὸ σύμπτωμα, μάλιστα δ' ἀκμάζει τοῖς μειρακίοις, εἶθ' ὑφίησιν ἀνδρουμένους. ἀλλὰ ταύτην τὴν ἡλικίαν ὑπερβὰς ὁ Ἱπποκράτης ἐπὶ τὴν τῶν νεανίσκων ἀφικνεῖται, καὶ πρῶτον μὲν αἵματος πτύσιν καὶ φθίσιν ἔγραψεν, εἶθ' ἑξῆς πυρετοὺς ὀξεῖς καὶ μετ' αὐτοὺς ἐπιληψίαν. εἶτ' ἐπὶ τούτοις ἔφη καὶ τὰ ἄλλα νοσήματα, μάλιστα δὲ τὰ προειρημένα, καλῶς μὲν τοῦτο προσγράψας, ὁρᾶται γὰρ οὕτως ἔχον, ἐλλιπῶς δὲ περὶ τῶν ὀξέων πυρετῶν διελθών. οὐ γὰρ ἁπλῶς ἐχρῆν εἰπεῖν ὀξεῖς καὶ οἵ γε τοῖς παισὶν οὐδὲν ἧττον ὁρῶνται γιγνόμενοι, ἀλλὰ

Quum primas aetates ad pubertatem usque minutissime explicuerit, nescio quomodo adolescentiam praetermiserit, inter puberes ac aetate febrentes mediam. Verum ex pronunciatis tibi licet etiam qualis ea sit conjicere, quae in multis quidem communicat cum illis aetatibus utrimque ipsam circumstantibus, sed in maribus peculiarem eximiamque habet sanguinis per nares profusionem, cujus in aetatibus pubertati proximis meminit. Nam hoc symptoma ea aetate appare incipit, sed maxime viget in adolescentibus, deinde remittitur in viris. Verum hanc aetatem praetergressus Hippocrates ad juvenum aetatem pervenit, ac primum sanguinis exspuitiones et tabem, deinde febres acutas ac deinceps epilepsiam scripsit; postremo ad haec et alii, inquit, morbi, sed maxime prius commemorati, recte hoc adjiciens, nam ita rem se habere cernimus, sed non integre de febribus acutis disseruit. Non enim dicere absolute oportuit acutas, quae et in pueris nihilominus fieri conspiciuntur, sed ex acutis tertianas maxime

τῶν ὀξέων τριταίους μάλιστα καὶ καύσους. οὗτοι γὰρ χολωδέστατοί τε πυρετῶν ἁπάντων εἰσὶ καὶ πλεῖστοι τοῖς νεανίσκοις γίνονται. διότι καὶ ἡ ξανθὴ χολὴ πλεονάζει κατ' αὐτὴν τὴν ἡλικίαν, ἐφ' ἧς αἱ τοιαῦται νόσοι τοῖς ἀκμάζουσι γίνονται. φθίσεις δὲ καὶ πτύσεις αἵματος οὐ κατὰ τὴν φύσιν τῆς ἡλικίας πάσχουσιν, ἀλλὰ κατά τι τῶν συμβεβηκότων αὐτῇ. διὸ καὶ πρόσθεν ἔλεγεν· οἱ πρεσβῦται τῶν νέων τὰ μὲν πλεῖστα νοσέουσιν ἧττον, ἔνθα καὶ ἡμεῖς εἴπομεν ὡς διὰ τὴν ἀκρασίαν τοῖς νέοις, οὐ διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς δυνάμεως τὰ νοσήματα γίγνεται πολλά. κατὰ τοῦτο οὖν καὶ τοῖς νεανίσκοις αἱ τοῦ αἵματος πτύσεις συμβαίνουσιν, ἤτοι διὰ τὸ πληγῆναι καὶ θλασθῆναι καὶ πηδῆσαι καὶ κράξαι σφοδρῶς ἢ διὰ ψύξιν καὶ χαμευνίαν ἢ πλησμονὴν ἤ τι τοιοῦτον. ταῖς δὲ τοῦ αἵματος πτύσεσιν ἕπονται φθίσεις, ὥστε καὶ διὰ ταῦτα νοσήσουσιν οἱ νεανίσκοι κατὰ συμβεβηκὸς, οὐ πρώτως οὐδὲ τῷ λόγῳ τῆς ἡλικίας. ἐπιληψίαι δὲ καίτοι κακῶς διαιτωμένοις αὐτοῖς, ὅμως οὐ γίγνονται πολλαὶ, καὶ θαυμάζω πῶς καὶ ταύτας ἔγραψεν ὁ Ἱπποκράτης

et ardentes. Hae namque omnium febrium funt biliofiffimae ac faepiffime juvenes invadunt, quoniam flava quoque bilis hac aetate abundat, ex qua morbi tales aetate florentibus accidunt. Tabes autem et fanguinis exfpuitiones non fecundum aetatis naturam afficiunt, fed ex quodam ipfius accidenti; quare et antea dicebat fenes ut plurimum minus quam juvenes aegrotare, ubi nos quoque diximus propter intemperantiam, non ob facultatis imbecillitatem juvenibus multos morbos oboriri. Re igitur eadem juvenibus fanguinis exfpuitiones accidunt, aut ictu accepto aut contufione facta, faltu, vehementi clamore aut frigore et humi cubitu aut plenitudine aut aliqua ejusmodi caufa. Ad fanguinis vero fputum tabes confequitur. Quare et his caufis juvenes per accidens aegrotabunt, non primario, neque aetatis ratione. Epilepfiae vero ipfis juvenibus, quamvis malo victu utantur, non tamen frequenter accidunt, mirorque quomodo et has Hippocrates fcri-

αὐτὸς ἐν ἑτέροις, οὐ μόνον ὅτι πλεονάζουσι τοῖς παισὶν εἰπὼν, ἀλλὰ καὶ ὅτι διὰ τοῦτο παιδικὸν ὀνομάζεται τὸ πάθημα καὶ ὅτι κατὰ τὴν μεταβολὴν τῆς ἡλικίας παύονται. γίνονται μὲν οὖν τισι καὶ τῶν νεανίσκων ἐπιληψίαι πρότερον οὐκ οὖσαι, διὰ [126] τὴν ἐν τῇ διαίτῃ πλημμέλειαν ἥν ἔν τε τοῖς προσφερομένοις ποιοῦνται καὶ ἣν ἐν τοῖς διαπραττομένοις ὑπ' αὐτῶν ἔργοις, ἔν τε χαμευνίαις καὶ ἡλιώσεσι καὶ χειμῶσι καὶ τοιούτοις. ἀλλ' αὗταί γε οὐ πολλαί τινές εἰσι καὶ γίγνεται δὲ καὶ ἄλλα τινὰ νοσήματα κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, ὥστε κάλλιον ἦν ὧδέ πως εἰρῆσθαι τὸν ἀφορισμόν. τοῖς δὲ νεανίσκοις γίνεται μὲν καὶ τἄλλα σχεδὸν ἅπαντα τὰ ῥητὰ κατὰ τὰς ἄλλας ἡλικίας, ἐξαιρέτως δὲ οἵ τε καῦσοι καὶ οἱ τριταῖοι πυρετοί. ἰστέον δὲ ὅτι ἡ ἀκμαστικὴ ἡλικία λε' ἔτεσι περιγράφεταί, ἡ δὲ παρακμαστικὴ μθ'.

λ'.

Τοῖσι δὲ ὑπὲρ τὴν ἡλικίην ταύτην ἄσθματα, πλευρίτιδες,

pferit, quum alibi non modo pueris frequentius accidere, fed inde etiam puerilem morbum nominari et aetatis mutatione fedari protulerit. Fiunt igitur et in quibusdam juvenibus epilepfiae prius non obortae, propter victus errorem, quem in affumendis committunt, ac in aliis quas obeunt actionibus, quum humi cubant, quum foli ac imbribus fe exponunt, aliaque patiuntur fimilia. Verum hae frequentes non funt, atque alii morbi quidam eadem ratione oboriuntur. Quare melius fuerit ita aphorifmum fcribere: juvenibus autem tum alii prope omnes morbi dicti aliis aetatibus accidunt, tum vero praecipue ardentes ac tertianae febres. Porro fciendum eft quod vigens aetas triginta quinque annis circumfcribitur, declinans autem quadraginta octo.

XXX.

Ultra hanc juvenilem aetatem provectis afthmata, pleu-

περιπνευμονίαι, λήθαργοι, φρενίτιδες, καῦσοι, χολεραὶ, διάῤῥοιαι χρόνιαι, δυσεντερίαι, αἱμοῤῥοΐδες.

Τῶν νεανίσκων ἡλικία κατὰ τὴν πέμπτην ἑβδομάδα περιγράφεται. κατὰ τοῦτο γοῦν καὶ αὐτὸς ἔλεγεν ἐν τῷ προγνωστικῷ. μᾶλλον δὲ χρὴ προσδέχεσθαι τοῦ μὲν αἵματος τὴν ῥύσιν τοῖσι νεωτέροισι πέντε καὶ τριάκοντα ἐτέων. ἡ γὰρ ἐχομένη τῶν νεανίσκων ἡλικία ταῖς ἐφεξῆς ἑβδομάσι δύο παρεκτείνεται, πάντα μὲν ἔτι πράττειν ἐπιχειρούντων αὐτῶν τὰ κατὰ τὸν βίον, παραπλησίως τοῖς ἀκμάζουσιν, οὐ μὴν ὁμοίως γε ἐξαρκούντων τοῖς πόνοις. ὑπό τε γὰρ ἐγκαύσεως καὶ ψύξεως καὶ χαμευνίας, ἀγρυπνίας τε καὶ πλησμονῆς μᾶλλον ἐκείνων βλάπτονται. καὶ μὲν δὴ καὶ ἡ κρᾶσις αὕτη τῶν τοιούτων μελαγχολικωτέρα πως ἐστι. καὶ διὰ τοῦτο ἐν αὐτῇ μελαγχολῶσι πολλοὶ, καθάπερ τῶν ὡρῶν ἐν φθινοπώρῳ. ὡς γὰρ ἐκεῖνο τὴν ἐν τῷ θέρει κατοπτηθεῖσαν ὠχρὰν χολὴν διαδέχεται ψυχρὸν ὂν, οὕτω καὶ ἡ παρ-

ritides, peripneumoniae, lethargi, phrenitides, febres ardentes, diarrhoeae diuturnae, cholerae, dyfenteriae, lienteriae, haemorrhoides.

Juvenum aetas quinto feptenario circumfcribitur. Quamobrem et ipfe in prognoftico dicebat: in junioribus autem annis triginta quinque fanguinis quidem profufio magis exfpectanda eft. Nam quae juventutem aetas excipit, ad duos fequentes feptenarios extenditur, qua aetate provecti omnia vitae munia peraeque aetate florentibus etiamnum facere aggrediuntur, non tamen fimiliter laboribus fufficiunt. Nam ab aeftu, frigore, humicubitu, vigiliis atque repletione magis quam juvenes laeduntur. Et fane horum quoque temperamentum ipfum quodammodo eft magis melancholicum, ideoque per eam aetatem, ut inter anni tempora per autumnum multi melancholia vexantur. Quemadmodum enim hoc tempus frigidum exiftens flavam bilem aeftivis ardoribus peruftam excipit,

ακμαζόντων ἡλικία τὴν τῶν νεανίσκων, ἐπεὶ αὐτῇ ἐοικυῖα μάλιστα θέρει καὶ θαυμάσαι γέ ἐστι πῶς οὐκ ἔγραψεν ἐπ' αὐτῆς μελαγχολίας. εὗρόν γε μὴν ἔν τισι τῶν ἀντιγράφων καὶ ταύτην γεγραμμένην, ἤτοι (265) προσθεῖναι τὸ λεῖπον τολμήσαντός τινος ὡς παρεωραμένον ὑφ' Ἱπποκράτους, ἢ τῶν ἄλλων ἡμαρτημένοις ἀντιγράφοις πιστευσάντων. ἀπόλλυνται δὲ καὶ τῶν φθινόντων πολλοὶ κατὰ ταύτην τὴν ἡλικίαν καὶ τῶν νεανίσκων καὶ ὅσοι ἐξ αἵματος πτύσεως ἁλίσκονται φθόῃ κατὰ ταύτην ἀπόλλυνται. οὐ μὴν πτύουσί γε αἷμα πολλοὶ κατὰ ταύτην, ὅτι μηδὲ πλῆθος αἵματός ἐστιν ἐπὶ τοῖς τηλικούτοις. ἄσθμασι δὲ καὶ περιπνευμονίαις καὶ πλευρί- [127] τισιν ἁλίσκονται μᾶλλον τῶν νεανίσκων, ὡς ἂν τῇ μὲν διαίτῃ καὶ τοῖς πόνοις ὁμοίως χρώμενοι, πολὺ δ' ἀσθενέστερον ἐκείνων ἔχοντες τὸ σῶμα. καὶ ὅλως ἃ παρέλιπεν ἐπὶ τῶν ἀκμαζόντων κατὰ λέξιν νοσήματα, ταῦτα νῦν ἅπαντα διέρχεται. καὶ γὰρ αἱ φρενίτιδες καὶ οἱ καῦσοι καὶ αἱ χολέραι καὶ αἱ δυσεντερίαι τοῖς νεανίσκοις

ſic vigore decedentium aetas juvenum aetatem aeſtati ſimillimam ſubſequitur, proindeque mirandum eſt, cur in ea ſcriptis non meminerit melancholiae. Hanc tamen in quibusdam exemplaribus adſcriptam quoque comperi, ſive ſit quispiam auſus adjicere quod deeſſe videbatur, tanquam ab Hippocrate praetermiſſum, ſive alii qui depravatis exemplaribus fidentes ita legendum putaverint. Moriuntur autem et tabe laborantium multi et juvenum quicunque ex ſanguinis ſputo in phthoen inciderint, hac aetate intereunt. Non tamen hac aetate multi ſanguinem exſpuunt, quod his grandaevis non ſit ſanguinis plenitudo. Aſthmatis autem anhelationibus et peripneumoniis et pleuritidibus ac aetate provecti magis quam juvenes corripiuntur; ut qui et victuſimili et laboribus utantur, ſed multo imbecillius quam juvenes corpus habeant. Denique quos omnino morbos praetermiſit, quum de aetate florentibus ageret, nunc omnes recenſet. Etenim phrenitides et ardentes febres et cholerae et dyſenteriae nihilo minus juvenibus

οὐδὲν ἧττον, ἢ τοῖς παρακμάζουσι γίνονται, τὴν ὑπόθεσιν τῆς γενέσεως ἐκ τῆς ὠχρᾶς χολῆς λαμβάνουσαι. χρονιώτεραι δὲ ἐπὶ τῶν παρακμαζόντων αἱ διάῤῥοιαι γίνονται, διὰ τὸ τῆς ἀναδόσεως ἐλλιπές. σχεδὸν γὰρ ἁπασῶν τῶν ἡλικιῶν ἡ παρακμαστικὴ βραχυτάτων δεῖται τῶν ἀναλαμβανομένων εἰς τὴν ἕξιν, ὅτι καὶ τὸ διαφορούμενον ὑπ᾽ αὐτῶν ὀλίγιστον. οὔτε γὰρ ἔτι θερμὸν ὁμοίως ἐστὶ τὸ σῶμα ὡς ἔμπροσθεν οὔτε εἰς αὔξησιν ἔτι δαπανᾶται κατ᾽ αὐτήν, ἀλλ᾽ οὐδὲ τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως ἱκανῶς ἀῤῥωστούσης, ὡς ἐπὶ τῶν γερόντων, ἀποῤῥεῖ τι πλέον ἐκ τοῦ σώματος. ἐπεὶ τοίνυν αἱ διάῤῥοιαι γίγνονται μὲν, ἤτοι τῆς πέψεως ἢ τῆς ἀναδόσεως ἀποτυγχανομένων, γίγνονται δὲ καὶ διὰ χολῆς δριμύτητα ξυούσης τὸ ἔντερον, ἅπαντα δὲ ταῦτα ἐπὶ τῶν παρακμαζόντων ἐστὶν, εἰκότως ἐπ᾽ αὐτῶν αἱ διάῤῥοιαι χρονίζουσιν. οἵ γε μὴν ληθαργικοὶ πυρετοὶ γίγνονται μὲν ἐπὶ φλεγματώδει χυμῷ κατὰ τὸν ἐγκέφαλον ἠθροισμένῳ. ταῖς δὲ ἔμπροσθεν ἡλικίαις ἐνδεῖ μᾶλλον ὁ χυμὸς οὗτος ἢ περιττεύει. κατά γε μὴν τὴν τῶν γερόντων πάμπολυς μὲν

quam aetate provectis accidunt, ſui ortus occaſionem ex flava bile ſortitae. Diuturniores autem conſtante aetate provectis diarrhoeae contingunt, propter diſtributionis alimenti defectum. Nam omnium prope aetatum decedens conſtantia ad corporis inſtaurationem pauciſſimis indiget, quia quod ex ipſa diſcutitur ac diſſipatur pauciſſimum eſt. Neque enim corpus ſimiliter calidum eſt ac prius, neque amplius in ejus incrementum quidquam abſumitur; ſed neque his retentrice facultate admodum imbecilla, ut in ſenibus ex corpore plus effluit. Quia igitur diarrhoeae vel concoctione vel alimenti diſtributione fruſtratis accidunt aut bilis acrimonia inteſtinum abradentis, haec autem omnia in aetate decedentibus ſunt, qua ratione ipſis diarrhoeae diuturnae evadunt. Ceterum febres lethargicae fiunt ex humore pituitoſo in cerebro acervato. Prioribus autem aetatibus hic humor deficit magis quam redundat. In ſenili vero aetate plurimus quidem eſt, ve-

ἐστιν, ἀλλὰ διὰ τὸ ψυχρὸν τῆς ἡλικίας οὐκ ἐξάπτει πυρετούς. ἐπὶ δὲ τῆς τῶν ἀκμαζόντων καὶ περιττεύει ὁ τοιοῦτος χυμὸς καὶ ψυχρὸν οὐδέπω τὸ σῶμά ἐστιν. αἱ λειεντερίαι δὲ ἐδείχθησαν αἱ μὲν ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ φλέγματος, αἱ δὲ ὑπὸ δυσκρασίας μόνης ἄῤῥωστον ἐργαζομένης τὴν καθεκτικὴν τῆς γαστρὸς δύναμιν, αἱ δ' ὑπό τινος ἑλκώδους διαθέσεως γιγνόμεναι, καὶ ταῦτα πάντα πλεονάζει τοῖς παρακμάζουσιν. αἱ δ' αἱμοῤῥοΐδες οἰκεῖον ὄντως εἰσὶ τῆς ἡλικίας ταύτης πάθος, ὥσπερ αἱ μελαγχολίαι. γίνονται γὰρ ὑπὸ μελαίνης χολῆς, ἐπειδὰν εἰς τὰς κατὰ τὴν ἕδραν φλέβας ἀθροώτερον κατασκήψῃ. ἐμοὶ μὲν οὖν εἴρηται τῶν κατειλεγμένων ἁπάντων παθῶν ἡ αἰτία. τὸ δ' ἐπιστημονικὸν τῆς πίστεως αὐτῶν, ὑπάρχει τοῖς ἀναλεξαμένοις τὰς περὶ τούτων ἀποδείξεις, ἃς ἐν ταῖς ἡμετέραις πραγματείαις πεποιήμεθα. καταμαθήσεται δ' αὐτὰς ὁ βουλόμενος ὁπόσαι τέ εἰσι καὶ ὁποῖαι καὶ ἥντινα θεωρίαν διδάσκουσα ἑκάστη τὸ περὶ τῆς τάξεως τῶν ἡμετέρων ὑπομνημάτων ἀναγνοὺς βιβλίον. ἐκ τούτων γὰρ ὁρμηθεὶς εἴσεται πῶς ἑκάστην αὐτῶν ἀναγνωστέον ἐστί.

---

rum propter aetatis frigiditatem febres non accendit. At in aetate decedentibus et hic humor exuberat, nec dum corpus frigidum eſt. Lienterias vero oſtendimus alias quidem ſacultatem imbecillam efficiente, alias denique ab ulceroſa quadam affectione. Atque haec omnia aetate decendentibus affluunt. Haemorrhoides autem propriae vere ſunt hujus aetatis affectiones, quemadmodum melancholiae. Fiunt enim ab atra bile ad ſedis venas cumulatius decumbente. A me quidem omnium enumeratarum affectionum cauſae explicatae ſunt; at harum ſcientia cum probatione illis aderunt qui legerint demonſtrationes, quas de his noſtris in operibus ſcripſimus: quae quot qualesque ſint et quam quaeque rei contemplationem doceat legenti librum de librorum noſtrorum ordine licebit diſcere. His enim promotus quomodo ipſorum ſingula ſint perlegenda cognoſcet.

λα'.

[128] *Τοῖσι δὲ πρεσβύτῃσι δύσπνοιαι καὶ κατάῤῥοι βηχώδεες, στραγγουρίαι, δυσουρίαι, ἄρθρων πόνοι, νεφρίτιδες, ἴλιγγοι, ἀποπληξίαι, καχεξίαι, ξυσμὸς τοῦ σώματος ὅλου, ἀγρυπνίαι, κοιλίης καὶ ὀφθαλμῶν καὶ ῥινῶν ὑγρότητες, ἀμβλυωπίαι, γλαυκώσιες, βαρυηκοΐαι.*

Τοὺς πρεσβύτας τῶν γερόντων ἔνιοι τῶν ὑπὸ Ἱπποκράτους διορίζουσιν, ἐπὶ μὲν τῆς τελευταίας ἡλικίας τὸ τῶν γερόντων ὄνομα διορίζοντές τε καὶ διὰ παντὸς ἡγούμενοι λέγεσθαι, τὸ δὲ τῶν πρεσβύτων ἐπὶ τῆς πρὸ αὐτῆς, ἥτις ἐστὶ μέση τῆς τε τῶν νεανίσκων καὶ τῆς τῶν γερόντων. ἀλλὰ νῦν γε σαφῶς ἐνεδείξατο πρεσβύτας ὀνομάζων τοὺς τὴν ἐσχάτην ἄγοντας ἡλικίαν· ἐν αὐτοῖς γοῦν καταπαύει τὸν λόγον ὡς ἁπάσας ἤδη διεληλυθώς. ἁλίσκονται δ' οὗτοι συνεχέστατα κατάῤῥοις βηχώδεσι, διά τε τὸ ῥᾳδίως ψύχεσθαι τὰ περὶ τὴν κεφαλὴν καὶ διὰ τὸ πολλὰ γεννᾶσθαι

XXXI.

Senibus autem ſpirandi difficultates, catarrhi tuſſiculoſi, ſtranguriae, dyſuriae, articulorum dolores, nephritides, vertigines, apoplexiae, malus corporis habitus, totius corporis pruritus, vigiliae, alvi, oculorum et narium humiditates, viſus hebetudines, glaucedines, auditus graves.

Virentes ſenes a decrepitis ſenibus nonnulli Hippocratis ſectatores diſtinguunt, nomen *γερόντων*, decrepitorum, aetati poſtremae tribuentes, idque perpetuum recenſeri exiſtimantes *πρεσβυτῶν*, viridium autem ſenum nomen in priori aetate ſtatuentes, inter juvenes ac decrepitos ſenes media. Sed nunc manifeſte monſtravit ſe *πρεσβύτας*, ſenes eos appellare qui poſtremam aetatem agunt. In ipſis ſiquidem de aetatibus ſententiam finivit ac ſi jam omnes aetates percurriſſet. At hi ſenes tuſſiculoſis catarrhis ſaepiſſime corripiuntur, tum quod ipſis caput facillime

περιττώματα τούτοις φλεγματικὰ ψυχρῶν τὴν κρᾶσιν ἱκανῶς ἤδη γενομένων τῶν κατὰ τὸν ἐγκέφαλον. ἄσθματα δὲ διά τε τοὺς καταῤῥους τούτους καὶ ἄλλως τῶν ἀναπνευστικῶν ἰδίαν ἀρχὴν ψύξεως πολλάκις λαμβανόντων, ἅτε δὴ πολλῶν τε καὶ παχέων ἐν αὐτοῖς περιττωμάτων γιγνομένων καὶ προσέτι τῆς δυνάμεως ἀσθενοῦς οὔσης, ἐμφράττονται πολλάκις οἱ νεφροὶ καὶ τοὺς λίθους γεννῶσιν, ὅταν γλίσχρον ἢ παχὺ περίττωμα μένον αὐτόθι πωρώδη λάβῃ σύστασιν. ἄρθρων δὲ πόνοι γίγνονται, ὁτὲ μὲν ἐπιῤῥεόντων ἐνίοις περιττῶν ἐνταῦθα, ἔστι δ' ὅτε καὶ τῇ ψύξει ἐιῶν κινούντων ὀργάνων αὐτά. καὶ τοὺς ἰλίγγους δὲ πολλάκις μὲν αὐτοῖς τοῖς κατὰ τὸν ἐγκέφαλον χωρίοις ἀτμώδους πνεύματος ἄτακτος κίνησις ἐργάζεται, πολλάκις δ' ἀθροισθέντων ἐν τῇ γαστρὶ περιττωμάτων μοχθηρῶν ἀτμώδης ἀναθυμίασις ἐπὶ τὸν ἐγκέφαλον φέρεται. περὶ δὲ τῆς ἀποπληξίας τί δεῖ καὶ λέγειν; οὐδὲν γὰρ οὕτως οἰκεῖόν ἐστι νόσημα τῇ τῶν γερόντων ἡλικίᾳ, διὰ τὸ πληροῦσθαι τὸν ἐγκέφαλον αὐτοῖς

refrigeretur, tum quod copiofa ipfis pituitofa excrementa procreentur, quum jam valde frigidum cerebri temperamentum habeant. Afthmata vero tum ex catarrhis ortum habent; tum etiam quod alias ipfe fpirandi inftrumenta non raro proprium fui frigoris principium fubeant. Quum vero ipfis multa ac craffa excrementa generentur infuperque virium adfit imbecillitas, renes faepius obftruuntur et lapides procreant, poftquam craffum excrementum ibidem immoratum callofam concretionem adfumpferit. Articulorum quoque dolores interdum fiunt affluentibus ad haec loca excrementis; interdum vero inftrumentorum articulos moventium frigore. Vertigines vero faepe quidem vapidi fpiritus in cerebri regionibus contenti inordinata et turbata motio faepe excitat, faepe etiam in ventriculo vitiofis excrementis coacervatis in cerebrum vapida fertur exhalatio. De apoplexia autem quid quoque dicendum? Nullus enim adeo fenili aetati familiaris morbus eft, quoniam cerebrum in ea pituitofis repletur ex-

φλεγματωδῶν περιττωμάτων. εἴ γε μὴν ἕλκος που γένηται γέροντι, δυσχερῶς ὑγιάζεται διὰ τὴν ἔνδειαν τοῦ αἵματος καὶ κνῶνται πυκνῶς ὅπερ, ὠνόμασε ξυσμοὺς, ὡς ἂν τῶν τὴν κίνησιν ἐργαζομένων περιττωμάτων δυσχερῆ τὴν διὰ τοῦ δέρματος ἐχόντων κένωσιν. εἰκὸς γάρ που τῇ ψύξει καὶ τὸ δέρμα πυκνούμενον αὐτοῖς εἶναι καὶ τὰ περιττώματα πλείω τε ἅμα καὶ παχύτερα. οὐ γὰρ δὴ πάντες συνεχῶς ἀγρυπνοῦσι καὶ ἄλλως μὲν ὅτι φροντιστικόν πως [129] ὑπάρχει τὸ γῆρας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν τοῦ σώματος ξηρότητα, διὸ καὶ μᾶλλον ἀγρυπνοῦσιν ὅταν ἀκριβῶς ὑγιαίνουσι. λέλεκται τοιγαροῦν ἡμῖν ἐν τοῖς περὶ κράσεως ὑπομνήμασιν αὐτὰ μὲν τὰ μόρια τοῦ σώματος ἐν τῷ γήρᾳ γίνεσθαι ξηρότητα, περιττωμάτων δὲ πλῆθος ἀθροίζεσθαι φλεγματωδῶν. διὸ πρὸς τῶν πολλῶν εἰκότως ὑπολαμβάνεται ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν τὸ γῆρας. ἐν ᾧ μὲν χρόνῳ ταῦτ' ἀθροισθῇ, πλείω κατὰ τὸ ἐγκέφαλον, ὑπνώδεις γίγνονται μᾶλλον, ἐν ᾧ δ' ἂν ἐκκρίνηται καλῶς, ἀγρυπνητικοί. συμβαίνει δὲ καὶ γεννᾶσθαι μείω καὶ θᾶττον ἐκκρίνεσθαι μᾶλλον καθ' ὃν ἂν

crementis. Sicubi vero ulcus factum fuerit, aegre fanatur, propter fanguinis defectum. Affidue quoque fe fcabunt toto pruriente corpore quod pruritum appellavit, quia quae pruritum excitant fupervacanea, difficilem habent per cutem vacuationem. Rationi fiquidem confentaneum eft tum cutem ipfis frigore denfari cogique tum plura excrementa fimul et craffiora evadere. Complures etenim, neque fane omnes, continenter vigilant, quod fenectus follicita et anxia fit, tum etiam praefertim propter corporis ficcitatem. Quare tunc etiam magis vigilant, quum integra fanitate fruuntur. Dictum namque a nobis eft in commentario de temperamentis ipfas quidem corporis partes per fenectutem ficciores evadere, fed pituitoforum excrementorum copiam acervari: qua ratione a multis frigida et humida fenectus adftruitur. At quamdiu haec plura in cerebro excrementa accumulata fuerint et pauciora gigni excrementa et celerius excerni accidit

ὑγιεινῶς διάγωσι χρόνον, ὅθεν καὶ μάλιστα πάθος ἴδιον δοκεῖ γεροντικῆς ἡλικίας ἀγρυπνία. αἱ δ' ὑγρότητες αὐτοῖς αἵ τε τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῶν ῥινῶν εὔδηλον ὅτι διὰ τὰ τοῦ ἐγκεφάλου περιττώματα γίγνεται. τῶν δ' αὐτῶν τούτων καταῤῥεόντων εἰς τὴν γαστέρα καὶ αὐτὴ πολλάκις ὑγραίνεται. αἱ δ' ἀμβλυωπίαι καὶ αἱ βαρυηκοΐαι διὰ τὴν τῆς αἰσθητικῆς δυνάμεως ἀμαύρωσιν αὐτοῖς γίγνονται. γλαυκώσεις δὲ διὰ τὴν τῶν ὀργάνων ἄμετρον ξηρότητα καὶ διὰ τὸ τὴν ἰδέαν τοῦ ὑποχύματος ἔχειν.

bene et falubriter habentibus, unde et maxime proprie fenilis aetatis affectio videtur effe vigilia. Humiditates autem in ipfis et oculorum et narium liquet fieri, propter cerebri fuperflua excrementa. His ipfis in alvum defluentibus ipfa etiam humectatur. Obtufior autem vifus et gravior auditus propter facultatis fenfitricis imbecillitatem ipfis accidunt. Glaucedines vero ob immoderatam inftrumentorum vifui fervientium ficcitatem et quia fuffufionis fpeciem fortiuntur.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΑΦΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΓΑΛΗΝΟΥ ΕΙΣ ΑΥΤΟΥΣ ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΑ.

Ed. Chart. IX. [130. 131.] Ed. Baf. V. (266.)

α'.

[130] (266) *Τὰς κυούσας φαρμακεύειν, ἢν ὀργᾷ, τετράμηνα καὶ ἄχρι ἑπτὰ μηνῶν, ἧσσον δὲ ταύτας. τὰ δὲ νήπια καὶ πρεσβύτερα εὐλαβέεσθαι χρή.*

[131] Αἱ πρὸς τὰς μήτρας συμφύσεις τῶν ἐμβρύων ἀνάλογον ἔχουσι ταῖς τῶν καρπῶν πρὸς τὰ φυτά. ταυτὶ

HIPPOCRATIS APHORISMI ET GALENI IN EOS COMMENTARII.

I.

Praegnantes medicamentis purgandae ſunt, ſi humor turgeat, quadrimeſtres et ad ſeptimum uſque menſem, ſed hae minus. Minoribus autem aut grandioribus foetibus cavendae ſunt purgationes.

Eandem cum uteris foetuum coalitus rationem habent quam cum plantis fructuum connexus. Hi namque

γάρ τοι κατὰ μὲν τὴν πρώτην γένεσιν ἀσθενέσι λαβαῖς συνέχεται καὶ διὰ τοῦτο ἀποπίπτει ῥᾳδίως, ἐπειδὰν σφοδρότερος ἄνεμος αὐτὰ διασείσῃ. μετὰ ταῦτα δὲ αὐξανόμενα δύσλυτον ἔχει τὴν πρὸς τὰ φυτὰ κοινωνίαν, ὥσπερ αὖ πάλιν, ἐπειδὰν τελειωθῇ, καὶ χωρὶς τῆς ἔξωθεν βίας ἀποπίπτει. κατὰ τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ τὰ κυούμενα ἐν μὲν τῷ πρώτῳ χρόνῳ τῆς καταβολῆς τοῦ σπέρματος, κἂν ἅλλεσθαί ποτε συμβῇ τὴν γυναῖκα ἢ καταπεσεῖν ὀλισθήσασαν ἢ ὁπωσοῦν ἄλλως σφοδρότερον ἢ κατὰ ψυχὴν ἢ κατὰ σῶμα κινηθῆναι, ῥᾳδίως ἀποῤῥήγνυνται. παραπλησίως δὲ καὶ ἐπειδὰν ἤδη τέλεια τυγχάνειν ὄντα. ὁ δὲ μεταξὺ χρόνος ἀσφαλεστέραν ἔχει τὴν σύμφυσιν, ὥστε καὶ κινήσεων σφοδροτέρων ἀνέχεσθαι τὴν κύουσαν ἄνευ τοῦ βλαβῆναι τὸ ἔμβρυον. ἅπερ ἐπιστάμενος ὁ Ἱπποκράτης εἰκότως ἔφη, τὰς κυούσας φαρμακεύειν, ἢν ὀργᾷ, τετράμηνα καὶ ἄχρις ἑπτὰ μηνῶν, ὅσπερ ἐστὶν ἐν τῷ μέσῳ τῆς κινήσεως, ἡνίκα ἀκριβῶς ἐνέχεται τῇ μήτρᾳ τὸ κυούμενον. οὐ μὴν οὐδ᾽ ἐν τούτῳ πάσας ὅσαι δέονται καθάρσεως ἐπιτρέπει καθαίρειν, ἀλλ᾽ ἢν ὀργᾷ, φησὶ,

primi a generatione infirmis pediculis continentur, ideoque facile decidunt, quum ventus vehementior ipſos concuſſerit. Poſtea vero aucti ſolutu difficilem cum ſtirpibus communionem ſortiuntur. Quemadmodum rurſus ubi perfecti maturuerint, etiam citra vim externam decidunt. Eodem ſane modo conceptus primo poſt ſeminis injectionem tempore, ſi quando ſaltare contigerit aut per lubrica cadere aut quoque modo aliter aut animo aut corpore vehementius moveri, facile abrumpuntur. Sic etiam et quum perfecti jam adoleverint. Intermedio vero tempore firmiorem habent coalitum. Quare tum gravida mulier vehementiores motus citra foetus laeſionem ſuſtinere poteſt. Quae ſciens Hippocrates recte pronunciat, praegnantes medicamentis purgandae ſunt, ſi humor turgeat, quadrimeſtres, etiam ad ſeptimum uſque menſem, quod medium eſt praegnationis tempus, quo tum utero foetus plane annectitur. Non tamen quae hocce tempore purgatione indigeant, omnes purgari concedit. Sed ſi humor

τουτέστιν ἐπείγεται· μετενήνεκται γὰρ ἀπὸ τῶν ὀργώντων ἐπὶ συνουσίαν ζώων ἡ προσηγορία. ὅταν οὖν κινῶνταί τε καὶ φέρωνται πάντη τοῦ σώματος οἱ πλεονάζοντες χυμοὶ, μηδέπω καθ' ἕν τι μόριον ἐστηριγμένοι, τηνικαῦτα πρὸς τὴν ἀπόκρισιν αὐτῶν ἡ φύσις ὁρμᾷ καὶ δεῖταί τινος ὀρέξοντος χεῖρα καὶ ποδηγήσοντος αὐτὴν τὴν ὁρμὴν ἐπὶ τὴν γαστέρα. τοὺς δὲ καθ' ἕν τι μόριον ἐστηριγμένους χυμοὺς οὐ χρὴ κινεῖν· οὕτως γοῦν εἴρηται κἀκεῖνο. ὁκόσοι δὲ τὰ φλεγμαίνοντα ἐν ἀρχῇσι τῶν νοσημάτων φαρμακεύῃ, λύειν εὐθέως ἐπιχειροῦσι, τοῦ μὲν ξυντεταμένου καὶ φλεγμαίνοντος οὐδὲν ἀφαιρέουσιν, οὐ γὰρ ἐνδιδοῖ ὠμὸν ἐὸν τὸ πάθος, τὰ δ' ἀντέχοντα τῷ νοσήματι καὶ ὑγιεινὰ συντήκουσιν. ὅτι δὲ τὸ φαρμακεύειν ὁ Ἱπποκράτης ἐπὶ τοῦ διὰ φαρμάκου καθαίρειν εἴωθε λέγειν ὡμολόγηται πᾶσιν ὅσοι κἂν ἐπὶ βραχὺ τῆς λέξεως αὐτοῦ συνιᾶσιν. ἵνα γὰρ ἐάσας τις τὰ ἄλλα βιβλία τῶνδε γεγραμμένων ἀφορισμῶν μνημονεύσῃ, κατ' οὐδένα τρόπον οἷόν τ' ἐστὶν ἀκούειν ἐν αὐτοῖς

turgeat, inquit, hoc eft urgeatur, quod vocabulum ab animalibus ad coitum concitatis translatum eft. Quum igitur redundantes humores moventur et quoquoverfum corporis feruntur, nondum aliqua in parte firmati, tum ad eorum expulfionem natura incitatur atque aliquo qui manum porrigat et ipfum humorum impetum ad alvum deducat indiget. Qui vero aliqua in parte firmati fuerint humores, eos movere non oportet. Sic igitur et illud dictum eft: *Quicunque ftatim per initia morborum inflammatas partes medicamento purgante aggrediuntur, ii de parte contenta atque inflammata nihil educunt, neque enim cedit quidquam quae cruda eft affectatio, fanas etiam partes et morbo reluctantes colliquant.* Quod autem Hippocrates verbum φαρμακεύειν pro purgare medicamento ufurpare confuevit omnes concedunt quicunque vel minimam habent ejus dictionis notitiam. Nam ut alia quispiam omittat ipfius fcripta et confcriptorum aphorifmorum me-

ἄλλο τι σημαίνεσθαι πρὸς τῆς φαρμακεύειν φωνῆς, ὡς ὀλίγον ὕστερον ἔσται δῆλον.

β'.

[132] Ἐν τῇσι φαρμακείῃσι τοιαῦτα ἄγειν ἐκ τοῦ σώματος, ὁκοῖα καὶ αὐτόματα ἰόντα χρήσιμα, τὰ δὲ ἐναντίως ἰόντα παύειν.

Αὐτόματα κενοῦσθαι λέγομεν ἐκ τοῦ σώματος ὅσα χωρὶς τοῦ πρᾶξαί τι τὸν ἰατρὸν ἐκκρίνεται, ποτὲ μὲν τῆς διοικούσης τὸ σῶμα φύσεως ἐκκαθαιρούσης αὐτὰ, ποτὲ δὲ δι' ἐρεθισμὸν ἢ τὸ μὴ στέγεσθαι πρὸς τῶν ἀγγείων. ὅτε μὲν οὖν ἡ φύσις ἐκκενοῖ τὸ περιττὸν, ὠφελεῖται τὸ ζῶον, ὅταν δ' ἄλλως ἀποκρίνηται, λόγῳ συμπτώματος οὔτ' ὠφέλειά τις ἕπεται καὶ σημεῖόν ἐστιν ἡ τοιαύτη κένωσις μοχθηρᾶς διαθέσεως. εἰκότως οὖν ὁ Ἱπποκράτης συμβουλεύει μιμεῖσθαι τὴν φύσιν. ἡ μίμησις δ' ἐστὶν ἐν τῷ πειρᾶ-

minerit nihil quidquam aliud per hanc vocem φαρμακεύειν in ipsis significari posse intelliget, ut paulo post declarabitur.

II.

In iis quae medicamento fiunt purgationibus talia e corpore educenda sunt, qualia quae etiam sponte prodeuntia juvant. Quae vero contrario modo prodeunt sistenda.

Sponte ex corpore vacuari dicimus quaecunque citra aliquam medici operam excernuntur, interdum quidem moderante nostrum corpus natura ea per se expurgante, interdum vero aliunde irritamentis aut quia a vasis non conteguntur. Quum itaque natura supervacaneum evacuat, juvatur animal. Quum vero aliter excernitur ratione symptomatis, neque inde utilitas ulla sequitur, talis vacuatio pravae etiam affectionis signum est. Recte igitur Hippocrates consulit naturam imitandam esse. Est autem mutatio in singulis morbis experiri tales humores evacuare,

σθαι κενοῦν τοὺς τοιούτους χυμοὺς ἐφ' ἑκάστῳ τῶν νοσημάτων, οἵους εἴδομεν ὠφελοῦντας ἐν ταῖς αὐτομάτοις κενώσεσιν. ἔμπροσθεν μὲν οὖν εἴρηται περὶ πάσης κενώσεως αὐτῶν γενικώτερον. οὕτω δὲ καὶ κενεαγγείη, ἢν μὲν οἵην δεῖ γίγνεσθαι γίγνηται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσι, νυνὶ δὲ περὶ μόνης καθάρσεως τὸν αὐτὸν ἐποιήσατο λόγον, ἐπειδὴ περὶ ταύτης αὐτῷ προὔκειτο διδάσκειν ἐν τῷ χωρίῳ τῷδε τοῦ βιβλίου. βέλτιον δ' οὖν ἴσως ἐστὶ κἀμὲ ἀναλαμβάνειν τὸν λόγον ὑπὲρ ἁπασῶν κενώσεων, ἃς οἱ ἰατροὶ μηχανῶνται περὶ τὰ τῶν καμνόντων σώματα. γίγνονται δὲ αὗται ποτὲ μὲν διὰ τῶν καθαιρόντων ὅλον τὸ σῶμα φαρμάκων ἐμετηρίων τε καὶ ὑπηλάτων, ἐνίοτε δὲ μορίου τινὸς κενωτικόν ἐστι τὸ φάρμακον, οἷον ὅσα δι' ὑπερώας καὶ ῥινῶν ἀπάγει τῆς κεφαλῆς τὰ περιττά. τοῦ γένους δ' ἐστὶ τῶν καθαιρόντων τὰ περιττὰ καὶ ὅσα διὰ βηχὸς ἐκκαθαίρει τὰ κατὰ θώρακα καὶ πνεύμονα καὶ ὅσα δι' οὔρων ἀπάγει τὸ τοῦ παντὸς αἵματος ὀῤῥῶδες περίττωμα· καὶ κλυστὴρ δ' ἂν ἐκ τοῦ τοιούτου γένους εἴη καὶ πᾶν ὁτιοῦν ἄλλο τῶν

quales novimus in fpontaneis prodeffe vacuationibus. Supra itaque de omni humorum evacuatione generalius dictum eft: *Sic et vaforum vacuatio fi quidem qualem fieri oportet, talis fiat et leviter ferunt.* Nunc vero de fola purgatione eandem orationem condidit, quoniam de ea hoc in praefentis libri loco docere propofuerat. Melius igitur fortaffis eft de omnibus quas medici circa aegrotantium corpora occupati moliuntur vacuationibus, nos quoque fermonem repetere. Hae vero vacuationes fiunt interdum quidem medicamentis tum vomitoriis tum dejectoriis corpus univerfum purgantibus, interdum vero medicamentis partis alicujus vacuandae facultatem habentibus, qualia quae per palatum et nares capitis educunt excrementa. De genere quoque fuperflua purgantium funt quae per tuffem, thoracem et pulmonem expurgant et quae per urinas feorfum totius fanguinis excrementum eliciunt. Clyfter quoque de hoc genere fuerit et quodcunque aliud

μὴ κενούντων ὁμοτίμως ὅλον τὸ σῶμα, καθάπερ ἥ τε φλεβοτομία κενοῦν πεπίστευται καὶ ὅλως ἀφαίρεσις αἵματος πᾶσα καθ' ὁντιναοῦν γιγνομένη τρόπον. ἐκ τῶν τοιούτων δ' ἐστὶ κενώσεων ἥ τε διὰ μήτρας καὶ ἡ δι' αἱμοῤῥοΐδων, ἥ τ' ἐπὶ τοῖς γυμνασίοις καὶ τρίψεσι καὶ πάσῃ κινήσει τε καὶ ἀλέᾳ καὶ λουτροῖς θερμοῖς καὶ μάλιστα εἰ νι- [133] τρώδη καὶ θειώδη καὶ ἀσφαλτώδη τύχῃ καὶ κατὰ συμβεβηκὸς ἡ ἀσιτία. τὰ γὰρ τοιαῦτα πάντα δοκεῖ μὲν ὁμοτίμως ὅλον τὸ σῶμα κενοῦν. καίτοι γε εἰ ἀκριβῶς τις ἐξετάζοι, εὑρήσει μὴ κενοῦν ὁμοτίμως, ἀλλ' ἐν τούτοις μὲν ἐπειδὴ μικρὰ τοῦ ἑτέρου πρὸς τὸ παρὰ τὸ ἕτερόν ἐστιν ὑπεροχὴ κατὰ τὴν ποιότητα τῶν κενουμένων ὁμότιμος εἶναί μοι δοκεῖ. τὰ δὲ καθαρτικὰ καλούμενα φάρμακα φανερῶς διάφορον εἶδος ἐργάζεται κενώσεως, ὑπὲρ ὧν, ὡς ἔφην, νῦν αὐτῷ πρόκειται λέγειν. οὐ μὴν περιττότερόν γε διδάσκει τι τοῦ περὶ πασῶν κενώσεων αὐτῷ εἰρημένου. σκοπὸς γάρ ἐστιν ἁπάσαις εἷς ὁ πλεονάζων χυμὸς, οὗ πειρᾶσθαι διαγνωστικὸν ὑπάρχειν ἔκ τε τῆς καθ' ὅλον τὸ σῶμα παρὰ

totum corpus aequabiliter non evacuat. Quomodo tum venae fectio vacuare creditur, tum univerfe omnis fanguinis detractio quocunque modo facta. Ejusmodi quoque vacuationum eft quae per uterum fit, quae per haemorrhoidas, quae per exercitia, frictiones, omnem motum et quae tepore fit et balneis calidis, fi praefertim nitrofae vel fulphureae vel bituminofae fuerint et ex accidenti inedia. Haec fiquidem omnia videntur quidem totum aequabiliter corpus vacuare. Quamquam fi quis accurate veritatem exquirat, non aequaliter vacuare comperiet. Verum in his quum parvus fit alterius ad alterum exceffus, fecundum eorum quae vacuantur qualitatem et quantitatem; ideo vacuatio mihi aequalis effe videtur. At vero quae cathartica pharmaca vocantur, fpeciem vacuationis manifefte differentem conftituunt, de quibus, ut dixi, nunc ipfi differendi eft propofitum, non tamen majus quidquam docet quam quod de omnibus vacuationibus ipfe redundans, cujus dignofcendi peritia petenda eft,

φύσιν ἑκάστῳ γιγνομένης χρόας, ἔτι τε τῶν συμπτωμάτων καὶ τῶν νοσημάτων, ὥρας τε καὶ χώρας καὶ ἡλικίας καὶ καταστάσεως καὶ φύσεως τοῦ κάμνοντος, ἐπιτηδευμάτων τε καὶ διαίτης, οἷον εἰ τύχῃ καθ᾽ ὅλον μὲν τὸ σῶμα τῆς χρόας ὠχροτέρας γεγενημένης, ὡς ἐν ἰκτέροις, οὐχ ὑποχωρούσης δὲ δι᾽ ἕδρας τῆς χολῆς, ἢ τινων ἐξανθημάτων ἐν ὅλῳ τῷ σώματι γεγενημένων χολωδῶν, κατὰ μέρος δὲ δήξεως ἐν τῇ γαστρὶ καὶ ἄσης καὶ ἀσιτίας καὶ δίψης ἐκπικρουμένου τε τοῦ στόματος ἢ κατά τι μέρος ἐρυσιπέλατος ἢ τριταίου πυρετοῦ κατέχοντος τὸν ἄνθρωπον ἢ τῶν καυσωδῶν τοῦ πικροχόλου. πλεονάζει γὰρ ἐν τοῖς τοιούτοις ἅπασιν ἡ ξανθὴ χολὴ καὶ διὰ τοῦτο ἐξάγειν αὐτὴν ἐπιχειρήσομεν ἐκείνοις τοῖς φαρμάκοις, ὅσα δ᾽ αὐτὴν τὴν ἐνέργειαν ὀνομάζουσι χολαγωγά· καὶ τοῦτ᾽ ἔστι τὸ ὑφ᾽ Ἱπποκράτους εἰρημένον· ἢν μὲν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι καθαίρωνται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσι. τὸ γὰρ οἷα δεῖ τὸ πλεονάζον ἐστὶ τῶν λυπούντων δηλονότι κατὰ ποιότητα τὸν κάμνοντα, (267) διὰ τοῦτ᾽ οὖν συμφέρειν φησὶ τὰς

tum ex colore praeter naturam toto corpore apparente, tum etiam ex fymptomatis et morbis, anni etiam tempeftate, regione, aetate, caeli ftatu, aegrotantis natura, vitae inftitutis et victu. Ut fi exempli gratia flavus toto corpore color factus appareat, ut in auriginibus, et per fedem bilis non excernatur aut biliofa quaedam exanthemata per totum corpus eruperint; particulatim autem fi ventriculi morfus et cibi faftidium in appetentia adfint, fi fitis, fi oris amaror aut fi aliqua in parte corporis fit eryfipelas aut tertiana febris hominem obfideat aut ardens ex faeviente bile febris, quam caufum amarulentum vocitant. Nam his in omnibus flava bilis abundat, atque idcirco ipfam educere conabimur illis medicamentis quae ab effectis cholagoga, hoc eft bilem ducentia nominantur. Atque illud eft quod ab Hippocrate dicebatur: *fi qualia oportet purgari purgentur, confert facileque ferunt.* Nam illud *qualia oportet*, humorum videlicet fua qualitate aegrotantem infeftantium abundantiam fignificat. Ea re

τοιαύτας κενώσεις. ἀλλ᾽ ἐπεὶ πάντες οἱ τεχνικοὶ στοχασμοὶ κατὰ τὰς πράξεις ἔστιν ὅτε καὶ διαμαρτάνουσιν, αἱ γὰρ ὁμοιότητες, ὡς αὐτὸς εἶπεν, οὐ μόνον τοῖς ἐπιτυχοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀγαθοῖς ἰατροῖς φέρουσιν ἀπάτην, ἕτερον ἡμᾶς γνώρισμα ταῖς ἀγαθαῖς κενώσεσιν ἐζευγμένον ἐδίδαξε, τὴν εὐφορίαν, ἵνα κἂν τούτῳ θαῤῥῶμεν, ὀρθῶς ποιούμενοι τὴν κένωσιν. ὅπερ οὖν ἐπὶ τῆς ξανθῆς χολῆς ὡς ἐπὶ παραδείγματος εἴρηκα, τοῦτό μοι καὶ ἐπὶ τῆς μελαίνης νόει. καὶ γὰρ κἀπὶ ταύτης ἡ μὲν καθ᾽ ὅλον τὸ σῶμα χρόα πρὸς τὸ μελάντερον τρέπεται, τά τε ἐξανθήματα μέλανα διὰ τὴν τῆς μελαίνης γίνεται χρόαν. ὅσα δὲ πάθη διὰ τὴν πλεονεξίαν αὐτῆς γίγνεται, φανερῶς ἐνδείκνυται τὸ πλῆθος τοῦ χυμοῦ, καθάπερ ἐλέφας τε καὶ καρκίνος. καὶ μὴν καὶ ἡ τεταρταία περίοδος ἐπὶ τῷ μελαγχολικῷ γίγνεται χυμῷ καὶ σπλὴν μέγας καὶ κιρσοὶ μελαινόμενοι τῆς αὐτῆς ταύτης ἔγγονα πάθη, καθάπερ γε καὶ ἡ μελαγχολία καλουμένη καὶ πᾶσα παραφορὰ διανοίας, ὀργίλη, θρασεῖα, θηριώδης· Ἱπ-

profecto hujusmodi vacuationes conferre pronunciat. Sed quoniam omnes sollertes et artificiosae conjecturae in actionibus existunt et fallunt interdum, similitudines enim, ut ipse profert, non solum vulgaribus, sed etiam praestantibus medicis errorem invehunt, alterum nos docuit indicium bonis vacuationibus conjunctam euphoriam seu ferendi facilitatem, ut hujus fiducia in vacuationem recte molienda securi simus. Quod igitur de flava bile exempli gratia dixi, hoc et de atra mecum intellige. Etenim et in hac totius corporis color in nigriorem mutatur et atrae pustulae atra bilis colore efflorescunt. Quicunque etiam morbi ob ejus redundantiam oborti manifesto humoris copiam indicant, quemadmodum elephas et cancer. Cum etiam quartana periodus ex humore melancholico generatur. Lien quoque magnus et varices nigrescentes affectus sunt ejusdem humoris propagines, quemadmodum et quae melancholia vocatur et omnis desipientia mentis, iracundia temeraria et fera. Hippocrates vero et ex

ποκράτης δὲ κἀκ τῶν καταμηνίων ἐτεκμαίρετο τὸν πλεονάζοντα χυμὸν ταῖς γυναιξὶ καὶ γέγραπται αὐτῷ τὰ γνωρίσματα κατὰ τὸ πρότερον τῶν γυναικείων. ἐκ τούτων μὲν οὖν ὅτι πλεονάζει μέλαινα διαγινώσκειν χρὴ καὶ τούτους ἔχοντά σε τοὺς σκοποὺς ἐπὶ τὴν κένωσιν αὐτῆς ἰέναι, [134] δεύτερον δὲ κατ' αὐτὴν τὴν κένωσιν σκοπὸν ἔχειν τὴν εὐφορίαν. ὅσα δὲ ἐπὶ τῆς μελαίνης χολῆς καὶ ὠχρᾶς εἴρηται, ταῦτα καὶ ἐπὶ τοῦ φλέγματός μοι νόει, ὄγκους οἰδηματώδεις, ἐξανθήματά τε καὶ σύμπαν τοῦ σώματος τὸ χρῶμα κατὰ τὴν ἰδέαν τοῦ χυμοῦ καὶ τῶν πυρετῶν τοὺς ἀμφημερινοὺς καὶ τῆς διανοίας ἀργίας καὶ νωθρότητας, ἔτι τε καταφορὰς ὑπνώδεις καὶ βάρη τῆς κεφαλῆς ὀξυρεγμίας τέ τινας, ὅταν ἐν τῇ γαστρὶ πλεονάζῃ τὰ τοιαῦτα, προτρέψηται διδόναι φάρμακον ἐκκαθαῖρον τὸ φλέγμα. γενομένης δ' ἤδη τῆς καθάρσεως ἡ εὐφορία ἐπιμαρτυρήσει τῇ τε διαγνώσει καὶ τῇ δι' ἐκείνην τολμηθείσῃ κενώσει πρός τε τὴν διάγνωσιν καὶ ἐλπίδα τῆς κενώσεως, ἔχεις ἄν τι συντελοῦσαν οὐχ ἡλικίαν μόνην ἢ φύσιν τοῦ κάμνοντος, ἀλλὰ καὶ

menſtruis redundantem in mulieribus humorem conjectabat, cujus rei ſigna ab eo ſcripta ſunt primo libro de morbis mulierum. Ex his igitur atram bilem redundare tibi dignoſcendum eſt, atque his adducto indicationibus ad ejus vacuationem accedendum. Poſterius autem ipſa durante vacuatione, ſecunda ſumetur indicatio ab aegrotantis euphoria. Quaecunque de atra bile et flava dicta ſunt, ea mihi de pituita quoque intellige, tumores oedomatoſos, eruptiones, totius corporis colorem pro humoris idea; ad haec ſebres quotidianas, mentis pigritiam, torpores etiamnum cataphoras; capitis gravitates et quosdam ructus acidos quum in ventre hujusmodi redundat pituita. Haec enim ſuadent medicamentum dari phlegmagogum. Jam vero peracta purgatione euphoria tum dignotionem tum eam quam illius gratia auſus eſt moliri vacuationem atteſtabitur. Ad dignotionem vero et vacuationis fiduciam habes etiam conferentem aliquid non ſolum aetatem vel naturam aegrotantis, verum etiam anni tempeſtatem et

τὴν ὥραν τοῦ ἔτους καὶ τὴν παροῦσαν κατάστασιν, ἔτι δὲ καὶ τὴν χώραν καὶ τὴν προγεγενημένην δίαιταν, ἅμα τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἐπιτηδεύμασιν. ἔμαθες γὰρ ὡς καὶ τούτων ἁπάντων τὰ μὲν τὸ φλέγμα, τὰ δὲ τὴν ξανθὴν, τὰ δὲ τὴν μέλαιναν αὔξάνει χολήν. ταῦτα μὲν, ὡς εἴρηται, πάντα σκοποὶ τοῦ προσάγειν τὸ καθαρτικὸν τοῦ λυποῦντος χυμοῦ φάρμακον. ἐν αὐτῇ δὲ τῇ κενώσει σκοπὸς ἔσται ἕτερος, ἤτοι μαρτυρῶν ἡμῖν ὅτι καλῶς διέγνωμεν ἢ ἀπελέγχων τὸ σφάλμα μαρτυρῶν τῇ μὲν εὐφορίᾳ, διελέγχων δὲ τῇ δυσφορίᾳ· τῶν μὲν γὰρ λυπούντων κενουμένων εὐφορήσουσιν οἱ κάμνοντες. εἰ δὲ ἕτερόν τι κενοῖτο καὶ μὴ τὸ λυποῦν εἴη κενούμενον, ἀνάγκη πᾶσα δυσφορεῖν αὐτούς. ὅπερ οὖν, ὡς ἔφην ἐν ἀρχῇ τοῦ βιβλίου, δι' ἑνὸς ἐδίδαξεν ἀφορισμοῦ λέγων οὕτω καὶ κενεαγγείη ἢν μὲν οἵη δεῖ γίγνεσθαι γίγνηται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσι· τοῦτο νῦν ἐνταῦθα δίχα τεμὼν ἐν ταῖς φαρμακείαις, διὰ μὲν τοῦ προτέρου λόγου τίνες εἰσὶν αἱ ξυμφέρουσαι κενώσεις διδάσκει, διὰ δὲ τοῦ μετ' αὐτὸν ὅτι ταῖς τοιαύταις ἕπεται γνώρισμα βέ-

praefentem caeli ftatum, praeterea et regionem et victum antecedentem, una cum aliis vitae inftitutis. Etenim didicifti ex iftis omnibus alia pituitam, alia flavam bilem, alia atram adaugere. Haec quidem omnia, ut dictum eft, fcopi funt medicamenti exhibendi, quod infeftantis, humores purgatricem facultatem fortiatur, qui vel nos humorem probe dignovifle nobis fignificet, vel qui errorem coarguat. Significat quidem euphoria, coarguit vero dyfphoria. Nam fi infeftantes humores vacuentur, facile ferent aegrotantes; fi quid vero aliud et non quod moleftum eft vacuetur, eos omnino graviter molefteque ferre necefle eft. Quod igitur, ut dicebam libri initio, complexus uno aphorifmo his verbis oftendit: *fic et vaforum depletio talis fiat, qualem fieri oportet et confert et facile ferunt.* Id nunc hoc loco de purgationibus agens in duas fecuit orationis partes, quarum priore quaenam fint quae conferant vacuationes, pofteriore quod ejusmodi evacuationes certum indicium concitetur euphoria docuit.

βαιον ἡ εὐφορία. παραδείγματα δ' αὐτὸς εἴρηκε τῶν αὐτομάτως γιγνομένων κενώσεων ἐπ' ἀγαθῷ, πάμπολλα μὲν ἐν τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν, ὀλίγα δὲ καὶ κατ' αὐτὸ τοῦτο τὸ βιβλίον τὸ τῶν ἀφορισμῶν, ὁποῖα καὶ ταῦτά ἐστιν, ὑπὸ ὕδρωπος ἐχομένῳ κατὰ τὰς φλέβας εἰς τὴν κοιλίαν ὕδατος ῥυέντος λύσις. ὀφθαλμιῶντα ὑπὸ διαῤῥοίας ληφθῆναι ἀγαθόν. οἷσι χολώδεα διαχωρήματα κωφώσιος γενομένης παύεται. καὶ ὁκόσοισι κώφωσις, χολωδέων γινομένων παύεται.

γ'.

[135] Ἢν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι καθαίρωνται, συμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσι. τὰ δ' ἐναντία δυσχερῶς.

Προεξήγημαι τοῦτον ἐν τῇ κατὰ τὸν προγεγραμμένον ἀφορισμὸν ἐξηγήσει, γεγραμμένον κἀν τοῖς ἀνωτέρω τοῦ βιβλίου κατὰ τὴν αὐτὴν λέξιν, ὅθεν ἔνιοι καὶ περιαίρουσιν αὐτὸν ἐντεῦθεν.

Porro vacuationum bene ac feliciter fponte naturae factarum exempla protulit ipfe, permulta quidem in epidemiorum libris, pauca vero hoc ipfo aphorifmorum libro, qualia et haec funt. *Hydrope laboranti aqua per venas in ventrem fluente, morbi folutio. Ophthalmia laborantem diarrhoea corripi bonum. Quibus biliofae funt dejectiones furditate fuperveniente, ceffant; et quibus furditas, biliofis dejectionibus fuccedentibus, ceffat.*

III.

Si qualia purgari oportet purgentur, et confert et placide ferunt; contra vero molefte.

Hunc aphorifmum in praecedentis aphorifmi explanatione prius explicavimus, in fuperiori libri parte iisdem verbis fcriptum, quare nonnulli eum ex hoc loco fuftulerunt.

δ.

Φαρμακεύειν θέρεος μὲν τὰς ἄνω μᾶλλον, χειμῶνος δὲ τὰς κάτω.

Προϋπακοῦσαι χρὴ δηλονότι κοιλίας. εἰκότως δὲ θέρους μὲν ἄνω καθαίρει. καὶ γὰρ ὁ πλεονάζων τηνικαῦτα χυμὸς ἡ ξανθὴ χολὴ καὶ ὅλως ἡ φύσις ἅπασα τοῦ ζώου, διὰ τὴν περιέχουσαν θέρμασίαν ἄνω κινεῖται μᾶλλον. ἀκτέον δέ ἐστιν ἕκαστον τῶν περιττῶν ᾗ ῥέπει διὰ τῶν συμφερόντων, ὡς αὐτὸς ἐν τῷ περὶ χυμῶν ἔγραψε. προσέθηκε δὲ τῷ κατὰ τὸν ἀφορισμὸν λόγῳ μᾶλλον. καὶ οὐχ ἁπλῶς εἶπε φαρμακεύειν θέρεος τὰς ἄνω, χειμῶνος δὲ τὰς κάτω. καὶ γὰρ εἰ μὴ πολλάκις, ἀλλὰ σπανίως γοῦν ποτε θέρους ὥρᾳ φλεγματικὸς ὤφθη τινὶ πλεονάζων χυμὸς, ὥσπερ ἐνίοτε τῆς ὠχρᾶς χολῆς χειμῶνος.

IV.

Aestate quidem superiores ventres liberalius, hieme vero inferiores medicamentis purgandi sunt.

Ventres nimirum subaudiendi sunt. At recte aestate purgat superne: etenim qui tunc temporis humor redundat, bilis est flava et universa omnino animalis natura propter aëris ambientis calorem magis sursum movetur. Supervacaneum quodque ac redundans quo vergit, id per loca idonea ducendum est, quemadmodum ipse in libro de humoribus scripsit. Adjecit huic aphorismi sententiae adverbium *magis* seu liberalius, neque absolute loquutus est. *Aestate superiores ventres, hieme vero inferiores purgandos esse.* Etenim etsi non saepe, raro tamen aestatis tempore nonnunquam pituitosus humor in quodam visus est abundare, quemadmodum hieme aliquando flava bilis.

ε'.

Ὑπὸ κύνα καὶ πρὸ κυνὸς ἐργώδεες αἱ φαρμακεῖαι.

[136] Ἐκπεπυρωμένη τε γὰρ ἡμῶν ἡ φύσις οὖσα τηνικαῦτα τὴν ἀπὸ τῶν καθαρκτικῶν οὐκ οἴσει δριμύτητα, διὸ καὶ πυρέττουσι πολλοὶ τῶν ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ καθαρθέντων, ἀσθενής τε οὖσα ἡ δύναμις διὰ τὸ καῦμα προσκαταλυθήσεται τῇ καθάρσει. καὶ μέντοι καὶ ἡ κάθαρσις αὕτη γενήσεται μοχθηρὰ, ἀντισπώσης τῷ καθαρτικῷ φαρμάκῳ τῆς τοῦ περιέχοντος ἀλέας πρὸς τοὐκτὸς τοὺς χυμούς. ὥσπερ γὰρ τὰ θερμὰ λουτρὰ ταῖς καθάρσεσιν ἀντιπράττειν πέφυκεν, οὕτω καὶ ἡ κατὰ τὸ θέρος θερμασία, καὶ μάλισθ' ὅταν ᾖ σφοδρότερον ἑαυτοῦ.

στ'.

Τοὺς ἰσχνοὺς καὶ εὐεμέας ἄνω φαρμακεύειν, ὑποστελλομένους χειμῶνα.

V.

Sub cane et ante canem moleſtae ſunt per medicamenta purgationes.

Etenim noſtra natura tunc temporis aeſtivis deflagrans ardoribus purgantium medicamentorum acrimoniam minime tulerit: quapropter plerique hoc tempore purgati febricitant: et vires ob aeſtum imbecillae purgationibus magis diſſolventur. Quin et purgatio ipſa prava fiet, revellente foras humores ambientis calore. Quemadmodum enim thermae contrarios purgationibus effectus producere conſueverunt, ſic et aeſtatis calor, ac praeſertim quum ſe ipſo vehementior extiterit.

VI.

Graciles et ad vomendum faciles per ſuperiora medicamento purgandi ſunt, dempta hieme.

Προσθεῖναι κἀνταῦθα χρὴ τὸ μικρὸν ἔμπροσθεν εἰρημένον τὸ μᾶλλον, ὡς τὸ πολὺ γὰρ οἱ ἰσχνοὶ χολώδεις εἰσίν. ἐὰν οὖν αὐτοῖς ὑπάρχῃ καὶ εὐεμέσιν εἶναι, φαρμακευτέον ἄνω, πλὴν εἰ μὴ χειμὼν ἐναντιῷτο. προειρήκει γὰρ ὡς θέρους μὲν μᾶλλον τὰς ἄνω, χειμῶνος δὲ τὰς κάτω φαρμακευτέον ἐστί.

ζ'.

Τοὺς δὲ δυσεμέας καὶ μέσας εὐσάρκους κάτω, ὑποστελλομένους θέρος.

Εἰ μὲν εὐεμής τε εἴη καὶ ἰσχνὸς, ἄνω φαρμακεύειν αὐτὸν, πλὴν εἰ μὴ χειμὼν εἴη, τουτέστι καὶ θέρους καὶ φθινοπώρου καὶ ἦρος. ἢν δὲ δυσεμὴς εἴη καὶ μέσος εὔσαρκος, κάτω φαρμακευτέον, ἐὰν ἐπείγῃ μόνον τοῦ θέρους φυλαττόμενον. ἐν ἄλλῃ δ' ὥρᾳ οὐ φυλακτέον.

Hic etiam addendum quod paulo ante dictum eft adverbium *magis.* Nam plerumque graciles biliofi funt. Si igitur ipfis accefferit ut fint ad vomendum faciles, per fuperiora purgandi funt, nifi reclamet hiems. Supra namque pronunciavit: *aeftate fuperiores magis, hieme autem inferiores ventres purgandos effe.*

VII.

Ad vomitum difficiles et mediocriter carnofos per inferiora purgare oportet, vitata aeftate.

Si quidem ad vomendum facilis et gracilis fit, ipfe per fuperiora purgandus eft, nifi hiems extiterit, hoc eft aeftate, autumno et vere. Si vero ad vomendum difficilis et modice carnofus fit, per inferiora purgandus eft, fi res urgeat folum cavendo aeftatem, aliud vero nullum anni tempus cavendum eft.

η'.

[137] (268) *Τοὺς δὲ φθινώδεας ἀποστελλομένους τὰς ἄνω φαρμακείας.*

Ἐπὶ τὰς ἄνω, φησὶ, φαρμακείας οὐδέποτ' ἄξεις, εὐλαβούμενος δηλονότι τὴν ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς αὐτῶν ὀργάνοις ἀσθένειαν. ἀκουστέον δὲ φθινώδεις ἤτοι τοὺς φθίσει τῇ νόσῳ ἑαλωκότας ἢ τοὺς ἐπιτηδείως ἔχοντας πρὸς τὴν φθίσιν, ὑπὲρ ὧν εἴρηκεν αὐτὸς ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν· καὶ μάλιστα ἔθνησκον οἷσιν ἔῤῥεπεν ἡ φύσις ἐπὶ τὸ φθινῶδες, στενὸς δὲ τούτοις ἐστὶν ὁ θώραξ καὶ ὁ περιεχόμενος ἐν αὐτῷ πνεύμων.

θ'.

Τοὺς δὲ μελαγχολικοὺς ἁδροτέρως τὰς κάτω, τῷ αὐτῷ λογισμῷ τὰ ἐναντία προστιθείς.

VIII.

Tabefcentibus fuperiores prohibendae funt purgationes.

Ad fuperiores, inquit, purgationes nunquam tabefcentes duxeris, veritus nimirum fpirabilium inftrumentorum imbecillitatem. Per tabefcentes autem intelligere par eft vel eos qui phthifi morbo feu tabe correpti funt, vel eos qui ad tabem propendent idonei, de quibus ipfe primo epidemiorum fcribit: *maximeque moriebantur quibus natura ad tabem propendebat.* His autem thorax eft anguftus et qui in eo pulmo continetur.

IX.

Melancholici liberalius per inferiora purgandi funt, contrariis eadem ratiocinatione appofitis.

Φαρμακεύειν τὰς κοιλίας δηλονότι τὰς κάτω τῶν μελαγχολικῶν ἀδροτέρως χρή. ἀδροτέρως δὲ εἴρηκεν ἀντὶ τοῦ σφοδρῶς. ὅτι δὲ κάτω ῥέπει ὁ χυμὸς οὗτος, εἰκότως αὐτὸν ἐκκενοῦν διὰ τῆς κάτω κελεύει γαστρὸς, ὥσπερ τὴν ξανθὴν χολὴν διὰ τῆς ἄνω, κοῦφον ὄντα χυμὸν ἐπιπολάζοντά τε συνεχῶς αὐτόματον. ἐν ἀμφοτέροις μὲν οὖν κοινὸν τὸ ἄγειν ἢ ῥέπειν διὰ τῶν ξυμφερόντων χωρίων. ἴδιον δὲ τοῦ μὲν ἑτέρου τῶν χυμῶν ἄνω ποιεῖσθαι τὴν κένωσιν, ὅτι ταύτῃ ῥέπει, τοῦ δ᾽ ἑτέρου κάτω, διότι καὶ οὗτος ῥέπει ταύτῃ. ἐναντίον οὖν τὸ ἄνω κενοῦν τῷ κάτω, ὃ καθ᾽ ἕνα γίγνεται λογισμὸν κοινὸν, διὸ καὶ προσηκόντως εἶπεν ὁ Ἱπποκράτης, τῷ αὐτῷ λογισμῷ τὰ ἐναντία προστιθείς.

ι'.

[138] Φαρμακεύειν ἐν τῇσι λίην ὀξέσιν, ἢν ὀργᾷ, αὐθημερόν· χρονίζειν γὰρ ἐν τοῖσι τοιουτέοισι κακόν.

Purgare ventres nimirum inferiores melancholicorum liberalius oportet. Liberalius autem dixit pro vehementer. Quia vero deorſum tendit hic humor, merito ipſum per ventrem inferiorem vacuari jubet, ſicuti flavam bilem per ſuperiorem, quum lenis humor ſit et aſſiduo ſponte in ſumma fluitet. Utriusque igitur commune eſt duci quo vergunt per loca convenientia. Proprium autem alterius quidem humoris per ſuperiora ſui vacuationem movere, quod eo vergat, alterius vero per inferiora, quod et eo ipſe declinet. Itaque quae per ſuperiora ſit evacuatio vacuationi per inferiora ductae contraria eſt. Utraque vero ſecundum unam communem ratiocinationem contingit. Quare decenter Hippocrates pronunciavit: *contrariis eadem ratiocinatione appoſitis.*

X.

In valde acutis, ſi turgeat, eo ipſe die purgandum eſt: in talibus enim immorari malum.

Εἴρηταί μοι καὶ πρόσθεν ὅτι τὴν ὀργᾷ φωνὴν ὁ Ἱπποκράτης ἀπὸ τῶν ζώων μετενήνοχε τῶν ἐπειγομένων χρῆσθαι συνουσίᾳ, φυσικήν τινα ταύτην ἐπιθυμίαν ἰσχόντων αὐτῶν εἰς τὴν τοῦ σπέρματος ἀπόκρισιν. ἐδείχθη γὰρ ἐν τοῖς περὶ σπέρματος λόγοις καὶ τὸ θῆλυ κατὰ τὰς συνουσίας σπερμαῖνον. ὅταν οὖν ἤτοι γε ἐν ὅλῳ τῷ σώματι παραπλησία τῇδε γένηται τῆς φύσεως ὁρμὴ πρὸς ἀπόκρισιν τῶν περιττῶν ἢ εἰ καὶ μὴ καθ᾽ ὅλον, ἀλλά γε κατὰ τὰ κυριώτατα μέρη, τὸ τοιοῦτον ὁ Ἱπποκράτης ὀργᾷν ὀνομάζειν εἴωθεν. ἀξιοῖ τε διὰ φαρμάκου κενοῦν αὐτίκα, πρὶν ἤτοι κακωθῆναι τὴν δύναμιν ἢ αὐξηθῆναι τὴν τοῦ πυρετοῦ θερμασίαν ἢ εἴς κύριόν τι κατασκῆψαι μόριον τοὺς ἀλωμένους κατὰ τὸ σῶμα χυμούς. ὅτι δὲ λίαν ὀξέα κέκληκε νῦν ἃ πρόσθεν ὠνόμασε κατόξεα δῆλον παντί καὶ μέντοι καὶ ὅτι τῆς τούτων κρίσεως ὅρος ἐστὶν ἡ ἑβδομὰς ἡ πρώτη λέλεκταί μοι καὶ τοῦτο πρόσθεν.

Superius etiam mihi dictum eft Hippocratem vocem *turgere* ab animalibus ad humores transtuliffe, quum ad veneris ufum impelluntur ipfa naturali quadam cupiditate ad feminis excretionem ducta. Oftenfum eft enim in libris de femine feminam quoque in coitu femen emittere. Quando igitur vel toto corpore fimilis huic fuerit naturae impetus ad humorum redundantium excretionem, vel fi non toto corpore, at certe partibus principibus, tale quid verbo *turgere* fignificare confuevit Hippocrates. Itaque ftatim medicamento vacuandum effe judicat, priusquam vires collabantur imminuanturque, vel febris augeatur vel ad aliquam partem principem vagi ac errantes per corpus humores decumbant. Quod autem valde acutos morbos nunc vocaverit quos prius peracutos appellavit patet omnibus. Quin etiam horum indicationis terminum primam effe feptimanam id a me prius commemoratum eft.

ια'.

Ὁκόσοισι στρόφοι καὶ περὶ τὸν ὀμφαλὸν πόνοι καὶ ὀσφύος ἄλγημα μὴ λυόμενον μήτε ὑπὸ φαρμακίης μήτ' ἄλλως εἰς ὕδρωπα ξηρὸν ἱδρύεται.

Οἱ μὲν στρόφοι γίγνονται διά τε δῆξιν ἰσχυρὰν καὶ πνεῦμα φυσῶδες οὐκ ἔχον διέξοδον, ἀλλ' ἐν ταῖς ἐντέρων ἕλιξιν ἐναπειλημμένον, οἱ πόνοι δὲ ὅτι ταῖς τοιαύταις διαθέσεσιν ἕπονται πρόδηλον. ἀλλ' ὅταν μὲν κατὰ τὸν ὀμφαλὸν ἐρείδωσι καὶ τὴν ὀσφὺν, εἶτα μήθ' ὑπὸ φαρμακείας μήθ' ὑπὸ τῶν ἄλλων βοηθημάτων λύονται, δυσκρασία τίς ἐστιν ἑκτικὴ τῶν αὐτῶν μορίων, ἥτις ὡς τὰ πολλὰ χρονίζοντα τὸν ὑφ' Ἱπποκράτους ὀνομαζόμενον ξηρὸν ὕδρωπα ἐργάζεται. ὀνομάζεται δ' ὑπὸ τῶν μετ' αὐτὸν ἰατρῶν ὁ τοιοῦτος ὕδερος τυμπανίας, [139] ὅτι κρουόμενον τὸ ὑπογάστριον ἀποτελεῖ ψόφον οἷόν περ τὰ τύμπανα. καὶ γὰρ οὖν καὶ κατ' ἐκεῖνα διὰ τοῦ περιτεταμένου δέρματος ὁ ἀὴρ

XI.

Quibus tormina et circa umbilicum labores et lumborum dolor, qui neque medicamento purgante, neque alias solvitur, in ficcum hydropem firmatur.

Tormina fiunt tum propter morfum vehementem tum propter fpiritum flatulentum exitum non habentem, fed flexuofis inteftinorum anfractibus interceptum. Quod vero dolores tales affectiones confequantur manifeftum eft. Verum quum circa umbilicum ac lumbos fe firmaverint, neque poftea medicamentis neque aliis folvantur auxiliis, quaedam eft earum partium habitualis intemperies, quae plerumque perfeverans eum hydropem efficit, qui ab Hippocrate ficcus nominatur. Vocatur autem hujusmodi hyderus a pofterioribus medicis tympanias, quod abdomen percuffum talem fonitum reddat, qualem edunt tympana. Etenim et in his circumtenfam pellem contentus aër verberatur, quemadmodum qui in illo morbi genere per me-

πλήττεται, καθάπερ ὁ ἐν τῷ βάθει τῶν τοιούτων ὑδρῶν. ὅτι δὲ ἀπὸ τῆς κατὰ τὸν ὄγκον ὁμοιότητος ὕδρωπα καὶ τοῦτον ὁ Ἱπποκράτης ὠνόμασεν εὔδηλον. οὐ μὴν ὑγρόν γε καθάπερ τὴν ἀσκίτην, ἐφ᾽ ᾧ τὸ συνειλεγμένον οὐκ ἀήρ ἐστι φυσώδης, ἀλλ᾽ ὑγρὸν ὑδατῶδες. ἔοικε δὲ μείζονος μὲν τῆς ψύξεως ἔκγονος ὑπάρχειν ὁ ὑδατώδης ὕδερος, ὃν ἀσκίτην ὀνομάζουσιν, ὅτι καθάπερ ἐν ἀσκῷ τινι τῷ περιτονίῳ κατακέκλεισται τὸ ὑγρὸν, ἐλάττονος δ᾽ ὁ τυμπανίας. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ μεταβάλλειν ἡ ὑγρότης εἰς ἀέρα φυσώδη δύναται χωρὶς θερμασίας τινός.

ιβ'.

Ὁκόσοισι κοιλίαι λειεντεριώδεις, χειμῶνος φαρμακεύειν ἄνω κακόν.

Ὅταν ἐν τάχει τῶν ἐσθιομένων ἡ διαχώρησις γίγνηται τοιούτων, οἷα κατεπόθη, λειεντερίαν ὀνομάζουσι τὸ νό-

diam cutem in profundo eft flatus percutitur. Quod autem a tumoris fimilitudine hydropem Hippocrates nominaverit manifeftum eft. Non tamen humidum dixit, quemadmodum afcitem ab afci, hoc eft utris, fimilitudine appellatum, in quo materia collecta flatulentus aër non eft, fed humor aquofus. Videtur autem a majori frigiditate generari aquofus hydrops, quem afcitem appellant, quod in peritonaeo humor velut in utre quodam contineatur, a minore vero tympanias, neque enim humiditas in flatulentum aërem fine calore quodam transmutari poteft.

XII.

Quibus funt alvi lientericae, eos hieme per fuperiora purgare malum.

Quum celeriter quae comeduntur talia dejiciuntur qualia devorata fuerint lienteriam, *laevitatem* inteftinorum,

Ed. Chart. IX. [139.] Ed. Baſ. V. (268.)

σημα. γίγνεται μὲν οὖν ἐπὶ τῇ τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως ἀῤῥωστίᾳ, ταῖς δυσκρασίαις δ᾽ ἕπεται πάντων τῶν κατὰ τὴν κοιλίαν ὀργάνων, τουτέστιν αὐτῆς τε τῆς γαστρὸς εἰς ἣν καταπίνομεν τὰ σιτία καὶ τῶν ἐκ ταύτης αὐτὰ διαδεχομένων τε καὶ παραπεμπόντων ἐντέρων. γίγνεται δ᾽ ἔστιν ὅτε λειεντερία καὶ κατά τινα ἐπιπολῆς ἕλκωσιν, ὁμοίαν ταῖς ἄφθαις. αἱ μὲν οὖν δυσκρασίαι ποτὲ μὲν ὡς ἂν εἴποι τις ἑκτικαὶ γίνονται, καλοῦσι δ᾽ οὕτως τὰς αὐτῆς τῆς ἕξεως τῶν σωμάτων βεβλαμμένης ἀποτελουμένας, ἔστιν ὅτε διὰ φλέγμα ψυχρὸν, οἷόν ἐστι μάλιστα τὸ ὀξύ· τῶν δ᾽ ἐπιπολῆς ἑλκώσεων αἴτιόν ἐστι χυμὸς ὁ δριμὺς καὶ λεπτός. οὗτος μὲν οὖν, εἰ καὶ τῆς ἄνω φαρμακείας δεῖται, διὰ τὸ μᾶλλον ἐπιπολάζειν ἢ ὑποχωρεῖν κάτω τοὺς τοιούτους χυμοὺς, ἀλλ᾽ οὐκ ἐν χειμῶνί γε δίδοται, καθότι καὶ πρόσθεν εἴρηται. ὁ δ᾽ ἕτερος ὁ φλεγματικὸς, ὅταν ᾖ τοῖς ἐντέροις ἐμπεπλασμένος, οὐδέποτε δεῖται τῆς ἄνω φαρμακείας, ὅπερ ἐστὶν ἐμετηρίου φαρμάκου. μόνα γὰρ ἐμεῖσθαι πέφυκε τὰ κατὰ

hunc morbum nominant. Fit autem propter retentricis facultatis infirmitatem, imo omnem ſequitur omnium alvi inſtrumentorum intemperiem, hoc eſt ipſius ventriculi in quem cibos deglutimus et inteſtinorum quae ab hoc ipſos excipiunt ac transmittunt. Fit etiam nonnunquam lienteria ex ulceratione quadam partium ſuperficiem obſidente aphthis conſimili. Intemperies igitur aliquando oboriuntur, ut quis protulerit, habituales, ſic vero eas vocitant intemperies, quae ipſo corporum habitu laeſo perficiuntur, interdum vero propter pituitam frigidam, qualis potiſſimum eſt acida. Superficiariarum autem exulcerationum cauſa humor exiſtit acris et tenuis. Hic ergo etiamſi ducentem per ſuperiora purgationem poſtulet, quod hujusmodi humores magis ſurſum ferantur quam deorſum ſecedant, non tamen hieme datur purgatio, quemadmodum eſt ſuperius enunciatum eſt. Alter vero pituitoſus humor quum inteſtinis infarcitus fuerit, nunquam educentis per ſuperiora purgationis indiget, hoc eſt vomitorio medicamento. Sola namque evomi conſueverunt quae ventri-

τὴν γαστέρα. τῶν δ' ἐν τοῖς ἐντέροις περιεχομένων οὐδὲν οἷόν τε δι' ἐμέτου κενῶσαι.

ιγ'.

[140] Πρὸς τοὺς ἐλλεβόρους τοῖσι μὴ ῥᾳδίως καθαιρομένοισι πρὸ τῆς πόσιος ὑγραίνειν τὰ σώματα πλείονι τροφῇ καὶ ἀναπαύσει.

Προπειρᾶσθαι χρὴ τῆς τοῦ μέλλοντος τὸν ἐλλέβορον λήψεσθαι φύσεως ὅπως ἔχει πρὸς τὰς ἄνω καθάρσεις, τουτέστι τὰς δι' ἐμέτων. γιγνέσθω δ' ἡ πεῖρά σοι διὰ τῶν ἐμετικῶν φαρμάκων ὅσα μέτρια. ἐὰν οὖν φαίνηται μὴ ῥᾳδίως καθαιρόμενος, οὐ χρὴ τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον ἐπὶ τὸν ἐλλέβορον ἄγειν, ἄνευ τοῦ προπαρασκευάσασθαι. γίγνοιτο δ' ἂν τοῦτο καὶ διὰ τῶν συνεχῶν μὲν ἐμέτων ἐθισθέντος ἑτοίμως ἐμεῖν τοῦ ληψομένου τὸν ἐλλέβορον. ἀλλ' ὡς μικρὸν τοῦτο γνώριμον ἅπασιν ὁ Ἱπποκράτης παρέλιπε. γένοιτο

culus complectitur, eorum vero quae inteftinis continentur nihil quidquam per vomitus vacuari poteft.

XIII.

Qui a veratris non facile per fuperiora purgentur, iis ante potionem corpora copiofiore alimento et quiete praehumectanda.

Praetentare oportet naturam ejus qui elleborum fumpturus eft, quomodo fe habeat ad fuperiores purgationes, hoc eft ad eas quae fiunt per vomitiones. Fiat autem tibi periculum per medicamenta vomitoria quae moderata fint. Si igitur non facile purgari videatur, non oportet hujusmodi hominem, priusquam praeparetur, ad elleborum ducere. Id autem fiet, fi qui fumpturus eft elleborum, is per continuos vomitus ad promte vomendum affueverit. Verum hoc tamquam parvi momenti atque notum omnibus praetermifit Hippocrates. Melius autem fieret prae-

δ᾽ ἂν ἄμεινον καὶ διὰ τοῦ προυγραίνειν τὰ σώματα, προυγραί- (269) νεται δὲ πλείονι τροφῇ καὶ ἀναπαύσει. τὸ μὲν οὖν τῆς ἀναπαύσεως δῆλον. ὡς γὰρ τὰ γυμνάσια ξηραίνειν πέφυκε, οὕτως καὶ ἡ ἀνάπαυσις, ὅπερ ἐστὶν ἡσυχία τε καὶ ἀγυμνασία φυλάττει τὰς ὑγρότητας. ἡ τροφὴ δ᾽ οὐχ ἁπλῶς ἡ πλείων ὑγραίνειν πέφυκεν, ἀλλ᾽ εἴ τις ἄνευ ποιότητος ἰσχυρᾶς ᾖ, τουτέστι μήτε στρυφνῆς μήτε δριμείας μήθ᾽ ἀλυκῆς μήτε πικρᾶς. τάχα δ᾽ οὐδὲ τροφὴν ἁπλῶς φατέον εἶναι τὴν τοιαύτην, ἀλλ᾽ οἷον φαρμακώδη τροφὴν, ὡς τῇ γε ἁπλῶς τροφῇ μόνῃ τῶν ἁπάντων ὑπάρχειν κατὰ τὴν ἑαυτῆς φύσιν, οὐ κατά τι συμβεβηκὸς ὑγραίνειν τὰ στερεὰ τοῦ ζώου μόρια τῆς ἀναπαύσεως οὐ καθ᾽ αὑτὴν, ἀλλὰ κατά τι συμβεβηκὸς τοῦτο ποιούσης. ὅτι γὰρ οὐ ξηραίνει τὴν ἐκ τῆς τροφῆς ὑγρότητα, διὰ τοῦτο ὑγραίνειν λέγεται. τὸ δ᾽ ὕδωρ οὔτε πινόμενον οὔτ᾽ ἔξω προσπῖπτον ὑγραίνειν πέφυκεν αὐτὰ τὰ στερεὰ τοῦ ζώου μόρια. μαθεῖν δ᾽ ἐστί σοι τελεώτερον ὑπὲρ τῶν τοιούτων τῇ τῶν φυσικῶν δυνάμεων ἐντυχόντι πραγματείᾳ τῇ ἡμετέρᾳ καὶ τῷ περὶ μαρασμοῦ βιβλίῳ.

---

humectando corpora. Praehumectantur autem corpora copiofiore alimento et quiete. Quiete quidem humectari corpora clarum eft. Quemadmodum enim exercitia exficcare folent, fic et quies, quae et otium eft et ab exercitatione vacatio, humiditates tuetur. Cibus vero non qui plenior abfolute humectandi facultatem habet, fed quicunque fit citra vehementem qualitatem, hoc eft neque acerbam, neque acrem, neque falfam, neque amaram. Fortaffis autem non fimpliciter alimentum quod ejusmodi fit appellandum eft, fed quafi medicamentofum alimentum. Quippe quod abfolute eft alimentum, folum ex omnibus fecundum fuam ipfius naturam, non ex accidenti poteft folidas animalis partes humectare; quod ipfum non per fe, fed per accidens praeftat quies. Ceterum folidiorem de his doctrinam didiciffe potes qui tum opus noftrum de naturalibus facultatibus tum librum de marcore praelegeris.

ιδ.

[141] Ἐπὴν πίῃ τις ἐλλέβορον πρὸς μὲν τὰς κινήσιας τῶν σωμάτων μᾶλλον ἄγειν, πρὸς δὲ τοὺς ὕπνους καὶ μὴ κινήσιας ἧσσον. δηλοῖ δὲ ἡ ναυτιλίη ὅτι κίνησις τὰ σώματα ταράσσει.

Ὁ αὐτὸς εἶπε τὴν αἰτίαν δι' ἣν κινεῖσθαι κελεύει τὰ σώματα τῶν τὸν ἐλλέβορον εἰληφότων. ἡσυχία μὲν γὰρ ἐπὶ τῆς καταστάσεως φυλάττει, μεταβάλλει δὲ καὶ ἀλλοιοῖ τὸ σῶμα κίνησις, ὡς δηλοῖ καὶ ναυτιλία, κίνησις μὲν οὖσα, ταράσσουσα δὲ τὰ σώματα μέχρι τοῦ καὶ πρὸς ἔμετον ὁρμᾶν. ὁπότ' οὖν ἡ τοιαύτη κίνησις ἱκανὴ καὶ μόνη παρασκευάσαι τὸ σῶμα πρὸς ἔμετον, εἰκὸς δήπου συνελθοῦσαν αὐτὴν ἐμετηρίῳ φαρμάκῳ μικρῷ τινι γενέσθαι δραστικωτέραν. ἔνιοι δὲ ἀντὶ τοῦ ναυτιλίη ναυτίη γράφουσιν, ὡς εἶναι τὸν λόγον τοιοῦτον· δηλοῖ δὲ καὶ ἡ ναυτίη ταῖς σφοδραῖς τοῦ σώματος κινήσεσιν ἐπιγιγνομένη ὅτι κίνησις αὐτὰ ταράσ-

XIV.

Quum quis veratrum potaverit, ad corporis quidem motus magis ducendus eft, ad fomnos vero et quietem minus. Et vero motu turbari corpora prodit navigatio.

Ipfe caufam protulit, ob quam eorum corpora moveri praecipiat qui veratrum affumpferunt. Quies fiquidem eodem in ftatu corpus tuetur, motus vero mutat et alterat, ut indicat navigatio, quae motus quidem eft, turbat autem corpora, quousque ad vomitum impellat. Quum igitur talis motio idonea et fola poffit ad vomitum corpus praeparare, confentaneum eft certe ipfam cuidam parvo vomitorio medicamento junctam longe majorem habituram efficaciam. Nonnulli pro navigatione naufeam fcribunt, ut fit talis oratio: Oftendit autem et naufea, quae vehementibus corporis motionibus fuccedit, ex motione cor-

σει. πρόδηλον δὲ ὡς καὶ οὗτος ὁ λόγος ὁ αὐτός ἐστι τῇ δυνάμει τῷ προειρημένῳ.

ιε'.

Ἐπὴν βούλει μᾶλλον ἄγειν τὸν ἐλλέβορον, κίνει τὸ σῶμα. ἐπὴν δὲ παῦσαι, ὕπνον ποίει καὶ μὴ κίνει.

Ὁ μὲν πρότερος ἀφορισμὸς ὅπως χρὴ παρασκευάσαι τὸν ἐλλέβορον εἰληφότα πρὸς τὴν κάθαρσιν ἐδίδαξεν, ὁ δὲ νῦν ὅπως χρὴ παύειν τοὺς καθαιρομένους. εὔλογον δὲ τἀναντία τοῖς ποιοῦσι τὸν ἔμετον παύειν τὴν κάθαρσιν. ὅπερ οὖν αἱ κινήσεις ποιοῦσιν, αἱ ἡσυχίαι παύουσι. καὶ πολὺ δὴ μᾶλλον ὁ ὕπνος ἠρεμίαν ἐργαζόμενος τῶν ψυχικῶν ἐνεργειῶν, ὅσαι διὰ τῶν αἰσθήσεων γίνονται καὶ προσέτι διὰ τῶν μυῶν ἐν ταῖς καθ' ὁρμὴν κινήσεσιν.

---

pus turbari. Liquido conftat hunc aphorifmum eandem cum fuperiore vim habere.

XV.

Quum velis elleborum magis agere, move corpus; quum vero fiftere, fomnum concilia neque move.

Superior quidem aphorifmus, quomodo oporteat hominem qui elleborum fumpfit, ad purgationem praeparare nos docuit; praefens vero quomodo fiftenda fit purgatio tradit. Eft autem rationi confentaneum, ea purgationem fiftere, quae vomitum cientibus fint contraria. Quod itaque ciet motio, id quies fiftit, multoque magis fomnus, quo actionum animalium quies conciliatur, tum quae per fenfuum fiunt organa, tum quae per mufculos in motibus voluntariis.

ιστ'.

[142] *Ἐλλέβορος ἐπικίνδυνος τοῖσι σάρκας ὑγιέας ἔχουσι· σπασμὸν γὰρ ἐμποιέει.*

Ὅπερ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐπὶ πασῶν τῶν καθάρσεων εἶπε, τοῦτο νῦν ἐπὶ μόνης τῆς δι' ἐλλεβόρου, ὥστε καὶ συναφθῆναι δύνασθαι τοὺς ἀφορισμοὺς τρόπῳ τοιῷδε· οἱ εὖ τὰ σώματα ἔχοντες φαρμακεύεσθαι ἐργώδεες. οὕτω γοῦν καὶ ὁ ἐλλέβορος ἐπικίνδυνος τοῖσι τὰς σάρκας ὑγιέας ἔχουσι· σπασμοὺς γὰρ ἐμποιέει· ἐξαίρετον γάρ τοι πρόσεστι τῷ ἐλλεβόρῳ τὸ τοῦ σπασμοῦ, διὰ τὸ σφοδρὸν τῆς ἐνεργείας.

ιζ'.

Ἀπυρέτῳ ἐόντι ἀποσιτίη καὶ καρδιωγμὸς καὶ σκοτόδινος καὶ στόμα ἐκπικρούμενον, ἄνω φαρμακείης δεῖσθαι σημαίνει.

XVI.

Veratrum ſanas carnes habentibus periculoſum eſt, convulſionem enim inducit.

Quod ſuperioribus aphoriſmis de omnibus purgationibus dixerat, hoc nunc de ea ſola quae ſit elleboro pronunciat. Quare duo aphoriſmi poſſunt invicem jungi hoc pacto. Qui corporibus bene ſe habent, purgationes aegre moleſteque ferunt. Sic namque veratrum ſanas carnes habentibus periculoſum eſt. Convulſiones enim excitat. Eximium namque ineſt elleboro, ut propter actionis vehementiam cauſa ſit convulſionis.

XVII.

Citra febrem exiſtenti cibi faſtidium, ſtomachi morſus, vertigo tenebricoſa et os amarulentum medicamento per ſuperiora opus eſſe ſignificant.

Ἡ μὲν ἀσιτία τὸ αὐτὸ δηλοῖ τῇ ἀνορεξίᾳ, ὁ δὲ καρδιωγμὸς δῆξίς ἐστι καρδίας, τουτέστι τοῦ στόματος τῆς γαστρός. ὠνόμαζον γὰρ οἱ παλαιοὶ καὶ τοῦτο καρδίαν. σκοτόδινος δ' ἐστὶν, ἐπειδὰν ἅμα περιδινεῖσθαι δοκῇ τὰ βλεπόμενα, ἥ τε διὰ τῆς ὄψεως αἴσθησις ἐξαίφνης ἀπολεῖται, δοκούντων αὐτῶν σκότος περικεχύσθαι. γίγνεται δὲ τοῦτο τοῦ στόματος τῆς κοιλίας ὑπὸ μοχθηρῶν χυμῶν δακνομένου. διὰ γὰρ τὸ μέγεθος τῶν νεύρων τῶν ἐξ ἐγκεφάλου καθηκόντων εἰς αὐτὸ βλάπτεται τὰ τῆς ψυχῆς ἔργα κακοπραγοῦντος τοῦ μορίου. τὰ μὲν τοιαῦτα συμπτώματα κοινὰ πάντων ἐστὶ τῶν δάκνειν δυναμένων χυμῶν. τὸ δ' ἐκπικροῦσθαι τὸ στόμα μόνης τῆς ὠχρᾶς τε καὶ ξανθῆς ὀνομαζομένης χολῆς. διὸ καὶ καλῶς τοῖς εἰρημένοις συμπτώμασιν ὁ Ἱπποκράτης εἶπεν ἄνω φαρμακεύειν σημαίνειν, ὅπερ ἐξαπλωθὲν οὕτως ἑρμηνευθήσεται. τὰ εἰρημένα συμπτώματα σημαίνει τῷ ἰατρῷ τὸν ἄνθρωπον τῆς ἄνω δεῖσθαι φαρμακείης, τουτέστι τῆς δι' ἐμέτων.

Apoſitia, *cibi faſtidium*, idem quod anorexia, *inappetentia* ſignificat. Cardiogmos autem *cordis morſus* eſt, hoc eſt oris ventriculi. Hoc ſiquidem et veteres cor nominabant. Scotodinos autem, hoc eſt *tenebricoſa vertigo* ſit quando res ſimul conſpectae circumvolvi videntur et ſenſus viſus repente deperditur aegrotis ſibi tenebras circumfundi exiſtimantibus. Hoc autem accidit ore ventriculi a pravis humoribus demorſo. Ob magnitudinem enim nervorum a cerebro in ipſum procedentium animae functiones laeduntur. Atque hujusmodi ſymptomata cunctis humoribus mordendi vim habentibus communia ſunt. Os autem amareſcere ſolius bilis et pallidae et flavae nominatae ſymptoma exiſtit. Quare etiam praeclare pronunciat Hippocrates commemoratis ſymptomatis purgationem per ſuperiora ſignificari. Quod explanatum ita interpretabimur. Enumerata ſymptomata ſignificare medico hominem ſuperna medicatione, hoc eſt per vomitus, indigere.

ιή.

[143] *Τὰ ὑπὲρ τῶν φρενῶν ὀδυνήματα, ὁκόσα καθάρσεως δέονται, ἄνω φαρμακείας σημαίνει δεῖσθαι, ὁκόσα δὲ κάτω, κάτω.*

Οὗτος ὁ ἀφορισμὸς ὅπερ ὁ πρόσθεν ἐφ᾽ ἑνὸς ἀλγήματος ἐδίδαξε, τοῦ κατὰ τὸ στόμα τῆς κοιλίας, τοῦτ᾽ ἐπὶ πάσας ἐκτείνει τὰς ὀδύνας. ὅσαι μὲν ἄνω τῶν φρενῶν συνίστανται καθάρσεως δεόμεναι, δηλονότι συμβουλεύει ἄνω φαρμακεύειν. ὅσαι δὲ κάτω τῶν φρενῶν εὔδηλον ὅτι καὶ ταύτας κάτω. προσέθηκε δὲ τῷ λόγῳ τὸ καθάρσεως δεόμεναι, χάριν τοῦ μὴ δόξαι τινὶ πάσας ἁπλῶς τὰς ὀδύνας τὸν Ἱπποκράτην διὰ καθάρσεως ἰᾶσθαι. νυνὶ γὰρ οὐ τοῦτ᾽ εἶπεν, ἀλλ᾽ ὅτι κατὰ τὰς ῥοπὰς τῶν λυπούντων χυμῶν χρὴ τὰς κενώσεις ποιεῖσθαι καὶ μήτε τὰς ἄνω τῶν φρενῶν ὀδύνας διὰ τῶν ὑπηλάτων ἐκκενοῦν μήτε τὰς κάτω διὰ τῶν ἐμετικῶν.

XVIII.

Quicunque fupra feptum transverfum dolores egent purgatione per fuperiora purgandum effe fignificant, qui vero infra funt, per inferiora.

Hic aphorifmus quod fuperior de una oris ventriculi dolore docuit, hoc ad omnes dolores extendit. Nam quicunque fupra feptum transverfum confiftunt dolores purgatione nimirum egentes, per fuperiora purgari confulit; quicunque vero infra feptum transverfum, eos quoque per inferiora purgandos effe manifeftum eft. Addidit autem orationi, *purgatione egentes*, ne quis arbitretur Hippocratem abfolute omnes dolores per purgationem fanare: neque enim nunc hoc protulit, fed pro humorum infeftantium inclinationibus vacuationes effe faciendas. Neque fupra feptum transverfum dolores per fubducentia medicamenta, neque infra fitos per vomitoria vacuare oportere.

ιθ'.

Ὁκόσοι ἐν τῇσι φαρμακοποσίῃσι μὴ διψῶσι καθαιρόμενοι, οὐ παύονται πρὶν ἢ διψήσωσιν.

Τῶν καθαιρομένων τινὲς μὲν εὐθέως διψῶσι, τινὲς δ' ὕστερον. καὶ γίνεται τοῦτο διά τε τὴν αὐτῆς τῆς κοιλίας διάθεσιν καὶ τὸ δοθὲν φάρμακον καὶ τὴν ἰδέαν τοῦ κενουμένου χυμοῦ. διὰ μὲν τὴν κοιλίαν ὑπὸ θερμότητος ἢ ξηρότητος ἢ ἀμφοῖν ἑτοίμως εἰς τὸ διψῆν ἀγομένην, ἐάν τε φύσει τοῦθ' ὑπάρχῃ τῷ πεπωκότι τὸ φάρμακον ἐάν τε κατ' ἐκεῖνον μόνον τὸν καιρόν. διὰ δὲ αὐτὸ τὸ φάρμακον δριμὺ καὶ θερμὸν καὶ δηκτικὸν ὑπάρχει. διὰ δὲ τὸν κενούμενον χυμὸν, ὅταν (270) πικρόχολος ᾖ. ἐπὶ μὲν δὴ τοῖς τοιούτοις αἰτίοις διψῶσιν, ἐπὶ δὲ τοῖς ἐναντίοις ἄδιψοι μέχρι πλείστου διατελοῦσιν, ὅταν ἤτοι ψυχροτέραν καὶ ὑγροτέραν ἔχῃ ὁ καθαιρόμενος τὴν κοιλίαν, ἤτοι γε ἐξ ἀρχῆς ἢ κατὰ τὸν [144] τῆς φαρμακοποσίας χρόνον ἢ ὅταν αὐτὸ τὸ φάρμακον ἄδηκτον ᾖ καὶ τρίτον, ὅταν ἤτοι φλεγματικὸς

XIX.

Qui per medicas potiones dum purgantur non ſitiunt, ii purgandi finem non faciunt priusquam ſitiverint.

Qui purgantur, eorum quidam ſtatim ſitiunt, nonnulli poſtea. Hocque fit tum propter ipſius ventriculi affectionem, tum propter datum medicamentum, tum etiam humoris vacuandi ideam. Ac propter ventriculum quidem ſit, qui prae calore vel ſiccitate vel utraque prompte ad ſitim ducitur, ſive hoc natura inſit ei qui hauſit medicamentum, ſive eo dumtaxat tempore. Ratione vero ejus medicamenti quod acre et calidum et mordax fuerit, propter humorem autem qui vacuatur, quum bilis amara fuerit. Hiſce quidem de cauſis ſitiunt. Contrariis vero plurimo tempore ſine ſiti permanent, quum qui purgatur vel frigidiorem et humidiorem ventriculum ſortitur aut ab initio aut purgationis tempore, aut quum ipſum medicamentum omni mordacitate vacat; tertio quoque quum

ὁ κενούμενος ὑπάρχῃ χυμὸς ἢ ὑδατώδης. ἀλλά τι κἀπὶ τούτων, ὅταν δαψιλῶς κενωθῶσιν, ἕπεται δίψος. ἱκανὴ μὲν γὰρ ἡ ἐπὶ τῇ κενώσει ξηρότης ἐργάζεσθαι τοῦτο. προσέτι δὲ καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ καθαίροντος φαρμάκου δύναμις ἔχοντός τινα κἂν εἰ μὴ φανερὰν μηδ᾽ αἰσθητὴν, ἀλλὰ λεληθυῖαν δριμύτητα καὶ θερμασίαν.

κʹ.

Ἀπυρέτοισιν ἐοῦσιν, ἢν γένηται στρόφος καὶ γονάτων βάρος καὶ ὀσφύος ἄλγημα, κάτω φαρμακίης δεῖσθαι σημαίνει.

Ὥσπερ ὀλίγον ἔμπροσθεν ἐδίδαξε τὰ σημεῖα τῶν δεομένων τῆς ἄνω φαρμακείας, οὕτω νῦν διδάσκει δι᾽ ὧν ἄν τις γνοίη τοὺς δεομένους τῆς κάτω. κοινὸς δ᾽ ἀμφοῖν ἐστιν ὁ λογισμὸς ἐπὶ διαφέρουσι συμπτώμασι. κατὰ γὰρ τὰς ῥοπὰς τῶν λυπούντων καὶ τὰς κενώσεις χρὴ ποιεῖσθαι.

---

humor pituitofus aut aquofus extitit. Verum et in his quum abunde evacuati fuerint, fitis confequitur: poteft enim ea quae ex vacuatione provenit ficcitas fitim efficere. Praeterea medicamenti purgantis facultas aliquam, etfi neque manifeftam, neque fenfibilem, attamen latentem habentis acrimoniam et caliditatem, fitim accendit.

XX.

Si febre vacuos tormina et genuum gravitas et lumborum dolor obfideant, purgante per inferiora medicamento opus effe fignificant.

Quemadmodum paulo ante figna docuit eorum qui medicamento per fuperiora purgante indigent, ita nunc figna docet, quibus eos moverit aliquis, qui et inferiora purgari poftulant. Eft autem utrisque communis ratio in difcrepantibus fymptomatibus. Nam pro noxiorum humorum propenfionibus, vacuationes quoque moliendae funt.

κα'.

Ὑποχωρήματα μέλανα, ὁκοῖον αἷμα μέλαν ἀπὸ ταυτομάτου ἰόντα καὶ σὺν πυρετῷ καὶ ἄνευ πυρετοῦ κάκιστα καὶ ὁκόσῳ ἂν χρώματα πλείω πονηρότερα ᾖ μᾶλλον κακόν. ξὺν φαρμάκῳ δὲ ἄμεινον καὶ ὁκόσῳ ἂν χρώματα πλείω ᾖ, οὐ πονηρόν.

Περὶ τῶν διαχωρημάτων αὐτῷ νῦν ὁ λόγος ἐστὶν, ἅπερ ὀνομάζεται μὲν ὑπὸ τῶν παλαιῶν ἰατρῶν μέλανα. μέλαινα δ' ἀκριβῶς οὐκ ἔστι χολὴ, τὸ γὰρ δριμὺ καὶ διαβρωτικὸν καὶ ὀξῶδες οὐκ ἔχει. πολὺ δὲ δὴ μᾶλλον οὐδὲ ζυμοῖ τὴν γῆν ἐκχεόμενα κατ' αὐτῆς, ἀλλ' ἔστιν ὥσπερ ἂν εἴ τις εἰκάζων εἴποι σαφῶς, οἷον ἰλύς τις αἵματος, οἷα καὶ τοῖς παχέσιν οἴνοις καθισταμένοις ὑφίστασθαι πέφυκεν, ἣν ὀνομάζουσι τρύγα. χρονι- [145] ζούσης δ' αὐτῆς ἐν τῷ σώματι καὶ μήτε ἐκκρινομένης κατά τινα τῶν αἰσθητῶν ἐκροῶν, μήτε κατὰ τὸ ἄδηλον, ἀλλὰ μεταβαλλομένης τε καὶ σηπομένης ἀκριβῶς, μέλαινα γεννᾶται χολή. πρὶν δὲ γεννηθῆ-

XXI.

Atrae dejectiones, qualis sanguis niger, sponte procedentes et cum febre et citra febrem pessimae, eoque pejores, quo plures earum colores deteriores fuerint. A medicamento autem melius et quo plures colores extiterint, non pravi.

De dejectionibus nunc ipsi oratio, quae a priscis medicis nigrae appellantur, bilis vero atra plane non sunt. Nam acre et corrodens et acidum non habent. Ac sane quod multo plus est, in terram effusae ipsam non fermentant; sed sunt, ut si quis ejus formam dilucide referens diceret, velut quidam limus sanguinis, qualis etiam crassioribus venis consistentibus subsidere solet, quam faecem nominant. Haec autem si corpori diutius immoretur, neque etiam per aliquem sensibilem effluxum, neque per abditum excernatur, verum transmutetur atque putrescat, atra bilis plane generatur. Priusquam vero procreata sit,

ναι ταύτην ὁ σπλὴν ἕλκει τὴν οἷον τρύγα τοῦ αἵματος, ἐκκαθαίρων τὸ ἧπαρ, ὡς ἐν τοῖς τῶν φυσικῶν δυνάμεων ὑπομνήμασι δέδεικται. καὶ τοίνυν καὶ καταχρῆται τούτῳ μελαγχολικῷ χυμῷ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ τροφὴν ὁ σπλὴν, ὅσον δ' αὖ πάλιν αὐτὸς ἐργάζεται περίττωμα, τοῦτο ὠθεῖ πάλιν εἰς τὴν γαστέρα, μετὰ τῶν ἄλλων περιττωμάτων ἐκκριθησόμενον. ἐὰν οὖν ποτε μήθ' ὁ σπλὴν ἐκκαθαίρῃ καλῶς, αὐτό τε τὸ αἷμα τὸ κατὰ τὸ ἧπαρ ἔχει πολλὴν ἰλὺν τοιαύτην ἀῤῥωστήσει τε τὸ σπλάγχνον, ὡς μὴ κατέχειν ἐν ἑαυτῷ τὰ περιττὰ δυνάμενον, τηνικαῦτα ὑποχωρεῖ τὰ καλούμενα μέλανα, περὶ ὧν ὁ λόγος ἐστὶν αὐτῷ νῦν. προσέθηκε δ' ἐν τῷ λόγῳ τὸ οἷον αἷμα, τοιοῦτον δηλῶν ὁποῖόν τε γίγνεται τὸ αἷμα τὸ μελανθὲν ἐν τῇ διὰ τῶν ἐντέρων φορᾷ, τοιαῦτ' ἐστι τὰ μέλανα. τελέως γὰρ ἠλίθιόν ἐστιν ὑπολαμβάνειν αἵματι τῷ κατὰ φύσιν ἔχοντι ταῦτα ἐοικέναι τὰ μέλανα. γενήσεται γὰρ ἐρυθρά τε καὶ μέλανα ταῦτα. καίτοι γε ἀδύνατον ἅμα ταὐτὸν ἐρυθρόν τε καὶ μέλανα ὑπάρ-

eam lien trahit, tanquam fanguinis faecem, atque jecur expurgat: quemadmodum in commentariis de facultatibus naturalibus demonftratum eft. Enimvero fplen quoque melancholico humore ad fui nutritionem abutitur, quod rurfum ipfe fecerit excrementum, id deinceps in alvum cum ceteris excrementis excernendis propellit. Si quando igitur lien non probe jecur expurgaverit atque ipfe fanguis hepatis copiofum hujusmodi limum habuerit et vifcus imbecillum ita evadat, ut fupervacanea in fe excrementa continere nequeat, ac tunc atras vocatas dejectiones fubducit, de quibus nunc ipfi fermo habetur. Hoc autem in textu addidit, *qualis fanguis niger*, quibus verbis tale quiddam fignificat. Qualis fanguis nonnullus fit nigratus, tum per inteftina defertur, tales funt atrae dejectiones. Nam plane ftupidi eft conjicere fanguini fecundum naturam fe habenti iftas atras dejectiones effe fimiles. Hae namque et rubrae et nigrae fient. Atqui impoffibile eft eundem fanguinem et rubrum et nigrum effe. Permulta

χειν, πάμπολλα τοιαῦτα διαχωρήματα κατὰ τὴν λοιμώδη νόσον εἴδομεν ταύτην τὴν μακρὰν, οὐ μᾶλλόν τι τοῖς ὀλεθρίως ἔχουσιν ἢ τοῖς σωθησομένοις ἐπιφανέντα, οὐ μὴν ἀρχομένων τε καὶ αὐξανομένων τῶν νοσημάτων ἑωρᾶτο. συντήξεις γὰρ ἦσαν αἱ τότε κενούμεναι ξανθαί τε καὶ πυῤῥαὶ τὸ χρῶμα. τὰ δ' ὕστερον ἐπιφαινόμενα μέλανα, καθάπερ αἵματος τρὺξ, ἤτοι γε ὑπεροπτηθέντος αὐτοῦ τὴν γένεσιν ἔσχεν ἢ σηπεδόνα τινὰ ἀλλόκοτον, ἀνάλογον ταῖς ἐν τῇ γαστρὶ γενομέναις ἀπεψίαις, ὅταν εἰς μοχθηροὺς χυμοὺς ἡ διαφθορὰ τελευτήσει. διὸ καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν οὐδέποτε ἐπ' ἀγαθῷ φαίνεται τοιαῦτα, μεγάλην κάκωσιν ἐνδεικνύμενα τοῦ σπλάγχνου, ταῖς δ' ἀκμαῖς ἕπεται πολλάκις ἐκκαθαιρούσης τὰ περιττὰ τῆς φύσεως, οὐ μὴν προσέθηκέ γε αὐτὸ κατὰ τὸν ἀφορισμὸν ὁ Ἱπποκράτης, καίτοι γε ἄλλοθι μὲν εἰπὼν καθόλου τὰ κρίσιμα μὴ αὐτίκα ἐπιφαίνεσθαι. κατὰ δὲ τὸν ἐφεξῆς ἀφορισμὸν ἐπὶ μέρους ἐν τῷ φάναι· νοσημάτων ὁκόσων ἀρχομένων, ἢν χολὴ μέλαινα ἢ ἄνω ἢ

ejusmodi dejectiones in hoc peſtilenti morbo longo conſpeximus quae non magis perniciose ſe habentibus quam ſoſpitibus evaſuris apparebant, neque tamen per morborum principia, neque per incrementa conſpiciebantur. Tunc enim quae vacuabantur tum flavae, tum ruſae colore, ſyntexes erant. Quae vero poſterius apparebant, nigra velut ſanguinis fex vel ipſo retorrido ac peruſto ſanguine vel aliquam extraneam putredinem adeplo ortum habuerant, ortis in ventriculo cruditatibus conſimilem, quum ad vitioſos humores eduliorum corruptela deſierit. Quare per initia quidem morborum nunquam ad bonum hujusmodi dejectiones prodeunt, quae magnam viſceris laeſionem indicant et vigorem morborum ſaepe ſequuntur, natura ſupervacanea expurgante. Iſtud tamen hoc in aphoriſmo adjecit Hippocrates, quamquam alibi univerſe pronunciavit, *ſigna judicatoria non protinus apparere*; et particulatim ſequenti aphoriſmo his verbis: *quibuscunque morbis incipientibus, ſi bilis atra ſurſum aut deorſum*

κάτω ὑπέλθῃ, θανάσιμον. μή τι τοίνυν ἔδοξεν αὐτάρκως δεδηλωκέναι τὴν ἑαυτοῦ γνώμην ἰόντα φάμενος. ἐνδείκνυται γὰρ τοῖτο τοὔνομα χρόνου μῆκος, ὡς ἤτοι δι' ὅλου τοῦ νοσήματος ἢ κατὰ πολὺν χρόνον αὐτοῦ, ἰόντων τοιούτων ὑποχωρημάτων. εἰ γὰρ ἕνα τινὰ καιρὸν ἐβούλετο δηλῶσαι, πάντως ἂν ἢ ἐπιφανέντα ἢ ἐλθόντα εἶπεν, οὐκ ἀπὸ ταυτομάτου ἰόντα· τουτὶ γὰρ τὸ ἰόντα τῷ ἐρχόμενα ταὐτὸν, οὐ τῷ ἐλθόντα δηλοῖ. φαρμάκου μέντοι ληφθέντος, ὑφ' οὗ κενοῦται μέλανα, διαχωρῆσαι τὰ τοιαῦτα θαυμαστὸν οὐδέν. οὕτω δὴ καὶ τὰ πλείω τῶν διαχωρημάτων χρώματα παρὰ φύσιν αὐτόματα μὲν ἐκκενούμενα, σημεῖα πολλῶν ἐστι διαθέσεων ἐν τῷ σώματι ἐνδεικτικά. τὰ ὑπὸ φαρμάκου δ' ἀγόμενα πεφυκότος ἐκκενοῦν ἤδη πλείονα χυμὸν οὐδὲν ἄτοπον σημαίνει.

χβ'.

[146] *Νοσημάτων ὁκόσων ἀρχομένων ἢν χολὴ μέλαινα ἢ ἄνω ἢ κάτω ἐπέλθῃ, θανάσιμον.*

prodierit, letale. Numquid igitur fatis mentem fuam aperire vifus eft, quum *procedentes* protulit. Id enim nomen temporis longinquitatem prodit, ac fi vel per totum morbum vel per longum ipfius tempus tales procedant dejectiones; fi namque unum quoddam tempus oftendere voluiffet, omnino vel quae poft apparuiffent vel quae proceffiffent, protuliffet, non *fponte procedentes.* Hoc enim verbum *procedentes* non proceffiffe, fed procedere fignificat. Sumpto tamen medicamento, quo nigra vacuantur, talia dejici nihil mirum. Sic fane plures dejectionum colores praeter naturam vacuari multarum in corpore affectionum figna funt indicantia. A medicamento vero ducti, plures humores evacuandi facultate donato nihil abfurdum fignificant.

XXII.

Quibuscunque morbis incipientibus, fi bilis atra furfum aut deorfum prodeat, letale.

Διώρισταί μοι καὶ κατὰ τὸν προγεγραμμένον ἀφορισμὸν ὁ μελαγχολικὸς χυμὸς, αὐτῆς τῆς μελαίνης χολῆς, ὑπὲρ ἧς νῦν ὁ λόγος αὐτῷ, καὶ τὴν γ᾽ αἰτίαν τοῦ κατ᾽ ἀρχὰς μὲν ὀλεθρίους εἶναι τοὺς τοιούτους χυμοὺς, ἐξ ὑστέρου δὲ κρισίμους ἐπιφαίνεσθαι, καὶ κατ᾽ ἐκεῖνον μὲν αὐτάρκως διῆλθον. ἀναλήψομαι δὲ καὶ νῦν, ἐπειδὴ καὶ περὶ τῶν ἀναγκαιοτάτων τῇ τέχνῃ διέρχεσθαι πολλάκις ἄμεινόν ἐστιν. ὅταν ἄρχηταί τι νόσημα, τῶν ἐκκρινομένων οὐδὲν ἐκκρίνεται τηνικαῦτα τῷ λόγῳ τῆς φύσεως, ἀλλ᾽ ἔστιν ἅπαντα συμπτώματα τῶν ἐν τῷ σώματι παρὰ φύσιν διαθέσεων. ἐν ᾧ γὰρ χρόνῳ βαρύνεται μὲν ὑπὸ νοσωδῶν αἰτίων ἡ φύσις, ἀπεψία δ᾽ ἐστὶ τῶν χυμῶν, ἐν τούτῳ κενοῦσθαί τι χρηστῶς ἀδύνατον, εἴ γε προηγεῖσθαι μὲν χρὴ πέψιν, ἀκολουθῆσαι δὲ διάκρισιν, εἶθ᾽ ἑξῆς κένωσιν, ἵν᾽ ἀγαθὴ γένηται κρίσις. ἐδίδαξε γοῦν ἡμᾶς ταῦτα αὐτὸς κατὰ τὸ πρῶτον τῶν ἐπιδημιῶν εἰπών· πεπασμοὶ ταχύτητα κρίσεως, ἀσφάλειαν ὑγιεινὴν σημαίνουσιν. ὠμὰ δὲ καὶ ἄπεπτα καὶ ἐς κακὰς ἀποστάσιας τρεπόμενα, ἀκρισίας ἢ πόνους ἢ χρόνους ἢ θα-

Praecedente aphorifmo melancholicus humor fcriptus ab atra bile a nobis quoque diftinctum eft, de qua nunc ipfi eft oratio et quam ob caufam per initia letales funt hujusmodi humores, pofterius vero judicatorii appareant, in illius quoque commentario abunde differuimus. Quia vero fatius eft et de iis arti maxime neceffariis faepius differere, propterea etiamnum ea repetemus. Quum aliquis morbus incipit, fi quid excernatur, id tunc naturae ratione non excernitur, fed omnia earum quae praeter naturam funt in corpore affectionum fymptomata. Quamdiu enim a caufis morbum facientibus natura gravatur et humorum adeft cruditas, tunc ut aliquid recte vacuetur fieri omnino non poteft. Siquidem ut bona crifis oboriatur coctionem praecedere oportet et fecretionem fubfequi tandemque vacuationem. Haec autem nos ipfe docuit epidemiorum primo his verbis: Coctiones crifis celeritatem falutisque fecuritatem fignificant; cruda vero et incocta in abfceffus vertuntur, vel crifis vacuitatem vel do-

νάτους ἢ τῶν αὐτῶν ὑποστροφάς. ὅταν οὖν ἐπὶ πέψει νοσήματος ἔκκρίσις γένηται μοχθηροῦ χυμοῦ, καθαίρεται (271) τηνικαῦτα τὸ σῶμα πρὸς τῆς φύσεως καὶ διὰ τοῦτο καὶ μέλαινα χολή. καὶ πᾶς ἄλλος τοιοῦτος χυμὸς ἐπειδὴ πέψεως φανῇ σημεῖα προήκοντος τοῦ νοσήματος, ἀγαθὴν σημαίνει τὴν κένωσιν. εἰ δ' ἄλλως ἐκκρίνοιτο χωρὶς τῶν τῆς πέψεως σημείων, ὀλέθριόν ἐστι τὸ σύμπτωμα. ὥστ' ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ νοσήματος, ἀπεψίας ἐστὶν ἀεὶ σημεῖα μοχθηρὰ, διὰ παντὸς ἔσται τῶν τοιούτων χυμῶν ἡ κένωσις.

κγ'.

[147] Ὁκόσοισιν ἐκ νοσημάτων ὀξέων ἢ ἐκ πολυχρονίων ἢ τρωμάτων ἢ ἄλλως πως λελεπτυσμένοισι, χολὴ μέλαινα ἢ ὁκοῖον αἷμα μέλαν ὑπέλθῃ τῇ ὑστεραίῃ ἀποθνήσκουσι.

---

lores vel diuturnitatem vel mortem vel eorumdem affectuum reditus denunciant. Quando igitur poſt morbi coctionem pravi alicujus humoris fit excretio, tum corpus a natura expurgatur. Ac proinde et atra bilis et quicunque alius ejusmodi humor quum coctionis ſigna procedente morbo apparuerint, bonam vacuationem ſignificant. Alias vero ſi abſque coctionis ſignis excernantur, exitioſum eſt ſymptoma. Quare quum in morbi principio ſemper ſint cruditatis ſigna, mala ſemper futura eſt talium humorum vacuatio.

XXIII.

Quibus per morbos acutos aut diuturnos aut vulnera aut alium quemcunque modum extenuatis bilis atra aut velut ſanguis niger ſubierit, ii poſtridie moriuntur.

Ὁ κατὰ τόνδε τὸν ἀφορισμὸν λόγος ἐστὶ δυνάμει τοιοῦτος, ἐάν τε χολὴ μέλαινα, περὶ ἧς ὁ προγεγραμμένος ἀφορισμὸς ἐδίδαξεν, ἐάν τε τὰ μέλανα τὰ τῷ αἵματι ἐοικότα, περὶ ὧν ὁ προκείμενος, λελεπτυσμένοις ἐσχάτως ἐπιφανῇ, κατὰ τὴν ὑστέραν ἀποθνήσκουσιν. ἀσθενὴς γὰρ ἐπὶ τῶν τοιούτων ἡ φύσις, ὡς μήτε πέψαι δύνασθαι μήτε διακρῖναι μήτε ἐκκρῖναι τὰ οὕτω μοχθηρά. διὰ μέγεθος οὖν τοῦ νοσήματος ἀποχεῖται μὴ στεγόμενα καὶ ταύτῃ χαλεπὸν τὸν θάνατον οὐκ ἐν ὑστέρῳ φέρει, καθάπερ ἐν ἄλλοις νοσήμασι διὰ τὴν ἀῤῥωστίαν τῆς δυνάμεως. ἐδήλωσε μέντοι κατὰ τοῦτον τὸν ἀφορισμὸν ἐναργῶς ὅτι κατὰ τὸν ἔμπροσθεν ἀφορισμὸν ἡνίκα ἔλεγεν, ὑποχωρήματα μέλανα ἢ οἷον αἷμα, προσυπακοῦσαι χρὴ τὸ μέλαν, ἵνα ᾖ τὸ πλῆρες τοιοῦτον, ὑποχωρήματα οἷον αἷμα μέλαν. ἐδήλωσε δὲ καὶ ὅτι καλῶς ἡμεῖς διωρίσαμεν ἀπὸ τῶν μελάνων τὴν μέλαιναν χολήν. τὰ μὲν γὰρ αἵματι μεμελασμένῳ παραπλήσια φέρεται διαφέροντα τῷ κεχύσθαι τε καὶ μὴ πεπηγέναι καθάπερ ἐκεῖνο. μέλαινα δὲ χολὴ καὶ τῷ κεχύσθαι, χωρὶς πεπῆχθαι, καὶ τῷ

Oratio hujus aphorifmi talis eft poteftate. Sive atra bilis, de qua praecedens docuit aphorifmus, five nigra quaedam atro fanguini fimilia, de quibus fuperior aphorifmus, fumme extenuatis fupervenerint, poftridie moriuntur. In talibus enim imbecillis eft adeo natura, ut neque coquere, neque fecernere, neque excernere poffit quae ita prava funt. Quare propter morbi magnitudinem, quum contineri et regi nequeant, effunduntur et eodem die acerbam mortem afferunt, non in pofterum, quemadmodum aliis in morbis propter virium imbecillitatem. Oftendit porro hoc aphorifmo manifefte quod et in priore, quum diceret: *dejectiones nigrae vel qualis fanguis*, fubaudire oportet *niger*, ut haec expleta fit oratio. Oftendit autem et nos recte a nigris dejectionibus bilem atram diftinxiffe. Hae namque fanguini denigrato fimiles dejiciuntur, fed differunt, quod fufae fint et non ut illae concretae. Atra vero bilis differt, quod absque concre-

στίλβον ἔχειν τὸ μέλαν. ἔτι δὲ δακνῶδες εἶναι καθάπερ ὄξος, ἀναδέρειν τε καὶ ζυμοῦν τὴν γῆν, ὧν οὐδὲν ὑπάρχει τοῖς μέλασιν.

κδ'.

Δυσεντερίη ἢν ἀπὸ χολῆς μελαίνης ἄρξηται, θανάσιμον.

Ὑπὸ τῆς ὠχρᾶς μὲν ὑπ' ἐνίων, ὑπ' ἄλλων δὲ ξανθῆς ὀνομαζομένης χολῆς ἄρχεται τοὐπίπαν ἡ δυσεντερία. ξυομένων τὰ πρῶτα τῇ τῶν χυ- [148] μῶν δριμύτητι τῶν ἐντέρων, ἀναβιβρωσκομένων δ' ὕστερον, ὡς ἑλκοῦσθαι καὶ γίνεσθαι δυσεντερίαν. ταύτην μὲν οὖν τὴν δυσεντερίαν ἰώμεθα πολλάκις. ἥτις δ' ἂν ὑπὸ τῆς μελαίνης γένηται χολῆς, ἀνίατός ἐστι πάντη, οὐδὲν διαφέρουσα καρκίνου τοῦ μεθ' ἑλκώσεως. ὅπου τοίνυν ἐπιπολῆς συνιστάμενος ὁ τοιοῦτος καρκίνος ἤτοι δυσίατος ἢ παντάπασιν ἀνίατός ἐστι, καίτοι διὰ παντὸς ἐπικείμενον ἑαυτῷ φάρμακον ἔχειν

tione fuſa ſit quodque fulgentem nigrorem habeat et praeterea ut acetum mordax ſit et terram abradat atque fermentet, quorum nihil nigris adeſt.

XXIV.

Dyſenteria ſi atra bile ortum duxerit, letale.

A bile pallida nonnullis, ab aliis flava nominata plerumque dyſenteria incipit, deraſis primum propter humorum acrimoniam inteſtinis, deinde etiam exeſis adeo ut exulcerentur fiatque dyſenteria. Hanc igitur dyſenteriam ſaepe ſanavimus. Ceterum quae ab atra bile ortum duxerit, prorſus eſt inſanabilis, quum nihil ab ulcerato cancro differat. Si igitur in corporis ſuperficie conſiſtens ejusmodi cancer vix curetur aut etiam omnino curationem non recipiat, licet impoſitum ſibi remedium ſemper habere queat, eum profecto qui occupavit inteſtina, non ſolum quia medicamentum continenter adhaereſcens habere

δυνάμενον, εἰκὸς δήπου τὸν ἐν τοῖς ἐντέροις γιγνόμενον οὐ μόνον τῷ μηδὲν ἔχειν δύνασθαι παντὸς ὁμιλοῦν φάρμακον ἑαυτῷ, ἀλλὰ καὶ τῶν τῆς τροφῆς περιττῶν ἀεὶ ψαυόντων αὐτοῦ παντάπασιν ἀνίατον μένειν.

κε΄.

Αἷμα ἄνωθεν μὲν ὁκοῖον ἂν ᾖ, κακὸν, κάτω δὲ ἀγαθὸν, τὰ μέλανα ὑποχωρέοντα κακόν.

Ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἀφορισμοῖς ὁ λόγος αὐτῷ γέγονε περὶ τῶν διὰ τοῦ στόματος ἢ τῆς ἕδρας ἐκκρινομένων, ὥστε καὶ κατὰ τόνδε τὸν προκείμενον ἀκούσωμεν αὐτοῦ λέγοντος, ἄνω τὴν διὰ τοῦ στόματος ἔκκρισιν μόνην ἄνευ τοῦ περιλαμβάνεσθαι τὴν διὰ τῶν ῥινῶν. ταύτην οὖν φησι διὰ παντὸς εἶναι κακὴν, ὁποῖον ἂν ᾖ τὸ αἷμα ἐκκρινόμενον, τουτέστιν ἄν τε ἀφρῶδες ἄν τε ἐρυθρὸν ἄν τε ξανθὸν ἄν τε μέλαν ἄν τε ὑδατῶδες ἄν τε παχύ. κάτω γὰρ ὑπέρχεσθαι βέλτιον εἶναί φησιν αὐτό. οὔκουν οὐδ᾽ ἐνταῦθα τρό-

non poteſt, ſed quod alimenti praeterea et excrementorum contactu perpetuo irritetur, inſanabilem prorſus remanſurum rationi conſentaneum eſt.

XXV.

Sanguinem ſurſum quidem efferri qualiscunque ſit, malum, deorſum vero dejici bonum.

Superioribus aphoriſmis de iis quae per os et ſedem excernuntur ipſe verba fecit. Quare propoſito etiam aphoriſmo, quum ipſe, *ſurſum*, pronunciat ea ſola quae per os ſit excretio nobis intelligenda eſt, minime vero quae per nares comprehenſa. Illam itaque ait ſemper eſſe malam, qualiscunque ſit is qui excernitur ſanguis, hoc eſt ſive ſpumoſus, ſive ruber, ſive flavus, ſive niger, ſive aquoſus craſſusve extiterit. Deorſum enim ipſum ſubire melius eſſe profert, non tamen illac erumpentis

πον αἱμοῤῥαγικὸν, ἀλλὰ κατὰ βραχὺ συῤῥέον, ὥστε ἐν τῷ βραδεῖ τῆς διεξόδου μελανθῆναι. αὐτὸ μὲν οὖν τὸ συῤῥεῖν ὅλως εἴς τι τῶν ἐντέρων αἷμα φαῦλον εἶναι χρὴ νομίζειν. ἄμεινον δ' ὀλίγον ἤπερ ὅταν αἱμοῤῥαγικῶς ἐκκρίνηται πάμπολλα. διὸ καὶ τὸ ἀγαθὸν ὡς οὐ κυρίως εἰρημένον ἀκούειν προσῆκον, ἀλλ' ἐν ἴσῳ τῷ ἄμεινον ὡς εἰ καὶ οὕτως εἴρητο. κάτω δὲ ἄμεινον τὰ μέλανα χωρέοντα, τῷ γὰρ ὄντι τοῦτ' ἂν ἕλοιτό τις πρὸ τοῦ διὰ στόματος ὁποιουοῦν ἀναφέρεσθαι τὸ αἷμα. τουτὶ μὲν οὖν ἄν τις εἴποι, διαλυόμενος τὴν μάχην τῶν λόγων τοῦ παλαιοῦ, νυνὶ μὲν εἰπόντος, ἀγαθὸν εἶναι κάτω ὑποχωρεῖν τὰ μέλανα, μικρὸν δ' ἔμπροσθεν κάκιστον ὑπάρχειν. ἐγχωρεῖ δὲ καὶ οὕτως ἀκοῦσαι τὰ μέλανα, καθάπερ αὐτὸς ἐπὶ τῶν αἱμοῤῥοΐδων ἐν ἐπιδημίαις ἔλεγεν ὡς ἰωμένων τὰ μελαγχολικὰ πάθη. τῷ γὰρ ὄντι μελαγχολίας ἤδη γεγενημένης ἴαμα μέγιστόν ἐστιν αἱμοῤῥοΐς, μελλούσης ἔσεσθαί γε κώλυμα. τοιγαροῦν οὕτως ἀκουόντων ἡμῶν ὁ λόγος ἔσται τοιοῦτος, ἄνω μὲν [149] ὁποῖον ἂν

ſanguinis more, ut in haemorrhagia, ſed paulatim ita fluentis ut ſui tranſitus mora denigretur. Et vero ipſum omnino ſanguinem in aliquod inteſtinum confluere malum eſſe augurandum eſt. Sed melius quum paulatim, quam quum haemorrhagiae inſtar cumulate excernitur. Quare quod legitur, *bonum*, non tanquam proprie dictum, ſed tanquam quod melius ſignificet accipiendum eſt, quaſi ita diceret: *deorſum autem nigra dejici melius.* Nam revera quivis hoc magis eliget quam per os quocunque modo ſanguinem efferri. Hoc ſi quidem quispiam dixerit, quo ſententiarum ſenis pugnam diluat, pronunciantis nunc bonum eſſe nigra deorſum excerni, quod paulo ante peſſimum eſſe dixerat. Poſſumus quoque nigra ſic accipere, quemadmodum ipſe in epidemiis, quum de haemorrhoidibus ageret uſurpavit, prout melancholicis affectibus medentur. Nam revera melancholiae jam factae maximum remedium eſt et futurae ne accedat impedimentum aperta haemorrhois. Itaque nobis ita accipientibus, talis erat oratio: *Sanguinem ſurſum qualiscunque fuerit efferri,* ma-

ῃ, κακὸν, κάτω δὲ δι' αἱμοῤῥοΐδων ἀγαθὸν, ὅταν ἐκκενοῖ τὰ μέλανα, τουτέστιν ὅταν ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου πολὺν τὸν τοιοῦτον ἀθροίζῃ χυμόν. ἄλλως δὲ οὐκ ἐπιτρεπτέον ἐθίζεσθαι τῇ τὴν δι' αἱμοῤῥοΐδος κενώσει σφαλερὰν ἐχούσῃ τὴν ἀμετρίαν ἑκατέρᾳ, ἔν τε τῷ περαιτέρω τοῦ προσήκοντος ἐκκρίνεσθαι κἀν τῷ παντάπασιν ἴσχεσθαι.

κστ'.

Ην ὑπὸ δυσεντερίης ἐχομένῳ σάρκες ὑποχωρήσωσι, θανάσιμον.

Ἐν ταῖς δυσεντερίαις ἔτι μὲν συνισταμέναις ἐκκρίνεταί τινα πιμελώδη σώματα. τούτοις δ' ἐφεξῆς ὅταν μὴ φθάσῃ παυσαμένη, ξύσματά τινα τῶν ἐντέρων αὐτῶν, ἀποῤῥιπτομένης τῆς ἔνδοθεν ἐπιφανείας αὐτῶν ὑμενώδους οὔσης καὶ πυκνῆς ἀνάλογον τῇ κατὰ τὸ δέρμα τοὐκτὸς ἐπιδερμίδι. μετὰ δὲ ταῦτα αὐτῆς τι οὐσίας τῶν ἐντέρων ἀποξύεται, καθ' ὃν

lum; deorſum per haemorrhoidas, bonum, quum nigra vacuantur, hoc eſt quum hominis natura copioſum hujusmodi humorem accumulat. Alias autem ea quae fit per haemorrhoidas vacuationi aſſuefaciendum non eſt, quae periculoſam ſortiatur utramque incommoderationem et quum ultra modum ſanguis excernitur et quum ex toto ſupprimitur.

XXVI.

Si dyſenteria laboranti veluti carunculae dejiciantur, mortiferum.

In dyſenteriis quum adhuc hae conſtituuntur, primum pinguia quaedam corpora excernuntur. Deinde vero niſi prius deſierint, quaedam ipſorum inteſtinorum ramenta, deraſa interiore ipſorum ſuperficie membranoſa exiſtentes cuticulae cutim exterius contegenti conſimili. Poſtremo ex ipſa inteſtinorum ſubſtantia aliquid abraditur, quo de-

ἤδη χρόνον οὐκέτι γίνεσθαι τὴν δυσεντερίαν, ἀλλ' ἤδη γεγονέναι καὶ κατεσκευάσθαι φαμέν. ὅταν οὖν οὕτω μεγάλα μέρη τῶν ἐντέρων ἐκκρίνηται κατὰ τὴν δυσεντερίαν ὡς δύνασθαι σάρκας ὀνομάζεσθαι αὐτὰ, θανάσιμον εἶναί φησι τὸ νόσημα, μήτε σαρκωθῆναι τῆς τηλικαύτης ἑλκώσεως μήτε ἐπουλωθῆναι δυναμένης.

κζ'.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν αἱμοῤῥαγέει πλῆθος ὁκοθενοῦν ἐν τῇσιν ἀναλήψεσι, τουτέοισιν κοιλίαι καθυγραίνονται.

Τῆς ἐμφύτου θερμασίας ἀῤῥώστου γιγνομένης διὰ τὴν αἱμοῤῥαγίαν οὔτε πέττεσθαι καλῶς τὰ σιτία οὔθ' αἱματοῦσθαι, πολὺ δὲ δὴ μᾶλλον οὐδ' ἀναδίδοσθαι δύναται, καὶ διὰ ταῦτα πάντα τὰς κοιλίας ὑγροτέρας γίνεσθαι τοῖς τοιούτοις εἰκός ἐστι, μέχρι περ ἂν ἐν χρόνῳ πλείονι τὴν ἑαυτῆς ἰσχὺν ἡ φύσις ἀνακτήσηται.

mum tempore non adhuc fieri dyfenteriam, fed jam factam atque conftitutam effe dicimus. Quando igitur per dyfenteriam adeo magnae inteftinorum partes excernuntur, ut ipfae carnes nominari poffint, tum morbum letalem effe pronunciat, quum tanta exulceratio neque carne expleri, neque cicatrice obduci queat.

XXVII.

Quibus per febres undecunque fanguinis erumpit copia, his convalefcentibus alvi humectantur.

Calore nativo propter haemorrhagiam cibi neque probe concoqui, neque in fanguinem mutari, imo vero neque diftribui poffunt. His omnibus alvos fe ipfis humidiores fieri confentaneum eft, quod longiori tempore fuas vires natura recuperaverit.

κη'.

[150] (272) *Ὀκόσοισι χολώδεα τὰ διαχωρήματα, κωφώσιος γινομένης παύεταί καὶ ὀκόσοισι κώφωσις, χολωδέων γινομένων παύεται.*

Οὐ περὶ τῆς ἐν ἕξει δυσλύτου κωφώσεως ὁ λόγος αὐτῷ νῦν ἐστιν, ἀλλὰ περὶ τῆς ἐξαίφνης πυρετοῖς ἢ ἄλλως γινομένης, ἀναδραμούσης ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τῆς χολῆς. αὕτη γὰρ, ὅταν μὲν καταλάβῃ τοὺς ἀκουστικοὺς πόρους τὴν κώφωσιν ἐργάζεται. ὅταν δ' ἐντεῦθεν ἀπωσαμένης αὐτὴν τῆς φύσεως ἐπὶ τὴν διαχώρησιν ἀφίκηται, λύει τὴν κώφωσιν.

κθ'.

Ὀκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἑκταίοισιν ἐοῦσι ῥίγεα γίνεται δύσκριτα.

Ὅσα τοῖς πυρετοῖς καὶ μάλιστα τοῖς καυσώδεσι ἐπιγίνεται ῥίγη, κρίνειν εἴωθεν ἀγαθὴν μὲν καὶ τελέαν κρίσιν,

XXVIII.

Quibus biliofae funt dejectiones, hae fuccedente furditate ceffant et quibus adeft furditas, haec obortis biliofis dejectionibus ceffat.

Non de ea quae in habitu eft folutu difficili furditate nunc ipfi fermo eft, fed de ea quae repente in febribus aut aliter oboritur, bile ad cerebrum recurrente. Quum enim ipfa meatus auditorios obfederit, furditatem efficit. Quum vero inde ipfa a natura deturbata ad dejectionem pervenerit, furditatem folvit.

XXIX.

Quibus in febribus fexto die rigores oboriuntur, ii arduam crifin portendunt.

Quicunque febribus praecipueque ardentibus rigores superveniunt, bonam quidem ac perfectam crifin decernere

ὅταν ἐν ἡμέρᾳ κρισίμῳ γίνηται καὶ μετὰ τῶν τῆς πέψεως σημείων, οὐκ ἀγαθὴν δὲ οὐδὲ τελέαν, ὅταν ἤτοι τὰ τῆς ἡμέρας ἢ τὰ τῆς πέψεως σημεῖα ἐλλιπῶς ἔχῃ. ὅτι μὲν οὖν πεπέφθαι χρὴ τὰ μέλλοντα κρίνεσθαι καλῶς ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν ἐδίδαξε, διὰ τῆς ὀλίγον ἔμπροσθεν εἰρημένης ῥήσεως, ἧς ἡ ἀρχὴ πεπασμοὶ, ταχύτητα κρίσεως, ἀσφάλειαν ὑγιεινὴν σημαίνουσιν. ὅτι δ᾽ οὐδ᾽ ἐν ἁπάσαις ταῖς ἡμέραις, ἔν τε τῷ προγνωστικῷ διῆλθον καὶ κατὰ τουτὶ τὸ βιβλίον τῶν ἀφορισμῶν, ἔτι δὲ κατὰ τὸ πρῶτον τῶν ἐπιδημιῶν. ἠθροίσθη δ᾽ ὑφ᾽ ἡμῶν ἅπαντα ταῦτα μετὰ τῆς προσηκούσης ἐξηγήσεως. ὅσα μὲν εἴρηται περὶ τῶν κρισίμων ἡμερῶν, κατὰ τὴν περὶ κρισίμων ἡμερῶν πραγματείαν, ὅσα δὲ περὶ τῶν τῆς πέψεως σημείων, ἐν τῇ περὶ τῶν κρίσεων. εἴρηται δ᾽ ἐν αὐταῖς καὶ περὶ τῆς κατὰ τὴν ἕκτην ἡμέραν κρίσεως, ἧς καὶ νῦν μνημονεύων [151] ἔφη, τὰ κατ᾽ αὐτὴν ῥίγη δύσκριτα γίνεσθαι, τουτέστιν ἤτοι κακὴν ἐπιφέροντα κρίσιν, ὡσεὶ καὶ κακόκριτα ἐλέλεκτο, ἢ οὐ βεβαίαν. ἀλλ᾽ ὥστε ῥᾳδίως ὑποτροπιάζειν ἢ εἰς μακρὸν ἐμπίπτοντα χρόνον, ὡσεὶ καὶ δύσ-

confuevérunt, quum die judicatorio et cum fignis coctionis acciderint; non bonam autem neque perfectam, quum vel diei vel coctionis figna imperfecta fuerint. Quod igitur concocta effe oporteat quae judicari debeant, docuit primo epidemiorum ea fententia quam paulo antea protulimus, cujus eft initium: *coctiones crifis celeritatem falutisque fecuritatem fignificant.* Quod autem neque in omnes dies crifis incidat, tum in prognoftico, tum hoc in ipfo aphorifmorum libro declaravit et praeterea in primo epidemiorum. Haec autem omnia cum decenti explicatione a nobis collecta funt quaecunque de diebus judicatoriis fcripta funt; quaecunque vero de fignis coctionis, in altero de crifibus. De iis autem et de crifi quae fexto die oboritur narratum eft, cujus etiam nunc memor ait: *Qui hoc die fiunt rigores, eos dyfcritos i. e. judicatu effe difficiles*, hoc eft vel malam crifin afferunt, ac fi cacocritos dixiffet, vel incertam, ita ut facile febres revertantur vel in longum tempus protrahantur, ac fi folutu difficiles di-

λυτα ἐλέλεκτο, καὶ μετὰ συμπτωμάτων δ᾽ ἔστιν ὅτε χαλεπῶν, εἰ ἑκταία γίνεται ἡ κρίσις, ὑπὲρ ὧν ἁπάντων γέγραπταί μοι τελέως ἐν ταῖς προειρημέναις πραγματείαις. ταῦτα μὲν οὖν οὕτως γίγνεσθαι καὶ πρὸς τῆς ἐμπειρίας μεμαρτύρηται. τὰς δ᾽ αἰτίας αὐτῶν μακρὸν ἂν εἴη νῦν διεξέρχεσθαι. περὶ μὲν γὰρ τῶν κρινουσῶν ἡμερῶν ἐν τῷ τρίτῳ τῶν περὶ κρίσεων εἴρηται, περὶ δὲ τοῦ ῥίγους ἰδίᾳ κατ᾽ αὐτό.

λ'.

Ὁκόσοισι παροξυσμοὶ γίνονται ἣν ἂν ὥρην ἀφῇ ὁ πυρετὸς, εἰς τὴν αὔριον τὴν αὐτὴν ὥρην ἢν λάβῃ, δύσκριτα.

Ὑποθώμεθά τινα κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν ἀρξάμενον ὥραν τὴν τρίτην, πεπαῦσθαι δὲ καθ᾽ ἥντιναοῦν ὥραν ἑτέραν, εἶθ᾽ ὑπῆρχθαι πάλιν ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν ἡμερῶν κατὰ τὴν ὥραν τὴν τρίτην, εἶτα πανσάμενον αὖθις, ὅτε δή ποτε τῇ τρίτῃ τῶν ἡμερῶν πάλιν ἄρξασθαι κατὰ τὴν τρίτην ὥραν, εἶτ᾽ αὖθις ὡς ἔτυχε πανσάμενον ἄρξασθαι τῇ τε-

xiſſet, atque interdum cum gravibus ſymptomatibus ſexto die fit criſis, de quibus omnibus in commemoratis tractationibus a me conſcriptum eſt. Haec vero ita fieri ipſa etiam experientia teſtatur. Eorum autem cauſas in praeſentia longum foret exponere. De diebus enim judicantibus tertio de criſibus libro diximus, de rigore vero ſeorſim proprio hoc libro.

XXX.

Quibus acceſſiones fiunt quantacunque hora febris dimiſerit, ſi poſtero die eadem qua antea hora prehenderit, difficilis ſunt judicationis.

Supponamus primo die nonnullum febricitare coepiſſe hora tertia et alia quavis hora deſiiſſe, deinde ſecundo die eadem hora tertia coepiſſe rurſumque ceſſaſſe quacunque hora febrem. Item tertio rurſum die tertia hora coepiſſe; mox rurſus quavis hora deſiiſſe coepiſſe iterum

τάρτη τῶν ἡμερῶν κατὰ τὴν τρίτην ὥραν καὶ οὕτως ἀεὶ κατὰ τὸ ἑξῆς φυλάττεσθαι μὲν αὐτῷ τὴν τρίτην ὥραν, ἐν ᾗ τὴν ἀρχὴν ὁ παροξυσμὸς λαμβάνει, μὴ φυλάττεσθαι δὲ τὰς ἄλλας, ἐν αἷς παύεται. τὸν οὖν οὕτω νοσοῦντα μακρότερον ἀνάγκη νοσῆσαι χρόνῳ τῶν ἄτακτον ἐχόντων τὴν ὥραν τῆς ἀρχῆς τοῦ παροξυσμοῦ. τοῦτο μὲν οὖν ἡμεῖς ὑπὸ τῆς πείρας μαρτυρούμενον εἰρῆσθαί φαμεν. εἰσὶ δ' οἳ τοιοῦτό τί φασιν εἶναι τὸ λεγόμενον. εἰ τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν παροξυνθεὶς ὁ κάμνων ὥρᾳ, φέρε εἰπεῖν, τρίτῃ παυσάμενός τε δωδεκάτην ὥραν, εἰ τύχοι, πάλιν ἄρξαιτο τῇ δευτέρᾳ τῶν ἡμερῶν, κατὰ τὴν δωδεκάτην ὥραν δύσκριτον ἔσεσθαί φασιν αὐτῷ τὸ νόσημα, μήτε λογισμόν τινα προστιθέντες, ἀλλὰ μηδ' ἀπὸ τῆς πείρας μαρτυρούμενον ὑποδεῖξαι δυνάμενοι τὸν ἑαυτῶν λόγον. οὐ μὴν οὐδὲ τὸ δύσκριτον, οἷόν τ' ἐστὶν ἐπινοῆσαι κατ' ἄλλο τι σημαινόμενον εἰρῆσθαι παρὰ τὸ δύσλυτον, ὡς εἶναι τὸ λεγόμενον τοιοῦτον, ἐάν τε καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐάν τε διὰ τετάρτης ὁ κάμνων παροξύνηται κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν, δύσλυτον ἔσται

quarto die, eadem hora tertia; atque ita deinceps servari semper horam tertiam, in qua accessio suum sumit exordium; alias autem horas non servari, in quibus desinit. Qui tali morbo laboret, eum diuturniori illis tempore aegrotare necesse est, qui inordinatam principii accessionis horam sortiuntur. Hoc sane nos experientia comprobatum ab Hippocrate pronunciatum esse arbitramur. Sunt autem qui quod ab ipso pronunciatur id esse velint ejusmodi. Si quae primo die aegrotum accessio invaserit hora, exempli gratia, tertia et, si ita sors tulit, hora duodecima desierit, eadem secundo rursum die hora duodecima incipiat, morbum ajunt ipsi judicatu fore difficilem, quum interim nullam sui dicti rationem afferre, nullam attestante experientia probationem monstrare possint. Jam vero illud, *judicatu difficilis*, alio significatu intelligere non possumus, quam pro *solutu difficilis*, quasi Hippocrates diceret, sive quotidie, sive tertio quartove quoque die accessio eadem hora repetat morbum hunc fore solutu

τοῦτο νόσημα, κᾂν πολλαῖς κᾂν ὀλίγαις ὁ παροξυσμὸς ὥραις γένηται. τοῦτο μὲν οὖν, ὡς ἔφην, ὑπὸ τῆς ἐμπειρίας μαρτυρεῖται. τὴν δ' αἰτίαν αὐτοῦ νομιστέον εἶναι τοιαύ- [152] την, ὅταν μὲν ἀστήρικτον ᾖ τὸ τῶν παροξυσμῶν αἴτιον, οὐ φυλάττει τὴν αὐτὴν περίοδόν τε καὶ προθεσμίαν, ὅταν δ' ἐστηριγμένον, φυλάττει καὶ διὰ τοῦτο δύσλυτον μέν ἐστι τὸ ἐστηριγμένον, εὔλυτον δὲ τὸ μὴ τοιοῦτον. μοχλείας γὰρ, ὡς ἂν εἴποι τις; ἰσχυρᾶς δεῖ τοῖς ἐστηριγμένοις, ἥτις ἐν χρόνῳ πλείονι καὶ διὰ βοηθημάτων ἰσχυροτέρων τε καὶ πλειόνων γίγνεται.

λα'.

Τοῖσι κοπιώδεσιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἐς ἄρθρα καὶ παρὰ τὰς γνάθους μάλιστα αἱ ἀποστάσιες γίνονται.

Ἐῤῥέθη ἤδη καὶ πρόσθεν ὡς τῶν κόπων ἔνιοι μὲν ἐπὶ κινήσεσι γίγνονται πολλαῖς, οἵπερ ἁπλῶς τε καὶ κυρίως ὀνο-

difficilem, five multas five paucas horas duret acceffio. Hoc igitur, ut dixi, experientia comprobatur. Ejus vero caufam talem effe arbitrandum eft. Quum acceffionum caufa minime ftabilita fuerit, eandem periodum et ftatam horam non fervat; quum vero ftabilis extiterit, eandem fervat: atque idcirco quae caufa firmata conftat, eadem solutu difficilis; quae vero talis non eft, folutu facilis exiftit. Nam quae firmata et impacta funt robufto quodam, ut vulgo loquitur, recte opus habent ut dimoveantur, qui et longo tempore et per fortiora ac plura auxilia comparatur.

XXXI.

Laffitudine per febres laborantibus ad articulos ac maxime circa maxillas abfceffus oriuntur.

Nonnullas laffitudines ob multos motus fieri jam fupra faepius dictum eft, quae fimpliciter ac proprie laffi-

μάζονται κόποι. τινὲς δὲ οὔτε σφοδρὰς κινήσεις κινηθέντές εἰώθασι γίγνεσθαι κοπώδεις. τοὺς τοιούτους οὖν κόπους οὐχ ἁπλῶς κόπους, ἀλλὰ μετὰ προσθήκης ὀνομάζουσι κόπους αὐτομάτους. ἀμφοτέρων δὲ αὐτῶν κοινὸς ὁ πεπονθὼς ὑπάρχει τόπος, ἔστι δ' οὗτος ἅπαν τὸ μυῶδες ἐν τῷ σώματι γένος. ὅσοι δ' ἐπὶ κινήσεσι πλείοσι γίγνονται κόποι, πρόσεστιν αὐτοῖς ἴδιον ἐξαίρετον ἡ ἐν τοῖς ἄρθροις θερμότης, ὥστ' ἐπὶ τούτων μὲν οὐδὲν θαυμαστὸν εἰς τὰ ἄρθρα γίγνεσθαι τὰς ἀποστάσεις, ὡς καὶ πεπονηκότα τοῖς μυσὶν, ὁμοίως καὶ τεθερμασμένα περαιτέρω τοῦ προσήκοντος. τοῖς δ' αὐτομάτοις κόποις ἑνὶ μόνῳ λόγῳ τὰ ῥεύματα κατασκήπτειν εἰς ἄρθρα συμβέβηκεν, ὡς καὶ τοῖς ἄλλοις σχεδὸν ἅπασι νοσήμασιν, ὅσα δι' ἀποστάσεως κρίνεται τῆς εὐρυχωρίας αὐτῶν ἐπιτηδείως ἐχούσης ὑποδέξασθαι τὰ περιττά. σπανιώτερα μὲν οὖν ἐπ' ἐκείνων εἰσὶν αἱ ἀποστάσεις, ἐπὶ δὲ τῶν κοπωδῶν πλείους, καὶ μάλισθ' ὅταν αὐτόματος ὁ κόπος ᾖ καὶ τούτων αὐτῶν μάλισθ' ὅσοι διὰ πλῆθος. ἔσται τοιγαροῦν καὶ κατὰ τὸν ἀφορισμὸν τοῦ λόγου

tudines nominantur. Quidam vero neque multis jactati motionibus lassitudines pati consueverunt. Tales itaque lassitudines non simpliciter lassitudines, sed cum adjectione spontaneas lassitudines appellarunt. Utrique autem ipsarum communis est locus affectus; hic vero totum est musculorum in corpore genus. At quae ex pluribus motionibus lassitudines oboriuntur, ipsis inest proprius ac peculiaris articulorum calor. Quare per has in articulos abscessus mirum non est, ut qui una cum musculis laboraverint atque praeter modum incaluerint. Spontanea autem lassitudinibus quemadmodum et aliis omnibus fere morbis qui abscessu judicantur, ut fluxiones decumbant in articulos, una fit ratione sola quod spatia supervacaneis recipiendis idonea faciliaque sortiantur. Rariores igitur ceteris in morbis sunt abscessus; lassitudine vero affectis plures ac potissimum quum spontanea fuerit lassitudo et his ipsis praesertim a plenitudine profectis. Erit igitur orationis aphorismi summa ejusmodi. *Lassatis quomodo-*

τὸ κεφάλαιον τοιοῦτον. τοῖς κοπώδεσιν ὁπωσοῦν ἐν πυρετοῖς γενομένοις, ἐς ἄρθρα καὶ μάλιστα περὶ τὰς γνάθους αἱ ἀποστάσιες γίνονται. συμβαίνει δὲ τοῦτο διὰ τὴν ἐν τοῖς πυρετοῖς θερμασίαν, ἐπὶ κεφαλὴν ἀναφερομένου τοῦ πλήθους, εἶτ' ἐντεῦθεν τῶν περὶ τὰς γνάθους ἀδένων ὑποδεχομένων αὐτὸ, καθάπερ ὅταν εἰς βουβῶνας ἢ μασχάλας ἀφίκηταί τι τῶν ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσιν.

λβ'.

[153] (273) *Ὁκόσοισι δὲ ἀνισταμένοισιν ἐκ τῶν νούσων, ἤν τι πονήσῃ, ἐνταῦθα αἱ ἀποστάσιες γίνονται.*

Εἴπερ ὁ πόνος τήν τε σφοδρὰν κίνησιν σημαίνει καὶ τὴν ὀδύνην καὶ τὴν βλάβην, ὡς ἔμπροσθεν ἐδείχθη, πρόδηλον δήπου ὅτι καὶ πονεῖν τὸ ἐν πλείονι κινήσει γενέσθαι δηλώσει καὶ τὸ σχεῖν τινὰ ὀδύνην ἢ βλάβην. ἀτὰρ οὖν καὶ

cunque per febres factis ad articulos, praecipue vero circa maxillas abscessus oboriuntur. Hoc autem propter febrium calorem accidit quo sursum ad caput fertur humorum copia, quam inde postea defluentem circa maxillas excipiunt glandulae; quomodo fit, quum in inguina aut genas a superioribus partibus aliquid appulerit.

XXXII.

Quibus ex morbis convalescentibus, si qua pars laboraverit, illic abscessus oriuntur.

Si labor et vehementem motum et dolorem et laesionem significet, quemadmodum supra demonstratum est, constat sane laborare quoque verbum tum in vehementiori motu esse tum dolorem aliquem aut laesionem habere

φαίνεταί τισι τῶν ἀνακομιζομένων ἐκ νόσου, μὴ πάνυ καλῶς κεκαθαρμένων τῶν ἐργασαμένων τὴν νόσον χυμῶν, ἀλλά τινα περιττὰ καταλελοιπότων, ὅταν ἤτοι κάμνωσιν ἢ ὀδυνηθῶσί τι μόριον, ἐκεῖσε κατασκήπτειν ἀποστήματα, τοῦ μὲν καμάτου λόγον αἰτίας ἔχοντος, τῆς δ' ὀδύνης σημείου. κατὰ μὲν γὰρ τὰς σφοδροτέρας κινήσεις ἥ τε δύναμις ἀῤῥωστοτέρα γίνεται καὶ θερμασία πλείων ἀνάπτεται. τὸ δ' ὀδυνᾶσθαι τοῦ ῥεύματος ἤδη κατασκήπτοντος ἀποτελεῖται. τοῦτο μὲν οὖν, ὡς ἔφην, γιγνομένης ἀποστάσεώς ἐστι σημεῖον. ἡ ἀῤῥωστία δὲ καὶ ἡ θερμασία ποδηγεῖ τοὺς περιττοὺς ἐπὶ τὸ πεπονθός. ἑκατέρως μὲν οὖν ὡς ἐπιδέδεικται δυνατὸν ἀκούειν τοῦ πονῆσαι. τῷ μέντοι λόγῳ παντὶ τῷ νῦν ὑφ' Ἱπποκράτους περαινομένῳ τὸ ἕτερον τῶν σημαινομένων οἰκειότερόν ἐστιν, εἴ γε δὴ προειρήκει μὲν περὶ τῶν κοπωδῶν πυρετῶν. ἐφεξῆς δὲ πάλιν, φησὶν, ἀτὰρ καὶ ἢν προπεπονηκός τι ᾖ. φαίνεται γὰρ ὁ μὲν πρῶτος ἀφορισμὸς οὗ ἡ ἀρχὴ, ἐν τοῖσι κοπώδεσι, περὶ τῶν ἐν ταῖς νό-

ſignificare. Quam ob rem in quibusdam etiam ex morbo convaleſcentibus apparet, quum humores morbum efficientes non ſatis purgati fuerint, ſed quaedam ſupervacanea reliquerint, quum vel laborantem vel dolentem partem aliquam habeant, illuc abſceſſus decumbere, labore quidem cauſae, dolore vero ſigni rationem obtinente. Nam per vehementiores motus tum vires imbecilliores fiunt, tum calor major accenditur; dolor autem fluxione jam decumbente perficitur. Hic igitur, ut diximus, oborientis abſceſſus ſignum eſt. Imbecillitas vero et calor ad partem affecta excrementa provehit. Utroque igitur, ut demonſtravimus, modo accipere poſſumus verbum laborare. Univerſae tamen eorum ſententiae, quae nunc ab Hippocrate pronunciatur, alterum magis congruit ſignificatum. Si quidem prius de laſſariis aut cum laſſitudine febribus loquutus eſt rurſumque deinceps inquit: *ſed ſi pars prius laboraverit.* Videtur enim praecedens aphoriſmus, cujus initium, *laſſitudine per febres laborantibus*, de iis quae in

σοις κόπων διαλεγόμενος, ὁ δὲ νῦν προκείμενος ὑπὲρ τῶν ἐν ταῖς ἀναλήψεσιν, ὁ δ' ἑξῆς ὑπὲρ τῶν προηγησαμένων τῆς νόσου.

λγ΄.

[154] Ἀτὰρ ἢν καὶ προπεπονηκός τι ᾖ πρὸ τοῦ νοσεῖν, ἐνταῦθα στηρίζει ἡ νοῦσος.

Εἴτε συνάπτειν τις ἐθέλει τοῖς προειρημένοις δύο λόγοις καὶ τοῦτον νῦν εἰρημένον εἰς ἑνὸς ἀφορισμοῦ συμπλήρωσιν εἴθ' ἕκαστον ἰδίᾳ περιγράφειν οὐ διοίσει. δέδεικται γὰρ ἥ τε κοινότης αὐτῶν καὶ ἡ καθ' ἕκαστον ἰδιότης ἐν τῷ προειρημένῳ λόγῳ. ῥηθήσεται δὲ καὶ νῦν ἔτι διὰ βραχέων. ὅταν ἐν νοσήματι κοπώδης αἴσθησις ᾖ τῷ κάμνοντι, προσδέχεσθαι χρὴ γενήσεσθαί τινα ἀπόστασιν εἰς ἄρθρα καὶ μάλιστα περὶ τὰς γνάθους. ὁμοίως δὲ καὶ ἐὰν ἀνακομιζόμενος ἐκ νόσου κάμῃ τινὶ μορίῳ τοῦ σώματος ἢ πρὶν

morbis fiunt laffitudinibus explicari, nunc vero propofitus de iis quae convalefcentibus accidunt, fequens denique de illis quae morbum antecedunt.

XXXIII.

Sed et fi qua pars ante morbum laboraverit, illic morbus infidet.

Sive quis velit duobus fuperioribus aphorifmis praefentem ad unius aphorifmi complementum connectere, five deorfum unumque fcribere, nihil retulerit. Nam et eorum communitas et fingulorum proprietas in praedicto textu demonftrata eft. Nunc quoque paucis a nobis etiamnum explicabitur. Quum in morbo laffitudinis fenfus fuerit, aegrotanti abfceffus aliquis in articulos ac praefertim circa maxillas exfpectandus. Simili modo fi quis ex morbo convalefcens aut priusquam aegrotaret, parte aliqua corporis laboraverit, ipfi abfceffus metuendus. Nam

τοῦ νοσεῖν. εἴωθε γὰρ κατὰ πολὺ κατασκήπτειν εἰς τὰ τοιαῦτα, κατ᾽ ἐκείνας δηλονότι τῶν νόσων, ἐφ᾽ ὧν ἐλπίς ἐστιν ἀπόστασιν γενέσθαι καὶ μὴ προκριθῆναι τὸ νόσημα δι᾽ ἐκκρίσεως. εἴρηται μὲν οὖν τινα κἀν τοῖς πρόσθεν ὑπὲρ τῆς τῶν τοιούτων νοσημάτων διαγνώσεως. ὁ δὲ σύμπας λόγος ἐν τοῖς περὶ κρίσεων ὑπομνήμασι διήρηται.

λδ΄.

Ἦν ὑπὸ πυρετοῦ ἐχομένῳ οἰδήματος μὴ ἐόντος ἐν τῇ φάρυγγι πνὶξ ἐξαίφνης ἐπιγίγνηται, θανάσιμον.

Ἔνεστι μὲν καὶ ἁπλῶς ἀκοῦσαι τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀφορισμοῦ, καθ᾽ ἣν φησιν, ἢν ὑπὸ πυρετοῦ ἐχομένῳ, ὡς εἰ καὶ οὕτως ἔτυχεν εἰπὼν, ἢν πυρέσσοντι ἀνθρώπῳ οἰδήματος μὴ ἐόντος ἔνεστι δὲ καὶ σὺν ἐνδείξει [155] τινὶ πλείονι, καθάπερ εἴωθε καὶ ἐν τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν γράφειν, οὐ τὸν ἁπλῶς ὁπωσοῦν πυρέττοντα δηλῶν, ὅταν εἴπῃ πυρετὸς εἶχεν αὐτὸν, ἀλλ᾽ ὅτῳ μέγας ἐστὶν ὁ πυρετὸς, οὕτως ἑρμηνεύων.

plerumque in tales partes humorum decubitus fieri confuevit, iis videlicet morbis, in quibus fpes eft futuri abfceffus, neque morbus per excretionem prius judicandus eft. De ejusmodi vero morborum dignotione in fuperioribus nonnulla diximus, fed univerfa de iis explanatio in commentariis de crifibus declarata eft.

XXXIV.

Si febre detento, tumore multo in faucibus exiftente, fuffocatio derepente fupervenerit, mortiferum.

Nobis ineft et hujus aphorifmi initium fimpliciter intelligere, in quo ait: *Si febre detento*, ac fi dixiffet: *fi homini febricitanti nullo exiftente in faucibus tumore.* Licet et cum majore quadam emphafi febris ineft, ita eloquens. Contingit itaque et absque magna febre ftrangulatione derepente fuperveniente hominem interire. Sed inevitabilior et celerior mors eft, ut ne opinate quidem

ἐγχωρεῖ μὲν οὖν καὶ χωρὶς μεγάλου πυρετοῦ πνίξεως ἐξαίφνης ἐπιγενομένης ἀπολέσθαι τὸν ἄνθρωπον. ἀφυκτότερος δὲ καὶ θάττων ὁ θάνατος, ὡς μηδ᾽ ἐκ παραδόξου ποτὲ σωθῆναι, σφοδροῦ κατέχοντος τὸν κάμνοντα πυρετοῦ. δεῖται γὰρ ὁ τοιοῦτος πυρετὸς, ὡς ἐν τοῖς περὶ δυσπνοίας δέδεικται λόγοις, εἰσπνοῆς δαψιλοῦς. γίνεται δ᾽ οὐχ ὅπως δαψιλὴς, ἀλλὰ καὶ παντάπασιν ὀλίγη τοῖς πνιγομένοις. οὐ γὰρ δὴ οὐδ᾽ ἄλλο τί ἐστιν ἡ πνὶξ παρὰ τὴν γινομένην ἀπώλειαν ἐξαιφνίδιον ἐξ ἐνδείας ἀναπνοῆς, διὰ στενοχωρίαν τῶν ἀναπνευστικῶν τινος ὀργάνων ἀποτελουμένης· ἡ γὰρ τοιαύτη στενοχωρία οὐκ αὐτῶν χωρὶς τῶν τῆς ἀναπνοῆς ἐστι, γιγνομένης καὶ ταύτης ἤτοι διὰ τὴν ἀῤῥωστίαν τῆς κινούσης τὸν θώρακα δυνάμεως ἢ διὰ ψύξιν ἰσχυρὰν τῆς ζωτικῆς ἀρχῆς. ἀλλ᾽ ἥ γε πνὶξ ἐπὶ στενοχωρίᾳ μὲν γίγνεται πάντως, ἡ στενοχωρία δὲ ἤτοι πεπληρωμένης τῆς μεταξὺ τοῦ θώρακός τε τῆς πνεύμονος χώρας ἢ τῶν σηράγγων τοῦ πνεύμονος ἢ τινος φλεγμονῆς περὶ τὸ σπλάγχνον ὅλον οὔσης ἢ κατὰ τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν ἢ τὴν οἷον κεφα-

ullus unquam salvus evaserit, quum vehemens febris aegrotantem detinet. Indiget enim ejusmodi febris, ut in libris de dyspnoea demonstravimus, copiosa inspiratione. Fit vero non modo copiosa, sed etiam prorsus exigua, quibus suffocationis periculum imminet. Enimvero nihil aliud quidquam est suffocatio, nisi repentinus ob inspirationis penuriam obortus interitus, quae propter alicujus spirabilium instrumentorum angustiam efficitur. Talis enim angustia seorsum est eo in genere quod apnoea *spiritus vacuitas* nominatur. Strangulatio vero omnino ob angustiam oritur. Angustia autem fit vel repleta regione quae inter thoracem atque pulmonem media est aut pulmonis fistulis vel aliqua inflammatione tum viscus obsidente vel asperam arteriam vel eam partem quae veluti caput est ejus quam laryngem et guttur nominant. Atque in ea capacitate gutturi praejacente, quam pharyngem et fauces

λὴν αὐτὴν, ἣν ὀνομάζουσι λάρυγγα. καί ποτε κατὰ τὴν προκειμένην εὐρυχωρίαν ταύτης, ᾗ τοὔνομα φάρυγξ ἐστὶ, πνίγεσθαι πέφυκεν. οὕτως οὖν καὶ Ὅμηρος ἔφη·

— φάρυγος δ' ἐξέσσυτο οἶνος,
ψωμοί τ' ἀνδρόμεοι

τὴν προκειμένην εὐρυχωρίαν στομάχου καὶ λάρυγγος ὀνομάζων φάρυγγα. φαίνεται δὲ καὶ νῦν ὁ Ἱπποκράτης ταὐτὸ τοῦτο τὸ μόριον ὡσαύτως Ὁμήρῳ καλέσας· φησὶ γοῦν οἰδήματος μὴ ἐόντος ἐν τῇ φάρυγγι, ὡς δυνατὸν ἐπὶ πλέον ἀνοιχθέντος τοῦ στόματος, ἀκριβῶς θεάσασθαι τὸ μόριον, ὅπερ οὐχ ὑπάρχει τῷ λάρυγγι. γενήσεται γοῦν ὁ σύμπας λόγος τοιοῦτος. ἐὰν ὑπὸ πυρετοῦ ἐχομένῳ πνὶξ ἐξαίφνης ἐπιγενήσεται χωρὶς ὄγκου τοῦ κατὰ τὴν φάρυγγα, θανατῶδές ἐστιν. ὡσαύτως ὠνόμαζον οἱ παλαιοὶ τὸ οἴδημα καὶ τὸν ὄγκον. ἴσμεν δ' ὅτι τρίτη τίς ἐστιν ἡ διαφορὰ τῶν ὄγκων. ἤτοι γὰρ μετ' ὀδύνης εἰσὶ καὶ καλοῦσιν αὐτοὺς οἱ νεώτεροι φλεγμονὰς ἢ χωρὶς ὀδύνης καὶ σκληροὶ, καλοῦσι

appellant, fuffocatio quandoque fieri confuevit. Sic enim et Homerus quod fpatium laxius gulae et laryngi praejacet fauces nominavit:

— *Vinumque eructat faucibus imis*
humanosque artus.

Videtur autem et nunc Hippocrates eandem particulam eodem modo quo Homerus vocaffe. Dicit igitur tumore nullo in faucibus exiftente, tanquam fit facultas ore amplius adaperto partem ipfam accuratius infpiciendi, quod gutturi non datur. Univerfa igitur oratio erit hujusmodi: *Si febre detento fuffocatio repente fupervenerit citra faucium tumorem, letale eft.* Etenim prifci et oedema et tumorem idem appellabant. Scimus autem triplicem effe quandam tumorum differentiam. Aut enim hi cum dolore funt, quos inflammationes juniores nominant aut absque

δὲ καὶ τούτους σκίῤῥους ἢ χωρὶς ὀδύνης καὶ μαλακοί. προσαγορεύουσι δὲ καὶ τούτους ἰδίως οἰδήματα καὶ δι᾽ αὐτό γε τοῦτο τῆς παλαιᾶς χρήσεως ἀπέστησαν ὡς μηκέτι τὰς παρὰ φύσιν αὐξήσεις ἁπάσας οἰδήματα προσαγορεύειν. ὅταν οὖν ἡ φάρυγξ φαίνηται χωρὶς ὄγκου, πνὶξ δὲ ἐξαίφνης ἐπιγένηται, τοῦ λάρυγγός ἐστι μόνου τὸ τοιοῦτον πάθημα. πνίγονται μὲν γὰρ, ὡς ἔφην, καὶ δι᾽ ἄλλα νοσήματα τὰ μικρῷ πρόσθεν εἰρημένα. τὸ δ᾽ ἐξαίφνης ὑπάρχει μόνῳ τῷ λάρυγγι· περιπνευμονία γὰρ οὐκ ἐξαίφνης πνίγει τοὺς κάμνοντας ἀνθρώπους, ἀλλὰ κατὰ βραχὺ τὴν αὔξησιν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς λαβοῦσα μέχρι τῆς ἰδίας ἀκμῆς, ἐν ᾗ τοῦτ᾽ ἐπάγει τὸ σύμπτωμα. καὶ εἴ τι φῦμα καὶ ἀπόστημα κατὰ πνεύμονα γίγνεται, χρόνιον καὶ τοῦτ᾽ ἔστι, καθάπερ γε καὶ ἡ μεταξὺ πνεύμονός τε καὶ θώρακος χώρα πληρουμένη πύου, πολλάκις ἀποπνίγει τὸν ἄνθρωπον ἀποστήματος εἰς αὐτὴν [156] ῥαγέντος, ἐν χρόνῳ πολλῷ δηλονότι καὶ τούτου συστάντος. τῆς γε μὴν τραχείας ἀρτηρίας φλεγμονῆς δύσπνοιαν μέν τινα δύναται ποιῆσαι, πνίγα δ᾽ οὐ δύναται, διά τε τὸ

dolore ac duri, quos fcirrhos vocitant aut citra dolorem et molles, quos iidem veteres oedemata proprie appellant, proptereaque ab antiquo ufu tantopere receſſerunt, ut nondum omnia praeter naturam incrementa fub oedematis vocabulo complectantur. Quum igitur fine tumore fauces apparuerint, fuffocatio vero derepente fupervenerit, folius gutturis eft hujusmodi affectus. Suffocantur fane, ut dixi, etiam propter morbos alios paulo ante commemoratos. Sed repentina fuffocatio foli ineft gutturi. Nam peripneumonia derepente non fuffocat aegrotos homines, verum paulatim ab initio incrementum capeſſens ad proprium ufque vigorem, in quo id fymptoma adducit. Si quod etiam tuberculum et abfceſſus in pulmone procreetur, hic quoque morbus diuturnus eft, quemadmodum etiam fpatium inter pulmonem et thoracem pure repletum hominem faepe fuffocat, rupto vifo quod et ipfum multo tempore compactum fuit. Afperae vero arteriae inflammatio difficultatem fpirandi quidem aliquam efficere poteft; fuf-

μέγεθος τῆς κατ' αὐτὴν εὐρυχωρίας καὶ τὴν λεπτότητα τοῦ χιτῶνος, ἀδύνατον γάρ ἐστιν οὕτω λεπτοῦ σώματος φλεγμονὴν εὐρυχωρίαν ἀξιόλογον πληρῶσαι. λοιπὸν οὖν ὁ λάρυγξ ἐστὶν ὁ τὴν αἰφνίδιον πνίγα δυνάμενος ποιῆσαι, ἐπειδὴ στενοῦταί τε κατὰ τοῦτον ὁ τοῦ πνεύμονος πόρος οἵ τ' ἔνδον αὐτοῦ μύες· ἅμα τῷ περιέχοντι χιτῶνι (274) φλεγμήναντες ἀποκλεῖσαι δύνανται τὴν ὁδὸν τοῦ πνεύματος. ὀνομάζουσι δ' ἔνιοι τῶν ἰατρῶν τὴν τοιαύτην διάθεσιν οὐ διὰ τοῦ σ συνάγχην, ἀλλὰ διὰ τοῦ κ κυνάγχην, οἷς ἀρέσκει τὴν τῆς φάρυγγος φλεγμονὴν διὰ τοῦ σ συνάγχην. ἔνιοι δὲ καὶ παρασυνάγχην καὶ παρακυνάγχην ὀνομάζουσι. παρασυνάγχην μὲν, ὅταν τῶν ἐπικειμένων τῇ φάρυγγι μυῶν γένηται φλεγμονὴ, παρακυνάγχην δὲ, ὅταν ἔξωθεν τοῦ λάρυγγος. ἐκ γοῦν τῶν εἰρημένων εὔλογόν ἐστι τὴν τοιαύτην διάθεσιν ὀδύνην τινὰ φέρειν κατὰ τὸν λάρυγγα. καὶ φαίνεταί γε σαφῶς μεμνημένος ὁ Ἱπποκράτης αὐτῆς ἐν τῷ προῤῥητικῷ κατὰ τήνδε τὴν ῥῆσιν· φάρυγξ ἐπώδυνος ἰσχνὴ

focationem vero non poteſt, tum propter ejus capacitatis magnitudinem, tum ob tunicae tenuitatem. Impoſſibile ſiquidem eſt corporis adeo tenuis inflammationem, ſpatium effatu dignum replere. Reliquum igitur guttur eſt, quod ſubitam poſſit ſuffocationem efficere, quandoquidem ab ipſo coarctatur pulmonis meatus et interiores ipſius muſculi una cum ambiente tunica inflammationem patientes, ſpiritus viam intercipere poſſunt. Nonnulli vero medici talem affectum non per S ſynanchen, ſed per C cynanchen nominant: quibus placet faucium inflammationem per S ſynanchen anginam nominare. Nonnulli vero et paraſynanchen et paracynanchen nominant: paraſynanchen, quando adjacentium faucibus muſculorum inflammatio fuerit; paracynanchen autem, quum extravagantur. Ex prius igitur commemoratis rationi conſentaneum eſt talem affectum gutturi aliquem dolorem inſerre, cujus etiam Hippocrates manifeſto meminiſſe videtur in prorrhetico hiſce verbis: *fauces dolorem inferentes tenues cum*

μετὰ δυσφορίης, πνιγώδης, ὀλέθριοι ὀξέως. ἀλλὰ νῦν γε τὸ ἐπώδυνον οὐκ εἶπεν, ὡς τοῖς προειρημένοις συνεπινοεῖσθαι δυνάμενον ἢ, ὡς καὶ χωρὶς ὀδύνης, ὑπολαμβάνων ποτὲ τὴν ἐν τῷ προειρημένῳ λόγῳ συνίστασθαι πνῖγα. εἴπερ ὅλως δύναται χωρὶς ὀδύνης γενέσθαι πνὶξ, ἐπ' αἰτίαις ἔσται τοιαῖσδε. δυνατὸν μὲν καὶ πλήθους ὑγρότητος καὶ μάλιστα φλεγματώδους διαβρέξαι τὸν ἔνδοθεν τοῦ λάρυγγος χιτῶνα, γενέσθαι τὸν ὄγκον ἀνώδυνον αὐτῷ, δυνατὸν δὲ καὶ τῶν διοιγόντων αὐτῶν μυῶν παχυνθέντων στενώτερον ἀποτελεσθῆναι τὸν πόρον, ἐγχωρεῖ δὲ καὶ ἄμφω συνελθεῖν. οὐκ ἀδύνατον δὲ οὐδὲ δι' ὑπερβάλλουσαν ξηρότητα τῶν ἔνδον τοῦ λάρυγγος μυῶν ἐπὶ πλεῖον ταθέντων, στενωθῆναι τὸν πόρον. οἵτινες δ' εἰσὶν οὗτοι καὶ ὅπως κλείουσι τὸν λάρυγγα τεινόμενοι δέδεικται κατὰ τὴν περὶ φωνῆς πραγματείαν.

---

jactatione suffocantes celeriter perniciem invehunt. Nunc vero dolorem invehentes appellant aut quod ex praedictis posset subintelligi aut quod etiam citra dolorem putaverit memoratam praecedente oratione suffocationem aliquando oboriri posse. Quod si omnino esse possit sine dolore suffocatio ejusmodi causas consequetur. Fieri potest, humoris praesertim pituitosi copia interiorem gutturis tunicam madefaciente, in eo tumorem doloris expertem excitari. Potest etiam aperientibus ipsum musculis crassioribus factis meatus angustior reddi. Datur et utrumque conjungi. Nec ut impossibile prae exsuperante siccitate musculis interius gutturis admodum tensis meatum coarctari. At qui et quales sint musculi et quomodo dum tenduntur guttur claudant, in tractatu de voce demonstravimus.

λε'.

Ἢν ὑπὸ πυρετοῦ ἐχομένῳ ὁ τράχηλος ἐξαίφνης ἐπιστρέφηται καὶ μόγις καταπίνειν δύνηται, οἰδήματος μὴ ἐόντος, θανάσιμον.

Οὐκέτι προσέθηκεν ἐνταῦθα τὸν τόπον, ἐν ᾧ φησιν, οἰδήματος μὴ ἐόντος, ὥσπερ ἐν τῷ πρό- [157] σθεν ἀφορισμῷ τῆς φάρυγγος ἐμνημόνευσεν εἰπών, οἰδήματος μὴ ἐόντος ἐν τῇ φάρυγγι. ἀλλ' ἡμεῖς γε δυοῖν θάτερον ἐροῦμεν. ἤτοι ἀπὸ κοινοῦ δεῖν ἀκούειν ἐπὶ τῆς φάρυγγος ἢ ὅλως ἐπὶ πάντων τῶν κατὰ τὸν τράχηλον χωρίων. ὁπόταν γὰρ ἐν μηδενὶ τούτων φαίνηται, μήτε διοιγομένου τοῦ στόματος ἐν τῇ φάρυγγι μήτ' ἔξωθεν οἴδημα, συμβῇ δὲ τὸν ἄνθρωπον ἀδυνατεῖν καταπίνειν, ὀλέθριον σύμπτωμά ἐστι γινόμενον ἐπὶ φλεγμονῇ ποτὲ μὲν τῶν προβεβλημένων μυῶν τῷ στομάχῳ, ποτὲ δὲ αὐτοῦ τοῦ στομάχου. κοινωνία γάρ τίς ἐστι τούτοις τοῖς μορίοις διὰ νεύρων καὶ συνδέσμων πρός τε τὸν νωτιαῖον μυελὸν καὶ τὰς ἀμφ' αὐτὸν μήνιγγας, ἔτι

XXXV.

Si febre capto derepente cervix intorqueatur ac vix deglutire queat, tumore non exiftente, mortiferum.

Non jam hic locum adjecit in quo pronunciat, tumore non exiftente, quemadmodum in praecedente aphorifmo, quum faucium in his verbis meminit: *tumore nullo in faucibus exiftente.* Nos vero ex duobus alterum dicturi fumus, vel de communi fubaudiendum effe in faucibus vel certe in omnibus colli locis. Quum enim in horum nullo apparuerit, neque aperto ore in faucibus, neque extrinfecus tumor, hominem vero contigerit deglutire non poffe fymptomata, perniciofum eft, quod ex inflammatione interdum mufculorum qui gulae praejacent, interdum gulae ipfius oboritur. Eft enim iftis partibus per nervos et ligamenta communio quaedam et focietas cum dorfali medulla et meningibus ipfam ambientibus ac praeterea ex-

τε τὰ παρακείμενα τούτοις ἔξωθεν ὀστᾶ τῶν σπονδύλων. τεινομένων οὖν ἐπὶ τὰ φλεγμαίνοντα μόρια τῶν τε συνδέσμων καὶ τῶν νεύρων ἕλκεσθαι τοῖς σπονδύλοις, ἤτοι γε εἰς τὸ ἐντὸς ἢ εἰς τὰ πλάγια, ἀναγκαῖόν ἐστιν· εἰ μὲν κατὰ τὴν ἑτέραν ἀπόφυσιν τῶν νεύρων τὴν τάσιν συμβαίνῃ γενέσθαι, πρὸς τὰ πλάγια, εἰ δὲ κατ᾽ ἀμφοτέρας, εἰς τὸ ἐκτός. ἐπὶ πλέον δὲ περὶ τούτων ἐροῦμεν ἐξηγούμενοι τὸ περὶ τῶν ἄρθρων βιβλίον, ἔνθα τὰς διαστροφὰς τῆς ῥάχεως γίνεσθαί φησι, φυμάτων ἀπέπτων ἔνδον αὐτῆς συστάντων. ἐν ἐκείνῳ μὲν οὖν τῷ βιβλίῳ καὶ τὰς κυφώσεις ἔφη γίνεσθαι, τεινομένων ἔσω τῶν τοῦ σπονδύλου μορίων, οὐ μόνον τὰς λορδώσεις τε καὶ σκολιώσεις. ἐν μέντοι τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν καὶ νῦν προκειμένης κατὰ τὸν ἀφορισμὸν συνάγχης μνημονεύων ἔφη, ἦν δὲ τῶν συναγχικῶν τὰ παθήματα τοιάδε. οἱ σπόνδυλοι τοῦ τραχήλου εἴσω ἔῤῥεπον καὶ ἔξωθεν ἦν δῆλος κοῖλον ἔχων ὁ τράχηλος καὶ ἤλγεε ταύτῃ ψαυόμενος. ἐν τούτῳ μὲν οὖν τῷ λόγῳ μίαν ἐδήλωσε διαστροφὴν τῶν σπονδύλων τὴν ἐπὶ τὰ ἔσω. κατὰ

trinfecus adjacentibus vetebrarum offibus. Quum itaque ad partes inflammatas ligamenta et nervi tenduntur, vertebras quoque vel intro vel ad latus trahi neceffe eft. Nam fi in altero nervorum ex ortu tenfionem fieri contigerit, ad latus; fi in utroque, intro fiet vertebrarum diftortio. Verum pluribus de iftis agemus, quum de articulis librum interpretabimur, ubi fpinae diftortiones fieri tradit, crudis tuberculis intra ipfam conftitutis. Illo itaque libro cyphofes etiam, hoc eft *gibbos* fieri pronunciavit, tenfis intro vertebrarum partibus, non folum lordofes, hoc eft *excavationes*, et fcoliofes feu *obliquationes*. Secundo vero epidemiorum libro de propofita nunc in aphorifmo angina mentionem faciens inquit: *erant autem ejusmodi angina laborantium affectus, cervicis vertebrae intro vergebant et foris manifefta erat in cervice cavitas, in qua dum tangeretur dolebat.* Quibus verbis unicam vertebrarum perverfionem quae intro fertur fignificavit.

δὲ τὸν προκείμενον ἀφορισμὸν ὀνόματι γενικωτέρῳ κέχρηται λέγων, ἢν ὁ τράχηλος ἐπιστραφῇ. τὸ γὰρ ἐπιστραφῇ ῥῆμα τὴν ἐκτροπὴν τὴν εἰς τὸ παρὰ φύσιν ἅπασαν δηλοῖ τῆς τῶν σπονδύλων εὐθυωρίας. ἐν μὲν οὖν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν προσέθηκε τῷ λόγῳ, καὶ ἤλγει ταύτῃ ψαυόμενος, ἐνταυθὶ δ' οὐδὲν εἶπεν ὑπὲρ ἀλγήματος, καίτοι γε ἀναγκαῖον ἄλγημα συνεῖναι τῇ κατὰ τὸν τράχηλον φλεγμονῇ. πλὴν εἰ κἀνταῦθα τὴν δι' ὑπερβάλλουσαν ξηρότητα γιγνομένην ὁλκὴν καὶ τάσιν καὶ διαστροφὴν τῶν μορίων ἐνδείκνυται μόνην καὶ διὰ τοῦτο αὐτὸ θανάσιμον εἶναί φησι τὸ σύμπτωμα, τοῦ ἑτέρου τοῦ κατὰ τὴν φλεγμονὴν συνισταμένου μὴ πάντως ὄντος θανασίμου, καθάπερ τὸ πρότερον ἦν, τὸ μετὰ τοῦ πνίγεσθαι καὶ τοῦ καταπίνειν μόγις. ἀλλ' ἐὰν δι' ὑπερβάλλουσαν ξηρότητα γεγονὸς ᾖ τὸ παραστράφθαι τὸν τράχηλον καὶ τὸ καταπίνειν μόγις, ὀλέθριον ἔσται τὸ σύμπτωμα καὶ μάλισθ' ὅταν ὁ πυρετὸς ᾖ σφοδρὸς, ἵνα τὸ ἢν ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ ἐχομένῳ καὶ κατὰ τοῦτο ἀκούοι τις, διὰ δὲ τὸν αὐτὸν τοῦτον πυρετὸν καὶ τὴν ἀμε-

Praefenti autem aphorifmo generaliori ufus eft oratione dicens: *fi collum intorqueatur.* Verbum enim intorqueri omnem praeter naturam rectitudinis vertebrarum everfionem declarat. Porro epidemiorum fecundo adjecit orationi, *qua parte dum tangeretur dolebat.* At hic nihil de dolore protulit; quamquam dolorem una cum cervicis inflammatione adeffe neceffarium eft, nihil hic etiam prae ficcitate exfuperante tractionem partium factam et tenfionem et perverfionem folum demonftret, proptereaque dicat fymptoma effe mortiferum, quum alterum ex inflammatione ortum omnino letale non fit, quale illud prius erat, ficcitatem cervicis perverfio accidat et deglutiendi difficultas erat conjuncta. Verum fi propter exfuperantem ficcitatem cervicis perverfio accidat et deglutiendi labor, letale erit tale fymptoma et maxime quum febris vehemens extiterit, ut verba illa: *fi febre capto,* in hunc etiam fenfum exaudienda veniant. Sed ob hanc eandem febrem par eft immoderatam membris ficcitatem

τρον ἐν τοῖς μέλεσιν εἰκὸς γίγνεσθαι ξηρότητα. καὶ διττὸν ἕξει λόγον ὁ σφοδρὸς πυρετὸς ὡς πρὸς τὸν θάνατον, ὅτι τε σημεῖον ἔσται τοῦ διὰ ξηρότητα τήν τε διαστροφὴν γεγονέναι καὶ τὸ καταπίνειν μόγις, ὅτι τε συντελέσει τι καὶ αὐτὸς ὡς ἕν τι τῶν ἐπὶ θάνατον ἀγόντων αἰτίων.

λστ'.

[158] *Ἱδρῶτες πυρεταίνοντι ἢν ἄρξωνται, ἀγαθοὶ τριταῖοι καὶ πεμπταῖοι καὶ ἑβδομαῖοι καὶ ἐναταῖοι καὶ ἑνδεκαταῖοι καὶ τεσσαρεσκαιδεκαταῖοι καὶ ἑπτακαιδεκαταῖοι καὶ μιῇ καὶ εἰκοστῇ καὶ ἑβδόμῃ καὶ εἰκοστῇ καὶ τριηκοστῇ πρώτῃ καὶ τριηκοστῇ τετάρτῃ· οὗτοι γὰρ οἱ ἱδρῶτες νόσους κρίνουσιν. οἱ δὲ μὴ οὕτως γινόμενοι πόνον σημαίνουσι καὶ μῆκος νούσου, ὑποτροπιασμόν.*

Οὐχ ἱδρῶτες μόνον, ἀλλὰ καὶ διαχωρήσεις γαστρὸς ἀξιόλογοι καὶ οὖρα πολλὰ καὶ ἀποστήματα παρ' οὖς ἢ κατ' ἄλλο τι τῶν ἄρθρων ἐν ταῖς ἡμέραις ταῖς εἰρημέναις ἐπι-

conciliari. Atque ita vehemens illa febris duplicem ad mortem rationem habitura eſt, tum quia ut ſignum cervicis perverſionem illam et in deglutiendo difficultatem propter ſiccitatem accidiſſe indicabit, tum etiam quia et ipſa aliquid conferet, tanquam una quaedam ex cauſis ad mortem perducentibus.

XXXVI.

Sudores febricitantibus boni, ſi coeperint tertio die, quinto, ſeptimo, nono, undecimo, decimo quarto, decimo ſeptimo, viceſimo primo, triceſimo primo et triceſimo quarto: ii namque ſudores morbos judicant. Qui vero non ita prodeunt, laborem, morbi longitudinem et reverſiones ſignificant.

Non ſudores dumtaxat, ſed et alvi non contemnendae dejectiones et urinae copioſae et juxta aurem aut in aliquem alium articulum abſceſſus dictis diebus commode

φαίνεται χρηστῶς. ὁ γάρ τοι καθόλου λόγος ἐστὶ τοιόσδε. τὰ δὲ κρίσιμα σημεῖά τε καὶ συμπτώματα ταῖς κρισίμοις ἡμέραις ἀρχέσθω. καὶ ἤρκει οὗτος ὁ λόγος ὁ εἰρημένος. ἀλλ' ὁ Ἱπποκράτης νῦν οὐ περὶ πάντων αὐτὸν ἐποιήσατο τῶν κρισίμων, ἀλλ' ἱδρώτων μόνων. ἀνέμνησέ τε τῶν κρισίμων ἡμᾶς ἡμερῶν, ὅσαι τῆς τεσσαρακοστῆς ἐντός εἰσι. τὰ γὰρ τούτων χρονιώτερα νοσήματα δι' ἱδρώτων οὐ πάνυ τι κρίνεσθαι πέφυκεν, ὥσπερ οὐδὲ δι' ἐκκρίσεως ὅλως, ἀλλ' ἤτοι κατὰ τὴν σύμπεψιν ἢ δι' ἀποστημάτων. ὅτι δ' οὐ πάσης τῆς ἡμέρας ἀριθμὸς ἐπιτήδειος εἰς κρίσιν ἐναργῶς ἡ πεῖρα μαρτυρεῖ καὶ θαυμάσειεν ἄν τις τῶν φασκόντων μηδεμίαν ἐν αὐταῖς εἶναι διαφοράν. ἄμεινον μὲν γὰρ ἐκ τῶν ἐναργῶς φαινομένων διδάσκεσθαι τὴν διαφορὰν, τὴν δ' αἰτίαν τοῦ γιγνομένου κατὰ πολλὴν ἐπισκέπτεσθαι σχολὴν, ὅπερ ἡμεῖς ἐποιήσαμεν ἐν τῇ τῶν κρισίμων ἡμερῶν πραγματείᾳ. τὸ μὲν εἰς τὴν χρείαν τῆς τέχνης διάφορον ἐν τοῖς πρώτοις ὑπομνήμασι δύο διελθόντες, τὰς (275) δ' αἰτίας αὐτῶν ἐν τῷ τρίτῳ πειραθέντες ζητῆσαι. διαπεφώνηνται

apparent. Universalis enim oratio talis est: et decretoria signa ac symptomata diebus judicatoriis incipiant. Atque haec oratio pronunciata suppeditabat. Verum Hippocrates non de omnibus judicatoriis ipsam fecit, sed de solis sudoribus nobisque dies judicatorios qui sunt intra quadragesimum in memoriam redegit. Morbi namque istis diuturniores non admodum per sudores judicari consueverunt, ut per excretiones, sed vel per concoctionem vel per abscessus. Quod autem non omnis dierum numerus sit ad crisin idoneus experientia manifesto testatur et cuique erunt admirationi qui nullas in his esse differentias statuunt. Satius enim est ex manifeste apparentibus eorum dierum differentiam ediscere, causas vero effecti per multum otium indagare, quod nos in tractatu de diebus judicatoriis egimus. Nam differentias in duobus prioribus commentariis ad artem necessarias explicavimus, eorum vero causas in tertio pro viribus exquisivimus. At nunc

δ' ἱκανῶς αἱ νῦν εἰρημέναι κατὰ τὸν ἀφορισμὸν ἡμέραι, γραφόντων αὐτὰς ἄλλων ἄλλως ὡς ἂν ἐθέλωσιν. ἀλλ' ἡμεῖς γε κατὰ τὰ πρὸς αὐτοῦ τοῦ Ἱπποκράτους εἰρημένα διά τε τοῦ προγνωστικοῦ καὶ τῶν ἐπιδημιῶν καὶ αὐτοῦ τοῦ βιβλίου τοῦ τῶν ἀφορισμῶν τὴν ἐξαρίθμησιν αὐτῶν ἐποιησάμεθα. τὰς δὲ ῥήσεις ἐν αἷς ἔγραψε περὶ τούτων τῶν ἡμερῶν ὁ Ἱπποκράτης ἔν τε τῇ τῶν κρισίμων ἡμερῶν πραγματείᾳ καὶ τῇ τῶν κρίσεων ἁπάσας ἔχεις ἠθροισμένας. νυνὶ δ' ἀπὸ τῆς τρίτης ἤρξατο προλαμβανούσης τὴν τετράδα κατὰ βραχὺ τὰ χρονιώτερα τῶν νοσημάτων καὶ μετὰ ταύτην ἔγραψε τὴν πέμπτην, ὑστερίζουσαν ἡμέραν μίαν τῆς τετάρτης. οὕτω γὰρ σχεδὸν ἐν ἅπασι τοῖς ἀντιγράφοις εὑρίσκεται, οὐκέτι γεγραμμένης τῆς τετάρτης ἡμέρας κατὰ τὸν ἀφορισμόν. καίτοι δοκεῖ πρώτη κρίσιμος ὑπάρχειν αὕτη, ἀλλ' ὅμως αὐτὴν ὑπερέβη νῦν ἢ αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης [159] ἢ ὁ πρῶτος τὸ βιβλίον γράψας. εἴπερ δ' ὅλως ὁ Ἱπποκράτης αὐτὴν ὑπερέβη, δοκεῖ μοι διὰ τήνδε τὴν αἰτίαν αὐτὸ ποιεῖσθαι, τὰ πλεῖστα κατοξέων νοσημάτων, ὅσα σὺν ἱδρῶτι

hoc in aphoriſmo commemorati dies in magnam controverſiam adducti ſunt, ipſos aliis aliter pro arbitrio ſcribentibus. Non vero ex ſententiis ab ipſo Hippocrate pronunciatis tum in prognoſtico tum in epidemiis et hoc ipſo aphoriſmorum libro, eorum enumerationem fecimus, ſententias vero quibus de rebus ſcripſit Hippocrates in opere de diebus judicatoriis, tum de criſibus omnes a nobis collectas habes. Nunc autem a tertio incepit quartum anticipante per brevioris temporis morbos; poſt hunc quintum ſcripſit uno die quarto poſteriorem. Sic enim in omnibus fere exemplaribus ſcriptum invenitur, nondum in aphoriſmo quarto die adſcripto, etiamſi ipſe criticus eſſe videatur. Verumtamen ipſum nunc praetermiſit vel ipſe Hippocrates vel qui primus librum ſcripſit. Si vero omnino Hippocrates eum praeterierit, hanc ob cauſam id mihi feciſſe videtur, quod plurimi peracuti morbi, qui

κρίνεται, τῇ τρίτῃ καὶ τῇ πέμπτῃ μᾶλλον ἢ τετάρτῃ τὴν κρίσιν λαμβάνει. σπανιώτεροι γὰρ οἱ διὰ τῆς τετάρτης κρινόμενοι, καί μοι τοῦτο ἐξεύρηται πάνυ σφόδρα διὰ πεῖρας αὐτὸ τοῦτο ζητήσαντι, διότι παραλέλοιπε κατὰ τὸν προκείμενον ἀφορισμόν. ἔοικε δὲ συμβαίνειν οὕτως, ἐπειδὴ τὰ κατόξεα νοσήματα τόν τε πρῶτον εὐθὺς παροξυσμὸν ἔχει σφοδρότερον καὶ τὸν ἀνάλογον αὐτῷ διὰ τρίτης, ἐμάθομεν δ' ὡς ἐν τοῖς σφοδροτέροις παροξυσμοῖς αἱ κρίσεις γίνονται. καὶ μέντοι καὶ ὅτι τὰ μὲν ἐν περισσαῖς ἡμέραις παροξυνόμενα θᾶττον κρίνεται. τὰ δ' ἐν ἀρτίαις χρονίζει. καὶ διὰ τοῦτο κἂν ἐν ἀρχῇ τε παροξύνηται νόσημα, κατὰ τὰς περιττὰς μᾶλλον. ἐὰν δὲ μέλλῃ χρονίζειν, εἰς τὰς ἀρτίους μεταπίπτουσιν οἱ σφοδρότεροι παροξυσμοί. ταυτὶ μὲν ἔχω περὶ τῆς τετάρτης λέγειν. ἐπὶ δὲ τῇ τελευτῇ τοῦ ἀφορισμοῦ τινὲς μὲν τὴν τριακοστὴν πρώτην ἡμέραν, τινὲς δὲ τὴν τριακοστὴν τετάρτην γράφουσιν. ἴσμεν δ' αὐτὰς ἐν

cum ſudore judicantur tertio et quinto die magis quam quarto judicium ſubeant. Rariores enim ſunt qui die quarto judicentur. Atque hoc a me fuit inventum per experientiam, quum hoc ipſum valde admodum quaeſiviſſem, quamobrem dies quartus fuiſſet ab Hippocrate in praeſenti aphoriſmo praetermiſſus. Hoc autem ideo accidere videtur, quia morbi peracuti tum primam ſtatim acceſſionem vehementiſſimam ſortiuntur, tum eam quae die tertio fit, illi proportione reſpondentem. Per vehementiores autem acceſſiones criſes fieri et morbos qui diebus imparibus exacerbantur, celerius judicari; qui vero paribus diuturniores reddi, id quoque nos experientia didicimus. Atque ideo ſi quis in principio morbus exacerbetur, indices impares magis, ſi diuturnior evaſurus ſit in dies pares vehementiores acceſſiones incidunt. Haec ſane ſunt quae de die quarto dicerem. Ad finem autem aphoriſmi nonnulli trigeſimum primum diem, quidam trigeſimum quartum ſcribunt, quos criticorum dierum numero

τῷ καταλόγῳ περιεχομένας τῶν κρισίμων ἡμερῶν καὶ ἴσως ἰσχυροτέραν γε τὴν τριακοστὴν τετάρτην. οὐ μὴν τῆς τεσσαρακοστῆς ἐμνημόνευσεν ἴσως, ἐπειδὴ ταύτην τινὰ ἀρχὴν τῶν χρονίων ἐνόμιζεν, ἃ δι' ἱδρώτων οὐ πάνυ τι κρίνεται. καὶ γὰρ καὶ αὐτὴν τὴν τριακοστὴν πρώτην καὶ τριακοστὴν τετάρτην καὶ πρὸ αὐτῶν τὴν εἰκοστὴν ἑβδόμην σπανίως ἔστιν ἱδρῶσι κρινούσας εὑρεῖν.

λζ'.

Οἱ ψυχροὶ ἱδρῶτες σὺν ὀξεῖ πυρετῷ γινόμενοι θάνατον σημαίνουσι, ξὺν δὲ πρηοτέρῳ μῆκος νούσου.

Ὅτι μὲν οὖν οὕτω γίνεται πολλάκις ἡ πεῖρα διδάσκει. τίς δ' ἡ αἰτία τοῦ γινομένου σκεπτέον. ἀπορώτατον γὰρ εἶναι δοκεῖ πυρετοῦ θερμοτάτου κατέχοντος τὸν ἄνθρωπον ἱδρῶτα ψυχρὸν γίγνεσθαι. ὅτι μὲν οὖν ἐν ἄλλοις χρὴ μέρεσι τοῦ σώματος εἶναι τὴν σφοδρὰν θερμασίαν, ἐξ ἄλλων

contineri certo ſcimus. Ac fortaſſis trigeſimus quartus majorem vim ſortitur, non tamen quadrageſimi meminit; quod forte hunc diuturniorum morborum principium quoddam exiſtimabat, qui non admodum per ſudores judicantur. Etenim et ipſum trigeſimum primum et trigeſimum quartum et ante ipſos vigeſimum ſeptimum raro per ſudores judicare comperimus.

XXXVII.

Frigidi ſudores cum acuta quidem febre oborti mortem, cum mitiore vero morbi longitudinem ſignificant.

Quod quidem ita oboriatur ſaepe docet experientia. Quae vero ſit hujus rei oborientis cauſa explorandum. Explicatu namque difficillimum eſſe videtur febre calidiſſima hominem detinente ſudorem frigidum oboriri. Quod itaque in aliis corporis partibus vehementem in-

δὲ κενοῦσθαι τοὺς ψυχροὺς ἱδρῶτας εὔδηλον. ἐθερμάνθησαν γὰρ ἂν εἴπερ ἐκ τῶν θερμοτάτων ἐφέροντο. κενοῦνται δὲ ἐκ τοῦ αὐτοῦ δέρματος οἱ ἱδρῶτες, ὅπερ ἐγχωρεῖ ψυχρὸν εἶναι, διακαιομένων τῶν ὑπ' αὐτό. σηπομένων γὰρ τινων χυμῶν ἐδείχθησαν ὀξέες γινόμενοι πυρετοί. σήπονται δ' οὗτοι πολ- [160] λάκις μὲν ἐν ὅλῳ τῷ σώματι, πολλάκις δ' ἐν τοῖς ἀγγείοις μόνοις. ὅταν οὖν ποτε συμβῇ δύο ταῦτα, τοὺς μὲν ἐν τοῖς ἀγγείοις χυμοὺς σήπεσθαι, τὴν δὲ τὰ στερεὰ μόρια διοικοῦσαν φύσιν, ἥτις ἐστὶ καθ' Ἱπποκράτην τὸ ἔμφυτον θερμὸν, ἤτοι γε ἐσβέσθαι παντάπασιν ἢ πλησίον ἥκειν σβέσεως, τὰ μὲν ἐκ τούτων κενούμενα ψυχρὰ φαίνεται. τὴν δ' ἐπὶ τῇ σήψει θερμασίαν οὐδὲν κωλύει σφοδροτάτην εἶναι. καὶ διὰ τοῦτο ὀλέθριον τὸ σημεῖον, ἐνδεικνύμενον ἐν τῷ τοῦ ζώου σώματι πλεονεκτεῖν ὑγρῶν πλῆθος, ψυχρῶν τοσοῦτον ὡς μήθ' ὑπὸ τῆς ἐμφύτου μήθ' ὑπὸ τῆς πυρεκτικῆς ἐκθερμαίνεσθαι. χλιαρῶν μέντοι πυρετῶν ὑπαρχόντων ἐγχωρεῖ σωθῆναι τὸν ἄνθρω-

esse calorem, ex aliis vero sudores frigidos vacuari oporteat, manifestum est. Calefacti siquidem fuissent, si ex partibus calidissimis manassent. Vacuantur autem ex eadem cute sudores, quae frigida esse potest, flagrantibus ipsi suppositis partibus. Nam quibusdam humoribus putrescentibus febres acutas fieri ostendimus. Hi vero saepe in toto corpore, saepe etiam in vasis solis putrescunt. Quum ergo haec duo interdum contigerint, humores qui vasis insunt putrescere et regentem solida corpora naturam, quae secundum Hippocratem nativus calor est, vel prorsus exstingui vel propius ad exstinctionem accedere, quae tum ex his vacuantur, frigida percipiuntur. Ortum vero ex putredine calorem vehementissimum esse nihil prohibet; proindeque frigidus ille sudor exitiale signum est, quod in animalis corpore humorum plenitudinem exuberare prodit eo usque frigidorum, ut neque ab insito, neque a febrili calore incalescant. Verum si tepidae ac remissiores existant febres, conceditur hominem

πον ἐν χρόνῳ πλείονι τοῦ ψυχροῦ πλήθους πεφθέντος καὶ κρατηθέντος ὑπὸ τῆς φύσεως. ὁ μὲν γὰρ ὀξὺς πυρετὸς αἴτιόν ἐστι καὶ σημεῖον δὲ ὀλεθριώτατον· αἴτιον μὲν, ἐπειδὴ πέφυκε διαλύειν τὰ σώματα, σημεῖον δὲ, ὅτι τὸ πλῆθος τῶν ὑγρῶν ἐνδείκνυται ὅτι ψυχρότατον ὑπάρχει, ὅπου γε μηδ᾽ ὑπὸ τῆς τοῦ πυρετοῦ μεταβάλλεται θερμότητος. ὁ δ᾽ οὐκ ὀξὺς, ἀλλὰ μέτριος πυρετὸς ἐπιτρέπει χρόνῳ πλείονι πρὸ τῆς φύσεως πεφθῆναι τὸ πλῆθος, ὡς ἂν μὴ φθάνων διαλύειν τὸ ζῶον. σημεῖον δ᾽ οὐκ ἔστιν οὕτως ὀλέθριον ὡς ὁ σφοδρός. ἐγχωρεῖ γὰρ ἐν χλιαρῷ πυρετῷ, κἂν μετρίως ψυχρὸν ᾖ τὸ πλῆθος, ἀνεκθέρμαντον μένειν.

λη΄.

Καὶ ὅκου ἔνι τοῦ σώματος, ἱδρὼς ἐκεῖ φράζει τὴν νοῦσον.

Εἴπερ γὰρ εἰς ὅλον ἡ νόσος ἐξέτατο τοῦ ζώου τὸ σῶμα καὶ τὴν κένωσιν ἂν ἐξ ἅπαντος ὁμοίως ὁμότιμον ἐποιεῖτο.

ſalvum evadere, concocta longiore tempore humorum copia atque evicta a natura. Nam acuta febris et cauſa et ſignum eſt pernicioſiſſimum: cauſa quidem, quandoquidem ſuapte natura corpora poteſt reſolvere, ſignum vero, quia humorum multitudinem oſtendit, quae frigidiſſima eſt, quum ne a febrili quidem calore mutetur. Quae vero acuta non eſt, ſed moderata febris, longiore tempore a natura plenitudinem concoqui permittit; quippe quae animal diſſolvere non praeoccupat. Signum autem adeo pernicioſum non eſt ac vehemens febris. Contingit enim in lenta febre, etiamſi moderate frigida plenitudo ſit, eam calefactam permanere.

XXXVIII.

Et qua corporis parte ſudor ineſt, ibi morbum eſſe denunciat.

Si morbus ad totum animalis corpus extenderetur, ex toto etiam aequabiliter fieret vacuatio. Sudores enim

γίγνονται μὲν γὰρ οἱ ἱδρῶτες ἤτοι τῆς φύσεως ἐκκενούσης τὰ περιττὰ, ἡνίκα καὶ κρίνουσι χρηστῶς, ἢ καὶ τῷ μὴ στέγεσθαι κατὰ τὸ σῶμα, τῷ λόγῳ τοῦ νοσήματος. ὁποτέρως δ' ἂν γένωνται, τὴν τῶν πεπονθότων μερῶν ἐκκρίνουσιν ὑγρότητα.

λθ'.

[161] Καὶ ὅκου ἔνι τοῦ σώματος ψυχρὸν ἢ θερμὸν, ἐνταῦθα ἡ νοῦσος.

Ἐν ᾧπερ ἂν ᾖ μορίῳ τοῦ σώματος ἐπίσημος ἤτοι θερμότης ἢ ψύξις, ἐν τούτῳ καὶ τὴν νόσον ἀναγκαῖον ὑπάρχειν. ἐξέστηκε γὰρ τοῦτο δηλονότι τῆς κατὰ φύσιν εὐκρασίας, ἥτις ἐστὶν ἡ ὑγίεια.

μ'.

Καὶ ὅκου ἐν ὅλῳ τῷ σώματι μεταβολαὶ καὶ ἢν τὸ σῶμα

oboriuntur vel natura fupervacanea vacuante, quo tempore ipfi commode et utiliter decernunt, vel etiam quod in corpore contineri non poffint, morbi ratione fiunt. Utrolibet autem fiant modo, partibus affectis contentam humiditatem vacuant.

XXXIX.

Et qua parte corporis ineft calor aut frigus, ibi morbus infidet.

Quacunque corporis parte infignis aut calor aut frigus fuerit, in ea morbum effe neceffe eft, haec pars fiquidem a naturali temperie, quae fanitas eft, receffit.

XL.

Atque ubi toto in corpore mutationes contingunt, ac fi

καταψύχηται ἢ αὖθις θερμαίνηται ἢ χρῶμα ἕτερον ἐξ ἑτέρου γίνηται, μῆκος νούσου σημαίνει.

Αἱ ποικίλαι διαθέσεις ἀεὶ χρονιώτεραι γίγνονται τῶν μονοειδῶν, ἀδυνατούσης δηλονότι τῆς φύσεως ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ κατεργάζεσθαι τὰς πολλὰς διαθέσεις.

μα'.

Ἱδρὼς πολὺς ἐξ ὕπνου γινόμενος ἄνευ φανερῆς αἰτίας τὸ σῶμα σημαίνει, τροφῇ ὅτι πλείονι χρέεται. ἢν δὲ τροφὴν μὴ λαμβάνοντι τοῦτο γίνηται, σημαίνει ὅτι κενώσεως δεῖται.

Ἔνιοι γράφουσιν οὕτω τὸν ἀφορισμὸν, ἱδρὼς πολὺς ἐξ ὕπνου γιγνόμενος ἄνευ φανερᾶς αἰτίας, ἔνιοι [162] δὲ ἄνευ τινὸς αἰτίης ἑτέρης. ἀλλά γε τὰ τοιαῦτα κἂν μὴ προσγραφῇ νοῆται, μυριάκις ἐν μυρίαις ῥήσεσιν ὑπ' αὐτοῦ πα- (276) ραλελειμμένα, διὰ τὸ προσυπακούειν ἡμᾶς αὐτὰ, κἂν

corpus refrigeretur rurſumque calefiat vel color alius ex alio oriatur, morbi longitudinem ſignificat.

Affectus varii ſemper diuturniores fiunt quam qui ſunt unius modi et formae; quum natura parvo tempore multos affectus ſubigere et concoquere nequeat.

XLI.

Qui ſudor copioſus ex ſomno citra manifeſtam cauſam oboritur, copioſiore cibo corpus uti ſignificat. Quod ſi cibum non aſſumenti hoc accidat, vacuatione opus eſſe ſignificat.

Nonnulli aphoriſmum ita ſcribunt: qui ſudor copioſus per ſomnum citra cauſam manifeſtam oboritur. Quidam vero absque alia quadam cauſa. Verum haec etiamſi non adſcribantur, millies in mille textibus ab ipſo praetermiſſa intelliguntur, quia licet non dicantur, a nobis

μὴ ῥηθῇ, μεμαθηκότας γε ἅπαξ παρ' αὐτοῦ ὅτι διὰ τὴν ἔξωθεν αἰτίαν οὐκ ἐκ τῆς τοῦ σώματος διαθέσεως γιγνόμενα συμπτώματα πρόγνωσιν οὐδεμίαν ποιεῖται ἀσφαλῆ. τούτου μὲν οὖν ἀεὶ χρὴ μεμνῆσθαι, τὸ δὲ κατὰ τὸν προκείμενον ἀφορισμὸν διδασκόμενον ἐν τῇ τοῦ πολὺς προσθήκῃ μάλιστά ἐστιν. εἰ γὰρ μὴ πολὺς ἱδρὼς ᾖ, δύναιτ' ἂν καὶ διὰ τὴν τῆς δυνάμεως ἀῤῥωστίαν καὶ διὰ τὴν τοῦ σώματος ἀραιότητα γίγνεσθαι. τὸ γὰρ πλῆθος ὑπ' αὐτοῦ δυοῖν θάτερον, ἤτοι διὰ τὴν τῶν ἄρτι λαμβανομένων σιτίων ἀμετρίαν ἢ διὰ τὴν τῶν ἔμπροσθεν ὑπάρχει. εἰ μὲν διὰ τὴν τῶν ἄρτι λαμβανομένων σιτίων ἀμετρίαν, κωλυτέον πολλὰ λαμβάνειν, εἰ δὲ διὰ τὴν τῶν ἔμπροσθεν, κενωτέον.

μβ'.

Ἱδρὼς πολὺς ψυχρὸς ἢ θερμὸς ἀεὶ ῥέων, ὁ ψυχρὸς μείζω, ὁ δὲ θερμὸς ἐλάσσω νοῦσον σημαίνει.

tamen fubaudiantur, ut qui femel ab ipfo didicerimus propter externam caufam, non corporis affectum fequuta fymptomata, nullam certam afferre praefagitionem, quod documentum femper meminiffe oportet. Quod autem in praefenti aphorifmo docetur, id in adjectione vocis, *copiofus*, maxime confiftit. Si namque fudor copiofus non effet, poffet et propter virium imbecillitatem et corporis raritatem accidere. Sudoris vero copia altera duarum caufarum exiftit propter ciborum vel recenter vel antea fumptorum incommoderationem. Quod fi propter recenter affumptorum eduliorum abundantiam fiat, plura fumere prohibendum, quod fi propter praefumptorum multitudinem, vacuandum eft.

XLII.

Sudor copiofus, frigidus aut calidus, femper fluens: frigidus quidem, majorem, calidus vero minorem morbum fignificat.

Περὶ μὲν οὖν τῶν ἐν ταῖς κρισίμοις ἡμέραις γιγνομένων ἱδρώτων ἔμπροσθεν εἴρηται· περὶ δὲ τῶν ἐν ὅλῳ χρόνῳ τοῦ νοσήματος ἐπιφαινομένων ἀκρίτως ἐν τῷδε δηλοῖ, χαλεπωτέρους μὲν εἶναι λέγων τοὺς ψυχροτέρους, ἧττον δὲ τούτων μοχθηροὺς τοὺς θερμούς. ἀμφότεροι μὲν γὰρ ἐνδείκνυται πλῆθος, ἀλλ' οἱ μὲν ἕτεροι ψυχρὸν, οἵ γε καὶ χείρους εἰσὶν, οἱ δὲ ἕτεροι θερμὸν, ἧττον ἐκείνων ὄντες ὀλέθριοι πυρετοί.

μγ'.

Οἱ πυρετοὶ ὁκόσοι μὴ διαλείποντες διὰ τρίτης ἰσχυρότεροι γίνονται μᾶλλον ἐπικίνδυνοι, ὅτῳ δ' ἂν τρόπῳ διαλείπωσι, σημαίνει ὅτι ἀκίνδυνοι.

[163] Ὅτι τὸ διαλείπειν ὁ Ἱπποκράτης ἐπὶ τῶν εἰς ἀπυρεξίαν παυομένων παροξυσμῶν λέγει δῆλον ἐποίησεν ἐν τῷδε τῷ ἀφορισμῷ, τοὺς ὁπωσοῦν διαλείποντας τῶν διὰ τρίτης παροξυνομένων ἀκινδύνους ἀποφαινόμενος. μόνοι

De fudoribus qui diebus criticis oriuntur prius dictum eft, de iis vero qui toto morbi tempore citra crifin ullam apparent hoc in aphorifmo declarat: qui deteriores quidem fudores effe frigidos, his vero minus pravos calidos. Utrique fiquidem plenitudinem adeffe demonftrant, fed alteri frigidam, qui et deteriores funt, alteri calidam, qui illis minus periculofi funt.

XLIII.

Quae febres non intermittentes tertio quoque die vehementiores fiunt, periculofiores. Quocunque autem modo intermiferint, citra periculum effe fignificant.

Quod Hippocrates verbum *intermittere* de acceffionibus in apyrexiam, i. e. febris vacuitatem, definentibus efferat, hoc in aphorifmo manifeftum fecit, qui acceffiones quoquo modo intermittentes tertio quoque die repetentes periculo vacare pronunciat. Ex ipfis enim eae folae pe-

γὰρ οἱ εἰς ἀπυρεξίαν λήγοντες ἐξ αὐτῶν εἰσιν ἀκίνδυνοι, κἂν σφοδρότατον ποιῶνται τὸν παροξυσμὸν κἂν ἱκανῶς μακρόν. ἐὰν μὲν γὰρ οὗτος ᾖ βραχὺς, ὡς ἐν τοῖς ἀκριβέσι τριταίοις ἐστὶν ἐλάττονι ἢ τῶν δώδεκα ὡρῶν χρόνῳ περιγραφόμενος, οὐ μόνον ἀκίνδυνος ὁ τοιοῦτός ἐστι πυρετὸς, ἀλλὰ καὶ ταχυκρίσιμος· ἐὰν δὲ μακρότερος ὡς ὡρῶν, εἰ τύχοι, ιη, ὑπάρχει ἀκίνδυνος μὲν ἔτι καὶ οὗτος, εἰς τοσοῦτον δὲ χρονιώτερος, εἰς ὅσον ὁ παροξυσμὸς αὐτοῦ μείζων ἐστὶν ἢ κατὰ τὸν ἀκριβῆ τριταῖον. εἰκότως δὲ τοὺς εἰς ἀπυρεξίαν τελευτῶντας ἀκινδύνους εἶναί φησιν, ὡς ἂν μήτε διὰ φλεγμονήν τινα γιγνομένους μήτε ἐπὶ κακοήθει σήψει χυμῶν. οὐδέτεροι γὰρ τούτων εἰς ἀπυρεξίαν ἀφικνοῦνται. ὅτῳ δ᾽ ἂν οὖν τρόπῳ διαλείπῃ σημαίνει ὅτι ἀκίνδυνοι, τουτέστιν, ἐάν τε σφοδροῦ τοῦ παροξυσμοῦ γεγονότος ἐάν τε μακροῦ.

---

riculo vacant, etiamſi vehementiſſimam et valde longam acceſſionem ſortiantur. Si namque acceſſio brevis fuerit, ut in tertianis ſit exquiſitis, minore utique quam duodecim horarum tempore circumſcripta, non ſolum periculo vacat ejusmodi febris, ſed cito etiam judicatur. Si vero longior fuerit, ut horarum, exempli gratia, octodecim, haec quoque citra periculum exiſtit, ſed tanto eſt diuturnior, quanto major extiterit ejus acceſſio, quam pro ſincera tertiana. Porro ratione ſi quae in apyrexiam deſinunt, eas citra periculum eſſe pronunciat, ut quae neque propter inflammationem aliquam fiant, neque ob malignam humorum putredinem. Neutra namque harum ad apyrexiam pervenit. Quocunque igitur modo intermiſerint, periculum abeſſe ſignificatur, hoc eſt ſive vehemens ſive longa fuerit acceſſio.

μδ'.

Ὁκόσοισι πυρετοὶ μακροὶ, τουτέοισιν ἢ φύματα ἐς τὰ ἄρθρα ἢ πόνοι γίνονται.

Οὐ διὰ παντὸς οὐδὲ τοῦτο καθάπερ οὐδ' ἄλλο οὐδὲν τῶν ὁμοίων, ἀλλ' ὡς τὸ πολὺ δηλονότι φαίνεται συμβαῖνον, ἡ δ' αἰτία φανερά. διὰ γάρ τοι τὸ πλῆθος ἢ τὸ πάχος ἢ τὴν ψυχρότητα τῶν τοὺς πυρετοὺς ἐργαζομένων χυμῶν ἐπὶ πλεῖστον ἐκτείνεται τὰ νοσήματα, χρόνου μακροῦ δεομένων αὐτῶν εἰς τὴν πέψιν. εἰκὸς οὖν ἐστιν ἐπ' αὐτοῖς καὶ φύματα γίγνεσθαι καὶ κατασκήπτειν εἰς ἄρθρα τὸ περιττόν. εἴτε δ' ἀντὶ τῶν ἀλγημάτων ἀκούσομεν εἰρῆσθαι τοὺς πόνους εἴτ' ἀντὶ τῆς βλάβης ἑκάτερον ἔχει τινὰ λόγον. ἄμφω γὰρ ἕπεται τοῖς ἀποσκήμμασιν.

με'.

[164] *Ὁκόσοισι φύματα ἐς τὰ ἄρθρα ἢ πόνοι ἐκ πυρετῶν μακρῶν γίνονται, οὗτοι σιτίοισι πλέοσι χρέονται.*

XLIV.

Quibus febres longae ſunt, his ad articulos tubercula vel dolores oboriuntur.

Haec ſententia neque perpetua eſt, ut neque alium aliud quidquam, ſed ut plerumque contingere videtur. Ejus autem cauſa manifeſta eſt: nam propter humorum febres efficientium vel copiam vel craſſitiem vel frigiditatem quam plurimum morbi producuntur, ipſis nimirum ad coctionem tempus poſtulantibus. Par igitur eſt et ab iis tubercula fieri et in articulos ſupervacanea decumbere. Sive autem per labores dolorem ſive laeſionem dici intellexerimus, uterque rationem aliquam habet intellectus. Nam utrumque apoſtemata, hoc eſt humorum decubitus et abſceſſus, comitatur.

XLV.

Quibus ad articulos tubercula aut dolores a longis febribus oriuntur, hi cibis copioſioribus utuntur.

Ed. Chart. IX. [164.] Ed. Baf. V. (276.)

Περὶ τῶν ἀναλαμβανομένων ἐκ νόσου διδάσκει. τούτοις γὰρ ἐμπιπλαμένοις εἰκός ἐστι γίγνεσθαι πληθωρικὰ περιττώματα καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἀῤῥωστίαν τῆς δυνάμεως.

μστ'.

Ἢν ῥῖγος ἐμπίπτῃ πυρετῷ μὴ διαλείποντι ἤδη ἀσθενεῖ ἐόντι, θανάσιμον.

Οὐ ταὐτόν ἐστιν ἢν ἐπιπέσῃ φάναι καὶ ἢν ἐμπίπτῃ. τὸ μὲν γὰρ ἐπιπέσῃ μίαν καταβολὴν τοῦ ῥίγους δηλοῖ, τὸ δ' ἐμπίπτῃ πλείονας. ἅπαξ μὲν οὖν ἐπιπεπτωκότος τοῦ ῥίγους οὔπω δῆλον εἴτ' ὀλέθριος εἴτε χρηστὴ κρίσις ἀκολουθήσει. δύναται μὲν γὰρ καὶ διὰ τὴν ἀῤῥωστίαν τῆς δυνάμεως ὀλέθριον γενέσθαι τὸ σύμπτωμα, δύναται δὲ καὶ σφαλερὰ κρίσις, ἀλλ' ὅμως εἰς ἀγαθὸν τελευτῆσαι. τὸ δὲ πλεονάκις γενέσθαι τὸ ῥῖγος μὴ διαλείποντος τοῦ πυρετοῦ καὶ ἄλλως μὲν οὐκ ἀγαθὸν, ἐπ' ἀσθενεῖ δὲ τῇ δυνάμει γιγνόμενον ὀλέθριον. εἰ μὲν γὰρ καὶ κένωσίς τις ἕποιτο τῷ

De iis qui ex morbo convalefcunt docet. His enim repletis plethorica excrementa maximeque ob virium imbecillitatem procreari par eft.

XLVI.

Si rigor febre non intermittente aegro jam debili incidat, letale.

Non idem eft dicere, fi fupervenerit et fi invadat. Illud enim *fupervenerit* unicum rigoris impetum, hoc vero *invadat* plures infultus fignificat. Itaque fi femel rigor invaferit, nondum liquet an perniciofa an falutaris crifis fequutura fit. Poteft enim et propter virium imbecillitatem exitiofum effe fymptoma. Poteft etiam dubia et fallax effe judicatio, quae tamen in bonum finem defінat. Saepius vero fi irruerit rigor, febre non intermittente, tum id alias minime bonum eft, tum in virium imbecillitate perniciofum. Nam fi qua etiam vacuatio

Ed. Chart. IX. [164. 165.] Ed. Baſ. V. (276.)

ῥίγει διάλειμμα μηδὲν ἐργαζομένη, κατ' ἄμφω διαλυθῆναι τὸν ἄνθρωπον εἰκὸς, οὔτε τῆς δυνάμεως φερούσης τὸν κλόνον τοῦ ῥίγους ὑπό τε τῆς κενώσεως καταλουμένης. εἰ δὲ τὸ ῥῖγος γίγνοιτο μόνον, οὐδεμιᾶς γιγνομένης κενώσεως ἑκατέρως οὐκ ἀγαθὸν τὸ σύμπτωμα. καὶ γὰρ ὡς αἴτιον κακὸν ἅψεται τῆς δυνάμεως καὶ σημεῖον ἔσται [165] μοχθηρὸν ἐνδεικνύμενον ἀῤῥωστίαν ἐσχάτην αὐτῆς, εὐωθυίας μὲν ἐπὶ τοῖς ῥίγεσιν ἐκκρίνειν τοὺς λυποῦντας χυμοὺς, ἀδυνατούσης δ' αὐτὸ νῦν ποιεῖν.

μζ'.

Αἱ ἀποχρέμψιες αἱ ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τοῖσι μὴ διαλείπουσι, αἱ πελιδναὶ καὶ αἱματώδεες καὶ δυσώδεες καὶ χολώδεες πᾶσαι κακαί. ἀποχωροῦσαι δὲ καλῶς ἀγαθαὶ καὶ κατὰ τὰς διαχωρήσιας καὶ κατὰ τὰ οὖρα. ἢν δὲ μή τι τῶν συμφερόντων ἐκκρίνηται διὰ τῶν τόπων τούτων, κακόν.

rigorem ſequatur quae nullam moliatur febris intermiſſionem, utriusque ratione hominem diſſolvi veriſimile eſt, tum quia vires imbecillae rigoris concuſſum ferre nequeant, tum quia vacuatione reſolvuntur. Si vero rigor ſolus accidat, nulla vacuatione ſubſequente, utroque modo ſymptoma minime bonum. Etenim ut mala cauſa vires tentabit corporis et ut malum ſignum exſtabit, quod extremam ipſarum virium imbecillitatem indicabit, quippe quae moleſtos humores rigoribus vacuare conſueverint, nunc autem id praeſtare nequeant.

XLVII.

In febribus non intermittentibus excreationes lividae, cruentae, grave olentes et bilioſae, omnes malae; bene tamen ſi prodeant, bonae, tum per alvi excretiones tum per urinas. At ſi quid eorum quae non juvant per haec loca excernatur, malum.

Ἦν μὲν ἴσως πρέπον ἀφοριστικῇ διδασκαλίᾳ συντομώτερον εἰρῆσθαι πάσας τὰς πονηρὰς ἐκκρίσεις καλῶς ἀποχωρούσας εἰς ἀγαθὸν τελευτᾶν, ὁ δὲ Ἱπποκράτης οὐχ οὕτως ἐποίησεν, ἀλλὰ πρῶτον μὲν ἐμνημόνευσε τριῶν γενῶν ἐκκρίσεως, τῆς τε διὰ στόματος καὶ τῆς τῶν διαχωρουμένων καὶ τῆς τῶν οὔρων, εἶτα καὶ τῆς διὰ στόματος αὐτῆς λεπτομερέστερον. οὐ γὰρ ἁπλῶς εἶπε τὰς μοχθηρὰς ἀποχωρούσας καλῶς ἀγαθὰς ὑπάρχειν, ἀλλὰ καὶ κατ' εἶδος αὐτῶν ἐμνημόνευσεν εἰπών· αἱ πελιδναὶ καὶ αἱματώδεες καὶ δυσώδεες καὶ χολώδεες. εἷς δέ τίς ἐστιν ὁ κοινὸς ἐπὶ πάντων τούτων λόγος, αἱ μοχθηραὶ κενώσεις μοχθηρῶν διαθέσεών εἰσι σημεῖα καὶ γίγνονται πολλάκις μὲν οὕτω, ὡς ἐπὶ τῶν (277) σηπεδονωδῶν ἑλκῶν ἡμῶν οἷς ἰχῶρες ἀποῤῥέουσιν, οὐδὲν ὠφελοῦντες τὴν διάθεσιν, ἐνίοτε δὲ οὕτως, ὡς πῦον ἐξ ἀποστήματος ῥαγέντος, ἐκκαθαιρομένου καλῶς τοῦ πεπονθότος. τεκμήρια δὲ τοῦ καλῶς ἀποκρίνεσθαι μέγιστα μὲν, εἰ πέψις εἴη καὶ ἡ εὐφορία. σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ ἡ τοῦ νοσήματος ἰδέα καὶ μετ' αὐτῶν ὥρα καὶ χώρα

Forte decebat doctrinam aphoristicam dici compendiosius, omnes pravas excretiones commode prodeuntes ad bonum exitum pervenire. Ita tamen non loquutus est Hippocrates, sed primum quidem trium excretionis generum meminit, tum ejus quae per os fit tum ejus quae per dejectiones et ejus quae per urinas, deinde illius quae per os fit magis particulatim. Non enim simpliciter dixit pravas excretiones commode exeuntes bonas esse, sed speciatim earum meminit his verbis, *lividae, cruentae, foetidae et biliosae.* Porro una quaedam est communis hisce omnibus ratio, malas vacuationes pravarum affectionum signa existere; ac saepe quidem ejusmodi excretiones eodem modo fiunt quo putridis in ulceribus, a quibus sanies defluit, quae affectum nihil juvat, nonnunquam vero in pus ex rupto abscessu, quod belle partem affectam expurgat. Quod vero bene et commode excernatur, maxima sunt et certa indicia coctio et ferendi facilitas seu levatio, quibuscum numeratur morbi species et anni

καὶ ἡλικία καὶ ἡ τοῦ κάμνοντος φύσις. τὸ δ' ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ ἀφορισμοῦ διχῶς εὑρίσκεται γεγραμμένον, ἐν τισὶ μὲν ὡς προγέγραπται, ἢν δὲ μή τι τῶν συμφερόντων ἐκκρίνηται, ἐν τισὶ δὲ χωρὶς τοῦ μὴ, κατὰ τόνδε τὸν τρόπον, ἢν δέ τι, τῶν συμφερόντων ἐκκρίνηται· κατὰ μὲν τὴν προτέραν γραφὴν ὁ λόγος ἔσται τοιοῦτος, ἢν δέ τι τῶν μὴ συμφερόντων ἐκκρίνεσθαι φαίνηται κενούμενον, οὐκ ἀγαθόν ἐστι· κατὰ δὲ τὴν δευτέραν, ἢν δέ τι τῶν συμφερόντων τῷ ζώῳ καὶ οἰκείων ἐκκρίνηται, οὐκ ἀγαθόν ἐστι. βελτίων οὖν ἡ προτέρα γραφή.

μη'.

[166] Ἐν τοῖσι μὴ διαλείπουσι πυρετοῖσιν ἢν τὰ μὲν ἔξω ψυχρὰ ᾖ, τὰ δὲ ἔνδον καίηται καὶ δίψαν ἔχῃ, θανάσιμον.

tempeftas et regio et aegrotantis tum aetas tum natura. Quod autem ad finem eft aphorifmi, duobus modis fcriptum invenitur. In quibusdam exemplaribus ut fupra fcriptum eft: *at fi quid eorum quae non conferunt excernatur.* In quibusdam vero fine negante particula, *non,* hoc modo: *fi vero eorum quae conferunt aliquid excernatur.* Secundum priorem lectionem talis erit orationis fententia: fi quid eorum quae non conferunt vacuari videatur, minime bonum. Ex pofteriore vero fcriptura talis erit fenfus: fi quid autem eorum quae animali conferunt et familiaria funt excernatur, non eft bonum. Itaque prior lectio praeftantior eft.

XLVIII.

In febribus non intermittentibus fi partes quidem externae frigidae fint, internae vero urantur et fiti vexentur, letale eft.

Σκεπτέον εἰ δυνατὸν ἔσται τὰ εἰρημένα συμπτώματα καὶ κατὰ τὸν διαλείποντα γενέσθαι πυρετόν. ἐγὼ μὲν γὰρ οὔτ' εἶδον οὔτ' ἐπινοῶ. φαίνεται δὲ μόνον τοῖς ὀλεθρίοις ὑπάρχοντα καύσοις ἢ εἰ βούλοιο καλεῖν ἑτέρως, τοῖς κακοηθεστάτοις, οἷον λιπυρίαις· ἄλλος δ' οὐδεὶς πυρετὸς διακαίει τὸ βάθος ἐψυγμένου τοῦ δέρματος. οὔτε γὰρ ὁ ἐπιεικὴς καῦσος οὐθ' ὁ τριταῖος, οἵπερ ἁπάντων εἰσὶ πυρετῶν θερμότατοι. ἔοικεν οὖν οὐχ ἕνεκα διορισμοῦ προσκεῖσθαι τῷ κατὰ τὸν ἀφορισμὸν τὸ ἐν τοῖσι μὴ διαλείπουσι πυρετοῖσιν, ἀλλ' ὁμοίως εἰρῆσθαι τῷ σπόνδυλοι δὲ οἱ κατὰ ῥάχιν, οὐχ ὡς καὶ ἄλλοθί που τοῦ σώματος ὄντων σπονδύλων, ἀλλ' ὥσπερ εἰ καὶ οὕτως εἶπε, σπόνδυλοι δὲ οἷς ὑπάρχει κατὰ ῥάχιν εἶναι, καὶ νῦν οὕτως ἀκουσόμεθα τοῦ λόγου. τὸ διακαίεσθαι τὸ βάθος ἐψυγμένου τοῦ δέρματος ὀλέθριόν ἐστι. γίγνεται δὲ τοῦτο κατά τινας τῶν μὴ διαλειπόντων πυρετῶν. αἰτία δ' αὐτοῦ τοιάδε τίς ἐστιν· ὅταν ἤτοι φλεγμονή τις ἰσχυρὰ κατά τι τῶν ἐν βάθει μορίων ἢ ἐρυσίπελας συστῇ, πᾶν ἐπὶ τὸ πεπονθὸς μέρος ἐξ ὅλου τοῦ

Explorandum eſt utrum etiam in intermittente febre commemorata ſymptomata fieri poſſint. Pernicioſis ſiquidem dumtaxat ardentibus febribus accidere videntur aut ſi aliter libeat vocitare, maligniſſimis, veluti lipyriis. Nulla vero febris alia profundum corpus perurit cute inalgeſcente. Neque enim mitior febris ardens, neque tertiana, quae duae febrium omnium ſunt calidiſſimae. Videtur itaque non diſtinctionis gratia illud aphoriſmo adjectum fuiſſe, in febribus non intermittentibus, ſed loquutionem protuliſſe huic coincidens ſpinae vertebrae non quod in alia corporis parte ſint vertebrae, ſed quaſi ita diceretur. Vertebrae quibus hoc ineſt, ut in ſpina ſint, ita et nunc Hippocratis textui accipiemus. Si altum corpus exuratur, cute perfrigerata, letale eſt. Hoc autem oboritur nonnullis in febribus non intermittentibus. At hujus rei talis eſt cauſa. Quum vehemens aliqua inflammatio aut eryſipelas in aliqua profunda corporis parte conſtiterit, univerſus ex toto corpore ſanguis in partem

σώματος ἕλκεται τὸ αἷμα καὶ διὰ ταῦτα μὲν διακαίεται τὸ βάθος, ἀποψύχεται δὲ τὸ δέρμα, καθάπερ ἐν ταῖς ἐπισημασίαις.

μθ'.

Ἐν μὴ διαλείποντι πυρετῷ ἢν χεῖλος ἢ τὸ βλέφαρον ἢ ὀφρὺς ἢ ὀφθαλμὸς ἢ ῥὶς διαστραφῇ, ἢν μὴ βλέπῃ, ἢν μὴ ἀκούῃ, ἤδη ἀσθενέος ἐόντος τοῦ κάμνοντος ὅ τι ἂν τουτέων γένηται, ἐγγὺς ὁ θάνατος.

[167] Αἱ διαστροφαὶ τῶν μορίων γίγνονται τεινομένων τε καὶ συνελκομένων ἐπὶ τὰς ἰδίας ἀρχὰς τῶν εἰς αὐτὰ καθηκόντων νεύρων, αὐτό τε τὸ τείνεσθαι φλεγμοναῖς καὶ σκίῤῥοις καὶ ξηρότησι καὶ ψύξεσιν ἀμέτροις ἕπεται. χαλεπὰ δὲ ταῦτά ἐστιν ὁπόταν τῆς τῶν νεύρων ἀρχῆς πλησίον συνίστηται. διὸ κἀπειδὰν ὅ τε πυρετὸς ᾖ συνεχὴς καὶ ὁ κάμνων ἀσθενὴς, ἐγγὺς εἶναι τὸν θάνατον εἰκός ἐστι,

affectam trahitur, atque ideo uruntur profunda; cutis autem perfrigeratur, quemadmodum in primis febrium insultibus.

XLIX.

In febre non intermittente si labrum aut palpebra aut supercilium aut oculus aut nasus pervertatur, si non videat, si non audiat, imbecillo jam corpore, quidquid horum acciderit, mors proxima.

Perversiones partium fiunt, quum nervi ad eas porrecti tenduntur et ad sua principia contrahuntur. Atque ipsa tensio et inflammationes et scirrhos et siccitates et perfrigerationes immoderatas sequitur. Haec autem gravia sunt, quum prope nervorum originem constituta fuerint. Quare quum febris continua fuerit aegerque debilis, proximam esse mortem merito augurandum est, multoque

ἔτι δὲ μᾶλλον, ὅταν ἢ μὴ ἀκούῃ τις ἢ μὴ βλέπῃ, διὰ τὴν τῆς αἰσθητικῆς δυνάμεως ἀῤῥωστίαν.

ν'.

Ὁκόσοισι δ' ἐν τῷ πυρετῷ μὴ διαλείποντι δύσπνοια γίνηται καὶ παραφροσύνη, θανάσιμον.

Γίγνεται μὲν ἐνίοτε καὶ διὰ μίαν αἰτίαν ἀμφότερα, δύσπνοια καὶ παραφροσύνη, πεπονθότος τοῦ ἐγκεφάλου καὶ φαίνεται τηνικαῦτα τὸ πνεῦμα, καθάπερ αὐτὸς εἶπεν ἐν τῷ προγνωστικῷ, μέγα τε καὶ διὰ πολλοῦ, τουτέστι μέγα τε καὶ ἀραιόν. ἐγχωρεῖ δὲ καὶ διά τι τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων πεπονθὸς γενέσθαι τὴν δύσπνοιαν. αἵ τε γὰρ πλευρίτιδες καὶ περιπνευμονίαι τά τ' ἄλλα τὰ κατὰ θώρακα καὶ πνεύμονα πάθη δύσπνοιαν ἐργάζεται. κινδυνώδη δὲ ταῦτα πάντα ἐστὶ καὶ μάλιστα μετὰ συνεχοῦς πυρετοῦ. καὶ γὰρ καὶ γίγνεσθαι πέφυκεν ἀεὶ μετὰ τοιούτου, ὥστε κἂν-

magis, quum aut aeger non audit aut non videt, propter fenfitricis facultatis imbecillitatem.

L.

Quibuscunque in febre non intermittente fpirandi difficultas et delirium acciderit, letale.

Fit interdum ob unicam caufam utraque et fpirandi difficultas et deliratio affecto cerebro, tuncque apparet fpiritus, ut ipfe in prognoftico pronunciat, et magnus ex multo intervallo hauftus, hoc eft magnus et rarus. Poteft etiam propter aliquem partium refpirationi infervientium affectum fieri fpirandi difficultas. Etenim pleuritides et peripneumoniae et ceterae thoracis et pulmonis affectiones fpirandi difficultatem efficiunt. Haec autem omnia periculofa funt, adjuncta praefertim febre continua. Nam femper cum ejusmodi febre fieri confueverunt. Quare et

ταῦθα τὸ ἐν πυρετῷ μὴ διαλείποντι κατὰ τὸν αὐτὸν ἔοικε λόγον εἰρῆσθαι τῷ κατὰ τὸν ἔμπροσθεν ἀφορισμόν.'

να'.

[168] Ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἀποστήματα μὴ λυόμενα πρὸς τὰς πρώτας κρίσιας μῆκος νούσου σημαίνει.

Πρόδηλος ὁ λόγος καὶ ἴσως οὐδὲ Ἱπποκράτους δεόμενος. ἐν αὐτῷ γὰρ τῷ μὴ λύεσθαι κατὰ τὰς πρώτας κρισίμους εὔδηλον ὡς χρονίζει τὰ τοιαῦτα παθήματα.

νβ'.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἢ ἐν τῇσιν ἄλλῃσιν ἀῤῥωστίῃσι κατὰ προαίρεσιν δακρύουσιν, οὐδὲν ἄτοπον. ὁκόσοι δὲ μὴ κατὰ προαίρεσιν, ἀτοπώτερον.

Εἴρηται κἀν τῷ προγνωστικῷ τὸ δακρύειν οὐκ ἀγαθὸν εἶναι σημεῖον, ὅταν γε δηλονότι μηδὲν ᾖ πεπονθὸς αὐτὸς

hic verba illa in febre non intermittente eadem ratione dicta esse videntur, qua in aphorismo praecedente.

LI.

Qui per febres abscessus non solvuntur, morbi longitudinem significant.

Ita dilucida est oratio ut fortassis Hippocrate non indigeat; satis enim ex eo ipso quod primis diebus criticis non solvantur constat hujusmodi affectus fore diuturnos.

LII.

Quibus in febribus aut aliis morbus oculi ex voluntate illacrymant, nihil absurdum; quibus vero praeter voluntatem, absurdius.

In prognostico quoque dixerat lacrymari bonum signum non esse, quando scilicet oculus nullo peculiari ac

ὁ ὀφθαλμὸς ἴδιον ἐξαίρετον πάθος, οἷον ὀφθαλμίαν ἢ τραχύτητα περὶ τὰ βλέφαρα ἤ τι τοιοῦτον. ἀῤῥωστία γάρ τις ἐμφαίνεται τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως, ἐπειδὰν μηδενὸς ὄντος τοιούτου δακρύουσιν. οὐκ ὀρθῶς δὲ ἀτοπώτερον γέγραπται παραβλητικῶς· ἄμεινον γὰρ ἦν ἀπολελυμένως ἄτοπον εἰρῆσθαι, καί μοι δοκεῖ τὸ σφάλμα τοῦ πρώτου βιβλιογράφου γεγονέναι μᾶλλον ἢ Ἱπποκράτους αὐτοῦ.

νγ'.

[169] *Ὁκόσοισι δὲ ἐπὶ τῶν ὀδόντων ἐν τοῖσι πυρετοῖσι περίγλισχρα γίνεται, ἰσχυροὶ γίνονται οἱ πυρετοί.*

Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ γενέσθαι δύνανται ταῦτα τὰ περίγλισχρα χωρὶς πολλῆς θερμασίας ὑγρότητα φλεγματικωτέραν ξηραινούσης.

---

proprio morbo laborat, ut ophthalmia, ut palpebrarum fcabritie aut fimili. Certa namque facultatis retentricis debilitas indicatur, quum nullo ejusmodi oculorum affectu aegri lacrymantur. Porro non recte fcriptum eft abfurdius comparative. Rectius enim fuiffet abfurdum abfolute dicere, quae primi potius bibliographi quam Hippocratis menda effe videtur.

LIII.

Quibus per febres dentibus lentores adnafcuntur, vehementiores febres redduntur.

Neque enim hujusmodi lentores et fordes fine copiofo calore pituitofiorem humiditatem exficcante oboriri queunt.

νδ'.

Ὁκόσοισιν ἐπὶ πολὺ βῆχες ξηραὶ βραχέα ἐρεθίζουσι ἐν πυρετοῖσι καυσώδεσιν, οὐ πάνυ τι διψώδεές εἰσι.

Ξηρὰς ὀνομάζουσι βῆχας ἐφ' ὧν οὐδὲν ἀναπτύεται, γίγνονται δὲ ποτὲ μὲν ἐπὶ δυσκρασίᾳ τῶν ἀναπνευστικῶν (278) ὀργάνων, ἔστι δ' ὅτε ἐπὶ τραχύτητι τῆς φάρυγγος ἢ τινος ὑγροῦ λεπτοῦ τε καὶ ὀλίγου καταῤῥέοντος. ὅ τι δ' ἂν ᾖ τούτων, ἐπιτέγγεταί πως τὰ περὶ τὴν ἀρτηρίαν χωρία καὶ διὰ ταῦθ' ἧττον γίγνονται διψώδεις. καὶ γὰρ ἐὰν τραχύτης ᾖ μόνη, διὰ τὴν ἐν τῇ βηχὶ κίνησιν ἐκ τῶν πλησίον ἕλκεταί τις ὑγρότης. οὕτω δὲ κἂν ἡ δυσκρασία μόνη.

νε'.

[170] Οἱ ἐπὶ βουβῶσι πυρετοὶ πάντες κακοὶ, πλὴν τῶν ἐφημέρων.

LIV.

Quos in febribus ardentibus plerumque tuſſes aridae leviter proritant, ii non admodum ſiticuloſi ſunt.

Siccas ſeu aridas tuſſes nominant quibus nihil exſpuitur. Hae vero interdum quidem ob ſpirabilium inſtrumentorum intemperiem oboriuntur, interdum vero faucium aſperitate vel etiam aliquo tenui et pauco humore deſtillante. Quidquid horum acciderit, quodammodo irrigantur loci qui ad aſperam arteriam porriguntur, proptereaque minus ſiticuloſi fiunt. Si namque ſola ſit aſperitas, propter eum qui tuſſi concitatur motum, ex vicinis locis humor quidam attrahitur; ſic etiam ſi ſola fuerit intemperies.

LV.

Ex bubonibus febres omnes malae, praeter diarias.

Ἐφήμεροι πυρετοὶ πάντες πρὸς αὐτοῦ καλοῦνται ὅσοι κατὰ τὸν ἴδιον λόγον ἡμέρᾳ γίγνονται μιᾷ. τοιοῦτοι δέ εἰσι καὶ οἱ ἐπὶ τοῖς βουβῶσιν, ὅταν ἐπὶ φανεροῖς αἰτίοις συστῶσι. τοὺς δ' ἄλλους βουβῶνας, ὅσοι χωρὶς αἰτίας φανερᾶς ἐγένοντο, ταῖς τῶν σπλάγχνων εἰκός ἐστι συνεισβάλλειν φλεγμοναῖς καὶ διὰ τοῦτο καὶ τοὺς ἅμα αὐτοῖς γιγνομένους πυρετοὺς κακοὺς εἶναι.

νστ'.

Πυρέσσοντι ἱδρὼς ἐπιγενόμενος, μὴ ἐκλείποντος τοῦ πυρετοῦ κακόν. μηκύνει γὰρ ἡ νοῦσος καὶ ὑγρασίην πλείω σημαίνει.

Ἐχρῆν τοῦτον τὸν ἀφορισμὸν ἐζεῦχθαι τῷ μικρῷ πρόσθεν εἰρημένῳ, καθ' ὃν ἔφη, ἱδρὼς πολὺς ψυχρὸς ἢ θερμὸς ἀεὶ ῥέων. αὐτός τ' ἐδήλωσε καὶ ὅπως κακὸν ἔφησε τὸν τοιοῦτον εἶναι καὶ διὰ τίνα αἰτίαν. κακὸς μὲν οὖν ἐστιν,

Diariae febres omnes ab ipſo vocantur quaecunque ſecundum ſuam naturam unicum diem perdurant. Tales autem ſunt quae ex bubonibus oriuntur, quum ex cauſis evidentibus conſiſtunt. Alios vero bubones, qui ſine cauſa manifeſta proveniunt, veriſimile eſt una cum viſcerum inflammationibus invadere, ideoque febres una cum ipſis bubonibus obortas malas eſſe.

LVI.

Febricitanti ſuccedens ſudor non deficiente febre malum; prorogatur enim morbus humoremque copioſiorem ſignificat.

Hunc aphoriſmum cum quadrageſimo ſecundo paulo ante pronunciato conjungi oportuit, in quo dicebat: *ſudor copioſus, frigidus aut calidus ſemper fluens.* Ipſe vero et quo pacto ejusmodi ſudorem dixerit malum eſſe et quam ob cauſam indicavit. Malus itaque exiſtit, quia

ὅτι πρὸς τῷ μὴ λύειν τὴν νόσον ἔτι καὶ μηκύνειν αὐτὴν δηλοῖ. τὴν δ' αἰτίαν τοῦ κατὰ τὸν χρόνον μήκους ὑγρότητα πολλὴν εἶναί φησιν, ἣν ἐν χρόνῳ πλείονι διαφερούσης τε καὶ πεττούσης τῆς φύσεως ἀναγκαῖόν ἐστι μηκῦναι τὸ νόσημα.

νζ'.

[171] Ὑπὸ σπασμοῦ ἢ τετάνου ἐνοχλουμένῳ πυρετὸς ἐπιγενόμενος λύει τὸ νόσημα.

Ἔστι μὲν δήπου καὶ ὁ τέτανος σπασμὸς, ἀλλ' οὐ φαίνεται σπώμενα τὰ μόρια κατ' αὐτὸν, ὅτι κατ' ἴσον ὀπίσω τε καὶ πρόσω τείνεται καὶ διὰ τοῦτο ἐξαίρετόν ἐστιν ὄνομα τέτανος ὡς εἶναι πάντας τοὺς τρεῖς σπασμοὺς ὀπισθότονον, ἐμπροσθότονον, τέτανον. ἅπαντες δ' οἱ σπασμοὶ γίγνονται κατ' αὐτὸν, ὑπὸ κενώσεως ἢ πληρώσεως τῶν νευρωδῶν δηλονότι μορίων. ὅσοι μὲν οὖν ἐπιγίγνονται πυρετοῖς καυσώδεσι σπασμοὶ, τούτους μὲν εἰκός ἐστι διὰ ξηρότητα συνί-

cum eo quod morbum non solvat ipsum etiam prorogari significat. Causam vero longitudinis temporis seu prorogationis copiosam humiditatem esse profert, quam quum longiori tempore discutiat et concoquat natura, morbum prorogari necesse est.

LVII.

Convulsione aut tetano laboranti febris succedens morbum solvit.

Est sane tetanus etiam convulsio, sed in tetano partes convelli non videntur, quod peraeque rursum prorsumque tendantur, ideoque proprium illi nomen est tetanus, ita ut tres sint ejus omnes convulsiones, opisthotonos, emprosthotonos et tetanos, hoc est *postentio, praetentio et partentio.* Omnes vero convulsiones secundum ipsum fiunt aut ex repletione aut vacuatione partium videlicet nervosarum. Quaecunque igitur febribus ardenti-

σπασθαι. ὅσοι δ' ἀπ' ἀρχῆς ἰδίας εἰσβάλλουσιν, ἐπὶ πληρώσει τὴν γένεσιν ἴσχουσι. τούτοις οὖν τοῖς σπασμοῖς ἐπιγενόμενοι πυρετοὶ τὸ μέν τι διαφοροῦσι τῆς περιττῆς ὑγρότητος, τὸ δέ τι καὶ συμπέττουσι τῆς ὑγρότητος, οἵπερ εἰσὶ καὶ τοῖς ἰατροῖς σκοποὶ τῶν ἰαμάτων. εἰκότως οὖν ὀλέθριοι μὲν οἱ ἐπὶ πυρετοῖς σπασμοὶ, οὐκ ὀλέθριοι δὲ οἱ πρὸ τῶν πυρετῶν.

νη'.

Ὑπὸ καύσου ἐχομένῳ ῥίγεος ἐπιγενομένου λύσις.

Ἐδείχθη γὰρ ἐν τῷ περὶ ῥίγους λόγῳ καὶ διὰ τὴν ξανθὴν χολὴν φερομένην ὀξέως διὰ τῶν αἰσθητικῶν σωμάτων ῥῖγος γιγνόμενον. ἐφ' ὧν δηλονότι καὶ κοιλίαι καταῤῥήγνυνται καὶ ἱδρῶτες καὶ ἔμετοι χολώδεις ἐπιφαίνονται. καθαιρομένης οὖν τῆς τὸν καῦσον ἐργαζομένης χολῆς ἡ λύσις τῷ πυρετῷ. καῦσον γὰρ ἴσμεν γιγνόμενον, ὅταν ἐν θε-

bus convulfiones fuperveniunt, has ob ficcitatem fieri rationi confentaneum eft; quaecunque vero ab initio proprio invadunt, ex repletione ortum habent. Hifce igitur convulfionibus febres fuccedentes partim quidem fuperfluam humiditatem difcutiunt, partim vero frigiditatem concoquunt, qui duo funt medicis remediorum fcopi. Itaque merito a febribus convulfiones funt letales, non letales vero quae febres antecedunt.

LVIII.

Ardente febre laboranti fuperveniente rigore folutio contingit.

In libro namque de rigore demonftratum eft etiam ob flavam bilem, quae per fentientia corpora ocius feratur, fieri rigorem; quam ob rem et alvi folvuntur et fudores et vomitus biliofi fuperveniunt. Expurgata igitur bile febris ardentis caufa efficiente fit febris folutio. Nam febrem ardentem fieri novimus, quum aeftiva anni tem-

ρινῇ ὥρᾳ ἀναξηρανθέντα τὰ φλέβια ἐπισπάσηται δριμέας καὶ χολώδεις ἰχῶρας εἰς ἑαυτά.

νθ'.

[172] *Τριταῖος ἀκριβὴς κρίνεται ἐν ἑπτὰ περιόδοισι τὸ μακρότατον.*

Ὁ τριταῖος πυρετὸς τοῦ καύσου κατὰ μὲν τὸν ποιοῦντα χυμὸν οὐ διαφέρει. γίγνονται γὰρ ὑπὸ τῆς ξανθῆς χολῆς ἀμφότεροι. διαφέρουσι δὲ πολὺ τῷ τὸν μὲν καῦσον ἐν ταῖς φλεψὶν ἅμα τῷ αἵματι τὴν ξανθὴν χολὴν πλεονάζουσάν τε καὶ ζέουσαν ἔχειν, τὸν δὲ τριταῖον ἐν ὅλῳ τῷ σώματι φερομένην τε καὶ κινουμένην. ἀκριβὴς οὖν ἔσται ὁ τριταῖος ὁ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν εἰλικρινῆ διασώζων. διασώζει δὲ ὁ ξανθὴν χολὴν ἔχων, ὡς εἴρηται, πλεονεκτοῦσάν τε καὶ κινουμένην, τήν τε ὥραν θερινὴν καὶ τὸ χωρίον ὁμοίως τῇ ὥρᾳ θερμὸν καὶ ξηρὸν καὶ τὴν ἡλικίαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν κρᾶσιν ὁμοίαν. εὐθὺς δ' ἂν τῷ τοιούτῳ τριταίῳ καὶ

peftate venulae exficcatae acres ac biliofos ad fe ichoras attraxerint.

LIX.

Tertiana exquifita feptem circuitibus ut longiffima judicatur.

Tertiana febris ab ardente humoris efficientis ratione non differt. Ambae namque a flava bile procreantur. Multum autem differunt, quod ardens in venis una cum fanguine flavam bilem redundantem et ferventem habeat; tertiana vero quod eadem bilis toto feratur ac moveatur corpore. Exquifita igitur tertiana erit, quae fui ipfius naturam puram finceramque fervat. Servat autem quae flavam bilem, ut diximus, redundantem et concitatam habet; et praeterea ubi adeft aeftiva tempeftas et regio tempeftati fimiliter calida ac ficca et hominis tum aetas tum temperatio fimilis. Statim autem in tali tertiana

ὁ παροξυσμὸς γίγνοιτο μετὰ ῥίγους καὶ ἡ λύσις αὐτοῦ μεθ' ἱδρῶτος ἢ ἐμουμένης ἢ ὑπιούσης τῆς ξανθῆς χολῆς ἢ καὶ πάντων ἅμα τούτων γιγνομένων. ἔσται δὲ τῷ τοιούτῳ τριταίῳ καὶ ὁ τοῦ παροξυσμοῦ χρόνος ἐλάττων πολλῷ τοῦ τῆς ἀνέσεως. ἐν δυοῖν γὰρ ἡμέραις καὶ νυξὶ ταῖς ἴσαις συντελουμένης ὅλης αὐτοῦ τῆς περιόδου τὸν ἀκριβῆ τριταῖον οὐκ ἂν ποθ' εὕροις ἐξωτέρω τῶν δώδεκα ὡρῶν ἐκτείνοντα τὸν παροξυσμόν. τὸν τοιοῦτον οὖν ὁ Ἱπποκράτης φησὶν ἐν ἑπτὰ περιόδοισι κρίνεσθαι τὸ μακρότατον. ὃ γὰρ ἐπὶ τῶν συνεχῶν ἡμέρα μία δύναται, τοῦτο ἐπὶ τῶν διαλειπόντων ὁ παροξυσμός. κατὰ γοῦν τὴν τούτων συναρίθμησιν αἱ κρίσεις αὐτῶν γίγνονται. τοῦτο δ' ἠνίξατο μὲν καὶ αὐτὸς ἐν τῷ προγνωστικῷ κατὰ τὸν περὶ τεταρταίων λόγον εἰπών· γίγνεται δὲ καὶ τῶν τεταρταίων ἡ κατάστασις ἐκ τοῦ τοιούτου κόσμου. τετήρηται δὲ καὶ ἡμῖν ἐπὶ τῶν τεταρταίων αὐτῶν καὶ τῶν τριταίων ἡ κρίσις γιγνομένη κατὰ τὸν τῶν περιόδων ἀριθμὸν οὐ τὸν τῶν ἡμερῶν. εὐθὺς γοῦν ἐπὶ τοῦ τριταίου πυρετοῦ ὁ ἕβδομος ἀπὸ τῆς ἀρχῆς παροξυ-

cum rigore fiet acceffio et ejus folutio cum fudore aut bile flava per vomitum aut alvum evacuata aut hifce omnibus fimul factis. Erit etiam ejusmodi tertianae tempus acceffionis multo minus quam remiffionis. Nam quum duobus diebus et totidem noctibus totus ejus circuitus perficiatur, exquifitam tertianam ultra horas duodecim acceffionem proferre nunquam reperies. Talem igitur ait Hippocrates feptem circuitibus, quod longiffimum fit, judicari. Quod enim in continuis unus dies poteft, hoc in intermittentibus acceffio. Nam fecundum acceffionum fupputationem intermittentium fiunt judicationes. Hoc ipfe in prognoftico innuebat, quum de quartana agens ita loquitur: fervat etiam quartanarum conftitutio talem ordinem. Sed et ipfi quoque obfervavimus tum in quartanis ipfis tum in tertianis fieri judicationem, fecundum periodorum, non dierum numerum. Jam primum ergo in tertiana febre a principio feptima acceffio in tertium et

σμὸς εἰς τὴν τρισκαιδεκάτην ἡμέραν ἐμπίπτει καὶ κρίνεται πολλάκις ἐν αὐτῷ τὸ νόσημα, μὴ περιμεῖναν τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην ἡμέραν. καθάπερ οὖν ἐν τοῖς συνεχέσι νοσήμασι τῶν μὲν ὀξέων νοσημάτων ὅρος ἦν ἡ τεσσαρεσκαιδεκάτη, τῶν δὲ κατοξέων ἡ ἑβδόμη, οὕτως ἐν τοῖς διαλείπουσιν ὁ μακροχρονιώτατος πυρετὸς τριταῖος ὅρον ἔχει τὴν ἑβδόμην [173] περίοδον. ὥσπερ δὲ πάλιν ἐπὶ τῶν κατοξέων ἐνεδέχετο κριθῆναι τὸ νόσημα καὶ κατὰ τὴν πέμπτην ἡμέραν καὶ κατὰ τὴν τετάρτην καὶ κατὰ τὴν τρίτην, οὕτως καὶ τοῦ τριταίου καὶ κατὰ τὰς αὐτὰς περιόδους ἐνδέχεται γενέσθαι τὴν λύσιν, οὐκ ἀναμενούσης τῆς φύσεως τὴν ἑβδόμην περίοδον. ἐνίοτε μὲν οὖν μετὰ προσθήκης ὁ Ἱπποκράτης ἀκριβῆ τριταῖον ὀνομάζει τὸν τοιοῦτον. ἐνίοτε δὲ ἁπλῶς ἀρκεῖται τριταῖον εἰπὼν, ὥσπερ καὶ νῦν ἔθους ὄντος καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν Ἕλλησι τὰ τοιαῦτα πάντα πράγματα ἀδιορίστως ὀνομάζειν.

---

decimum diem incidit, ac saepius in ipso morbus judicatur, non exspectato quarto decimo die. Quemadmodum igitur in morbis continuis acutorum quidem morborum terminus est quartus decimus, peracutorum vero septimus: sic in intermittentibus, quae longissimum tempus durat tertiana febris terminum habet circuitum septimum. Atque rursum ut in peracutis quinto, quarto et tertio die morbus judicari poterat, sic in tertiana quoque iisdem circuitibus fieri solutio potest, natura minime septimam periodum exspectante. Porro Hippocrates tertianam aliquando cum adjectione exquisitam nominat; aliquando vero simplici appellatione contentus tertianam absolute dicit, quae nunc etiam aliorum omnium Graecorum est consuetudo, hujusmodi res omnes indefinite nominare.

ξ'.

Ὁκόσοισιν ἂν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τὰ ὦτα κωφωθῇ, αἷμα ἐκ ῥινῶν ῥυὲν ἢ κοιλίη ἐκταραχθεῖσα, λύει τὸ νόσημα.

Εἴρηται καὶ πρόσθεν αὐτῷ κώφωσιν γίγνεσθαι, χολωδῶν διαχωρημάτων ἐπισχεθέντων καὶ ἀναδραμόντων ἐπὶ τὴν κεφαλὴν, λύεσθαί τε τὴν τοιαύτην κώφωσιν ἐκταραχθείσης τῆς γαστρός. εἴρηται δὲ καὶ νῦν αὐτῷ τοῦτο καὶ πρὸς αὐτὸ (279) τὸ περὶ τῆς διὰ τῆς ῥινὸς αἱμοῤῥαγίας. καὶ γὰρ καὶ αὕτη λύει κώφωσιν τὴν ἐν πυρετοῖς γιγνομένην, δηλονότι χωρὶς τοῦ πεπονθέναι τι τὸ τῆς ἀκοῆς ὄργανον ἴδιον ἐξαίρετον πάθημα· καὶ οὐδὲν θαυμαστὸν, ἐκκρινομένων τε καὶ μεταβαλλομένων τῶν λυπούντων χυμῶν παύεσθαι τὰ νοσήματα.

ξα'.

Πυρέσσοντι ἢν μὴ ἐν περισσῇσιν ἡμέρῃσιν ὁ πυρετὸς ἀφῇ, ὑποτροπιάζειν εἴωθεν.

LX.

Quibus per febres aures obſurduerunt, ſanguis e naribus profluens aut alvus exturbata morbum ſolvit.

Surditatem fieri bilioſis excrementis et ad caput recurrentibus etiam antea ab ipſo pronunciatum eſt, talemque ſurditatem alvo exturbata ſolvi. Idem quoque nunc is ipſe pronunciat et praeterea de profluvio ſanguinis e naribus mentione facta. Etenim hoc etiam ſurditatem ſolvit, etiam videlicet quae per febres abſque ulla propria atque inſigni inſtrumenti auditus affectione ſuboritur. Neque mirum eſt, ſi noxiis humoribus excretis et translatis morbi ceſſent.

LXI.

Febricitantem niſi diebus imparibus febris dimiſerit, reverti conſuevit.

Οὐκ οἶδ᾽ εἰ τοῦτον τὸν ἀφορισμὸν Ἱπποκράτης αὐτὸς ἔγραψε καὶ μὴ τῶν παρεγγεγραμμένων ἐστίν. [174] ἔν τε γὰρ τῷ προγνωστικῷ τὰς κατὰ τετράδα τῶν κρισίμων ἡμερῶν αὐξήσεις τε καὶ συνθέσεις ἐδίδαξε καὶ κατὰ τοῦτ᾽ αὐτὸ τὸ βιβλίον τῶν ἀφορισμῶν, ἔν τε ταῖς ἐπιδημίαις οὐ μόνον ἐν τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ πολλοὺς οἶδε κρινομένους, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν εἰκοστὴν καὶ τὴν τεσσαρακοστὴν καὶ ἑξηκοστὴν καὶ ὀγδοηκοστήν. κρίνει δ᾽ αὐτῷ καὶ εἰκοστὴ τετάρτη καὶ τριακοστὴ τετάρτη, ὀγδοηκοστή τε καὶ κατ᾽ ἀρχὰς εὐθέως ἡ τετάρτη. πῶς οὖν νῦν φησιν, εἰ μὴ ἐν περισσῇ ἡμέρᾳ ὁ πυρετὸς παύσεται, μὴ γίνεσθαι πιστὴν τὴν κρίσιν. ἄμεινον οὖν ἀντὶ τοῦ ἐν περισσῇ ἡμέρᾳ, ἐν κριτικῇ γράφειν, ὡς ἐνίοις ἔδοξε. πολλὰ μέντοι τῶν ἀντιγράφων πληθυντικῶς τό τ᾽ ἐν περισσῇσι καὶ τὸ ἡμέρῃσιν ἔχει γεγραμμένα.

ξβ΄.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἴκτεροι ἐπιγίνονται πρὸ τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν, κακὸν, ἢν μὴ ξυνδόσιες ὑγρῶν κατὰ τὴν κοιλίαν γίνωνται.

Utrum hunc aphorifmum Hippocrates ipfe fcripferit, neque inter falfo adfcriptos fuerit nefcio. Etenim in prognoftico ea dierum judicantium incrementa ac compofitiones quae per quaternarium fiunt docuit et in hoc ipfo aphorifmorum libro atque in epidemiis non folum decimo quarto die judicari vidit, verum etiam vigefimo, quadragefimo, fexagefimo et octogefimo. Sed et vicefimus quartus et tricefimus et ab initio ftatim quartus fecundum ipfum judicant. Quomodo igitur nunc nifi imparibus diebus febris defierit, minime fidem fore judicationem pronunciat. Praeftat igitur pro impari die fcribere crifimo, id eft judicatorio, ut nonnullis vifum eft. Quamquam multa exemplaria multitudinis numero imparibus diebus fcriptum habent.

LXII.

Quibus per febres ante feptimum diem aurigines oboriuntur, malum, nifi humores per alvum cedant.

Ἴκτερος μὲν ἐνίοτε γίγνεται καὶ κριτικὸς, ἀποτιθεμένης τῆς φύσεως εἰς ὅλον τὸ σῶμα καὶ μάλιστα πρὸς τὸ δέρμα τὴν ξανθὴν χολήν. γίγνεται δὲ καὶ σύμπτωμα κακοπραγοῦντος τοῦ ἥπατος. αἱ κακοπραγίαι δ' αὐτοῦ τρεῖς εἰσιν, ἐφ' αἷς ἴκτερος εἴωθεν ἐπιγίγνεσθαι, σκίῤῥος καὶ φλεγμονὴ καὶ ἔμφραξις. ἀλλὰ σκίῤῥος μὲν χρόνιον νόσημα, φλεγμονὴ δὲ καὶ ἔμφραξις καὶ ἐξαίφνης δύναται γενέσθαι. καὶ δὴ καὶ οἱ πρὸ τῆς ἑβδόμης ἡμέρας ἴκτεροι κατά τι τούτων γίγνονται. θᾶττον γὰρ οὐχ οἷόν τε κριτικῶς ἀναχυθῆναι τὴν χολὴν εἰς τὸ σῶμα. τὸ μὲν οὖν πρὸ τῆς ἑβδόμης ἡμέρας κακὸν εἶναι τὸν ἴκτερον ἀληθὲς, οὐ μὴν τό γε μετὰ τὴν ἑβδόμην ἀκίνδυνον ὁμοίως ἀληθὲς, οὐδ' εἴρηται νῦν τοῦτο. δύναται γὰρ καὶ φλεγμονὴ καὶ ἔμφραξις ἄχρι πλείονος παραμεῖναι. θᾶττον μέντοι τῆς ἑβδόμης ἀναχυθῆναι τὴν χολὴν κριτικῶς ἀδύνατόν ἐστιν. ἔν τισι δὲ τῶν ἀντιγράφων πρόσκειται τῷ ἀφορισμῷ κατὰ τὸ τέλος, ἢν μὴ ξυνδόσιες ὑγρῶν κατὰ τὴν κοιλίην γίνονται, τῶν προσθένιων

Icterus interdum criticus eft, hoc eft judicatorie fit, natura in totum corpus, maximeque in cutem flavam bilem deponente, interdum fymptomaticus: fymptoma namque eft jecoris male affecti. Mali autem jecoris affectus ex quibus aurigo oboriri confuevit, tres funt, fcirrhus, inflammatio et obftructio. Verum fcirrhus diuturnus morbus eft, inflammatio vero et obftructio etiam repente fieri poffunt. At profecto qui icteri ante feptimum diem acciderint, ex horum alterutro ortum habent. Nam citius judicatorie bilis in corpus effundi non poteft. Ante feptimum quidem diem icterum malum effe, verum exiftit; non tamen poft feptimum omni vacare periculo fimiliter verum eft, neque iftud nunc pronunciatur. Poteft enim et inflammatio et obftructio diutius permanere. Verum ante feptimum critice bilem effundi eft impoffibile. Porro in quibusdam exemplaribus aphorifmo circa finem adjectum eft, nifi humores per alvum cedant, iis qui

αὐτὸ βουλομένων καὶ κατὰ τὴν κοιλίαν ἐκκαθαίρεσθαι τὴν χολήν.

ξγ'.

[175] Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι καθ' ἡμέρην ῥίγεα γίνεται, καθ' ἡμέρην οἱ πυρετοὶ λύονται.

Ἐπειδὴ κινουμένης τῆς χολῆς κατὰ τὴν ὅλην τοῦ σώματος ἕξιν ἐπιγίγνεται ῥίγη καὶ διὰ τοῦτο ἐκκαθαίρεταί τε καὶ κενοῦται καθ' ἕκαστον παροξυσμὸν, εἰκότως εἰς ἀπυρεξίαν ἀφικνεῖται τὸ διάλειμμα τῶν τοιούτων πυρετῶν. τοῦτο οὖν ἐστιν αὐτὸ τὸ νῦν εἰρημένον, τὸ καθ' ἑκάστην ἡμέραν οἱ πυρετοὶ λύονται, ὡς εἰ καὶ καθ' ἡμέραν ἀπυρέτους γίγνεσθαι τοὺς καμνοντας εἰρήκει. ὥσπερ δὲ εἰ καθ' ἡμέραν γίγνοιτο τὰ ῥίγη, καθ' ἡμέραν οἱ πυρετοὶ παύοιντο, οὕτω δηλονότι καὶ εἰ διὰ τρίτης καὶ εἰ διὰ τετάρτης, ὅπερ ἀμέλει καὶ φαίνεται γιγνόμενον ἐπί τε τῶν τριταίων καὶ τεταρταίων περιόδων, ἐφ' ὧν οἱ μὲν πυρετοὶ λύονταί τε καὶ

haec adjiciunt, per alvum quoque bilem expurgari volentibus.

LXIII.

Quibus in febribus quotidie rigores fiunt, quotidie febres ſolvuntur.

Quum bilis per totum corporis habitum motione rigores accidant, atque ideo ſingulis ipſa acceſſionibus expurgetur et vacuetur, non abſque ratione ad apyrexiam pervenit ejusmodi febrium intermiſſio. Hoc igitur ipſum eſt quod nunc dicitur: *quotidie febres ſolvuntur;* ac ſi dixiſſet, aegrotos quotidie ſine febre fieri. Quemadmodum autem ſi quotidie rigores fiant, quotidie etiam febres ceſſant: ſic etiam ſi tertio quartove quoque die, quod utique et in tertianis et quartanis circuitibus fieri apparet, in quibus febres ſolvuntur et rurſum redeunt, remanet

πάλιν γίγνονται. μένει δέ τις ἐν τῷ σώματι παρὰ φύσιν διάθεσις, ἐφ' ἧς κατὰ περίοδον οἵ τ' ἄλλοι πυρετοὶ καὶ τὰ νοσήματα γεννῶνται.

ξδ'.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τῇ ἑβδόμῃ ἢ ἐνάτῃ ἢ τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἴκτεροι ἐπιγίνονται, ἀγαθὸν, ἢν μὴ τὸ ὑποχόνδριον τὸ δεξιὸν σκληρὸν γένηται, εἰ δὲ μὴ, οὐκ ἀγαθόν.

Ὁ πρὸ τούτου γεγραμμένος ἀφορισμὸς ἀτάκτως μοι δοκεῖ παρεγκεῖσθαι. βέλτιον γὰρ ἦν συνῆφθαι τὸν νῦν εἰρημένον ἀφορισμὸν ἐκείνῳ, καθ' ὃν φησιν· [176] οἷσιν ἂν ἐν πυρετῷ ἴκτερος ἐπιγένηται πρὸ ἑπτὰ ἡμερῶν, κακόν· ἵν' ὁ σύμπας λόγος γένηται τοιοῦτος, πρὸ μὲν τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν ἴκτερον γενέσθαι κακὸν πάντως, μετὰ δὲ τὰς ἑπτὰ χρηστόν· εἰ μή τι τὸ δεξιὸν ὑποχόνδριον σκληρὸν εἴη, τουτέστιν εἰ μή τις ἐν τῷ σπλάγχνῳ ἤτοι τῷ ἥπατι κακο-

tamen quaedam in corpore praeter naturam affectio, a qua per circuitum aliae febres et morbi generantur.

LXIV.

Quibus per febres die ſeptimo aut nono aut decimo quarto icterus obortus fuerit, bonum, niſi dextrum hypochondrium durum ſit, alioqui minime bonum.

Qui ante hunc ſcriptus eſt aphoriſmus citra ordinem interjectus fuiſſe mihi videtur. Satius enim fuiſſet nunc pronunciatum aphoriſmum illi conjunctum fuiſſe, in quo ait: *quibus per febres aurigines ante ſeptimum diem oboriuntur, malum*; ut tota ejusmodi procederet oratio. Ante ſeptimum diem icterum fieri prorſus malum eſt; poſt ſeptimum vero bonum; niſi dextrum hypochondrium obduruerit, id eſt niſi quis malus affectus ex iis quos

πραγία τῶν ὀλίγον ἔμπροσθεν εἰρημένων ὑπάρχει. καθαιρομένου γὰρ ἐν αὐτῷ τοῦ αἵματος καὶ τῆς χολῆς μεταλαμβανομένης ἐκ τῶν φλεβῶν εἰς τοὺς χοληδόχους πόρους, ἐάν τε ἔμφραξίς τις γένηται, κατά τι τῶν μεταλαμβανόντων χωρίων, ἐάν τε φλεγμονή τις ἢ σκίῤῥος, ἀνάγκη πᾶσα μήτε καθαίρεσθαι τὸ αἷμα καὶ συναναφέρεσθαι τὴν χολὴν αὐτῷ πάντῃ σώματος, ἐντεῦθέν τε τὸν ἴκτερον γίγνεσθαι.

ξε'.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι περὶ τὴν κοιλίην καῦμα ἰσχυρὸν καὶ καρδιωγμὸς κακόν.

Ὅτι μὲν οὖν οὐ μόνον τὸ σφύζον ἐξ ἑαυτοῦ κατὰ φύσιν σπλάγχνον, ἀλλὰ καὶ τὸ στόμα τῆς γαστρὸς οἱ παλαιοὶ καρδίαν ὠνόμαζον ἕν τι τῶν ὁμολογουμένων ἐστὶν, ὥσπερ γε καὶ ὅτι καρδιαλγίαν τὰ τούτου τοῦ μέρους ἀλγήματα προσαγορεύουσι. τό γε μὴν καρδιώσσειν οἱ πλεῖστοι μὲν τῶν ἐξηγησαμένων τοὺς ἀφορισμοὺς ταυτὸν ἡγοῦνται σημαίνειν

paulo fupra retulimus vifceri feu hepati acciderit. Quum enim fanguis in eo expurgetur et bilis ex venis in meatus cholidochos, *bilis receptacula*, traducatur, five in his locis obftructio aut inflammatio aliqua vel fcirrhus fuerit, fanguinem prorfus non expurgari, fed una cum ipfo bilem quoquoverfum per totum corpus deferri atque inde auriginem fieri neceffe eft.

LXV.

In febribus circa ventriculum aeftus vehemens et cordis morfus malum.

Quod veteres non folum vifcus illud quod ex fe fecundum naturam pulfat, fed etiam os ventriculi cor appellaverint, res eft conceffa, quemadmodum etiam quod cardialgiam *cordolium*, hujus partis dolores appellitant. Enimvero plurimi aphorifmorum interpretes καρδιώσσειν, idem quod καρδιαλγεῖν, *corde morderi*, *idem ac corde*

τῷ καρδιαλγεῖν. ἔνιοι δὲ τῆς καρδίας αὐτῆς, λέγω δὴ τοῦ σπλάγχνου, καρδιωγμὸν δηλοῦσθαί φασιν, ἐξηγούμενοί τι κίνησίν τινα φασὶ παλμώδη τὸν καρδιωγμὸν εἶναι. τὸ μὲν οὖν ἰσχυρὸν καῦμα τῆς κοιλίας ὑπὸ τῆς ξανθῆς χολῆς ζεούσης ἐν τοῖς χιτῶσιν αὐτοῖς γίγνεται. κατὰ λόγον δὲ τοῖς οὕτω διακειμένοις καὶ τὸ στόμα τῆς γαστρὸς δάκνεται καὶ διὰ τοῦτο κακόν ἐστι τὸ σύμπτωμα. εἰ δὲ καὶ τὴν πυκνὴν καὶ ταχεῖαν κίνησιν τῆς καρδίας καὶ μάλισθ' ὅταν ᾖ καὶ παλμώδης, ἀκούοι τις εἰρῆσθαι καρδιωγμὸν, ἔσχατον ἤδη τοῦτο κακόν ἐστι, σημαῖνον ἐκπεπυρῶσθαι τὴν ζωτικὴν ἀρχήν.

ξστ'.

[177] *Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι ὀξέσιν οἱ σπασμοὶ καὶ οἱ περὶ τὰ σπλάγχνα πόνοι ἰσχυροὶ κακόν.*

Οἱ σφοδροὶ πυρετοὶ παραπλησίως πυρὶ ξηραίνοντες τὰ νεῦρα τείνουσί τε καὶ σπῶσι καὶ κατὰ τοῦτο ἐπιφέρουσιν ὀλεθρίους σπασμούς. ἐνίοτε δὲ καὶ αὐτὰ τὰ σπλάγχνα κατὰ

dolere, ſignificare autumant. Nonnulli vero cordis ipſius viſceris ſcilicet cardiogmum hic ſignificari dicunt, motionem quandam palpitationi ſimilem cardiogmum eſſe. Itaque vehemens ventriculi aeſtus a flava bile in ipſius tunicis fervente generatur. Rationi autem conſentaneum eſt ita affectis et os ventriculi morderi et ob id malum eſſe ſymptoma. Si quis vero cardiogmum dici crebrum illum et celerem cordis motum quum palpitationi ſit ſimilis intellexerit, extremum jam hoc malum eſt, quod inflammatum ac incenſum vitae principium ſignificat.

LXVI.

In febribus acutis convulſiones et vehementes circa viſcera dolores, malum.

Vehementes febres ignis inſtar nervos exſiccantes tendunt et convellunt, proindeque perniciofas convulſiones efferunt. Nonnunquam vero viſcera quoque ipſa per ta-

τὴν τοιαύτην διάθεσιν ὀδυνᾶται τῷ σφοδρῷ τῆς φλογώσεως τε καὶ ξηρότητος, καὶ διὰ τοῦτο κακὴν εἶναί φησιν αὐτὴν, ἔτι δὲ μᾶλλον κακὴ ἔσται τῶν πό- (280) νων ἰσχυρῶν γιγνομένων. ἴσμεν δὲ δήπου καὶ διὰ φλεγμονὴν ἢ ἐρυσίπελας ἢ ἔμφραξιν ἰσχυρὰν ἢ ἀποστήματα ἐν τοῖς σπλάγχνοις ὀδύνας γιγνομένας. ἀλλὰ νῦν οὐκ εἰκὸς αὐτῷ τὸν λόγον ὑπὲρ ἐκείνων εἶναι. προφανής τε γὰρ ὁ ἐπ᾽ αὐτῆς κίνδυνός ἐστι καὶ οὐκ ἐξ ἀνάγκης συνημμένος σπασμῷ, καὶ τὸ ἐν πυρετοῖς εἴωθε λέγειν ὁ Ἱπποκράτης ἀντὶ τοῦ πυρετικοῖς νοσήμασιν, ὅταν αὐτοῖς πάθος ὑπάρχωσιν οἱ πυρετοὶ καὶ μὴ σύμπτωμα μορίου πεπονθότος τι τῶν προειρημένων παθῶν.

ξζ'.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν οἱ ἐκ τῶν ὕπνων φόβοι ἢ σπασμοὶ κακόν.

---

lem affectum dolent, propter inflammationis ac ficcitatis vehementiam, atque idcirco ipfe malum effe pronunciat, fed multo pejor erit, fi vehementes dolores accefferint. Scimus autem etiam propter inflammationem aut eryfipelas aut fortem obftructionem aut abfceffus in vifceribus dolores fieri. Sed de his nunc ipfi fermonem haberi verifimile non eft. Manifeftiffimum fiquidem ipfis ineft periculum, non tamen neceffario convulfioni adjungitur. Et quum Hippocrates in febribus dicit, morbos febriles intelligere confuevit, quum febres ipfae fint morbi, non etiam partis alicujus aliquo dictorum affectuum laborantis fymptomata.

LXVII.

In febribus per fomnos, pavores aut convulfiones malum portendunt.

Εἴρηται μὲν ὑπ' αὐτοῦ καὶ πρόσθεν ὅτι ὁ μὲν βλάπτων τὸν ἄῤῥωστον ὕπνος θανάσιμος ὑπάρχει, ὁ δὲ μὴ βλάπτων οὐ θανάσιμος. ἔνθα καὶ παράδειγμα τοῦ λόγου προσθεὶς εἶπεν· ὅκου παραφροσύνην ὕπνος παύει, ἀγαθὸν· ὡς ὄντος τινὸς ὕπνου τοῦ μήτε παύοντος παραφροσύνην, παροξύνοντος δ' ἐνίοτε καὶ γεννῶντος. ἀλλὰ καὶ νῦν ἕτερα παραδείγματα τῆς ἐξ [178] ὕπνου βλάβης εἶπε τοὺς φόβους καὶ τοὺς σπασμούς. γράφουσι δ' οὐ φόβους, ἀλλὰ πόνους ἔνιοι, καὶ μέντοι καὶ τεθεάμεθα πολλάκις ἐν ὀλεθρίοις νοσήμασι καὶ φόβους καὶ πόνους καὶ σπασμοὺς ἐξ ὕπνου γενομένους. ἔοικε δὲ τοῦτο συμβαίνειν, ὅταν ἐν τοῖς ὕπνοις ἐπὶ τὸν ἐγκέφαλον ὁ λυπῶν ἀφίκηται χυμὸς, ἔσω κινουμένης τηνικαῦτα τῆς φύσεως μᾶλλον ἤπερ ἔξω. καὶ μέντοι καὶ ὥσπερ ἐπὶ τῇ τροφῇ κατενεχθέντες εἰς ὕπνον πληροῦνται τὴν κεφαλὴν, οὕτω κἂν ταῖς πληθωρικαῖς διαθέσεσιν οἱ ὕπνοι πληροῦντες αὐτὴν βαρύνουσι τὸν ἐγκέφαλον. ἐὰν μὲν οὖν μελαγχολικώτερον ᾖ τὸ πλῆθος, οἱ φόβοι γίγνονται, μὴ τοιούτου δὲ ὄντος οἱ πόνοι τε καὶ οἱ σπα-

Ab ipfo quoque antea pronunciatum eft: *qui fomnus aegrotantem laedit, eum effe mortiferum; qui vero non laedit, letalem non effe;* ubi et pronunciati exemplum adjiciens ita loquitur: *ubi delirium fomnus fedat, bonum;* tanquam fomnus aliquis fit qui delirium non fedet, fed citet interdum et generet. Verum et nunc tamen non pavores, fed labores fcribunt. Verum et ipfi faepe vidimus in perniciofis morbis et pavores et labores et convulfiones ex fomno concitatos fuiffe. Quod accidere videtur, quum in cerebrum noxius humor pervenerit per id temporis intro magis quam foras mota natura. Quin etiam quemadmodum a cibo in fomnum collapfis caput repletur, fic plethoricis affectibus fomni caput replentes cerebrum obruunt. Si itaque ea plenitudo magis ad atrae bilis naturam accedat, pavores invadunt; alioqui fi talis non fit, labores fiunt et convulfiones. Et vero fomni

σμοὶ, καὶ οἱ ὕπνοι δὲ δηλονότι διὰ παντὸς ἂν ἔβλαπτον, ὅσον ἐπὶ τὸ συῤῥεῖν εἰς τὸ βάθος τε καὶ τὰ σπλάγχνα τὴν ὕλην, εἰ μὴ τῷ τῆς πέψεως λόγῳ πλέων εἶχε τὸ τῆς ὠφελείας ἤπερ τὸ τῆς βλάβης ἐστὶν ἐκ τῆς ἔσω ῥοπῆς. οὐ μόνον δὲ κατὰ τὸν ἐγκέφαλον αὐτὸν ἀθροιζόμενοι μοχθηροὶ χυμοὶ τοιαῦτα συμπτώματα φέρουσιν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ στόμα τῆς γαστρὸς, ὅθεν καὶ μᾶλλον ἐν τοῖς ὕπνοις αἱ ἀναθυμιάσεις γίγνονται, μενόντων ἀπέπτων αὐτῶν, ὡς αἵ γε πέψεις τοὺς ὠφελίμους ἐπιφέρουσιν ὕπνους.

ξη'.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τὸ πνεῦμα προσκόπτον κακὸν, σπασμὸν γὰρ σημαίνει.

Πνεῦμα νῦν ἀκουστέον αὐτὸν λέγειν, ὥσπερ κἀν τῷ προγνωστικῷ τὸ κατὰ τὴν ἀναπνοὴν, ὅπερ ἐπειδὰν προσκόπτῃ, τουτέστιν ἴσχηται μεταξὺ καὶ διακόπτηται, σπασμὸν σημαίνει. καὶ γὰρ καὶ γίγνεται τῶν τὸν θώρακα κινούντων

etiam ipsi, quantum in ea est materia quae in profundum et viscera ipsa per quietem confluit, semper laederent, nisi collectionis ratione majorem utilitatem afferrent, quam sit damnum illud quod motum ad interiora consequitur. Nec solum in cerebro ipso acervati pravi humores talia invehunt symptomata, sed etiam in ipso ore ventriculi. Unde magis etiam per somnum exhalationes fiunt ipsis incoctis manentibus: nam coctiones somnos utiles afferunt.

LXVIII.

In febribus spiritus illidens malum, convulsionem enim portendit.

Spiritum hic ab ipso dici quemadmodum et in prognostico respirationem, exaudiendum est; qui quum illidat, hoc est in sui medio sistatur et interrumpatur, convulsionem significat. Etenim hoc fit musculis thoracem

μυῶν καὶ νεύρων ἤδη σπασμωδῶς διακειμένων. αὐξηθείσης οὖν τῆς διαθέσεως, ἐπιλαβούσης τε πλείονα μόρια σαφῆς σπασμὸς καταλήψεται τὸν ἄνθρωπον. οὔσης δὲ διπλῆς τῆς κατὰ τὴν ἀναπνοὴν κινήσεως ἡ μὲν ἔσω φορὰ τοῦ πνεύματος εἰσπνοὴ προσαγορεύεται, ἡ δ' ἔξω τὴν ἐναντίαν εἴληφε προσηγορίαν ἐκπνοὴ κληθεῖσα. προσκόπτει δὲ τὸ πνεῦμα ποτὲ μὲν ἡμῶν εἰσπνεόντων, ὥσπερ ὅταν εἴπῃ διπλῆ ἔσω ἐπανάκλησις, οἷον ἐπίπνευσις, ποτὲ δὲ ἐκπνεόντων, ὡς ὅταν εἴπῃ καὶ πνεῦμα προσπταῖον ἐν τῇ ἔξω φορᾷ. ἐν τούτοις μὲν οὖν ἑκατέρου τοῦ μέρους τῆς ἀναπνοῆς ἐμνημόνευσε μόνον, κατὰ δὲ τὸν νῦν προκείμενον ἀφορισμὸν ὑπὲρ ὅλης αὐτῆς ἀποφαινόμενος ἔφη τὸ πνεῦμα προσκόπτον, εἴτε κατὰ τὴν ἔσω φορὰν εἴτε κατὰ τὴν ἔξω, εἴτε κατ' ἀμφοτέρας πάσχει τὸ τοιοῦτον.

ξθ'.

[179] *Ὁκόσοισιν οὖρα παχέα, θρομβώδεα, ὀλίγα, οὐκ ἀπυρέτοισι, πλῆθος ἐπελθὸν ἐκ τουτέων λεπτὸν ὠφελέει,*

moventibus, ac nervis jam convulſione affectis, qua ſane aucta affectione et plures partes occupante, tum aperta convulſio hominem prehendet. Quum vero geminus ſit reſpirationis motus, alter quo ſpiritus intro fertur, inſpiratio dicitur; alter quo foras fertur, contrariam appellationem ſortitus, exſpiratio nuncupatur. Illidit autem ſpiritus ac interciditur nobis interdum inſpirantibus, ut quum ipſe dixit: *duplex intro revocatio*, veluti ſuperinſpiratio; interdum exſpirantibus, ut quum dixit: *et ſpiritus illiſus*, quum foras effertur. In his igitur utriusque partis reſpirationis tantum meminit. At in propoſito aphoriſmo de tota ipſa pronuncians, inquit: *ſpiritus offendens*, ſive intro forasve, ſive utroque feratur, id accidit.

LXIX.

Quibus febre non vacuis urinae craſſae, grumoſae ac paucae ſunt, ubi copia ex his ſucceſſit, tenuis prodeſt;

μάλιστα δὲ τὰ τοιαῦτα ἔρχεται οἷσιν ἐξ ἀρχῆς διὰ ταχέων ὑπόστασιν ἔχει.

Οὐχ ἁπλῶς εἴρηκεν οὖρα παχέα, ἀλλὰ προσέθηκε καὶ θρομβώδεα, δυοῖν θάτερον ἐνδεικνύμενος, ἤτοι τοῦ πάχους τὸ ποσὸν ἢ τὸ τῆς ὑποστάσεως ἀνώμαλόν τε καὶ διεσπασμένον, ὡς καὶ κατὰ περιγραφήν τινα φαίνεσθαι πολλὰς συστάσεις αὐτῶν ὥσπερ θρόμβους. ἔνιοι μὲν οὖν οὐ θρομβώδεα γράφουσιν, ἀλλὰ βορβορώδεα, καθάπερ καὶ ὁ Νουμισιανὸς καὶ ὁ Διονύσιος, εἰ μὲν καὶ δυσωδίαν τινὰ συνενδεικνύμενοι διὰ τῆς λέξεως, πλέον τι τῶν ἄλλων δηλοῦντες. εἰ δ᾽ ὡς τοῦ πάχους τὸ ποσὸν, οὐδὲν περιττότερον ἐν τῷδε διδάσκοντες. ὅ γε μὴν σύμπας λόγος τοῦ Ἱπποκράτους οὐ φαίνεται περὶ δυσωδῶν οὔρων γιγνόμενος, ἀλλὰ μόνων ὀλίγων τε καὶ παχέων, ὡς ἐκ τῆς ἀντιθέσεως ἔσται δῆλον. πλῆθος γὰρ, φησὶν, ἐλθὸν ἐκ τούτων λεπτὸν ὠφελέει, ὥστε εἰ καὶ μόνον ἐγέγραπτο τοῦτο, ὅσοις οὖρα παχέα ὀλίγα, μηδὲν ἂν λείπειν τῷ λόγῳ. γίγνεται μὲν οὖν καὶ χωρὶς

tales autem his maxime prodeunt, quibus ab initio aut quam primum ſedimentum ſortiuntur.

Non ſimpliciter urinas craſſas pronunciavit, ſed etiam grumoſas addidit, duorum alterum indicans, aut craſſitudinis quantitatem aut ſedimenti inaequalitatem ac divulſionem, ita ut ſecundum quandam etiam circumſcriptionem multae ipſarum concretiones tanquam grumi appareant. Itaque nonnulli, ut Numiſianus et Dionyſius, non grumoſas, ſed coenoſas ſcribunt: qui ſi per id verbum ſimul foetorem quendam indicent, quiddam amplius quam alii interpretes explicant: ſi vero craſſitudinis copiam, nihil quidquam quod non alii hoc ipſo docent. Enimvero tota Hippocratis oratio non de grave olentibus urinis eſſe videtur, ſed de ſolis paucis ac craſſis, ut ex antitheſi ſeu oppoſitione fiet manifeſtum. Ubi ex his copia ſucceſſit tenuis, juvat. Quare ſi hoc ſolum ſcriberetur: quibus urinae craſſae, paucae, nihil orationi deeſſet.

Ed. Chart. IX. [179.] Ed. Baf. V. (28)

πυρετοῦ τισιν οὖρα τοιαῦτα, τῆς φύσεως ἐκκαθαιρούσης διὰ νεφρῶν τὰ τοῦ παντὸς σώματος περιττώματα. γίγνεται δὲ καὶ μετὰ πυρετῶν, ἐφ' ὧν ἴσως ἄν τις ὑπονοήσειε τὴν εἰς τοὐναντίον αὐτῶν μετάπτωσιν οὐκ εἶναι χρηστήν· ἐπειδὴ τοὐπίπαν ἐν τοῖς πυρετοῖς ἐκ λεπτῶν κατ' ἀρχὰς τῶν οὔρων ἡ μετάπτωσις εἰς τὸ παχύτερον γίγνεται πρὸς τὴν λύσιν ἰούσης τῆς νόσου, καὶ διὰ τοῦτό μοι δοκεῖ μάλιστα καὶ ὁ ἀφορισμὸς οὗτος αὐτῷ γεγράφθαι, διδάσκοντι τὸ σπάνιον τοῦ πράγματος. ἔστιν ὅτε γὰρ ἤτοι κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ νοσήματος ἢ οὐ μετὰ πολύ γε τῆς ἀρχῆς, οὖρα γιγνόμενα παχέα διὰ τὸ βάθος ὑπόστασιν ἔχει. τούτοις οὖν τοῖς οὔροις οὐκ ἔστιν ἀγαθὸν σημεῖον ἡ ὑπόστασις, ὥσπερ τοῖς ἄλλοις, ὁπόσα λεπτὰ κατ' ἀρχὰς ὄντα τῷ λόγῳ τῆς πέψεως ὅλου τοῦ νοσήματος ὑπόστασιν λαμβάνει. τῷ πλήθει δ' εἰκότως ἐστὶν ὀλίγα τὰ παχέα τῶν οὔρων, ὡς ἂν μόγις διεξερχόμενα τῶν νεφρῶν. ὁπόταν οὖν ἅμα μὲν ἐκκενωθῇ τὸ πλέον τῆς τοιαύτης κακοχυμίας, ἅμα δὲ καὶ

Fiunt autem quibusdam febre vacuis tales urinae, natura per renes totius corporis fupervacanea expurgante; fiunt etiam cum febribus, in quibus quispiam fortaffis fufpicetur ejusmodi urinarum in contrarium factam transmutationem non effe bonam. Quandoquidem maximam partem in febribus ex urinis ab initio tenuibus fit in craffiores converfio, morbo jam ad folutionem tendente. Atqui propterea mihi hic aphorifmus ab eo fcriptus effe maxime videtur, quod raro accidit edocente. Contingit enim interdum aut per morbi initia aut non multo poft principium urinas craffas redditas propter materiae gravitatem fedimentum habere. His igitur in urinis fedimentum bonum fignum non eft, quemadmodum in ceteris quae quum ab initio tenues exiftant, totius morbi coctionis ratione fedimentum confequuntur. Porro merito craffae urinae multitudine paucae funt, ut quae vix renes permeent. Poftquam igitur fimul tum major ejusmodi cacochymiae pars vacuata fuerit, tum fimul refiduum con-

πεφθῇ τὸ κατάλοιπον, ἐκκρίνεται τηνικαῦτα λεπτότερα πολὺ τῶν πρόσθεν, ἄμει- [180] νον γὰρ οὕτως εἰπεῖν, οὐκ ἀπολύτως ὡς Ἱπποκράτης εἶπε λεπτά. τὰ γὰρ κατὰ φύσιν οὐχ ἁπλῶς ἐστι λεπτὰ, καθάπερ οὐδὲ παχέα, μέσα δ' ἑκατέρας τῆς ὑπερβολῆς καὶ σύμμετρα ὄντα, παχύτερα μέν ἐστι καὶ λέγεται τῶν ὑδατωδῶν, λεπτότερα δὲ τῶν θρομβωδῶν. πολλὰ δ' εἰκότως ἐκκρίνεται διὰ τὸ πρόσθεν ἐπέχεσθαι, καθ' ὃν χρόνον μόγις διεξῄει τὰ παχέα.

ο'.

(281) *Ὁκόσοισι δὲ ἐν πυρετοῖσι τὰ οὖρα ἀνατεταραγμένα οἷον ὑποζυγίου, τουτέοισι κεφαλαλγίαι ἢ πάρεισιν ἢ παρέσονται.*

Τοῦτον ἔνιοι τὸν ἀφορισμὸν τῷ πρὸ αὐτοῦ συνάπτουσιν ὡς μέρος ἐκείνου γράφοντες οὕτως· οἷσιν δ' ἀνατεταραγμένα τὰ οὖρα, τούτοισι κεφαλαλγίαι. καὶ βούλονταί τινὲς μὲν τὸ ἀνατεταραγμένα τὰ ἐναντία δηλοῦν τοῖς προει-

coctum evaferit, tunc multo prioribus tenuiores excernuntur. Praeftiterit namque fic appellare non tenues abfolute, quemadmodum dixit Hippocrates. Nam quae fecundum naturam funt, non abfolute tenues exiftunt, ut neque craffae, fed inter utrumque exceffum mediae et commoderatae funt; et aquofis quidem craffiores funt atque dicuntur, tenuiores vero grumofis. Multae autem ratione excernuntur, quia prius retentae fuere, quo tempore prae craffitie vix percolabantur.

LXX.

Quibus per febres urinae perturbatae funt, quales jumentorum, iis capitis dolores adfunt aut aderunt.

Hunc aphorifmum nonnulli fuperiori tanquam ejus partem connectunt ita fcribentes: *Quibus vero urinae turbatae funt, hifce recentes capitis dolores.* Ac volunt quidam vocem *turbatae* praedictis tenuibus contrarias pro-

ρημένοις τοῖς λεπτοῖς, τινὲς δὲ παχέσι καὶ θρομβώδεσι, τινὲς δ' αὐτὰ τὰ ἀνατεταραγμένα ἐξηγοῦνται. ψεῦδός γε μὴν ἐστι τὸ τὰ λεπτὰ τῶν οὔρων εἶναι κεφαλαλγικά. φαίνονται γὰρ αἱ κεφαλαλγίαι ποτὲ μὲν προηγούμεναι, ποτὲ δὲ συνοῦσαι τοῖς ἀνατεταραγμένοις οὔροις. ὁποῖα δ' ἐστὶ ταῦτα σαφῶς ἐδήλωσεν εἰπὼν, οἷον ὑποζυγίου καὶ γίγνεται τοιαῦτα παχείας τε καὶ πυκνῆς ὕλης ὑπὸ θερμοῦ κατεργαζομένης. αὗται γὰρ μάλιστα καὶ πρὸς τῆς ἔξω θερμασίας φαίνονται πνευματούμεναι, καθάπερ ἄσφαλτος καὶ πίσσα καὶ ῥητίνη. τινὰ μὲν οὖν τῶν τοιούτων οὔρων ἐπὶ πλεῖστον ἀνατεταραγμένα μένει, τινὰ δ' ὑπόστασιν ἴσχει παχεῖαν διὰ ταχέων καὶ δηλοῖ βραδέως λυθήσεσθαι τὸ νόσημα. τὰ δ' ἕτερα τὰ μὴ καθιστάμενα σὺν μὲν ἰσχυρᾷ τῇ δυνάμει μηκύνεσθαι τὸ νόσημα δηλοῖ, σὺν ἀσθενεῖ δὲ τεθνήξεσθαι τὸν κάμνοντα. ταῦτα μὲν οὖν κατὰ τὸ πάρεργον εἴρηταί μοι, διότι χρήσιμά ἐστιν· ἃ δ' εἰς αὐτὸν τὸν ἀφορισμὸν ἔτι χρὴ εἰπεῖν ἐστὶ τοιαῦτα. τοῖς ἀνατεταραγμένοις οὔροις ἐξ ἀνάγκης

dere; quidam vero craffis et grumofis; quidam etiam ipfas perturbatas, tenues explicant. Atqui tenues urinas doloris capitis indices effe falfum eft. Interdum enim capitis dolores praecedere videntur, interdum fimul cum perturbatis urinis adeffe. Quales autem hae fint his verbis manifefto declaravit: *quales jumentorum*. Tales vero fiunt calore materiam craffam ac denfam agitante ac verfante. Hae fiquidem materiae maxime ab externo etiam calore, ficuti bitumen, pix et refina flatulentum fpiritum concipere ac edere videntur. Nonnullae igitur urinae perturbatae diutiffime manent, nonnullae cito fedimentum craffum confequuntur ac tardam morbi folutionem fore fignificant. Quae ceterae non refident viribus conftantibus, longum fore morbum, proftratis vero aegrum interiturum praenunciant. Haec obiter quod utilia fint a nobis explicata funt. Quae vero ad ipfum aphorifmum explicandum etiamnum dicenda reftant, funt hujusmodi: *urinis perturbatis capitis dolores neceffario adfunt aut aderunt;* ut

αἱ κεφαλαλγίαι, καθὼς προεῖπεν ὁ Ἱπποκράτης, ἢ σύνεισιν ἢ ἔσονται, ἐπειδὴ τὸ φυσῶδες πνεῦμα μετὰ τῆς θερμασίας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἑτοίμως ἀναφέρεται, οὐ μὴν εἴ τις ἐκεφαλάλγησεν ἢ κεφαλαλγεῖ, τούτῳ πάντως τοιαῦτα τὰ οὖρά ἐστι. γίγνονται γὰρ αἱ κεφαλαλγίαι καὶ διὰ θερμότητα μόνην, ἐνίοτε δὲ καὶ διὰ τὴν ξανθὴν χολὴν, ἤτοι γε ἐν τῇ κεφαλῇ περιεχομένην ἢ ἐν τῇ γαστρὶ καὶ διὰ πλῆθος ὑγρῶν καταληφθὸς τὴν κεφαλὴν καὶ δι' ἔμφρα- [181] ξίν τινα τοπικὴν ἢ πνεύματος φυσώδους ἐν αὐτῷ τῷ μορίῳ τὴν γένεσιν ἔχοντος, ὧν οὐδεμία τοιοῦτον οὖρον ἐπιφέρει ἐξ ἀνάγκης.

οα'.

Ὁκόσοισιν ἑβδομαῖα κρίνεται, τουτέοισιν ἐπινέφελον τὸ οὖρον, τῇ τετάρτῃ ἐρυθρὸν καὶ τὰ ἄλλα κατὰ λόγον.

Ὥσπερ ἐν ἄλλοις πολλοῖς ἐπεδείξαντο τῆς Ἱπποκράτους τέχνης ἑαυτοὺς ἀμαθεῖς ὄντας οἱ πλεῖστοι τῶν ἐξηγησαμένων τὸ βιβλίον, οὕτω κἀν τῷδε. νομίζουσι γὰρ προσ-

pronunciat Hippocrates, quoniam flatulentus fpiritus una cum calore prompte in caput attollitur. Non tamen fi cui caput doluit aut dolet, huic omnino tales urinae funt. Cephalalgiae fiquidem fiunt etiam propter calorem folum; interdum vero propter flavam bilem quae in capite aut ventriculo continetur vel ob humorum caput aggravantium copiam vel localem aliquam obftructionem vel fpiritu flatulento ea ipfa in parte generationem fortito, ex quibus nulla talem urinam neceffario affert.

LXXI.

Quibus die feptimo contingit crifis, iis urina rubram habet die quarto nubeculam, ac pro ratione cetera.

Quemadmodum in multis aliis fe ipfos artis Hippocratis imperitos oftenderunt eorum plurimi qui hunc aphorifmorum librum explicarunt, fic et in hoc aphorifmo.

κεῖσθαι τῷ ἀφορισμῷ τὸ καὶ τἄλλα κατὰ λόγον, ὅσα περὶ ὕπνους ἢ ἐγρήγορσιν ἢ ἀναπνοὴν ἢ ἀνάκλησιν ἢ διανάστασιν, ἤ τι τοιοῦτον ἄλλο τῶν ἐν τῷ προγνωστικῷ γεγραμμένων, ἵνα εἰ ταῦτα πάντα φαίη καλῶς γιγνόμενα, τὴν κρίσιν ἔσεσθαι κατὰ τὴν ἑβδόμην ἡμέραν ἐλπίζοιμεν. ἀγνοεῖν δ' ἐοίκασι τὰ μέγιστα τῶν προγνωστικῶν κεφαλαίων. ἀγρυπνοῦσί τε καὶ ὡς τὰ πολλὰ καὶ δυσφοροῦσι καὶ πυρέττουσι σφοδρότερον οἱ κάμνοντες, ὅσῳ περ ἂν ἐγγυτέρω τῆς κρίσεως ἀφίκωνται. πολλοὶ δ' αὐτῶν καὶ δυσπνοοῦσιν ἐγγυτέρω τῆς κρίσεως. οὔκουν δεῖται τοῦτο διὰ τῶν οὔρων φανὲν σημεῖον ἄνευ τῶν εἰρημένων συμπτωμάτων εἰς πιστοτέραν ἐλπίδα τῆς μελλούσης ἔσεσθαι κρίσεως, σημεῖον ἐν οὔροις, ἀλλ' ἕτερα πολλὰ συνεχέστερον αὐτοῦ φαινόμενα, περὶ ὧν ἐοίκασιν οὐδὲν γιγνώσκειν οἱ τολμῶντες ἐξηγεῖσθαι τὰ Ἱπποκράτους συγγράμματα, πρὶν ἐκμαθεῖν ἅπασαν αὐτοῦ τὴν τέχνην. οὔσης γὰρ τῆς τετάρτης ἡμέρας ἐπιδήλου, καθάπερ αὐτὸς ἐδήλωσε, καὶ μηνυούσης ὁποία τις ἡ ἑβδόμη γε-

Exiſtimant enim haec aphoriſmo addita, *ac pro ratione cetera*, ſignificari quaecunque ad ſomnos ſpectant et vigilias aut reſpirationem aut decubitum aut ſurrectionem aut ſi quid aliud ejusmodi in prognoſtico ſcripſit, ut ſi haec omnia recte ſieri videantur, die ſeptimo futuram judicationem ſperemus. Qua in re maxima praenotionum capita ignorare videntur. Vigilant enim plerumque, jactantur ac vehementius febricitant aegri, quanto propius ad criſin acceſſerint. Ex ipſis autem multi judicationi proximi difficulter ſpirant. Minime vero praeſens ex urinis ſignum, etiam citra iſthaec commemorata ſymptomata, ad certiorem futurae judicationis ſpem et conjecturam ſignis apparentibus in urinis indiget; ſed ſunt multa alia, quae frequentius in urina quam iſtuc ſpectantur. Quae ignorare mihi prorſus videntur ii qui Hippocratis ſcripta, priusquam ipſius artem univerſam perdidicerint, audent exponere. Nam quum quartus dies ſit index, quemadmodum ipſe docuit, et qualis futurus ſit ſeptimus prae-

νήσεται, πᾶν ὅ τί περ ἂν ἐν αὐτῇ πρώτῃ φανῇ σημεῖον ἀξιόλογον πέψεως, τὴν ἐσομένην κρίσιν ἐπὶ τῆς ἑβδόμης δηλοῖ, ὥστ' οὐ μόνον ἐρυθρά τις ἐπιφανεῖσα νεφέλη πρότερον οὐ γεγενημένη σημαίνει τὴν κρίσιν, ἀλλὰ καὶ ἡ λευκὴ πολὺ μᾶλλον αὐτῆς. ἔτι δὲ μᾶλλον ἐναιώρημα λευκὸν ὁμαλόν τε καὶ συνεστηκός. εἰ δ' ὀξέως πάνυ κινοῖτο τὸ νόσημα καὶ ἡ τῆς χρόας μεταβολὴ καὶ ἡ τῆς συστάσεως, ἱκανὰ σημεῖα τῆς μελλούσης ἔσεσθαι κρίσεως. τὸ γοῦν λεπτὸν οὖρον εἰ συμμέτρως γένηται παχὺ καὶ τὸ λευκὸν ἢ ὠχρὸν, ἐν τοιούτῳ νοσήματι προδηλοῖ τὴν κρίσιν. ἑνὸς μὲν οὖν ὀνομαστὶ σημείου τοῦ κατὰ τὴν ἐρυθρὰν νεφέλην ἐμνημόνευσεν ὁ Ἱπποκράτης. ἀξιοῖ δ' ὡς τοῦτο καὶ τἄλλα κατὰ λόγον ἡμᾶς ἐννοεῖν, ὅσα σημαίνει μελλούσας ἔσεσθαι κρίσεις. ἔστι δὲ ταῦτα τὰ κατὰ τὰς ὑπ' αὐτοῦ καλουμένας ἐπιδήλους τε καὶ θεωρητὰς ἡμέρας ἐπιγινόμενα ἢ δι' οὔρων ἢ διαχωρημάτων ἢ πτυσμάτων. ἀεὶ μὲν γὰρ ἅπαντα τὰ τοιαῦτα δηλοῖ κρίσεις, οὐκ ἀεὶ δὲ τὰς ἀγαθάς. μόνοις γὰρ [182] τοῖς τῆς πέψεως σημείοις ἐν ταῖς θεωρηταῖς ἡμέραις ἐπι-

nunciet, quodcunque in ipſo primum eſſatu dignum coctionis ſignum apparet, futuram ſeptimo die judicationem ſignificat. Verum et alba multo magis enaeorema *ſublimamentum* album, aequale atque conſtans. Quodſi celeriter admodum morbus moveatur et coloris et corporis urinae ſeu conſiſtentiae mutatio ſit, idonea ſunt futurae judicationis ſigna. Tenuis itaque urina ſi mediocriter craſſa efficiatur, ſique alba vel pallida ſiat, in tali morbo judicationem praenunciat. Unius itaque ſigni nominatim Hippocrates meminit, rubrae nimirum nubeculae. Dignum autem exiſtimat, ut tum hoc, tum alia ex ratione intelligamus, quaecunque futuras criſes oſtendunt. Haec autem ſunt, quae diebus indicibus ab ipſo vocatis et ſpectabilibus vel in urinis vel dejectionibus vel ſputis ſuperveniunt: ſemper enim hujusmodi omnia criſes praenunciant, non tamen ſemper bonas. Solis enim coctionis ſignis diebus ſpectabilibus apparentibus bonae criſes futurae

φανεῖσιν ἀγαθαὶ προδηλοῦνται κρίσεις. ἡ μὲν οὖν διάνοια τοῦ κατὰ τὸν ἀφορισμὸν λόγου τοιαύτη τίς ἐστιν, ἐμνημόνευσε δὲ τῆς ἐρυθρᾶς νεφέλης, ὡς σπανίου σημείου. λευκαὶ μὲν γὰρ συνεχέστατα φαίνονται καί εἰσιν ἐναργέστερον πέψεως σημεῖον, αἱ δὲ ἐρυθραὶ σπανίως γίγνονται καὶ εἰ μὴ νῦν ὑφ' Ἱπποκράτους εἴρηντο καὶ αὗται κατὰ τὰς ἐπιδήλους ὁρώμεναι μέλλουσαν ἐπαγγέλλεσθαι κρίσιν, ἴσως ἄν τις οὐδὲ προσεδόκησε τοιαύτην ὑπάρχειν αὐταῖς δύναμιν, εἴ γε γοῦν τὸ ἐρυθρὸν χρῶμα σωτήριον μὲν εἶναί φησι, χρονιώτερον δέ. λέγει γὰρ ἐν προγνωστικῷ κατὰ λέξιν οὕτως· εἴ γε εἴη τό τε οὖρον ὑπέρυθρον καὶ ὑπόστασις ὑπέρυθρός τε καὶ λείη, πολὺ χρονιώτερον μὲν τοῦτο τοῦ πρώτου γίνεται, σωτήριον δὲ κάρτα. ἆρ' οὖν ἐν τετάρτῃ τῶν ἡμερῶν ἡ τοιαύτη νεφέλη φανεῖσα δηλώσει τὴν ἐπὶ τῆς ἑβδόμης ἐσομένην κρίσιν, ἐν ἄλλῃ δέ τινι τῶν ἐπιδήλων οὐ δηλώσει σκεπτέον ἀκριβῶς· ὅπερ ἐστὶ παραφυλακτέον ἐπ' αὐτῶν τῶν ἔργων. ὅσον μὲν γὰρ ἐπὶ αὐτῷ τῷ λόγῳ δυνατὸν εἰς ἑκάτερον ἐπιχειρῆσαι καὶ μᾶλλόν τε ὡς οὔπω δηλώσει, πλὴν εἰ πάνυ σφόδρα τὸ νόσημα ταχέως κινοῖτο. κατὰ

denunciantur. Ergo talis eft textus aphorifmi fenfus. At rubrae nubeculae tanquam figni perrari meminit. Albae enim frequentiffime apparent funtque evidentiora coctionis figna. Rubrae vero raro fiunt et nifi nunc ipfas pronunciaffet Hippocrates diebus indicibus fpectatas futuram crifin denunciare, nemo fortaffis talem ipfis vim ineffe crederet. Siquidem rubrum colorem falutarem quidem effe profert, fed diuturniorem morbum portendere. Nam in prognoftico ad verbum ita fcribit: *fi vero urina fubrubra et fedimentum fubrubrum ac laeve fuerit, haec priore quidem multo diuturniorem, fed admodum falutarem fignificat.* Utrum igitur quarto die talis confpecta nubecula futuram crifin feptimo fignificatura fit, in alio vero quodam indice non fignificatura, id accurate perpendendum eft, quod in ipfis artis operibus obfervari debet. Nam quod ad rationes attinet, funt in utramque partem ac magis in alteram, quod non praenunciabit, nifi morbus

μὲν γὰρ τὴν τετάρτην ἡμέραν γενόμενον ἴσον τῷ πρόσθεν χρόνῳ τὸν ἑξῆς ἐπιλαβὸν οὐκ ἀδύνατόν ἐστι δηλῶσαι κρίσιν. ἐπὶ δὲ τῆς ἑνδεκάτης φανὲν οὐ πάνυ τί μοι δοκεῖ τριῶν ἡμερῶν δεήσεσθαι μόνων, ἀλλὰ καὶ πλειόνων, ἀληθέστατον μὲν γάρ ἐστι τὸ τὴν τοιαύτην χρείαν ἐπιμετρεῖν τι ταῖς λύσεσιν. ἐθεασάμην γοῦν ἐγὼ σπανιάκις τὸ τοιοῦτον σημεῖον ἐν ἄλλαις ἡμέραις παρὰ τὴν τετάρτην. ᾧ μὲν οὖν ἐπὶ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης ἐκρίθη, ᾧ δὲ ἐπὶ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης, εἰκοσταῖος. ἐφάνη δὲ καὶ ἄλλῳ κατὰ τὴν ἑνδεκάτην, ὅστις ἑπτακαιδεκαταῖος ἐκρίθη, καὶ ἄλλῳ πάλιν ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἑνδεκάτης, ὅστις εἰκοσταῖος.

οβ'.

(282) *Ὁκόσοισιν οὖρα διαφανέα, λευκὰ, πονηρά· μάλιστα δ' ἐν τοῖς φρενιτικοῖσιν ἐπιφαίνεται.*

Τὰ τοιαῦτα τῶν οὔρων ἀπεψίας ἐσχάτης ἐστὶ σημεῖα, διὸ καὶ χρονίζει τὰ νοσήματα, τινὰ δ' αὐτῶν ὅταν γε φθάσῃ

celeriter admodum moveatur. Nam si quod quarto die designatum, tantumdem temporis, hoc est *tres insuper accipiat*, potest futuram crisin prodere; undecimo vero, si appareat, non tribus solum diebus, sed etiam pluribus indigere saepe videtur. Verissimum siquidem est, talem dierum indigentiam aliquid suffragari solutionibus. Ego certe raro ejusmodi signum aliis diebus spectavi quam quarto. Cui igitur septimo apparuerint, is quarto decimo fuit judicatus, cui vero quarto decimo, is vicesimo. Apparuit et cuidam alteri undecimo, qui decimo septimo judicatus est. Cuidam rursum alteri eodem undecimo apparuit, qui vicesimo die fuit judicatus.

LXXII.

Quibus urinae pellucidae, albae, malae; maxime vero in phreniticis apparent.

Tales urinae extremae cruditatis signa sunt; quare et morbos diuturnos significant. Quaedam vero ex ipsis de-

προκαταλύσαντα τὴν δύναμιν, ὀλέθρια γίγνεται, καθάπερ ἐν ταῖς φρενίτισιν. οὐδένα γοῦν οἶδα σωθέντα φρενιτικὸν, ᾧ τοιοῦτον οὖρον ὤφθη. βέλτιον γὰρ ὥσπερ ὅλον τὸ νόσημα χολῶδες, οὕτω καὶ [183] τὰ οὖρα φαίνεσθαι χολώδη. τὰ δ' ὑδατώδεα τῶν οὔρων, τοιαῦτα γάρ ἐστι τὰ διαφανέα, λευκὰ, παμπόλλην τε τὴν ἀπεψίαν δηλοῖ καὶ προσέτι τῆς ξανθῆς χολῆς ἅπασαν τὴν ὁρμὴν ἄνω γεγονέναι πρὸς τὴν κεφαλήν. διαφανῆ μὲν γὰρ γίγνεταί τισιν οὖρα, χωρὶς τοῦ λευκὰ, λεπτὰ μὲν ὄντα τῇ συστάσει, χολώδη δὲ τῇ χρόᾳ. τὰ δὲ διαφανῆ τε ἅμα καὶ λευκὰ τελέως ἐστὶν ὑδατώδη. εἰ μὲν οὖν ἁπλῶς εἴη γεγραμμένον, μάλιστα δὲ τοῖς φρενιτικοῖσιν, εἴρηται σαφῶς ὁ νοῦς τοῦ λόγου. προσκειμένου δ' ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ ἐπιφαίνεται, καθάπερ ἐν ἄλλοις πρόσκειται τῶν ἀντιγράφων, τὸ δηλούμενον ἔσται τοιοῦτον. τὰ ὑδατώδη τῶν οὔρων ἐστὶ πονηρὰ, μάλιστα ἐπιφαίνεται τοιαῦτα τοῖς ὀλεθρίως ἔχουσι φρενιτικοῖς. οὐ γὰρ δὴ πᾶσί γε ὥς τινες ἤκουσαν τῶν ἐξηγησαμένων τὸ βιβλίον, οὐδὲν ἐπιστάμενοι τῶν κατὰ τοὺς ἀῤῥώστους ἐπιφαινομένων. ἐν

jectis prius per morbum et proftratis viribus funt perniciofae, ut in phrenitide. Nullum fiquidem vidi, *in quo* talis apparuiffet urina, phreniticum falvum evafiffe. Melius enim eft, quemadmodum totus morbus biliofus eft, fic et urinas biliofas apparere. Aquofae vero urinae, ejusmodi namque funt pellucidae albae, maximam cruditatem fignificant et praeterea totum flavae bilis impetum furfum in caput factum effe denunciant. Quibusdam enim urinae funt perfpicuae, non etiam albae, compage quidem tenues, colore vero biliofae. Quae vero limpidae fimul et albae exiftunt, prorfus aquofae funt. Si igitur fimpliciter fcriptum fit maxime vero in phreniticis malae, manifefta eft aphorifmi fententia. Si vero ut in aliis habetur exemplaribus, ad finem orationis adjiciatur verbum *apparent*, fenfus erit talis: *aquofae urinae malae funt, maxime vero tales apparent in phreniticis qui pernicioſe fe habent.* Neque enim in omnibus, quemadmodum nonnulli hujus libri interpretes intellexerunt, ignari prorfus

τισι δὲ τῶν ἀντιγράφων οὕτω γέγραπται τὸ τέλος τοῦ ἀφορισμοῦ, μάλιστα δ' ἐν τοῖσι φρενιτικοῖσιν ἐπιφαίνεται τὰ τοιαῦτα, καὶ ἔστιν ἡ αὐτὴ διάνοια τῇ κατὰ τὴν προειρημένην δευτέραν γραφῇ.

ογ'.

Ὁκόσοισιν ὑποχόνδρια μετέωρα διαβορβορύζοντα, ὀσφύος ἀλγήματος ἐπιγενομένου, τουτέοισιν αἱ κοιλίαι καθυγραίνονται, ἢν μὴ φῦσαι καταῤῥαγῶσιν ἢ οὔρου πλῆθος ἐπέλθῃ. ἐν πυρετοῖσι τὰ ταῦτα.

Ὑποχονδρίων μετεώρων ὅπερ ἐστὶν ἐν ὄγκῳ μείζονι κατὰ πολλὰς αἰτίας γιγνομένων, ἔστι μία καὶ ἡ διὰ πνεῦμα φυσῶδες, ὑπὲρ ἧς νῦν διαλέγεται, διττῶς αὐτῆς γιγνομένης, ἐνίοτε μὲν ἐπὶ διαθέσει τινὶ δυσλύτῳ τῶν κατὰ τὴν γαστέρα χωρίων, ἐνίοτε δὲ ἐπί τινι προσφάτῳ προφάσει. διακρίνει δὲ ταῦτα νῦν ὁ Ἱπποκράτης· ἡ μὲν γὰρ προτέρα

eorum quae in aegrotis apparent. In quibusdam autem exemplaribus ita finis aphorifmi fcriptus eft, praecipue vero in phreniticis apparent, et idem eft intellectus qui fecundae lectionis fuperius a nobis explicatae.

LXXIII.

Quibus fublata hypochondria murmurant, fuccedente lumborum dolore, iis alvi humectantur, nifi flatus deorfum erumpant aut urinarum copia prodeat. Haec autem in febribus.

Quum multis de caufis hypochondria tollantur, hoc eft majorem in tumorem adducantur, ex his una fpiritus eft flatulentus, de qua nunc differit, bifariam fieri folita; interdum propter affectum aliquem inveteratum et folutu difficilem partium ad ventrem attinentium; interdum vero ob recentem aliquam occafionem. Has autem affectiones nunc diftinguit Hippocrates, nam prima affectio fine

διάθεσις οὐ μετὰ βορβορυγμοῦ γίγνεται, τεταμένα γὰρ καὶ πεφυσημένα καθάπερ ἀσκὸν ἀποφαίνει τὰ ὑποχόνδρια, ἡ δ' ἑτέρα μετὰ βορβορυγμοῦ συνίσταται. καλεῖται δ' οὗτος ὁ ψόφος τοῦ πνεύματος, ὅταν μὴ μέγας ᾖ, μηδὲ πολὺς, σὺν ὑγρότητι δέ τινι μετρίᾳ κινούμενος ἐπὶ τὰ κάτω. καὶ τοίνυν καὶ συμβαίνει τῷ τοιούτῳ βορβορυγμῷ κατιόντι τὸν ἐκ τῶν ὑποχονδρίων ὄγκον εἰς τὰ κατὰ τὴν ὀσφὺν ἅμα ἑαυτῷ καταφέρειν, ἐφ' ᾧ πεινομένων τῶν ἐνταῦθα μορίων [184] ἄλγημά τι γίγνεσθαι κατ' αὐτήν. εἶθ' οὕτως ἐνίοτε μὲν εἰς ἀνάδοσιν ὁρμήσαντες τοῦ ὑγροῦ τὸ φυσῶδες πνεῦμα διαχωρηθῆναι μόνον, ἐνίοτε δὲ σὺν τῷ ὑγρῷ. καὶ μέντοι καὶ τὸ ἀναδοθὲν ὑγρὸν ὡς τὰ πολλὰ δι' οὔρων ἐκκρίνεται. προσηκόντως οὖν εἶπεν ἐν τοῖς εἰρημένοις σημείοις, κοιλίαν καταῤῥήγνυσθαι, εἰ μή γε συμβῇ ἰδίᾳ μὲν ἀναδοθῆναι τὸ ὑγρὸν, ἰδίᾳ δὲ τὸ καταληφθὲν ἐν τοῖς ἐντέροις πνεῦμα δι' ἕδρας ἐκκριθῆναι. ἔστι δ' ὅτε ἄμφω πρὸς ἀνάδοσιν ὁρμώμενα τὸ ὑγρὸν καὶ τὸ πνεῦμα διεξέρχεται ῥᾳδίως ἐπὶ τὴν κύστιν. τὸ δ' ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ ἀφορισμοῦ γε-

murmure fit. Tenfa namque atque inflata utris inftar reddit hypochondria; altera fit cum murmure. Sic autem vocatur ftrepitus fpiritu editus, quum neque magnus, neque multus exiftit et cum quadam mediocri humiditate deorfum movetur. Accidit igitur tali murmure ad lumbos defcendente, una cum ipfo tumorem ex hypochondriis devehi; unde partibus hic pofitis ab eodem diftentis dolorem excitari contingit; deinde hoc pacto humore ad diftributionem concitato, folus fpiritus, nonnunquam etiam una cum humore per alvum emittitur. Quin etiam diftributus humor fere per urinas excernitur. Proditis ergo decenter fignis, ait alvum erumpi, nifi feorfum humorem quidem diftribui, feorfum vero fpiritum in inteftinis detentum per fedem excerni contingat. Contingit vero interdum utrumque et fpiritum et humorem ad diftributionem concitatum in veficam facile permeare. Quod autem ad finem aphorifmi fcriptum eft: *haec autem in febribus,*

γραμμένον, ἐν πυρετοῖσι δὲ ταῦτα τοιοῦτόν μοι δοκεῖ δηλοῦν. πυρετοῖς ἐνοχλεῖσθαι τοὺς νοσοῦντας ὠνόμαζον οἱ παλαιοὶ τοὺς ἄνευ τινὸς φλεγμονῆς ἢ ἀποστήματος ἢ ἀλγήματος ἢ ἐρυσιπέλατος ἢ ἁπλῶς εἰπεῖν ἄνευ μορίου τινὸς ἐξαιρέτως πεπονθότος ἔχοντας κακῶς. εἰ δ' ἤτοι διὰ πλευροῦ φλεγμονὴν ἢ πνεύμονος ἢ τινος ἑτέρου τοιούτου πυρέττοιεν, οὐ πυρεταίνοντας αὐτοὺς ὠνόμαζον, οὐδ' ὑπὸ πυρετῶν ἐνοχλουμένους, ἀλλὰ πλευριτικούς τε καὶ περιπνευμονικοὺς, ἡπατικούς τε καὶ σπληνικοὺς ὅσα τ' ἄλλα τοιαῦτα. νῦν οὖν μοι δοκεῖ βούλεσθαι δηλοῦν ὁ Ἱπποκράτης δυοῖν θάτερον ὡς ἢ τοῖς πυρετοῖς τούτων ὧν εἴρηκε συμβαινόντων, ἐν οἷς οὐδέν ἐστι τὸ πεπονθὸς μόριον ἢ ὡς γιγνομένων μὲν καὶ κατ' ἐκεῖνα τὰ νοσήματα, μὴ μέντοι καταῤῥηγνυμένης αὐτῶν γαστρὸς ἢ φυσῶν ἢ οὔρων διερχομένων. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ φυσικῇ τινι κινήσει τῶν μορίων ἀπωθουμένων τὸ φυσῶδες πνεῦμα γίγνεσθαι συμβαίνει τὸν βορβορυγμὸν ἐν ἐκείνοις, ἀλλ' ὡς σύμπτωμα μόνον.

---

tale quiddam mihi fignificare videtur. A febribus vexari veteres eos dicebant, qui absque aliqua inflammatione aut abfceffu aut dolore aut eryfipelate aut, ut fimpliciter dixerim, absque aliqua parte praecipue affecta aegrotabant. Quod fi vel propter lateris vel pulmonis aut ejusmodi alterius cujusdam partis inflammationem febricitarent, non febricitantes ipfos nominabant, neque febribus vexari dicebant, fed pleuriticos aut peripneumonicos aut hepaticos aut fplenicos, aliisve fimilibus nominibus appellabant. Nunc itaque mihi videtur Hippocrates ex duobus alterum velle fignificare vel quod quae dixit ea febribus accidant in quibus nulla pars eft affecta vel quod illis etiam morbis, qui ob male affectam aliquam partem fiunt accidant; non tamen ipfis alvus profluat vel flatus aut urinae prodeant. Neque enim aliquo naturali motu partium flatulentum fpiritum depellentium murmur in illis fieri contingit, fed tanquam fymptomata dumtaxat eft affectus partem aliquam male habentis.

οδ΄.

Ὁκόσοισιν ἐλπὶς ἐς τὰ ἄρθρα ἀφίσταται, ῥύεται τῆς ἀποστάσιος οὖρον πολὺ καὶ παχὺ καὶ λευκὸν γινόμενον, οἷον ἐν τοῖσι κοπώδεσι πυρετοῖσι τεταρταίοισιν ἄρχεται ἐνίοισι γίνεσθαι. ἢν δὲ καὶ ἐκ τῶν ῥινῶν αἱμοῤῥαγήσῃ, καὶ πάνυ ταχέως λύεται.

Λέλεκταί μοι καὶ πρόσθεν ὡς ἀποστάσεις εἰς τὰ ἄρθρα γίγνονται τοῖς τε προπεπονηκόσιν αὐτὰ καὶ τοῖς ὁπωσοῦν κοπώδεσιν ἐν τῇ νόσῳ γιγνομένοις, ἔτι τε πρὸς τούτοις ὅσοι χρονίζουσι παχέων χυμῶν ἐπὶ πλήθει. ἐὰν οὖν ἡ φύσις ἀῤῥωστήσῃ, δι' οὔρων ἐκκαθᾶραι τὸ [185] σῶμα, τῆς ἀποστάσεως ἐρύσαιτο τὸν κάμνοντα τὸ μέλλον εἰς ἄρθρα κατασκήπτειν, ἐκκενώσασα διὰ κύστεως. ἠρκέσθη δὲ τῶν κοπωδῶν πυρετῶν ὡς παραδείγματος μνημονεῦσαι, τὴν ἀρχὴν τὴν εἰς οὖρα ῥοπὴν ἐν ἡμέρᾳ λαβόντων ἐπιδήλῳ. τούτοις γὰρ τοῖς κοπώδεσι ἀποστήματα ποιεῖν ὑπάρχει διὰ

LXXIV.

Quibus ſpes eſt ad articulos abſceſſum fore, eos abſceſſu liberat urina copioſa et craſſa et alba reddita, qualis in febribus laborioſis quarto die quibusdam fieri incipit. Quod ſi ex naribus ſanguis profluxerit, tum brevi admodum ſolvitur.

Abſceſſus ad articulos procreari etiam a me prius dictum eſt tum in iis quibus articuli prius laboraverint, tum quibus quoquomodo per morbum ipſi laſſitudinem ſubierint et in iis praeterea, quibuscunque morbus propter craſſorum humorum copiam diuturnus perſeveret. Si itaque natura voluerit corpus per urinam expurgare, aegrum abſceſſu liberabit, quum humorem ad articulos decubiturum per veſicam evacuet. At ſatis habuit Hippocrates febrium laborioſarum tanquam exempli gratia meminiſſe, quae die indice motionis initium ad urinas ſu-

ταχέων, οὐκ ἀναμένουσι πλείονα χρόνον ὥσπερ οἱ ἄλλοι. τοῖς δ᾽ αὐτοῖς τούτοις καὶ τὰ παρ᾽ οὖς ἀποστήματα πέφυκε γίγνεσθαι, ὡς τοῖς γε ἄλλοις χρονίοις εἰς τὰ κάτω μᾶλλον ἀποσκήπτει τὸ πλῆθος. οἷς οὖν ἡ θερμασία πλείων γινομένη μετέωρον εἰργάσατο τὴν ὕλην, ἤτοι διὰ ῥινῶν αἱμοῤῥαγοῦσιν ἢ παρωτίδας ἴσχουσιν, ὅτι δ᾽ ἡ τοιαύτη λύσις θᾶττόν ἐστι τῆς δι᾽ οὔρων οὐδὲ λόγου δεῖται. διὸ καὶ προσέθηκεν ὁ Ἱπποκράτης ἐπ᾽ αὐτῆς καὶ πάνυ ταχὺ λύεται τῆς ἑτέρας τῆς δι᾽ οὔρων κενώσεως, ἡμερῶν πλειόνων δεομένης. τὸ δ᾽ ἐπὶ τῆς τετάρτης ἐν παραδείγματι γέγραπται πρὸς αὐτοῦ, μετάγειν δὲ σε χρὴ καὶ πρὸς τὰς ἄλλας ἁπάσας, ὅσαι θεωρηταί εἰσι καὶ κρίσιμοι.

οε΄.

Ἢν αἷμα ἢ πῦον οὐρέῃ, τῶν νεφρῶν ἢ τῆς κύστιος ἕλκωσιν σημαίνει.

munt. Hisce namque laboriosis febribus hoc inest ut abscessus faciant non exspectato, quod ceterae febres faciunt, longiore tempore. Iisdem ipsis secundum aures etiam fieri abscessus consuevere, quemadmodum aliis chronicis et diuturnis febribus in partes inferiores humorum redundantia magis decumbit. Quibus igitur major calor in altum materiam sustulerit, ipsis vel profluit e naribus sanguis aut parotides oboriuntur. Quod autem ejusmodi febris solutio celerius fiat quam quae per urinas oratione non indiget. Quare post eam addidit Hippocrates: *brevi admodum solvitur;* quum altera quae per urinas fit vacuatio, plures ad solutionem dies requirat. Quod autem ab ipso quarto die pronunciatur, exempli vice scriptum est. Tibi autem ad alios etiam dies omnes indices et critici transferendi sunt.

LXXV.

Si quis sanguinem aut pus mejat, renum aut vesicae ulcerationem significat.

Ἐάν τε κατὰ τὴν κύστιν ἐάν τε ἐν νεφροῖς ἕλκος γένηται, κατὰ μὲν ἀγγείου τινὸς ἀξιολόγου ῥῆξιν, συστάντος αὐτοῦ καὶ μάλιστα μετὰ ἀναβρώσεως, αἵματος ἔκκρισις ἐπακολουθεῖ, χωρὶς δὲ τοῦ πύου μόνου. ἐγχωρεῖ δὲ καὶ κατά τινα τῶν οὐρητήρων ἕλκους γινομένου καὶ πῦον οὐρηθῆναι καὶ αἷμα. μέσοι δ᾽ οὗτοι κεῖνται νεφρῶν τε καὶ κύστεως καὶ χρὴ συνυ- (283) πακούειν αὐτοὺς ἐκείνους. ἑλκοῦνται δ᾽ ὡς τὰ πολλὰ τοῖς λιθιῶσι κατὰ νεφροὺς οὐρητῆρες, ὅταν ὑπὸ λίθου τινὸς ὀξέος ἢ σφόδρα τραχέος ἐμφραχθέντος αὐτοῖς ἀναδαρῶσι, τῶν μέντοι κατὰ τὸ αἰδοῖον αὐτὸ γιγνομένων ἑλκῶν καὶ χωρὶς τῶν οὔρων ἐκκρίνεται τό τε πῦον καὶ τὸ αἷμα. συνεξέρχεται δὲ τοῖς οὔροις πῦον ἐνίοτε συῤῥαγέντος ἀποστήματος ἔν τινι τῶν ἄνω χωρίων· ὅθεν ἔνιοι τῶν ἐξηγητῶν καὶ οἱ πλείους εἵλοντο τὴν ἑτέραν γραφὴν, τὴν διὰ τοῦ καὶ συνδέσμου, τήνδε τὴν λέξιν ἔχουσαν· ἢν αἷμα καὶ πῦον οὐρέῃ, τῶν νεφρῶν ἢ τῆς κύστεως ἕλκωσιν σημαίνει, ὡς τοῦ ἑτέρου μόνου αὐτῶν οὐρουμένου τοῦ πύου, δυνατὸν οὐ νεφρῶν ἢ κύστεως μόνον ἡλκωμένων, ἀλλὰ καὶ

Sive in veſica ſive in renibus ſit ulcus, ſi ſimul quidem cum vaſis alicujus majusculi ruptione, maximeque eroſione inciderit, ſanguinis ſubſequitur excretio; ſi vero iſta abſuerint, ſolum pus excerni ſolet. Sed fieri etiam poteſt ut in aliquo meatuum urinariorum facto ulcere tum pus excernatur tum ſanguis. Hi vero quia renes et veſicam interjacent, una cum illis intelligendi veniunt. Ureteres autem iis plerumque exulcerantur quum a quodam lapide acuto aut impenſe ſcabro ipſis intercepto exoriantur. Enimvero in ipſo pene ſi ulcera conſiſtant, etiam ſine urinis tum pus tum ſanguis excernitur. In aliqua vero ſuperiorum regionum etiam interdum ſimul cum urinis, rupto abſceſſu, pus egreditur. Unde nonnulli interpretes iique plures alteram lectionem magis probarunt, quae cum copulandi particula *et* in hunc modum legitur: *ſi quis ſanguinem et pus mejat, renum et veſicae exulcerationem ſignificat.* Quod ſi horum alterum pus ſcilicet ſolum mejatur, non modo renum aut veſicae exul-

τινος τῶν ἀνωτέρω τὸ σημεῖον εἶναι. [186] τάχα μὲν οὖν τι καὶ οὗτοι λέγουσι, τάχα δὲ καὶ τὸ οὐρέῃ ῥῆμα διάφορόν τι δηλοῖ τοῦ οὐρῆσαι, τὸν διορισμὸν ἐν αὐτῷ περιέχον. οὐ γάρ ἐστι ταὐτὸν ἢ οὕτως εἰπεῖν, ἢν αἷμα ἢ πῦον οὐρέῃ, ἢ ἐκείνως, ἢν αἷμα καὶ πῦον οὐρήσῃ. ἐν μιᾷ μὲν γὰρ ἢ δυοῖν ἢ τρισὶν ἡμέραις ἐγχωρεῖ πῦον οὐρῆσαι, συῤῥαγέντος ἀποστήματος εἰς τὰ τῆς οὐρήσεως ὄργανα. πολλαῖς δ' ἡμέραις ἢ καὶ μησὶν ἐπειδὰν τοῦτο γένηται, νεφρῶν ἢ κύστεως ἕλκωσις δηλοῦται. ὁποτέρου δ' αὐτῶν μᾶλλον ἢ τ' ὀδύνη διακρίνει κατὰ διαφέροντα χωρία γιγνομένη καὶ τὰ συνεκκρινόμενα τοῖς οὔροις, ὑπὲρ ὧν ἐφεξῆς ἐρεῖ. καὶ μὲν δὴ καὶ περὶ τῶν οὐρητήρων ὁ αὐτός ἐστι λόγος.

οστ'.

Ὁκόσοισιν ἐν τῷ οὔρῳ παχεῖ ἐόντι σαρκία σμικρὰ ἢ ὥσπερ τρίχες συνεξέρχονται, τουτέοισιν ἀπὸ τῶν νεφρῶν ἐκκρίνεται.

ceratorum, sed superiorum etiam partium alicujus signum esse possit. Hi sane fortassis aliquid dicunt, fortassis etiam verbum *mejat* aliud quiddam significat, quam minxerit, atque in se distinctionem continet. Non enim idem est vel ita dicere: si quis sanguinem aut pus mejat; aut illo modo: si quis sanguinem et pus minxerit. Uno namque aut duobus aut tribus diebus potuit minxisse pus rupto abscessu et in mictionis instrumenta effusa. Multis autem diebus ac mensibus, ubi hoc factum fuerit, renum aut vesicae exulceratio significatur. Utrum autem ipsorum magis sit, tum dolor in discrepantibus locis factus, tum ea quae cum urinis excernuntur distinguunt, de quibus deinceps loquetur. Jam vero et de ureteribus eadem est ratio.

LXXVI.

Quibus cum urina crassa exiles carunculae aut veluti capilli simul exeunt, ii a renibus excernuntur.

Τὰ μικρὰ μὲν σαρκία τῆς τῶν νεφρῶν οὐσίας εἰσὶ γνωρίσματα, τὰ δ' ὥσπερ τρίχες οὐδαμῶς μὲν τῆς τῶν νεφρῶν. οὐ γὰρ οἷόν τε διαλυθῆναι νεφρὸν εἰς τοιοῦτον εἶδος οὐσίας, ἀλλ' ὅσοι τοῦτο λέγουσιν ἀγνοοῦσι φύσιν νεφρῶν. οὐ μὴν οὐδὲ κύστεως ἀναλυομένης τε καὶ ἀναβιβρωσκομένης, ὡς ἐνίοις ἔδοξεν, οὐρεῖται τὰ τοιαῦτα. πεταλώδη γάρ ἐστι μᾶλλον τὰ ταύτης μόρια, καθάπερ καὶ αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης ὀλίγον ὕστερον αὐτὰ προσαγορεύει λεπίδας. ἀλλὰ τό γε ἀληθὲς οὕτως ἔχει πολλάκις ἡμῖν ἑωραμένα ἔκ τινος τύχης. ἄλλοι γοῦν τινες ἰατροὶ πάνυ τρίβωνες ἑωρακέναι πολλάκις φασὶν οὖρα τοιαῦτα. καλοῦσι δ' οἱ νεώτεροι τριχίασιν τὸ πάθος, ἐπειδὴ θριξὶν ὅμοια καὶ μᾶλλόν γε ταῖς λευκαῖς ἐοικότα φαίνεται τὰ τοῖς οὔροις ἐμφαινόμενα. ἔναγχος δέ τις οὔρει τοιαῦτα σώματα μακρὰ ὥστ' ἄπιστον τὸ μῆκος ἐδόκει εἶναι· τινὰ γὰρ αὐτῶν εἰς ἥμισυ πήχεως ἐξετείνετο. προσενήνεκτο δ' οὗτος ὅλῳ σχεδὸν ἐνιαυτῷ τῷ πρόσθεν ἐρεγμῶν τε καὶ κυάμων πάνυ πολλάκις καὶ τυρῶν ἁπαλῶν τε καὶ ξηρῶν. καὶ οἱ ἄλλοι δὲ

Exiles quidem carunculae certa renum fubftantiae funt indicia; illa vero veluti capilli nullo modo renum. Neque enim fieri poteft ut in talem fubftantiae formam ren diffolvatur; et qui hoc afleverant, renum naturam ignorant. Sed neque retexta vefica aut exefa talia mejuntur, ut quibusdam vifum eft. Sunt enim hujus particulae bracteis fimiliores, quemadmodum et Hippocrates paulo poft eas fquamulas appellat. Verum rei veritas ita fe habet, quod nobis forte quadam faepius vidiffe contigit; alii quoque nonnulli medici experientiffimi faepe fe tales urinas vidiffe dicunt. Quam affectionem medici recentiores pili mictionem vocitant, quod villis praefertim albis ea quae per urinas feruntur fimilia appareant. Sed nuper etiam quidam ejusmodi corpora tam longa mejebant, ut incredibili longitudine viderentur: quaedam enim ex ipfis ad dimidium cubitum extendebantur. Is toto fere anno praegreffo frequentiffime legumina, frefa fabamque potiffimum et cafeum tenerum et ficcum comederat. Et

πάντες οἷς οὐρῆσαι συνέβη τὰ τοιαῦτα, παχυχύμοις ἐδέσμασιν ἐκέχρηντο. τούτου τοίνυν τοῦ χυμοῦ κατωπτημένου πως ἐν νεφροῖς αἱ τριχοειδεῖς γίνονται συστάσεις. καὶ μέντοι καὶ ἡ θεραπεία μαρτυρεῖ τῷ λογισμῷ τῆς αἰτίας· ὑπὸ γὰρ λεπτυνόντων καὶ τεμνόντων φαρμάκων ἅμα καὶ τῷ τὴν ἄλλην δίαιταν ὑγραίνουσαν ὑπάρχειν ἐθεραπεύ- [187] θησαν οἱ κάμνοντες οὕτως. εἴπερ δὲ ἦν ἕλκωσις τηλικαύτη νεφρῶν ἢ κύστεως, ὡς διαλύεσθαι τὴν οὐσίαν αὐτῶν, οὐ μόνον οὐδὲν ἂν ὠνίναντο ὑπὸ τῶν τοιούτων φαρμάκων, ἀλλὰ καὶ παρωξύνοντο ἐσχάτως· ἄξιος οὖν ἐστιν ὥσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις, οὕτω κἂν τούτῳ θαυμάσαι τὸν Ἱπποκράτην τὰ μηδέπω μηδὲ τήμερον ἐγνωσμένα πολλοῖς τῶν ἰατρῶν αὐτὸν ἐξευρεῖν. καὶ μέντοι καὶ ἡ λέξεως ἀκρίβεια θαυμαστῶς ὅπως ἔχει λέγοντος ἀπὸ τῶν νεφρῶν ἐκκρίνεσθαι τὰ τοιαῦτα. οὐ γὰρ ὥσπερ ἐπὶ τοῦ πρόσθεν ἀφορισμοῦ ἕλκωσιν τοῦ νεφροῦ αἰτιᾶται οὕτω καὶ νῦν εἶπεν, ἀλλ' ἁπλῶς ἀπὸ νεφρῶν ἐκκρίνεσθαί φησιν, ὡς καὶ λίθον τινὸς οὐρήσαντος ἀπὸ νεφρῶν ἐνηνέχθαι φαίημεν ἂν αὐτὸν, οὐχ ὅτι τῆς οὐσίας αὐ-

ceterae denique omnes quibus talia mejere contigit, pachychymis et craffis eduliis vefcebantur. Tali igitur humore in renibus quodammodo torrefacto capillis fimilia corpora generantur. Quin etiam curatio caufae confiderationem teftatur: nam qui ita aegrotarent, medicamentorum attenuantium et incidentium vi fimul cum reliqua victus ratione humectante curati funt. Quod fi tanti fuiffet renum aut veficae exulceratio, ut eorum fubftantia diffolveretur, non modo nihil ejusmodi medicamentis eorum adjuti, verum etiam fupra modum irritati fuiffent. Quare quemadmodum in aliis, fic et in his admiratione dignus eft Hippocrates, quod ea invenerit quae medicis compluribus ad hunc ufque diem prorfus ignorata fuerint. Quin etiam orationis integritas admirationem habet talia excerni dicentis: non enim quemadmodum in fuperiori aphorifmo renum incufat exulcerationem, ita et nunc pronunciavit, fed fimpliciter ex renibus excerni affirmat, quemadmodum fi aliquo calculum mejente a renibus ipfum delatum effe

Ed. Chart. IX. [187.] Ed. Baf. V. (283.)

τῶν ἐστι μόριον, ἀλλ' ὅτι τὴν σύστασιν ἐν ἐκείνοις λαμβάνει. τὰ μὲν οὖν σμικρὰ σαρκία τῆς οὐσίας ἐστὶ μόρια ἑλκωθέντων ὅλως τῶν νεφρῶν, τὰ δ' οἷον τρίχες ἐν νεφροῖς μὲν λαμβάνει τὴν σύστασιν, ὥσπερ καὶ οἱ λίθοι, μόρια δ' οὐκ ἔστι τῆς οὐσίας αὐτῶν. κακῶς ἐν ἅπασι τοῖς ἀντιγράφοις ὁ ἀφορισμὸς οὗτος ἄνευ τοῦ ἢ γέγραπται, σαρκία σμικρὰ ὥσπερ τρίχες. οὐδαμῶς γὰρ ἔοικε τὰ σμικρὰ σαρκία ταῖς θριξίν· ἀλλὰ χρὴ μεταξὺ τοῦ τε σμικρὰ καὶ τοῦ ὥσπερ τὸ ἢ φωνῆεν τάξαι, ὡς δυοῖν πραγμάτων, οὐχ ἑνὸς ἐν τῷ λόγῳ μνημονεύοντος τοῦ Ἱπποκράτους. τὸ μὲν οὖν ἕτερον αὐτῶν ἐστι σαρκία σμικρὰ, τὸ δ' ἕτερον ὥσπερ τρίχες. ἐπὶ μὲν οὖν τῶν ταῖς θριξὶν ὁμοίων ἀεὶ φαίνεται παχὺ τὸ οὖρον ὡς ἂν φλεγματικῆς οὐσίας. ἣν ἤθροισαν αἱ φλέβες ἐκκαθαιρομένης διὰ τῶν νεφρῶν, ἐπὶ δὲ τῶν σαρκίων οὐκ ἀναγκαῖον. οὐ μὴν οὐδὲ ἐθεασάμην ποτὲ τοιαύτην νεφρῶν διάθεσιν· ἀλλὰ τὸ μὲν οἷον σαρκία πολλάκις ἐν ἐκείνοις τοῖς πυρετοῖς, ἐν οἷς καὶ τὰς καλουμένας

dixerimus. Non quod eorum fit fubftantiae particula, fed quod in ipfis fuam compagem fit fortitus. Exiguae itaque carunculae exulceratorum omnino renum fubftantiae partes exiftunt. Quae vero funt pilis fimilia, in renibus quidem fuam compagem accipiunt, ut et lapides, fed eorum fubftantiae partes non funt. Male ergo in omnibus exemplaribus hic aphorifmus fine difjungendi particula *aut* legitur: *exiles carunculae veluti pili.* Nequaquam enim exiguae carunculae pilis funt fimiles. *Verum inter exiguae et veluti*, media diftinctio *aut* collocanda eft, quia duarum rerum, non unius hoc aphorifmo Hippocrates mentionem faciat: quarum una eft exiguae carunculae, altera veluti pili. Atque in iis quidem quae pilis funt fimillima, femper craffa urina fpectatur, ut pituitofam fubftantiam quam venae cumularent, natura per renes expurgante: in carunculis non eft neceffarium. Nunquam tamen talem renum affectionem fpectavi, fed veluti carunculas faepius in illis febribus, in quibus etiam fedi-

ὀροβοειδεῖς ὑποστάσεις ὁρῶμεν γιγνομένας κατωπτημένου παχέως αἵματος ἐν νεφροῖς ἢ καθ' ἧπαρ. οὐ μὴν ἀκριβῆ γε σαρκία τεθέαμαί ποτε συνεξερχόμενα τοῖς οὔροις. ἐγχωρεῖ οὖν, ἡγοῦμαι, παχὺ οὖσον εἰρῆσθαι πρὸς αὐτοῦ τὸ σύμμετρόν τε καὶ κατὰ φύσιν. ἀντίκειται γὰρ τοῦτό πως τῷ λεπτῷ καὶ γινώσκομεν, ὅτι κυρίως μὲν αἱ κατὰ τὰς ὑπερβολὰς ἀντιθέσεις οὕτω λέγονται. καταχρηστικῶς δὲ καὶ τὸ μέσον ἐνίοτε καὶ σύμμετρον ἀμφοτέροις χρῆται τοῖς ὀνόμασι τῶν ἄκρων. πρὸς μὲν τὸ τελέως παχὺ λεπτὸν ὀνομαζόμενον, πρὸς δὲ τὸ λεπτὸν ἐσχάτως παχὺ, καὶ εἴπερ οὕτως ἀκούσαιμεν, ὁ λόγος ἔσται τοιοῦτος· οἷς ἐν τῷ οὔρῳ μὴ ὄντι λεπτῷ συνεξέρχεται τὰ εἰρημένα, τῶν νεφρῶν ἐστι τὸ πάθημα, λεπτῶν μέντοι τῶν οὔρων ὄντων ὅλον τὸ φλεβῶδες γένος πέπονθε. τὴν δ' αὐτὴν ταύτην γνώμην δείκνυσθαί μοι δοκεῖ καὶ κατὰ τὸν ἑξῆς ἀφορισμόν.

---

menta ervofa vocata fieri cernimus ex craffo fanguine in renibus aut in jecore affato et torrefacto. Non tamen perfectas carunculas unquam cum tenui urina exire vidi. Potuit itaque, mea quidem fententia, craffa urina ab ipfo dici quae commoderata et fecundum naturam eft. Agnofcimus proprie quidem fecundum exceffus oppofitiones ita dici; per abufionem autem et medium et commoderatum utrisque extremorum tribui nominibus, quum ad fumme quidem craffum tenue, ad fumme vero tenue craffum nominetur. Quod fi ita accipiantur, ejusmodi erit oratio: quibus in urina non tenui una exeunt fupra commemorata, renum eft pathema; fi vero fit tenuis, totum venofum genus patitur. Eandem etiam mihi fequenti aphorifmo fententiam indicare videtur.

οζ.

[188] Ὁκόσοισιν ἐν τῷ οὔρῳ παχεῖ ἐόντι πιτυρώδεα συνεξουρέεται, τουτέοισιν ἡ κύστις ψωριᾷ.

Ἐὰν μὲν οὖν λεπτὸν ᾖ τὸ οὖρον, οὐ κατὰ φύσιν αἱ φλέβες, ἐὰν δὲ μὴ ᾖ λεπτὸν, ἀλλὰ μετρίως συνεστηκὸς, ὅπερ ἀκοῦσαι νῦν χρὴ τὸ παχὺ, τὰ συνεκκρινόμενα τῷ τοιούτῳ περὶ τοὺς νεφροὺς ἢ τὴν κύστιν ἐνδείξεταί τι πάθος. ἐπειδὴ γὰρ ἐκ μὲν τῶν φλεβῶν ἧκε, τὸ οὖρον, διηθεῖται δὲ διὰ τῶν νεφρῶν, ἀθροίζεται δὲ ἐν τῇ κύστει, πᾶν ὅ τί περ ἂν ἐν αὐτῷ φαίνηται παρὰ φύσιν ἢ τὰς φλέβας ἐνδείξεται φαύλως ἔχειν ἢ τὰ κατὰ τοὺς νεφροὺς ἢ κύστιν, ὥσπερ καὶ νῦν τὰ πιτυρώδεα τὴν κύστιν ψωριᾶν, ὅταν γ' αἱ φλέβες ἀπαθεῖς ὑπάρχωσι. φέρεται γὰρ ἐνίοτε καὶ ἐξ ἐκείνων τὰ πιτυρώδη, ποτὲ μὲν αὐτοῦ τοῦ χιτῶνος αὐτῶν παθόντος, ὥσπερ καὶ τοῦ τῆς κύστεως, ἔστι δ' ὅτε τοῦ κατ' αὐτὰς αἵματος ὑπὸ καυσώδους θερμοῦ (284) φρυγέντος. ἐπιτηδειότερος δὲ δηλονότι πρὸς τοῦτο πᾶς ὁ παχὺς ἐν αὐταῖς

LXXVII.

Quibus cum urina craſſa furfuroſa quaedam ſimul mictu exeunt, his veſica ſcabie laborat.

Si tenuis quidem urina fuerit, non ſecundum naturam venae ſe habent; ſi vero non tenuis, ſed mediocriter conſtans et compacta fuerit, quo ſignificato craſſam nunc non accipere oportet, tum ea quae ſimul cum tali urina excernuntur, in renibus aut veſica affectionem eſſe indicabunt. Quum enim ex venis urina veniat et a renibus prolectetur et per eos percoletur, *per ureres in veſicam transmittatur* atque in veſica colligatur, quidquid in ipſa praeter naturam apparuerit aut venas aut renes aut *ureteres* aut veſicam male habere ſignificabit. Quomodo nunc furfuroſa iſta affectam ſcabie veſicam portendunt, quum venae nullum affectum patiuntur. Ex ipſis enim interdum etiam ejusmodi furfuroſa deferuntur, ipſarum alias affecta tunica, quemadmodum veſicae quoque tunicam

χυμός ἐστι καὶ μᾶλλον ἔτι ἡ οἷον τρὺξ τοῦ αἵματος, ὃν ὀνομάζειν εἰθίσμεθα μελαγχολικὸν χυμόν. ὥσπερ γὰρ ἡ τοῦ δέρματος ἐπιφάνεια, καλοῦσι δ' αὐτὴν ἐπιδερμίδα κατὰ τὰς ψώρας καὶ τὰς λέπρας καὶ τοὺς λειχῆνας, ἀποβάλλει τι λεπτὸν, οἷόν περ τὸ γῆράς ἐστι τῶν ὄφεων, οὕτω κἀπειδάν τι τῶν ἔνδον μορίων ὅμοιόν τι πάθημα πάθῃ οἷς τὸ δέρμα καὶ τὸ σύμπτωμα τοῦ παθήματος ὅμοιον γενήσεται. κατὰ τοῦτο οὖν αἱ φλέβες αὗται καὶ ἡ κύστις ψωριῶσα πιτυρώδεα δέρματα σὺν τοῖς οὔροις ἕξει κενούμενα. διορισθήσεται δὲ τῇ λεπτότητι καὶ τῷ πάχει τῶν οὔρων, ὡς προείρηται. τὰ μὲν γὰρ λεπτὰ πεπονθέναι τὰς φλέβας ἐνδείξεται, τὰ δ' οὐ λεπτὰ τὴν κύστιν.

οη'.

[189] *Ὁκόσοι ἀπὸ ταὐτομάτου αἷμα οὐρέουσι, τουτέοισιν ἀπὸ τῶν νεφρῶν φλεβίου ῥῆξιν σημαίνει.*

affici accidit; alias etiam fanguine in ipfis contento caloris fervore et vehementia perufto et fricto. Ad hanc affectionem nimirum aptior eft quivis craffus humor ipfis inclufus, isque magis qui veluti faex fanguinis exiftit; quem humorem melancholicum nominare confuevimus. Quemadmodum enim cutis fuperficies, eam vero extimam cuticulam vocitant, per fcabiem, lepram atque lichenas tenue quoddam corpufculum abjicit, qualis eft ferpentum fenectus: fic etiam quum partium interiorum quaedam eundem fubeat affectum, quo cutis laboraverit, etiam fymptoma affectui fimile oborietur. Proindeque tum venae ipfae, tum vefica fcabie laborantes furfurofas cuticulas una cum urinis emittent. *Quae unde prodeant*, tum urinarum tenuitate tum craffitie diftinguentur, quemadmodum fupra dictum eft. Tenues enim urinae venas, non tenues venarum affectum effe oftendent.

LXXVIII.

Qui fponte fanguinem mejunt, iis a renibus venulae rupturam effe fignificat.

Ed. Chart. IX. [189.] Ed. Baf. V. (284.)

Τὸ ἀπὸ ταὐτομάτου δύναται μὲν καὶ χωρὶς αἰτίας τῆς ἔξω δηλοῦν, δύναται δὲ καὶ τὸ οἷον ἐξαίφνης οὐδενὸς προηγησαμένου συμπτώματος, οἷά περ ἐπὶ κύστεως ἡλκωμένης φαίνεται. κατὰ ταύτην γὰρ οἷόν τε ῥαγῆναι φλέβα διὰ πλῆθος αἵματος ἐπιῤῥυέντος, ὡς ἐπὶ τῶν νεφρῶν εἴωθε συμβαίνειν, οὐδὲ γὰρ διηθεῖται διὰ τῶν ἐν αὐτῇ φλεβῶν αἷμα, μόνον δ' ὅσον εἰς τροφὴν αὔταρκες αὐτῇ χορηγεῖται. πρὸς τούτῳ δὲ οὐδὲ αἱ φλέβες αἱ κατὰ τὴν κύστιν γυμναί που καὶ ἀστήρικτοι πεφύκασιν, ὥσπερ αἱ εἰς τὰς κοιλίας τῶν νεφρῶν ἐμβάλλουσαι, καθ' ἃς ἀναστόμωσίς τε καὶ ῥῆξις ὑπὸ πάχους καὶ πλήθους γίνεται τῶν κατ' αὐτὰς χυμῶν. ἡ μὲν οὖν ῥῆξις ἀκριβοῦς αἵματος ἐργάζεται κένωσιν, ἡ δ' ἀναστόμωσις οὐκ ἀθρόον αἷμα προχέουσα, καὶ μάλισθ' ὅταν ᾖ βραχύ· κατ' ὀλίγον δὲ τὸ λεπτότερον διηθοῦσα τὸ ὅλον οὖρον ὕφαιμον ἐργάζεται. γίγνεται δ', ὡς ἔφην, καὶ τῶν ἐν κύστει φλεβῶν ἐξ ἀναβρώσεως πεπονθυιῶν αἵματος κένωσις, ἐφ' ᾗ προηγεῖται τοῦ κατὰ τὴν κύστιν ἕλκους τὰ σημεῖα,

Illud fponte idem poteft quod fine caufa externa fignificare. Poteft etiam idem fere quod derepente multo praegreffo fymptomate ex iis qualia apparent in vefica ulcerata. Neque enim in ipfa propter fanguinis affluentis copiam vena rumpi poteft, quemadmodum in renibus accidere confuevit, quod per ejus venas fanguis non percoletur, fed folum fuppeditetur quantum ad ipfam alendam fatis effe poteft. Huc adde quod neque venae per veficam fparfae natura nudae funt aut minus bene firmatae et conftabilitae, quemadmodum quae in renum ventres inferuntur, quarum ofculationes feu apertiones et ruptiones propter humorum qui in ipfis continentur craffitiem et multitudinem oboriuntur. Ruptio quidem finceri fanguinis vacuationem efficit; ofculatio vero non confertim fanguinem profundit, praefertim quum exilis fit; fed paulatim tenuiorem percolans fubcruentam urinam reddit. Fit autem, ut dixi, veficae etiam venis erofione laborantibus fanguinis vacuatio, quam ulceris in ea confiftentis

τουτέστιν ὀδύνη τε τοῦ μορίου καὶ πῦον καί τινα πολλάκις αὐτοῦ τοῦ σώματος τῆς κύστεως οἷόν περ θρύμματα. κατὰ τοῦτο οὖν ἄμεινον ἀκούειν τὸ ἀπὸ ταὐτομάτου σημαίνειν τὸ ἐξαίφνης τοῦ τὸ χωρὶς αἰτίας φανερᾶς ἐκκρίνεσθαι. ἐκ γὰρ τῶν νεφρῶν αἷμα πολλάκις μὲν καὶ χωρὶς τῆς ἔξωθεν αἰτίας ῥαγέντος τοῦ ἀγγείου διὰ πλῆθος, ἔστι δ' ὅτε καὶ πηδησάντων σφοδρότερον ἢ κατενεχθέντων ἢ πληγέντων.

οθ'.

Οἷσιν ἐν τοῖς οὔροισι ψαμμώδεα ὑφίσταται, τουτέοισιν ἡ κύστις λιθιᾷ.

[190] *Οὐ πάντως ἡ κύστις, ἀλλ' ἐνδέχεται καὶ νεφρούς, ὥσθ' ἡμάρτηται φανερῶς ὁ ἀφορισμὸς ἤτοι γε αὐτοῦ τοῦ Ἱπποκράτους περιδόντος ὅλου τοῦ λόγου τὸ ἥμισυ μέρος ἢ τοῦ πρώτου βιβλιογράφου παραλιπόντος. ἐάν τε*

ſigna praecedunt, id eſt tum partis dolor, tum pus, tum ipſius ſaepe corporis veſicae veluti minuta quaedam ramenta. Hac igitur ratione praeſtat vocem ſponte pro derepente ſignificatione quam pro citra evidentem cauſam accipere. Nam ex renibus ſiquidem ſine externa etiam cauſa propter nimiam copiam vaſe rupto, aliquando vero etiam contentius ſaltantibus aut ex alto lapſis aut percuſſis mejitur ſanguis.

LXXIX.

Quibus in urina arenoſa ſubſident, iis veſica calculo laborat.

Non plane veſica, ſed et renes calculo laborare queunt. Quare conſtat mutilatum eſſe aphoriſmum aut ſane quod Hippocrates eſſe dimidiam orationis partem neglexerit aut quod primus bibliographus omiſerit. Sive

γὰρ ἐν νεφροῖς ἐάν τ' ἐν κύστει λίθοι γίνωνται, συνεξέρχονται τοῖς οὔροις τὰ ψαμμώδη.

π'.

Ἢν αἷμα οὐρέῃ καὶ θρόμβους καὶ στραγγουρίην ἔχῃ καὶ ὀδύνη ἐμπίπτῃ ἐς τὸ ὑπογάστριον καὶ τὸ περιναῖον, τὰ περὶ κύστιν πονέει.

Γέγραπται μὲν διχῶς ἡ τελευτὴ τοῦ ἀφορισμοῦ, κατὰ τινὰ μὲν τῶν ἀντιγράφων πονέει, καθ' ἕτερα δὲ νοσέει, καὶ σχεδὸν ἀλλήλων ταύτῃ γε οὐδὲν διαφέρουσιν αἱ γραφαί. κοινῇ δ' ἀμφότεραι σφάλλονται, εἴ τις ἀκούσειε τὰ περὶ τὴν κύστιν εἰρῆσθαι πρὸς Ἱπποκράτους, ὡσεὶ καὶ αὐτὴν τὴν κύστιν ἐγεγράφει. τὰ γὰρ εἰρημένα συμπτώματα κοινὰ τῶν οὐρητικῶν ὀνομαζομένων ὀργάνων ἁπάντων ἐστὶ κύστεως, νεφρῶν, οὐρητήρων. οὕτως οὖν ἄμεινον ἀκούειν τὰ περὶ τὴν κύστιν, οὐχ ὡς αὐτῆς μόνης δηλουμένης, ἀλλ' ὡς καὶ

enim in renibus ſive in veſica calculi procreentur, una cum urinis arenoſa prodeunt.

LXXX.

Si quis ſanguinem et grumos mejat et ſtranguriam habeat, dolorque in imum ventrem et perinaeum incidat, veſicae partes laborant.

Duobus modis finis aphoriſmi ſcriptus eſt. In quibusdam exemplaribus laborant, in quibusdam aegrotant legitur; atque hac ratione ab invicem nihilo prope vere diſcrepant. Ambo textus ſimul errorem ſubeunt, ſi quis illud veſicae partes vel circa veſicam intellexerit ab Hippocrate dici, ac ſi ipſam veſicam laborare enunciaſſet. Commemorata ſiquidem ſymptomata, ureticis appellatis mixtionis inſtrumentis omnibus veſicae, renibus et ureteribus communia ſunt. Sic itaque praeſtat circa veſicam partes accipere, non ut ipſa ſola veſica, ſed etiam ut

τῶν συνεζευγμένων αὐτῇ μορίων. ἔτι δὲ μᾶλλον οὕτως ἀκούειν ἡμᾶς καὶ ὁ ἑξῆς ἀφορισμὸς ἐπιτρέψει, καθ' ὃν οὐ τὰ περὶ τὴν κύστιν νοσεῖν φησιν, ἀλλὰ τῆς κύστεως ἕλκωσιν ὑπάρχειν, ὡς οὐ ταὐτὸν ὂν αὐτὴν τὴν κύστιν ἁπλῶς μόνην ἀποφαίνεσθαί τι πάσχειν ἢ τὰ περὶ αὐτήν,

πα'.

Ἢν αἷμα καὶ πῦον οὐρέῃ καὶ λεπίδας καὶ ὀσμὴ βαρεῖα ᾖ, τὴν κύστιος ἕλκωσιν σημαίνει.

[191] *Τὸ* μὲν αἷμα καὶ τὸ πῦον οὐρεῖν πάντως ἐστὶ τῶν οὐρητικῶν ὀργάνων ἡλκωμένων κοινὰ σημεῖα, τὸ δὲ βαρὺ τῆς ὀσμῆς, ὅπερ δηλοῖ τὸ ἀηδὲς, ἔτι τε μᾶλλον αἱ λεπίδες, ἴδια τῆς κύστεως. ἐν μὲν οὖν τοῖς πλείστοις ἀντιγράφων, ἢν αἷμα καὶ πῦον οὐρέῃ, γέγραπται· κατὰ δέ τινα αὐτῶν ἢν αἷμα ἢ πῦον οὐρέῃ. δηλώσει δ' αὐτὴ μὲν ἡ δευτέρα γραφὴ παραδιαζευκτικὸν εἶναι τὸν ἢ σύνδεσμον,

partes ipsi connexae significentur. At etiamnum magis ita nos intelligere sequens etiam aphorismus hortabitur, quo non quae partes circa vesicam existunt, eas aegrotare profert, sed vesicae exulcerationem incusat: quasi non idem dicturus sit is qui vesicam ipsam solam absolute pati aliquid et qui circa vesicam partes affectas esse pronunciat.

LXXXI.

Si quis sanguinem et pus et squamulas mejat, odorque gravis adsit, vesicae exulcerationem significat.

Sanguinem et pus mejere ureticorum instrumentorum mixtioni inservientium ulceratorum plane communia signa sunt. At graveolentia quum prodit insuavis et ingratus odor et adhuc magis squamulae vesicae propria. In pluribus itaque exemplaribus *si sanguinem et pus mejat* scriptum est, in quibusdam ipsorum *si sanguinem aut pus mejat.* Ipsa vero lectio secunda conjunctionem aut esse disjuncti-

Ed. Chart. IX. [191.] Ed. Baf. V. (281.)

ὡς ὁπότερον ἂν ὑπάρχῃ τῶν εὑρημένων ἑλκώσεως εἶναι σημεῖον, ἡ δ' ἑτέρα τὰ δύο βουλήσεται συνεδρεύειν ἢ ἅμα ἀλλήλοις ἢ ἐναλλάξ.

πβ'.

Ὁκόσοισιν ἐν τῇ οὐρήθρῃ φῦμα γίνεται, τουτέοισι διαπυήσαντος καὶ ἐκραγέντος λύσις.

Διὰ βραχυλογίαν οὐδὲν ἀξιόλογον οὗτος ὁ ἀφορισμὸς ἔχειν ὑποληφθήσεται. πρόχειρον γὰρ παντὶ γνῶναι τῶν ἐν τῷ πόρῳ τῷ οὐρητικῷ τῷ κατὰ τὸ αἰδοῖον, τοῦτο γὰρ οὐρήθραν καλοῦσι, συνισταμένων φυμάτων τὴν λύσιν γίγνεσθαι ῥαγέντων. ἀλλ' εἰ προσχῶμεν τὸν νοῦν, ἔνδειξίς ἐστί τινος μείζονος πράγματος. ἐνδέχεται γὰρ ἰσχουρίαν δή τινα γενέσθαι καὶ διὰ τὸ τοιοῦτον φῦμα καὶ μέντοι καὶ ὡς τὸ φῦμα τοῦτο ῥαγὲν ἰάσεται τὴν ἰσχουρίαν εὔδηλον. ἀλλὰ ἐκεῖνό γε παραφύεται τοῖς εἰρημένοις ἑπόμενον ζήτημα, πό-

vam indicat, ut commemoratorum utrumque vel fimul una vel viciffim adeffe poftulabit.

LXXXII.

Quibus in urethra tuberculum nafcitur, eo fuppurato et rupto folutio.

Propter orationis brevitatem nihil effatu dignum habere hic aphorifmus conjicitur. Promptum enim eft unicuique noffe in meatu urinario qui in pene eft, hunc enim urethram vocitant, fi confiftant tubercula quae poftea rumpantur, fieri folutionem. Verum fi accuratius animadverterimus, rei cujusdam majoris fit indicatio. Contingit enim ifchuriam, i. e. urinae fuppreffionem, aliquam ob ejusmodi tuberculum oboriri, eoque rupto tuberculo futuram ifchuriae fanationem effe certo conftat. Verum ex dictis illa quaeftio fuboritur, utrum procreatum hoc

τερον ῥήγνυσθαι μόνον βούλεται τὸ κατὰ τοῦτο χωρίον συνιστάμενον φῦμα ἢ πλειστάκις μὲν αὐτὸ τοῦτο συμβαίνειν, δύνασθαι δὲ διαφορεῖσθαι ἢ παράδειγμα τῶν λύσεων ἓν τοῦτο ἔγραψε, τὴν ῥῆξιν, ὅπερ καὶ ἀληθέστερόν ἐστιν.

πγ'.

Οὔρησις νύκτωρ πολλὴ γινομένη σμικρὴν τὴν ὑποχώρησιν σημαίνει.

[192] Ὅτι μὲν οὖν ἀναγκαῖόν ἐστιν ἀναδοθέντος τοῦ κατὰ τὴν κοιλίαν ὑγροῦ βραχυτέραν γενέσθαι τὴν ὑποχώρησιν πρόδηλον παντί. συνεμφαίνει δὲ τούτῳ καὶ ὅτι διεξελθόντος ἅμα τοῖς σιτίοις ὑγροτέρα μὲν ἡ γαστὴρ γενήσεται καὶ διὰ τοῦτο πλείω ὑποχωρήσει, τὸ δ' αὖ οὖρον ἔλαττον ἐκκριθήσεται. διδάξει δ' ἡμᾶς ὁ λόγος οὗτος ἰάματα ῥευμάτων γαστρὸς καὶ ξηρότητος· ἐφ' ὧν μὲν ὑγροτέρα γίνεται τοῦ προσήκοντος, τό τε πόμα ἔλαττον δώσο-

in loco tuberculum rumpi dumtaxat velit Hippocrates, an faepiffime quidem id ipfum accidere; difcuti tamen poffe, an hoc unum folutionum exemplum ruptionum fcriptis propofuerit. Quod ultimum verius videtur.

LXXXIII.

Qui mictus noctu fit copiofus, paucam dejectionem fignificat.

Quod neceffarium quidem fit diftributo ventris humore pauciorem fieri dejectionem unicuique manifeftum eft. Sed et fimul illud apparet, quod eo humore una cum cibariis inteftina pervadente, alvus quidem humidior reddatur, idcirco et plura dejiciet et urina paucior excernetur. Docebit autem nos haec ratio et defluxionum et ficcitatis ventris remedia. In quibus enim alvus quam deceat humidior eft, iis parciorem potum dabimus atque

μεν ἐπί τε κύστιν ἐπιτρέψομεν ἀφικέσθαι. ἐφ᾽ ὧν δὲ ξηροτέρα, καὶ πλεῖον δώσομεν τὸ πόμα καὶ τὴν ἀνάδοσιν ὡς οἷόν τε κωλύσομεν.

ipſius motum ad veſicam ciebimus. Quibus vero ſiccior eſt, uberiorem potum exhibebimus et ejus diſtributionem quoad fieri poteſt prohibebimus.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΑΦΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΓΑΛΗΝΟΥ ΕΙΣ ΑΥΤΟΥΣ ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΑ.

Ed. Chart. IX. [193. 194.] Ed. Bas. V. (285.)

α'.

[193] (285) *Σπασμὸς ἐξ ἐλλεβόρου θανάσιμον.*

Τοῖς ἐλλέβορον εἰληφόσι λευκὸν, δηλονότι, τοῦτο γὰρ ἁπλῶς εἰώθασιν ὀνομάζειν ἐλλέβορον, οὐχ ὥσπερ τὸν μέλανα, μετὰ προσθήκης, τούτοις οὖν ἐὰν καθαιρομένοις ἐπιγένηται σπασμὸς, ὀλέ- [194] θριον εἶναί φησι τὸ σύμπτωμα. γίνεται μὲν γὰρ οὐ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς καθάρσεως ἡνίκα

HIPPOCRATIS APHORISMI ET GALENI IN EOS COMMENTARII.

I.

Convulsio ex veratro letalis.

Qui veratrum assumpserunt, album scilicet, hunc enim simpliciter elleborum, non sicut nigrum cum adjectione nominare consueverunt, iis si dum purgantur convulsio superveniat, perniciosum symptoma esse pronunciat. Fit enim non initio purgationis, quo tempore suf-

τοῦ πνιγῆναι κίνδυνος, ἀλλ᾽ ὅταν σπαραχθῶσι σφοδρότερον ἐμοῦντες, δι᾽ αὐτὴν μάλιστα τὴν ἐν τοῖς ἐμέτοις συντονίαν πονησάντων τῶν νευρῶν κατὰ συμπάθειαν τὴν πρὸς τὸ στόμα τῆς γαστρὸς, ἐφ᾽ ᾧ καὶ ἄλλως ἑωράκαμεν, ὅταν ἰσχυρῶς δηχθῇ, γεγενημένους σπασμοὺς ὥσπερ καὶ τῷ νεανίσκῳ τὸν ἰὸν ἐμέσαντι. βέλτιον γὰρ ἰὸν, οὐκ ἰώδη τὸν ἔμετον ὀνομάζειν ἐκεῖνον, ἐπειδήπερ ἦν οἷος ἀκριβὴς ἰὸς ὀνομαζόμενος εὐανθέστατος. ἀλλὰ κατά γε τὸν ἔμετον ἐσπάσθη πᾶν τὸ σῶμα καὶ ὅ τε πυρετὸς αὐτοῦ καὶ ὁ σπασμὸς ἐπαύσατο παραχρῆμα κενωθέντος τοῦ ἰοῦ. τοιοῦτον δ᾽ ἦν τὸ ἐμεθὲν, οἷον εἴ τις ὕδατι δεύσειεν ἰὸν τὸν ἄριστον, ὡς γενέσθαι σύστασιν ἐξ ἀμφοῖν σιραίου πάχει προσεοικυῖαν. οὐκ ἀδύνατον μὲν οὖν, ὡς ἔφην, καὶ κατὰ συμπάθειαν τὴν πρὸς τὸ στόμα τῆς γαστρὸς γενέσθαι σπασμὸν ἐπ᾽ ἐλλεβόρῳ λευκῷ, καὶ εἴη ἂν ὁ μετριώτατος σπασμὸς οὗτος. ἐγχωρεῖ δὲ καὶ δι᾽ αὐτὴν τὴν κένωσιν ὑπερκαθαιρομένοις αὐτοῖς γενέσθαι σπασμὸν, ὡς καὶ τοῖς χολερικοῖς ἐπιγίνονται συνολ-

focationis periculum imminet, feu quando vomentes vehementius vellicati vexantur, propter ipfam maxime quae in vomitibus concitatur, contentionem nervis per eam quam cum ore ventriculi fympathiam fortiuntur laborantibus. Qua in re etiam alias quum vehementius morderetur, convulfiones fieri videmus; quemadmodum adolefcenti accidit, qui aeruginem vomuit. Praeftat enim aeruginem quam aeruginofum vomitum illum appellare, quandoquidem talis erat, qualis mera aerugo nominata *viridiffimus.* Verum per vomitum totum corpus convulfum, atque evacuato aerugine quam primum febris ipfius et convulfio ceffarunt. Quod vomitu exclufum eft, tale erat ac fi quis optimam aeruginem fic aqua folvat, ut ex utraque conflatum corpus fapae referat craffitudinem. Non impoffibile eft igitur, ut dixi, et per confenfum cum ore ventriculi ab elleboro albo fieri convulfionem et haec foret convulfio moderatiffima. Poffibile quoque eft et propter ipfam vacuationem iis qui fupra modum purgantur convulfionem oboriri, ut quae cholericis contractiones

καὶ πολλάκις καὶ μάλιστα τῶν κατὰ τὰς γαστροκνημίας μυῶν. οὐκ ἀδύνατον δὲ οὐδὲ διὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ φαρμάκου τὰ ἐκ τῶν νεύρων ὑγρὰ πρὸς ἑαυτὸ βίᾳ σπῶντος ἐκ τῆς κακοπαθείας ταύτης ἐπιγενέσθαι σπασμόν· ἀλλὰ καὶ τῆς δυνάμεως ἐνίοτε τοῦ ἐλλεβόρου πρὸς ἀνάδοσιν ὁρμησάσης σφοδρότερον, ἐγχωρεῖ τὴν τῶν νεύρων οὐσίαν ξηρανθῆναι βιαιότερον. ἐδίδαξε δ' ἡμᾶς αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης ὡς ὁ σπασμὸς ἐπὶ κενώσει καὶ πληρώσει γίγνεται τῶν νευρωδῶν δηλονότι σωμάτων, ὑφ' ὧν αἱ κατὰ προαίρεσιν ἐνεργοῦνται κινήσεις. ἔστι δὲ ταῦτα τόνοι, σύνδεσμοι καὶ μῦες καὶ τένοντες· ὥσπερ ὁρῶμεν ἐπὶ τῶν ἐκτὸς ἱμάντας τε καὶ χορδὰς τεινομένας, ἐάν τε ξηρανθῶσιν ἐπὶ πλέον ἐάν θ' ὑγρότητι πολλῇ διαβραχῶσιν, οὕτω καὶ κατὰ τῶν ζώων σώματα τὰ πολλὰ τὸν σπασμὸν εἰκὸς γίνεσθαι· πρόδηλον δ' ὡς ὁ μὲν ἐπὶ πληρώσει δυνατός ἐστι ἰαθῆναι κενώσει, τὸν δ' ἐπὶ κενώσει τε καὶ ξηρότητι τῶν νεύρων οὐ πάνυ τι δυνατόν ἐστιν ἰάσασθαι. γίνεται δ', ὡς ἔφην, καὶ κατὰ συμπάθειαν σπασμὸς, ὃν οὐχ ἡγητέον ὑπὸ τοῦ Ἱππο-

saepius eveniunt ac potiſſimum eorum qui ſuris inſeruntur muſculorum. Nec non etiam fieri poteſt propter actionem pharmaci ex nervis humores ad ſe attrahentis ex hoc labore convulſionem ſupervenire. Quin etiam ellebori interdum vi ad diſtributionem vehementius concitata contingit nervorum ſubſtantiam violentius exſiccari. Nos enim ipſe Hippocrates convulſionem ex inanitione et repletione fieri docuit corporum videlicet nervoſorum, a quibus voluntarii motus perficiuntur. Haec autem ſunt nervi, ligamenta, muſculi et tendines. Quemadmodum enim in rebus etiam externis lora et chordas extendi cernimus, ſive vehementius exſiccentur, ſive copioſo humore imbuantur, ſic etiam in animalium corporibus par eſt fieri non raro convulſionem. Porro liquet ex repletione convulſionem curabilem eſſe per vacuationem; quae vero ex inanitione ſit et ſiccitate nervorum, eam vix unquam curationem admittere. Fit etiam, ut dixi, per ſympathiam convulſio, quam ab Hippocrate praetermiſſam fuiſſe

κράτους παραλελεῖφθαι. τὸν γὰρ πρώτως γιγνόμενον σπασμὸν ἐδήλωσεν ἐν τῷ φάναι, σπασμὸν ἐπὶ πληρώσει καὶ κενώσει συνίστασθαι, καὶ μὴν καὶ τῷ λόγῳ τῆς δήξεως ἴσμεν ἐπὶ τῷ στομάχῳ λυγμὸν γινόμενον, ὡς ἄν τινα καὶ τὰ νεῦρα πάσχειν ὁμοίως προσδοκῆσαι καὶ δόξει καὶ ὁ σπασμὸς οὗτος ἐνίοτε γίνεσθαι τοῖς ἐπ' ἐλλεβόρου καθαιρομένοις ὑφ' Ἱπποκράτους οὐκ εἰρημένος· εἰ μὴ, νὴ Δία, φαίη τις αὐτὸν ἐπὶ κενώσει συμβαίνειν τῶν δακνόντων χυμῶν ξηραντικῶν ὑπερεχόντων. οὗτοι μὲν οἱ τρόποι τῶν ἐπ' ἐλλεβόρῳ σπωμένων· θεραπεύονται δ' αὐτῶν ὅ τε διὰ δῆξιν καὶ ὁ διὰ τὴν συντονίαν τὴν ἐπὶ τοῖς ἐμέτοις, ὁ δὲ διὰ ξηρότητα τῶν ἀνιάτων ἐστίν· εἰκότως. τοιγαροῦν ὅλον τὸ γένος τοῦ τοιούτου σπασμοῦ φησι θανάσιμον ὑπάρχειν ὁ Ἱπποκράτης, ἐπειδή τινες μὲν αὐτοῦ διαφοραὶ δυσίατοι, μία δ' ἀνίατός ἐστιν.

---

augurandum eſt. Eam enim quae primum fit convulſionem declaravit, quum ſpaſmum ex repletione atque inanitione generari pronunciat. Et ſane etiam vellicationis aut morſus ratione ſingultum in ore ventriculi fieri novimus, adeo ut quispiam et nervos ſimiliter affici exiſtimaverit. Et haec convulſio iis qui veratro purgantur fieri interdum videbitur, ab Hippocrate non enunciata, niſi per Jovem illam quis ex inanitione oboriri, quum mordaces humores ſiccandi facultate polleant. Hi ſane ſunt modi, quibus homines ex elleboro convelluntur; curatur autem ex ipſis tum qui propter morſum, tum qui propter contentionem ex vomitibus convellitur; qui denique ob ſiccitatem, inſanabilis eſt. Quare merito Hippocrates totum hujusmodi convulſionis genus eſſe letale pronunciat, quoniam ipſius quidem nonnullae differentiae curatu ſunt difficiles, una autem eſt inſanabilis.

β.

[195] Ἐπὶ τραύματι σπασμὸς ἐπιγενόμενος θανάσιμον.

Ὥσπερ ἐν τῷ πρὸ τούτου λόγῳ θανάσιμον ἔφη τὸν σπασμὸν, ἐν ἴσῳ τῷ κινδυνώδη τε καὶ τελευτῶντα πολλάκις εἰς θάνατον οὕτω καὶ νῦν τὸν ἐπὶ τῷ τραύματι σπασμὸν ὠνόμασε θανάσιμον, οὐκ ἐξ ἀνάγκης τε καὶ διὰ παντὸς ἐπιφέροντα θάνατον, ἀλλ' ὡς πάνυ πολλάκις. ὡσαύτως δὲ καὶ κατὰ πολλοὺς τῶν ἔμπροσθεν ἀφορισμῶν ἐφαίνετο τῷ θανασίμου ὀνόματι χρώμενος. ἐπὶ γοῦν τοῖς τραύμασιν οἱ σπασμοὶ γίγνονται τῷ λόγῳ τῆς ἑπομένης αὐτοῖς φλεγμονῆς, ὅταν ἅψηται τῶν νευρωδῶν μορίων. καὶ πρῶτά γε φαίνεται σπώμενα τά τε κατ' εὐθὺ τῶν φλεγμαινόντων, εἶθ' οὕτως ὅταν καὶ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς ἅψηται τὸ πάθος, ἐπὶ πᾶν ἐκτείνεσθαι τὸ σῶμα.

II.

Vulneri fuccedens convulfio letale.

Quemadmodum in eo qui hunc praecedit textum letalem dicebat convulfionem, quod idem eft ac fi periculofam et faepius ad mortem terminantem proferret, fic etiam nunc obortam ex vulnere convulfionem letalem nominavit; non quod ex neceffitate ac femper, fed quod raro admodum mortem afferat. Eodem quoque modo in fuperioribus multis aphorifmis letalis nomine uti vifus eft. Vulneribus fiquidem convulfiones fuperveniunt inflammationis ipfa fequentis ratione, ubi partes nervofas attigerit. Ac primum quidem convelli videntur quae e directo partibus inflammatione laborantibus refpondent. Deinde ubi ipfum etiam principium attigerit inflammatio, in totum corpus extenditur convulfio.

γ.

Αἵματος πολλοῦ ῥυέντος σπασμὸς ἢ λυγμὸς ἐπιγενόμενος κακόν.

Οὐκ ἄλλο μέντοι νομιστέον δηλοῦσθαι ἐκ τοῦ πρόσθεν ὀνόματος τοῦ θανάσιμον, ἄλλο δ' ἐκ τοῦ νῦν τοῦ κακόν. εἴωθε γὰρ ὁ Ἱπποκράτης ἐκεῖνα τῶν συμπτωμάτων ὀνομάζειν οὕτως, οἷς ἐπιγίνεται πολλάκις καὶ θάνατος. εἰ δὲ τῷ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον ἀλλήλων δόξειεν τὰ ὀνόματα διαφέρειν, μείζονα τὸν κίνδυνον ἐνδείξαιτ' ἂν ἡ θανάσιμον φωνὴ τῆς κακόν. ὁ γοῦν ἐπὶ πολλῇ κενώσει τοῦ αἵματος γιγνόμενος σπασμὸς ἐκ θατέρου γένους ἐστὶ τῶν ποιούντων αὐτὸν αἰτίων, ὡς προείρηται.

δ.

[196] *Ἐπὶ ὑπερκαθάρσει σπασμὸς ἢ λυγμὸς ἐπιγινόμενος κακόν.*

III.

Effuso copioso sanguine convulsio aut singultus accedens malum.

Non aliud quidem superiore aphorismo letalis nomine, aliud vero praesenti per malum significari existimandum est. Consuevit siquidem Hippocrates ea symptomata sic appellare, quibus mors saepe supervenit. Si quid vero magis minusve differre haec nomina inter se videantur, majus per letale periculum, quam per malum significabitur. Siquidem quae copiosa sanguinis vacuatione accedit convulsio ex altero genere est causarum ipsam efficientium, ut supra dictum est.

IV.

Quae profusae purgationi convulsio aut singultus succedit, malum.

Ὅπερ ἐνίοτε τοῖς ἐλλέβορον εἰληφόσιν ἐλέγομεν γίγνεσθαι, τοῦτο νῦν ὑπὲρ ἁπάντων ἀπεφήνατο τῶν ὁπωσοῦν καθαιρομένων. σπῶνται γὰρ οἱ ὑπερκαθαιρόμενοι κατὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας ἐπὶ τὸν ἐλλέβορον εἰληφότων, κίνδυνός τε καταλαμβάνει τοὺς οὕτω κάμνοντας οὐ μικρὸς, ἐπειδὴ πολὺ χείρων ἐστὶν ὁ ἐπὶ κενώσει σπασμὸς τοῦ διὰ πλήρωσιν. ὅτι δὲ καὶ ὁ λυγμὸς σπασμός ἐστι στομάχου κατὰ τὸν Ἱπποκράτην γινώσκομεν δήπου.

ε'.

Ἢν μεθύων ἐξαίφνης ἄφωνός τις γένηται, σπασθεὶς ἀποθνήσκει, ἢν μὴ πυρετὸς ἐπιλάβῃ ἢ ἐς τὴν ὥρην ἐλθὼν καθ' ἣν αἱ κραιπάλαι λύονται, φθέγξηται.

Πληρουμένων τῶν νεύρων ὁ τοιοῦτός ἐπιγίνεται σπασμός. εἴωθε δὲ ῥᾳδίως αὐτὰ πληροῦν ὁ οἶνος, ὡς ἂν θερμὸς ὑπάρχων τὴν κρᾶσιν τοιαύτη φύσις, ἑτοίμως ἅπασιν

Quod nonnullis fumpto elleboro accidere dicebamus, hoc nunc de omnibus qui quovis modo purgantur pronunciat. Qui namque praeter modum purgantur, ob commemoratas caufas ipfi convelluntur, quibus qui elleborum fumpferunt, ita laborantibus non parvum impendet periculum; multo fiquidem pejor eft a vacuatione quam per repletionem facta convulfio. Quod autem et fingultus fit ftomachi convulfio, fecundum Hippocratem nos utique novimus.

V.

Si quis ebrius derepente obmutefcat, convulfus moritur, nifi eum febris corripuerit aut qua hora crapula folvitur, vocem ediderit.

Repletis nervis talis convulfio oboritur. Vinum autem eos facile replere folet, ut quod temperamento fit calidum. Talis fiquidem natura prompte omnia penetrat,

ἐγκαταδύεται καὶ μάλισθ' ὅταν μὴ πάνυ τι παχυμερὴς ᾖ. τῷ μὲν οὖν πλήθει τῆς οὐσίας τὸν σπασμὸν ἐπιφέρει τοῖς νεύροις, τῇ ποιότητι δὲ θεραπεύει πάλιν αὐτὸς ἣν εἰργάσατο διάθεσιν, ἐκθερμαίνων τε καὶ ξηραίνων τὰ νεῦρα. ἐὰν οὖν ποτε τοῦτο μὴ δυνηθῇ ποιῆσαι, θάνατον ἀκολουθεῖν ἀναγκαῖόν ἐστιν. ᾗ δὲ δυνάμει τὸν οἶνον ἔφαμεν ἰᾶσθαι τοὺς σπασμοὺς, ταύτῃ δηλονότι καὶ ὁ πυρετὸς ἰᾶται. προσεκτέον δ' ἐνταῦθα μάλιστα τῷ ἔθει τοῦ Ἱπποκράτους, ἀφώνους ὀνομάζοντος τοὺς ὁπωσοῦν καρουμένους. ἀλλὰ κυρίως λέγεται κάρος ἡ παντὸς τοῦ σώματος αἰφνίδιος ἀναισθησία τε καὶ [197] ἀκινησία· ταύτην οὖν τὴν διάθεσιν ἀφ' ἑνὸς τῶν συμπτωμάτων ὀνομάζειν εἴωθεν ὁ Ἱπποκράτης καὶ γίνεται δηλονότι τῆς ἀρχῆς τῶν νεύρων παθούσης. οὐδὲ γὰρ (286) οὐδὲ ἄλλως ὅλως οἷόν τε σπασθῆναι τὸ σῶμα πρὸ τοῦ ταύτην παθεῖν, ἤτοι πρώτως ἢ κατὰ συμπάθειαν ἑτέρου προπεπονθότος μορίου. κραιπάλας δ' ὅτι πάντες οἱ Ἕλληνες ὀνομάζουσι τὰς ἐξ οἴνου βλάβας τῆς κεφαλῆς εὔδηλον. οὕτως γοῦν ἔνιοι καὶ τὴν ἐτυμολογίαν ἐποιήσαντο

ac praefertim fi non admodum craffis conftet partibus. Subftantiae igitur copia vinum nervis convulfionem affert; fua vero qualitate nervos excalefaciendo atque deficcando ipfum, rurfus eam quam fecerat affectionem fanat. Quod fi quando id praeftare nequeat, mortem fequi neceffe eft. Verum qua facultate vinum diximus convulfionem fanare, eadem febris quoque fanat. Hic vero maxime obfervanda eft Hippocratis confuetudo qui mutos illos nominat, qui quovis modo caro laborant. Verum proprie carus nominatur totius corporis repentina fenfus motusque privatio. Hanc itaque affectionem ex uno fymptomate, *nimirum aphonia*, nominare confuevit Hippocrates; quae utique fit affecto nervorum principio. Neque enim aliter omnino corpus convelli poteft, priusquam id principium patiatur vel primario vel per confenfum, altera prius affecta parte. Quod autem Graeci omnes crapulas nominent obortas capitis noxas manifeftum eft. Sic namque nonnulli nomi-

τῆς προσηγορίας ἀπὸ τοῦ κάρηνον πάλλεσθαι γεγονέναι φάσκοντες. τὴν δ' ὥραν καθ' ἣν αἱ κραιπάλαι λύονται, κέκληκεν ὁ Ἱπποκράτης ἀντὶ τοῦ τὸν καιρόν. ἔστι δ' οὗτος οὐκ ἀποτετμημένος, οὐδὲ περιγεγραμμένος ἅπασιν ἑνὶ μέτρῳ. τινὲς μὲν γὰρ κατὰ τὴν ὑστεραίαν ἡμέραν ἐπαύσαντο τῆς κραιπάλης, τινὲς δὲ καὶ κατὰ τὴν ἐπιγιγνομένην αὐτὴν νύκτα, τινὲς δ' ἐν τῇ τρίτῃ πάντως ἡμέρᾳ, καὶ γίνεται τοῦτο διά τε τὴν δύναμιν καὶ τὸ πλῆθος τοῦ ποθέντος οἴνου καὶ αὐτὴν τοῦ πιόντος φύσιν. ὥσπερ γὰρ οὖν ἡ τροφὴ τοῦ πεφθῆναι μίαν ἅπασιν ἀνθρώποις οὐκ ἔχει προθεσμίαν, οὕτως οὐδ' ὁ οἶνος. ἣ τοίνυν ἡμᾶς ἐμπείρως ἔχειν χρὴ τῆς φύσεως τοῦ κάμνοντος ἢ τὴν ἐξωτάτω προθεσμίαν ἐπιτηρεῖν, καθ' ἣν, ἐὰν μήτε πυρέξαι φθάσῃ μήτε φθέγξηται, τεθνήξεται πάντως σπασθείς.

στ'.

Ὁκόσοι ὑπὸ τετάνου ἁλίσκονται ἐν τέτρασιν ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται· ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ὑγιέες γίνονται.

nis etymologiam fecerunt a *κάρηνον πάλλεσθαι*, quod *caput percelli* fignificat, ductam effe proferunt. Horam autem qua crapulae folvuntur pro tempore vocavit Hippocrates, quod non omnibus una et eadem menfura praecifum aut circumfcriptum eft. Quidam enim poftridie crapula liberantur; quidam fequenti nocte; nonnulli tertio dumtaxat die, idque fit pro vini copia ac viribus et ipfa pectoris natura. Quemadmodum enim cibi concoquendi unum omnibus hominibus praefinitum tempus non eft, fic neque vini exhalandi. Aut igitur oportet nos aegri naturam experientia compertam notamque habere aut extremum crapulae exhalandae terminum obfervare: in quo fi neque febricitare, neque loqui anticipaverit, procul dubio convulfus moritur.

VI.

Qui tetano corripiuntur, intra quatuor dies intereunt; hos vero fi effugerint, fanefcunt.

Κάτοξυ πάθος ὁ τέτανός ἐστιν ὡς ἂν ἐξ ὀπισθοτόνου τε καὶ ἐμπροσθοτόνου συγκείμενος, ὥστ' εἰκότως αὐτὸν συντομωτέραν ποιεῖσθαι τὴν κρίσιν, οὐ φερούσης τὸν ἐπὶ τῇ τάσει κάματον τῆς φύσεως ἐν πλείονι χρόνῳ. κατὰ τὴν πρώτην οὖν περίοδον τῶν κρισίμων ἡμερῶν ἡ κρίσις τῷ πάθει.

ζ'.

Τὰ ἐπιληπτικὰ ὁκόσοισι πρὸ τῆς ἥβης γίνεται, μετάστασιν ἔχει. ὁκόσοισι δὲ πέντε καὶ εἴκοσιν ἐτέων γίνεται, τουτέοισι τὰ πολλὰ συναποθνήσκει.

[198] Κυρίως μὲν ὀνομάζονται μεταστάσεις πάθους, ὅταν ἐξ ἑτέρου μέρους εἰς ἕτερον μετέρχωνται, καταχρωμένων δὲ καὶ αἱ λύσεις οὕτω προσαγορεύονται. καί μοι δοκεῖ νῦν ὁ Ἱπποκράτης κατὰ τὸ δεύτερον σημαινόμενον κεχρῆσθαι τῇ προσηγορίᾳ. οὐ μόνον γὰρ εἰς ἕτερα μόρια μεθισταμένων τῶν τὴν ἐπιληψίαν ἐργαζομένων χυμῶν λύεται τὸ

Tetanus morbus peracutus et, ut ex emprofthotono et opifthotono compofitus. Quo jure fit ut brevior ejus fit judicatio diuturniorem tenfionis laborem non ferente natura. Primo igitur ftatim dierum criticorum circuitu crifis morbo accidit.

VII.

Quibus comitiales affectus ante pubertatem oriuntur, decessum sortiuntur; quibus vero quintum et vigesimum annum agentibus oboriuntur, iis plerumque commoriuntur.

Proprie morbi metaftafes *deceffus* appellantur, quum ex parte una in alteram decedunt, per abufionem autem folutiones ita nominantur. Atque nunc mihi videtur Hippocrates fecundo hoc fignificatu hanc dictionem ufurpare. Non enim folum in alias partes translatis humoribus comitialem morbum facientibus folvitur affectus, fed etiam

πάθος, ἀλλὰ καὶ τελέως ἐκθεραπευομένων· εἰσὶ μὲν γὰρ οὗτοι παχεῖς καὶ ψυχροὶ καὶ φλεγματικοί. παύονται δ' ὑπό τε τῆς ἡλικίας ἐπὶ τὸ ξηρότερον μεταβαλλούσης καὶ διὰ γυμνασίαν καὶ διὰ δίαιταν ξηραντικὴν, ἅμα τοῖς ἐπιτηδείοις φαρμάκοις. ἀλλὰ νῦν γε ὁ Ἱπποκράτης μόνης τῆς καθ' ἡλικίαν μέμνηται μεταβολῆς ὑφ' ἧς διδασκόμενοι καὶ τὸ τῆς διαίτης εἶδος ἅμα τοῖς φαρμάκοις εὑρήσομεν. ὅπερ οὖν ἐν ἑτέρῳ μέρει τῶν ἀφορισμῶν εἶπε, τῶν ἐπιληπτικῶν τοῖσι νέοισιν ἀπαλλαγὴν αἱ μεγάλαι μεταβολαὶ, μάλιστα τῆς ἡλικίας καὶ τῶν χωρίων καὶ τῶν βίων καὶ τόπων ποιέουσι, ταῦτα νῦν ἐπ' αὐτῶν τῶν παθῶν ἐδήλωσε, τὰ μὲν πρὸ τῆς ἥβης συνιστάμενα τῶν ἐπιληπτικῶν παθῶν παύεσθαι λέγων ἐν τῇ τῆς ἡλικίας μεταβολῇ, τὰ δ' ἐξωτέρω τῶν εἴκοσι πέντε ἐτῶν συναποθνήσκειν, ᾧ καὶ δῆλον ὡς καὶ τὸν τῆς ἥβης χρόνον ἕως τῶν πέντε καὶ εἴκοσιν ἐτῶν ἐκτετάσθαι νομίζει, τὴν ἀρχὴν λαμβάνοντα μετὰ τὴν δευτέραν ἑβδομάδα. πρόδηλον δὲ ὡς οὔτε πᾶσιν ἰαθήσεται τὸ πάθος ὑπὸ τῆς ἡβητικῆς ἡλικίας, εἰ μὴ καὶ τἄλλα πράττειν

omnino percuratis: ſunt enim hi craſſi, frigidi et pituitoſi. Ceſſant autem et curantur tum aetatis in ſiccius mutatione, tum exercitatione, tum victu exſiccante, accedente ad haec idoneorum medicamentorum uſu. Verum nunc Hippocrates ſolius aetatis meminit mutationis, a qua edocti victus formam etiam una cum medicamentis inveniemus. Quod igitur altera aphoriſmorum parte dixit: *epilepticis juvenibus mutationes potiſſimum aetatis et regionum et victus et locorum liberationem efficiunt.* Haec nunc in ipſis morbis declaravit, morbos epilepticos qui ante pubertatem oboriuntur, in aetatis mutatione ſiniri; qui vero ultra viceſimum quintum annum proceſſere, eos commori pronunciat. Unde liquet Hippocratem arbitrari pubertatis tempus adusque viceſimum quintum annum extendi, ſumpto poſt ſecundam ſeptimanam exordio. Conſtat autem neque omnibus hunc morbum ab aetate pubere fore ſanabilem, niſi in aliis quoque bene ſe geſſerint; neque

ὀρθῶς, οὐδ' οἷς ἐν ταύτῃ συνέστῃ διὰ παντὸς παραμένει καλῶς διαιτωμένοις. ἀλλ' ὅτι γε τὴν ἀπὸ τῆς ἡλικίας ἴασιν οὐκ ἔχει, συγκαταγηράσει δ' ὅσον ἐπ' αὐτῇ τὸ πάθος αὐτοῖς ἐδήλωσε σαφῶς, οὐ μὴν σαφῶς γέ τι λέλεκται· καίτοι δοκοῦν εἶναι σαφὲς τοῖς ἀμελέστερον ἀκούουσι τοῖς πέντε καὶ εἴκοσιν ἐτῶν συναποθνήσκειν τὸ πάθος οἷς ἐγένετο πέμπτον καὶ εἰκοστὸν ἔτος ἄγουσιν, ἀλλ' ἔτι καὶ μᾶλλον οἷς ἐξωτέρω. προσθέντες οὖν τὸ λεῖπον τῇ λέξει τοῦ Ἱπποκράτους ἀληθῆ τελέως αὐτὴν ἀπεργασόμεθα, τὰ ἐπιληπτικὰ παθήματα. τὰ μὲν πρὸ τῆς ἥβης συνιστάμενα κατὰ τὸν ἐκείνης λύεται καιρὸν, τὰ δ' ἐξωτέρω τῆς ἥβης συναποθνήσκει. καιρὸς δ' ἥβης ἐστὶν ὁ μετὰ τεσσαρεσκαίδεκα μέχρι πέντε καὶ εἴκοσιν ἐτῶν. ἔστι δὲ καὶ ἄλλη τις γραφὴ τοιαύτη· οἷσι δὲ πέντε καὶ εἴκοσιν ἐτέων γίνεται, τὰ πολλὰ συναποθνήσκει, σημαίνοντος τοῦ τὰ πολλὰ ταὐτὸν τῷ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.

---

quibus ab aetate accidit, omnino permanet, fi proba victus ratione utantur. Imo quod ab aetate fanationem non fortiantur, fed quantum in ipfa eft, confenefcat affectus, aperte indicavit, non tamen quiddam dilucide dictum eft, etiamfi manifeftum iis videatur qui negligentius illud exaudiunt. Quibus vero vicefimo quinto anno epilepfia fit, iis commoritur. Neque enim iis folis hic affectus commoritur, quibus vicefimum quintum annum agentibus advenit, fed multo magis etiamnum ultra hanc aetatem progreffis. Si igitur quod deeft dictioni Hippocratis addiderimus, veritati undiquaque eam confentaneam efficiemus. Comitiales affectus qui ante pubertatem ortum habent, pubertatis tempore folvuntur; qui vero ulterius pubertatem funt, commoriuntur. Tempus autem pubertatis eft a quarto decimo anno adufque vicefimum quintum. Eft et alia lectio hujusmodi: quibus vero vicefimo quinto anno fiunt epilepfiae, plerumque commoriuntur, adverbio *plerumque* idem quod magna ex parte fignificante.

η'.

[199] *Ὁκόσοι πλευριτικοὶ γινόμενοι οὐκ ἀνακαθαίρονται ἐν τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρῃσιν, τουτέοισιν ἐς ἐμπύημα μεθίσταται.*

Τὴν διὰ τῶν πτυσμάτων κένωσιν τῶν τὴν πλευρῖτιν ἐργασαμένων χυμῶν ἀνακάθαρσιν καὶ κάθαρσιν εἴωθεν ὀνομάζειν ὁ Ἱπποκράτης, ὥσπερ γε καὶ τὸ πτύειν τούτους καθαίρεσθαι κατά τε τὸ περὶ διαίτης ὀξέων καὶ τὸ προγνωστικὸν ὠνόμασεν. ἀλλὰ νῦν γε χρόνον ὁρίζει τῆς καθάρσεως, ἐν ᾧ μὴ γενομένης αὐτῆς εἰς ἐμπύημά φησι μεθίστασθαι τὴν πλευρῖτιν, ἤτοι τὴν εἰς πῦον μεταβολὴν οὕτως ὀνομάζων ἅπασαν, ὥσπερ κἀν τῷ προγνωστικῷ πολλάκις, ἢ τὴν μεταξὺ θώρακός τε καὶ πνεύμονος ἔκχυσιν τοῦ πύου. γίνεται γὰρ ἑκάτερον τούτων, ὅταν οἱ πλευριτικοὶ μὴ καθαρθῶσι διὰ τῶν πτυσμάτων. ἀλλὰ τό γε δεύτερον τῶν εἰρημένων ἐν τοῖς ἐφεξῆς αὐτὸς ὠνόμασε ῥῆξιν ἐμπυήματος.

VIII.

Qui pleuritide laborantes intra quatuordecim dies ſuperne non repurgantur, iis in empyema pleuritidis translatio fit.

Per ſputa vacuationem, humorum pleuritidem efficientium Hippocrates repurgationem ac purgationem abſolute dicere conſuevit, quemadmodum etiam exſpuere pro purgari, tum in libro de acutorum victu, tum in prognoſtico uſurpavit. Verum nunc et ipſius purgationis tempus circumſcribit, in quo ſi non fiat, in ſuppurationem pleuritin transire dicit; aut omnem in pus mutationem ita nominans, ut in prognoſtico ſaepius appellat, aut factam inter thoracem et pulmonem puris effuſionem: utrumque enim horum accidit, quum pleuritici per ſputa non expurgantur. Verum quod ſecundo loco diximus, ipſe in ſequentibus empyematis ruptionem appellavit.

θ'.

Ἡ φθίσις γίνεται μάλιστα ἡλικίῃσι τῇσιν ἀπὸ ὀκτωκαίδεκα ἐτέων μέχρι πέντε καὶ τριήκοντα.

Διὰ τῶν ἔμπροσθεν ἀφορισμῶν ἡνίκα τὰ νοσήματα κατὰ τὰς ἡλικίας διηγεῖτο, τοῖς δὲ νεανίσκοισιν αἵματος πτύσιες ἔφη· νυνὶ δὲ καὶ τὸν τῶν ἐτῶν ἀριθμὸν προσέθηκεν, οὐ διὰ τοῦτο γράψας πάλιν ἄνωθεν ὑπὲρ αὐτῶν, ἀλλὰ τῇ κοινωνίᾳ τῶν κατὰ θώρακά τε καὶ πνεύμονα παθῶν. διὰ τί μὲν οὖν οἱ νεανίσκοι καὶ μάλιστα τοῖς τοιούτοις ἁλίσκονται παθήμασιν ἔμπροσθεν εἴρηται· περὶ δὲ τῶν κατὰ τὰς ἡλικίας ἐτῶν ἐν τῷδε διοριστέον, ἐπεὶ καὶ ὁ Ἱπποκράτης ἔφη φθίσιν γενέσθαι ἡλικίῃσι τῇσιν ἀπὸ ὀκτωκαίδεκα ἐτέων μέχρι τριάκοντα πέντε. τὸ γὰρ ἡλικίῃσι πληθυντικῶς εἰρημένον ἔνδειξίν τινα ἔχει τοῦ μὴ μίαν ἡλικίαν ὑ-[200]πολαμβάνειν εἶναι τὸν Ἱπποκράτην τὴν μεταξὺ τῶν εἰρημένων ἐτῶν. οὐδὲ γάρ ἐστι μία σκοπουμένοις ἀκριβέστερον, ἀλλ' ἡ μὲν ἀπὸ τῶν ὀκτωκαίδεκα μέχρι τῶν

IX.

Tabes iis maxime contingit aetatibus quae ab anno decimo octavo ad trigefimum quintum excurrunt.

Quum fuperioribus aphorifmis morbos fecundum aetates narrabat, juvenibus autem, inquit, fanguinis exfpuitiones, tabes. Nunc vero etiam annorum numerum appofuit, non propterea eadem denuo fcripfit quae fupra, fed propter affectionum tum thoracis tum pulmonis communionem. Cur igitur juvenes his morbis praecipue corripiantur ante diximus. De aetatum autem annis nunc decernendum, quoniam et Hippocrates dixit tabem iis fieri aetatibus, quae ab anno decimo octavo ad trigefimum quintum ufque funt. Quod enim aetatibus numero plurali dicitur, quandam fortitur fignificationem, quod non unam exiftimet Hippocrates inter commemoratos annos effe mediam. Neque enim accuratius rem fpectantibus una eft, fed quae ab anno decimo octavo eft, ad vicefi-

πέντε καὶ εἴκοσι ἐτῶν μειρακίων ἐστίν. ἡ δ' ἀπὸ τοῦδε τῶν νεανίσκων μέχρι πέντε καὶ τριάκοντα.

ι'.

(287) Ὁκόσοι κυνάγχην διαφεύγουσιν, ἐς τὸν πνεύμονα αὐτέοισι τρέπεται καὶ ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν ἀποθνήσκουσιν. ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ἔμπυοι γίνονται.

Περὶ μεταστάσεως ὁ λόγος αὐτῷ νῦν ἐστι τῆς ἐκ κυνάγχης εἰς τὸν πνεύμονα γινομένης, ἥντινά φησιν ἀναιρεῖν μὲν ὡς τὰ πολλὰ ὑπὸ τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν πνιγομένου δηλονότι τοῦ κάμνοντος. εἰ δ' ὑπερβαλεῖν αὐτὰς δυνηθεῖεν, μεταβάλλοντος εἰς πῦον τοῦ ῥεύματος ἐμπύους γίνεσθαι. γνωρίζεται δὲ ἐς τὸν πνεύμονα τρέπεσθαι τὴν κυνάγχην ἐκ τοῦ σφυγμοῦ. σκληρὸς γὰρ καὶ ἄτακτος καὶ ἀνώμαλος ἐς τὸ ἡγεμονικὸν μόριον τῆς ὕλης μετάστασιν γινομένην εἶναι σημαίνει. μαλθακὸς δὲ καὶ ὁμαλὸς καὶ τακτὸς μετὰ τῆς εὐπνοίας ὁμαλῆς δήλην ἀπόλυσιν σημαίνει.

mum quintum adolefcentum eft aetas; inde vero quae ad tricefimum quintum intercedit, juvenibus eft attributa.

X.

Qui anginam effugiunt, iis in pulmonem vertitur et intra dies feptem intereunt. Si vero hos evaferint, fuppurati fiunt.

De humorum translatione nunc ipfi fermo eft, quae ab angina fit in pulmonem, quam per feptem plerumque dies interimere pronunciat, fuffocato fcilicet aegroto. Quod fi ipfos dies poffit evadere, fluxione in pus converfa fuppurari. Ex pulfu autem anginam in pulmonem migraffe cognofcitur: nam durus, inordinatus et inaequalis in partem principem translatam effe materiam fignificat; mollis autem, ordinatus et aequalis cum facili et aequabili refpiratione certam dimiffionem indicat.

ια'.

Τοῖσιν ὑπὸ τῶν φθίσιων ἐνοχλουμένοισιν ἢν τὸ πτύσμα ὅ τι ἂν ἀποβήσσωσι βαρὺ ὄζῃ ἐπὶ τοὺς ἄνθρακας ἐπιχεόμενον καὶ αἱ τρίχες ἐκ τῆς κεφαλῆς ῥέωσιν, θανάσιμον.

Τὰς ἐπὶ πνεύμονι ἑλκώδεις διαθέσεις ὀνομάζει νῦν φθίσεις, ἐφ' ὧν ἀξιοῖ δοκιμάζειν ἀκριβέστερον τὴν ὀσμὴν ἐπιχέοντας ἄνθραξι τὸ ἀναπτυόμενον. ὥσπερ δ' ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐπὶ τῶν κατὰ τὴν κύστιν ἑλκῶν ὀσμὴν γίνεσθαι βαρεῖαν ἔφησεν, οὕτω καὶ νῦν ὄζειν βαρὺ τὸ πτύσμα τῶν φθισικῶν. εἰ δὲ καὶ [201] τῆς κεφαλῆς αἱ τρίχες ἐκρέοιεν τοῖς οὕτω διακειμένοις, ὀλεθρίως ἔχειν αὐτοὺς, ἐνδείκνυσθαι γὰρ ἐν δειαντροφῆς ἐσχάτης, ἔστιν ὅτε καὶ διαφθορὰν χυμῶν.

ιβ'.

Ὁκόσοισι φθισιῶσιν ἀποῤῥέωσιν αἱ τρίχες ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, οὗτοι διαῤῥοίας ἐπιγινομένης ἀποθνήσκουσιν.

XI.

Tabe vexatis ſi quod ſputum extuſſiunt, carbonibus injectum graviter oleat et a capite capilli deſluant, letale.

Ulceroſam pulmonis affectionem tabem nunc appellat, in qua quod exſpuitur carbunculis infundendum et ex odore accuratius explorandum eſſe cenſet. Quemadmodum autem ſupra in veſicae ulceribus gravem odorem percipi dicit, ita nunc phthiſicorum quoque ſputum graviter olere affirmat. Quod ſi ita affectis capilli etiam a capite defluant, tum ipſos perniciofe aegrotare, quandoquidem ultimi alimenti defectus atque etiam aliquando humorum corruptela proditur.

XII.

Quibuscunque tabe laborantibus capilli e capite deſluunt, ii diarrhoea ſuccedente intereunt.

Περὶ τῶν ἐγγὺς ἤδη τοῦ θανάτου φθισικῶν ὁ λόγος αὐτῷ νῦν ἐστιν οὓς ἐδήλου μὲν ἔχειν κακῶς καὶ ἡ τῶν τριχῶν ῥύσις. ἐπιγενομένης δὲ διαῤῥοίας ἐπίδοξος ἂν ἦν ὁ θάνατος ὅσον οὔπω γενήσεσθαι, ὡς ἂν αἰτίου τε ἅμα καὶ σημείου κακοῦ τοῦ τοιούτου συμπτώματος ὄντος. γίγνεται μὲν γὰρ ἐπ᾽ ἀῤῥωστίᾳ τῆς δυνάμεως, αὐτὸ δὲ πάλιν ἀῤῥωστοτέραν αὐτὴν ἀπεργάζεται.

ιγ΄.

Ὁκόσοι αἷμα ἀφρῶδες πτύουσι, τουτέοισιν ἐκ τοῦ πνεύμονος ἡ ἀναγωγὴ γίνεται.

Καὶ τῶν ἀντιγράφων τὰ πολλὰ καὶ τῶν ἐξηγησαμένων τὸ βιβλίον οὐκ ὀλίγοι ἴσασι κατὰ τήνδε τὴν λέξιν τὸν ἀφορισμὸν γεγραμμένον, ὁκόσοι ἀφρῶδες αἷμα ἐμέουσι. καί τινές γε τὴν ἐξήγησιν αὐτοῦ ποιούμενοι πλῆθος ἐνδείκνυσθαί φασι τοὔνομα καὶ διὰ τοῦτο ἀπὸ τοῦ κυρίου μετενηνέχθαι. προδήλως δ᾽ οὗτοι καταψεύδονται τοῦ φαινομένου.

De tabidis jam morti vicinis ipſi nunc habetur ſermo, quos male quidem habere capillorum indicabat defluvium. Diarrhoea vero ſuperveniente mortem quam primum affore exſpectandum, quum ejusmodi ſymptoma et mala cauſa et malum ſignum exiſtat. Quum enim propter virium imbecillitatem fiat, ipſas rurſum imbecilliores illud ſymptoma efficit.

XIII.

Qui ſpumoſum ſanguinem exſpuunt, his ex pulmone talis eductio fit.

Et multa habent exemplaria et hujus libri interpretes non pauci ſciunt in haec verba ſcriptum aphoriſmum. *Qui ſpumoſum ſanguinem vomunt, iis ex pulmone rejectatur.* Quin etiam nonnulli qui ipſius aphoriſmi explicationem tradunt, eo vocabulo copiam indicari proferunt, ac propterea a proprio ſignificatu translatum eſſe. Verum

πολλάκις γὰρ ὤπται πτύσις αἵματος ἀφρώδους ἄνευ πλήθους γεγενημένη. εἰ μὲν οὖν ὄντως ὑφ' Ἱπποκράτους οὕτως ἐγράφη, κατακεχρῆσθαι τῇ προσηγορίᾳ φήσομεν αὐτόν. οὐ γὰρ δὴ τὸ μὲν πολὺ τὴν ἐκ πνεύμονος ἀναγωγὴν δηλοῖ, τὸ δ' ὀλίγον ἐξ ἄλλου τινός. εἰ δ' ἀναπτύουσι ἢ ἀναβήττουσιν εἴη γεγραμμένον, ὠνομάσθαι τε κυρίως ἐνδείκνυσθαί τε τὸ τοιοῦτον αἷμα τῆς σαρκοειδοῦς τοῦ πνεύμονος οὐσίας, ἥπερ ἐστὶ τὸ ἴδιον αὐτοῦ σῶμα, δεδέχθαι τὴν ἕλκωσιν ὡς ἀλη- [202] θὲς μὲν φάναι τὸ ἀφρῶδες αἷμα μόνου τοῦ πνεύμονος ἐνδείκνυσθαι τὴν ἕλκωσιν. οὐκ ἀληθὲς δὲ τοῦ πνεύμονος ἑλκωθέντος ἐξ ἀνάγκης ἀφρῶδες ἀναπτύεσθαι. πολλάκις γὰρ ἐθεασάμεθα κατενεχθέντων τινῶν ἀφ' ὑψηλοῦ καὶ λακτισθέντων καὶ πληγέντων ἐν ταῖς παλαίστραις κατ' ἐκεῖνο μάλιστα τὸ τῆς πληγῆς μέρος, ἐν ᾧ καταφερομένῳ τινὶ πρὸς τοὔδαφος ἕτερος ἐπιπίπτει κατὰ τοῦ θώρακος, αἷμα μετὰ βηχὸς ἀναπτυσθὲν πλεῖστον εὐχροίστατον ἄνευ πάσης ὀδύνης, ὅπερ εὔλογόν ἐστιν ἔκ τινος τοῦ κατὰ πνεύμονα ῥαγέντος ἀγγείου φερέσθαι.

isti, reclamante evidentia, palam mentiuntur: saepius enim spumosi sanguinis exspuitio citra copiam fieri visa est. Itaque si re vera ab Hippocrate ita scriptum sit, ipsum vocabulo abusum fuisse dicemus. Non enim copia ex pulmone rejectionem, neque paucitas ex alio quopiam loco eductionem significat. Si vero exspuimus aut extussimus scriptum sit, tunc ipsum et proprio usum fuisse vocabulo et indicare sanguinem ejusmodi carniformem pulmonis substantiam, quod ipsius est proprium corpus, ulcerationem suscepisse, adeo ut vere dici queat sanguinem spumosum solius pulmonis exulcerationem indicare, non vere autem exulcerato pulmone necessario spumantem excreari sanguinem: saepe namque lapsis quibusdam ex alto aut calcibus caesis aut in palaestra percussis ab illa maxime ictus parte, in quam cuipiam ad solum ruenti, alter super thoracem inciderit, sanguinis coloratissimi plurimum tussiendo exspui sine ullo dolore vidimus, quem ex rupto pulmonis vase quopiam prodiisse est verisimile.

ιδ'.

Ὑπὸ φθίσιος ἐχομένῳ διαῤῥοίας ἐπιγιγνομένης, θανατῶδες.

Ὀλίγον ἔμπροσθεν εἴρηκε τοῖς φθίνουσιν ἐπειδὰν τό τε πῦον ᾖ δυσῶδες καὶ αἱ τρίχες ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἐκρέωσι, διαῤῥοίας ἐπιγενομένης ἕπεσθαι θάνατον. ἐνταυθὶ δ' ἁπλῶς εἶπε θανατῶδες διάῤῥοιαν εἶναι ἐπὶ φθίσει, μήτε τῶν τριχῶν μνημονεύσας, ὡς ἱκανῆς οὔσης καὶ μόνης τὸν θάνατον δηλῶσαι, οὐ μὴν οὕτω γε ὑπόγυον, οὐδὲ ταχὺ γενησόμενον, ὡς ὅταν ἅμα τῇ ῥύσει τῶν τριχῶν.

ιε'.

Ὁκόσοι ἐκ πλευρίτιδος ἔμπυοι γίνονται, ἢν ἀνακαθαρθῶσιν ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσιν, ἀφ' ἧς ἂν ἡ ῥῆξις γένηται, παύονται· ἢν δὲ μὴ, εἰς φθίσιν μεθίστανται.

XIV.

Si tabe detento diarrhoea superveniat, letale.

Paulo ante dixerat, tabidis quum pus graviter olet et capilli defluunt diarrhoea superveniente mortem subsequi. Hic vero simpliciter dixit accedens tabe alvi profluvium letale esse, nulla de pure et capillis facta mentione, quasi hoc per se ad mortis significationem satis esse possit, non tamen ita propinquam, neque tam cito sequuturam perniciem indicet, ac si capillorum defluvium simul adjungatur.

XV.

Qui ex pleuritide suppurati fiunt, si intra dies quadraginta, ex quo ruptio facta est, repurgentur, liberantur; alioqui in tabem transeunt.

Προσθεὶς τῷ λόγῳ τὸ τῆς ῥήξεως ὄνομα σαφῶς ἐδήλωσεν αὐτὸν ὑπὲρ ἐκείνων διαλεγόμενον, οἷς εἰς ἐμπύημα τῆς κατὰ τὴν πλευρὰν φλεγμονῆς τρεπομένης, εἶτα ἐκραγείσης, ἐν τῷ μεταξὺ θώρακός τε καὶ [203] πνεύμονος χωρίῳ περιέχεται τὸ πῦον. ἅπασι γὰρ τούτοις ἐὰν μὴ τὸ πλεῖστον ἐν τεσσαράκονθ' ἡμέραις ἡ κένωσις γένηται, τοῦ πύου διὰ τῶν πτυσμάτων ἐκκαθαρθέντος, ἀναγκαῖόν ... διαβρωθῆναι τὸν πνεύμονα, σηπομένου τῷ χρόνῳ τοῦ π... τῇ μὲν οὖν πλευρίτιδι τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην ἡμέραν ... ἔθετο τῆς καθάρσεως, τοῖς δ' ἐμπύοις τὴν τεσσαρακοσ... εἴρηται δ' ἐπὶ πλεῖστον ὑπὲρ τῆς διαφορᾶς τῶν ἄλλων κρισίμων ἡμερῶν καὶ τῶνδε κατὰ τὴν περὶ τῶν κρισίμων πραγματείαν, ὅθεν ἀναλεξαμένῳ τινὶ τὴν θεωρίαν ἅπασαν ...μον ἕπεσθαι πᾶσι τοῖς ὑφ' Ἱπποκράτους εἰρημένοις π... κρισίμων ἡμερῶν.

ιϛ'.

Τὸ θερμὸν βλάπτει ταῦτα τοῖσι πλεονάκις χρεομένοισι σαρ-

Addito ruptionis nomine de iis fe differere palam oftendit, quibus lateris inflammatione in empyema converfa, deinde rupta in medio fpatio inter thoracem et pulmonem pus colligitur. His enim omnibus, nifi ad fummum intra quadraginta dies puris fcreatu expurgandi vacuatio fiat, pulmonem exedi neceffe eft, pure temporis diuturnitate putrefcente. Itaque pleuritidi Hippocrates quartum decimum diem purgationis ftatuit terminum, fuppuratis vero quadragefimum. Verum nos de horum et aliorum criticorum dierum differentiis copiofiffime in ea commentatione fumus loquuti, quae de diebus decretoriis nobis fcripta eft: quem tractatum fi quis perlegerit, facile ea omnia affequetur quae ab Hippocrate de diebus decretoriis dicta funt.

XVI.

Calidum eo frequentius utentibus has affert noxas, carnium

κῶν ἐκθήλυνσιν, νεύρων ἀκράτειαν, γνώμης νάρκωσιν, αἱμοῤῥαγίας, λειποθυμίας· ταῦτα οἶσι θάνατος.

Περὶ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ χρήσεως ἀμέτρου τε καὶ συμμέτρου λέλεκται μὲν οὐκ ὀλίγα κἀν τῷ περὶ χρήσεως ὑγρῶν, εἴρηται δὲ καὶ κατὰ τοῦτο τὸ χωρίον τῶν ἀφορισμῶν τὸ ἅπαντα σχεδόν γε τὰ κεφάλαια· καὶ πρῶτόν γε αὐτῶν ὅτι τῷ θερμῷ ἀμέτρως χρωμένων ταῦτ' ἐργάζεται τὰ πάθη σαρκῶν ἐκθήλυνσιν, ὅπερ ἐστὶν ἀτονία. εἴρηται γὰρ ἐκ μεταφορᾶς, ἐπειδὴ τὸ θῆλυ πᾶν ἀσθενέστερόν ἐστιν τοῦ ἄῤῥενος. ὡμολόγηται δὲ τούτῳ καὶ τὸ ἐπιφερόμενον, ἡ τῶν νεύρων ἀκράτεια· καὶ γὰρ ταῦτα ἄῤῥωστα γίνεται, λυομένης αὐτῶν ὑπὸ τοῦ θερμοῦ τῆς οὐσίας. καὶ ἡ τῆς γνώμης δὲ νάρκωσις ἀτονία γνώμης ἐστὶ διαλυομένης δηλονότι καθάπερ τῆς τῶν νεύρων οὐσίας, οὕτω καὶ τῆς τοῦ ἐγκεφάλου. κατὰ (288) δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον αἱμοῤῥαγίας ἐπιφέρει ἡ τοῦ θερμοῦ χρῆσις ἄμετρος, ἐκείναις δηλονότι ταῖς

effeminationem, nervorum impotentiam, mentis ſtuporem, ſanguinis profluvia, animi defectiones, quibus per haec mors ſuccedit.

De calidi et frigidi uſu incommoderato et commoderato non pauca tum in libro de humidorum uſu pronunciata ſunt tum in hac libri aphoriſmorum parte omnia fere capita ſunt expoſita; ac in primis illud quod calido immoderate utentibus has ipſum affectiones efficiat, carnium effeminationem, hoc eſt imbecillitatem: metaphorice namque dictum eſt, quoniam in univerſum ſit femina mare imbecillior. Cui conſentaneum eſt quod ſubſequitur, nervorum impotentia. Etenim imbecilles redduntur, quum eorum ſubſtantia a calore diſſolvitur. Mentis etiam torpor mentis eſt atonia, cerebri ſcilicet perinde ac nervorum diſſoluta ſubſtantia. Eodem modo haemorrhagias, *ſanguinis eruptiones*, immoderatas calidi uſus iis corpo-

διαθέσεσι τοῦ σώματος, αἳ πρὸς αἱμοῤῥαγίαν ἐπιτηδείως ἔχουσιν. ἕπονται δὲ ταῖς αἱμοῤῥαγίαις λειποθυμίαι καὶ ταύταις ὁ θάνατος, ὥσπερ γε καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς προειρημένοις. ἀλλ' ἐκείνοις μὲν ἐν χρόνῳ πλέονι, τοῖς μὲν μᾶλλον, τοῖς δ' ἧττον. αἱμοῤῥαγίαις δὲ λειποθυμίαις αὐτίκα. γέγραπται μὲν οὖν ἡ τελευτὴ τοῦ ἀφορισμοῦ διαφερόντως ἐν τοῖς ἀντιγράφοις, ἅπασαι δὲ αἱ γραφαὶ τὴν εἰρημένην ἐνδείκνυνται διάνοιαν. ἔστι δ' αὐτῶν μία μὲν ἥδε, τούτοισι θάνατος· ἑτέρα δὲ, ταῦτα ἐφ' οἷς ὁ θάνατος· ἡ τρίτη δὲ, ταῦτα οἷσι θάνατος· ἄλλη δὲ, ταῦτα εἰς θάνατον.

ιζ'.

[204] *Τὸ δὲ ψυχρὸν σπασμοὺς, τετάνους, μελασμοὺς, ῥίγεα πυρειώδεα.*

Τὸ ἄμετρον δηλονότι ψυχρὸν ἐργάζεται σπασμοὺς καὶ τετάνους καὶ κατάψυξιν τῶν νεύρων. ὥσπερ γὰρ οὐ χρὴ λύεσθαι τὴν οὐσίαν αὐτῶν ὑπὸ τῆς ἀμέτρου θερμασίας, οὔ-

rum naturis inducit quae ad fanguinis profufionem aptae ac difpofitae funt. Sequuntur autem fanguinis profluvia defectus animi, quos et cetera prius commemorata mors comitatur. Verum illa quidem longiori tempore in illis quidem magis, in his vero minus; haemorrhagiae et animi defectus derepente. In exemplaribus aphorifmi finis vario modo fcriptus eft, fed lectiones omnes enunciatam fententiam demonftrant. Harum haec una eft: *his mors fuccedit*; altera: *ad quae mors*; tertia haec: *quibus mors*; quarta: *haec ad mortem ferunt.*

XVII.

Frigidum vero convulfiones, tetanos, nigrores et febriles rigores affert.

Incommoderatum fcilicet frigidum convulfiones, tetanos et nervorum perfrigerationem efficit. Quemadmodum enim ipforum fubftantia ab immodico calore diffolvenda

τως οὐδὲ περαιτέρω τοῦ προσήκοντος ἀποψύχεσθαί τε καὶ συνάγεσθαι καὶ σφίγγεσθαι. καὶ μὲν δὴ καὶ μελασμοὺς ἐργάζεται τῇ ψύξει καὶ ῥίγη πυρετοὺς ἐπικαλούμενα διὰ τὴν δέρματος πυκνότητα καὶ τῶν πόρων στενοχώρησιν. κάλλιον δ' ἦν εἰρῆσθαι, ῥίγη τά τε σπασμοὺς ἐργαζόμενα καὶ μελασμοὺς καὶ πυρετούς. εἴρηται δ' ἐπὶ πλέον ὑπὲρ τῆς τῶν συμπτωμάτων αἰτίας ἰδίᾳ.

ιη'.

Τὸ ψυχρὸν πολέμιον ὀστέοισιν, ὀδοῦσι, νεύροις, ἐγκεφάλῳ, νωτιαίῳ μυελῷ· τὸ δὲ θερμὸν φίλιον.

Ὅσα φύσει ψυχρότερα μόρια, τοιαῦτα δ' ἐστὶν ἐν τοῖς ζώοις ἅπανθ' ὅσα τελέως ἐστὶν ἄναιμα, θᾶττόν τε καὶ μᾶλλον ὑπὸ τῆς ἀμέτρου χρήσεως τοῦ ψυχροῦ βλάπτεται. τοῖς δ' αὐτοῖς τούτοις εἰκότως οἰκειότερόν ἐστι τὸ θερμόν.

non eft, fic neque praeter modum refrigerando et in unum cogendo ac conftringendo. Sed et fane nigrores perfrigeratione et rigores febres arceffentes, cutis denfatione et pororum coarctatione faciunt. Melius itaque ita dictum fuiffet: rigores qui et convulfiones et tetanos et nigrores et febres excitant. Verum de fymptomatum caufis copiofius privato opere diximus.

XVIII.

Frigidum inimicum offibus, dentibus, nervis, cerebro, dorfali medullae; calidum vero amicum.

Partes natura frigidiores, cujusmodi animalibus infunt omnes plane exfangues, citius ac magis ab immoderato frigidi ufu oblaeduntur. His ipfis ratione optima calidum familiarius convenit.

ιθ'.

Ὁκόσα κατέψυκται ἐκθερμαίνειν δεῖ, πλὴν ὁκόσα αἱμοῤῥαγέειν μέλλει.

[205] *Οὐκ ἀνατρέπεται πρὸς τοῦ νῦν εἰρημένου τὸ τὰ ἐναντία τῶν ἐναντίων ἰάματα ὑπάρχειν, περὶ οὗ θεωρήματος ἐπὶ πλέον εἴπομεν ἐν τῇ τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου πραγματείᾳ, δεικνύντες ὡς ἕτερόν τι θεώρημά ἐστιν ἀναγκαιότερον, ἰᾶσθαι πρότερον κελεῦον ὅσα κατεπείγει μᾶλλον, τουτέστιν ὅσα φέρει τὸν κίνδυνον, ὥσπερ καὶ νῦν ἡ αἱμοῤῥαγία. πρὸς ἐκείνην οὖν πρότερον ἵστασθαι χρὴ, κᾄπειθ' οὕτως εἰς τὴν οἰκείαν εὐκρασίαν ἀνακομίζειν τὸ πεπονθός.*

κ'.

Ἕλκεσι τὸ μὲν ψυχρὸν δακνῶδες δέρμα περισκληρύνει, ὀδύνην ἀνεκπύητον ποιέει, μελασμοὺς, ῥίγεα πυρετώδεα, σπασμοὺς, τετάνους.

XIX.

Quae perfrigerata funt excalefacere oportet, praeter ea quae fanguinem effundunt aut brevi effufura funt.

Praefens exceptio illud theorema non evertit, contraria contrariorum effe remedia, de quo plenius in opere de medendi methodo diximus, ubi oftendimus, aliud effe quoddam theorema huic praevertendum, quo jubet ea prius curanda effe quae magis urgent, hoc eft praefentius periculum afferunt, quemadmodum et nunc haemorrhagia minatur. Huic igitur prius obfiftendum eft, tum demum pars affecta ad propriam temperiem revocanda.

XX.

Ulceribus frigidum mordax cutem obdurat, dolorem infuppurabilem facit, nigrores, rigores febriles, convulfiones et tetanos creat.

Κυρίως μὲν ὀνομάζοντι τὸ θερμόν ἐστι δακνῶδες· τῇ δ᾽ ὁμοιότητι τῆς αἰσθήσεώς καὶ τὸ ψυχρὸν ὕδωρ ὀνομάζεται δακνῶδες, οὐχ ἁπλῶς τῷ δέρματι προσπῖπτον, ἀλλ᾽ ὁπόταν ἑλκωθῇ. διεξέρχεσθαι γὰρ χρὴ τὴν τοῦ δάκνεσθαι μέλλοντος οὐσίαν τὸ δακνῶδες αὐτῇ γενησόμενον, ὅπερ ἐπὶ μὲν τοῦ κατὰ φύσιν ἔχοντος δέρματος οὐχ οἷόν τε ποιεῖν ἐστι τὸ ψυχρὸν ὕδωρ, ἐπειδὴ πυκνότερον ἢ κατὰ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ τὸ δέρμα ἐστίν. ἐπὶ δὲ τῶν ἡλκωμένων ὡς ἀραιοτέρων ὑπαρχόντων διεξέρχεσθαι δύναται. διὰ τῆς οὐσίας αὐτῶν ἐγκαταβαῖνον ἐν τῷ βάθει. λέλεκται δ᾽ ἐπὶ πλέον ὑπὲρ καὶ τῶν δακνωδῶν φύσεως ἐν τοῖς περὶ τῆς τῶν ἁπλῶν φαρμάκων δυνάμεως. τοῖς μὲν οὖν ἡλκωμένοις δακνῶδες τὸ ψυχρὸν, τοῖς δ᾽ ἀνελκώτοις οὔτε δακνῶδες καὶ σκληρὸν ἐργάζεται τὸ δέρμα τῇ πιλήσει τῆς οὐσίας αὐτοῦ. καὶ μὲν δὴ καὶ τὴν ἀνεκπύητον ὀδύνην ἐργάζεται τῷ καταψύχειν τὸ ἔμφυτον θερμὸν, ὅπερ ἐκπυΐσκει τὰ ἕλκη, κωλύει τε διαπνεῖσθαι τὰ τὴν ὀδύνην ἐργαζόμενα. τὰ δ᾽ ἐφεξῆς εἴρηται καὶ πρόσθεν αὐτῷ μελασμοὶ καὶ ῥίγη πυρετώδη καὶ σπασμοὶ καὶ τέτανοι.

Proprie quidem appellanti calidum mordax eft, fenfus autem fimilitudine frigida etiam aqua mordax appellatur, non fimpliciter cuti, fed ulceratae occurfans. Quod enim morfus fenfum eft relicturum, rei mordendae fubftantiam pervadere debet, quod in cute habenti fecundum naturam frigida aqua facere non poteft, quod cutis denfior fit quam ut eam penetrare poffit frigidae fubftantia. In partibus vero ulceratis, utpote rarioribus, pervadere poteft earum fubftantiam in profundum ufque fubiens. Verum nos de mordacium in libris de fimplicium medicamentorum facultatibus abunde diximus. Ulceratis igitur frigidum mordax, fed cutem indurat ejus denfata fubftantia. Dolorem etiam reddit infuppurabilem, quod nativum calorem ulcera ad fuppurationem perducentem refrigeret et quae dolorem efficiunt ea perfpiratione vacuari prohibeat. Quae fequuntur prius ipfi funt expofita, nigrores, rigores febriles, convulfiones et tetani.

κα΄.

[206] Ἔστι δὲ ὅκου ἐπὶ τετάνῳ ἄνευ ἕλκεος νέῳ εὐσάρκῳ θέρεος μέσου ψυχροῦ πολλοῦ κατάχυσις ἐπανάκλησιν θέρμης ποιέεται, θέρμη δὲ ταῦτα ῥύεται.

Ὅσα σπανίως ὠφελεῖ τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν ἐφεξῆς τοῖς προειρημένοις ὁ Ἱπποκράτης διεξέρχεται, καὶ πρῶτόν γε περὶ τοῦ ψυχροῦ φησιν ὡς ἐπὶ τετάνου, δῆλον δ' ὅτι καὶ παντὸς ἄλλου σπασμοῦ κατὰ τὴν μέσην ὥραν θερινὴν, ὅταν εὔσαρκος ὁ κάμνων ᾖ καὶ νέος, ἡ τοῦ ψυχροῦ κατάχυσις ἐπανάκλησιν θέρμης ποιησαμένη θεραπεύσῃ τὸ πάθος. ᾧ καὶ δῆλον ὡς οὐ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ἰατικὸν τοῦ νοσήματός ἐστι τὸ ψυχρὸν, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκὸς, ἐπειδὴ τοῖς εὐσάρκοις νέοις ἐπανάκλησιν θέρμης ποιεῖται. ἐπ' ἄλλης γὰρ οὐκ ὠφελήσει γε ἡλικίας, διότε μηδὲ τὴν ἐπανάκλησιν ἐργάζεται. ὅπου δ' οὐδὲ ἐπὶ ταύτης ἐν ἄλλῃ τινὶ τῶν ὡρῶν, ὅτι μὴ κατὰ μέσον τοῦ θέρους. ἡ γάρ τοι τοῦ ψυχροῦ πρόπτωσις ἤτοι νικᾷ τὴν ἔμφυτον θερμα-

XXI.

Nonnunquam vero ubi in tetano citra ulcus juvene carnoſo aeſtate media frigidae copioſae profuſio caloris revocationem efficit, calor autem haec ſolvit.

Poſteaquam a calido et frigido incommoda retulit Hippocrates, deinceps rara quaedam eorum commoda explicat. Ac primum quidem frigidum ait in tetano, liquet autem in alia etiam quavis convulſione idem uſu venire, media aeſtate aegro euſarco ac juvene frigidae perſuſionem per caloris revocationem eum affectum curare. Unde fit manifeſtum non propria facultate frigidum id morbi ſanare, ſed ex accidenti, quod in juvenibus euſarcis caloris revocationem efficiat. In alia ſiquidem aetate nihil profuerit talis frigidae profuſio, quia neque caloris efficit revocationem; quando ne hac quidem aetate, nec alio quopiam anni tempore, praeterquam aeſtate media facere poteſt. Nam aquae frigidae occurſus aut nativum calorem

σίαν ἢ ἀθροίζει. νικᾷ μὲν, ὅταν ἀσθενὴς ὑπάρχῃ, ἀθροίζει δ᾽, ὅταν ἰσχυρὰ τὴν διαπνοὴν αὐτῆς συνέχουσα καὶ διακωλύουσα. παραιτεῖται δὲ τοὺς ἐφ᾽ ἕλκεσι σπασμοὺς ὡς οὐκ ἄν ποτε τούτων ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ θεραπευθησομένων, οὐδ᾽ εἰ νέος εἴη ὁ κάμνων καὶ φύσει θερμὸς καὶ κατὰ τὴν θερινὴν ὥραν καὶ χώραν, ἐπειδὴ, καθὰ προείρηκεν αὐτὸς, ἕλκεσι τὸ μὲν ψυχρὸν δακνῶδες ὀδύνην ἀνεκπύητον ποιέει. γενομένων οὖν ἐφ᾽ ἕλκεσι διὰ τὴν τῶν νευρωδῶν σωμάτων φλεγμονὴν ἐναντιώτατον ἔσται τὸ ψυχρὸν, οὔτε τὸ ἕλκος αὐτὸ παρηγοροῦν οὔτε τὴν τῶν νευρωδῶν σωμάτων φλεγμονὴν διαλῦον.

κβ΄.

[207] *Τὸ θερμὸν ἐκπυητικὸν οὐκ ἐπὶ παντὶ ἕλκει, μέγιστον σημεῖον ἐς ἀσφαλείην δέρμα μαλάσσει, ἰσχναίνει, ἀνώδυνον, ῥιγέων, σπασμῶν, τετάνων παρηγορικόν. τὴν δ᾽ ἐν τῇ κεφαλῇ καρηβαρίην λύει. πλεῖστον δὲ διαφέρει*

evincit aut colligit. Vincit quidem quum debilis eſt, colligit vero quum fortius ipſius perſpirationem prohibet et effluvium ſupprimit. Conjunctas ulceri convulſiones excipit, ut quae ab aqua frigida ſanari nunquam poſſunt, ne ſi juvenis quidem aeger et calidus natura et aeſtivum anni tempus et regio calida ſit, quia frigidum, ut ipſe ſupra dixit, ulceribus mordax dolorem inſuppurabilem facit. Iis igitur qui cum ulceribus convelluntur ob nervoſorum corporum inflammationem, adverſiſſima erit frigida, ut quae neque ulcus mitiget, neque nervoſorum corporum inflammationem ſolvat.

XXII.

Calidum ſuppuratorium eſt, non in omni ulcere maximum ſecuritatis ſignum, cutem emollit, extenuat, dolorem ſedat; rigores, convulſiones, tetanos mitigat; capitis gravitatem ſolvit; oſſium fracturis plurimum confert,

ὀστέων κατάγμασι, μάλιστα δὲ τοῖσιν ἐψιλωμένοισι, τουτέων δὲ μάλιστα τοῖσιν ἐν κεφαλῇ ἕλκεα ἔχουσι. καὶ ὁκόσα ὑπὸ ψύξεως θνήσκει ἢ ἑλκοῦται καὶ ἕρπησιν ἐσθιομένοισι, ἕδρῃ, αἰδοίῳ, ὑστέρῃ, κύστει, τουτέοισι τὸ θερμὸν φίλον καὶ κρῖνον, τὸ δὲ ψυχρὸν πολέμιον καὶ κτεῖνον.

---

(289) Ὥσπερ τὸ ψυχρὸν σπασμῶν καὶ τετάνων ὑπάρχει ποιητικὸν, ὅμως θεραπεύει σπανίως ποτὲ τέτανον, οὕτω καὶ τὸ θερμὸν ἐκπυητικὸν ὂν ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ γίγνεται ποτ' ἀνεκπύητον. ἐπὶ γοῦν τῶν σηπεδονωδῶν ἑλκῶν καὶ ἁπλῶς ἁπάντων τῶν ῥευματικῶν οὐκ ἐκπυΐσκει τὸ θερμὸν, ἀλλὰ καὶ βλάπτει μεγάλως αὐτά. καὶ συμβαίνει ἐς ταὐτὸν ἄμφω τό τε βλάπτον ἕλκη καὶ τὸ μὴ ἐκπυΐσκον, ὥσπερ οὖν καὶ κατὰ τοὐναντίον τό τ' ὠφελοῦν καὶ τὸ ἐκπυΐσκον. μέγιστον γάρ ἐστι σημεῖον πρὸς ἀσφάλειαν ἕλκει τό τε πῦον καὶ τὸ τούτου ποιητικὸν φάρμακον. οὐδὲν γὰρ δύναται γενέσθαι κακὸν ἐφ' ἕλκει πῦον γεννῶντι. τὰ γοῦν σπασμὸν ἐπιφέροντα πάντως ἀνεκπύητά ἐστι. ὁμοίως δὲ καὶ τὰ σηπεδο-

ſed maxime ſua carne nudatis et iis potiſſimum quibus in capite ſunt ulcera. His etiam quae a frigore emoriuntur aut exulcerantur; herpetibus denique exedentibus, ſedi, pudendo, utero, veſicae, his calidum amicum et judicatorium; frigidum vero inimicum et interimens.

Quemadmodum frigidum convulſiones et tetanos ſua natura efficit, interdum tamen, quamquam raro tetanum ſanat, ſic etiam calidum pro ſua facultate ſuppurationem movet, nonnunquam ipſam prohibet. In putridis ſiquidem ulceribus ac plane omnibus rheumaticis calidum, pus non procreat; imo et his magnopere noxium eſt. Atque haec ambo in idem concidunt et quod laedit et quod non ſuppurat ulcera: ſicuti contra et quod juvat et quod maturat ulcera. Maximum enim ulceri ad ſecuritatem ſignum eſt tum pus ipſum tum puris conficiendi vim habens medicamentum. Nihil enim mali poteſt accidere ulceri pus procreanti: quae igitur convulſionem afferunt, prorſus

νώδη τῶν ἑλκῶν, ὅσα τε τῶν πέριξ χωρίων ἀνάβρωσιν ἔχει καὶ τὰ δυσεπούλωτα δὲ πάντ᾽ ἐστὶν ἀνεκπύητα καὶ ὅσα τῶν κακοήθων ἑλκῶν ἰδίοις ὀνόμασι κατ᾽ ἐξοχήν τινα κέκληται καρκινώδη, χειρώνεια, τηλέφια καὶ φαγεδαινικὰ, πάντ᾽ ἐστὶ καὶ ταῦτ᾽ ἀνεκπύητα. μέγιστον οὖν σημεῖον εἰς ἀσφάλειαν ἕλκει τὸ πῦόν ἐστι καὶ τοῦτό γε τεκμαίρου ἐπὶ τῆς τοῦ θερμοῦ χρήσεως. ἐφ᾽ ὧν γὰρ οὐχ ἁρμόττει, θεάσῃ ταῦτ᾽ ἀνεκπύητα μένοντα πρὸς τοῦ θερμοῦ. τὰ δ᾽ ἐφεξῆς ἔργα τοῦ θερμοῦ φαινόμενα συνεχῶς καταλέγει. καὶ γὰρ μαλάττει τὸ ἐσκληρυμμένον δέρμα καὶ ἰσχναίνει τὸ πεπαχυσμένον, ἀνώδυνόν τ᾽ ἐστὶ καὶ σπασμῶν καὶ τετάνων παρηγορικὸν, οὐχ ὥσπερ τὸ ψυχρὸν ὀδύνην ἀνεκπύητον ἐργάζεται, τῷ τῆς φύσεως ἡμῶν ἀλλότριον [208] ὑπάρχειν, ἥτις ἐστὶ τὸ ἔμφυτον θερμὸν, ἥντινα συναύξει ὅταν γε μετρίως ὁμιλῇ, τὸ δ᾽ ἔξωθεν θερμὸν ἐργάζεται πάνθ᾽ ὅσα λέλεκται, τὰ μὲν οὖν πέττον τε καὶ ἀλλοιοῦν ἐπὶ τὸ βέλτιον, ἔνια δὲ τῷ διαφορεῖν καὶ κενοῦν τὰ λυποῦντα ἐκθεραπεῦον. εἰ δὲ καὶ μὴ τελέως ἐκθεραπεύσειεν, ἀλλὰ τάς γ᾽ ὀδύνας

ſunt inſuppurabilia. Similiter etiam ulcera dyſepulotica *quae cicatrice vix obducuntur*, inſuppurabilia ſunt omnia. Item ex malignis ulceribus quae per excellentiam quandam propriis nominibus ſunt inſignita, qualia cancroſa, chironia, telephia et phagedaenica, ejusmodi ſunt omnia etiam inſuppurabilia. Pus igitur maximum ulceri ad ſecuritatem ſignum eſt, atque hoc ex calidi uſu conjicis. In quibus enim non congruit, haec a calido inſuppurabilia permanere intueberis. Qui calidi effectus frequenter apparent, eos deinceps enumerat: etenim cutem induratam emollit, incraſſatam extenuat, eſt anodynum, convulſiones ac tetanos mitigat, nec ut frigidum dolorem inſuppurabilem efficit, quod a natura noſtra ſit alienum, quae utique calor eſt nativus, quem adauget ubi moderate adhibetur. Calidum itaque externum ea praeſtat omnia quae diximus; quum et nonnulla quidem concoquit et in melius alterat, nonnulla vero diſcuſſis ac vacuatis noxiis dolorem facientibus perſanat. Quod ſi perfecte non ſa-

πραΰνει. ἐπὶ δὲ τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ διαθέσεων αὐτά τε ταῦτα δρᾷ καὶ τὰς καλουμένας καρηβαρίας, αἵτινές εἰσι βαρύτητες τῆς κεφαλῆς ἰᾶται, συμπέπτον καὶ διαφοροῦν τὰ λυποῦντα. καὶ μὲν δὴ καὶ τοῖς τῶν ὀστῶν κατάγμασιν ὠφελιμώτατόν ἐστι καὶ μᾶλλον τοῖς ἐψιλωμένοις, ὅπερ ἐστὶ γεγυμνωμένοις τῆς σαρκός. ἔτι δὲ μᾶλλον ὅσα κατὰ τὴν ὕλην γίγνεται· βλαβερώτατον γάρ ἐστι καὶ τούτοις τὸ ψυχρὸν ὡς ἂν μὴ μόνον τοῖς ὀστοῖς, ἀλλὰ καὶ αὐτῷ τῷ ἐγκεφάλῳ πολέμιον ὑπάρχειν· καὶ μὲν δὴ καὶ ὅσα μόρια διὰ τὸ κατεψῦχθαι νεκροῦται καὶ τούτων ἴαμα ἔσται τὸ θερμόν. οὕτω δὲ καὶ ὅσα διὰ τὴν ψῦξιν ἑλκοῦται, καθάπερ ἐν χειμῶνι πτέρναι καὶ δάκτυλοι καὶ ὅλως τὰ ἄκρα, καὶ τούτων ἴαμα ἔσται τὸ θερμόν. οὕτω δὲ καὶ τῶν ἑρπήτων τοῖς ἀναβιβρωσκομένοις καίτοι ὑπὸ χολώδους καὶ θερμοῦ χυμοῦ γιγνομένοις· ἀλλὰ διὰ τὴν ἕλκωσιν ἐναντίον αὐτοῖς τὸ ψυχρὸν, ὡς δακνῶδες ἑλκῶν ὑπάρχον. οὕτω δὴ καὶ ταῖς κατὰ τὴν ἕδραν ἁπάσαις διαθέσεσιν οἰκεῖον μὲν τὸ θερμὸν, ἐναντιώτατον δὲ τὸ ψυχρὸν, ὅτι τε νευρώδης ἡ ἕδρα, πολέμιον

net, faltem dolores mitigat. In capitis vero affectibus haec eadem facit et carebariis appellatis, quae capitis funt gravitates, concoctis ac difcuffis noxas inferentibus medetur, concoquens atque difcutiens quaecunque molefta funt. Quin etiam offium fracturis utiliffimum eft magisque nudatis, hoc eft carne exutis, iisque etiamnum magis quae capiti oboriuntur. Nam talia frigidum maxime laedit, ut quod non offibus dumtaxat, fed ipfi quoque cerebro fit inimicum. Ceterum partibus quibuscunque quod perfrixerint emorientibus remedio calidum eft. Ita vero quae perfrigeratione exulcerantur, ut hieme calcanei ac digiti ceteraeque partes extremae, his calidum quoque remedium futurum eft. Nec non etiam herpetibus exedentibus medetur, etiam fi a biliofo et calido humore procreentur. Verum propter exulcerationem frigidum ipfis adverfum eft, ut quod ulceribus mordax exiftat. Sic et omnibus fedis affectibus familiare quidem eft calidum, adverfiffimum vero frigidum, tum quod nervofa fit, frigi-

δὲ τοῖς νεύροις τὸ ψυχρὸν, καὶ ὅτι κατὰ τὴν κοινωνίαν ἥ τε ψῦξις ἐπαναβαίνει ῥᾳδίως ἐκ τῆς ἕδρας εἰς τὰ κατὰ τὴν κοιλίαν, ἥ τε θερμασία κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. οὕτω δὲ καὶ ὑστέρᾳ καὶ κύστει τὸ μὲν θερμὸν φίλον καὶ κρῖνον, τὸ δὲ ψυχρὸν πολέμιον καὶ κτεῖνον. αὐτά τε γάρ ἐστι νευρώδη καὶ μεταδίδωσι τοῖς ὑπερκειμένοις ῥᾳδίως τῆς ψύξεως. ὅτι δὲ ἅπασι τοῖς εἰρημένοις κατὰ τὸν ἀφορισμὸν ἐπιπεφώνηκε κοινῇ τούτοισι τὸ θερμὸν φίλον καὶ κρῖνον, τὸ δὲ ψυχρὸν πολέμιον καὶ κτεῖνον, εὔδηλόν ἐστι, κἂν ἐγὼ μὴ λέγω.

κγ'.

Ἐν τουτέοισι δὲ δεῖ τῷ ψυχρῷ χρέεσθαι, ὁκόθεν αἱμοῤῥαγέει ἢ αἱμοῤῥαγέειν μέλλει, μὴ ἐπ' αὐτὰ, ἀλλὰ περὶ αὐτὰ ὁκόθεν ἐπιῤῥεῖ καὶ ὁκόσα φλεγμοναὶ ἢ ἐπιφλογίσματα ἐς τὸ ἐρυθρὸν καὶ ὕφαιμον ῥέποντα νεαρῷ αἵματι ἐπὶ ταῦτα· ἐπεὶ τά γε παλαιὰ μελαίνει καὶ ἐρυσίπελας τὸ μὴ ἑλκούμενον ὠφελέει, ἐπεὶ τό γε ἑλκούμενον βλάπτει.

---

dum vero nervis inimicum, tum quod per communicationem frigiditas facile ex ſede ad ventrem adſcendat eodemque modo caliditas. Sic et utero genitali et veſicae calidum quidem amicum et ſalutare, inimicum vero et mortiferum frigidum. Hae namque partes nervoſae ſunt et ſuperioribus partibus facile frigiditatem impertiuntur. Quod autem de omnibus in aphoriſmo ſcriptus communiter pronunciaverit, his calidum eſſe ſalutare, frigidum vero inimicum ac interimens, etiam me tacente manifeſtum eſt.

XXIII.

At in his frigido utendum, unde ſanguis profluit aut profluxurus eſt, non ſupra ipſas partes, ſed circa ipſas unde profluit, admoto. Et quae inflammationes aut deflagrationes ad rubrum et ſubcruentum colorem ex recenti ſanguine vergunt, iis ipſis adhibito. Inveteratas enim denigrat. Eryſipelas etiam non ulceratum juvat; exulceratum ſi quidem laedit.

---

[209] *Τὰς ἐκ τοῦ ψυχροῦ γιγνομένας ὠφελείας τε καὶ βλάβας ἐν τῷδε διεξέρχεται, πρῶτον μὲν λέγων ἐπὶ τῶν αἱμοῤῥαγούντων ἢ μελλόντων χρήσιμον ὑπάρχειν αὐτὸ, μὴ τοῖς αἱμοῤῥαγοῦσι μέρεσιν αὐτὸ προσαγόμενον. ἕλκεσι γὰρ τὸ ψυχρὸν δακνῶδες, ἀλλὰ τοῖς πέριξ αὐτῶν καὶ μάλιστα ἐκείνοις, ὅθεν ἐπιῤῥεῖ τι τοῖς ἕλκεσι, καὶ μὲν δὴ καὶ τὰς φλεγμονὰς ἁπάσας, ὅσα τε ὡς αὐτὸς ὠνόμασεν ἐπιφλογίσματα, τουτέστιν ὥσπερ ὑπὸ φλογὸς ἐπικεκαυμένα διὰ τὴν θερμασίαν τῶν ἐργασαμένων αὐτὰ χυμῶν· καὶ γὰρ καὶ ταῦτα χαίρει τῷ ψυχρῷ. φαίνεται δέ σοι θεωμένῳ ταῦτα πάντα κατὰ τὴν χρόαν ἐρυθρὰ καὶ ὕφαιμα, νεαρῷ δηλονότι καὶ οὐ παλαιῷ τῷ αἵματι, τὸ γὰρ εὐανθὲς οὐκ ἔχει τὸ παλαιὸν αἷμα. διὸ καὶ προσαγομένου τοῦ ψυχροῦ τῷ τοιούτῳ πελιδνοῦσθαί τε καὶ μελαίνεσθαι συμβαίνει τὰ πεπονθότα μόρια. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐρυσίπελας ὠφελεῖται πρὸς τοῦ ψυχροῦ τὸ χωρὶς ἕλκους, ὡς τῷ γε ἡλκωμένῳ δακνῶδές τε καὶ ὀδυνῶδές ἐστι τὸ ψυχρὸν καὶ ταύτῃ βλάπτει τῶν ὀδυνωμένων μερῶν ἀεὶ ῥεῦμα κινούντων ἐφ' ἑαυτά.*

Quae a frigido commoda et incommoda corporibus invehuntur hocce aphorifmo percenfet. Primum quidem ipfum partibus haemorrhagia laborantibus aut in eam lapfuris admotum conferre pronunciat, non partibus ipfis fanguinem profundentibus, ulceribus enim frigidum mordax, fed circumftantibus illisque praefertim unde aliquid ulceribus influat. Quin etiam omnes inflammationes juvare profert et quaecunque incendia epiphlogifmata nominavit, hoc eft propter humorum ipfas efficientium calorem a flamma fuccenfas partes et uftas, hae namque frigido oblectantur. Haec autem omnia tibi fpectanti colore rubra et fubcruenta apparent, recenti nimirum, non vetufto fanguine fuffufa. Nam vetuftus fanguis floridum colorem non habet. Quare frigido admoto livere ac nigrefcere affecta contingat. Eodem modo plane eryfipelas etiam non ulceratum a frigido juvatur, ficuti ulcerato mordax et dolorificum eft frigidum. Qua quidem ratione nocet, quum dolentes partes in fe femper fluxiones moveant.

κδ'.

Τὰ ψυχρὰ οἷον χιὼν καὶ κρύσταλλος τῷ στήθει πολέμια, βηχέων κινητικὰ καὶ αἱμοῤῥαγικὰ καὶ καταῤῥοικά.

Μέχρι μὲν τοῦδε τὸν λόγον ὑπὲρ ὕδατος ἐποιήσατο θερμοῦ καὶ ψυχροῦ, νυνὶ δὲ καὶ περὶ χιόνος καὶ κρυστάλλου διῆλθεν, ἐνδεικνύμενος ὡς τὰς βλάβας μείζονας εἰς τοσοῦτον τῶν κατὰ τὸ ψυχρὸν ὕδωρ ἐργάζεσθαι πέφυκεν εἰς ὅσον ἐκείνου ψυχρότερά ἐστι καὶ τοῖς κατὰ θώρακα χωρίοις πολεμιώτατα ὑπάρχει βῆχάς τε κινοῦντα καὶ ῥήξεις ἀγγείων ἐργαζόμενα, πολλάκις αἱμοῤῥαγικὰ γίγνεται· καὶ μέντοι καὶ τοῖς ἀπὸ κεφαλῆς καταῤῥοις ἀδικοῦντα θώρακά τε καὶ πνεύμονα. καὶ γὰρ καὶ τούτους ἐργάζεται χιὼν καὶ κρύσταλλος, καταψύχοντα τὸν ἐγκέφαλον.

κε'.

[210] *Τὰ δὲ ἐν ἄρθροισιν οἰδήματα καὶ ἀλγήματα ἄτερ ἕλκεος καὶ ποδαγρικὰ καὶ σπάσματα, τούτων τὰ πλεῖστα*

XXIV.

Frigida velut nix et glacies pectori inimica tuſſes movent, ſanguinis eruptiones cient et catharros excitant.

Hactenus de calida aqua et frigida orationem habuit, nunc autem de nive et glacie diſſerit, ab his tanto majora invehi incommoda oſtendens, quanto hae ſunt aqua frigidiores. Nam thoracis partibus ſunt inimiciſſimae, quum et tuſſes moveant et vaſorum ruptiones faciant, haemorrhagiae ſaepe cauſae exiſtunt, atque deſtillationes e capite thoracem et pulmonem oblaedunt. Has enim efficiunt nix et glacies ceteraque cerebrum refrigerantia.

XXV.

Tumores articulis et citra ulcus dolores et podagricos affectus et convulſa, haec magna ex parte frigida co-

τὸ ψυχρὸν πολλὸν καταχεόμενον ῥηίζει τε καὶ ἰσχναίνει καὶ ὀδύνην λύει. νάρκη δὲ μετρίη ὀδύνης λυτική.

Ὅτι μὲν τὰ πλεῖστα τῶν τοιούτων ὀνίνησι τὸ ψυχρὸν ἐδήλωσε. τίνα δέ ποτ᾽ ἐστὶ ταῦτα παρέλιπεν εἰπεῖν, ὡς ἐξ ὧν προείρηκεν οὐ χαλεπὸν ἐξευρεῖν. ὁκόσαι γὰρ, φησὶ, φλεγμοναὶ ἢ ἐπιφλογίσματα εἰς τὸ ἐρυθρὸν καὶ ὕφαιμον ῥέ-(290)ποντα νεαρῷ αἵματι, ταῦθ᾽ ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ θεραπεύεσθαι τὴν ἐπιῤῥοὴν ἀναστέλλοντος δηλονότι καὶ ταύτῃ κενοῦντος τὰ σώματα. διὸ καὶ τὴν ὀδύνην ἐν τοῖς τοιούτοις λύει καὶ τὴν αἰτίαν αὐτῆς ἐκκόπτει. καὶ ἡ ψῦξις δὲ τῶν μορίων ἐπὶ πλέον νάρκην φέρει μετρίαν, ἥτις καὶ αὐτὴ λύει τὴν ὀδύνην, ἀμβλύνουσα τὴν αἴσθησιν.

κστ'.

Ὕδωρ τὸ ταχέως θερμαινόμενον καὶ ταχέως ψυχόμενον κουφότατον.

---

piofe affufa et levat et minuit doloremque folvit. Moderatus namque ftupor dolorem folvit.

Horum quidem quam plurima aquam juvare frigidam oftendit. Sed quaenam haec fint dicere praetermifit, quod quae fupra protulit, ea invenire non fit arduum. Quaecunque enim inflammationes aut deflagrationes in rubrum et fubcruentum colorem ex recenti fanguine propendent, a frigida fanari dixit, quae influxum reprimat et eatenus corpora vacuet. Quapropter etiam dolorem in talibus folvit et ejus caufam exfcindit. Partium quoque refrigeratio vehementior moderatum torporem affert, qui et ipfe dolorem hebeti fenfu reddito folvit.

XXVI.

Quae aqua cito calefcit et cito refrigeratur, leviffima.

Οὐ τῷ σταθμῷ κουφότατον εἶναι τὸ τοιοῦτον λεκτέον. οὐδὲ γὰρ ἂν οὕτω μέγα διδάσκοι πρὸς τῷ καὶ διὰ περιόδου τινὸς ἐξευρίσκειν ὃ ῥᾳδίως ἦν ἐξ ἀρχῆς ἐξευρεῖν. εἴπερ δὲ βούλεται τὸ τῷ σταθμῷ κουφότατον ὕδωρ διαγνῶναι, πρόχειρον ἐπὶ τὸ τῶν ἱσταμένων ἴδιον ἄγειν κριτήριον διὰ ζυγοῦ καὶ σταθμοῦ ποιουμένῳ αὐτῶν τὴν ἐξέτασιν. ἀλλὰ κουφότερον εἶπε νῦν τὸ μὴ βαρῦνον τὴν γαστέρα καὶ διεξερχόμενον ταχέως, ὥσπερ καὶ βαρὺ λέγομεν τὸ ἐναντίον αὐτῷ τὸ μὴ διεξερχόμενον ταχέως. εὔδηλον δὲ ὡς οὐ μόνον τοῦτο κριτήριον ὕδατός ἐστιν ἀρετῆς, ἀλλ' ὡς τῶν μὲν ἄλλων εὐπορωτάτων ὑπαρχόντων καὶ πᾶσι γινωσκομένων, τού- [211] του δ' ἔχοντός τι τεχνικὸν, οὕτως ἐπὶ τὴν γραφὴν αὐτοῦ ἥκειν τὸν Ἱπποκράτην. τίνα δὲ τἆλλα ἐστί; πρῶτον μὲν εἰ μὴ θολερὸν, μήτ' ἰλυῶδες· εἶθ' ἑξῆς εἰ μή τι κατὰ τὴν ὀσμὴν, μήτε κατὰ τὴν γεῦσιν ἐμφαίνει τινὸς ἀλλοκότου ποιότητος. εἶθ' οὕτως ὃ νῦν εἶπεν Ἱπποκράτης, εἰ θερμαίνεται καὶ ψύχεται ταχέως· δῆλον γὰρ ὡς εὐαλλοίωτόν ἐστι τὸ τοιοῦτον, ἀρετὴ δ' ὥσπερ σίτου τὸ εὐαλλοίωτον,

Non pondere ejusmodi aquam leviſſimam eſſe dicendum eſt. Sic enim nihil magnum doceret, praeterea per quendam circuitum inveniendum foret, quod facile erat ſtatim invenire. Nam ſi pondere leviorem aquam dignoſcere velit, ad manum eſt rerum ponderandarum trutina, ad quam revocatam aquam expendere et examinare poterit. Verum in praeſentia leviorem aquam eſſe dixit, quae ventri et hypochondrio gravis non diu, ſed cito permeat, ſicut contrariam gravem dicimus, quae non cito pervadit. Liquet autem non ſolam hanc eſſe ſalubritatis aquae probandae regulam, ſed quum alia bonitatis aquae ſigna obvia ſint et omnibus nota, hoc vero artis nonnihil habeat, id eo factum eſſe, ut ad id ſcribendum veniret Hippocrates. Sed quaenam alia ſunt? Primo quidem ſi neque turbida, neque coenoſa ſit; deinde ſi neque odore, neque guſtu aliquam abſurdam qualitatem prae ſe ferat; poſtremo, ſi quod nunc Hippocrates pronunciavit, cito refrigeretur et calefiat: nam non conſtat ejusmodi aquam facile

οὕτω καὶ τοῦ ὕδατος. εἴ γε δὴ ῥᾷστα μεταβάλλεσθαι βουλόμεθα πᾶν τὸ μέλλον πεφθήσεσθαι καλῶς ὑπὸ τῶν πεπτικῶν ὀργάνων. ὅσοι δὲ τῇ τῶν πινόντων διαθέσει μὴ κρίνουσι τὸ ἄριστον ὕδωρ, ἀσφαλεστάτῳ μὲν χρῶνται τεκμηρίῳ· μόνον δ' εἴπερ αὐτὸ παραλαμβάνουσιν οὐκ ὀρθῶς ποιοῦσι. χρὴ γὰρ αὐτὸ πρότερον προκεκρίσθαι τοῖς εἰρημένοις σημείοις, πρὶν ὅλως τις ἐπὶ τὴν τοιαύτην ἀφίκηται πεῖραν.

κζ'.

Ὁκόσοισι δὲ πίνειν ὄρεξις νύκτωρ, τοῖσι πάνυ διψώδεσιν, ἢν ἐπικοιμηθῶσιν, ἀγαθόν.

Οὔτ' εἰ δοτέον ἐστὶ τὸ ποτὸν ἐπὶ τῶν ἐν νυκτὶ πάνυ διψησάντων ἐδήλωσεν, ἀλλὰ μόνον ὅ τι συμφέρει τούτοις ἐπικοιμηθῆναι. πεφθήσεται γὰρ δηλονότι καὶ ὑποκαταβήσεται κατὰ τὸν ὕπνον, ὅ τί περ ἂν ᾖ τὸ τῆς δίψης αἴτιον. οὐ μὴν οὐδ' ἄδηλόν ἐστιν, ὡς τοῖς πάνυ διψῶσι δοτέον ἐστὶ

alterari poſſe. Quemadmodum autem cibi virtus poteſt eſſe ut facile alteretur, ita et aquae. Siquidem mutari volumus quidquid ab inſtrumentis concoquentibus probe conſequendum eſt. Quaecunque vero ſola bibentium affectione de optima aqua judicant, ii certiſſimo quidem judicio utuntur; verum ſi hoc ſolum aſſumpſerint, non recte faciunt. Prius enim de aqua ex dictis ſignis judicandum eſt quam ad talem experientiam veniatur.

XXVII.

Quibus noctu bibendi eſt appetentia, iis admodum ſitientibus, ſi obdormierint, bonum.

An dandus ſit potus an minime dandus iis qui noctu magnopere ſitiunt non declaravit, ſed ſolum quod ſuper dormire conferat. Coquetur enim per ſomnum videlicet et ſubdeſcendet ſitis cauſa quaecunque ſit. Non tamen illud abditum eſt valde ſitientibus potum dandum eſſe,

τὸ ποτὸν, εἴτ' ἐξ οἴνου πόσεως ἀκρατεστέρου τοῦτ' αὐτοῖς εἴη γεγενημένον εἴτ' ἐξ ἐνδείας ποτοῦ. τό τε γὰρ τὴν ἔνδειαν ἰᾶσθαι προσφορᾷ τό τε τὴν ἐξ οἴνου θερμασίαν ὕδατι σβεννύναι τῶν ὑγιεινῶν ἐστι θεωρημάτων. εἰ μέντοι μετρίως εἶεν διψώδεις, οὐ πάντως ἐστὶ δοτέον αὐτοῖς τὸ ποτὸν, ἀλλ' ἐπισκεπτέον εἴτ' ἐνδείᾳ πάσχουσιν ὑγρότητος τὸ τοιοῦτον εἴτε δι' οἴνου πλείονα πόσιν, ἐγχωρεῖ γὰρ τούτους κοιμηθέντας ὠφεληθῆναι.

κη'.

Γυναικείων ἀγωγὸν ἡ ἐν ἀρώμασι πυρίη. πολλαχοῦ δὲ καὶ εἰς ἄλλα χρησίμη ἂν ἦν, εἰ μὴ καρηβαρίας ἐνεποίει.

[212] Γυναικείων εἴρηκε τῶν ἐκκενουμένων δηλονότι διὰ μήτρας ταῖς γυναιξὶ κατά τε τὰς ἐμμήνους καθάρσεις καὶ μετὰ τοὺς τόκους. εὔδηλον δ' ὡς κἀνταῦθα τὰς μὲν ἤτοι διὰ φλεγμονὴν τῆς μήτρας ἢ διαστροφὴν ἤ τι τοιοῦτον μὴ καθαιρομένας καλῶς ἰασόμεθα τὸ πάθος ἐκθερα-

five meracioris vini hauftu five potus indigentia fitis nata fit. Nam et inopiae ciborum ablatione et ortum ex vino calorem aqua reftinguere fanitatis tuendae praecepta funt. Si tamen modice fitierint, non plane potus ipfis exhibendus eft, fed confiderandum utrum humidi defectu tale quid patiantur an uberiore vini potione. Contingit enim fi dormierint, eos ex fomno juvari.

XXVIII.

Muliebria fuffitus aromatum educit. Ad alia vero plerumque utiles effet, nifi capitis gravitatem induceret.

Muliebria nuncupavit, quae nimirum mulieribus per uterum menftruis purgationibus et a partu vacuantur. Hic quoque liquido conftat, eas quidem quae propter uteri inflammationem vel perverfionem vel ejusmodi aliquid non belle purgantur, non aliter fanari poffe quam ea affectione

πεύοντες, οὗ σύμπτωμά ἐστιν ἡ τῶν γυναικείων ἐπίσχεσις, τὰς δ᾽ ἄνευ τοῦ τοιούτου παθήματος ἐνδεῶς καθαιρομένας ταῖς νῦν ὑπ᾽ αὐτοῦ διδασκομέναις πυρίαις ἰᾶται. ἐπὶ τούτων γὰρ ἤτοι πάχος αἵματος αἴτιόν ἐστι τῆς ἐπισχέσεως ἢ ἔμφραξις τῶν εἰς τὴν μήτραν καθηκόντων ἀγγείων ἢ μύσις τῶν αὐτῶν τούτων ἢ πύκνωσις ὅλης τῆς οὐσίας αὐτῆς. ὅ τι δ᾽ ἂν ᾖ τῶν εἰρημένων ἡ διὰ τῶν ἀρωμάτων πυρία θεραπεύει τὴν διάθεσιν, ἀναστομοῦν μὲν δυναμένη τὰ μεμυκότα πέρατα τῶν ἀγγείων, λεπτύνειν δὲ τὸ πάχος τῶν χυμῶν, τὰς δ᾽ ἐμφράξεις τῷ τέμνειν ἐκφράττουσα. πολλαχοῦ δὲ καὶ εἰς ἄλλα, φησὶν, ἦν ἂν χρήσιμος, εἰ μὴ καρηβαρίας ἐνεποίει. τὸ γὰρ ὅλον σῶμα πυριᾶσθαι διὰ τῆς μήτρας ἠδύνατο συνεχῶς ἐν ἁπάσαις ταῖς ψυχραῖς καὶ ὑγραῖς διαθέσεσιν, εἰ μὴ τὴν ἀπὸ πυρίας ἐφοβούμεθα κεφαλαλγίαν καὶ μάλιστα ἐν τοῖς πυρετοῖς. ὅτι γὰρ κεφαλαλγῆ σχεδὸν ἅπαντά ἐστι τὰ ἀρώματα δηλοῖ μὲν ἡ πεῖρα, διδάσκει δὲ καὶ ὁ λόγος. ὅσα γὰρ ἱκανῶς θερμαίνει κεφαλαλγῆ πάντ᾽ ἐστὶν,

percurata, cui fymptoma menfium eft fuppreffio, eas vero quae fine ejusmodi affectu parcius purgantur, iis ipfis quae nunc ab ipfo docentur, odorum fuffitibus ac fomentis curandas effe. In his enim aut fanguinis craffitudo, aut vaforum ad uterum pertinentium obftructio, aut eorundem praeclufio aut totius fubftantiae uteri praeclufio, eorum fuppreffionis caufa exiftit. At dictorum quodcunque caufa fuerit parati ex aromatibus fuffitus aut fetus affectionem fanat qui fua facultate praeclufa, vaforum extrema referare et humorum craffitiem attenuare et obftructiones incidendo deobftruere poffit. Multoties vero et ad alia, inquit, effet utilis, nifi capitis gravitatem excitaret. Nam continenter per uterum in omnibus frigidis atque humidis affectibus totum corpus fuffiri poterat, nifi a fuffitione cephalalgiam quum alias, tum in febribus maxime timeremus. Nam aromata prope omnia capitis dolorem commovere tum experientia ipfa oftendit tum ratio docet. Quae namque vehementer calefaciunt, ea omnia caput

ὡς ἂν ἄνω φύσει φερομένου τοῦ θερμοῦ. θερμὴ δὲ ἱκανῶς ἐστιν ἁπάντων τῶν ἀρωμάτων ἡ φύσις καὶ μάλιστα κασσίας καὶ κόστου καὶ κινναμώμου καὶ ἀμώμου.

κθ'.

Τὰς κυούσας φαρμακεύειν ἢν ὀργᾷ τετράμηνα καὶ ἄχρι ἑπτὰ μηνῶν ἧσσον. τὰ δὲ νήπια καὶ πρεσβύτερα εὐλαβέεσθαι χρή.

Οὗτος ὁ ἀφορισμὸς εἴρηται καὶ πρόσθεν ἐν τοῖς περὶ φαρμάκων λόγοις· ἀλλὰ καὶ νῦν ἐν τοῖς περὶ τῶν γυναικείων κατά γε τὰ πλεῖστα τῶν ἀντιγράφων εὑρίσκεται. τινὲς δ' ἐξαίρουσιν αὐτὸν ὅπως μηδεὶς ᾖ γεγραμμένος, ἐξηγήσεως δὲ οὐ δεῖται νεωτέρας ἡμῖν τοῖς ἔμπροσθεν εἰρημένοις.

---

tentant, calore nimirum naturaliter furfum tendente. Atqui omnium aromatum quum abunde calet natura, tum vero maxime caffiae aromaticae, cofti, cinnamomi et amomi.

XXIX.

Praegnantes, fi ad excretionem turgeat humor, purgandae funt quarto menfe et adufque feptimum, fed has minus. Minoribus autem et grandioribus fetibus religiofe agendum.

Hic aphorifmus fupra quoque pronunciatus eft, ubi de purgatione habebatur oratio. Sed et nunc ubi de mulieribus agitur in quam plurimis exemplaribus invenitur. Quidam vero ipfum eximunt, ne bis fcriptus comperiatur. Nova autem explicatione altera nobis non opus eft, praeter eam quam fupra fcripfimus.

λ'.

[213] *Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ὑπό τινος τῶν ὀξέων νοσημάτων ληφθῆναι θανάσιμον.*

Εἰκότως· ἐάν τε γὰρ πυρετῶδές ᾖ τὸ νόσημα, συνεχεῖς ἀνάγκη τοὺς πυρετοὺς ἔχειν αὐτό. τοιοῦτο γάρ ἐστι τὸ ὀξὺ καὶ κίνδυνος ἐν τῷδε διττὸς, εἷς μὲν αὐτοῦ τοῦ πυρετοῦ ἀναιροῦντος τὸ ἔμβρυον, ἕτερος δ' ὅτι διὰ μακροῦ μὲν τρέφοντες ἐνδείᾳ τροφῆς ἀναιροῦμεν τὸ ἔμβρυον. εἰ δ' ἵνα τοῦτο διασώσωμεν, ἀφειδήσομεν τοῦ συνεχῶς τρέφειν, αὐξήσαντες τῇ τῶν τροφῶν ἀκαιρίᾳ τοὺς συνεχεῖς πυρετοὺς, ἀποκτενοῖμεν τὴν κύουσαν, οὕτω δὲ κἂν χωρὶς πυρετοῦ τῶν ἄλλων τι γένηται νοσημάτων ὀξέων, οἷον ἐπιληψία ἢ ἀποπληξία ἢ σπασμὸς ἢ τέτανος ἅμα τῷ μεγέθει καὶ τῇ συντονίᾳ τοῦ νοσήματος, ἀδύνατον ἐξαρκέσαι τὴν κάμνουσαν.

XXX.

Mulierem utero gerentem morbo quodam acuto corripi letale.

Merito; ſive enim ſit febrilis morbus, ipſam febre continua affici neceſſe eſt: talis enim eſt morbus acutus, in quo duplex fetui impendet periculum, unum a febre ipſa fetum perimente, alterum quod exhibitis aegrotanti per longum intervallum cibariis, alimenti penuria fetum enecamus. Quod ſi ut hunc ſervemus cibos blande ac crebro exhibuerimus, intempeſtivo cibo aucta febre continua gravidam occidemus. Sic etiam ſi absque febre alius quidam morbus acutus obortus ſit, qualis epilepſia, apoplexia aut convulſio aut tetanus, morbi magnitudini et vehementiae aegrota par eſſe non poterit.

λα'.

Γυνὴ ἐν γαστρὶ ἔχουσα φλεβοτομηθεῖσα ἐκτιτρώσκει, καὶ μᾶλλον, εἰ μεῖζον εἴη τὸ ἔμβρυον.

(291) Ἐνδείᾳ τροφῆς φθείρεται τὸ ἔμβρυον οὐ μόνον ἐκ τῆς φλεβοτομίας, ἀλλὰ κἂν ταῖς μικροτέραις ἀσιτίαις, ἐπιδείξομεν δὲ τοῦτο μικρὸν ὕστερον καὶ δι' ἄλλων ἀφορισμῶν. εἰκότως οὖν τὸ ἔμβρυον τὸ μεῖζον μᾶλλον φθείρεται, φλεβοτομηθείσης τῆς γυναικὸς, διὰ τὸ πλείονος δεῖσθαι τροφῆς.

λβ'.

Γυναικὶ αἷμα ἐμεούσῃ τῶν καταμηνίων ῥαγέντων λύσις γίνεται.

[214] Εἰκότως· ἀντίσπασίς τε γὰρ ἅμα καὶ κένωσις ἔσται τοῦ τὴν ὁρμὴν εἰληφότος αἵματος ἄνω· τουτὶ μὲν οὖν καὶ ἡ πεῖρα διδάσκει συμφερόντως γιγνόμενον, ἐξ αὐ-

XXXI.

Mulier utero gerens vena secta abortit, eoque magis, fetus si grandior fuerit.

Defectu alimenti, non modo venae sectione, verum etiam longiore inedia fetus in utero necatur, quod paulo post aliis etiam aphorismis ostensuri sumus. Merito itaque fetus grandior, secta praegrandi vena, citius corrumpitur, quod nimirum copiosiore indigeat alimento.

XXXII.

Mulieri sanguinem vomenti menstrius erumpentibus solutio contingit.

Jure ac merito, etenim sanguinis erit sursum impetum consequuti revulsio simul et vacuatio. Quod quam utiliter fiat, ipsa nos docet experientia, qua nos inducti

τῆς δ' ὁρμηθέντες καὶ ἡμεῖς μιμησόμεθα τὰ καλῶς ὑπὸ τῆς φύσεως ἀποτελούμενα καὶ διὰ φλεβοτομίας κενώσομεν τὰς οὕτω πάσχουσας.

λγ'.

Γυναικὶ τῶν καταμηνίων ἐκλειπόντων αἷμα ἐκ τῶν ῥινῶν ῥυῆναι ἀγαθόν.

Ὅτι μὲν οὖν ἀναγκαῖόν ἐστι τὸ καλῶς ἐφ' ἑκάστῳ μηνὶ κενούμενον αἷμα, ἐπειδὰν κατά τινα διάθεσιν ἐπισχεθῇ, βλάπτειν τὴν γυναῖκα καὶ ὅ τι δι' ἑτέρου χωρίου κενουμένου ἰάσεται τῆς βλάβης τὸ πᾶν σῶμα πρόδηλον παντί. πολλῶν δ' ὄντων χωρίων δι' ὧν ἐκκενοῦσθαι δύναται, τοῖς μὲν ἄλλοις ἅπασι πρόσεστί τις μείζων ἢ ἐλάττων βλάβη. μόνη δ' ἡ διὰ τῶν ῥινῶν κένωσις ἄλυπός ἐστιν, ἣν ἐπαινεῖ νῦν ὁ Ἱπποκράτης. οὐ μὴν οὐδ' εἴ τις ἄλλη κένωσις ἄλυπος εὑρίσκοιτο, τούτου χάριν ὁ ἀφορισμὸς ψευδής ἐστιν. οὐ γὰρ ὅτι μόνη κένωσις ἡ διὰ τῶν ῥινῶν ἀγαθὴ τῶν καταμηνίων

quae praeclare natura gerit opera imitabimur atque fic affectas mulieres venae poplitis aut malleoli fectione vacuabimus.

XXXIII.

Mulieri menftruis dificientibus fanguis ex naribus profluens bonum.

Quod qui fanguis fingulis menfibus probe vacuatur, quum propter aliquam affectionem retentus fuerit, eum mulierem oblaedere neceffe fit, quodque per alium locum vacuatus univerfum corpus a laefione fanum liberet, patet omnibus. Quum autem multa fint loca, per quae vacuari queat, aliis quidem omnibus fua quaedam major minorque ineft laefio; fola vero per nares vacuatio innoxia, quam nunc laudat Hippocrates. Non tamen fi qua alia comperiatur citra noxam vacuatio, propterea falfus eft aphorifmus. Non enim quod fola per nares vacuatio

ἐκλειπόντων εἴρηκεν, ἀλλ' ἁπλῶς ἐπήνεσεν αὐτὴν, μὴ προσθεὶς ὅτι μόνη. κἂν τὴν δι' ἕδρας οὖν τὴν ἀγαθὴν εἶναι λέγῃ ταῖς οὕτως ἐχούσαις γυναιξὶν, οὐ μάχεται τῷ ἀφορισμῷ. φαίνεται γὰρ ἐνίοτε δι' ἑνὸς ὡς παραδείγματος ὁ Ἱπποκράτης ἀποφαινόμενος ὑπὲρ τῶν ὁμοίων ἁπάντων.

λδ'.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν ἡ κοιλίη ῥυῇ πολλάκις, κίνδυνος ἐκτρῶσαι.

Τῷ λόγῳ τῆς κενώσεως καὶ νῦν ὁ Ἱπποκράτης κίνδυνος, φησὶν, ἐκτρῶσαι, καθότι καὶ πρόσθεν ἐπὶ τῆς φλεβοτομίας ἐδείκνυμεν.

λε'.

[215] *Γυναικὶ ὑπὸ ὑστερικῶν ἐνοχλουμένῃ ἢ δυστοκούσῃ πταρμὸς ἐπιγενόμενος ἀγαθόν.*

deficientibus menftruis bona fit dixit, fed ipfam fimpliciter commendavit, non quod fola fit addito. Quod fi quis eam quae per fedem fit vacuationem ita affectis mulieribus utilem effe proferat, non aphorifmo reluctatur. Nonnunquam enim Hippocrates unico velut exempli gratia propofito, de fimilibus omnibus pronunciare videtur.

XXXIV.

Mulieri utero gerenti, fi alvus multoties profluit abortionis periculum eft.

Ratione vacuationis nunc quoque Hippocrates abortionis periculum effe pronunciat, quemadmodum et antea in fanguinis per fectam venam miffione oftendebamus.

XXXV.

Mulieri uteri ftrangulatu vexatae aut partus difficultate laboranti fternutamentum fuccedens bonum.

Ἀσαφές ἐστι τὸ τὸν κατὰ ἀφορισμὸν ὄνομα τὸ ὑστερικῶν. ἔνιοι μὲν γὰρ ἀκούουσιν ἐπὶ πασῶν κατὰ τὰς ὑστέρας διαθέσεων, ἔνιοι δὲ ἐπὶ μόνων ἐκείνων αἷς ἕπεται πάθος ὃ προσαγορεύουσιν ὑστερικὴν πνῖγα, καίτοι γε οὐ πνῖγα κατ᾽ ἀλήθειαν οὖσαν, ἀλλ᾽ ἄπνοιαν. ἔνιοι δ᾽ ἐπὶ τῶν χορίων ἀκούουσιν, ἐπειδὴ καὶ ταῦτα τὰ ὕστερα καλοῦσιν. ἀλλ᾽ οὗτοι μὲν ἄντικρυς ἁμαρτάνουσιν, εἰ καὶ ὅτι μάλιστα δοκοῦσιν ἀληθεύειν, ἐν τῷ καταῤῥήγνυσθαι τὰ ἐν τῇ μήτρᾳ κατεχόμενα χωρία πρὸς τῶν πταρμῶν. ἄλλος τε γὰρ ὑπὲρ τούτων ἀφορισμὸς αὐτῷ γέγραπται καὶ διαφέρει πάμπολυ καὶ κατὰ τοὔνομα τὰ ὕστερα τῶν ὑστερικῶν. ψεῦδός γε μὴν ἐστι καὶ τὸ περὶ πάντων τῶν κατὰ τὰς ὑστέρας παθῶν εἰρῆσθαι τὸν λόγον. οὔτε γὰρ ἑλκώσεις οὔτε φλεγμονὰς οὔτ᾽ ἐρυσιπέλατα, καθάπερ οὐδ᾽ ἀποστήματα πταρμὸς ὀνίνησιν. ἀληθὲς δὲ τὸ καὶ κατὰ ὑστερικὰς ἀπνοίας ἐπιγινομένου πταρμοῦ ῥᾳστωνεῖν τὰς καμνούσας, οὐ μόνον ὅτι σημεῖον ἀγαθόν ἐστιν αὐτομάτως ἐπιγενόμενος ὁ πταρμὸς ταῖς οὕτως ἐχούσαις, ἀλλὰ καὶ αἴτιον ὥσπερ τι βοήθημα

Obfcurum eft in aphorifmo hyftericum nomen: nonnulli fiquidem pro omnibus uterorum affectibus accipiunt, nonnulli vero pro illis folis affectibus uteri exaudiunt, quos fequitur affectio quam hyftericam fuffocationem vocitant: quamquam revera ftrangulatio non eft, fed apnoea feu refpirationis ablatio; alii denique fecundas intelligunt, quandoquidem et has uteros appellitant. Verum hi aperte aberrant, etiamfi quam maxime in eo verum dicere videantur, quod fecundae utero retentae fternutamentis deturbantur. Alius enim etiam de his aphorifmus ab ipfo fcriptus eft, atque nomine plurimum hyftera et hyfterica inter fe differunt. Falfum porro eft de omnibus uteri affectibus orationem efferri; neque enim exulcerationes, neque inflammationes, neque eryfipelata, ut neque abfceffus fternutatio juvat. At illud verum eft in hyftericis apnoeis, interveniente fternutatione affectas mulieres levari, non folum quia bonum fignum eft fternutatio fponte naturae ita affectis mulieribus fuperveniens, fed etiam quia ut

τοῦ πάθους γινόμενος. σημεῖον μὲν οὖν ἀγαθόν ἐστι, διότι δηλοῖ τὴν φύσιν ἔμπροσθεν νεναρκωμένην, ἐπεγείρεσθαί τε καὶ ἀναζωπυρεῖσθαι καὶ τῶν οἰκείων κινήσεων ἀναμιμνήσκεσθαι, ὁπότε γε καὶ ἀποτίθεταί τινα τῶν περιττωμάτων. ἐδείχθη γὰρ ἐν τοῖς τῶν συμπτωμάτων αἰτίοις ὁ πταρμὸς οὕτω γινόμενος, αἴτιον δὲ τῆς ὠφελείας, ὅτι τῷ σφοδροτέρῳ κλόνῳ καὶ βρασμῷ τοῦτο μὲν ἐπεγείρει τὴν φύσιν, τοῦτο δ' ἐκκρίνει τὰ δυσεκκρίτως ἐμπεπαρμένα τοῖς μορίοις τοῦ σώματος. οὕτω γὰρ καὶ τὴν λύγγα πέφυκεν ἰᾶσθαι.

λστ'.

[216] *Γυναικὶ καταμήνια ἄχροα καὶ μὴ κατὰ τὰ αὐτὰ ἀεὶ γινόμενα καθάρσιος δεῖσθαι σημαίνει.*

Πολλὰ τῶν ἀντιγράφων βιβλία ἔστιν εὑρεῖν οὕτως ἔχοντα τὴν λέξιν· γυναικὶ καταμήνια χρόνια καὶ μὴ κατὰ τὰ αὐτὰ ἰόντα. δύναται μὲν οὖν καὶ τὰ χρόνια καταμήνια,

causa huic affectui remedium est. Signum itaque bonum est, quia naturam prius torpentem nunc exsuscitari ac recreari et propriarum motionum reminisci: quandoquidem ipsa quaedam excrementa rejicit. Ita enim in libro de symptomatum causis sternutamentum fieri ostendimus. Causa vero utilitatis existit, quia vehementiore concussione atque jactatione partim quidem naturam excitat, partim vero quae partibus corporis tenaciter impacta sunt excernit; sic enim et singultum sanare solet.

XXXVI.

Mulieri menses decolores neque semper eadem periodo prodeuntes purgatione opus esse significat.

In multis exemplaribus dictionem ita se habere reperire licet: Mulieri menstrua tarda, neque tempore per se prodeuntia. Possunt itaque menstrua tarda, hoc est

τῆς δ' ὁρμηθέντες καὶ ἡμεῖς μιμησόμεθα τὰ καλῶς ὑπὸ τῆς φύσεως ἀποτελούμενα καὶ διὰ φλεβοτομίας κενώσομεν τὰς οὕτω πασχούσας.

λγ'.

Γυναικὶ τῶν καταμηνίων ἐκλειπόντων αἷμα ἐκ τῶν ῥινῶν ῥυῆναι ἀγαθόν.

Ὅτι μὲν οὖν ἀναγκαῖόν ἐστι τὸ καλῶς ἐφ' ἑκάστῳ μηνὶ κενούμενον αἷμα, ἐπειδὰν κατά τινα διάθεσιν ἐπισχεθῇ, βλάπτειν τὴν γυναῖκα καὶ ὅ τι δι' ἑτέρου χωρίου κενουμένου ἰάσεται τῆς βλάβης τὸ πᾶν σῶμα πρόδηλον παντί. πολλῶν δ' ὄντων χωρίων δι' ὧν ἐκκενοῦσθαι δύναται, τοῖς μὲν ἄλλοις ἅπασι πρόσεστί τις μείζων ἢ ἐλάττων βλάβη. μόνη δ' ἡ διὰ τῶν ῥινῶν κένωσις ἄλυπός ἐστιν, ἣν ἐπαινεῖ νῦν ὁ Ἱπποκράτης. οὐ μὴν οὐδ' εἴ τις ἄλλη κένωσις ἄλυπος εὑρίσκοιτο, τούτου χάριν ὁ ἀφορισμὸς ψευδής ἐστιν. οὐ γὰρ ὅτι μόνη κένωσις ἡ διὰ τῶν ῥινῶν ἀγαθὴ τῶν καταμηνίων

quae praeclare natura gerit opera imitabimur atque fic affectas mulieres venae poplitis aut malleoli fectione vacuabimus.

XXXIII.

Mulieri menftruis dificientibus fanguis ex naribus profluens bonum.

Quod qui fanguis fingulis menfibus probe vacuatur, quum propter aliquam affectionem retentus fuerit, eum mulierem oblaedere necesse fit, quodque per alium locum vacuatus univerfum corpus a laefione fanum liberet, patet omnibus. Quum autem multa fint loca, per quae vacuari queat, aliis quidem omnibus fua quaedam major minorque ineft laefio; fola vero per nares vacuatio innoxia, quam nunc laudat Hippocrates. Non tamen fi qua alia comperiatur citra noxam vacuatio, propterea falfus eft aphorifmus. Non enim quod fola per nares vacuatio

πικρόχολον, ἄχροα γίνεται τὰ καταμήνια. πῶς μὲν οὖν χρὴ διαγινώσκειν τὸν πλεονάζοντα χυμὸν ἐν τῷ προτέρῳ τῶν γυναικείων αὐτὸς ἐδίδαξεν, νῦν δ' ὅτι διὰ καθάρσεώς ἐστι κενωτέον αὐτὸ ἐδήλωσεν. τὸ δὲ μὴ κατὰ τὰ αὐτὰ ἰόντα τῇδε τῇ γραφῇ συμφωνεῖ μᾶλλον, ἵν' ὁ σύμπας λόγος ᾖ τοιοῦτος· ἐὰν ἄχροα γένηται τὰ καταμήνια καὶ μὴ κατὰ τὰ αὐτὰ ἰόντα τοῖς δι' ἔθους ἔμπροσθεν γινομένοις τῇ γυναικὶ, καθάρσεως δεῖται. συμβαίνει γὰρ ἐπὶ τῶν κακοχύμων γυναικῶν οὐ μόνον ἀχρουστέρας φαίνεσθαι τὰς ἐμμήνους καθάρσεις, ἀλλὰ καὶ τὸν χρόνον τῆς περιόδου διαφθείρειν. εἰ μὲν παχύτεροί τε καὶ δυσρούστεροι τῶν κατὰ φύσιν εἶεν οἱ χυμοὶ γεγονότες ἐπιβραδύνοντες καὶ χρονίζοντες, φθάνονται δὲ τὴν συνήθη προθεσμίαν ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις, ὑγροτέροις τε καὶ λεπτοτέροις δηλονότι.

λζ'.

[217] *Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν οἱ μασθοὶ ἐξαίφνης ἰσχνοὶ γένωνται, ἐκτιτρώσκει.*

vero modo humorem redundantem dignofcere oporteat, ipfemet primo de morbis muliebribus docuit; nunc autem quod purgatione vacuandum fit, id declaravit. Illud etiam: *neque eadem periodo prodeuntes*, huic textui magis confonat, ut univerfa fit ejusmodi oratio: *fi menfes decolores fiant*, nec mulieri fimile periodo prodeant ac antea manare confueverunt, ipfa eget purgatione. Accidit enim cacochymis mulieribus non modo decolores apparere menftruas purgationes, fed etiam ftatum periodi tempus labefactari. Si et craffiores quidem humores fuerint et ad fluendum humoribus fecundum naturam fe habentibus ineptiores, quum immorantur ac tardant. His vero contrarii, hoc eft humidiores ac tenuiores, quum praefinitum tempus anticipant.

XXXVII.

Mulieri utero gerenti fi mammae derepente extenuentur, ipfa abortit.

Καὶ οὗτος ὁ ἀφορισμὸς ἐξ ἐκείνων ἐστὶν, οὓς ἔφαμεν ἔνδειαν τῆς τροφῆς σημαίνειν τῷ ἐμβρύῳ. κοιναὶ γάρ τινές εἰσι φλέβες ὑστερῶν τε καὶ τιτθῶν, αἵτινες ὅταν ἐνδεῶς ἔχωσιν αἵματος, ἰσχνοὺς μὲν τοὺς τιτθοὺς ἀποφαίνουσι, τῇ δὲ (292) ἀτροφίᾳ ποτὲ μὲν ἀναιροῦσι τὸ ἔμβρυον, ἔστι δ' ὅτε πρὸς ἔκκρισιν παρορμῶσι διὰ τὴν αἰτίαν, ἣν αὐτὸς ἐν τῷ περὶ φύσεως παιδίου γράφει κατὰ τήνδε τὴν ῥῆσιν· ἡ τροφὴ καὶ ἡ αὔξησις τὰ ἀπὸ τῆς μήτρας κατιόντα, οὐκέτι αὐτάρκη τῷ παιδίῳ ἐστὶν, ὅταν οἱ δέκα μῆνες παρέλθωσι καὶ τὸ ἔμβρυον αὐξηθῇ. ἕλκει γὰρ ἀπὸ τοῦ αἵματος εἰς ἑωυτὸ γλυκύτατον, ἅμα δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ γάλακτος ἐπαυρίσκεται ὀλίγον. ὅταν δ' αὐτῷ ταῦτα σπανιώτερα γένηται καὶ ἁδρὸν ᾖ τὸ παιδίον, ζητοῦν τε πλέον τῆς ὑπαρχούσης τροφῆς, ἀσκαρίζει, καὶ τοὺς ὑμένας ῥηγνύον ἀρχὴν ἀποκυήσεως παρέχει τῇ μητρί.

λη'.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἣν ὁ ἕτερος μασθὸς ἰσχνὸς γένη-

Hic etiam aphorifmus ex illis eft quos diximus alimenti penuriam fetus fignificare. Quaedam enim venae funt uteris ac mammis communes, quae quum fanguinis penuria laborant, mammas graciles quidem efficiunt, fetum vero interdum alimenti inopia perimunt, interdum etiam ad exitum concitant, eam ob caufam quam ipfe libro de natura pueri his fcriptis prodidit: *Alimentum et incrementum quod a matre defluit non amplius infanti fufficit, quum peractis decem menfibus foetus grandior evaferit. Ad fefe namque trahit a fanguine quod dulciffimum eft fimulque lactis portione aliqua fruitur. Haec ubi rariora et pauciora ipfi fuerint et infans maturus extiterit praefenti copiofiorem cibum quaerens calcitrat et difruptis membranis matri partus initium affert.*

XXXVIII.

Mulieri gemellos utero gerenti fi altera mamma gracilis

ται, δίδυμα ἐχούσῃ θάτερον ἐκτιτρώσκει, καὶ ἢν μὲν δεξιὸς ἰσχνὸς γένηται, τὸ ἄρσεν, ἢν δ' ὁ ἀριστερὸς, τὸ θῆλυ.

Ὅπερ ὁ προγεγραμμένος ἀφορισμὸς ἐπ' ἀμφοτέρων ἔλεγε τῶν τιτθῶν, τοῦθ' οὗτος ἐπὶ θατέρου. διὰ δὲ τὴν προειρημένην αἰτίαν τῇ κοινωνίᾳ τῶν φλεβῶν τὸ κατ' εὐθὺ τοῦ μειωθέντος τιτθοῦ μὲν ὂν ἔμβρυον ἐκτιτρώσκεται, τὸ δ' ὅτι διδύμων ὄντων, ἄῤῥενός τε καὶ θήλεος, ἐὰν μὲν ὁ δεξιὸς τιτθὸς ἰσχνὸς γένηται, τὸ ἄῤῥεν μόνον, ἐὰν δ' ὁ ἀριστερὸς, τὸ θῆλυ διαφθείρεται, ἐξ ἐκείνης ἤρτηται τῆς δόξης αὐτοῦ, ἔμβρυα τὰ μὲν ἄῤῥενα ἐν τοῖς δεξιοῖς, τὰ δὲ θήλεα ἐν τοῖς ἀριστεροῖς μᾶλλον.

οθ'.

[218] *Γυνὴ κύουσα μηδὲ τετοκυῖα εἰ γάλα ἔχει, τὰ καταμήνια αὐτῆς ἐκλέλοιπε.*

evadat, alterum abortu edit; et fi dextra quidem mamma gracilefcat, marem; fi vero finiftra, feminam.

Quod ante fcriptus aphorifmus de ambabus mammis, id hic de altera verba facit, atque propter praenunciatam caufam, venarum communitatem fetus a directo mammae imminutae fitus abortum patitur. Quod autem dum gemelli, tum mas tum femina, utero geftantur, fi dextra mamma emarcefcat, mas folus, fi finiftra, fola femina corrumpatur, ex illa ipfius opinione pendet qua mares quidem in dextris, feminas vero in finiftris magis geftari auguratur.

XXXIX.

Si mulier quae neque gravida eft, neque peperit, lac habeat, huic menftrua defecerunt.

Μακρότερος ὁ λόγος καὶ δεῖται τοῦ μέλλοντος αὐτῷ παρακολουθήσειν ἀκριβῶς γεγυμνασμένου κατὰ τὰ περὶ φυσικῶν δυνάμεων ὑπόμνηματα. λεχθήσεται δὲ τοσοῦτον ὅμως αὐτοῦ νῦν, ὅσον ἐνδέχεται διὰ βραχυτάτων ῥηθὲν ἐς τὰ προκείμενα γενέσθαι χρήσιμον. κοινὸν δὴ τοῦθ' ὑπάρχει πᾶσι τοῖς τοῦ ζώου μορίοις, ὅσα χυμῶν τινῶν ἐστι γεννητικὰ χρησίμων, ἤτοι γε ἑτέροις μορίοις ἢ εἰς τὴν τοῦ γένους διαδοχὴν ἢ εἰς τὴν τοῦ κυουμένου τροφὴν περιττὸν ὑπάρχειν τὸν χυμὸν ἐκεῖνον τῆς τροφῆς τοῦ γεννῶντος αὐτὸν μορίου. οὐ γὰρ τῷ γινώσκειν ἐς ὅ τι χρήσιμος ὁ χυμὸς ἔσται τῷ ζώῳ τὴν γένεσιν αὐτοῦ ποιεῖται τὸ μόριον, εἴ γε μὴ μέλλει νοῦν ἔχειν τὸν τοιοῦτον, ὁποῖον ἀξιοῦμεν ἔχειν τοὺς πολιτικοὺς ἄνδρας, ἀλλ' ὁ μὲν δημιουργήσας τὸ ζῶον ἔχει τὸν νοῦν, αὐτὸ δὲ τὸ μόριον, ὡς ἐδείχθη, διοικεῖται δυνάμεσι φυσικαῖς ἄλλαις τέ τισι καὶ τῇ ἀλλοιωτικῇ, καθ' ἣν ὁμοιοῖ τὴν τροφὴν αὐτῷ. ὅσον μὲν οὖν τῆς ἀλλοιωθείσης ὑπ' αὐτοῦ τροφῆς ἀκριβῶς ὡμοιώθη τῷ τρε-

Longior oratio lectorem quoque desiderat, qui eam sit adsequuturus, in commentariis de naturalibus facultatibus accurate versatum. De his tamen in praesentia tantum dicturi sumus, quantum brevissime dictum ad proposita conferre possit. Hoc sane omnibus animantis partibus est commune, quae aut ad aliarum partium usum aut ad generis propagationem aut ad conceptus nutritionem quosdam humores utiles procreant, humorem illum alimenti partis ipsum generantis residuum existere. Non enim quod partis natura cognoscat, ad quem usum animali profuturus sit humor, ipsius generationem molitur, nisi tali polleat intellectu, qualem eos habere arbitramur oportere, qui civitatum tenent gubernacula. Verum animalis quidem opifex illum habet intellectum; ipsa vero pars, ut demonstratum est, naturalibus facultatibus regitur, cum aliis quibusdam, tum alteratrice, qua sibi alimentum assimilat. Quantum itaque alimenti ab ipsa immutati et alterati alendo corpori fuerit perfecte assimi-

φομένῳ, προστίθεταί γε καὶ τρέφει τὸ μόριον ἐκεῖνο καὶ τοῦτό ἐστιν, ὥσπερ αὐτὸς ἔφη, τροφὴ δὲ τὸ τρέφον καὶ τὸ οἷον τροφὴ καὶ τὸ μέλλον. τὸ δὲ περιττὸν ὑπολειπόμενον, ὅμοιός γέ τίς ἐστι τῇ τοῦ μορίου φύσει χυμὸς, ἐν μὲν τοῖς ὀστοῖς τὸ κατὰ τὰς σήραγγας αὐτὰς, κατὰ δὲ τὸ ἧπαρ τὸ αἷμα. τούτου τοῦ γένους ἐστὶ καὶ τὸ κατὰ σάρκα τοῦ πνεύμονος ἀφρῶδες ὑγρὸν καὶ ὁ κατὰ τὰς διαρθρώσεις γλίσχρος χυμὸς καὶ τὸ κατὰ τοὺς ὄρχεις τε καὶ παραστάτας ὀνομαζόμενον σπέρμα καὶ τὸ κατὰ τὴν γλῶτταν, ᾧ τοὔνομα σίαλον. εἰσὶ δέ τινες κἀν τοῖς μασθοῖς ἀδένες ὁμοιοῦν ἑαυτοῖς δυνάμενοι τὸ ἐπιῤῥέον. ὄντες οὖν ἄναιμοί τε καὶ λευκοὶ τὸ οἰκεῖον χυμὸν ἐργάζονται τοιοῦτον, οἷόνπερ ἐστὶ τὸ γάλα καὶ πλεῖόν γε ποιοῦσι τοιοῦτον, ὅταν ἐπιῤῥέῃ τροφὴ πλείων ἐν αὐτοῖς. πλείων δὲ ἐπιῤῥεῖ κατὰ τὸν ὄγδοον μῆνα καὶ τὸν ἔνατον τῆς κυήσεως, ἡνίκα καὶ πεπλήρωνται δαψιλῶς αἱ κοιναὶ φλέβες ὑστερῶν τε καὶ τιτθῶν, ὡς καὶ διὰ τῆς τῶν κυουμένων ζώων ἀνατομῆς ἐναργῶς φαίνεται. γίνεταί δὲ ποτε καὶ χωρὶς τοῦ κυῆσαι σπανίως τὸ τοιοῦτον, ὅταν

latum, ipfi apponitur parti eamque alit, atque quod ipfe dicebat, hoc eft. Alimentum eft quod alit, quod veluti alimentum et quod aliturum eft. Alimenti vero refiduum ac reliquiae humor quidam eft partis naturae fimilis, in offibus quidem quod in eorum cavernis eft reliquus, in jecore vero fanguis. Hujus generis eft qui fpumofus in pulmonis carne continetur, in articulorum commiffuris glutinofus humor, in teftibus et paraftatis appellatum femen et in lingua cui nomen faliva. Sunt autem et in mammis glandulae, quod ad ipfas affluit, id fibi ipfis affimilandi facultatem fortitae, quae quum exfangues et albae fint, familiarem et proprium humorem, quale lac eft, efficiunt, atque uberius tale efficiunt, quum ad ipfas copiofius defertur alimentum. Copiofius vero affluit octavo et nono a conceptionis menfe, quo tempore communes et mammarum et uteri venae liberalius oppletae funt, quemadmodum gravidatorum animalium anatome manifefto confpicitur. Cujusmodi res aliquando etiam licet raro

ἀφίκωνται εἰς ὁμοίαν πλήρωσιν αἱ φλέβες ἐξ ἐπισχέσεως καταμηνίων γινομένην, ἧς νῦν μέμνηται διαθέσεως ὁ Ἱπποκράτης.

μ'.

[219] *Γυναιξὶν ὁκόσῃσιν ἐς τοὺς τιτθοὺς αἷμα συστρέφεται, μανίην σημαίνει.*

Ὅτι μὲν εἰς τοὺς τιτθοὺς τὸ αἷμα φερόμενον, εἶθ' ὑπὸ τῶν αὐτόθι ἀδένων μεταβαλλόμενον γάλα γίγνεται, κατὰ τὸν προγεγραμμένον ἀφορισμὸν εἴρηται. νυνὶ δ' ὅταν ἀμετάβλητον διαμένῃ τὸ παραγενόμενον εἰς αὐτοὺς αἷμα, φησὶν ὁ Ἱπποκράτης μανίην σημαίνεσθαι. ἐγὼ μὲν οὖν οὔπω τοῦτο γινόμενον ἐθεασάμην, ὥστ' εἰ καὶ γίνεται ποτὲ μὲν τῶν σπανίων ἐστίν. ὁ Ἱπποκράτης δ' ὡς ἑωρακὼς αὐτὸ γράφει· καὶ εἴπερ γε ἀληθές ἐστι, τοιάνδε τινα χρὴ νομίζειν αὐτῆς τὴν αἰτίαν ὑπάρχειν. τῶν ἀδένων ἡ φύσις καὶ μάλιστα κατὰ τοὺς τιτθοὺς ἄναιμός τέ ἐστι καὶ δηλον-

citra uteri geftionem accidit, quum propter remoratos menfes venae ad fimilem repletionem pervenerint, cujus nunc affectionis meminit Hippocrates.

XL.

Quibus mulieribus fanguis in mammis colligitur, maniam fignificat.

Quod fanguis quidem in mammas feratur, deinde a glandulis illic incumbentibus in lac transmutetur, praecedente aphorifmo fcriptis proditum eft. Nunc vero quum appulfus ad eas fanguis immutabilis remaneat, maniam fignificari pronunciat Hippocrates. Equidem nondum hoc accidere vidi, quare fi quando ufu veniat, ex iis fuerit quae raro eveniunt. Hippocrates autem ac fi viderit illud, fcribit. Quod fi verum eft, aliquam ejusmodi exiftimare oportet ejus caufam exiftere. Glandularum cum omnium tum earum maxime quae mammis infunt exfan-

ὅτι ψυχρά. τὸ γὰρ ἄναιμον ἅπαν ψυχρὸν, καὶ δὴ καὶ τὴν τοῦ φερομένου πρὸς αὐτοὺς αἵματος ἀλλοίωσιν ἐπὶ τὸ ψυχρότερον ἐργάζεται. ὅσῳ γάρ εἰσιν οἱ ἀδένες οὗτοι τῆς τοῦ ἥπατος σαρκὸς ψυχρότεροι, τοσοῦτον τὸ γάλα τοῦ αἵματος. ὅταν οὖν ποτε πολύ τε ἅμα καὶ ζέον αἷμα πάντῃ τοῦ σώματος ἀναφέρηται καὶ μάλιστα ἐπὶ τὴν κεφαλὴν, μανήσονται μὲν, ὅτι τὴν κεφαλὴν καταλαμβάνει τὸ τοιοῦτον αἷμα· τὸ δ' ἐπὶ τοὺς τιτθοὺς ὁρμῆσαν αὐτοῦ τὴν εἰς τοὐναντίον οὐ δυνήσεται λαβεῖν ἀλλοίωσιν ὡς γενέσθαι γάλα, διά τε τὴν ζέσιν καὶ τὸ πλῆθος.

μα'.

Γυναῖκα ἢν θέλῃς εἰδέναι εἰ κύει, ἐπὴν καθεύδειν μέλλῃ, μελίκρητον δίδου πίειν, κἢν μὲν στρόφον ἔχῃ περὶ τὴν γαστέρα, κύει, εἰ δὲ μὴ, οὐ κύει.

guis natura eſt ac proinde frigida: omne enim exſangue frigidum, ac propterea etiam ſanguis eo delati alterationem in frigidius faciunt. Quanto enim hae glandulae ſunt jecoris carne frigidiores, tanto lac eſt ſanguine frigidius. Quum igitur copioſus ſimulque frigidus aliquando ſanguis ex toto corpore ſurſum ac praecipue in caput feratur, ea in furorem maniamve agetur, quoniam caput ejusmodi ſanguis occupat. Quae vero ipſius portio in mammas cogitur, in contrariam fieri ſolitam alterationem nanciſci non poterit ut lac evadat, propter ipſius tum fervorem tum abundantiam.

XLI.

Si noſſe velis an mulier conceperit, dormiturae aquam mulſam potui dato; quod ſi ventris torminibus vexetur, concepit, ſin minus, non concepit.

Ὁ στρόφος γίνεται μὲν καὶ διὰ δῆξιν, γίνεται δὲ καὶ διὰ πνεῦμα φυσῶδες οὐκ ἔχον εὐπετῆ διέξ- [220] οδον, ὅντινα καὶ νῦν στρόφον ἡγητέον, ἐπὶ τῶν κυουσῶν γίγνεσθαι, διὰ τὴν ἀπὸ τῆς μήτρας στενοχωρίαν. καθεύδειν δὲ μελλούσῃ διδόναι τὸ μελίκρατον ὠμὸν δηλονότι. τοῦ γὰρ φυσώδους αὐτοῦ πρὸς τὴν διάγνωσιν χρήζει, βουλόμενος ἡσυχάζειν τε ἅμα καὶ πεπληρῶσθαι σιτίων τὴν γυναῖκα. συντελέσει γὰρ ἄμφω ταῦτα πρὸς τὴν τοῦ στρόφου γένεσιν.

μβ'.

Γυνὴ ἢν μὲν ἄῤῥεν κύῃ, εὔχρους ἐστὶ, ἢν δὲ θῆλυ, δύσχρους.

Ὡς πρὸς ἑαυτὴν κρινουμένης τῆς γυναικὸς οὐ πρὸς ἑτέραν ἡ διάγνωσις ἀπό τε τῆς εὐχροίας δηλονότι καὶ τῆς δυσχροίας εἴρηται τῷ Ἱπποκράτει. ἑαυτῆς γὰρ ἀχρουστέρα φαίνεται κύουσα τὸ θῆλυ, διότι ψυχρότερόν ἐστι τὸ θῆλυ

Tormina fiunt tum propter morfum tum etiam propter fpiritum flatulentum qui facilem exitum non habet; quae tormina fieri etiam iis quae conceperunt mulieribus nunc arbitrandum eft, propter inteftinorum ab utero coarctationem. Dat autem aquam mulfam mulieri dormiturae, crudam videlicet. Ea namque flatulenta ad dignotionem opus habet, quippe qui et quiefcere et cibis impleri velit mulierem. Siquidem utrumque ad torminum generationem confert.

XLII.

Mulier gravida fi marem geftet, probe colorata eft; fi feminam, decolor.

Ut mulieris ad fe ipfam, non ad alteram collatae dignotio ex colore videlicet tum probo tum pravo fumpta, ab Hippocrate pronunciata eft. Nam quae feminam utero gerit, fe ipfa minus colorata apparet, quod mas fit femina

τοῦ ἄῤῥενος· οὐκ ἂν δὲ συνελήφθη τοιοῦτον, εἰ μὴ τό τε σπέρμα τἀνδρὸς ἥ θ' ὑστέρα τῆς γυναικὸς ψυχρότερα κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἦν ἐν ᾧ συνελάμβανε, διὸ καὶ τοῦ πλειστάκις ἔχεται τὸ λεγόμενον. ἐνδέχεται γὰρ οὕτω καλῶς ἅπαντα πρᾶξαι τὴν γυναῖκα μετὰ τὸν τῆς λήψεως καιρὸν, ὡς εὔχρουν γενέσθαι. δῆλον δὲ ὅτι καὶ ἄλλα ἐστὶ γνωρίσματα κύειν ἄῤῥεν, (293) ὥσπερ αὐτοῦ τοῦ κυουμένου τό τε πλῆθος καὶ ἡ ἰσχὺς τῶν κινήσεων, οὐδ' αὐτὰ τῶν διηνεκῶν ὄντα σημείων. ἐνδέχεται γάρ ποτε κατὰ τὸ σπάνιον καὶ θῆλυ κυόμενον ῥωμαλεώτερον ἄῤῥενος ἰσχυράς τε ἅμα καὶ πολλὰς κινεῖσθαι κινήσεις, καί ποτε τὸ ἄῤῥεν ἀσθενέστερον τοῦ θήλεος ὑπάρχειν, ἐλάττους τε καὶ ἀμυδροτέρας κινήσεις κινεῖσθαι.

μγ'.

Ἢν γυναικὶ κυούσῃ ἐρυσίπελας ἐν τῇ ὑστέρῃ γένηται, θανατῶδες.

frigidior. Nunquam vero talis conceptus fuisset, nisi et viri semen et mulieris uterus quo concepit tempore frigidiora fuissent. Quare quod dicitur ex eorum numero est, quae saepius eveniunt. Contingit enim mulierem ita omnia recte agere post conceptionis tempus ut probe colorata reddatur. Constat autem alia esse maris concepti signa, quales sunt frequentes et validi ipsius motus, quae tamen neque ipsi signa perpetua sunt. Contingit enim interdum, licet raro, conceptam feminam mare robustiorem esse multisque ac validis motibus cieri. Contingit quoque nonnunquam marem femina imbecilliorem esse ac pauciores debilioresque motus edere.

XLIII.

Si mulieri praegnanti in utero oboriatur erysipelas, letale.

[221] Ἀρά γε τὸ ἐρυσίπελας ἡγεῖται μόνον ἐν τῇ μήτρᾳ συνιστάμενον ἐπὶ τῆς κυούσης θανατῶδες ὑπάρχειν, ἢ καὶ τὴν ἰδίως ὀνομαζομένην φλεγμονήν; ὅτι μὲν γὰρ ἐρυσιπέλατος γινομένου τεθνήξεται τὸ ἔμβρυον ἐξ ἀνάγκης εὔδηλον, εἴ γε καὶ ὀξεῖς πυρετοὶ πολλάκις ἀναιροῦσιν αὐτὸ χωρὶς ἐρυσιπέλατος· εἰ δὲ καὶ φλεγμηνάσης τῆς μήτρας δυνήσεταί ποτε διαζῆσαι τὸ ἔμβρυον ἄξιον σκέψεως.

μδ.

Ὁκόσαι παρὰ φύσιν λεπταὶ ἐοῦσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσιν ἐκτιτρώσκουσι δίμηνα πρὶν ἢ παχυνθῆναι.

Κατὰ τρεῖς τρόπους ἀκηκόασιν οἱ ἐξηγησάμενοι τὸ βιβλίον τῆς διανοίας τοῦ προκειμένου νῦν ἀφορισμοῦ. τινὲς μὲν γὰρ ἡγοῦνται πάντως ἐκτιτρώσκειν αὐτάς, τινὲς δέ, εἰ μὴ παχυνθεῖέν τε καὶ ἀνατραφεῖεν, ἀλλὰ διαμένοιεν ἄτροφοί τε καὶ ἰσχναί· τινὲς δέ, ὅταν ἀνατρέφωνται, τότε μάλιστα ἐκτιτρώσκουσιν, ὃ καὶ δοκεῖ τῶν προειρημένων ἀπι-

Itaque ſolum eryſipelas in gravidae mulieris utero conſtitutum cenſet eſſe letale vel etiam proprie dictam phlegmonem. Foetum enim, facto in utero eryſipelate, neceſſario interiturum eſſe, manifeſtum eſt. Quandoquidem et acutae febres ſine eryſipelate multoties ipſum perimunt. An vero utero inflammationem patiente poſſit aliquando vivere, digna quaeſtione res eſt.

XLIV.

Quae praeter naturam tenues utero gerunt, abortiunt priusquam craſſiores evaſerint.

Tribus modis libri hujus interpretes propoſiti aphoriſmi ſenſum acceperunt. Quidam enim arbitrantur ipſas omnino abortire; quidam vero, ſi neque craſſeſcant, neque reficiantur, ſed emaciatae atque attenuatae permaneant; nonnulli denique quum ipſae reficiantur, tum maxime eas abortire, quod praedictis minus probabile eſſe videtur.

θανώτερον ὑπάρχειν· ἀλλ' ὅμως οὕτως ἐξηγήσατο τὸν ἀφορισμὸν Νουμησιανὸς, εἰρῆσθαι μὲν φάσκων ἐπὶ τῶν παρὰ φύσιν ἰσχνῶν γεγενημένων, δεομένων δὲ ἀνατραφῆναι πρότερον, εἶτα φθανουσῶν λαβεῖν, ἃς οὐχ οἷόν τε εἶναί φησιν ἀνατραφῆναι χωρὶς τοῦ τὸ χορηγούμενον αἷμα εἰς τροφὴν τῷ κυουμένῳ πρὸς τὴν τῆς κυούσης ἀναλαμβάνεσθαι θρέψιν, ὥστε εἰκότως ἀποροῦν αὐτάρκους τροφῆς τὸ ἔμβρυον ἀποφθείρεσθαι. ἀλλὰ καὶ τοῦ παρὰ φύσιν λεπταὶ τινὲς μὲν οὕτως ἤκουσαν ὡς ὁ Νουμησιανὸς, ἵνα παρὰ τὴν ἑαυτῆς φύσιν ἡ κύουσα εἴη γεγενημένη λεπτὴ, τινὲς δὲ τὸ ὑπερβαλλόντως φασὶ σημαίνεσθαι, δηλοῦν βουλομένου τοῦ Ἱπποκράτους ὡς οὐχ αἱ μετρίως λεπτυνθεῖσαι τοῦτο πάσχουσιν ἐξ ἀνάγκης, ἀλλ' ὅσαι κατελεπτύνθησαν ἱκανῶς. ἑκατέρα δὲ ἡ ἐξήγησις ἔχει τινὰ λόγον.

με'.

[222] *Ὁκόσαι δὲ μετρίως τὸ σῶμα ἔχουσαι ἐκτιτρώσκουσι δίμηνα καὶ τρίμηνα ἄτερ προφάσιος φανερῆς, ταύτῃσιν*

Verumtamen ita Numefianus expofuit, de iis pronunciatum effe aphorifmum affirmans quae praeter naturam extenuatae funt, quasque prius refici, deinde gravidari oporteat; fed quum priusquam fint refocillatae concipere praeoccupant, eas ait refici non poffe, quod fanguis ad foetus nutricationem fuppeditandus ad gravidae ipfius nutritionem rapiatur. Quare pacta ratione fetus fufficienti egens alimento enecatur. Sed et illud *praeter naturam tenues* quidam ficut Numefianus interpretati funt, ut praeter naturam gravida mulier attenuata fit. Quidam vero per exfuperantiam dicunt fignificari, volente Hippocrate nobis indicare mediocriter extenuatas id non ex neceffitate pati, fed admodum emaciatas. Utraque autem expofitio fua quadam ratione nititur.

XLV.

Quae vero mediocriter corpulentae fetus bimeftres et trimeftres citra caufam manifeftam abortiunt, iis uteri

αἱ κοτυληδόνες μύξης μεσταί εἰσι καὶ οὐ δύνανται γοῦν κρατέειν ὑπὸ τοῦ βάρεος τὸ ἔμβρυον, ἀλλ' ἀποῤῥήγνυνται.

Ἄτερ φανερᾶς προφάσεως λέγει πυρετοῦ σφοδροῦ καὶ γαστρὸς ῥεύματος ἢ αἱμοῤῥαγίας ἢ ἐρυσιπέλατος ἐν αὐτῇ τῇ μήτρᾳ συστάντος ἢ πηδησάσης σφοδρότερον τῆς κυούσης ἢ κραξάσης ἢ λυπηθείσης ἢ θυμωθείσης ἢ φοβηθείσης ἢ ἐνδεῶς διαιτηθείσης ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον διαπραξάσης ἢ παθούσης. εἰκὸς γὰρ ταῖς τοιαύταις μυξώδη τὰ στόματα τῶν εἰς τὴν μήτραν καθηκόντων ἀγγείων ὑπάρχειν, ἐξ ὧν ἤρτηται τὸ χωρίον, ἃ δὴ καὶ κοτυληδόνας ὠνόμασεν, οὐχ ὡς ἔνιοι νομίζουσι τὰς ἐπιτρεφομένας ἀδενώδεις σάρκας αὐταῖς. ἔν τε γὰρ τῷ πρώτῳ τῶν γυναικείων αὐτός φησιν, ἢν δὲ αἱ κοτυληδόνες φλέγματος περίπλεες ἔωσι, τὰ καταμήνια γίνεται ἐλάσσονα, καὶ ὁ Πραξαγόρας ἐν τῷ πρώτῳ τῶν φυσικῶν, κοτυληδόνες δέ εἰσι τὰ στόματα τῶν φλεβῶν καὶ τῶν ἀρτηριῶν τῶν εἰς τὴν μήτραν φερουσῶν.

---

acetabula mucoris plena funt, neque prae pondere fetum continere possunt, sed abrumpuntur.

Citra causam evidentem, hoc est absque febre vehemente vel alvi fluxione vel sanguinis profluvio vel erysipelate in ipso utero constituto vel gravidae mulieris saltu vehementiore vel clamore vel moestitia vel excandescentia vel metu vel victu parciore vel alterius cujusdam rei similis actione vel passione. Vero namque simile est in his mucosae pituitae plena esse ora vasorum ad uterum procedentium, ex quibus secundae pendent, quae sane ora cotyledonas appellavit, non ut quorumdam est sententia, adnatas ipsis carnes glandulosas. Nam ipse quoque primo de mulierum affectibus ait, si cotyledones pituita refertae fuerint, pauciora fluunt menstrua. Praxagoras etiam de naturalibus primo, cotyledones, inquit, ora sunt venarum et arteriarum quae ad uterum feruntur.

μστ'.

Ὁκόσαι παρὰ φύσιν παχεῖαι ἐοῦσαι μὴ ξυλλαμβάνουσιν ἐν τῇ γαστρὶ, ταύτῃσι τὸ ἐπίπλοον τὸ στόμα τῶν ὑστερέων ἀποπιέζει καὶ πρὶν ἢ λεπτυνθῆναι οὐ κύουσιν.

Τοῦ παρὰ φύσιν διχῶς ἀκούουσι κἀνταῦθα· τινὲς μὲν τὸ ὑπερβαλλόντως δηλοῦσθαι νομίζοντες, τινὲς τὸ παρ' αὐτὴν αὐτῆς τῆς κυούσης τὴν φύσιν. ἀληθέστερον δὲ τὸ πρότερον. ὑπὸ γάρ τοι τῆς κατὰ τὸ ἐπίπλοον πιμελῆς ἀποπιέζεται καὶ στενοχωρεῖται τὸ τῆς ὑστέρας στόμα ταῖς ὑπερβαλλόντως παχείαις γινομέναις. λέγει δὲ νῦν στόμα δηλονότι τὸ ἔνδον, ἔνθα τε- [223] λευτᾷ μὲν ἡ μήτρα, ὁ δ' αὐχὴν ἄρχεται, ὃ καὶ κυριώτερον ἂν ὑστέρας ὀνομάζοιτο στόμα. τὸ γὰρ ἕτερον πέρας τοῦ αὐχένος, τὸ συνάπτον τῷ γυναικείῳ αἰδοίῳ, οὐ τῆς μήτρας, ἀλλὰ τοῦ αὐχένος αὐτῆς εἰκότως ἄν τις ὀνομάσειε στόμα.

XLVI.

Quae praeter naturam craffae in utero non concipiunt, iis omentum os uteri comprimit, neque priusquam extenuentur praegnantes efficiuntur.

Verba praeter naturam duobus etiam his modis accipiunt. Quidam enim ea praeter modum fignificari arbitrantur, quidam vero praeter ipfius mulieris gravidae naturam. Verior eft prior acceptio. Nam ab omenti pinguedine os uteri comprimitur et coarctatur mulieribus fupra modum craffis. Os autem nunc appellat internam uteri partem, ubi uterus definit et ipfius cervix incipit, quod magis proprie os uteri nuncupatur: nam alterum cervicis extremum quod mulieris pudendo committitur, non uteri, fed ipfius cervicis os merito vocaretur.

μζ'.

Ἢν ὑστέρη ἐν τῷ ἰσχίῳ ἐγκειμένη διαπυήσῃ, ἀνάγκη ἔμμοτον γενέσθαι.

Τὴν δεησομένην τῆς διὰ τῶν μοτῶν θεραπείας ἔμμοτον ὠνόμασεν. ὅτι δὲ διαπυήσασα ἡ μήτρα καὶ μάλιστα πρὸς τοὐκτὸς, ἔοικε γὰρ τοῦτο ἐνδείκνυσθαι νῦν, ἐξ ἀνάγκης δεηθήσεσθαι θεραπείας τοιαύτης οὐκ ἄδηλον.

μη'.

Ἔμβρυα τὰ μὲν ἄῤῥενα ἐν τοῖσι δεξιοῖσι, τὰ δὲ θήλεα ἐν τοῖσιν ἀριστεροῖσι μᾶλλον.

Ὅτι διὰ τὴν κρᾶσιν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς οὖσαν θερμοτέραν ἄῤῥεν γίγνεται τὸ ἔμβρυον ἐν τοῖσι περὶ σπέρματος ὑπομνήμασιν ἐπιδέδεικται. θερμοτέρα δὲ ἡ κρᾶσις γίγνεται τοῖς ἐμβρύοις οὐχ ἥκιστα καὶ διὰ τὸ χωρίον, ὅπερ ἐστὶ τὸ

XLVII.

Si uterus qua parte ad coxam incumbit ſuppuraverit, eum concerptis linamentis curari.

Uterum qui eam quae per linamenta fit curationem poſtulat linamentarium appellavit. Qui vero uterus ſuppuraverit ac praeſertim extrorſum propenderit, nunc enim hoc demonſtrare videtur, tali eum neceſſario curatione opus habiturum eſſe non abditum eſt.

XLVIII.

Fetus mares in dextris, feminae in ſiniſtris uteri partibus magis geſtantur.

Quod propter temperamentum protinus ab initio calidius maſculus fetus generetur in commentariis de ſemine a nobis demonſtratum eſt. Calidior temperatio fetibus etiam oboritur maxime vero ob locum, hoc eſt dex-

δεξιὸν τῆς ὑστέρας μόριον, αὐτίκα δὲ τοῦτο θερμότερόν ἐστι τῇ γειτνιάσει τοῦ ἥπατος. εἴη δ' ἄν τι πρὸς τὴν θερμότητα τοῦ κυουμένου συντελοῦν καὶ τὸ τῆς θηλείας σπέρμα προερχόμενον μὲν ἐκ τῶν οἰκείων ὄρχεων δι' ἑκατέρας τῆς κεραίας, τὸ μὲν εἰς τὸν δεξιὸν κόλπον τῆς μήτρας, τὸ δὲ εἰς τὸν ἀριστερὸν, ἀνόμοιον ὑπάρχον, ὡς καὶ τοῦτ' ἐπεδείξαμεν. εἴπερ οὖν ὀῤῥωδέστερόν ἐστι καὶ ψυχρότερον τὸ κατὰ τὸν ἀριστερὸν ὄρχιν σπέρμα, καὶ κατὰ τοῦτ' ἂν εἰκότως ἐν τοῖς ἀριστεροῖς μέρεσι τῆς μήτρας τὸ συνιστάμενον εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς κύημα γίγνοιτο ψυχρότερον. εἴρηται δὲ περὶ τῶν τοιούτων ἁπάντων αὐτάρκως κἀν τῷ πέμπτῳ τῶν Ἱπποκράτους ἀνατομικῶν.

μθ'.

[224] Ἐς ὑστέρων ἐκπτώσιας πταρμικὸν ἐπιτιθεὶς ἐπιλαμβάνειν τοὺς μυκτῆρας καὶ τὸ στόμα.

Οὐ περισπῶντας χρὴ τὴν ὑστάτην συλλαβὴν ἀναγιγνώσκειν ὑστερῶν, ἀλλὰ βαρύνοντας ὑστέρων. οὐ γὰρ δὴ αὐ-

tram uteri partem, haec autem protinus ob hepatis viciniam calidior exiſtit. Ad ejusdem fetus caliditatem aliquid confert muliebre quoque ſemen ex propriis teſticulis per utraque cornua profuſum, partim in dextrum uteri ſinum, partim in ſiniſtrum, quod eſt diſſimile, ut hoc quoque demonſtravimus. Si igitur feroſius ſit atque frigidius quod in ſiniſtro teſticulo continetur ſemen, ea ratione conceptus laeva uteri parte conſtitutus ab initio ſtatim frigidior evadit. Porro de his omnibus quinto anatomicorum Hippocratis libro abunde diximus.

XLIX.

Ad ſecundarum elapſum ſternutatorio admoto nares et os comprimere oportet.

Cum accentu circumflexo ultima *ὑστερῶν* ſyllaba legenda non eſt, ſed cum gravi *ὑστέρων*. Non enim ſane

τὰς τὰς ὑστέρας ἐκπεσεῖν βούλεται διὰ τῆς γινομένης ἐντάσεως διὰ τῶν πταρμικῶν φαρμάκων, ἀλλὰ τὰ καλούμενα χόριά τε καὶ ὕστερα.

ν'.

(294) *Γυναικὶ τὰ καταμήνια ἢν βούλῃ ἐπισχεῖν, σικύην ὡς μεγίστην πρὸς τοὺς τιτθοὺς πρόσβαλε.*

Ὥσπερ τῶν ἐλλιπῶς ἢ μηδὲ ὅλως κενουμένων καταμηνίων ἐδίδαξεν ἰάσεις ὁ Ἱπποκράτης, οὕτω καὶ νῦν τῶν ἀμέτρως κενουμένων διδάσκει, κελεύων ἡμῖν μεγίστην σικύην προσβάλλειν τοῖς τιτθοῖς. ἄμεινον δ' οὐκ αὐτοῖς τοῖς τιτθοῖς, ἀλλ' ὑπ' αὐτοὺς ἐκ τῶν κάτω μερῶν ἐρείδειν αὐτὴν, καθ' ὃ μάλιστά εἰσιν αἱ κάτωθεν ὑπ' αὐτοὺς ἀναφερόμεναι φλέβες. καὶ μέντοι καί γράφουσιν ἔνιοι σικύην ὡς μεγίστην ὑπὸ τοὺς τιτθοὺς πρόσβαλλε· μεγίστην δ' ἀξιοῖ τὴν σικύην εἶναι, ἵνα σφοδροτέραν ἀπὸ τῆς μήτρας ἐργά-

ipſos veros, ſed choria atque ſecundas vocatas contentio ſternutatoriis medicamentis concitata excidere vult.

L.

Si mulieri menſtrua velis ſiſtere, cucurbitulam quam maximam mammis admove.

Quemadmodum menſtruorum parcius aut omnino non fluentium curationem ſupra docuit Hippocrates, ſic etiam nunc ipſorum ultra modum prodeuntium ſiſtendi methodum tradit, amplam jubens cucurbitulam nos mammis admovere. Verum non in mammis ipſis, ſed infra ipſas cucurbitulam ipſam affigere qua maxime parte venae ex partibus inferioribus ad ipſas efferuntur. Proindeque nonnulli ſcribunt *cucurbitulam quam maximam ſub mammis defige.* Quam maximam vero vult eſſe cucurbitulam, quo

σηται τὴν ἀντίσπασιν ἄνω, διὰ τῶν κοινῶν τοῦτο ἐπιτεχνώμενος φλεβῶν.

να΄.

Ὀκόσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσαι, τουτέων συμμύει τὸ στόμα τῶν ὑστερέων.

[225] Μέγιστον τοῦτο γνώρισμα κυούσης γυναικὸς, ἢν ἡ μαιεύτρια δυνηθῇ καθέσει δακτύλου ψαῦσαι τοῦ στόματος τῶν ὑστερῶν· ἀφ᾽ οὗ γὰρ ἂν τὸ πρῶτον ἐντὸς ἑαυτῶν λάβωσι τὸ σπέρμα, περιστέλλουσι μὲν ἑαυτῶν τὸ κύτος ἅπαν, κλείουσι δὲ τὸ στόμα φαίνεταί γε μὴν καὶ διὰ φλεγμονὴν καὶ σκίῤῥον μεμυκὸς τῶν ὑστερῶν τὸ στόμα καὶ διορίζεται.

νβ΄.

Γυναικὶ ἢν ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ γάλα ἐκ τῶν μαζῶν πολὺ ῥυῇ, ἀσθενὲς τὸ ἔμβρυον σημαίνει, ἢν δὲ στερεοὶ οἱ μασθοὶ ἔωσιν, ὑγιεινότερον τὸ ἔμβρυον σημαίνει.

vehementiorem ab utero ſurſum revulſionem efficiat, per communes id venas machinatus.

LI.

Qui utero gerunt, iis os uteri connivet.

Hac maximum eſt mulieris quae concepit indicium ſi digito immiſſo obſtetrix os uteri potuerit attingere. Nam ubi primum uterus intra ſe ſemen concepit, univerſam capacitatem ſuam contrahit osque claudit. Videtur tamen propter inflammationem etiam et ſcirrhum arctari os uteri. Id vero ipſius duritie diſtingues.

LII.

Mulieri utero gerenti ſi lac copioſum e mammis effluat, fetum imbecillum ſignificat. Quod ſi ſolidae mammae fuerint, valentiorem fetum indicant.

Κατ' ἐκεῖνον δηλονότι τὸν χρόνον ῥεῖ τὸ γάλα, αἷς ἂν φαίνηται ῥέον, ἡνίκα φύσιν ἔχει ταῖς κυούσαις γεννᾶσθαι. οὐ γὰρ δὴ κατά γε τοὺς πρώτους μῆνας γεννᾶται, τὸ δ' ὅλως ῥεῖν αὐτὸ καὶ μὴ μένειν ἔνδον ἐκ τοῦ πλέον ἀθροίζεσθαι γίνεται. πλέον δ' ἀθροίζεται πληρουμένων ἐπὶ πλέον τῶν κοινῶν ἐν τιτθοῖς πρὸς τὰς ὑστέρας φλεβῶν. πληροῦνται δ' ἔτι μᾶλλον, ὀλίγον ἀναλίσκοντος τοῦ κυουμένου. τοῦτο δ' αὐτὸ γίνεται διὰ τὴν ἀσθένειαν αὐτοῦ. δῆλον οὖν ὅτι τοὺς τιτθοὺς οὐκ ἰσχνοὺς φαίνεσθαι χρὴ, καθάπερ ὅτ' ἦν ἀκίμων ἡ γυνή· τοῦτο γὰρ σημεῖον ἔνδειαν αἵματος ἐνδείκνυται, διὰ τοῦτο ἐπ' αὐτῶν διαφθείρεται τὸ ἔμβρυον, οὐθ' οὕτως μεστοὺς ὡς ἀποῤῥεῖν τὸ γάλα. διαιρομένους δὲ εἰς τοσοῦτον, ὡς στερεοὺς ἁπτομένους φαίνεσθαι. μέση γὰρ ἡ τοιαύτη κατάστασίς ἐστι τῶν τε ἀντιτύπων, διὰ τὸ πεπληρῶσθαι σφοδρῶς, καὶ τῶν μαλακῶν τε καὶ χαλαρῶν, διὰ τὴν ἔνδειαν τοῦ αἵματος. ὅθεν εἰκότως ἐπαινεῖ τὸ τοιοῦτο σημεῖον ὁ Ἱπποκράτης, ὡς ἂν ἐνδεικνύμενον οὔτ' ἀσθενεῖν τὸ κυούμενον οὔτ' ἐνδεῖν αὐτοῦ τὴν τροφήν.

Eo nimirum tempore lac fluit, quibus fluere conspicitur, quo natura fert in gravidis procreari. Non enim sane primis mensibus procreatur. Quod autem omnino fluat nec intus maneat, hoc propterea fit, quia copiosius colligitur. Copiosius autem colligitur oppletis uberius venis mammarum cum utero communitatem habentibus. Sed multo magis implentur, quum fetus paucum assumit. Hoc ipsum ob ejusdem conceptus imbecillitatem accidit. Constat igitur neque in mulieribus gravidis mammas tenues, quemadmodum in minime praegnantibus necessario apparere, hoc enim signum sanguinis penuriam prodit proptereaque fetum fame contabescere, neque adeo plenas, ut lac effluat, sed tantopere attolli, ut solidae tangentibus appareant. Media namque haec est inter duras digito obnitentes, propter nimiam repletionem, et molles ac laxas, ob sanguinis inopiam. Quare merito hoc signum celebrat Hippocrates, ut quod neque fetum imbecillum esse neque alimentum ipsi deficere indicet.

νγ΄.

[226] Ὁκόσαι διαφθείρειν μέλλουσι τὰ ἔμβρυα, ταύτῃσιν οἱ τιτθοὶ ἰσχνοὶ γίνονται· ἢν δὲ πάλιν σκληροὶ γένωνται, ὀδύνη ἔσται ἢ ἐν τοῖσι τιτθοῖσιν ἢ ἐν τοῖσιν ἰσχίοισιν ἢ ἐν τοῖσιν ὀφθαλμοῖσιν ἢ ἐν τοῖσι γούνασι, καὶ οὐ διαφθειρέουσιν.

Ἔμπροσθεν εἰρήκει, ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ γυναικὶ ἢν ἐξαίφνης οἱ μασθοὶ ἰσχνοὶ γένωνται, ἐκτιτρώσκει. εἰρήκει δὲ καὶ, ἢν ὁ ἕτερος μασθὸς ἰσχνὸς γένηται, δίδυμα ἐχούσῃ τὸ ἕτερον τῶν ἐμβρύων ἐκτιτρώσκεσθαι· νυνὶ δὲ τὴν τάξιν τῆς ἀκολουθίας ὑπαλλάξας οὐκ ἀπὸ τῶν σημείων, ἀλλ' ἀπ' αὐτῶν τῶν γυναικῶν τῶν διαφθειρουσῶν ἤρξατο προηγεῖσθαι λέγων αὐταῖς ἰσχνοὺς τοὺς τιτθούς. ἔστι δ' οὐ πάντη ταυτὸν ἢ τοῖς ἰσχνοῖς τιτθοῖς ἕπεσθαι διαφθορὰν εἰπεῖν ἢ τῆς διαφθορᾶς μελλούσης ἔσεσθαι τοὺς ἰσχνοὺς τιτθοὺς προηγεῖσθαι. ὁ μὲν γὰρ ἕπεσθαι λέγων τῇ τῶν τιτθῶν

LIII.

Quae fetus corrupturae funt, iis mammae extenuantur. Quod fi contra durae evaferint, dolor erit aut in mammis aut in coxis aut in oculis aut in genibus, neque fetum corrumpunt.

Supra effatus eft: *mulieri utero gerenti fi mammae derepente extenuentur, ipfa abortit.* Edixerat quoque: *fi altera mamma extenuetur gemellos utero gerenti, alterius abortus fequitur.* Nunc vero commutato confequutionis ordine non a fignis, fed ab ipfis mulieribus fetum corrumpentibus duxit exordium, quum ipfis mammas extenuatas enunciat praecedere. Non eft autem omnino idem, quum mammas extenuatas fequi corruptionem dicitur et futurae corruptionis mammas tenues praecedere. Qui namque ad mammarum gracilitatem confequi fetus corruptionem, id folum ipfe pronunciat futurae corru-

ἰσχνότητι τὴν διαφθοράν, οὗτος ἀποφαίνεται τοῦτο μόνον σημεῖον εἶναι τῆς μελλούσης φθορᾶς· ὁ δὲ ταῖς μελλούσαις διαφθείρειν λέγων τοὺς τιτθοὺς ἰσχνοὺς γίνεσθαι οὐ μόνον ἔοικεν ἐνδείκνυσθαι τοῦτο προηγεῖσθαι διαφορὰν τῶν ἐμβρύων. ἐπισκεπτέον οὖν ἀκριβέστερόν ἐστι καὶ παραφυλακτέον ἐπ' αὐτῶν φαινομένων κατὰ τὰς κυούσας, εἰ μή ποτ' ἄλλως διαφθείρουσιν, ἀλλ' ἀεὶ μετὰ τοῦ προηγήσασθαι τὴν ἰσχνότητα τῶν τιτθῶν ἢ ταῖς πηδησάσαις ἢ ταῖς μέγα βοησάσαις ἢ θυμωθείσαις ἢ φοβηθείσαις ἐξαίφνης ἰσχυρῶς ἐγχωρεῖ ποτὲ μὲν μὴ προηγήσασθαι τὴν ἰσχνότητα τῶν τιτθῶν, ἐγχωρεῖ δὲ καὶ ταῖς διὰ πυρετοῦ μέγεθος ἢ ἐρυσιπέλατος ἐν ταῖς ὑστέραις γενομένου ἢ καὶ διὰ τὸ μυξῶδες τῶν κοτυληδόνων ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον ἀκολουθῆσαι φθορὰν ἄνευ τῆς τῶν τιτθῶν ἰσχνότητος. Ἱπποκράτης μὲν γὰρ ἔοικεν ὑπολαμβάνειν ἀεὶ προηγεῖσθαι, καί μοι παραφυλάττοντι πολλάκις ἐφάνησαν ἐπὶ τῶν προειρημένων αἰτίων τῆς φθορᾶς οἱ τιτθοὶ προισχνούμενοι. μήποτε οὖν ὅταν ἄνευ τῶν τοιούτων τινὸς αἰτίων ἡ τῶν τιτθῶν ἰσχνότης γένηται, τὴν ἐν-

ptionis fignum effe. Qui vero fetus elifuris mammas extenuari profert, non folum hoc fetus corruptionem praecedere, *fed etiam aliter conceptum non perimi* indicare videtur. Itaque accuratius perfcrutandum eft et obfervandum in iis quae per graviditatem mulieribus oboriuntur, an nunquam alia quam cum mammarum extenuatione praecedente fint fetum corrupturae: an faltantibus ipfis aut multum vociferatis aut ira excandefcentibus aut repentino aliquo timore perculfis mammarum nonnunquam ex praecedente extenuatione fetum interimi accidat. Contingit etiam quibusdam propter febris magnitudinem aut ortum in utero eryfipelas aut cotylodonum mucorem aut quid aliud ejusmodi citra mammarum extenuationem fetus corruptionem fubfequi. Enimvero Hippocrates hanc femper praecedere arbitrari videtur, atque mihi obfervanti faepe in praedictis corruptionis fetus caufis mammarum vifa eft praecedere extenuatio. An non igitur quando citra aliquam ejusmodi caufam mammarum fit extenuatio

δειαν τοῦ αἵματος αἰτιατέον ἐστὶ ἐν ταῖς κοιναῖς φλεψὶ τιτθῶν τε καὶ ὑστερῶν, ἅς ἔφη διὰ τὴν ἀτροφίαν φθείρεσθαι τὸ ἔμβρυον. ἐπὶ δὲ ταῖς ἄλλαις αἰτίαις ἐφ' αἷς ἤτοι γε ἀποθνήσκει τι παθὼν ἢ ἀποῤῥήγνυται τὸ ἔμβρυον, ὅταν οἱ περιέχοντες αὐτὸ ὑμένες διασπῶνται τῆς φύσεως ἀναστομούσης τὰς μήτρας ὠδῖνάς τε ἐγειρούσης, ῥοπὴν γίνεσθαι διὰ ταῦτα τοῦ αἵματος ἐπὶ τὰ γεννητικὰ μόρια. κοινὸς γάρ τίς ἐστιν οὗ- [227] τος ὁ λόγος, ἐφ' ὧν ἡ φύσις ἐκκρίνει τι μετὰ βίας, ὡς τὴν ῥοπὴν ἐκεῖσε γίνεσθαι τοῦ τε αἵματος καὶ τοῦ πνεύματος, οἷς ὥσπερ τισὶν ὀργάνοις χρωμένη διωθεῖται τὰ λυποῦντα βίᾳ. κατὰ τοῦτο γοῦν καὶ τοῖς ὀδυνωμένοις μορίοις ἐπιγίνονται φλεγμοναὶ τῆς φύσεως μὲν ἐκκρῖναί τε καὶ διώσασθαι σπευδούσης τὸ τὴν ὀδύνην ἐργαζόμενον. ἵνα δὲ τοῦτο πράξῃ πληρούσης αἵματός τε καὶ πνεύματος αὐτό. ταῦτα μὲν οὖν ἐς τὸ πρότερον μέρος τοῦ ἀφορισμοῦ λελέχθω μοι· τὰ δ' ἑξῆς αὐτῷ τὸ δεύτερον, ἐν ᾧ διαθέσεως ἐναντίας μέμνηται τῶν τιτθῶν, ἐστὶ τοιοῦτον. ἢν δὲ πάλιν, φησὶν, οἱ μασθοὶ γίνωνται σκληροί. ση-

sanguinis in venis uteri mammarumque communibus penuriam in causa esse dicendum? Proindeque ob alimenti defectum seu atrophiam setum perimi dicebat. In ceteris vero causis ob quas vel aliquid passus fetus enecatur vel ab utero abrumpitur quum membranae ipsum continentes divelluntur, natura os uteri aperiente et dolores excitante, tum propterea sanguinis ad genitales partes fertur impetus. Haec enim communis est quaedam ratio, ut in quibus natura aliquid violenter excernit, eo sanguinis ac spiritus motus fiat, quibus veluti instrumentis quibusdam usa quae infestant ea per vim expellit. Hac siquidem ratione et dolentibus partibus inflammationes superveniunt doloris causam excernere et propulsare enitente et properante natura, quae ut id praestet, sanguine ac spiritu dolentem locum replet. Atque haec mihi in priorem aphorismi partem dicta sint. Altera vero pars quae sequitur et in qua mammarum contrariae affectionis meminit, haec est: *Quod si contra*, inquit, *mammae du-*

μαίνοντος δὲ τοῦ πάλιν ἐν ταῖς τοιαύταις ῥήσεσι δύο, τὸ μὲν ἕτερον ὃ συνῆπται τῇ προειρημένῃ διαθέσει, τὸ δ' ἕτερον ὅπερ καὶ δι' ἄλλης λέξεως εἰώθασιν ἔμπαλιν λέγειν, ἀληθέστερόν γέ μοι φαίνεται καὶ κατὰ τὴν Ἱπποκράτους εἶναι γνώμην τὸ δεύτερον σημαινόμενον, ἵν' ᾖ τὸ καθ' ὅλον τὸν ἀφορισμὸν λεγόμενον τοιοῦτον· οἱ μὲν ἰσχνοὶ τιτθοὶ πάντως προηγοῦνται τῆς διαφθορᾶς τῶν ἐμβρύων καὶ οὐχ οἷόν τε διαφθαρῆναι ταῦτα μὴ προϊσχνωθέντων αὐτῶν. οἱ μέντοι σκληροὶ φθορὰν μὲν οὐ σημαίνουσιν, ὀδύνη δέ τις ἀκόλουθον αὐτοῖς τῶν εἰρημένων μορίων, ἵν' ὥσπερ ἐνδείας αἵματος ἰσχνότεροι τιτθοὶ τὴν ἔνδειξιν ἔχωσιν, οὕτω πλήθους οἱ σκληροὶ διαφέροντες δηλονότι τῶν ὀλίγον ἔμπροσθεν εἰρημένων τῶν στερεῶν. ἐφ' ὧν πάλιν ἀποτι- (295) θεμένης τῆς φύσεως εἴς τινα μόρια τὸ περιττὸν, ὀδυνᾶται μὲν ἐκεῖνα, τὸ δ' ἔμβρυον ἀβλαβὲς διαμένει. ζητηθήσεται δὲ ἐνθάδε διὰ τίνα αἰτίαν οὐδέποτε τῷ τῆς μήτρας σώματι τὸ περιττὸν ἡ φύσις ἐναποτίθεται καὶ ποιήσει φλεγμονὴν ἢ διά τι φλεγμηνάσης τῆς μήτρας φθαρήσεται τὸ ἔμβρυον·

rae evaserint. Quum vero duo in ejusmodi loquutionibus significet particula *contra*, unum quo antea dictae conjungitur affectioni, alterum quod alia dictione e contrario efferre, verius mihi et Hippocratis sententiae congruentius secundum significatum esse videtur, ut quod toto dicitur aphorismo, sit ejusmodi: extenuatae mammae fetuum omnino praecedunt corruptionem, nec nisi prius extenuatis mammis, hi corrumpi possunt; durae vero mammae corruptionem quidem fetus non portendunt, sed partium enumeratarum dolor aliquis earum duritiem consequitur, ut quemadmodum mammae graciliores sanguinis penuriam indicant, ita durae copiam demonstrent, ab illis differentes quas paulo ante solidas appellavit; a quibus rursum natura ad quasdam partes excrementum deponente, hae quidem dolore vexantur, sed fetus illaesus permanet. At hic oborietur quaestio, quam ob causam in uteri corpus redundantem materiam nunquam natura deponit et inflammationem efficit, vel cur inflammato utero fetus

ἢ τὸ λεγόμενον ὑπὸ Ἱπποκράτους ἕτερόν ἐστιν; οὐ γὰρ ὅτι μηδέποτε τοῖς σκληροῖς τιτθοῖς ἕπεται φθορὰ τῶν ἐμβρύων εἰρηκέναι νομιστέον αὐτὸν, ἀλλ᾽ ὅτι μὴ διὰ παντὸς ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἰσχνῶν, ἀλλ᾽ ἐὰν εἰς ἕτερον μόριον ἀπωθῆται τὸ περιττὸν ἡ φύσις, ὃ διὰ τῆς ὀδύνης γνωριοῦμεν, οὐκ ἔστι φθορὰ, γενήσεται πάλιν ὁ σύμπας λόγος, ἐὰν οὕτως ἀκούσωμεν, τοιοῦτος· τῶν φθείρειν μελλουσῶν ἰσχνοὶ μὲν ἀεὶ προηγοῦνται οἱ τιτθοὶ, σκληροὶ δὲ καὶ πλήρεις οὐκ ἀεί. τοὐπίπαν γὰρ ἐπὶ τῶν τοιούτων εἰς ἕτερόν τι μόριον ἡ φύσις ἐναποτίθεται τὸ περιττόν. εἴ γε μὴν ἐπὶ τὰς μήτρας αὐτὸ διώσαιτο γενήσονται καὶ τότε πάντως ἰσχνοί. κατὰ γὰρ τὴν Ἱπποκράτους γνώμην, ὡς ἔοικεν, εἰ καὶ δι᾽ ἕτερόν τι καὶ μὴ διὰ τὴν ἔνδειαν τῆς τροφῆς ὁ ἐκτρωσμὸς γένοιτο, προηγήσεται πάντως ἡ ἰσχνότης τῶν τιτθῶν δι᾽ ἣν εἶπον αἰτίαν, ὥστε κἂν δι᾽ ὑγρότητα τῶν κοτυληδόνων ἀποῤῥυήσεται τὸ κύημα καὶ τότε διωθουμένης αὐτὸ τῆς φύσεως εἰς ἔκκρισιν ἡ ῥοπὴ τοῦ αἵματος ἐπὶ τὰς μήτρας ἔσται καὶ

non corrumpetur? An diverſum eſt quod ab Hippocrate pronunciatur? Non enim quod nunquam mammas duras fetuum corruptio ſequatur ab ipſo dictum fuiſſe exiſtimandum eſt, ſed quod non perpetuo, quemadmodum in extenuatis. Verum ſi alterum in locum quod redundat natura propellat, quod dolore cognoſcimus, fetus non erit corruptio. Rurſum ſi ita accipiamus, tota ejusmodi erit oratio: gravidis fetum corruptum ſemper mammarum extenuatio praecedit, durities vero ac plenitudo non ſemper. In his enim omnino quod redundat ſupervacaneum in aliam quandam partem protrudit. Quod ſi in utero ipſam redundantiam propulerit, etiam tum graciles omnino mammae fient. Nam ſecundum Hippocratis, ut apparet, ſententiam, etiam ſi propter aliud quidquam et non ob alimenti egeſtatem abortus fiat, mammarum praegreſſura eſt omnino gracilitas ob explicatam a nobis cauſam. Quare ſi vel propter cotyledonum humiditatem conceptus prolabatur, etiam tum ipſum natura ad exitum contru-

κατὰ τοῦτο καὶ οἱ τιτθοὶ τῆς ἔμπροσθεν καταστάσεως ἰσχνότεροι γενήσονται.

νδ΄.

[228] Ὁκόσῃσι τὸ στόμα τῶν ὑστερέων σκληρόν ἐστι, ταύτῃσιν ἀνάγκη τὸ στόμα τῶν ὑστερέων συμμύειν.

Εἴρηται μὲν καὶ πρόσθεν ὡς τὸ συμμύειν τὸ στόμα τῶν ὑστερέων κοινόν ἐστι σημεῖον ὄγκου τέ τινος ἐν αὐτῷ παρὰ φύσιν καὶ κυήσεως τῇ γυναικὶ καὶ ὡς χρὴ διακρίνειν αὐτὸ τῇ σκληρότητι. ταῖς μὲν γὰρ κυούσαις ἁπαλόν ἐστι καὶ κατὰ φύσιν, αἷς δ᾽ ὄγκος παρὰ φύσιν ἢ φλεγμονώδης ἢ σκιῤῥώδης γίνεται σκληρόν. ἄμεινον οὖν ἦν τὸν ἀφορισμὸν τοῦτον ἐφεξῆς ἐκείνῳ γεγράφθαι καθ᾽ ὃν ἔλεγεν, ὅσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσι, τουτέων τὸ στόμα συμμύει τῶν ὑστερέων.

---

dente et propellente fiet ſanguinis ad uterum motus, eoque modo graciliores quam erant antea mammae evadent.

LIV.

Quibus os uteri durum eſt, his os uteri connivere neceſſe eſt.

Superius etiam dictum eſt praecluſionem oris uteri commune ſignum eſſe tum tumoris cujusdam in ipſo contra naturam conſiſtentis, tum conceptionis in muliere idque ex duritie et mollitie diſtinguendum eſſe. Gravidis namque molliculum et ſecundum naturam eſt; durum autem eſt quibus uteri tumor praeter naturam aut cum inflammatione aut ſcirrho durus adeſt. Praeſtiterat itaque hunc aphoriſmum poſt eum ſcribere, in quo dicebatur, quae utero gerunt, iis os uteri connivet.

νέ.

Ὁκόσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσαι ὑπὸ πυρετῶν λαμβάνονται καὶ ἰσχυρῶς ἰσχναίνονται ἄτερ προφάσιος φανερῆς, τίκτουσι χαλεπῶς καὶ ἐπικινδύνως ἢ ἐκτιτρώσκουσαι κινδυνεύουσιν.

Συμβαίνει τισὶ τῶν τικτουσῶν, ἐφ' αἷς πρότερον ἠθροίσθησαν κακοχυμίαι πρὶν νοσεῖν, ἐνίοτε μὲν ἁλίσκεσθαι σφοδροῖς πυρετοῖς ὡς ἐκτικρώσκειν ἐξ ἀνάγκης, ἐνίοτε δὲ μετρίοις μὲν, ἀλλ' οὐ καθαιρουμένοις ἀκριβῶς, ὑπολείπουσι δέ τι λείψανον ἐν τῷ σώματι τῆς κακοχυμίας, ἐφ' ᾗ συνέστησαν ὡς ἂν μὴ δυναμένων τῶν ἰατρῶν διὰ τὸ κύειν τὴν γυναῖκα μήτε βοήθημα προσάγειν ἰσχυρὸν μήτ' ἀκριβῶς διαιτᾶσθαι. διὰ τοῦτ' οὖν αὐταῖς ὅ τε πυρετὸς ὑποτροπιάζει συνεχῶς καὶ δυσφόρως τῷ πλείστῳ τοῦ χρόνου σύνεστι. εἰκότως τοιγαροῦν ποτὲ μὲν οὐκ ἀντέχει τὸ ἔμβρυον, ἀλλ' ἀποφθείρεται διά τε τοὺς πυρετοὺς καὶ τὴν κακοχυμίαν. [229] *ἐνίοτε δὲ ἀργεῖ μὲν ἄχρι τῆς ἀποκυήσεως.*

LV.

Quae utero gerentes febribus corripiuntur aut vehementer citra manifeſtam cauſam extenuantur, hae difficile ac periculoſe pariunt aut abortione periclitantur.

Accidit quibusdam gravidis, in quibus priusquam conceperint vitioſi humores acervati ſunt, nonnunquam febribus ita vehementibus corripi, ut neceſſario abortiant, nonnunquam vero moderatioribus detineantur quidem, ſed his non accurate perpurgatis quiddam in corpore reliquiarum humoris vitioſi ſupereſt, unde *reverſae febres* adſtruuntur, quod medici gravidae mulieri quoddam vehemens praeſidium adhibere aut exquiſitam victus rationem imperare nequeant. Quamobrem ipſis febris ſubinde revertitur et maxima temporis parte jactationem incutiat. Quapropter merito fetus interdum non obſiſtit, ſed et propter febres et humoris vitium corrumpitur; interdum vero uſque ad partionis tempus perdurat. Verum quum

ἀλλ' αὐτό τε νοσῶδες ὂν ὡς ἂν ἐν πολλῷ χρόνῳ τεταλαιπωρημένον, ἀσθενῆ τε καὶ τὴν κυήσασαν ἔχον οὐκ ἀκινδύνως τίκτεται. πρὸς γάρ τοι τὴν εὐτοκίαν ἰσχυρῶν ἀμφοτέρων δεῖται τῶν σωμάτων, τοῦ τε τῆς κυούσης αὐτῆς καὶ τοῦ παιδίου.

νστ'.

Ἐπὶ ῥόῳ γυναικείῳ σπασμὸς καὶ λειποθυμίη ἢν ἐπιγένηται, κακόν.

Οὐκ εὐθέως δηλονότι γεγονότος τοῦ ῥοῦ γίνεται ταῦτα, καθάπερ οὐδὲ τῶν ἄλλων οὐδὲν ὅσα κατὰ τὸν ἑξῆς λόγον ἐπιγίνεταί τισιν ἑτέροις, ἀλλ' ἤτοι σφοδροῖς γινομένοις ἢ χρονίζουσιν. ἡ μὲν οὖν λειποθυμία κοινὸν ἁπάσης ἀμέτρου κενώσεώς ἐστι σύμπτωμα. ὁ δὲ σπασμὸς εἰ καὶ μὴ κοινὸν, ἀλλά γε ταῖς πλείσταις ἑπόμενον καὶ μᾶλλον ὅταν ᾖ τὸ πεπονθὸς μόριον νευρῶδες.

ipfe valetudinarius exiftat, ut qui longo tempore mifere laboraverit et matrem imbecillam fortiatur, non fine periculo paritur. Ad partus namque facilitatem robuftis utrisque corporibus, tum ipfius gravidae tum infantis, opus eft.

LVI.

In fluore muliebri fi convulfio aut animi defectio superveniat, malum.

Non quam primum orto fluore haec accidunt, quemadmodum nec aliud quidquam eorum quae fequenti oratione quibusdam aliis fuperveniunt, fed quum vel vehementia fuerint vel diu duraverint, leipothymia quidem omnis immoderatae vacuationis commune fymptoma eft; convulfio vero etiam fi non commune non fit omnium vacuationum fymptoma, plurimas tamen fequitur multoque magis fi pars affecta nervofa fit.

νζ'.

Καταμηνίων γινομένων πλειόνων νοῦσοι ξυμβαίνουσι καὶ μὴ γιγνομένων ἀπὸ τῆς ὑστέρης ξυμβαίνουσι νοῦσοι.

Ἐνίοις τῶν ἰατρῶν ἔδοξεν ἐπὶ πλήθει μὲν γίνεσθαι πολλὰ νοσήματα, δι' ἔνδειαν δὲ μηδὲν, ἀλλ' ὁ Ἱπποκράτης ἡγεῖται ἐνίοτε καὶ δι' ἔνδειαν νοσεῖν οὐ γυναῖκας μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄνδρας. εἴ γε ἐν ταῖς ἐνδείαις ἕπεται ποτὲ μὲν ψυχρότης, ποτὲ ξηρότης, ποτὲ δὲ ἄμφω. δέδεικται δ' ὅτι ὅσαι τῶν δυσκρασιῶν τηλικαῦται τὸ μέγεθός εἰσιν ὡς ἐνέργειαν ἤδη βλάπτειν ἐκ τούτου τῶν νοσημάτων ὑπάρχουσι γένους. ἀλλὰ κατὰ τοῦτο μὲν οὔτε ψεῦδος πρὸς Ἱπποκράτους οὔτ' ἀσαφὲς εἴρηται. καθὸ δ' ἐπὶ μὲν τῶν πλειόνων καταμηνίων εἶπεν ἁπλῶς γίνεσθαι νόσους, μὴ προσθεὶς τὸ ἀπὸ τῆς ὑστέρας. ἐπὶ δὲ τῶν μὴ γινομένων καὶ τοῦτο προσέθηκεν, ἄξιον ἐπισκέ- [230] ψασθαι πότερον ἀμφοτέροις τοῖς προειρημένοις ἐπενήνεκται κοινῇ τὸ ἀπὸ τῆς ὑστέρας ἢ μόνον ἴδιόν ἐστι τῶν μὴ γινομένων.

LVII.

Menſtruis copioſioribus profluentibus morbi oboriuntur, at non prodeuntibus accidunt ab utero morbi.

Nonnullis medicorum viſum eſt multos ex plenitudine morbos oboriri, ex penuria vero nullum. Verum Hippocrates non mulieres dumtaxat etiam propter penuriam, ſed viros quoque aegrotare interdum arbitratur. Penuriam ſiquidem modo ſiccitas ſequitur, modo frigiditas, modo utraeque. At quaecunque intemperies tantae ſunt magnitudinis, ut actionem jam laedant, eas hujus generis morborum eſſe demonſtravimus. Verum hactenus neque falſum, neque obſcurum quidquam ab Hippocrate pronunciatum eſt. Quatenus autem pluribus menſtruis ſimpliciter morbos fieri dixit, ab utero non addidit. At non prodeuntibus aut paucioribus iſtud adjecit, perquiſitione dignum eſt, utrum ad utrosque commemoratos affectus communiter ab utero retulerit, an deficientium menſtruo-

ἀδύνατον δὲ τοῦτο ἀκριβῶς ἐπιδιασκέψασθαι χωρὶς τοῦ γνῶναι τὰς αἰτίας ἁπάσας, ἐφ' αἷς πλείω τοῦ προσήκοντος ἢ ἐλάττω γίνεται καταμήνια. δυνατὸν οὖν ἐστι καὶ ἀναστομωθέντων ἐπὶ πλέον τῶν εἰς τὴν μήτραν καθηκόντων ἀγγείων καὶ λεπτοτέρου τοῦ αἵματος ἢ θερμοτέρου γενομένου καὶ τοῦ σώματος ὅλου διὰ καχεξίαν τινὰ βαρυνομένου τῷ αἵματι, κἂν μηδέπω τὴν κατὰ φύσιν ὑπερβαίνῃ συμμετρίαν, ὠθοῦντος αὐτὸ πρὸς τὰς ἐν τῇ μήτρᾳ φλέβας, ὥσπερ ἐν ταῖς ῥευματικαῖς διαθέσεσιν ἄλλοτ' εἰς ἄλλο μόριον ἄμετρον κένωσιν γενέσθαι καταμηνίων. ἐλάττω δ' αὖ καταμήνια δυνατόν ἐστι γενέσθαι διά τε μύσιν ἢ ἔμφραξιν τῶν τὴν ἔμμηνον κάθαρσιν ἐπὶ τὴν μήτραν φερουσῶν φλεβῶν, διὰ πάχος αἵματος ἢ διὰ ψυχρότητα καὶ ῥώμην αὐτῶν τῶν κατὰ τὴν μήτραν ἀγγείων, ὡς μὴ παραδέχεσθαι τὸ ἐπιῤῥέον. ὅ τι δ' ἂν ᾖ τούτων ἀναγκαῖόν ἐστιν ἐν τῷ χρόνῳ καὶ τὴν μήτραν αὐτὴν πάσχειν τι πάθος ἤτοι φλεγμονῶδες ἢ ἐρυσιπελατῶδες ἢ σκιῤῥῶδες ἢ καρκινῶδες, ᾧ πάλιν συμπάσχειν ὅλον τὸ σῶμα. κατὰ μέντοι τὰς ἀμέτρους

rum ſit proprium. Hoc autem certo perveſtigare non poſſumus, niſi cauſas omnes, quibus aut plura quam par eſt aut pauciora fluunt menſtrua noverimus. Poſſunt igitur immoderatae fieri menſtruorum vacuationes, tum oſculis vaſorum ad uterum pertinentium nimium patentibus, tum tenuiore aut calidiore ſanguine, tum toto corpore propter aliquam cachexiam ſanguine gravato, etſi nondum is naturalem ſymmetriam ſuperat, ipſumque propterea in uteri venas protrudente, ut quod rheumaticis affectibus alias in aliam aliamque partem ſolet mittere. Eadem rurſum menſtrua pauciora fiunt vel propter venarum in uterum menſtruam purgationem deferentium conniventiam aut obſtructionem aut ſanguinis craſſitiem vel frigiditatem vel ipſorum uteri vaſorum robur affluentem ſanguinem non admittentium. Quidquid autem fuerit, temporis progreſſu uterum ipſum aliquem affectum pati vel phlegmonodem vel eryſipelatodem vel ſcirrhodem vel carcinodem, quo per conſenſum totum corpus affici neceſſe eſt. Immode-

κενώσεις οὐδὲν τοιοῦτον πάθημα γίνεται ταῖς ὑστέραις, ᾧ συννοσήσει τὸ σύμπαν σῶμα λόγῳ συμπαθείας, ὥστε πιθανώτερον ἐπὶ τῶν ἰσχομένων καταμηνίων εἰρῆσθαι μόνον ἀπὸ τῆς ὑστέρας τὰς νόσους συμβαίνειν.

νη'.

Ἐπὶ ἀρχῷ φλεγμαίνοντι καὶ ἐπὶ ὑστέρῃ φλεγμαινούσῃ στραγγουρίη ἐπιγίγνεται. ἐπὶ δὲ ἥπατι φλεγμαίνοντι λὺγξ ἐπιγίγνεται.

(296) Ὅταν τις ὀλίγον ἀποκρίνῃ οὖρον συνεχῶς, στραγγουρία τὸ πάθος καλεῖται καὶ γίνεται ποτὲ μὲν ἐπ' ἀῤῥωστίᾳ τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως ἐν τῇ κύστει, ποτὲ δ' ἐπὶ δριμύτητι τῶν οὔρων. ἡ μὲν οὖν ἀῤῥωστία διά τε δυσκρασίαν γίνεται καί τινα τῶν παρὰ φύσιν ὄγκων, ἡ δριμύτης δὲ ἤτοι διὰ πάθος νεφρῶν ἢ τὸ τοιοῦτον ἥκειν εἰς

ratis vero menſium vacuationibus nullus talis utero conciliatur affectus, quo ſympathiae ratione una quoque totum corpus aegrotet. Quare veriſimilius fit de ſola menſtruorum retentione Hippocratem illud extuliſſe, ab utero morbos accidere.

LVIII.

Recto inteſtino inflammato et utero inflammato et renibus purulentis ſtranguria ſuccedit. Jecori vero inflammato ſupervenit ſingultus.

Quum quis urinae perpaucum continenter excernit, is affectus ſtranguria aut urinae ſtillicidium vocatur: quod ſymptoma accidit interdum quidem ob facultatis retentricis imbecillitatem, interdum vero propter ipſius urinae acrimoniam. Imbecillitas quidem fit tum intemperie tum tumore quodam praeter naturam. Acrimonia vero accidit vel propter renum affectionem vel quia tale in ipſos ex

αὐτοὺς ἐκ τῶν φλεβῶν τὸ διηθούμενον ὀῤῥῶδες περίττωμα. δεόντως οὖν ὁ Ἱπποκράτης ἐπιγίνεσθαί φησιν στραγγουρίαν ἀρχῷ καὶ ὑστέρᾳ φλεγμαινούσῃ καὶ νεφροῖς ἐμπύοις, ἐπὶ μὲν ἀρχῷ καὶ μήτρᾳ κατὰ συμπάθειαν πασχούσης τῆς κύστεως, ἐπὶ δὲ νεφροῖς ἐμπύοις ἐκκρινομένου τοῦ πύου διὰ τῆς κύστεως. τοῦτο μὲν οὖν τῇ δριμύτητι δάκνον τὴν κύστιν ἐρεθίζει πρὸς τὴν ἀπόκρισιν, ἐπὶ δὲ τῇ κατ' ἀρχὸν ἢ μήτραν φλεγμονῇ τῷ τῆς γειτνιάσεως λόγῳ πάσχειν ἀναγκαῖόν ἐστι τὴν κύστιν καὶ [231] τῆς δυσκρασίας τε καὶ τῆς φλεγμονῆς μεταλαμβάνουσαν, ἔτι τε θλιβομένην ἂν καὶ στενωχορουμένην ὑπὸ τῶν παρὰ φύσιν ὄγκων ἐν αὐτοῖς. εἴρηται δέ μοι καὶ πρόσθεν ὡς οὐχ ἁπλῶς ἕτερον ἑτέρῳ πάθος ἐπιγίνεσθαι πέφυκεν, ἀλλὰ τοῖς ἀξιολόγοις κατὰ μέγεθος. οὕτως οὖν καὶ τῷ ἥπατι φλεγμαίνοντι λὺγξ ἐπιγίνεται, διὰ τὴν τῶν νεύρων κοινωνίαν, οὐ διὰ παντὸς, ἀλλ' ὅταν εἰς μεγίστην ἀποκατασταθῇ φλεγμονήν.

---

venis percolatum ferofum excrementum prolectatur. Praeclare itaque Hippocrates ftranguriam ait recto inteftino et utero inflammatione affectis et purulentis renibus accidere. In recto quidem inteftino et utero per confenfum patiente vefica in renibus autem purulentis pure per veficam excreto. Hoc igitur fua acrimonia mordens veficam ad excretionem ftimulat. Porro in uteri et recti inteftini inflammatione viciniae ratione veficam affici neceffe eft, ut quae et intemperiei et inflammationis fit particeps, vexeturque praeterea et prematur a tumoribus praeter naturam eas partes obfidentibus. Jam vero fupra diximus non fimpliciter affectionem alteram alteri fupervenire folere, fed ubi juftam primigeniam magnitudinem acquifierit. Sic itaque et jecore inflammationem patiente fingultus fuccedit propter nervorum communitatem, non quidem femper, fed ubi in maximam jecur inflammationem pervenerit.

νθ'.

Γυνὴ ἢν μὴ λαμβάνει ἐν γαστρὶ, βούλῃ δὲ εἰδέναι εἰ λήψεται, περικαλύψας ἱματίοισι θυμία κάτωθεν. κἢν μὲν πορεύεσθαί σοι δοκέῃ ἡ ὀδμὴ διὰ τοῦ σώματος ἐς τὰς ῥῖνας καὶ ἐς τὸ στόμα, γίνωσκε ὅτι αὐτὴ οὐ δι' ἑαυτὴν ἄγονός ἐστιν.

Τὸ θυμία ῥῆμα τῆς ὕλης ἐνδεικτικόν ἐστι τῆς θυμιᾶσθαι πεφυκυίας, λιβανωτοῦ δηλονότι καὶ σμύρνης καὶ στύρακος ὅσα τ' ἄλλα, θερμὰ μὲν τὴν κρᾶσιν, εὐώδη δ' ἱκανῶς. βούλεται γὰρ εἰς ὅλον ἀνενεχθῆναι τὸ σῶμα τὴν ἀπ' αὐτῶν δύναμιν, ἵνα καὶ κατὰ τὸ στόμα καὶ κατὰ τοὺς μυκτῆρας αὐτῆς γενομένης αἴσθηται σαφῶς ἡ γυνή. μόναις οὖν ἐκείναις οὐ διαδοθήσεται πρὸς ὅλον τὸ σῶμα τῶν θυμιαμάτων ἡ ποιότης, ὅσαις σκληρὸν ἢ πυκνόν ἐστι τὸ τῆς ὑστέρας σῶμα. τοιοῦτον δὲ ὂν οὐκ ἐπιτήδειον εἰς τὰς συλλήψεις ἐστὶν, ὡς καὶ αὐτὸς μικρὸν ὕστερον ἐρεῖ· ὁκόσαι ψυχρὰς καὶ πυκνὰς ἔχουσι τὰς μήτρας οὐ κυΐσκουσι. τὸ δ' ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ ἀφορισμοῦ γεγραμμένον, ἐν ᾧ φησι, γίνωσκε

LIX.

Si mulier utero concipiat, fcire autem velis an conceptura fit, veftibus obvolutam fubter fuffito, atque fi odor quidem ad nares et os usque per corpus tibi pervadere videatur, ipfam nofce per fe infecundam non effe.

Verbum fuffire materiam quae fuapte natura fuffiri poteft indicat, ut thus, myrrham, ftyracem ceteraque temperamento calida et valde odorata. Vult enim in totum corpus facultatem ab iis manantem efferri, ut quum ad os et nares pervenerit, a muliere manifefto fentiatur. In iis itaque folis totum corpus non permeabit fuffituum qualitas, quibus durum ac denfum eft uteri corpus. Tale vero ad conceptionem ineptum eft, ut paulo poft ipfe dicturus eft. Quae frigidos ac denfos habent uteros non concipiunt. Quod autem fub finem aphorifmi fcribitur:

ἀδύνατον δὲ τοῦτο ἀκριβῶς ἐπιδιασκέψασθαι χωρὶς τοῦ γνῶναι τὰς αἰτίας ἁπάσας, ἐφ' αἷς πλείω τοῦ προσήκοντος ἢ ἐλάττω γίνεται καταμήνια. δυνατὸν οὖν ἐστι καὶ ἀναστομωθέντων ἐπὶ πλέον τῶν εἰς τὴν μήτραν καθηκόντων ἀγγείων καὶ λεπτοτέρου τοῦ αἵματος ἢ θερμοτέρου γενομένου καὶ τοῦ σώματος ὅλου διὰ καχεξίαν τινὰ βαρυνομένου τῷ αἵματι, κἂν μηδέπω τὴν κατὰ φύσιν ὑπερβαίνῃ συμμετρίαν, ὠθοῦντος αὐτὸ πρὸς τὰς ἐν τῇ μήτρᾳ φλέβας, ὥσπερ ἐν ταῖς ῥευματικαῖς διαθέσεσιν ἄλλοτ' εἰς ἄλλο μόριον ἄμετρον κένωσιν γενέσθαι καταμηνίων. ἐλάττω δ' αὖ καταμήνια δυνατόν ἐστι γενέσθαι διά τε μύσιν ἢ ἔμφραξιν τῶν τὴν ἔμμηνον κάθαρσιν ἐπὶ τὴν μήτραν φερουσῶν φλεβῶν, διὰ πάχος αἵματος ἢ διὰ ψυχρότητα καὶ ῥώμην αὐτῶν τῶν κατὰ τὴν μήτραν ἀγγείων, ὡς μὴ παραδέχεσθαι τὸ ἐπιῤῥέον. ὅ τι δ' ἂν ᾖ τούτων ἀναγκαῖόν ἐστιν ἐν τῷ χρόνῳ καὶ τὴν μήτραν αὐτὴν πάσχειν τι πάθος ἤτοι φλεγμονῶδες ἢ ἐρυσιπελατῶδες ἢ σκιῤῥῶδες ἢ καρκινῶδες, ᾧ πάλιν συμπάσχειν ὅλον τὸ σῶμα. κατὰ μέντοι τὰς ἀμέτρους

rum ſit proprium. Hoc autem certo perveſtigare non poſſumus, niſi cauſas omnes, quibus aut plura quam par eſt aut pauciora fluunt menſtrua noverimus. Poſſunt igitur immoderatae fieri menſtruorum vacuationes, tum oſculis vaſorum ad uterum pertinentium nimium patentibus, tum tenuiore aut calidiore ſanguine, tum toto corpore propter aliquam cachexiam ſanguine gravato, etſi nondum is naturalem ſymmetriam ſuperat, ipſumque propterea in uteri venas protrudente, ut quod rheumaticis affectibus alias in aliam aliamque partem ſolet mittere. Eadem rurſum menſtrua pauciora fiunt vel propter venarum in uterum menſtruam purgationem deferentium conniventiam aut obſtructionem aut ſanguinis craſſitiem vel frigiditatem vel ipſorum uteri vaſorum robur affluentem ſanguinem non admittentium. Quidquid autem fuerit, temporis progreſſu uterum ipſum aliquem affectum pati vel phlegmonodem vel eryſipelatodem vel ſcirrhodem vel carcinodem, quo per conſenſum totum corpus affici neceſſe eſt. Immode-

ναι τὸ ἐκκρινόμενον αἷμα μήθ' ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ πολλάκις καὶ πολύ. τὸ γὰρ ἅπαξ ἢ δὶς ὀλίγον ἐκκριθὲν ἐπιφαίνεται πολλάκις ἄνευ τοῦ πεπονθέναι τι τὸ ἔμβρυον. ὅταν δὲ μηδὲν ἀπολείπηται τοῦ πλήθους τῆς τῶν ἐμμήνων καθάρσεως, ἐφεξῆς δὲ καὶ σώζηται τὴν προθεσμίαν τῶν περιόδων κατὰ τοὺς μῆνας, ἀδύνατον ὑγιαίνειν τὸ ἔμβρυον, εἴπερ γε τὸ ἐῤῥωμένον εἰς τροφὴν ἑαυτοῦ καταχρῆται τῷ φερομένῳ εἰς τὰς μήτρας ἐξ ὅλου τοῦ σώματος. ἥ γε μὴν ἔκκρισις ἡ γινομένη ταῖς κυούσαις ἐκ τῶν κατὰ τὸν αὐχένα φλεβῶν ἔοικεν ἐπιφαίνεσθαι. τῶν γὰρ ἔνδον ἐν αὐτῷ τῷ κύτει τῆς μήτρας ἐξήρτηται τὸ χωρίον, ὥστ' οὐδὲν δι' ἐκείνων εἰς τὸν γυναικεῖον κόλπον ἐκκριθῆναι δύναται.

ξα'.

Ἣν γυναικὶ καθάρσιες μὴ πορεύωνται μήτε φρίκης μήτε πυρετοῦ ἐπιγινομένου, ἄσαι δ' αὐτῇ προσπίπτωσι, λογίζου ταύτην ἐν γαστρὶ ἔχειν.

excernatur fanguinem effe, neque femel, fed faepe ac multum erumpere. Qui namque femel aut bis paucus excernitur fanguis, in multis citra ullam fetus laefionem confpicitur. Quum vero nihil a purgationis menftruorum multitudine differt fervatque deinceps menftruae circuitionis terminum, non poteft fetus effe fanus. Fetus fiquidem fortis ac robuftus ad fui alimentum abutitur fanguine, qui ex toto corpore ad uteros fertur. At excretio quae gravidis accidit ex cervicis uteri venis fieri videtur. Nam ab internis uteri partibus fecundae pendent, quare nihil per eas in muliebrem finum excerni poteft.

LXI.

Si mulieri purgationes non prodeant, neque horrore, neque febre fuccedente ciborum ipfi accidant faftidia, hanc gravidam effe ratione ducito.

Ἐπὶ τῶν ἀμέμπτως καθαιρομένων γυναικῶν, εἶτ' ἐξαίφνης ἐπισχεθεισῶν τῶν καθάρσεων, ἄνευ φανερᾶς αἰτίας τὸν λόγον τοῦτον ὁ Ἱπποκράτης ἐποιήσατο, διδάσκων ἡμᾶς ἅπερ αἱ πλεῖσται τῶν γυναικῶν διὰ πείρας ἴσασιν. ὅταν γὰρ ἀσώδεις ὦσιν ἐπεσχημένων τῶν καταμηνίων, συνειληφέναι τεκμαίρονται. γίνεται δὲ ἡ ἄση καθ' ὃν λόγον καὶ ἡ κίσσα, τοῦ στομάχου κεκακωμένου ταῖς συνειληφυίας. ἐγχωρεῖ δέ ποτε καὶ διὰ τὴν ἐν ὅλῳ τῷ σώματι κακοχυμίαν συμβῆναι τὸ τοιοῦτον. ἀλλὰ φρικώδεις τε καὶ πυρετώδεις ἐκεῖναι γίγνονται καὶ ταύτῃ διορίζονται τῶν κυουσῶν.

ξβ'.

[233] Ὁκόσαι ψυχρὰς καὶ πυκνὰς τὰς μήτρας ἔχουσι οὐ κυΐσκουσι καὶ ὁκόσαι καθ' ὑγρὰς ἔχουσι τὰς μήτρας, οὐ κυΐσκουσιν, ἀποσβέννυται γὰρ αὐταῖς ὁ γόνος καὶ ὁκόσαι ξηρὰς μᾶλλον καὶ περικαεῖς· ἐνδείῃ γὰρ τῆς τρο-

In iis quae recte antea purgantur mulieribus et quibus derepente fine caufa manifefta fupprimuntur purgationes, hanc orationem fecit Hippocrates, qua nos ea docet quae plurimae mulieres ipfa experientia didicerunt. Quum enim menfibus fuppreffis ciborum faftidio laborant, tum fe concepiffe conjiciunt. Fit autem faftidium cibi eadem qua pica ratione, ore ventriculi gravidis mulieribus depravato. Interdum etiam propter vitiofos univerfi corporis humores aliquid ejusmodi accidere poteft, verum id cum horrore et febre quadam patiuntur, atque his a gravidis diftinguuntur.

LXII.

Quae frigidos ac denfos habent uteros, non concipiunt, et quae praehumidos habent uteros, non concipiunt: in ipfis enim genitura exftinguitur et quae ultra modum aridos ac aeftuofos; alimenti namque penuria femen

φῆς φθείρεται τὸ σπέρμα. ὁκόσαι δ᾽ ἐξ ἀμφοτέρων τὴν κρᾶσιν ἔχουσι συμμέτρως ἐπίτεκνοι γίγνονται αἱ τοιαῦται.

Εἰ τὴν προσήκουσαν ἅπασι τοῖς ἀφορισμοῖς ἐξῆν ἐπιθεῖναί μοι τάξιν, οὐκ ἂν ὤκνησα μεταθεῖναι τὸν ὀλίγον ἔμπροσθεν εἰρημένον ἀφορισμὸν εἰς τὴν τοῖδε χώραν, ὥστε συμπληρωθέντος τοῦ περὶ τῶν καθάρσεων λόγου τὸν περὶ τῶν μητρῶν αὐτοῦ ἐφεξῆς γεγράφθαι, διδάσκοντος αὐτοῦ κατὰ πόσους τρόπους αἱ γυναῖκες γίνονται στεῖραι. πρῶτος οὖν τῶν ἐν αὐτοῖς ἐκεῖνος ὁ ἀφορισμὸς ἔσται, καθ᾽ ὃν ἔφη, ἢν γυνὴ μὴ λαμβάνῃ ἐν γαστρὶ, βούλῃ δὲ εἰδέναι εἰ λήψεται, περικαλύψας ἱματίοις θυμία κάτω· δεύτερος δὲ οὗτος ὁ νῦν ἡμῖν προκείμενος οὗ τὸ κεφάλαιόν ἐστι. τὰς μὲν εὐκράτους μήτρας ἐπιτηδείας εἶναι πρὸς σύλληψιν, τὰς δὲ δυσκράτους, ἐὰν μὲν τοῦτο μετρίως πεπόνθασι, δυσχερῶς συλλαμβάνειν, ἐὰν δὲ ἀμέτρως, στείρας ἐργάζεσθαι τὰς γυναῖκας· ὥστε συνεπινοεῖται μὲν ἡ τῆς τῶν ἀνδρῶν ἀγονίας αἰτία, λανθάνει δὲ τοὺς πολλούς. ἀλλ᾽ ὁ προσέχων ἀκρι-

corrumpitur. At quae ex utrisque commoderatam temperiem ſortitae ſunt, eae ſecundae evadunt.

Si mihi liceret conſentaneum omnibus aphoriſmis ordinem imponere, non eſſem veritus paulo antea pronunciatum aphoriſmum in hujus locum transferre, ut abſoluta de mulierum purgationibus oratione quae de ipſis eſt uteris, ea deinceps ſcriberetur et quot modis ſterileſcant, mulieres ipſa doceret. Primus itaque inter eos ordine fuerit is aphoriſmus, in quo dicebat: *ſi mulier utero non concipiat, ſcire autem velis, an conceptura ſit, eam veſtibus obvolutam ſubter ſuffito.* Secundus autem is eſt nunc a nobis propoſitus, cujus ſumma eſt: probe quidem temperatos uteros ad conceptionem idoneos eſſe; intemperatos vero, ſi mediocriter quidem id patiantur, difficulter concipere; ſi vero immoderatius, inſecundas mulieres efficere. Proindeque virorum etiam infecunditatis cauſa ſimul intelligitur quae multos latet. Verum qui quae

βῶς τὸν νοῦν τοῖς λεγομένοις πρῶτον μὲν εἴσεται διὰ τί καὶ τῶν ἀνδρῶν ἔνιοι παντάπασιν ἄγονοι γίνονται, δεύτερον δὲ ἐπὶ τῷδε περὶ μὲν τῶν εὐκράτως ἐχόντων ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν ὡς ἀεὶ γεννῶσι, κἂν καὶ δυσκράτοις μίγνυνται, περὶ δὲ τῶν δυσκράτων ὡς μετὰ τῶν ἐναντίων μόνων. εἰρήσεται γοῦν πρότερον περὶ τῶν στειρῶν γυναικῶν, ὧν ἡ κατασκευὴ καὶ μήτρας εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἀμέτρως ἐστὶ δύσκρατος, ἐπικρατούσης (297) ἤτοι μιᾶς τῶν πρώτων ἢ δυοῖν, ὡς ἐν τοῖς περὶ κράσεων ὑπομνήμασι διώρισται, δεικνύντων ἡμῶν ὀκτὼ τὰς πάσας εἶναι δυσκρασίας, ἁπλᾶς μὲν τέτταρας, ὧν καὶ νῦν Ἱπποκράτης ἐμνημόνευσε, συνθέτους δὲ ἄλλας τέτταρας ἀλλήλαις ἐπιπλεκομένας τούτων. ἔνθα μὲν οὖν ἐπικρατεῖ ψυχρότης ἄμετρος, ὡς πυκνὴν ἐργάσασθαι τὴν μήτραν, στενὰ μὲν ἐσχάτως ἐπὶ τούτων ἐστὶ τὰ στόματα τῶν εἰς αὐτὴν καθηκόντων ἀγγείων, στέριφαι δ' αἱ γυναῖκες, ὡς ἂν μήτε συμφῦναι τοῦ χορίου δυναμένου τοῖς στόμασι τῶν ἀγγείων μήτ', εἰ τοῦτό ποτε

pronunciantur ab Hippocrate, iis accurate mentem adhibuerit, is primum noverit, cur etiam virorum nonnulli prorſus infecundi ſint; ſecundum deinde, temperatos quidem tam viros quam mulieres ſemper gignere, etiam ſi cum intemperatis coeant. Intemperatos vero cum iis ſolis qui contrario ſunt temperamento copulatos generare diſcet. Prius tamen de mulierum ſterilitate dicendum, quarum uteri ſtatim ab initio intemperata eſt conſtitutio, exſuperante vel unica primarum qualitatum vel duabus, quemadmodum in commentariis de temperamentis explicavimus, ubi intemperies omnes octo eſſe demonſtravimus, ſimplices quidem quatuor, quarum nunc Hippocrates meminit, compoſitas autem alias quatuor his ſimplicibus invicem implicatis. Quum itaque immoderata frigiditas tantum exſuperat, ut denſiorem uterum efficiat: ſumme quidem anguſta ſunt vaſorum ad ipſum procedentium ora; mulieres vero ſteriles redduntur. Quare neque ſecundae vaſorum orificiis connecti queunt, neque ſi hoc aliquando

γένοιτο, τραφῆναι καλῶς τὸ κύημα. ἢ γὰρ οὐδ᾽ ὅλως αἱ καθάρσεις γίνονται ταῖς τοιαύταις ἢ παντάπασιν [234] ὀλίγαι καὶ αὗται μοχθηραὶ, μόνου τοῦ λεπτοτέρου καὶ ὑδατωδεστέρου διεκπίπτοντος τοῦ αἵματος. καὶ γὰρ οὖν καὶ ῥᾳδίως ἐμφράττεται ταῦτα διά τε τὴν οἰκείαν στενότητα καὶ διότι φλεγματικώτερον ἀθροίζουσι χυμὸν αἱ τοιαῦται γυναῖκες ὡς τὸ πολύ. καὶ γὰρ καὶ τὸ σύμπαν σῶμα τούπίπαν ὅμοιόν ἐστι ταῖς μήτραις. ἐγχωρεῖ δὲ καὶ ψυχθῆναι τὸ τοῦ ἄῤῥενος σπέρμα κατὰ τὰς τοιαύτας μήτρας, εἰ μὴ θερμότερον εἴη φύσει. πρώτης μὲν οὖν τῆς ψυχρᾶς κράσεως Ἱπποκράτης ἐμνημόνευσεν εἰπὼν, ὁπόσαι ψυχρὰς καὶ πυκνὰς τὰς μήτρας ἔχουσιν. οὐ μὰ Δία συμπλέξαι βουλόμενος ἐπ᾽ αὐτῶν τῇ ψυχρότητι τὴν πυκνότητα, καθάπερ εἰ καὶ ξηρότητα προσέθηκεν ἢ ὑγρότητα. τούτων μὲν γὰρ οὐδετέρα διὰ παντὸς ἕπεται τῇ ψυχρότητι καὶ διὰ ταῦτα ἀνὰ μέρος ἑκατέρα μίγνυται. πυκνότης δ᾽ ἐξ ἀνάγκης σύνεστι ταῖς ἄγαν ψυχραῖς ὑστέραις, δι᾽ ἣν οὐδὲ κυῆσαι δύνανται, καθότι προείρηται. καὶ τοίνυν ἀκούσωμεν

fiat, conceptus probe nutriri. Vel enim nullo prorſus modo hiſce mulieribus fluunt purgationes vel omnino paucae haeque ipſae vitioſae, ſolo tenuiore et aquoſiore ſanguine perlabente. Enimvero ipſa quoque ora facile obſtruuntur, quum propter nativam anguſtiam, tum propter pituitoſiorem humorem quem plerumque ejusmodi mulieres accumulant, quarum certe univerſum corpus fere eſt utero ſimile. Quin etiam maris quoque ſemen talibus uteris exceptum refrigerari contingit, niſi ſit natura calidius. Primi itaque temperamenti frigidi his verbis meminit Hippocrates: *quae frigidos ac denſos uteros habent*, non per Jovem in ipſis volens implicare cum frigiditate denſitatem non ſecus ac ſi ſiccitatem aut humiditatem addidiſſet. Harum enim neutra frigiditatem perpetuo comitatur, proptereaque ipſi modo una, modo altera miſcetur. Denſitas vero uteris admodum frigidis adeſt neceſſario, ob quam concipere nequeunt, prout explicatum eſt. Proin-

οὕτω τοῦ κατὰ τὸν ἀφορισμὸν λόγου παντός, ὅσαι ψυχρὰς τὰς μήτρας ἔχουσιν οὐ κυΐσκονται διὰ πυκνότητα τῆς οὐσίας αὐτῶν. διὰ τί δ' ἡ πυκνότης ἐναντιοῦται τῇ κυήσει παρέλιπεν εἰπεῖν, ὡς ἡμῶν συνιέναι δυναμένων. καὶ ὅσαι δ' ὑγρὰς ἀμέτρως ἔχουσι τὰς μήτρας, οὐ κυΐσκονται, σβέννυται γὰρ ὁ γόνος ὥσπερ ἐν τελματώδει γῇ τὰ δημήτρια σπέρματα. καὶ μὴν ὅσαι ξηράς, παραπλήσιόν τι συμβαίνει τοῖς εἰς ψάμμον ἢ εἰς ἀργιλώδη γῆν ἢ πετρώδη καταβαλλομένοις σπέρμασι, κατὰ δὲ τὰς ἀμέτρως θερμὰς τοῖς εἰς πάνυ θερμήν, οἷάπερ ἐστὶν ἐν τοῖς ὑπὸ κύνα καύμασιν. οὕτω μὲν δὴ τεττάρων ποιοτήτων ὁ Ἱπποκράτης ἐμνημόνευσεν, ἑκάστης ἰδίᾳ τὴν δύναμιν ἐξηγησάμενος, ἵν' εἰ καί ποτε μιχθεῖεν ἀλλήλαις, εὔδηλος ἡ μίξις ὑπάρχῃ. μετὰ δὲ ταῦτα, φησίν, ὅσαι δ' ἐξ ἀμφοτέρων τῇ κράσει συμμέτρως ἔχωσιν, ἐπίτεκνοι γίνονται. τίνων ἀμφοτέρων; οὐ τῶν ποιοτήτων δηλονότι, τέτταρες γάρ εἰσιν, ἀλλὰ τῶν κατ' αὐτὰς ἀντιθέ-

deque totam hujus aphorifmi fententiam fic accipiemus. Quae frigidos uteros habent non concipiunt ob fubftantiae ipforum denfitatem. Cur vero conceptioni adverfetur denfitas, dicere praetermifit, tanquam nobis intelligere valentibus: *et quae immoderatius praehumidos habent uteros, non concipiunt: in ipfis enim exftinguitur genitura,* quemadmodum in terra paluftri cerealia femina. Et quaecunque ficcos vel adurentes habent uteros, ob alimenti penuriam non concipiunt. Nam ficcis uteris tale quiddam accidit, quale quum aut arenae aut argillofae telluri et putrofae femina mandantur. Calidis vero immoderate et ardentibus contingit quale ubi valde calenti terrae per caniculae ardores femina committuntur. Sic profecto quatuor qualitatum Hippocrates meminit, fingularum feorfim facultate expofita: ut fi quando invicem mifceantur, manifefta fit earum commixtio. Poft haec autem inquit: *At quae ex utrisque commoderatam temperiem fortitae funt, eae fecundae evadunt.* Quibus utrisque? Non profecto qualitatibus, funt enim quatuor, fed ipfarum appofitioni-

σεων. ὡς γὰρ ἐν τοῖς περὶ κράσεων ἐδείχθη, μία μὲν εὐκρασία γίνεται. συμμέτρως ἀλλήλοις μιχθέντων τοῦ ψυχροῦ καὶ τοῦ θερμοῦ, μία δὲ ἄλλη τοῦ θ' ὑγροῦ καὶ τοῦ ξηροῦ, καὶ δύναταί τις ὑστέρα κατὰ μὲν τὴν ἑτέραν ἀντίθεσιν εὔκρατος εἶναι, κατὰ δὲ τὴν ἑτέραν δύσκρατος. ἀλλ' εἰς μὲν τὸ μὴ κυΐσκεσθαι καὶ ἡ ἑτέρα τῶν δυσκρασιῶν ἱκανή. γίνεσθαι δὲ ἐπίτεκνον γυναῖκα χωρὶς τῶν ἀμφοτέρων εὐκρασιῶν ἀδύνατον. ὁ μὲν οὖν Ἱπποκράτης ὥσπερ τὸν ἔμπροσθεν λόγον ἅπαντα περὶ τῶν γυναικείων ἔγραψεν, οὕτω καὶ τόνδε τὸν νῦν εἰρημένον ὑπὲρ τῶν κατὰ τὰς ὑστέρας κράσεων, οὐ μήν γέ τι προσέγραψε περὶ τῶν ἀνδρῶν, ἤτοι γ' ὡς ἐκ τῶν εἰρημένων ἕτοιμον ἡμῖν ὂν ἐπὶ τὸ σπέρμα τὰς αὐτὰς δυσκρασίας μετενεγκεῖν ἢ ὡς ὕστερον μὲν εἰπεῖν ἀναβαλλόμενος, ἐπιλαθόμενος δέ. τινὲς μέντοι προσέγραψαν ὑπὲρ τῶν ἀῤῥένων ἐφεξῆς ἀφορισμὸν ἕτερον, οὗ ἡ ἀρχὴ παραπλησίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀῤῥένων, ὃν οἱ δοκιμώτατοι τῷ ἐξηγησαμένῳ τοὺς ἀφορισμοὺς λείπεσθαί φασι φανερῶς καὶ τῆς διανοίας τοῦ Ἱπποκράτους καὶ τῆς ἑρμηνείας· καὶ

bus. Ut enim in libris de temperamentis demonstratum est, una quidem est temperies ex calido ac frigido, altera vero humido et ficco commoderate inter se mixtis. Atque uterus aliquis una quidem oppositione temperatus, altera vero intemperatus esse potest; verum ne mulier concipiat, potest etiam altera intemperies efficere. Mulierem autem fecundam evadere, citra utramque probam temperiem fieri non potest. Quemadmodum igitur Hippocrates superiorem de mulieribus universam disputationem scripsit, sic etiam hic praesentem de uteri temperamentis loquitur. Nihil tamen quidquam ipse de viris addidit vel quia nobis promptum facileque esset ex iis quae protulit, easdem ad semen intemperies transferre vel quum in posterum sermonem distulisset, postea oblitus est dicere. Quidam tamen alterum deinceps aphorismum de maribus adscripsere, cujus initium est: *similiter etiam in maribus.* Sed probatissimi aphorismorum interpretes affirmant ipsum ab Hippocratis sententia et eloquutionis ratione manifeste

μέντοι καὶ κατὰ τὴν ἀναλογίαν ὧν ἔ- [235] γραψεν ἐπὶ τῶν γυναικῶν ὁ Ἱπποκράτης ἐστὶν ἡμῖν ἐπὶ τοὺς ἄνδρας μεταβαίνουσι λέγειν ἤτοι διὰ τὴν ψυχρότητα τῆς κράσεως οὐκ ἀκριβῶς πέττεσθαι τὸ σπέρμα καὶ διὰ τοῦτο μετρίας μὲν τῆς ἐν αὐτῷ γινομένης δυσκρασίας δεῖσθαι μήτρας ἱκανῶς θερμῆς, ἀμέτρου δ' ὑπαρχούσης ἄγονον εἶναι παντάπασιν ἢ δι' ὑγρότητα πάλιν οὐκ ἐκπέττεσθαι καὶ δεῖσθαι καὶ τοῦτο μετρίας μὲν τῆς δυσκρασίας οὔσης, θερμοτέρας τε καὶ ξηροτέρας τῆς μήτρας, ἀμέτρου δὲ γενομένης ἄγονον ὑπάρχειν, ὡσαύτως δὲ διὰ μὲν ὑπερβάλλουσαν θερμότητα πεφρυγμένῳ παραπλήσιόν τι γενέσθαι τὸ σπέρμα, διὰ δὲ ξηρότητα μηδ' ἐκταθῆναι δύνασθαι κατὰ τὴν πρώτην ἔκπτωσιν οὗ μάλιστα δεῖ πρὸς τὸ κυῆσαι τὴν γυναῖκα. δέδεικται γὰρ ἐν τοῖς περὶ σπέρματος λόγοις, εἰ μὴ τῷ πλείστῳ τοῦ κύτους τῆς μήτρας ἐπεκταθείη τὸ σπέρμα, μὴ συλλαμβάνειν αὐτήν. τούτων οὖν ἡμῖν ὥσπερ στοιχείων παρεσκευασμένων ἐφεξῆς εἴπομεν ὅπερ ἔμπροσθεν εἰπεῖν ἀνεβαλλόμεθα, προβεβλημένων ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ἐν τῷ Θεαι-

deficere. Et vero ad analogiam eorum quae de mulieribus fcripfit Hippocrates licet nobis ad viros transeuntibus dicere vel propter temperamenti frigiditatem non plane femen ipfis concoqui; atque propterea fi mediocris ipfi intemperies adeft, uterum calidiorem poftulare. Si vero immoderata fit, omnino infecundum effe vel propter humiditatem rurfus non concoqui, idque etiam fi moderata fit intemperies, utero calidiori ac ficciori indigere; fi vero immoderata, infecundum exiftere. Eodem quoque modo excedente etiam calore femen praetorrido cremio quid fimile fieri; ob ficcitatem vero prima procidentia extendi non poffe, qua maxime re ad mulieris graviditatem opus. In libris fiquidem de femine oftendimus nifi per plurimam fundi uteri partem, femen extendatur, mulierem non concipere. His igitur veluti quibusdam elementis a nobis adftructis, deinceps dicamus quod huc fupra dicere diftulimus a Platone in Theaeteto propofitum.

τήτῳ. φησὶ γὰρ τοῦτο ἔργον εἶναι μέγιστον τῶν μαιῶν ὡς ἐπίστασθαι συνάγειν ἀλλήλοις ἐπιτήδεια σώματα πρὸς κύησιν, ὅπερ ἐδείχθη νῦν ἐν τῷ λόγῳ μετὰ τοῦ διαγιγνώσκειν δύνασθαι τίνες μὲν ἄγονοι τῶν ἀνδρῶν εἰσι, τίνες δὲ στεῖφαι τῶν γυναικῶν. αἱ μὲν γὰρ ἄμετροι δυσκρασίαι τούτων αἰτίαι· μέτριαι δ' εἴπερ εἰσὶν, εἰ μὲν ταῖς ἐναντίαις συνάγονται, κυήσουσιν αἱ γυναῖκες, εἰ δὲ ταῖς ὁμοίαις, οὐ κυήσουσιν. οὐ γὰρ οἷόν τέ ἐστι τὸ ψυχρότερον σπέρμα κατὰ τὴν ψυχροτέραν ὑστέραν τελεσφορεῖσθαι, καθάπερ οὐδὲ τὸ ξηρότερον ἐν τῇ ξηροτέρᾳ καὶ τῶν ἄλλων ἑκάτερον ὡσαύτως. ἀλλὰ δεῖται τὸ μὲν ψυχρότερον σπέρμα τοσούτῳ θερμοτέρας ὑστέρας, ὅσῳ περ ἂν αὐτὸ τῆς ἀρίστης ἀπολείπεται κράσεως, τὸ δ' ὑγρότερον τῆς ξηροτέρας, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως. διάγνωσις δὲ πασῶν τῶν ἀμέτρων κατὰ τὴν ὑστέραν δυσκρασιῶν ἐστιν ἣν ὀλίγον ἔμπροσθεν εἴρηκεν ὁ Ἱπποκράτης διὰ τῆς τῶν ἀρωμάτων πυρίας. ἡ μὲν γὰρ ψυχρότης διὰ τὴν πυκνότητα τῆς ὑστέρας οὐκ ἐᾷ μέχρι τοῦ στόματος καὶ τῶν ῥινῶν ἀναφέρεσθαι τὴν ὀσμὴν τῶν θυμιωμένων, ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ ξηρότης. ἡ δὲ ὑγρό-

Inquit enim hoc effe maximum munus obftetricum fcire apta ad liberorum procreationem corpora conciliare inter fe ac copulare, quae res hoc aphorifmo eft tradita, fimulque poffe qui viri infecundi fint et quae mulieres fteriles dignofcere. Nam immoderatae intemperies horum funt caufae; moderatae vero fi fint et contrariis conjungantur, tunc gravidae fient mulieres; fi vero fimilibus copulentur, non concipient. Non enim fieri poteft ut frigidius femen in utero frigidiore fecundetur, ut nec quoque ficcius in ficciore et ceterorum alterutrum eodem modo; verum frigidius quidem femen tanto calidiore utero indiget, quanto ipfum longius abeft ab optima temperatione; humidius vero ficciore, eodemque modo ceteris. At dignotio omnis immoderationi uteri intemperies eft et quam paulo ante Hippocrates per aromatum fuffitum fieri pronunciavit. Frigiditas enim propter uteri denfitatem ad os et nares furfum aromatum halitum efferri non finit,

της ὥσπερ τὸν γόνον ὑπ' αὐτοῦ λέλεκται σβεννύειν, οὕτω καὶ τὴν τῶν ἀρωμάτων ποιότητα. λοιπὴ δὲ ἡ σφοδρὰ θερμότης εἰ τὴν τῶν ἀρωμάτων δύναμιν ἀλλοιώσει τε καὶ διαφθερεῖ καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἐάσει διασώζουσαν αὐτὴν τὸ εἰλικρινὲς ἀναφέρεσθαι πρός τε τὸ στόμα καὶ τὰς ῥῖνας αὐτάρκης, κἀπὶ τούτων τῶν φύσεων εἰς διάγνωσιν καὶ τῶν ἀρωμάτων γενήσεται πυρία. εἰ δὲ οὐχ ἱκανὴ ταῦτα δρᾷν ἐστιν, ἐξ ἄλλων γνωρισμάτων ἐπισκεπτέον ἡμῖν ἔσται τὴν τοιαύτην φύσιν αὐτὸ τοῦτο πρῶτον ἐγνωκότας ὡς ἐστὶ σπάνιος ἡ τοιαύτη κρᾶσις ἐπὶ τῶν γυναικῶν, ἐπειδὴ φύσει ψυχρότερόν ἐστι τὸ θῆλυ τοῦ ἄῤῥενος. ὥστε καὶ διὰ τοῦτο τὴν Ἱπποκράτους διάγνωσιν, ἣν ἐκ τῆς τῶν ἀρωμάτων ποιεῖται πυρίας, ἐπὶ τῶν στειρῶν γυναικῶν εἶναι χρησιμωτάτην ἤτοι πάσης ἀμέτρου δυσκρασίας ὑποπιπτούσης ἢ κατὰ τὸ σπάνιον ἐκφευγούσης αὐτὴν μιᾶς ἐπ' ἐκείνων τῶν γυναικῶν αἱ (298) λεπταί τε φαίνονται καὶ μέλαιναι καὶ δασεῖαι, ὥστε ἐξ αὐ- [236] τῶν τούτων γινώσκεσθαι τὴν ἀμετρίαν τῆς κράσεως ἄνευ τῆς διὰ τῶν ἀρωμάτων πυρίας.

---

eodem modo nec ficcitas. Humiditas vero quemadmodum Hippocrati dicta eft genituram exftinguere, ita aromatum quoque qualitatem obtundet. Reliqua vehemens eft caliditas, quae fi odorum facultatem alterabit et corrumpet, atque propterea ipfam, fervata finceritate, ad os et nares fubvehi non permittet; fatis tum in his etiam calidioribus naturis effe poterit ad fterilitatis dignotionem aromatum fuffitio. Si vero haec praeftare nequeat, ex aliis tunc nobis indiciis erit ejusmodi fpectanda natura, hoc ipfum in primis tenentibus raram admodum in mulieribus talem temperationem effe, quandoquidem femina natura eft mare frigidior. Quare ob id etiam quam ex aromatum fuffitu mulierum fterilium explorationem facit Hippocrates, ea utiliffima eft, quum vel omnis immoderata intemperies ifti fubjiciatur vel rariffime unica ipfam effugiat in mulieribus illis quae tenues, nigrae et hirtae apparent, ita ut ex his fignis immoderata ipfarum intemperies fine aromatum fuffitu percipiatur.

ξγ'.

Παραπλησίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀῤῥένων· ἢ γὰρ δι' ἀραιότητα τοῦ σώματος τὸ πνεῦμα ἔξω φέρεται, πρὸς τὸ μὴ παραπέμπειν τὸ σπέρμα, ἢ διὰ τὴν πυκνότητα τὸ ὑγρὸν οὐ διαχωρέει ἔξω, ἢ διὰ τὴν ψυχρότητα οὐκ ἐκπυριῆται, ὥστε ἀθροίζεσθαι πρὸς τὸν τόπον τοῦτον, ἢ διὰ τὴν θερμασίαν τὸ αὐτὸ τοῦτο γίνεται.

Ὁ τοῦτον παραθεὶς τὸν ἀφορισμὸν οὐδὲ τῶν ἰδίων ἀκούει φωνῶν. ἐπαγγειλάμενος γὰρ ἐπὶ τῶν ἀῤῥένων παραπλήσιον ποιήσασθαι τὸν λόγον, ὥσπερ ἐπὶ τῶν γυναικῶν ὁ Ἱπποκράτης ἔγραψεν, οὐκ ἔπραξε τοῦτο. τεττάρων γὰρ ἐκείνου δυσκρασιῶν μνημονεύσαντος ἐχρῆν καὶ τοῦτον ἐπὶ τῶν ἀῤῥένων εἰρηκέναι τὰς τέσσαρας, ὥσπερ ἡμεῖς ἐποιήσαμεν. ὁ δ' οὐχ οὕτως, ἀλλὰ πρῶτον μὲν τὴν ἀραιότητα εὐθέως τοῦ σώματος μέμφεται μὴ λελεγμένην ἐπὶ τῶν γυναικῶν, εἶτ' οὐδ' αὐτὸς ὁ λόγος αὐτῷ καθ' ἑαυτὸν ἐξεταζό-

LXIII.

Confimilis vero eft in maribus ratio; aut enim propter corporis raritatem fpiritus extra fertur, ita ut femen non ejaculetur; aut propter denfitatem humor foras non excernatur aut ob frigiditatem non accenditur, ut ad eum locum cogatur; aut ob caliditatem hoc idem contingit.

Qui hunc aphorifmum interpretatus eft, proprias ejus dictiones non intelligit. Nam eundem fibi de viris fermonem, quem de mulieribus Hippocrates habuit fore pollicitus, hoc non praeftitit. Quum enim ille de quatuor intemperiebus mentionem feciffet, hunc etiam quatuor in maribus, quemadmodum nos fecimus, intemperies profequi oportuit. Verum non ita fecit, fed in primis quidem corporis raritatem ftatim damnat, quae mulieribus fuit praetermiffa; deinde neque ipfa oratio per fe diligenter

μενος ἀληθής ἐστι. φαίνονται γὰρ οὐκ ὀλίγοι τῶν ἀνδρῶν ἀραιὸν μὲν ἔχοντες τὸ σῶμα, γονιμώτατον δὲ σπερμαίνοντες. καὶ οὐδὲν θαυμαστόν· ἡ γὰρ ἀραιότης τοῦ σώματος ἐπὶ θερμοτέραις ἅμα καὶ ὑγροτέραις γίνεται κράσεσιν, αἵπερ δὴ μάλιστά εἰσι πολυσπερμόταται ἅμα καὶ γονιμώταται. καὶ γὰρ καὶ τὴν ὕλην ἔχουσιν, ἐξ ἧς τὸ σπέρμα γίνεται δαψιλῆ καὶ τὴν δύναμιν ἐξ ἧς πέττεται. ἐξακοντίζεται δὲ τὸ σπέρμα τῇ συντονίᾳ τῶν σπερματικῶν ἀγγείων ἐκθλιβόμενον οὐχ ὑπὸ πνεύματος ὠθούμενον. ἀναμέμικται μὲν γὰρ οὐσία πνευματικὴ τῇ τοῦ σπέρματος ὑγρότητι, δεῖται δὲ καὶ αὕτη τῶν ἐκθλιβόντων αὐτὴν, ὥσπερ καὶ ἡ ὑγρότης τοσοῦτον πλεονεκτοῦσα τῆς ξηρότητος ὅσον καὶ θᾶττον ἐξακοντίζεται καὶ μέχρι πλείονος φέρεται. ταῦτα μὲν οὖν ὁ παραγράψας τὸν ἀφορισμὸν ἀγνοεῖ καὶ πρὸς τούτοις ὅταν φῇ διὰ τὴν πυκνότητα τὸ ὑγρὸν οὐ διαχωρεῖν ἔξω. εἰ μὲν γὰρ ὑγρὸν ἄλλο τι λέγει καὶ μὴ τὸ σπέρμα, ληρώδης ὁ λόγος· εἰ δὲ τὸ σπέρμα φησὶ διὰ τὴν πυκνότητα τοῦ σώματος

examinata vera exiſtit. Viri ſiquidem non pauci conſpiciuntur, qui licet corpus rarum laxumque ſortiantur, ſemen tamen habent fecundiſſimum, quod minime mirum eſt. Raritas ſiquidem corporis calidioribus ſimul et humidioribus ineſt temperaturis, quae utique potiſſimum plurimo ſemine ſimulque fecundiſſimo abundant. Nam et materiam ex qua ſemen generatur et facultatem a qua concoquitur habent copioſam. Porro autem ſpermaticorum vaſorum contentione expreſſam genituram, non ſpiritus violentia propulſam foras ejaculamur. Spiritualis enim ſubſtantia cum ſeminis humiditate permiſcetur, quae et ipſa ut erumpat vaſis exprimentibus indiget ſimiliter atque ſpermatica humiditas, quae tanto ſiccitatem exſuperat, quanto celerius emicat et diutius et longius fertur. Iſta igitur is ignorabat qui aphoriſmum adſcripſit et praeterea quum humorem propter denſitatem negat foras pervadere. Si namque diverſum a ſemine humorem dicit, levis eſt et nugatoria ejus oratio; ſi vero propter totius

ὅλου, μὴ διαχωρεῖν ἔξω παντάπασιν ἀγνοεῖ τὴν τῶν σπερματικῶν ὀργάνων κατασκευὴν, ἄμεινον γὰρ ἦν αἰτιᾶσθαι τὴν ἐκείνων στενότητα. καὶ μὲν δὴ καὶ τὸ ἐφεξῆς εἰρημένον, ἄχρι τινὸς, ἀληθῶς ἀδιανόητον ἔχει τὸ ἐπιφερόμενον. τὸ μὲν γὰρ διὰ τὴν ψυχρότητα τῆς κράσεως μὴ ἐκπυριᾶσθαι τὸ σπέρμα καὶ διὰ τοῦτο ἄγονον ὑπάρχειν ἀληθές ἐστι, τὸ δὲ ἀθροίζεσθαι μὴ δύνασθαι πρὸς τὸν τόπον τοῦτον ἐκ περιττοῦ πρόσ- [237] κειται. μετὰ δὲ τοῦ μὴ προσειρῆσθαι τὸν τόπον ὑπ' αὐτοῦ, καταλελεῖφθαι δ' ὑφ' ἡμῶν νοηθῆναι. καίτοι γ' ἡ τούτων φωνὴ τὴν ἀναφορὰν ἔχει ὡς ἐπὶ τὸ προειρημένον. ἀλλὰ ταῦτα μὲν σμικρὰ, τὸ δ' ἐπὶ τῇ τελευτῇ μέγα σφάλμα, λέγοντος αὐτοῦ διὰ τὴν θερμασίαν. τὸ αὐτὸ τοῦτο γίνεσθαι· φανερῶς γὰρ ἐπὶ τὸ προειρημένον ὁ λόγος οὗτος ἀναφέρεται. προείρηται δὲ διὰ τὴν ψυχρότητα, οὐκ ἐκπυριᾶται, ὡς ἀθροίζεσθαι πρὸς τὸν τόπον τοῦτον, ὥστε καὶ διὰ τὴν θερμασίαν χρὴ νοεῖν οὐκ ἐκπυριώμενον οὐδὲ ἀθροιζόμενον ἐν τοῖς σπερματικοῖς ὀργάνοις τὸ σπέρμα. προφανῶς δέ ἐστιν ἄτοπον τοῦτο· φρύ-

corporis fpiffitudinem femen dicit foras non prodire feminalium inftrumentorum ftructuram prorfus ignorat: praeftitiffet enim ipforum anguftiam caufari. Quin etiam quod deinceps dicitur, id quadantenus verum exiftens fequentem habet claufulam ab omni fenfu abhorrentem. Nam propter temperamenti frigiditatem femen non incendi ac propterea infecundam exiftere verum eft. Quod autem eo loci colligi nequeat, ex abundanti additum eft, cum eo quod neque locus ab ipfo enunciatur, fed a nobis intelligendus relinquitur, tametfi vox demonftrativa, *eo*, ad aliquid quod fupra dictum effe oportuit, habet relationem. Sed haec quidem parva funt, at fub aphorifmi finem error magnus eft, quum ipfe propter caliditatem idem evenire dicat: manifefto namque ad fuperius dictum haec oratio referenda eft. Dictum vero fupra fuit *ob frigiditatem femen non incalefcere, ut eo loci cogatur.* Quare et propter calorem neque incendi femen, neque in fpermaticis vafis coacervari intelligendum eft. Hoc autem

γεσθαι μὲν γὰρ ἢ ὀπτᾶσθαι ἤ τι τοιοῦτον λέγειν, πάσχειν τὸ σπέρμα διὰ τὴν θερμότητα λόγον ἔχει· τὸ δὲ μὴ ἐκπυριᾶσθαι παντάπασιν ἄτοπον.

ξδ'.

Γάλα διδόναι κεφαλαλγέουσι καὶ πυρεταίνουσι κακὸν καὶ οἷσιν ὑποχόνδρια μετέωρα διαβορβορύζοντα καὶ τοῖσι διψώδεσι. κακὸν δὲ καὶ οἷσι χολώδεες αἱ ὑποχωρήσιες καὶ ἐν τοῖσι ὀξέσι πυρετοῖσιν ἐοῦσι καὶ οἷσιν ἂν αἵματος πολλοῦ διαχώρησις γέγονεν. ἁρμόζει δὲ τοῖσι φθινώδεσι μὴ λίην πολλῷ πυρέσσουσι διδόναι γάλα καὶ ἐν πυρετοῖσι μακροῖσι καὶ βληχροῖσι, μηδενὸς τῶν προειρημένων σημείων παρεόντος, παρὰ λόγον δὲ ἐκτετηκόσι.

Ὅτι τὸ γάλα ταχέως ἀλλοιοῦται διττὴν ἔχει τὴν ἀλλοίωσιν, ὅταν μὲν ὁμιλῇ πλείονι θερμασίᾳ, κνισούμενον εὐθέως, ὅταν δ' ὀλίγῃ, ταχέως ὀξυνόμενον, ἔνεστι μέν σοι

evidenter abſurdum eſt: nam torreri aut aſſari aut ejusmodi aliquid affirmare pati ſemen a colore, rationem habet; at non incaleſcere, omnino abſurdum eſt.

LXVI.

Lac exhibere capite dolentibus malum. Malum etiam febricitantibus et quibus hypochondria ſublata obmurmurant et ſiticuloſis. Malum quoque et quibus bilioſae ſunt dejectiones et acuta febre laborantibus et quibus copioſi ſanguinis dejectio facta eſt. At tabidis lac dare convenit non valde admodum febricitantibus et in febribus diuturnis ac lentis, ſi praedictorum ſignorum nullum affuerit et praeter rationem extenuatis.

Quod lac cito alteretur quodque duplicem ſubeat mutationem, plurimo admotum calori quam primum in nidorem abiens, pauco protinus aceſcens, tibi ſcire licet, ſi

κατανοῆσαι τοῦτο ἐπὶ πυρὸς ἕψοντι παραχρῆμα μετὰ τὸ τῶν τιτθῶν ἐκπεσεῖν αὐτὸ, τοῦτο δὲ ἐν τῷ κεῖσθαι καθ' ἑαυτό. τῷ μὲν γὰρ ἑψομένῳ ἡ πρὸς τὸ κνισῶδες ἀποιυχία, τῷ δ' ἀποκειμένῳ ὀξύνεται πάντως ἤτοι θᾶττον ἢ βραδύτερον. οὕτω δὲ κἀπὶ τῶν ὑγιαινόντων, εἰ μὴ πεφθείη καλῶς, τοῖς μὲν ὀξύνεται, τοῖς δὲ κνισοῦται. κατὰ μὲν γὰρ τὴν ψυχροτέραν κοιλίην ὀξύνεται πάντως ἤτοι θᾶττον ἢ βραδύτερον, κατὰ δὲ τὴν θερμοτέραν κνισοῦται. τὸ μέντοι καλῶς πεφθὲν γάλα τρόφιμόν τ' ἐστὶ καὶ εὔχυμον. ἐν αὐτῷ δὲ τῷ πέττεσθαι καὶ τούτοις ἐξαίρει τε τὰ ὑποχόνδρια καὶ κεφαλῆς ἅπτεται. ταῦτα μὲν οὖν αὐτοῦ τὰ ἔργα καὶ τὰ πάθη κἀπὶ τῶν ὑγιαινόντων θεάσῃ· τὰ δ' ἐπὶ τῶν νο- [238] σούντων ὁ Ἱπποκράτης διεξέρχεται, φαινόμενα μὲν ἑκάστοτε καὶ διὰ τῆς αὐτῶν ἐκείνων πείρας καὶ τὰ πρὸ τῆς ἐμπειρίας γιγνώσκεσθαι δυνάμενα. ὅπου γὰρ ἐπὶ τῶν ἀμέμπτως ὑγιαινόντων ἴσμεν αὐτὸ κεφαλαλγές τε ἅμα καὶ φυσῶδες ὑποχονδρίων ὑπάρχον, οὐδὲν δὴ θαυμαστὸν ἐπινοεῖν ὡς τοῖς ἤδη κεφαλαλγοῦσιν ἢ μετέωρα τὰ

partim ut e mammis emulctum eſt, ſupra ignem decoxeris, partim vero ſeorſum per ſe repoſueris. Nam decocto fit in nidore depravatio; repoſito acor omnino vel citius vel tardius contrahitur. Sic autem et in ſanis niſi probe concoquatur, quibusdam aceſcit, nonnullis in nidorem abit. Ventriculo frigidiore prorſus aceſcit tardius citiusve, calidiore nidorulentus evadit. Lac tamen probe coctum alit probumque creat humorem. Inter coquendum ipſis etiam ſanis hypochondria lac attollit caputque ferit. Hos igitur lactis effectus et affectus in ſanis quoque ſpectaturus es; verum quae laborantibus hauſto lacte accidunt, ea percurrit Hippocrates, eorundem experientia paſſim omnibus manifeſta, quae poſſunt etiam ante experientiam cognoſci. Ubi namque integra ſanitate fruentibus lac capitis dolorem movere ſimulque hypochondria inflare novimus, mirum certe non eſt quibus jam caput dolet aut ſublata ſunt hypochondria lac inimiciſſimum

ὑποχόνδρια ἔχουσιν ἐναντιώτατόν ἐστι. καλῶς δὲ εἶπεν ὑποχόνδρια μετέωρα, καίτοι δυνάμενος εἰπεῖν ἐμπεφυσημένα καὶ φυσώδη. οὐ γὰρ ταῦτα μόνον τὸ γάλα βλάπτειν πέφυκεν, ἀλλὰ καὶ τἄλλα πάντα τὰ ὁπωσοῦν ἄλλως μετέωρα κατά τι φλεγμονῶδες ἢ ἐρυσιπελατῶδες ἢ σκιῤῥῶδες ἢ οἰδηματῶδες πάθος. ἔτι δὲ δὴ μᾶλλον ἂν απόστημα μηδέπω συνεῤῥηγμένον ᾖ καθ' ὑποχόνδριον, οὐκ ἀγαθὸν οὐδὲ τούτοις τὸ γάλα. τά μὲν οὖν τοιαῦτα πάντα δι᾽ ἑνὸς ὀνόματος ἐδήλωσεν εἰπὼν ὑποχόνδρια μετέωρα. βλάπτεσθαι δέ φησι καὶ διαβορβορύζοντα πρὸ τοῦ γάλακτος, ἕτερα μὲν ὄντα τῶν ἐμπεφυσημένων καὶ τεταμένων, φυσώδη γε μὴν καὶ ταῦτα καὶ πνευματώδη. μείζων μὲν οὖν ἡ βλάβη τοῖς διατεταμένοις ὑποχονδρίοις, ἐλάττων δὲ τοῖς διαβορβορύζουσιν, ἀλλ' ὅμως οὐδὲ τούτοις ἐστὶ τὸ γάλα χρήσιμον, ὀξύνεται γὰρ ἐπ' αὐτῶν. ὀῤῥὸν μέντοι γάλακτος ἡδύνοντες ἁλσὶ καὶ μέλιτι πολλοῖς τῶν τοιούτων ἐδώκαμεν, ὀνίνανται γὰρ ὑπιούσης αὐτοῖς τῆς γαστρός· καὶ τοῖς διψώδεσι κακὸν εἶναί φησι τὸ γάλα, κνισοῦται γὰρ ἐπ' (299) αὐτῶν, ἐάν τε φύσει

esse colligere. Recte vero fufpenfa dixit hypochondria, etiamfi potuerit inflata et flatuofa dicere. Non enim haec folum hypochondria lac laedere folet, fed et alia omnia vifcera quae quoquo modo fufpenfa funt propter aliquam affectionem phlegmonodem vel eryfipelatodem vel propter fcirrhodem vel oedematodem. Ac fane etiamnum magis fi abfceffus fit in hypochondrio nondum ruptus: his etiam lac eft inutile. Atque haec omnia Hippocrates uno verbo fignificavit, dum inquit hypochondria elata. Lac quoque murmurantibus hypochondriis quae ab inflatis ac diftentis funt diverfa; flatulenta tamen ac flatuofa haec quoque funt. Major itaque laefio contentis hypochondriis obvenit, minor autem murmurantibus. Verum tamen neque lac ipfis eft utile: in iis enim lac acefcit. Serum tamen lactis fale et melle conditum multis ejusmodi exhibuimus, quo ipfi alvo fubducta auxilium reciperent. Siticulofis quoque lac pravum effe pronunciat, nidorulentum enim in ipfis redditur, five ipfi natura fitiant, five aliqua oc-

διψῶσιν, ἐάν τε καὶ κατὰ τὸν καιρόν τινα γεννηθῶσι. καὶ μὲν δὴ ὅσαι διαχωροῦσι χολώδη καὶ τούτοις ἐγὼ φαίην ἂν τὸ γάλα κνισῶδες, οὐχ ἧττον δὲ καὶ τοῖς ἐμοῦσι τοιαῦτα. καθόλου γὰρ ἐμάθομεν ὡς ἀλλοιοῦται τάχιστα πρὸς ἁπάντων τῶν θερμῶν αἰτίων ἐπὶ τὸ κνισῶδες. εἰκότως οὖν βλαβερὸν καὶ τοῖς ὀξέως πυρέττουσι. καί μοι δοκεῖ βέλτιον ἂν ἡ λέξις οὕτως ἔχειν, κακὸν δὲ καὶ οἷσι χολώδεις ὑποχωρήσιες καὶ τοῖς ὀξέσι πυρετοῖσιν ἐοῦσιν. οὐ γὰρ ἐπὶ τούτων ἀμφοτέρων μόνον βλαβερόν ἐστιν, ἀλλὰ καὶ καθ' ἑκάτερον ἰδίᾳ. ταῦτα μὲν οὖν τὰ πάθη βλάπτει τὸ γάλα μεγάλως, τὰ δ' ἐφεξῆς ὠφελεῖ, περὶ ὧν ὁ Ἱπποκράτης οὕτως ἔγραψεν, ἁρμόζει δὲ φθινώδεσι μὴ λίην πολλῷ πυρέττουσι διδόναι, περὶ τῶν φθινωδῶν γὰρ ποιεῖται τὸν λόγον πρῶτον. ἀκουστέον δ' οὕτως ὀνομάζειν αὐτὸν ἐκείνους ὅσοι νοσοῦσι φθόην, τοὺς δ' ἄλλους ἐκτετηκότας ἐφεξῆς ἐρεῖ κατὰ τὴν λέξιν, ἧς ἡ ἀρχὴ, καὶ ἐν πυρετοῖσι βληχροῖσι καὶ μακροῖσι· κοινὸν δ' ἐπὶ πάντων ὅσοι γάλακτος χρήζουσι τὸ

casione siticulosi evaserint. Et vero quae biliosa dejiciunt, iis quoque nidorulentum fieri lac ipse dixerim, non minus quam qui talia biliosa evomunt. Ab omnibus siquidem causis calidis lac in nidorem celerrime verti omnino jam didicimus. Merito igitur etiam acute febricitantibus lac noxium. Atque mihi melius ita se habere dictio videtur: *malum etiam lac quibus biliosae sunt dejectiones, quibus febres sunt acutae.* Non enim utrisque simul junctis solum, sed seorsim etiam lac noxium est. His igitur affectibus lac magnopere noxam infert; iis vero qui sequuntur est perutile; de quibus ita scripsit Hippocrates: *at tabidis lac dare convenit non magnopere febricitantibus.* Primum enim de tabidis verba facit, sic autem ipsum illos nominare percipiendum est, qui phthoe laborant. De ceteris autem extenuatis et exhaustis deinceps dicturus est in ea dictione, cujus initium est: *et in febribus diuturnis ac lentis.* At omnibus lactis usum concedentibus communis sensus est, cibo opus esse qui boni sit succi, qui-

δεῖσθαι τροφῆς εὐχύμου τε ἅμα καὶ ταχέως ἀναδιδομένης. καὶ οὐ δεῖ ταράττεσθαι εἰ τὸ γάλα φαμὲν εὔχυμον, φυσῶδές τι ἔχον. καθόλου γὰρ εὔχυμα λέγομεν εἶναι ὅσα μετὰ τὴν πέψιν εἰς χρηστὸν χυμὸν μεταβάλλει, ἤτοι εἰς αἱματικὸν, οὗτος γαρ φίλιος ἡμῶν χυμός. διὰ τί δὲ εἰπὼν, ἁρμόζει δὲ φθινώδεσι, προσέθηκε, μὴ λίην πολλῷ πυρέσσουσιν, ἄξιον εἶναί μοι δοκεῖ σκέψεως οὐ μικρᾶς. ἤρκει γὰρ καὶ χωρὶς τοῦ λίην. ἆρ᾽ οὖν καὶ τοῖς πολλῷ πυρέττουσι μόνοις μὴ διδόναι τὸ γάλα; ἢ τοῖς μὲν λίην πολλῷ πυρέττουσι μόνοις δίδωσιν ἢ παρεγγέγραπται πρός τινος τὸ λίην, ὥσπερ καὶ ἄλλα πολλά; ταυτὶ μὲν οὖν ἐπὶ σχολῆς τις [239] ζητείτω. τὸ δὲ τοῖς πολλῷ πυρέττουσι μὴ διδόναι τὸ γάλα παρ᾽ ἡμῶν ἤδη μαθὼν ἴστω. θαυμάζω δὲ πῶς ἐφ᾽ ὧν κελεύει διδόναι τὸ γάλα προσέγραψε, μηδ᾽ ἑνὸς ὧν προειρηται παρόντος, οὐ κατὰ βραχυλογίαν τοῦτο ὂν τῆς ἀφοριστικῆς διδασκαλίας. ἐγινώσκετο γὰρ ἐξ ὧν προειρήκει καὶ μὴ ῥηθὲν ὅτι δοτέον φθινώδεσι καὶ παράλογον ἐκτετηκόσιν,

que fimul celeriter diftribuatur. Neque perturbandum eft, fic lac flatulentum aliquid habens euchymum effe dicamus. Nam in univerfum euchyma effe dicimus, quae poft coctionem in bonum fuccum videlicet fanguinem mutantur: hic enim nobis amicabilis fuccus eft. Cur autem quum dixiffet, convenit autem tabidis, adjecit, *non admodum valde febricitantibus*, dignum mihi videtur confideratione non parva. Nam fufficiebat citra valde, admodum dicere. Utrum igitur folis admodum febricitantibus lac non exhibet? an folis non valde admodum febricitantibus exhibet? An ab aliquo falfo adfcripta fit particula, *valde*, ut et pleraque alia? Per otium ergo ifta quidam perquirat, a nobis vero hoc in praefentia habeto, lac valde febricitantibus dandum non effe. Miror autem quomodo in illis quibus lac dari jubet adfcripfit: *fi praedictorum fignorum nullum affuerit.* Id enim a doctrinae aphorifticae breviloquentia alienum eft. Ex his fiquidem quae prius dixerat, intelligebatur, etiamfi dictum non fuiffet, dandum fcilicet tabidis et praeter ra-

ἄνευ τοῦ κεφαλαλγεῖν ἢ ὀγκοῦσθαι τὸ ὑποχόνδριον ἢ χολώδεις γίνεσθαι διαχωρήσεις ἢ τῶν ἄλλων τι τῶν τοιούτων ὑπάρχειν αὐτοῖς ἢ οὐχ ἁπλῶς, οὐδὲ ἀεὶ βραχυλογίαν ἀσκεῖν ἔοικεν ὁ Ἱπποκράτης, ἀλλ' ἐν οἷς μέγα τι τὸ κινδυνευόμενον τῷ ἀμελῶς ἀκουσθέντι διδάσκει, λέγειν ἐπὶ τούτων οὐκ ὀκνεῖ ταῦτα ἐνίοτε δὶς ἢ καὶ τρίς.

ξε'.

Ὁκόσοισιν οἰδήματα ἐφ' ἕλκεσι φαίνεται, οὐ μάλα σπῶνται, οὐδὲ μαίνονται τουτέων δ' ἀφανισθέντων ἐξαίφνης, τοῖσι μὲν ὄπισθεν σπασμοὶ, τέτανοι· τοῖσι δὲ ἔμπροσθεν μανίαι, ὀδύναι πλευροῦ ὀξεῖαι ἢ ἐμπύησις ἢ δυσεντερίη, ἢν ἐρυθρὰ ᾖ τὰ οἰδήματα.

Τοὺς παρὰ φύσιν ὄγκους ἅπαντας ὁ Ἱπποκράτης οἰδήματα προσαγορεύει, περιεχομένων ἐν αὐτοῖς δηλονότι καὶ

tionem extenuatis lac eſſe, niſi caput doleat aut hypochondrium tumeat aut bilioſae ſint dejectiones aut denique aliud ejusmodi ipſis adſit. An non ſimpliciter, neque ſemper brevitatem ſervare videtur Hippocrates; ſed in quibus magnum aliquod periculum imminet, ſi negligentius quod ipſe docet accipiatur, in his bis terve eadem repetere non veretur?

LXV.

Quibus cum ulceribus tumores conſpiciuntur, ii fere non convelluntur, neque in maniam incidunt. His autem derepente evaneſcentibus, quibus quidem retrorſum convulſiones et tetani oboriuntur; quibus vero antrorſum maniae, lateris dolores acuti aut empyema aut dyſenteria, ſi rubri tumores extiterint.

Tumores omnes praeter naturam oedemata nominat Hippocrates, quibus videlicet etiam phlegmonae compre-

τῶν φλεγμονῶν καὶ μέντοι καὶ αὐτὸ τοῦτο τοὔνομα τὸ τῆς φλεγμονῆς ἐπὶ τῆς φλογώσεως μᾶλλον οἱ παλαιοὶ πάντες ἔλεγον, εἰ καὶ χωρὶς ὄγκου συσταίη. ἔστι μὲν οὖν τὸ νῦν λεγόμενον τοιοῦτον, οἷς ὄγκοι τοῖς ἕλκεσιν ἐπιγίνονται, οὐ πάνυ τι σπῶνται οὐδὲ μαίνονται. τοῦτο δὲ ἔνδειξιν ἔχει τοῦ καὶ σπᾶσθαι μέν τινας ἐπ' αὐτοῖς καὶ μαίνεσθαι, ἀλλὰ σπανίως τοῦτο πάσχειν, ὅταν δηλονότι μέγεθος ἀξιόλογον ἢ κακοήθειάν τινα προσλάβωσιν, ἂν μέντοι τύχωσιν ἀφανισθέντες ἐξαίφνης οἱ ὄγκοι, σπασμούς τε καὶ τετάνους ὅταν ἐν τοῖς ὀπίσω μέρεσιν ᾖ τὰ ἕλκη, τουτέστι κατὰ τὸν νῶτον. τὰ δ' ἄλλα τὰ ἐφεξῆς εἰρημένα τοῖς ἐν τοῖς πρόσω μέρεσι γεγενημένοις ἕπεσθαί φησι. νευρώδη μὲν γὰρ τὰ ὄπισθεν, ἀρτηριώδη δὲ καὶ φλεβώδη τὰ ἔμπροσθέν ἐστιν. ὅταν οὖν ἀπὸ τῶν ἡλκωμένων μερῶν ὁ χυμὸς ὁ ποιήσας τὸ οἴδημα ἐπαναβῇ πρός τι τῶν κυρίων μορίων, ἐν μὲν τοῖς νευρώδεσι μέρεσι τοῖς ὀπίσω σπασμοὶ καὶ τέτανοι γε- [240] νήσονται, νεύρων δὲ ταῦτα πάθη, ἐν δὲ τοῖς πρόσω μανία

hunduntur. Quamquam hoc ipfum phlegmones i. e. inflammationis nomen de phlogofi feu flagrantia prifci omnes dicebant, etiamfi citra tumorem confifteret. Quod itaque nunc pronunciatur eft hujusmodi: in quibus tumores ulceribus fuperveniunt, non admodum convelluntur, neque infaniunt. Haec autem indicat oratio nonnullos quidem in ipfis convelli ac infanire, fed raro id accidere, quum videlicet in parte nervofa infignem magnitudinem aut malignitatem fubierint; fi vero tumores derepente oblituerint, convulfiones ac tetanos fequi affirmat dumtaxat fi in partibus pofteroribus, hoc eft in dorfo ulcera fuerint; fi vero in partibus anterioribus conftiterint, tum alia quae deinceps enumerat confequi profert. Pofteriores namque partes nervofae funt, anteriores autem venofae et arteriofae. Quum igitur ab ulceratis partibus humor qui tumorem fecit in aliquam partem principem remeavit; in partibus quidem nervofis pofterioribus convulfiones fient ac tetani, nam hi funt nervorum affectus, in anterioribus

μὲν, ἐὰν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἀνενεχθῇ, πλευροῦ δ' ἄλγημα τραπέντος ἐπὶ θώρακα τοῦ χυμοῦ. πολλάκις δ' οὗτοι καὶ ἔμπυοι γίνονται, μὴ διαφορηθέντος αὐτοῦ. δυσεντερίαν δ' ἔσεσθαί φησιν, ἐὰν ἐρυθρῶν ὄντων τῶν οἰδημάτων ἐξαίφνης γένηται μετάστασις. ἐκείνην μέντοι τὴν δυσεντερίαν ὀνομάζομεν αἱματηρὰν, ἥτις ἐστὶν αἵματος κένωσις δι' ἐντέρων χωρὶς ἑλκώσεως. ὅτι μὲν οὖν ἂν κατὰ νῶτον ἢ τὰ πρόσω μόρια τὰ τούτοις ἀνακείμενά ποτε συμβῇ ἀφανισθῆναι τὰ οἰδήματα, τοῖς εἰρημένοις πάθεσι περιπίπτουσιν οἱ κάμνοντες ἑωράκαμεν. οὐ μὴν ὁ Ἱπποκράτης αὐτὸς ἐδήλωσεν εἴτε περὶ τούτων λέγει μόνων τῶν μορίων εἴτε περὶ πάντων ἁπλῶς ὥστε καὶ τὰ κῶλα περιλαμβάνεσθαι κατὰ τὸν λόγον. ἐπὶ μὲν οὖν κνημῶν οὐκ εἰσὶν ἐν τοῖς πρόσω μέρεσι μύες εἰς τένοντας εὐρώστους τελευτῶντες, ἐπὶ δὲ τοῦ μηροῦ τὸν ἐν τοῖς πρόσω μέρεσι τοῦ γόνατος τένοντα μέγιστον ὁρῶμεν, ἐφ' ᾧ κατὰ συμπάθειαν εὔλογόν ἐστιν ἀκολουθῆσαι σπασμὸν μᾶλλον ἢ τινι τῶν ὀπίσω τοῦ μηροῦ κειμένων μυῶν, σαρκώδεις γάρ εἰσιν ἅπαντες. ὥστ' οὐκ

mania, fi humor in caput feratur; lateris autem dolor, fi in thoracem humor vertatur. At hi faepius purulenti evadunt, humore minime difcuffo. Dyfenteriam autem fore, inquit, fi rubentibus tumoribus materiae repente fiat in ventrem translatio. Porro dyfenteriam ejusmodi cruentam appellamus, quae utique definitur fanguinis per inteftina citra exulcerationem vacuatio. Quod itaque fi vel in dorfo vel partibus anterioribus ipfi oppofitis contigerit aliquando tumores derepente evanefcere, in tales affectus aegros incidere manifeftum eft. Non tamen Hippocrates ipfe declaravit, an de his partibus folis loquatur an fimpliciter de omnibus, ita ut artus quoque hac oratione comprehendantur. In tibiis certe non funt anteriore parte mufculi in tendines validos definentes. In femore vero parte genu anteriore maximum tendinem cernimus; quo affecto convulfionem per confenfum fequutum iri eft probabilius quam aliquo ex mufculis parte femoris pofteriore pofitis: carnofi namque funt

ἀληθὲς εἶναι δόξει τὸ καθόλου λεγόμενον, ὡς τοῖς ὀπίσω μέρεσι μόνοις ἕπονται σπασμοί. φαίνεταί γε μὴν ὡς τὸ πολὺ τοῦτο γινόμενον, οὐκ ἐπὶ σκελῶν μόνων, ἀλλὰ καὶ χειρῶν, ἴσως διὰ τὸ κατ' εὐθυωρίαν εἶναι ταῦτα πάντα τὰ μέρη τῷ νωτιαίῳ, πεφυκέναι δὲ ἀπὸ τούτου τά τε τῶν κώλων νεῦρα καὶ τὰ τῶν ῥαχιτῶν μυῶν.

ξστ'.

Ἢν τραυμάτων ἰσχυρῶν καὶ πονηρῶν ἐόντων οἴδημα μὴ φαίνηται, μέγα κακόν.

Δύναται μὲν καὶ τῷ κατὰ τὴν τελευτὴν εἰρημένῳ τὸ κακὸν συναφθῆναι τὸ μέγα, δύναται καὶ τῷ προτέρῳ τοῦ ἀφορισμοῦ μέρει. γενήσεται γὰρ ὁ λόγος τοιοῦτος· τραυμάτων πονηρῶν ἐόντων οἴδημα μὴ φαίνεσθαι κακόν ἐστι μέγα, εἴτε οὕτως τραυμάτων πονηρῶν ἐόντων οἴδημα μέγα μὴ φαίνεσθαι κακόν. ἐγχωρεῖ δὲ καὶ κοινὸν ἀμφοῖν εἰρῆσθαι

omnes. Quare verum esse non videretur, quod universaliter pronunciatur, nimirum solis partibus posterioribus convulsiones accidere. Et quidem plerumque id non in cruribus solis, sed etiam manibus accidere videtur; fortasse quia hae partes omnes e directo dorsali medullae respondent ab eaque tum artuum tum dorsalium musculorum nervi oriuntur.

LXVI.

Si vehementibus ac pravis vulneribus existentibus tumor non appareat, ingens malum.

Potest tum ei quae sub finem est aphorismi dictioni *malum ingens*, potest et priori aphorismi parti conjungi. Fiet enim talis oratio, vulneribus pravis existentibus tumorem non apparere ingens malum est, vel ita, vulneribus pravis existentibus, si tumor ingens non appareat, malum. Potest autem ingens etiam utrique communi at-

τὸ μέγα, ὡς καὶ οὕτως εἶπεν· ἢν τραυμάτων πονηρῶν ἐόντων οἴδημα μέγα μὴ φαίνηται, κακόν ἐστι μέγα. βελτίων δὲ τῶν τριῶν λόγων ἐστὶ κατά γε τὴν ἐμὴν κρίσιν ὁ τοιοῦτος. ἢν τραυμάτων πονηρῶν ἐόντων μὴ φαίνηται οἴδημα, κακόν ἐστι. προείρηται δέ μοι κατὰ τῶν παρὰ φύσιν ὄγκων ἁπάντων ὑπ' αὐτοῦ λέγεσθαι τὸ οἴδημα. πονηρὰ δ' ἡγητέον εἰρῆσθαι [241] τραύματα τὰ κατὰ τὰς κεφαλὰς ἢ τελευτὰς τῶν μυῶν καὶ μάλιστα τῶν νευρωδῶν. κατὰ μὲν τὰς κεφαλὰς τῶν μυῶν ἐμφύεται τοῖς μυσὶ τὰ νεῦρα, κατὰ δὲ τὰς τελευτὰς οἱ τένοντες ἐμφύονται. ὥσπερ οὖν ὀλίγον ἔμπροσθεν ἐμέμψατο τὰ ἐξαίφνης ἐφανιζόμενα τῶν οἰδημάτων, οὕτω νῦν τὰ μηδ' ὅλως ἐπιγινόμενα τοῖς πονηροῖς τραύμασιν. ὑποψία γάρ τίς ἐστιν ἐπὶ τούτων ἐπὶ τὰ κυριώτερα μεθίστασθαι τοὺς ἐπιῤῥέοντας τοῖς τραύμασι χυμοὺς καὶ μάλιστα τοῦτ' ἔοικε γίνεσθαι κατ' ἐκεῖνα τῶν τραυμάτων, ἐν οἷς ὀδύνη μέν ἐστι καὶ δι' αὐτὴν ἐπιῤῥεῖ τι πάντως. ἀναστέλλεται δὲ (300) ὑπὸ τῶν ἰατρῶν τοῖς ἰσχυρῶς ψύχουσιν ἢ στύφουσι φαρμάκοις, ὡς τά γε χωρὶς ὀδύ-

tribui, ac fi ita dixiffet: fi vulneribus pravis exiftentibus non appareat, malum eft ingens. Trium vero lectionum meo quidem judicio talis eft optima: fi vulneribus pravis exiftentibus tumor non appareat, malum eft ingens. Ceterum prius a me enunciatum eft oedema de omnibus praeter naturam tumoribus ab ipfo praedicari. Prava autem vulnera dici explicandum eft, quae in capite aut fine mufculorum maximeque nervoforum accepta funt. In mufculorum namque capitibus nervi mufculorum inferuntur, ex finibus autem tendines exoriuntur. Quemadmodum igitur paulo ante tumores derepente evanefcentes damnabat, ita nunc illos qui pravis vulneribus nullo modo fuccedunt. Nam fufpicio quaedam eft in ipfis humores vulneribus affluentes ad partes principes transferri. Atque hoc potiffimum iis in vulneribus fieri videtur, quibus dolor ineft, propter quem aliquid omnino in partem influit, fed ab imperitis medicis medicamentis valde re-

νης οὐδὲ ῥεῦμα κινεῖ. μάλιστα δ' ὀδυνᾶται τὰ νευρώδη μόρια, δεόμενα διὰ τῶν θερμαινόντων καὶ ξηραινόντων θεραπεύεσθαι φαρμάκων.

ξζ'.

Τὰ χαῦνα χρηστὰ, τὰ ἔνωμα κακά.

Οὗτος ὁ λόγος μόριόν ἐστι τοῦ προγεγραμμένου, διδάσκοντος τοῦ Ἱπποκράτους ὅσα μὲν οἰδήματα χαῦνα χρηστὰ πάντ' εἶναι, τὰ δ' ἐναντία μοχθηρά. κυρίως μὲν οὖν ἀντίκειται τῷ χαύνῳ τὸ σκληρὸν καὶ ἀντίτυπον. ὁ δ' Ἱπποκράτης ἔνωμον αὐτὸ προσηγόρευσεν. οὐδὲ γὰρ οἷόν τε γενέσθαι ποτὲ ἀντίτυπον οἴδημα πεπτούσης καλῶς τῆς ἐν τῷ μορίῳ φύσεως τοὺς ἐπιῤῥέοντας χυμούς.

ξη'.

Τῷ ὄπισθεν κεφαλῆς ὀδυνωμένῳ ἡ ἐν μετώπῳ ὀρθίη φλὲψ τμηθεῖσα ὠφελέει.

frigerantibus aut adftringentibus reprimitur. Maxime vero omnium partes nervofae vulneratae dolent, quae calefacientibus et ficcantibus medicamentis curari poftulant.

LXVII.

Molles boni, crudi pravi funt.

Hic textus praecedentis pars eft, docente qui tumores fint molles, eos omnes bonos effe, contrarios vero pravos. Proprie igitur molli durum opponitur atque renitens. Id vero Hippocrates crudum appellavit: nequaquam enim tumor renitens fieri poteft, partis natura humores affluentes probe concoquente.

LXVIII.

Pofteriore capitis parte dolenti recta in fronte vena incifa prodeft.

Ed. Chart. IX. [241. 242.] Ed. Baf. V. (300.)

Οὐ μόνον ἐπιτηδεύει κενοῦν ὁ Ἱπποκράτης ἔνθα χρεία κενοῦν, ἀλλὰ καὶ μετὰ ἀντισπάσεως. ἡ δὲ ἀντίσπασις ἐπὶ τἀναντία γίνεται, κατὰ μῆκος μὲν ἄνω καὶ κάτω, κατὰ πλάτος δὲ ἔνθα καὶ ἔνθα. τοῦτ' ἐστὶν ἐπ' ἀριστερά τε καὶ δεξιὰ, κατὰ βάθος δὲ ὀπίσω τε καὶ πρό- [242] σω. νῦν οὖν ἐν τοῖς ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς ἀλγήμασι μετὰ ἀντισπάσεως κένωσις ἐκ μετώπου γενήσεται, ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἡ κατ' ἰνίου. οὕτω γοῦν ὀφθαλμῶν χρόνια ῥεύματα πολλάκις ἐθεραπεύθη διὰ τῶν κατ' ἰνίον μερῶν, αἵματος ἀφαιρεθέντος ἅμα χρήσει σικύας.

ξθ'.

Ῥίγεα ἄρχεται γυναιξὶ μὲν ἐξ ὀσφύος μᾶλλον καὶ διὰ νώτου εἰς κεφαλὴν, ἀτὰρ καὶ ἀνδράσιν ὄπισθεν τοῦ σώματος μᾶλλον ἢ ἔμπροσθεν, οἷον ἀπό τε πήχεων, μηρῶν, ἀτὰρ καὶ τὸ δέρμα ἀραιὸν ἔχουσι, καὶ δηλοῖ δὲ τοῦτο ἡ θρίξ.

Non vacuare folum Hippocrates, quum ufus poftulat, fed etiam cum revulfione vacuationem inftituit. Fit porro revulfio in contrarium. Ac fecundum longitudinem quidem furfum ac deorfum, fecundum latitudinem vero huc et illuc, hoc eft dextrorfum et finiftrorfum et fecundum profunditatem ante et pone. Nunc itaque pofteriore capitis parte dolente cum revulfione, ex fronte fiet vacuatio: quemadmodum et quum anterior pars laborat, ex occipite. Ita enim faepe diuturnae oculorum fluxiones fanatae funt ex occipitis partibus detracto fanguine et admotis cucurbitulis.

LXIX.

Rigores mulieribus quidem initium ducunt ex lumbis magis ac per dorfum ad caput perveniunt. Quin etiam viris parte corporis pofteriore magis quam anteriore, veluti ex cubitis et femoribus, quod et prodit cutis raritas, prodit et hanc pilus.

Ῥίγος πᾶν ἄρχεται μὲν μετά τινος αἰσθητῆς ψύξεως. ἑτοιμότερα δ' οὐ ψυγῆναι μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς ψύξεως αἰσθάνεσθαι τὰ κατὰ νῶτον, ὥστ' εἰκότως ἐντεῦθεν ἄρχεται τὰ ῥίγη καὶ θᾶττόν γε ταῖς γυναιξὶ γίνεται ταυτὶ, διότι καὶ ψυχρότερόν ἐστι τὸ θῆλυ φύσει καὶ ἀσθενέστερον. ἀναθεῖ δ' ἐντεῦθεν ἀρξάμενον τὸ ῥῖγος ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τῶν νεύρων, τὴν κεφαλὴν, τάχιστα γιγνομένης διὰ τοῦ νωτιαίου τῆς συμπαθείας. ἐπειδὴ καὶ οὗτος ὁμοίως ἐγκεφάλου ψυχρός ἐστι φύσει καὶ διὰ τὴν μαλακότητα τῆς οὐσίας ὁμοίως εὐάλωτος. ἐκ δὲ τῶν πρόσω μερῶν οὐκ ἄρχεται τὰ ῥίγη, διότι θερμότερα τῶν ὀπίσω τὴν κρᾶσιν ἐστὶ καὶ τούτων γνώρισμα τίθεται τὴν ἀραιότητα τοῦ δέρματος, αὐτῆς δὲ πάλιν ταύτης τὸ πλῆθος τῶν τριχῶν. εἴρηται δέ μοι περὶ τριχῶν γενέσεως αὐτάρκως ἐν τοῖς περὶ κράσεων ὑπομνήμασιν.

Rigor omnis incipit cum fenfibili quodam frigore. Dorfi autem partes non folum facilius refrigerantur, fed promptius etiam frigus fentiunt. Quare merito inde rigores initium ducunt hique magis mulieribus accidunt; quia femina viro frigidior natura eft et imbecillior. At hinc incipiens rigor excurrit in caput nervorum principium celerrime per fpinalem medullam facta confenfione, id eft affectionis communicatione. Quandoquidem et ipfa peraeque ac cerebrum frigida eft natura et propter fubftantiae mollitudinem fimiliter obnoxia. At vero ex partibus anterioribus rigores non incipiunt, quia pofterioribus calidiores funt temperamento. Cujus rei indicium ftatuit cutis raritatem et hujus rurfus ipfius pilorum multitudinem. De quorum generatione in libris de temperamentis abunde egimus.

ο'.

Οἱ ὑπὸ τεταρταίων ἁλισκόμενοι οὐ πάνυ τοι ὑπὸ σπασμῶν ἁλίσκονται. ἢν δὲ ἁλίσκωνταί πρότερον, εἶτα καὶ ἐπιγένηται τεταρταῖος, παύονται.

---

[243] *Ὁ μὲν ἐπὶ κενώσει γενόμενος σπασμὸς ὀξύτατός ἐστι καὶ ὀλεθριώτατος. ὁ δ' ἐπὶ πληρώσει τῶν νευρωδῶν μορίων οἷος καὶ ἐπιληπτικὸς οὔτ' ὀξύτατος οὔθ' ὁμοίως ἐκείνων κινδυνώδης. μέμνηται δὲ νῦν ὁ Ἱπποκράτης τοιούτου σπασμοῦ. τὸ γὰρ ἁλισκόμενοι ἁλίσκονται παράτασιν δηλοῖ τοῦ χρόνου. τοῦτον οὖν τὸν σπασμὸν ὁ τεταρταῖος οὐκ ἐᾷ γενέσθαι, ἀλλὰ καὶ εἰ φθάσειε προσγενέσθαι, λύει. γίνεται δ' ὑπὸ γλίσχρων χυμῶν τε καὶ φλεγματικῶν ἐμπλαττομένων γε τοῖς νευρώδεσι μορίοις. οὔσης δὲ τοῖς τοιούτοις χυμοῖς διττῆς τῆς ἰάσεως, ἐκκρίσεώς τε καὶ πέψεως, ἀμφοτέρας ὁ τεταρταῖος ἔχει, τὴν μὲν ἔκκρισιν τῷ ῥίγει· μόνος γὰρ ὁ τοιοῦτος σπασμὸς ἱκανῶς ἐκ-*

LXX.

Quartanis correpti non admodum convulsionibus prehenduntur. Quod si prius corripiantur, deinde quartana quoque succedat, liberantur.

Quae propter vacuationem fit convulsio acutissima est et perniciosissima; quae vero ob nervosarum partium repletionem accidit, qualis est epileptica, neque acutissima neque similiter aegris periculosa. Nunc autem hujusmodi convulsionis meminit Hippocrates. Nam verba: *correpti et prehenduntur*, temporis productionem declarant. Hanc ergo convulsionem fieri quartana non solum prohibet, verum etiam, si praeripuerit, solvit. Fit autem haec convulsio lentis ac pituitosis humoribus partes nervosas infarcientibus ac obstruentibus. Quibus humoribus liberandis quum duplex sit medendi ratio, excretio et coctio, utramque habet quartana: excretionem quidem vi rigoris; hujusmodi namque concussio et convulsio sola potest

Ed. Chart. IX. [243.] Ed. Baf. V. (300.)

κρῖναι παχὺν χυμόν· τὴν δὲ πέψιν τῷ λόγῳ τῆς ἐπιγενομένης τῷ ῥίγει θερμασίας.

οα'.

Ὀκόσοισι δέρματα περιτείνεται καρφαλέα καὶ σκληρὰ, ἄνευ ἱδρώτων τελευτῶσιν, ὀκόσοισι δὲ χαλαρὰ καὶ ἀραιὰ, σὺν ἱδρῶτι τελευτῶσιν.

Τῶν μελλόντων ἀποθνήσκειν οἷς μὲν αὐχμώδη καὶ σκληρὰ καὶ ξηρὰ καὶ τεταμένα τὰ δέρματα, χωρὶς ἱδρῶτος ἀποθνήσκουσιν, οἷς δὲ τἀναντία ἀραιὰ καὶ μαλακὰ καὶ χαλαρὰ, σὺν ἱδρῶτι τελευτῶσι. τοῖς μὲν γὰρ προτέροις ἢ οὐχ ὅλως ἐστὶν ὑγρότης ἢ οὐκ ἐν τῷ δέρματι, τοῖς δ' ἄλλοις καὶ κατὰ τὸ δέρμα ἐστίν.

οβ'.

Οἱ ἰκτεριώδεες οὐ πάνυ τι πνευματώδεες εἰσίν.

craffum humorem excernere; coctionem vero caloris ratione rigorem excipientis.

LXXI.

Quibus cutis obtenditur arida ac dura, fine fudoribus moriuntur; quibus vero laxa et rara cum fudore, vita defunguntur.

Morituris quibus dura, fqualida, ficca et obtenfa cutis eft, ii fine fudore vitam finiunt. Si contra rara, mollis et laxa cum fudore, fato concedunt. Prioribus fiquidem vel omnino eft exhaufta humiditas vel cuti deeft, aliis vero cuti ineft.

LXXII.

Icterici non admodum flatulenti exiftunt.

Πνευματώδεις νῦν εἰρῆσθαι νομιστέον ἐκείνους ὅσοι κατὰ γαστέρα πλῆθος ἀθροίζουσι φυσώδους πνεύμα- [244] *τος, ἤτοι δι᾽ ἐρυγῶν κενούμενον ἢ διὰ φυσῶν ἢ παραμένον τε καὶ διατεῖνον τὰ τῇδε. γίνεται δὲ τοῦτο ποτὲ μὲν δι᾽ ἀτονίαν τέ τινα καὶ ἀσθένειαν αὐτῶν τῶν κατὰ γαστέρα μορίων, ἐνίοτε δ᾽ ἐπὶ φλεγματώδει χυμῷ καὶ ψυχρῷ. οὗτοι μὲν οὖν οἱ διὰ φλεγματικὸν χυμὸν πνευματώδεις ἐναντίοι τοῖς ἰκτεριώδεσιν εἰσι χολώδεσιν οὖσιν, ὥστε οὐκ ἄν ποτε κατὰ τὴν τοῦ πλεονάζοντος χυμοῦ φύσιν οἱ ἰκτεριώδεις γίγνονται πνευματώδεις. ἐγχωρεῖ δ᾽ αὐτοὺς ἐπ᾽ ἀῤῥωστίᾳ τῶν μερῶν φυσώδεις γίνεσθαι. διὰ τοῦτ᾽ οὖν προσέθηκε τῷ λόγῳ τὸ οὐ πάνυ τι, τὸ μὲν διηνεκὲς τῆς ἀποφάσεως κωλύων, ἐνδεικνύμενος δὲ ὡς τὸ πολὺ γίνεσθαι τὸ προειρημένον. οὐ πάνυ γάρ τοι τοῖς κατὰ γαστέρα μορίοις ἅπαντα ἄτονα ἔστιν εὑρεῖν τοὺς ἰκτεριώδεις.*

Flatulentos hic eos dici exiſtimandum eſt, qui flatulenti ſpiritus copiam in ventre colligunt, qui vel per ructus vel flatus excernitur vel remanet et quae illic jacent partes, eas diſtendit. Hoc autem fit interdum tum ob facultatis imbecillitatem, tum partium ventris infirmitatem; interdum vero ob pituitoſum et frigidum humorem. Qui itaque propter pituitoſum humorem flatulenti ſunt, ictericis opponuntur bilioſis exiſtentibus. Quare icterici nunquam ob humoris exſuperantis naturam flatulenti ſunt. Contingit autem ipſos ob partium imbecillitatem nonnunquam flatulentos fieri. Idcirco textui adjecit, *non admodum*, quo perpetuitatem quidem negationis interrumpit, quod vero plerumque prius fieri pronunciaverat, oſtendit. Perraro namque ictericos invenire contingit, qui ventris partes imbecillas ſortiantur.

LIPSIAE

LITERIS J. B. HIRSCHFELDI.

CONTENTA VOLUMINIS XVII. PARTIS II.